LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԽՐԹԽԽԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1933

1 Novembre
1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2332

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍ ՄԸ

Իսկապէս, կարելի՞ է պնդել թէ իր վերջնական հանգիստը ապահոված է Թուրքիան, այս բոլոր յաղթանակներէն եւ չքեղանքէն յետոյ:

Փարատա՞ծ է ամէն վտանգ, բարեկամութեան, չէզոքութեան և ..յարձակման դաշինքներով, որոնք լեռներ կը կազմեն այս միջոցին, պետութենէ պետութիւն, եւ Թուրքիոյ ու իր դրացիներուն միջեւ:

Յետոյ, ամո՞ւր է երկիրը իբրեւ տնտեսական յօրինուածք, ..այն պահուն երբ ամբողջ աշխարհը կը հեւայ, կը ծիւրի ..ւոր ճգնաժամութիւններով:

Այս հարցումներուն մէկ պատասխանը Թուրքերը իրենք են որ ..տան, 220 միլիոնէն 170 — 180 միլիոնի ջեղչուած ելմտացոյցի ..ը առնուազն մէկ երրորդը յատկացնելով ազգային պաշտպանութեան: Անընդհատ զարգացնելով արդի ռազմագիտութեան բոլոր ..միջոցները, եւ անկարելին փորձելով, ի խնդիր նոր գաղթականներու տեղաւորման:

Հարցումին պատասխանը կարելի է գտնել նաեւ աշխարհի ներկայ վիճակին մէջ, որ եթէ ոչ վառօդ, գոնէ յեղափոխութիւն կը ..տի:

Փորձենք հարցը քննել նաեւ ուրիշ տեսակէտով մը:

«Իւմանիթէ», Ֆրանսայի համայնավարներուն պաշտօնաթերթը, որ անախորժ կացութեան մը մատնուած է խորհրդային յեղափոխական իշխանութեան եւ քաղքենի — դրամատիրական քէմալականութեան սիրակցորդ խրախճանքին առթիւ, երէկ բանե՛ր ..կ'ուզէր հասկցնել:

«Վորոշիլով Էնկիւրիի մէջ» խորագրին տակ, նկարագրելով Թուրքիոյ ազգային շարժման զարգացումը, Ժոռէսի անարժան ժառանգորդները կը պատմեն.

— «1918 հոկտեմբերին, Համաձայնութեան նաւատորմիղը կը մտնէր ..Նաւահանգիստ: Քանի մը ամիս յետոյ, դաշնակից բանագնացները, Սեւրի մէջ ժողով գումարելով, կը կազմակերպէին թուրք ժողովուրդին ջախջախումը: 1920 օգոստոս 10ին, դաշնագիրը ստորագրուած էր: Այս դաշնագիրը Թուրքիայէն ..կը խլէր իր հողին երկու երրորդը, կը խլէր Իզմիրը եւ Թրակիան, իրեն ձգելով միայն հողաշերտ մը՝ Կ. Պոլսոյ շուրջը: Ֆրանսա եւ Անգլիա իրենց միջեւ կը բաժնէին նախկին օսմանեան կայսրութեան ժառանգութիւնը:

«Այս իրէշային հաշտութիւնը անլուր բորբոքում յառաջ բերաւ ամբողջ ..Թուրքիոյ մէջ: 1919 յունիսէն, Մ. Քէմալ, Անատոլուի բանակին հրամանատարը, գլուխն անցած էր այն շարժումին որ կը ծառանար դաշնակիցներուն եւ ..Սուլթան Ֆէրիտ փաշայի խամաճիկ իշխանութեան դէմ:

«1920 հոկտ. 23ին — Պոլիսը գրաւուած էր քանի մը շաբաթ առաջ — Ազգային ժողով մը կը գումարուէր Էնկիւրիի մէջ: Երբ Սեւրի ամօթալի դաշնագիրը Թուրքիոյ հասաւ, քէմալական յարձակողականը սկսած էր: Ան ..շանթարձակ, ջախջախեց յունական բանակը, ոչնչացուց Սեւրի հաշտութիւնը, որուն տեղ դրուեցաւ Լոզանի դաշնագիրը:

«Այս շարժումը որ վերջ դրաւ ստրկութեան դաշնագրին, եղաւ ազգային ..շարժում մը, որ վարակեց ժողովուրդին բոլոր աշխատաւորական խաւերը:

«ԲԱՅՑ, ԱՆՇՈՒՇՏ ՑԱՂԹԱԿԱՆ ՉՊԻՏԻ ԸԼԼԱՐ ԱՅԴ ՇԱՐԺՈՒՄԸ, Ա..ՌԱՆՑ ԱՅՆ ԳՈՐԾՕՆ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔԻՆ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԶՈՐ ԸՆ..ԾԱՅԵՑ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ»:

«Ռուսական յեղափոխութիւնը — եւ այս իր ամէնէն շքեղ փառապսակներէն մէկն է — օգնեց թուրք ժողովուրդին, փրկուելու համար ստրկութենէ: ..Ան քաջալերեց թուրք ժողովուրդը խորտակելու այն շղթաները զորս անոր հա..կը դարբնէր էին Ուիլսընի նման խաղաղասէրները»:

Կ'ուզէ՞ք լսել մնացեալը,— «Առաջին պետութիւնը որուն ..հետ դաշնագիր կնքեց երիտասարդ Թուրքիան, եղաւ խորհրդային Հանրապետութիւնը, որ անոր հետ կնքեց 1921 մարտ 16ի բարեկամութեան դաշինքը» (Այս առթիւ «Իւմանիթէ» կը հրատարակէ դաշնագրին հիմնական մասը):

Նոյն փառաբանական տողերը՝ Մոսկուայի մամուլին մէջ: Եւ ..չհետ չեռնելով թէ խորհրդային իշխանութիւնը գործնապէս, դրամով եւ զէնքով օգնեց Թուրքիոյ: Այսինքն, առանց այդ աջակցութեան Թուրքիան մեռած էր:

Կա՞յ ո՛ր եւ է նորութիւն այս բոլորին մէջ:

Ո՛չ: Բայց հարկ է միշտ յիշել, որպէսզի կարելի ըլլայ ճշգրիտ ..դաղափար կազմել, ոչ միայն մօտաւոր անցեալին, այլ եւ մեր ..այսօրուան կացութեան մասին:

Այս առթիւ, մի՛ փորձէք հարցնել յեղափոխական «Իւմանիթէ»ին կամ «Իզվեստիա»ին թէ որո՞ւն դերեզմանն էր որ փորեցին, թեւ թիկունք հանդիսանալով քէմալականութեան, թէ չատ ..ելի «չքեղ փառապսակ մը» չի՞ կազմեր Մոսկուայի անլուր դաւադրութիւնը ընդդէմ հայ ժողովուրդին, որ իր տեղը կը պա..հէր արեւուն տակ, իրմէ եւ միւսներէն ...

Կը նշանակէ թէ՝ քէմալականութիւնը ամուր է եւ պիտի տե..., ցորչափ կը վայելէ թանկագին աջակցութիւնը աջին եւ ձա..խին: Այլ մանաւանդ ձախին:

Թո՛ղ ո՛չ ոք յաւակնի լուծել քաղաքական դէպքերու հանգոյ..ցը, աշխարհի ներկայ վիճակին մէջ:

Եւ մենք հին սխալները կրկնած պիտի ըլլանք, խրելով «դիւանագիտական» նրբութեանց եւ զուչակութեանց մէջ:

Մեզի համար, Թրքական հանրապետութեան տասնամեակը ..պէտք է կազմէ իրագիտական դաս մը, ի հաշիւ այսօրուան եւ վաղուան:

Դաս մը՝ վերակազմելու համար միացեալ ճակատը, որ կարեւոր ողբերգութեան մը վերածուած է այսօր:

Ի՛նչ խօսք որ այդ ճակատը պիտի ունենայ միայն մէկ հասցէ,— Թրքականը:

Հարցուցէք իրարու,— ու՞ր ենք մեր ճակատագրին ու դատին:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉԵ՛Ր Կ'ԸՍԷ «ՓԸՌՈՖԷՍԷՕ՛ՌՌ»Ը ...

«Փըռոֆէսէօ՛ռռ» մը եկեր է Հայաստանէն, խօսք չէ, «փըռոֆէսէօ՛ռռ»:

Եւ մեր «փըռոֆէսէօռռ»ը սկսեր է «տեսակցութիւններ» տալ այստեղ, ռամկավար պաշտօնաթերթին:

Ի՞նչ տեղեկութիւն կուտայ մեզի, նայինք:

Կը խօսի քիչ մը ամէն բանի մասին: Առաջին առթիւ՝ Հայաստանի կացութիւնը: Արդ, դիտել տանք, որ մենք «խորհ. Հայաստան» կը կարդանք, բաւական բաներ մը գիտենք հայրենիքին մասին: Կրնանք ըսել նոյնիսկ թէ «փըռոֆէսէօռռ»էն աւելի բան գիտենք երկրի վիճակին, մանաւանդ պարենաւորման մասին, որուն «խայտառակութիւնները» պարզեց նոյն ինքն Աղասի Խանջեան:

Ըսենք թէ մեզի ծանօթ է նաեւ ինչ որ գրուած է Հայաստանի թերթերուն մէջ «փըռոֆէսէօ՛ռ»ին մասին: Եթէ հաճելի կը թուի, կ'արտատպենք Խորհրդային Հայաստանի թերթերին մէջէն իր ճարտարապետական մասնագիտութեան հետ կապուած պատմութիւնները: Կրնանք յայտնել թէ ի՛նչ կ'ուսուցանէր այնտեղ, փռոֆէսօ՞ռ էր, «ասիստա՞նտ», էր, ի՞նչ էր, ուսանողութիւնը ի՞նչ վերաբերում ունէր:

Սեդրաք Ապտալեան այս բաներուն մասին չի խօսիր: Մեզի տեղեկութիւն չի տար նաեւ թէ ի՞նչպէս վերջացաւ Գերագոյն Խորհուրդի կողմէ իրենդէմ բացուած դատը, «իւրացում»ի համար: Չի պատմեր թէ ի՞նչպէս թրքական սահմանագլուխը անցաւ, Պարսկաստան մտաւ եւ յանկարծ տնկուեցաւ արտասահմանի մէջ, իր ըսելով՝ մասնաւոր պաշտօնով,— համմէ՞:

Բայց իր *պատալ* յայտարարութիւններուն մէջ չափազանց ծիծաղելի է հետեւեալը.

— *Ճշմարտութիւնը այն է, որ Թաւրիզի փախստականները կազմում են տարիների ընթացքում Պարսկաստանի սահմանամերձ զանազան երկիրներից, այլազան միջոցներով եւ պատճառներով Պարսկաստան ապաստանած գաղթականները:*

Այդպէ՞ս ուրեմն,— Թաւրիզի առաջնորդարանը եւ մեր թղթակիցները կը գրեն թէ 1933 օգոստ. 3—սեպտ. 20 Արաքսը անցնելով փախած են 161 Հայեր, որոնք գաղթած էին Յունաստանէն կամ Պուլկարիայէն, նոյնիսկ Ֆրանսայէն,— վերջապէս Հայաստանի վարչապետն իսկ կը յայտարարէ թէ մարդիկ փախած են,— աւելին, Ապաղան իսկ հիմա համոզուած է թէ մարդ փախած է Հայաստանէն, բայց «փըռոֆէսէօ՛ռռ» Սեդրաք Ապտալեանը կուզայ կը յայտարարէ թէ այդ 161 փախստականները «հաւաքուել էին Թաւրիզում թէ այժմ եւ թէ սրանից առաջ տարիների ընթացքում», կամ, եթէ բան կը հասկնաք,—«Պարսկաստանի սահմանամերձ զանազան երկիրներից, այլազան միջոցներով եւ պատճառներով Պարսկաստան ապաստանած» գաղթականներ են:

Բայց հիմա աշխարհ գիտէ թէ փախստականները կուգան Հայաստանի ներսէն, եւ առնէք արտասահմանէն տարուած, ոմանք վաղուց Հայաստան հաստատուած գաղթականներ են:

Հո՞ս ես, «փըռոֆէսէօ՛ռռ», թէ տակաւին աչքերդ շլմորած են Հայաստանի ազուոր կոմսոմոլսկային աչքերէն...

Կը հարցնենք,— հո՞ս ես, «փըռոֆէսէօ՛ռռ»:

ԱՐԱՁ

ԼԻԹՎԻՆՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, որ Ամերիկա կ'երթայ, Փարիզ հասաւ անցի օր: Ֆրանսայի արտաքին նախարարին հետ տեսակցելէ յետոյ, պիտի մեկնի այսօր իսկ:

— :-: —

ՓԱՐԻԶ քաղաքը այսօր հացկերոյթ մը կուտայ ի պատիւ Լիտվինովի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

900 Հրեաներ ծովուն վրայ մնացին

Գահիրէէն կը հեռագրեն հոկտ. 30 թուականով.—

Կացութիւնը վրդովիչ է ամբողջ Պաղեստինի մէջ: Եաֆայի խռովութիւնները տարածուեցան ամբողջ երկրին մէջ: Ընդհանուր գործադուլը կը շարունակուի եւ պաշարման վիճակ հրատարակուած է: Կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալու գիշերը նոր խռովութիւններ ծագեցան Երուսաղէմի մէջ: Ութ հոգի սպաննուեցան: Կա՛ն նաեւ բազմաթիւ վիրաւորներ որոնց մէկ մասը անգլիացի սպաներ եւ ոստիկաններ են:

Նոր ցոյցեր պատահեցան նաեւ Հայֆայի եւ Նապլուսի մէջ: Գնդացիրները շարժման մէջ դրուած են: Արաբական Գործադիր Կոմիտէն մերժեց հաշտութեան բոլոր առաջարկները:

⁂ Դանիական «Փոլոնիա» շոգենաւը, որ 900 Հրեայ գաղթականներ կը փոխադրէր Քոնսթանցայէն Եաֆա, արտօնութիւն չստացաւ ճամբորդները ցամաք հանելու եւ գնաց Փորթ Սաիտ: Բայց, եգիպտական կառավարութիւնն ալ մերժեց ընդունիլ: Նաւապետը հրահանգի կը սպասէ ընկերութենէն:

⁂ Եաֆայի մէջ սպաննուած Արաբներուն թաղումը կատարուեցաւ առանց միջադէպի, բայց այրիացած կիները կ'աղաղակէին.

— «Անկցի՛ն այն էֆէնտիները որ սպաննեցին մեր ամուսինները»:

Ակնարկը ուղղուած է Անգլիացիներուն դէմ:

Արաբական թերթերը չեն կրնար ազատօրէն արտայայտել իրենց զայրոյթը: Միայն մէկ թերթ համարձակեցաւ կոչ ուղղել որ սպաննուած Արաբներուն վրէժը լուծուի Հրեաներէն:

⁂ Արաբական Կոմիտէին անդամները բանտարկուած ըլլալով, բրիտանական մարզպանը իր քով կանչեց Մուսա Քեազիմ փաշան եւ ուրիշ հինգ իսլամ եւ քրիստոնեայ Արաբներ, եւ նոր ազդարարութիւններ ուղղեց: Ցաւ յայտնեց որ մուֆթ չըրին իր առաջին ազդարարութիւնը եւ դիտել տուաւ թէ ոստիկանութիւնը ստիպուած էր կրակ ընել, երբ յարձակման ենթարկուեցաւ:

⁂ Հայֆայի մէջ կացութիւնը այնքան ծանր է որ կառավարութիւնը ըստիպուեցաւ կրճատել Նաւահանգիստին բացման արարողութիւնները: Կը վախցուի որ գործադուլը տարածուի մինչեւ Դամասկոս, իբրեւ համարաբական համերաշխութեան ցոյց:

Արաբական պատուիրակութիւն մը ներկայանալով բրիտանական մարզպանին, բողոքեց ոստիկանութեան խժդժութեանց դէմ:

Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ թագաւորներու տեսակցութիւնը

Երկուշաբթի օր տեղի ունեցաւ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ թագաւորներուն տեսակցութիւնը, որու մասին կը խօսուէր առենէ մը ի վեր:

Կարոլ թագաւորը առտուն Ճուրճէվօ հասաւ ընկերակցութեամբ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին եւ նստաւ իր անձնական զբօսանաւը, մինչ թնդանօթները սովորական ողջոյնը կ'արձակէին: Քանի մը վայրկեան յետոյ, թնդանօթները գոռացին պուլկարական ափէն, ծանուցանելով Պորիս թագաւորին ժամանումը, իր զբօսանաւով: Ժամը 10ին երկու նաւերը իրարու հանդիպեցան եւ Պուլկարիոյ թագաւորը ռումանական զբօսանաւը մտաւ: Հագած էր հետեւակազօրքի զօրավարի համազգեստ: Իրեն կ'ընկերանար վարչապետը: Երկու թագաւորները թեւ թեւի մտած իջան Ռումանական ռումանական հողին վրայ: Յետոյ աչքէ անցուցին բարեւի կեցած զինուորները, մինչ 30000 հոգինոց բազմութիւն մը կը ծափահարէր: Տեսակցութենէն յետոյ, երկու արքաները նորէն նաւ նստան, որ զիրենք առաջնորդեց Ռուսճուք:

Տեսակցութենէն յետոյ, Պորիս թագաւորը Սոֆիա դարձաւ, իսկ Կարոլ թագաւորը՝ Պուքրէշ: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու վեհապետները ուշադրութեամբ քննեցին երկու երկիրներուն հետ կապուած խնդիրները:

Ռումանական մամուլը մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս տեսակցութեան, որ տեղի ունեցաւ Եուկոսլավիոյ թագաւորին եւ Կարոլ թագաւորին, ինչպէս եւ Ալեքսանդր թագաւորին եւ Պորիս թագաւորին տեսակցութիւններէն յետոյ: Իսկ պուլկարական մամուլը, երեւոյթները պահելով հանդերձ, կը գանգատի թէ Տոպրուճայի Պուլկարները անլուր խժդժութեանց կ'ենթարկուին:

Մ. Նահանգները ոսկի պիտի գնեն Փարիզի եւ Լոնտոնի հրապարակներէն

ՄԵԾ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Ինչպէս կը յիշուի, նախագահ Րուզվէլթ որոշած էր բարձր գնով գնել Մ. Նահանգներուն մէջ արտադրուած նոր ոսկին:

Այժմ որոշած է ոսկի գնել նաեւ Լոնտոնի եւ Փարիզի հրապարակներէն, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ թէ Ամերիկայի եւ թէ Եւրոպայի մէջ: Կարգ մը թերթեր դիտել կուտան թէ նախագահը գլխիվայր կ'երթայ «դէպի անծանօթը»:

Այս որոշման հետեւանքով, մեծ գործառնութիւններ պիտի ըլլան օտար դրամի եւ ոսկիի վրայ: Կ'ըսուի թէ ամերիկեան կառավարութիւնը մէկ միլիառ տոլար յատկացուցած է այս գործողութեան: Մասնագէտներ կը կարծեն թէ այս գնումներուն հետեւանքով դրամական մենամարտ մը պիտի մղուի Ամերիկայի եւ Եւրոպայի միջեւ: Մ. Նահանգներու սեղանաւորական շրջանակները մտահոգ են եւ ծանր հետեւանքներ կը նախատեսեն: Վախ կայ որ Եւրոպացիները փոխադարձ միջոցներու դիմեն, եթէ նախագահ Րուզվէլթի նպատակն է ստիպել որ միւս պետութիւններն ալ մեկզի դնեն ոսկեվճարի դրութիւնը: Մասնաւորապէս Անգլիոյ համար տիրող կարծիքն այն է թէ ելմտական նախարարութիւնը թոյլ չպիտի տայ որ Մ. Նահանգները դիւրին մետաղին գին որոշեն իրենց ուզած եղանակով:

Ինչպէս կ'երեւայ, նախագահ Րուզվէլթ կ'ուզէ կոտրել տոլարին գինը: Լոնտոնի հրապարակին վրայ այժմէն միջոցներ կը խորհին, ի նախատեսութիւն ծանր հաւանականութեանց:

Մ. Նահանգներու սեղանաւորական հեղինակութիւնները խստօրէն կը քննադատեն նախագահին այս ձեռնարկը, դիտել տալով թէ տոլարին անկայուն վիճակը եւ տիրող անստուգութիւնը ամենամեծ խոչընդոտները կը կազմեն երկրին տնտեսական վերակազմութեան: Պ. Րուզվէլթի իշխանութեան հաստա—

(Կուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Վիէննայի Թուրք դեսպան Մէհմէտ Համտի պէյ կը գրէ Ն. Ֆ. Փրէսէի մէջ.— Թուրք ժողովուրդը այսօր կը տօնէ Հանրապետութեան տասնամեայ յոբելեանը ա՛յն գիտակցութեամբ թէ կրնայ նայիլ գործի մը, որ իրաւամբ ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը իր վրայ հրաւիրած է:

Օսմ. կայսրութեան քայքայումին մէջտեղ, թուրք ժողովուրդը ոյժ գըտաւ իր ազատարարին՝ Կազի Մ. Քէմալի հեռատես առաջնորդութեան ներքեւ, նուաճելու իր ազգային ազատութիւնը եւ անկախութիւնը համաշխարհային պատերազմէն վերջ հընգամեայ կռիւներով:

Ներքին յեղափոխիչ բարենորոգումները իրենց դաստիարակչական նկարագրով հանրածանօթ են: Ո եւ է վերացական եւ վարդապետական դրութեան մը ձգտումը չէ եղածը, այլ արագ զնացք մը, թէեւ հարկ եղած նախատեսութեամբ, որով ժողովուրդը կ'առաջնորդուի դէպի կեանք, որ կարողանայ զայն ազգերու խաղաղական մրցումին մէջ իրեն համար որոշուած տեղը բռնելու:

Նոր Թուրքիան ամէն բանէ առաջ հասկցած է նորազարթ ազգային զգացումը տնտեսական եւ ընկերային մարզին վրայ կարեւոր գործերու մղիչ ոյժ մը դարձնել:

Անցած տասը տարիներուն մէջ հանրապետական կառավարութիւնը շինարարական մեծ ծրագիր մը գործադրած է, հանդերձ դրամական խնայողութիւններով, որոնք ազդեցին արդէն իսկ դրամագլուխի կազմութեան վրայ եւ ահա թուրք գիւղատնտեսութիւնը սկսած է օժտուիլ ամէնէն արդի գիտական միջոցներով:

Լատիներէն այբուբէնին գործածութիւնը, որ նախագիծը եղաւ դէպի եւրոպական կաղապարները տանող իրաւական բարենորոգութեան, կարելի դարձուց դպրոցական ընդարձակ դրութիւն մը, որ ի մօտոյ պիտի կատարելագործուի բարձրագոյն դպրոցական բարենորոգութեամբ:

Նոր Թուրքիան զուտ ազգային պետութիւն մըն է, որուն հողային յաւակնութիւնը չանցնիր իր այսօրուան սահմաններէն, որոնք կը ներկայացընեն թրքաբնակ մարզը: Այս պարագան, միացած անոր ժողովրդավարական գործօն եւ անկեղծ խաղաղասիրութեան հետ, ընդունակ բրաւ Թուրքիան գործնական մասնակցութեան, բառնալու համար ամէն քաղաքական գժտութիւններ, որոնք ցարդ յաճախ կը վրդովէին Եւրոպայի անդորրութիւնը:

⁂ Երկուշաբթի օր սեղան մը տրուեցաւ Փարիզի թրքական դեսպանատան մէջ: Ներկայ էին հանրապետութեան նախագահ Պ. Լըպռէօն, երսփ. ժողովին նախագահը, արտաքին նախարար Պ. Փոլ Պոնքուռ, կրթական նախարար Պ. տը Մոնզի, ակադեմական Կ. Հանոթօ եւ Փօլ Վալէռի, Փարիզի ակադեմիային վերատեսուչը, Սէնի նահանգապետը, հանրապետութեան նախագահութեան ընդհ. քարտուղարը, արարողապետը եւն.:

Ճաշէն յետոյ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը, որուն հրաւիրուած էին դեսպանները, զինուորական կցորդները, Փարիզի զինուորական կառավարիչ Զօր. Կուռօ եւ բազմաթիւ երեսփոխաններ ու ծերակուտականներ:

ՕՐԸ ՑԵՐԵԿՈՎ
ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

»»».«««

Երկուշաբթի օր, յանդուգն աւազակութիւն մը գործուեցաւ Փրատոյի կողմը (Մարսէյլ):

Ամէն օր թաքսիներու ընկերութեան պաշտօնեաները դրամատուն կը փոխադրեն նախորդ օրուան հասոյթները: Երկուշաբթի կէսօրէն յետոյ ժամը 3ին ընկերութեան պաշտօնեաներէն Կալապէռ, 74 տարեկան, 140,000 ֆրանք կը փոխադրէր, վեց պայուսակներով, երբ դիմացը ելան երեք սպառազէն աւազակներ եւ թռցուցին պայուսակներէն երեքը որ կը պարունակէր 94,000 ֆրանք:

ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԱՍԻՆ

ՉԷԶՈՔ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԸ ՎԱՐ Կ'ԱՌՆԷ

ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ԴԻՄԱԿԸ

ԽՄԲ.— Հոկտ. 8ին հրապարակային մեծ ժողով մը տեղի ունեցաւ Պոսթընի մէջ, նախաձեռնութեամբ չէզոք յանձնախումբի մը: Կը նախագահէր Պ. Կ. Ց. Գարակիւլեան, որ բացումը կատարելով, բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, Ղեւոնդ վրդ. Մարդուկէսեան (նախկին վերակազմեալ հնչակեան):

Իր շահեկանութեան համար, «Հայրենիք»էն կ'արտատպենք վարդապետին ճառը, որ մանրամասնօրէն կը պարզէ Շիքակոյի միջադէպը եւ Ղեւոնդ արք. Դուրեանի ենթադրութիւնները.—

— Հայրենակիցնե՛ր, այս ժողովը իմն է, ձերը, մեր բոլորինը: Եկած ենք հոս միասին մտածելու եւ գտնելու մեր բուն ճամբան:

Ոչ մէկ ատեն այնքան ծանր տագնապ ապրած է մեր գաղութը, որքան այսօր կ'ապրի ան, եւ ոչ մէկ ատեն րոպէն այնքան հրամայականօրէն ըստիպած է մեր ժողովուրդին իր խօսքը ըսելու, իր ձայնը բարձրացնելու, որքան կը ստիպէ ան այս րոպէին: Ահա այդ գիտակցութեամբ տոգորուած՝ ես համարձակ կը ներկայանամ ձեզի: Գիտցած եղէք, որ ես կ'ուզեմ ծառայել միայն իմ եկեղեցիին, որուն մէկ համեստ սպասաւորն եմ. կ'ուզեմ ծառայել իմ հայրենիքի դրօշակին:

Ես գործ չունիմ Ղեւոնդ արք. Դուրեանին հետ, ան բարձրաստիճան հոգեւորական մըն է, եւ իբրեւ այդպիսին՝ արժանի մեր յարգա՛նքին: Իմ խօսքը անոր վարչական ընդունակութիւններուն մասին է: Դժբախտաբար այդ տեսակէտէն ան շատ թերի է, շատ պակասաւոր: Եթէ մոռնանք ամէն բան ու յիշենք միայն այն խոշոր սխալը զոր իբրեւ Առաջնորդ ան գործեց Շիքակոյի մէջ՝ 1933 տարւան յուլիս 1ին, անկասկած, մենք ալ պիտի գանք այն եզրակացութեան, որ ան շատ պակաս է իբրեւ Առաջնորդ, իբրեւ վարչական անձ: Պիտի չմոռցուի յուլիս 1ը, ինչպէս եւ պիտի չմոռցուի սեպտ. 4ը, երբ ժողովուրդի ներկայացուցիչները ծանր վճիռ մը տուին իրենց Առաջնորդի մասին:

Յուլիս 1էն յետոյ, հայրենակիցներ, մամուլը թեր ու դէմ շատ բան գրեց: Ես ուշի ուշով հետեւեցայ գրուածներուն, եւ այդ իմ պարտականութիւնն էր, որովհետեւ մէջ տեղը կար երկու խնդիր — առաջինը՝ դրօշակի, զոր կը պաշտեմ ամբողջ էութեամբս, եւ երկրորդը՝ Առաջնորդի, որ եկեղեցիի ու գաղութի հոգեւորական պետն էր:

Նախ քան Երեսփ. Ժողովը, ես ուզեցի անձամբ տեսնել Առաջնորդը եւ իրմէ հասկնալ թէ ինչո՞ւ Շիքակոյի մէջ նման ընթացք ունեցած էր: Ես մտածեցի իւրովի, սխալ մը գործուած է, ծանր սխալ մը, բայց նախ եւ առաջ մենք հոգեւորականներս պէտք է մտածենք դարմանել այդ սխալը խելացի կերպով եւ փրկել գաղութի մը Առաջնորդը:

Իմ տեսակցութիւնը Դուրեան արք.ի հետ եղաւ շատ սիրալիր: Երկու Ղեւոնդներս, մէկը արքեպիսկոպոս, միւսը գիւղացի վարդապետ մը, դէմ դիմաց նստած երկար խօսեցանք:

— Սրբազա՛ն, ինչո՞ւ գացիք Շիքակօ, ինչո՞ւ մասնակցեցաք աշխարհահանդէսին եւ մանաւանդ ինչո՞ւ այդպիսի ընթացք ունեցաք դրօշակին հանդէպ, հարցուցի իրեն:

= Զգիտեմ, ի՞նչ ըսեմ. պատասխանեց Առաջնորդը՝ յայտնապէս ընկճուած: Շիքակոյի եկեղեցիի հոգաբարձութիւնն էր որ հրաւիրեց զիս. ես չմերժեցի հրաւէրը, գացի հոն, պատարագեցի: Ըսին ինծի նաեւ որ աշխարհահանդէսին ալ ներկայանամ եւ խօսիմ: Չմերժեցի եւ այդ հրաւէրը:

— Դուք լաւ չէք ըրեր, Սրբազան: Դուք առ հասարակ ձեր հոգեւորական պարտականութիւններէն դուրս ուրիշ գործերու ալ հետամուտ կ'ըլլաք: Կարելի է օտար կրօնական ժողովի մը ներկայ գտնուիլ, խօսիլ ու ներկայացնել մեր եկեղեցին, բայց ի՞նչ պէտք միջազգային արուեստահանդէսի երթալ՝ ուր ոչ մէկ ազգ ներկայացուած էր իր հոգեւորականներու միջոցաւ: Սրբազան, դուք առ հասարակ կը սիրէք երթալ քաղաք մը եւ այնտեղ ձեր գործը ընել նախ եւ առաջ տեսնել անոր մէյըրը, կամ տեսնել նահանգի կառավարիչը: Կը կարծէ՞ք որ ատիկա ձեր անմիջական պարտականութիւնն է եւ ատկէ օգուտ պիտի ստացուի: Ես չեմ կարծեր: Բայց ըսենք որ գացիք Շիքակօ եւ ստիպուեցաք հոն ներկայ գտնուիլ ցուցահանդէսին: Բայց ստիպուա՞ծ էիք նաեւ դրօշակի հանդէպ այդքան դրդուիչ ընթացք բռնել յայտարարելով նոյն իսկ որ մինչեւ դրօշակը սրահէն չհեռացուի, դուք պիտի չուզէք անկէ ներս մտնել:

= Ախ, Հա՛յր Ղեւոնդ, ատոնք չափազանցութիւններ են, ես դրօշակի հանդէպ միշտ յարգանք ունեցած եմ, դրօշակը ձեռքս պատարագած եմ. եթէ պէտք ըլլայ այժմ ալ կը համբուրեմ դրօշակը:

— Սրբազա՛ն, եթէ դրօշակի հանդէպ այդքան մեծ յարգանք ունէիք, հապա ի՞նչպէս բացատրել այն նամակը, զոր ուղղեցիք Հօկի կեդր. վարչութեան, Շիքակոյի դէպքէն անմիջապէս յետոյ:

= Ես ի՛նչ պիտի գիտնայի, վարդապետ, որ այդ անպիտանները իմ գրած նամակս հրատարակութեան պիտի տային: (Ընդհանուր ծիծաղ):

Մարդուկէսեան վարդապետ յայտնապէս զգածուած, խնդրեց ժողովուրդէն չծիծաղիլ:

— Մի ծիծաղիք, հայրենակիցներ,— ըսաւ ան: Ողբալի է պատկերը արքեպիսկոպոսի մը, որ այսքան սխալներ կ'ունենայ եւ ինքզինքը այսպէս արգահատանքի արժանի կը դարձնէ: Ես ակամայ կը պատմեմ ձեզի ատոնք բոլորը, բայց կը պատմեմ միայն ճշմարտութիւնը երեւան բերելու համար եւ ներկայացնելու մարդիկը այնպէս ինչպէս իրենք կան: Ես կը սիրեմ Դուրեանը, բայց աւելի կը սիրեմ իմ եկեղեցին, եւ ա՛լ աւելի դրօշակը, որուն դէմ հակասական դիրք բռնողներ պէտք է հրապարակ դրուին: (Երկարատեւ ծափեր):

Շարունակելով իմ խօսակցութիւնը Դուրեան արք.ի հետ, աւելցուցի.

— Սրբազան, ատոնք պէտք չէր որ կատարուէին, բայց արդէն եղածը եղած է. ես կը զգամ որ դուք ուրիշներու սխալ հաշիւներուն եւ թելադրութիւններուն զոհ գացած էք, կը զգամ մութին մէջ գործող դաւադիր ձեռքերը պատճառ եղան ձեր մեղանչումներուն: Այժմ կը յայտնեմ ձեզ, որ ես կ'ուզեմ Երեսփ. Ժողովի առաջ իմ կարելին ընել՝ ձեր կացութիւնը մեղմելու համար: Դուք ըսէք միայն ինծի թէ՝ տեղի պիտի ունենա՞յ ժողովը 27րդ փողոցի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցիի մէջ, թէ անտեղի պիտի ունենայ հօթէլ Մարթինիքի մէջ, որովհետեւ այդպիսի շըշուկներ կը հասնին ականջիս:

= Ո՛չ, այդ տարաձայնութիւնները սխալ են, ժողովը տեղի պիտի ունենայ Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցիի մէջ. տեղի փոփոխութիւն մը ոչ մէկ ժամանակ կրնամ թոյլ տալ. տեղի փոփոխութեամբ ես իմ ձեռքով գաղութը երկու մասի բաժնած պիտի ըլլամ:

— Իսկ դուք ներկայ պիտի գտնըւի՞ք ժողովին:

= Անշո՛ւշտ պիտի գտնուիմ:

— Այդ շատ լաւ է, Սրբազան, պէտք է ներկայ գտնուիք ժողովին, դէմ առ դէմ գաք ձեր զաւակներուն եւ պատմէք անկեղծօրէն թէ ի՞նչ շարժառիթներով գործեցիք Շիքակոյի մէջ եւ յայտարարէք, որ պիտի ենթարկուիք ժողովի կամքին: Եթէ դուք այդպէս ընէք, ես, եւ վստահ եմ ուրիշներ ալ, պիտի աշխատին, որ դուք դուրս գաք այս ծանր կացութենէն:

= Հայր Ղեւոնդ, եթէ անգամ մը դուրս գամ այս ծանր կացութենէն, ըսաւ ինծի Դուրեան արք., դուք պիտի տեսնէք թէ այնուհետեւ ի՛նչ դիրք պիտի բռնեմ դրօշակին հանդէպ: Բայց կ'ուզեմ մէկ բան գիտնալ, եթէ ժողովին ներկայանամ, անպատեհութիւններ պիտի չծագի՞ն արդեօք, ցոյցեր պիտի չըլլա՞ն:

— Սրբազան, վստահ եղէք որ չեն ըլլար: Բայց որպէսզի այդ մասին ձեզ կատարելապէս ապահովցնեմ, թոյլ տուէք որ երթամ դաշնակցական երեսփոխանները եւս տեսնեմ եւ անոնց տրամադրութեան ծանօթանամ:

Ու թողլով Մարթինիք հօթէլը, ես գացի Հ. Յ. Դ. Արմէն Գարօ ակումբը, ուր տեսայ բազմաթիւ աչքի զարնող դաշնակցական երեսփոխաններ, որոնց պատմեցի Առաջնորդի հետ իմ ունեցած ամբողջ խօսակցութիւնը: Անոնք ապահովցուցին զիս, որ ոչ մէկ ցոյց կ'ըլլայ Առաջնորդին դէմ, կ'աշխատին նաեւ որ ժողովուրդն ալ զուսպ պահէ ինքզինքը: Բայց Դաշնակցականները ըլլալով աւելի փորձըւած եւ աւելի հոտառու, ինծի ըսին պարզ կերպով թէ՝ Առաջնորդը կը խաբէ ձեզ, ան պիտի չկատարէ ձեզի տուած իր խոստումներէն ոեւէ մէկը:

Քիչ յետոյ տեսայ նախկին Վեր. Հնչակեան մըն ալ, որ ինծի ըսաւ թէ Մարթինիք հիւրանոցի մէջ ժողով տեղի կ'ունենայ:

Ես այս բոլոր ըսուածներուն չուզեցի հաւատալ: Նորէն գացի Առաջնորդի մօտ. հաղորդեցի իրեն դաշնակցական երեսփոխաններէն ստացած իմ հաւաստիացումները եւ աւելցուցի.

— Սրբազան, ձեզի պիտի ընդունինք՝ ինչպէս վայել է Առաջնորդի մը: Քիչ յետոյ մենք՝ եկեղեցականներս ալ պիտի ունենանք ժողով: 20 հոգեւորականներ ենք: Ամէնքս ալ պիտի ընկերանանք ձեզ մինչեւ ժողովասրահ: Եթէ իրենց տրուած խոստումէն յետոյ, Դաշնակցականները ո եւ է ցոյց ընեն ձեզի դէմ, ձեզ ծեծեն, ձեզ վնասելու փորձ ընեն, գիտցած եղէք որ դուք պիտի շահիք եւ անոնք պիտի կորսնցնեն:

Դուրեան արք. լայն շունչ մը առաւ:

Ապա մենք՝ հոգեւորականներս ունեցանք հաւաքոյթ մը: Ըստ իմ պաշտօնակիցներուն՝ մենք պէտք է աշխատինք Առաջնորդի կողքին կենալ՝ որքան կարելի է անոր վիճակը թեթեւցնելու համար: Անոնք բոլորը խոստացան:

Քիչ յետոյ տեսայ Ռամկավար երեսփոխան Պ. Մաղաք Պէրպէրեանը, պատմեցի անոր իմ կատարած աշխատանքի մասին, եւ ըսի որ մեր կարելին ընելու ենք բարձրաստիճան հոգեւորական մը դուրս բերելու իր ծանր կացութենէն: Պ. Պէրպէրեան ուրախացաւ իմ տուած տեղեկութիւններս լսելով, բայց ան ինծ ըսաւ նաեւ որ Դուրեան արք. հիւանդ է եւ պիտի չկրնայ ժողովին ներկայ գտնըւիլ, անոր կարգադրութեամբ ժողովին պիտի նախագահէ Յովսէփ եպս. Կարապետեան:

Ես մնացի զարմացած թէ ի՞նչպէս քիչ առաջ այնքան առողջ եւ ինծ հետ ախորժակով ճաշող Դուրեան արք., այսպէս շուտ հիւանդացեր է: Իսկոյն վազեցի Մարթինիք հիւրանոց՝ տեսնելու համար Առաջնորդը եւ հասկնալու թէ իրա՞ւ ժողովին ներկայ պիտի չգտնուի:

Հայրենակիցներ, մի զարմանաք, եթէ ըսեմ որ Առաջնորդը զիս չընդունեց: Անոր սենեակի առաջ կանգնած մարդ մը ըսաւ որ Սրբազանը այցելուներ չընդունիր, իսկ մասնաւորապէս ձեզ՝ երբեք չընդունիր:

Գլխիկոր եւ խորապէս յուզուած դարձայ 27րդ փողոցի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր քիչ յետոյ բացուելու էր ժողովը:

Եկաւ Յովսէփ եպս. Կարապետեանը՝ Առաջնորդի պաշտօնական գրութիւնը ձեռքը: Կարդաց զայն: Երեսփոխաններուն թիւը (հիները միայն հաշուելով) 57 էր: Առաջին նիստին կատարուեցաւ որոշ աշխատանք: Հարց եղաւ յաջորդ ժողովը դռնփակ ընելու մասին: Շատեր դէմ արտայայտուեցան այս մասին. խնդիրը քուէարկութեան չդրուեցաւ. բայց Յովսէփ եպ. ըսաւ որ ինք, իբրեւ նախագահը ժողովին, կը կարգադրէ որ յաջորդ նիստը դռնփակ ըլլայ:

Դժբախտաբար յաջոր օրը երեկոյեան մաս մը երեսփոխաններ բացակայեցան: Առանց ոեւէ յայտարարութեան, անոնք գացեր են Մարթինիք հիւրանոց եւ հոն ժողով ըրեր: Եթէ պէտք էր ժողովի վայրը փոխել, այդ փոփոխութիւնը պիտի կատարէր ինքը՝ ժողովը, եւ ոչ թէ խումբ մը երեսփոխաններ՝ ինքնագլուխ կերպով, Անգամ Դուրեան արք. իրաւունք չունէր նման կարգադրութեան մը իր հաւանութիւնը տալու, ատիկա բացարձակապէս հակօրինական, հակասահմանադրական է:

Ինչ որ է: Յաջորդ օրը ժողովականները անցան իրենց կանոնաւոր պարապմունքներուն: Անոնք օրինաւոր ժողովը կը ներկայացնէին: Մեր ժողովը օրինաւոր էր, որովհետեւ մեզ հետ էր Առաջնորդի իսկ կողմէ նշանակուած նախագահը՝ Յովսէփ եպ. Կարապետեան. օրինաւոր էր, որովհետեւ ամբողջ դիւանը ներկայ էր, օրինաւոր էր, որովհետեւ հոն էր հոգեւորականներու մեծամասնութիւնը. մեզ հետ էին նախապէս ընտրուած 55 երեսփոխաններէն 29ը, ուրեմն մեծամասնութիւնը, առանց հաշուելու նորերը՝ ընդամէնը 55 երեսփոխաններ: Այսպիսի ժողով մը կասկած չկայ որ չէր կրնար օրինաւոր չըլլալ: Այս օրինաւոր ժողովը քննութեան առաւ Առաջնորդ Դուրեան արք.ի դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւնները, եւ ձայներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ զայն պաշտօնանկ ըրաւ:

Հայրենակիցներ, ինչ որ այստեղ պատմեցի ձեզի, տառ առ տառ ճիշդ է. ոչ մէկ գունաւորում կամ անճշդութիւն ըսածներուս մէջ: Բարկծեցէք զիս եթէ գտնէք որ այստեղ յայտնուած մտքերուն մէջ սխալներ սպրդած են. եկեղեցիին մէջ մի ընդունիք զիս, ձեր տուներէն ներս մի առնէք՝ եթէ կը գտնէք որ ճշմարտութիւնը խօսած չեմ այստեղ: Ես չեմ հասկնար թէ ի՞նչպէս կը գտնուին մարդիկ, որոնք թերթերու միջոցաւ այս իրողութիւնները կը խեղաթիւրեն կամ կը վարագուրեն զանոնք: Այդ ես չեմ կրնար: Ես կ'ուզեմ որ ճշմարտութիւնը ըսուի. ու եթէ ատոր համար զիս պիտի մեռցնեն՝ պատրաստ եմ մեռնելու: Ճշմարտութեան համար կեանքը զոհելը՝ մեռնողին համար մեծ փառք է: (Երկարատեւ ծափեր):

Նախկին առաջնորդ Դուրեան արք. ուրացաւ իր տէրը՝ մեր դրօշակը, ան պառակտեց նաեւ մեր գաղութը, պառակտեց մեր եկեղեցին: Ի՞նչպէս կարելի էր, հայրենակիցներ, գոնէ եկեղեցիին շուրջ հաւաքուած հօտի մը զաւակները իրարու դէմ հանել. ի՞նչպէս կարելի էր ոտնակոխ ընել դրօշակ մը, որուն համար սերունդներ պայքարեր են: Եռագոյնը մեր զոհաբերութեանց մարմնացումն է. ոտնակոխ ընել զայն, կը նշանակէ ոտնակոխ ընել մեր հերոսները, մեր նահատակներու անթաղ ոսկորները, մեր անցեալը եւ մեր ապագան:

Չկայ եկեղեցի առանց խաչի. իսկ խաչը պարզ մետաղ մը չէ, խորհրդանիշ մըն է ան. անոր վրայ արիւն է թափուած յանուն մեծ գաղափարներու, որոնց կը հաւատինք այսօր: Եթէ խաչը պարզ մետաղ մը չէ, կերպասի կտոր մը չէ նաեւ դրօշակը, որու ծալքերուն տակ հազարներ իրենց կեանքն են տուած, եւ այսօր հարիւր հազարներ անով կ'ոգեւորուին:

Ես իմ երիտասարդ օրերէն սկսած եղած եմ յեղափոխական մը, հաւատացեալ մը մեր դրօշին. այսօր, հոգեւորականի այս սքեմին տակ նորէն կը հաւատամ այս դրօշին: Հաւատալով եռագոյնին ես դէմ չեմ երթար ոչ իմ եկեղեցիին, ոչ ալ այսօրուան Հայաստանին: Եռագոյնը իմ մէջ կենդանի կը պահէ հաւատքը դէպի իմ ժողովուրդի վերջնական ազատութիւնը: Իբրեւ իմ սրբութիւնը, իբրեւ ձեր սրբութիւնը, թոյլ տուէք այժմ, իմ սիրելի հայրենակիցներ, որ համբուրեմ ոմանց կողմէ այնքան տմարդօրէն հալածուած այս սրբազան դրօշակը»:

Եւ Մարդուկէսեան վարդապետ դանդաղ յառաջանալով դէպի պարզուած եռագոյն դրօշակը, երեք անգամ համբուրեց զայն, բուռն ծափերու մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԷՆ

...ՆՈՅՆ ԻՍԿ ՀԱՅ ԽՕՍՔԻ ԿԱՐՕՏ ԵՆ...

— o —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կը կարծէի թէ բոլոր այցելուներուն պէս զիս ալ պիտի ձըգեն, որ երթամ ու քոյր եղբայրներս տեսնեմ: Ու օր մը, կէս օրուան ճաշէն յետոյ, փորձեցի չիտակ ճամբով երթալ... Թոքախտաւորներուն կողմը, որոնք իմ գտնուած սրահէս դէպի ձախ մինչեւ միւս ծայրը՝ մեր սրահին դէմ տարածուող բաժիններուն մէջ կը բնակին: Մեր օգնականը դէպի անոնց միջանցքը ուղղուիլս տեսնելով՝ արգիլեց:

Սակայն, չորեքշաբթի օր մը կ'իջնեմ վար ու միւս աստիճաններէն կը բարձրանամ անոնց յարկը: Հագուած եմ դուրսի հագուստներս ու հիւանդ ըլլալս յայտնի չէ: Հետեւաբար անարգել, նախ կը մտնեմ քոյրերուս բաժանմունքը: Երեք հոգի օրրաթոռներու վրայ երկարած են... արեւին դէմ: Աթոռ մը կուտան ու կը նստիմ իրենց քով: Կէս ժամ: Ու կէս ժամուան մէջ ի՛նչ տխուր, աշխարհին բաւող պատմութիւններ կ'իմանամ անոնց կեանքէն:

Մէկուն ամուսինը՝ անհոգ ու անգործ, երբեմն իրեն կ'այցելէ ու զինքը նեղացնելէ անդին չանցնիր... մէկուն, (օրիորդ՝ 20—22 տարեկան) բարեկամները երբեք տեսութեան չեն գար եւ խեղճ աղջիկը 5—6 ամիսէ ի վեր, իր ազգականներու պարզ տեսութեան իսկ կարօտը կը մնայ:

Երրորդը՝ երկու պզտիկներու մայր է, որուն ամուսինը տարիներ առաջ Հարաւ. Ամերիկա վաստակի համար գացած ու կորսուած է: Ասիկա երբեմն երբեմն իր դուրս գալովն է որ կրնայ սրտահատորներուն երեսը տեսնել:

Ցիսունի մօտ կին մը կը մօտենայ ու քիչ մը օճառ կը խնդրէ անոնցմէ: Լեզուն կը ցուցնէ որ ինքը Մուշի անդիի կողմերէն է: Մարգրիտ կոչեցին զինքը: Զաւակներ ու ամուսին ունի: Վեց ամիսէն աւելի է որ հոս է: Ու կը պատմէ զինքը թոքախտաւոր ընող պատճառներէն մէկ հատը:

Քանի մը տողով հոս կ'արտագրեմ: Կարդացէք ու ... ինչպէս կ'ուզէք այնպէս դատեցէք:

Իր մօրեղբայրը ջերմախղութեան բռնուած է: Բժիշկը(?) յանձնարարած է որ, տասը տարեկան աղջկան մը հետ ..., որպէսզի ախտէն ազատի ... Եւ այդ անխիղճ, անաստուած հրէշը կը խաբէ ... քրոջը պզտիկը եւ ... կը ԱԿԷ: Չեմ գիտեր զինքը պատող ցաւէն կ'ազատի՞, բայց այսօր բանտերն է ու իր արարքին վրայ մտածելէն, քեռորդին ալ թոքախտի բռնուելով ինկած է այս տեղուանքը:

Արեւին տակ գլուխս կախ կը մնայ: Չեմ համարձակիր վերցնել եւ վշտահար մօրը դէմքին նայիլ, որուն ձայնը վշտէն եւ յուզումէն, կը մարմրի ... անոր հեռանալէն յետոյ է որ այս մանրամասնութիւնը կը քաղեմ միւս տառապող քոյրերէս...

X

Տղոց կողմը Լեւոն անուն երիտասարդ մը կար որ զիս կը ճանչնայ եղեր: Քոյրերուս առաջնորդութեամբ կ'երթամ կը գտնեմ զինքը, որ նստած բաց օդին, օգնականին կ'օգնէ, լըւացուած վիրակապեր ծրարելով ու կարգի դնելով:

— Բարեւ, Լեւոն, եկած ենք քեզի տեսութեան:

Լեւոն գործը կը ձգէ ու կը մտնենք իր սենեակը (8—10 մահճակալնոց): Աթոռ մը կուտայ, կը նստիմ կողքին: Ծխախոտ մը կուտամ ու կը հարցնեմ թէ ուրկէ՞ կը ճանչնաս զիս, քու դիմագիծդ ալ ինծի ծանօթ կ'երեւի: Կ'ըսեմ իրեն գործս, ու յայտնի կ'ըլլայ որ աշխատանոցէս կը ճանչնայ զիս:

— Է, ինչպէ՞ս ես, Լեւոն, կը հարցնեմ:

— Ի՞նչպէս պիտի ըլլանք, եղբայրս, այս ցաւին բռնուողը լաւ կ'ըլլայ եթէ Աստուծմէ բան մը չըլլայ, այս ցաւին ենթարկուողը այսպիսով — այնպիսով ապառում չունենար...

Որտեղացի ըլլալն ու մականունը չեմ տար, չվիրաւորելու համար խեղճ տղան, որ երեք տարիէ ի վեր հոս կը տառապի:

— Որքա՞ն Հայ կայ հոս, կը հարցնեմ:

— Հաշի՞ւ կայ, սիրելիս ... առաջները շատ շատ էին, կ'ըսէ ան, չարաթը 2—3 հոգի մեռնելով մեռնելով հիմա մեր յարկին մէջ գտնուողներուս թիւը իջած է 15—20ի, միայն տղաքը, որոնց մէջ կան Իգդիրցի, Պոլսեցի, Մեծ Նորգեղցի, Եոզկատցի, Կիլիկեցի, Մարաշցի, ամէն կողմերէ: Եոզկատցի երկու եղբայր եւ քոյր մը կան հոս, որոնց ծեր մայրը անպաշտպան մնացած է դուրսը... առաջները 60—70ի մօտ էր հոս գտնուողներուն թիւը բոլորն ալ երիտասարդ...

— Դուրսը կը խօսէին թէ առաջնորդը եւ քահանայ մը մշտական կ'այցելեն մեր հիւանդներուն քանի մը ֆրանք կուտան եղեր, իրա՞ւ է, կը հարցնեմ:

— Երեք տարի է հոս եմ, ոչ թէ քահանայի, առաջնորդի ու անոնց դրամին երբեք տեսած չեմ մեր յարկին մէջ, այլեւ մեր մօտիկ հայրենակիցներուն, որոնք դուրսը մխիթարիչ[...] կազմած են ու մեզի համար հանգանակութիւններ ալ կ'ընեն, բայց մեր ձեռքը չանցնիր: Պալաքեանը հիւանդանոց կուգայ թերեւս, բայց կ'այցելէ այնպիսի մարդոց որոնցմէ շահ ունի, բան մը կ'ակնկալէ, որոնք մեզի պէս հասարակ մահկանացու չեն, ու դուրս գալով կրնան զինքը գովել, փառաբանել թերթերու մէջ...

Լեւոնը ուրիշ բազմաթիւ գանգատներ ալ յայտնեց, բայց զանց կ'ընեմ:

Քոյրերուս կը հարցնեմ թէ որքա՞ն Հայուհի կայ այս տառապանաց ծովին մէջ, կ'ըսէ թէ միայն իրենց ընկերուհի (ցաւը ունեցող) ութը հատ: Անոնցմէ մէկը որ Խարբերդցի է, կ'աւելցնէ թէ ուրիշ հիւանդութիւն ունեցող եւ հոս գտնուող միայն Խարբերդցի ութը հոգի կան: Անշուշտ որ չգիտցածներու մասին չպիտի խօսին: Բայց ես քանի մը սրահներու մէջ հանդիպեցայ Հայերու, որոնցմէ ոմանք արկածով վիրաւորուած ամիսներով կը պառկին, ոմանք գործողութեան ենթարկուած, ուրիշ չորս հինգ հոգի ալ պարտէզ պտտած ատենս տեսայ, լաւացած[...] բաւականին, ու հոն գնդակ խաղացողները կը դիտեն...

Ըսել է քաղած տեղեկութիւնս կ'ապացուցանէ որ այս ապաքինարաններու, իմ գիտցածներս միայն 30ը կ'անցնին, հապա անծանօթնե՛րը, որոնք դիւրութեամբ կարելի չէ գտնել այս չորս պատերու բազմաթիւ յարկաբաժիններուն մէջ, որ մօտ 100 տունինոց գիւղի մը տարածութիւնն ունի... ու չեմ գիտեր որքան վատառողջ բնակիչներ...

Ուրիշ հիւանդներ, երբ աղէկնալով եւ դուրս գալու ըլլան հաստատութեան շրջափակէն, տնօրէնութենէն կը ստանան 25—50 ֆրանք, օր մը երկու դուրսը իրենք զիրենք պատսպարելու համար, մինչեւ որ կարենան գործ գտնել ... այդ առաւելութենէն զրկուած են Հայերը:

«Դուն Հա՞յ ես» կը հարցնէ առաջին առթիւ խնամող բժշկապետը, հայ հիւանդին, ու անկէ յետոյ քանի մը օր պառկեցնելէ ետք, տուն կը ղրկէ դեղագրով մը՝ հոն խնամուելու համար: Ասիկա ինծի կը պատմէ, ու ես՝ եկածիս պէս, վատառողջ[...] կ'ելլեմ, թէեւ նոյն բժշկապետը[...] կած է զիս հոս:

Բայց ուրիշ առաւելութիւն մը կայ որ կը տրամադրուի բոլորին: Այն է՝ երբ դուրս ելլելու օրը կ'որոշուի՝ քանի մը օր մնացած, հրաման կը տրուի սրահին հսկիչին կամ բժիշկին, որ հիւանդը օր մը դուրս ելլէ ու իր գործը ապահովէ, որ դուրս ելլելուն կարենայ գործի գլուխ անցնիլ...

Բայց երեք տարիէն աւելի տեւող անգործութիւնը կը թողո՞ւ որ դուրս ելող Հայ հիւանդը կարենայ օգտուիլ գոնէ այս վերջին պատեհութենէն...

Ու այսպէս, կ'երեւի թէ Խորենացիէն մինչեւ Խրիմեան ու մինչեւ Ահարոնեան երկարող ցեղին ողբը հետողներ պիտի գտնուին տակաւին:

ՏԻԳԱՐ ՍՂԱՄԻ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՆԵՐՈՒՄԸ

ԲԱԶՄՈՒՄ ԱՂՄՈՒԿ ՎԱՍՆ ՈՉՆՉԻ...

ԽՄԲ.— Ահաւասիկ բնագիրը այն օրէնքին որ կը կոչուի ընդհանուր ներում, եւ որ հռչակուեցաւ հոկտ. 29ին թրքական հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ.—

ՅՕԴ. 1. Կարելի չէ հետապնդում կատարել անոնց դէմ որոնց վերագրուած յանցանքը օրէնքով կը տրամադրէ երկրորդական պատիժ կամ պատիժով միասին դրամական տուգանք, կամ միայն առաւելագոյնը 5 տարի եղող բանտարկութեան պատիժ կամ միայն առանձին դրամական տուգանք:

Այս յօդուածին մէջ յիշուած դրամական տուգանքը կը նշանակէ ընդհանուր կամ մասնաւոր օրէնքներու մէջ յիշուած հանրային իրաւունքներու դրամական տուգանքները:

ՅՕԴ. 2. Վճիռները չեն գործադրուիր այն անձերու մասին, որոնք 3 տարին չանցնող բանտարկութեան պատիժներով դատապարտուած են:

ՅՕԴ. 3. Առաւելագոյն 10 տարուան բանտարկութեան դատապարտեալներուն կամ դատապարտուածներուն պատիժին 5 տարին կը զեղչուի: Միայն թէ, զեղչը կատարուելէն յետոյ մնացած ժամանակը 7 տարիէն պակաս չի կրնար ըլլալ:

ՅՕԴ. 5. Ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուածներուն պատիժը 20 տարուան ծանր բանտարկութեան կ'իջեցուի:

ՅՕԴ. 6. Մշտնջենական աքսորի դատապարտութեան պատիժները [...] տարուան կ'իջեցուին:

ՅՕԴ. 7. Ա. 1274 թիւ ջնջուած պատ[...]ժական օրէնքին համաձայն ցկեան[ս] թիապարտութեան դատապարտուած[...] բայց Թուրք պատժական օրէնքի 588րդ յօդուածով ներման արժանա[ցած] դատապարտեալներուն պատիժ[...] 15 տարուան կ'իջեցուի:

Բ. Յիշեալ օրէնքին համաձայ[ն] ցկեանս բերդարգելութեան դատա[...] պարտուած եւ պատժական օրէնքի 588րդ յօդուածին համաձայն պատ[...] ները աքսորի փոխուածներուն պա[...] տիժները 10 տարուան կ'իջեցուին:

Գ. Ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտուած եւ այս ձեւով [...] պատիժներուն աքսորի փոխուածներուն պատիժները կէս առ կէս կը զեղչուին:

Դ.— Բ. եւ Գ. հատուածներուն [...] մադրութիւնները պիտի գործադրուին համա[...] նաեւ անոնց մասին որոնք, համաձայն 825 թիւ օրէնքի 17րդ յօդուածին երկրորդ պէնտին, բանտարկութիւնը կը նախընտրեն:

ՅՕԴ. 8. Ամբողջովին ներուած են Յառաջդիմասէր (Թէրագգըփէրվէր) կուսակցութեան այն անդամները, Տիւթօլնիները եւ Իզմիրի դաւադրութեան դատապարտեալները որոնք ան[...]կախութեան ատեաններու կողմէ դատապարտուած են, համաձայն հայր[...]

նդաւորութեան օրէնքին եւ յաւելուածին եւ բարեփոխուած օրէնքներուն: Պատժական օրէնքին 158 եւ 159րդ յօդուածներով եւ 1881 թիւ մամուլի օրէնքին եւ արեփոխուած օրէնքներուն մէջ յիշուած յանցանքներով պատասխանատուներուն պատիժը գործադրուի, իսկ ամբաստանեալներուն դէմ ալ հետապնդումը շարունակուի:

յօդուածին ենթակայ չեն 10րդ յօդուածին Բ. հատուածին եւ 13րդ յօդուածին տրամադրութիւնները:

Մամուլի օրէնքին 29 եւ 32րդ յօդուածներուն մէջ յիշուած պատիժները յօդուածին տրամադրութենէն մասնութիւն կը կազմեն եւ ուրիշ յօդուածներու տրամադրութեանց ենթակայ են:

ՅՕԴ. 9. Հետապնդումի չպիտի ենթարկուին անոնք, որոնց վերագրուած յանցանքները ենթակայ են 978 թիւ օրէնքին եւ բարեփոխուած օրէնքներուն եւ մաքսային եւ մենաշնորհներու օրէնքին մէջ յիշուած յանցանքներուն, միայն դրամական տուգանքի, գրաւումի, կամ ասպարէզ մը եւ մը ի գործ չկարենալ դնելու:

այս յանցանքներուն պատճառաւ պաններու, մարմիններու (հէյ-) եւ յանձնաժողովներու կողմէ ուած եւ դեռ չգործադրուած պատիժները չեն գործադրուիր: Օրինա այս տրամադրութիւնը արգելք գրաւուելին այն առարկաները ո գործածութիւնը, շինութիւնը, ելը, պահելը, ծախելը, երկրին մտցնելը յանցանք կամ թերա է:

Այս հատուածէն դուրս գտնուող յանցանքները տէրերուն կը վերադարձուին, մաքսը, պետական եւ քաղաքապետական տուրքերը գանձուելէ յետոյ:

ՈՆՔ ԶՊԻՏԻ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ

ՅՕԴ. 10. Հետեւեալները չպիտի օգտուիլ այս օրէնքէն.—

Ա. Անոնք որ դատապարտուած ամբաստանուած են պարտքի, ումի, կաշառակերութեան, ա դի մէջ խարդախութեան եւ մաքսանենգութեան յանցանքներէն մէկն ու մէկով:

Բ. Քանի մը անգամ գողութեամբ եւ նման յանցանքներէն ո եւ է մէկով երկու անգամէն աւելի դատապարտուածները:

Գ. Պատժական օրէնքին 10րդ մասին երրորդ գլուխին մէջ յիշուած աւազակութեան, ճամբայ կտրելու եւ մարդ առեւանգելու վերաբերեալ յանցանքներէն մէկով ամբաստանուածները կամ դատապարտուածները:

Դ. Պատժական օրէնքին 271րդ յօդուածին եւ 649րդ յօդուածին թիւ 2 պէնտին մէջ յիշուած յանցանքներէն մէկով ամբաստանուածները կամ դատապարտուածները:

Ե. Երկրորդ եւ չորրորդ յօդուածներուն համաձայն տրուելիք պատիժներուն կապուած երկրորդական պատիժները:

ՅՕԴ. 11 Ներկայ օրէնքը չի վերաբերիր պաշտօնեաներու եւ դատաւորներու մասին եղած կամ ըլլալիք հաշուեյարդարներուն, պաշտօնէ արձակման կամ պաշտօնանկութեանց, ինչպէս նաեւ կարգապահական բոլոր կարգադրութիւններուն:

150'ՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՅՕԴ. 12. Ներկայ օրէնքին ենթակայ չեն խալիֆայութեան ջնջումի եւ Օսմ. գերդաստանին Թուրքիայէն դուրս հանուելու վերաբերեալ 431 թիւ օրէնքին մէջ յիշուած անձերը, Լօզանի դաշնագրին կից ընդհ. ներման փրօթօքօլին մէջ յիշուած 150անձերը, 347 եւ 1289 թիւ օրէնքներու համաձայն այլեւս պետական ծառայութեան մէջ չառնուելու դատապարտուածները:

ՅՕԴ. 13. Այս օրէնքին թոյլատուութիւններէն չպիտի կարենան օգտուիլ այն ամբաստանեալները եւ դատապարտեալներ որոնք օրէնքին ի զօրու ըլլալու թուականէն սկսեալ երեք ամսուան ընթացքին չեն դիմեր վարչական ամենամեծ պաշտօնէային եւ դատարաններուն ու չեն յանձնուիր:

ՅՕԴ. 14. Այս օրէնքին մինչեւ հոս եղած տրամադրութիւնները չեն վերաբերիր 28 յուլիս 1933էն յետոյ գործուած յանցանքներուն:

''ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—•—

ՇԱՄՈՆ

ՇԱՄՈՆ, 24 հոկտ. (Յառաջ).— Դաշնակցութեան Օր»ը տօնեցինք եալ կիրակի օր: Գաղութիս մեծամասնութիւնը գացած էր Ս. Էթիէն ննելու հանրապետութեան նախագահը, որ բացումը կը կատարէր, «ծանօթ Զինուոր»ի յուշարձանին: կառակ այս զուգադիպութեան, բազմութիւն մը եկած էր լսելու Դաշնակցութեան խօսքը:

Օրուան նախագահը, ընկ. Չէքէեան նդէսը բացուած յայտարարեց «Մըշակ բանուոր»ով, ընկերակցութեամբ բանուագին: Ընկերը յետոյ բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը, յիշեց թէ ինչ դառն պայմաններու մէջ ծնունդ առին հայ յեղափոխական ակցութիւնները, որոնց կարգին եւ Դաշնակցութիւնը 1890ին: Հըրեց հանդիսականները յոտնկայս գել ազատագրական ճամբուն վըյ ինկած հերոսներուն յիշատակը: Ընկեր Ս. Ստեփանեան կարդաց ի «յաղթանակը», եւ ընկ. Ս. եան արտասանեց Վարուժանի նդամաւորները», Ա. Ե. Տէմիրճեան երգեց երկու գեղջուկ երգեր՝ նեցող «Ծամթելի գուլքը» եւ «Անսեւ ամպը», Ս. Ընտրիկեան կարդաց Վարուժանի լաւագոյն կտորներէն մին, Ա. Խաչատուրեան երգեց ակ որոտաց»ը: Մէջընդմէջ եղան երգներ ընկերակցութեամբ նըւագախումբին, որոնցմէ յետոյ բեմ հրաւիրեցաւ օրուան բանախօսը ընկ. Աշոտ Իսահակեան: Ընկերը սալեզուով բացատրեց հայ յեղափոխական կուսակցութիւններու մանաւանդ Դաշնակցութեան կատարած հսկական դերը հայ իրականութեան, եւ հրաւիրեց ժողովուրդը որ անոր վէճերով եւ ի միջի այլոց ըսաւ. «Օտարները մեզ «չերչի» ցին կամ վախկոտներ, սակայն ժողովուրդը բազմիցս հաստատեց թէ գիտէ նաեւ կռուիլ, եւ ազգովին անհատապէս տասնապատիկ աւելի ուժերու դէմ, դիմադրելով ան թնդանօթներուն: Եթէ քանի մը պատճառը այն էր որ մեզի կըպակսէին ւ եւ ռազմամթերք: Սասուն, Վանի, Տուրուբերանի եւ Ուրֆայի հերոսամարտերը եղակի տեղ պիտի մէջ մեր նորագոյն պատմութեան եթէ մեզ չպակսէին անհրաժեշտ նիւթերը: Հայ յեղափոխականներու, մանաւանդ Դաշնակցութեան առաւելագոյն գործը այն եղաւ, որ ժողովուրդը մղեց ազատ ապրելու, մէկդի ձգելով վեց հարիւր տարուան ստրկութեան շղթաները»: Բուռն ծափերու մէջ վերջացաւ ընկերոջ ճառը: Դադարէն յետոյ ներկայացուեցաւ «Հնարամիտ փարձակալը», զաւեշտը: Ժողովուրդը բաժնուեցաւ իր հետ տանելով Դաշնակցութեան պատգամը:

Ա. Ե. Տէմիրճեան

ՎԵՑ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

ՎԻԷՆ, 25 հոկտ. (Յառաջ).— Դաշնակցութեան Օրը տօնուեցաւ Սէրքըլ Կաթոլիկի շքեղ սրահին մէջ: Ժամանակէն առաջ ժողովուրդը լեցուցած էր սրահը: Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով մէջտեղը Հ. Յ. Դ. դրօշը, իսկ բեմին մէջտեղը՝ Հ. Յ. Դ. կարմիր զինանշանը «Մահ կամ Ազատութիւն» խորհրդանշանով, դիմացը Քրիստափորի մեծադիր նկարը, մէկ կողմը Բաբկէն Սիւնիի, իսկ միւս կողմը «դէպի Ազատութիւն» նկարներով:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր» խմբերգով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Յաջողութեամբ մեներգեցին ընկերներ, Պ. Խաչիկեան՝ «Իբրեւ արծիւ»ը, Մ. Մուրատեան՝ «Բարձր սարեր», եւ «Երեւան բաղ եմ առել», եւ փոքրիկն օր. Փ. Թէրզեան՝ «Լռեց ամպերը»: Արտասանեցին ընկերներ Յ. Մաթոսեան «Յարգանք գաղափարին», «Յարգանք հերոսներուն» Պ. Ս. Անդոեան «Վրէժ»ը, փոքրիկներ, Ա. Գալաճեան Ա. Կաղէլի «Դաշնակցութիւն»ը, Պերճուհի Մաքինաճեան, տիկ. Էլլէն Բիւզանդի «Ազատ Հայաստան» գրքէն գեղեցիկ հատուած մը: Ընկ. Ա. Ալեքսանեանի նուագի առաջնորդութեամբ եւ օր. Ադանի Պաղտասարեանի կազմակերպութեամբ (10—13 տարեկան փոքրիկներ) պարեցին հայկական տարազով, հայկական երկու պարեր որ կրկնուեցան ժողովուրդին փափաքին համաձայն: Միեւնոյն տարազով եռագոյնը բարձրացուցած զինուորական քայլուածքով երկու շրջան ընելէ վերջ խմբովին բեմին մէջտեղը կանգնած երգեցին եռագոյնին նուիրուած երգը՝ «կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն»: Լիոնէն ընկեր մը իր 7 տարեկան տղուն հետ միասին նուագեց «Կոուեցէք տղերք», «Արիք հայկազունք» եւ «Դարձեալ փայլեց»ը:

Օրուան նախագահ ընկ. Ս. Գալուստեան բացատրեց Դաշնակ. Օրուան նշանակութիւնը: «Ամէն տեղ Դաշնակցութիւնը կը տօնէ իր Օրը, վերյիշելու համար իր անցեալը եւ քննելու ապագան: Մենք երիտասարդներս չենք կրնար անտարբեր մնալ եւ եկած ենք խառնուելու այս մեծ կուսակցութեան շարքերը»: Յետոյ բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, ընկեր Ս. Վրացեան, որ խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը, պարզելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը: «Դաշնակցութիւնը չի կրնար դադրեցնել պայքարը, մինչեւ որ չիրականանայ հայ ժողովուրդի ազատագրութիւնը: Երբ կը տեսնենք որ 800,000 հայ քաղաքացիներ քշուած են աշխարհի չորս հովերուն, զրկուած իրենց տուներէն եւ հողերէն, մեր բոլորին ճիգը պիտի ըլլայ գոհացում ստանալ: Մինչ այդ մեր երկրորդ պարտականութիւնն է գաղութներուն մէջ ցրուած Հայը հայ պահել, արհամարհելով բոլոր դաւերը եւ խոչընդոտները»: Օրուան վէճերը,— դրօշամարտ, «Դաշնակ տերրոր» եւն.— ըսաւ թէ ատոնք բոլորը պատրուակներ են գաղութները քայքայելու:

** Առտուն տեղի ունեցաւ ընկերական ժողով մը ուր մեր շարքերուն վրայ աւելցան վեց նոր ընկերներ, բոլորը երիտասարդ, 20—22 տարեկան:

Կ. Մուրատեան

■■■

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Դաշնակցութեան Օրը տօնուեցաւ հոկտեմբեր 21ին, աննախընթաց յաջողութեամբ եւ մեծ տպաւորութիւն ձգեց բոլոր ներկաներուն վրայ:

Սրահը զարդարուած էր կուսակցական, ազգային եւ ֆրանսական դրօշներով: Սրահը լեփ լեցուն էր: Բազմաթիւ ընտանիքներ եկած էին Սարսէլէն, Կուսանվիլէն եւ Էփինէէն: Հիւրեր ունէինք նոյնպէս Փարիզէն, Պանեէօ – Քաշանէն եւ Պիյեանքուրէն: Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր: Տեղիս « Արարատ » երգչախումբը, մասնակցութեամբ Փարիզէն եկած տասէն աւելի Սիփանականներու եւ ղեկավարութեամբ Ընկ. Սաքօ Յակոբեանի մասնաւոր փայլ մը կուտար հանդէսին: Տիկ. Խաչատրեան, Օր. Կնէազեան ու Պ. Պ. Սարեան եւ Ոսնճեան իրենց մեներգներով եւ Օր. Օսմանճեան ու ընկ. ընկ. Օնիկ Կարապետեան եւ Օսմանճեան արտասանութիւններով բուռն ծափեր խլեցին ժողովուրդէն, երկրորդ անգամ կրկնելով: Մեծ գնահատանքի արժանացան երգչախումբի երգերը եւ հայկական տարազներով կատարած պարերը: Հանդէսին հրաւիրուած ֆրանսացի ընկերվարականները հիացմունքով կը հետեւէին հայկական երգերուն ու պարերուն:

Կէս գիշերէն վերջ սկսան պարերը, նուագածութեամբ « Եփրատ » նուագախումբի: Իր թառով ներկայ էր նաեւ Պ. Արգարը:

Եւրոպական պարերուն կը յաջորդէին կովկասեան եւ հայկական պարեր, մէջ ընդ մէջ տեղի կ'ունենային արտասանութիւն եւ երգ (Օր. Օսմանճեանի, Տիկ. Արմենուհիի եւ Պ. Լեւոն Տոնիկեանի կողմէ): Մեծ հետաքրքրութեամբ ունկնդրեցին Ընկ. Ա. Ջամալեանի Յով. Թումանեանէն կատարած ընթերցումը եւ պատմած դրուագները:

Նախագահ ընկ. Ջամալեանի կարճ, բայց ազդու բացման ճառէն վերջ, խօսք առաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Խատիսեան, որ նախ ֆրանսերէն, ապա հայերէն շատ հետաքրքրական ճառ մը խօսեցաւ: Ընկ. բանախօսը, խօսքն ուղղելով Ֆրանսացի հիւրերուն, պարզեց հայ ժողովուրդի վերջին տասնամեակներու խռովայոյզ պատմութիւնը, ներկայ տնտեսական ու քաղաքական վիճակը, Հայերու դերը եւ աշխատանքը Ֆրանսայի մէջ եւ այն պայքարը, զոր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը տանի Բ. Միջազգայինի դրօշին տակ՝ յանուն արդարութեան եւ ազատութեան: Իսկ հայերէն ճառին մէջ կանգ առաւ Դաշնակցութեան կատարած ու կատարելիք դերին վրայ եւ կոչ ըրաւ համախմբուիլ այդ կուսակցութեան դրօշին շուրջ եւ առանց յուսահատելու, խոր հաւատքով շարունակել մեր ազատագրական պայքարը: Ընկ. Խատիսեանի երկու ճառերն ալ խոր տպաւորութիւն ձգեցին բոլորին վրայ:

Յայտնելով իր շնորհակալութիւնները, Ֆրանսացի հիւրերու ներկայացուցիչը յայտարարեց, որ իրենք ընկերվարականները, միշտ պատրաստ են ամէն աջակցութիւն ցոյց տալու Հայերուն եւ իրենց դուռները ամէն ատեն բաց են Հայերու առջեւ:

Առաւօտեան հանդիսականները դժկամութեամբ ձգեցին սրահը: Սրահէն ներս այնքան հաճելի էր, որ չէին ուզեր հեռանալ:

Թղթակից

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՄԻՒՇԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԸ

»»»•«««

Երեւանէն կը հեռագրեն Պրոլետարի.—

Սեւան – Զանգի ջրաբաշխական գըծին վրայ, Քանաքեռէն յետոյ Գիւմիւշի մէջ շինուելիք ջրաելեկտրակայանին նախագիծը պատրաստութեան մէջ է: Կայանը պիտի ունենայ 360,000 ձիու ուժ: Որպէսզի կայանը աշխատի, Սեւանի լճէն 798 միլիոն խոր. մէթր ջուր պիտի տրուի, եւ այսպէս տարեկան 740 միլիոն քիլովաթ – ժամ ելեկտրական ուժ պիտի հայթայթուի: Յետագային լճէն առնուած ջուրին քանակը բարձրացնելով, ելեկտրական ուժին տարեկան քանակը պիտի հասցուի 860 միլիոն քիլովաթ – ժամի:

Լիճէն առնուած ջուրին մէկ մասը, 148 միլիոն խոր. մէթր, պիտի օգտագործուի դաշտավայրերու 50,000 հեկտար հողերը ոռոգելու համար:

Կայանին ակունքը պիտի զետեղուի Զանգի գետին վրայ: Ամբողջ կայանին երկարութիւնը կը նախատեսուի 20 քիլոմէթր, որուն 5 քիլոմեթրը պիտի գրաւեն 3 փապուղիները: Ջրամբարը պիտի ունենայ 950 հազար խոր. մէթր: Ջրակայանին շէնքը պիտի շինուի Գիւմիւշ գիւղին շրջակայքը: Կայանին խողովակը պիտի շինուի փայտէ եւ մետաղէ, 910 մէթր երկարութեամբ: Վայրը նպաստաւոր ըլլալով, կայանը պիտի շինուի գետնափոր:

Գիւմիւշի ելեկտրակայանը պիտի սպասարկէ նաեւ Անդրկովկասեան ելեկտրացանցին կարգաւորման:

Ունենալով 300 մէթր ջուրի ճնշում, կայանը կը նկատուի բովանդակ Ռուսիոյ բարձր ճնշում ունեցող կայաններէն մէկը:

Ամբողջ շինութեան արժէքը 144 ու կէս միլիոն րուբլի, առաջին առթիւ 115 ու կէս միլիոն րուբլին անմիջապէս օգտագործելի:

Դարձեալ, Գիւմիւշի ելեկտրական ուժին արժէքը (քիլովաթ ժամը 1.72 կոպէկ) կը նկատուի ամէնէն աժանը բովանդակ Ռուսիոյ ելեկտրակայաններու հայթայթած ուժին մէջ:

ԲՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ

—•—

Հայաստանի բնաբուժական գործող կայանները ուսումնասիրելու, ինչպէս նաեւ նոր բուժավայրեր հիմնելու նըպատակով, Երեւան հասաւ Մոսկուայի բնաբուժական հաստատութենէն մասնագէտներու յանձնախումբ մը: Այդ յանձնախումբին մէջ են փրոֆ. Վ. Ա. Ալեքսանդրով, փրոֆ. Ն. Ա. Կոբոզոլեւ, օգնականներ՝ Ե. Դիկ, Տ. Կլադոն, ինչպէս նաեւ Օտեսայի ջըրաբուժական հաստատութեան փրոֆէսօրներէն Ս. Ս. Նալբանդեան:

Աւելի քան երկու շաբաթ, յանձնախումբը ուսումնասիրեց Երեւանի բընաբուժական հաստատութեան առջեւ դրուած խնդիրները այցելեց Արզնի, Դիլիջան, Բլդան – Զայ, Դարաչիչակ, Գիւլագարակ, Դավալուի կրաշաղախի գործարանին մօտակայ տաք աղբիւրները:

Մասնագէտներու յանձնաժողովը յանգեցաւ կարգ մը եզրակացութիւններու: Այսպէս, նկատելով Արզնիի ածխաթթուային աղերու, հանքային ջուրերու մեծ քանակութիւնը (օրական երկու միլիոն լիտր), ինչպէս նաեւ այդ ջուրերուն մէջ մեծ քանակութեամբ ազատ ածխաթթուի գոյութիւնը, յանձնաժողովը յարմար տեսաւ ընդարձակել Արզնիի բնաբուժական կայանը, զայն դարձնելով վայր մը որ սպասարկէ ամբողջ Ռուսիոյ:

Այս հեռանկարով, ծրագրուած է Արզնիի բարձրաւանդակին վրայ հիմնել նոր ու խոշոր ապաքինարան մը:

Գալով Բլդան – Զայի ալքալի – ածխաթթուային ջուրերուն (այդ ջուրերը ունին Բորժոմի վրացական կայանին ջուրերուն արժէքը և օրական կուտան 140—160,000 լիտր) յանձնաժողովը կը կարծէ թէ ամէն յարմարութիւն կայ Դիլիջանը դարձնելու ջրակլիմայաբուժական վայր:

Իսկ Թոխմախան լճին մօտակայ բուժիչ ցեխերուն օգտագործմանը համար, Երեւանի քաղաքային խորհուրդը նկատի առաւ փրոֆ. Նալբանդեանցի զեկոյցը եւ որոշեց Երեւանի մէջ գալ տարի հիմնել ցեխաբուժական կայան մը:

ՄԱՄՈՒԼ

ՓԱԽՈՒՍՏՆԵՐՈՒՆ ԱՌԻԹԻ

—•—

Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»ն հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Հայաստանի փախուստներու մասին (7 հոկտ.).

— «Ուրախութեամբ կը տպենք թէ ինչպէս Հայաստանի մէջ աւաններ կը շինեն, արտեր կը հերկեն ու կը ջրեն, երկաթուղային մրցումներ կ'ըլլան, արշաւներ կը կազմակերպուին, օդանաւով թռիչքներ կը կատարուին, ծառ մը կը տնկուի, պատ մը կը վերանորոգուի, գործարաններ կը շինուին ու հանքեր կը գտնուին, ինչպէս կ'երգեն կը խօսին ու կը ճառեն, ու նաեւ թէ ինչպէս գնդակ կը խաղան եւ ձուկ կ'որսան: Մէկ խօսքով այն ամէնը ինչ որ կը հասնի մեզ արտասահմանեան թերթերէն, որոնք իրենց կարգին ճշգրտօրէն կ'արտատպեն մեծամասնական մամուլէն, այսինքն՝ զուտ բոլշեւիկեան տեղեկատուութիւն մը իրենց իշխանութեան, տնտեսութեան, կարգ ու սարքի եւ մշակութային «վերելք»ի մասին, իրենց ակնոցով, իրենց բառերով եւ խօսքերով:

Ու վատ է այն մարդը, որ Հայաստանի բարօրութեամբ չի հրճուիր, հայ ժողովուրդի վերելքով չի պարծենար ,ու զայնկը ներկայացնէ դժոխք երբ ան դրախտավայր մըն է, երկիր մը ՀԱՑԻ, ԼՈՅՍԻ եւ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ, ուր մեր ժողովուրդը կ'ապրի եւ կը ստեղծագործէ:

Եւ սակայն վատերու վատն է այն մէկը, որ Հայաստանը դրախտ կը ներկայացնէ, երբ հոն պրցունք կայ, սով, տառապանք եւ մերկութիւն կայ երբ մեր ժողովուրդը թէեւ իր ջուրին ու հողին վրայ է, բայց աչքը միշտ դուրսն է, դէպի արտասահմանը, կը մտածէ միայն փախչելու մասին, թէկուզ մահուան գնով, Արաքս նետուելու յուսահատութեամբ:

Վատերու վատն է այն մարդը, որ չըսեր նաեւ թէ ինչո՞ւ մեր ժողովուրդը անհատ – անհատ եւ զանգուածօրէն Պարսկաստան կ'ապաստանի ու Հայաստան չի մնար, ի՞նչ են պատճառները, որո՞նք են այդ «հայրենադաւ»ները, որոնք խուճապ կը ստեղծեն երկրին մէջ եւ գէշ օրինակ կուտան հոն մնացողներուն: Ո՞ւր է չարիքին արմատը, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Ֆրանսայէն, Յունաստանէն, Սուրիայէն ու Պալքաններէն դէպի երկիր մեկնողները Պաթումէն Հայաստան կը մտնեն ու Արաքսի մէջէն, խեղդուելու եւ մեռնելու վճռականութեամբ Պարսկաստան դուրս կուգան: Թուրքիստնե՞ր են անոնք, զբօսաշրջիկնե՞ր են, որոնք կարճ ժամանակի մը համար հայրենիք Կ'ԵՐԹԱՆ, ԿԸ ՏԵՍՆԵՆ ու ԿԸ ՓԱԽՉԻՆ...

Այդ թշուառները ո՛չ թուրիստներ են, ո՛չ զբօսաշրջիկներ եւ ո՛չ ալ գիտական արշաւախումբեր,այլ համեստ երկրագործներ, արհեստաւորներ եւ գործաւորներ, որոնք Հայաստան գացին հոն աշխատելու, չոր հաց մը ունենալու, ապրելու հայրենի հողին ու ջուրին վրայ եւ հոն փչելու իրենց վերջին շունչը, առանց ախոսալու այն դժոխային կեանքը զոր անոնք ապրած, տեսած ու ճաշակած էին օտարութեան մէջ:

Ըսած ենք բազմիցս ու կը կրկնենք նորէն, որ բնաւ մտադրութիւն չունինք արդարացնելու փախստականներու արարքը, անոնք պէտք է հոն մընային, տոկային, տառապէին, միշտ գիտակցելով, որ մեր ժողովուրդի մեծագոյն կէսը հոն է, գէշ – աղէկ մեր հայրենիքն է, վարչաձեւերը կը փոխուին ու կը մաշուին, սով, տառապանք եւ թշուառութիւն նոյնպէս ժամանակաւոր են, երկիրն ու ժողովուրդն է մնայուն եւ յաւիտենական:

Այս է մեր ըմբռնումը Հայրենիքի մասին, որ իբր աւանդ ստացած ենք նախորդ գաղափարապաշտ սերունդէն: Սակայն աղքատութիւն, թշուառութիւն եւ զրկանք տանելի է եթէ որոշ սահման մը ունի եւ որոշ շրջանի մը համար է, բայց երբ ան կը դառնայ սիստեմ ,վարչաձեւ ու հասարակակարգ իրօք որանտանելի է ,անհանդուրժելի: Պոլշեւիկներու պատճառած զրկանքն ու թշուառութիւնը այս վերջին տեսակէն է»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԼԵԶՈՒԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՈՒՐԻՇ ԽՕՍՔՈՎ, ԹՐՔԱՑՈՒՄ

—•—

Հէր կիւն որ նոր սկսաւ հրատարակուիլ Պոլսոյ մէջ, կը գրէ.—

Մեր երկրին մէջ, Թուրքերէնէն զատ, կը խօսուին, արաբերէն, տասներկու տեսակ քիւրտերէն (գլխաւորները՝ Զազա, Կօլօ, Ռօժիկի), սուրիական լեզու, յունարէն, հայերէն, սպաներէն, լազերէն, ֆրանսերէն, չէրքէզերէն, տաղստաներէն, պոշնաքերէն, պուլկարերէն եւ գնչուերէն: Պոլսոյ տեղացի Լատինները ու հայ կաթոլիկները, ինչպէս նաեւ մաս մը Հրեաներ ֆրանսերէն կը խօսին: Մեր հայրենակիցներէն մէկ մասը ի ծնէ Թուրք ու իսլամ ըլլալով հանդերձ, Թուրքերէն մէկ հատիկ բառ չեն գիտեր:

Հէմշինի շատ մը իսլամներուն մայրենի լեզուն հայերէն է: 8 տարի առաջ Մալաթիայէն 7 ժամ հեռու, Հանդիպեցայ գիւղացիի մը ու ճամբան հարցուցի, ինծի պատասխանեց.

— «Շէհրի նիյէմ, Թիւրքի նէմի տանէմ » — այսինքն՝ քաղաքացի չեմ, Թուրքերէն չեմ գիտեր:

Եաննայէն ու Կրետէէն եկող հայրենակիցները երբ իրարու քով գան, դեռ եւս կը նախընտրեն յունարէն խօսիլ: Սեւ Ծովու կողմերը, մանաւանդ Օֆի շրջակայքը, հօճաները՝ աղօթքի ատեն, քանի մը այէթ կարդալէ վերջ, կը նախընտրեն իմաստը յունարէնով բացատրել:

Սելճուքներու շրջանին, Անատոլու բնակող Յոյներն ու Հայերը Թուրքերէնը ընդունած էին իբրեւ մայրենի լեզու: Բայց, Սելճուքներուն յաջորդող Օսմանեան վարչութիւնը փոքրամասնութիւնները ամբողջովին իրենք իրենց գլխուն ձգած ըլլալով (?) ասոնց տղոց յետոյ է որ յունարէն սորվեցուցին՝ Յունաստանէն եւ Կովկասէն եկող ուսուցիչները: Այս պարագան այնքան տարօրինակ արդիւնք մը յառաջ էր բերած որ՝ ասկէ, օրինակ, յիսուն տարի առաջ Տրապիզոնի յոյն ընտանիքի մը հայրը մէկ հատիկ յունարէն բառ չէր գիտեր, ու, Աթէնք ուսանելու գացող ու վերադարձող իր զաւկին հետ, որ մոռցած էր Թուրքերէնը, չէր կրնար հասկցուիլ: Այս պարագան ես տարիներ վերջ, Տրապիզոնի երբեմնի կուսակալ հանգուցեալ Սըրրի փաշայէն լսած եմ:

Անցեալ դարու ընթացքին, իբրեւ արդիւնք Կովկասի գրաւման, հոն բընակող իսլամ բնակչութիւնը կարաւան կարաւան Թուրքիա գաղթեց ու խմբական ձեւով տեղաւորուեցաւ զանազան վայրեր: Ասոնք դեռ եւս կը պահեն իրենց լեզուն ու բարքերը :Կարելի չէ ըսել որ անոնք կատարելապէս իւրացուցած են Թրքութիւնը: Վերջապէս, այսօր, Թուրք հայրենակիցներու միջեւ լեզուի միութիւն մը գոյութիւն չունի: Մեր երկրին գերագոյն շահերուն տեսակէտէն զանազան ձեւի վնասներ ունեցող այս տարբերութիւնը վերցնելու միջոցը ո՞րն է: Հոս հոն՝ « հայրենակից, Թուրքերէն խօսէ » ազդարարութիւնը կախելուական չէ, փորձը ցոյց տուաւ ատիկա: Հին ատեն, Ակնայ եւ Արաբկիրի կողմերը կարճ շրջան մը պետութիւն հաստատող Հայերը, որպէսզի տեղացի Յոյները հրաժարեցնեն յունարէն խօսելու իրենց յամառութենէն, անսանձ լեզուները կը կտրէին: Այդ ձեւով, նոր ծնածները միայն Հայերէն սորված են: Հայ – հոռոմ ըսուածները ասոնք էին: Թուրքերէն չխօսիլ յամառողներու մասին նման միջոցի մը դիմել ոչ ոքի մտքէն կ'անցնի այժմ: Բայց, պէտք չէ՞ր որ նոր տառերը քիչ մը աւելի ընդհանրացուած ըլլային՝ հայրենակիցներու միջեւ՝ լեզուի միութիւնը, թերթերը ատենը մէկ կը գրեն թէ Հրեաները Թուրքերէնը պիտի ընդունին ու պիտի լքեն սպաներէնը, բայց պէտք է փաստը տեսնենք որ հաւատանք ըսուածներուն: Ընդհակառակն, կը տեսնուի որ անոնք, սպաներէնը ձգելով, ֆրանսերէն կը խօսին: Այս բանը ամէն օր կը տեսնենք շոգենաւերուն, թրամուէյներուն, շոգեկառքերուն մէջ: Այս պարագային, կը մնայ կրթական գործավարութենէն խնդրել որ այս շատ կարեւոր խնդիրը ուսումնասիրէ ու լեզուի միութիւնը իրագործելու համար միջոցներ ձեռք առնէ:

ԾԻԾԱՂ

ԿԻՆԸ.— Բժիշկը ըսաւ որ ջուրերը երթամ նիհարնալու համար, դուն չես համակերպիր:

— Սիրելի կինս, կը սխալիս, ես քեզ այնչափ կը սիրեմ որ քեզմէ կրամ մը պակսիլը ինծի ցաւ կը պատճառէ:

✕

— Հօրեղբայր, երազիս մէջ տեսայ որ ինձ պիսիքլէթ մը կը նուիրէիք:

— Տեսա՞ր, ի՛նչ առատաձեռն եմ, գնա մայրիկիդ պատմէ, որ ամէն տեղ ինծի համար « ծեր ագահը » կ'ըսէ:

տումէն ի վեր, երբեք այսքան վրդովուած չէր Մ. Նահանգներու հանրային կարծիքը:

** Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ պատերազմական պարտքերու համար բանակցող անգլիական պատուիրակութիւնը կը ջանայ ձեւ մը գտնել, գործակցութիւն հաստատելու համար Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ միջեւ:

Ֆրանսայի ընկերվարականներուն պառակտումը

ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ ՎՏԱՐԵԼ ՌԸՆՈՏԷԼԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը երկուշաբթի օր բացառիկ նիստ գումարելով, քննեց ըմբոստ երեսփոխաններու խնդիրը եւ 3ի դէմ 24 ձայնով որոշեց «նոյ. 4ի եւ 5ի ազգ. խորհուրդին առաջարկել որ յայտարարէ թէ Անկուլէմի ժողովին գործնապէս մասնակցող երեսփոխանները, ինչպէս եւ անոնք որ յայտնապէս եւ հրապարակաւ համամտութիւն յայտնած են անոնց, եւ որ կը պատկանին 28 անկարգապահ՝ներու փոքրամասնութեան, իրենք զիրենք դուրս ձգած են կուսակցութենէն»:

Այս որոշումը կը վերաբերի Ռընոտէլի, Մառքէի, Քայրէլի, Տէշիզոյի, Տէայի եւ Լոնէսթ Լաֆոնի:

Միեւնոյն օրը, առանձին ժողով մը գումարեցին Ռընոտէլի կուսակիցները, «Լա Վի Սոսիալիսթ»ի նախաձեռնութեամբ: Ժողովականներէն մէկը յայտարարեց թէ «աշխարհի եւ Ֆրանսայի ներկայ կացութեան մէջ, իրենց համար անկարելի է հրաժարիլ իրենց տեսակէտներէն եւ գործունէութենէն»: Ուրիշ մը յայտարարեց թէ Սէնի շրջանային վարչութիւնը պահանջած է հրաժարիլ երեսփոխանութենէ, բայց ինք մերժած է: Բուռն ճառ մը խօսեցաւ Պ. Տէա, յայտարարելով թէ կուսակցութեան վարիչները կը նմանին «սնտուկներու մէջ զետեղուած մումիաներու»: Եւ յայտարարեց.

— «Ես կը թօթվեմ իմ ոտքերուս փոշին այս տան դուռներուն առջեւ, երթալու համար դէպի ապագան»:

Ամէնէն վերջը խօսք առաւ Պ. Ռընոտէլ, յայտարարելով.

— «Կ՚ըսեն թէ մենք մեզ դուրս ձգած ենք կուսակցութենէն: Ո՛չ: Մեզ դուրս պիտի ձգեն կուսակցութենէն: Այն վայրկեանին որ մեզ վտարեն, մենք պիտի վերակազմենք բոյն մը ուր մեր ընկերվարական սիրտերը պիտի կրնան գտնել իրար: Իրենց կը թողունք վճիռը»:

Ուրբաթ օր նոր ժողով մը պիտի գումարուի, որուն պիտի մասնակցին գաւառի պատուիրակները:

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ԵՒ ԵՐԵՔ ԶՈՀ

Ֆրանսացի օդանաւորդ Պոռոն Շառլ տը Վէյնէյլ, որ Թունուզէն Փարիզ կը վերադառնար «Պիարից» օդանաւով, զոհ գնաց ահռելի արկածի մը, իր մեքենավարին եւ անթել հեռագրիչին հետ:

Օդանաւը Տիժոն հասաւ երկուշաբթի եւ ձիւնամրրիկի բռնուեցաւ: Ուզեց վար իջնել Տիժոնի մօտ, բայց վար ինկաւ եւ ջարդուփշուր եղաւ քաղաքին եւ Պլէզի Պայի միջեւ: Անվնաս մնացած էր միայն յետնամասը, ծառերու միջեւ: Երեք ուղեւորները վայրկենապէս մեռած էին եւ իրենց մարմինները անճանաչելի դարձած էին: Վէյնէյլի երիկամունքը ճեղքուած էր եւ սրունքները կորուած էին:

Դժբախտ օդանաւորդը պատերազմին մասնակցած էր իբրեւ հեծելազօրքի սպայ եւ օդանաւորդութեան մէջ մտաւ 1915ին: Զինադադարէն յետոյ ընկերութիւն մը կազմեց, օդանաւային փոխադրութեան համար: Իր հաչւոյն թռիչքներ կատարած էր Փարիզէն Ատտիս Ապէպա (Հապէշիստան) եւ ուրիշ վայրեր: Ծնած էր 1894ին:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ԾՐԱԳԻՐ ԿԸ ՄՇԱԿԷ

Նոր դահլիճը իր առաջին ժողովը գումարեց երկուշաբթի օր, նախագահութեամբ վարչապետ Պ. Սառոյի, որ պարզեց նախարարական յայտարարութեան գլխաւոր գիծերը: Ելմտական նախարարն ալ ներկայացուց ելմտական կացութիւնը: Հինգշաբթի օր նոր նիստ մը պիտի գումարեն, իսկ ուրբաթ պիտի ներկայանան խորհրդարանին:

Դահլիճին ելմտական ծրագիրը կը ձգտի զարկ տալ տնտեսական գործունէութեան, կազմակերպելով հանրօգուտ շինութիւններ՝ լայն աստիճանի մը վրայ եւ գաղթավայրերու եկամուտի աղբիւրները: Այս ձեռնարկներէն յետոյ, միջոցներ պիտի խորհին կարգ մը տուրքեր կրճատելու:

«ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ»

Երկուշաբթի օր, Փաշական յեղաշրջման 11րդ տարեդարձին առթիւ, տեղի ունեցաւ «հարսանեկան տօնավաճառը»,— նոր հաստատուած տօն մը, քաջալերելու համար ամուսնութիւնները: Եօթը հարիւր զոյգեր, որոնք նոյն առտուն պսակուած էին իրենց թաղի եկեղեցիներուն մէջ, ներկայ եղան հանդիսաւոր պատարագի, Ս. Մարիամ եկեղեցին մէջ: (Այս եկեղեցին կը յատկացուի միայն ազգային տօներու): Պատարագիչն էր արքեպիսկոպոս մը: Եկեղեցին զարդարուած էր ծաղիկներով: Մասնաւոր տեղեր վերապահուած էին կառավարութեան եւ կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն:

Արարողութիւններէն վերջը, 1400 նորապսակները թափոր մը կազմեցին քաղաքին փողոցներուն մէջ, շրջապատուած Փաշական կազմակերպութիւններով, եւ գացին Տոփոլարօլօ, որ զարդարուած էր Մուսոլինիի մեծադիր կենդանագրով: Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը ճառ մը խօսելով, իւրաքանչիւր ամոլի յանձնեց 500 լիրէթ: Քաղաքին կառավարիչն ալ ծաղիկներ նուիրեց, քաղուած՝ Հռոմի պարտէզներէն: Անհամար բազմութիւն մը կը ծափահարէր նորապսակները: Գաւառներու մէջ ալ նմանօրինակ հանդէսներ տեղի ունեցան, ի պատիւ 2500 ամոլներու:

Այս տօնը եւ պարգեւը հաստատած է Մուսոլինին: Պարգեւին մնացորդը պիտի յանձնուի դեկտ. 24ին:

Յ. Հ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽՄԲԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Քրիստափոր խումբը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշտ 8ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ:

Ապառաժ խումբը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշտ 8ին, ընկ. Ռ. Լուսարեւեանի բնակարանին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ: Ներկայ կ՚ըլլան կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՇԱՎԻԼԻ «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին SALLE PANTINի մէջ 114, Grand'Rue. Chaville.

Կը ներկայացուի Ազգային - Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ողբերգութիւնը

Մուտք 4 ֆրանք:

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ Անսիէն մէտի կայարանը:

ԱՌԻԹ ՄԸ

5,000,000 ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

Եւ միանգամայն բարեգործութիւն մը բրած ըլլալու ծախսելով միայն 50 փրանք

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

կազմակերպուած՝

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱՁԱՐԻՆ

որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 23 Նոյ. 1933, Հինգշաբթի օր ժամը 14էն սկսեալ մինչեւ 19 Ժան - Կուժոնի սրահներուն մէջ

8, Rue Jean Goujon. Paris (8)

Առ նուազն 50 ֆրանք ծախսող այցելու մը կը ստանայ ձրիաբար Թօմպօլայի թիւ մը: Շահող առաջին հինգ թիւերուն պիտի տրուին Loterie Nationaleի (3e tranche) հինգ թիւեր:

Եթէ արգելքով մը պիտի բացակայիք, մինչեւ Նոյեմբեր 15 ղրկեցէք մեզ 50 ֆրանք, որպէս զի օգտուիք այս առիթէն, փոխարէն ընդունելով Թօմպօլայի թիւ մը եւ մետաքսեայ փողկապ մը կամ մետաքսեայ զոյգ մը կանացի գուլպայ: (կնիք)

Թատերական ներկայացում Մարսէյլի մէջ

կազմակերպուած՝ Զարսանճագի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին

84, ՌԻՒ ՇԱԲ. ՍԱԼ ՇԱԲԻ ՄԷՋ

Ղեկավարութեամբ դերասան ԹՐԱԳՕՇի

կը ներկայացուի ՁԱՐ ՈԳԻՆ

Կը մասնակցին՝ Օրիորդ՝ Գրիգորեան: Տիկիններ՝ Անուշ, Էլգովանեան: Պարոններ՝ Պիչկէօթիւրեան, Յ. Ինճէեան, Կ. Մուխթաֆեան:

Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք:

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ - ԼԱ - ՐԷՆ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» Միութեան տարեկան պարահանդէսը (Ի նպաստ իր ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ) նոյեմբեր 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԵԼԼԱԼԵԱՆ (Գրիլիքել)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով:

Փողոցի արկածի դատերու մասնագէտ, առանց կանխավճարի:

Ընդունելութիւն: Առաւօտ ժամը 9էն 10.30: Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30:

Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՊՕՂՈՍ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆի Նոր հասցէն է՝

Grand Hôtel Atlas. Blida, Algerie.

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 31 - 58

Թ Է Յ

Հ Ր Ա Չ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ:

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան:

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԵՍԹԷԿԵԱՆ

Ցայտնի ապուխտավաճառ ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած Երշիկն ու Ապուխտը կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլօէն սկսեալ:

Ապուխտ քիլօն 14 փրանք, երշիկ քիլօն 12 փրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ 5 ,Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ: Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու:

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնապատուաւոր պայմաններով:

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques:
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & Poissonnière)

R. C. Seine 415941 Tél. LOUVRE: 57 - 37

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ:

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ

21-23 Rue Saulnier. Métro: Cadet

ԲԱԽՏԸ ՔՈՒԿԴ Է

Բախտը դուռդ եկած է: Եթէ կ'ուզես կէս գինով գնել հայաշատ փողոցի մէջ, օդասուն եւ գեղատեսիլ վեց սենեակնոց տուն մը խանութով միասին, պաղատու պարտէզ, կազ, ելեկտրականութիւն եւ մաքուր ջուր:

Անձամբ դիմէ՝ 20 Rue Beauséjour, Sarcelles (Seine et Oise).

Կարտանի մէջ ՅԱՌԱՋի գործակալն է

Լ. ԳԱՅԱՃԱՆԵԱՆ

Epicerie Puits Bivert, Gardanne

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃԱՂԱՏ ՄԵՔՍԻԿԱՑԻՆ

Մեքսիկացին գրպանը խառնեց եւ արցակ մը բանալի հանեց: Մէկ - երկուքը փորձեց եւ վերջապէս լաւագոյնը գտաւ: Պայուսակը թխուած էր հագուստներով:

— Պատրաստ հագուստներ, ըսաւ արհամարանքով, դուրս հանելով պայուսակէն: Կը տեսնէք, սուղէն աժանը չըլլար: Եւ յետոյ, մարդ կամ ազնուական կ'ըլլայ կամ չըլլար:

— Անհրաժեշտ է՞ այդքան խօսիլ:

— Պզտիկ վտանգ մը միեւնոյն տըպաւորութիւնը չըներ ամէն մարդու վրայ: Այդ կը գրգռէ զիս, բայց դուք, բարեկամ, կարծես բոլորովին կը սրանեղիք:

— Խնդիրը այն է որ, վարժուած չեմ, պատասխանեց Էշընտէն միամտօրէն:

— Պարզապէս ջիղերու խնդիր է: Միեւնոյն առեն հագուստները կը խուզարկէր աճապարանքով, մէկիկ մէկիկ դուրս հանելով պայուսակէն: Աչքին բան չէր վրիպեր, ոչ իսկ թուղթի կտոր մը: Այն առեն դանակը առաւ եւ պայուսակին պաստառը ճեղքեց: Աժաննոց ապրանքներուն պէս կաշիին փակած էր եւ կարելի չէր բան մը պահել հոն:

— Հոս չեն թուղթերը եւ սակայն մի միայն իր սենեակին մէջ կրնան ըլլալ:

— Վստահ է՞ք որ ոչ եւ է գրասենեակի մը յանձնած չէ զանոնք: Օրինակի համար հիւպատոսարաններէն մէկուն:

— Աչքէս վայրկեան մը չեմ հեռացուցած զինքը, բացի ածիլուած առենէն:

Մեքսիկացին բացաւ պահարանը եւ դարակները: Գետինը գորգ չկար: Մահճակալին տակ նայեցաւ, անկողնին մէջտեղը: Իր սեւ աչքերը սենեակին չորս կողմը պտտցուց թաքստոց մը գտնելու համար:

— Իսկ եթէ պարզապէս պանդոկին գրասենեակը յանձնած է:

— Պիտի գիտնայի, մնաց որ այդ խելքը չէր կրնար ունենալ, բան չեմ հասկնար:

Ո՞ւր գտնել գաղտնիքին բանալին:

— Դուրս ելլենք, առաջարկեց Էշընտէն:

— Վայրկեան մը:

Մեքսիկացին ծունկի եկաւ, մեծ խնամքով ծալլեց հագուստները եւ պայուսակը շտկեց: Գոցեց զայն եւ ոտքի ելաւ: Յետոյ մարեց լոյսը, կամացուկ մը դուռը բացաւ եւ ակնարկ մը նետեց դուրսը: Նշան ըրաւ Էշընտէնի եւ սահեցաւ նրբանցքին մէջ: Յետոյ գոցեցին դուռը եւ վերադարձան Էշընտէնի սենեակը: Նիգը քաշելէ վերջ Էշընտէն սրբեց ճակատը եւ ձեռքերը:

— Փառք Աստուծոյ, ազատեցանք:

— Իրաւ է որ վտանգի նշոյլը չկար: Բայց հիմա ի՞նչ պիտի ընենք: Գնդապետը պիտի կատղի լսելով որ փաստաթուղթերը չենք կրցած ձեռք անցընել:

— Ժամը 5ին շոգեկառքով Հռոմ պիտի երթամ: Հոնկէ պիտի հեռագրեմ իրեն, իր հրահանգները ստանալու համար.

— Շատ լաւ, ես ալ ձեզի հետ կը մեկնիմ:

— Աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար որ աճապարէիք հեռանալ այս երկրէն: Վաղը շոգենաւ մը կայ Պարչելոնայի համար: Ինչու անով չէք մեկնիր: Եթէ պէտք ըլլայ ես կուգամ ձեզ կը գտնեմ:

Զօրավարը ժպտեցաւ:

— Շատ կ'աճապարէք զիս ճամբելու համար, այդպէս թող ըլլայ: Ձեզ ուզեր խանդարել բաղձանք մը որ կ'արդարանայ ձեր անփորձութեամբ: Պարչելոնա կ'երթամ: Սպանիոյ համար վիզէ ունիմ:

Էշընտէն ժամացոյցը նայեցաւ: Ժամը երկուքը անցած էր: Տակաւին երեք ժամ պէտք էր սպասել: Ընկերը սիկառէթ մը փաթթեց:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, թեթեւ ճաշ մը ընե՞նք: Գայլի ախորժակ ունիմ:

Ուտելու գաղափարն իսկ զզուանք պատճառեց Էշընտէնի: Ընդհակառակն սոսկալի ծարաւ էր: Մեքսիկացիին հետ դուրս ելլելը շատ գործին չէր գար, բայց պանդոկին այս սենեակին մէջ մինակ մնալը կը սարսափեցնէր զինքը:

— Ո՞ւր երթանք այս ժամուն:

— Ինծի հետ եկէք: Ես բան մը կը գտնեմ:

Էշընտէն գլխարկը դրաւ եւ առաւ պայուսակը: Վար իջան: Բակին մէջ յարդէ աթոռի մը վրայ, դռնապանը խոր քունով մը կը քնանար: Գրասենեակին առջեւէն անցած առեն Էշընտէն իր տուփին մէջ նամակ մը նշմարեց: Իր հասցէին էր, առաւ զայն: Առանց աղմուկի դուրս ելան: Էշընտէն նամակը բացաւ: Հիւպատոսարանէն էր եւ կը գրէր. «Ներփակ հեռագիրը այս իրիկուն եկաւ, եւ որովհետեւ ստիպողական էր, ձեր պանդոկը ղրկեցի»:

Անկասկած նամակը կէս գիշերին բերած էին, երբ Էշընտէն կը սպասէր իր սենեակին մէջ: Աչքէ անցուց հեռագիրը, ծածկագիր էր.

«Լաւ, յետոյ կը նայինք», ըսաւ ինքնիրեն եւ գրպանը խօթեց:

Զօրավարը ուղղուեցաւ ամայի փողոցներու բաւիղին մէջ, կարծես ճամբան շատ ծանօթ ըլլար իրեն, իսկ Էշընտէն կը շտապէր իր ետեւէն: Վերջապէս կասկածելի անել փողոցի մը մէջ նշմարեցին կապելայ մը: Մեքսիկացին ներս մտաւ:

— Ռիցին չի նմանիր, բայց այս ժամուն միայն այս կարգի տեղ մը կրնանք բան մը գտնել ուտել:

Աղտոտ երկար սրահին խորը, անօթի պատանի մը դաշնակ կը զարնէր: Նստարանները կը կքէին պատին կրթնած, արմունկները սեղանին վրայ իրար սեղմուած խմողներու ծանրութեան տակ: Պառաւ, ծեփուած, զզուելի կիները անձնատուր եղած էին աղմկալից զուարթութեան մը: Երբ Էշընտէն ու Մեքսիկացին ներս մտան, բոլոր աչքերը իրենց յառեցան եւ նստած առեն Էշընտէն գլուխը ծռեց, չհանդիպելու համար այդ երեսներու դէմքի նայուածքներուն: Դաշնակահարը եղանակ մը սկսաւ եւ անմիջապէս չատ մը զոյգեր ոտքի ելան: Բանի մը նաչափ այր չկար: Քանի մը կին միասին կը պարէին: Զօրավարը երկու պնակ մաքարոնի եւ շիշ մը գինի ապսպրեց որմէ մեծ գաւաթ մը անյագօրէն կուլ տուաւ: Յետոյ սկսաւ աչք ածել իր դրացուհիներուն:

— Կը պարէ՞ք, հարցուց Էշընտէնի: Պիտի կանչեմ այս աղջիկներէն մէկը:

(Շար.)

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ Օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր կուսանոցներու մէջ: Դիմել Յառաջի վարչութեան:

■■ LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :–: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

2 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2353

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻԲՐԵՒ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Այժմէական խնդիր մը — Թրքական տասնամեակը — առիթ եղաւ յետաձգելու մեր խորհրդածութիւնները՝ Բարեգործականի Հոկտ. 4ի թուակիր լուսաբանութեան մասին:

Մեր վերջին խմբագրականով (28 Հոկտ.), դիտել կուտայինք թէ՝ Բարեգործականը, իր կրթական ծրագրով, կը ձգտի, ամէն բանէ առաջ, իր կամքը պարտադրել ազգային մարմիններուն:

Այս առթիւ, յիշած էինք Սելանիկի եւ Հալէպի օրինակները:

Սելանիկի Թաղ. Խորհուրդը ստիպուեր է համակերպիլ տրուած «հրաման»ին, չզրկուելու համար տարեկան նպաստէն: Իսկ Հալէպի Քաղաք. Ժողովը մերժած է Բարեգործականի առաջարկը, նախընտրելով թեմերուն որ չընդունին պայմանաւոր նպաստները:

Տակաւին լուր չունինք միւս գաղութներէն: Բայց, Սելանիկի եւ Հալէպի օրինակները բաւական են, ապացուցանելու համար թէ՝ Բարեգործականի Դիւանը այսպէս կոչուած կրթական ծրագրով կը ձգտի.

1. Գուեհիկ սակարկութեան մը ենթարկել գաղութներու կրթական գործը, առանց կշռելու հետեւանքները:

2. Թեւ թիկունք հանդիսանալ գոյնզգոյն դիմակաւորներու եւ դաւաճաններու: (Զե՞ն ճանչնար, օրինակ, Սուրիոյ համար նշանակուած կրթական քննիչը, որ հայերէն անգամ չսորվեցաւ, Եգիպտոսի ամէնէ աւելի կարմիր թերթին խմբագրութեան մէջ):

3. Սորվեցնել մասնաւորապէս չունեւոր գաղութներու ազգ. մարմինները,— Քաղաք. Ժողով, Թաղ. Խորհուրդ կամ Հոգաբարձութիւն, քծէ բերնէ բերելով ժողովուրդէն հաւաքուած եւ իր միջոցաւ բաշխուած նպաստներ:

4. Սորվեցնել ուսուցչութիւնը, հաւատաքննութեան ենթարկելով եւ լայն ասպարէզ բանալով «Թապլաքեար վարժապետ»ներու:

5. Աղճատել նոր սերունդը, ամիրայական բարքերու բորբոսը ցանելով եւ ցանել տալով անոր վրայ:

Կրթական ծրագիրը կազմուած է մէկ տարուան համար, իբրեւ ժամանակաւոր փորձ:

Եւ սակայն, առաջին օրէն իսկ, ան չեղեցաւ իր նպատակէն, եւ դէպքերը ցոյց կուտան թէ բարիքէ աւելի չարիք պիտի պատճառէ:

×

Բարեգործականի Դիւանը ի զուր օգնութեան կը կանչէ Միացեալ ընկերութիւնը, ուզելով այն տպաւորութիւնը ձգել թէ անոր համբաւն է որ կը շարունակէ:

Միացեալը ունէր աւանդութիւններ եւ առաքինութիւններ, որոնք դժուար կը բուսնին Բարեգործականի գրասենեակներուն մէջ:

Ժողովրդական կազմակերպութիւն մըն էր Միացեալը — ինչպէս Ազգանուէրը,— յատկապէս նուիրուած դաստիարակութեան եւ ազատ՝ նպաստընկալ հօտ մը հասցնելու փոքրոգութենէն:

Մինչդեռ Բարեգործականը, «ի միջի այլոց» զբաղելով դաստիարակութեամբ, կ'ուզէ իր ամիրայական դրօշմն ալ տարածել գաղութէ գաղութ եւ դպրոցէ դպրոց:

Լուսաբանութեան մէջ, տեղ մը կը կարդանք.

— «Եթէ իր (Միութեան) հայեացքներուն եւ տեսակէտներուն համաձայն կը ջանանք լարել ու վարել իր կրթական ձեռնարկները, այդ բանը չի նշանակեր թէ կը բռնադատենք որ մեր ծրագիրը ընդունուի անպայման»:

Բայց, անպարտելի կեղծիք մըն է այս: Օրինակներ յիշեցինք արդէն, եւ հետզհետէ կը ներկայացնենք ուրիշներ ալ, երբ ամբողջանան գործադրուի կրթական ուղեգիծը:

Հարց մը եւս.— Բարեգործականը տեղի – անտեղի կը պարծենայ իր ընդհանրական եւ անխտրական հանգամանքով:

Արդ, ո՞վ կազմեց այս կրթական ծրագիրը: Նոյնիսկ անոնք որ հրաւիրուած էին, խսկապէս միակ ձեռնհասնե՞րն էին, կամ փափաք ունեցա՞ն խորհրդակցութեանց մասնակցելու եւ տեսակէտ յայտնելու...

Մէկ խօսքով, մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակուին այս անվայելութիւնները: Մանաւանդ որ, ներկայ պարագային, հարցը կապ ունի ամբողջ սերունդի մը կրթութեան, այլեւ Բարեգործականի ժողովրդականացման հետ:

Ու վերջապէս, ծիծաղելի չէ՞ սահմանուած կրթական վարկը, —տարեկան 4200 անգլ. ոսկի:

Ի՞նչ կը ներկայացնէ այս գումարը, սթերլինի ներկայ սակով, նոյնիսկ ամէնէն չքաւոր գաղութին մէջ:

Որո՞ւն համար գաղտնիք է որ այդ գումարին խոշոր մէկ մասը պիտի հալի զանազան պաշտօններով եւ ճամբորդութիւններով, ողորմելի բաժին մը ձգելով բուն կրթական գործին:

Բարեգործականը յաճախ «լիազոր»ներ ղրկած է Յունաստան եւ Սուրիա: Եթէ Աքուէր Ալպոնի նստողները չեն գիտեր, գոնէ անոնք տեսած եւ պատմած են թէ՝ ինչպիսի պայմաններու մէջ կը գտնուին «դպրոց» կոչուած «տէփօ»ներն ու ախոռները:

Մարդիկ հազարաւոր մանուկներ կը դաստիարակեն հասարակ ապաստարաններու մէջ, առանց դասարանի, եւ այնպիսի դրասեղաններով — եթէ ունին — որոնք օգտակար կրնան ըլլալ միայն իբրեւ վառելափայտ:

Բարեգործականի Դիւանը սակարկութեան չի մտներ, երբ իշխանաւորներ կը գտնէ դիմացը (Երեւան): Բայց Շայլոքի հոգեբանութեամբ կը շարժի, երբ անճար գաղութներ են որ աջակցութիւն կը խնդրեն, իրենց կարելին գործադրելէ յետոյ: Միմիայն պակասները լրացնելու ակնկալութեամբ:

Հաւատա՞նք թէ Բարեգործականի բարեկամները կը բարեհաճին նկատողութեան առնել այս «թշնամական» արտայայտութիւնները...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕԴԱՆԱՒ ՆՍՏԷՔ

— o —

— Մի' վախնաք, օդանաւով ճամբորդեցէք, կը գրէ անգլերէն թերթ մը:

Եւ շահեկան տեղեկութիւններ կուտայ, հաստատելու համար թէ օդանաւը երկաթուղիին, կամ շոգենաւին չափ ապահով է այսօր:

Ահաւասիկ իր ապացոյցները.—

Անգլիոյ մէջ արձանագրուած ինքնաշարժներուն թիւն է 1,014,026: Եթէ իւրաքանչիւր կառք տարեկան միջին հաշւով 10,000 մղոն ճամբայ կտրէ, ուրեմն ընդհանուրին գումարը պիտի ըլլայ 10,140,260,000 մղոն:

Այս ինքնաշարժները 1932ին 5745 հոգի ջարդած են Անգլիոյ ճամբաներուն վրայ, այսինքն իւրաքանչիւր 1,765,059 մղոնին *մէկ մարդ*:

Միւս կողմէ ո՛չ – զինուորական օդանաւերը թռած են 3,119,000 մղոն եւ արկածով մեռած են միայն երեք *հոգի*, այսինքն *մէկ հոգի* իւրաքանչիւր 1,039,666 մղոնին կամ ամէն 10396 ժամը անգամ մը, եթէ հաշուէք որ սովորական օդանաւի մը արագութիւնն է ժամը 100 մղոն: Բայց, օրական երկու ժամ թռչելու պայմանաւ, 5198 օր պէտք է անցընել օդին մէջ այս գումարին հասնելու համար, այսինքն մօտաւորապէս 14ուկէս տարի:

Հետեւաբար օդերուն մէջէն դրախտ — կամ դժոխք — երթալու պատեհութիւնը հասարակ մահկանացուին կը ներկայանայ ամէն 14 տարին մէկ անգամ: Գոնէ այսպէս է Մեծն Բրիտանիոյ մէջ:

Աւելին կայ: Լոյտ ընկերութիւնը ձեր կեանքը կ'ապահովագրէ 1000 ստերլինի, օրական մէկ շիլինի փոխարէն, եւ վստահ կրնաք ըլլալ որ ան իր գործը գիտցող ընկերութիւն է:

— Շատ լա՛ւ, բայց եթէ օդանաւը վար իյնայ, ես չմեռնիմ, բայց ոտքս կոտրի կամ քիթս ջախջախուի...

Այս մասին ալ կասկած մի ունենաք, կ'ըսէ թերթը եւ կուտայ նոր փաստ մը:

Արքայական Օդանաւային Ընկերութեան ճամբաներուն վրայ ո՛չ մէկ արկած պատահած է 1932ին, երբ օդանաւերը թռած են 9,611,000 մղոն եւ փոխադրած են 45,000 մարդ... կամ անասուն:

Ուրիշ փաստ: 1928ին աշխարհի օդային ճամբաներուն երկայնութիւնն էր 9000 մղոն, 1933ին 200,000: 1928ին աշխարհի ո՛չ – զինուորական օդանաւերը թռած են 38 միլիոն մղոն, իսկ այս տարի հաւանական է որ ընդհանուր գումարը ըլլայ 100 միլիոն մղոն:

×

Օդանաւը թանկագին առաւելութիւններ կը ներկայացնէ նաեւ Հայերուս համար:

Նախ, օդանաւով պէտք է ճամբորդենք մենք ալ, որպէսզի... ժամանակ խնայենք:

Շոգեկառքէն կամ շոգենաւէն աւելցած ժամանակը կը յատկացնենք մեր ներքին կռիւները բազմապատկելու եւ զարգացնելու:

Յետոյ, օդին մէջ քաղաքական տարբեր հոսանքի պատկանող անհատները կը բարեկամանան անպատճառ: Ա՛լ չեն վիճաբանիր դրօշակին, ներգաղթին կամ մայիս 28ին մասին:

Փափաքելի է նոյնիսկ որ ռամկավարը ճամբորդէ միշտ երկու, երեք Դաշնակցականի հետ, որովհետեւ Ռամկավարին խօսք հասկցնելու համար մէկ հոգին բաւական չէ...

Երրորդ, օդէն ճամբորդելով Դաշնակցականները կը զարգացնեն «բարձրէն նայել» ու առաքինութիւնը, իսկ ռամկավարները գործքով կը համոզուին թէ քանի մղոն վարերը կը գտնուին «Ապագայ»ն, «Արեւ»ը կամ «Պայքար»ը:

ԺԻՐԱՅՐ

ԱՅՍ Է՛Ր ՊԱԿԱՍ...

Կ'իմանանք թէ Լափայէթի շրջանակէն 15 հայ առեւտրականներ, որոնք ազգային կեանքի մէջ ալ ծանօթ են, շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղած են Մ. Քէմալի, թրքական հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆ ՈՒ ԲԱՆԱԿԸ

ՕԴԱՆԱՒԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վորոշիլով, Խորհրդային Միութեան պատերազմական եւ ծովային գործավարը, որ նախագահն է Թրքական հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ Էնկիւրի ղրկուած պատուիրակութեան, խորապէս ազդուելով զօրահանդէսէն, յայտարարեց թէ Թրքական բանակը ոչ մէկ բանով ետ կը մնայ եւրոպական որ եւ է բանակէ, արժէքի տեսակէտով: Աւելցուց թէ ընդհակառակն շատ մը բանակներ կը գերազանցէ իր զինուորական ոգիով, խանդավառութեամբ եւ հայրենիքը պաշտպանելու պատրաստակամութեամբ:

Եզրակացնելով, Պ. Վորոշիլով չեշտեց թէ Թրքական բանակը պահակ մըն է որուն կարելի է վստահիլ հանրապետութեան անկախութիւնը եւ թէ ան միեւնոյն ատեն կը կազմէ զօրաւոր նեցուկ մը խաղաղութեան:

⁂ Էնկիւրէն կը հեռագրեն թէ՝ հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ, ծանօթ խրախճանքներէն զատ, տեղի ունեցաւ բազմաթիւ ցուցահանդէսներու, դպրոցներու, գործարաններու, կամուրջներու եւայլն բացումը: Կեսարիոյ մէջ բացուեցաւ օդանաւի գործարան մը, իսկ Էնկիւրիի մէջ, հողագործական կաճառ մը: Ըմէթ փաշա անձամբ կատարեց այս վերջին հաստատութեան բացումը: Ներկայ էին խորհրդային պատուիրակութիւնը, դեսպանները, կառավարութեան անդամները եւ բազմաթիւ հիւրեր, որոնք թէյասեղանի հրաւիրուեցան բացումէն յետոյ:

«Խալք» կուսակցութիւնը բեմեր հաստատած էր բոլոր քաղաքներու եւ գիւղերու փողոցներու մէջ, ուր խանդավառ ճառեր խօսուեցան: Վերջին օրը, 31 Հոկտեմբեր, հարիւր հռետորներ խօսեցան Էնկիւրիի մէջ:

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

900 ՀՐԵԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, պաշարման վիճակ հրատարակուած է Պաղեստինի մէջ: Օրէնքին համաձայն, մարզպանը իրաւունք ունի գրաքննութիւն հաստատելու, ձերբակալութիւններ, բանտարկութիւններ, վտարումներ և աքսորներ կատարելու եւ հսկողութեան տակ առնելու նաւահանգիստները, ինչպէս եւ հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները: Իրաւունք ունի նաեւ միջամտելու առեւտուրին, արտածման եւ ներածման:

Մարզպանը անձամբ այցելեց պետական հիւանդանոցը, եւ յետոյ ընդունեց արաբ կիններու պատուիրակութիւն մը, հաւաստիքներ տալով:

Անգլիական զրահապատ ինքնաշարժներ հասան Կազա, ուր կը գտնուի բրիտանական օդանաւային կայանը:

⁂ Մարզպանը Հոկտ. 31ին կատարեց Հայֆայի նոր նաւահանգստին բացումը: Կարելի եղածին չափ կրճատուած էր պաշտօնական արարողութիւնը, որպէսզի համախմբում տեղի չունենայ:

Նոր նաւահանգիստին քարափը, որ սկսաւ շինուիլ 1929ին, ունի երկու քիլոմեթր երկայնութիւն: Ծախքը եղած է 1,250,000 ստերլին: Նոր նաւահանգիստը մասնաւորապէս պիտի ծառայէ Նաւթինի, հնդկական լեմոնի եւ մանաւանդ քարիւղի արտածման: Այստեղ պիտի վերջանայ Մուսուլի նաւթագիծը:

⁂ Պաղեստինի կառավարութիւնը յանձն առած ըլլալով ընդունիլ «Փոլոնիա» շոգենաւին տարած 900 հրեայ գաղթականները, եգիպտական կառավարութիւնը արտօնեց որ անոնք առժամապէս ցամաք հանուին Փորթ Սաիտի մէջ: Երբ կացութիւնը խաղաղի, այս գաղթականները Պաղեստին պիտի փոխադրուին ցամաքի ճամբով:

⁂ Անգլիոյ գաղթային նախարարը յայտարարութիւն մը ուղղեց Պաղեստինի ժողովուրդին, ազդարարելով թէ կառավարութիւնը ամբողջութեամբ պիտի գործադրէ հոգատարութիւնը, որ Անգլիոյ յանձնուեցաւ 13 տարի առաջ: Այս առթիւ կ'ըսէ.— «Հոգատարութիւնը յանձնառութիւններ կը պարտադրէ Արաբներուն եւ Հրեաներուն հանդէպ: Մէկ կողմէ, ան կը պարտադրէ դիւրացնել հրէական ազգային բոյնի մը հաստատումը Պաղեստինի մէջ, միւս կողմէ կը պարտադրէ ապահովել Պաղեստինի բոլոր բնակիչներուն իրաւունքները: Այս երկու յանձնառութիւնները պիտի կատարուին բարեխղճօրէն: Միեւնոյն ատեն, հոգատար իշխանութիւնը պարտաւոր է յարգել տալ բարեկարգութիւնն ու օրէնքը եւ այդ էական պարտականութիւնը պիտի կատարէ առանց ընկրկելու»:

⁂ Պաշտօնական հեռագրի մը համաձայն, վերջին խռովութեանց զոհերուն թիւն է 21 հոգի սպաննուած կամ վէրքերէն մեռած, 92 հոգի ծանրապէս եւ 87 հոգի թեթեւապէս վիրաւորուած: Այս հաշիւին մէջ են ոստիկաններն ալ:

Գերման թղթակիցները պիտի վերադառնան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կարգադրուած է ռուս եւ գերման թղթակիցներու խնդիրը: Խորհրդային թերթերը եւ հեռագրական գործակալութիւնները արտօնուեցան մասնակցելու Րայխսթակի հրկիզման դատավարութեան: Խորհրդային իշխանութիւնն ալ իր կարգին ետ առաւ գերման թղթակիցներու դէմ հաստատուած արգելքը:

Գերմանիոյ արտ. նախարարը Թուրքիա՞ կ'երթայ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կ'իմանայ թէ Նէօրաթ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, Էնկիւրի պիտի երթայ յառաջիկայ տարի, եթէ կարենայ բացակայիլ Պերլինէն:

Թղթակցին կարծիքով, այս մասին խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են անցեալ օր, Պերլինի թրքական դեսպանատան մէջ կատարուած ընդունելութեան առթիւ: Ընդունելութեան ներկայ էին Ֆոն Նէօրաթ, փոխ – վարչապետ Ֆոն Փափէն եւ ուրիշ նախարարներ, շնորհաւորելու համար Թրքական հանրապետութեան տասնամեակը: Հիթլէրական կուսակցութիւնն ալ փառաւոր ցոյց մը կազմակերպած էր, ի պատիւ դեսպան Քէմալէտտին Սամի փաշայի: Հիթլէրի մարտական խումբերուն հրամանատարը եւ ուրիշ ականաւոր դէմքեր այցելեցին դեսպանատուն, ամբողջ Հիթլէրական երիտասարդութեան ողջոյնը հաղորդելով: Պատուոյ նուագախումբ մը Հիթլէրական, Թրքական եւ Գերմանիոյ ազգային քայլերգները հնչեցուց, իսկ Թուրք դեսպանը, որ զինուորական համազգեստ հագած էր, աչքէ անցուց մարտական խումբերու թափորը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մ. ԱՋԱՐԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

»»»·«««

ԴԱՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԵԶՐԱԿԱՑՆԷ ԹԷ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾ Է

«Էլ Ահրար»ի դատական խմբագիրը, թերթի 23 Հոկտեմբերի թիւին մէջ, հիմնուելով հարցաքննիչ դատաւորին եւ ոստիկանութեան տեղեկագիրներուն եւ եզրակացութեանց վրայ, որոնց ծանօթացած է ինք, մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ Մ. Աղազարեանի սպանութեան շարժառիթներու մասին.—

Խմբագիրը յիշելէ վերջ թէ՝ ցարդ մամուլի մէջ երեք պատճառներ ցոյց կը տրուէին այդ ոճրի շուրջ — կուսակցական, կնոջական եւ անհատական — կը յայտնէ որ դատաւորները ստուգած են երրորդ պատճառը և համոզուած որ կնոջական եւ կուսակցական խնդիր չկայ, այլ զուտ անհատական հանգամանք ունի ոճիրը:

Համաձայն դատական քննութեանց, կ'աւելցնէ խմբագիրը, անցած Մայիսին, համայնավարական տօնին օրը, 15 համայնավարներ յարձակած են իբրեւ ոճրագործ ամբաստանուած Յակոբին վրայ եւ մահացու կերպով վիրաւորած զայն: Վերջը Յակոբ հիւանդանոց փոխադրուած է եւ հոն կենաց ու մահու միջեւ տարուբերուելէ վերջ, դուրս ելած եւ համայնավարներու դատավարութեան միջոցին յայտարարած է թէ ինք ոչ դատ ունի և ոչ ալ կը ճանչնայ իր վրայ յարձակողներուն ինքնութիւնը: Խմբագիրը ասկէ վերջ կը բացատրէ թէ՝ Յակոբ ինչպէ՞ս փշրուած կը զգար իր արժանապատուութիւն ու երիտասարդական պատիւը այդ յարձակումէն վերջ եւ չէր ուզեր դատարանով պատժել ոճրագործները, որովհետեւ գիտէր որ բոլշեւիկներու հանդէպ շատ ներողամիտ է արդարութիւնը Սուրիոյ մէջ:

Քննութեանց շնորհիւ, դատաւորները իմացած են որ Յակոբ այդ թուականէն սկսեալ որոշած էր փոխ վրէժի դիմել եւ միշտ գլխիկոր ու մելամաղձոտ կը թափառէր եւ մարդու մը հետ տեսակցելու կ'ամչնար: Յաճախ ան Աղազարեանի տան բոլորտիքը կը շրջէր, որովհետեւ, կ'ըսէ խմբագիրը, լաւ գիտէր որ համայնավարական կազմակերպութիւնն ու այդ յարձակումները կազմակերպողը ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ Աղազարեանը:

Այդ բոլոր մանրամասնութիւնները թուելէ եւ յիշելէ վերջ դատական հարցաքննութեանց եզրակացութիւնները, «Էլ Ահրար»ի դատական խմբագիրը կ'ըսէ.

— «Յայտնի է այլեւս որ հասարակ ոճիր մըն է եղածը եւ հանգուցեալ Աղազարեան զոհ գացած է իր սիրած համայնավարութեան, որուն քարոզիչըն ու տարածողը եղած էր ինք»:

«Լ'Օրիան» 24 Հոկտեմբեր թիւին մէջ կը գրէ.

— Կը թուի թէ ոճրագործ Արթին Գապէճեան կը գտնուի ամենուրեք: Ծանուցած չէ՞ին թէ ան ձերբակալուած էհիւսիսային Սուրիոյ՝ Անտիոքի շրջակայքը: Տեղեկացուցած էին նաեւ թէ ան անցած է Պաղեստինի սահմանը: Այժմ կը կարծեն որ Ճէպէլ Տրիզ կը գտնուի:

ՍԱՌԷ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Էքսի դատարանը մահուան դատապարտեց փաստաբան Սառէն, իսկ տասնական տարի բանտարկութեան Շմիտ քոյրերը, որոնք ահաւոր ոճիրներ գործած էին:

Մանրամասնութիւնները կարդալ Բ. էջ, «Քստմնելի ոճիրի մը դատը»:

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ԱԼԲԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Թիրանայէն կը հեռագրեն Հոկտ. 31 թուականով.—

վերջին օրերու տեղատարափ անձրեւներուն հետեւանքով, յորդեցաւ այն հեղեղատը որ կ'անցնի Փէրմէթի քաղաքէն: Քանի երկու տուներ փլան: 26 հոգի մեռած եւ 4 հոգի վիրաւորուած են: Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ, ժողովուրդին օգնելու համար:

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ

ՊԵՐԹՐԱՆ ՊԱՐԷՅԼ

Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի հինաւուրց բարեկամներէն եւ անձնուէր պաշտպաններէն մէկն է որ կ'անհետանայ յանձին Պերթրան Պարէյլի, վերջիններէն մէկը այն ազնուական դէմքերէն որոնք ոչ թէ ժամանցի համար, յետին հաշիւներով կամ պարզապէս շահու ակնկալութեամբ կապուած էին մեր դատին՝ այլ տարուած խոր համոզումներէ, բացարձակ անշահախնդրութեամբ, արդարութեան սիրոյն համար:

Իր կեանքին լաւագոյն մասը, 30 երկար տարիներ ամբողջ, անցուցած էր Պոլիս, ոչ թէ փղոսկրեայ աշտարակի մը մէջ առանձնացած, այլ խառնուած ժողովուրդին, Թուրքերու, Հայերու եւ Յոյներու հետ, բարձրագոյն դասերէն մինչեւ ամենախոնարհ խաւերը, ուսումնասիրելով, պրպտելով, խուզարկելով, քննելով իրերն ու հոգիները: Եւ այդպէս է որ իր մէջ հետզհետէ զարգացաւ, արմատ բռնեց ամրացաւ այն համոզումը թէ Թուրքը արիւնռուշտ գազան մըն է, քաղաքակրթութեան բացարձակապէս անընդունակ, վայրենութեան եւ աւերումի արիւնոտ գործիք մը:

Ուսումնասիրած էր Թուրք ժողովուրդին պատմութիւնը ինչպէս ոչ մէկ եւրոպացի, կամ նոյն իսկ Հայ ըրած է զայն, եւ պժգանքով ու զարհուրանքով երես դարձուցած էր անկէ՝ մէկ նախադասութեան մէջ անարգութեան սիւնին գամելով զայն·

— Թուրք քաղաքականութեան ամբողջ պատմութիւնը արիւնով շաղախուած է»:

Եւրոպացի հայասէրներու մեծագոյն մասը Թուրքերը կը ճանչնան հայկական կոտորածներու մէջէն: Պարէյլ կոտորածներէն շատ աւելի առաջ սկսած էր ճանչնալ Թուրքը, նոյն իսկ անոր մտերմութեան մէջէն, եւ Թուրքին հանդէպ ունեցած իր ատելութիւնն էր որ վերջնականապէս կապած էր զինքը Հայ ժողովուրդին եւ անոր ազատագրութեան արդար դատին: Եւ այդ էր պատճառը որ անոր բարեկամութիւնը հաստատուն էր եւ հաստատուն մնաց մինչեւ վերջը, հակառակ քաղաքական բոլոր վերիվայրումներուն եւ այն ապերախտ մոռացութեան որուն մէջ թաղուած է այսօր աշխարհի ամէնքէն նուիրական դատը:

×

Պերթրան Պարէյլ ծնած էր 1857 թուին Միլհաւի մէջ, (Վերին Կարօն), կորսուած գիւղ մը, Կասքոնիոյ հին նահանգին(*):

Իր նախնական կրթութիւնը տեղւոյն վարժարանին մէջ ստանալէ յետոյ, բախտի զարմանալի բերումով մը կը ղրկուի Աթէնքի Ֆրանսական քոլէժը ուր կը ստանայ իր բարձրագոյն ուսումը: Աթէնքի մէջ աւելի կը շեշտուի Պարէյլի մէջ այն անդիմադրելի հակումը դէպի Արեւելք զոր ցոյց կուտար արդէն տղայութեան իսկ շրջանին՝ եւ վարժարանը աւարտելէ յետոյ 1880ին կ'երթայ հաստատուիլ Պոլիս:

Երիտասարդ, խանդավառ, աշխոյժ, ինչպէս ամէն ճշմարիտ Կասքօն, Պարէյլ իր գործունէութեան կը սկսի Ֆրանսերէնի դասեր տալով մասնաւորներու եւ շատ շուտով, շնորհիւ թէ իր ընդունակութիւններուն եւ թէ իր տաքարիւն բնաւորութեան նախանձելի դիրք մը կը գրաւէ այդ ասպարէզին մէջ: Ձեռքէ ձեռք կը քաշեն զինքը, հետզհետէ աւելի եւ աւելի բարձր դասերու մէջ մուտք կը գործէ, մինչեւ կը դառնայ Տէրվիշ փաշայի տղոց՝ յայտնի Իշխան Սապահէտտինի եւ Լութֆուլլահի, Սուլթան Ապտիւլ Համիտի տղոց՝ Իշխան Հալիմի եւ Սելիմի (այժմ Պէյրութ), Ապտիւլ Գատէրի, Ապտիւլ Մէճիտի, Տամատ Նուրէտտին փաշայի տղոց եւ շատ ուրիշներու դաստիարակը: Նոյն ընդունելութիւնը Հայոց մէջ՝ ուր Ֆրանսերէնի ուսուցիչ կը դառնայ օրիորդ Սերվիչէնի, Փորթուգալ փաշայի աղջիկներուն, Կիւլպէնկեանի տղուն եւն.: Միեւնոյն ժամանակ Թուրք կառավարութիւնը գնահատելով Պարէյլի ցոյց տուած հմտութիւնը, զայն կը նշանակէ ուսուցիչ բժշկական զինուորական վարժարանին եւ Հալքըլի Նաւային Վարժարանին: Մէջընդմէջ Պարէյլ կ'ուսուցանէ նաեւ Ֆրանսական հաստատութեան մը, Լիսէ Ֆօրի եւ յունական հաստատութեան մը Հաճի - Խրիստոյի վարժարանին մէջ:

Իր ուսուցչական այս տենդոտ ու երկարամեայ գործունէութեան ընթացքին, Պարէյլ կ'աշխատի, հաւատաւոր քարոզչի մը եռանդով, արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ Ֆրանսական մեծ Յեղափոխութեան լուսաւոր սկզբունքները ճանչցնել ու ծաղկեցնել իր խնամքին յանձնուած մատղաշ տղոց թէ երիտասարդներուն հոգիներուն մէջ: Վայրկեան մը յոյս կ'ունէ անշուշտ որ իր այնքան առատօրէն սերմանած հունտերը ծլած ծաղկած են եւ պիտի կրնան հունձք տալ՝ երբ կը տեսնէ իր հասցուցած աշակերտներէն Տր. Նազըմ մը, Տր. Պէհաէտտին Շաքիր մը, Իշխան Սապահէտտին մը, Րիզա Թէվֆիք մը, Իթթիհատական յեղափոխութեան եւ սահմանադրական շարժումին գլուխը, բայց ի՜նչ դառն յուսախաբութիւն իրեն համար երբ Նազըմներն ու Պէհաէտտին Շաքիրները Ֆրանսայի դէմ կը դարձնեն իրենց զէնքը եւ արեան գետերու մէջ կ'աշխատին խեղդել հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքները: Եւ այդ փաստը անգամ մը եւս կ'ամրապնդէր անշուշտ իր մէջ այն համոզումը թէ «Թուրք քաղաքականութեան ամբողջ պատմութիւնը արիւնով շաղախուած է» եւ թէ Թուրքը աւերումի արիւնոտ գործիք մը միայն կրնայ ըլլալ:

Իր ուսուցչական գործունէութեան հետ զուգընթաց Պարէյլ Պոլսոյ մէջ կ'ունենայ նոյնքան բեղուն գրական գործունէութիւն մը, որ դժբախտաբար ցրուած կը մնայ բազմաթիւ թերթերու եւ պարբերականներու մէջ:

1884ին, Էժվարտսի հետ միասին (որ յետոյ կը հիմնէ Փարիզի Մաթէն օրաթերթը), կը ձեռնարկէ քաղաքական եւ գրական շաբաթաթերթի մը, «Լը Պոսֆոր»ի հրատարակութեան, ինք ստանձնելով անոր ընդհանուր քարտուղարութիւնը: Այդ շաբաթաթերթը իր վարչութեան օրով կը բոլորէ փայլուն շրջան մը եւ անոր շուրջ կը բոլորուին Պոլսոյ ամէնքէն աչքի զարնող Ֆրանսացի մտաւորականները, որոնց մէջ Կիւսթավ Թալասօ յետագային կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Ֆրանսական գրականութեան մէջ:

Լրագրական իր առաջին փորձերը «Լը Պոսֆոր»ի մէջ կատարելէ յետոյ, Պարէյլ կը սկսի կանոնաւորապէս եւ Սթամպուլին ծածկանունով աշխատակցիլ Պոլսոյ մեծ օրաթերթին՝ «Սթամպուլ»ի, որուն կուտայ գրական յօդուածներ եւ պատմական ու հնագիտական ուսումնասիրութիւններ Պոլսոյ, Բերայի եւ Բիւզանդիոնի վրայ:

Պարէյլ կը շարունակէ իր աշխատակցութիւնը «Սթամպուլ»ի որքան ատեն որ այդ թերթը կը մնայ Տէլպէօֆի տնօրէնութեան տակ եւ յետոյ կը սկսի գրել «Լէվանդ - Հէրըլտ»ի մէջ, որ նոյնպէս Կ. Պոլսոյ այն ժամանակի ամէնէն կարեւոր օրաթերթերէն մէկն էր:

Պարէյլի գրութիւնները այդ շրջանին կը սկսին Պոլսէն դուրս եւս ուշադրութիւն գրաւել եւ անոնցմէ շատերը կը թարգմանուին օտար լեզուներու եւ կ'արտատպուին Ֆրանսական մամուլին մէջ, մինչեւ որ ինք ուղղակի կը սկսի աշխատակցիլ փարիզեան թերթերու եւ Ֆրանսայի գաւառական մամուլին եւ կը դառնայ Պոլսոյ մնայուն թղթակիցը «Տէպա» օրաթերթին եւ աւելի յետոյ «Տէփէշ տը Թուլուզ»ի:

Ուսուցչական ու լրագրական այս տենդոտ գործունէութիւնը չի սպառեր իր եռանդն ու կորովը, բայց յիսունի շէմքին վրայ անիկա կը սկսի նշմարել իր տասնեակ տարիներու թափած ամբողջ ջանքերուն ունայնութիւնը: Արեւելքը միշտ կը գրաւէ զինքը, բայց հին Արեւելքը, իր Բիւզանդիոնով, Հայաստանով, Պարսկաստանով: Իսկ նորը ոչ միայն յուսախաբ ըրած եւ վհատեցուցած է զինքը, այլ լեցուցած է իր հոգին զարշանքի եւ ընդվզումի անդիմադրելի զգացումով մը:

1895ի կոտորածներուն արձագանգը Հայաստանի դժբախտ գաւառներէն եւ մանաւանդ 96ի Պոլսոյ ջարդը, շատ խոր տպաւորութիւն գործած էին իր վրայ: Տասնեակ տարիներ վերջ դեռ յուզումով կը պատմէր իր մուտքը Պոլիս, Ֆրանսա օդափոխութենէ մը վերադարձին, 96ի ջարդին յաջորդ առաւօտն իսկ, այն մահասարսուռ լռութիւնն ու ամայութիւնը որ կը տիրէր քաղաքին մէջ եւ իրենց կառքին անցքը Ղալաթիոյ փողոցներէն, արիւնի դեռ չի չորցած վտակներու մէջէն:

Իթթիհատական յեղափոխութիւնը, Սահմանադրութեան հռչակումը եւ Ապտիւլ Համիտի անկումը վայրկեան մը յոյս կուտան իրեն որ փոխուած բան մը կայ Թուրքիոյ մէջ: Բայց Ատանայի կոտորածը, որպէս թէ ազատական իշխանութեան օրով, կուգայ վերջին վարագոյրը իջեցնել իր բոլոր յոյսերուն վրայ: Թուրքը Թուրք է, յետադիմական թէ ազատական, համիտական թէ իթթիհատական, եւ զայն քաղաքակրթելու ամէն փորձ միանգամայն աւելորդ է եւ ամուլ:

Մինչեւ այդ թուականը իր խօսելու ազատութիւնը լիովին պահելով հանդերձ, դեռ եւս իր ամբողջ եռանդովը ձեռք չէր առած հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը: Բայց Ատանան վերջին կաթիլն է որ կը յորդեցնէ բաժակը: Կը հետաքրքրուի, տեղեկութիւններ կը հաւաքէ, ձեռք կ'անցընէ երեսփոխան Պապիկեանի համբաւաւոր տեղեկագիրը եւ զայն կը ղրկէ Փարիզ, իր որդւոյն Լիւսիէն Պարէյլի, յարակից բոլոր մանրամասնութիւններով, որ զանոնք կը հրատարակէ դղրդադին յօդուածի մը մէջ «Տէփէշ տը Թուլուզ»ի մէջ:

Հմայաթափ Պարէյլը հոդ է որ կը զգայ թէ ամէն ինչ վերջնականապէս խզուած է իր եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ 1911 թուին կը ձգէ ամէն ինչ, կը թօթուէ իր ոտքին փոշին եւ կը հեռանայ ընդմիշտ Պոլսէն ու Թուրքիայէն՝ երթալ թարմացնելու համար իր սիրտն ու հոգին իր չքնաղ հայրենիքին, Ֆրանսայի մէջ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

(*) Պարէյլի մասին կենսագրական այս տեղեկութիւնները բարեհաճօրէն հաղորդուած են իր որդւոյն իրաւաբան Լիւսիէն Պարէյլի կողմէ, որ կը շարունակէ իր հօր աւանդութիւնը եւ ջերմ բարեկամ մըն է հայկական դատին:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏԱՍԸ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՐԱՇՔԸ»

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ Մ. ՔԷՄԱԼԻ ՀԱՆՃԱՐԵՂ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը կը թարգմանենք «Տէյլի Թէլեկրաֆ»էն, պահելով խորագիրն ալ:

Հեղինակն է Միս Կրէյս Էլիսըն, որ ունի ուրիշ թրքապաշտ գործեր: Այս օրիորդն էր որ, գրեց «Անգլուհի մը Էնկիւրիի մէջ»,— գարշելի շողոքորթութիւններով եւ յերիւրանքներով լեցուն գիրք մը: Այնքան փարած էր թուրք ազգային շարժման որ, անձամբ Լօզան գնաց, թուրք պատուիրակութեան օգնելու եւ լորտ Քըրզընի վրայ ճնշում բանեցնելու համար:

1922ի վերջերը Թուրքիոյ վարչապետը կարգադրեց ճամբորդութիւնս դէպի Էնկիւրի: Միակ եւրոպացի կինն էի Էնկիւրին աշխարհի մնացեալ մասէն բաժնող սուիններու երկար գծին ետեւը եւ ամէն պատեհութիւն ունէի ուսումնասիրելու համար Կազի Մուսթաֆա Քէմալը՝ որ ստեղծեց Նոր Թուրքիան:

Այդ օրերուն Մ. Քէմալ ինքնակոչ «ընդհանուր հրամանատարն» էր ապստամբներու այն խումբին զոր ինք կազմակերպեց Սուլթանին դէմ, ինչպէս նաեւ նախագահը նոր բացուած խորհրդարանին: Կ'ապրէր Զան Գայայի բարձունքը՝ համեստ տան մը մէջ:

ԳԻՒՂԸ ՈՐ ԵՂԱՒ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ

Էնկիւրին այդ շրջանին ամրակուռ ասիական գիւղ մըն էր՝ նշանաւոր իր Սելճուքեան եւ հռոմէական աւերակներով: Նշանաւոր էր մանաւանդ այն կտակը զոր Օգոստոսեան կայսրը քանդակել տուած էր անոր պատերուն վրայ: Իբրեւ գիւղ նախնական էր ու յետամնաց, այնքան որքան կարելի է երեւակայել: Քանի մը խարխուլ տուներ կը տեսնուէին հոս հոն՝ շինուած Թրքական ինքնատիպ յատակագծի մը վրայ:

Ոչ փողոց կար, ոչ ալ թիւ տուներուն վրայ: Աճապարող չկար, աշխատող չկար բացի գիւղացիներէն եւ կեանքը որ կը սահէր այնտեղ մղոններով ու դարերով ետ էր արեւմտեան աշխարհէն:

— Միջին դարուն մէջ կ'ապրինք, կ'ըսէր Մ. Քէմալ:

Այն ատեն մարդիկ կ'ապրէին հողագործութեամբ: Խոշոր սայլեր, փայտէ անիւներով ու եզներու լծուած կը ճռնչէին ճամբաներու վրայ եւ անոնց արտասող աղմուկը ներդաշնակութիւն մը կը կազմէր գիւղացիներուն երգերուն հետ: Մեծ մասով «չալվար» ու «եաշմախ» հագած կիներ կը հերկէին հողը: Այս տեսարանը ինծի կը յիշեցնէր փաշայի մը խօսքը զոր լսած էի ատենին·

— Երբ չորս կին հողը կը հերկեն քեզի համար, ի հարկէ իմաստ ունի բազմակնութիւնը· իմաստէ զուրկ է անիկա երբ անոնք իրենց հագուստները կը գնեն Փարիզի մէջ:

Ճամբաները ճամբայ չէին երբեք: Խորտ ու բորտ, ծակերով ու քարերով լեցուն որոնց վրայէն ցատկոտելով ու պարելով կ'անցնէիր ու գիշերը՝ ձիով երկար ճամբորդութենէ մը վերադարձած ըլլալու չափ յոգնած կը զգայիր:

Կը ճամբորդէիր նախնական կառքերով զորս վարպետօրէն կը վարէին փաթթոցաւոր «արապաճի»ները — եւ ի՜նչ յաւիտենական վարժութիւն այդ ճամբաներուն վրայ — կամ երկար, առանց զսպանակի սայլերու (եայլը) մէջ որոնք ննջարանի կը փոխուէին գիշերը: Անկողիններ չուաններով շինուած, շատ անգամ մաշած· ու ձիերուն վրայ կը տեսնէիր կապոյտ «պոնճուխ»ներ՝ «չար աչքերը» հեռացնելու համար:

Միայն երկու ինքնաշարժեր կային Էնկիւրիի մէջ ու երկուքն ալ կը պատկանէին Փաշային որ երբեմն ինծի փոխ կուտար անոնց մէկը: Ինքնաշարժը կը ցատկոտէր խորտ ու բորտ ճամբուն վրայ ու կ'անցնէր գետէն որ կամուրջ չունէր· կարծես մասնաւորաբար շինուած էր ան՝ այդ ճամբաներուն համար: Հիմա Էնկիւրին շքեղ «թաքսի»ներ ունի:

Այդ օրերուն ճամբորդը կը գիշերէր նախնական խաներու մէջ: Կիներու համար մասնաւոր դիւրութիւններ չկային: Ճամբորդելու քաջութիւն ունեցող կինը եղածով պիտի գոհանար եւ, օրինակ ինծի պէս, պիտի բաժնէր Ամերիկացի միսիոնարի մը եւ Թուրք նախարարի մը երկու տղոց սենեակը:

Նախարարութիւնները տեղաւորուած էին մարագներու մէջ որոնց սանդուխները կը ճռնչէին ոտքերուդ ծանրութեան տակ: Ես կը բնակէի կարեւոր Նախարարութեան մը մէջ: Դժուարաւ անկողին մը ճարեցին ինծի համար եւ պատին ծակէն դրացիներս, երկու բարեկամ ձիեր իրենց գլուխները կը տնկէին ու կը խօսէին հետս երբ կը շոյէի իրենց կռնակը:

Հիմա Էնկիւրին ունի առաջնակարգ, պալատանման պանդոկներ, առողջապահական պայմաններով որոնք կը բացակայէին առաջ: Ունի նախարարական շէնքեր որոնք շքեղ են Պուքրէշի պէս մայրաքաղաքի մը շէնքերուն չափ:

Անցեալին մէջ դայեակն էր հարէմներու բժշկուհին: Մժեղներով լեցուն ճահիճները մալարիայով կը վարակէին ինծի պէս ճամբորդները:

×

— Հինգ տարի վերջը եկուր, ըսաւ ինծի Կազին, ու պիտի տեսնես տարբերութիւնը:

Եւ հինգ տարի ետքը վերադարձայ ու առաջին անգամ անոր հանդիպեցայ վարչապետական պարահանդէսին մէջ ուր Թրքուհիներ եւ Եւրոպացիներ կային:

Կիներուն մեծ մասը, արդարեւ, շատ ամօթխած էին դեռ ու կը պահէին իրենց քողը, բայց Կազին մօտեցաւ անոնց եւ առանց բառ մը արտասանելու վար առաւ «եաշմախ»ները:

— Ի՞նչ կ'ըսես հիմա, հարցուց ինծի:

Նախապատերազմեան Թուրքիան իր ամբողջութիւնով, բացի լեզուէն, թանգարան նետուած էր: Եւ տարբերութիւնը, ինծի պէս մէկու մը համար — որ Թուրք կինը ուսումնասիրել սկսած էի այն օրէն երբ Եպարքոսին աղջկան հիւրն էի հարէմին մէջ — ապշեցուցիչ էր:

Էնկիւրին այսօր՝ գերման ճարտարապետի մը յատակագծով շինուած, արեւմտեան սպիտակ մայրաքաղաք մըն է եւ բաց կապոյտ զարդարանքները որ կը տեսնուին անոր շէնքերուն վրայ, վերջին հետքերն են երէկուան Արեւելքին:

Ամէն տեղ դուք կը տեսնէք հիանալի վիլլաներ եւ հսկայ շէնքեր: Եւրոպական տարազով այրեր ու կիները կը պտտին միասին, կը պարեն միասին, թէնիս կը խաղան, բժշկական կամ իրաւագիտական քննութիւններու կը մասնակցին միասին ու կարծես թէ այդպէս եղած էին միշտ:

Ի՜նչ մղիչ ուժ ունեցած պէտք է ըլլայ Թուրքիան վերստեղծող այս մարդը, ոչ միայն արեւելեան երկիր մը եւրոպական պետութեան մը վերածելուն համար, այլ մանաւանդ հին օրերու շէնքը, ծեքծեքուն եւ ծոյլ Թուրքը աշխատասէր անհատի մը փոխակերպած ըլլալուն համար, եւ այդ բոլոր շատ կարճ ժամանակի մը մէջ:

×

Էնկիւրին մայրաքաղաք մըն է որուն համար հպարտ է ոչ միայն Կազին այլ ամէն Թուրք: Անշուշտ կը սիրեն Սթամպօլը բայց անիկա հին Պոլիսն է, բիւզանդական գեղեցիկ ժառանգութիւն մը, մինչդեռ Էնկիւրին ստեղծած են իրենք, իրենց դրամով եւ հեռու՝ եւրոպական միջամտութենէ զոր Կազին հեռացուցած է միանգընդմիշտ:

Քէմալ աշխատած է Թուրքիոյ համար ամբողջ իր կեանքին մէջ, սկսելով տասը տարեկանէն երբ, դեռ դպրոցական տղայ, թերթ մը կը հրատարակէր ինքնիրեն եւ ճառեր կը խօսէր, ըմբոստութեան հրաւիրելով իր դասընկերները:

Այդ շրջանէն արդէն կը պատրաստուէր բանի մը զոր, թերեւս, չափէն աւելի կը սիրէր — ճառախօսութիւն, ժամանց մը որուն կը նուիրուէր յաճախ: Իր ճառերէն մէկը ամբողջ շաբաթ մը տեւեց:

Մ. Քէմալի ինչպէս եւ ամէն ինքզինքը յարգող Թուրքի համար հարէմը նուաստացումի աղբիւր մըն էր: Սուլթաններու օրով սեռերու անջատումը ստիպողական էր: Երբ իմ բարեկամուհիս հայրը՝ Մեծ եպարքոսը հացկերոյթ կամ պարահանդէս կը սարքէր սէլամլըքին, մենք՝ կիներս վանդակապատ պատուհաններէն կը դիտէինք տեսարանը:

Կիները ամէն տեղ իրենց յատկացուած բաժիններ ունէին, նաւուն մէջ, երկաթուղին մէջ, ճաշարանին մէջ: Եւ 1922ին Յոյներու պարտութենէն ետք երբ բազմաթիւ շոգեկառքեր փճացած էին, այրերը կը ճամբորդէին վագոններուն երդիքը, իսկ կիները ներսը: Վտանգաւոր էր, բայց այդպէս կը պահանջէր սովորութիւնը:

ՏՈՒՆ ՓՈԽԱՆԱԿ ՀԱՐԷՄԻ

Ճիշդ է նաեւ որ այդ օրերուն շոգեկառքը վարելու համար կը վառէին փայտ: Հիմա Էնկիւրիի ճեպընթացը մէկ մայրաքաղաքէն միւսը կը ճամբորդէ 12 ժամուան մէջ:

Առաջ Մ. Քէմալ «խալփախ» կը դնէր· հիմա արգիլուած է անոր գործածութիւնը: Հիմա ան կը հագնի եւրոպական տարազ ու պաշտօնական հագուստ, առանց պատուանշանի, որովհետեւ արգիլած է անոր գործածութիւնն ալ: Կը կրէ միայն Անկախութեան Պատերազմի շքանշանը:

Ինծի պատմեց թէ ինչպէս ծրագրած էր Թուրքիոյ վերաշինութիւնը:

— Մտքիդ մէջ որոշէ՝ թէ ինչ կ'ուզես ու յետոյ գործէ, ըսաւ Քէմալ, մի վախնար երբեք եւ թոյլ մի տար որ տկարութեամբ ամբաստանեն քեզ: Ընտրէ ժողովուրդին ամէնէն յարմար վարչաձեւը եւ սորվեցուր անոր թէ ինչպէս պէտք է կառավարել:

Մուսթաֆա Քէմալի համար Աստուածը յառաջդիմութիւնն է, Տգիտութիւնը՝ Սատանան, իսկ Պատմութիւնը այն ատեանը որուն առջեւէն պիտի անցնին քիչ – շատ աչքի զարնող մարդիկ:

— Պատմութիւնը ի՞նչ պիտի ըսէ ձեզի համար, հարցուց հիւրերէն մը:

— Պատմութիւնը պիտի ըսէ որ հակառակ կարգ մը սխալներու արդիւնքներուն, «Խեղճ Քէմալ իր կարելին ըրաւ», պատասխանեց Կազին ծիծաղելով իր շուրջիններուն:

Յետոյ խօսեցանք կիներու մասին:

— Ձեր տեսակէտները անոնց մասին քրիստոնեայի մը տեսակէտներն են, դիտել տուի:

— Երբեք, պատասխանեց ան, իմ տեսակէտներս հիմնուած են առողջ տրամաբանութեան վրայ: Չէք կրնար ճշմարիտ ռամկավարութիւն ստեղծել, երբ ժողովուրդին կէսը կապանքներու տակ է: Բացի այդ, կիներն ալ ունին իրենց աշխատանքի բաժինը երկրին վերաշինութեան մէջ: Հարէմը, քօղը, ֆէսը, վանդակապատ պատուհանը, սեռերու անջատումը, բազմակնութիւնը եւ բոլոր ասոնց նման յիմարութիւնները պէտք է ջնջուին: Կիները այլեւս այրերուն ընկերներն ու հաւասարներն են, օժտուած կրթութեան եւ աշխատանքի հաւասար պատեհութիւններով եւ Թուրք ազգը հաստատ հիմերու վրայ պիտի շինէ տուն մը, ոչ թէ հարէմ մը:

Կիներու ազատագրումէն եւ ֆէսին ջնջումէն յետոյ կարեւոր էր նաեւ փոխել օրէնքները: Հսկայ աշխատանք մըն էր այդ: Հետզհետէ հաստատուեցան երեկոյեան դասընթացքներ անգրագէտներուն համար, ջնջուեցաւ հին այբուբենը եւ սկսան սորվեցնել նոր լեզուն. Քէմալ անձամբ գլուխը անցաւ այդ գործին, գրատախտակ մը եւ կաւիճ մը ձեռքին մէջ:

Կրօնք ու պետութիւնը բաժնուեցան, թէեւ կրօնքը լուծուած չէ, ինչպէս շատեր կը կարծեն:

Ու վերջապէս կիները համալսարան կը յաճախեն եւ կը վայելեն հաւասար իրաւունքներ: Արդարեւ, Թուրք բարեկամներս կը պնդեն որ իրենք աւելի յառաջացած են քան մենք՝ Անգլիացիներս, որովհետեւ իրենց Թղթատարական նախարարը կին մըն է եւ ունին նաեւ կին դատաւորներ:

ՔՍՏՄՆԵԼԻ ՈՃԻՐԻ ՄԸ ԴԱՏԸ

ԶՈՀԵՐԸ ՄԵՌՑՆԵԼԷ ՅԵՏՈՅ ՀԱԼԵՑՈՒՑԵՐ ԷԻՆ ԴԵՂԵՐՈՎ

Տեղական բոլոր թերթերը լեցուն են ոճիր – արկածներով: Սեւ նկարներ, անհամար նկարներ, բոլորը հրատարակուած՝ զզուելի մանրամասնութիւններով: Տակաւին թարմ է Վիոլէթ Նոզիէռի պարագան, որ արձագանգեց մինչեւ Պոլիս ու այլուր: Դեռ նոր վերջացաւ Էքսի մէջ սկսած դատավարութիւն մը, որ երկու շաբաթէ ի վեր շարժման մէջ դրած էր թերթերն ու թղթակիցները: Գլխաւոր ամբաստանեալն է փաստաբան Սառ, համակրելի արտաքինով եւ հասուն մարդ մը, ընտանիքի հայր: Իր մեղսակիցներն են երկու քոյրեր, Ֆիլոմէն եւ Քաթէրին Շմիթ: Այս վերջինները գերմանածին են, իսկ Սառէ «Լէվանթէն», ինչպէս յաճախ կը կրկնեն թղթակիցները:

Իսկ գործուած ոճիրները, ո՜րքան բազմաթիւ են, ո՜րքան մարդիկ եկեր ու անցեր են այդ երեք արհեստաւոր ոճրագործներու ձեռքէն: Ո՜րքան վկաներ եւ քանի քանի մասնակիցներ: Եւ ի՜նչ մանրամասնութեամբ, աւելի ճիշդ մանրութեամբ կը քննուին ամէն մէկ պարագայ, սկսած զուտ հոգեբանականէն, մինչեւ ամենայետին անասնականը:

Ինչո՞վ է ամբաստանուած այդ «սոսկալի երրորդութիւնը»: Ինչո՞վ չէ ամբաստանուած... Մա՞րդ են սպաններ: Քանի՞ հոգի: Դրա՞մ են շորթեր, ո՞րքան: Քանի՞ ընկերութիւն թէ անհատ ծուղակն են ձգեր...

«Գործը» կը սկսի 1925էն եւ կը տեւէ տարիներ: Վերջապէս բռնուած են երկու տարի առաջ եւ անկէ ի վեր կը քաշեն բանտին լեղին:

Խումբ մը հիւանդներ հաւաքած մեծ խնամքով Մարսէյլի հիւանդանոցէն «բարեգործ տիկնոջ մը կողմէ» (ծպտուած Ֆիլոմէն, մեծ քոյրը) մասնաւորաբար մահամերձ թոքախտաւորներ, առաջնորդուած մասնաւոր բնակարան մը, ապահովագրուած պատկառելի գումարներով, զանազան ընկերութեանց մօտ, աւելի քան 1 միլիոն 700,000 ֆրանք: Քառասուն օր խնամք դեղ ու դարման Մակլի Հէրպէնի, յետոյ դաւաթ մը շամփանիա զօրաւոր թոյնով մը, «անդին» ղրկելու համար զայն, Քաթէրին Շմիթ անունով, քոյրը ժառանգորդ միլիոններու, իսկ Սառէն բաժնեկից բոլորին:

Ահա ուրիշ մը, այս անգամ այր մը, անուն մը Տի Լորէնցօ, թոքախտաւոր, Կնոջ բերանը 800 ֆրանքով գոցուած եւ դանձուած դարձեալ կէս միլիոն, միշտ բժշկական քննութեան ներկայացնելով բոլորովին տարբեր մարդիկ:

Ամուսնութեան մը սարքուած ոմն Տէլթըրէօլի հետ: Ամուսնացող Քաթէրին Շմիթն է, Ֆրանսացի դառնալու մտահոգութեամբ· այս ալ ապահովագրուած հարիւր հազարներու· անշուշտ շուտով մեռնելու դատապարտուած: Ու վերջապէս երկու նոր սպանութիւն, Շամպօն՝ նախկին եկեղեցական մը եւ իր սիրուհին: Առանձին վիլլայի մը մէջ (Էրմիթաժ), ու յետոյ քստմնելի պատմութիւնը անոնց մարմիններուն անհետացման «ասիտ սիւլֆիւրիք»ի միջոցաւ:

Այդ հեղուկն է մատնած զիրենք: Ան ցանուած ըլլալով վիլլայի պարտէզին, անհելի հոտը տարածեր է շուրջը: Եւ ահա ուրացումներու եւ իրար ամբաստանելու փորձեր, լաց ու կոծ, զղջում, որ երբեք չազդեցին ոչ ունկնդիրներուն վրայ. այնքան հաւոր են գործուած ոճիրները Շմ... բազմազան: Մասնաւորաբար քոյրերն են որ խոստովանութիւններու ճամբան բռնեցին, անշուշտ բոլոր պատասխանատուութիւնը բեռցնելով իրենց առաջնորդին՝ Սառէի վրայ: Իսկ այս վերջինը հանդարտ ու պաղարիւն բառ առ բառ կը հետեւէր դատավարութեան, սրբագրելով, ... զըքելով, օգնելով իր փաստաբանին կամ ճշդելով որ եւ է պարագայ: Անգամ մը միայն տկարացաւ ու լացաւ, ինչպէս անմիջապէս Փարիզ հաղորդեց լուսանկարչատան գործիքը, ալ երբ տեսաւ իր հարազատ աղջիկը ամբաստանեալներու աթոռին վրայ:

...երեւ իր դրադրուհին, հետեւաբար գործակիցը իր հրէշային արարքներուն:

Դատարանը իր նախագահով ու դատախազով, փաստաբաններու պաշտպանութեամբ թափօրով, գլուխը ունենալով Մօրօ Ճիաֆերին (Շմիտներու փաստաբանը) աչք ու ականջ կարած գտնելու ակիզբն ու վախճանը այս բարդ կծիկին: Եւ որպէսզի դատավարութիւնը չխանգարուի, ոստիկանութիւնը կեցուցած էին դատարանին մը, ազդարարելով բոլոր ինքնաշխատներուն՝ «չշնչելու փողը»:

Փաստաբաններու քովն ի վեր կ'աշխատէր մասնագէտներու խումբը, մէկը հաշուետարները կ'ուսումնասիրէր, ուրիշ մը հին պայմանագրութիւններ, ան մէկը լծուած է քննելու դրամական կացութիւնը՝ նախ ոճիրները եւ յետոյ: Եւ տակաւին գործներ, քիմիագէտներ, բժիշկներ ապահովագրութեան միջոցներ: Բոլորն ալ տենդագին լծուած աշխատանքի, պարզելու համար «պատուաւոր մարդուն եւ «զոյգ տարակներու» սխրագործութիւններուն ու պատասխանատուութեան բաժինը:

«պատուաւոր» նախ քան ծառայութեան Շմիտ քոյրերուն: Վկաներն բազմաթիւ, նախկին յաճախորդներ որոնք ոչ մէկ գանգատ ունէին Սա...ի դէմ: Նոյնը չէ՞ պարագան Ֆիլօ...ին եւ Քաթերինի համար: Անոնք համեստ կարուհիներ, խելօք ու պարկեշտ նախ քան հանդիպումը այդ ամենազօրաւոր մարդուն որուն ձեռքին գործիք են եղած պարզապէս»:

Հապա ո՞վ է ներշնչողը այս ճիւաղային ոճիրներուն...

Ա.

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

— :-: —

Կաթող. կոնդակը եւ առաջնորդին յորդորները.— Տօքթ. Պարոնիկեան Մարսէյլի մէջ.— Սկաուտական հանդէս.

ՄԱՐՍԷՅԼ, 29 Հոկտ. (Ցառաջ).— ...կի առաւօտ ժամը 10ին, պատարագի միջոցին, Պալաքեան եպիսկոպոս կարդաց Խորէն Ա. կաթողիկոսի առաջին կոնդակը, եւ քանի մը կէտեր հաւեցի բացատրելէ յետոյ՝ կանգ առաւ այն հատուածին վրայ, որ կը վերաբերի կուսակցութիւններու եւ անոնց պայքարին: Այս առթիւ ըսաւ պէտք է ուժ տալ Խ. Հայաստանի ...ութեան, նիւթապէս ու բարոյապէս: Անդրադառնալով արտասահմանի մէջ գործող ուժերուն, մանաւանդ ծանրացաւ հայ համայնավարներու հակապետական գործունէութեան վրայ, որուն պատճառաւ հիւրընկալ իշխանութիւնները զգուշաւորութեամբ կը նային դէպի հայ բազմութիւնները ու կը նկատեն անոնք անբաղձալի տարրեր: Այս առթիւ յիշեց մանաւորապէս Սուրիոյ համայնավարները, որոնց շատ անհաշիւ գործերէն մէկը միայն առաւ, որ կը վերաբերի գերման պատասարանի վրայ եղած յարձակման: Ու յետոյ դատապարտեց ...ը, որուն անդամներուն վերաբերմունքը դէպի հայ եկեղեցին ու հայ ...ութիւնները անհանդուրժելի են: ...ելով իր խօսքը հայ կուսակցութիւններուն վրայ, այսպէս վերջացուց.

— «Կը յարգեմ բոլոր կուսակցութիւնները, ու անոնց բնաջնջման մասին բնաւ չեմ խորհիր, որովհետեւ այդ բանը անկարող եղան ընել նոյն իսկ համիտական ու ցարական բռնակալութիւնները, իմ փափաքս այն է՝ որ հայ կուսակցութիւնները համերաշխ ու արդիւնաւոր գործունէութիւն մը ունենան, ցեղին այս ամենատագնապալի մէկ շրջանին, զգուշանալով ուժի անպէտ վատնումներէ»:

Ցաւարտ պատարագի, Պալաքեան եպիսկոպոս բեմ հրաւիրեց ... Տօքթ. Պարոնիկեանը, սա խօսքերով.— «Հոսանքներէ եւ յորձանքներէ չեմ տարուիր: Ես ջրաղացպան մըն եմ եւ իմ պարտականութիւնն է ամէն մէկ կաթիլ ջուր հոսեցնել հայ ջաղացքի քարը դարձնող առուին մէջ»: Պարոնիկեանի նիւթն էր՝ Հայ առաքելական եկեղեցւոյ հայ ազգին մատուցած բազմադարեան անուրանալի ծառայութիւնները: Ինչպէս շատ մը բանախօսներ, այս աստուածաբան տօքթէօրն ալ՝ իր կարգին առարկեց,— «Նիւթը բարդ ու խորունկ է բայց ժամանակը կարճ» եւ գոհացաւ միայն ընդհանուր խօսքերով:

Տօքթ. Պարոնիկեան հեռացած է Գերմանիայէն եւ որոշած է հայ հոծ գաղութի մը մէջ իր վրանը զարնել ի խնդիր կրթական ձեռնարկներու որուն նպատակը պիտի ըլլայ Հայ Եկեղեցւոյ ու հայ աւանդութիւններու համաձայն սերունդներ պատրաստել: Հաւատանք թէ՝ իր տեղը փոխելով, պիտի փոխէ նաեւ իր գործելակերպը: Ան կրնայ վստահ ըլլալ որ՝ եթէ փորձէ շարունակել իր հին խաղերը այստեղ կամ այլուր, հայ գաղթաշխարհին մէջ տեղ չունի:

Կէս օրէն յետոյ 3ին, միեւնոյն տեղը բացումը կատարուեցաւ Պոմոնի սկաուտական մասնաճիւղին՝ ճոխ յայտագրով: Բեմին ճակատը կը զարդարէին հայկական ու ֆրանսական եռագոյնները: Խուռն բազմութիւն մը լցուած էր սրահը: Օրուան նախագահ Պ. Վ. Տէր Վարդանեանի քանի մը խօսքերէն վերջ՝ «Ցառաջ Նահատակ»ով բացուեցաւ հանդէսը: Փոխն ի փոխ տեղի ունեցան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ չափական մարզանք: Կազմուեցան նաեւ բուրգեր: Հուսկ ուրեմն բեմադրուեցաւ «նորընծայ սկաուտ» զաւեշտը: Ընդհանրապէս բոլորն ալ առաւել կամ պակաս չափով յաջող էին: Օրուան բանախօսն էր Պ. Կարօ Ուշագլեան, որ ժողովրդական լեզուով զրոյց մը ըրաւ սկաուտական հարցերու շուրջ, աւելի մեծ հանդէսի մը յետաձգելով բուն ճառը: Գնահատելի էր խմբապետ Անդրանիկ Ճենկէօզեանի տարած աշխատանքը: Կը մաղթենք որ այս ճամբան շարունակէ: Տիկ. Ոսկեան որ իր գործակիցներով սկաուտական յանձնախումբը կը ներկայացնէր, ճիգ չէր խնայած իր աշխատակիցներով, հանդէսին յաջողութեան համար:

Ամենավերջին պահուն ափսէ մը անուշեղէն աճուրդի դրուեցաւ եւ քանի մը րոպէի մէջ բերաւ 264 Ֆր.: Շահողն էր Պ. Տէրտէրեան, որ նուիրեց սկաուտներուն: Տեղի ունեցաւ նաեւ սկաուտական յանձնախումբին կազմակերպած վիճակահանութիւնը: Շահող թիւերն են Ա. 441, Բ. 5, Գ. 307, Դ. 97, Ե. 42, Զ. 158:

Հանդիսականները մեկնեցան գոհ եւ խանդավառ տպաւորութեան տակ:

Ա. Տապաղեան

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Շարժումը կը խտանայ

— o —

«Հայրենիք»ի հոկտ. 12 եւ 15 թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ՆԻԱԳԱՐԱՖՈԼՍ.— Հոկտ. 1—7, ամբողջ շաբաթ մը, տեղիս Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր գրադարանը ուխտատեղի մը դարձաւ: Բազմաթիւ ընկերներ, համակիրներ, չէզոքներ շարան – շարան եկան տեսնելու եւ լսելու ընկ. Նժդեհը, որ մեր հիւրն էր:

Հոկտ. 1ի օրը աննախընթացօրէն խանդավառ ու ոգեւորիչ հրապարակային ժողով մը ունեցանք. սրահ լեցուած էին աւելի քան 600 հոգի:

Հետեւեալ օրը՝ հոկտ. 2, ունեցանք ուրիշ ժողով մը, որ նուիրուած էր նոր երիտասարդութեան կազմակերպութեան: Կարգապահութիւնը օրինակելի էր: Խօսեցաւ ընկ. Նժդեհ եւ ունկնդիրներ մեծ ուշադրութեամբ լսեցին զինքը: Մեր ընկերոջ կոչին պատասխանելով 32 նոր երիտասարդներ ու պատանիներ կազմեցին Ցեղակրօններու խումբ մը:

Հոկտ. 3ի օրը ունեցանք ընկերա–համակրական ժողով: Մեզ հետ էր ընկ. Նժդեհ, որ խօսեցաւ մեր ազգային եւ կուսակցական պարտաւորութեանց մասին: Ընկերոջ խօսքերէն ազդուած՝ 22 նոր ընկերներ մտան շարքերը:

Հոկտ. 5ը տեղիս Հ. Կ. Խաչի հանդէս – խնջոյքին էր յատկացուած: Սրահը շատ փոքր եկաւ ներխուժող բազմութեան համար: Այստեղ ալ խօսեցաւ ընկեր Նժդեհ: 7 նոր ընկերուհիներ միացան Կարմիր Խաչին:

ՊԸՖԼՕ, 6 հոկտ.— Ունեցանք հրապարակային ժողով Էլ. Միւզիք Հոլին մէջ: Ատենապետեց ընկ. Սիմոնեան, խօսեցաւ ընկեր Նժդեհ: Կոմիտէին միացան 5 նոր ընկերներ:

ՈՒՈՐՔԷՍԹԸՐ.— Հոկտեմբեր 8ի կիրակի ցերեկին ունեցանք հրապարակային մեծ ժողով մը, Քնուշայի կոմիտէին հետ միասին: Խօսեցան ընկեր Նժդեհ եւ ուրիշներ: Ունեցանք նաեւ ընկերա–համակրական ժողով: Մեր շարքերուն միացան 20 նոր երիտասարդ ուժեր:

Հոկտ. 10ի երեկոյին ալ ունեցանք զասախօսական ժողով: Խօսեցաւ ընկեր Նժդեհ: Կազմուեցաւ 35 հոգիէ բաղկացեալ Ցեղակրօններու խումբ մը:

Ներկայ երիտասարդութիւնը, 18էն 25 տարեկան, հաւաքականօրէն նուազ արժէք կը ներկայացնէ քան անոնք որ հիմա իր երէցներն են: Այս հարցման պատասխանը մարզականօրէն հաստատական է: Բայց գոնէ ժխտական ըլլար ընդհանուր առմամբ, ինչ որ չէ: Երեւակայեցէք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերջին տասը տարիներու եւ ներկայի վարիչներուն մէջ մէկ հոգի նոր չկայ, բոլորն ալ Պոլսոյ հին անդամներէն են, որոնք աւելի սէր եւ խանդավառութիւն ունին հանդէպ մարմնակրթական շարժումին, քան անոնք որոնց համար փրենք կը ճգնին: Եւ այն սակաւաթիւ նորերը որ մէջտեղ են ելած իբր վարիչ, երիտասարդ են, բայց ոչ տարիքով: Մէկ կողմ ձգենք այս կէտը որ այնքան ալկարեւորչէ, բայց հետաքրքրական էիմանալ թէ «դեղերապաշտութեան» ներկայ դարուն, քանի՞ հայ երիտասարդ կանոնաւոր մարմնամարզ կ'ընէ իր անհատական օգտին համար, շաբաթական ըսենք երկու անգամ: Ֆրանսայի մէջ գտնուող մեր երիտասարդներուն համար միջոցները չէն որ կը պակսին: Ամէն քաղաքի կամ արուարձանի մէջ կան մարզասրահներ ուր ամէն կարգի գործիքներ այցելուներուն տրամադրութեան տակ են: Իսկ «ժիմնազ» չգտնուած վայրերուն մէջ կայ գոնէ տանը պարտէզը: Հետեւաբար այդ կողմէն ոչ մէկ փախուստի ճամբայ ինքնարդարացման համար: Մարմնամարզը յանձնարարելի է ամէն առաւօտ կանուխ, բայց պահ մը ընդունելով անկարելիութիւնները հաւանականութիւնը, երիտասարդը պէտք է գոնէ շաբաթը երկու անգամ կանոնաւորապէս հետեւի մարմնամարզի, որոշ օգուտ մը տեսնելու համար: Այդ օգուտը միայն անհատական ըլլալով, ոչ ոք կրնայ ճնշում բանեցնել մէկու մը վրայ որպէսզի ան շաբաթական երկու ժամ մարզանք ընէ: Անշուշտ մեր երիտասարդները չեն սպասեր որ երթանք զիրենք քաշենք անկողնէն առաւօտեան ժամը 6ին, ատիկա միայն կամքի խնդիր է: Մենք կը ճանչնանք մէկը որ բնտանիքի տէր է, արուարձան կը բնակի, սակայն ունի պէտք եղած կամքը շաբաթը երկու անգամ ժամը ճիշդ 7ին Փարիզի մարզասրահներէն մէկն գտնուելու:

Ամբողջ պատասխանատուութիւնը չբեռցնենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի վրայ: Ան կ'ընէ ինչ որ կրնայ: Դեռ 1932ին էր որ անոր տրամադրութեան տակ դրուած էր Փարիզի քաղաքապետական մարզարաններէն մէկը ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 8էն 12: Բոլոր հայ երիտասարդները, Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ կամ ոչ, հրաւիրուեցան օգտուելու առիթէն ձրի մարմնամարզ ընելու համար: Խղճալի քանակութիւն մը պատասխանեց հրաւէրին — հազիւ տասնեակ մը — եւ արդար էր որ քաղաքապետութիւնը ետ առնէր իր թոյլտուութիւնը: Ուրեմն բացի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլիստներէն եւ սկաուտներէն որոնք չէին կրնար կիրակի առաւօտ մարզանք ընել, իսկ կէս օրէն յետոյ մրցում կամ արշաւ, ոչ ոք հետաքրքրուեցաւ այդ օգտակար ձեռնարկով:

Այսօր կարելի է դարձեալ ստանալ նոյն մարզասրահը, բայց պէտք է որ հարիւր երիտասարդ գրաւոր յանձնառութիւն տան շաբաթը մէկ անգամ շատ կանոնաւորապէս յաճախելու խմբական դասերուն: Ինչ որ դժբախտաբար յուսալ կարելի չէ: Կը մնայ դարձեալ առաջին միջոցը որ լաւագոյնն է թերեւս ներկայ պայմաններուն մէջ.— Պէտք է որ ամէն ոք ինքնաբերաբար լծուի աշխատանքի եւ կատարէ կանոնաւոր մարմնամարզ նախ իր անձնական օգտին եւ յետոյ ընդհանուրին շահուն համար:

Երիտասարդներ, ըսէք դուք ձեզի.

— «Պէտք է որ շաբաթական գոնէ երկու ժամ մարմնամարզ ընեմ յարատեւօրէն, ինչպէս կը ճաշեմ ամէն ցերեկ եւ երեկոյ, ինչպէս սինեմա կ'երթամ ամէն շաբաթ»:

Ըրէք եւ ընել տուէք ձեր շուրջիններուն:

Ժ. Ե.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Մարմնամարզ»

Անցեալ օր քանի մը սրտցաւ մարզասէրներ կը խօսէինք այն տժգոյն խանդավառութեան մասին զոր մեր երիտասարդները ցոյց կուտան մարզական շարժման հանդէպ, ոչ միայն ներկայ երիտասարդութիւնը հեռու կը մնայ հաւաքական շարժումներէ, այլ եւ պէտք եղած կամքը չունի անհատականօրէն օգտակար բան մը ընելու համար: Ասիկա կրկնապէս ցաւալի է, նախ անոր համար որ հասարակութիւնը, որմէ միշտ կը դժգոհինք, ինքնարդարացման ճամբայ մը կրնայ գտնել հող, եւ յետոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչներուն համար որոնք ստիպուած են երկու ճակատի վրայ պայքար մղել իրենց գաղափարներուն ողջմտութիւնը ապացուցանելու համար:

ՄԱՄՈՒԼ

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (17 Հոկտ.).

— «Հօկի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուող հակադաշնակցական «միացեալ ճակատը», ինչպէս եւ պէտք էր սպասել, չափազանց ձախող ընթացք մը կը ստանայ:

Եթէ կը յիշէ ընթերցողը, մեր թղթակիցը ասկէ առաջ հաղորդած էր, թէ Նիւ Եորքի «միացեալ ճակատ»ի ժողովին միայն երեք Հայր. դրկած էին ներկայացուցիչներ: Այժմ, ինչպէս կը տեսնուի պաշտօնական հերքումէն, այդ երեք Հայրենակցականներէն՝ Արաբկիրի միութեան կեդր. Վարչութիւնը կը յայտարարէ, թէ ինք ոչ միայն չէ մասնակցած Նիւ Եորքի հակադաշնակցական հաւաքոյթին, այլ եւ առ հասարակ հակառակ է նըման քաղաքական կամ կուսակցական պայքարներու խառնուելուն: Պէտք է ուրեմն ենթադրել, թէ անպարկեշտ մէկը ինքնակոչ կերպով գացեր է «միացեալ ճակատի» ժողովին եւ խաբերայութեամբ ինքզինքը ներկայացուցեր իբր Արաբկիրի Հայրենակցականի ներկայացուցիչ:

Ուշագրաւ է, որ «միացեալ ճակատ»ի ժողովին մասնակցած միւս երկու Հայր. Միութեանց անդամներէն եւս բողոքներ ու հերքումներ կան: Այնպէս որ չպիտի զարմանանք երբեք, եթէ այդ երկուքի կեդր. Վարչութեանց կողմէ եւս շուտով պաշտօնական հերքումներ ստանանք Նիւ Եորքի հակադաշնակցական հաւաքոյթին մասնակցած ըլլալնուն դէմ:

Ռամկավար եւ բոլշեւիկ օրկաններու արտայայտութիւնները «միացեալ ճակատ»ի մասին կասկած չեն ձգեր, թէ Ռամկավար եւ բոլշեւիկ ձեռնարկը չափազանց խախուտ է եւ կասկածելի հիմերու վրայ է դրուած:

Օրինակ, բոլշեւիկներու հայատառ օրկանը, որ կը հրատարակուի Նիւ Եորքի մէջ, չափազանց վրդովուած է «Պայքար»ի դէմ այն բանին համար, որ վերջինս խմբագրականի մը մէջ վերջերս յայտարարեց, թէ հակադաշնակցական «միացեալ ճակատ»ի պէտք չկայ, քանի որ Դաշնակցութիւնը «ամենի ուժ մը չէ»:

Աւելի ուշագրաւ եւ յատկանշական է բոլշեւիկ թերթին մէկ ուրիշ յայտարարութիւնը այն մասին, թէ միացեալ ճակատ կազմելու իրենց ներկայ փորձը Ռամկավար լիտրներու հետ չէ, այլ ռամկավար շարքայիններու հետ, «որոնք բնազդաբար ուղիղ գծի վրայ կը կանգնին իրենց ղեկավարներու գլխուն վրայէն անցնելու գնով»: Հենց այս բանին կենդանի ապացոյցն է այն իրողութիւնը, որ զանազան քաղաքներու մէջ Ռամկավար Ազատական տեղական ակումբները եւ շարքերը միացեալ ճակատին միացած են այն նպատակին շուրջ, որու դէմ է «Պայքար»:

Ըստ երեւոյթին, հակառակ Ռամկավարներու կեդրոնի հրահանգին եւ Պայքարի ազդարարութեան թէ «միացեալ ճակատի պէտք չկայ», Ռամկավար տեղական ակումբները (օրինակ, Նիւ Եորքի, Տիթրոյիթի, Քլիվլէնտի մէջ) ինքնաբերաբար մասնակցած են «միացեալ ճակատ»ի ժողովներուն:

Մէկէ աւելի նշաններ կան, որ Ռամկավար կուսակցութեան մէջ բաւականին զօրաւոր ներքին դժգոհութիւն մը ծայր տուած է կեդր. Վարչութեան եւ մասնաւորապէս «Պայքար»ի դէմ՝ վերջիններուս բռնած յիմարական եւ այնքան վնասակար դիրքին համար ազգային դրօշակի եւ եկեղեցիի վերաբերեալ խնդիրներուն մէջ:

Հետաքրքրական է, որ այս յարաճուն դժգոհութիւնը կուգայ ոչ միայն այն ռամկավարներէն, որոնք տրամադիր են աւելի անկեղծ ու հետեւողական կերպով ուժ տալու բոլշեւիկներուն, այլ եւ նախկին Վերակազմեալներէն, որոնք աւելի ազգայնական, աւելի յեղափոխական, հակաբոլշեւիկեան հակումներ ունին եւ իրենց հոգիին խորքը կը պաշտեն եռագոյնը եւ հակառակ են ազգային դրօշակին շուրջը ազգն ու եկեղեցին պառակտելու հակազգային քաղաքականութեան:

Ռամկավարներու կեդրոնը այսպիսով երկու կրակի մէջ է, եւ օր աւուր աւելի դժուար կը դառնայ իրեն համար հաւասարակշռութիւն պահել այս երկու հակամարտ տարրերուն միջեւ: Եւ որովհետեւ դժգոհութիւններն ու տարակարծութիւնները հետզհետէ աւելի կը խորանան ու կը ծաւալին, Ռամկավար կեդրոնը հազիւ թէ երկար ատեն ի վիճակի ըլլայ պահելու իր քայքայուող կուսակցութեան ամբողջականութիւնը»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Վ. ՄԱԽՈԽԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Յարգելի տնօրէն,

ՆԻՍ, 27 Հոկտ.— «Ցառաջ»ի հոկտ. 21 թիւին մէջ կարդացի Մխիթարեան Հ. Անդրէաս Խըրլադեանի յօդուածը, որով ազնիւ հայրենակիցը կ'առաջարկէ պաշտօնապէս տօնել իմ գեղարուեստական գործունէութեան 40ամեակը:

Ներկայիս ամենաջերմ շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ Հ. Ա. Խըրլադեանին եւ ձեզ՝ միաժամանակ խնդրելով որ յետ այսու իմ մասին նոյն գաղափարը արծարծող յօդուածներ բարեհաճիք չհրատարակել:

Շնորհակալութեամբ եւ յարգանօք՝

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆ

ԳԱՑԷՔ **Reibros**ի մօտ, 11 **rue Lafayette. Paris.** Այնտեղ պիտի գտնէք Փարիզի ամէնէն ընտիր ձկնորսական գլխարկները, գեղեցկութեամբ եւ պատրաստութեամբ անբաղդատելի:
Գիները 39 ական ֆրանք:

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ՝ 1915-1924

— o.o —

12.— ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ

»»».«««

Հալէպէն անցայ Պէյրութ եւ յետոյ Սելանիկ, շոգենաւին մէջ կորսնցնելով ունեցած դրամս: Ստիպուեցայ Ատանացի հայու մը հինգ տոլարի ծախել կայսերական, որ քառապատիկ աւելի կ'արժէր: Վաթսուն տարեկան հօրեղբայրս, Տ. Պսակ որ քահանայ էր Թափ Փաղարճըքի մէջ (վախճանած 1931ին), 450 տոլար ղրկեց, բայց չկրցանք Պուլկարիա երթալ: Օրենքով անօթի մնացինք Սելանիկի ժամուն բակը: Ցուսահատ էի, երբ հայրենակից մը յաջողեցաւ գործ ճարել: Այսպէս անցուցինք 1924ի դեկտեմբերը եւ 1925ի յունուարը, եւ օր մըն ալ ֆրանսական ընկերութեան հետ պայմանաւորուելով, 1925 մարտին եկանք Ֆրանսա, խումբ մը հայրենակիցներու հետ: Երբ Մարսէյլ եկանք, լեզու չգիտնալով մէկ – մէկ բառարան գնեցինք: Մեզ ղրկեցին Արլ, ուր դատարկ տան մը մէջ դնելով, նախ վարձու տալ իբրեւ գրաւ: Սելանիկէն մեկնած էինք երեք ամսուան պայմանագրով, բայց տեսնելով որ դեռ չէինք գիտեր, վերածեցին մէկ տարուան: Վերջապէս յաճախորդներ եկան եւ մեզ դնելով տարին ագարակները: Օրական 15 ժամ կ'աշխատէինք փոխան 11 ու կէս ֆրանքի, կեր դառնալով մժեղներու: Կիրակի օրերը քաղաք իջնելով, կը տեսնէինք որ մեր միւս հայրենակիցները դեռ դուրս չէն ելած «տէփօ»էն: Շատերը վերադարձեր էին հոն, անտանելի գտնելով իրենց վիճակը: Իմ ագարակատէրս իմանալով որ որմնադիր եմ, պայմանաւորուեցաւ ինծի հետ, օրական 30 ֆրանքի: Բառարանի օգնութեամբ հասկցուցի ինքզինքս, պայման դնելով որ երբ եղանակը վերջանայ, զիս ազատ արձակէ եւ վկայական մը տայ:

Այսպէս համաձայնեցանք եւ ութերորդ ամսուն, 1925 նոյեմբերին ազատ արձակուելով, եկայ Փարիզ, ուր գտայ հօրաքրոջս որդին, Առաքել Թաթուլեանը, տասը տարի յետոյ...

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Կարճ յառաջաբանով մը պարզեր էի գրքոյկիս նպատակը: Կարճ գրեցի պատմութիւնս ալ, որպէսզի մատչելի դառնայ թէ ինծի եւ թէ հանրութեան համար: Այլապէս, գրի առնուած ամէն մէկ դրուագ առանձին գիրք մը պիտի ըլլար: Հակառակ տարիքիս, մի առ մի կը յիշեմ բոլոր դէպքերը, որոնք շիկացած երկաթի նման դրոշմուած են մտքիս մէջ:

Զանց առած եմ շատ մը զարհուրելի դէպքեր, որոնք տեղի ունեցած են իմ ծնունդէս առաջ, եւ որոնց պատմութիւնը կը լսէինք թոնիրին շուրջը, մեր կենդանի նահատակ մեծ հօրաքրոջմէն, Մարիամէն, իբրեւ... հէքեաթ: Նմոյշ մը՝ պատմողին հարազատ լեզուով.—

— «Ծծեր, աղէկ անկած ըրէf որ խրատ էղնի ձըզի. գինտ էրէf թխ մնայ ծր անկան. լաօ, կիշէf զիտա մըր Շուշան. (hopu fեռուն աղջիկը) խեղն աղջիկ թաժա hարս էր «Դոմ» գեղացի Կոստանի տան Պրերուց Արդէնի աղջիկն է. մր Սարգսի fեռու աղջիկ: Իր էրիկ Պօղոս որ fչէն շատէն հալու կը հասնէր էտ գեղի մէջ: Հըճի Նըզիր Մշուց էկաւ մտաւ մէջ էդ գեղին. գնեց 1—2 արտ, չմ կինա իմա՞լ էղաւ որ էտ չուն fընիմ դուրուշ տուեց թաժա պսակուկ Պօղոսին: Հեղմ լէ ախլանf որ սկսեր է չարչրել գլխեղն տղէն: էտ ոըպըն ճայէլ թողեց զթաժա hարս մջ hop տան ու զուր չունչ առաւ Ամերիկա:

Հըճի Նըզիր fաշեց զձիւորներ վր աղջկայ hop տան խլեց զՇուշան տարաւ տաf ու պաղ ջուր կլլէր վրէն ու կը զարկէր որ տանկնայ անէ զինf:

Գեղացիf չիշխըցան ընդըրկեց հանեցին, երբ հաւաք hաւաւ մր գեղ — Սարգսին: Սարգիս մըսի սուրբ Սարգիս ըսէ. կէս գիշերով էլաւ հեծաւ զուր ձին թալեց զթուանf ուր փէն գնաց Դոմ. Հըճի Նըզիր որ լսեց փիտայի կիզայ իր վրէն, ուր տհուն խափանաւ, ու Սարգիս զՇուշան առաւ բերեց:

Հըր ըտոնf էկան կոզալ բերեց (ծնաւ ըսել կ'ուզէ) զիտա մր Լեւոն, Աստըծու գըռուն բարուն hարսի մէկ ծըծի մէջ կար չզէր մըկէլի մէջ լէ fիչ էր: Շուշան չաfրով ու մայի կաթով պահեց զիտա նժուկ որ օր մը որ կինա... «Մր Լեւոյին էղաւ երկու մամ, կոզալ հալալ մամ — Շուշան լէ հոգեկան մամ»...

Ընթերցողը տեսաւ թէ քանի քանի տեղեր իմ պայմաններու տակ փախայ, եւ ինկայ Եւրոպա: Արդէն կը սպասեմ ամենակարեւոր եւ վերջին փախուստիս, թօթվելու համար ոտքիս փոշիները այս անհոգի Եւրոպայէն ուր մամոնան է տէրը մեր բախտին, մարդուն պատւին ու ամէն ինչը...

Կազմած եմ արդէն հօրաքոյր Մարիամի հրաշած օջախը եւ ունիմ երեք զաւակներ, Տարօն, Արուսեակ, Շուշան, որոնք պէտք է ըլլան Հայաստանի քաղաքացիներ: Այսպէսով կատարած կ'ըլլամ եւ հօրս եւ բոլոր մեր նահատակներու բաղձանքը: Հակառակ պարագային անոնց անէծքը գլխուս.—

— «Լաօ, չմոռնաք զմր արուն, զմր արուն, զմր արուն»:

ՎԵՐՋ

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

— o —

ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ

ԱՅՍ ԱՀԱՒՈՐ ԷՋԸ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԻԲՐԵՒ ԳԻՐՔ ԵՒ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՎ

ԽՄԲ.— Այս առթիւ, նորէն կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ յուշեր ունին Արհաւիրքի շրջանէն, գրի առնել զանոնք:

Այս պարտականութիւնը կ'իյնայ մասնաւորապէս անոնց վրայ որ ԻՐԵՆՑ ԱՉՔՈՎԸ ՏԵՍԱՆ ԱՄԷՆ ԲԱՆ, եւ արդէն հասակ նետած, կը շնչեն ազատ երկնքի տակ:

Գրելու լաւագոյն ձեւն է՝ ԽՈՒՍԱՓԻԼ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷ, եւ ՆԿԱՐԱԳՐԵԼ, ոչ թէ գրականութիւն փորձել:

Ահա թէ ի՛նչու այնքան խոր տպաւորութիւն գործեց այս պատմութիւնը, որուն երիտասարդ հեղինակը հազիւ դպրոց տեսած է, եւ իր հայերէնը կը պարտի «Ցառաջ»ին:

Այդպէս յաջողած էր նաեւ ուրիշ երիտասարդ մը, Միսաք Խրալեան, որ գրեց «ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԸ»:

Օդանաւի առեղի արկած մը եւս

Երեքշաբթի օր, Պալէն Փարիզ բանող օդանաւը մշուշի բռնուելով, բլուրի մը վրայ ինկաւ Էթօպանի մէջ (Հոթ – Սոն), եւ ջարդուփշուր եղաւ: Չորս ուղեւորներէն երկուքը մեռան, մեքենավարը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, իսկ չորրորդը թեթեւապէս:

—•—

ԼԻՈՆԻ աշխատանքի սակարանը բողոք մը ուղղեց կարգ մը գործատէրերու դէմ, որոնք զեղչած են աշխատավարձքը:

ՊՈՐԻՍ ԵՒ ԿԱՐՈԼ թագաւորները նորէն պիտի տեսակցին յառաջիկայ յունուարին: Տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ռումանիոյ մէջ:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Երեսփ. ժողովը երկրորդ անգամ քուէարկեց օրինագիծ մը, որով հանգստեան կը կոչուին Զօր. Փլասթիրասի դաւադրութեան մեղսակից սպաները, 40 հոգի: Ծերակոյտը մերժած էր այս օրինագիծը: Եթէ կրկին մերժէ, պիտի լուծուի:

ՍԻԹՐՕԷՆԻ գործարանէն հազար հոգի արձակուեցան առջի օր:

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ԿՈԼՈՆՊԻ «Վիշապ» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Պէքոնի կայարանի դիմացի ծանօթ հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Ա. Ջամալեան:

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽՄԲԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Քրիստափոր խումբը, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ:

Ապառաժ խումբը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, ընկ. Ռ. Լուսարեւեանի բնակարանին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ: Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕՒ (Մարսէյլ) «Վռամեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Գայլ Վահան, Մուրատ եւ Կայծակ խումբերը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 5ին, 267 Րիւ Լիոն, Պառ Փրովանսալ, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան նոր Դրադարանին սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պուլվար Օտտօի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Միութեանս Դրադարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԵՐԵԿՈՅԹ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՇԱՎԻԼԻ «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին SALLE PANTINի մէջ

114, Grand'Rue. Chaville.

Կը ներկայացուի Ազգային-Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ողբերգութիւնը

Մուտք 4 ֆրանք:

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ Անսիէն Մէռի կայարանը:

ՊԱՆԷԷՕ-ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» միութեան տարեկան Պարահանդէսը (Ի նպաստ իր ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ) նոյեմբեր 18ին շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ, ՃՈԽ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՌԱՔԵԼ ԱՂԱ

(տրամ փարիզահայ կեանքէ, հեղինակութիւն՝ ՍԷՅԵԱՆԻ)

26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ

Salle Adyar. 4 Square Rapp (Métro: Champs-de-Mars)

Մանրամասնութիւնները՝ շուտով:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՊՕՂՈՍ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ նոր հասցէն է՝

Grand Hôtel Atlas. Blida, Algerie.

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Պարահանդէս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԻՆՍԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

26 Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

8, Rue Jean Goujonի շքեղ սրահին մէջ: Մէթրօ՝ Շան զ'Էլիզէ:

Օրքէսթրը՝ PESANTI — Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Մուտք կիներու՝ 8 ֆրանք, այրերու՝ 10 ֆրանք:

Կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տօքթ. Յ. ՏԻՐԱՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ՝ ՄԱՆԿԱՆՑ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

փոխադրուած է **53 Rue du Four 53. Paris (6)**

Métro: St. Sulpice եւ **Sèvres, Croix-Rouge**

Tél. LITTRÉ 49-23

Maison AGÉDER

վաճառատուն Աժ Տ Է Ր

67, rue de Cléry. **Paris (2)**

Tél. Central 48 - 12

Մասնաւոր պատեհութիւն խանութպաններու եւ մարշաններու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ

Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — հիւսուածեղէնի վերաբերեալ ընտիր եւ աժանագին ամէն տեսակ ապրանքներ, քօմթիմ, ժիւփ, ժիլէ, Փիւլօվէր, Քաշքօլ եւայլն:

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յայտնի աստղագէտ հոգեբան **Tamu-Rhos** որ եկած է Արեւելքէն, համաձայն ձեր ծնունդի թուականին եւ ձեռքի գիծերուն կը գուշակէ ձեր անցեալը, ներկան եւ ապագան: Կուտայ ճիշդ եւ մտերիմ խորհուրդներ ձեր սիրային, ամուսնական կեանքի մասին: Թղթակցութեամբ՝ 10 ֆրանք: Անձամբ դիմողներու՝ դիմագծերու եւ աստղերու գուշակութեամբ 15 ֆրանք:

Դիմել ժամը 10—12 եւ 2—7, Mr. Tamu-Rhos

26 Rue St. Placide, Paris (6) Մէթրօ՝ Vaneau

ԾԱԽՈՒ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

56bis Avenue du Président Wilson. Pré St.-Gervais. Métro: Porte des Lilas

Porte des Lilasէն 3 վայրկեան հեռաւորութեամբ վերոյիշեալ պողոտային վրայ հաստատուած նպարավաճառատունս պարտադիր մեկնումի պատճառով ծախու է խիստ դիւրամատչելի պայմաններով:

ՊԱՐԳԵՒ ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

Ամենավերջին պարերը, շատ դիւրուսոյց մէթոտով, իր մասնաւոր պարասրահին մէջ կամ այցելու: Ժամադրուելու համար գրել՝

88, Bld. de Port - Royal, PARIS (5e)

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՏՐԻԷՆ ԱՌԻՍԻ

Հայ Լէգէոնական Միութիւնս, մեծապէս գնահատելով Պ. Ատրիէն Առիսի (ֆրանսացի եւ դաշնակից նախկին կամաւորներու միութեան նախագահ) տարիներու ընթացքին բերած լայն օժանդակութիւնը մեր ընկերներուն, որոշեց ընկերահամակրական հանդիպում մը կազմակերպել, իր պատւոյ լեգէոնի ասպետի շքանշանը ստանալուն առթիւ:

Այս հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ, նոյեմբեր 5ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 4ին, Պուլվար Տիւկոմիէ, Քաֆէ Նուայէի շքեղ սրահին մէջ, նախագահութեամբ՝ Միութեանս պատւոյ նախագահ Պ. Տիրան Թէքէեանի:

Կը հրաւիրենք գաղութիս ծանօթ անձնաւորութիւնները անխտիր, իրենց ներկայութեամբ պատուել մեր յարգելի նախագահը:

Հայ Լեգ. Միութեան
Վարչութիւն

Յ. Գ.— Ծախսերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 ֆրանք:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 29 Հոկտ.— Ներկայիւս կուգանք յայտարարել թէ Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. Կեդր. Նորընտիր վարչութեան կազմը հետեւեալն է.— Պ. Պ. Գէորգ Ֆէրմանեան (ատենապետ), Պօղոս Մուրադեան (ատենադպիր), Մկրտիչ Տէտէճեան (գանձապահ) եւ վեց խորհրդականներ:

(Կնիք)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Սալնոյձօրիհայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 119, Ավընիւ տ'Իթալի: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ Օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ տուներու մէջ: դիմել Յառաջի վարչութեան:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN 40, rue Chaponnay. Lyon

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS ( ) Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ԲՈՒՐՈՆԻ, ՊՌԻՇԻ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9-12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8:

կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական ամէն տեսակ հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն, ֆրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կանացի հիւանդութիւններ:

Բժշկումը կը կատարուի, X անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեքտրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակ հիւանդութիւններ: Բուրոն՝ սկսած 100 ֆրանքէն, պրիճ՝ ամերիկեան սիստէմով:

Արժէքները շատ մատչելի. Մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու:

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8: Կիրակի եւ տօն օրերը՝ 9—4:

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Price, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ Danton 52—75

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԼԱՒ ապրանք եւ ԱԺԱՆ

T.S.F. 4 լամբ Ցառանդի 1 տարի 950F

ԿԱՆԻԽ եւ ԱՊԱՌԻԿ

Ֆօնօներ կը ծախուին մեծ վճարով

"RADIO-MUSIC"

L. Nichanian

56, rue Piat

PARIS (XX)e

Տիսքեր եւրոպական եւ արեւելեան 10F

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃԱՂԱՏ ՄԵՔՍԻԿԱՑԻՆ

Ոտքի ելաւ եւ մօտեցաւ կնոջ մը որ գոնէ ճերմակ ակռաներ եւ արտայայտիչ աչքեր ունէր: Կինը, անտարբեր ընդունեց հրաւէրը եւ մէջքին փակաւ: Զօրավարը, լաւ կը պարէր: Կինը կարծես հաճոյքով մօտիկ կ'ընէր, կը խնդար: Շուտով իրենց խօսակցութիւնը ոգեւորուեցաւ: Պարը վերջանալուն Մեքսիկացին Էշընտէնի քով վերադարձաւ եւ երկրորդ գաւաթ մը լեցուց գինիէն:

— Ինչ կ'ըսէք յաղթանակիս: Պարը կ'աշխուժացնէ սրունքները, ինչու դուք ալ ինծի պէս չէք ըներ: Լաւ օջախ է, հէ՞, ես ճաշակ ունիմ աղուոր տեղեր գտնելու համար: Բնազդի խնդիր է:

Նուագը կը վերսկսէր: Նախոլիցի կինը զօրավարին նայեցաւ: Այս վերջինը բթամատովը տախտակամածը ցոյց տուաւ. եւ ոտքի ցատկեց փութկոտութեամբ: Բաճկոնը կոճկեց, ծռեցաւ եւ սեղանին առջեւ սպասեց որ կինը դէպի իրեն գայ: Արդէն բոլորին համակրութիւնը շահած, կը խօսէր, բոլոր ակռաները ցոյց կուտար իր պարընկերուհին դարձնելով: Դիւրասահ խտալերէնով մը, զոր քիչ մը կը կարծրացնէր սպանիական շեշտը, կը կատակէր մէկուն միւսին հետ: Բրքինէր կը յարուցանէր իր ամէն մէկ խօսքը: Վերջապէս սպասաւորը երկու խոշոր պնակ մաքարոնի բերաւ: Իր ընկերուհին տեղն ու տեղը ձգելով, զօրավարը խոյացաւ դէպի սեղան:

— Անօթի կը զգամ ըսաւ, թէեւ ցերեկին լաւ ճաշեցի: Իսկ դո՞ւք: Կը յուսամ դուք ալ պիտի յարձակիք մաքարոնին վրայ:

— Շատ տրամադրութիւն չունիմ:

Բայց եւ այնպէս որոշեց ուտել, եւ զարմացաւ որ ախորժակը տեղն էր: Մեքսիկացին գայլի մը պէս կ'ուտէր: Աչքերը կը փայլէին: Կինը ժամանակ գտած էր ամբողջ կեանքը պատմելու եւ հիմա թուչերն ուռած՝ Էշընտէնի կը կրկնէր անոր խոստովանութիւնները: Երկու պատառի հետ կարմիր մըհաց կը թխէր բերանը: Երկրորդ շիշ մըն ալ ապսպրեց:

— Գինին, ըսաւ արհամարհանքով, խմիչք մը չէ: Ան ծարաւն իսկ չանցըներ, միայն շամփանեան է որ արժէք ունի: Էհ, լաւ, բարեկամ, աւելի լաւ չէ՞ք հիմա:

— Շիտակը, ինչո՞ւ ծածկեմ:

— Դեռ կը շտկուիք: Եւ Էշընտէնի թեւին զարկաւ:

— Ի՞նչ է սակայն, ըսաւ Էշընտէն ցնցուելով, աս արիւնը ձեր բաճկոնին վրայ:

Մեքսիկացին թեւին նայեցաւ.

— Ոչինչ, արիւն է միայն, պզտիկ արկած մը ունեցայ, կտրեցի:

Էշընտէն լռեց: Աչքերովը պատէն կախուած ժամացոյցը կը փնտռէր:

— Կը վախնաք որ շոգեկառքը կը փախցնե՞ք: Թոյլ տուէք պար մըն ալ զարնել եւ յետոյ կ'ընկերանամ ձեզի մինչեւ կայարան:

Մեքսիկացին ոտքի ելաւ եւ իր հրաշալի ինքնավստահութեամբ իր ամենամօտ դրացուհիին մէջքէն գրկեց եւ անոր հետ հեռացաւ:

Հսկայ, սարսափելի, իր խարտեաշ կեղծամով եւ ածիլուած դէմքով, անբաղդատելի շնորհով մը կը դառնար սրահին մէջ, ներկուած ընկերուհին զոր կը սեղմէր, կը մարմրէր իր թեւերուն մէջ: Իր նեղ ոտքերը կարծես գետինը կը խուէին վագրի ճանկերու պէս. Զարմանալի էր համաչափութեան իր գիտակցութիւնը, իր բովանդակ մարմինը կը թրթռար երաժշտութեամբ: Ջութերու ամենափոքր մէկ գալարման սրունքները կը համակերպէին հլու հնազանդ: Որքան ալ այլանդակ եւ չարաշուք ըլլար, իր ճկուն շարժումները գաղտնի եւ ամբարեշտ հրապոյր մը ունէին: Էշընտէն զայն դիտելով կը յիշէր Փրէ – Ազդէկի արձանները, որոնք միաժամանակ շնորհալի են, բարբարոս եւ գաժան:

Էշընտէն հաճոյքով պիտի ուզէր թողուլ որ գիշերը լուսցնէ մինակը, բայց հաշիւներ ունէր կարգադրելիք: Անոնց վախի չէր որ կը մտածէր այդ մասին: Իրեն հրաման տրուած էր Մանուէլ Քարմոնայի յանձնել որոշ գումար մը կարգ մը փաստաթուղթերու փոխարէն: Արդ, փաստաթուղթերը չկային, իսկ մնացեալը... ի՞նչ կապ ունէր իրեն հետ:

Իր առջեւէն անցնելով Մեքսիկացին ձեռքը շարժեց ուրախ – զուարթ:

— Անմիջապէս որ նուագը դադրի պիտի գամ: Մինչ այդ կ'ուզէ՞ք վճարել հաշիւը:

Էշընտէն կ'ուզէր կարդալ անոր մըտածումը: Բան չէր հասկնար իր ընթացքէն: Վերջապէս հոտաւէտ թաշկինակովը ճակատը սրբելով Մեքսիկացին իր քով եկաւ:

— Լաւ զուարճացա՞ք, զօրավար:

— Ես միշտ կը զուարճանամ, խեղճ որս մըն է, բայց ի՞նչ կ'ուզէիք որ ըլլար: Կը սիրեմ թեւերուս մէջ զգալ կնոջական մարմին մը եւ տեսնել աչքերուն նուաղիլը ու շրթունքներուն բաբախումը երբ տոփանքը ատրճանակ կը սարսռացնէ մինչեւ ողն ու ծուծը: Ցեխինին յետինը նորէն կին է:

Դուրս ելան: Մեքսիկացին առաջարկեց ոտքով երթալ: Արդէն, այդ թաղին մէջ աւանդ ժամու մը կարելի չէր կառք գտնելու յոյսը ունենալ: Աստղերը կը փայլէին: Գիշերը գաղջ էր եւ խաղաղ: Լռութիւնը կարծես իրենց կը հետեւէր մեռեալի մը ուրուականին պէս: Կայարանին մօտ, տուներու կերպարանքը կ'որոշուէր տարտամ արշալոյսին մէջէն: Այս այն պահն է երբ անձկութիւնը կը պատէ մարդուն սիրտը, տարտամ յիշողութիւնը նախնական սարսափներու, երբ մարդ կ'անդրադառնայ թէ լոյսը պիտի գայ վանել խաւարը: Կայարան մտան: Բանի մը անգործ բեռնակիրներ կը նմանէին այն մեքենավարներուն որոնք վարագոյրը բանալէ վերջ հոն կը գիտ կ'ըլլան: Երկու գինուորներ անշարժ կը դրոյն համազգեստով անշարժ կը կէին: Սպասման սրահը պարապ էր: Էշընտէն եւ Մեքսիկացին նստան ամէնէն մութ անկիւնը:

— Տակաւին ժամ մը պէտք է սպասել, մինչեւ որ իմ շոգեկառքս ժամանէ, ըսաւ Էշընտէն: Լայն կ'ըսէ ունիմ տեսնելու թէ ինչ կ'ըսէ հեռագիրը:

Հանեց զայն գրպանէն եւ բանալին ծածկագրի բանալին: Այդ բանալին շատ պարզ էր: Նախապէս երկու մասի կը բաղկանար, մէկը կը պահէր միայն բարակ գիրքի մը մէջ, իսկ միւսը նախ թերթմըթուղթի վրայ յարմարցուած էր մեկնելէ վերջ, Էշընտէն գոց ըրած էր գարշ առաջ եւ յետոյ փճացուցած էր աշխատիլ: Ակնոցը դրաւ եւ սկսաւ աշխատիլ:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օւրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

3 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2334

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲՆԱԶԴԸ

...կրակ ու բոց խմբագրականով մը, որուն ամփոփումը պիտի ...անք յառաջիկային, Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը յայտարարէ.

— «Դաշնակցութեան համերաշխանէր հրաւէրներուն՝ Ռամկավար կու...սակցութիւնը կը պատասխանէ ոչով: Ու ոչին զուգընթաց հայհոյութիւններու, ...ներու, խարդախութիւններու տեղատարափ կը թափէ Դաշնակցութեան ...ին, հրապարակաւ յայտարարելով թէ Դաշնակցութեան ֆիզիքական ու ...րոյական գոյութեան կ'ուզէ վերջ տալ: Այսպէս ուրեմն:

...Դաշնակցութեան կը մնայ ինքնապաշտպանութեան մասին մտածել ու սի...ընդունիլ մարտահրաւէրը: Պատահելիք դէպքերուն պատասխանա...կը մնայ յարձակում գործողը, քանի որ յարձակողը ինքնապաշտպա...նութիւն է որ կ'ընէ:

Ուրեմն, Դաշնակցութեան նշանաբանը պէտք է ըլլայ պայքար ինքնա...պաշտպանութեան համար, ի հարկին յարձակումի գնով: Յաւիտեանս յաւիտե...նից թող շարունակեն կռիւը, եթէ ատոր մէջ կը տեսնեն Հայաստանի եւ գա...ղութներու փրկութիւնը:

Մենք ալ պիտի շարունակենք»: (28 հոկտ.):

Զարմանալի՞ է այս երեւոյթը: Անըմբռնելի՞։ Եւ կամ հետե...ւա՞նք մասնաւոր պզտանչանի մը:

Ոչ մէկը, ոչ ալ միւսը: Պարզապէս պոռթկում: Ինքնապաշտ...պանութեան բնազդ:

Արդարեւ, չափը անցուցին մեր հակառակորդները, ռամկա...վար ըլլան թէ ուրիշ խառնիճաղանճ: Ռամկավարը մէկ թեւն է միայն եւ ամէնէն սմսեղուկը:

Նախ եւ առաջ, անոնք նենգօրէն, չնականօրէն կը շահագործեն բառաձեւ մը, որ գոյութիւն կրնայ ունենալ միայն վայրենիներու մէջ:

Իսկապէս, ի՞նչ կը նշանակէ սա թունալից եւ գրգռիչ խօսքը,— Հայաստանի «բարեկամ» եւ «թշնամի»:

Փարիզ կ'ապրիք: Լսե՞ր էք որ յետին թերթը «Ֆրանսայի թշնամի» հռչակէ ընդդիմադիր հոսանք մը:

Եւ կամ, եթէ թթու ազգայնականներ այդպէս կը կոչեն ընկերվարականն ու համայնավարը, հանդիպե՞ր էք կազմակերպութեան մը որ կոչուի «Ֆրանսայի բարեկամներ», եւ «միացեալ ճակատ» յարդարէ այդ ուղղութեամբ:

Մեր աժեմ – չաժեմ հակառակորդները ո՞ր ճեմարանէն սորվեցան այս դասը, մենաշնորհի վերածելով հայրենիք սիրելու եւ պաշտպանելու առաքինութիւնը...

Իրենց ո՞ր անմատչելի առաքինութենէն ժառանգեցին այդ իրաւունքը, զրկելով ուրիշները, եւ մանաւանդ քառասուն տարի հայրենիքի համար արիւն եւ քրտինք թափած կազմակերպութիւն մը:

Դաշնակցութիւնը ունի իր անկախ տեսակէտները՝ ներկայ Հայաստանի կարգ ու սարքին եւ ուրիշ հարցերու մասին: Ու կը գործէ համաձայն իր ժողովներուն որոշման, արհամարհելով ամէն – ձախէն արձակուած խառնաձայն կանչերը:

Ուրիշներ ալ կրնան ունենալ իրենց տեսակէտները: Ազատ աշխարհ է, եւ ոչ ոք իրաւունք ունի վերջին խելացին երեւալու:

Արդ, ի՞նչ անճոռնի յոխորտանք է «Հայաստանի բարեկամ»ներու «խալփախ» մը դնել գլուխը, կամ անզուգական հայրենասէրի թիկնոց մը նետել ուսին, եւ գինովի երգեր երգել, ասպարէզ կարդալով ուրիշներուն:

Ամբարտաւանութիւն չէ՞, լրբութիւն չէ՞, նորօրինակ «չէփաթ» մը չէ՞ երբ մարդիկ տարիներով կը հնչեցնեն նոյն ճաթած զանգակը,— «Հայաստանի բարեկամներ», թոյն սրսկելով թերթէ թերթ, բեմէ բեմ, փողոցէ փողոց եւ սրճարանէ սրճարան:

Տակաւին չենք ուզեր քրքրել թէ՝ ի՛նչ բովանդակութիւն կը ներկայացնէ այդ փետրաթափ ճամարտակութիւնը:

Միայն վերջին փախուստներուն առթիւ յառաջ եկած խուճապը,— «Հայաստանի բարեկամներ»ուն ջղագրգռութիւնը — բաւական է հաստատելու իրենց հոգեկան թշուառութիւնը:

Իսկ ինչ որ տեղի ունեցաւ դրօշամարտի առթիւ, իր նմանը չունի նոյն իսկ բոշաներու պատմութեան մէջ:

Փառաբանե՛լ առաջնորդ մը, արքեպիսկոպոս մը որ համարձակեր է ոտքը դնել զարնել եւ վար առնել տալ ազգային խորհրդանշան մը, օտարներու առջեւ,— պատիւ կրնայ բերել միայն գնչուներու: (Ամբողջ հարցը այս է,— ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱՆ ՄԸ ՎԱՐ ԱՌՆԵԼ ՏԱԼ, այս կամ այն պատրուակով: Մնացեալը ժամկռտութիւն է եւ իմաստակութիւն):

Չենք ուզեր անդրադառնալ նաեւ այն միւս չոչորթական չահատակութեան, որ կը կոչուի «Դաշտերզոհպաշկոմ», եւ որուն սեւեռամտածումն է օտար խուլայոյզ տարրեր (ամիթաթէօր) եւ նոյն իսկ ոստիկանութիւնը խառնել մեր ներքին գործերուն, ամբոխային եւ պաշտօնական հալածանք սարքելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ: Պահանջելու համար անոր լուծումը եւ վարիչներուն արտաքսումը:

Երբ այսպէս մթնոլորտ կը ստեղծեն, երբ անվերջ կը թունաւորեն մթնոլորտը, ինչո՞ւ կը զարմանան որ եթէ ոչ ամբողջ Դաշնակցութիւնը, անոր այս կամ այն շրջանը, թերթը կամ բանախօսը կ'ըմբոստանան, կը պոռթկան եւ կը մղուին ինքնապաշտպանութեան:

Մեզի համար երբեք եւ երբեք ցանկալի չէ որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հարկադրուի ցցել իր բաշերը, եւ ընդունիլ նետուած ձեռնոցը:

Մենք այդ օրը չենք մաղթեր ո՛չ եւ է ատեն, եւ ո՛ր եւ է գաղութի համար:

Բայց, ինչո՞ւ «բարեկամները» տուն չեն կանչեր իրենց խելքը, որ կը սաւառնի օդին մէջ, հետզհետէ կորսնցնելով իրականութեան գիտակցութիւնը եւ տարրական պարկեշտութիւնը ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌԱՄԿԱՎԱՐԱԿԱՆ...

— o —

Կրցե՞ր էք հասկնալ ռամկավարներուն քաղաքական ուղեգիծը, վերջին տասը տարիներու ընթացքին:

Քանի մը օրինակներ, յիշողութիւնները թարմացնելու համար:

— Տեսա՞ր ի՛նչ ապուր կերան. հանրապետութիւն հռչակեր են առանց փաշայէն հրաման առնելու. մենք այդ ափ մը հողը չենք ճանչնար, Թրքահայաստան կ'ուզենք (ամառ 1918):

— Իմացա՞ր, Սէվրի դաշնագիրը «բանաստեղծ»ը պիտի ստորագրէ եղեր, իսկ փաշա՞ն... Դաշնագիրը աղէկ է բայց... (ամառ 1920):

— Զըլլալի՛ք բան. Կարսը հանեցին Թուրքին տուին, անամօթնե՛ր... մեզի հարցուցի՞ն ... բայց հոգ չէ Կիլիկիան մերն է (ձմեռ 1920):

—Երեւանը մերն է, հասկցա՛նք, սակայն Կիլիկիան ալ տալու էք, Ուիլսընի սահմանները անբաւական են (Լոնտոն, գարուն 1921):

— *Անոնց* հանրապետութիւնը ուրի՛շ, Ազգային օճախը ուրի՛շ, այս վերջինը մերն է... հիմակուհիմա առով կը գոհանանք... հոգ մի՛ ընեք, փաշան Կիլիկիան անպատճառ պիտի առնէ... (աշուն 1922):

— Եղբա՛յր Երեւանը կը բաւէ, եօթը նահանգներուն պէտք չկայ, արդէն եղա՛ծը ինչ էր որ... մենք *Անոնց* պէս կծծի չենք, թող Թուրքին մնան... արդէն մեր ուզածն ալ այդ էր շիտակը... նայէ Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը ինչե՛ր կ'ընէ կոր (Լօզան 1923):

— Հայկական հարցը լուծուած է այլեւս... հիմա երկիր ալ ունինք, կառավարութիւն ալ... դուք լռեցէք... հանրապետութիւնը մերն է (1924էն 1933):

— Ղարաբաղն ու Լոռին բարեբեր չեն արդէն, կեցցէ՛ խորհրդային իրաւակարգը...

— Այո՛, մենք պահպանողական ենք, բայց համայնավարութիւնն ալ կը սիրենք...

— Հին ուղղագրութիւնը կ'ուզենք. բայց նորն ալ գէշ չէ:

— Միացեալ եւ անկախ Հայաստան չենք ուզեր, բայց, օ՜հ, «Մեծ Տէսիլք»ը...

— Գաղութներու կազմակերպութի՞ւն,— ի՞նչ աւելորդ բան, քանի որ հայկական կառավարութիւն ունինք:

— Մանկապարտէզ, դպրոց, ուզենք չուզենք միեւնոյնն է...

— Ապրիլ 24ը կ'ուզենք, բայց ամէն տարի չենք ուզեր...

— Դաշնակցութեան հետ հաշտուիլ եւ գործակցիլ *հէմ* կ'ուզենք, *հէմ* չենք ուզեր...

— Դրօշակ չենք ուզեր, թէեւ ուզելով ալ մեզ գործած չենք ըլլար...

— Հայաստան երթալ՝ ամառը կ'ուզենք, ձմեռը չենք ուզեր...

ԺԻՐԱՅՐ

ՄԵՌԵԼՈՑ

Նոյ. 1ին, Մեռելոցի առթիւ, ամբողջ Ֆրանսան գերեզմանոցները թափած էր:

Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետը եւ նախարարները յաղթական կամարին տակ երթալով, ծաղկեպսակ դրին Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ:

Թերթերը կը հաշուեն թէ՝ միայն Փարիզի մէջ 743,108 հոգի այցելած էին գերեզմանատուները: Անցեալ տարուան թիւն էր՝ 742,792:

Գաւառներու մէջ ալ նոյն երկիւղածութեամբ յարգուեցաւ աւանդութիւնը: Վէրտէօնի մէջ յուզիչ արարողութիւն մը կատարուեցաւ, ի յիշատակ 400,000 զոհերու, որ ինկան պատերազմի միջոցին:

ՓԱՐԻԶ – ՎԻԷՆՆԱ ՖՈՒԹՊՕԼԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Փարիզ–Վիէննա Ֆութպօլի մրցումը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի օր Փարքտէ Փրէնսի մէջ, 40 հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան: Խաղը շատ հետաքրքրական էր, եւ վերջացաւ վիէննացիներու 1ի դէմ 4 յաղթանակով:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ Է ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԻՐԱՔԻ ԱՐԱԲՆԵՐՆ ԱԼ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՆ

Երուսաղէմէն հասած վերջին լուրերը կ'ըսեն թէ՝ հակառակ պաշարման վիճակի հաստատման, Արաբները ատրճանակ պարպեցին կառավարութեան շէնքերուն վրայ: Արաբական բոլոր խանութները գոց են տակաւին: Ոստիկանութեան զրահապատ ինքնաշարժները չկրցան ոտելիք հասցնել Հրեաներուն, Արաբները գամեր զամած են Երուսաղէմ տանող բոլոր ճամբաներուն վրայ:

Արաբական Գործադիր Կոմիտէն հեռագիրներ ուղղած է Եգիպտոսի, Իրաքի եւ Հիճազի թագաւորներուն եւ Եէմէնի իմամին, անոնց աջակցութիւնը խնդրելով «աշխարհակալ իշխանութեան դէմ»:

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Իրաքի մէջ ալ արաբ ժողովուրդը մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցաւ Պաղեստինի դէպքերուն: Մեծ ցոյց մը կազմակերպուած է ուրբաթ օրուան համար (այսօր), Պաղտատի գլխաւոր մզկիթին մէջ, բողոքելու համար Հրեաներու ներգաղթին դէմ: Պաղտատի բոլոր արաբական թերթերը սեւ շրջանակով հրատարակուեցան առջի օր, իբրեւ նշան սուգի եւ համակրանքի: Այսօր, ուրբաթ, հոգեհանգստեան արարողութիւններ զոհերուն համար:

⁂ Անգլիոյ գաղթային նախարարութիւնը կը հաստատէ թէ Արաբները փորձեցին խռովութիւններ յարուցանել Ամմանի մէջ (Անդրյորդանան), բայց ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ցրուել ցուցարարները, առանց զէնք պարպելու: Ցուցարարները Էմիր Ապտուլլահի միջամտութիւնը կը խնդրէին:

Երէկուան համար վախեր կային ամբողջ Պաղեստինի մէջ, Պալֆուրի յայտարարութեան տարեդարձին առթիւ: (Այդ յայտարարութեան հիման վրայ է որ հոգատար իշխանութիւնը կը փորձէ հրէական բոյն մը հաստատել Պաղեստինի մէջ):

⁂ Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ արաբական Գործադիր Կոմիտէին նախագահը յուշագիր մը ղրկած է բրիտանական մարզպանին, յայտարարելով որ եթէ Հրեաներու ներգաղթը չդադրի, կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Բեթղեհէմ – Երուսաղէմ հեռախօսի գիծը կտրուած է անծանօթներու կողմէ:

⁂ Անգլիոյ գաղթային նախարարութիւնը արտօնեց վարկ բանալ, ընդարձակելու համար Եաֆայի նաւահանգիստին եւ քաղաքին միջեւ գտնուած ճամբան: Արտօնեց նաեւ 15,000 պաղեստինեան ոսկի յատկացնել, խոտ գնելու եւ փոխ տալու համար: Հարիւրին 67 պիտի կրճատուի ձմեռնային հունձքի տասանորդը եւ 55,000 ոսկի արժողութեամբ սերմնցու պիտի բաշխուի կարօտ հողագործներուն:

⁂ Դամասկոսի շուկան փակուեցաւ Հոկտ. 31ին, իբրեւ համակրանքի ցոյց Պաղեստինի արաբ զոհերուն: Ահագին բազմութիւն խռնուած էր գլխաւոր մզկիթին մէջ, ուր բուռն ճառեր խօսուեցան: Ցոյցերը պիտի շարունակուէին փողոցներուն մէջ, բայց Ֆրանսական իշխանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր, համախորհուրդ չափաւոր ազգայնականներուն հետ:

ՌՈՒԶՎԷԼԹԻ ՆՈՐ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԼՈՆՏՈՆ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ

Մ. Նահանգներու գլխաւոր դրամատունը, «Ֆէտըրըլ Րիզըրվ», պաշտօնապէս կը հերքէ այն զրոյցները թէ Անգլիոյ Դրամատունը միջնորդի դեր պիտի կատարէ, ոսկի գնելու համար Լոնտոնի հրապարակին վրայ:

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ՝ նոյ. 1ին Ֆրանքը բարձրացաւ 10 կէտ: Սեպտեմբերէն ի վեր, առաջին անգամ է որ կ'անցնի վեց սէնթը: Ստերլինն ալ բարձրացաւ, փակուելով 4.80ի:

Ամերիկեան կառավարութիւնը երէկ սկսաւ ոսկի գնել եւրոպական հրապարակներէն:

Նախագահ Րուզվէլթ այս գործողութիւնը կատարելով հանդերձ, շատ հանգիստ չէ եւ կ'ուզէ ապահովել Անգլիոյ աջակցութիւնը: Ազգային Վերակազմութեան վարչութիւնը առջի օր 14 սէնթ աւելցուց ոսկիին գինը, որով այժմ 32 տոլար 26 ս. կը վճարէ ամերիկեան հանքերէն հանուած մետաղին: Այսինքն, ներկայ սակով՝ մէկ ունկիին 2 շիլին 6 փէննի կամ 10 Ֆրանք աւելի՝ Լոնտոնի հրապարակին համար առաջարկուած գինէն: Կառավարութիւնը կանխիկ չի վճարեր իր գնած ոսկին: Ամերիկեան հանքերը պարտաւոր են ընդունիլ եռամսեայ մուրհակներ: Արդ, ոչ ոք կրնայ գուշակել թէ ինչ պիտի արժէ տոլարը,. երեք ամիս յետոյ:

Ուաշինկթընի մէջ վերսկսան բանակցութիւնները Մեծն Բրիտանիոյ պատուիրակութեան հետ, պատերազմական պարտքերու կարգադրութեան համար: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ Անգլիա պիտի առաջարկէ կարեւոր մասնավճար մը եւս հատուցանել, չորս – հինգ տարի ամէն վճարում դադրեցնելու պայմանաւ, մինչեւ որ նախագահ Րուզվէլթ կարենայ վերջնական ելքի մը հասնիլ, իր տնտեսական եւ դրամական ծրագրով:

Այսպէս կամ այնպէս, մտահոգութիւնը չէ փարատած Փարիզի եւ Լոնտոնի հրապարակներուն վրայ:

Երկու թագաւորներուն տեսակցութենէն վերջ

Պուլկարական թերթերը ամբողջ էջեր կը նուիրեն Պորիս եւ Կարոլ թագաւորներուն տեսակցութեան, որ տեղի ունեցաւ Դանուբի վրայ: Իրազեկ թերթ մը կ'ըսէ թէ խօսակցութիւնները դարձած են երկու երկիրներուն միջեւ առկախ մնացած խնդիրներու վրայ: Մասնաւորապէս քննուած է Տոպրուճայի պուլկարական դպրոցներուն եւ եկեղեցիներուն վերաբացման խնդիրը: Պուլկարիոյ թագաւորը առաջարկեր է խառն յանձնաժողով մը կազմել, բոլոր վիճելի խնդիրները քննելու համար: Կ'ըսուի թէ վարչապետ Մուշանով Պուքրէշ պիտի երթայ մօտերս:

Առաջնութիւն ամէն բանի մէջ

Ֆաշական յեղաշրջման 11ամեակին առթիւ, Մուսոլինի յայտարարեց.

— «Ֆաշական Իտալիան պէտք է ձգտի առաջնութեան հասնիլ ցամաքի վըրայ, ծովու վրայ, երկինքի մէջ, նիւթական եւ հոգեկան տեսակէտով»:

Թերթերը քննութեան առնելով այս նշանախօսքը, մասնաւորապէս կ'ըդ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐ

»»» . «««

Թաւրիզէն կը գրեն «Յուսաբեր»ի, Հոկտ. 8 թուականով.—

Փախստականներու հոսանքը չէ դադրած: Վերջին ամսուան մէջ եկածներու թիւը (160) բարձրացաւ 180ի:

ՅԱՌԱՋ.— Մեզի ալ ղրկուած են նոր խմբանկարներ, որոնց հրատարակութիւնը զանց կ'առնենք առ այժմ:

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

»»» . «««

Տնտեսական համաշխարհային տագնապը սկսաւ արդէն ազդել նաեւ ծնունդներու թիւին վրայ: Երկու տարիէ ի վեր Իտալիոյ, Անգլիոյ, Գերմանիոյ ծնունդները նուազած են:

Վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ որ Ֆրանսայի ծնունդներն ալ նուազիլ սկսան,— այսպէս 27,247 ծնունդի պակաս կայ 1932 եւ 1933 տարիներու առաջին եռամսեակի ծնունդներուն միջեւ: Եւ խորհիլ, որ պատերազմի տարիներու կորուստին հետեւանքով՝ ամուսնութիւններու պակասին պատճառով պիտի նուազին անգամ մը եւս գալ տարիներու ծնունդները: Այս ձեւով, կը նախատեսուի որ տարեկան մահերու թիւը 150,000 աւելի ըլլայ ծնունդներու թիւէն:

ԱՄՈՒՍՆԱՑԷ՛Ք

»»» . «««

Գերման կառավարութեան նոր մէկ կարգադրութիւնը շատ կը յիշեցնէ հայկական երգ մը.— «պար պարեցէք, շան աղջիկներ, կարգուելու տարի է»: Արդարեւ, իտալացի փաշական վարիչներու պէս, Գերմանիոյ վարիչներն ալ կ'աշխատին կիները հեռացնել գործարաններէն եւ անոնց տեղը դնել գործազուրկներ: Եւ այս՝ երկու նպատակով.— Գործազուրկներ տեղաւորել, եւ ամուսնութիւնը քաջալերել:

Կառավարութիւնը հազար մարքի վարկ կը բանայ այն կիներուն, որոնք կը ձգեն գործարանը եւ տան կահկարասի կը գնեն, կ'ամուսնանան: Ճարտարարուեստական ընկերութիւններ ալ սկսած են հետեւիլ օրինակին: Եւ անցեալները կազմակերպուեցաւ հարսանեկան թափօր մը, 122 գործաւորուհիներ, ձգելով գործարանը, ամուսնացեր եւ բոյն էին կազմել:

ՌԱՅԽՍՏԱԿԻ ՀՐԿԻԶՄԱՆ ԴԱՏԸ

»»» . «««

Տակաւին չէ վերջացած Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման դատը: Ամէն օր անակնկալներ երեւան կ'ելլեն: Անցեալ օր, սուտ վկայ մը ձերբակալուեցաւ բուն իսկ դատավարութեան պահուն:

Նոյ. 1ին պուլկար ամբաստանեալ Տիմիթրով երրորդ անգամ դուրս հանուեցաւ դատասրահէն, երբ կը բացագանչէր.

— Ամբաստանող վկաներու շարքը սկսաւ ազգային – ընկերվարական եբեսփոխաններով եւ վերջացաւ գողերով:

Իսկապէս, առտուն լսեր էին գող մը, որ բանտէն դատարան բերած էր վկայութեան համար: Նախագահը նախապէս լաւ չէր հասկցած պուլկար համայնավարին բացագանչութեան իմաստը, եւ երբ իմացաւ, յայտարարեց թէ երբեք չպիտի մոռնայ այս նախատինքը:

Լսուեցաւ նաեւ Տիկին Թորկլէր, համայնավար կուսակցապետին կինը, որ կանչուած էր բացատրելու համար թէ ամուսինը ինչու՛ տուն չէր եկած հրդեհին գիշերը: Թերթերը կ'օգտագործեն այս փաստը, ջախջախելու համար Թորկլէրը որ ուժգնօրէն կը պնդէ իր անմեղութեան վրայ, ինչպէս երեք պուլկար ամբաստանեալները:

ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ?

»»» . «««

«Տէյլի Մէյլ» կը պատմէ թէ՝ Չարլի Չէփլին առեւանգուած է առջի օր, բայց քիչ յետոյ արձակուած, 350,000 ֆրանք փրկանք վճարելով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՀԱՅԵՒՊԱՐՍԻԿ ՄՏԱՒՈՐ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ

—•—

Շնորհիւ պարսկահայ յառաջադէմ մտաւորականութեան կատարած մի չարք գործնական քայլերուն (մամուլ, դասախօսութիւն, գրական երեկոյ եւ այլն), վերջին մի տարուան ընթացքին մայրաքաղաքում թէ Թաւրիզում հայ եւ պարսիկ մտաւոր մերձեցում ստեղծելու մի ոգեւորիչ չարժում յառաջ եկաւ: Ցոյս կայ թէ չարժումը նոյն ոգեւորութեամբ պիտի չարունակուի եւ այսուհետեւ:

Այսօր կ'ուզենք երկու խօսքով մատնանչել այն պատճառները, որոնք ցարդ թոյլ չեն տուած այդ վաղուց ցանկալի եւ այսքան ուշ մնացած հոգեկան կապն ու մերձեցումը ստեղծելու մեր հարեւաններուն հետ:

Այդ պատճառները մէկէ աւելի են:

Նախ պէտք է ըսենք, որ պատմութեան մէջ տեսնուած չէ որ ժողովուրդները իրար հետ հոգեպէս հաղորդակցութեան մէջ դրուին առանց մամուլի ու գրականութեան օգնութեան:

Մինչ այդ երկու ազդակներու միջոցաւ է գլխաւորապէս, որ մի ժողովուրդ կը ծանօթանայ միւսի մտքի ու հոգիի ստեղծագործութիւններուն, անոր պատմութեան եւ մշակութային արժէքներուն:

Դժբախտաբար այդ երկու գլխաւոր ազդակները ցարդ անպտուղ մնացած են եւ որ եւ է գրական արդիւնք չեն ունեցած երկու հարեւաններու հոգեկան յարաբերութիւններու տեսակէտէն:

Ցաւալի Պարսկահայերս, որ չատ աւելի պէտք ունինք այդ մերձեցումը ստեղծելու քան մեր պարսիկ հարեւանները, ակամայից մնացած ենք անտարբեր:

Զափազանցութիւն չըլլար եթէ ըսենք, որ պարսկահայ մտաւորականութիւնը հարեւան Պարսիկի հոգեկան ստեղծագործութիւններուն նոյնքան ծանօթ է, որքան դրսի հայ մտաւորականութիւնը (աննչան բացառութիւնները չհաշուելով): Պարսիկ գրականութիւնը, մանաւանդ ժամանակակից գրականութիւնը, փակ գիրք մըն է անոր համար:

Պարսկահայ մտաւորականութիւնն ալ դրսի հայ մտաւորականութեան նման պարսիկ ժողովուրդին, անոր գրական եւ մշակութային արժէքներուն կը ծանօթանայ օտար աղբիւրներու միջոցաւ: Ան — ինչպէս ըսինք — մամուլի եւ գրականութեան միջոցաւ կամուրջ չէ ստեղծած այդ երկու ցեղակից եւ պատմական ժողովուրդներու հոգեկան յարաբերութիւններու միջեւ:

Այս տարօրինակ երեւոյթը պէտք է բացատրել անով, որ նախ մինչեւ մի տասնեակ տարի առաջ մեր հարեւան Պարսիկները եւրոպական իմաստով օրակեալ մամուլ եւ գրականութիւն չեն ունեցած, որպէսզի պարսկահայ մտաւորականը հրապուրուէր եւ կարենար իր մտաւոր – հոգեկան պահանջները բաւարարել:

Պարսիկ նորագոյն գրականութիւնը եղած է գերազանցապէս աղքատ եւ կաշկանդուած կրօնական մոլեռանդութեան կապանքներով:

Պարսիկ գրողներու ներշնչման աղբիւրը եղած են ոչ թէ մարդկային հոգիի բարդ ապրումները, իր ազգային ընկերային ձգտումները, կամ ժամանակակից մարդկութիւնը յուզող հարցերը, այլ գլխաւորապէս կրօնական խնդիրները եւ անոնց մեկնաբանութիւնները: Տիրող իրաւական կարգերը մինչեւ մի տասնեակ տարի առաջ կաշկանդուած ու կապուած էին պահած պարսիկ գրողի միտքն ու հոգին ազատ թռիչքէն, իրերն ու երեւոյթները ժամանակակից գիտութեան լուսարձակին տակ քննելու հնարաւորութենէն: Անգամ պատմական դէպքերն ու իրադարձութիւնները ազատ չեն եղած որոշ նախապաշարեալ վերաբերմունքէ, որոնք անոնց գրչի տակ ստացած են գերբնական եւ առասպելական գունաւորում:

Մամուլն ալ նոյն տիրող հասկացողութիւններու հարազատ արտայայտիչն է եղած:

Իսկ պարսիկ դասական գրականութեան ծանօթանալու համար, պարսկահայ մտաւորականը ժամանակ չէ վատնած լեզու սորվելու եւ անոր բնագիրը կարդալու, քանի որ այդ գրականութեան կրնար ծանօթանալ օտար հարուստ թարգմանութեան եւ մասամբ ալ հայերէն պակասաւոր թարգմանութեանց միջոցաւ:

Ցետոյ պարսիկ լեզուն իր իսկ երկրին մէջ գործնական առաւելութիւններ չէ ներկայացուցած, դարձեալ մինչեւ մի տասնեակ տարի առաջ:

Պարսկաստանը ըլլալով աւատական յետամնաց մի երկիր, թէեւ անուանապէս անկախ, սակայն տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս միշտ կախեալ վիճակում է եղած դրսի աշխարհէն:

Իր երկրի գլխաւոր հիմնարկութիւններու մէջ — թղթատարութիւն, դրամատուն, մաքսատուն, հեռագրատուն են. — գործերը վարած են եւրոպական լեզուներով, քանի որ այդ հիմնարկութիւնները վարած են օտարները:

Պակաս արգելք չեն հանդիսացած նաեւ արաբական տառերու դժուարութիւնները: Միայն գրել – կարդալ սորվելու համար հարկաւոր է տարիներու տքնաջան աշխատանք:

Բնական է որ, իրերու այս վիճակին մէջ պարսկահայ դպրոցաւորը, ուզէր թէ ոչ, իր ուշադրութիւնը նախ պիտի դարձնէր եւրոպական լեզուներու վրայ, իբրեւ գործնական մի միջոց օրուան հացը ճարելու եւ պարսկերէն սորվիլը պիտի համարէր ժամանակի վատնում եւ չռայլութիւն:

Այս արգելքները, որ կային մի տասնեակ տարի առաջ՝ ցցուած հայ եւ պարսիկ մտաւոր յարաբերութիւններու միջեւ, եւ որոնցմէ չատերը ներկայիս ալ կը չարունակուին տակաւին — այսօր արդէն սկսած են աստիճանաբար վերանալ:

Մեր հարեւաններու կեանքի բոլոր մարզերը թափանցող եւրոպական մտքի ու քաղաքակրթութեան լոյսը, ընդհանուր երկրին արդիականացման ներկայ արտակարգ ճիգերը մի – մի երաչխիքներ են, որ չատ մօտ ապագայում եղած այդ խոչընդոտները պիտի վերանան ընդմիշտ եւ հայ ու պարսիկ այս երկու քոյր ժողովուրդները — դարերու անգիտութենէն յետոյ — պիտի սկսին վերջապէս մօտենալ իրարու, փոխադարձաբար ճանչնալով անյայտ մնացած հարուստ գանձերը:

Վերածնուող Պարսկաստանը դարձակէտ մը պիտի ըլլայ այդ տեսակէտէն:

Բ—ԶԱԴԷ

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՏՕՆ ՕՐԵՐՈՒ

— :-: —

Զգրե՞լ այս կեանքի մասին, այս արեւոտ օրերու մասին, այս կազդուրիչ երեւոյթներու մասին... Այո՛, անհրաժեշտ է գրել եւ լայնօրէն գրել: Տարագիր ու հալածական, անտուն ու անտիրական, կարօտ հայրենի աշխարհին ու արեւին, այս ամպամած, այս մռայլ օրերուն իւրաքանչիւր կազդուրիչ երեւոյթ փրկարար սպեղանի մըն է մեր վշտաբեկ հոգիներուն համար:

Հոգիս անհուն գոհունակութեամբ մը համակուած է, մարմինս թեթեւ է, զգացումներս խանդավառ ու յորդ: Օ՜ ի՜նչ լաւ են այս օրերը, ի՜նչ լաւ...

«Գաւառ»ը ոտքի է այս օրերուն:

Սրբազան տօն կայ հայ երդիքներէն ներս՝ եւ սուրբասուրբ երեւոյթներ քաղաքէ քաղաք: Եւ ուխտաւորներու նոր տասնեակներ՝ մաքուր ազնիւ հոգիով, կուգան մաս կազմելու Հայոց մեծ ընտանիքին, ուխտուած, հլու զինուոր դառնալու արխարանց բանակին: Եւ այս ցնցող երեւոյթը ճիշդ այն պահուն, երբ դաճաճները, ռամկավարները (ռամկավար բառը ըմբռնել իր նոր իմաստովը) «միացեալ ճակատ» կը յարդարեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ: Կռիւ մը, որ աւա՛ղ, կը նմանի ջայլամներու պահուըտուքին:

Նոյնը չէ՞ պատկերը այս օրուան մեր «քաջ պատերազմիկ»ներու, «ընդհ. ճակատ» կազմողներուն: Եւ ճիշդ այդ երեւոյթին — ջայլամաձեւ պատերազմին ըսենք — խորապէս իրազեկ, երիտասարդութիւնը, ահա, խումբ խումբ կուգայ խտացնել Դաշնակցութեան չարքերը:

Հոկտ. 21ին, չաբաթ գիշեր, ժամը 11ին մեծ խանդավառութեամբ վերջացաւ «Դաշնակցութեան Օր»ուան հրապարակային հանդէսը, Լիոնի մէջ: Հակառակ լոյս տեսած ու բերանացի բոլոր տեսակի թռուցիկներուն, ժողովուրդը հոծ բազմութեամբ լեցուած էր սրահը, լսելու համար Դաշնակցութեան խօսքը: Ու Դաշնակցութեան խօսքն ու պատգամը ընդունուեցաւ բուռն ծափերով, անվերջ «կեցցէ»ներով: Հանդէսէն վերջ «Ռ. Զարդարեան» գրադարանի սրահն ենք ընկերներով ու համակիրներով: Գրադարանը եւ յարակից ճաշարանը չատ նեղ կուգայ բոլորիս համար: Ոտքի վրայ են Լիոնի ընկերները եւ համակիրները, տեղ բանալու համար հիւրերուն:

Եւ հիւրե՛ր, հիւրե՛ր... Վալանսէն, Վիէնէն, Սէնթ Էթիէնէն, Ս. Շամոնէն, Տեսինէն, Վիլֆրանչէն... հիւրեր հաւատաւոր ու գաղափարակից: Ահա այս մէկը — Կարապետ չաւուշը — Վիլֆրանչէն, որ զաւակներովը միասին, արհամարհած է բոլոր տեսակի դժուարութիւնները ու եկած է Դաշնակցութեան խօսքը լսելու: Հարցուցէք, փորձեցէք,— ան, որպէս համեստ զինուորը այս կուսակցութեան, մէկ պատասխան ունի ձեզի տալիք.

— Եթէ տարին քանի մը անգամ չլսեմ Դաշնակցութեան խօսքը, հաւատացէք կը մեռնի՛մ...

Առէք այս միւսը, ծերուկը, որ, մինչեւ գրադարան գալու համար, ճամբան երեք տեղ ստիպուեր է հանգչիլ:

— «Միայն այն ատեն պիտի բացակայիմ ձեզմէ, երբ որ դիակս հողին յանձնէք. բայց այն ատեն ալ, ես ձեզմէ կը խնդրեմ որ դուք չբաժնուիք ինձմէ, դիակս չթողուք այս օտար երկնքի տակ»:

Սիրտ ունի՞ք դիմանալու:

Եւ ահա մամիկը — ամուսինը, եղբայրները, զոյգ տղաքը նուիրած է Դաշնակցութեան զոհասեղանին, բայց ինքը նորէն աւելի քան մոլեռանդ է: Դաշնակցութիւնը միս ու մարմին դարձած է իր մէջ: Կորի՞ճ ես — փորձէ Դաշնակցութեան հասցէին պէտ ակնարկ մը ընել իր առջեւ:

Ու համբերութիւն ունեցէք դիտելու նաեւ սա նորահաս երիտասարդը: Ինքնամատոյց սէրերուն այլազան հրապուրանքները չեն կրցած ազդել այս տղուն վրայ: Լուսազարդ չրջապատը եւ չողչողուն պողոտաները չեն կրցած բաւարարութիւն տալ իր երիտասարդի զգացումներուն: Ինչպիսի ճամբու ալ որ ուզած է հետեւիլ, միշտ իր մէջ պարապութիւն մը զգացած է: Եւ այսօր, խորապէս համոզուած է որ, այդ պարապութիւնը լեցնելու համար, այդ պակասը լրացնելու համար, անհրաժեշտ ճամբն ու դարմանը Դաշնակցութիւնն է: Եւ եկած է Դաշնակցական դառնալու:

Երկա՜ր է չարանը այս պերճախօս պատմութիւններուն:

Բաժակաճառերու, երգերու ու արտասանութիւններու խոր տպաւորութեան տակ, նորէն պատէն վար կ'առնուի սրբազան նչանը — խորհրդանիշը մեր ազատագրութեան պայքարին — ու եօթ նորեկները ձեռքերը կը դնեն անոր վրայ, երդում տալով հաւատարիմ մնալ հայ ժողովուրդի դատին եւ Դաշնակցութեան դրօշակին:

Անքուն գիշերէ մը վերջ, յաջորդ առաւօտ Վիէն ենք ժամը 10ին: Այստեղ ալ նոյն պատկերը — նոր ուխտաւորներ — բայց, աւելի յուզիչ: Նորեկներու երդման արարողութիւնը կը վերջանայ «Մշակ բանուոր»ով եւ անհուն խանդավառանքով մը ընկերները կ'ողջագուրեն իրար:

Ժամը 2ն է, «Սէրքըլ կաթոլիկ»ի սրահն ենք, որ զարդարուած է գոյնզգոյն լոյսերով ու խորհրդաւոր պատկերներով: Մտահոգ են Վիէնի մեր ընկերները. Հնչակեանները (կա՞ն) խաչաձեւեր են, դերասան մը «Օթէլլօ»ն պիտի խաղայ ռամկավարներու ակումբին մէջ, գործարանատէր մը սինէմա բացած է, հայրենակցական մը ընդհ. ժողով ունի: Եւ սակայն, հանդէսը կ'անցնի բազմամարդ եւ յաջող: Հայկական երգերը, մանաւանդ չուրջպարը հայկական տարազով՝ կ'ոգեւորեն ներկաները.—

Տանից ելլելս կուգայ,
Դարվար նայիլս կուգայ,
Եկա՛ւ, անցա՛ւ շուն Թուրքը
Վրէժ լուծելս կուգայ:
Ալխալուղս կապեր եմ
Շարք – չարք կռնակ չարեր եմ
Մայրիկս տարտ մի անիր
Ազգիս զինուոր գրուեր եմ:

Երգեցէ՛ք, երգեցէք ...Ձեր ձայնին, ձեր երգին, ձեր տեսքին ու տարազին մատաղ: Երգեցէք, մենք կարօտը ունինք ձեր տեսքին ու երգին, Հայոց աղջիկներ...

Ու հիմա կայարանն ենք ... «օթօքառ»ի կը սպասենք: Դիմացի սրճարանը ուր պարապ աթոռ չկայ, իր արտաքին կամարները զարդարած է ճիշդ ու ճիշդ հայկական եռագոյն լոյսերով — կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն:

Զարմացական ակնարկ մը պտտցնելէ վերջ՝ (լոյսերուն վրայ) մօտս կանգնած Վիէնցի ընկերոջս կը հարցնեմ.

— Այս սրճարանապետը արիւնհեղութենէ չի վախնար, եռագոյն զարդարեր է իր սրճարանը, մանաւանդ որ, իմացածիս համաձայն, այստեղ ռամկավարութիւնը վեցէն աւելի է:

— Ինչո՞ւ, ձեր քաղաքը վեցէն պակա՞ս է:

— Լուր օրերը երեք հոգի են, իսկ երբ հանդէս ունենան՝ կը բարձրանայ վեցի: Հանդէսին նախագահողը թէ բանախօս է, թէ նախագահ եւ թէ կարգադիր յանձնախումբ: Անկարելի պարագային, երբ 6×6 = 36 հանդիսական ունենան կը գրեն՝ «խուռներամ բազմութիւն»:

Ու ահա Տեսինը: Այստեղ ալ մտահոգ են, նախ օրը, ժամը անյարմար են: Կիրակի գիշեր է, յաջորդ օր ամէն մարդ գործի կ'երթայ: Ժամը 9ին անհրաժեշտ է տունը գտնուիլ: Եւ յետոյ ... գործերը, խամաճիկները ... Բայց հոս ալ նոյն յաջող պատկերը խուռն բազմութիւն, խանդավառ մթնոլորտ, ժպտուն դէմքեր, ուրախաձայն աղաղակներ:

×

Ու հիմա ... չաբաթ անցաւ այդ տօն օրերէն: Բայց անոնցմէ մնացած գեղեցիկ պատկերները, կազդուրիչ երեւոյթները, սրբազան կանթեղի մը պէս կախուած են սրտիս խորը: Եւ այն օրերու արձագանգը արձանագրող կամաւոր, կ'ուզեմ երգել ընկեր Արամ Գառոնէի հետ.

Օրերի շնչով ծնուած,
Օրերի երգին գերի,
Եկել եմ ես էլ հիմա,
Երգելու երգն օրերի···

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

— o —

Տէյլի Թէլէկրաֆ հետեւեալ խմբագրականը կը գրէ թուրք հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ (հոկտ. 30).

Թուրք հանրապետութիւնը հոկտ. 29ին Էնկիւրիի մէջ տօնեց իր տասնամեակը եւ Կազին, անոր առաջին նախագահը գլխաւոր դէմքն էր ազգային խրախճանութեանց մէջ: Եւ իրաւամբ քանի որ Էնկիւրին իր մայրաքաղաքն է, հանրապետութիւնը իրն է, Թուրքիան իրն է, երեքն ալ ստեղծած է ինք: Լուդովիկոս ԺԴ.ի ինչպէս եւ Մուսոլինիի համար ըսուեցաւ թէ անոնք պետութիւնն իսկ են. այդ բացատրութիւնը աւելի քան ճշմարիտ է Մ. Քէմալի համար: Անիկա կ'իչխէ ոչ թէ իբրեւ մենատէր, այլ իբրեւ նախագահ Ազգային Ժողովին, բայց իր միտքը եւ իր ոգին են որ կը կառավարեն: Առանց իրեն եւ առանց իր բացարձակօրէն անհատական իշխանութեան, անկարելի պիտի ըլլար Թուրքիոյ այս արագ վերածնունդը: Շնորհիւ իրեն Եւրոպայի «Հիւանդ Մարդը» եղաւ Մերձաւոր Արեւելքի նորածին Հերակլէսը: Այսքան հրաշալի այլափոխում միայն տասը տարուան մէջ, ցոյց կուտայ թէ Մ. Քէմալ աշխարհի մեծագոյն պետական մարդիկներէն ու յաղթականներէն մէկն է: Այդ այլափոխումը կ'ապացուցանէ նաեւ թէ Թուրք ազգը որ չատ հեռու է քայքայուած ու մահամերձ ժողովուրդ մը ըլլալէ եւ կը պահէ տակաւին իր անցեալ կենսունակութիւնը, «հին կրակը», արժանի չէր այն ապականած ու աղտոտ վարչաձեւին որուն ենթարկուած էր դարերով:

Նոր Թուրքիան, որ հիմնուած է բուռն եւ մշտավառ ազգայնականութեան մը վրայ, մարտունակ է բայց խաղաղասէր: Թերեւս ամենէն մեծ յաղթանակն է Կազիին որ կրցաւ լաւագոյն յարաբերութիւններ մշակել Թուրքիոյ հետ կապուած պետութիւններուն հետ եւ սպասուածէն աւելի յաջողութիւն գտաւ այդ ուղղութեամբ: Իր բարեկամութիւնը Յունաստանի հետ մէկն է նոյնպէս իր ապարէզին գլխաւոր յաղթութիւններէն եւ կրնայ օրինակ ծառայել ուրիշներուն:

Եթէ Թուրքիան այսօր խաղաղութեան պատուարն է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, պատճառը այն է որ զօրաւոր է եւ ինքնավստահ եւ իր զինուոր վեհապետը խաղաղութեան հետամուտ բարեկամներէն մէկն է:

×

Խմբագրական մըն ալ գրած է «հայ ժողովուրդի բարեկամ» Մանչէսթր Կարտիըն»ը (հոկտ. 30): Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.—

Տասնըմէկ տարի անցաւ այն օրէն երբ Մ. Քէմալ յաղթեց Իզմիրի մէջ, կատաղի կռիւէ մը ետք, ցոյց տալով Դաշնակիցներուն եւ անոնց «պաշտպանեալներուն՝ Հայերուն եւ Յոյներուն թէ Թուրքիան կ'ապրի դեռ: Այդ թուականէն ասդին ան իր երկրին կերպարանքը փոխեց՝ իսլամական պատմութեան մէջ նմանը չտեսնուած յեղափոխութիւնով մը:

Յաղթական զինուորին համար դժուար չէր երկրէն արտաքսել արքայական դերդաստան մը որ վարկաբեկ եղած էր ընդունած ըլլալով պարտութիւնը եւ դիմադրելով ազգային չարժումին: Դժուար չէր նոյնպէս «հանրապետութիւն» բառը գրել փոխանակ «միապետութեան»: Այս մակերեսային փոփոխութիւնները թերեւս աւելի մեծ արժէք մը չպիտի ունենային քան Սուլթան Համիտի հաւանութիւնը 1908ի սահմանադրութեան:

Բայց Մ. Քէմալ իր դասը սորված էր Երիտասարդ Թուրքերու ձախողանքներէն: Անիկա եղած էր Սելանիկի յեղափոխութեան գլխաւոր վարիչներէն մէկը, եղած էր պաշտօնակից եւ հակառակորդ Էնվէրին ու Թալաթին: Քէմալ օգտուեցաւ անոնց պարտութենէն եւ անոնց տեղը անցաւ իբրեւ ղեկավար ազգային վերածնունդի չարժման. օգտուեցաւ անոնց սխալներէն իր քաղաքական ուղեգիծը ճշդելու համար:

Անոնք դաչինք կնքած էին Օսմաններու Տան հետ. անոնք համիսլամութիւն կը խաղային հաւատալով անոր անհաշուելի զօրութեան. անոնք ուժ եւ վարկ սպառեցին Թուրք կայսրութիւնը պահելու համար. անոնց անգթութիւնը ապարդիւն անցաւ ու ընդհակառակն վարկաբեկ ըրաւ զիրենք: Մուսթաֆա Քէմալ իշխանութեան գլուխ անցաւ իբրեւ հաչուեյարդար այդ սնանկ ժառանգութեան եւ իբրեւ յաղթական՝ ազատագրական պայքարին մէջ: Անիկա առաւելութիւն մըն էր պետական մարդու մը համար որ կրնար տեսնել իրականութիւնը: Նոր Թուրքիան հաստատուած է ազգային, ոչ թէ կրօնական հիմերու վրայ: Քէմալ, ինչպէս Ժէօն – Թիւրքերը, իր սկզբունքները ընդօրինակեց Ֆրանսական յեղափոխութենէն. իր նախորդներուն մեթոտները գործադրեց, բայց աւելի տրամաբանօրէն:

Կայսերական պատասխանատուութիւններէն միանգամընդմիշտ ազատուած Նոր Թուրքիան պիտի ըլլար միատարր: Ուրեմն մէկ միլիոնի չափ Յոյներ ճամբուեցան խժդուժ պայմաններով:

«Հայկական» կոչուած խնդիրը միանգամընդմիշտ լուծուեցաւ այնպիսի ձեւով մը, զոր ոչ Ապտիւլ Համիտը, ոչ ալ Էնվէրը կրցած էին երեւակայել: Յունական եւ հայկական խնդիրները ալ երբեւան չպիտի գան: Յունաստան հաչտութիւն կնքեց Նոր Թուրքիոյ հետ 1930ին եւ ամիս մը առաջ ստորագրուած դաչնագրով մը երկու երկիրները պիտի վարեն միեւնոյն արտաքին քաղաքականութիւնը: Սթանպոլի մէջ մնացած մաս մը Հայերն ու Յոյները կ'ընդունին ներկայ վարչաձեւը անհաւատալի օրինապահութեամբ: Քրտական խնդիրը դեռ չէ լուծուած, բայց քիւրտ ապստամբներու ջախջախումը ցոյց կուտայ թէ Մ. Քէմալ ինչպէս պիտի վարուի անոնց հետ որոնք չեն ուզեր Թուրք ըլլալ»:

«Մանչեսթր Կարտիըն» հիացումով կ'արձանագրէ տասը տարուան մէջ եղած յեղաշրջումները ընկերային ու կրթական կեանքին մէջ եւ կը չարունակէ.—

Քէմալ ջնջեց «քափիթիւլասիոն»ները ինչպէս նաեւ ինքնավար քրիստոնեայ «միլլէթ»ները: Անիկա չի սիրեր մենատէր անունը: Ան յաղթական է — Կազին — ոչ միայն իր օտար թշնամիներուն, այլ իր ժողովուրդին անգործութեան եւ ծուլութեան:

×

«Թայմզ» եւս թղթակցութիւն մը եւ խմբագրական մը հրատարակած է այս առթիւ: Բոլորն ալ հիացումով կը նկարագրեն հոկտ. 29ի տօնակատարութիւնը: Տակաւին ոչ մէկ թերթ չհամարձակեցաւ նկարագրել Կազիին բացասական կողմերը:

Կը զարմանա՞ք···

Թղթակի՞ց թէ լրտես

ԱՆԳԼԻԳԵՐՄԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Գրած էինք թէ Միւնիխի մէջ բանտարկուած է « Տէյլի Թէլէկրաֆ »ի թղթակիցը:

Իբրեւ պատասխան եղած բողոքներուն, գերմանական կառավարութիւնը կ'առարկէ թէ թղթակիցը ամբաստանուած է լրտեսութեամբ եւ պիտի դատուի: Անգլիոյ արտաքին նախարարը հոկտ.28ին իր մօտ կանչելով Լոնտոնի գերմանական դեսպանը, յայտնեց թէ կառավարութիւնը կորովի միջոցներու պիտի դիմէ, եթէ անմիջապէս ազատ չարձակեն թղթակիցը:

Կը կարծուէր թէ անգլ. կառավարութիւնը ձերբակալել պիտի տայ երկու գերման թղթակիցներ, իբրեւ բարոյական ճնշում: Վերջին պահուն գերմանական կառավարութիւնը դատէն հրաժարելով, պարզապէս սահմանէն դուրս հանեց ամբաստանեալ թղթակիցը, որ իր թղթակցութեան մէջ այնպէս ցոյց տուած էր թէ հիթլէրական վաշտերը զինուորական կազմակերպութիւններ են:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

— o —

Հայ Գրական Ակումբի տարեմուտի առաջին երեկոյթը, հոկտ. 28ին, նը-ւիրուեցաւ Յովհաննէս Թումանեա-նին, մահուան տասնամեակի առթիւ: Ներկայ էր գրասէրներու ստուար բ- մը: Նախագահ Ռ. Բերբերեանի բաց-ման կարճ ճառէն յետոյ, Ռ. Զար-դարեան արտասանեց Ս. Թափա-կանի մէկ բանաստեղծութիւնը Յ. Թու-մանեանի մասին: Ապա խօսք առ-ցաւ Ա. Ջամալեանն, որ խնամուած ու գեղեցիկ զեկուցման մը մէջ ներկա-յացուց Յ. Թումանեանը "րպէս" բա-նաստեղծ:

Ա. Ջամալեան նախ քանի մը խօս-քով վեր հանեց Յ. Թումանեանի մա-սին եղած քննադատութիւնն ու գ-նահատութիւնները: Մինչեւ այժմ քննադատները կամ հարեւանցի ա-ցած են Թումանեանի գործերու վր-յէն, կամ զբաղած են բանաստեղ- այս կամ այն կողմով: Մանաւ- չատ թերի է մարքսեան քննադատ- թիւնը, տեսակ մը ծուռ հայելի է ա- քննադատութիւն ը: Օրինակ, «Նո- ծիծաղելի քննադատութիւնը «Ա- րուն կկու»ի մասին, կամ Փարամա- «Անչէջ հուր»ի չուրջ յայտնուած ա- հեթեթ կարծիքները. մարքսիստ Ա. դալբէկեան Թումանեանի «Անչէջ հու- ր»ը կը ներկայացնէ որպէս խոշ- կան իրաւակարգ մը՝ ընկերվար- թիւն, իսկ ուրիշ մարքսիստ քննադատ մը՝ Մկրտչեան կը պնդէ, թէ Թու- մանեանի երգած «Անչէջ Հուրը» ա- դէն իրականացած է Հայաստանի կոլխոզներով եւ սովխոզներով: Փա- ջունիական այս մարդանքներէն առ- բեր, բայց նոյնպէս անհեթեթ են Լէօի յայտնած կարծիքները Յ. Թու- մանեանի մասին: Թումանեան ի- ծաղրով ու հեգնանքով պատասխան- է Լէօի յարձակումներուն իր «Գաղ- ու Մուսան» քերթուածի մէջ:

Ապա, «առանց քննադատի հոգ- առնելու» Ջամալեան քննական ա- նարկ մը նետեց Յ. Թումանեանի փածոյ երկերու վրայ:

Թումանեան իր ստեղծագործ- թեան մէջ էական տեղ կուտայ քին, բայց ձեւն ալ անկարեւոր չ- նոր համար: Ան համոզուած է, որ խորքը կայ, ձեւն ալ կ'ըլլայ: ցիկ համեմատութեամբ մը բա- տեղծը հիմնաւորած է խորքի եւ ձ- արժէքը ստեղծագործութեան մէջ: Թումանեանի երկերու համեմատ- վերլուծութիւնը ցոյց կուտայ, թէ կարեւոր տեղ է տրուած ձեւին: Օր- նակ, համեմատեցէք «Անուշ»ի «Գութանի երգի» առաջին եւ վե- խմբագրութիւնները. ի՛նչ կատա- լութիւն կը ներկայացնեն վերջ- ը: Թումանեան իր կեանքի վեր- տարիները յաճախ կը կրկնէր Օս- Ուայլտի խօսքը, թէ «ես այժմ լի ջնջելով եմ զբաղած քան գրե-

Որո՞նք են Թումանեանի ձեւի առանձնայատկութիւնները.—

Նախ՝ պարզութիւնը: Այս տեսա- տով կատարեալ Հայնէ մըն է Թու- մանեանը:

Երկրորդ՝ նիւթի եւ ոճի կա- եալ ներդաշնակութիւնը:

Երրորդ՝ յոյզերն ու պատկեր- առանձին երեւոյթներով ներկայա- լը: Այս տեսակէտով Թումանեանը նման է. օրինակ, «Փարւանայի» եւ աղջկան պատկերը — «մայլ «անուշ լուսին» կամ «Հոգեհանգ- որ ամբողջապէս պատկեր մըն է:

Չորրորդ՝ վերացական գաղափա- ներու այլաբանական արտայայ- թիւնը, հոմերական ձեւով: Օրի- Թաթուլի կռոյ գեղեցկութեան կայացումը աչուղի կողմէ:

Հինգերորդ՝ չարժումի ու գոր- ղութեան ճոխութիւնը Թումանե- բոլոր երկերու մէջ: Օրինակ, «Ա- «Սասունցի Դաւիթ», «Անուշ» են. համակ չարժում ու գործ- թիւն են:

Որո՞նք են Յ. Թումանեանի հիմ- կան տրամադրութիւնները.—

Նախ՝ տխրութիւնն ու թախ- Մարքսիստները այս տրամադր- ները «դրամատիրական կարգերու» կը վերագրեն: Թումանեան ինք կ'- «Ես տխուր եմ, որովհետեւ մեր ժո- ղովուրդն է տխուր. ես մեր ժո- վուրդի հոգին կը ներկայացնեմ»:

Երկրորդ՝ փիլիսոփայելու հա- մը: Թումանեանի փիլիսոփայ- կեանքի խորհուրդն է, կեանք- մահուան առեղծուածը: Իր եր- ցութիւնն է. «Ունայնութիւն եւ ու- նայնութեանց»: Այստեղէն է «… փի» պաշտամունքը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դէպի գաւառ

— o —

Կոչ մըն է այս, որուն արձագանգը շատ կը լսուի Հայաստանի թերթերուն մէջ: Կառավարութիւնը երիտասարդ մասնագէտներ կը հասցնէ պետութեան ծախքով, որպէսզի գաւառ ղրկէ զանոնք: Բայց անոնք կապուած կը մնան Երեւանին, եւ կը խուսափին գիւղ մեկնելէ:

Խորհ. Հայաստան (5 հոկտ.) նորէն կը զանգատի այս մասին ու կը գրէ.—

Երեւանի անասնաբուժական համալսարանը այս տարի տուաւ 132 շրջանաւարտ: Մասնաւոր յանձնախումբ մը այս երիտասարդ մասնագէտներուն տուաւ պաշտօն մեկնելու այս կամ այն երկիրը (հանրապետութիւն), այս կամ այն շրջանը: Մեծ մասը, սակայն, չգացին իրենց պաշտօնավայրը, իսկ ոմանք ալ գացին ու փախան յաջորդ օրը: Ցիշենք՝ Բաբաջանեան Գարօ, Խաչատրեան Ղազար, Աստաբացեան Կարապետ, Տիրատուրեան Գէորգ, Պետրոսեան Հրաչիկ եւ ուրիշներ: Աւելի «հեռատեսները» տեղաւորուեցան Երեւանի այս կամ այն հաստատութեան մէջ, թէեւ այդ նոր գործերը ոչ մէկ կապ ունին իրենց մասնագիտութեան հետ: Ցիշենք Դարչինեան Արմիկ, Ալիքսանեան Եփրեմ: Մի զարմանաք, երբ ըսենք թէ անասնաբուժական համալսարանի կարգ մը շրջանաւարտներ ալ Երեւանի փակած են իբրեւ... երաժիշտ, նուագածու: Ահա Ժորա Այրումեանը, որ 3 տարի պետութեան ծախքով ուսանողութիւն ըրաւ եւ հիմա ... ջութակահար է: Ոմանք, աւելի «գերբնական» ընդունակութեամբ օժտուած, համալսարանը չաւարտած պաշտօն գտան Երեւանի մէջ, որպէսզի գաւառ չղրկուին, երբ շրջանաւարտ դառնան: Չեն ուզեր գիւղ մեկնիլ.— «Ամօթ դէմ է, որ ես գընամ շրջան՝ աշխատելու»: Քաղքենի մտաւորականի պատասխան: Այս շրջանաւարտներուն մէջ կան դեռ երիտասարդներ ալ, որոնք քաղաքին մէջ բարեկեցիկ ծնողք ունին եւ այսպէս կը մտածեն.— «Շրջան գնացողն ո՞վ է, մի կերպ բարձրագոյն կրթութիւն ձեռք բերինք, որ ուրիշներից յետ չմնանք, ուրիշ ոչինչ»: Վերջապէս կան, որ ուզեր են երկրորդ մասնագիտութիւն մըն ալ սորվիլ, որպէսզի արկածով մը մէկ ասպարէզը իր առջեւ փակուած պարագային, կարենայ օգտուիլ երկրորդ ասպարէզէն:

Վերջապէս պատրուակ մը, որպէսզի գիւղ չերթան, քաղաքը մնան:

Եւ այս ամէնը տեղի կ'ունենայ այն ժամանակ, երբ գիւղատնտեսութիւնը մնացեր է առանց մասնագէտի: Շրջաններու մէջ չկայ գիւղատնտեսական հաստատութիւն մը, որ մասնագէտի պէտք չունենայ: Ի՞նչ օգուտ թէ ըսուած է, որ «մասնագիտական բարձրագոյն վարժարաններու շրջանաւարտները, պետութեան ծախքով ուսանելէ յետոյ, պարտաւոր են 5 տարի գործել պետական մասնագիտական աշխատանքներու մէջ»: Ասոնց արգիլուած ըլլալով հանդերձ մտնել վարչական գործերու մէջ 5 տարուան իրենց ստաժը չաւարտած, այսօր կառավարութեան այս կամ այն գրասենեակի պաշտօնէութեան հարիւրին 90ը ոչ թէ 5 տարուան, այլ եւ նոյն իսկ 5 ամսուան ստաժ չեն կատարած:

«Գնա փայտ բեր, յետոյ կը բժշկեմ»

»»»o«««

Քիչ մըն ալ երգիծանք:

Խորհ. Հայաստանի մէջ թղթակից մը կը գրէ թէ Շամշադինի շրջանի բուժակայանին վարիչը տօքթ. Սարգիս Ցովսէփեան սովորութիւն դարձուցած է հիւանդանոցին պաշտօնեաները օգտագործելու իր տանը համար: Այսպէս մայրապետը հացը կը թխէ, շուկայէն գնումներ կ'ընէ տանը համար: Հիւանդապահուհին կը խնամէ բժիշկին երախաները: Նորաշէն հիւանդանոցին տասնապետը բժիշկին համար գարնան ընթացքին բանջար կը մշակէր, իսկ հիմա խոտ կը հնձէ կովերուն: Հիւանդանոցին դեղագործն ալ բժիշկին քենին է, որ առանց դեղագրի դեղ կուտայ անոնց որ նուէր կը բերեն: Բժիշկն ալ նոյնպէս «փէշքէշ»ով կը բժշկէ հիւանդները: Ով որ «փէշքէշ» չի բերեր, կը վարուի մէկ ձեւով: Օրինակ, Նավուր գիւղէն սայլով հիւանդ մը կը բերեն: Բժիշկը հիւանդին տիրոջ կ'ըսէ.— «Հիւանդը վար իջեցուր, գնա սայլովդ փայտ բեր, որ բժշկեմ հիւանդդ»:

Հիւանդանոցին մթերանոցը, պարտէզը, բանջարանոցը, այս բոլորը բըժիշկին համար են, հիւանդանոցին համար գնուած բաներուն կէսը բժիշկը իր տունը կը ղրկէ:

Կաթնատնտեսութիւն

Աղբաբայի Սուլթանապատ գիւղին մէջ որոշուած է հիմնել կաթնատնտեսութեան մեծ գործարան մը, որ իր կաթը պիտի ստանայ Աղբաբայի եւ Սուլթանապատի անասնապահական տնտեսութիւններէն ու գործարանին մօտիկ 11 գիւղերէն:

Գործարանը տարեկան պիտի վերամշակէ 25,000 կենդինար կաթ, որուն 20 տոկոսը՝ իւղի արտադրութեան, 10–15 տոկոսը տեղական պանիրի, մընացեալ մեծ մասը՝ զուիցերիական պանիրի:

Շինութեան գործը ամբողջովին յանձնուած է իւղի արդիւնաբերութեան վարչութեան: Շէնքը պէտք է պատրաստ ըլլայ 1934ին: Կը նախատեսուի 700,000 րուբլի ծախք:

Այս գործարանը իր մեծութեամբ երկրորդ տեղը պիտի բռնէ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, գերազանցելով Վարանցովկայի գործարանը:

ՁԻՒՆ — ՁՄԵՌ

Անցեալները գրեցինք թէ առաջին ձիւնը տեղաց արդէն Հայաստանի կարգ մը շրջաններուն մէջ: Նոր հեռագիրները կը հաստատեն, որ ձիւն — ձմեռը նստած է երկրին վրայ, այնքան վաղահաս կերպով:

ԴԻԼԻՋԱՆ.— Հոկտ. 8ին Դիլիջանի եւ ուրիշ լեռնային գիւղերու մէջ ձիւն եկաւ: Եղանակը ցրտած է սաստիկ: Դաշտերէն փոխադրուած ցորենին 15 տոկոսը կալսուած չէ տակաւին:

ԱԽՏԱ.— Ցորդ անձրեւներէ վերջ, հոկտեմբեր 8ին, առաւօտուն, ձիւն տեղաց շրջանիս մէջ: Նստած ձիւնին հաստութիւնն է 5 սանթիմեթր:

⁂ Սեւանի աւազանին մէջ եւ շրջակայքը եւս առատ ձիւն տեղաց: Սեմիոնովկայի կիրճը փակուեցաւ ինքնաշարժի երթեւեկի համար:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Երեւանի Մշակոյթի եւ պատմութեան թանգարանին մէջ բացուեցաւ պարսկական արուեստի բաժին մը: Այս բաժնին իբրեւ նուէր, նկարիչ Ս. Խաչատրեան ղրկեց 5 էթիւտ, որոնք պատրաստուած են Պարսկաստանի մէջ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ցնծութեան մէջ են այս օրերս Համիտի Թոռները: Երկրէն ներս ու երկրէն դուրս:

Եւ այս առթիւ, ինչպէս միշտ, հըրապարակի վրայ են, թրքանպաստ մունետիկները: Ամէն ցեղէ ու դասակարգէ: Եւ այս, եւրոպական ցամաքամասէն մինչեւ ասիական երկիրները ու մինչեւ Ամերիկա:

Բացառութիւն մը չկազմեց նաեւ Մարսէյլ:

Տեղական թերթերը, աջ թէ ձախ, շռայլ ու անպատասխանատու գովասանքներ կը հիւսեն թուրք «երիտասարդ հանրապետութեան» տասնամեակին առթիւ:

Հոն ուր կայ, ափ մը Թուրք, կամ ներկայացուցիչ մը, հոն կայ անպայման նաեւ թրքանպաստ քարոզութիւն, եւ իրենց խրախճանքին՝ օտարներ հրաւիրելու մարմաջը:

Այսպէս, համաձայն տեղական թերթերու, կիրակի հոկտ. 29ին, թրքական հիւպատոսարանին մէջ, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, որուն ներկայ են եղած «Թուրք գաղութը», «Թուրքիոյ բարեկամները» եւ տեղական ճարտարարուեստի եւ վաճառականութեան ներկայացուցիչները:

Եւ այս առթիւ, բացումը կատարած են չէնքի մը, որուն մէջ պիտի ցուցադրուին թրքական արտադրութիւնները, եւ ուրկէ պիտի տրուին տեղեկութիւններ այն բոլոր գրօսաշրջիկներուն որոնք կ'ուզեն Թուրքիա ճամբորդել:

Ցետոյ, Թուրք հիւպատոսը արտասանած է ճառ մը, վեր հանելով անձնուրաց ծառայութիւնը Քէմալին, պատերազմի յաջորդող տասնըութ տարիներուն ընթացքին:

Եւ այսպէս, Թուրք, Ֆրանսացի, բոլորը, բոլորը, սեղանի մը շուրջ, գաւաթներ կը պարպեն, մաղթանքներ կ'ընեն «երիտասարդ հանրապետութեան ու անոր ղեկավար» Քէմալին կենացը, վեր հանելով Ֆրանքօ-Թուրք սիրալիր յարաբերութեանց առաւելութիւնները, մաղթելով որ անաղարտ ու անքակտելի մնայ այդ կապը:

Այս առթիւ կրկնենք անգամ մը եւս, թէ, ափսոս որ Եւրոպան ճանչցեր էինք ճառերով ու գիրքերով միայն:

Հ. Տ. Բ.

ԹՈՒՐՔԻԱ

Իզմիրի գիւղացիները

— :-: —

Իզմիրէն կը գրեն «Ազդամ»ի (17 հոկտ.).

Իզմիրի շրջանի գիւղացիներուն դըժնդակ վիճակը հոս օրուան խնդիրը դարձած է: Այս մասին թերթերու մէջ վիճաբանութիւններ կը կատարուին:

Գիւղացիին մէջքը պրկող երկու գըլխաւոր խնդիրներ կան.—

1.— Արտածող կարգ մը վաճառականներու կողմէ ոչինչ գիներով երկրագործէն բերք գնելը:

2.— Երկրագործական դրամատան եղած պարտքերը:

Հարկ է լուրջ միջոցներ ձեռք առնել այս երկու խնդիրներու մասին: Գիւղացին, իր պարտքերուն երեսէն, շատ «փէրիշան» վիճակի մէջ է: Կարելի չէ որ ան կարենայ ելլել այդ պարտքին տակէն: Այդ պատճառաւ, կը պահանջուի որ դիւրութիւն մը ցոյց տան: Իզմիրի թերթերը յօդուածներ կը գրեն այս մասին: «Հիզմէթ» թերթը կը գրէ.— «Մէջտեղը կայ իրականութիւն մը: Ուրիշ երկիրներու մէջ գիւղացիները դէշ վիճակի մատնուած են որովհետեւ իրենց բերքերը չեն արտածուիր: Մեր երկրին մէջ այսպէս չէ պարագան: Գիւղացիին ձեռքը, upof ըլլալով, բնաւ ապրանք չի մընար: Անցեալ տարուան ծխախոտներն իսկ առնուած են իրմէ: Թէեւ կարելի է մտածել որ գիւղացին, առհասարակ, երբ ծխախոտը երկու ոսկիի, իսկ խաղողը յիսուն ղրուշի կը ծախէր, պարտքեր ըրաւ, ու այդ պարտքերուն բարձր տոկոսները այսօր կուտակուած են: Գիները որքան ալ բարձր ըլլան, չեն կրնար կոտր մը դրամ աւելցնել՝ իրենց ապրուստը ապահովելու համար: Կ'ընդունինք որ անկարելի է այդ պարտքերը ջնջել: Բայց, մեր բնակչութեան հարիւրին 80ը կազմող գիւղացիները իրաւունք ունին պահանջելու որ տնտեսական պարագաներն այս օրերուն քիչ մը թուլցուին իրենց ծանր շղթաները, որպէսզի տունը հաճոյքով տեսնեն: Այս տունին պիտի երջանկանան շատ մը քաղաքական ու դատական յանցաւորներ, պարտքի դատապարտեալներուն եւս ուրախութիւն պատճառելը մեր մեծերուն պարտքն է»:

Հոս, բազմաթիւ հողատէրեր եւ ագարակապաններ, չկարենալով իրենց պարտքերը վճարել, իրենց արտերն ու ագարակները կը ծախեն ու թշուառ վիճակի մը կը մատնուին: Հարկ է լրջօրէն քննել այս կարեւորագոյն խնդիրը:

ՅԱՌԱՋ.— Ասկէ առաջ ալ Գոնիայի ու Պրուսայի շրջաններու գիւղացիներու մասին կը գրէին թուրք թերթերը: Առենին թարգմանած էինք զանոնք: Ուշագրաւ է այն պարագան որ, մինչ կը կարծուէր թէ հունձքերէն վերջ գիւղացիին վիճակը քիչ մը կը բարեւնայ, ընդհակառակն սահմանափակ մը ձեւը կը ստանան, հետզհետէ, գիւղացին փրկելու կանչերը: Երբ Իզմիրի, Պրուսայի եւ Գոնիայի շրջանները այսպէս են, կարելի է երեւակայել թէ ինչ ահաւոր վիճակի մէջ են միւս վայրերը: Այս առթիւ, յիշենք, որ «Հէր կիւն» թերթը եւս, իր նոյն օրուան թիւին մէջ (17 հոկտ.) դրած է մեծ նկար մը, ուր կ'երեւին թուրք լրագրողները: «Ալի Տային, թուրք գիւղացին, նայելով իր գիւղի պատուհանէն ու իր գլուխը ժողված յուսահատ գիւղացիներու բազմութիւն մը, լրագրողներուն կ'ըսէ.

— «Եահօ՛, զարգացած լրագրողներ, էֆէնտիներ... աս ի՞նչ վիճակ է, Եւրոպայէն վակոններով թուղթ կը բերէք, 16 էջնոց մեծկակ թերթեր կը հրատարակէք: Ատոնց մէջ սեւնակներով բան կը գրէք շարժանկարի, նոբոյթի, ըսի – ըսաւներու մասին ... ձեզմէ մէկը խելք չընե՞ր մեր վիճակը պարզել, մեզի ուղղութիւն ցոյց տալ»: Կազին ըսած է թէ «Այս երկրին էֆէնտին գիւղացին է...»: Քիչ մըն ալ մեզմով զբաղեցէք, ա՛յ մարդիկ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Վերջապէս..

■■■

ՌՕՄԱՆ, 26 հոկտ.— Անցեալները գրած էի թէ հոկտ. 21ին ժողով մը պիտի գումարուի, մանկապարտէզին բացման վրայ խորհրդակցութիւն կատարելու համար:

Հազիւ տասը հոգի եկած էին եւ ժողովը յետաձգուեցաւ հոկտ. 29ին:

Այս անգամ ներկայ էր գաղութին մեծամասնութիւնը, բոլորն ալ լաւ տրամադրութեամբ: Ժողովին առաջարկուեցաւ պատուելի Խայիկեանը նշանակել ուսուցիչ, սակայն ժողովականները, անոր հովերբանութեան լաւատեղեակ ըլլալով, միաձայն դէմ արտայայտուեցան: Մանաւանդ որ պատուելին կ'ուզէր դպրոցը վարել առանց թաղականներուն միջամտութեան եւ Հայոց պատմութեան փոխարէն ուսուցանել ... Ս. Գիրք:

Ցետոյ մարմին մը ընտրուեցաւ հետեւեալ գործունեայ հայրենակիցներէն.— Սրապգործեան, Պիլալեան, Զաթրեան, Որբերեան, Ցովսէփեան:

Ժողովէն ներս որ եւ է անախորժութիւն չպատահեցաւ: Բոլորը միացեալ ճակատ կազմած ընտրեցին նոր թաղականները եւ մաղթանքներ ըրին, ըսպասելով մանկապարտէզին անյապաղ վերաբացման:

Սուրէն Գասապեան

ՄԱՄՈՒԼ

«ԺԻՀԱԴ»

— • —

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (25 հոկտ.).

— «Հակադաշնակցական բոլոր հոսանքները մէկ ճակատ կազմելով, ճիհատ յայտարարած են Դաշնակցութեան դէմ: Շարժման ղեկավարութիւնը կը գտնուի Չեկայի ձեռքին մէջ Երեւան ուզածն ընել կուտայ խամաճիկներուն: Համայնավարներուն եւ Հօկերուն հակադաշնակցական մոլուցքը մեզ չի զարմացներ: Անոնք բոտիպուած են միշտ փչել, գործ մը տեսած ըլլալու համար: Չենք հասկնար թէ Ռամկավար կուսակցութիւնը ի՞նչ շահէ դրդուած, դիրք բռնած է համայնավարներու կողքին, ընդդէմ Դաշնակցութեան:

Գիտենք որ Ռամկավար կուսակցութեան գոյութիւնը պայմանաւորուած է հակադաշնակցական պայքարով ու գործունէութեամբ: Գիտենք թէ ռամկավարները թէ անհատապէս եւ թէ հաւաքապէս ատելութեամբ եւ թշնամանքով լեցուած են Դաշնակցութեան դէմ: Ասոր պատճառը մեզի համար յայտնի չէ: Ռամկավար թերթերը կը գրեն թէ իրենց հակադաշնակցական գործունէութիւնը թելադրուած է Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի շահերէն եւ թէ Դաշնակցութեան դէմ կռուելով, կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը: Հաւատա՞նք որ այսպէս է: Ոչ: Ինչպէս միշտ, ռամկավար կուսակցութիւնը այս անգամ ալ կը կեղծէ, ժողովուրդէն պահելով յետին միտքերը:

Ռամկավար կուսակցութիւնը Դաշնակցութեան չափ հայրենասէր եւ ժողովրդասէր չի կրնար ըլլալ: Ռամկավար կուսակցութիւնը անհարազատ եւ օտար է Հայաստանին եւ ժողովուրդին: Ուրեմն, անոր գործունէութիւնը չի կրնար թելադրուած ըլլալ Հայաստանի եւ ժողովուրդի շահերէն:

Ռամկավար կուսակցութիւնը կազմուած է պայքարելու համար Դաշնակցութեան դէմ: Ուրիշ նպատակ ունեցած չէ եւ չունի: Իսկ վերջին տարիներուն, այդ նպատակին հաւատարիմ մնալով մէկտեղ, յաւակնութիւնն ունի իր ազդեցութեան տակ առնելու գաղութահայ բոլոր կազմակերպութիւնները, Բարեգործականի խողովակով: Բարեգործականի տասնեակ հազար սթերլինները կը գործածուին ռամկավարներու ծրագիրը յաջողցնելու համար: Թէ Բարեգործականը ինչ պիտի շահի այս նոր ուղղութենէն, ատիկա ցոյց պիտի տայ ապագան:

Ուրեմն, Ռամկավար կուսակցութիւնը քաղաքական ու ընկերային դաւանանք ունեցող կուսակցութիւն չէ, այլ հակադաշնակցական կազմակերպութիւն, որ պարտականութիւն ունի զօրաշարժի ենթարկել սուտեր, զրպարտութիւններ, քսութիւններ, վատաբանելու համար Դաշնակցութիւնը:

Ռամկավար կուսակցութեան այս «ազգանուէր» գործունէութեան դէմ առարկութիւն չունինք: Իր գիտնալիք բանն է: Ուզած ճամբան կրնայ ընտրել: Բայց դիտողութիւն մը: Ի՞նչ պէտք մէկ ճակատ կազմել համայնավարներու հետ, որոնք ներքին խնդիրները կը տանին օտար հաւաքոյթներու վարկաբեկելով հայ անունը:

Ինչո՞ւ այս տխմար գործելակերպը որ կրնայ գաղութներու հանգիստը վրդովել: Ինչո՞ւ օրինակ չառնել յունահայ անցեալ դէպքերէն: Այս գաղութը ռամկավար-համայնավար գործակցութեան (1924 – 25) հետեւանքները տակաւին կը կրէ:

Իշխանութիւնները մինչեւ այսօր կասկածով կը նային մեր հաւաքականութեան վրայ, անոր ամէն մէկ շարժման մէջ համայնավարներու ազդեցութիւնը տեսնելով:

Գալով մեզի, ճիհատէն կամ պայքարէն վախցող չենք: Ով որ տղամարդ է բաց ճակատով թող մեր դէմ ելլէ: Կամ քիթը կը ջարդենք կամ վրայ կուտանք մեր քիթը: Միայն թէ ջարդուելիք քիթերը չվտանգեն գաղութներու հանգիստը»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբը Թիէոյի մէջ

■■■

ՎԻԷՆ, 31 հոկտ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի ֆութպոլի խումբը զանազան բարձր խումբերէն հրաւէր ստացած է մրցելու համար: Ֆութպոլի յանձնախումբը բոլոր հրաւէրներուն սիրով պատասխանած է եւ այժմէն իսկ ապահոված է 7 կարեւոր մեծ մրցումներ, վերջին 15 օրուան ընթացքին ստացած է նոր նամակներ մրցման համար:

Թիէոյ քաղաքին խումբը մրցումի կը հրաւիրէր հոկտ. 29ին յանձն առնելով վճարել ճանապարհածախսը, ճաշի դրամը եւ քանի մը հարիւր ֆրանք ալ՝ միութեան: Մեր խումբը ճամբայ ելաւ ժամը 6.30ին, դէպի Թիէօ: Կէս օրին հասանք եւ մեզ դիմաւորեցին ֆրանսական խումբին ներկայացուցիչները եւ առաջնորդեցին ճաշարան: Կարճ պտոյտէ մը յետոյ, մեր տղաքը ելան դաշտ, առաջնորդութեամբ խմբապետ Ա. Տիգրանեանի: Խաղը սկսաւ ժամը 2.45ին, հակառակորդի յարձակողականով: Երկուստեք լաւ խաղարկութիւն ցոյց կուտային: Կիսախաղը վերջանալու տասը վայրկեան մնացած մեր վերջապահին մէկ սխալէն օգտուելով հակառակորդը շահեցաւ մէկ նշանակէտ: Առաջին կիսախաղը վերջացաւ Թիէոյի խումբին յաղթութեամբ: (Այս խումբը իր նահանգին ախոյեանն է եւ միասին բերած էր չորս խաղացողներ՝ ուրիշ խումբերէ):

Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդը կ'ուզէր առթէն օգտուիլ, սակայն շնորհիւ Ա. Տիգրանեանի (խմբապետ) եւ Վահրամին գնդակները ետ կը մղուէին: Այս անգամ մեր տղաքը սկսան յառաջանալ եւ վարպետ խաղարկութեամբ Խորէնին «փաս»ին վրայ Նուպարը նշանակեց հաւասարեցուցիչ նըշանակէտը: Հակառակորդ խումբը կը ջանար յաղթութիւնը ապահովել, սակայն մեր տղաքը կը տիրապետէին դաշտին: Կարապետին «փաս»ին վրայ Նորայրը նշանակեց երկրորդ նշանակէտը: Հակառակորդը վերջին ճիգը թափեց խաղը հաւասարեցնելու համար բայց անօգուտ: Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ, 2–1: Ժողովուրդը անվերջ կը ծափահարէր հայ մարզիկները: Եկած էին տասնեակ մը Հայեր քաջալերելու համար Հայ մարզիկները: Խաղէն վերջ Ֆրանսացիները մեզ պատուեցին տաք գինիով եւ փափաք յայտնեցին որ ուրիշ առթիւ ալ այցելեն:

⁂ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը հոկտ. 22ին մրցում ունեցաւ Տեսինի լաւագոյն խումբի դէմ: Արդիւնքը եղաւ հաւասար 1–1:

Այս կիրակի, 5 նոյ. Ա. խումբը ընդդէմ Լիոնի A.S.P. Ա. խումբի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ: Սիրով կը հրաւիրուի մարզասէր հասարակութիւնը քաջալերելու համար հայ մարզիկները:

Ցաջողութիւն:

Ց. Մաքսուեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԵՄԻԱ ՉԷԼԷՊԻ ՔԷՕՄԻՒՐՃԵԱՆ «ՍՏԱՄՊՕԼՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»: Հըրատարակեց եւ ծանօթագրեց Տօքթ. Վահրամ Ց. Թորգոմեան, ի բժշկական համալսարանէն Փարիզի: Հատոր Բ.: «Ազգային Մատենադարան» ՃԼ: Մխիթարեան տպարան: Գին 6 գ. ֆ.:

ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ. հեղինակ՝ Վալէրի Բրիւսով, թարգմ. ռուսերէն բնագրէն Հ. Ց. Վ. Մարգարեան: 1931:

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐ ՆՈՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ, հեղինակ՝ Վալէրի Բրիւսով, թարգմ. ռուսերէն բնագրէն Հ. Ցովսէփ Մարգարեան: 1923:

ՓԱՒՍՏՈՍԻ ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՉՈՐՍ ԴՊՐՈՒԹԻՒՆՍ: Դ. տպագրութիւն: 1933: Գին 5 գ. ֆրանք:

ՎԱՐՔ ՄԽԻԹԱՐԱՅ ԱԲԲԱՅԻ ՍԵԲԱՍՏԱՑՒՈՅ: Գրեց՝ Հ. Ցովհաննէս Վ. Թորոսեան: Գ. տպագրութիւն: 1932:

ՖԻՑ – ՀԷՆՐԻ ԿԱՄ ԽԵՆԹԸ (տրամ չորս հանդէսով): Թրգմ. իտալերէնէ: Դիմել՝ Մխիթարեան տպարան, Վենետիկ, Ս. Ղազար:

բաղին հարսանեկան թափօրով, որուն մանրամասնութիւնները հաղորդած էինք առջի օր։ Թերթ մը դիտել կու տայ թէ կարելի չէ առաջնութեան հասնիլ, երբ ծնունդները չաւելնան յառաջիկայ քանի մը տարիներու ընթացքին։ Իրաւ է ծնունդները չաւելնան յառաջիկայ քանի մը տարիներու ընթացքին։ Իրաւ է որ ամուսնութիւնները եւ ծնունդները շարունակ պակսած են, քանի մը տարիէ ի վեր։ Ծնունդները, որ 1928 — 1931 կ՚աւելնէին տարեկան մէկ միլիոնը, հազիւ 992,000ի հասած են 1932ին, իսկ այս տարուան առաջին ամիսներուն համար կը ցուցնեն 11,000ի նուազում՝ 1932ի նոյն ժամանակաշրջանին վրայ։ Միայն մահերու նուազումն է որ կը մեղմացնէ ծնունդներու անկման հետեւանքները։ Ահա թէ ինչու պէտք է քաջալերել ամուսնութիւնները, պետական պարգեւներով եւ հարսանեկան թափօրներով...

Լիթվինով եւ Լինտպէրկ մեկնեցան

Չորեքշաբթի օր Շէրպուրէն նաւ նստաւ Պ. Լիթվինով, Ամերիկա երթալու համար։ Մերժեց ո՛ր եւ է յայտարարութիւն ընել։ Միայն ըսաւ թէ չի գիտեր երբ պիտի վերադառնայ։

Ուաշինկթընի մէջ, Խ. Միութեան բանագնացը պիտի ընդունուի այն միեւնոյն պատիւներով որ կ՚ընծայուին Մ. Նահանգներուն կողմէ ճանչցուած պետութեանց նախարարներուն։ Արտաքին նախարարութեան պաշտօնեաները դիմաւորելու պիտի երթան մինչեւ Նիւ Եորք, իսկ նախարարը պիտի դիմաւորէ Ուաշինկթընի մէջ, ուր Պ. Լիթվինով կը հասնի նոյ. 7ին։

⁂ Գնդ. Լինտպէրկ, երիտասարդ օդաչուն որ առաջին անգամ կտրեց Ատլանտեանը եւ որ Փարիզ կը գտնուէր շաբաթէ մը ի վեր, մեկնեցաւ երէկ, իր կնոջը հետ։

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ԱՆԻԷՌ-ՍՈՒՐ-ՍԷՆ «Վիշապ» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Պէքոնի կայարանի դիմացի ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Ներկայ կ՚ըլլայ ընկեր Ա. Ծամալեան։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽՄԲԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ քրիստափոր խումբը, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ։

Ապառաժ խումբը այսօր Ուր. իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, ընկ. Ռ. Լուսարեւեանի բնակարանին մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Ներկայ կ՚ըլլան կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (Մարսէյլ) «Վռամեան» Ենթակոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Գայլ Վահան, Մուրատ եւ Կայծակ խումբերը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 5ին, 267 Րիւ Լիոն, Պառ Փրովանսալ, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան նոր Գրադարանին սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պուլվար Օտտօի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Միութեանս Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Զարդարեան Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇԱԼԷԹԻ Բարկէն – Սիւնի խումբին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131, rue Paul Berruel (նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard։ Կը կարդացուի Իրազեկի ուսումնասիրութիւնը «Առաջին Հայ թատերգութիւնը»։ Մուտքը ազատ է։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» միութեան ցարեկան պարահանդէսը (Ի նպաստ իր ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ) նոյեմբեր 18ին շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԱԶԴ

Loterie Nationale

Montante de Lots exempte de tous impôs

1	Lot	de	5	Millons
15	»	»	1	Millon
20	»	»	500,000	Frs.
200	»	»	100,000	»
200	»	»	50,000	»
2000	»	»	10,000	»
200,000	»	»	200	

Prix 100 Francs

Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին կամաւորներու Միութիւնը Նախաձեռնութիւնը ունեցած է ծախելու Loterie Nationaleի տոմսակներէն, որոնց 3րդ շարքին, ինչպէս նաեւ յաջորդ շարքերուն վաճառման հոգը յանձն առած է M. Sourène Djermaghian (Trésorier del'Association) որուն կրնան դիմել փափաքող ազգակիցները օր առաջ։ Շտապեցէք գնել 3րդ շարքի տոմսակները որոնք հրապարակ ելած են։ Հասցէ՝ 44, rue Lafayette Paris, J. Darayanի գրասենեակը։

ԲՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber։

Կարեւոր օրակարգ։ Անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶԻ Սալնոյձորի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 119, Ավընիւ տ՚Իթալի։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

5, Rue Reculettes մէթրօ՝ d'Italie կամ Gobelins 2 փիէս։ Մուտք, խոհ., լոգ., կեդր. ջեռ. լուաց. ջուր։ Շարժով 4800 առանց լոգարանի 4000։

Դրա՞մ գտնել կ՚ուզէք, դատական գործ մը ունի՞ք,
Առնելիք - տալիքի վերաբերեալ կարգադրութեան կարօտ խնդի՞ր մը ունիք,
Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Դրամ կը ճարէ խանութի գրաւի վրայ (Nantissement), տան գրաւի վրայ (Hypothèque), նոյն իսկ երկրորդ իբօթէքով, առեւտրական մուրհակներ զեղչել տալով, եւ լն. շատ նպաստաւոր պայմաններով։

Կը ստանձնէ ամէն կարգի դատական գործեր, առեւտրական, քաղաքային, պատժական եւ մանաւանդ արկածի վերաբերեալ։

Կը կատարէ պաշտօնական թուղթերու թարգմանութիւն եւ վաւերացում, կը խմբագրէ ամէն տեսակ նամակ եւ խնդրագիր։

Առաջին խորհրդակցութիւնը բացարձակապէս ձրի է այնպէս որ ոչինչ կը կորսնցնէք անգամ մը խորհուրդ հարցնելով։

Կ՚ընդունի առաւօտները ժամը 10էն 12, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 3էն 7 եւ ժամադրութեան վրայ։

Առժամեայ հասցէ՝

179, Rue de Vaugirard Métro եւ Nord - Sud: Pasteur

(Առաջին սանդուխ, ձախ թեւի վրայ, երկրորդ յարկ՝ ձախ)։

ԵՐԵԿՈՅԹ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՇԱՎԻԼԻ «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻՆ

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին SALLE PANTINի մէջ 114, Grand'Rue. Chaville.

Կը ներկայացուի Ազգային - Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ողբերգութիւնը

Մուտք 4 ֆրանք։

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ Անսիէն Մէռի կայարանը։

Թատերական ներկայացում Մարսէյլի մէջ

կազմակերպուած՝ Զարսանճագի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ ՎԱՂԸ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին 84, ՌԻՒ ՇԱԲ. ՍԱԼ ՇԱԲԻ ՄԷՋ

Ղեկավարութեամբ դերասան ԹՐԱԳՕՇԻ

կը ներկայացուի ԶԱՐ ՈԳԻՆ

կը մասնակցին՝ Օրիորդ՝ Գրիգորեան։ Տիկիններ՝ Անուշ, Էլգովանեան։ Պարոններ՝ Պիչկէօթիւրեան, Ց. Ինճէեան, Կ. Մութաֆեան։

Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք։

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՄԱՔ-ՄԱՀՈՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25ին ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ

կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

Հանդէս - Տօնածառ

ՖՐ Հ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Յունուար 7ին Անկէնի մէջ

Նկատի ունենալ այս թուականը։

Morcellement «Le Four» à Marseille

Նահանգապետարանի 92 դեկտ. 1931 թուակիր արտօնութեամբ ԼԱ ՌՕԶԷՆ (La Rose) քիչ հեռու, թիւ 4 հանրակառք Շըմէն տէ զ՚Օլիվի (Chemin des Olives) հանրակառքի ճիշդ գծին վրայ, Les Marlégauxի կայարանին (arrêt fixe) առջեւ,

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

400 քառակուսի մեթրնոց հողամասեր խիստ ձեռնտու գիներով։ Դիմել՝ Հայերու համար միակ ներկայացուցիչ՝ Պ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԼԵԱՆԻ

Շաբթու մէջ ամէն օր Bar des Lions. Cours Belsunce. իսկ կիրակի օրերը տեղւոյն վրայ ժամը 9էն 18։

Հասցէի փոփոխութիւն

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՌՆԻԿ ԱՃԵՄԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

42 RUE BLANCHE, PARIS (9) Մէթրօ՝ Trinité et Blanche

Կարտանի մէջ ՅԱՌԱՋի գործակալն է

Լ. ԳԱՅԱՃԱՆԵԱՆ

Epicerie Puits Bivert, Gardanne

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի պրանց, կանանց եւ տղայոց թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ՚այցելէ։ Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու։

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ

21-23 Rue Saulnier. Métro: Cadet

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնապատեհ պայմաններով։

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & Poissonnière)

R. C. Seine 415941 **Tél. LOUVRE:** 57 - 37

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ՚ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ։

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՐԻՒ ՏԸ ՊՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), բացած եմ – ՍԵՒԱՆ — Նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ զեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ՚ընդունինք, եւ տեղւոյն վրայ կը յանձնենք։

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais)։

ԳՐՊԱՆԻ ԲԱՌԱՐԱՆ Հեղինակ Մ. Ս. ԴԱՒԻԹ - ԲԷԿ (Հայերէն - Ֆրանսերէն)

432 էջ կը պարունակէ աւելի քան 10,000 բառեր։ Ֆրանսերէն սորվող Հայու համար անհրաժեշտ գիրք մը։ Գինն է 15 ֆրանք։ Բացարձակապէս ԿԱՆԽԻԿ։ Ապառիկ ապսպրանքները նկատի չեն առնուիր։ Փօսթի ծախք չկայ։

դիմել *H. TURABIAN. 227 Bld. Raspail. Paris (14)*

ԳՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 100ին 30 ԶԵՂՉ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃԱՂԱՏ ՄԵՔՍԻԿԱՑԻՆ

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

Նստարանին միւս ծայրը Մեքսիկացին իր սիկառէթները կը փաթթէր։ Էշընտէն հեռագրին բառերը կը բանար եւ ամէն մէկ բառը կը գրէր։ Կը ջանար միշտ նախադասութեան իմաստը գրաւել։ Մինչեւ որ ամբողջացուցած չըլլար զայն, ամէն կանխահաս եզրակացութիւն կրնար սխալ ըլլալ։ Երբ վերջապէս աւարտեցաւ, մէկ ծայրէն միւսը կարդաց։

« Կոստանտին Անտրէասի հիւանդ, Պիրէոն մնացած է. ճամբորդութիւնը յետաձգուած է։ Վերադարձէք Ժընեւ եւ հրահանգի սպասեցէք »։

Էշընտէն նախ չհասկցաւ, կրկին կարդաց եւ սկսաւ ղօղալ։ Ցետոյ ամբողջ պաղարիւնը կորսնցնելով, խեղդուկ ձայնով մը բերնէն փախցուց.

— Ա՜յ ապուշ, սխալ գուն գարկեր էք։

Էշընտէն վերադարձած էր Ժընեւ, եւ կը ճաթէր տաղտուկէն։ Ցաճախ ձիով պտոյտներ կը կատարէր լճին ափը։ Իր պաշտօնական կեանքը կ՚անցնէր միօրինակ եւ կանոնաւոր, ինչպէս կեանքը քաղաքիպաշտօնեայի մը։ Որոշ թուականներու կը տեսնէր իր գործակալները, անոնց ամսականները հաշիւը մաքրելու համար։ Երբ նոր մը վարձէր, անհրաժեշտ տեղեկութիւնները կու տար անոր եւ կը ղրկէր Գերմանիա։ Անմիջապէս որ տեղեկութիւն մը ստանար, կը հաղորդէր տա որ անկ է։ Շաբաթը անգամ մը Ֆրանսա կ՚անցնէր, պաշտօնակցի մը հետ խորհրդակցելու եւ անհրաժեշտ հրահանգները ստանալու համար Լոնտոնէն։ Կարգ ծախող պառաւ մը շուկան իրեն կը բերէր միւս եղերքէն նամակներ։ Միշտ ամենափոքր լուրին իսկ հետամուտ, երկար տեղեկագիրներ կը խմբագրէր, վըստահ սակայն թէ ոչ ոք կը կարդար։ Բայց օր մը երբ անոնցմէ մէկուն մէջ կատակ մը սպրդեցուց, ամենաչոր յանդիմանութեան մը եկաւ զինքը կարգի հրաւիրելու։ Իր աշխատանքը, որքան ալ օգտակար, նորէն տաղտկալի կը թուէր։

Անգամ մը, առ ի չգոյէ լաւագոյնի, սկսաւ սիրաբանիլ պառաւին Հէկլինսի հետ։ Գիտէր որ Աւստրիոյ հաշւոյն կ՚աշխատի ան։ Պառաւուհիին ուզածն ալ այդ էր։ Երբ ծաղիկներ կը ղրկէր անոր, պառաւուհին ջերմագին բառեր կը գտնէր շնորհակալութիւն յայտնելու համար։ Անոր հետ նուագով կը պտտէր եւ նուրբ ձեռքը ջուրին հոսանքին կը ձգէր յուլօրէն, հառաչելով սիրոյ վիշտերուն համար։ Միասին ճաշեցին ու յետոյ գացին տեսնել Ռոմէօ – Ժիւլիէթի Ֆրանսերէն մէկ արձակ թարգմանութիւնը։ Էշընտէն տակաւին կը տատամսէր իր սիրաբանութիւնը աւելի առաջ տանելու, երբ Ռ. չորութեամբ հարցուց թէ ինչ կը բանի։ Կ՚ըսէին թէ շատ կ՚երեւայ կարծեցեալ պառաւուհիի մը հետ, որ ծանօթ էր իբրեւ գործակալ կեդրոնական պետութեանց, մինչդեռ պէտք էր սահմանափակուիլ պարզ քաղաքավարութեամբ։ Էշընտէն ուսերը թօթուեց։ Ռ. կ՚անարգէր իր ուշիմութիւնը, բայց պատմութեան ամէնէն հետաքրքիր կողմը այն էր որ Ժընեւի մէջ մէկը պաշտօն ստացած էր իր վըրայ հսկելու։ Չէին ուզեր թոյլ տալ որ իրեն արկածախնդրութեան մը մէջ որ կրնար խանգարել իր առաքելութիւնը։ Խնդաց այս անվստահութեան վրայ։ Ամէն պարագայի մէջ, ի՜նչ հին աղուէս էր սա Ռ.ը։ Բան մը չէր ձգեր պատահականութեան, ոչ ոքի վրայ վստահութիւն ունէր։ Իր ստորադասները վերէն վար պարզ մեքենաներ կը նկատէր։ Էշընտէն ի զուր կը փընտռէր զինքը լրտեսողը։ Պանդոկի ծառաներէն մէ՞կը։

Գիտէր որ Ռ. մեծ կարեւորութիւն կու տար անոնց, չէ՞ որ կրնային ամէն տեղ սպրդիլ։ Թերեւս Ռ. նոյն ինքն պառաւուհիէն տեղեկացած էր։ Տեսնուած էր որ այդ գեղեցիկ լրտեսուհիները երկու շուանի վրայ խաղային, երկու տիրոջ ծառայելով։ Էշընտէն շարունակեց անոր հանդէպ իր յարգալիր մեծարանքը, բայց զգուշացաւ կնամեծար նախադասութիւններէ։

Երբ ձին դարձուց եւ քաղաք վերադարձաւ, դռնապանը հեռագիր մը երկարեց իրեն.—«Մօրաքոյր Մաճին շատ հիւանդ է Լօթի պանդոկին մէջ, Փարիզ։ Կը խնդրէ երթալ զինքը տեսնել փութով, Ռէյմօն»։

« Ռէյմօն »ը, Ռ.ի ծածկանուններէն մէկն էր եւ որովհետեւ Էշընտէն Մաճի անունով մօրաքոյր մը չունէր, հասկցաւ անմիջապէս թէ զինքը Փարիզ կը կանչեն։ Միշտ կ՚երեւակայէր որ իր պետը պարապ ժամերուն մեծ մասը ոստիկանական վէպեր կարդալու կը յատկացնէր եւ իր լաւ օրերուն Շէրլօք – Հօլմսի դերը խաղալէ հաճոյք կը զգար։ Երբ Ռ. կը զգար ուղղամտածութի մը յաջողութիւնը, դէմքին զուարթութենէն կը հասկնայիր, բայց յաջողելէ վերջ վերստին կ՚իյնար իր մռայլ տրամադրութեան մէջ, որուն հետեւանքները կը կրէին իր ստորադասները։

Մինչ կ՚ուզէր հասկնալ թէ ճեպընթացը երբ կը մեկնի Փարիզ, հեռագիրը սեղանին վրայ ձգեց։

Պատի ժամացոյցին նայեցաւ հասկնալու համար թէ ժամանակ ունի՞ անցագիրը վաւերացնելու, հիւպատոսարանը գոցուելէ առաջ։ Երբ վեր կ՚ելլէր անցագիրը առնելու համար, դռնապանը կանչեց զինքը ճիշդ վերելակին դուռը գոցուելու միջոցին։

— Պարոնը մոռցաւ իր հեռագիրը...

— Գետինը անցնի, ըսաւ Էշընտէն...

Այսպէս, եթէ պառաւուհին լրտեսի յանկարծական մեկնումը զայն վերագրէր ազգականի մը հիւանդութեան։ Այս խառնակ օրերուն, ... էր որ ամէնքանի համոզիչ բացատրութիւն մը տրուէր։ Էշընտէնը ... ճանչնային Ֆրանսական հիւպատոսարանը, եւ ժամանակ կորսնցնել ... իրեն։ Պանդոկ վերադարձին ... մտաւ եւ հագուստը փոխեց։ Այս ... խատեսուած ճամբորդութիւնը ... էր իրեն։

(Շար.)

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ Օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր ... տուներու մէջ։ Դիմել Յառաջի վարչութեան։

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :–: R. .. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԽՐԹԵԽԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

4 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2355

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԵՆՔ ՔԱՏԵՑԻՆ ԵՒ ՀԻՄԱ ԿԸ ՔՂՔԱՆ

Շատ կարծիքներ յայտնուեցան վերջին փախուստներու մասին:

Հրապարակ իջաւ նոյնիսկ Հայաստանի «վարչապետ»ը, բացատրելու համար հիմնական պատճառը: Եւ ուրիշ բան չգտնելով, տորագրեց հետեւեալ իմաստո՛ւն խօսքերը.

— «... Ցիշեալ տարրերը բացառապէս այն շերտերիցն են, որոնք վերջին տարիների ընթացքում արտասահմանում կտրուած են եղել արտադրական աշխատանքից, զբաղուել են մանր առեւտրով, կորցրել են արտադրական աշխատանք կատարողի նկարագիրը, մարդիկ որոնց մէջ խոր արմատներ է թողել ցպաստընկալի հոգեբանութիւնը»: (*Անձնական նամակ սեպտ. 4ի. մամուլին հաղորդուած Բարեգործականի Դիւանին կողմէ*):

Իր առենին, մենք զբաղեցանք այս հարցով եւ հաստատեցինք թէ անորդար են եղած վերագրումները: (Յառաջ, 15 եւ 17 հոկտեմբեր):

Միեւնոյն ատեն, մատնանշեցինք ներգաղթի առթիւ կատարուած խեղկատակութիւնները, գոհունակութիւն յայտնելով Պ. Սահակ Տ. Գաբրիէլեանի միւս յայտարարութեան մասին.

— «Ի՛նչ խօսք որ, այս անգամ պիտի աշխատուի չկրկնել անցեալ տարուան սխալները, այսինքն առ այժմ, կազմել ներգաղթողների կարաւանները բացառապէս արտադրական աշխատանքի ընդունակ, որակեալ մարդկանցից»: (Յառաջ, 19 հոկտ.):

Հարկ է անգամ մը եւս քրքրել այս դժբախտ խնդիրը, քանի որ կը խորհին շարունակել ներգաղթը, առաջին առթիւ 2—3000 հոգի ընդունելով յառաջիկայ գարնան:

Հարկ է կրկին եւ կրկին մերկացնել մինչեւ հիմա կատարուած ապիկարութիւններն ու խարդախութիւնները, որպէսզի նորէն դժբախտութիւնը չունենանք նոր փախստականներու ցանկեր արձանագրելու եւ խմբանկարներ տպելու:

Մինչեւ հիմա կատարուած փորձը ցոյց կու տայ որ՝ Երեւանցիները եւ իրենց արտասահմանի գոյնզգոյն գործակալները ներգաղթ ըսելով կը հասկնան տեսակ մը մարդորսութիւն կամ առեւտուր:

Անոնք հայրենիքի գաղափարով տոգորուած կամ «արտադրական աշխատանքի ընդունակ, որակեալ» տարրերը չէր որ գտեցին, այլ մասնաւոր ապսպրանքի վրայ եւ խարդախօրէն մատնանշուած «հաւատարիմ»ները:

Ի՛նչ պատկերազարդ պատմութիւններ երեւան եկան, այս առթիւ, մասնաւորապէս Յունաստանի մէջ:

Ահա վկայութիւն մը՝ Աթէնքի «Նոր Օր»էն, որ զարմանազան մերկացումներ հրատարակեց ներգաղթի օրերուն, նոյնիսկ Պ. Շահվէրտեանի գործակալներուն ստորագրութեամբ.

— «Մենք մօտէն կը ճանչնանք գաղթականները, որոնց հետ տարիներ ապրած ենք քով քովի: Նախ ըսենք որ ներգաղթողները տասն անգամ մաղուելէ յետոյ է որ շոգենաւ դրուեցան: Անոնց մէջ ոչ մէկ անգործ չկար, բացի քանի մը համայնավարներէ, որոնք դատական հետապնդումէ խուսափելու համար Հայաստան մեկնեցան:

Առանց բացառութեան, գրեթէ բոլոր արձանագրուածները, ֆիչ թէ շատ դրամ ունէին: Սպիտակեղէնի ծրարներով նաւ նստան: Շատերու մէջքին տոլարներ կապուած էին: Մեր ծանօթներէն քանի մը հարիւր հոգի, տուն ու տեղ, գործ ու խանութ ձգելով ցանկերու մէջ արձանագրուեցան կաշառք տալու գնով (տատամնաքոյժ Պ. Քիւթնէրեան այս մասին բաւական լայն ծանօթութիւններ ունի): Ընտանիքներ կը ճանչնանք, որոնք բարեկեցիկ էին եւ Հայաստան գացին միմիայն հոն աշխատելու եւ հոն մեռնելու համար:

Մէկ խօսքով, անգործ, ծոյլ, թշուառ կամ անօթի գաղթական չարձանագրեցին ներգաղթի ցանկերուն մէջ: Անգործ չափահաս որբերուն աղերսանքին եւ ողբ ու կոծին առջեւ Պ. Շահվերտեան անդրդուելի մնաց»: (29 հոկտ.):

Այսպիսի «հայրենասէրներ» ի հարկէ պիտի փախչէին, առաջին առթիւ, խորթ գտնելով միջավայրը:

Թէեւ, Ատրպատականի Թեմական Խորհուրդին հաղորդած առաջին ցանկը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը բաղկանայ «որակեալ» աշխատաւորներէ,— գիւղատնտես, դերձակ, արհեստաւոր, հեռագրիչ, հացագործ, մսագործ, կտաւագործ, սափրիչ, կօշկակար, պայտար, մեքենավար, կառավար, ներկարար, լուսանկարիչ, որմնադիր, քարտաշ, օճառագործ, ձուլիչ, մեքենագէտ, ջուլհակ, հիւսն, ոսկերիչ, ծխախոտ մշակող, տապակագործ, փականագործ, գրաչար, դարբին եւայլն:

Այս պատկերին առջեւ, մենք իրաւունք ունի՞նք հարցնելու,— Պարոններ, դուք աշխատաւորական հայրենիքին գաղափարը զօրացնելո՞ւ կը ձգտիք, թէ քանդելու: Ձեր նպատակը երկիրը շինե՞լ է, թէ խարխուլ կամուրջ մը հաստատել Երեւանի եւ գաղութներուն միջեւ:

Քանի որոշ պատասխան չեն տար այս կենսական հարցին, փախուստներ միշտ ալ պիտի պատահին:

Պետութիւն մը որ քաղաքականութիւն կը խաղայ ներգաղթի գործին մէջ, անտեսելով պիտանի՝ բուն աշխատաւոր տարրերը եւ ստեղծելով «բայա»ներու հոգեբանութիւն մը, իրաւունք չունի գանգատելու եւ իր մեղքը ուրիշներու վզին փաթթելու:

Ներգաղթը ոչ միայն տնտեսական, այլեւ քաղաքական գործ է: Եւ հաւաքի գործ:

Այս կը նշանակէ թէ՝ պիտի զատուին ու տարուին անոնք որ տեղեակ են Հայաստանի կարգ ու սարքին եւ կացութեան, եւ յանձնառու՝ պահանջուած «շինարարական» զոհողութեանց: Եւ ոչ թէ անոնք որ, կը ցուցակագրուին Հօկերու եւ զանազան գործակալներու կողմէ, բռնադատեալ երդումներով, աճուրդի դրութեամբ կամ ... մրցանակաբաշխութեամբ:

Թող գոնէ մէկ անգամ փոխեն իրենց մեթոտները, եւ ամէնէն առաջ իրենք պիտի շահին:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

— o —

Հրեայ մը ճամբան կը կեցնէ իր հայրենակիցը որ արագ արագ կ'անցնէր իր քովէն:

— Զգէ՛, կարեւոր գործ ունիմ ...

— Գիտե՛մ կարեւոր գործդ ... գուշակութիւն մը ըսե՛մ ... Եթէ ճիշդ է, ոսկի մը կուտա՞ս ինծի ...

— Լա՛ւ, ըսէ՛ տեսնեմ ...

— Հիմա դուն ապահովագրական ընկերութեան մը պիտի երթաս ...

— Ցետո՞յ ...

— Խանութդ 2000 ոսկիի ապահովագրել պիտի տաս ...

— Վերջը՞ ...

— Վերջը խանութդ պիտի երթաս, կրակ մը ձգես եւ ...

— Է՛յ ...

— Երկու օր ետքն ալ ընկերութենէն պիտի գանձես դրամդ: Ճի՞շդ էր գուշակութիւնս:

— Գուշակութիւնդ ճիշդ չէ, սիրելիս, բայց այդ տուած խելքդ ջուրին մէջ մէկ ոսկի կ'արժէ, շնորհակալ եմ քեզի ... Ա՛ռ սա ոսկին ... գը՛ ...

×

Բոլորդ ալ իմացաք որ խումբ մը «իժեր, գիժեր եւ շոշորթներ» հրապարակ իջեր են, ջարդուփշո՛ւր ընելու համար Դաշնակցութիւնը ...

Չեմ գիտեր թէ ի՛նչով եւ ի՛նչպէս պիտի գործադրուի այս ահաւո՛ր բսպառնալիքը:

Այո՛, չեմ գիտեր, բայց կրնամ գուշակութիւններ ընել:

«Իժերը, գիժերը եւ շոշորթները» առայժմ ապաւինած են իրենց ժողովներուն, «Կարմիր Օգնութեան» եւ *Իւմանիթէ*ին: Բայց չի բաւեր: Մեր ժողովուրդը համ չառներ այդ կարգի ժողովներէն, իսկ *Իւմանիթէ*ն, վերջ ի վերջոյ քանի մը հոգի կը կարդան:

Ուրեմն, անոնք պիտի դիմեն աւելի արմատական միջոցներու:

Այսպէս.—

Ամէնէն առաջ պիտի տպեն հազարաւոր թռուցիկներ եւ պիտի փակցնեն Փարիզի բոլոր պատերուն վրայ, մատնանշելով Դաշնակցութեան երեւելի եւ աներեւոյթ «ոճիրները»:

Ցետոյ պիտի արշաւեն սինէմաները ուր վարագոյրին վրայ, ամէն միջնաբարի, դրուագներ պիտի ներկայացընեն Դաշնակցութեան պատմութենէն: Հաւանական է որ թատրոններու յայտագիրներուն վրայ եւս փայլի կուսակցութեան անունը:

Եթէ Երեւանը բաւականաչափ փող ուղարկէ, անոնք լուսարձակ «լրագիրներ» պիտի հաստատեն Փարիզի գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, ինչպէս, օրինակ Օփերայի ճիշդ ճակատը, Յաղթութեան Կամարին վրայ եւ հատ մըն ալ Սոսիէթէ Սավանթին մօտերը:

Բայց ամէնէն կարեւոր դերը պիտի կատարէ անթելը: Օրին մէկը Էյֆէլի կատարէն ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը պիտի լսէ հետեւեալ բառերը.

— Հոս, ռատիօ *Դաշտերգոհպաշտամ* ... Դաշնակցութիւնը թշնամի է քաղաքակրթութեան, ան է որ կ'արգիլէ զինաթափութիւնը, ան է որ Գերմանիան բաժնեց Ազգերու Դաշնակցութենէն, ան դրդեց Քուպայի յեղափոխութիւնը, ան է որ կը տապալէ դահլիճները եւ կը կոտրէ տոլարին եւ ստեռլինին գիները: Քանի ան կայ, մարդկութիւնը խաղաղութեան երեսը տեսնելիք չունի, սպառազինութիւնները պիտի անին եւ պատերազմի վախերը պիտի ծանրանան:

— Գուշակութիւններդ ճիշդ չեն, բայց տուած խելքդ ջուրին մէջ շնորհակալութիւն մը կ'արժէ, պիտի ըսեն հիմա «իժերը, գիժերը եւ շոշորթները»:

Այն ատեն, մէկ ոսկին պահեցէք, իբրեւ ճամբու ծախք դէպի ... Շառանթօն:

ԺԻՐԱՅՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Թրքական Տասնամեակին հանդէսներուն

ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԿԸ ՃԱՌԷ ԵՒ Կ'ԱՂՕԹԷ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը տեղեկանանք թէ, հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ, Հայոց Պատրիարքը շնորհաւորական այցելութեան գացած է կուսակալին, ընկերակցութեամբ Տաճատ եպիսկ.ի:

Միեւնոյն առիթով շքեղապէս լուսազարդուած էր մայր եկեղեցին: Պատրիարքը քարոզով փառաբանած է Թրքական հանրապետութիւնը, եւ յատուկ աղօթք մը արտասանած է Մ. Քէմալի արեւշատութեան համար: Այս աղօթքը Թուրքերէնի թարգմանուելով Պ. Ստեփան Կուրտիկեանի կողմէ, հրատարակուած է Թուրքերէն թերթերուն մէջ:

Իսկ Ազգ. վարչութեան կողմէ ատենապետ Պ. Վահան Սուրէնեան ընկերակցութեամբ երկու պաշտօնակիցներու գացած է Թաքսիմի յուշարձանի հրապարակը, ուր տեղի կ'ունենար մեծ հանդէս մը: Հայ ներկայացուցիչները ընդունուած են Բերայի կուսակալին, կեդրոնի հրամանատարին եւ «Խալք»ի ներկայացուցիչին կողմէ: Հայ ներկայացուցիչները շքեղ ծաղկեպսակ մը տարած էին, որուն ժապաւէնին վրայ արձանագրուած էր.— «Թիւրք Ճիւմհուրիյէթի 1923 – 1933 — Թիւրք էրմէնի վաթանտաշլարը»: Ծաղկեպսակը դրուած է Մ. Քէմալը ռազմագաշտին վրայ ներկայացնող արձանին պատուանդանին վրայ:

Պոլսոյ բոլոր հայկական թաղերուն մէջ ալ յաղթական կամարներ կազմած էին: Գոհաբանական արարողութիւններ կատարուած են բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, եւ քարոզներ խօսուած: Ազգ. Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը երկու կամարներ շինած էր: Կեդրոնական երգչախումբն ալ մասնակցելով Թէփէ Պաշըի թատրոնին մէջ տրուած բացառիկ երեկոյթի մը, մեծապէս գնահատուած է իր Թուրքերէն երգերով, որոնք խօսուն շարժանկարի վրայ առնուած են:

ԱՀԱՒՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուկրայնայի եւ ուրիշ վայրերու սովի մասին

150 ՀՈԳԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ԻԲՐԵՒ ՄԱՐԴԱԿԵՐ

«Ժուռնալ տը Ժընեւ» նոր թղթակցութիւն մը հրատարակած է Խ. Միութեան զանազան մասերուն մէջ տիրող սովի մասին:

Համաձայն իր քաղած տեղեկութեանց, սովը չի սահմանափակուիր միայն Ուկրայնայի մէջ, այլեւ տարածուած է Վոլկայի, Սամարայի, Ուրալի շրջաններուն, Սիպերիոյ մեծ մասին եւ մանաւանդ հիւսիսային Կովկասի մէջ: Սովահար բնակիչները դարձեր են վայրենիներ, մինչեւ մարդակերութեան հասնելով:

Քիեւի մէջ 150 հոգի բանտարկուած են իբրեւ մարդակերներ:

Խարքովի մէջ (մայրաքաղաք Ուկրայնայի), գիւղեր փառած են փողոցները, կը պատմէ փախստական մը որուն տեղեկութիւնները կը վերաբերին յունիս ամսուան: «Ցաճախ անօթութենէն ուժասպառ մարդիկ փողոցին մէջ կ'իյնան եւ նոյնիսկ ուժ չունին ծամելու ողորմած գիւղացիներու կողմէ իրենց բերանը դրուած հացի պատառը»:

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ դեռ շատ երկար պիտի տեւէ այս քստմնելի կացութիւնը:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Սառոյի դահլիճը երէկ խորհրդարանին առջեւ կարդաց իր յայտարարութիւնը:

Կառավարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը ձգտի լուրջ խնայողութիւններ կատարել: Շեղելով մինչեւ հիմա տիրող սովորութենէն, դահլիճը նախ պիտի ներկայացնէ անմիջապէս իրագործելի խնայողութիւններու ծրագիր մը: Այս առաջին ծրագրին քուէարկութենէն յետոյ, կառավարութիւնը պիտի ներկայացնէ ուրիշ մը, տուրքերու խարդախութիւնները զսպելու համար: Գալով երկրին տնտեսական կեանքի վերակենդանացման, կառավարութիւնը պիտի ներկայացնէ հանրօգուտ շինութեանց ընդարձակ ծրագիր մը, միեւնոյն ատեն զարկ տալով գաղթավայրերու հետ եղած առեւտուրին:

Եթէ այս ծրագիրները լաւ արդիւնք տան, այն ատեն պիտի խորհին տուրքերը կրճատելու ծրագրի մը մասին:

Մ. Նահանգները սկսան ոսկի գնել Եւրոպայէն

—•—

ՏԱԺԱՆԵԼԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԵՏ

Ինչպէս գրած էինք, Մ. Նահանգները նոյ. 2ին սկսան ոսկի գնել եւրոպական հրապարակներէն: Ֆէտըրէլ Րիզըրվ դրամատունը չուզեր ուղղակի երեւալ այս գործառնութեանց մէջ, անհատներու կամ ընկերութիւններու ձգելով ոսկիի ներածումը: Կառավարութիւնը 32 տոլար 36 ս. նշանակեց Ամերիկեան հանքերէն գնուած ոսկիին գինը (մէկ ունկին): Այս գինը 10 սէնթ աւելի է նոյ. 1ի արժէքէն, իսկ 25 սէնթ աւելի՝ համաշխարհային գինէն: Տարբեր գին կը վճարուի Եւրոպայէն գնուած մետաղին: Մասնագէտներ կը կարծեն թէ աւելի լաւ պիտի ըլլայ, եթէ միօրինակ գին մը որոշուի ամերիկեան եւ օտար ոսկիներուն համար:

Ոսկի գնելու հրամանը տրուած ըլլալով հանդերձ, առաջին օրը Լոնտոնի մէջ ի զուր սպասեցին ամերիկեան յաճախորդներուն:

Իրազեկներ կը հաստատեն թէ առաջարկներ եղած են Պանք տը Ֆրանսի, աջակցելու համար նախագահ Րուզվէլթի դրամական ծրագրին գործադրութեան:

Կ'ըսուի թէ Մ. Նահանգներու ելմտական նախարարութիւնը 11,367,000 տոլարի «արծաթ մուրհակներ» պիտի հանէ, երաշխաւորութիւն ցուցնելով այն ձոյլ արծաթը զոր յանձնեց Անգլիա, ի հաշիւ պատերազմական պարտքերու:

Ոչ միայն Լոնտոնի եւ Փարիզի, այլեւ Հռոմի մէջ մտահոգութեան մատնուած են, Եւրոպայէն ոսկի գնելու այս քաղաքականութեան հետեւանքով, որ կը ձգտի կոտրել տոլարին գինը:

⁂ Պանք տը Ֆրանսի շաբաթական տեղեկագրէն կ'երեւայ որ 750 միլիոն Ֆրանքի ոսկի դուրս ելած է: Թերթերը կ'ըսեն թէ այս խնդիրը կապ չունի Ա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

LOTERIE NATIONALE

ԱՌԱՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

Ելմտական նախարարութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ Ազգային վիճակախաղի առաջին տպագրութեան վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ նոյեմբեր 7ին, երեքշաբթի, իրիկուան ժամը 8.30ին, Թրոքատէրոյի մեծ սրահին մէջ: Վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի հրապարակաւ: Անոնք որ կ'ուզեն ներկայ ըլլալ, պիտի ընդունուին տրամադրելի տեղին համաձայն, «Փարիզ»ի դուռնէն: Դուռները պիտի բացուին ժամը 6.30ին: Դուրսը (դէպի Շան տը Մառս) հաստատուած ձայնասփիւռ գործիքներ շահող թիւերը պիտի ծանուցանեն անոնց որ չեն կրնար ներս մտնել: Մամուլի ներկայացուցիչները մուտքի մասնաւոր տոմսեր պիտի ստանան:

Երկրորդ տպագրութեան վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի նոյ. 21ին:

Միւս տպագրութեանց տոմսերը կը տեղաւորուին գոհացուցիչ կերպով: Չորրորդը, որ շրջաբերութեան հանուեցաւ հոկտ. 27ին, գրեթէ ամբողջովին ստորագրուած է: Հինգերորդին արձանագրութիւնները պիտի սկսին նոյ. 10ին:

Երրորդ վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ հաւանաբար Ծնունդէն առաջ, իսկ չորրորդը՝ յունուար 15ին:

Առաջին վիճակահանութենէն յետոյ, պատերուն վրայ պիտի փակցուին յայտարարութիւններ, ծանուցանելով շահող թիւերը:

Վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի հետեւեալ ձեւով.—

Ինչպէս յայտնի է, տոմսերու իւրաքանչիւր շերտ (թռանշ) բաժնուած է քսան շարքերու, ամէն մէկուն վրայ տառ մը նշանակուած: Իւրաքանչիւր շարք կը պարունակէ 100,000 տոմս, որ բաժնուած են տասնոց տետրակներու:

Գործողութիւնը պիտի սկսի նախ թիւ մը քաշելով: Բոլոր այն թիւերը որ կը վերջանան այդ թուանշանով, այսինքն իւրաքանչիւր տետրակէն մէկ հատ, պիտի շահին 200 փրանք:

Ցետոյ պիտի քաշուին երեք թիւեր, օրինակ՝ 5, 1 եւ 7: Այն բոլոր թիւերը որ կը վերջանան 517ով, պիտի շահին 10,000 փրանք:

Միեւնոյն սկզբունքին համաձայն, երբ չորս թուանշաններ քաշուին, շահողները պիտի ստանան 50,000, ուրիշ չորս թուանշաններ ալ՝ 500,000, հինգ որոշ թուանշաններով վերջացողները՝ 500,000 փրանք:

Մէկ միլիոնի 15 պարգեւներէն իւրաքանչիւրը պիտի յայտնուի տառ մը եւ հինգ թուանշաններ քաշելով: Վերջապէս միեւնոյն օրէնքով պիտի քաշուի հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը:

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Վերջերս հակահրէական շարժում մը ծագած է Դամասկոսի մէջ: Շարժումին վարիչները ստեղծած են «հրէական ապրանքներու դէմ պոյքոթի կոմիտէ» մը, որ ժողով մը գումարած է եւ վճռած ազդու միջոցներ ձեռք առնել՝ իրականացնելու համար իրենց նպատակը:

Կոմիտէն ժողովի հրաւիրած է Սուրիացի գործարանատէրերը, յանձնարարելով զեղչել տեղական արտադրութեանց գիները, մրցակցութեամբ զարկ տալու համար շարժումին:

ՊԷՅՐՈՒԹԸ ԱԶԱՏ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏ

Պէյրութի պարսկական հիւպատոսը «Էլ Ահրար»ի խմբագիրներէն մէկուն յայտարարած է թէ իր կառավարութիւնը պաշտօն տուած է իրեն բանակցութիւններ վարելու մարզպանութեան հետ, ազատ նաւահանգիստի հարցին շուրջ: Մարզպանութեան քննիչներէն Պ. Վասիլէ, որ ատենէ մը ի վեր Պարսկաստան կը գտնուէր, վերադարձած է: Կը կարծուի թէ հիմնական կէտերու մէջ համաձայնութիւն գոյացած է Պարսկաստանի եւ մարզպանութեան միջեւ:

Հիւպատոսը հաւաստած է թէ բանակցութիւնները կը վերջանան մինչեւ երկու ամիս:

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ

ՊԷՐԹՐԱՆ ՊԱՐԷՅԼ

(Երկրորդ եւ վերջին մաս)

Կ. Պոլսէն հեռանալէ յետոյ անգամ մը միայն, բայց այս անգամ իբր պարզ այցելու, 1913ին կը վերադառնայ, անձնական կարգ մը գործեր կարգադրելու համար: Այդ այցելութեան ընթացքին է որ Թուրք պետական գաղտնիքներու ծանօթ քանի մը անձնաւորութիւններէ կը լսէ թէ ոչ միայն Գերմանիա լրջօրէն պատերազմի կը պատրաստուի, այլ նաեւ Թուրքերը վերջնապէս կապուած են անոր հետ եւ զէնք պիտի վերցնեն Ֆրանսայի դէմ:

Փարիզ վերադարձին, Պարէյլ կը ջանայ իր համոզումները բաժնել տալ օրուան նախարարութեան եւ զգուշութեան հրաւիրել զայն: Բայց իր բոլոր ջանքերը ապարդիւն կը մնան եւ Արտաքին Գործերու նախարարութիւնը, հակառակ Իթթիհատականներու բոլոր գերմանասիրական ցոյցերուն՝ մինչեւ վերջին րոպէն այն յոյսը կը սնուցանէ որ եթէ Թուրքերը Ֆրանսայի կողմն ալ չըլլան, գէթ պիտի պահեն իրենց չէզոքութիւնը: Եւ այդ համոզումը այնքան արմատացած է թէ քաղաքական եւ թէ փինանսական բարձր շրջաններու մէջ որ 1914ի սկիզբները, երբ պատերազմին հաւանականութիւնը օրէ օր կը շեշտուի, Ֆրանսա չի վարանիր հսկայական փոխառութիւն մը ընելու Իթթիհատական կառավարութեան եւ այդ դրամովն է որ Թուրքերը կը գնեն, Գերմանիոյ մէջ, այն զէնքերն ու ռազմամթերքը զոր յետոյ պիտի գործածէին, Տարտանէլի եւ Սուրիոյ ճակատներուն վրայ, ֆրանսական բանակին դէմ:

Պարէյլի գուշակութիւնները կ'իրականանան, պատերազմը կը ծագի, եւ Թուրքերը, գրեթէ առաջին օրերէն իսկ, Գերմանիոյ կողքին կը կանգնին Ֆրանսայի եւ իր Դաշնակիցներուն դէմ:

×

Պատերազմի ընթացքին է որ Պարէյլ կը պատրաստէ եւ լոյս կ'ընծայէ իր երկու կարեւորագոյն աշխատասիրութիւնները, «Թուրքերը», 1917 թըւին, եւ «Կ. Պոլիս»ը 1918ին, որոնց կը յաջորդեն «Գարա Թէօտորի փաշայի գաղտնի զեկուցագրերը Պերլինի վեհաժողովին» որ լոյս կը տեսնէ 1919ին եւ «Աթէնք եւ Էնկիւրի» 1923ին:

Մէկ կողմ ձգելով այս վերջին երկու հրատարակութիւնները, որոնք պատմական կամ ժամանակագրական նշանակութիւն ունին, կ'արժէ ծանրանալ Պարէյլի առաջին երկու երկասիրութիւններուն վրայ, որոնք շատ քիչ ծանօթ են հայ հասարակութեան, մանաւանդ նորահաս սերունդին:

«Թուրքերը, ինչ որ էր իրենց պետութիւնը, իրենց քաղաքական կատակերգութիւնները», այս է ամբողջական տիտղոսը Պարէյլի առաջին հատորին, եւ այդ գործը է ու պիտի մնայ հաւանօրէն, Թուրքիոյ եւ Թուրքերու վրայ գրուած ու գրուելիք լաւագոյն ուսումնասիրութիւններէն մէկը: Ինչպէս կը գրէ Տը Մօրկան այդ հատորին նուիրած իր հոյակապ յառաջաբանին մէջ, չափազանց դժուար է թափանցել Թուրքին հոգեբանութեան, որ կատարելութեան հասցուցած է, իր զգացումները ծածկելու եւ կեղծելու արուեստը, եւ վարպետ է շողոքորթելու մէջ, եւ գիտէ Եւրոպացիին աչքին երեւնալ ճիշդ այնպէս ինչպէս անոր հաճոյ պիտի ըլլար տեսնել զինքը: Բայց Պարէյլ ամբողջ երեսուն տարի ապրած է անոնց մտերմութեան մէջ, շփուած է ժողովուրդին բոլոր խաւերուն հետ, ուսումնասիրած է զոր գիտնականի աչքերով անոնց պատմութիւնները եւ Թուրք հոգիին ամէնքէն թաքուն ծալքերը ոչ մէկ գաղտնիք ունին իրեն համար: Եւ իր այդ երեսուն տարուան պրպտումներուն արդիւնքն է որ բիւրեղացած ձեւի տակ կ'երեւայ իր այդ առաջին հատորին մէջ:

Պէրթրան Պարէյլի «Թուրքերը» մեզ կը տանին նախ եւ առաջ Կ. Պոլսոյ գրաւման առաջին օրերուն, կը նկարագրեն Թոփ Գափուի պալատը եւ Սուլթաններու կեանքը, երկրին վարչաձեւը, բանակներու եւ տիրակալներու յարաբերութիւնները եւ արեւելեան եկեղեցիներու դերը Թուրքիոյ մէջ: Յետոյ Պարէյլ արագ վրձինով մը կուտայ բարենորոգումներ անունին տակ կատարուած քաղաքական խեղկատակութիւններու պատկերը, Եէնիչէրիներու վերացում, Կիւլհանէի հրովարտակ, Միտհաթ փաշայի սահմանադրութիւն եւն. կը նկարագրէ Պերլինի վեհաժողովը, հոն կատարուած գաղտնի խաղերը, կը ծանրանայ Թրքական արդարութեան եւ դատարաններուն վրայ, կը խարանէ Շէրիաթի դատարանները եւ կուգայ կը հասնի Ապտիւլ Համիտի շրջանին: Տալէ յետոյ արիւնոտ Սուլթանին հարազատ պատկերը, «որ չարին միայն կը հաւատար եւ երբեք բարիին», Պարէյլ ցոյց կուտայ գերմանական ազդեցութեան առաջին նշանները Թուրքիոյ վրայ, համիսլամական կազմակերպութեան ծաղկումն ու ծաւալումը, որուն մղիչ ուժն էր Գերմանիան եւ որ ուղղուած էր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դէմ, յետոյ կ'անցնի Հայկական մեծ կոտորածներուն գաւառներու եւ նոյն իսկ Պոլսոյ մէջ, Մեծ Պետութեանց դեսպաններուն աչքին տակ, Գերմանիոյ լուռ հաւանութեամբ անշուշտ, քանի որ յաջորդ տարին իսկ Գերմանիոյ կայսրը եւ կայսրուհին անձամբ կուգային Պոլիս, սպունգ քաշելու համար այդ նախճիրներուն վրայէն: Պարէյլի հատորին վերջին մասը կը ծանրանայ Երիտասարդ Թուրքերու գործունէութեան վրայ, ցոյց կուտայ թէ ինչպէս անոնք ուրիշ բան չըրին բայց եթէ շարունակել, ամէն կերպով, Ապտիւլ Համիտի քաղաքականութիւնը, թէ ինչպէս խաբեցին Ֆրանսան եւ յետոյ իրենց զէնքը դարձուցին անոր դէմ: Ու հատորը կը վերջանայ դարձեալ հայկական տառապանքներու եւ վերջին կոտորածներու պատկերով:

Եզրակացութի՞ւնը: Որոշ է, անողոք եւ արդար: «Թուրքիան, Ասիոյ այդ պատուհասը, պէտք է անհետ կորչի իբր ուրոյն պետութիւն»: Հայերը, Սուրիացիները, Բաղդէացիները եւ Յոյները որոնք հարիւր հազարներով ցրուած են աշխարհի չորս կողմը, պէտք է երկիր վերադառնան եւ վերաշինեն իրենց հայրենիքը: «Անոնց ազգային ոգին անաղարտ կը մնայ եւ տկարացած չէ վեց դարերու բռնակալութեան լուծին տակ: Անոնց աշխատանքի հզօր ընդունակութիւնը, միանալով այն խոր հաւատքին զոր կը պահեն իրենց հայրենիքին վերաշինութեան համար, ապահովաբար ամենազօր ազդակներ պիտի ըլլան Փոքր Ասիոյ վերադարձնելու համար իր նախկին ծաղկեալ վիճակը»:

×

Պէրթրան Պարէյլի երկրորդ հատորը, «Կ. Պոլիս», քաղաքական ոչ մէկ հանգամանք ունի եւ պատմական ու նկարագրական գեղեցիկ երկասիրութիւն մըն է: Պոլիս եւ իր Վոսփորը, նոճիները, պէճճիները, թուլումպաճիները, համալները, խայըքները, պալատները, մզկիթներն ու եկեղեցիները, երկու Հիսարները, Կէօք Սուն ու Ոսկեղջիւրը, մէկիկ մէկիկ կ'անցնին իր գրչին տակէն շարժանկարի մը պէս, նկարագեղ պատկերներով, յետոյ Ֆրանկ Բերան, Նոր Ղալաթիան, հին Բիւզանդական Պոլիսը, Էյուպը, Այազմաները, վառ, կենդանի գոյներով՝ ընթերցողը վայրկեան մը կը փոխադրեն դէպի Պոլսոյ զմայլելի ափերը, զորս բնութիւնը զարդարած է իր ամէնքէն փարթամ գեղեցկութիւններով ու ամէնքէն գողտրիկ երանգներովը եւ ուր մարդիկ արեան բաղնիքներ միայն կը կազմակերպէին:

Պոլսոյ նկարագրութենէն յետոյ Պարէյլ այդ հատորին մէջ կը խօսի մայրաքաղաքին ոչ–Թուրք բնակչութեան վրայ եւ մասնաւոր գլուխներ կը նուիրէ Հրեաներուն, Հայերուն եւ Յոյներուն, որոնք կը կազմեն անոր տնտեսական եւ մտաւորական կառուցուածքին միակ սիւները:

Պարէյլի մտադրութեան մէջ կար, ինչպէս կը գրէ իր յառաջաբանին մէջ, այդ հատորը լրացնել երկրորդով մը, որ պիտի ներկայացնէր Թրքական Պոլիսը եւ Թուրք բնակչութիւնը իր կենցաղովն ու բարքերովը: Դժբախտաբար լոյս չէ տեսած այդ երկասիրութիւնը, որ այլապէս հետաքրքրական պիտի ըլլար ապահովաբար, եւ չենք գիտեր մինչեւ անգամ թէ իր ձգած բազմաթիւ ձեռագիրներուն մէջ արդեօք պիտի գտնե՞ն անոր հետքը իր ժառանգորդները, որոնք խնամքով կը հաւաքեն իր ցան ու ցրիւ գրութիւնները:

×

Այս գրքերու պատրաստութիւնով թէեւ տարուած, բայց Պարէյլ չի մոռնար լրագրութիւնը եւ ամբողջ պատերազմի տեւողութեան ընթացքին, մասնաւորաբար «Տէփէշ տը Թուլուզ» գաւառական ամէնքէն կարեւոր քաղաքական օրաթերթին մէջ կը հրատարակէ բազմաթիւ յօդուածներ՝ բացառօրէն նուիրուած արեւելեան հարցի լուծման եւ մանաւանդ հայկական հարցին:

Պատերազմէն յետոյ կը շարունակէ նոյն ուղղութեամբ եւ երթալով աւելի եւ աւելի կը շեշտուին իր հայասիրական զգացումները:

Երբ Սեվրի դաշնագիրը վաւերացուելու նշաններ կը սկսի ցոյց տալ եւ նորէն սմքած Թրքասէրները կը սկսին գլուխ բարձրացնել, «Թան»ի առաջնորդութեամբ՝ Պարէյլ չի դադրիր ըզգուշութեան եւ զգաստութեան հրաւիրել Ֆրանսայի ու Դաշնակից երկիրներու ղեկավարութիւնը:

Լօզանէն յետոյ դեռ յուսահատած չէ ան եւ կը շարունակէ գրել ու ազդել՝ արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ մասնաւորաբար Ֆրանսայի համար ամօթ ու նախատինք համարելով այդ դաշնագիրը որ մոռացութեան կուտար հայ ժողովուրդն ու իր արդար իրաւունքները:

Հայու մը չափ ու թերեւս շատ Հայերէ աւելի խորապէս կը զգար ամբողջ անարդարութիւնը, որ գործըւած էր հայ ժողովուրդին դէմ, եւ պէտք էր տեսնել թէ ինչ անկեղծ վրդովումով եւ ցասումով կը խօսէր այդ մասին:

Եւ մասնաւորաբար յուզիչ էր տեսնել այս վերջին տարիներս այդ եօթանասնամեայ ծերունին — որ հակառակ իր առաջացած տարիքին երիտասարդի մը աշխոյժը կը պահէր սակայն — երբ կը յայտնէր իր հաստատ հաւատքը թէ ամէն յոյս կորսուած չէ եւ թէ ուշ կամ կանուխ արդարութիւնը իր տեղը պէտք է գտնէ եւ հայ ժողովուրդը տիրանայ իր իրաւունքներուն:

Եւ աւելի եւս յուզիչ էր տեսնել օտարական Պարէյլը, երբ կը ջանար իր այդ հաւատքը բաժնել տալ հայազգի խօսակիցներու, բարկանալով գրեթէ եւ իր զայրոյթը պոռթկալով՝ երբ չէր կրնար զանոնք համոզել:

Երկար ու տաժանելի հիւանդութիւն մը վերջ կը դնէ Պէրթրան Պարէյլի ազնուական կեանքին, բայց իր գործերը կան ու կը մնան եւ իր յիշատակը յարգանքով եւ երախտագիտութեամբ պիտի պահուի հայ ժողովուրդին ծոցին մէջ:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Ո՞Վ ԷՐ «ԻՍԿԱԿԱՆ ՀԱՅ» ՄԻՀՐԱՆ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԸ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՌԱՄԿԱՎԱՐ ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ... ԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ԽՄԲ.— Հակադաշնակցական մամուլը լեզու ելած է նորէն, Պէյրութի մէջ գործուած սպանութեան մը առթիւ, որ կը վերագրուի Դաշնակցութեան:

«Յուսաբեր» կորովի խմբագրականով մը կը պատասխանէ այս վայրահաչութեանց, միեւնոյն ատեն երեւան հանելով սպանեալ Միհրան Աղազարեանի բուն կերպարանքը (24 հոկտ.):

Կ'արտատպենք թերթէ յապաւումներով.—

— «Միհրան Աղազարեանի յուղարկաւորութեամբ վերջնապէս երեւան եկաւ այն դերը, զոր այս անծանօթ ու անանուն Հայը կը կատարէր Սուրիոյ մէջ:

Պարզուեցաւ որ.—

Ա.—Մ. Աղազարեան ծպտեալ բոլշեւիկ մըն է, լծուած կարեւոր աշխատութեանց ոչ միայն հայ, այլ եւ տեղացի արաբ ժողովուրդին մէջ:

Բ.—Աղազարեանը ղեկավարն է ոչ միայն համայնավար զանգուածի, այլ եւ ռամկավար «կուսակցութեան»: Իր սպաննալից դամբանականին մէջ ռամկավարներու առաջնորդներէն Մ. Տամատեան կը յայտարարէր.— «Անոնք անարի կը կոչեն մեզ եւ սակայն ՄԵՐ (ընդգծումը մենէ. «Յ») արի ղեկավարներուն հետ գնդակով կը խօսին»:

Գ.— Աղազարեանը ճանչցուած առաջնորդն էր ոչ միայն զոյգ կուսակցութեանց — համայնավար եւ ռամկավար — այլեւ փաստական վարիչն էր Լիբանանի Ազգ. Իշխանութեանց: Աղազարեանի մերձաւորագոյն ընկերն ու գործակիցը, ոմն Բ. Ժամկոչեան, իր դամբանականին մէջ կը յայտարարէր.— «Ազգ. իշխանութիւնները քայլ մը չէին կրնար առնել առանց Աղազարեանի հրամանին»: (Այս տողերը ընդգծուած են դամբանախօսին կողմէ. տե՛ս «Լիբանան», 18 հոկտեմբեր):

Իւրացնելով Աղազարեանի հասցէին շռայլուած բոլոր փառաբանանքները՝ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը իր հոկտ. 17ի խմբագրականին մէջ հակիրճ նախադասութեամբ մը կը բնութագրէր զոհին բարոյական պատկերը.

— «Իսկական ՀԱՅ մըն էր»:

Ու գիտակցաբար կ'ընդգծէր ՀԱՅ բառը, անոր զամելու համար ընթերցողի խիղճն ու գիտակցութիւնը:

... Օր մը — 1930 օգոստ. 31ին — «Մուքաթթամ»ի մէջ հայութեան դէմ ուղղուած զարհուրելի գրութիւն մը լոյս տեսաւ Պէյրութէն: Գրութեան հեղինակն էր ոմն Մ. Պազըրեան: Բացայայտ էր, որ գրութիւնը ներշնչըւած էր մէկու մը կողմէ, որ միաժամանակ կը ծառայէ եւ Էնկիւրիին եւ Մոսկուային: Ինչ որ մեզմէ կախուած էր ըրինք՝ հակազդելու համար այդ զարհուրելի գրութեան: Ընդհանուր յուզում կար հայ ժողովուրդի մէջ թէ հոս՝ Եգիպտոսի մէջ, եւ թէ Սուրիա: Ազդուած այս ընդհանուր յուզումէն եւ անծանօթ Պազըրեանի ինքնութեան, «Արեւ» իր 1930 սեպտ. 5ի եւ 6ի թիւերուն մէջ երկու ցասումնալից խմբագրականներ կը գետեղէր այս գրութեան դէմ: (Այն ատեն «Արեւ»ի խմբագիրը տակաւին այժմու ասպետը չէր):

Ահա քանի մը հատուածներ այդ խմբագրականներէն.

— «Մեր վրդովումը նոյնքան եւ աւելի մեծ է, երբ մի ոմն Պազըրեան ԱՆՆԵՐԵԼԻ գրգռութիւն մը կ'ընէ եւ ԱԶԳԱՎՆԱՍ յայտարարութիւններ կը փռէ օտար թերթի մը մէջ, եւ յստակօրէն կը տեսնուի թէ իր այդ արարքը թելադրուած է պարզապէս կուսակցական հաշիւներէ»:

— «Այս տեսակ ԱՆԱՐԳ ընթացք — ո՛վ որ ալ եղած ըլլայ անոր հեղինակը — արժանի է դատապարտութեան եւ հանրային պախարակութեան»:

— «Մուքաթթամ»ի յիշած Մ. Պազըրեանը ինքզինքին թոյլ տուած է ո՛չ միայն հրապարակել այնպիսի խնդիրներ, զորս պէտք էր մեր մէջ պարտկել, այլեւ խօսած է ԱՆՃԻՇԴ ԵՒ ՑԵՐԻՐԱԾՈՅ բաներու մասին, քաղաքական նշանակութիւն ունեցող խնդիրներ՝ որոնք բնոյթը ունին կասկածելի դարձնելու ամբողջ հայ հոսանք մը (ակնարկը՝ Դաշնակցութեան. «Յ.») եւ ատիկա վնասակար է ոչ թէ մատնանշուած հոսանքին միայն — ինչպէս կը փափաքի հեղինակը — ԱՅԼ ԱՄԲՈՂՋ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԱՆՈՒՆԻՆ»:

— «Դաշնակցութիւնը մեր ալ հակառակորդն է, բայց ատիկա պատճառ մը չէ որ չծառանանք Պազըրեանի եւ բոլոր Պազըրեաններու դէմ, որոնք հակառակորդի մը անձին մէջէն ամէնէն նողկալի հարուածը կուտան ՍՈՒՐԻԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԵՒ ՀԱՅ ՑԵՂԻՆ:

«ԱՍԻԿԱ ՊԱՐԶ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ ՉԷ՞»:

— «Պազըրեան կ'ըսէ թէ Սուրիոյ մէջ Դաշնակցութիւնը «կ'ուզէ հայրենիք մը ունենալ՝ ֆրանսական հովանաւորութեան տակ», այնպէս ինչպէս Տիւրզիներն ու Լիբանանցիները ունին: ԵՒ ՉԻ ՔԱՇՈՒԻՐ ՄԻՆՉԵՒ ԻՍԿ ՄԱՏՆԱՆԻՇ ԸՆԵԼԷ ԱՅՆ ՎԱՅՐԸ, ՈՒՐ, ԻԲՐ ԹԷ, ՊԻՏԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ «ԱՆԿԱԽ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ»:

— «Պազըրեան բացորոշ զրպարտութիւններով կ'ըսէ թէ Դաշնակցութիւնը սուրիական կառավարութեան գլխուն վրայէն կ'ուզէ ճանչնալ Ֆրանսական Բարձր Քոմիսէրութիւնը միայն: (Կարծես թէ ատանկ դիրք մը ունեցած ըլլար Դաշնակցութիւնը եւ կամ գտնուէր նման նախընտրութեան մը առջեւ)»:

(Ինչպէս յայտնի է, յետագային, ձեռք–ձեռքի «Ա. Նիկոլ»ի հետ, այս ամէնն ու ասկէ շատ աւելի ահաւոր զրպարտութիւններ տեղաց Դաշնակցութեան հասցէին «Արեւ»ի «երկու ամիս» խորհուրդներու աշխարհին մէջ ազատօրէն պտտած խմբագիր Յ. Պօղոսեանը, մերձաւորագոյն գործակիցը Մ. Աղազարեանի. «Յուս.»):

Երբ «Արեւ» կը գրէր իր սեպտ. 5ի եւ 6ի խմբագրականները, տակաւին լուր չունէր, թէ «մի ոմն Պազըրեան»ը բուն իսկ Աղազարեանն է: Այս վերջինը աններելի վրիպանքն ունեցած էր իր թերթը («Արեւ») չնախազգուշացնելու «Մուքաթթամ»ի մէջ լոյս տեսնելիք իր գրութեան մասին, վստահ որ այդ գրութիւնը, ըստ նախընթացներու, ջերմագոյն պաշտպանութիւն պիտի գտնէ ռամկավար օրգանին կողմէ:

Մեր ջանքերով հաստատուեցաւ, որ Պազըրեանը — Աղազարեանն է:

Մինչ այդ «Մուքաթթամ»ի մէջ լոյս տեսաւ երկրորդ յօդուած մը (1930 սեպտ. 26ին, տես «Յուս.», 1930 հոկտ. 1), շատ աւելի ժահրալից — նոյն անձին կողմէ:

Եւ ահա, յօդուածագրին անձը նշդուելէ վերջ, «Արեւ»ի 1930 հոկտ. 3ի թիւին մէջ լոյս կը տեսնէ նոր խմբագրական մը, ուր ռամկավար օրգանը բացայայտ ճիգեր կ'ընէ ոչ միայն յետս կոչելու իր սեպտ. 5ի եւ 6ի խմբագրականներուն մէջ տեղ գտած մեղադրանքները, այլ եւ իւրացնելու ու կրկնելու Պազըրեան – Աղազարեանի բոլոր «նողկալի հարուածները», ուղղուած «սուրիահայ գաղութին եւ հայ ցեղին դէմ»:

Իր նոր խմբագրականին մէջ ռամկավար օրգանը կը գրէ.

— «Ցատկապէս Դաշնակցութեան եւ բոլոր դաշնակցականներուն մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձնենք սուրիացի հրապարակագրին (այլ խօսքով՝ Պազըրեան — Աղազարեանի. «Յ.») աւելի քան յստակ ու վճռական արտայայտութիւնները կարգ մը խնդիրներու մասին, որոնց եթէ ենթական Դաշնակցութիւնն է, անոնց հետեւանքները կ'իյնան ամբողջ հայ ժողովուրդին վրայ»: (Ինչպէս կը նկատէք, այլ եւս ռամկավար օրգանը իւրացուցած է «սուրիացի հրապարակագրին» բոլոր զրպարտութիւնները. «Յ.»):

— «Հակառակ մեր փափաքին, օտար թերթերու մէջ կրկին կը խօսուի հայութեան մասին, քաղաքական գործեր կը վերագրուին մեզ»: (Այլ եւս ոչ մէկ բողոք այս «վերագրում»ներուն դէմ. «Յ.»):

— «Կրկին անգամ խնդրոյ առարկայ է Դաշնակցութեան անունը՝ նոր արկածախնդրութեան մը առիթով»: (Մինչ ամիս մը առաջ բուռն բողոք կար այս զրպարտութեանց դէմ.«Յ.»):

Եւ, ալ աւելի որոշապէս յայտնի ընելու համար իր համամտութիւնը Պազըրեան – Աղազարեանին, այս մըթին օրգանը, կարդալէ ետքը մեր վեց սիւնակնոց էջածաւալ պաշտօնական հերքում – պատասխանը (հոկտ. 2) Պազըրեանի հայադաւ զրպարտութեանց առթիւ կը գրէր.

— «Կը սպասենք որ Դաշնակցութիւնը պաշտօնապէս հերքէ իրեն դէմ եղած այս ամբաստանութիւնները»...

Ըսել կ'ուզէր, որ մեր հերքումը... հերքում չէ, որ Պազըրեանները ճշմարտութիւնը կը գրեն մեր հասցէին:

Անդրադառնալով այս դէպքերուն, 1930 հոկտ. 7ի խմբագրականին մէջ կը գրէինք.

«Այս ահաւոր արարքներուն մէջ ո եւ է յանցանք չունին ոչ արար թղթակիցները, ոչ իսկ... մատնիչ Աղազարեանները: (Այս մատնիչ տիտղոսը «Արեւ»ը տուած էր Պազըրեան – Աղազարեանին. «Յ.»):

«Աղազարեանները որդեր են, որոնք պալար կ'ուզեն սնանելու եւ շրջապատը նեխելու համար:

«Ու քանի որ կան այս պալարները, պէտք է ըլլան նաեւ որդերը»:

Երեք տարի առաջ ըսուած այս խօսքերը նոյնութեամբ կը կրկնենք նաեւ այսօր:

Ցանցանքներու սննդատու աղբիւրն ու պատասխանատուն պալարն է, բայց երբեք որդը:

Աղազարեանը մատնիչ էր, սուրիահայ գաղութին եւ հայ ցեղին դէմ զրպարտութիւններով զինուած նողկալի անձ մը, երբ «պալար»ին տակաւին անծանօթ՝ «Պազըրեան մը»ն էր:

Այս Պազըրեանը դարձաւ «յստակ եւ վճռական յայտարարութիւններ» ընող ճշմարտախօս հրապարակագիր մը՝ երբ պարզուեցաւ, որ Պազըրեանը տարբեր մէկը չէ, բայց եթէ — «Արեւ»ի որակումով իսկ — մատնիչ Մ. Աղազարեանը:

Իսկ այսօր, երբ ճիգ կը կատարուի այդ խորհրդաւոր սպանութիւնը վերագրելու Դաշնակցութեան, ան այլ եւս կը դառնայ՝

— «Իսկական ՀԱՅ մը»:

Անշուշտ, ի քաջալերութիւն նոր եւ «իսկական Հայ»երու, գործակցութեամբը «Ա. Նիկոլ»ներու եւ հովանաւորութեամբն ու ղեկավարութեամբը Յ. Պօղոսեաններու:

Ու հետեւեցէք ուշով, թէ ինչպէս իրենց «արի» առաջնորդներուն նոյնացած այս «անարի» եղկելիները կը թունաւորեն հայ կեանքը.

— «Պէտք է գիտնան, որ այլ եւս բաժակը լեցուած է եւ զգուշանան իրենց յեղափոխականը արթնցնելու մեր մէջ», — կ'ազդարարէ մեզ «Արեւ»ի հոկտ. 21ի խմբագրական սիւնակէն «երկու ամիս» «յեղափոխական» Խորհուրդներու մէջ պտոյտներ կատարած թիւ 2 յեղափոխակա՛ն «Ա. Նիկոլ»ը:

— «Քանի որ այդպէս է, մենք ալ գիտենք մեր ընելիքը» — կը սպառնայ մեզ ծպտեալ տիպ մը, ոմն Միսակ Վեհունի:

Եւ ոչ նուազ խորհրդաւոր անձ մը, որուն «արի ղեկավար»ը դարձած է Մ. Պազըրեանը — Միհրան Տամատեան՝ վերջին ոճրագործին վայել անորակելի լրբութիւնը կ'ունենայ յայտարարելու.

— «Ճեմարաններ բացած են եւ ռմբագործներ կը պատրաստեն մեր [illegible] կազին զաւակները մեռցնելու համար. այդ որջերը մաքրելու համար միահամուռ պիտի բողոքենք ուր որ պէտք է»:

Այո՛, անկարելի է այս [illegible] «յեղափոխական»ներու շնական [illegible] պառնալիքները — գնդակով ու [illegible] նալով — կարդալ ու լուռ մնալ:

Անկարելի է, երբ մանաւանդ [illegible] լարը կը սպառնայ նեխել բովանդակ հայ ցեղի մարմինը:

Մեծարեցէք, պարոններ, ձեր «արի ղեկավար»ները, ողջ թէ մեռած: Այդ ձեր իրաւունքն է: Բայց եղէք [illegible] հայեաց: Եղէք մանաւանդ զգոյշ:

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հակաձայն գիր մը

ՄԱՐՍԷՅԼ 1 նոյ. (Յառաջ).— [illegible] եւ տեղացիներու յարաբերութիւն[ները] ցուրտ հովերու բռնուած են: [illegible]քուն ատելութիւններ ու նախանձ[illegible]կան, որ ձեռքի տակէ միշտ շարժ[ման] մէջ են ընդդէմ հայ գաղթական [illegible]մութեանց: Մենք քուն ենք, բայց [illegible] թշնամին արթուն:

Հայկական ձեռներէցութիւնը [illegible]ղութիւն կը պատճառէ մասնաւոր[ա]պէս իտալացի եւ սպանիացի գաղթականներու, որոնք որ եւ է ձախ[illegible] խօսք, գործ ու երեւոյթ, վարպետ[օ]րէն կը շահագործեն ընդդէմ մեզի:

Գաղութին կեանքը իր բիրտ կող[մե]րով, բանակռիւները, կռիւները [illegible] սնանկութիւնները յաւելեալ եւ [illegible]ցեալ ձեւերով շրջան կ'ընեն ֆր[ան]սական բոլոր խաւերուն մէջ, նոյն[illegible] հայ աշխատաւորներու, անցուդ[արձ] կեանքը, այգիներու մէջ, խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ.— իբրեւ թէ [illegible] ազատ կ'ապրին, կը գողնան, [illegible] հրամանի չամիչ, պատեղ, [illegible] ռուփ կը շինեն, ամբողջ իրենց [illegible]նուած այգիները վերածելով [illegible] մը անուշագործարանի... Կայ [illegible] հայ գործաւորներու պարագան: [illegible] բանուորը օրավարձք կոտրելու [illegible] յաւելեալ ժամեր աշխատելու [illegible]տանութեան տակ կը գտնուի: Ու [illegible]ցին տխուր մասը հոն է որ՝ հայ գ[աղ]թական զանգուածը թէ տեղի [illegible] կարգ մը շարժումներու եւ թէ [illegible] ինքնապաշտպանութեան մասին [illegible] խորհիր: Ամէն մարդ աչքերը [illegible]րուն ուղղած չի տեսներ իր [illegible] տակ փորուող հորը:

Խումբ մը Մարսիլիացիներ, [illegible] նախկին պատերազմիկներ անուն[illegible] կրեն, մամուլին յանձնած են հակ[illegible] գիրք մը, որուն շատ մը ողբալի [illegible] ձակումներու կարգին կայ նաեւ [illegible] տեւեալ հատուածը.

— «Այս վաչկատուն ժողովուրդ[ը] մեր ազնուութիւնը չարաչար կը [illegible] ծածէ: Անոնք (հայ գործաւորներ) մեր գործերը մեր ձեռքէն կ'ա[ռնեն] օրավարձք կոտրելով ու յաւելեալ [illegible] մեր աշխատելով, իսկ վաճառակա[illegible]րը (հայ) կազմակերպուած ու [illegible] տակցական «փայիթ»ներով ([illegible]թիւն) մեր երկիրը կը կողոպտեն»:

Որ եւ է ժողովուրդ զերծ չի կր[նար] ըլլալ թերութիւններէ, բայց [illegible] ինչպէս կը շահագործեն, օգտ[illegible] մեր անտիրութենէն: Ո՞վ պի[տի] պաշտպանէ մեզ այս յարձակում[illegible] սանքին դէմ: Խիստ վերապահ[ու]թեամբ ըսեմ նաեւ որ՝ համաձայն [illegible]լածիս, Թրքական ու համայնավ[ար] մաս կայ վերոյիշեալ գրքին հրա[տա]րակութեան, ինչպէս նաեւ քօղարկ[illegible] ձեւով մղուած հակահայ շարժման [illegible] տեւ:

Ո՞վ պիտի պաշտպանէ մեզ: [illegible] մենք կը վիճինք, անդին մեր [illegible] թշնամիները անդադար կը գործ[են]: Ո՞վ պիտի պաշտպանէ մեզ [illegible] անտարբերութեան դէմ: Վերջապէս [illegible]քերդ պիտի բանա՞ս, խեղճ ու [illegible] եալ ժողովուրդ, որ պատրաստ ես [illegible] մէն բանդիտութեան, բացի ինք[նա]պաշտպանութենէն:

Ա. Տապաղեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ ու թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ միլանով:

Ի ԴԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

ՀՈԼՈՎՄԱՆ ՀԱՐՑ ՄԸ

Ի վերջաւորութեամբ բառերու հոլովումը, մանաւանդ սեռականի մէջ, վէճ մըն է ստեղծեր մեր լեզուին մէջ: Գրաբարի մէջ, ի վերջաւորութեամբ բառերը կը հոլովուին այսպէս — Եկեղեցի, եկեղեցւոյ: Աշխարհաբարը, որ քերականական շատ մը ձեւեր ժառանգած է գրաբարէն, երբեմն կը գործածէ հոլովման ւոյ ձեւը ի վերջաւորութեամբ բառերու համար միայն: Ռամկօրէնը ահա գրաբարաձեւ այս սեռական հոլովակերպը, ւոյ, վերածեր է ուի: Այսպէս փոխանակ ըսելու եկեղեցւոյ, ռամիկը կ'ըսէ եկեղեցու: Արեւելահայերէնը նուիրագործեց այս ռամկօրէնը եւ հիմա բոլոր ի վերջաւորութեամբ բառերը արեւելահայերէնի մէջ, սեռական հոլովման ատեն, կը վերջանան ու-ով:

Հոգի – հոգու

Սիրուհի – սիրուհու

Արդ, գրաբարաձեւ հոլովման այս ռամկունակ կերպը կը մեղանչէ արդի աշխարհաբարին ներդաշնակ օրէնքներուն դէմ:

Նախ, արդի աշխարհաբարը երբեք չի սիրեր բառերու վերջին վանկը ձեւափոխել, շատ շատ կը գոհանայ կոտրման կանոնով մը: (Բացառութիւն գրաբարէն մեզի աւանդուած թիւն, ում վերջաւորութեամբ, նաեւ ազգակցական կապ ցոյց տուող բառերը):

Երկրորդ, շփոթութիւն կը ստեղծէ հոլովման կարգ մը ձեւերու հետ, որոնք բառերու սեռական հոլովակերտ դարձուցած են ու վերջաւորութիւնը: Օրինակ, դար – դարու:

Ուրեմն երկու հոլովակերտ կայ,— մէկը դասական ու-ն, որ բառերուն վերջը չի ձեւափոխեր, այլ միայն կը կցուի իբրեւ յաւելիչ: Օրինակ՝ ժամ – ժամու: (Այս ձեւը կը գործածուի արեւմտահայ աշխարհաբարի մէջ):

Միւս ձեւը, ռամկօրէն ու-ն, որ բառերուն վերջը կը ձեւափոխէ: Օրինակ՝ սիրուհի – սիրուհու: (Այս ձեւը չի գործածուիր արեւմտահայ աշխարհաբարին մէջ):

Այստեղ ծանօթութիւն մը:— Սեռական ռամկօրէն հոլովակերտը արդէն շփոթութիւն ստեղծեր է նոյնիսկ արեւելահայերէնի մէջ: Օրինակ մը.— Հրազդան գետը, որ կ'անցնի Երեւանի տակէն, կը կոչուի նաեւ Զանգի: Այս էր անունը հարիւր տարի առաջ, Աբովեանի օրերուն: Սովորութիւն էր գետին անունը գործածել գետ բառին հետ: Եւ արեւելահայերը կ'ըսէին, հոլովելով, Զանգու գետ: Այնքան սովորական դարձաւ ըսել՝ Զանգու գետ, որ հիմա շատեր Զանգու հոլովեալ ձեւը կրկին անգամ կը հոլովեն (նոյն սեռական հոլովով) եւ կ'ըսեն Զանգուի գետ: Հոլովուած բառ մը իբրեւ ուղղական առնել ու նորէն հոլովել անսովոր երեւոյթ չէ Հայոց լեզուին մէջ: Բայց պարագայ մը կայ: Հոլովուած բառ մը, երբ նորէն կը հոլովենք՝ կը դառնայ նոր բառ մը, որ չի համարուիր այլեւս կրկնապէս հոլովուած բառ: Օրինակ,— Քաղցու բառը գրաբարակերպ հոլովեալ մէկ ձեւն է քաղցր բառին, բայց այսօր անոնք տարբեր բառեր են: Նոյնպէս մեղու բառը մեղր բառին հոլովեալ ձեւն է: Այսպէս չէ սակայն Զանգուի ծիծաղելի հոլովման պարագան:

Արտասահմանի կարգ մը գրողները, վերջերս ազդուելով արեւելահայ գրողներէն, սկսեր են ի վերջաւորութեամբ բառերը հոլովել այսպէս եւ գրել. Սիրուհի – սիրուհու: Կարելի չէ սակայն քաջալերել այս որձեւէգութիւնը: Արեւելահայերէնը նուիրագործած է այլեւս ռամկօրէն ու հոլովակերտը: Հիմա գրեթէ իր ինքնատպութիւնը կը կազմէ այդ հոլովակերտը: Սակայն արեւմտահայերէնը չի կրնար ընդունիլ այդ ձեւը: Ուրեմն, գրեցէք եկեղեցի – եկեղեցիի եւ ոչ թէ եկեղեցու:

Ծանօթութիւն մը եւս,— ոյ սեռական հոլովակերտը եւս ւոյ հոլովակերտին նման ռամկօրէնի մէջ դարձած է ու: Այսպէս ժողովուրդը սէր – սիրոյ հոլովման ձեւը դարձուցած է սիրու: Փոխանակ սիրոյդ ըսելու, կ'ըսէ քու սիրուդ, փոխանակ սիրոյն ըսելու՝ սիրուն: Եւ ահա շփոթութիւն մը սիրուն (ածական) եւ սիրուն (հոլովեալ) բառերուն միջեւ: Մենք կը նախընտրենք, արեւմտահայերէնին գրաբարեան ներդաշնակութեան հետեւելով, սիրոյն ձեւը:

ԱՍՈՂԻԿ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՏԵՂԱՑԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ... ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՆ ԱԼ ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ

ՎԱԼԱՆՍ, 29 հոկտ. (Ցառաջ).— Կիրակի կէս օրէն վերջ Աշխատանքի Սակարանի սրահին մէջ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը: Մեծ պրօպականդ եղած էր հայ կարմիրներու եւ հակադաշնակցականներու կողմէ, որպէսզի հանդէսը խանգարեն: Մինչեւ անգամ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի յայտարարութիւնը խեղաթիւրելով, մեր հայ հակառակորդները յատուկ շրջաբերականով հաղորդեր էին Ֆրանսացի համայնավարներուն թէ Դաշնակցութիւնը իսկապէս ֆաշական կազմակերպութիւն մըն է եւ թէ օրուան բանախօսը, Մ. Վարանդեան նոյն ինքն նախկին դեսպանն է Մուսոլինիի: (Ընկերը Հռոմի դեսպանն էր Հանրապետական Հայաստանի, երբ Մուսոլինի չկար տակաւին):

Հակառակ այդ չարամիտ շշուկներուն, սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուն էր: Առաջին շարքը գրաւած էր Ֆրանսացի ընկերվարականներու տեղական վարչութիւնը ամբողջ կազմով: Հոն էին կուսակցութեան քարտուղարը՝ Ռուժիէ եւ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան գլխաւոր ներկայացուցիչը՝ Գ. Սայան:

Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյնով եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինադրօշով: Պարզուած էր նաեւ ֆրանսական եռագոյնը: Եկած էին մեծ թիւով հայ կարմիրներ, իրենց առաջնորդ ունենալով համայնավարներու պարագլուխը — Դուսէ,— որ Մոսկուայի աչքն է:

Երբ ընկ. Վարանդեան բեմ բարձրացաւ իր բացման խօսքը արտասանելու, սրահի ծայրէն այդ համայնավար Ֆրանսացին պոռաց.

— Նախ դուրս հանեցէք սրահէն այդ աղտոտութիւնը՝ եռագոյն դրօշը (խօսքը ֆրանսական դրօշի մասին էր):

Ընկեր Վարանդեան արժանաւոր պատասխանը տալէ յետոյ այդ անտեղի ցոյցին, խօսեցաւ ֆրանսերէն ճառ մը, սրահին խոր լռութեան մէջ: Պարզեց Ֆրանսացի հիւրերուն հայ ժողովուրդի դարաւոր ողբերգութիւնը բռնակալ պետութեանց տիրապետութեան տակ, մասնաւորապէս Թուրքիոյ մէջ, բացատրեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը, ազատագրական շարժումները 43 տարիէ ի վեր, յիշեց Ֆրանսայի ընկերվ. կուսակցութեան եղբայրական աջակցութիւնը, ոգեկոչեց Ժօռէսն ու Փրէսանսէն:

Կոչ ըրաւ ընկերվարական առաջնորդներուն որ շարունակեն իրենց մեծ վարպետներու գործը, պաշտպանեն Հայկական Դատը եւ տարագիր հայութիւնը, ներողամիտ աչքով նային հայ գաղթականներուն, որոնք կրնան երբեմն սայթաքումներ ունենալ եւ գործել այնպիսի արարքներ, որոնք հաճելի չըլլան տեղացիներուն:

Ապա ընկերը Հայոց կողմէ խորին երախտագիտութիւն յայտնեց ֆրանսական ժողովուրդին ու կառավարութեան, որոնք ապաստան տուեր են մեր 70,000 գաղթականներուն, այն ժամանակ երբ Եւրոպայի ուրիշ մեծ երկիրներ փակեր են իրենց դուռները քաղաքական փախստականներուն, բռնութեան բոլոր զոհերուն առջեւ: (Բուռն ծափերով ընդունուեցան ընկերոջ վերջին խօսքերը): «Կեցցէ Ֆրանսայի ժողովուրդը որ հաւատարիմ մնաց իր փառահեղ աւանդութիւններուն»: Ցետոյ յանկարծ երգուեցաւ «Մշակ բանուոր»ը: Ֆրանսերէն արտասանութիւն մը ըրաւ Վալանսի բեմին ծաղիկը՝ Նոյեմի Տէր Սարգիսեան որ կրկին հրաւիրուեցաւ արտասանելու, այս անգամ հայերէն: Նոյնպէս արտասանեցին Պ. Պ. Մ. Պըլքեան եւ Մ. Դաւիթեան որոնք եւս բուռն ծափերու արժանացան:

Ապա կարգով բեմ բարձրացան Ֆրանսացի ընկերվարական առաջնորդները, որոնք սրտառուչ խօսքերով դրուատեցին հայ եւ ֆրանսացի աշխատաւորներու համերաշխութիւնը, ըսին թէ օտար չեն զգար բնաւ զիրենք հայկական հաւաքոյթներու մէջ: Աւելցուցին թէ այս հանդէսը աւելի եւս պիտի ամրապնդէ Ֆրանսացի ընկերվարականներու համակրանքը հայ աշխատաւոր ժողովուրդի հանդէպ:

Ցետոյ խօսք առաւ ընկ. Հայկ Սէրէնկիւլեան: Պարզելով աշխարհի հրաբխային վիճակը, տնտեսական եւ քաղաքական ջղաձգութիւնները, բանախօսը շարունակեց.

— Այս վիճակը մեծապէս ազդած է նաեւ մեր ցիր ու ցան ազգին վրայ: Մենք չունինք ճարտարապետական գերազանցութեան մտահոգութիւնը, բայց ունինք գրիչի, խօսքի, կարծիքի եւ ըմբռնումի ու գործունէութեան գերազանցութիւն:

Ընդհանուր ցաւէն վարակուած ազգերը անհասկացողութեան եւ իրարանցումի թոհ ու բոհին մէջ առաւել չափով կը մտածեն վաղուան գալիքին վրայ. ատոր համար կը սպառազինուին, բոլորը առանց բացառութեան դարձած են ազգապաշտ, անտարբեր ուրիշներու ցաւերուն համար. իսկ մեզմէ ոմանք դարձած են այլասէր ու ներքնադաւ:

Չկայ ազգ մը այսօր աշխարհի վրայ որ իր ազգայինհողէնզատ մտածէ ուրիշի մը համար, երէկ մեր ցաւերու եւ պահանջներու մասին կը խօսէին խորհրդարաններու բեմերէն եւ մամուլի էջերէն, այսօր նոյն մարդիկը ոչ միայն լսել չեն ուզեր, այլ եւ մեր գոյութիւնն անգամ կ'ուզեն անգիտանալ: Մեզմէ ոմանք մեր փրկութիւնը կը գտնեն Ռուսիոյ թեւին տակ: Լաւ ո՞վ է մեզմէ Ռուսիոյ թշնամին, ո՞ր անխելքը կը մտածէ չափուիլ այդ պետութեան հետ: Եթէ կան խմբակցութիւններ ու անհատներ որոնք Ռուսիոյ ներկայ կարգուսարքի մասին քննադատական ոգիով կը մօտենան, այդ չի նշանակեր թէ կ'ուզեն պատերազմ յայտարարել եւ քանդել ստալինեան իրաւակարգը: Եթէ այս անգիտանալ կ'ուզեն Երեւանէն – Փարիզ ջուրի ճամբայ դարձնող գործիչները, Մոսկուան ինք չանգիտանար: Ապացոյց՝ այն պայքարը զոր բացած է ափ մը Դաշնակցութեան դէմ, անոր համար որ մեր կուսակցութիւնը հայրենիք կ'ուզէ, զանոր համար որ մենք կը քննադատենք Երեւան խստող ղեկավարները որ քիչ մը ազգային քաղաքականութեամբ չեն մօտենար իրենց յանձնուած գործին, այլ կը փորձեն մեր ափ մը դժբախտ ժողովուրդը տանիլ դէպի համաշխարհային յեղափոխութիւն, դարձնելու համար թերեւս վերջին նախազը ռուսական յեղափոխութեան փորձ – հնոցին:

Ներսէն եւ դուրսէն վտանգը մեծ է մեզ համար. պէտք է ըմբռնել այս իսէր մեր գոյութեան, պէտք է պաղարիւնօրէն ուսումնասիրել բոլոր անցուդարձերը: Դաշնակցութիւնը տօնելով իր Օրը, կոչ կ'ուղղէ առանց բացառութեան, թօթափել թմրութիւնը, անհասկացողութիւնը եւ առաւել չափով եղբայրասիրութիւնը: Անգամ մը եւս կը կրկնենք. չփոթութիւնները փարատելու համար, որ մենք ուզած ենք, կ'ուզենք եւ պիտի ուզենք ու ստեղծենք մեր ազատ ու անկախ հայրենիքը: Ահա մեր Աւետարանը. եւ ահա մեր ժողովուրդի փրկութեան ելքը»:

Հանդէսը փակուելէն յետոյ ժողովուրդը երբ կը ցրուէր, դուրսը համայնավար Դուսէի թելադրանքով կարմիրները յարձակում գործեցին մեր ընկերներու վրայ եւ փորձեցին յափշտակել եռագոյն դրօշը: Այդտեղ էր որ հրմշտուքը սկսաւ: Ինչպէս կ'երեւայ, մեր թշուառ հակառակորդները առաքինութիւն կը սեպեն կռիւ յարուցանել ամէն տեղ: Խառնակիչներու կարաւանին խառնուած էր նաեւ ռամկավար սրիկայ մը, որ փոխանակ կռուին առաջքը առնելու, կ'իրքեր կը լարէր, նոյնիսկ Ֆրանսերէն լեզուով:

⁂ Հանդէսէն վերջ Ֆրանսացի ընկերվարականները իրենց ակումբը հրաւիրեցին մեր երկու հիւր ընկերները, Վարանդեան եւ Սէրէնկիւլեան, ինչպէս եւ Վալանսի դաշնակցական կազմը: Այնտեղ թէյի սեղանին շուրջը, Ժօռէսի եւ այլ նահատակ առաջնորդներու սրբազան ստուերներուն տակ, տեղի ունեցաւ մտերմական զրոյց մը որ տեւեց մօտ երկու ժամ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 30 հոկտ. (Ցառաջ). Հոկտ. 21ին «Ժան տ'Արք»ի սրահը լեցուած էր ընտրեալներու բազմութիւն մը՝ տօնելու համար «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ը:

Սրահը զարդարուած էր ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններով եւ զանազան հերոսներու նկարներով, որոնք երիզուած էին եռագոյն ժապաւէններով: Բեմին ճակատը իր արժանաւոր տեղը գրաւած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմական դրօշը, իսկ մէջտեղը՝ ընկ. Լ. Պայընտրեանի ձեռամբ նկարուած ոսկեզօծ զինանշանը «Մահ կամ Ազատութիւն» վերտառութեամբ: Անմահ Քրիստափորի կենդանագիրը կը տիրապետէր բեմին վրայ:

Օրուան նախագահ ընկ. Տ. Չէքեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մըշակ բանուոր» խմբերգով եւ կարգ մը թուանշաններով բացատրեց թէ ինչպիսի պայմաններու տակ ստեղծուած են հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները եւ ինչպէս ծնունդ առաւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը: Ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկած ծանօթ թէ անծանօթ բոլոր մարտիկներուն յիշատակը յարգելու համար, ներկաներուն առաջարկեց մէկ վայրկեան ոտքի կենալ: Ցաջող արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Ս. Փիլիկեան՝ Ուխտաւորէն եւ Դանիէլ Վարուժանէն, Կ. Ցակոբեան՝ ընկ. Միսաք Միրզէի «Ի Խորոց սրտի»ն, իսկ ընկ. Ս. Ընտրիկեան (Ս. Շամօն) յուզիչ կտոր մը կարդաց Դանիէլ Վարուժանէն: Միջնարարներուն փոքրիկն Գասպար Աբրահամեան ջութակի վրայ հայկական գողտրիկ կտորներով, կ'աւելցնէր հանդէսին փայլը: Մեներգեց ընկ. Ա. Տէմիրճեան:

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Աշոտ Խասհակեան, որ պարզեց թէ Դաշնակցութիւնը ինչ բանի կը ձգտի եւ ինչ շարժում յառաջ բերաւ դարերէ ի վեր ստրկացած հայ ժողովուրդին մէջ: «Առէք Հ. Յ. Դ. զինանշանը եւ պիտի տեսնէք թէ ինչ սկզբունքի վրայ է հիմնուած ան: Կարմիր գոյնը յեղափոխութեան ճանապարհն է որուն միջոցաւ միայն հայ ժողովուրդը կրնայ գծել իր քաղաքական ուղին, սուրը, հայ մարտական ոգին է, անձնազոհութեան արտայայտիչը: Գրիչը, հայկական մշակոյթն է, մտաւորականներու փաղանգը, իսկ բահը հայ շինարար մշակն է, բանուորը: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իրար համախմբելով այս երեք դասերը, գծեց իր քաղաքական ուղին՝ եւ 43 տարիներու ընթացքին կրցաւ հայ ժողովուրդին սորվեցնել ինքնապաշտպանութեան ճամբան մահ կամ ազատութիւն կարգախօսով: Շնորհիւ այս հանգամանքին Հայը «ռայա» չէ եւ ոչ ալ «չէրչի»: Հայը պետական ժողովուրդ է եւ պետութեան ձգտում ունի, ազատատենչ ժողովուրդ է, ան իր ազատութեան համար պատրաստ է արեան վերջին կաթիլն իսկ զոհելու: Ուրախ ենք որ մեր հակառակորդ ռամկավար կուսակցութիւնն անգամ գիտակցութեան է եկեր եւ «մէյտան» կը կարդայ, զէնքի ուժով չափուելու ... Քանի կը շարունակուին «Դաշտերզօհպաշկոմ»ի նման fեալլագէօզութիւններ, նոյնքան եւ մեր հաւատքը կ'ամրապնդուի ու մեր ուխտը կը կրկնապատկուի մեր կուսակցութեան հանդէպ: Մենք պատրաստ ենք միահամուռ զրոհ տալու բոլոր տեսակի ազգուրացներուն ու դաւաճաններուն: Նման պարագաներու մէջ մենք կը յիշենք Արտաւազդի բանտարկութիւնը եւ այդ աւանդավէպին սովորութեան համեմատ, ամէն ուրբաթ երեկոյ Դաշնակցութեան հսկայ մուրճով դըրդագին հարուածներ կուտանք այն սալին վրայ որու շնորհիւ պիտի ամրապնդուի Արտաւազդներու անխորտակելի շղթան եւ այս օրուան եօթը գլխանի հրէշը չպիտի կրնայ դուրս գալ իր կապանքներէն, քանի կայ, կը գործէ ու կ'ապրի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը»: (Երկարատեւ ծափեր):

Ընկերներու կողմէ նուիրուած քանի մը կտոր առարկաներ վիճակահանութեան դրուելով, գոյացաւ կոկիկ գումար մը:

Ներկայացուեցաւ խիստ քրքջալից զաւեշտ մը՝ «Հնարամիտ վարձակալը»: Դերակատարները թէեւ յաջող էին, սակայն դժբախտաբար սկսելով յուշարարէն, բոլորն ալ հանդիսականներուն հետ հաւասար կը խնդային: Պատճառը անփորձութիւնն է անշուշտ: Զաւեշտին վերջաւորութեան, վարագոյրը դեռ չիջած ժողովուրդի փափաքին համաձայն ընկեր Ստեփան Ստեփանեան իր դերակատարի տարազով երգեց Սերոբ փաշայի թրքախառն երգը որ ողջունուեցաւ երկարատեւ ծափերով:

Հանդէսը վերջացաւ ուշ գիշեր եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ ազատութեան կայծը կուրծքին:

Հայգանցի

ԾԻԾԱՂ

Մեծ ճաշկերոյթի մը ընթացքին, անգլիացի երիտասարդ ազնուական մը կը հարցնէ Տարվինի.

— Ուրեմն, դուք այն գիտո՞ւնն էք որ կը պնդէ թէ իր նախահայրերը կապիկներ էին:

Տարվին հանդարտօրէն կը պատասխանէ.

— Այո՛, երիտասարդ պարոն: Ճիշդ այդտեղ է որ իմ ցեղս կը զանազանուի ձերինէն: Ձերինը կը վերջանայ հոն, ուրկէ կը սկսի իմս:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԴԱՇՏԵՐԶՕՀՊԱՇԿՈՄ»ԻՆ ԶԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ՏԵՍԻՆ, 1 նոյ. (Ցառաջ).— Տեսինի եւ Լիոնի կարգ մը բախտախնդիրներէն եւ թափթփուք Հօկճիներէն կազմուած «Դաշնակ տերրորի զոհերու պաշտպանութեան յանձնախումբը», հետեւելով կեդրոնի օրինակին, Լիոնի մէջ հոկտ. 20ին, իսկ Տեսինի մէջ 21ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ կազմակերպած էր «բողոքի մեծ միթինկ» մը, ընդդէմ Դաշնակ տերրորի եւ Լայփցիկի դատական խեղկատակութեան»: Հակառակ իրենց հանած մեծ աղմուկին թէ՝ «կը մասնակցին կարգ մը Հայր. Միութիւններ իրենց ներկայացուցիչներով», սրահի մէջ հազիւ 40—50 հոգի կային: (Սրահը 400էն աւելի աթոռ կը պարունակէ):

Թուուցիկներու մէջ իբրեւ բանախօսի գրուած էր նաեւ կարմիր սէնատիկայի անդամ Պ. Մոնմուսոյի անունը, կողքին ունենալով մանկլաւիկ մը, Մ. Մուրատեան: Մոնմուսոյի նման կոմունիստի ներկայութիւնը պատճառ դարձաւ որ S.L.S.A.ի գործարանի տնօրէնութիւնը հետաքրքրուի այդ հաւաքոյթով եւ այդ իրիկուն միթինկին ղրկէ նաեւ իր ներկայացուցիչը: Երկուշաբթի առաւօտեան գործարանի մէջ հարցաքննութեան կը կանչուին այն բանուորները, զորս հոն տեսած է ներկայացուցիչը: Ցարգելի տնօրէնը կը հարցնէ.

— «Ինչո՞ւ միթինկին գացեր էիք, եթէ դուք Հայերդ չերթայիք, հոն ներկայ պիտի ըլլային միմիայն եօթը Ֆրանսացիներ:

Ցետոյ կ'ազդարարէ.

— «Դուք գիտէք որ իմ գործարանի մէջ 150էն աւելի բանուոր ունիմ, որոնց համար գործ չունիմ, սակայն կը պահեմ եւ դուրս չեմ հաներ: Առաջին անգամ ըլլալով կը ներեմ, բայց եթէ յետ այսու ուէէ թեթեւ կասկած մը տեսնուի ձեր վրայ, անմիջապէս դուրս կը նետուիք գործարանէն»:

Հարցաքննուողներու մէջ կային նաեւ ոչ-Հօկճիները, որոնք քիչ մնաց զոհ դառնային միւսներուն: Այս դէպքը բաւական ազդեց հասարակութեան վրայ եւ իրենք Հօկճիները եւս հիասթափուած են, քանի որ պատճառ պիտի դառնային տասնեակ մը ընտանիքներու դժբախտացման ներկայ գործազրկութեան օրերուն:

Արդեօ՞ք այս դէպքը խելքի պիտի բերէ մեր կարմիր-քոստոնները, որպէսզի այլեւս չփորձեն խանգարել այս գաղութի անդորրութիւնը:

Վեհունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Փարիզ-Վիեննա ֆութպոլի մրցումը

Զորեքշաբթի օր Փարք տէ Փրէնսի մարզարանին մէջ տեղի ունեցաւ Փութպոլի կարեւոր մրցում մը, Փարիզի եւ Վիեննայի ներկայացուցչական խումբերուն միջեւ: Խոշոր մրցավայրը ամբողջութեամբ լեցուն էր, ինչ որ կը նշանակէ թէ մօտ քառասուն հազար հոգի եկած էին դիտելու այդ մրցումը որ վերջացաւ Աւստրիացիներու յաղթութեամբ, 4—1ով: Ֆութպոլի խաղին մէջ կեդրոնական Եւրոպայի այդ վարպետներուն ունեցած արդար համբաւը անգամ մը եւս փայլեցաւ այս մրցումով:

Իրաւ է թէ Վիեննայի խումբ անունով մենք գրեթէ Աւստրիոյ ներկայացուցչական խումբն էր որ դիտեցինք, քանի որ Աւստրիոյ լաւագոյն խաղացողները կը գործեն մայրաքաղաքին մէջ: Պարագան նոյնը չէ անշուշտ Ֆրանսայի համար, որուն ներկայացուցչական խումբը կարելի չէ բաղդատել Փարիզի խումբին հետ: Այդ պատճառով, աւելի շեշտուեցաւ երկու խումբերուն արժէքի տարբերութիւնը: Աւստրիացիները չորեքշաբթի օր շատ փայլուն խաղարկութիւն մը ունեցան եւ ցոյց տուին թէ ինչպէս պէտք է խաղալ իրական Փութպոլը. Փարիզցիները անոնց քով աշակերտներու պէս երեւցան:

Սկովտիացիներու խաղալու եղանակէն մեծապէս ներշնչուած Աւստրիացիները կարծէք աւելի նրբացուցած են զայն: Անոնք զաւակներն են օփերէթի եւ նուագի հայրենիքին՝ ուր ամէն ինչ տպաւորուած է արուեստի շունչով: Աւստրիացի Փութպոլիստներն ալ աւելի արուեստագէտ են քան Փութպոլիստ, անոնք գնդակին զարնելէ աւելի անոր կը պարտադրեն իրենց փափաքած շարժումը: Եւ գնդակը մէկ խաղացողէն միւսը կ'երթայ արագօրէն, առանց ժամանակ կորսնցնելու: Բերդապահն իսկ գնդակը փոխանակ հեռուն զարնելու՝ ձեռքով կը նետէ զայն ընկերոջ մը որ լաւ դիրքի մը մէջ կը գտնուի: Շարժումներու ներկայութիւն մը որուն մէջ ամբողջ խումբը կը գործէ համաչափութեամբ:

Զորեքշաբթի օր մրցումին սկզբնաւորութենէն հինգ վայրկեան յետոյ նշանակէտ մը շահելէ վերջ, Աւստրիացիները ամբողջ երեք քառորդ ժամ իրենց հակառակորդները աջ – ձախ, ետ – առաջ վազել տալէ, յոգնեցնելէ վերջ, երկրորդ խաղամասին իրենց գերակշռութիւնը պարտադրեցին, դիւրութեամբ երեք նշանակէտ եւս շահելով, մինչ Ֆրանսացիներն ալ կը յաջողէին շահիլ հատ մը: Աւստրիական յառաջապահներու գիծը մեծ տպաւորութիւն ձգեց իր արագութեամբ եւ նրբութեամբ: Իրաւ է թէ ան իր ետեւ ունէր անընդհատ գնդակը իրեն հասցնող միջնապահներու սքանչելի երրորդութիւն մը, որ իր կարգին կը յենուր ինքնավստահ պաշտպանողական երրորդութեան մը վրայ: Մէկ խօսքով շատ լաւ խումբ մը:

Փարիզի խումբին կազմն էր.— Թէփօ, Էմմունտա, Մէրէս, Պանիտ, Պէրքէսի, Տէլֆոր, Ֆինօ, Տըլէս, Լօրան, Վէնանթ: Երկու օտարներ՝ աջ վերջապահը Էմմունտա, Սկովտիացի՝ որ կը խաղայ Ֆ. Ա. տը Փարի խումբէն, եւ կեդրոնի միջնապահ Պէրքէսի, Հունգար, Ռասինկ Գլիպէն: Այս խումբին պաշտպանողական բաժինն էր որ աւելի յաջող խաղարկութիւն մը ունեցաւ, մինչ յառաջապահներու գիծը քանի մը լաւ առիթներ ձեռքէ փախցուց, ներդաշնակութեան պակասէն թէ անփորձութեամբ:

Աւստրիական Փութպոլը ի պատուի է յառաջիկայ կիրակի օր Փարիզի մէջ: Վիէննացի լաւագոյն խումբերէն «Ֆըրսթ Վիէննա» այդ օրը Գօլօմպի մարզարանին մէջ պիտի մրցի Անգլիոյ այժմու լաւագոյն խումբին՝ Թոթընհէմ – Հոցփէրի դէմ: Փարիզ միայն կրնայ տալ այդպիսի մրցում մը, երկու օտար խումբեր իրարու դէմ ոչ մէկ կողմին համակիր հանդիսատեսներու առջեւ: Եթէ երկու օտար խումբերը խաղան այնպէս ինչպէս իրենց երկրին մէջ իսկ, այսինքն իրենց այստեղի մրցումը նկատեն պաշտօնական խաղ մը, վստահ ենք թէ Փութպոլի եզական ցուցադրութիւն մը պիտի տեսնենք այդ օրը:

⁂ Նոյեմբեր 29ին Կլասկոյի մէջ, ինչպէս գրեցինք արդէն, Աւստրիա պիտի կատարէ մեծ կարեւորութիւն ունեցող մրցում մը Սկովտիոյ դէմ: Աւստրիական Փութպոլին մեծ պետը Հիւկօ Մէյզլ չորեքշաբթի օր առիթէն օգտուեցաւ քանի մը երիտասարդ ուժեր փորձելու համար: Օրինակի համար՝ Ֆրանսական խումբի մը եկող հռչակաւոր բերդապահ Հիտէնի տեղը անցնող Փլացէր՝ որ սքանչելի բերդապահ մը եղաւ, եւ Հիթլ որ կեդրոնական յառաջապահ Սինտլարի հետ փոխանակուած էր: Այնպէս ինչպէս որ ներկայացաւ չորեքշաբթի օր, աւստրիական խումբը մէկ կամ երկու փոփոխութիւններ կրելու պէտք ունի, որպէսզի ըլլայ անցեալ տարուան համբաւաւոր խումբին արժանաւոր յաջորդը:

Ժ. Ե.

ԾԻԾԱՂ

ԼԷՆԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

Լէնին երբ մեռաւ, ճամբայ ինկաւ դէպի դրախտ: Ջինքը դիմաւորեց Ս. Պետրոսը՝ դրախտի սեմին ու հարցուց.

— Ի՞նչ կայ, ընկե՛ր:

— Հիւր կուգամ դրախտ:

— Զըլլա՜ր,— ընդմիջեց Ս. Պետրոս — դուն երկրի վրայ դրախտ մը կազմակերպէ ու հոն գնա:

Լէնին, մտահոգ, վերադարձաւ: Ճամբան դիմաւորեց Հրեայ մը: Ու գանգատեցաւ անոր.

— Օ՛, ատոր միջոցը կայ, ըսաւ Հրեան:

Լէնինը դրաւ պարկի մը մէջ ու շալկեց դէպի դրախտ:

— Ո՞վ է դուռը զարնողը,— հարցուց Ս. Պետրոս:

— Վէհթօշարիս Մէրտոխայը ... Ներէ, Տէր, կը հաճի՞ս ինծի ըսել թէ Կարլ Մարքսը դրա՞խտը կը գտնուի:

— Դրախտն ըլլալու է. ան լաւ մարդ էր, կը մտածէր աղքատներու մասին..

— Քանի որ այդպէս է, ըսաւ Հրեան, առ անոր «Դրամագլուխ»ին տոկոսը (Կ. Մարքսի գրքին կ'ակնարկէ), ու զայն ինծի յանձնէ:

Ու Հրեան, իր պարկը պարպեց դրախտին դրանը առջեւ, եւ վերադարձաւ իր տեղը:

մերիկայի ոսկի գնելու քաղաքականութեան հետ:

⁂ Բանակցութիւնները կը շարունակուին Մեծն Բրիտանիոյ պատուիրակութեան հետ, պատերազմական պարտքերու կարգադրութեան համար: Դեռ վերջնական որոշում չէ տրուած: Խօսակցութեանց ընթացքին, Անգլիոյ ներկայացուցիչները պահանջեցին բոլորովին վերաքննել Մէլըն – Պըլտուին համաձայնութիւնը, բայց իրենց առաջարկած գումարը անընդունելի էր: Ցետոյ առաջարկեցին միանուագ գումար մը վճարել, ոչ թէ ոսկիով, այլ մուրհակներ շրջաբերութեան հանելով ամերիկեան հրապարակին վրայ: Այս գումարն ալ անընդունելի կը համարուի Մ. Նահանգներուն համար: (Անգլիա կ'ուզէ վճարել միայն 600 միլիոն տոլար):

Այս երկու լուծումներն ալ մէկդի դրուած ըլլալով, բաց կը մնայ դեկտ. 15ի մասնավճարին խնդիրը: Կը կարծուի թէ Անգլիա նորէն մեծաղ պիտի յանձնէ, ի հաշիւ այս մասնավճարին:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ Է ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ Կ'ԸՆԴՈՒՆՈՒԻՆ

Հականգլիական ցոյցեր կատարուեցան հինգշաբթի օր, Ամմանի մէջ, օգտուելով Էմիր Ապտուլլահի բացակայութենէն: Ցարաբերութիւնները լարուած են:

(Պաղեստինի բրիտանական մարզպանը միեւնոյն ատեն մարզպանն է Անդրյորդանանի):

⁂ Կացութիւնը երեւութապէս խաղաղ է Պաղեստինի մէջ, բայց մտահոգութիւնը չէ փարատած: Առջի օր ձերբակալուեցան մաս մը համայնավարներ, այն կասկածով թէ խռովութիւններ պիտի յարուցանէին Արաբներուն մէջ:

⁂ Նախապէս արտօնութիւն ստացած երկու հազար Հրեաներ սկսած են Պաղեստին հասնիլ: Առջի օր 900 հոգի ցամաք հանուեցան առանց որ եւ է միջադէպի, իսկ դանիական շոգենաւով մը Փորթ Սայիտ ցամաք հանուած 800 Հրեաները սկսած են Թէլ Ավիվ հասնիլ ցամաքի ճամբով: Նորեկներէն շատերը դէպի հողագործական շրջանները կը ղրկուին: Այս խրոխտութիւնը ցոյց կուտայ թէ հողատար իշխանութիւնը վճռած է շարունակել օրինաւոր ներգաղթը:

Սուրիոյ նոր մարզպանը մասնաւոր հրահանգներ տուած է արաբական թերթերուն, որպէսզի գրգռութիւն չսերմանեն: Միեւնոյն ատեն արգիլեց հրապարակային ցոյցերը:

ԵՐԱԽԱՅԻ ՄԸ ԴԻԱԿԸ ՀԱՆՈՒԵՑԱՒ... ԴԱՐԱԿԷՆ

Ոստիկանութիւնը քստմնելի դէպք մը երեւան հանեց մօտաւոր արուարձանի մը, Լէվալուայի մէջ:

Վիլիէ փողոց թիւ 20 կը գտնուի վեցյարկանի շէնք մը: Տունը երկար ատենէ ի վեր երեսի վրայ ձգուած ըլլալով, նոր տանտէրը նորոգութիւններ կատարեց եւ դուրս հանեց չորրորդ յարկին վարձակալները, Օր. Թոֆէլ (50 տարեկան) եւ աղջիկը, (28 տարեկան) որոնք վարձք չէին վճարած: Տանտէրը տունը մաքրած ատեն, չորեքշ. օր, հին դարակի մը մէջ գտաւ երախայի մը դիակը՝ չարիկով մը փաթթուած: Երախան հազիւ 6 — 7 ամսուան կ'երեւար: Ուրիշ մարդկային ոսկորներ եւ մազեր ալ գտնուեցան: Քննութիւնները կը շարունակուին:

—•—

ԱՆԳԼԻՈՅ բանուորականները փայլուն յաջողութիւն մը ունեցան քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ, շահելով 206 աթոռ:

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ պատահեցաւ Սոֆիայի մէջ: Հեծանւորդ Ցակով կը մրցէր պուլկար ախոյեան Սոֆոլովի հետ, երբ իր հեծանիւը ուժգնօրէն ընդհարելով նետուեցաւ հանդիսատեսներուն վրայ: Եօթը հոգի վիրաւորուեցան, որոնց մէկը, մանուկ մը, մեռաւ քիչ յետոյ: Երկու հեծանւորդներն ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան:

Պ. ՓԷՆԼԸՎԷի ազգային յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Պանթէոնի մէջ: Ձայնարձակներ ամէն կողմ պիտի հաղորդեն արարողութիւններն ու դամբանականները:

ԿԻՊՐՈՍԻ կառավարութիւնը չորս յոյն եւ մէկ թուրք անդամներ նշանակեց, իբրեւ խորհրդական Գործադիր խորհուրդին, վերահաստատելով սահմանադրութիւնը որ ընդհատուած էր 1931ի դէպքերէն ի վեր:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Խր. — Ոչ:
ՊԵՐԼԻՆ, Իփլ. — 200:
ՔՐԻՒԱԶ, Գ. Խ. — 35:
ԼԻՈՆ, Ռում. Եղբ. — 70:
ԼԻՒՆԷՎԻԼ, Պալ. — 70:
ՓՈՒԱԹԻԷ, Շ. Մ. — 35:
ԼԻՈՆ, Գործ. — 500:
ՎԷՆՍԷՆ, Ն. Մ. — 150:
ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Ա. Գ. — 35:
ՔՈԼՈՆՊ, Ա. Զ. — 140:
ՄԷՕՏՕՆ, Ս. Գ. — 50:
ՔԼԷՌՄԱՆ ՖԷՐԱՆ, Գ. Թ. — 140:
ՀԱՐՆ, Պար. — 70:
ՎԻԷՆ, Ն. Խ. — 120:
ԼԱ ՇԱՍ ՐՕՄԱՆ, Ա. Ե. — 35:
ԼՈՆՏՈՆ, Ճ. — 239 փր. 95:
ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆ, Ս. Ա. — 50:
ԱՆԻԷՌ, Զիփ. — 140:
ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Մաղ. — 30:
ՇՕՄՈՆ ՓՈՐՍԻԷՆ, Թադ. — 140:
ՍԷՆ ԹՐՕՓԷԶ, Զօր. — 35:
ԹԱՐԱՐ, Յով. — 70:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Վահագ եւ Տիրան Աբուլեան եղբայրները, ինչպէս նաեւ Տիկ. Յասմիկ Դաւիթօֆ եւ զաւակը կը փութան յայտնել իրենց շնորհակալութիւնը Փարիզի Եկեղեցական Դասուն, Մամուլին, Սանասարեան Սանուց Միութեան եւ բոլոր անոնց, որոնք գրաւոր կամ բերանացի իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց սիրեցեալ հօր՝ ողբացեալ Գ. ԱԲՈՒԼԵԱՆի մահուան առթիւ

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խնդրի մը համար, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ եւ ՍԱՐՍԷԼԻ Կոմիտէները, յառաջիկայ Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 2.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի վերնայարկը: Մէթրօ՝ Les Gobelins.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ Ազբիւր Սերոբ, Հրազդան եւ Քրիստափոր խումբերու ընկերները յառաջիկայ Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը: Ներկայանալ անդամատետրով:

✕ ՌՈՍՏՈՄ խումբը յառաջիկայ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Templeի սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽՄԲԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ Քրիստափոր խումբը, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ: Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (Մարսէյլ) «Վռամեան» Ենթակոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Գայլ Վահան, Մուրատ եւ Կայծակ խումբերը վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 5ին, 267 Րիւ Լիոն, Պառ Փրովանսալ, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան նոր Գրադարանին սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պուլվար Օտտօի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Միութեան Գրադարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Զարդարեան Գրադարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱԼԷԹԻ Բարկէն – Սիւնի խումբին ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԵՐԵԿՈՅԹ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՇԱՎԻԼԻ «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին SALLE PANTINի մէջ 114, Grand'Rue. Chaville.

Կը ներկայացուի Ազգային - Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ողբերգութիւնը

Մուտք 4 ֆրանք:

Հաղորդակցութիւն. — Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ Անսիէն Մէռի կայարանը:

Փարիզի Գրական Ակումբ այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131, rue Paul Berruel (նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard: Կը կարդացուի Իրազեկի ուսումնասիրութիւնը «Առաջին Հայ թատերգութիւնը»: Մուտքը ազատ է:

Թատերական ներկայացում Մարսէյլի մէջ

կազմակերպուած՝ Զարսանճագի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին

84, ՌԻՒ ՇԱԲ. ՍԱԼ ՇԱԲԻ ՄԷՋ

Ղեկավարութեամբ դերասան ԹՐԱԳՕՇԻ

կը ներկայացուի **ՉԱՐ ՈԳԻՆ**

Կը մասնակցին՝ Օրիորդ՝ Գրիգորեան: Տիկիններ՝ Անուշ, Էլգովանեան: Պարոններ՝ Պիշկէօթիւրեան, Ց. Ինճէեան, Կ. Մութաֆեան:

Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber: Կարեւոր օրակարգ: Անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Քէնտիրեանի ճաշարանը:

ՓԱՐԻԶԻ Սալնոյձորի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 119, Ավընիւ տ'Իթալի: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ԱԶԴ

Loterie Nationale

Ֆրանսական բանակի Հայ նախկին կամաւորներու Միութիւնը նախաձեռնութիւնը ունեցած է ծախել Loterie Nationaleի տոմսակներէն, որոնց 3e շերտին, ինչպէս նաեւ յաջորդ շարքերուն վաճառման ծիգը յանձն առած է M. Sourène Djermaghian (Trésorier del'Association) որուն կրնան դիմել փափաքող ազգակիցները օր առաջ: Շտապեցէք գնել Յրդ շարքի տոմսակները որոնք հրապարակ ելած են: Հասցէ՝ 44, rue Lafayette Paris, J. Darayanի գրասենեակը:

Loterie NATIONALE

ԱՌԱՋԻՆ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԺԱՄԸ 19.50ին

Salle Trocaderoի մէջ

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 31-58

ԹԷՅ

ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ:

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան:

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդր. ջեռուցիչ:

13 rue Pierre Curie. K. Bicètre. Métro: d'Italie.

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Ցայտնի ապուխտավաճառ ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ Թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած Երշիկն ու Ապուխտը կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ:

Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN
46, Rue du Baignoire, MARSEILLE
կամ 5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

ԾԱԽՈՒ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

56bis Avenue du Président Wilson. Pré St.-Gervais. Métro: Porte des Lilas

Porte des Lilasէն 3 վայրկեան հեռաւորութեամբ վերոյիշեալ պողոտային վրայ հաստատուած նպարավաճառատունս պարտաւոր մեկնումի պատճառով ծախու է խիստ դիւրամատչելի պայմաններով:

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61, Rue Monsieur le Price, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ Danton 52—75
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԼԱՒ ապրանք եւ ԱԺԱՆ

T.S.F. 4 լամբ Ցարանդի 1 տարի 950F

ԿԱՆԻԿ եւ ԱՊԱՌԻԿ

Ֆօնօներ կը ցախուին մեծ վճռով

"RADIO-MUSIC" L. Nichanian 56, rue Piat PARIS (XXe)

Տիսքեր եւրոպական եւ Արեւելեան 10F

Կարդանի մէջ ՅԱՌԱՋի գործակալն է
L. ԳԱՅԱՃԱՆԵԱՆ
Epicerie Puits Bivert, Gardanne

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

Երբ Փարիզ հասաւ, օդը ցուրտ էր եւ բարակ անձրեւ մը կը մաղուէր: Պէտքը կը զգար ջուրը մտնելու եւ ճերմակեղէնը փոխելու, բայց այդ օրը ոչ մէկ բան կրնար փոխել իր տրամադրութիւնը: Կայարանէն հեռաձայնեց Ռ.ի եւ մօրաքրոջ Մաճի մասին լուր ուզեց:

— Հաճոյքով կը տեսնեմ որ քեռորդիներու ամէնէն հոգածուն էք: Վայրկեան մը չկորսնցուցիք, պատասխանեց Ռ. հազիւ զգալի հեգնանքով մը: Շատ գէշ է, խեղճ կինը, բայց ձեզ տեսնելը աղէկ պիտի գայ իրեն:

— Ո՞ր ժամուն հաճելի է իրեն իմ այցելութիւնս: Ամբողջ խանդաղատանքս հաղորդեցէք իրեն:

Ռ. յանկարծ սկսաւ խնդալ: Էչընտէն համակերպեցաւ:

— Անշուշտ պիտի ուզէ քիչ մը արդուզարդ ընել, ձեզ տեսնելէ առաջ: Գիտէք, ոչ մէկ կնոջ կը հաճուրժէ որ, անխնամ վիճակի մէջ տեսնեն զինքը:

Կ'ուզէ՞ք տասնուկէսին գալ, յետոյ միասին կ'երթանք ճաշի:

— Շատ լաւ, Լոթի կըլլամ ժամը տասնուկէսին:

Երբ Էչընտէն ածիլուած եւ թարմացած պանդոկ ներկայացաւ, զինուոր մը ընդունեց զինքը պանդոկին բակին մէջ եւ առաջնորդեց Ռ.ի քով: Մեծ պետը ոտքի վրայ տուն կուտար:

— Նստեցէք, ըսաւ:

Եւ շարունակեց:

Հանգստաւէտ հիւրասրահին մէջ, վարդի փունջը կնոջ մը ձեռքը կը մատնէր: Սեղանի մը վրայ շատ մը թուղթեր դիզուած էին: Իրենց վերջին տեսակցութենէն ի վեր, Ա. ծերացած էր: Խորշոմներ կ'ակօսէին իր նիհարցած դէմքին կաշին եւ մազերը ճերմկեր էին: Դիմագիծերը յոգնութիւն ցոյց կուտային:: Եւ իրաւ ալ ինքզինքին չէր խնայեր: Առտուան ժամը 7ին ոտքի էր արդէն եւ մինչեւ գիշերը շատ ուշ կաշխատէր: Իր նոր համազգեստը վայելչութիւն չունէր: Գործը դադրեցուց եւ ըսաւ:

— Կը բաւէ այսօրուան համար: Տարէք այս թուղթերը եւ օրինակները հանեցէք. կ'ուզեմ ստորագրել ճաշէն առաջ:

Ցետոյ զինուորին դառնալով.

— Ըսէք թէ հոս չէ:

Գրագիրը, դէր – տեղակալ մը երեսունի մօտ, որ ոչինչ ունէր զինուորական, ժողվեց բոլոր այդ թուղթերը եւ դուրս ելաւ: Երբ զինուորն ալ անոր կը հետեւէր, Ռ. ըսաւ.

— Դուք սպասեցէք դուռին առջեւ. եթէ պէտք ունենամ ձեզի, կը կանչեմ:

— Շատ լաւ, պարոն գնդապետ: Երբ մինակ մնացին, Ռ. Էչընտէնի դարձաւ, իր ամբողջ կարելի հաճոյակատարութեամբ.

— Լաւ անցա՞ւ ճամբորդութիւնը:

— Այո, պարո՛ն գնդապետ:

— Ի՞նչ կըսէք սաոր (շուրջը ակնարկ մը պտտցուց): Գէշ չէ, հէ՞: Ձեզ հասկնար թէ ինչու պատերազմը մեզ վայրենի պիտի դարձնէ:

Խօսելով հանդերձ Ռ. մասնաւոր ուշադրութեամբ կը դիտէր Էչընտէնը, իր ոժգոյն, եւ սուր աչքերով:

Իր սրտադեղման վայրկեաններուն Ռ. կը խոստովանէր թէ իր նմանները երկու դասակարգի կը բաժնէր, — անմիտները եւ սրիկաները: Ո՞րն էր ամէնէն գէշը: Շատ լաւ չէր գիտեր, ամէն պարագայի մէջ կը նախընտրէր դարձեալ սրիկաները: Անոնց հետ գոնէ մարդ գիտէ թէ ինչպէս պէտք է վարուիլ եւ ըստ այնմ կը շարժի:

Ասպարէզով զինուորական, Հնդկաստան եւ գաղթավայրերը ապրած էր: Պատերազմը երբ, ծագեցաւ ձամայիքա կը գտնուէր: Պատերազմական նախապարութենէն մէկը զինքը յիշեց, բերել տուաւ եւ տեղաւորեց գաղտնի տեղեկութեանց դիւանին մէջ: Իր հաստատամութիւնը, կազմակերպելու իր ընդունակութիւնը զինքը կարեւոր պաշտօնի մը գլուխը անցուցին: Ջեռներէցութիւն, քաջութիւն եւ վճռականութիւն ունէր: Էչընտէն միայն մէկ պակասութիւն մը կը գտնէր անոր վրայ: Պատերազմէն առաջ Ռ. երբեք շփում ունեցած չէր ընկերային որոշ դասակարգի մը հետ, մասնաւորաբար աշխարհիկ կիներու հետ: Միակ կիները որոնց կը հանդիպէր սպաներու, պաշտօնեաներու եւ գործարանատէրներու կիներն էին: Երբ Լոնտոն հասաւ պատերազմի առաջին օրերուն եւ իր պաշտօնը զինքը յարաբերութեան մէջ դրաւ բարձրաստիճան կիներու հետ, շլացած մնաց: Անոնք վախ կը պատճառէին իրեն, բայց կը կախարդէին: Եւ դարձաւ մշտական այցելու մը սալոններու: Էչընտէնի համար — եւ Ռ.ին երեւակայածէն աւելի բան գիտէր իր մասին — հիւրասրահին վարդերը պատմութիւն մը ունէին:

Էչընտէն լաւ գիտէր որ Ռ. զինքը չէր կանչած անձրեւին կամ գեղեցիկ օդին մասին խօսելու: Ո՞ւր կ'ուզէր բերել խօսքը: Շուտով հասկցաւ:

— Գէշ չսկսաք Ժընեւի մէջ, ըսաւ Ռ.:

— Ուրախ եմ որ այդպէս կը դատէք, պարոն գնդապետ:

Ցանկարծ Ռ.ի նայուածքը խստացաւ: Կարճ կապեց աւելորդ խօսքերը:

— Աշխատանք ունիմ ձեզի համար:

Էչընտէն չպատասխանեց, բայց սարսռաց հետաքրքրութենէն:

— Չանտրա – Լալի մասին բան մը լսա՞ծ էք:

— Ոչ, պարոն գնդապետ:

Անհամբերութենէն Ռ.ի ճակատը խոժոռեցաւ վայրկեան մը: Միշտ կը կարծէր թէ իր ստորադասները բան գիտեն:

— Ո՞ւր կ'ապրէիք այս վերջին ... րները:

— Ջէստրֆիլտ փողոց թիւ 36, պարոն գնդապետ:

Տժգոյն ժպիտ մը փայլեցաւ դէմքին վրայ: Այդ ... պատասխանը գործին ... սեղանին մօտեցաւ, ծծում մը ... լուսանկար մը հանեց եւ Էչընտէնի ... կարեց:

— Ահաւասիկ:

Էչընտէնի համար որ ... արեւելեան դէմքերու, այդ ... Լալը, իր խիտ գիծերով եւ ... մորթով, կրնար ըլլալ ... կամ մէկ լայն ... այցելութիւնը կը ... բախտ կը բերէ ... դէմքերուն: Սեւ մազերը ... ծըր էին, շրթունքները ... թը տափակ: Լուսանկարը ... մացնէր իր խոշոր ... եզային արտայայտութիւնը: ... գիտ չէր երեւար ... գուսաններուն մէջ:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

5 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2336

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐՈԳԵԼ, ՆՈՐՈԳՈՒԻԼ

Ինչ որ « Հայ իրականութիւն » կը կոչենք, ունի զանազան երեսներ, որոնք յաճախ կը վրիպին ուշադրութենէ։

Խօսքը, անշուշտ, գաղութներու մասին է։

Այսպէս, մենք շատ քիչ կը զբաղինք մեր երգերով եւ արտասանութիւններով։ Դպրոցէն ներս թէ դուրս։

Ո՛ր եւ է ատեն ձեր մտքէն անցա՞ծ է հետաքրքրուիլ թէ՝ ի՛նչ կ'երգեն կամ կ'արտասանեն մեր մանուկները, մանկապարտէզներու, ծաղկոցներու կամ նախակրթարաններու մէջ։

Ինչպէս անոնց կարդացած դասագիրքերը, արտասանած կտորներն ալ մեծ մասով փոխադրուած են Պոլսէն։ Կտորներ կան ոչ միայն Համիտեան շրջանէն, այլ եւ օսմ. սահմանադրութեան օրերէն (1908)։ Նոյնը կրնանք ըսել մանկական երգերու մասին։

Ո՛ր եւ է կանխակալ կարծիք չունինք։ Այդ բոլորին մէջ կան արտադրութիւններ, ինքնագիր կամ թարգմանածոյ, որոնք արժէք ունին ո՛ր եւ է ժամանակի եւ միջավայրի համար։ Եթէ ոչ բովանդակութեամբ, գոնէ լեզուի պարզութեամբ ու մաքրութեամբ։

Օրինակ, այսօր արտասահմանի հայ մանուկն ալ կրնայ նոյնքան հաճութեամբ արտասանել.

Պստլիկ իմ, ճստլիկ իմ,
ծամբայ չիյտեմ, ո՞ւր երթամ···

կամ սա միւսը, այնքան սիրուն եւ մանկունակ.

Մի՛ վազեր այդպէս արագ,
իմ աղուորիկ ճապատակ։

(Այս տողերը գրած ատեն, ձեռքի տակ չունէինք դասագիրքեր, ուրիշ նմոյշներ ալ ներկայացնելու համար)։

Եւ սակայն, շատ ու շատ բան կայ մաշած կամ անճաշակ, խորթ եւ ծիծաղելի, բերնէ բերան փոխանցուած եւ մինչեւ արտասահման փոխադրուած։

Արդար չպիտի ըլլար, այս առթիւ, ամբողջ յանցանքը փաթթել վարժուհիներու կամ վարժապետներու վզին։ Անոնք իրենց կրցածն է որ կ'ընեն, օգտուելով կա՛մ իրենց սորվածէն, կամ տրամադրելի դասագիրքէն։

Ո՞վ միջոց ընծայեց անոնց, որպէսզի պրպտումներ կատարեն նոյն հրատարակութիւններէ, եւ կարենան ընտիր ծաղկաքաղ մը կազմել երգերու եւ արտասանութեանց։

Անոնք մեծամասնաբար կը ծառայեն այնպիսի դպրոցներու մէջ, ուր հասարակ դասագիրքն ու գրասեղանն անգամ պերճանք են, իսկ մատենադարանը երազ։ Եղած – չեղած գիրքերն ալ, եթէ գտնեն այս կամ այն Միութեան գրադարանին մէջ, պատահական հաւաքածոներ են, մեծ մասով՝ չափահասներու համար։

Ետքոյ, անոնց ստացած ճղճիմ « թոշակ »ները թոյլ չեն տար անհատական գնումներ կատարելու։

Դեռ չենք խօսիր վճարման քանակի եւ··· կանոնաւորութեան մասին։ (Մակեդոնիոյ շրջանին մէջ վարժուհիներ կը պահուին ամսական 400, 600 եւ 800 տրախմիով։ Հաշիւը Ֆրանքով գտնելու համար, բաժնեցէք 7·50 – 8ով։ Այստեղ ալ, եղած – չեղած վարժուհիները կամ վարժապետները կը ստանան 200 — 400 ֆրանք, ընդհանրապէս շաբաթը մէկ – երկու օր զբաղելով)։

Եզրակացութիւնը պարզ է,— իրենց գիտցածը կամ գտածն է որ պիտի մաշեցնեն։

Թերեւս ըլլան բախտաւորներ կամ նախանձախնդիրներ, որ օգտուին գրական հանդէսներէ, նոր հրատարակութիւններէ եւ մանկական պարբերականներէ (Արփի, Փունջ եւն.)։

Բայց, եթէ մէկ ծաղիկով գարուն գար, ծաղկաստան կը դառնային շատ մը գաղութներ···

Այս տեսակէտէն, բախտաւոր են այն գաղութները որ ունին հրապէտ – բանաստեղծ կամ գրական ճաշակ ունեցող ուսուցիչներ եւ վարժուհիներ, եւ քիչ մըն ալ՝ եռանդ։

Ուրեմն, ջախջախիչ մեծամասնութիւնը մնացած է պատահականութեան, եւ բան չի փոխուիր մթնոլորտէն։

Նոյն լալկան, ձախաւեր կամ չքաւոր երգերը, նոյն անամէջ կամ անհարազատ արտասանութիւնները։ Եւ լեզու մը աղճատ ու աղքատ, կեղծ եւ ուռուցիկ։

×

Պատկերը աւելի մխիթարական չէ դպրոցէն դուրս, հանդիսական բեմերու վրայ։

Այստեղ ալ, աչքի կը զարնէ աւանդական գիծը, անընդհատ մաշեցնելով եղածը։ Երգ թէ արտասանութիւն։

Եթէ ուշադրութեամբ հետեւիք, պիտի տեսնէք որ՝ մեծ տեղ կը բռնեն 1908էն ի վեր շարժման մէջ դրուած կտորներ, իբրեւ արտասանութիւն եւ երգ։

Մինչդեռ, ահա տասնամեակ մը բոլորեցինք օտար պողոտաներու վրայ, աշխարհ մը փլաւ եւ հոլովոյթներ տեղի կ'ունենան ամէն կողմ, մեր կողքին, մեր գլխուն վերեւ, մեր աչքերուն առջեւ։

Այստեղ ալ, չենք վիճիր այն արտադրութեանց մասին որ կը դիմանան ժամանակի եւ միջավայրի յորձանքին, եւ կրնան երգուիլ ու արտասանուիլ առանց վերապահութեան։

Բայց, շատ բան կը կարօտի վերադնահատութեան։ Անհրաժեշտ է նորոգել եւ նորոգուիլ։

Չենք ուզեր անուններ յիշել, խուսափելու համար թիւրիմացութիւններէ եւ դիւրազգածութիւններէ։

Մնաց որ, հարցը ինքնին կը կարօտի լայն քննութեան մը։

Տակաւին առիթ պիտի ունենանք աւելի բաց խօսելու, գրի առնելով կարգ մը թելադրութիւններ ալ։

Առ այժմ, ազդանշան մը,— նորոգել եւ նորոգուիլ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՍԿԶԲԱՆԷ···

Անգլիացի բարեկամս խոր հառաչ մը արձակեց եւ սկսաւ պատմել.

— Սկիզբէն Աստուած ստեղծեց երկինքն ու երկիրը··· հարկաւ լսեր ես այս հէքիաթը··· «եղիցի» բսաւ ու եղաւ···

Մարդը ստեղծուեցաւ վեցերորդ օրը։ Ադամի մասին շատ բծախնդիր չէր, շուտ մը շինեց ու արձակեց դրախտին մէջ։ Բայց երբ կարգը եկաւ Եւային, Արարիչը մտածեց.

— Անանկ հրաշալի բան մը պիտի ստեղծեմ որ··· գլուխ գործոց էակ մը···

Եւ սկսաւ աշխատիլ։

Նախ եւ առաջ շինեց կնոջ մարմինը։ Դրախտին հազարումէկ ծաղիկներէն հաւաքեց բուռ մը, շաղախ մը պատրաստեց, ձեւ տուաւ անոր, «քանդակե՛ց, քանդակե՛ց», մինչեւ որ երեւցան հոլանի թեւերը, ձիւնաթոյր կուրծքն ու սրունքները։

Գլուխը անձեւ էր դեռ։ Աստուած ճանկ մը նետեց արեւուն, ժողվեց անոր ճառագայթներէն մաս մը ու դրաւ կնոջ գլխուն վրայ··· Լաւ մը ծածկեց որպէսզի գանկին պարապութիւնը աչքի չզարնէ··· Յետոյ երկու աստղ փրցուց երկնակամարէն եւ շինեց աչքերը··· Կարմիր վարդի մը երկու թերթիկներէն շինեց շրթունքները. սոխակին ձայնը առաւ ու նետեց Եւայի կոկորդին մէջ··· եւ քանդակե՛ց, քանդակե՛ց···

Վերջալոյսին Աստուծոյ դիմացը կեցած էր իր ստեղծագործութիւններուն ամէնէն փառաւորը, ամէնէն շքեղը, ամէնէն հրաշափառը···

Եւ սակայն պակաս բան մը կար Եւային վրայ···

Չէ՛ր կրնար խօսիլ···

— Մոռցեր իմ լեզուն, ըսաւ Արարիչը···

Ու իր քովը կանչեց ճպուռը, կտրեց անոր լեզուն եւ փակցուց Եւայի բերնին մէջ···

Անգլիացի բարեկամս նորէն հառաչեց եւ եզրակացուց.

— Աստուած փճացուց իր ամէնէն փառաւոր, ամէնէն շքեղ ու ամէնէն հրաշափառ ստեղծագործութիւնը···

— Ինչո՞ւ, հարցուցի՝ զարմացած։

— Որովհետեւ Եւան ստեղծուած օրէն ասդին անդադար կը խօսի···

Բարեկամիս հրաժեշտէն ետքն էր որ յիշեցի անոր հառաչանքին պատճառը — ամուսնացած էր շատախօս կնկան մը հետ···

«Ցուցանէ առակս» ···

···Եթէ անգլիացի բարեկամս ճանչնար մեր շատախօս պառաւները — այլ անուամբ՝ ռամկավարները — կը կարծէ՞ք թէ այսքան պիտի հառաչէր։

ԺԻՐԱՅՐ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎԸ

»»» · «««

Երէկ բացուեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային խորհուրդը, Միւթիւալիթէի սրահներուն մէջ, քննելու համար ըմբոստ երեսփոխաններու խնդիրը (Ռընոտէլ, Մառքէ եւայլն)։ Բուն փոթորիկը պիտի պայթի այսօր, կիրակի։ Որոշուած է չընդունիլ մամուլի ներկայացուցիչները եւ միայն զեկոյցներ հաղորդել իւրաքանչիւր նիստէ յետոյ։

Պ. Ռընոտէլ արդէն իսկ ձեռնարկած է կազմելու նոր կուսակցութիւն մը, « ընկերվարական ճակատ »։

ՏԻՄԻԹՐՈՎ ՆՈՐԷՆ ԴՈՒՐՍ ՀԱՆՈՒԵՑԱՒ

Բայլխստակի հրկիզման դատին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, լսուեցան բազմաթիւ վկաներ։ Նոյն իսկ Մոսկուայէն վկաներ եկած էին, որոնք հաստատեցին թէ պուլկար ամբաստանեալներէն Փոփով Ռուսաստան կը գտնուէր 1932 մայիսէն մինչեւ յուլիսի վերջը։ Այս վկայութեան առթիւ, յաճախ ընդմիջումներ կը կատարէր պուլկար գլխաւոր ամբաստանեալը, Տիմիթրով։ Երբ նախագահը կարգի կը հրաւիրէր, բացագանչեց.

Դեռ շատ բան ունինք սորվելիք։

Ատեանը որոշեց երեք օր վտարել Տիմիթրովը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱՒ

ԻՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ԿԷՏԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Սառոյի դահլիճը խորհրդարանին ներկայացաւ ուրբաթ օր, կարդալու համար իր յայտարարութիւնը։ Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոնք տեւեցին մինչեւ գիշեր, երեսփ. ժողովը վստահութիւն յայտնեց 32ի դէմ 320 ձայնով։ Ընկերվարականները եւ կեդրոնի խմբակցութիւնը ձեռնպահ մնացին։

Նախարարական յայտարարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը ծանրանայ ելմտական կացութեան վրայ։ «Ֆրանսական պետութիւնը պէտք ունի հաստատուն ելեւմուտքի մը, Ֆրանսայի վարկը կը պահանջէ անկեղծօրէն եւ կատարելապէս հաւասարակշռուած ելմտացոյց մը։ Ներկայ դրամը, որ ամէնէն առողջն է եւ ամէնէն ամուրը, կը պահանջէ ապահովութիւն, ներքին բարդութեանց եւ արտաքին անստուգութեանց առջեւ։

Անհրաժեշտ հաւասարակշռութեան յանգելու համար, հարկ է ստիպողաբար կատարել շօշափելի խնայողութիւններ։ Կառավարութիւնը ամէն բանէ առաջ եւ անյապաղ պիտի պահանջէ քուէարկել օրինագիծ մը, որ յատկապէս խնայողութիւններ կը տրամադրէ։ Յետոյ պիտի ներկայացուին վերակազմութեան ծրագիրներ։ Պիտի ջանանք խափանել տուրքերու վճարման առթիւ գործուած խարդախութիւնները։ 18 ամիսէ ի վեր երեք յաջորդական կառավարութիւններ ձգնեցան արիաբար, գոցելու համար ելմտացոյցին բացը։ Մենք ալ պիտի շարունակենք այդ ճամբան։ Ցառաջիկային պիտի ներկայացնենք նաեւ տուրքերու կրճատման ծրագիր մը »։

Յայտարարութիւնը կը խօսի նաեւ արտաքին քաղաքականութեան մասին, շեշտելով թէ կառավարութիւնը հաւատարիմ պիտի մնայ կնքուած դաշնագիրներուն եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին։

Վիճաբանութեանց ընթացքին, ակնարկներ եղան թէ Պ. Ալպէր Սառօ վտարուած է իր կուսակցութենէն։ Վարչապետը բացատրութիւններ տալով, յայտարարեց թէ ինք 35 տարիէ ի վեր կը պատկանի արմատական – ընկերվարական կուսակցութեան, թէ երբեք չէ ըմբոստացած անոր որոշումներուն դէմ։ «Ես լռութիւն պարտադրեցի բարեկամներուս, եւ չուզեցի իրաւունք չահիլ կուսակցութեան դէմ։ Ես արմատական – ընկերվարական եմ եւ կը մնամ։ Կը մնամ իմ կուսակցութեանս հետ »։

Ծերակոյտը սառնութեամբ լսեց դահլիճին յայտարարութիւնը։

Պ. ՓԷՆԼԸՎԷՅԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

*** Բուն նիստէն առաջ, երեսփ. ժողովի նախագահը եւ վարչապետ Պ. Սառօ ճառեր խօսեցան, փառաբանելով Պ. Փօլ Փէնլըվէի յիշատակը։ Ծերակոյտին մէջ ալ յարգանքի ցոյցեր եղան։ Յետոյ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ 300,000 ֆրանքի վարկ մը, ազգային յուղարկաւորութեան համար, որ տեղի ունեցաւ երէկ, Պանթէոնի մէջ, մեծ շուքով։

Ահագին բազմութիւն մը խռնուած էր փողոցներուն մէջ, Արհեստից թանգարանէն մինչեւ Պանթէոն։ Համրանք չունէին ծաղկեպսակները, որոնց մէջ իր շքեղութեամբ աչքի կը զարնէր գերմանական դեսպանին ղրկածը։ Ժամը 9ին հաւաքուեցան կառավարութեան անդամները։ Մեռելակառքը լծուած էր վեց սեւ ձիերու, իսկ դագաղը ծածկուած՝ սեւ եռագոյնով մը։ Ամէնէն գեղեցիկ ծաղկեպսակներէն չորսը դրուեցան մեռելակառքին չորս անկիւնները։

Առաջին դամբանականը խօսեցաւ վարչապետը, Պ. Ալպէր Սառօ, փառաբանելով ժողովուրդի զաւակը, գիտունը եւ քաղաքագէտը։

Մահափորձ երկու նախկին նախարարներու դէմ

Պուլկարիոյ հողագործական նախարարներէն Քոսթա Թոտորով եւ Աթանասով, որոնք Պելկրատ ապաստանած էին Սթամպուլիսքիի անկումէն եւ սպանութենէն յետոյ եւ դեռ վերջերս ներման արժանացած, մահափորձի մը ենթարկուեցան ուրբաթ օր։

Երկու նախարարները ժողովէ մը դուրս կ'ելլէին, երբ յարձակում կրեցին հարիւրի չափ հակառակորդներէ։ Ոստիկանութիւնը չկրցաւ բոլորովին ցրուել եւ խռովութիւններ ծագեցան, որոնց հետեւանքով Քոսթա Թոտորով գանկի եւ գաւազանի հարուածներ ստացաւ, իսկ ընկերը ծանրապէս խոշտանգուեցաւ։ Թոտորով չաքարախտ ունենալով, վիճակը ծանր է։ Վերջերս երկուքն ալ բուռն պայքար կը մղէին Պուլկարիոյ ֆաշական հոսանքին դէմ, ջանալով մերձեցում հաստատել Եուկոսլավիոյ հետ։ Մակեդոնական կազմակերպութիւնն ալ մահավճիռ արձակած է Թոտորովի դէմ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԱՍԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

··· ՀԱՅ ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՄԸ ԲԵՐՆՈՎ

« Ժուռնալ » հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղէ Երուսաղէմէն եկած հայ ճամբորդէ մը, որ 1919ին ներկայ եղած է եգիպտական շարժումին։

— «Մեծ նմանութիւն կայ եգիպտական եւ պաղեստինեան շարժումներուն միջեւ։ Երկու պարագաներուն մէջ ալ, ժողովրդային զայրոյթի պոռթկում չէ որ կը տեսնենք, այլ կարգապահ ռազմախաղ մը։ Առ այժմ կարող վարիչներ իրենց ափին մէջ կը պահեն զանգուածները։ Բայց, հակառակ սահմանագլուխին վրայ ձեռք առնուած միջոցներուն, բազմաթիւ Պէտէվիններ կը սողոսկին Անդրյորդանանէն, մարդիկ որ ծայրայեղ թշուառութեան մատնուած են երեք տարուան երաշտէն։ Անոնք թանկագին ուժեր պիտի ըլլան հրոսակային կռիւի մը համար, որ կրնայ յաջորդել ցոյցերու շրջանին, ինչպէս եղաւ Եգիպտոսի մէջ »։

Փարիզեան թերթը կ'աւելցնէ թէ այս տեղեկութիւնները կը հաստատուին ուրիշ աղբիւրներէ ալ եւ թէ Անգլիացիները օգնական ուժեր ղրկած են Պաղեստին։

*** Արաբները դադրեցուցին գործադուլը, մէկ շաբաթ խանութները փակ պահելէ յետոյ։

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ, Գարախան եւ ընկերները, որոնք ենկիւրի գացած էին թրքական հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ, Իզմիր հասան առջի օր, ընկերակցութեամբ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի։ Պիտի պատին նաւ ուրիշ քաղաքներ։

Փրոֆ. Ռուն ալ մեռաւ

— o —

Պ. Փօլ Փէնլըվէի եւ Sofբ. Քալմէթի մահէն մէկ շաբաթ յետոյ, ահաւասիկ նոր կորուստ մը,— ծանր սուգ մը՝ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ ամբողջ գիտական աշխարհին եւ մարդկութեան համար։

Փրոֆ. Ռու, փասթէօրեան հաստատութեան տնօրէնը, մեռաւ ուրբաթ իրիկուն, երկար հիւանդութենէ մը յետոյ։ Հակառակ իր ծանր վիճակին, հիւանդութեան անկողնին մէջ կը հետեւէր փասթէօրեան հաստատութեան գործերուն եւ այցելութիւններ կ'ընդունէր։։

Ծնած էր 1853ին, ուրեմն՝ 80 տարեկան։ Իր բժշկական ուսումը Քլէրմոն Ֆեռանի մէջ առնելէ յետոյ, եկաւ Փարիզ եւ 1878ին մտաւ փասթէօրեան հաստատութիւնը։ 1883ին քննութիւն տուաւ եւ դեր – տնօրէնի օգնական նշանակուեցաւ նոյն հաստատութեան տարրալուծարանի բաժնին մէջ։ 1886ին աւելի բարձր պաշտօնի մը կոչուեցաւ, 1895ին Փասթէօրի մահուան վրայ, նշանակուեցաւ դեր – տնօրէն, իսկ 1904էն մինչեւ իր մահը հաստատութեան տնօրէնն էր։ Բժշկական ակադեմիային անդամ էր 1896ին, իսկ գիտութեանց ակադեմիային անդամ՝ 1899էն ի վեր։ 1920ին Պատուոյ լեգէոնի մեծ խաչը ստացաւ։

Բայց այս բոլոր պաշտօններէն աւելի, իր կատարած գիտական աշխատանքներն որ շինեցին անմոռանալի համբաւ մը։

Պ. Էմիլ Ռու Փասթէօրի հետ գործեց 1876էն 1895, իր թանկագին աջակցութիւնը ընծայելով բոլոր գիտական պրպտումներուն, վարակիչ հիւանդութեանց մասին։ Բացի կեղծմաշկի դէմ հանած շիճուկէն, գիտութիւնը իրեն կը պարտի գանկային ներարկումի մեթոտը (պրկախտի դէմ), եւ թանկագին ուսումնասիրութիւններ՝ կատաղութեան, սիֆիլիսի, ածխահարութեան եւայլն մասին։

Երեսուն տարիէ ի վեր որ կը վարէր փասթէօրեան հաստատութիւնը, փրոֆէսէօր Ռու եղաւ վարպետը եւ խորհրդականը բազմաթիւ գիտնականներու, անվիճելի հեղինակութիւն մը դառնալով մանրէաբանութեան եւ բժշկութեան մէջ։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐԵՆ ՊՈՒԼԿԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂ ՄԸ

— o —

ՖԻԼԻՊԷ, (Ցատաջ)։— Հանգուցեալ Սթամպոլիյսքիի տղուն « Փոպէտա » թերթը, որ նախարար Պ. Կիչէվի օրկաններէն մին է, հետեւեալը կը գրէ.

— Սեպտ. 16ին, Սօֆիաբնակ պուլկար միլիոնատէրի մը տղան ենթըրնաթցը կը նստի՝ Պոլիս՝ Ռոպէրթ Քոլէճ երթալու համար։ Կ'անցնի 10 — 15 օր, հայրը որ եւ է լուր չառներ։ Իրար կ'անցնի ու քանի մը օր վերջ թուրք ոստիկանութենէն Սօֆիա կը հաղորդուի թէ « Սեպտ. 16ի գիշերը, Ուզուն Քէօփրիւ կայարանի մօտերը պուլկար երիտասարդ մը, ինքզինքը շոգեկառքէն վար նետած է։ Վակոնին մէջ մնացած իր գոյքերէն ստուգուած է իր ինքնութիւնը»։ Ու այսքան։ Տղուն հայրը, լրջօրէն մտահոգ, պզտիկ զաւակը կը ղրկէ Պոլիս « անյայտման եղբայրը բերելու» հրահանգով։ Կրտսեր տղան կ'երթայ Պոլիս, երկար բարակ փնտռտուքէ վերջ, եղբայրը կը գտնէ հիւանդանոցի մը մէջ։ Տարօրինակը այն է որ վիրաւոր տղան կը մերժէ որ բացատրութիւն տալ։ Ստուգուած է այլեւս որ, կը գրէ « Փոպէտա », պուլկար ուսանողը ենթարկուած է թուրք ոստիկաններու խոշտանգումին, որովհետեւ կասկածած են թէ ուսանողը կ'երթայ Ըտմէթ փաշայի վրայ մահափորձ կատարելու համար։«Փոպէտա », պահանջելէ վերջ որ պուլկար ոստիկանութեան ոճրային ճիւղը լրջօրէն քննէ խնդիրը, հեգնական արտայայտութեամբ մը թուրք բանակի « հերոսութեան կը վերագրէ ուսանողի մը վրայ պարպուած » այդ հրացանը··· Ու կ'աւելցնէ թէ թուրք ոստիկանութիւնը սուտ խօսած է իր տեղեկագրով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Գրած էինք թէ վերջերս Երեւան հասան Մոսկուայի եւ Օտեսայի կլիմայա – ջրաբուժական հաստատութեանց դասախօսները, յիշեցնենք՝ փրոֆ. Ալէքսանդրով, փրոֆ. Կորոստիլեւ, փրոֆ. Նալբանդեան, փրոֆ. Դիկ եւ ուրիշներ:

Այս գիտնականները, այցելելէ յետոյ Հայաստանի հանքային աղբիւրները, ուսումնասիրելէ յետոյ կատարուած քննութիւնները, խորհրդակցութեան մը նստան Հոկտեմբերի կիսուն, Երեւան, գործավարներու խորհուրդին ժողովասրահին մէջ, — Օրակարգի վրայ ունենալով «Հայաստանի հանքային ջուրերու հարստութիւնը եւ զանոնք օգտագործելու միջոցները»:

Խորհ. Հայաստանի մէջ աշխատակից մը կուտայ ժողովականներու տեսակէտներուն լաւագոյն ամփոփումը: Երեւանի մէջ նման հետաքրքրական գիտական ու գրական խորհրդակցութիւններ շատ են կատարուած, բայց առաջին անգամն է, որ Երեւանի օրաթերթը այսքան շօշափելի, այսքան յստակ ամփոփում մը կը հրատարակէ իր սիւնակներուն մէջ:

Գործավարներու խորհուրդին ժողովասրահին պատերը, այս առթիւ, զարդարուած էին բազմաթիւ նկարներով, որոնք կը ներկայացնէին Հայաստանի բնաբուժական կայանները, հանքային ջուրերու ակունքները: Մոսկուայի եւ Օտեսայի կլիմայաբուժական հաստատութեանց դասախօսներէն զատ, նիստին ներկայ էին Երեւանի մասնագէտները եւ բժիշկները:

Կը նախագահէր Ա. Երզնկեան:

Առաջին անգամ կը խօսի առողջապահական գործավար Ղեւոնդեան: Իր զեկոյցէն քաղուածք մը ահա. — «Զափազանց աղքատիկ է բնաբուժական կայաններու պատմութիւնը մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը: Գոյութիւն ունէին ամարանոցներ, որոնք ծառայեր են միայն ունեւոր դասակարգին իբրեւ հանգստութեան եւ զբաւարճութեան վայր: 1924ին կը բացուի Դիլիջանի ապաքինարանը (սանաթորիում): Յաջորդ տարի կը սկսի Արզնիի շինութիւնը: Եւ յետոյ, տարիներ շարունակ, ստեղծագործական աշխատանք: Յաղթահարելով ամէն դժուարութեան, այսօր արդէն լայն ասպարէզ բացուած է բնաբուժական կայաններու շինութեան համար:

Երկու բնորոշ թիւեր ձեզի: Մինչեւ 1931 թուականը, բնաբուժական կայաններու շինութեան համար ծախսուած է 600,000 րուբլի, իսկ 1931 — 1932ին՝ 1,900,000 րուբլի:

Կատարուած քննութիւնները երեւան հանեցին հանքային ջուրերու նորանոր աղբիւրներ, եւ այսօր Հայաստանի մէջ արձանագրուած հանքային աղբիւրներու թիւը կը հասնի 120ի: Միւս կողմէ, մասնաւորապէս Արզնիի, Բջդան – Ջայի, Դիլիջանի հանքային ջուրերուն ուսումնասիրութիւնը այնպիսի զարմանալի արդիւնքներ տուաւ, որ այլեւս մնալ բնաբուժական շինարարութեան եւ նախագիծերու նեղ սահմաններուն մէջ՝ անթոյլատրելի է»:

Առողջապահական գործավարը յետոյ մանրամասն ներկայացուց Արզնիի, Դիլիջանի, Բջդան – Ջայի, Իսոտի – Սուի, Կենսալուի, Գիւլագարակի, եւն.:

Փրոֆ. Նալբանդեան, որ կը դասախօսէ Օտեսայի կլիմայաբուժական հաստատութեան մէջ, խօսք առնելով չեշտեց Սեւանի աւազանին Գինէի բազմաթիւ յատկութիւնները, յետոյ երախաներու ճամբային ապաքինարան հաստատելու փորձը (կատարուած բժ. Սաղեանի կողմէ) կրկնել նաեւ միւս կլիմայական կայաններու մէջ, ջերմախտի (մալարիա) դէմ պայքարելու համար: Գալով Թոխմախան լճին ու Փարաքարի բուժիչ ցեխին, փրոֆ. Նալբանդեան ըսաւ, որ Օտեսայի մէջ փորձեր պիտի կատարէ հայկական ցեխերու մասին:

Փրոֆ. Դիկ մասնաւորապէս զբաղեցաւ զբօսական արշաւներ կազմակերպելու հարցով:

Յետոյ կարգով խօսեցան փրոֆ. Մելիք – Ադամեան, փրոֆ. Լ. Յովհաննէսեան, բժ. Ռ. Գեանջեցեան, պետական յատակագիծերու յանձնախումբի ներկայացուցիչ Ս. Շաքարեան, Գրիգորեան, Հայաստանի փոխվարչապետ Ն. Պ. Կուրսել:

Կուրսել եւս ցաւ յայտնեց, որ ետ կը մնայ բնաբուժական կայաններու շինութեան գործը, եւ թելադրեց ուշադրութիւն դարձնել մասնաւորապէս Արզնիի եւ Դիլիջանի կայաններու բարեկարգութեան:

Արտայայտուած բոլոր տեսակէտները ամփոփելով նախագահը՝ Երզնկեան վերջացուց այսպէս.

— Հայաստանի բնաբուժական կայաններու ընձեռած կարելիութիւնները օգտագործելու եւ ամէնէն առաջ Արզնին ու Դիլիջանը հանքային տիպար ջրավայրեր դարձնելու համար՝ անհրաժեշտ են մեծ գումարներ: Առողջապահական գործավարութեան հնգամեայ ծրագիրը պէտք է շօշափելի դարձնել այլեւս: Հանքային ջուրերու հարցին մասին անհրաժեշտ է ստեղծել ժողովրդային հետաքրքրութիւն եւ հրատարակել այդ հարցին մասին կատարուած արժէքաւոր աշխատութիւնները: Խորհրդային Միութեան դաշնակցային բարձրագոյն մարմիններու, ինչպէս նաեւ ամբողջ խորհրդային Միութեան ժողովուրդին օժանդակութեամբ, մենք կ'իրագործենք հանքային ջրաբուժական կայաններու շինարարութեան ծրագիրները:

Եւ նիստը փակուեցաւ:

Այդ աղբիւրներու արժէքին մասին խօսեցան փոխն ի փոխ բոլոր ներկայ գիտնականները:

Փրոֆ. Ալեքսանդրով ըսաւ.— Ես կը հիմնեմ այն ուսումնասիրութեանց վրայ, որ կատարուած են հանքային ջուրի աղբիւրներու, մասնաւորապէս Արզնիի, Բջդան – Ջայի, Դիլիջանի, մէջ: Բջդան – Ջայի ջուրերը իրենց քիմիական բաղադրութեամբ հազուագիւտ են ամբողջ Ռուսիոյ մէջ: Նման են Դաղստանի Ռէջալ – Սու եւ Վրաստանի Բորժոմ հանքային աղբիւրներու ջուրերուն: Բջդան – Ջայը նման է նաեւ Ֆրանսայի Վիշի հանքային ջուրին, որմէ կը տարբերի միայն ջերմութեամբ եւ քանակութիւնով: Կենսալու աղբիւրը կը մօտենայ աշխարհահռչակ գերմանական Զելթերսին, ֆրանսական Ռուայեային: Կենսալուն կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ աղ: Մեծ յաջողութեամբ կարելի է գործածել այս ջուրը շնչողական գործարաններու համար ներշնչելով (inhalation): Գալով Իսոտի – Սուի աղբիւրին, մեծ ապագայ կը խոստանայ: Այս աղբիւրին ջուրերը ունին 45 աստիճան ջերմութիւն: Կարելի է գործածել assimilationի եւ լեարդի հիւանդութիւններու համար: Արզնի, իր հանքային ջուրերով, ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնէ բնաբուժական փայլուն կայան մը դառնալու: Հանքային ջուրի հսկայական պաշար ունի (օրական 2 միլիոն լիտր), ասկից զատ առատ ածխաթթու կը պարունակէ, ինչպէս նաեւ, — եւ շատ կարեւոր է այս, — հանքային ջուրերու աստիճանաւորում, որ նկատելի կը դառնայ մէկ աղբիւրէն միւսը անցնելու ատեն: Այսպիսով բազմաթիւ կարելիութիւններ կը ստեղծուին նոյն կայանին մէջ, փոփոխել բուժման եղանակները արտի հիւանդութեան զանազան պարագաներուն մէջ:

Յետոյ փրոֆ. Ալեքսանդրով այն կարծիքը յայտնեց թէ առաջին առթիւ պէտք է կեդրոնացնել ուժերն ու միջոցները Արզնիի եւ Դիլիջանի (Բջդան Ջայն ալ միասին) շինարարութեան եւ բարեկարգութեան համար: Անշուշտ առանց լքելու նոյնքան մեծ հեռանկարներ խոստացող հանքային ջուրերը եւ կլիմայական պայմաններով օժտուած վայրերը:

Փրոֆ. Կորոստիլեւ խօսեցաւ Հայաստանի կլիմայական պայմաններուն առանձնայատկութիւններուն մասին, յիշատակելով Դիլիջանի բացառիկ նըպաստաւոր յատկութիւնները, որոնք պակաս արժէք չունին, քան Դաւոսը, Արասթումանն ու Տիբերդան: Փրոֆ. Կորոստիլեւ կը միանայ Հայաստանի մասնագէտներուն կարծիքին եւ յարմար կը նկատէ օգտագործել իբրեւ բուժման եւ հանգստութեան վայր՝ Սեւանի Գինէն, Արագածի ստորոտ-

---

«ԱՍԿԷ ԿԸ ՍԿՍԻ ԵՒՐՈՊԱՆ»

Հունգարիոյ վարչապետը, Էնկիւրիէն վերադարձին, տասը վայրկեանի համար կ'իջնէ Ֆիլիպէի կայարանը: Ֆիլիպէի պուլկար մամուլի ներկայացուցիչները կը շրջապատեն զինքը: Թերթերէն մին կը գրէ.—

Պ. Կէօմպէօշ յայտնեց թէ ինք երկար ատեն դանուած է Զաղրէպ ու սորված խրուաթերէն: Որով կը հասկնայ եւ մեր լեզուն: Այսուհանդերձ մենք լեզուի պէտք չունինք որովհետեւ մեր հոգիները կը հասկնան իրար» ըսաւ ան:

Իսկ Պ. վարչապետին ընկերացող անձնաւորութիւն մը մեզի յայտնեց թէ Էնկիւրիի այցելութիւնը ոեւէ արդիւնք չէ տուած ու պաղ ընդունելութիւն եղած է: Պ. վարչապետը, Էնկիւրիէն վերադարձին, երբ հասած է պուլկարական սահմանը, իր շուրջիններուն ըսած է.

— Մարդ անմիջապէս կը զգայ թէ ասկէ է որ կը սկսի Եւրոպան…

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՍԿԻԶԲԸ

Սիրելի «Յառաջ»,

Շ. Նարդունի, վերջերս յօդուած մը ունէր «Արեւելահայ թատրոնի սկիզբը» խորագրով:

Այդ յօդուածը ինծի յիշեցուց Գ. Չմշկեանցի մէկ գրութիւնը (*Իմ թատրոնական յիշողութիւնից*), զոր յարմար դատեցի արտագրել ու ղրկել ՅԱՌԱՋին: Այդ գրութիւնը կարդացած եմ «Փորձ»ի մէկ թիւին մէջ: Իր շրջանի մասին հետաքրքրական ծանօթութիւններ կուտայ:

Այս առթիւ, աւելցնեմ որ Նարդունին իրաւունք ունի պնդելու թէ արեւմտահայ թատրոնի սկիզբը պէտք է տանիլ երեսունական թուականներուն: Հ. Մ. Բժշկեան 1815ին Գուրուչէշմէի Տիւզեանց տան մէջ կազմակերպած է կարգ մը ներկայացումներ: Ուրեմն Վ. Փափազեանի յիշած բըռնակարը՝ «տան մը մէջ ներկայացումներ»ու մասին (1858) բոլորովին ճիշդ չէ: Ս. Հէքիմեան, Խասգիւղի մէջ, առաջին հայ թատրոնը հիմնած է, կարծեմ Ալթուն Տիւրիի մեկենասութեամբ: Լեհաստանի Հայերու մօտ յիշատակուած կայ Հ. Ալեքսանեանի «Ս. Հռիփսիմէ կոյսը»: Իսկ Վ. Փափազեանի յիշած 1858էն 13 տարի առաջ, 1845ին տպուած է առաջին թատերգութիւնը՝ Պ. Մինասեանի «Մեծն Խոսրով»ը: Յիշենք նաեւ դպրոցական ներկայացումները՝ Գուրուչէշմէի (1815) տուն – բեմէն վերջ: Տուեալներ չունիմ ու հետեւաբար որոշապէս չեմ կրնար ըսել թէ ո՛ր թուականին է որ Արմենակ Հայկունի կը հրատարակէ առաջին թատերական թերթը՝ «Մուսայք Մասեաց»: Մինչեւ թերթի մը հրատարակութիւնը, պէտք է թատերական կեանք մը ապրած ըլլայ հասարակութիւնը: Մենք բոլորս ալ, զուրկ ենք պրպտելու հնարաւորութենէն: Կ'արժէր որ Մխիթարեան հայրերէն մին զբաղէր օգտուելով իրենց մատենադարանէն եւ արեւմտահայ ու արեւելահայ թատրոններու սկիզբները ճշդէր:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԻՐ ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ես փառայեղ չինովնիկ էի 1862 թուին: Ունէի կօշիկներիս կրնկներին կպցրած զրնգզրնգան մեխեր, կամ ինչպէս ասում են մեզանում շպորներ, իսկ գլխարկիս ճակատին՝ կոկարդ. մէկ խօսքով՝ գեղեցիկ, արծուաքիթ, մեծ յոյսերով լի երիտասարդ էի եւ ունէի կապոյտ ղայթանով բոլորած գդակ:

Կապոյտ ղայթանը իմ ուսումնականութեան նշանն էր: Ես կատարեալ ուսումնական էի: Կարդում էի Բելինսկին եւ մէկ քանի ժամանակից յետոյ անցայ դէպի Բօքլը, որից իմացայ որ ես սատանիկ կօսմոպոլիտ պէտք է լինիմ…

Ես իմ ազնուական ու գիտնական չինովնիկութիւնով մէկ օր զբաղուած Բելինսկիով, Բօքլով եւ Լիւիսով, ամենադատարկ գրպաններով, անցնում էի մէկ մեծ փողոցով, տեսայ մէկ յայտարարութիւն՝ պինդ կպած պատին: Ես մօտեցայ եւ կարդացի, յայտնի բան է, շատ դժուարութեամբ, Արշակ Բ.— գործող անձինք. Շահխաթունեանց, Ամերիկեանց, Մարտինեանց, Սուքիասեանց եւն. եւն. Դալար Ղաղոյ, որի տակ դարձեալ կային՝ Մարտինեանց, Սուքիասեանց, Ամերիկեանց եւն.: Տոմսակները ծախւում են այս ինչ տեղ:

Ես վազ տալով գնացի այն ինչ տեղը եւ գտայ այն ինչ «Արշակ Բ.» եւ «Դալար Ղաղոյ» ներկայացման տոմսակները:

Մէկ նիհար մարդ՝ հանդարտ, անվրդով նստած էր այն ինչ տեղի մէկ սենեակում:

— Խնդրեմ, մէկ տոմսակ, ասացի ես:

— Տոմսակ չկայ, պատասխանեց ինձ նիհար մարդը:

— Ինչպէ՛ս թէ չկայ, բացագանչեցի ես, զգալով որ այդ պարոնը ինձ լաւ չէ տեսնում, որ նա չի նկատում ո՛չ իմ զրնգզրնգան մեխերս, ոչ իմ կապոյտ ղայթաններս, ոչ իմ կոկարդս:

— Չկայ, ասումեմ, պատասխանեց նա առաւել անվրդով:

Ես շրըխ – շրըխկացրի թուրս եւ շպորներս եւ բարկացած դուրս գնացի այն ինչ տեղից:

— Ի՛նչ անեմ, ասացի ես, եւ գլխումս ծագեց մի հիանալի միտք:

«Ես կ'երթամ թատրոն, կը խնդրեմ որ ինձ համար մէկ աթոռ դնեն, որի համար ես կը վճարեմ երկպատիկ գին»: Մտածեցի, վճռեցի եւ գիմեցի եօթն ու կէս ժամին Թիֆլիսի քաղաքային թատրոնը:

Գնացի, մտայ, տեսայ տոմսարկղը փակած եւ նախամուտը լցուած հայ բազմութիւնով եւ տոմսակավաճառներով: Հայ վաճառականների գործակատարները նորաբոյս հայկական թատրոնից մեծ եկամուտ նախագուշակելով, գնել էին շատ տոմսակներ եւ թատրոնի նախամուտքում ծախում էին եռապատիկ գներով: Բայց ինձ ի՛նչ փոյթ, ես պէտք է թատրոն [...] նէի, հայկական թատրոն: Բայց [...] ուեցի վաճառականներից տոմսակ [...] նել եւ մտայ թատրոնի կորիդորը:

Նիհար երիտասարդը դարձեալ [...] ռաջս եկաւ:

— Խնդրեմ, պարոն, դարձեալ [...] դիմեցի նորան, բայց այս անգամ [...] վրդովուած:

— Այս րոպէիս, պարոն, այս [...] պէիս, ասաց նա թոթովելով, եւ [...] ուեց ինձ մի տոմսակ:

Մտայ թատրոնի դահլիճը:

Դահլիճը լիքն էր, եւ լիքն [...] հիանալի, գեղեցիկ, շքեղ եւ [...] հասարակութիւնով: — Օթեակ[...] րում կային հիանալի սնկդած օրիորդ[...] ներ, լաւ ռուսերէն խօսողներ, [...] պայման գեղեցիկ կրթուած՝ [...] Ֆավրի մօտ եւ այլ այս տեսակ [...] ուսումնարաններում: Բազկաթոռներ[...] կային հայ ջէնթլմէններ հիա[...] ձեռնոցներով, սպիտակ շապիկներ[...] կրթուած զանազան բարձրաստի[...] ուսումնարաններում: Աթոռներ[...] կային հաստաքիթ, հաստափոր, [...] րակափոր, խիտամազ, սերտա[...] եւն. զանազան տեսակ վաճառակ[...] ներ, չինովնիկներ եւ անյայտ գործ[...] նէութեան տէր մարդիկ: Կային [...] խելօքներ, ինձ պէս յիմարներ [...] ինձանից շատ գիտնականներ: Ես [...] տայ, նկատեցի այդ բոլորը եւ [...] ցի ինձ համար պատրաստուած աթ[...] վերայ, ու կարգի բերելով իմ [...] ման, սպիտակ, արծաթազարդ [...] գօտիկս եւ իմ զանգակաձայն [...] ներ, շատ բաւական ինքս իմ [...] նով, նայեցի չորս կողմս:

Մոռացայ դարձեալ մէկ [...] անձնաւորութիւններ, այն է… [...]

ՀԱՅ ՈԳԻԻՆ

Սակրէն, սուրէն ու սրինէն հալածական, մըտամոլո՛ր,
Արտասուքի եւ արիւնի ծովին մէջէն յորդ ու պըղտոր,
Քեզի կուգամ վեց դարերու խաչը շալկած ես վիրաւոր,
Ու օրերը անցեալի հոծ մըշուշին մէջ ընդարմացած՝
Մէկիկ–մէկիկ ա՛լ կը սթափին ոտնաձայնէս, ու զարհուրած՝
Ցեղին անհուն տառապանէն, կ'աղաղակեն՝ ո՞ւր ես Աստուած:

Իմ ետին դեռ կը թալանե՛ն, կը հալածեն ու կը սպանե՛ն,
Չարն ամէն ինչ կը տըրորէ, կը խողխողէ՛ մոլեգնօրէն,
Քրսաներորդ դարն ապիրատ ա՛լ Ներո՛ն է համօրէն,
Խաչն է դարձած խարին պիտակ, եկեղեցին դագի՛ն կատակ,
Պիղատոսներ մա՛րդ կը ծախեն ատեաններու մէջ համարձակ,
Ա՛հ, անաղարտ բա՛ն չըմընաց, ա՛լ ամէն ինչ պի՛ղծ է համակ:

Ցեղըս տակաւ կարմիր – կանանչ բորբոքէն կը յօշոտուի,
Հայ Արծիւին դարեւոր բոյնն ա՛լ աւերակ մ'է ամայի,
Հայ հանճարին փառքերը պերճ վերածուեցան փըլատակի,
Ո՞ւր է սուրըդ, ո՞ւր է հուրըդ, ո՞ւր է զարկըդ դիւցազնական,
Քաջերուդ հետ յարութի՛ւն առ, օ՛ն, ոտքի՛ կաց փոթորկանման,
Եւ հե՛ղ մըն ալ շանթահարէ՛ հայակեր գայլն արեւելեան:

«Աղուէսները որջեր ունին ու թըռչուններն երկընքի բո՛յն»,
Բայց ժողովուրդդ ահա՛ կ'ըլլայ բըզի՛կ բըզի՛կ, արիւնամո՛յն,
Ու չունի տեղ մ'ուր գըլուխը հանգչեցընէ, չըլլա՛յ անտուն,
Ախուրեանէն մինչեւ Տիգրիս ու Արաքսէն մինչեւ Ալիս,
Տապարահար ցեղին արցունքն ու արիւնը հեղեղահոս,
Կը ծովանայ, կը փոթորկի ու կը յորդի՛ ահա՛ անյոյս:

Ես քու աստղէդ՝ ո՛րբ շառաւիղ, մըրրիկներուն՝ ճարա՛կ եղած,
Որպէս հառաչ՝ անզերեզման հայ զոհերու սըրտէ՛ն փըրթած,
Ահա կուգամ դէպի գիրկըդ՝ բոցաբըլա՛ց, թեւատարա՛ծ,
Զո՛հ մ'եմ քեզի, արծուի հոգիդ թո՛ղ որ գայ իմ մէջ բընակի,
Տուր թըռիչքըդ, տո՛ւր զըրահըդ, տո՛ւր վահանըդ, տո՛ւր սուրդ [...]
Ես ուխտաւո՛րն եմ Պայքարի, Ազատութեան ու Վըրէժի՛:

ԱՐՏԱՇԷՍ

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (1)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» · «««««

1.— ԳՐԱԿԱՆ ԽԱՌՆՈՒԱԾՔ ՄԸ

Շաւարշ Նարդունիին մանկութիւնը անցեր է բնտանեկան մթնոլորտի մը մէջ, ուր կանուխէն արձագանգ գտեր են աշխարհիկ եւ եկեղեցական քերթողութեան զանազան տարրեր: Նոյն իսկ եկեղեցական երգերը, շարականները եւ անոնց ընթերցումը տպաւորեր են անոր միտքը, եւ հող պատրաստեր ապագայ կարելիութիւններու: Արմաշի կրօնաշունչ միջավայրը, հայ գիւղի ներքին եւ արտաքին կեանքը, բնութեան խորհուրդը մեծ չափով ներգործեր են անոր մանուկ եւ պատանի երեւակայութեան վրայ: Բոլորին պէս, ան ալ գեղեցիկ եւ արեւոտ կիրակիները խորանին առջեւ, եւ խունկի քուլաներուն մէջ անցուցեր է, անոնց միստիք խորհուրդովը զինովցեր է, մտքի եւ հոգիի պատուհանները լայնօրէն բացեր է, տպաւորութիւններ ամբարելու համար, որպէս զի տարիներ յետոյ, անոր մտքի կազմութիւնը յանդէր հակառակ զգայութեան, մինչեւ իսկ դառնալու սկեպտիկ:

Շատ կանուխէն լսեր է հայ բարբառը միայն, առանց ուրիշ լեզուներու խառնուրդին, օտար եւ անհարազատ տարրերուն: Ապրեր է շուքին տակ նահապետական գերդաստանի մը, որ դաղթեր է ժողովրդական անգիր քերթողութեան դասական հայրենիք Ակնէն. հոն՝ ուր բնութեան ամեհի լեռներուն գեղեցկութիւնը հպատակեր է աշխատող բազուկներու ստեղծագործ թափին: Անկասկած հայկական հին հեքերուն վրայէն քալող այդ քաղաքէն տարեր էին իր նախնիքը երգի, գեղեցկութեան եւ վայելքի ճաշակը, որուն արձագանգը չեշտուած ձեւով զգալի է Նարդունիի գրականութեան մէջ:

Արմաշի եւ շրջակայքի բնութեան պատկերն է, որ իր բոլոր գոյներով, հոտերով, համերով ու ներդաշնակութեամբ, իբրեւ ծաղիկ, պտուղ, ծառ ու սաղարդ, աղբիւր ու վտակ, կենդանական ու բուսական աշխարհը մէկ խօսքով, տեղ գրաւեր են Նարդունիի հէքեաթներուն ու արձակ քերթուածներուն մէջ: Իր երանգապնակը Արեւելքի երկինքներուն ու տափաստաններուն պէս ճոխ է, այլազան՝ գոյներով, լոյսով ու ջերմութեամբ:

Բնութեան եւ ընտանիքի ներգործութենէն յետոյ, ժամանակակից հայ կեանքը, Մեծ Արհաւիրքը, իր բոլո՛ր դժոխային ձեւերով, ակօսներ բացեր են անոր մտքին մէջ: Հայրենի գիւղին աքսորումը, այդ անարդար գործողութեան կապուած բոլո՛ր բացասական զգայութիւնները, հայրենի գիւղին կարօտը, կորսուած ու քանդուած երդիքներու հեռաւոր յիշատակը, բարոյական ու նիւթական զրկանքները, բոլո՛րը, բոլո՛րը, կը ձեւաւորեն խմորը անոր մտաւորական եւ հոգեկան աշխարհին: Բողոքի եւ դժգոհութեան, դառնութեան եւ հիասթափութեան կենդանի ոգին է, որ բարախել կը սկսի իր գրական ստեղծագործութեան մէջ: Հոս չի վերջանար անոր գրական խառնուածքը ձեւակերպելու աշխատանքը:

Կուգայ զինադադարը: Վերադարձ դէպի հայրենի աւերակները, ուր իր աչքերուն առջեւ փռուած կը գտնէ ամէն կողմ, մշակոյթի բոլոր զանձերը: Արմաշի վանքը լքուած, բազմահազար հատորներ, ամէն լեզուէ, չորս հովերուն յանձնուած: Նոր կեանքի սեմին, վայրկեան մը լաւատեսութեան եւ յոյսի ալիքը կը բարձրանայ անոր հոգիին մէջ: Ծարաւի մարդոց պէս, սիրտը, միտքը եւ հոգին կը բանայ ի խնդիր գեղեցկութեան եւ գիտութեան: Մտաւորական վերելքը կը սկսի, գիտակցութեամբ եւ հետամտութեամբ: Կը կարդայ ամէն բան, առանց ընտրութեան, ինչ որ ձեռքին տակ կ'իյնայ, մանուկի մը պէս, որ իր առջեւ տարածուած բոլոր խաղալիկները գրկել կ'ուզէ մէկ անգամէն: Վերստեղծման ու վերանորոգման աշխատանքը հազիւ սկսած, եւ ինքը պատանի սերունդի մը կրթութեան նուիրուած է, երբ նոր փլուզումի մը մահերգը կը հնչէ: Մտահոգութիւն, անստուգութիւն եւ ապագայի մե՛ծ անորոշութիւն: Նորէն տեղափոխութիւն դէպի երբեմնի մայրաքաղաքը, Պոլիս: Հոն բժշկական գիտութեան սպասարկելու ցանկութիւնը կ'արթննայ իր մէջ: Երեք տարի շարաչար աշխատանք, նման ուրիշ երեք տարիներ ալ Փարիզ, իրարու կը յաջորդեն, մինչեւ որ մեծ զրկանքներով ու զոհողութիւններով, կը դառնայ գիտութեան առաքեալ, բժիշկ:

Կեանքի մը այս գիծերուն մէջ, արտակարգ եւ բացառիկ բան մը չէք գտներ թերեւս, յատուկ՝ քիչ մը ամէն երիտասարդի: Իմ կարծիքովս, ինչ որ ուշագրաւ է սակայն, այդ այն է, որ յիշուած ազդակները մտաւորական արդի սերունդին յատկանիշներն են նմանապէս, սերունդին գրական խառնուածքը բնորոշելով:

Այս է պատճառը որ Նարդունին ալ, իբրեւ կազմըւած գրական նկարագիր, քիչ մը չեշտուած ձեւով [...] իր սերունդը յատկանշող բոլոր տարրերը: Յանդուգն [...] արհամարհող, դժգոհ բառին իսկական նշանակութեան [...] դժգոհութիւն, որ արդիւնքն է մտաւորական եւ ֆիզի[...] քական անստուգութեան: Մեծ թռիչքներու համար թ[...] ւերը բացող, ձեռք բերուած մտաւորական արժէքներ[...] վրայ գիտակցութեամբ գուրգուրացող եւ անտեղիտալի [...] մէկու մը պէս, որ իր հօրմէն ժառանգութիւն ստացած [...] չէ, եւ իր քրտինքով ու նախաձեռնութեամբ տիրացեր է [...] անոնց: Հայրերու եւ մտաւորական երէց սերունդներու [...] հանդէպ յարգանքի զգացումէն պարպուած, մեր ներկայ [...] տխուր իրականութեան առջեւ յուսահատ եւ յոռետես [...] անոնցմէ ոմանք մանկութիւնը, երազի մը պէս եւ հրէ[...] րերու քաղցրութիւնը կ'ոգեկոչեն, ինչպէս է պարագան [...] Նարդունիի մօտ, որ «Ով Կաղանդ» պատմուածքին մէջ [...] ունի հետեւեալ յատկանշական տողերը.

«…Տո՛ւր ինծի մանկունակ օրերս, տո՛ւր ինծի, ո՛վ [...] Կաղանդ, իմ չարութիւններս. հոգիս՝ երեւակայութեամբ առլցուն, սիրտս՝ ջերմութեամբ թրթռուն, տո՛ւր ինծի անհանդարտ տարիքս, որ տրտնջամ ու բողոքեմ, որ չհասնի՛մ ու ցանկա՛մ, որ ուզե՛մ ու խլե՛մ, տո՛ւր ինծի, ո՛վ Կաղանդ, մանկութեանս, կարողութիւնն ու չարութիւննե՛րը տո՛ւր» …

Գիւղի եւ քաղաքի զգայութիւններուն պայքարն է զոր [...] այս: Խաղաղութեան եւ մանկութեան հրաշքն է որ կ'երգէ:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

...ջա – եւրոպական հագուստով տիկին-
ներ:

Ես երջանիկ էի ամէն կողմից, եւ անհամբերութեամբ սպասում էի վարագոյրի բացուելուն:

...ինձ հետ սպասում էր նորա բացուելուն եւ բոլոր այդ հասարակութիւնը:

Բացուեցաւ վարագոյրը: Լսուեցաւ ...բական երգ «Մեծափառ արքայ»... Դուրս եկան մի քանի երիտասարդ, ...ներթ, անդրիլոմ, դէսից դէնից, ...ղախից, Շամշադինից եւայլ եր...րներից հաւաքուած երիտասարդներ:

Ես հասայ իմ երջանկութեան բարձր աստիճանին:

Դուրս եկաւ Վահան Մամիկոնեան, Հայրենիքի բարեկեցութեան համար ...մահ վիրաւորուած հայ նախարարը: Ես ճչացի «բրաւօ՛» եւ յի...րացայ, որովհետեւ ամէնքը շուռ եկան եւ ինձ նայեցին: Բայց որ ցոյց ...թէ ես յիմար եմ, սկսեցի ան...եղծօրէն պարապել իմ թրագօտիով ...չարչերովս: Դուրս եկաւ Դրաստամատը...

Արքայից արքայ Շապուհը, հզօր, ..., պարթեւատոհմ Շապուհը, մա... եւ կեանքի հրամանատար Թագաւորը, որ (Գ. Արմէեան) բեմ դուրս ...աւ, յաղթական պատերազմից յետոյ: Պարթեւների եւ Հայերի զօրքերը ...զարդարուած կարտոնների մէջ՝ ան...պար «կեցցէ»ներ էին գոչում: «Կեցցէ՛ս դու, Շապուհ» յաղթական ...րգով ուղեկցում էին արքային մին...ւ աւան – սցենան Ղազախից, Շամ...դինից, եւ այլ կորած մոռացած եր...կրներից, տկլոր, սոված, չքաւորութեան մէջ ճնշուած երիտասարդները, ...պէս ասացի վերեւ, առանց որ եւ ...էկ բարձր ուսումնականութեան ...վկայականի դրպանում... Մեծ ուշադրութեամբ սկսեցի ուսումնասիրել այդ թատրոնական գոյութիւնը բեմի վրայ: — «Իսկ դու քաջդ Դրաստամատ, դարձաւ արքան դէպի հայ նախարարը, պարգեւ պահանջիր ինձնից»: — «Պարգե՛ւ, Թագաւոր, պատասխանեց նա: Ոչինչ հաւատարմութեամբ պէտք է ծառայէի իմ տիրոջը, եւ ծառայեցի: Հայերը միշտ հաւատարիմ են եղել դէպի Պարթեւների ...մը եւ կը մնան հաւատարիմ, քանի որ կը զգան նոցա բարեկաւութիւնը»: Այս եւ սորա նման խօսքեր արտասանուեցին հրապարակական թատրոնի բեմի վրայ ուժեղ շեշտահարութեամբ, Հայի մաքուր արտասանութեամբ եւ կատարեալ բեմական արուեստ իմանալով:

«Ո՞վ է, ո՞վ», հարցրի ես դէն ու դէն: Այս հարցիս պատասխանն էր միայն ծափահարութիւնը եւ «կեցցէ»ների ու «բրաւօ»ների դղրդիւնը դահլիճում: Ծափահարում էին Դրաստամատին (Ամերիկեանցին):

Կողքիս նստածներից մէկին ես ուղղեցի դիտակ եւ սկսեցի զննել Դրաստամատին, նա էր միջահասակ, փոքր ...իչ ծաղկարատ, խոժոռ կերպարանքով եւ կաղաքայլ:

Ես զգացի որ այդ երիտասարդի մէջ կայ բեմական տուեալներ, որ կարող է զարգանալ հայկական թատրոնի բեմի համար:

Այդ ներկայացումից յետոյ ես վճռեցի... Ի՞նչ էք կարծում, ի՞նչ... ...սիրել ինձ թատրոնին:

Գ. ՋՄՇԿԵԱՆՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՏՂՈՒՍ ՀԵՏ

ՈԳԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Բառ մը, խօսք մը կամ պատկեր մը երբեմն եւ յաճախ կ'ազդեն մեր հոգիին վրայ, մեզ կը փոխադրեն նոր, անրջական աշխարհներ:

Անվրէպ եւ ընդհանուր է այս պատգամը, որով մենք կը մոռանանք բոլոր առօրեայ եւ անցեալ դժնդակ պայմանները ու կը տոգորուինք երազներով, յոյսերով:

Այսպէս է եւ իմ ներքին աշխարհս տղուս հետ: Անոր իւրաքանչիւր շարժումը ինծի կը ներշնչէ ոգեւորութեան նոր աղբիւրներ, յոյսի եւ երազի անսպառ շտեմարաններ:

Ու կը լեցուի սրտիս մէջ կաթիլ առ կաթիլ, կը քակուի երգի թել մը շրթունքներէս: Ու ես կ'երգեմ չերգուած երգ մը, երգ մը յաւիտենական: Կը հեռանամ բազմամբոխ քաղաքներէն, կը բարձրանամ Մասիսի պէս վեհ լեռներուն կատարէն ու կը շեփորեմ հոբելեան հորիզոն պատգամը մեծ յաղթանակին:

Մարմինս ելեկտրականացած է: Երակներուս մէջ արիւնս կը վազէ խենթի մը պէս, մկաններս պրկուած են ու կամքս պաշտպանուած: Ես կը հաւատամ որպէս հաւատացեալ, որ կարող եմ լեռներ տապալել, գետերու վազքը կեցնել եւ ընել այս ամէնը որ մարդկային ուժէն վեր է:

Տենդ մը, կրակ մը կայ պլլուած մարմնիս, չարժելու պատրաստակամութիւն մը կը ձգէ ամբողջ էութիւնըս: Ու մենք մարդ արարածներս, ամէն թէ ընտրանի այսպիսի վայրկեաններու տակ, պատրաստ ենք ընելու այն ամէնը որ գեղեցիկ է ու բարի: Ստեղծելու այն ամէնը որ անմահ է ու աստուածային:

Քարերը միայն ոգեւորութիւն չունին, որովհետեւ չարը մարդկային չէ: Անոնց աչքերուն մէջ կանանչ թոյն կայ, հոգիներուն մէջ նախանձի որդը կը խլրտի: Ու այս տարրերը մարդկային ընկերութեան ամէնէն վնասակարներն են:

Եւ ես ուրախ եմ, որ տղաս իր հոգիին խորը ոգեւորութեան անսպառ հանք ունի: Ան ոգեւորուած՝ փայտիկներով տուն կը շինէ: Հայու շինարար ոգին իր եռամեայ հասակին մէջ արդէն կը նշմարեմ ես: Ու ոգեւորուած այդ մեղուաջան աշխատանքէն՝ արիւնիս նոր թափ կուտամ, աւելի հաստատ, աւելի վճռական դիմագրաւելու համար ազատութեան եւ յաղթանակի պայքարին:

ԱԶԱՏ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Հայրենիք»ի հոկտ. 21 թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ՍՈՒԹՀ ՊՈՍԹԸՆ, հոկտ. 17.— Այս երեկոյ ունեցանք ընկերա – համակրական ժողով: Ներկայ էին Շրջանային Գործադիր Մարմնի անդամները:

Կոմիտէին վրայ աւելցան 9 նոր ընկերներ:

ՌԷՅՍԻՆ, հոկտ. 18.— Ունեցանք խանդավառ ժողով մը, որուն ներկայ եղաւ գաղութի գրեթէ ամբողջ հայութիւնը: Խօսեցաւ ընկեր Նժդեհ:

Կոմիտէիս միացան 16 ընկերներ: Հայ Կարմիր Խաչին միացան 7 ընկերուհիներ: Կազմուեցաւ Ցեղակրոններու խումբ մը՝ անդամակցութեամբ 28 երիտասարդ ուժերու:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ... ԼԵԶՈՒԱԲԱՆ

Փարիզի Գրական Ակումբը Յ. Թումանեանի մահուան տասնամեակին առթիւ, անցեալ շաբաթ, իր երեկոն յատկացուց «ամենայն Հայոց բանաստեղծին» յիշատակին, եւ այս առթիւ ներկայացուց անոր տաղանդին զանազան երեսները:

Կ'արժէ ներկայացնել նաեւ Թումանեանի ... լեզուաբանական շնորհքը:

Փրոֆ. Հրաչեայ Աճառեանի Հայերէն գաւառական բառարանին հրատարակութեան առթիւ, Թումանեան Գործ ամսագրին մէջ երկար գրախօսական մը գրելով, ցոյց տուաւ որ կը հետեւի Կովկասի ժողովուրդներու աւանդութիւններուն, բարքերուն, աստուածքներուն:

Հետաքրքրական իր դիտողութիւններէն, կուտանք հետեւեալը.—

Փրոֆ. Աճառեան մեր ժողովրդական այլուն – փայլուն, Ասիս – Մասիս կրկնակ բառերուն մասին խօսած ատեն, կ'ըսէ թէ առաջին բառերը իմաստ չունին: Թումանեան դիտել կուտայ որ «զոյգ բառեր են իրար կողքի դրած եւ մէկը լրացնում է միւսին կամ թարգմանում ու բացատրում: Մի բառը ժողովրդի գիտեցածն է, միւսը սովորածը, եռնամուտ»: Եւ կ'աւելցնէ որ «եթէ փայլունը յունական բառ է, որ կը նշանակի պայծառ, լուսաւոր, թերեւս այլունն էլ թաթարական ueaila բառը լինի, որ նոյնպէս կը նշանակի փայլ»:

Իբրեւ ապացոյց, կը յիշէ բազմաթիւ նման կրկնակ բառեր, որոնց առաջինը կամ երկրորդը յաճախ օտար է կամ անծանօթ, վերջապէս մէկը կը թարգմանէ կամ կը բացատրէ միւսը:

Օրինակներ.— այիՆ – օյիՆ, ցելք ու կրակ, խառՆ ու խաթիշ, ջահէլ – ջիւաՆ, դուՆչ ու մռութ, սուփ – ծէգ, չոռ ու ցաւ, միայՆակ են.:

Արդարեւ, կ'ըսէ, այիՆ կը նշանակէ դատարկ բան, ցնդաբանութիւն: ՕյիՆ կընշանակէ խաղ, կատակ: Երկու բառերը միացուած՝ աւելի կը զօրանայ իմաստը: Ցելք կամ զելկ կը նշանակէ կրակ, միացուած է հայերէն կրակ բառին՝ աւելի զօրացնելով իմաստը: Խաթիշ թաթարերէն բառ է, որ կը նշանակէ խառն, եւ միացուած է հայերէն խառն բառին՝ թարգմանելով զայն: Սուփ պարսկերէն կը նշանակէ արշալոյս, եւ միացուած է հայերէն ծէգ բառին՝ բացատրելով զայն: Չոռ կը նշանակէ ցաւ, եւ միացուած է հայերէն ցաւ բառին, աւելի զօրացնելով իմաստը: ԱյՆակ թաթարերէն կը նշանակէ մինակ, եւ միացուած է մի հայերէն բառին:

Այս օրինակները բերելէ յետոյ, Թումանեան կ'աշխատի նաեւ պարզել Ասիս – Մասիս, Սիս – Մասիս կրկնակ անուններուն իմաստը: Ըստ Թումանեանի, եթէ հայ ժողովուրդը Մասիս անունին հետ կը յիշէ Ասիս կամ Սիսը, պարզ հնչախաղ մը չէ որ կը կատարէ, այլ կը գործածէ իբրեւ առանձին անուն:

Ահա իր բացատրութիւնները.—

«Մա սանսկրիտերէն կը նշանակի մայր, Սիս՝ գագաթ, բարձրութիւն, բարձունք, կատար: Եթէ էսպէս էլ ընդունենք՝ դուրս կը գայ, որ Մասիս կը նշանակի մայր սար: Եւ ժողովուրդը Մասիսին ասում է Սիս Մասիս, ուրիշ խօսքով՝ լեռան Մեծ Մասիս կամ սար, Մայր սար, իսկ փոքր Մասիսի հետ անունում է Ասիս – Մասիս: Եթէ Մասիս կը նշանակի մայր կամ մեծ սար, Ասիս էլ, հաւանօրէն, նշանակելու է փոքր սար: Եւ եթէ Սիս սար է, Սիսական կամ ուրիշ ձեւով Սիսիան էլ կը նշանակի լեռնաստան:

Մի ուրիշ հիմք էլ:

Փոքր Ասիայի հին ժողովուրդների կրօնի մէջ աստուածների մեծ մայրը, որ եւ միաժամանակ բնութեան աստուածութիւնն էր, բազմում էր բարձր սարերի գլխին եւ կոչւում էր Մա կամ Ամմա, որ երկու ձեւով էլ մայր կը նշանակի: Ինչ ասել կ'ուզի, որ էս բնութեան եւ աստուածների մեծ մայրը — Մա, որ բազմում էր մեծ սարերի գլխին, ամէնից առաջ մեր աշխարհքում պիտի բազմէր Մասիսի գլխին եւ կնքէր նրան իր անունով: Ասում եմ մեր աշխարհքում, որովհետեւ Հիմալայեան լեռներն էլ ունեն Մասիս անունը: Եւ մայր աստուածուհին Մա կամ Ամմա քաղաքների պաշտպանն էր միեւնոյն ժամանակ ու նստում էր նաեւ մեծ քաղաքների դարպասներին: Եւ ո՞վ գիտի ի՛նչ կապ ունեն նրա հետ մեր հին առասպելական անունները Ար–մա–եր, Ար–մա–սիս, Ամմա – սիա, եւն: Խսպէսով՝ շատ է հաւանական, որ Մասիսը երբեմն եղած է Հայոց Ոլիմպոսը, ուր բնակութիւն ունէր աստուածների մայրը իր աստուածային գերդաստանով: Եւ էդ պատճառով էլ Ազատ էր, այսինքն հանդիսանալով բնութեան մեծ ուժերի մարմնացումը՝ արժանացած էր երկրպագութեան եւ զոհաբերութեան: Սուրբ էր ու սրբազան: Թերեւս սրանից էր, որ հողեղէնը, ըստ աւանդութեան, չէր կարող նրա գլուխը բարձրանալ, գնալ աստուածների բնակավայրը»:

Ռոպեսփիէռի բանաստեղծութիւնները

Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը, 30 – 35 տարեկան երիտասարդներու վարած ընկերային այդ փոթորիկը, շատ է խօսեցուցած իր մասին: Ոմանք Ռուսոյի եւ Վոլթէրի վարդապետութեանց ազդեցութիւնը կը տեսնեն, ուրիշներ մտաւորական որ եւ է apport կը մերժեն, ոմանք հիւանդ ուղեղներու կը վերագրեն: Ծանր է վերլուծել Ֆրանսական յեղափոխութեան պատմութիւնը: Ծանր է նոյնպէս վերլուծել այդ յեղափոխութեան վարիչներուն դիմագիծը:

Ահա Ռոպէսփիէռը: Արիւնարբու այս յեղափոխականը, Ֆրանսացի Քրոմուէլը, խոնարհ փաստաբան մըն էր Արրասի մէջ: Ծանօթ է նաեւ իր հետաքրքրութիւնը Ռուսոյի գիրքերուն մասին: Եւ ահա կը յայտնուի նաեւ իբրեւ ... բանաստեղծ: Արրասի մէջ երիտասարդներու Միութիւն մը կար, որ կը մշակէր ճաշակը վարդի, գինիի եւ ոտանաւորի: 1778ին Ռոպէսփիէր կը մտնէ այդ միութեան մէջ, որ կը կոչուէր Les Rosati d'Arras: Սովորութիւն էր նորընծան ընդունիլ վարդի փունջով մը: Իբրեւ պատասխան, նորընծան շնորհակալութիւն կը յայտնէր ոտանաւորով մը: Ահա Ռոպէսփիէռի ընծայական ոտանաւորը.

Կը տեսնեմ փուշը վարդին հետ,
Այն փունջին մէջ, զոր ինծի կը նուիրէք,
Եւ երբ դուք զիս կը մեծարէք,
Ձեր ոտանաւորէն կը վհատի արձակս:
Շնորհալի խօսքերն որ ըսիք,
Պարոններ, կը շփոթեցնեն զիս,
Վարդով ողջունեցիք,
Օրէնք է պատասխանել փուշով:

Ուրիշ քերթուածի մը մէջ, Ռոպէսփիէր կը նկարագրէ դաշտի մշակը.

Երջանիկ է բնութեան մարդը,
Որ, հեռու կեղծ մարդէն, հեռու պալատի մարդէն,
Կը մշակէ դաշտը եւ վերադարձին՝
Իր մութ խրճիթին մէջ խաղաղ կ'ուտէ
Հացը, զոր, օրերու ծանրութեան տակ,
Անտրտունջ վաստկեցաւ իր վեհանձն աշխատանքով:

Ո՞վ պիտի կրնար երեւակայել, որ այս հովուական խաղաղութեան սիրահարը, Ռոպէսփիէր, քանի՛ քանի՛ մարդկային գլուխներ պիտի բաժնէր իրենց մարմիններէն:

«ԱՆՆԻԿԸ ԿԱՐԳԵԼԷ ՎԵՐՋԸ ԵԿԷՔ»

ԽՄԲ.— Ֆիլիպէէն, հայրենակից մը մեզի ղրկած է պուլկարերէն Եփկ թերթին 27 հոկտ.ի թիւը, որուն մէջ, իր մէկ պուլկար աշխատակիցը կը գրէ, «Աննիկ» խորագրով.—

Սիրելի ընթերցող, կը յիշես որ այս գարնան Ֆիլիպէ եկան լաւ հագուած ու սափրուած երկու խորհրդային ներկայացուցիչներ, որոնք յաջողեցան 100է աւելի հայ ընտանիքներ տանիլ խորհրդային Հայաստան:

Յակոբ ու իր կինը զաւակ չունին: Տեւական գործ ալ չունէին: Բայց իրենց ապրուստը կրնային ճարել: Երբեմն ձմերուկ, երբեմն խաղող, պիստակ, չաղանակ կամ եգիպտացորեն ծախելով անօթի չէին մնար:

Ով որ անցած է Քափան փողոցէն, տեսած է խրճիթ մը՝ հանոյի մեծութեամբ, պզտիկ պատուհանով: Արթին Յակոբի եղբայրը, կօրաքամակ կ'աշխատի հոն, արեւածագէն մինչեւ մութ, այնքան ատեն որ Աստուած լոյս կը պարգեւէ իրեն, եւ բեռնակիրներուն կօշիկները կը կարկտէ: Արթին երբ ոտքի կ'ելլէ, գլուխը կը զարնէ առաստաղին, իսկ կինը կը մաքրէ գետինը:

Յակոբ Խորհ Հայաստան մեկնելէ առաջ իր եղբօրը՝ Արթինի կ'ըսէ.

— Արթին, մենք տղայ չունինք, Հայաստան պիտի մեկնինք եւ, եթէ հոն լաւ ըլլայ, անմիջապէս պիտի կանչեմ քեզ:

Ու երկու ընտանիքները արցունքով կը բաժնուին իրարմէ: Յակոբ կը մեկնի իր կնոջը հետ:

Վեց ամիսներ անցան: Արթին նամակ չստացաւ: Ու հազիւ երէկ էր որ ինծի բերաւ հետեւեալ կարճ նամակը (գրուած է ռուսերէն):

«Սիրելի եղբայրս,

«Ութերորդ նամակս է զոր կը գրեմ քեզի: Կը յուսամ որ զանոնք ստացած ես: Հոս շատ լաւ կ'ապրինք: Պտուղի մեծ վաճառատուն մը բացած եմ: Թէ հոս կը ծախեմ թէ դուրս կը ղրկեմ: Աննիկը ամուսնացնելէ վերջ, անմիջապէս եկէք: Ձեր փեսան տնօրէն պիտի կարգենք:

Կը համբուրեմ՝
Յակոբ»:

Նամակը թարգմանելէ վերջ, ըսի իրեն:

— Է՛, հայտէ, Արթին, կը մեկնիք ուրեմն:

Աշխատաւէր հնակարկատը գլուխը կախեց: Ու երբ ինծի նայեցաւ, աչքերը արցունքով լեցուած էին:

— Ո՛չ, երբեք, պարոն, ըսաւ ան, Աննիկը դեռ երկու տարեկան է...

Ճմռթկեց նամակը ու մեկնեցաւ:

Վիշտ պատճառեց ինծի այս ազգին ողբերգութիւնը: Ու Եավորովի «Արմէնցի»էն (պուլկար բանաստեղծին «Հայերը» — Յառաջ) տողեր յիշեցի: Ու աչքիս առջեւ պատկերացաւ «սովետական դրախտը»:

Եօթը նամակները ոչնչացուած են գրաքննութեան կողմէ, իսկ ութերորդը ստացուած է, որովհետեւ կը գրէ.— «Հոս շատ լաւ կ'ապրինք, Աննիկը ամուսնացնելէ վերջ, անմիջապէս եկէք»:

Աննիկը, սակայն, հազիւ երկու տարեկան է...

ՕՐ. ՑԱՍՄԻԿ ԿԷՕՆՃԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՍԱՐԳԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
Նշանուած
Վիէն, Իղեր 27 հոկտեմբեր, 1933

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՍՏԱՄՊՕԼՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»

Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեանի այս կարեւոր պատմութեան Բ. հատորը վերջապէս լոյս տեսաւ (Վիէննա, 1932), շնորհիւ Տօքթ. Վ. Յ. Թորգոմեանի անխոնջ ջանքերուն ու ճոխ ծանօթագրութեանց, որոնք անհրաժեշտ էին այս տեսակ գործի մը համար: (Ա. հատորը՝ նոյն բանասէր բժշկապետին կողմէ հրատարակուած էր 1913ին, դարձեալ Վիէննայի մէջ):

Բարդէն Կաթողիկոսի «Յիշատակարան Պասմաճեան Գրիգոր Պատրիարքի» անուն եւ Մեսրոպ եպիսկ. Նշանեանի «Ժամանակագրութիւն Գրիգոր վարդապետին Կամախեցւոյ կամ Դարանեղցւոյ» վերնագիր գործերն, ինչպէս նաեւ Հ. Գրիգորիս Վ. Գալէմքեարեանի «Կենսագրութիւններ երկու հայ պատրիարքներու եւ տասն եպիսկոպոսներու» ու «Կենսագրութիւն Սարգիս Արքեպիսկոպոսի Սարաֆեան» տիտղոսը կրող երկու հրատարակութիւնները մեծապէս նպաստած են Կ. Պոլսոյ եւ Փոքր Ասիոյ Հայոց վերջին երեք դարերու պատմութեան:

Տօքթ. Թորգոմեան համբերութիւնն ունեցած է պրպտելու շատ մը հին թերթեր, գրքեր, ձեռագիրներ ու յիշատակարաններ, կազմելու համար այս թանկագին ծանօթագրութիւնները, որոնք կը բռնեն հոս՝ այս Բ. հատորին մէջ՝ 450 երեսներ: Ա. հատորը բռնած էր 400 երես:

Երեմիա Չէլէպիի այս երկասիրութեան նիւթն է, ինչպէս անունէն ալ կ'երեւայ, Կ. Պոլսոյ հայ գաղութի պատմութիւնն ու մայրաքաղաքին եւ շրջակայից տեղագրութիւնը, զոր կատարած է հեղինակն ամենայն մանրամասնութեամբ ու հմտութեամբ, որոնց վրայ ծանօթագրութեանց ձեւով աւելցուցած է Տօքթ. Թորգոմեան Կ. Պոլսոյ հայ եկեղեցիներու, հայ դպրոցներու, հայ ընկերութիւններու, հայ պատրիարքներու եւ հայ երեւելի անձնաւորութիւններու պատմութիւնը, չմոռնալով հայ տապանաքարերու եւ զանազան արձանագրութիւններու ընդօրինակութիւնը:

Ահա հոս է բուն արժէքն այս երկու լոյս տեսած հատորներու, որոնց համար սրտանց կը շնորհաւորեմ վաղեմի բարեկամս, եւ կը մաղթեմ խոստացուած Գ. հատորի երեւումը:

Այս հատորը նուիրուած է մեր քիմիաբանութեան սիրելի ուսուցչին՝ պրոֆ. Նշան Ղուկասեանի անմոռանալի յիշատակին:

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ»

ՔԱՅՔԱՅՈՒՄ ԵՒ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Գերման գրագէտ Ֆրանց Վէրֆէլի գիրքը լոյս տեսած է արդէն, Վիէննայի մէջ: «Ն. Ֆ. Փրէսէ» վերջին հատուած մը եւս հրատարակած է, որ շատ երկար ըլլալով, կը հրատարակենք թերթօնի սովորական չափով եւ իսկ տեւէ: (Նախորդ մասերը տեսնել «Յառաջ»ի հոկտ. 8, 15, 22 եւ 29):

Քառասուն օր ամբողջ Մուսա լերան վրայ ապաստանած Հայերը կրցան դիմադրել թրքական գերակշիռ ուժերուն: Կռիւին մէջ յաղթական մնացին անհոգութեան մը հետեւանքով, ...րենց կենդանիներուն ամբողջ հօտը ...մնին ձեռքը ինկաւ: Հինգ օրէ ի վեր անօթութիւնը կը տիրէ բանակին մէջ, շաբաթներէ ի վեր բըժ...աւոր ժանտատենդը աւեր կը գործէ: ...ւ ահա իբրեւ յետին թշուառութիւն ...մտ կը գործէ նաեւ քայքայումը: ...տանելի Արամ Թովմասեան պետ...րու խորհուրդին մէջ յուսահատական առաջարկ կը բերէ, թէ ամբողջ ժողովուրդը պէտք է ծածկաբար մեկնի ...լեռնէն եւ ծովեզրեր խարակներուն ...միջեւ ապաստան փնտռէ: Այս յատակ...ծին անմտութեան հակառակ, Տէր Հայկազուն ինքզինքը պարտաւորուած կը տեսնէ վերջնական որոշումը թողուլ նոյն ինքն ժողովուրդին, հրաւիրելով զայն ընդհանուր գումարումի մը, հանդիսաւոր եւ արտասովոր կրօնական արարողութենէ մը վերջ: Այս պաշտամունքին կը վազեն նաեւ, առանց նուէ արտօնութեան, լերան հարաւակողմի պաշտպանները, խումբ մը անվստահելի մարդիկ, որոնք արդէն հինգ հազարին Մուսա լեռը ժամանելէն առաջ, իբրեւ զինուորական դասալիք այն կողմերը կը թափառէին վատթար արարքներու մէջ գտնուելով: Հիմա անոնք կ'ուզեն, Թուրքերուն վերջնական յաղթութենէն առաջ բուն ժամանակին փախչիլ, բայց, հետքերնին կորսնցնելէ առաջ, պաշտամունքին առիթով կը ջանան գտնըւածէն քիչ մը պարէն ձեռք ձգել, նաեւ ռազմամթերք: Անոնք բռնած էին վարժապետ Ոսկանեանը, խորամանկ եւ մեքենայող մարդ մը, զոր իբրեւ գերի կը համարէին իրենց ձեռքը, բայց իրենց համար շատ աւելի կարեւոր էր բուն իրենցմէ եղող իրենց պետը Սարգիս Քիլիքեան, ուշագրաւ դէմք մը, երբեմն քահանացու, որ հալածական կեանքի մը անձայր տառապանքներով անիշխանականութեան եւ անկրօնութեան (նիհիլիսթ) գիրկը նետած էր ինքզինքը: Յետագայ տեսարանին մէջ այս մարդը եւ Տէր Հայկազունը դէմ առ դէմ կը գտնուին իբրեւ Քրիստոս եւ Հակաքրիստոս:

Լուսաբարը խենթի մը պէս կը զարնէր փոքրիկ զանգակը՝ որ խորանին մօտ կայմի մը վրայ կը պարէր: Այս բողոքող ու կանչող ղօղանջը բնաւ անհրաժեշտ չէր, որովհետեւ արդէն երկար ատենէ ի վեր հրապարակին վրայ հաւաքուած էին ծերերը, կիները եւ տղաքը: Տէր Հայկազուն պետերուն տաղաւարին ճիշդ քովը գտնուող իր երիցատունին մէջ հագած էր պատարագի զգեստները: Դպիրներն ու սարկաւագները, որոնք պիտի սպասաւորէին իրեն, բաւական երկար ատենէ ի վեր կը սպասէին դրան առջեւ: Սակայն խորունկ մղձաւանջէ մը բռնըւած, հոգեւորականը սիրտ չէր ըներ դուրս գալ: Ի՞նչ էր այս բոլոր եղածը:

Իր սիրտը, որ երբեք հաւատարակշռութիւնը չէր կորսնցուցած, ուժգին կը տրոփէր պատարագի զգեստին վերայէն: Արդեօք մօտալուտ անծանօթէ՞ն կը վախնար: Արդեօք կը տարակուսէ՞ր որ ըրածը շիտակ չէր, այս յետին անձկութեան բոպէին ժողովուրդը իրեն շուրջ հաւաքելով: Արդեօք այս որոշումը անչափահասներու եւ անխելահասներուն ձգելով ինքը խորամանկ տկարութեան մը ապացոյցը տուած չէ՞ր ըլլար: Ինչ որ է, բոլոր կուռողները Գաբրիէլ Բագրատեանի հետ էին, եւ Տէր Հայկազուն կը հաւատար որ բողոքական պատուելին հազիւ չնչին մաս մը պիտի ունենար իրեն հետեւող: Բայց, արդեօք վտանգ չկա՞ր որ Թովմասեանի առաջարկին վրայ անօթի ամբոխին մէջ քինախնդրական եւ չփոթ կացութիւն մը առաջ գար, եւ հետեւանքը ըլլար քայքայում:

Հիմա Տէր Հայկազուն թերեւս կը զգար խռովալից եւ ընկճող լռջութիւնը պաշտօնին՝ որուն արժանի դատուած եւ դատապարտուած էր: Հակառակ տաք փչող հովին կը սառէր ինքը: Կարծես իր մտածումներուն ծանրութեան տակ գլուխը կ'աճէր, երթալով կը խոշորնար, կը բարակնար ուռեցած օդապարիկի մը պէս: Երկու օրէ ի վեր գրեթէ բերանն ալ բան դրած չէր: Իրեն անկողին ծառայող փոխաթին վրայ նստած էր հիմա: Ծունկի վրայ բաց կը բռնէր մեծ ժամանագրէ՞ր այս քառասուն օրերուն ժամանագրէր այս Քառասուն օրերուն անցած դարձածները: Մահուան ու կեանքին գիրքն էր, զոր կրցածին չափ կարգի կանոնի կը դնէր, հաշիւը փակելու համար: Իր պարտքը կատարած էր եւ հիմա կրնար յանձնել ժամագիրքը: Որո՞ւ յանձնել: Տէր Հայկազուն գլուխը կ'երերցնէր: Եւ սակայն իրեն համար մեծ գոհունակութիւն մըն էր որ ողջերուն եւ մեռածներուն հոգիները իրենց անուններով նշանակուած էին, եւ ինք մինչեւ այդ յետին ժամը կատարած էր ինչ որ մարդ եւ Աստուած կը հրամայէին իրեն: Իւրաքանչիւր մեռնող իր ծնած ու մեռած օրը, մականունով եւ ծնողներուն անունով մաքուր կերպով արձանագրուած էր, որով Աստուած դիւրաւ կրնար ճանչնալ իրենները եւ ողորմիլ, եւ հայ հոգիները պէտք չունէին դժոխքին դուռին առջեւ շուրի պէս իբրեւ անծանօթ թափառելու: Տէր Հայկազուն այս արձանագրութեան միջոցաւ հոգեւոր փրկութեան խիստ հաւատացող մըն էր, այն մտօք թէ մկրտութեան փրկութեան շարունակութիւնն է այն: Իր դեփդեղին կտրած ձեռքերը անգամ մըն ալ դարձուցին ժամագիրքին վերջին երեսները: Մուսա լերան ծնունդ տասներեօթը տղայ մկրտած էր: Անոր դէմ կային չորս հարիւր երեսուն երկու հոգի որոնք երանաւէտ անդենականին արժանի եղած էին: Ահագին թիւ մը: Սակայն դարձեալ հրաշք չէ՞ր որ թրքական բազմաճեռն գունդերուն եւ անսուաղութեան հակառակ տակաւին չորս ու կէս հազար ողջ կը մնային: Եւ անոնցմէ աւելի քան եօթը հարիւր հոգին քաջառողջ, վարժ, եւ մահուան տոկացող կռուողներ զանազան դիրքերու մէջ, որոնք թերեւս անգամ մըն ալ պիտի վանէին թրքական գերակշիռ ուժերով յարձակումը: Աստուծոյ ողորմութիւնն էր որ Գաբրիէլ Բագրատեանը Եօղօնօլուք բերած էր:

(Շար.) Թարգմ. ԵՏԱՆ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՌՕՄԱՆԻ ՄԷՋ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
կը խօսի՝ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

19րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Salle Studio Rudolfի մէջ, 6bis Rue Campagne Première, մէթրօ՝ Raspail

11 Նոյեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին

կը ներկայացուի

ԵՐԲ ԱՂՋԱՄՈՒՂՋԸ Կ'ԻՋՆԷ...

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԱ (զաւեշտ)

Տոմսերու գինները՝ 5, 7.50 եւ 10 փրանք

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

կիրակի 19 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին,

ՌԻՒ ԲԱՌԱՏԻ, ԳՕՆՍԷՌ ԳԼԱՍԻՔ (ՍԱԼ ԲՌԱԴ)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տօքթ. Յ. ՏԻՐԱՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ՝ ՄԱՆԿԱՆՑ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

փոխադրուած է **53 Rue du Four 53. Paris (6)**

Métro: St. Sulpice եւ **Sèvres, Croix-Rouge**

Tél. LITTRÉ 49-23

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas 6

(Buttes Chaumontի պարտէզէն 25 մէթր հեռու)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդաւուն, գեղեցիկ սենեակներ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar, *Հանրակառք՝ թիւ 5, 26:*
Օթօպիւս՝ N. BF. BN.

Ուշադրութիւն

ՅԱՅՏՆԻ ԴԵՐՁԱԿ ԵՒ ԿԵՐՊԱՍԱՎԱՃԱՌ

ԽՈՐԷՆ ՆԱՃԱՐԵԱՆ

փոխադրուած է *23, rue Nationale* (Ա. յարկ)

Marseille

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ՝* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութեան թուալով*՝Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage եւ Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գիտցողներու դիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կտրէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն ալ կարելի է: Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուալներ օտար երկիրներ բնակողներուն:

ԼԱՒ ապրանք եւ ԱԺԱՆ

T.S.F. 4 լամբ Ցառանդի 1 տարի 950F

ԿԱՆԻԽԻԿ եւ ԱՊԱՌԻԿ

ՓՈՆՕՆԵՐ կը ցախուին մեծ վզերով

"RADIO-MUSIC"
L. Nichanian
56, rue Piat
PARIS (XX)e

ՍԻՒՔԵՐ եւրոպական եւ ամերիկեան 10F ... պսքան

Magasin: 11bis Ave. Victor Hugo, Paris (16). Bureau: 75 Ave. Niel, Paris (17).

OASIS, 47 r. Vavin. Tél. Danton 87-98 Coupoleի *դիմացը, Մոնփառնասի Պար-Ճաշարան, Տանսինկ: Ճաշ 4.7 ֆր.: Ռուս-Ֆրանս. խոհանոց: Բաց է ցերեկ եւ գիշեր: Նոր Տնօրինութիւն:*

ՀԻՒՍԵԼՈՒ ԲՈՒՐԴ

ՐԷՔԼԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

Huguet, 36, Rue Réaumur, Paris

Les Gaines de J. Roussel Paris

83, Boulevard Malesherbes
177, Regent Street, London W. 1

Հասցէի փոփոխութիւն

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՌՆԻԿ ԱԺԷՄԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

42 RUE BLANCHE, PARIS (9) — *Մէթրօ՝* Trinité et Blanche

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամենանպաստաւոր պայմաններով:

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R. C. Seine 415941 — **Tél. LOUVRE:** 57-37

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ:

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ձոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ: Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու:

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ

21-23 Rue Saulnier. — Métro: Cadet

Տօքթ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ եւ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ

հիւանդութեանց

Bld. de Clichy, Paris. Métro Pigalle Tél. Marcadet **76-65**

Հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: Առաւօտները ժամադրութեամբ:

ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN
56, rue Olivier Métra, Paris (20)

Métro: Place des Fêtes — Tél. Ménil. 64-52

Մասնագէտ՝ մազերու ներկի եւ indefrisableի *40,60* եւ *75* ֆր. ժողովրդական գիներ, խնամուած աշխատանք:

Maison AGÉDER
վաճառատուն ԱԺՏԷՐ

Gros — Demi-gros

67, rue de Cléry. Paris (2) — Tél. Central 48-12

Մասնաւոր պատեհութիւն խանութպաններու եւ մարզաններու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ

Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — հիւսուածեղէնի վերաբերեալ ընտիր եւ աժանագին ամէն տեսակ ապրանքներ, *քօմթիմ, ժիւփ, ժիլէ, Փիւլօվէր, Քաշքօլ* եւայլն:

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար:
Միշտ պատրաստ ունինք 50.000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ թիւ *2)28, 3)28, 2)32, 2)36, 2)40* (grosse laine):

Դիմել՝ **DOERFLINGER**

31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet

Մասնաւոր բուրդ լոգանքի հագուստնեկու համար: Շրջուն վաճառորդներու համար բուրդէ կծիկներ: Գաւառէն եկած ապսպրանքները կը ղրկուին ապսպրանքներու ստացման օրը:

ԾԱԽՈՒ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

56bis Avenue du Président Wilson. Pré St.-Gervais. Métro: Porte des Lilas

Porte des Lilasէն 3 վայրկեան հեռաւորութեամբ վերայիշեալ պողոտային վրայ հաստատուած նպարավաճառատունս պարտադիր մեկնումի պատճառով ծախու է խիստ դիւրամատչելի պայմաններով:

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *գեղեցիկ եւ օդաւուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդր. ջեռուցիչ:*

13 ***rue Pierre Curie.*** K. *Bicètre. Métro: Porte d'Italie.*

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշտ քովը)

մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE — Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN — 40, rue Chaponnay. Lyon

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS ( ) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՌԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը *9-12* եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8:
կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53-61 — Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական *ամէն տեսակ հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն, փրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կանացի հիւանդութիւններ:*

Բժշկումը կը կատարուի, X անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեկտրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Քուրօն՝ սկսած 100 ֆրանքէն, պրիճ՝ ամերիկեան սիստէմով:

Արժէքները շատ մատչելի. Մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու:

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 *եւ* 3—8: *Կիրակի եւ տօն օրերը՝* 9—4:

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)

Métro Bonne Nouvelle — Tél. Provence 95—68

կը կարէ հագուստներ ամենալաւ կերպասներէ սկսեալ 450ֆր.քէն

կերպասին նմոյշը կը տրուի յաճախորդին:

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67-69

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (*Գրիմիթէլ*)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով:
Փողոցի արկածի *դատերու* մասնագէտ, *առանց կանխավճարի:*
ընդունելութիւն: *Առաւօտ ժամը 9էն 10.30: Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30:*

Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes

---

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յայտնի աստղագէտ հոգեբան **Tamu-Rhos** *որ եկած է Արեւելքէն, համաձայն ձեր ծնունդի թուականին եւ ձեռքի գիծերուն կը գուշակէ ձեր անցեալը, ներկան եւ ապագան: Կուտայ ճիշտ եւ մտերիմ խորհուրդներ ձեր սիրային, ամուսնական կեանքի մասին: Թղթակցութեամբ՝* 10 *ֆրանք: Անձամբ դիմողներու՝ դիմագծերու եւ աստղերու գուշակութեամբ* 15 *ֆրանք:*

Դիմել ժամը 10—12 *եւ* 2—7, Mr. Tamu-Rhos

26 Rue St. Placide, Paris (6) — Մէթրօ՝ Vaneau

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. Առողջապահ. Նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ COURONNE — Tél. MENIL. 45—43

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ուժեղ խորունկ դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէս քննածական թելադրական եւ ֆրէօտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ: Ամենալայն պայմաններ ակռաներու խնամքի եւ ոսկի կազմածներու (քուրօն եւայլն.) շինութեան համար:

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e) — Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

7 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2337 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՍՆԸՎԵՑ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Այսօր, 7 Նոյեմբեր, Խ. Միութիւնը կը տօնէ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 16րդ տարեդարձը, աւանդական շքեղութեամբ եւ շռնդալից արտայայտութիւններով:

Այս առթիւ պիտի սարքուին վիթխարի զօրահանդէսներ եւ բանուորական թափօրներ, Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակին վրայ, Լէնինի դամբարանին առջեւ, առաջնորդութեամբ Ստալինի որ երկաթեայ բռունցքով մը կը վարէ 160 միլիոն ժողովուրդի ճակատագիրը:

Այս տարի սովորական նշանախօսքերուն կարգին, խորհրդային մամուլը կը հրատարակէ հետեւեալ բնորոշ ազդարարութիւնը.

— «Ճափոնի աշխարհակալները յարձակում մը կը պատրաստեն խորհրդային ընկերվարական հանրապետութեանց Միութեան դէմ: Կարմիր բանուորներ, գիւղացիներ եւ զինուորներ, զօրացուցէք ձեր երկրին պաշտպանութիւնը»:

Եւ, անշուշտ աւելի խորացնելու համար տպաւորութիւնը, այս տարի հրապարակ պիտի հանուին աւելի բազմաթիւ հրասայլեր եւ մանաւանդ օդանաւեր: Եթէ տեղեկութիւնները չափազանցուած չեն, երկու հազար ռմբաձիգ օդանաւեր պիտի սաւառնին Կարմիր Հրապարակին վրայ:

×

Ի՞նչ է Խորհրդային Միութեան կացութիւնը, 16 տարի յետոյ:

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, կրնայինք ըսել թէ՝ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը իր ահաւոր, աննախընթաց չարիքներուն հետ, ունեցաւ դրական երեւոյթներ ալ, որոնք աւելի որոշ կ'երեւան 16 տարի յետոյ:

Այսօր, 16 տարի յետոյ, մեր աչքին առջեւ կը պարզուի ամենէն երկունքը նոր աշխարհի մը, որ կը ձգտի ձեւ ու մարմին առնել, համաձայն գիտական պլէրկ եւ բիրտ ծրագրի մը:

Բոլշեւիկները, իրենց իսկ ստեղծած աւերակներուն վրայ, կը ջանին կառուցանել եւ ամրապնդել նոր կարգ ու սարքը, «հարուածային» գործունէութեամբ:

Անոնք ամէն ինչ վերածեր են «պլան»ներու (ծրագիր), եւ այժմ մէջ դրած են կուսակցութեան, այլ մանաւանդ կարմիր բանակին ուժը, «ճարտարարուեստացնելու» համար ե՛ւ քաղաքը ե՛ւ գիւղը: Բուն Ռուսաստանը, ինչպէս անոր թաթին ենթարկուած «հանրապետութիւնները», «ինքնավարութիւններ»ն ու «շրջանները»:

Այս վիթխարի փորձին առջեւ, անոնք յորձանքին յանձնած են ուրիշ ամէն բան, բացի մէկ հարցէ,— ամէն գնով պահպանել երկրին հողային ամբողջութիւնը,— Սպիտակ ծովէն մինչեւ Կովկաս, եւ լեհ-լիթուանական սահմանագլուխէն մինչեւ Վլատիվոսթոք:

Այո՛, խորհրդային սահմանադրութիւնը ուրի՛շ բան կ'ըսէ, հանդիսաւորապէս հռչակելով իւրաքանչիւր ժողովուրդի կամ «հանրապետութեան» ինքնորոշման իրաւունքը: Բայց, տխուր հեգնութիւն մըն է այդ, որ կրնայ մրցիլ միւս աշխարհակալներու նոյնիմաստ բանաձեւերուն հետ:

Արդիւնքը դրական է, նաեւ, քաղաքական տեսակէտով:

Քաղքենի պետութիւնները իրենց շահերէն դրդուած՝ համակերպեցան ստեղծուած կացութեան, եւ վերահաստատեցին դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Միակ մեծ պետութիւնը, Հիւսիսային Ամերիկայի Հանրապետութիւնը, որ ձեռնպահ կը մնար մինչեւ հիմա, որոշեց բանակցութեան մտնել, եւ այսօր իսկ Ուաշինկթըն կը հասնի Պ. Լիթվինով: Կը մնան կարգ մը փոքր պետութիններ, որոնք չպիտի կրնան աւելի երկար շարունակել իրենց վերապահ դիրքը:

Մնաց որ, Մոսկուան ալ տրամադիր է կարճ կապելու շարք մը վէճեր, լրացած համարելով «ռազմական» շրջանը:

Այն օրէն որ ձախողեցաւ համաշխարհային յեղափոխութիւնը— որոշուած՝ տարեթիւով եւ օրով (1923 հոկտեմբեր) — խորհրդային իշխանութիւնն ալ իջեցուց առագաստները, եւ կը հետեւի լեզու գտնելու քաղաքականութեան:

Ուրիշ ամէն բանէ առաջ, տնտեսական կեանքի պահանջները խոնարհեցուցին կարմիր հսկան, որ հիմա ուշագրաւ հաճոյակատարութեամբ մը կը մասնակցի միջազգային խորհրդաժողովներու, Ժընեւի մէջ թէ այլուր:

Զինաթափութեան խորհրդակցութեանց մասնակցելէ յետոյ, երկրորդական կը մնայ իր մեկուսացումը՝ հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութեան, ուր նմանապէս ներկայ չէ Ամերիկան:

Անշուշտ ճափոնական յարաճուն սպառնալիքն ալ դեր ունի այս նահանջին մէջ, որ կրնայ աւելի զարգանալ, հիթլէրական Գերմանիոյ հարցականին առջեւ:

Այս կացութեան մէջ, աւելորդ է գուշակութիւններ փորձել վաղուան համար:

Երբ լեռնակուտակ ամպեր եւ ստորերկրեայ որոտումներ անորոշութեան մատնած են բովանդակ աշխարհը, «պարապ փախուստ» է քրքրել որ եւ է երկրի կամ վարչաձեւի «վաղը»:

Իսկ հայկակա՞ն տեսակէտով...

Ըսած ենք առաջին օրէն եւ պիտի աղաղակենք մինչեւ յաւիտեան,— բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնն էր որ քանդեց մեր տունը, չեղելով իր իսկ հռչակած նշանախօսքերէն ու յանձնառութիւններէն, զրկելով մեզ սեփական հայրենիքէ եւ ազատութենէ: Իսկ ինչ որ «փրկեց» կամ «պարգեւեց», կրնայ շլացնել միայն միամիտները:

Տասնըվեց տարի յետոյ ալ, մենք դատ ունինք Մոսկուայի հետ, ի հաշիւ իր զինակցին, եւ յանուն ճշմարիտ յեղափոխութեան, որ կը նշանակէ արդարութիւն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍՕՐ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ...

Այսօր, երեքշաբթի, 7 նոյեմբեր, տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի Ազգային պարգեւախաղին կամ բախտախաղին (լոթըրի) առաջին վիճակահանութիւնը:

Այս առթիւ, համրանք չունին անուշ երազներ հիւսողները: Մէջն ըլլալով... «Յառաջ»ի վարչական տնօրէնը, Ընկ. Լ. Գեւոնեան:

— Ի՞նչ պատճառ կայ որ ես չըլլամ 16 միլիոնատէրներէն մէկը: Կամ գոնէ 500,000նոց, 100,000նոց:

— Չե՞ս գոհանար 50 — 100,000ով:

— Եթէ մինակ ըլլամ, անշո՛ւշտ: Բայց ութ հոգի ենք, եւ ինչ որ շահինք, հաւասարապէս պիտի բաժնենք:

— Ի՞նչ պիտի ընես, եթէ ոչ միլիոնատէր, գոնէ 200,000նոց դառնաս:

— Նախ կարեւոր բաժին մը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, յետոյ խմբագրատուն — տպարան մը՝ «Յառաջ»ին համար, բոլոր կատարելութիւններով: Յետոյ... բայց սպասէ մինչեւ վաղը: Հապա եթէ յուսախաբ ըլլա՞մ, եւ ընդհէն ստիպուիմ գիշեր — ցերեկ նամակ գրել, աջ ու ձախ մարդ դրկել, բաժնեգին եւ ծանուցում հաւաքելու համար...

— Ո՞ր հարուածը աւելի ծանր պիտի ըլլայ, յուսախաբութի՞ւնը թէ բախտաւորութիւնը:

— Երկուքն ալ պիտի խանգարեն քունս, գոնէ այս գիշեր: Մնաց որ, ի՞նչ մեծ բան է քանի մը հարիւր հազարը, բաժնելի՝ ութ հոգիի մէջ: Լուսահոգի «Գայսէրի ամպարի»ն վարած ատեն, մէնիտէները եւ քաղորդները ոչ թէ կը համրէինք, այլ.. պարկով կը կշռէինք: Հիմա է որ 50 սանթիմներ եւ 35 ֆրանքներ կը գումարենք, շաբաթական եւ «պոնօ» վըճարելու համար: Կարճ կապէ, ամսուն 10ին «պոնօ» ունինք, 25ին եւ 26ին դարձեալ: Պուքրէշէն ձայն չկայ, Թեհրանէն կը սպասէի այսօր, չեկաւ: Լոնտոնի բաժանորդները ինչո՞ւ պատասխան չեն տար...

Եւ «վարչապետ»ը վերարկուն կըռնակը, գլխարկը միշտ գլուխը՝ նըստաւ սեղանին առջեւ, դէզ մը նոր նամակներ գրելու եւ «ազգասիրաբար» յիշեցնելու բազմաթիւ առկայս մնացած հաշիւներ, միեւնոյն ատեն յանձնարարելով.

— Արամ, սա ընկալագիրները առ, Քասէ գնա: Ամբակում, դուն ալ «Քէօշկ»երուն շաբաթականը զանձէ: Իսկ Պատրիկը երբ գայ, թող Ք...ին երթայ հեծանիւով:

... Եւ օրը իրիկուն եղաւ, սպասելով Ազգային վիճակախաղի ելեկտրական կոճակին:

ՎԱՀԷ

Յ. Գ.— Վիճակախաղի կազմակերպիչ Յանձնախումբը «Յառաջ»ին ալ մուտքի տոմսակ մը ղրկած ըլլալով, Գեւոնեանը կրկին մտահոգութեան մատնուեցաւ:

— Հապա՞ եթէ աչքովս տեսնեմ եւ ականջովս լսեմ արդիւնքը եւ նստած տեղս բացագանչեմ:

— Բայց ափսո՛ս որ երազ էր...

ԱԽԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԸՎԱՉԻ ՄԷՋ

Թերթերը կը գրեն թէ ոստիկան — զօրքի հարիւրապետ մը եւ հինգ զինուորներ աւազակներու կողմէ յարուած թակարդ մը իյնալով, սպաննուեցան Սըվազի մէջ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Նոյեմբեր 4ին խումբ մը ցուցարարներ հրացան պարպեցին Դամասկոսի ոստիկանական կայանին վրայ, իրենց համակրանքը յայտնելու համար Պաղեստինի Արաբներուն: Ոստիկանները ալ կրակ բացին: Մէկ հոգի մեռաւ եւ չորս հոգի սպաննուեցան: Քսանըհինգ հոգի ձերբակալուեցան:

** Երուսաղէմի մէջ, Գեթսեմանիի պարտէզին մօտ սպաննուեցան հնդիկ պաշտօնատար մը, Սէյիտ Մուհամմէտ Քիրմանի եւ ամերիկացի պարոնի մը, Ուիլըրըս, որոնք միեւնոյն շրջանում եկած էին: Դիակները ծակ — ծակ եղած էին զէնքերով: Գաղտնիքը չէ լուսաբանուած:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

ՌԸՆՈՏԷԼ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ՎՏԱՐՈՒԵՑԱՆ

ՈՒՐԻՇ ՀԻՆԳ ՀՈԳԻ ԱԼ ԴՈՒՐՍ ԶԳՈՒԵՑԱՆ ԻԲՐԵՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂ ՁԱԽ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան Ազգ. խորհուրդը, որ բացուած էր շաբաթ օր, իր աշխատանքները վերջացուց կիրակի գիշեր, տալով ծանրակշիռ որոշումներ:

Շաբաթ օրուան նիստին մէջ, ժողովը վերահաստատեց կուսակցութեան վարիչ Մարմինը, եւ հաստատեց նախահաշիւը, 1,600,000 ֆրանք: Այս առթիւ զբաղեցաւ նաեւ կուսակցութեան պաշտօնաթերթին վարչական եւ խմբագրական գործերով: Նախորդ վարիչը, Քոմփէռ Մորէլ հրաժարած ըլլալով, անոր յաջորդը յայտնեց թէ վերադարձուցած է իր հաշուին արձանագրուած 185,000 ֆրանքը, եւ խնդիրը փակուեցաւ:

Շաբաթ առտուան նիստին մէջ, ժողովը զբաղեցաւ այն ընկերներով որոնք մասնակցեր էին Ամսթէրտամի խորհրդաժողովին (բոլշեւիկեան), եւ վաւերացուց անոնց արտաքսումը: Այս որոշման վրայ, ամբաստանեալներէն Փէուկօ յայտարարեց թէ կը միանայ իր ընկերներուն, եւ դուրս ելաւ: Այս կերպով արտաքսուած եղան հինգ հոգի, իբրեւ ծայրայեղ ձախ անկարգապահներ:

«ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ»

Կէսօրէն յետոյ քննուեցաւ ըմբոստ երեսփոխաններուն խնդիրը: Պ. Ռընոտէլ բացակայ էր իր ընկերներուն հետ, եւ նամակ մը ուղղած էր ժողովի նախագահին, որ կարդաց զայն: Այդ նամակով, Ռընոտէլ կը բողոքէ թէ իրենց դատը Ազգ. խորհուրդին յանձնուած է «հակառակ կանոնագրի եւ առանց զիրենք լսելու: Առաջարկելով արտաքսել մեզ, Վարչական Խորհուրդը կանխաւ որոշած է շրջանային վարչութեանց վճիռը: Եւ պատգամաւորներ ընտրուած են պարտադիր հրահանգներով: Ուրեմն, կը մնայ միայն քուէները համրել: Մեզի համար աւելորդ է ներկայ ըլլալ այս թուաբանական գործողութեան: Մեր ամբողջ կեանքը վկայութիւնն է մեր անձնուիրութեան եւ հաւատարմութեան հանդէպ կուսակցութեան: Բայց այս իրողութիւնը արժէք չունի վիրաւորուած դիւրազգածութեանց եւ մոլեռանդ գործիչներու համար: Մեծամասնութիւնը ձեր կողմն ըլլալով, պատասխանատուութիւնն ալ ձեր վրայ կ'իյնայ: Դուք ծանրացուցիք այդ պատասխանատուութիւնը, մերժելով, քանի մը օր առաջ, Վանտէրվէլտի եւ Ատլէրի կէս — պաշտօնական միջնորդութիւնը: Ձեր ձեռքն է պառակտումը կամ միութիւնը: Եթէ, ինչպէս կ'ենթադրենք, ազգ. խորհուրդը վաւերացնէ վարչական առաջարկները, մենք պիտի պահանջենք բանուորական եւ ընկերվարական կարծիքէն, նոյն ինքն հանրապետական երկրէն եւ Միջազգայինէն, վերաքննութիւնը այն միտումնաւոր դատին զոր բացիք մեզի դէմ: Այն ատեն երեւան պիտի գայ որ քաղաքական խնդիրները չեն լուծուիր կարգապահական որոշումներով»:

Այս նամակին ընթերցումէն յետոյ, բացուեցան վիճաբանութիւնները, որոնց մասին ընդարձակ տեղեկութիւններ պիտի տանք յաջորդով:

Ազգային խորհուրդը 863ի դէմ 3046 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը, որով քաղաքացիներ Ռընոտէլ, Մառքէ, Տէա, Քայրէլ, Տէշիզօ, Լաֆոն եւ Մոնթանեօն «իրենք զիրենք դուրս ձգած են կուսակցութենէն»: Միեւնոյն ատեն վերջին ազդարարութիւն մը կ'ուղղուի միւս անկարգապահներուն: (28 հոգի): 101 հոգի ձեռնպահ մնացին, իսկ 53 հոգի բացակայ էին:

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վտարեալները, որոնք առանձին ժողով գումարած էին ուրիշ վայրի մը մէջ, ժամէ ժամ լուրի կը սպասէին: Կէս գիշերին իմացան տրուած որոշումները, եւ Ռընոտէլ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ երեք հարիւր ժողովականներու առջեւ.

— «Մեզ վտարած են կեղծաւոր ձեւով մը: Մեզ վտարելով, ժոռէսն է որ կը վտարեն ֆրանսական ընկերվարութենէն: Քաջութիւն եւ վստահութիւն: Ճշմարիտ ընկերվարութիւնը պիտի շարունակուի շնորհիւ մեզի:»

Յետոյ անմիջապէս քուէարկուեցան երկու բանաձեւեր: Մէկով կը ստեղծուի ընկերվարական նոր կուսակցութիւն մը, որուն անունը, կանոնագիրը եւ քաղաքականութիւնը պիտի ճշդուին դեկտ. 3ին, սահմանադիր ժողովի մը մէջ: Անմիջապէս պիտի ձեռնարկուի նոր անդամներու արձանագրութեան եւ պիտի կազմուին «Ժոռէսի խումբեր»: Երկրորդ բանաձեւով Պ. Ռընոտէլի պաշտօն կը յանձնուի խնդիրը ներկայացնել ընկերվարական Միջազգայինի քննութեան:

Բուռն արտայայտութիւններ Րայխստակին հրկիզման դատին առթիւ

ՆԱԽԱՐԱՐ ԿԷՕՐԻՆԿ «ՍՐԻԿԱՆԵՐ ԵՒ ԳՈՂԵՐ» Կ'ԱՆՈՒԱՆԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Շաբաթ օր, բուռն արտայայտութիւններ տեղի ունեցան Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման դատին առթիւ:

Այդ օրը իբրեւ վկայ հրաւիրուած էր Փրուսիոյ վարչապետը, Կէօրինկ, լուսաբանելու համար շարք մը խնդիրներ, մանաւորապէս արտասահմանի մէջ հրատարակուած գիրքի մը մասին, որ նացիներուն վրայ կը ձգէ հրկիզման պատասխանատուութիւնը:

Պ. Կէօրինկ խօսք առաւ չափազանց ազդուած, եւ երթալով աւելի ջղայնացաւ: Տեղի անձկութեան պատճառաւ, կը թարգմանենք միայն գլխաւոր հատուածները.

— «Կ'ըսեն թէ Րայխստակը կրակի տրուած է որպէսզի կարելի ըլլայ ոչնչացնել Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութիւնը: Ոչ մէկ ապացոյց կրցան տալ այս մասին: Հրդեհը ինծի համար ալ նոյնքան անակնկալ մը եղաւ որքան ուրիշ ո եւ է մէկուն համար: Երբ վարչապետ Հիթլէր ինծի յանձնեց Փրուսիոյ ներքին նախարարութիւնը, մեր գործն էր, ամէն բանէ առաջ, ոչնչացնել համայնավարութիւնը: Արդէն վերջացած էր ընկերվարութեան և Վայմարի ոգիին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«Միացեալ ճակատ»ը սկսաւ գործել

»»»·«««

ԿՌԻՒՆԵՐ ՇԻՔԱԿՕՅԻ ԵՒ ԼՈՐԷՆՍԻ ՄԷՋ

«Հայրենիք»ի հոկտ. 25 թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

ՇԻՔԱԿՕ.—Հազարաւոր ժողովուրդ խուռներամ լեցուեցաւ Union Park Templeի խոշոր սրահը, հոկտ. 22ի կիրակին, Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ տեղիս քոյր կոմիտէներու սարքած հրապարակային ժողովին: Խօսեցան ընկերներ Թանտրճեան եւ Նժդեհ:

Անսովոր խանդավառութիւն չորս կողմ: ժողովը անցաւ խաղաղ եւ վերին աստիճանի տպաւորիչ:

«Միացեալ ճակատ»ին մեր ժողովը խանգարելու համար ծրագրած դաւադրութիւնը վիժեցաւ:

Յուլիս 1ի անցուդարձերէն ի վեր հասարակութեան սրտի եւ հոգիի մէջ կուտակուած զայրոյթն ու ցասումը իր կենդանի արտայայտութիւնը գտաւ, պոռթկալով ամէն կարգի ազգադաւներու գլխուն, որոնք կանխամտածուած ծրագրով մը փորձ բրին ժողովը խանգարելու:

Եռագոյնի հակառակորդները ստացան իրենց պատիժը եւ փախան հերոսաբար: Մանրամասնութիւններ առանձին թղթակցութեամբ:

Հոկտեմբեր 23 թ. ուրիշ նամակի մը մէջ ալ կը կարդանք հետեւեալը.—

ՇԻՔԱԿՕ.— Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ մեր ժողովը անցաւ յաջող:

Հակառակորդներ կազմակերպուած ծրագրով մը աշխատեցան խանգարել ժողովը. բայց անոնք չհասան իրենց նպատակին: Քանի մը գլուխներ վնասուեցան գէշ կերպով: Մերիններէն միայն մէկ հոգի գլխէն փոքրիկ վէրքեր ստացաւ: Կռիւը տեղի ունեցաւ սրահի արտաքին մուտքի մօտ, փողոցի սալայատակին վրայ:

Այսօր ժամը 10ին դատարան պիտի երթանք: Մանրամասնութիւնները կը հաղորդենք շուտով:

** Մեզի կը հաղորդեն որ կիրակի օր Լորէնսի մէջ տեղի ունեցած է տեղւոյն եկեղեցիի անդամական ժողովը: Ներկայ գտնուած են մեծ թիւով Ռամկավարներ, բոլշեւիկներ, Հնչակեաններ, Դաշնակցականներ եւայլն: Տեղի ունեցած է կռիւ: Վիրաւորուած է մէկ հոգի եւ փոխադրուած հիւանդանոց: Կը սպասենք մանրամասնութեանց:

** Հետզհետէ մեզ հասնող տեղեկութիւններէն կ'իմանանք որ Դաշնակցութեան Օրուան ժողովները — Փրովիտենս, Ուստր, Փութաքէթ եւ այլուր, անցած են մեծ յաջողութեամբ: Բոլոր ժողովներուն ներկայ գտնուած են ժողովրդական խոշոր զանգուածներ:

Փրովիտենսի հրապարակային ժողովը տեղի ունեցած է Հայ Սքուլի մեծ սրահին մէջ: 1000է աւելի խուռներամ բազմութիւն մը լեցուած է: Շատեր մնացած են ոտքի վրայ: Ժողովներու մանրամասնութիւնները կը տրուին շուտով:

ՉԱՐԻՆ ԱՐՔ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Ինչպէս յայտնի է, ատենէ մը ի վեր Փարիզ կը գտնուի Կ. Պոլսոյ նախկին պատրիարքը, Զաւէն Արք., դարմանուելու համար կոկորդի խլիրդը:

Նկատելով որ հիւանդութիւնը կը շարունակէ յառաջ երթալ, անցեալ շաբթու գործողութիւն մը կատարուեցաւ Տոքթ. Օրանի կողմէ, աջակցութեամբ հայ բժիշկներու, եւ հանուեցաւ խոյափողը:

ԹՌԻՉՔ ՄԸ՝ 30 ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՎ

Ֆրանսական 30 օդանաւեր պատրաստուած են թռիչք մը կատարելու դէպի ափրիկեան գաղթավայրերը, հրամանատարութեամբ Զօր. Վիյմէնի: Երէկ պիտի մեկնէին, եթէ օդը նպաստաւոր ըլլար:

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐ ՄԸ ՄԵՌԱՒ

Ռընոյի գործաւորներէն Քերովբէ Հալկայեան, որ Շավիլ կը բնակէր, երէկ գործարանին Դ. յարկէն վար իյնալով մեռաւ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

Ա.

Փրոֆ. Վ. Տոտոմեանց վերջերս պուլկարերէն պրակ մը հրատարակեց այս նիւթի մասին: Իր հաճութեամբ, մեր աշխատակիցը թարգմանած եւ ղրկած է «Յառաջ»ի, հրատարակութեան համար:

Խնդիր մըն է այս որու մասին շատ քիչ գաղափար ունի մեր հասարակութիւնը, ինչպէս առ հասարակ գործակցական շարժման մասին: (Այս առթիւ, պիտի թելադրէինք հայ մասնագէտին համառօտ ձեռնարկը, «Կոոպերացիա», որ հայերէնի թարգմանուեցաւ վերջերս):

Նկատի առնելով նիւթական ու բարոյական այն յաջողութիւնը զոր կ'ունենայ համագործակցական շարժումը՝ ամբողջ աշխարհի մէջ, դպրոցը, շատ բնականօրէն, չի կրնար անմասն մնալ այդ շարժումէն: Մեծ մանկավարժներ՝ ինչպէս Փեստալոցցի եւ Ֆրէօպէլ, խոստովանած են թէ որ եւ է կրթութիւն անկատար պիտի մնայ, եթէ մենք տղեկը չդնենք հասարակութեան մը մէջ ու զայն թողունք որ մեծնայ առանձինն, եւ կամ զայն դընենք ընտանեկան նեղ շրջանակի մը մէջ: Հետատես դաստիարակները վաղուց գիտակցեցան թէ ստիպողական անհրաժեշտութիւն մըն է իրենց վստահուած տղաքը ծանօթացնել տնտեսական եւ ընկերային շարժման մը հետ, որուն կը պատկանի ապագան:

Հակառակ անոր որ տղաքը իրերու մասին սովորաբար անհատական ըմբռնում մը ունին, այսուհանդերձ, ժամանակի ընթացքին հանրային ըգգացումը տեղ կը գտնէ իրենցմէ ներս՝ մասնաւորաբար ընկերականութեան մէջ: Մինչեւ այժմ, այդ զգացումը կ'արտայայտուէր ընկերականութեամբ այնպէս որ տղաքը երբեմն սխալ նախատեսութիւն մը կ'ունենային իրական կեանքի մասին: Եւ որովհետեւ կեանքը, ամէն բանէ առաջ աշխատութեան հանրակեցութիւն մըն է, ապա ուրեմն հարկ է սորվեցնել թէ ընկերակցաբար ի՛նչպէս կ'աշխատուի: Այս կերպով, անոնց մէջ պիտի զարթնու ոչ միայն հաստատակամութեան զգացումը, այլեւ անոնք պիտի սորվին շատ մը գործնական բաներ, եւ, միաժամանակ, նիւթապէս պիտի օգտուին թէ տղան եւ թէ իր ծնողքը: Բոլոր այս նախատեսութիւնները կ'իրականանան այսպէս կոչուած «Աշակերտական Համագործակցականներ»ու շնորհիւ:

Գալով մանկական համագործակցականի շրջանակի գործունէութեան,

1.— Ձեռչուած գիներով ծախել դպրոցական պիտոյքներ, ինչպէս մելան, տետրակներ, գրիչ, կաղամար, մատիտ, ու նաեւ մարզական առարկաներ:

2.— Աշակերտներու հաց, կաթ եւ այլ սնունդներ հայթայթելու գործը կազմակերպել, կամ՝ տաք սնունդի հայթայթումը: Ասիկա՝ աշակերտական համագործակցականներու ամէնէն դժուարին գործն է, որովհետեւ կը կարօտի մասնաւոր ծանօթութեանց ու երկար ժամանակի:

3.— Կազմել դպրոցական գրադարան մը՝ յարմար գիրքերով, ու կազմակերպել դասախօսութիւններ՝ համագործակցական նիւթերու շուրջ, ինչպէս նաեւ ձեռք առնել ուրիշ միջոցներ՝ դպրոցէն ներս համագործակցականի ի նպաստ քարոզութիւն ընելու համար:

4.— Աշակերտները կրնան կազմակերպել արտադրական համագործակցական մը՝ արտադրելու եւ ծախելու համար զանազան առարկաներ (գիրքեր կազմել, խաղալիկներ շինել, ձեռական աշխատանքներ — աթոռ եւն.):

5.— Հաստատել խնայողական եւ փոխատուութեան սնտուկներ, որոնք տղաքը պիտի վարժեցնեն մանր գումարներ խնայելու: Նման վարկային համագործակցականները կրնան կապ ունենալ աշակերտական արտադրական համագործակցականի մը հետ, եւ կամ կ՚րնան ձուլուիլ անոր մէջ:

6.— Հաւաքել վայրի պտուղներ եւ օգտակար խոտեր, պտղատու ծառեր աճեցնել, բանջարեղէններ տնկել ու մեղու բուծանել:

7.— Ի վերջոյ, աշակերտական համագործակցականները կրնան ապահովագրական համագործակցականներու ձեւը եւս առնել՝ փոխադարձ հովանաւորութեան համար:

Ատոր համար անհրաժեշտ են աւելի լայն միջոցներ, զորս կարելի է հայթայթել հրապարակային բանախօսութեանց, թատերական ներկայացումներու եւ զանազան հանդիսութեանց առիթով:

Ամէն մէկ աշակերտական համագործակցական կը հիմնուի հետեւեալ սկզբունքին վրայ.— Անոնց նպատակը միեւնոյնն է, ինչպէս եւ ամէն մէկ այլ համագործակցականի, այսինքն՝ իր անդամներուն վիճակը որքան կարելի է բարելաւել: Եւ որովհետեւ աշակերտական համագործակցականը, ամէն բանէ առաջ, դաստիարակչական միջոց մըն է, նիւթական յաջողութիւնները կը պատկանին երկրորդական նպատակներու, հետեւաբար, պէտք է գրաղին միայն այնքան որ չվնասեն իրենց դպրոցական զբաղումներուն:

Աշակերտական համագործակցականի մը կազմութեան ու գործունէութեան մէջ իրաւական տեսակէտէ կարգ մը դժուարութիւններ կը ծագին, տրուած ըլլալով որ իր բոլոր անդամները անչափահասներ են: Այս դժուարութիւնները կարելի է հարթել եթէ դպրոցը կամ ծնողական ժողովը իշխանութեանց առջեւ ստանձնեն զայն ներկայացնելու պաշտօնն ու համապատասխան բոլոր պարտաւորութիւնները: Բայց այնպիսի չափով մը որ երիտասարդ համագործակիցներու գործունէութեան ազատութիւնը չը սահմանափակուի:

Եւ որպէսզի համագործակցականին գործունէութեան ուղղութիւնը ցոյց տրուի եւ զայն կառավարելու գործը օժտուի անհրաժեշտ խորհուրդներով, ուսուցչական մարմինէն անդամ մը կը մտնէ սովորաբար, վարչական կամ քննիչ մարմնին մէջ:

Համագործակցականին անդամ կրնան ընդունուիլ բոլոր աշակերտները, բացի վարի կարգերու աշակերտներէն ու անոնցմէ, զորս անբաղձալի կը նըկատէ ընդհանուր ժողովը: Սակայն, այն պարագային երբ համագործակցականը արտադրողական ընկերակցութեան մը գործունէութիւնը ցոյց կուտայ, բոլորը կրնան անոր ապրանքները գնել:

Աշակերտական բոլոր համագործակցականներու դրամագլուխը պէտք է գոյանայ անդամատուրքերէ եւ մասամբ յաւելեալներէ: Եթէ նիւթական որ եւ է դժուարութիւն ծագի, դպրոցը պէտք է օժանդակէ:

Հակառակ անոր որ համագործակցականը դաստիարակչական ունիւթական մեծ օգուտ ունի աշակերտներուն, միայն քանի մը երկիրներու մէջ է որ գոյութիւն ունին աշակերտական կարեւոր համագործակցականներ: Այն երկիրները, որ համագործակցական շարժման գլուխը կը գտնուին, քիչ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են աշակերտական մասնաւոր համագործակցականներու մասին: Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ եւ Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ շատ քիչ աշակերտական համագործակցականներ կան:

Ընդհակառակն, երկիրներու մէջ, որոնք համագործակցական գետնի վրայ այնքան լաւ կազմակերպուած չեն, ինչպէս՝ Ֆրանսա, Լեհաստան, Լիթուանիա, Ռումանիա, Իտալիա եւն., նման համագործակցականները ընդհանուր ցանկութեան առարկայ են եւ հոս ու հոն օրինակ կը դառնան, նոյն իսկ այն ազգերուն, որոնք համագործակցական տեսակէտէ աւելի բարձր կը մնան: Առաջին ակնարկով հակասական թուող այս վիճակը կը բացատրուի այն իրողութեամբ որ, Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ դպրոցական գործը լաւ կարգաւորուած է, ազգային կրթութեան համար պետութիւնը մեծ գումարներ կը յատկացնէ, ու նաեւ՝ տղաքը շատ ազատ ժամանակ չունին, որովհետեւ կամ աւելի կ'ուսանին եւ կամ մարզանքով կը պարապին:

Աշակերտական համագործակցականներու նախատիպարը երեւան եկաւ 1881ին, երբ Պ. Քովէ Փարիզի մէջ կազմակերպեց 19րդ թաղամասի աշակերտական ինքնօգնութեան ընկերութիւնը: Անիկա տեսակ մը խնայողական – ապահովագրական համագործակցական մըն է ու մինչեւ այսօր գոյութիւն ունի: Պատերազմէն առաջ միեւնոյն համագործակցականը ունէր 6720 անդամներ (աշակերտներ), իսկ իր ամբողջ դրամագլուխը կը հասնէր 690,000 ֆրանքի, ինչ որ նշանակելի գումար մըն է, երբ նկատի առնուի թէ անոր անդամները աղքատ աշակերտներ էին: Դրամագլուխը կը կազմուի շաբաթավճարներէ՝ (10 սանթիմ): Ապահովագրեալ գումարները կը վճարուին հիւանդութեան կամ մահուան պարագաներուն:

ՓՐՈՖ. Վ. ՏՈՏՈՄԵԱՆՑ

Օ. ՊՈԼՏՈՒԻՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Լոնտոնի մէջ անցեալ շաբթու լոյս տեսաւ Օլիվըր Պոլտուինի նոր գիրքը. Unborn son: *Ընկերային, քաղաքական եւ փիլիսոփայական տեսութիւններու ամբողջութիւն մը, զոր նամակի ձեւով կը հրամցնէ «իր զաւկին որ չէ ծնած»:*

Առանձին յօդուածով մը պիտի տանք գրքին ամփոփումը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Պանեէօ – Քաշանի « Յառաջդիմասէր » Միութիւնը անցեալ կիրակի դասախօսութիւն մը սարքած էր, որուն հրաւիրուած էր ծանօթ բանասէր Պ. Կ. Բասմաջեան, խօսելու հայկ. դրամներու մասին:

Բուն նիւթին անցնելէ առաջ, յարգելի դասախօսը ներկաներուն բացատրեց նախ դրամագիտութեան կարեւորութիւնը, ըսելով. «Ազգերու պատմութիւնը զօրաւոր հիմերու վրայ բարձրացնելու համար՝ դիմացկուն ժայռեր պէտք են, պատմութեան իւրաքանչիւր շրջանին համար՝ ժամանակակից, ականատես, ստուգապատում եւ խօսուն վկաներ պէտք են: Այս խօսուն վկաները՝ ժայռերու վրայ, բերդերու ճակատը, եկեղեցիներու պատերուն վրայ դրոշմուած արձանագրութիւններ են, որոնց պակասը կը լրացնեն եւ անոնց ճշմարտութիւնը կը հաստատեն դրամները»:

Ըստ Պ. Բասմաջեանի, հայկական դրամագիտութեան առարկաները կը կազմեն այն դրամները որոնք հայերէն տառերով գրուած ըլլան կամ ոչ, կամ թէ Հայաստանի մէջ եւ կամ օտար երկիրներ տպուած ըլլան անոնք, բաւ է որ « Հայաստան »ի եւ կամ հայ քաղաքի անունը կրեն:

Ըստ այնմ « հայկական » կոչուած դրամները կը բաժնէ տասներեք որոշ շրջաններու, հետեւելով Հայաստանի տիրապետող ազգերու թողած հետքերուն:

1.— ՆԱԽԱՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (Ն. Ք. 519 – Յ. Ք. 414): *Այս շրջանին կը պատկանին հայ գիրերու գիւտէն առաջ գոյութիւն ունեցող դրամները որոնց կարեւորները կը վերաբերին Մեծն Տիգրանի (Ն. Ք. 94 – 54) եւ յաջորդ Արտաւազդ Գ.ի (Ն. Ք. 54 – 34): Ասոնք կը կրեն* Արքայից Տիգրանայ, Արքայից Արքային Տիգրանայ Արքայից Արքային Արտաւազդայ *յունարէն արձանագրութիւնները: Ասոնց յաջորդներէն ուշագրաւ են Տիգրան Դ.ի (Ն. Ք. 12–5 եւ Ն. Ք. 2–Յ. Ք. 1) դրամները* Արքային Մեծի Տիգրանայ յունասիրի *մակագրութեամբ: Տիգրան Դ.ի մէկ ուրիշ դրամին վրայ քանդակուած կ'երեւան ինքը եւ գահակից քոյրը Երատոյ,* թագաւորաց թագաւորին Տիգրանայ *արձանագրութեամբ:*

2.— ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (414 – 1187), *այս շրջանը կ'ընդգրկէ գրոց գիւտէն մինչեւ Ռուբինեան հարստութեան հաստատման ժամանակը: Բայց հայ դրամագիտութեան համար մեծ նշանակութիւն չունի, վասնզի չկան հայատառ դրամներ: Այս շրջանին սկիզբներն իշխող Հայոց Արշակունիները լոկ անուանական թագաւորներ էին, եւ Հայերը հաւանաբար դրամ տպելու իրաւունք չունէին ոչ պարսիկ Արշակունեաց եւ ոչ Սասանեանց օրով եւ միայն տուրք տալով ապրելու իրաւունք ունէին: Քանի մը հետքեր կան որոնք հետաքրքրական են մասնագէտներու միայն:*

3.— ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ (69 – 183), *Հռոմէական տիրապետութեան շրջանէն մնացած լատինատառ եւ լատինական դրամներն են որ կը մտնեն այս շրջանին մէջ, երբ Հայաստան կռուախնձոր դարձած էր արեւմուտքի եւ արեւելքի միջեւ: Շրջանիս դրամներէն կարեւորներէն են դրամները Մարկոս Անտոնիոսի, որ գերելով Արտաւազդ Գ.ը (Ն. Ք. 54–34) նուէր տարաւ սիրուհիին, Եգիպտոսի Կղէոպատրա թագուհիին: Կղէոպատրա Արտաւազդի գլուխը կտրելով դաշնակից Պարթեւներու ղրկեց. այս առթիւ տպուած դրամներուն վրայ գրուած են* Անտոնիոս, Հայաստան նուաճեալ, *իսկ միւս կողմը* Կղէոպատրայի թագուհւոյ, արքայական որդւոց եւ թագաւորաց: *Բազմաթիւ դրամներ ծանօթ են Գերմանիկոսի, Տրայիանոսի, Լուկիոս Վերոսի եւ ուրիշներու անուններով, որոնք խորհրդանիշերով ու մակագրութիւններով Հայաստանը պարտուած եւ նուաճուած կը ներկայացնեն: Անտոնիոս Պիոսի դրամին վրայ գրուած է.* թագաւոր Հայոց, տուեալ վճռով ծերակուտի:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ (273—627).— *Հոս կը մտնէ պարսկական տիրապետութեան ժամանակաշրջանը: Բացարձակ կերպով կարելի չէ ըսել թէ այս շրջանէն Հայաստանի անունով դրամ կայ: Ոմանք,— ինչպէս Մորտման,— դրամներու վրայ Սասանեան տառերով դրոշմուած* արմ *եւ* արմն *արձանագրութեան մէջ* Արմենիա *անունը կ'ուզեն տեսնել, բայց վիճելի է: Ուշադրութեան արժանի է Յազկերտ Ա.ի (399 – 420) որդի Շապուհի մէկ դրամը որ թուական ունի առանց երկրի անուան յիշատակութեան: Այս Շապուհը 416ին բազմած է Հայոց գահին վրայ իբրեւ թագաւոր: Հօրը մեռնելէն յետոյ թէեւ Պարսկաստան փութաց հայրենի գահը ձեռք ձգելու, բայց անյաջողութեան մատնուեցաւ եւ սպաննուեցաւ (420): Ուստի այս թուականներուն Շապուհի անունով տպուած դրամները ամենայն հաւանականութեամբ Հայաստանի կը պատկանին:*

5.— ԲԻԶԱՆԴԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ (582 – 1341).— *Հոս կը մտնեն բիւզանդական կայսրերու կողմէ Հայաստանի այլ եւ այլ քաղաքներուն մէջ տպուած դրամներ, բայց ոչ մէկ դրամ կայ յատկապէս Հայաստանի անունով, թէեւ բիւզանդական գահին վրայ քանեւհինգ հայազգի կայսրեր եւ կայսրուհիներ նստած են:*

6.— ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ (661 – 932).— *Արաբներու մօտ երեք դարու տիրապետութեան շրջանին տպուած բոլոր դրամներուն վրայ դրոշմուած է* Արմենիա *անունը, եւ ամէնէն շատ դըրամ այս շրջանէն ունինք:*

7.— ՄՈՆԿՈԼԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (1185 – 1445).— *Կը պարունակէ Մոնղոլեան տիրապետութեան ժամանակը: Իլխաններու հարստութեան ուսումնասիրութիւնը Հայաստանի մէջ շատ կարեւորութիւն ունի: Անոր արձանագրութեանց մէջ 5–6 անգամ յիշուած են անոնք: Ոմանք քրիստոնեայ էին, ուրիշներ քրիստոնեայ կիներ ունէին: Արղուն եւ Ղասան Մահմուտ խաներու դրամներուն վրայ արաբերէնով գրուած կը գտնենք* Յանուն հօր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն սրբոյ, *քովն ալ խաչ մը: Մոնկոլեան դրամները կը կրեն Կեսարիա, Երզնկա, Սեբաստիա, Պարտաւ, Արզն, Խլաթ, Խարբերդ եւ Հայաստանի ուրիշ քաղաքներու անուններ, նաեւ հատ մը կայ* Արմենիա *մակագրութեամբ:*

8.— ՓՈՔՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՇՐՋԱՆ (879–1508).— *Այն շրջանն է երբ Փոքր Ասիոյ եւ Հայաստանի մէջ այլ եւ այլ փոքրիկ պետութիւններ հաստատուեցան: Ասոնց նշանաւորներէն էին Շահի – Արմէնները, Վանի հիւսիսային եւ արեւմտեան կողմերը ունին Խլաթի մէջ տպուած դրամներ: Կարամանները (Գարաման) դրամներ տպած են Երզնկայի, Կեսարիոյ եւ Կարնոյ մէջ: Ղարագոյունլուները (Գարագոյունլու), որոնք շատ խժդժութիւններ գործեցին, դրամներ ունին տպուած Բիթլիսի, Թաւրիզի (Գալրէժ) մէջ եւ այլն: Ասոնց ամէնէն սոսկալիներէն եղած է Ուզուն – Հասանը, հիմնադիրը Սպիտակոխոյեան կոչուած հարստութեան:*

9.— ՍԵԼՋՈՒԿԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (1192 – 1291).— *Իկոնիոյ, Սեբաստիոյ եւ մասամբ Կեսարիոյ շրջաններուն մէջ հաստատուած Սելջուկեան Թուրքերը դրամներ տպած են Սեբաստիոյ մէջ: Ամէնէն կարեւոր սուլթաններէն եղ-կուքը Ալաէդդին Քայքոբադ Ա. (1219–1236) եւ Ղայասէդդին Քայխոսրեւ Բ. (1236 – 1246), Հեթում Ա.ի (1226–1270) դաշնակից եղած են եւ միասին դրամ տպած: Այս դրամներուն մէկ երեսին վրայ կը տեսնուի Հեթում Ա., ձիու վրայ նստած եւ* Հեթում թագաւոր Հայոց *հայերէն գրութիւնը, իսկ միւս երեսին վրայ արաբերէն լեզուով* Մեծաշուք սուլթանն Ալաէդդին Քայքոբադ, որդի Քայխոսրեւի, *կամ* Հաւատքի եւ աշխարհի ապաւէն գերագոյն սուլթան Քայխոսրեւ, որդի Քայքոբադի: *Այս դրամները Սիսի մէջ տպուած են:*

10.— ՌՈՒԲԻՆԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (1187 – 1489).— *Այս շրջանին մէջ կը մտնեն Ռուբինեան հարստութեան ժամանակ Կիլիկիոյ մէջ տպուած հայկական հայատառ դրամներ ինչպէս նաեւ Հայաստանի անունով լատինատառ օտար դրամներ: Ռուբինեան իշխանապետութեան շրջանէն դրամներ կան միայն Լեւոն Բ.ի անունով: Նոյն Լեւոնը ունի նաեւ Թագաւոր օծման առթիւ տպած դրամներ: Ասոր յաջորդներէն դրամներ ծանօթ են մեզի Հեթում Ա.ի (1226–1270), Զապէլի հետ, Հեթում Բ.ի (1289–1297), Սմբատի (1297–98), Կոստանդին Ա.ի (1298–99), Լեւոն Գ.ի (1301–1307), Օշինի (1308 – 1320) եւ ուրիշներու անուններով, գրեթէ բոլորն ալ տպուած Սիսի մէջ: Լեւն Ե.ի (1374 – 1375) մահէն յետոյ Կիպրոսի թագաւորները յափշտակեցին ու չահագործեցին Հայոց թագաւորի տիտղոսը, իրենց դրամներուն վրայ արձանագրելով* թագաւոր Երուսաղէմի, Կիպրոսի եւ Հայաստանի: *Ասոնք էին Յակոբ Ա., Յովհաննէս Բ., Կարլոտա, Յակոբ Բ., Յակոբ Գ. եւ Կատարինէ Կոռնարոյ: Կոռնարոյ թագուհին, որ մեռաւ Ազոլոյի (Իտալիա) մէջ, մինչեւ իր իր կտակին մէջ ու տապանաքարին վրայ* Հայոց թագուհի *արձանագրուած է:*

11.— ՎՐԱՑԱՆ ՇՐՋԱՆ.— *Այս շրջանէն Վրաց Թամար թագուհիին օրով Հայաստանի (Մեծ Հայքի) կառավարիչ հայազգի Զաքարէ եւ Իւանէ եղբայրները Անիի արձանագրութիւններէն մէկուն մէջ իրենք զիրենք Հայոց թագաւորներ կոչած են, իսկ Էջմիածնի մէկ ձեռագիր յիշատակարանին մէջ անոնց տրուած է* Կեսարոս *(կայսր)* *տիտղոսը: Այս շրջանէն դրամ չկայ:*

12.— ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (1512 – 1823).— *Սուլթան Սէլիմ Ա., առաջին անգամ տիրած է Հայաստանի, իսկ Սուլթան Մուսթաֆա Ա.(?) 1695*

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (2)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» · «««««

1.— ԳՐԱԿԱՆ ԽԱՌՆՈՒԱԾՔ ՄԸ

Սերունդին ուրիշ ներկայացուցիչներուն մօտ, ապերախտ մոռացում հայրենի աւանդութիւններու, մարդկային նուիրական կապերու նոյն իսկ: Իսկ մեծ մասը յուսահատ՝ հայութեան ճակատագրէն:

Նարդունի քաջութիւնն ու ինքնատպութիւնն ունի մեր երեսին պոռալու ճշմարտութիւնները, որքան ալ անոնք դառն ըլլան: Այս յանդգնութիւնը կ'արտայայտէ ան իր իսկ անձին ու ներքին եսին հանդէպ: Եթէ երէկ նախապաշարուած էր ու տկարութիւններ ունէր ինչ որ նոր էր եւ երիտասարդներու կողմէ արտայայտուած, այսօր արդէն բժիշկի մը պէս երեւան կը հանէ իր ախտաճանաչութիւնը, դարձեալ յանուն ճշմարտութեան: Եթէ երէկ լաւատես էր, այսօր աւելի քան յոռետես է ու կը մտածէ արմատական փոփոխութիւններու մասին, որքան որ ներեն մեր ընկերային պայմանները:

Հէքեաթ պատմելով, քերթուածները գրի առնելով երազի եւ երեւակայութեան անձնատուր չէ միայն Նարդունին: Ցիրուած հոգեբանական աղդակները, որոնք անոր հոգիին մէջ ոդբերգութիւններ կը ծնին, արդիւնքն են ազգային նահանջական ոգիին, եւ առ հասարակ այն ֆիզիքական, քաղաքական եւ բարոյական պարտութիւններուն, որոնց ենթարկուեցաւ հայ ժողովուրդը: Հայ մշակոյթի արժէքները անպաշտպան լքուելուն գիտակցութիւնն է դարձեալ, որ երիտասարդ գրագէտը կը մղէ խոր տրտմութեան: Լեզուին ծայրը անէծքի ու նզովքի բառեր ունի ան, կը զգուշանայ ճիշդ անունով որակելէ իր հոգեկան դառնութիւնը: Ներկային այդ դառնութիւնը իր մէջ խեղդել ջանալով է, որ կ'ոգեկոչէ անցեալ գեղեցկութիւնները, գիւղական խաղաղ երեկոներն ու զուարթ առաւօտները: «Գիւղիս սուգը», զգայուն բառերով, սուգն է հայ ժողովուրդին, որ իր գիւղը *չունի, եւ կ'ողբայ անոր* սուգը: *Նըման զգայութիւններ, հպարտ, ինքնագիտակցութեան նման պոռթկումներ կը խտացնեն* Ամէն բանէ վերը, Սենեակիս աշխարհագրութիւնը *եւ* Կարօտ հայ լեզուին *գրուածքները:*

Ունենալէ յետոյ այս գիտակցութիւնը, եւ տեսնելով, որ հայ մշակոյթի արժէքներուն վտանգ կը սպառնայ, իր սերունդին ներկայացուցիչներէն ոմանց հետ, Նարդունի կը մշակէ Հայկական գրականութիւն: *Ոգին եւ իմաստը շատ ծանօթ են, անգամ մը եւս թարմացնելու համար մեր միտքերուն մէջ մեղ կանխող գրական երկու սերունդներուն պայքարները այդ ուղղութեամբ: Նարդունի մէկն է անոնցմէ, որոնք կը բարձրացնեն գրականութեան եւ արուեստի ջահը: Որքա՜ն արժէքաւոր կը դառնայ գրականութեան միջոցով մշակութային այս պայքարը, երբ մեր շուրջը կը տեսնենք երիտասարդ գրողներ, որոնք արհամարհանք ունին ինչ որ ազգային է կամ հայկական, գրականութիւն, արուեստ եւ մշակոյթի ուրիշ արժէքներ: Երբ մեր կորսուած գիւղին նուիրուած արուեստի էջերը, երգուած խաղաղութիւնն ու կեանքը, մարդոց հոգիներու վերակենդանացումը կը դառնան հեդնանքի առարկայ:*

Արտաքին աշխարհի բազմաթիւ աննպաստ պայմաններուն ներգործութեան տակ կազմուած մտաւորական սերունդին մէջ, Նարդունի ինքնատիպ խառնուածք մը ունի, որ կը յայտնուի իր գրական ստեղծագործութեան մէջ, տալով անոր իր կեանքին մեծ շղթան կազմող օղակներուն դրոշմը եւ առանձնայատկութիւնը:

Սեփական այդ դրոշմն ու առանձնայատկութիւնն է, որ առարկայ պիտի դառնայ մեր քննութեան:

Նարդունի գրական տասնամեակ մը կը բոլորէ, հրատարակութեան տալով իր երկրորդ գիրքը Մեղեդիներ, Մեղեդիներ, ... *(Հրատ. «Յառաջ» մատենաշար թիւ 1): Վեց տարիներ առաջ, 1927ին, Աթէնք, «Նոր Օր»ի տպագրութեամբ լոյս կ'ընծայէր իր առաջին գիրքը,* Ալպոմ հէքեաթներու: *39 էջերով տետրակ մըն էր, համեստ արտաքինով, տպագրական վրիպակներով, որոնք այն ատեն երիտասարդ հեղինակը յուսախաբ ըրեր էին: Մուտքի էջէն դատ,* Կողք *վերնագրով, հատորիկը կը պարունակէր հետեւեալ կտորները,* Ծոցիկը բաց, Ես ինչպէս կ'ուտեմ դեղձը, Աստուածներու ալպոմ, Հարսին ադբիւրը, Իջի՛ր, իջի՛ր Աստուածուհիս *և վերջաբան մը, որուն մէջ կ'ըսէր թէ «Գանկս փեթակն է իմ մեղուիկներուս, որոնք ծաղկէ ծաղիկ մեղր կը ժողվեն»:*

Վեց տարիներու անընդհատ ծաղկահաւաքութեան արդիւնքն է ուրեմն նոր հատորը, իբրեւ գրական մեղրախորիսխ, ուր ամբարած է հազար հազար ծաղիկներու բեղմնափոշին:

Առաջին հատորէն մինչեւ երկրորդը, ճամբան նոյնն է, արուեստը նոյն, լեզուն ու ոճը գրեթէ նոյն, անշուշտ երկրորդին մէջ աւելի կատարեալ, աւելի ժողովրդական եւ նուազ երկչոտ, աւելի գիտուն ու սկեպտիկ գեղեցկութեան աւելի երկրպագու:

Մանկութեան, պատանեկութեան ու երիտասարդութեան երազները կախեր էր ալպոմին *մէջ: Նորէն բնութեան սիրահար, նորէն գինով հին, երջանիկ հեթանոսական դարերու տեսիլքներով:*

Նոր հատորը հասունցած պտուղի մը գեղեցկութեամբ կը ներկայանայ: Գեղեցիկ տպագրութիւն, նրբօրէն ճաշակուած արտաքին, որուն ներքինն ալ նոյնքան գեղեցիկ գուրանքի առարկայ դարձեր է:

2.— ԵՐԵՔ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՐԵՐ

Նարդունիի գրականութիւնը Արեւելք կը բուրէ: Արեւելեան բնութիւնը, արեւելեան զգայապաշտութիւնը եւ արեւելքի խորհուրդն ու իմաստութիւնը իրենց բոլոր քով բերելով, ներդաշնակութիւն մը կը կազմեն: Քառասուն ծաղիկներու հիւթովն ու բոյրովը իր ամփոփուած, բազմաթիւ պտուղներէն քամուած բարկ ըմպելին է, որ խմողը կը գինովցնէ, տեսիլքներու կը տանի, քառասուն աստիճան ջերմութիւն կուտայ ու կը փոխադրէ իրա՛ւ արեւելք, մարդկութեան եւ առաջին քաղաքակրթութեան օրրանը:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

...ին դրամ մը տրուած է Հայաստանի ...մէջ:

13.— ՆՈՐ ԿԱՄ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ...ՐՋԱՆ.— Այս շրջանին մէջ կը մտ-...ն 1918ին եւ յաջորդ տարիներուն ...ուած թղթադրամները նախ Անդր-...կովկասեան Դաշնակցային կառավա-...րութեան (հայերէն, վրացերէն եւ ...թուրքերէն) եւ յետոյ Հայաստանի ...Հանրապետութեան կառավարութեան ...մէջ:

...Այս դասախօսութենէն յետոյ Պ. ...մաջեան ներկաներուն ցոյց տուաւ ...դրամներուն պատկերնե-...րը, ինչպէս նաեւ Ռուբէնեան շրջա-...նի իրական դրամները որոնք մեծ հե-...տաքրքրութիւն եւ ոգեւորութիւն ներ-...շնչեցին:

...Թանկօ – Քաչանցինները անձկու-...թեամբ պիտի սպասեն կրկին անգամ ...լսելու Պ. Բասմաջեանը, ինչպէս խոս-...տացաւ ինք:

Յ. ԱՆԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Նոր բաղնիք

»»»·«««

...Երեւանէն կը գրեն Պրոլետարի.— ...ռուով կ'աւարտի Երեւանի քաղա-...քին բաղնիքին շինութիւնը: Այս ...բաղնիքին մէջ օրը 6000 հոգի պիտի ...կրնան լոգանք առնել: Մինչեւ լրիւ ...թիւնը՝ օրը 3700 հոգի:

...Բաղնիքը կը շինուի չուէտական ձե-...ւով: Պիտի ունենայ 174 թիւ Ջրցօղ ...) եւ 10 թիւ Շարկօ Ջրցօղ: Շէն-...ին ընդարձակութիւնն է 42,000 խոր. ...մեթր: Բաղնիքին կից պիտի բացուի ...մեքենայական լուացարան մը, ուր ...մէկ օրուան ընթացքին պիտի լուաց-...ուին ու չորցուին 500 քիլօ ճերմակեղէն: ...Բաղնիքին շինութեան վրայ պիտի ...ծախսուի 2,5 միլիոն րուբլի:

...Բաղնիքին առաջին մասը շահա-...գործման պիտի յանձնուի նոյեմբերի ...ին: Միւս մասը, որուն մէջ պիտի ...այ ընդարձակ աւազան մը լողալու ...համար եւ 3 մեծ բաժանումներ ճեր-...մակեղէնի համար, կ'աւարտի գալ ...տարուան մէջ:

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

»»»·«««

...Թիֆլիզի պետական Հայ Դրամաթիք ...թատրոնը սկսաւ իր եղանակը, ներ-...կայացնելով (28 Հոկտ.) Պօղոսեանի ...թատերախաղը:

...Թատրոնին ընդհ. ղեկավարութիւնը ...յանձնուած է Սաշա Ցարուխեանին: ...գլխաւոր բեմավար եւ գեղար-...ուեստական բաժնի վարիչ՝ Ս. Քա-...լանթարեան: Փոխ – բեմավար՝ Ա. Ա-...րեան: Որոշ թատերախաղերու ...բեմադրութեան համար երբեմն պիտի ...հրաւիրուի ժողովրդական դերասան ...մը:

...Թատերախումբը զօրացնելու հա-...մար, հրաւիրուած են Դաւիթ Մալեան (Երեւանէն), Իզաբելլա Դանզաս (Ռոս-...տովէն), Լ. Ալլահվերդեան (Բաք-...ուէն), Կոզոգովա (Ռոստովէն):

...Անցեալ տարուան խաղացանկէն ...թատրոնին պիտի ներկայացուին Ֆոս-...ային շող (Դեմիրճեան), Արիւնոտ ...պատ (Բաղդասարեան), Արեւ-...մտեան կռիւ է (Վիշնեւսկի), Շր-...րձ (Պօղոսեան), Սալդէ (Սամ-...բեկ), Ինտերվենցիա (Սլավին),— ...վերջին երկուքը նոր կը պատրաս-...տուին:

...Խաղացանկին մէջ հայ հեղինակներու նոր գործեր մտցնելու նպատակով, տնօրէնութիւնը քննութեան առաւ Գ. Զախրեանի Առանց հայրենիքի, Ատրեանի Սեւան – Զանգի, Պօղոսեանի Ապօրինի թատերախաղերը:

Պիտի բեմադրուի նաեւ դասական թատերախաղ մը. Թատերախաղերու Մոսկուայի այս տարուան մրցանակը շահած գործերը եւս պիտի աւելցուին խաղացանկին մէջ:

Անցած տարի Թատրոնին կից գոյութիւն ունէր Գեղարուեստական Խորհուրդ, որուն անդամներուն թիւը 25ի կը հասնէր, թէեւ երբեք կարելի չէր զանոնք ժողովի բերել՝ գործնական որ եւ է աշխատանք կատարելու համար: Այս տարի կազմուեցաւ Գեղարուեստական խումբ մը, 7 հոգինոց:

Ներկայացումները տեղի պիտի ունենան շաբաթը մէկ անգամ Ռուսթավելի Թատրոնին մէջ, եւ մէկ անգամ Կարմիր Բանակի Տան մէջ: Շաբաթը մէկ մէկ անգամ ալ՝ Վորոշիլովի ակումբին, Բերիայի սրահին մէջ:

Ամառը պիտի տրուին 16 ներկայացումներ:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

— :-: —

Նոյեմբեր 29ին Երեւանի մէջ պիտի բացուի կերպարուեստի ցուցահանդէս մը, որ պիտի ներկայացնէ Հայաստանի 13 տարուան նուաճումները քանդակագործութեան, արձանագործութեան, եւն.:

Իսկ գալ տարի, գարնան, նոյն ցուցահանդէսը պիտի կրկնուի Թիֆլիսի եւ Բագուի մէջ, ներկայացնելու համար Հայաստանի արուեստի նուաճումները հարեւան ժողովուրդներուն: Աչնան նոյն ցուցահանդէսը Մոսկուայի մէջ, երբ պիտի հրատարակուի նաեւ պատկերազարդ ցուցակը ներկայացուած գործերուն:

Ցուցահանդէսի յանձնախումբը կազմուած է հետեւեալ անձերէն.— Լ. Ափրիկեան, Ա. Սարգսեան, Հ. Գիւլիքէօխվեան, Դ. Սիմոնեան, Ե. Զարենց, Ալազան, Վշտունի, Մ. Սարեան, Փ. Թերլէմէզեան, Խ. Աճէմեան, Վ. Նորենց, Մ. Արուտչեան, Ռ. Դրամբեան, ակադեմիկոս Թամանեան, Գ. Քոչար:

Կազմակերպիչ մարմինը՝ Ա. Սարգսեան, Ռ. Դրամբեան, Ս. Թարեան, Ա. Ահարոնեան:

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Թեթեւ արդիւնաբերութեան գործավարութեան Հայաստանի լիազօր Թոփչեանի, Հայաստանի Գերագոյն Դատարանի նախագահ Գ. Ղարիբջանեանի, ծանր արդիւնաբերութեան գործավարութեան Հայաստանի փոխ լիազօր Ա. Ջոհրաբեանի տեղ, նոյն կարգով, պաշտօնի կոչուեցան Բ. Գրիգորեան, Ա. Քէթիկեան, Շամչեան:

ԽՄԵԼՈՒ ՋՈՒՐ ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻՆ

Ճարտարագէտ – երկրաբան Կարապետեան զեկոյց մը տուաւ վերջերս պատկան մարմնին՝ Լէնինականի նոր ջրմուղի շինութեան հարցին մասին:

Ըստ Կարապետեանի, Ղազանչիի աղբիւրները պէտք է համարել ամէնէն յարմարը օգտագործելու համար ջրմուղին: Ղազանչիի աղբիւրներուն ջուրը Երեւանի ջուրէն վէչ չէ: Այդ աղբիւրներուն ջուրի քանակը օրական կը հաշուուի մօտաւորապէս 10 միլիոն դոյլ: Ջերմութիւնը 4 աստիճան է: Շատ դիւրին է բռնել ու հաւաքել Ղազանչիի ակունքին ջուրերը եւ ստանալ ջրմուղին անհրաժեշտ ճնշումը: Ղազանչիի ջուրերուն օգտագործելը կը դժուարանայ միայն այն պատճառով որ պէտք է Ղազանի գիւղը տեղահան ընել: Այնպէս որ կը մտածուի գտնել ջուրերն օգտագործելու ուրիշ եղանակ մը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

⁂ Մշակոյթի պատմութեան կաճառին քրտական բաժնին կողմէ դեկտեմբերին, Երեւանի մէջ, պիտի բացուի քրտագէտներու համագումար մը, ուր պիտի քննուին քրտական լեզուին եւ այբուբենին կապուած կարեւոր հարցեր:

⁂ Կրթական գործավարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, Հայաստանի մէջ դեռ կան 60,387 հոգի որ գրել – կարդալ չեն գիտեր, 50,470 հոգի, որ նոր սորվիլ սկսած են (թերի), ասոնց հարիւրին 60ը կը կազմեն կիները:

⁂ Հոկտեմբեր 9ին եւ 10ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ ֆութպոլի մրցում մը Մոսկուայի եւ Երեւանի խումբերուն միջեւ: Առաջին օրը Երեւան յաղթեց 0ի դէմ 1 նշանակէտով: Երկրորդ օրը 2 կողմերը մնացին հաւասար, 2ի դէմ 2:

⁂ Հոկտեմբեր 8ին ձիւն տեղաց Բասարգեչարի շրջանին մէջ: Ձիւնին թանձրութիւնը կը հասնի 15 սանթիմեթրի, իսկ լեռնային մասերուն մէջ՝ կէս մեթրի:

⁂ Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ թատերական խորհրդակցութիւն մը, ուր տեւեց 3 օր: Այս առթիւ որոշուեցաւ մնայուն թատրոն հիմնել Ղափանի, Դիլիջանի եւ Գորիսի մէջ:

⁂ Գործնական հանքաբանութեան հաստատութեան հայկական բաժանումը սկսաւ Ագարակի արճճային հանքերու քիմիական քննութեան: Այս գործին յատկացուած է 5 հազար րուբլի վարկ:

Զ. Ռ. Մ.

Դասախօսութիւններ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը, որ քանի մը տարիէ ի վեր, ձմեռնային եղանակին, շաբաթական դասախօսութիւններ կուտար եւ նոյն ատեն մէկ ժամ շարժանկարի ժապաւէն մը կը ներկայացնէր, յառաջիկայ հինգշաբթի կը վերսկսի դասախօսութեանց նոր ծրագիրով մը:

Պատրաստուած ծրագիրը կը ներկայացնենք այստեղ, գաղափար մը տալու համար նիւթերու զանազանութեան մասին.—

1.— Սուրիոյ որբային եւ գաղթային կեանքէն տպաւորութիւններ (Շահխաթունի):

2.— Հայոց լեզուն (Ե. Տ. Անդրէասեան):

3.— Հայ գրականութիւնը (Ա. Չօպանեան):

4.— Հայ երաժշտութիւնը (Ա. Պարթեւեան):

5.— Հայ թատրոնը (Ն. Պէշիկթաշլեան):

6.— Գրական օտար դէմքեր (օր. Ա. Թորոսեան):

7.— Ժամանակակից գրագէտներ (Մ. Պարսամեան):

8.— Բժշկական եւ առողջապահական նիւթեր (Տօքթ. Քէչիչեան):

9.— Մանուկներու առողջապահութիւն (Տօքթ. Շ. Այվազեան):

10.— Ի՞նչ է բժշկութիւնը (Տօքթ. Լ. Գրիգորեան):

11.— Արդի Թուրքիան (Հրանտ Սամուէլ):

12.— Քաղաքակրթութեան պատմութիւնը (Ա. Խանճեանեան):

13.— Հայ Ազգ. Սահմանադրութիւնը եւ իր պատմութիւնը (Արամ Անտոնեան):

·4·— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը (Ս. Վրացեան):

–5·— Ռամկ. Ազատ. կուսակցութիւնը (Հրաչ Երուանդ):

·6·— Միջազգային քաղաքական կուսակցութիւնները (Ս. Սասունի):

17.— Մարդուն քաղաքական իրաւունքները (Ս. Քարեան):

18.— Պետութիւն եւ կառավարութիւն (Մ. Ոսկերչեան):

19.— Զ. Ռ. Միութեան ազգարակը (Գ. Փափազեան):

20.— Աշխարհագրութիւն արդի Հայաստանի (Յ. Պալլըսեան):

21.— Հայոց քննական պատմութիւնը (Կ. Յ. Բասմաջեան):

22.— Արդի մանկավարժութիւնը (Ա. Խանճեանեան):

Այս դասախօսութիւններէն զուրս, տեղի պիտի ունենան նաեւ զեկոյցներ այժմէական հարցերու մասին, վիճաբանութիւններ ազգային խնդիրներու մասին:

Դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան ամէն հինգշաբթի երեկոյ Ֆլօրիայի վերնայարկը, ժամը 9ին:

Տեղեկատու

ՏԷՐՍԻՄԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Թուրք հրամանատարին ազդարարութիւնը

ԽՄԲ.— Վերջերս արաբական եւ ֆրանսական աղբիւրներէ հաղորդեցին թէ Տէրսիմը ապստամբած է, ծանր կորուստներ պատճառելով թրքական բանակին:

Պէյրութի «Ազդակ»ը (27 հոկտ.) ձեռք անցուցած է լատինատառ թուրքերէն յայտարարութիւն մը, ստորագրուած՝ 7րդ զօրաբանակի հրամանատար Քէնան փաշայի կողմէ եւ ուղղուած Տէրսիմի ժողովուրդին: Ահաւասիկ այդ յայտարարութիւնը, որ բաւական պերճախօս է.—

Տէրսիմի Թանկագին Թուրք հայրենակիցներ,

Դուք այս պետութեան, Թուրք հանրապետութեան հին եւ շատ յարգի հպատակներն էք: Կառավարութիւնը միշտ լաւ աչքով նայած է ձեզի: Խօզաթ (Տէրսիմի շրջան) եկող բանակը Տէրսիմցիներուն դէմ ոչ մէկ գործողութեան պիտի ձեռնարկէ: Գիտէք որ բանակը ամէն տարի ռազմափորձեր կ'ընէ. այս տարի ալ որոշեցինք այդ ռազմափորձերը կատարել Տէրսիմի շրջաններուն մէջ, նախ մեր զինուորներն ու Տէրսիմցիները իրարու ծանօթացնելու եւ յետոյ Տէրսիմի աղքատ ժողովուրդը հարստացնելու համար, որովհետեւ զինուորները իրենց ուտելիքը ակէ հայթայթելով բաւական դրամ պիտի ձգեն:

Ռազմափորձերը պիտի կատարուին Տէրսիմի մէջ: Բաւական փորձեր ըրին զինուորները այս կողմերը գալէն վերջ, ոչ ոք վնասուեցաւ: Սակայն կարգ մը չարամիտներ սուտ տարաձայնութիւններով կը վախցնեն ժողովուրդը: Լաչինի ժողովուրդին դէմ զինուորներու ըրած շարժումը լոկ աշիրէթի մը կողմէ Թըղթատարի վրայ կատարուած յարձակման եւ պետութեան միւտիրն ու ժանտարմաները սպաննելու յանդգնութեան համար է: Նման շարժում մը կը նշանակէ պետութեան դէմ ապստամբութիւն, որով Աստուծոյ հրամանն է անոնց պատժումը: Ուրեմն այդ պատիժը անոնց գլխուն եկաւ Աստուծոյ կողմէ: Քօլուշաղըի մէջ ալ պզտիկ շարժում մը ըրին, սակայն հոն ոչ ոք սպաննուեցաւ, որովհետեւ զինուորին հանդէպ հնազանդութիւն ցոյց տուին: Եթէ Լաչինցիները զինուորին գիւղ մտած ատեն զէնք չպարպէին, այդ ջարդերուն պիտի չենթարկուէին:

Նորէն կը յայտարարեմ Տէրսիմցի հայրենակիցներուս, խօսքս լաւ մտիկ ըրէք. զինուորը ոչ մէկ աշիրէթին պիտի չդպի, ամէն մարդ իր գիւղին մէջ, իր գործին գլուխը թող գտնուի եւ պետութեան հանդէպ հաւատարմութիւն եւ հնազանդութիւն ցոյց տայ: Իսկ հակառակ այս թելադրութիւններուս, եթէ ո եւ է մարդ կամ աշիրէթ զինուորին դէմ ձեռք վերցնէ, այն ատեն պիտի պատժուին այդ աշիրէթները եւ իրենց գիւղերը պիտի բնաջնջուին: Անոնք պիտի գղջան վերջը:

Հետեւաբար, եթէ զինուորի եւ պաշտօնեաներու չդպիք, ձեզի բան մը պիտի չըլլայ: Մի վախնաք: Վերադարձէք ձեր գիւղերը: Ձեր գործերուն եւ ձեր տղաքներուն քով եկէք: Մի մոռնաք որ Պահթիարցի Եուսուֆի եւ իր ընկերներուն գիւղերը ռմբակոծուեցան եւ բնաջնջուեցան, որովհետեւ անոնք Սիւրի Պաղա ձորին մէջ զինուորներու դէմ թակարդ լարած էին: Կը յանձնարարեմ ձեզի որ զգուշանաք նման արարքներէ: Մի հաւատաք խառնակիչներու խօսքերուն, դուք բոլորդ ալ իմ եւ մեր պետութեան հարազատ զաւակներն էք: Բարեւներս բոլոր Տէրսիմցիներուն:

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

»»»·«««

«Մշակ» (անկուսակցական) կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ.

— «Մ. Քէմալ պէտք եղած ներքին բարենորոգումները կատարելէ վերջուրիշ կարեւոր աշխատանքի լծուած է:

Քէմալական վարիչները Թուրքիոյ ամայի ու դատարկ հողամասերը եկուորներով եւ գաղթականներով լեցնելու համար սկսած են փրոփականտ մղել Թուրքիայէն դուրս ապրող եւ դարերէ ի վեր իրենց տնտեսութիւնը հաստատող թուրք – թաթար արենակից տարրերուն մէջ, զանոնք Անատոլու եւ Արեւելեան Նահանգները բնակեցնելու համար:

Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ նոյն իսկ խորհրդային Ռուսաստանի մէջ հանգիստ ու խաղաղ ապրող Թուրքեր, շնորհիւ քէմալական գործակալներու փրոփականտին, ըսկսած են գաղթել Թուրքիա: Դեռ վերջերս Տօպրուճայէն — Ռումանիա — թուական համրանք ներկայացնող խումբեր տեղաւորուեցան ու կը տեղաւորուին Անատոլու, իսկ Մուշի դաշտին մէջ ալ 100,000 նոր գաղթականներու տեղաւորման խօսքերը կ'ընէ «Սօն Փօսթա»:

Մեր դարաւոր թշնամին՝ Թուրքը, օտար երկիրներու մէջ ապրող իր արենակիցները կորուստէ, օտարացումէ եւ ուծացումէ փրկելու եւ Թուրքիոյ ներկայ ցանցառ բնակչութիւնը խտացնելու համար, ամէն զոհողութիւն ստանձնած է:

Գաղթը որ լռիկ մնջիկ տեղի կ'ունենայ, ոչ արդիւնք է հարստահարութեան, ջարդի եւ կողոպուտի, եւ ոչ ալ հալածանքի եւ բռնութեան: Քէմալ ներգաղթի մէջ խտրութիւն չի դներ: Ոչ սոցիալիստական, եւ ոչ ալ մարքսիստական սնոտի սկզբունքներ եւ վարդապետութիւններ կը փնտռէ: Մէկ նշանաբան ունի եւ մէկ բան կը ճանչնայ — դէպի Թուրքիա, դէպի մայր հայրենիք:

Եթէ Թուրքիոյ պէս աղքատ, եթէ Թուրքիոյ պէս տկար կառավարութիւն մը կրնայ աշխարհի չորս ծայրերէն թուրք հայրենակիցներ հաւաքել, հայրենակիցներ որոնք խաղաղ կ'ապրին զիրենք հիւրասիրող երկիրներու մէջ եւ ունին իրենց տնտեսութիւնն ալ, եթէ քայքայուած Թուրքիա մը կրնայ մէկ անգամէն հարիւր հազար գաղթականներ տեղաւորել, ըստ «Սօն Փօսթա»յի, ինչո՞ւ համար խորհ. Ռուսաստանի նման հուժկու, հարուստ պետութիւն մը չպիտի կրնար խորհ. Հայաստանի սահմաններուն մէջ տեղաւորել գոնէ տարին հազար գաղթական Հայեր, որոնք անտուն, անհայրենիք կը թափառին:

Քէմալի գործակալները երկրէ երկիր թափառելով կը ջանան համոզել բազմութիւնները որ Թուրքիա վերադառնան, մինչ տասնեակ հազարներով Հայեր աչքերնին հայրենիքին յառած, կը սպասեն որ հայրենիքին դռները բացուին իրենց առջեւ:

Եթէ մեր դարաւոր թշնամին կը հասկնայ ներգաղթին իմաստն ու նըշանակութիւնը, եթէ մեր թշնամին կրնայ կշռել օտար երկիրներէ եկած գաղթական բազմութիւններու արժէքն ու իմաստը, պատճառ չկայ որ խորհրդահայ վարիչները չտեսնեն ու գնահատեն արտասահման ապրող տասնեակ հազարաւոր հայ մտաւորականներն ու արհեստաւորները, որոնց ներկայութիւնը պիտի բարձրացնէ երկրին արհեստն ու արուեստը տնտեսութեան հետ միասին:

Արհամարհելի բաներ չեն գործարաններու կառուցումները, աւաններու եւ գիւղերու հետ: Գնահատելի են ջըրաբաշխական եւ ելեկտրական շէնքերն ու ամրոցները, բայց աւելի արժէքաւոր է ներգաղթը ազգի մը գոյութեան եւ ապահովութեան համար:

Առանց հայրենիքի ժողովուրդները կը մեռնին: Եւ գաղութները որ կան արտասահման, անոնք ալ պատմութեան կարգը պիտի անցնին օր մը եթէ չտեղաւորուին մայր հայրենիքին մէջ»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ»

ՔԱՑՔԱՑՈՒՄ ԵՒ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Տէր Հայկազունի արտեւանունքը ...պարի պէս կը ծանրանային աչքե-...րուն վրայ: Զօրս ու կէս հազարը չէին ...պեր այլ եւս, կը խորհէր:

...Ինքզինքը մինակ կը տեսնէր մեռել-...ներուն մէջ իր քարացած պատարագ-...ի զգեստներով: Չէր կասկածեր թէ ...վերջինը պիտի ըլլայ դիմադրող, ...քան ալ անողորմ ըլլայ այս պարա-...ն: Սիրտը սկսաւ կրկին հանդարտ ...ել: Բայց լեցուած էր մահուան ան-...բացատրելի սպասումով մը, զոր եր-...բեք մինչեւ հիմա չէր զգացած կռիւ-...ներուն ամէնէն վէչ պահերուն իսկ: ...Առանց գիտնալու թէ ինչու, իր հաստ ...կարմիր մատիտով խոշոր խաչ մը քա-...շեց ժամագիրքին վերջին մեռելներուն տակ:

Երկու օգնական քահանաներէն մին ...միշտ գլուխը երիցատունէն ներս խօ-...թելով կ'ազդարարէր թէ ժամանակը ...կանչելու: Արդէն իսկ որոշեալ ժամը ...շատոնց անցած էր եւ վտանգ կար որ ...ժողովը պիտի տեւէ մինչեւ կէս գի-...շեր: Բայց Տէր Հայկազուն, մէկ խօս-քով, չէր կրնար պրծիլ իր դիրքէն: Իրեն այնպէս կուգար որ ներքին ոյժ մը ազատ չէր ձգեր զինքը եւ կ'ուզէր արգիլել այս արտասովոր պաշտամունքը: Մարեւիք կուգար վրան, տկարութիւնը եւ թալուկը կը սպառնային անկողին ձգել զինքը: Հիւանդ էր, անօթի էր: Արդեօք հրաժարէ՞ր պատարագէն եւ իրեն տեղ ուրիշ մը ընէր զայն: Տէր Հայկազուն կը հասկնար թէ այսօրուան իր այս վիճակը տկարութեան արդիւնք չէր, այլ վախի, եւ տակաւին ուրիշ բանի մը, անստուգութեան հետեւանք: Բայց վերջապէս ոտքի ելաւ եւ նշանը տուաւ: Դպիր մը առաւ ձողով խաչը թափօրին առջեւէն երթալու համար: Տէր Հայկազուն ձեռնամած եւ կորիզլուխ յամրօրէն կը հետեւէր դպիրներուն եւ սարկաւագներուն: Իր կախ նայուածքը դէպի ներս զարնող այն քահանայական նայուածքն էր, որ երբ թէ իր շուրջ խռնուող ամբոխին չէր ուղղուած ըլլար, մինչդեռ ամէն բան կը դիտէր կը դնէր ամենատուր պայծառութեամբ: Տէր Հայկազուն յիսուն քայլէն աւելի չունէր խորան երթալու համար, բայց մէն մի քայլափոխին՝ չորս կողմի ժողովուրդին հոգեկան վիճակը կը մխուէր իրեն մէջ վշտաբեկ ճառագայթումով: Առաւօտեան թմրութիւնը տեղի տուած էր աւելի չարժականութեան մը: Մարդկային բնութիւնը այս ժամուն կարծես իր վերապահած ոյժը մէջտեղ հանած էր, եթէ սակայն այդ ոյժը առերեւոյթ չէր: Ամէնէն առաջ պզտիկ տղաքը անսանձ ու անզուսպ չարաճճի շարժումներ կ'ընէին, կը պոռային իրենց բոլոր ուժով, ոտքերնին գետին կը զարնէին, եւ կը պառկէին կը գլորէին հողին վրայ:

ՏԱԳՆԱՊԱԼԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Բայց չափահասները մասամբ հանդարտ կը կենային: Կային ծերեր՝ որոնք անկապակից ուրուցիկ խօսքեր կ'ընէին, առանց, ինչպէս ատեն մը, պատկառանքով լուռ մնալու: Այդ միջոցին էր աչա որ հոգեւորականը իրենց մօտէն անցնելով կ'երթար դէպի խորան: Տէր Հայկազուն, այս վիճակը դիտելով, հասկցաւ թէ ներքին քայքայումը անսուաղութեան հետ առաջ գացած էր: Լաւ է — կը մտածէր — որ տասնեակ դասակները զումարումին չեն գար: Որչափատեն որոնք ամուր կառչին իրենց գործին, ամէն բան կորսուած չէ: Միաժամանակ սակայն այս անդորրիչ մտածումին հետ, աչքերը վեր առաւ եւ երկվայրկեան մը մնաց արձանացած: Ի՞նչ կը նշանակէր ասիկա: Զինեալ մարդիկ երեւցած էին: Առանձինն եւ անջատ խումբերով սակայն ամէն պարագայի մէջ իր եւ Գաբրիէլ Բագրատեանին կամքին հակառակ եկած էին ատոնք: Ո՞վ այս մարդիկը իրենց դիրքերէն հոս ղրկած էր: Կիները օրուան առաջին կիսուն թմրութեան յաղթելով, աստուածային պաշտօնին համար հագած էին իրենց տօնի զգեստները, գոյնզգոյն կերպասները եւ կը կրէին իրենց դրամական պսպղուն զարդեղէնները: Այս ընդհանուր գունագեղութեան մէջ աններեւոյթ եղած էին կուսողներուն սեւ կէտերը: Բայց Տէր Հայկազունի նոր մէկ նայուածքը համոզում գոյացնել տուաւ, թէ այս անգամ հոն գտնուածները վստահելի կռուողները չէին, այլ հարաւային հեռաւոր մարտկոցին ծանօթ դասալիքները, այն ոչտեղացի եւ ամէնէն ծայրի սահմանը բռնող երիտասարդները, որոնք ժամագիրքին մէջ գտնուողներէն չեն, եւ ըստ դիպուածի միայն բանակետղին մէջ երեւցած էին շատ քիչ անգամ, իսկ պատարագի՝ երբեք: Այս պարոնները մէկ օրէն միւսը բարեպա՞շտ դարձած էին արդեօք: Տէր Հայկազուն զգուշաւոր կերպով մը գլուխը դարձուց պետերուն տաղաւարին կողմը, աջակողմ: Պահակները ո՞ւր էին: Աւա՜ղ, այո՛, Բագրատեան ամէնքը, նոյն իսկ պահեստիներուն մէկ մասը դիրքերուն մէջ քաշած էր: Հոգեւորականը կայծակի արագութեամբ մըտածեց — Ե՞տ դառնայ արդեօք, ոեւէ պատրուակով, պատարագը ուրիշ օրուան մը ձգէ, Գաբրիէլ Բագրատեանին եւ տեւէն մարդ ղրկէ, մուխթարները հաւաքէ, ապահովութեան համար միջոցներ ձեռք առնէ... Հակառակ այս բոլոր մտածումներուն, նորէն քայլ կ'առնէր դէպի խորանը, բնականաբար միշտ աւելի դանդաղ, եւ մանր վարանոտ քայլերով: Խորանին մօտը խիտ շարքով կեցած էին հին ու երեւելի ընտանիքներուն անդամները, մուխթարները իրենց կիներով ու աղջիկներով, աչքի զարնող աւեսրներուն խումբը միեւնոյն կարգի վըրայ, ինչպէս սովորաբար գիւղը եկեղեցին մէջ: Պետերու խորհուրդին ցանցառ ներկայացուցիչները կ'երեւէին: Իրաւ է թէ Գաբրիէլ Բագրատեան խօսք տուած էր ճիշդ ժամանակին պատարագի գալ, բայց կ'երեւի թէ արտասովոր պատճառով մը չէ կրցած մէջտեղ ելլել: Երբ գիւղի երէցներուն շարքերը իրարմէ բաժնըւեցան պատարագի թափօրին ճամբայ բանալու համար, Տէր Հայկազունի հոգին անգամ մըն ալ նախազգացում ունեցաւ: Սարգիս Քիլիքեանի եւ անծանօթի մը մէջտեղը սեղմուած էր Հրանտ Ոսկանեան ձերբակալուածի մը պէս: Թաւեղ սեւ դէմքով այդ թզուկը քիթն ու բերանը ծմռկեց, սաստիկ շարժում մը ըրաւ քահանային կողմը եւ յուսահատ ձեւով մը բերանը բացաւ գոցեց, ինչպէս ձուկը երբ չոր տեղ ըլլայ: Դարձեալ այնպէս կուգար Տէր Հայկազունին որ պէտք էր կենար յանկարծ եւ ուժով մը այդ փոքրուածին դառնալով ըսէր. Ի՞նչ կայ հոս: Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, վարժապե՛տ Ոսկանեան: Տէր Հայկազուն շարունակեց քալել, հազիւ նայուածքը վեր հանելով, զինքը կը տանէր կարողութիւն մը կամ, աւելի, տկարութիւն մը, թալուկ մը, որ առաջին անգամ ըլլալով իր զօրաւոր կամքը յափշտակած էր Տամլաճըքի վրայ:

(Շար.) Թարգմ. ԵՏԱՆ

դէմ սկսած պայքարը: Ես ոստիկաններուն հրամայեցի վարուիլ ծայրագոյն խստութեամբ: «Երբ դուք կրակ կը բանաք, ըսի, ե՛ս եմ որ կը բանամ: Երբ մէկը սպաննուի ձեր հարուածներէն, ե՛ս սպաննած կ'ըլլամ»: Իմ առաջին պարտականութիւնս եղաւ քննել թէ ինչպէս հսկողութիւն կը կատարուի համայնավարութեան վրայ: Կացութիւնը ողբալի էր: Թղթածրար իսկ չկար համայնավարութեան մասին»:

Նախարարը յետոյ երկարօրէն պարզեց համայնավարութեան գործելու մեթոտները, որոնք պիտի յանգէին խորհրդարանին հրկիզման: Յետոյ շարունակեց.

— «Ընկերվարական Սէվէրինկի նախարարութեան օրով, ոստիկանութիւնը լուր տուած էր ազգային – ընկերվարականներուն (հիթլէրական) որ զգուշանան, որովհետեւ ծրագիր կար զիրենք թունաւորելու: Ապստամբութեան ատեն, համայնավարները չպիտի վարանին իրենց առջեւ չարելու կիները եւ մանուկները: Համայնավարութիւնը բուն իսկ ոճիրն է, իր ամէնէն վայրագ եւ վատ կերպարանքով: Իմ եւ միայն իմ շնորհիւ է որ բովանդակ աշխարհի քաղաքենիները կրնան հանգիստ քնանալ: Նախկին դրութիւնը կ'ըսէր թէ մարդկային կեանքը նուիրական է. բայց ես ամէն բանէ վեր կը դասեմ ազգին կեանքը: Փետրուար 1ին մենք ձեռնարկեցինք պայքարի, եւ այդպէս էր որ ձերբակալուեցան բոլոր համայնավարները, Ռայխստակին հրկիզման գիշերը: Բոլոր հրամանները պատրաստ էին: Տեսնելով որ վտանգ կը սպառնայ իրենց կուսակցութեան, համայնավարները ստիպուեցան կրակի տալ Ռայխստակը»:

Պ. Կէօրինկ յետոյ պատմեց թէ ինչպէս անցուցած է փետր. 27ի օրը, թէ հինգ հազար հոգի ձերբակալուեցան հրդեհին գիշերը, թէ ինք համոզուած է որ հրձիգները քանի մը հոգի են, եւ, ինչ որ ալ ըլլայ դատին ելքը, երեւան պիտի հանուին եւ պիտի պատժուին:

Այս առթիւ, Նորէն օրուան մարդը դարձաւ պուլկար համայնավար Տիմիթրով, յանդուգն միջամտութիւններով: Ան ուղղեց զանազան հարցումներ, որոնք աւելի զայրացուցին նախարարը:

Պ. Կէօրինկ նախ հանդարտօրէն պատասխանեց եւ յետոյ գոռաց.

— «Ես այստեղ եկած չեմ հարցաքննուելու համար: Դուք սրիկայ մըն էք որ շատոնց պէտք է կախուած ըլլար:

Նախագահը արգիլած էր, բայց Տիմիթրով մտիկ չըրաւ եւ հարցուց.

— Կը վախնա՞ք իմ հարցումներէս:

— Ես վախ չունիմ ձեր հարցումներէն, սրիկա՛յ: Կը յուսամ թէ դուք ալ չպիտի վախնաք այս սրահէն դուրս ելած ատեն:

Նախագահը ոստիկաններով դուրս հանել տուաւ ամբաստանեալը, երեք օրուան համար: Եւ Կէօրինկ վերջացուց, յայտարարելով.

— Ինչ որ ըլլայ այս դատին ելքը, ես միշտ համոզուած եմ թէ համայնավարներն են որ կրակի տուին Ռայխստակը եւ կրնաք վստահ ըլլալ թէ ես պիտի գտնեմ յանցաւորները:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Կառավարութիւնը որոշեց ազգային յուղարկաւորութեամբ թաղել Փրոֆ. Ռուն, որ մարդկութեան բարերարն եղած է իր գիւտերով եւ մասնաւորապէս կեղծմաշկի չիճուկով:

Կարգ մը թերթեր դիտել տուած ըլլալով թէ Տոքթ. Քալմէթն ալ արժանի էր ազգային յուղարկաւորութեան, ինչպէս Փէնլըվէն եւ Ռուն, առողջապահական նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ Տոքթ. Քալմէթ կտակ ըրած է որ պարզ յուղարկաւորութիւն մը կատարեն:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգլեւամերիկեան բանակցութիւնները ձախողած են վերջնապէս, համաձայն վերջին լուրերու: Կ'ըսուի թէ Անգլիա պիտի որոշէ բան չվճարել դեկտ. 15ին: Այս առթիւ, անշուշտ փոթորիկ մը պիտի պայթի ամերիկեան խորհրդարանին մէջ:

Ինչպէս կը յիշուի, Անգլիա երկու անգամ առ հաշիւ վճարումներ կատարեց, իսկ Ֆրանսա որ եւ է գումար չվճարեց:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի վերնայարկը: Պ. Ա. Շահխաթունի կը խօսի՝ իր տպաւորութիւնները Սուրիոյ որբային եւ գաղթային կեանքին մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ Օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ տուներու մէջ: դիմել Յառաջի վարչութեան:

Պարահանդէս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԻՆՍԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

26 Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

8, Rue Jean Goujonի Շքեղ սրահին մէջ: Մեթրօ՝ Շան զ'Էլիզէ:

Օրքեսթրը՝ PESNTI — Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Մուտք կիներու՝ 8 ֆրանք, այրերու՝ 10 ֆրանք:

Կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Փարիզ եւ շրջականներ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խնդրի մը համար, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ, ՍԱՐՍԷԼԻ եւ Քաշանի կոմիտէները, այս Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 2.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի վերնայարկը: Մեթրօ՝ Les Gobelins.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ, Հրազդան եւ Քրիստափոր խումբերու ընկերները վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը: Ներկայանալ անդամատետրով:

× ՌՈՍՏՈՄ խումբը յառաջիկայ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Templeի սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

Թ Է Յ Ա Ս Ե Ղ Ա Ն

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Պանեօ – Քաշանի Արծիւ ենթակոմիտէին կողմէ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 2.30էն 7

Salle de Banquets et Noce. Place Condorcet. Bourg-la-Reine,

Կը նուագէ թառիստ ԱԲԳԱՐ

Արտասանութիւն, երգ, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր

Ծախքերու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք 50

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԿՐԵԿՈՅԹ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

25 ՆՈՅ. ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 10էՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Անկէնի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ

Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ:

Պար: Գոթիյօն: Ընտիր ճաշ: Ճոխ Պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

20րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Salle Studio Rudolfի մէջ, 6bis Rue Campagne Première, մէթրօ՝ Raspail

11 Նոյեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

կը ներկայացուի

ԵՐԲ ՄԱՌԱԽՈՒՂԸ Կ'ԻՋՆԷ...

(ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ, տրամ երեք արար) եւ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԱ (զաւեշտ)

Կը մասնակցին Տիկիններ՝ Լիւսի Պետրոսեան, Ժէնիա Շահ-Պարոնեան, Պ. Պ. Գմբէթեան, Թորոսեան, Լաթիֆեան, Գազանճեան, Շահլամեան, Սանճագ, Մազմանեան, Պշտիկեան եւ Կոթիկեան:

Տոմսերու գիները՝ 5, 7.50 եւ 10 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին Հրանտ-Սամուէլ Գրատունը եւ սովորական տեղերը:

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

Կիրակի 19 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին,

ՌԻՒ ԲԱՌԱՏԻ, ԳՕՆՍԷՌ ԳԼԱՍԻՔ (ՍԱԼ ԲՌԱԴ)

Ազգային, կրօնական, շինական եւ գեղջուկ երգեր բազմաձայն երկսեռ խումբով: Տոմսերը կը ծախուին՝

28, rue Thubaneau (Ա. Տիրատուրեան), 4, rue Montgrand (Գօնսէռ Գլասիք) եւ Միութեան անդամներուն մօտ:

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդր. ջեռուցիչ:

13 *rue Pierre Curie*. K. *Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.*

Ուշադրութիւն

ՅԱՅՏՆԻ ԴԵՐՁԱԿ ԵՒ ԿԵՐՊԱՍԱՎԱՃԱՌ

ԽՈՐԷՆ ՆԱՃԱՐԵԱՆ

փոխադրուած է **23, rue Nationale** (Ա. յարկ)

Marseille

Loterie NATIONALE

ԱՌԱՋԻՆ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ԱՅՍՕՐ, ԺԱՄԸ 19.50ԻՆ

Salle Trocaderoի մէջ

ՄՈՒՇՏԱԿՆԵՐ **RAZDAM**ի մօտ՝

Le Société des Pelleteries & Fourures Françaises

կ'ընծայէ վճարման մեծ դիւրութիւններ՝ առանց ձանձրացուցիչ ձեւակերպութիւններու:

5, RUE CAUMARTIN, PARIS. *Métro: Havre - Caumartin*

(Սէն Լազարի կայարանէն 2 վայրկեան հեռու)

ՄՈՒՇՏԱԿՆԵՐ՝

Astrakan	սկսեալ	1950 ֆր.էն	Poulain	սկսեալ	575 ֆր.էն
Rat d'Amérique	»	1250 »	Colombia	»	250 »
Murmel	»	950 »	Castorette	»	250 »

Ճոխ մթերք՝ ժաքէթներու, աղուէսներու, վզնոցներու, կարնիթիւրներու եւ ամէն տեսակ մուշտակներու:

Պահանջեցէք Notice թիւ 21 եւ քաթալօկը:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

Խ Մ Ե Ց Է Ք Ա Ն Ա Ր Ա Տ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE — Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN — **40, rue Chaponnay. Lyon**

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Յայտնի ապուխտավաճառ ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած Երշիկն ու Ապուխտը կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլօէն սկսեալ:

Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ 5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՌԻՒ ՏԸ ՊՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), բացած եմ — ՍԵՒԱՆ — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ գեղջուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, եւ տեղւոյն վրայ կը յանձնենք:

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ՝ (*Pré Saint Gervais*):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Ահա նոյնը տեղական հագուստով, ըսաւ Ռ., ուրիշ լուսանկար մը տալով Էչընտէնի:

Ասիկա մինչեւ ոտքերն էր հանուած, մինչդեռ միւսը միայն իրանը ցոյց կուտար եւ բաւական առաջ քաշուած էր: Նիհար դէմքին վրայ միայն լուրջ նայուածքն էր որ աչքի կը զարնէր: Լուսանկարիչը, Կալկաթայի բնիկ մը, միամիտեսարան մը յղացած էր: Զանտրա Լալ կեցած էր արմաւենիի մը ճիւղերու մէջտեղ ուրկէ կ'երեւար ծովը: Ձեռքը գեղջկական սեղանի մը կրթնցուցած էր, որուն վրայ կար ծաղկաման մը, ձգախէժի մանրանկար ծառով մը: Սակայն իր փաթթոցով եւ բաց գոյն թիկնոցով տեսակ մը մեծ – վայելչութիւն ունէր:

— Ի՞նչ տպաւորութիւն ստացաք, հարցուց Ռ.:

— Շահեկան դիմագիծ մը ունի: Նկարագրի տէր մէկը կ'երեւայ:

— Ահա իր թղթածրարը, կարդացէք:

Ռ. Էշընտէնի երկարեց երկու էջ մեքենագրուած թուղթ, եւ ակնոցները վերստին դնելով, սկսաւ քննել իր ստորագրելիք նամակները:

Էշընտէն աչքէ անցուց տեղեկագիրը: Յետոյ վերսկսաւ կարդալ յարաճուն ուշադրութեամբ:

Զանտրա – Լալ ահարկու խռովարար մըն էր: Քաղաքականութեան մէջ մոլորած փաստաբան մը, արձակ համարձակ ապստամբութիւն կը քարոզէր Հնդիկներուն, ընդդէմ Անգլիոյ: Քանի քանի անգամ իր կողմէ դրդուած խռովութիւններ արիւն հոսեցուցած էին: Ձերբակալուած եւ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր: Թշնամութեանց սկիզբը, ազատ արձակուած էր արդէն: Անմիջապէս օգտուեցաւ առիթէն, ըմբոստութիւններ կազմակերպելու համար: Բոլոր դաւադրութեանց հոգին էր:

Այդպէսով էր որ յաջողած էր արգելք ըլլալ կարգ մը զինուորական փոխադրութեանց: Գերման գործակալներու կողմէ տրուած ահագին գումարներ գործելու լայն միջոցներ կուտային իրեն: Իրեն կը վերագրէին երկու մահափորձեր: Իր ռումբերը միայն քանի մը անվնաս անցորդներ ըսպաննելով հանդերձ, շատ դէչ ազդեցին ժողովուրդին բարոյականին վրայ: Ամէն հետապնդումէ խոյս կուտար: Իր սքանչելի գործունէութեան շնորհիւ ամէն տեղ էր միեւնոյն ատեն: Քաղաքի մը մէջ իր ներկայութիւնը կ'իմանային միայն այն ատեն երբ իր ծրագիրները գործադրելով հեռացած էր: Իր գլխուն գին էին դրած: Այն ատեն փախաւ եւ Ամերիկա գնաց, ուրկէ Շուէտ անցաւ եւ վերջապէս կանգ առաւ Պերլին:

Այս քաղաքին մէջ կը կազմէր իր ծրագիրները, Եւրոպա փոխադրուած բնիկներու գունդերը ապստամբեցնելու համար:

Այս բոլորը համառօտակի պարզըւած էին առանց մեկնութեան, բայց կը գուշակէիր խորհրդաւորութիւնը եւ արկածախնդրութիւնը: Ահա մարդ մը որ կը հալածուէր, բայց հրաշքով խոյս կուտար եւ դէպի վտանգը կը խոյանար: Տեղեկագիրը այսպէս կը վերջանար.— «Զ... Հնդկաստանի մէջ ունի օրինաւոր կին մը եւ երկու զաւակ: Կինը արժէք չունի իրեն համար: Ոչ կը խմէ, ոչ կը ծխէ: Ուղղամիտ ճանչցուած է: Մեծկակ գումարներ անցած են ձեռքէն, առանց իր պարկեշտութիւնը կասկածի ենթարկելու: Կատաղի աշխատող մըն է, անժխտելի քաջութեամբ: Ինքզինքը կ'ուտէ խօսքը յարգելու համար»:

Էշընտէն տեղեկագիրը վերադարձուց Ռ.ի:

— Ի՞նչ կ'ըսէք հիմա:

— Մոլեռանդ գործիչ մըն է: Վտանգաւոր կ'երեւայ:

— Ամէնէն վտանգաւորներէն՝ Հնդկաստան կամ այլուր գործող դաւադիրներուն մէջ: Ինք մինակը շատ աւելի չարիք պատճառած է քան միւս բոլորը միասին: Գիտէք որ այս Պերլինի Հնդիկները իսկական կուսակցութիւն մը կը կազմեն: Արդ, այս մարդը անոնց հոգին է: Եթէ յաջողինք ազատիլ այս փորձանքէն, մնացեալ ամբողջ խումբը հոգս չէ, միայն սոսր ձեռքէն գործ կուգայ:

Ահաւասիկ տարի մըն որ կը փորձեմ բռնել. սկսեր էի յուսահատիլ, բայց, վերջապէս, առիթ մը կը տեսնեմ, եւ կ'երդնում ձեզի որ չպիտի փախցնեմ զայն:

— Այն ատեն ի՞նչ պիտի ընէք զինքը:

Ռ. անողորմ խնդուածք մը ունեցաւ.

— Տասներկու գնդակ կուրծքին, առանց այլեւ այլի:

Էշընտէն չպատասխանեց: Ռ. մէկ երկու անգամ գնաց եկաւ պզտիկ սենեակին մէջ, յետոյ եկաւ կռթնեցաւ վառարանին: Նայուածքը կանգ առաւ Էշընտէնի վրայ: Հեգնական ժպիտ մը կը ծռէր իր բարակ շրթունքները:

— Նշմարեցի՞ք որ տեղեկագրին վերջը գրուած է թէ կինը արժէք չունի իրեն համար: Ճիշդ էր, բայց հիմա այդպէս չէ: Այդ ապուշը խելքը թռցուցեր է:

Ռ. գնաց իր գրասեղանէն հանեց կապոյտ ժապաւէնով կապուած թուղթեր:

— Ահա տեսէք իր սիրային նամակները: Ձեր վիպագրի սիրտը պիտի գըրաւեն թերեւս: Ամէն պարագայի մէջ, պէտք է որ կարդաք, որպէսզի աւելի լաւ ըմբռնէք:

Ռ. պզտիկ ծրարը դարձնել նետեց գրասեղանին վարակը:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այդպիսի կորիճ մը կը բռնուի կնոջ մը քղանցքէն: Հաւատալս չի գար:

Էշընտէնի նայուածքը դէպի գեղեցիկ վարդերը սահեցաւ, բայց իրեն պահեց իր խորհրդածութիւնները: Ռ. որուն աչքէն բան չէր փախեր, նշմարեց այդ ակնարկը եւ ճակատը մթագնեցաւ: Քիչ մնաց պիտի հարցնէր թէ ինչ բանի կը նայի հոն: Այդ պահուն որ եւ է համակրանք չէր զգար իր ստորադասին հանդէպ: Սակայն զիջողութիւն չըրաւ եւ շարունակեց.

— Վերջապէս, գործը մէջտեղն է: Զանտրա խենդի պէս սիրահարած է մի ոմն Ժուլիա Լազարիի:

— Գիտէք թէ ո՞ւր հանդիպած է անոր:

— Ինչ գիտնամ: Իտալածին պարուհի մըն է, որ սպանիական պարեր կը պարէ: Բեմական անունն է Սպանուհին: Այս վերջին երկու տարուան ընթացքին ամբողջ Եւրոպա պտտած է:

(Շար.)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵԼԻՔԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

8 Novembre 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օւրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2338 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ԽՆԴԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

Քոթիի թերթը, «Լ'Ամի տիւ Փէօփլը», (ժողովուրդին բարեկա՛մը), նորէն սկսած է խառնել ազգայնական թթուն: Նորէն կը գանգատի թէ օտարները կը վայելեն, իսկ Ֆրանսացին անօթի կը մնայ...

Նոյեմբեր 6ի թիւին մէջ կ'երեւան երկու յօդուածներ, երեւութապէս անմեղ, բայց չափազանց պերճախօս:

Առաջինը բողոք մըն է գերմանացի փախստականներու ընդունելութեան դէմ, հետեւեալ խորագրով եւ վերջաբանով.

— «ՄԻՆՉ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԷ ԶՐԿՈՒԱԾ ԵՆ, ԵՒ ԱՆՕԹԻ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ»...

Խմբագրութիւնը դիտել կուտայ թէ Գերմանիոյ դժգոհները ամէն դիւրութիւն կը վայելեն Ֆրանսա գալու համար, նոյն իսկ առանց կանոնաւոր անցագրի, «պարզապէս իրենց ինքնութիւնը յայտնելով»: Եւ այս՝ կառավարութեան հրահանգով:

Աւելի կարեւոր է երկրորդը,— բաց նամակ մը՝ ուղղուած Աշխատանքի նախարարին:

Յօդուածագիրը յայտնելէ յետոյ թէ «ոչ օտարատեցութեան, ոչ հայրենամոլութեան, ոչ ալ մեր ազգակիցներու նախապատուութեան խնդիր կայ», դիտել կուտայ.

— «Տխուր է հաստատել թէ պէտք ունէինք օրէնքի մը, պաշտպանելու համար Ֆրանսացիները իրենց երկրին մէջ. աւելի տխուր է դիտել տալ թէ՝ երկուքուկէս տարուան անդադար ճիգ պէտք եղաւ, այդ օրէնքին քուէարկութիւնը եւ հռչակումը ստանալու համար: Բայց, ըմբոստացուցիչ է — թող ծանր չթուի բառը — տեսնել որ այդ օրէնքը բացարձակապէս չի գործադրուիր»:

Ինչպէս կը տեսնէք, չափազանց խօսուն է յառաջաբանը:

Այս հիման վրայ, Քոթիի աշխատակիցը կը ճգնի ապացուցանել թէ՝ օրէնքը չի գործադրուիր, որովհետեւ չեն ուզեր գործադրել: «Եթէ գործադրուէր, գործադրկութիւնը արմատապէս պիտի ջնջուէր Ֆրանսայի մէջ, իր բարոյական եւ նիւթական չարաչուք հետեւանքներով»:

Այս առթիւ, կը պատմէ թէ Ֆրանսացի Աշխատաւորներու Ընկերակցութիւնը փութացած էր մատնանշել շարք մը տուներ որոնք օտարականներ կը գործածեն, հակառակ անոնց անկանոն կացութեան: Աշխատանքի քննիչը գացած, ստուգումներ կատարած եւ տեղեկագիր ներկայացուցած է, բայց ընթացք չեն տուած:

Նոյն ընկերակցութիւնը մատնանշած է ուրիշ տուն մը, որ օրինական համեմատութենէն աւելի օտարականներ կը գործածէր: Աշխատանքի քննիչը եւ ղրկած է նամակը, յայտնելով թէ օտար աշխատաւորներու առ հարիւր համեմատութիւնը ճշդելու պարտականութիւնը կ'իյնայ Թաղամասի ոստիկանական տեսուչին:

Պատահական պարագայ մը չէ այս: Ուրիշ թերթեր ալ պարբերաբար կ'արծարծեն հարցը, կռթնած այս կամ այն հոսանքին:

Կը նշանակէ թէ՝ արթուն են բարեմիտներն ու չարամիտները, հետապնդելու համար օտար աշխատաւորները: Մանաւանդ անոնք որ անկանոն թուղթեր ունին, կամ իրենց արձանագրուած գործէն տարբեր արհեստներու կը հետեւին, կամ կ'օգտուին գործատէրերու բարեացակամութենէն:

Այս կէտերէն ո՞րը կապ չունի հայ աշխատաւորութեան հետ...

Դժբախտաբար հայ թերթերու թղթակիցները անհրաժեշտ ուշադրութեամբ չեն հետեւիր տնտեսական – բանուորական կեանքին. այլապէս, ուրիշ տխուր երեւոյթներ ալ պիտի պարզուէին: Հետեւողներն ալ կը գոհանան ընդհանուր խօսքերով, ինչ որ չի լուսաբաներ ամբողջ կացութիւնը:

Անցեալները գրեցինք թէ Սիթրօէնը հազար հոգի ճամբած է: Անշուշտ մեծ մասով օտարականներ:

Աշխատակից մըն ալ մեզի կ'իմացնէր թէ՝ Ռընոյի վարչութիւնը կանչելով մաս մը օտար բանուորներ, հարցուցած է թէ ֆրանսական հպատակ եղա՞ծ են:

Մէկ խօսքով, պակաս չեն վրդովիչ երեւոյթներ:

Միայն թէ, սխալ պիտի ըլլար իրարանցումի մատնուիլ, կարծելով թէ կը գտնուինք բացառիկ տագնապի մը առջեւ:

Տագնապը նոր չէ: Ան սկսաւ երեք տարի առաջ, եւ ստացած է տեսակ մը մնայուն վիճակ:

Բայց, բանուորները իրենք ալ գիտեն որ՝ գործատէրերը ունին իրենց յատուկ սովորութիւնները:

Տարուան որոշ եղանակներուն, մանաւանդ այս շրջանին, անոնք զանազան ռազմախաղեր կը կատարեն, բանուոր կ'արձակեն, գին կը կոտրեն, ժամ կը կրճատեն, որպէսզի նոր զիջումներ պարտադրեն:

Ինչո՞վ պիտի ապացուցանէին իրենց ուժը, եթէ քթէ բերնէ չբերէին, պարբերաբար...

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, մեր պարտականութիւնն է արթնութեան հրաւիրել հայ բանուորները:

Չենք ուզեր խրատներ տալ, այս առթիւ: Բանուորին անձնական փորձառութիւնը տասը «ուսումնական» խրատ կ'արժէ: Իսկ այդ փորձառութիւնը արդէն լրացուց իր տասնամեակը:

Եւ սակայն, հարկ է թօթվել կարգ մը անհոգութիւններ: Օրինակ՝ անկանոն թուղթերու խնդիրը, որ չափազանց երկար տեւեց:

Յետոյ, պէտք է զգուշանալ անհաշիւ տեղափոխութիւններէ (գործարան կամ քաղաք): Յաճախ աւելի լաւը գտնելու միամտութեամբ, եղածն ալ վրայ կը տրուի:

Երրորդ, հարկ է ամուր պահել ջիղերը, եւ ուշադրութիւն չհրաւիրել անտեղի վէճերով կամ ... «քեալլագէօզութիւններով»: (Ականջը խօսի մեր տնաբոյս բլբլներուն: Թէեւ, գիտենք որ խրատը անօգուտ է խեւին, ինչպէս օճառը՝ սեւին):

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է...

Այսպէ՛ս բաներ կը պատահին Անգլիոյ մէջ, ամէն օր, ամէն ամիս:

— Ամբաստանեա՛լ, դուն այս օրիորդին «քեզ կը սիրեմ, կը պաշտեմ» ըսի՞ր..

— Այո՛ Պ. դատաւոր:

— «Քեզի հետ պիտի ամուսնանամ» ըսի՞ր...

— Այո՛, Պ. դատաւոր:

— Հիմա ինչո՞ւ չես ուզեր ամուսնանալ...

— Որովհետեւ մայրիկս հրաման չտուաւ, Պ. դատաւոր...

— Անպիտա՛ն, դուն այս աղջիկին «սիրտը կոտրեր ես», նորոգելու համար պէտք է իրեն 300 ոսկի վնասուց հատուցում տաս, ասկէ վերջ առանց մայրիկիդ արտօնութեան սիրաբանութիւն մի՛ ըներ...

Օթօպիւսը ժամը քսան մղոն արագութեամբ կը սուրայ Լոնտոնի փողոցներէն մէկուն մէջ: Հազարապետ մը կայ ներսը որ կ'ուզէ վար իջնել կէս ճամբան. կը սեղմէ զանգակը. մեքենավարը ականջ չիկախեր եւ կը սուրայ: Երկու վայրկեան վերջ կանգ կ'առնէ իր ուզած անկիւնը:

Հազարապետը կրակ կտրած կը վազէ մեքենավարին.

— Ինչո՞ւ այսպէս արագ կը տանիս առքը, գինո՞վ ես... չլսեցի՞ր զանգակը...

Վրայ կը հասնին ոստիկանն ու բազմութիւնը. տհաճ վէճ: Ու քանի մը շաբաթ ետքը՝ դատարան:

— Պ. դատաւոր, այս մարդը «գինով» պոռաց երեսիս փողոցին մէջ, ամէնուն ներկայութեան, հացիս պատճառ պիտի ըլլայ...

— Պ. հազարապետ, ճի՞շդ է այս ամբաստանութիւնը:

— Այո՛, բայց...

— Բայց մայց չկայ, մարդ առուան ժամը 10ին գինով չի կրնար ըլլալ, դատապարտուած ես 200 ոսկի տուգանքի...

— Տիկի՛ն, դուք այս օրիորդին համար անուանարկիչ ածական մը գործածեր էք, իրա՞ւ է...

— ... Բայց ես միայն Տիկին Ա.ին ըսի...

— Տիկին Ա., դո՞ւք որու կրկնեցիք:

— Օրիորդ Բ.ին ըսի, բայց իրմէ խօսք առի որ մարդո՛ւ բան չպիտի ըսէր...

— Օրիո՛րդ Բ. ձեր խօսքը յարգեցի՞ք.

— Անզգուշութիւն մը ըրի եւ Տէր պապային բացուեցայ...

— Տէր պապա, դո՞ւք...

— Օրհնա՛ծ, քարոզիս մէջ բերնէս փախաւ եւ...

— Բաւական է. չորսդ միասին 500 ոսկի պիտի վճարէք անարգուած օրիորդին...

— Ամբաստանեա՛լ, գիտնալով հանդերձ որ այս տիկինը ամուսնացած է, դուն սիրաբաներ ես, այնպէ՞ս է...

— Բայց Պ. դատաւոր մեր յարաբերութիւնները շատ անմեղ էին:

— Անմեղ կամ մեղաւոր, միեւնոյնն է. դո՛ւն, հարուստ մարդ, ուզեր ես տիկիններուդ հրապոյրովը գլխէ հանել այս յիմար կինը որ զաւակ մըն ալ ունի..

— Բայց երախայ չէր, Պ. դատաւոր...

— Մեր օրէնքով ասիկա «հրապուրել» է. ամուսին մը վիրաւորած ես, ուրեմն 3000 ոսկի վճարէ՛ իբրեւ հատուցում:

— Դո՛ւք, ձեր թերթին մէջ գրեր էք թէ «շատ բանե՛ր գիտէք թեկնածու Գ.ի անցեալին մասին. թէ Տիկին Գ.ը անոր օրինաւոր կինը չէ եղեր եւ զաւակն ալ... կրնա՞ք հաստատել այս ամէնը...

— Երկայն – բարակ գործ է... կըրնամ... բայց... որովհետեւ... այսինքն... այդ բաները գրած օրս ջիղերս ոտքի ելած էին իրեն դէմ եւ...

— Երկու հարիւր յիսուն ոսկի տուգանք ու երեք ամիս բանտ, որպէսզի ջիղերդ հանգստանան:

...Բարեբախտաբա՛ր այս տեսակ օրէնքներ ու այս տեսակ դատաւորներ չկան ուրիշ տեղեր...

ԺԻՐԱՅՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

ՀԱԿԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՈԳԻՆ ԿԸ ԶԱՐԳԱՆԱՅ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Երուսաղէմէն, նոյ. 5 թուականով.—

Անդորրութիւնը վերահաստատուած է Պաղեստինի մէջ: Երէկ վերջացաւ մէկ շաբթուան գործադուլը, եւ առնուեցաւ խանութները փակելու հրամանը եւ գործերը վերսկսան: Այժմ կարելի է դատել պատահած խռովութեանց իմաստը:

Առաջին դիտելի պարագան այն է որ ցոյցը, սկիզբէն մինչեւ վերջը, ուղղուած էր կառավարութեան եւ Անգլիացիներուն դէմ, մինչդեռ 1929ին խռովութիւնները ուղղուած էին Հրեաներուն դէմ: Այս անգամ Հրեաները կատարելապէս հանդիստ ձգուեցան եւ նոյնիսկ հակահրէական զգացումը յատկապէս աչքի չէր զարներ: Ուշագրաւ է որ գործադուլը չազդեց հրէական գաղութներու մէջ կատարուած արաբական գործերուն վրայ որոնք շարունակուեցան անարգել, ինչպէս եւ հրէական շինութեանց արաբ աշխատաւորներուն վրայ: Ասիկա կ'ապացուցանէ թէ արաբական շարժումը այնքան ժողովրդական չէ որքան կ'ուզեն ցուցնել արաբ ղեկավարները:

Այս չեչտուած թշնամութիւնը յուսախաբութիւն մը կը կազմէ Պաղեստինի կառավարութեան եւ մասնաւորապէս բրիտանական մարզպանին համար, որ երկու տարի չարաչար աշխատեցաւ օգնելու համար Ֆէլլահներուն, կրճատելով տուրքերը եւ հողագործական նպաստ ճարելով: Հաւանական է որ այս օգնութիւնները ազդած ըլլան Ֆէլլահներուն վրայ, բայց ազդած չեն էֆէնտի դասակարգին վրայ որ ինքզինքը տկարացած կը զգայ հրէական ներգաղթէն, հետեւաբար անճար եւ անյոյս: Յուսահատութեան զգացումը կ'արտայայտուի արաբական Անկախութեան եւ Երիտասարդութեան կուսակցութիւններուն մէջ որոնք կ'ուզեն բոլոր արաբ ժողովուրդները ազատագրել օտար ազդեցութենէ: Արաբական աշխարհի վերջին դէպքերը զօրացուցին այս զգացումը: Իրաքի յառաջդիմութիւնը ներշնչման աղբիւր մը եղաւ, եւ հանգուցեալ Ֆէյզալ Թագաւորին հնարած գլխարկը խորհրդանշան մը դարձած է արաբական ազգայնականութեան, առատօրէն ցուցադրուելով Երուսաղէմի փողոցներուն մէջ: Ասորական դէպքերը ցոյց տուին Պաղեստինի Արաբներուն թէ Պաղտատ իսկապէս թօթված է բրիտանական ազդեցութիւնը, քանի որ անօգուտ եղան անգլիական բողոքները՝ Ասորիներու դէմ գործուած խստութեանց առթիւ: Վերջապէս, Ֆէյզալ Թագաւորին մահն ալ առիթ մը եղաւ խանդավառ ցոյցերու, յանուն արաբական միութեան եւ ապագայ յոյսերու: Այս բոլորը միասին՝ սաստկացուցին զայրոյթը բրիտանական իշխանութեան դէմ:

Խռովութիւնները ցոյց տուին թէ Պաղեստինի ոստիկանութիւնը—անգլիական թէ տեղական — բարեբախտաբար կատարելապէս ի վիճակի է պահելու կառավարութեան հեղինակութիւնը: Մինչդեռ 1929ին երեւան եկաւ որ կարելի չէ վստահիլ Պաղեստինեան ոստիկանութեան մէկ մասին:

Բայց եւ այնպէս, Անգլիոյ յանձնուած պաշտօնը չի կրնար գլուխ հանուիլ միայն ոստիկանական ազդու գործունէութեամբ մը, եթէ անաչառօրէն առաւելութիւններ չվայելեն երկու կողմերն ալ: Վերջին արիւնահեղութիւնը պղտորած է քաղաքագիտակ Արաբներու միտքը: Անոնք չեն ուզեր ըմբռնել թէ հրէական ներգաղթը ոչ միայն չի վնասեր արաբ ժողովուրդի զանգուածին, այլեւ յառաջ բերած է բարգաւաճ վիճակ մը, որուն շնորհիւ Եգիպտոսէն, Սուրիայէն եւ Անդրյորդանանէն ալ արաբ գաղթականներ կուգան: Արաբները եւ Հրեաները այսօր աւելի քան երբեք կը կազմեն թշնամի բանակներ:

*** Այն արաբ ղեկավարները որ ձերբակալուած էին Եաֆայի խռովութիւններէն յետոյ եւ բանտարկուած Ակրայի միջնաբերդին մէջ, ազատ արձակուեցան: Անոնք խանդավառ ցոյցերու արժանացան ճամբուն վրայ:

Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ, Երուսաղէմի համայնավարները թռուցիկներ ցրուեցին, հրէական եւ արաբական լեզուներով, որպէսզի ժողովուրդը ապստամբի «աշխարհակալութեան եւ սիոնականութեան դէմ»: Թռուցիկները այս առթիւ կը շնորհաւորէին արաբական անկախութեան կոմիտէին ձախ թեւը:

Ագարակապանները ապստամբեցան

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԿԸ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԻՆ

Մ. Նահանգներու ագարակապաններու ընկերակցութիւնը վերջնապէս ընդհանուր գործադուլ հռչակեց նոյեմբեր 6ին, դոհացում ստացած չըլլալով: Այս առթիւ, ընկերակցութեան նախագահը կը յայտարարէ.

— «Թերեւս շատ երկար եւ դաժան պիտի ըլլայ պայքարը, եւ ոչ ոք կրնայ նախատեսել անոր վախճանը, բայց ճար չկայ, նախագահը անգիտանալով հողագործական սկնտիքներու պահանջները, վերջնապէս եւ գիտակցօրէն խզեց իր ընտրական յանձնառութիւնները:

Հրահանգուած է ամէն միջոցի դիմել, արդիւնաւոր դարձնելու համար գործադուլը: Ագարակապանները բոլոր միջոցներով կ'արգիլեն արջառի, հաւեղէնի, կաթնեղէնի եւ հաւկիթի փոխադրութիւնը: Կը կարծուի թէ գործադուլը պիտի ծաւալի ամբողջ երկրին մէջ: Կեդրոնական հինգ նահանգներ վարակուած են արդէն: Կառավարիչները չեն ուզեր բանակին օգնութեան դիմել, աւելի չգրգռելու համար, եւ պիտի գոհանան տեղական ոստիկանութեան աջակցութեամբ:

Կը վախցուի որ ծանր խռովութիւններ ծագին այս համատարած շարժումին հետեւանքով: Արդէն իսկ դէպքեր պատահած են: Քաղաքի մը մէջ բանթողները կեցուցին բեռնատար կառախումբ մը, բացին ութ վակոններ եւ արձակեցին ... արջառները: Ուոթըրթաունի մէջ բեռնատար կառք մը կեցուցին և կաթը գրաւելով թափեցին: Տեղ – տեղ կտրեցին հեռախօսի թելերը: Նախագահ Րուզվէլթ կը յայտարարէ թէ կարելին ըրած է, գոհացում տալու համար եւ չի կրնար աւելի յառաջ երթալ: Իր լիազօրը, Ջօր. Ճօնսըն, Շիքակօ գնաց եւ անկէ հողագործական շրջանները պիտի անցնի, բացատրելու համար թէ ճարտարագործական վերակազմութեան քաղաքականութիւնը չէ պատճառը հողագործներու կացութեան:

Վիթխարի ցոյց մը Գերմանիոյ մէջ

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ուրբաթ օր վիթխարի ցոյց մը պիտի կատարուի ամբողջ Գերմանիոյ մէջ,

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ ՍՊԱՆԻՉԸ ՉԷ ԳՏՆՈՒԱԾ

»»»o«««

Պէյրութի «Սաութ էլ Ահրար» թերթը կը գրէ (31 հոկտեմբեր).

Գաղտնի ոստիկաններու դէպի Հիւսիսային Սուրիա մեկնած ըլլալը գրած էինք: Անոնք հոն կը փնտռէին ոճրագործ Յակոբ Քէպապճեանը: Սակայն 10 օրուան փնտռտուքներէ վերջ ոչ մէկ հետք գտած են այդ կողմերը եւ վերադարձած են Պէյրութ: Ապահովութեան շրջանակներէն կ'ըսեն որ, ոստիկաններ փնտռտուքի համար երբ հասան Հալէպ, հոն անմիջապէս հեռագիր մը ստացան, որուն մէջ կ'ըսուէր թէ՝ ոճրագործը ձերբակալուած է Զահլէի մէջ: Կը կարծուի թէ հեռագիրը դիտումնաւոր է, ձախողեցնելու համար ոստիկանութեան փնտռտուքը:

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԸ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ

— o —

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ ոստիկաններ Պէքաայի շրջաններուն մէջ բազմաթիւ համայնավարական թռուցիկներ գրաւած են: Ապահովութեան շրջանակները խիստ փնտռտուք մը կատարելէ վերջ՝ ձերբակալած են Հայկազուն Պօյաճեան անուն հայ համայնավար մը:

Կը կարծուի որ Հայկազուն հեղինակն է այդ թռուցիկներուն:

*** Ոստիկանութիւնը Պէյրութի թաղերէն մէկուն մէջ գտած է մեծ թիւով համայնավարական թռուցիկներ, որոնք ընդհանրապէս ուղղուած են տեղական թերթերու եւ ոստիկանութեան: Նմանապէս այդ հայերէն թռուցիկները բուռն կերպով կը յարձակին մարզպանին վրայ:

Պ. ԼԻԱՓՉԷՎԻ ՄԱՀԸ

»»» · «««

Պ. Անտրէա Լիափչէվ, Պուլկարիոյ նախկին վարչապետը, մեռաւ նոյ. 6ին, Սոֆիայի մէջ: 70 տարեկան էր եւ մեծ համբաւի տիրացած: Երբ Մեծ Պատերազմը պայթեցաւ, Պ. Լիափչէվ ի զուր աշխատեցաւ որպէսզի Պուլկարիան համաձայնական պետութեանց կողմը բռնէ: Պատերազմէն յետոյ, մտնուեցաւ բախտի ելեւէջներուն, և 1926ին վրէժը լուծեց դառնալով վարչապետ: 1930ին ինկաւ իր խառն դահլիճը, իբրեւ հետեւանք տնտեսական զարհուրելի դժուարութեանց:

ԸՆԴ ՀՈՒՐ ԵՒ ԸՆԴ ՍՈՒՐ

»»»o«««

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ քաղաքական յանցաւորներու կարաւան մը երբ դէպի հիւսիս կը փոխադրուէր, ըմբոստացաւ Վոլոկտայի մէջ: Քանի մը պահակներ սպաննուեցան: Ասոր վրայ Չեկան գնդացիրներ եւ հրասայլեր ղրկեց, ըմբոստութիւնը զսպելու համար: Վերջապէս կարելի եղաւ խեղդել շարժումը եւ ըմբոստները անմիջապէս դատուելով, 12 հոգի հրացանի բռնուեցան:

«ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԻՆ ՀԱՄԱՐ»

— o —

Պ. Ֆրանքլէն Պույեօն կը շարունակէ պտոյտներ կատարել ամբողջ երկրին մէջ, զարգացնելու համար նոր շարժումը,— «Միութիւն ազգին համար»:

Անցեալ օր խօսեցաւ Ռէնի մէջ, պարզելով կացութեան ծանրութիւնը: Յայտարարեց թէ ձախակողմեան խմբակցութիւնը նորէն դէպի կործանում կ'առաջնորդէ երկիրը ինչպէս 1926ին: «Միայն ամբողջական ազգային միութիւնը կրնայ երկիրը փրկել գալիք աղէտէն: Այսօր քանի մը պետեր հաշտեցնելու խնդիր չէ որ ունինք, այլ ազգը վերախմբելու եւ անոր հոգի մը տալու խնդիր: Մենք կը տառապինք ղեկավարութեան, պետերու տագնապէն: Անոնք որ 15 տարիէ ի վեր ուրիշ բան չկրցան ընել եթէ ոչ յաղթանակին սնանկութիւնը կազմակերպել, կը զգան թէ կորսնցուցած են բազմութեանց վստահութիւնը: Պէտք է նոր մարդիկ երեւան հանել այդ բազմութիւններէն, մարդիկ որ ամէն բանէ առաջ քաջ ըլլան»:

ԹՈՒՐՑԻԿ ՄԻՏՔԵՐՈՒ... ԹՈՒՐՑԻԿՆԵՐԸ

Այս օրերս, գաղթահայ համայնավարները, Պոսթընէն Փարիզ եւ այլուր, «եռանդուն» շրջան մը կը բոլորեն:

Գոյնզգոյն Թուրցիկներու «տըմփինկ» մը կազմակերպած են անոնք ու շրջանառութեան մէջ դրած՝ գաւառներէն մինչեւ կարեւոր կեդրոնները:

Պէտք է կարդալ եւ լա՛ւ կարդալ, գաղափար մը կազմելու համար անոնց մտադարութեան եւ հոգեկան թչուառութեան վրայ:

Մենք վարժուած ենք այդ Թուրցիկներու պժգալի լեզուին, որովհետեւ շատ լաւ գիտենք անոնց աղբիւրն ու արժէքը: Սակայն, հայ աշխատաւորութիւնն ու ընթերցող հասարակութիւնը, մեծ մասամբ, անծանօթ է այդ «ապրանք»ին եւ կ'ուզենք ծանօթացնել մէկ երկու յատկանշանական նմոյշներով:

Դաշնակցական իւրաքանչիւր հանդէս ու տօնակատարութիւն, ի յառաջագունէ, պայմանաւորուած է, համայնավար Թուրցիկներով: Ինչո՞ւ Թուրցիկ եւ ո՛չ ուրիշ բան: Որովհետեւ, Մոսկուայի սփռած ոսկիներն ու տոլարները այս լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ շուտ կը հալին անյատակ գրպաններու մէջ եւ իրար հետեւէ կը մեռնին անոնց հրատարակած բազմանուն Թերթերը: Եթէ Թերթ չեն կրնար պահել, ուրեմն, պատրաստ է Թուրցիկներու դէզը: Կարդացէք եւ զարգացէք...

Այդ Թուրցիկները «անստգիւտ» հապատուի» են, որովհետեւ օծուած է «միացեալ ճակատը» հակադաշնակցական բոլոր տարրերու սրտառուչ գործակցութեամբ: Մանաւանդ, Ռամկավարներու՝ «Հայաստանի կեղծ բարեկամներու» (Հօկերու բառով) հովանաւորութեամբ:

×

Հոս կ'ուզենք կանգ առնել հայ համայնավարներու տարածած քանի մը Թուրցիկներուն վրայ, որ, ի չարս այլոց, մեր ձեռքն են անցած:

Այդ Թուրցիկները «անստգիւտ» հայերէնը, «գեղեցիկ» ոճը, «քանքար» գաղափարները, յիրաւի, անվիճելի կերպով արժանի կը դարձնեն խորհ. Հայաստանի գեղարուեստական Թանգարանին մէջ տեղ մը գրաւելու:

Լիոնի, Տեսինի, Վալանսի, Մարսէյլի մէջ եւ այլուր մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուած է «Դաշնակցութեան Օր»ը:

Հայ կարմիրները, առիթը չփախցնելու համար, իսկոյն անցած են գործի եւ Թխած քանի մը Թուրցիկներ:

Անոնք չեն մոռցած նաեւ հայկական Թաղերու մէջ ցրուելու հետեւեալ յայտարարութիւնը, որ ինքնին գիտ մըն է.

— «Բողոքի մեծ միթինկ, ընդդէմ Դաշնակ տերրորին եւ Լայփցիկի դատական խեղկատակութեան»:

«Հունտո՞ր» — ինչքան կ'ուզէք — յայտնի, անյայտ, անգոյն եւ աննկարագիր:

Մի զարմանա՛ք, սիրելի ընթերցող, «Դաշնակ տերրորը եւ Լայփցիկի դատավարութիւնը» պատկած են քով-քովի, նոյն Թուղթին վրայ եւ կապուած իրարու եւ—ով մը: Հայոց լեզուի մէջ, այս խեղճ եւ—ը, հակառակ իր կապելու բոլոր զօրութեան, ոչ մէկ ատեն մատնուած չէ այնքան Թչուառութեան, որքան այս պահուն:

Կարդացողը իսկոյն պիտի ըսէ.

— Անպատճառ փախցուցած են այս մարդիկը...

Ի՞նչ գործ ունի Լայփցիկն ու Դաշնակցութիւնը, ի՞նչ յարակցութեամբ, ի՞նչ կապակցութեամբ այդ երկուքը միասնաբար եկած ինկած են հայ համայնավար պատւկին մէջ:

Բարեմիտ ընթերցո՛ղ, մենք փաստերը տանք, դուք ալ դատեցէք:

Բայց, խնդիրը հոդ չի վերջանար:

Այժմ, մեր ուժերը լարենք «հասկնալու» համար հետեւեալ Թուրցիկը, խմբագրուած աշխարհի ամենադարչելի լեզուով.

— «... Դաշնակցութիւն կոչուող հակայեղափոխականներու այս զզուելի խմբակը, որ իր հակախորհրդային եւ հակաքանուորական ժանգոտած սուրերը սկսած է ներկայիս աւելի տենդագին կերպով սրել, ետ չմնալու համար իր տէրերու, գերմանական եւ ճափոնական իմփերիալիզմի կատարած հակախորհրդային մրցարշաւէն, կ'ուզէ վաղուայ իմփերիալիստական եւ հակախորհրդային պատերազմին համար թնդանօթի միս դարձնել գաղութահայ աշխատաւորութիւնը, այնպէս ինչպէս որ ան ըրած է իր գոյութեան առաջին օրէն իսկ, երէկ ան թրքահայ եւ ռուսահայ աշխատաւորութիւնը առաջնորդեց դէպի սպանդանոց, ի շահ անգլիական իմփերիալիզմին եւ ռուսական պուրժուազիային, այսօր ան կ'ուզէ հայ աշխատաւորութիւնը թնդանօթի միս դարձնել ի շահ գերմանական եւ ճափոնական պուրժուազիային (ընդգծ. իմն է, Վ. Հ.), որուն առանց թաքցնելու եւ շնական լրբութեամբ կը յայտարարեն որ իրենք որոշած են բանուորական իշխանութիւնը տապալել եւ զայն վերածել գաղութի: Ուրեմն Դաշնակցութիւն կոչուող այս հայկական պուրժուազիայի վիժուկը, կ'աշխատի խորհ. Հայաստանը — գաղութահայ աշխատաւորութեան հայրենիքը ճափոնական եւ կամ գերմանական գաղութի վերածելու, որը առաջին սանդուղը պիտի հանդիսանայ հայկական պուրժուազիայի տիրակալութեան խորհ. Հայաստանի սահմաններուն մէջ: Ո՛չ, ֆրանսահայ աշխատաւորութիւնը գլխաւորաբար, եւ Լիոնի ու շրջանի հայ աշխատաւորութիւնը մասնաւորաբար, չի կրնար թոյլ տալ որ Դաշնակցական աւազակները անարգել կերպով շարունակեն իրենց հակաքանուորական գործը»:

Այս փողոցային փաստաթուղթը կրկին եւ կրկին կուգայ հաստատելու քանի մը անորակելի տականքներու մտադարութիւնն ու զառանցանքը:

Մենք դիտմամբ, զսպելով մեր զայրոյթը, տպագրական խօսքի պատուին արժանացուցինք, որպէսզի մեր ընթերցողները տեսնեն թէ ի՛նչպէս այս տխեղծ ու ճղճիմ վարձկանները Դաշնակցութիւնը տեղ մը կը կապեն Լայփցիկի դատավարութեան հետ, տեղ մըն ալ Թոքիոյի պուրժուազիային:

Դաշնակցութիւնը կ'ըսեն անոնք՝ «կ'աշխատի խորհ. Հայաստանը վերածել ճափոնական կամ գերմանական գաղութի»: Սա ի՛նչ մտքի զուգորդութիւն է: Դուք ո՞ր խենթի մօտ այսքան չոչորթութիւն կրնաք գտնել:

Լայփցիկ ... Թոքիօ ... եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն:

Զքնաղ գիւտ մը զոր հայ փախուկները իրենց ողեւորութեան գերագոյն նոպային մէջ գտած ու Թխած են, իբրեւ աւետաբեր համաշխարհային յեղափոխութեան դահավէժ յառաջացման...

Ի՞նչ կ'ուզէիք, որ աւելցնենք այս փաստերուն վրայ:

Մեր հակառակորդներու միտքը, անոնք ինչ գոյնի եւ անունի տակ ալ ծածկուած ըլլան, ա՛յնպէս կը գործէ, ա՛յնպէս կը դատէ: Եւ ճիշդ ատոր համար Դաշնակցութեան հմայքը օրէ օր կ'աւելնայ, անոր շարքերը օրէ օր կը խտանան, որպէսզի հզօր պատնէշ դառնան հայութեան եւ անվարան հարուած աղաղակող անքաղքայութեան:

Մենք չենք զարմանար պարզապէս անոր համար, որ Երեւանի «մեծ»երը մտքի նոյն կառուցուածքն ունին, ի՛նչ որ գաղութներու Թչուառ մանկլաւիկները:

Ահա, խօսուն նմոյշ մը՝ Թուրցիկ միտքերու Թուրցիկներէն:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

Բ.

Աշակերտներու ինքնօգնութեան կազմակերպումի այս ձեւը լաւ արձագանգ գտաւ Ֆրանսայի ամէն կողմը: 1914ին գոյութիւն ունէին 4666 ընկերակցութիւններ՝ երբ անդամ ունենալով 870000 աշակերտ – աշակերտուհիներ: 1906ին, այդ կազմակերպութիւնները միացան «Աշակերտական ինքնօգնութեան ընկերակցութեանց ազգային միութիւն» անուան տակ, որ աւելի լայն չափով պիտի զբաղէր անտառներու մշակումի եւ պարտէզներու յանձնառումի գործով:

Ֆրանսան, սակայն, երկիրն է ոչ միայն աշակերտներու ինքնօգնութեան այդ կազմակերպութեան, այլեւ իրական աշակերտական համագործակցականներու: Այդ համագործակցականի ծագման ճշգրիտ Թուականը ծանօթ չէ, կը Թուի, սակայն, որ, աշակերտական առաջին համագործակցականը կազմուած է 1837ին, Ժիւռայի նահանգին մէջ, անտառային համագործակցականի ձեւով: Երեք տարի վերջ, այդ շրջանին մէջ ծնունդ առին աշակերտական 50 հովուական ու անտառային համագործակցականներ: Բայց, բուն աշակերտական համագործակցականները երեւան եկան ուշ, պատերազմէն վերջ, կրթական քնիչ Պ. Փրոֆիի ջանքերուն շնորհիւ:

1923էն առդին, անոնք ունին պարբերաթերթ մը՝ Փարիզի մէջ.— «Աշակերտական համագործակից»:

Պ. Փրոֆի անձամբ կազմած է, Շառանթ նահանգին մէջ, աշակերտական համագործակցականներ որոնք մինչեւ հիմա իր ղեկավարութեան տակ կը գտնուին: Այդ շրջանին մէջ այսօր կը համրուին 319 աշակերտական համագործակցականներ:

Ուրիշ նահանգի մը՝ Վոժի մէջ նման համագործակցականներու Թիւը աւելի շատ է ու կը հասնի 363ի: Երկու տարուան ընթացքին, անոնք հաւաքեցին 130,000 գումար մը եւ հրապուրեցին 2000 պատուոյ անդամներ: Վճարումները, որոնք, ընդհանրապէս, 5 ֆր.էն, աշակերտներու կողմէ կը կատարուին միանուագ կամ մաս մաս:

Տղոցմէն, պատուոյ անդամներէն ու մասամբ իշխանութիւններէն ձեռք ձգուած այս դրամներով կը գնուին գիրքեր, ձգախէժ, Թուղթ, մատիտ, մելան, ատամնախիւս, օճառ եւայլն:

Գրացուցակը այնպէս մը կախուած է խանութին մէջ որ ամէն ոք կրնայ տեսնել Թէ իրեն պէտք եղած առարկան կա՞յ:

Ամպառի (Ժիրոնտի նահանգ) աշակերտական համագործակցականները 1925ին սարքեցին երաժշտահանդէս մը որ 3000 ֆր. զուտ շահ հայթայթեց: Այդ դրամով գնուեցաւ շարժանկարի գործիք մը, ճոխացաւ գրադարանը, հայթայթուեցաւ մանրէացոյց մը, ու տղաքը իրենց արկղին մէջ դեռ եւս ունէին 37, իսկ աղջիկները՝ 385 ֆրանք: Միեւնոյն համագործակցականը 1926ին կազմակերպեց հանդէս–ցուցադրութիւն մը, վիճակահանութեամբ, եւ զուտ հասոյթով հաստատուեցան ձայնասփիւռի եւ օդերեւութաբանական կայաններ: Այս համագործակցականը իր գործունէութիւնը սկսաւ 45 ֆր. դրամագլուխով: Աշակերտներու միջեւ կային բազմաթիւ աղքատներ, որոնք, փոխանակ դրամի, աշխատանքով օժանդակեցին, տրուած ըլլալով որ համագործակցականը կը զբաղէր, ի միջի այլոց, աթոռներ հիւսելու գործով:

Կառի նահանգին մէջ դեռ եւս կը գտնենք աշակերտներու միջեւ համագործակցութեան աղուոր օրինակ մը: Այդ նահանգին մէջ կը համրուին 80 աշակերտական համագործակցականներ, որոնք ունին 3500 աշակերտներ: Ասիկա շատ լաւ յաջողութիւն մըն է, նկատի ունենալով որ առաջին աշակերտական համագործակցականը հոս հիմնուեցաւ հազիւ 1924 հոկտեմբերին ու մեր տուեալները կը վերաբերին 1929ի գարնան: Անդամներու ամսավճարը 15 սանթիմ է, հակառակ ատոր շնորհիւ իրենց փայլուն գործունէութեան, 1925/26ի տարեկան հաշուեկշիռը հասած էր 18000 ֆրանքի: Այս աշակերտական համագործակցականը միայն որպէս սպառողական համագործակցական չէ որ կը գործէ, այլեւ իբրեւ արտադրական: Կը խնամեն չերամ, կը հաւաքեն օգտակար բոյսեր, կը կարեն, կը հիւսեն, իսկ ատկէ զատ կը կազմակերպուին ամառնային պըտոյտներ եւ հանդէսներ՝ գանձարկղը պարարտացնելու համար: Նման շահերու շնորհիւ է որ գծուեցան գործիքներ, հիմնուեցան նոր գրադարաններ, իսկ հինները ճոխացուեցան: Ասկէ զատ, բարենպատակ կազմակերպութեանց նուիրուեցաւ բաւական մեծ գումարներ, ինչպէս օրինակ՝ պատերազմի կոյրերուն եւ օգնութեան նաւակներու գնման համար:

— «Մէկը ամէնքին ու ամէնքը մէկի համար», «Միութիւնը զօրութիւն է», «Դպրոցը պէտք է գիտնայ որ մենք կ'ուզենք հաստատուն կեանք ունենալ»: Այսպէս կ'արտայայտուին այդ փոքրիկ համագործակցականներուն տեսակէտները:

Հոս պիտի Թուենք այդ համագործակցականներու քանի մը նշանաբանները.

Պէլֆոռէն, 1927ի ամրան ընթացքին, աշակերտները կազմեցին տեսակ մը համագործակցական՝ պարբերաթերթ մը հրատարակելու համար: Ձեռագիր պարբերականին յաջողութիւնը շատ այնքան մեծ եղաւ որ նոյնիսկ ֆրանսական հանրապետութեան նախագահը տեղեկութիւն ուզեց թէ «Ս. Ամարէնի փոքրիկ թերթին կրնա՞յ բաժանորդագրուիլ»: Իսկ այդ բանը հարկ էր մերժել, քանի որ պարբերաթերթը լոյս կը տեսնէ միայն մէկ օրինակ, ձեռքով գրուած: Լաւագոյն յօդուածները, սակայն, երեք ամիսը անգամ մը կը տպագրէին ու կը ղրկէին աշխարհի չորս ծագերը: Ասիկա պէտք է կոչենք աշակերտական համագործակցականի մը համաշխարհային յաջողութիւնը:

Ս. Ամարէն գիւղին մէջ, ոչ հեռու «Համագործակցական Տեղեկատու»ն (Ժընեւ Թիւ 1, 1932) մեզի կուտայ պատմութիւնը ուսուցիչի մը իր աշակերտական համագործակցականի մասին, որ կը գտնուի Լանտի նահանգին մէկ գիւղակին մէջ: «Աշակերտները պէտք է կատարեն նոյնքան որքան կարելի է, վարչական բոլոր գործերը — կը պատմէ ուսուցիչը —: Որոշումը կը կայացուի գաղտնի քուէարկութեամբ, երբ անձերը կ'ընտրուին,— նախագահը, քարտուղարը, գանձապահը: Միւս բոլոր պարագաներուն համար ձեռամբարձ կը քուէարկուի, ուսումնարանի առաջին կարգէն վեր, բոլոր համագործակիցները քուէարկելու եւ առաջարկներ ընելու իրաւունք ունին: Ես պարզ համագործակից մըն եմ լոկ: Առարկելու իրաւունքս վերապահած եմ, բայց երբեք չեմ օգտուիր անկէ, եւ ատով ըսել չեմ ուզեր թէ մեծամասնութիւնը միշտ ինծի հետ է եղած:

«Եկամուտներու աղբիւրներն են համագործակիցներու կանոնաւոր վճարումները, ու ատոնք բաւարար են: Սկզբունքով՝ 50 սանդիմէ աւելի վճարում չեն ընդունիր (հոս պէտք է աւելցնել նախկին աշակերտներու կամաւոր նուէրները):

«Իրարու կ'օգնեն: Գիւղացիները խզունջի սիրահար են: Կը փնտռենք զանոնք եւ կը ծախենք. 100 հատը 3 ֆրանքի: Լրացուցիչ վարժարանի աշակերտները, ամէն ձմեռ, իմ ղեկավարութեամբ, կը կազմակերպեն երեկոյթ մը, ուր կը հաւաքեն շուրջ 100 ֆրանք: Համայնքին մէջ կան շատեր, որոնք մեծ փափաքով կը կարդան ու մենք անոնց, համեստ վճարումներու փոխարէն, գիրքեր կը տրամադրենք:

«Ի վերջոյ, մենք կը զբաղինք նաեւ — ու ատով է որ բառին ճշգրիտ իմաստով համագործակիցներ կը դառնանք — դպրոցական առարկաներու գնումովն ու վաճառումովը:

«Ես իմ առեւտուրէս հրաժարեցայ համագործակցականին ի հաշիւ, եւ իմ մթերանոցս վարձքով տրամադրեցի: Որովհետեւ մթերանոցը լեցուն չէր, հարկ էր կազմել դրամագլուխ մը: Զայն ստեղծեցինք 15 ֆրանքնոց 10 բաժնեթուղթերով, 4 առ հարիւր տոկոսով: Բաժնեթուղթերու տէրերը աշակերտներու ծնողքներ են: Ամէն տարի, բաժնեթուղթերէն մէկը վիճակով կը քաշուի: Վարչական մարմինը կը գումարուի ամէն ամիս, պարտադիր ստուգումէն վերջ: Ան դպրոցական պիտոյքները կը բաշխէ ստացագիրերու փոխարէն: Այդ ստացագիրները հնարաւորութիւն կուտան ամսագլխուն հաշիւները տեսնելու եւ կազմելու ծախուած առարկաներու ցանկը: Վաճառման գինը կ'որոշուի ընդհանուր ժողովին կողմէ:

«Գանձապետը կը բանէ տետրակներ, կը ... օրը քանի մը անգամ, վճարումները կ'ընէ:

«1930—31 տարուան եկամուտը եղած է 797,83 ֆրանք:

«Այս գումարը հետեւեալ ձեւով կը բաժնուի 1) դպրոցին,— Գրադարանի գիրք, գիտական առարկայ, օրացոյց? մը գծուած, A—Z պարբերաթերթին բաժանորդագրութիւն, զարդեր:

2) Բարենպատակ գործերու,— հակաթոքախտային միջոցներ, օգնութիւն (աշակերտի մը առաջարկով) կեսալ ընտանիքի մը, եւն.»:

Հարկ է յիշել թէ՝ աշակերտական համագործակցականները շատ մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանեն Ֆրանսայի թանգարաններուն: Այսպէս, Սէն Ժան Ժան դ'Անժէլի նահանգը մէկ տարուան ընթացքին 173 թանգարաններ հաստատեց ու 7 կայան շարժանկարի սրահներ: Աշակերտական համագործակցականներու կողմէ եղած նպաստին գումարը կը հասնի 100,000 ֆր.ի: Նոյն նահանգին մէջ հրատարակուի, աշակերտական համագործակցականի մը կողմէ, եռամսեայ պարբերական մը — «L'école Coopérative»:

Ամենավերջին վիճակագրութեան համաձայն, Ֆրանսայի աշակերտական համագործակցականներուն թիւը կը հասնի 8000ի:

Փրոֆ. Վ. ՏՈՏՈՄԵԱՆՑ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ՄԸ

Հեռու Ասութի մէջ վերջերս վախճաներ է մեր լաւագոյն ընկերուհիներէն Տիկին Վարդուհի Թընկրեան (ծնեալ Կիւրեղեան): Հանգուցեալ հայ իգական սեռի հազուագիւտ ներկայացուցիչներէն էր, որ մոլեգին սիրեց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ անոր համար իրմէ պահանջուած զոհաբերութիւնը երբեք չխնայեց:

Վարդուհին ծնած է Պոլիս, 84—85 Թուականներուն, Արաբկիրցի ծնողքէ: Իր մանկութեան շրջանին Բաբէն Սիւնի (Պանքայի հերոսներէն — Պետրոս Փարեան) ապրած է իրենց ... եւ անկէ ստացած են ինքը եւ իր ... դամբանիկ եղբայրը՝ Լեւոն Կիւրեղեան իրենց առաջին յեղափոխական դաստիարակութիւնը:

1896ին, Պանքայի ցոյցէն յետոյ, ոստիկանական հետապնդումէ փախչելով ընտանիքով փախած են Վառնա:

Քրիստափոր Միքայէլեան Վառնայի մէջ իրենց տունը այցելած է Բաբէնի մասին տեղեկութիւններ ստանալու համար: Այս այցելութիւնը եղած է Վարդուհիի ամէնէն երջանիկ յիշատակներէն մէկը: Որքան որ կը յիշէ ... հայրը՝ Գէորգ աղա Կիւրեղեան՝ ... ուած է Վառնա: Հօրը մահուընէն յետոյ փոխադրուած են Աղեքսանդրիա, երբ արդէն քոյր եւ եղբայր հասուն... ցած պատանիներ էին. եւ հոս ալ անոնք մտած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը:

Երկու հարազատները մեր կազմակերպութեան ծաղիկներէն էին. ... որ եւ է դաշնակցական գործ, ... մասնակից չըլլային. անխոնջ ... ձեռնարկի սիրայօժար կը բերէին իրենց անխուսափելի բաժինը. Դաշնակցական բեմերու զարդն էին, ...

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (3)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» · «««««

2.— ԵՐԵՔ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՐԵՐ

Նարդունիի գրականութիւնը կը նմանի տակաւին այն աւազանին, որուն մէջ կը Թափին բազմաթիւ ականէ բխող կենդանի ջրերու հոսանքները: Ազդեցութեանը տակն է արեւելեան հին ժողովուրդներու մշակոյթին, մասնաւորաբար ժողովրդական գրականութիւններուն, հէքեաթներուն, աւանդութիւններուն, որոնցմով կ'ընդելուզէ իր արուեստը, կազմելու համար հայկական աւազանը, հայկական արուեստը, տեսակ մը զորգ, որուն վրայ արեւելեան գոյներու վառ կրակը Թափեր է: Հեթանոսական կեանքը, հին աստուածներն ու աստուածուհիները, ոգիները, ջրանուշները, հրեշտակները եւ միսով ու ոսկորով գեղեցիկ աղջիկները, արժանաւոր տեղ ունին իր գրականութեան մէջ: Հակառակ արեւմտեան քաղաքակրթութեան, արեւմտեան մշակոյթին անմիջական ազդեցութեան տակ գտնուելուն, մղոններով հեռու կը փախչի անկէ: Անշուշտ հետեւեր է արեւմտեան արուեստին տարրերուն, բայց շատ դժուար է գտնել որ եւ է հետք, անոնց ներգործութինը մատնող: Արեւմտեան փիլիսոփայութիւնը եթէ գինքը յոռետես կը դարձնէ, ընդհակառակն արեւելեան իմաստութիւնը ուղեցոյց կը դառնայ, կԹոտած քայլերը կը զօրացնէ եւ ուղղութիւն կուտայ:

Եւ սակայն, բոլոր այս ընդդիմարտ հոսանքներուն եւ ուղղութիւններուն մէջ հայկականութիւնը, ազգային գիծը պահելու գեղեցիկ արուեստը գիտէ եւ կը գործադրէ: Ազգայինը աւելի չեչտելու, անոր հնութիւնը, գեղեցկութիւնը հաստատելու համար է, որ պտոյտի ելեր է օտար անդաստանները, համը առեր է օտար ջրերուն ու պտուղներուն, որպէսզի մեր ջրերուն ու պտուղներուն համը աւելի զօրաւոր զգայ: Օտարին հետ ծանօթանալուն համար է, որ ազգայինը աւելի կը սիրէ, եւ անոր վրայ աւելի կը գուրգուրայ: Քաղաքներու կեանքը ապրելէն յետոյ է, որ կը հեռանայ անկէ, կ'ատէ զայն, հոգիով նուիրուելու համար գիւղականկեանքի խաղաղութեան: Բազմամբոխ ոստաններու աղմուկը, պայքարը, հացի կռիւը ճանչնալէն յետոյ է, որ կը փնտռէ դաշտերու անսահման լռութիւնը: Հասուն մարդու, կեանքը ապրողի կիրքերը եւ իմաստութիւնը իր հոգիին վրայ ծանրօրէն զգալէն յետոյ է, որ անհուն քաղցրութեամբ եւ պաշտելի ջերմութեամբ կ'ոգեկոչէ մանկութիւնը: Զգայարանքներու գերզգայութիւն ունենալէն, յափրանալէն ու ձանձրանալէն վարակուելէ յետոյ է, որ գիտութենէն կը փորձէ հրաժարիլ: Բժշկի չափիկը նետելէ յետոյ, հովուական վերարկուի մը տակ քնանալու անպատմելի երազին անձնատուր ըլլալու համար:

Այս բոլոր տպաւորութիւնները երեք հիմնական գիծերու կը վերածեմ, որոնցմով կը կազմուին Նարդունիի գրականութեան (Մեղեդիներ, Մեղեդիներ...) հոգին ու մարմինը:

Ա. Զգայապաշտ, բնութենապաշտ եւ խորհրդապաշտ բանաստեղծ:

Բ. Մանկութեան բարի եւ հաւատացեալ քրիստոնեան:

Գ. Սկեպտիկը:

Այս երեք գիծերը անոր գրականութեան մէջ շատ հետեւողական կերպով կը ներկայանան: Հէքեաթներուն մէջ, երբ կ'ոգեկոչէ մանկութիւնը եւ անոր երազները, միամիտ քրիստոնեայի հաւատքը կը ծաղկի անոր գրչին տակ: Այս մարզին մէջ, երբ հեթանոսական կեանքը կ'երգէ վառ գոյներով՝ նախ զգայապաշտ է, յետոյ բնութենապաշտ եւ աւելի վերջը՝ խորհրդապաշտ: Երբ պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան տարիները համբել կը սկսի, արդէն գրչէն զանութիւն եւ յոռետեսութիւն կը կաթի, սկեպտիկ կը դառնայ կեանքին եւ մարդոց հանդէպ: Գրականութեան մը այս բնական զարգացումը կը նմանցնեմ ես մարդ էակին մտքի զանազան աստիճաններուն եւ անոր կրած բարեշրջումին: Զէ՞ որ զգայուն ոեւէ մարդ արարած, աւելի չեչտուած չափով՝ ամէն արուեստագէտի ստեղծագործութիւն իր վրայ կը կրէ կեանքի զանազան վիճակներու հետքերը, մանկութենէն սկիզբ առնելով, հասնելու համար ծերութեան դուռներուն:

3.— ԶԳԱՅԱՊԱՇՏ, ԲՆՈՒԹԵՆԱՊԱՇՏ, ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՇՏ

Արեւելքի մէջ սէրը արգիլուած պտուղ է: Կինը, սիրոյ ենթական, հեռաւոր երազի մը բոլոր հրապոյրներովը կը ներկայանայ պատանիներուն եւ երիտասարդներուն: Անոր ստուերն է, որ կը հետապնդուի, երեւակայութիւններու մէջ է որ կ'ապրի: Մարդիկ ստիպուած են իրենց մէջ խեղդելու ամէն զգայութիւն, որ յարութիւն կ'առնէ սիրտերուն մէջ: Արեւելքի մէջ կը վառին գայթակղութիւններ, որովհետեւ լեզուները աւելի Թունաւոր են, քան արեւմուտքի մէջ, որովհետեւ հոն, դրացի դրացիհոգերով նուազ չի զբաղիր իր սեփական հոգերով: Այս է պատճառը, որ արեւելքի բանաստեղծները երազ աղջիկը երգեր են, մի՛շտ անիւթական, զգայապաշտութեամբ մը, որ կը յաճախ չզոհացուած կիրքերուն յաջորդող դառնութեան ու խորհրդաւորութեան:

Նարդունիի զգայապաշտութիւնը, ինչո՞ւ չըսել մարմնեղդութիւնը, արդիւնք է հոգեբանական այդ պայմաններուն: Դժուար է գտնել իր ստորագրած էջերուն մէջ գրուածք մը, որ թրթռար բացակայ անծանօթ կարօտի երգը: Որովհետեւ Նարդունի սիրահարի պէս չերգեր, սիրահար մը, որ իր սիրոյ ենթակային հասնելով, անկէ պատասխան չառնելով, պիտի հալէր ու հատնէր սիրոյ բոցավառ կրակէն: Սիրատոչոր քերուն բոցը չէ տեսեր տակաւին Նարդունի, եւ անոր մարզին մէջ իր երգերը երեւակայական են, իսկական ստեղծագործութիւններ: Ասկէ յառաջ եկած է իր զգայապաշտութիւն — մարմներգութիւնը: Այս մարզին մէջ սակայն, անիկա ֆիզիքական գեղեցկութիւնը փնտռելու եռեւէ է: Անծանօթ չէ բոլոր այն երեւոյթներուն, որոնք կը կազմեն գեղեցիկ մարմինի մը ներդաշնակութիւնը, սիրոյ ենթակային հոգին չէ որ գինքը կը հետաքրքրէ, չի փնտռեր բարոյական յատկութիւններ կամ արժանիքներ, որովհետեւ անիկա կը սիրէ ու կը փնտռէ գիծերու ճարտարապետութիւնը:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

...լոյ ղեկավարի դերին մէջ, ըլլայ սեւ... ալխատաւորի:

...Այն Թուականններուն բանտարկեալ... ներուն օգնութիւն հասցնելու համար Աղեքսանդրիոյ մէջ կազմուեցաւ դաշ-նակցական Կարմիր Խաչը, իրական... ...ները սրտցաւ ներկայացուցիչներէն Սուրբիկ Հանըմի, օր. Միսաքեանի, Տիկին Գաբրիէլեանի, Տիկին Նալ... ...լթեանի եւ Տիկ. Կիւրեղեանի (Վար-դուհիին մայրը) մասնակցութեամբ: Այս Կարմիր Խաչն է որ նախախնա-մական դեր կատարեց այն սեւ օրե-րուն: Պարսկաստանէն մինչեւ Պոլիս եւ Կիլիկիայէն մինչեւ Եգիպտոս ամէն բանտարկեալ օգնութեան իր բաժի-նը առաւ առանց որ եւ է խտրութեան:

Վարդուհին Կարմիր Խաչին համար կրկնապատկեց իր եռանդը, բուռն թափով մը լծուեցաւ գործի, նոր ան-դամուհիներ գտնելու, հանդէսներ կազմակերպելու, ուրիշներըգործիմը-ղելու եւ եռուն կեանք մը ստեղծելու այս նոր կազմակերպութեան շուրջ: Եւ այս ամէնը ըրաւ գրեթէ առանձին, իր անձնական օրինակով իր շրջապա-տը խանդավառելով:

Հակառակորդի հանդէպ աններող էր, ինչպէս ամէն ուղղամիտ դաշ-նակցական, չատեր չատ ունէին սոր-վելիք Վարդուհիէն:

1907ի Ընդհ. Ժողովէն յետոյ, ինչ-պէս յայտնի է, ձախերը կը մեղա-դրէին Դաշնակցութիւնը, թէ պէտք եղածին պէս ուղղամիտ ընկերվարա-կան չէ: Ասոնք դժգոհ 1907ի որոշում-ներէն՝ հեռացան կազմակերպութե-նէն: Աջերը նոյնպէս դժգոհ մնացին՝ գտնելով որ Դաշնակցութիւնը չափա-զանց ընկերվարական է: Ասոնք ալ Միհրանական չարժումը ստեղծեցին հեռացան կազմակերպութենէն: Դաշ-նակցութեան Աղեքսանդրիոյ ենթա-կոմիտէն, առանց ընկերներու հետ խորհրդակցելու, հաւաքաբար Միհ-րանական չարժման միացեր էր՝ մաս-նաւոր յայտարարութեամբ դիրք բռ-նելով կազմակերպութեան դէմ: Հա-...

[illegible]

...ունեցաւ երկու աղջիկ:

«Յուսաբեր»

Մշակոյթի պատմութեան կաճա-...ին կողմէ հնագիտական եւ ազգա-գրական քննութեան մը համար Հոկ-տեմբերի մէջ երկու արշաւ կատար-ուեցաւ դէպի Զանգեզուր եւ Արագած:

ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

«Հ. Յ. Դ. ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

— :-: —

ՇԱՎԻԼ, (Յառաջ) — Երկու հա-րիւր հայրենակիցներէ աւելի բազմու-թեան մը ներկայութեան տեղի ունե-ցաւ Դաշնակցութեան հանդէսը Շա-վիլի սինէմայի սրահին մէջ Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի նախաձեռ-նութեամբ: Ներկաներուն մէջ հոծ թիւ մը կը կազմէին Իսի լէ Մուլինօ-յէն եւ շրջականերէն եկած հայրե-նակիցները: Ընկ. Բենօ քանի մը խօս-քով բացուած յայտարարեց հանդէ-սը: Խումբ մը փոքրիկ աղջիկներ եր-գեցին «Մեր Հայրենիք»ը զոր ժողո-վուրդը ունկնդրեց ոտքի վրայ: Ընկ. Մկրտիչեան արտասանեց ողբացեալ ընկ. Զարդարեանի «Բազինին փառա-բանութիւնը»: Յետոյ ընկերներու եւ համակիրներու խումբը ներկայացու-ցին Ա. Շիրվանեանի «Անդրանիկ» ող-բերգութիւնը: Նկատի առնելով դե-րակատարներուն չատերուն առաջին անգամ բեմ ելլելու պարագան, ներ-կայացումը կարելի է գոհացուցիչ նը-կատել: Ներկայ հասարակութիւնը ա-ռիթը ունեցաւ քանի մը ժամ վերապ-րելու հին բարի օրերը, հաղորդուելու իր մօտիկ փառաւոր անցեալի դր-ուագներուն հետ: Ներկայացումէն վերջ Տիկ. Զաքիկեան երգեց Սերոբ փաշայի երգը: Ընկ. Բենոյի փակման խօսքով վերջացաւ հանդէսը եւ հա-սարակութիւնը մեկնեցաւ յուսալից:

Այս առթիւ Շավիլի «Արդութեան» խումբի վարչութիւնը իր խորին շը-նորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց որ իրենց օժանդակութիւնը բե-րին այս հանդէսին: Մասնաւորապէս «Սօնա»ի դերը կատարող տիկ. Զա-րուհի Քէօսէեանի, որ հակառակ իր գրաւած վիճակին չմերժեց մեր խնդ-րանքը:

Գ. Վարդունի

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Նոյ. 4 (Յառաջ) — Հոկտ. 29ին Պար Իտէալ սրահը լեց-ուած էր խուռն երկսեռ բազմու-թեամբ: Բեմին ճակատը զետեղուած էին հայկական եւ ֆրանսական դրօ-շակները, որոնց մէջտեղը կը հանգ-չէր Դաշ. զինանշանը, հովանաւորե-լով նահատակ մտաւորականներու եւ հերոսներու խմբանկարը:

Ժամը 3ին ընկ. Մ. Կաղնեան հան-դէսը բացուած յայտարարեց եւ պար-զեց Դաշնակցութեան օրուան նշանա-կութիւնը, յիշեց այն դժնդակ տարի-ները երբ ժողովուրդը ոչխարի պէս մորթոտուելու կը տարուէր, եւ հրա-ւիրեց ներկաները յոտնկայս երգել «Մեր հայրենիք»ը:

Արտասանեցին ընկ. Ս. Բրուտեան՝ «Ազատութեան համար», փոքրիկն Սիրանոյշ Տօնոյեան՝ «Մուշ»ը, Նշան Բանիկեան՝ «Մեծ»ը, օր. Զարուհի Պիպէռեան՝ «Խաղաղութիւն ձեզ», օր. Մարի Նաթուեան՝ «Հայ մայ-րեր»: Սիրանոյշ Տօնոյեան երկրորդ անգամ արտասանեց «Քաջնվարդան», ընկ. Ս. Բրուտեան՝ «Ուխտի գիշե-րը»: Մեներգեցին Տիկ. Մարի Նորոյ-եան՝ «Բէլէ, քէլէ», ընկ. Սարգիս Սարգիսեան՝ «Ես լսեցի»:

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան որ չարք մը պատմա-կան դրուագներ յիշելէ յետոյ, ան-դրադարձաւ օրուան պայքարներուն, եւ եզրակացուց.

— «Դաշնակցութիւնը մինակ ալ ըլ-լայ, պիտի չարունակէ ազատագրա-կան պայքարը: Մենք ուխտած ենք քալել եւ պիտի քալենք այս փշոտ ճանապարհէն, նշանակէտ ունենալով մէկ գաղափար.— Ազատ անկախ եւ միացեալ Հայաստան»:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բան-ւոր»ով:

Թղթակից

ԹՈՒՐՔԻԱ

Երգի՞չ թէ «մարշձի»

»»»·«««

«Հէր Կիւն»ի մէջ Քէմալ Զարուէ կը գրէ.—

Թուրք երաժշտութիւնը իր արժանի միջազգային դիրքին հասցնելու հա-մար, եթէ պատասխանատու պաշտօն մը ունենայի, նախ՝ Ռուսերուն եւ Գերմանացիներուն պէս ճաղը բոլոր-վին կը վերցնէի ու անմիջապէս կ'ար-գիլէի Թուրքերէն ձայնալարերը...

Նման որոշում մը Թուրք երաժշտու-թիւնը կը փրկէ: Փողոցներու միջեւ ականջ տուէք, իբրեւ երաժշտու-թիւն՝ հանրութեան բերանէն լսե-ցէք ու իրաւունք կուտաք ինծի, երբ կ'ըսեմ թէ մեր հոգեկան հաճոյքը ինչպէս օր օրի կը գահավիժայ:

Կրթական նախարարութիւնը հասկ-ցաւ որ լիսէի աշակերտներուն միա-տեսակ կրթութիւն ստանալուն ար-գելք կ'ըլլար գրքերու զանազանու-թիւնը: Եւ որպէս թէ լիսէներէն մէկ կաղապարով ուսանողներ հանելու համար, միեւնոյն չափին դրաւ զա-նոնք: Կրթական տարբերութիւնը վերցնելու համար այժմ գիւղական վարժարաններու կարեւորութիւն կը տրուի: Ասոր չափ կարեւոր է նաեւ ազատութեան տարիներէն ի վեր չա-րունակուող մարշձիութենէն ազատ-ուիլը՝ որպէսզի մեր նոր սերունդին գլխուն մէջ խօթենք Արեւմուտքի ար-հեստագիտութիւնը:

Հարկ է որ երաժշտութեան ուսու-ցիչները միեւնոյն ատտիճանին բարձ-րանան, տղաքը հրաժարին իրենց ե-րակները պայթեցնելու աստիճան պո-ռալէ, մէկ ձայնէ սկսին, ու երեք ձայնով երգի աստիճանին հասնին, ու ասոնց համար դպրոցական երաժշ-տահանդէսներ տալու է:

Քանի մը վարժարաններու մէջ, մեր տղաքը, առանց իրենք զիրենք մղե-լու, չորս ձայնով երգեր երգելու վար-ժուեցան: Տասնեւօթը միլիոննոց Թուրքիոյ մէջ, այս ուսուցիչները 6-7 հատ են եւ ամբողջ Անատոլուի ձա-գուկները միաձայն երգերն իսկ դժ-բախտաբար չիտկէ չիտակ երգել չեն գիտեր:

Թուրք տղաքը անընդունա՞կ են: Ոչ: Ազատութեան շրջանի սերունդի բերնին մէջ յանկերգ մըն է կ'երթայ: «էֆէնտիմ, երաժշտական արտակարգ ընդունակութիւն ունի ... արդէն այս ազգին երաժշտական ընդունակու-թիւնը, եւն.»:

Ձեւէ ու արհեստէ զուրկ կարողու-թիւնը կրնայ Հօթենթօյի վայրենինե-րուն մօտ ալ գտնուիլ: Մեր զպտի հայրենակիցներուն երաժշտական ըն-դունակութիւնները չէինք կրնար ժխ-տել: Բայց ուսմանցի եւ հունդար գնչուներուն քով անոնց սոսկական արժէքները զէրօ են: Այնքան ատեն որ մեր դպրոցներուն մէջ ծրագրեալ ձե-ւով երաժշտական դասեր չեն տրուիր, անկարելի բան է մեր տղոցմէն բան մը սպասել:

«Մուկերը եւ մենք...»

»»»·«««

Փէյհամի Սաֆա կը գրէ այս խորա-գրով.—

Մամուլի ընկերակցութեան գոյու-թեանը կը տեղեկանամ երբ ամսէ ա-միս վճարումս կ'ընեմ ու տարին մէկ անգամ իր պարբերկոյթին կ'երթամ: Այս ընկերակցութիւնը գեղեցիկ գա-ղափարէ մը ծնած է: Ամէն պաշ-տօնակցի նման, իր անուան ես եւս կապուած եմ եւ ատենը մէկ, տխուր կամ ուրախ առիթով մը, յիշողու-թեանս վարագոյրին իջնող այդ բստ-ուերին դպիլ չեմ ուզեր: Իր անվնաս ըլլալը միակ առաւելութիւնը նկատե-լով, այս չուքը կը թողում իր վիճա-կին, քանի որ կրնայ ամենաթեթեւ քննադատութեան մը տակ ջնջուիլ ու անհետանալ:

Այսօր, ինծի եւս տուին հատ մը այն նուէրներէն զորս ընկերակցութիւնը կըրաժնէ խմբագիրներուն: Մամուլի գեղեցիկ տարեգիրք մը: Անցեալ տա-րի եւս նման հատոր մը հրատարակ-ուած էր: Այս տարի, Եւրոպայի տա-րեգիրքերուն նման, տարեգլխէն քա-նի մը ամիս առաջ հրատարակուելուն հասնեցայ: Բայց, երբ երկրորդ ակ-նարկ մը նետեցի գրքին վրայ, ծիծա-ղեցայ,— տրուածը նախորդ տար-ուան տարեգիրքն էր... Ճիշդ 9 ամիս վերջ ընկերակցութիւնը մեզի մէկ մէկ հատ նուէր կուտայ այդ հրատարա-կութենէն:

Կը յիշեմ,—անցեալ տարի, երբ այս տարեգիրքը լոյս տեսաւ, Հաքքը Թա-րիք պէյին (Մամուլի ընկերակցու-թեան նախագահը — Յառաջ) ըսի որ մէյ մէկ հատ ալ խմբագիրներուն ղրկուի, քանի որ անոր մասին գրուե-լիք յօդուածները կրնան նպաստել վաճառումին: Զբաղեցան: Հատո-րի մասին չատ բան չգրուեցաւ թեր-թերու մէջ, իսկ գիրքը կ'երեւի չծախ-ուեցաւ որ օխայով վաճառելէ առաջ մեզի ալ մէկ մէկ հատ ղրկեր են: Շը-նորհակալութիւն:

Ես ուրիշ կերպ կը բացատրեմ այս նուէրին ինը ամիս վերջ ծնիլը: Այն որ՝ ընկերակցութիւնը ինը ամիս վերջ հասկցած է թէ խմբագիրներն եւս մուկերու չափ արժէք ունին, եւ գիր-քը ազատելով անոնց ակռաներէն մե-զի ղրկած է: Խելացի գործ: Որովհե-տեւ, ամենասոսկալի քննադատները մուկերն են, ու անձայն կը հաստա-տեն որ գիրք մը փճացնելու համար ակռաները աւելի զօրաւոր են քան գրիչները: Զարհուրելի ու սիրելի էակներ: Ով գիտէ՝ ինչ անհամբերու-թեամբ կը սպասէք 1934 տար-ուան, որպէսզի կրծէք մամուլի ընկե-րակցութեան նոր տարեգիրքը...

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ՎԱՍՏԱԿ, Բ. Տարի Թիւ 9: Անեւտրական եւ տնտեսական ճոխ բովանդակութեամբ: 32 էջ եւ պատկե-րազարդ: Տարեկան բաժնեգին 2 տո-լար: Հասցէ.— Hai Vasdag Pub. Co. 29 Fayette st. Boston, Mass. (U.S.A.):

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԱՄՈՒԼ

Ով է սպառնացողը

»»»·«««

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդա-ծութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (26 Հոկտ.).

— «Նախկին առաջնորդ Ղեւոնդ արք. Դուրեան, կ'երեւի թէ որո-շած է հանգիստ չձգել այս գաղութը եւ չլսուած անպատկառութեամբ, կը ձգտի աւելի եւս խորացնել հայ եկե-ղեցիի մէջ իր առաջ բերած պառակ-տումը:

Կաթողիկոսի անունով ծանօթ բս-պառնալիքները ուղղելէ յետոյ Ամե-րիկայի բոլոր հայ լուսաւորչական հովիւներուն, այդ անարժան հոգեւո-րականը պէտք է տեսած անոնցմէ զատելու Ղեւոնդ վրդ. Մարդուկէս-եանը եւ 10 օրուան պայմանաժամով վերջնագիր մը դրկելու անոր՝ պա-հանջելով ենթարկուիլ իր հրամաննե-րուն:

Ի՞նչ է Ղեւոնդ վարդ. Մարդուկէս-եանի յանցանքը՝ ըստ նախկին Առաջ-նորդի: Առաջինը՝ այն, որ ան յանդգ-նած է պատարագի միջոցին չյիշել նախկին առաջնորդին անունը, երկ-րորդ՝ որ հրապարակային ժողովնե-րու մէջ ան թոյլ է տուած իրեն՝ «սը-տապատիր յերիւրանքներով մոլորու-թիւն սերմանել միամիտ ժողովուր-դին մէջ»:

Նախկին առաջնորդը չամչնար նոյն իսկ ըսելու, թէ Ղեւոնդ վարդ. Մար-դուկէսեանի բրածը «ըմբոստացում է եկեղեցական նուիրապետութեան դէմ եւ արհամարհանք սահմանադրական օրինաց»:

Սակայն, տարօրինա՞կ չէ, որ այս կարգի մեղադրանքներ կ'ուղղէ մէկ ուրիշի հասցէին նախկին առաջնորդը, որ ամէնէն ընդվզեցուցիչ օրինակը տուաւ *ըմբոստութեան* հայ եկեղեցիի ամէնէն նուիրական աւանդութիւննե-րուն դէմ, ինչպէս եւ ամէնէն սինիք *արհամարհանքը* ցոյց տուաւ սահմա-նադրական օրինաց հանդէպ:

Չէ՞ որ Ղեւոնդ արք. Դուրեանն էր որ ոտնակոխ բրաւ հայ եկեղեցիի ա-մէնէն մեծ եւ նուիրական աւանդու-թիւնն ու սահմանադրական օրէնքը, երբ ոտնակոխ բրաւ ժողովրդի կամ-քը, այսինքն՝ երբ խարդախ միջոց-ներով փորձ բրաւ խափանելու զինքը պաշտօնանկ բնող Երեսփ. ժողովը եւ դաւադրական կերպով գումարուած ապօրինի հաւաքոյթի մը վրայ յեն-ունեցաւ ինքզինքը պահելու համար Ա-ռաջնորդի պաշտօնին վրայ:

Կը հարցնենք՝ հայ եկեղեցիի ո՞ր աւանդութեան եւ սահմանադրական ո՞ր օրէնքի հիման վրայ Ղեւոնդ արք. Դուրեան մոլորեցուց էջմիածինը եւ իր տուած կեղծ տեղեկութեանց մի-ջոցով կաթողիկոսէն կորզեց իրեն վստահութիւն յայտնող հեռագիր մը:

Կը հարցնենք՝ հայ եկեղեցիի ո՞ր ա-ւանդութեանց կամ սահմանադրական օրէնքներու հիման վրայ թոյլատրելի է, որ օրինական Երեսփ. ժողովի մը կողմէ պաշտօնանկ եղած, ամբողջ թեմի ժողովուրդի ննշող մեծամաս-նութեան կողմէ դատապարտուած, իր գործած դայթակղութիւններով, կեղծիքներով եւ ապօրինութիւններով ամբողջ գաղութ մը տակնուվրայ ը-րած, ամբողջ թեմին եկեղեցիները երկու մասի բաժնած, կաթողիկոսի վստահութիւնը չարաչար գործածած նախկին Առաջնորդ մը շարունակէ շա-հագործել կաթողիկոսին անունը եւ այդ անունով փորձէ նոյն իսկ պատժել այն խղճամիտ ու պարկեշտ հայ հո-գեւորականները, որոնք զերազոյն նիգեր կ'ընեն ստոյգ փլուզումէ փրկե-լու հայ եկեղեցին:

Ղեւոնդ արք. Դուրեան ի զուր կը խորհի, թէ պիտի յաջողի ժողովուրդի եւ հովիւներու *իրեն* դէմ ուղղուած ըմբոստութիւնն ու արհամարհանքը կլլեցնել իբրեւ ըմբոստութիւն եւ ար-համարհանք հայ եկեղեցիին կամ սահմանադրութեան դէմ:

Ղեւոնդ արք. ի զուր կը ճգնի պահ-ուըտիլ կաթողիկոսի հեղինակութեան ետեւ: Ոչ թէ Ղեւոնդ վարդ. Մար-դուկէսեան, այլ ինքն է որ ամենա-գռեհիկ կերպով խախտած է սահմա-նադրական օրէնքները: Ոչ թէ Ղեւոնդ վարդ. Մարդուկէսեան, այլ ինքը՝ Դուրեան արք. հակառակ գացած է ժողովուրդի ննշող մեծամասնու-թեան օրինական կամքին: Ոչ թէ Ղե-ւոնդ վարդ. Մարդուկէսեանը այլ ին-քը՝ Դուրեան արք. պառակտած է ե-կեղեցին: Ոչ թէ Ղեւոնդ վարդ. Մար-դուկէսեան, այլ ինքը՝ Դուրեան արք. իր դաւադիր ընթացքով ինքզինքը անհանդուրժելի դարձուցած է այս գաղութին: Ոչ թէ Ղեւոնդ վարդ. Մարդուկէսեան, այլ ինքը՝ Դուրեան արք. կը վրդովէ ժողովուրդի հան-գիստը, շփոթ ու կռիւ կ'առաջացնէ այս գաղութի մէջ եւ ներքնապէս կը քայքայէ եկեղեցին եւ փողոցները կը հանէ կաթողիկոսի անունը՝ միմիայն ինքզինքը Առաջնորդի պաշտօնի վրայ պահելու համար:

Փոխանակ անտեղի սպառնալիքներ ուղղելու իրմէ շատ աւելի պարտանա-նաչ, օրինապահ եւ եկեղեցիին նուիր-ուած հոգեւորականներուն, նախկին Առաջնորդը շատ աւելի մեծ խոհեմու-թիւն բրած պիտի ըլլար, եթէ անմի-ջապէս քաշուէր գործէ եւ հանգիստ ձգէր այս գաղութը՝ աւելի ծանր հե-տեւանքներէ խուսափելու համար»:

ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ԹԱԹԻՆ ՏԱԿ

■■■

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ Վերատուգիչ Ցանձնաժողովը պաշտօ-նանկ բրած եւ կուսակցութենէն վտա-րած է «էկոնոմսկայա ժիզն» թերթին խմբագրապետը, Մէյմին, որ միեւնոյն ատեն անդամ է եւռտ. գործավարու-թեան խորհ. ին: Մէյմին կը համարուի մտաւորապէս խորթ եւ զանազան ա-ռիթներով համարձակած է քննադա-տել Ստալինի քաղաքականութիւնը: Իրեն դէմ եղած գլխաւոր մեղադրան-քըն այն է թէ թոյլ տուած է հրատա-րակել այնպիսի յօդուածներ որոնք կը ցուցնեն թէ գիւղացիներու վիճակը վատթարացած է հաւաքական տնտե-սութեան հետեւանքով: Հակառակ ե-ղած ազդարարութեանց, Մէյմին չէփո-խած քննադատական դիրքը և նոյնիսկ գրած է թէ խորհրդային բուրլին միօ-րինակ գին չունի, այլ երեք տարբեր գիներ, համաձայն ունեցողին քաղա-քական եւ տնտեսական դիրքին:

Անցեալ ապրիլին ալ, նոյն ձեւով պաշ-տօնանկ եղաւ նարտարագործական թերթին խմբագրապետը, Բոկուշեւս-կի, որ քննադատած էր բանուորական աշխատանքի պայմանները:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ»

ՔԱՑՔԱՑՈՒՄ ԵՒ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Գ.

Կարծես ծայրը չէր գար Տէր Հայ-կազունի զաղափներուն, խորանին սա-...նններէն չեկած: Ժողովուրդը իր ...ըրոշ կերպով հասկցած էր քա-...նային տարողնած միտքը եւ անու-...թիւնը: Տղայոց պոռալը, ընդհա-...րին ալեկոծ վիվլուկը եւ չաղակը-...ութիւնը երթալով ամօթի սահ-...մանէն չատ անդին կ'անցնէին: Եւ այս ...մէջ, պարպուած սիրտերուն մէ՞ջ ...որ պիտի ծագէր խանդավառու-...թիւնը, ջերմեռանդ աղօթք մը Ա-...ծոյ հրաշագործութեան համար: Տէր Հայկազուն, վշտամորմոք, այս ...ւ այն կողմին վրայ կը չարժտէր: ...ւ ահա յանկարծ Գաբրիէլ Բագրատ-...եան ընչասպառ վազեց եւ կեցաւ առա-...ջին չարքին մէջ: Տէր Հայկազուն մեծ ...հիկ մը թեթեւցում զգաց: Արդէն ...իր եսեւը դպրաց դասը սկսած էր չա-...կանը: Քահանան դիրքը չակեց, զօ-...ց աչքերը, ինքզինքը ամփոփելու ...համար: Խուլ եւ պարտասուն կը հն-

չէին ձայները.—

Զարարչական բազուկս քո տարածե-ցեր ընդդէմ ատեղաց,

Հաստատեա՛ զբազուկս մեր կարո-ղութեամբ,

Համբարձմամբ ձեռաց առ քեզ միջ-նորդել:

Իսամամբ թագ ի գլուխ պատեցես զմիտս եւ զզգայարանս,

Խաչանիշ ուրարմամբ ըստ Ահարո-նի,

Ծաղկեալ յոսկեթել ի զարդ խորա-նին:

Բամից բոլորից տիրապէս աստ-ուածպետական

Նափորտապատ սիրով զմեզ զգես-տաւորեցեր,

Քում սուրբ խորհրդոյդ լինել սպա-սաւոր:

Դպիրները լռեցին: Տէր Հայկազուն *իրեն առջեւը տեսաւ փոքրիկ արծա-թեայ կոնքը, զոր սարկաւագը երկա-րեց իրեն: Մատները թաղեց մէջը եւ այնքան երկար ատեն թողուց զանոնք ջուրին մէջ, որ սարկաւագը զարմաց-կոտ նայուածքով եւ քաշեց կոնքը: Յետոյ, Տէր Հայկազուն կէս մը ետեւ դարձաւ, կիսադէմքով, դէպի հասա-րակութիւնը եւ հաւատացեալները ե-րեք անգամ խաչակնքեց: Ասոր վրայ դարձաւ նորէն խորանը եւ բազկատա-րած կեցաւ: Այս վայրկեանին երկու-քի բաժնուեցաւ Տէր Հայկազունի էու-թիւնը: Մէկ մասը պատարագիչ քա-հանան էր, որ ըստ կանոնի այս ար-տասովոր պաշտօնը կը կատարէր եւ չէր թերանար սովորական երգերուն իրեն ինկած բաժինին մէջ: Իր էու-թեան միւս կէսը քանի մը խուերէ կը բաղկանար — մահուչափ վստա-կարեկ կռուող մը, որ պարտաւորուած էր գերմարդկային ոյժ սպառել, որ-պէսզի քահանան կարենար իր պարտ-քը կատարել: Կռիւի մէջ էր նաև եւ առաջ իր մարմինով զոր երկրորդ Տէր Հայակազունը կը վարէր: Այս մարմի-նը իր սպասումին վերջին կէտին հա-սած էր: Կաթիլ մը արիւն չէր մնացած այլ եւս գլխուն մէջ: Կարծես մէկ — երկու վայրկեանէն պիտի մարէր եւ յ-նար սեղանին վրայ: Այս մարմինը եթէ մինակ ըլլար, հոգ չէր նորէն: Բայց անոր ետեւը կը ծածկուէին չատ մը ննդամիտ թշնամիներ: Անոնցմէ մին էր ձեռնածու մը, որ անդադար խորանին բոլոր սպասները կ'այլափո-խէր անոր աչքին առջեւ: Արծաթեայ մեծ աշտանակները ցից սիւններու կը փոխարկուէին իր աչքին: Պատարա-գամատոյցին գեղատիպ էջերէն ժա-մագիրքի մեռելներուն անունները կը ցատկէին, եւ խորանին չորս կողմը կը սպառնար կարմիր մատիտին մեծ խաչը: Երբ մերթ ընդ մերթ քամին կը գոռար, խորանին պատին զարնուելով կը ճարճատէր ծառին ստորը, եւ թա-ռամած տերեւներ կը պարէին շուր-ջանակի եւ անպատկառ կը խոնարհէին մինչեւ տապանակը եւ ոսկեխաչ կա-փարիչով աւետարանին վրայ: Ամէ-նուրեք արդէն տարածուած սփռուած են այս չորցած սեւ տերեւները, մի-նակ կամ խրձնաձեւ: Պատարագիչ Տէր Հայկազուն սաղմոսին հասած էր: Իր հատկլած ձայնը կ'երգէր.—*

Դատ արա՛ ինձ, Աստուած, եւ ի-րաւ արա՛ ինձ ի դատաստանի իմում:

Սարկաւագը կը պատասխանէր ան-դորր ու քաղցրամրմունջ.—

Ցազգէ որ ոչ է սուրբ, ի մարդոյ մեղաւորէ նենգաւորէ փրկեա՛ զիս:

— Ընդէ՞ր մոռացար զիս: Ընդէ՞ր տրտում գնամ ես ի նեղել թշնամւոյ ի-մոյ:

— Մտից առաջին սեղանոյ Աստու-ծոյ առ Աստուած, որ ուրախ առնէ զմանկութիւն իմ:

Մինչ Տէր Հայկազուն այս երկար փոխասացութիւնը անսխալ կ'աւար-տէր սարկաւագին հետ, միւս Տէր Հայկազունին աչքին կ'երեւային ան-հանդուրժելի բաներ: Թառամած սա-ղարթները, ամէն կողմ ցիրուցան, թառամած սաղարթներ չէին բնաւ, այլ աղտեղութիւն, քակոր, աննկա-րագրելի կղկղանք, սեղանին վրայ նետուած Աստուծոյ թշնամիներէն, ոճրագործներէ: Ուրիշ բացատրու-թիւն անկարելի է, որովհետեւ երկին-քէն անձրեւած աղտեղութիւն չէր կը-նար ըլլալ անշուշտ: Տէր Հայկազուն տաժանագին անթարթ կը նայէր պա-տարագամատոյցին, որպէսզի չպար-տաւորուի տեսնել այդ զարհուրելի սրբապղծութիւնը: Բայց ժողովուրդը չէ՞ր տեսներ միթէ: Եւ սկսաւ քահա-նան չփոթիլ ընթերցումին մէջ: Սար-կաւագը երգած էր.—

Ամենակալ Տէր Աստուած մեր, կե-ցո՛ եւ ողորմեա՛:

Սակայն Տէր Հայկազուն լուռ էր: Սարկաւագը աչքերը խոշոր բացած դպրաց դասուն կը նայէր զարմացու-մով: Երբ Տէր Հայկազունի ձայնը դարձեալ չլսուեցաւ, սարկաւագը քայլ մը առնելով մօտեցաւ եւ փսփը-սաց ականջին.— «Ի յարկի սրբու-թեան»... : Տէր Հայկազուն կը թուէր ոչինչ հասկցած ըլլալ: Սարկաւագը յուսահատ եւ կիսատ ձայնով յիշեցուց նորէն.— «Ի յարկի սրբութեան եւ ի տեղւոջս» ... Տէր Հայկազուն արթն-ցաւ.—

Ի յարկի սրբութեան եւ ի տեղւոջս փառաբանութեան, հրեշտակաց բնա-կարանիս եւ մարդկան քաւարանիս, առաջի աստուածընկալ եւ պայծառա-ցեալ սուրբ նշանացս եւ սուրբ սեղա-նոյս խոնարհեալ երկիւղիւ երկիր պա-գանեմք...

(Շար.) Թարգմ. ՆՏԱՆ

ի նպաստ իրաւունքներու հաւասարութեան։ Ամէն աշխատանք պիտի դադրի ժամը 1 — 2, որպէսզի ամբողջ ժողովուրդը կարենայ ունկնդրել Հիթլէրի ճառին։ «Առաջնորդ»ը Պերլինի մէկ մեծ գործարանը պիտի երթայ, եւ ճառ մը պիտի խօսի բանուորներուն առջեւ։ Ձայնասփիւռ գործիքներ ամբողջ երկրին մէջ պիտի տարածեն իր խօսքերը։ Բոլոր գործարանները եւ շոգենաւերը շեփորներով պիտի ծանուցանեն ճառախօսութիւնը, որպէսզի ամէն աշխատանք դադրի։ Փողոցներուն մէջ եւ ամէն տեղ կառքերը եւ քալողները ժամը 1ին կանգ պիտի առնեն մէկ վայրկեան, եւ ամբողջ ժողովուրդը լռութիւն պիտի պահէ։ Դպրոցները պիտի փակուին, Գերմանիոյ անթելի բոլոր գործիքները շարժման մէջ պիտի դրուին։ Այն շէնքերուն մէջ ուր ձայնասփիւռ գործիք չըկայ, միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի անտարբերները երթան ճառը լսեն ուրիշ տուներու մէջ։ Ամէն ընտանիքի մէջ, տէրը պարտաւոր պիտի ըլլայ իրենները հաւաքել եւ երթալ ունկնդրել։ Այսպէս կորսուած մէկ ժամը շահելու համար, բանուորները յաւելուածական աշխատանք պիտի կատարեն յետագային։

⁂ Ֆոն Նէօրաթ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, ճառ մը խօսելով, խստօրէն քննադատեց Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ պնդեց իրաւունքներու հաւասարութեան վրայ։ «Եթէ, ըսաւ, Գերմանիան հարկադրուեցաւ քաշուիլ Ազգերու Դաշնակցութենէն, պատճառը այն չէր որ կը վախնար քննադատութենէ կամ անհաճոյ քաղաքականութիւն մը կը վարէր։ Գերմանիան քաշուեցաւ, որովհետեւ իր կացութիւնը անհանդուրժելի դարձած էր Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Ցիշե՞մ Եւփէն – Մալմէտիի կարծեցեալ հանրաքուէն, զոր վաւերացուց, կամ Վերին Շլեզիոյ բաժանումը, մութ գործ մը զոր օրինականացուց։ Ցիշե՞մ, դարձեալ, Սառի եւ Տանցիկի խնդիրները։ Ազգերու Դաշնակցութեան հաստատումէն ի վեր 7700 գերմանական դպրոցներ եւ 2700 եկեղեցիներ խլուած են փոքրամասնութիւններէն»։

Նախարարը շարք մը օրինակներով հաստատեց թէ Ազգերու Դաշնակցութեան մեքենան չի գործեր, կամ կը ծառայէ մութ նպատակներու։ Եւ եզրակացուց.

— Ինչպէս անցեալին մէջ, Գերմանիան միշտ կուսակից է միջազգային գործակցութեան։ Բայց, պէտք է հաւասար աչքով նային իրեն։ Այս է իմաստը կիրակի օրուան քուէարկութեան։ Մենք կը պահանջենք որ դադրի յաղթականի եւ պարտեալի խորութիւնը։

Մոսկուայի վախը Ճափոնէն

Խորհրդային յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ, մեծ ժողով մը տեղի ունեցաւ Մոսկուայի Մեծ Թատրոնին մէջ։ Ներկայ էին Ստալին, Քականովիչ, Կալինին եւն.։ Այս առթիւ վարչապետ Պ. Մոլոտով կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ քաղաքական կացութեան մասին, ցաւ յայտնելով որ ճափոնական օդանաւեր թռած են խորհրդային հողի վրայ։ Ետքոյ շեշտեց.

— «Մեր խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը անփոփոխ կը մնայ։ Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղին ծախելու եւ ոչ – յարձակման դաշինք մը կնքելու մեր առաջարկները ապացոյցներ են մեր բարեկամեցողութեան։ Բայց, մեր աչքերը չենք փակեր զանազան բռնաբարումներու առջեւ որ տեղի ունեցած են Ծայր. Արեւելքի մէջ։ Ճափոնական մամուլը հետզհետէ աւելի բաց կը խօսի Սիպերիոյ մէկ մասին եւ ծովային շրջանի գրաւման վրայ։ Պէտքէ արթուն կենանք։ Դէպքերու բոլոր պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Ճափոնի վրայ։ Ճափոնցիները կը կարծեն թէ երբ մարդ կ'ուզէ կռուիլ, յիմարութիւն է նախ պատերազմ հռչակել։ Անոնք կը նախընտրեն պատերազմիլ առանց հռչակելու։ Բայց մենք պատրաստ ենք ամէն պատահականութեան առջեւ։ Եթէ յարձակում կրենք, մեր կարմիր բանակը պիտի յաղթէ եւ պիտի ոչնչացնէ թշնամին»։

Միւս ճառախօսներն ալ շեշտեցին ազգային պաշտպանութիւնը զօրացնելու անհրաժեշտութիւնը։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻՐԱԿԱՆ

Զօր. Պալպօ, Իտալիոյ օդանաւային նախարարը որ 24 օդանաւերով Ամերիկա գնաց եւ վերադարձաւ, հրաժարած է իր պաշտօնէն։ Միեւնոյն ատեն հրաժարած է ծովային նախարարը։ Երկու նախարարութիւններն ալ պիտի վարէ Մուսոլինին ինք, որ այսպէս իր ափին մէջ կը կեդրոնացնէ վեց նախարարութիւններ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Պանթէօ – Բաշանի Արծիւ ենթակոմիտէին կողմէ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 2.30էն 7

Salle de Banquets et Noce. Place Condorcet. Bourg-la-Reine,

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր

Տոմսերու մասնակցութեան համար 2 փրանք 50

ԱՌԻԹ ՄԸ

5,000,000 ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

Եւ միանգամայն բարեգործութիւն մը բրած ըլլալու ծախսելով միայն 50 փրանք

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

կազմակերպուած՝

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐԻՆ

որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 23 Նոյ. 1933, Հինգշաբթի օր ժամը 14էն սկսեալ մինչեւ 19 ժան-կուժօնի սրահներուն մէջ

8, Rue Jean Goujon. Paris (8)

Առ նուազն 50 ֆրանք ծախսող այցելու մը կը ստանայ ձրիաբար Թօմպօլայի թիւ մը։ Շահող առաջին հինգ թիւերուն պիտի տրուին **Loterie Nationale**ի (**3e tranche**) հինգ թիւեր։

Եթէ արգելքով մը պիտի բացակայիք, մինչեւ Նոյեմբեր 15 ղրկեցէք մեզ 50 ֆրանք, որպէս զի օգտուիք այս առիթէն, փոխարէն ընդունելով Թօմպօլայի թիւ մը եւ մետաքսեայ փողկապ մը կամ մետաքսեայ զոյգ մը կանացի գուլպայ։ (կնիք)

20րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Salle Studio Rudolfի մէջ, 6bis Rue Campagne Première, մէթրօ՝ Raspail

11 Նոյեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

կը ներկայացուի

ԵՐԲ ՄԱՌԱԽՈՒՂԸ Կ'ԻՋՆԷ...

(ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ, տրամ երեք արար) եւ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԱ (զաւեշտ)

Կը մասնակցին Տիկիններ՝ Լիւսի Պետրոսեան, Ժէնիա Շահ-Պարոնեան, Պ. Պ. Գմբէթեան, Թորոսեան, Լաթիֆեան, Գազանճեան, Շահլամեան, Սանճագ, Մազմանեան, Պշտիկեան եւ Կոթիկեան։

Տոմսերու գիները՝ 5, 7.50 եւ 10 փրանք

Տոմսերը կը ծախուին Հրանտ-Սամուէլ Գրատունը եւ սովորական տեղերը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի վերնայարկը։ Պ. Ա. Շահխաթունի կը խօսի՝ իր տպաւորութիւնները Սուրիոյ որբային եւ գաղթային կեանքին մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Կ. Խաչի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը, Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Café Noaillesի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ Խորհրդակցութիւն նոր ձեռնարկի մը մասին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Տանօթ Օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ տուներու մէջ։ Դիմել Յառաջի վարչութեան։

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեբաստիոյ Զառա քաղաքացի Արմենակ Քարսաւանեան եւ Սահակ Չիլ-Յովհաննէսեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի կնոջ եւ քրոջ՝ Տիկին Հօրիկ Քարսաւանեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մարսէյլի Քոնսէբսիոն հիւանդանոցին մէջ 32 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ։

Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Փիէրի գերեզմանատան մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրաց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Նոյեմբեր 6ին բացուած է տեղւոյն վրայ Մանկապարտէզ մը։ Այս առթիւ, իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Լիոնի Գաւառական Ժողովին՝ իր ցոյց տուած բարոյական աջակցութեան, ինչպէս նաեւ Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան իր բերած նիւթական աջակցութեան համար։

Ուսուցչուհի նշանակուած է Տիկ. Հէքիմեան, որ պիտի դասաւանդէ շաբաթը երեք օր։

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 31-59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** ճերմակ պանիրի ընկերութեան։

ԾԱԽՈՒ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

56bis Avenue du Président Wilson. Pré St.-Gervais. Métro: Porte des Lilas

Porte des Lilasէն 3 վայրկեան հեռաւորութեամբ վերայիշեալ տեղւոյն վրայ հաստատուած նպարավաճառատունս պարտադիր մեկնումի պատճառով ծախու է խիստ դիւրամատչելի պայմաններով։

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամենանպաստաւոր պայմաններով։

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R.C.Seine 415941 — **Tél. LOUVRE:** 57-37

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ։

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ

21-23 Rue Saulnier. Métro: Cadet

Հասցէի փոփոխութիւն

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՌՆԻԿ ԱԺԷՄԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

42 RUE BLANCHE, PARIS (9) Մէթրօ՝ Trinité et Blanche

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (Գըրխիքէղ)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով։ Փողոցի արկածի դատերու մասնագէտ, առանց կանխավճարի ընդունելութիւն։ Առաւօտ ժամը 9էն 10.30։ Իրիկուն ժամը 2էն 3 եւ 7էն 8.30։

Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes

Restaurant TÉHÉRAN

33, Rue des Ecoles — *Métro: St. Michel*

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ։ Ամէն կիրակի կէս օրուայ ճաշին կը նուագէ Թառիստ Ժօրժ, իսկ ամէն Ուրբաթ եւ կիրակի գիշեր՝ պարսկական նուագ։

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդր. ջեռուցիչ։

13 *rue Pierre Curie.* K. Bicètre. Métro: Porte d'Italie.

Ց.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խնդրի մը համար, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ, ՍԱՐՍԷԼԻ եւ Բաշանի Կոմիտէները, այս Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 2.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Les Gobelins.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ Ադբիւր Սերոբ, Հրազդան եւ Քրիստափոր խումբերու ընկերները այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

× ՌՈՍՏՈՄ խումբը յառաջիկայ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Templeի սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ «Ռազմիկ» խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Արփիար Մարտիրոսեանի բնակարանին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Լա՞ւ արուեստագէտ է։

— Ոչ, սովորական է։ Անգլիա եղած ատեն, թէ Լոնտոն, թէ գաւառները, ուր քանի մը պայմանագրութիւններ ունէր, իր շարաթականը տասը ոսկիէն աւելի չէ եղած բնաւ։ Զանտրա անոր հանդիպած է Պերլինի կապելաներէն մէկուն մէջ։ Կ'ենթադրեմ թէ Եւրոպայի մէջ, իր պարը աւելի շատ կը ծառայէ իր պոռնիկի հրապոյրները արժեցնելու։ Նախապէս ամուսնացած էր Սպանիացիի մը հետ, եւ կը կարծեմ թէ տակաւին ալ այդպէս է, թէեւ այլեւս միասին չեն ապրիր։ Ամէն պարագայի մէջ, Սպանիական անցագրով մը կը ճամբորդէ։

Ռ. Հնդիկին լուսանկարը առաւ եւ սկսաւ քննել։

— Ի՞նչ կը գտնեն հրապուրիչ այս պզտիկ խըղտ կապիկին վրայ։ Այս անպիտան ցեղը ի՞նչ շատ կը փակի։ Ճշմարտութիւնը այն է որ այդ կինն ալ նոյնքան սիրահարած է որքան ինք։ Կնոջ ղրկած նամակներն ալ ունիմ։ Անշուշտ պատճէնները, բնագիրները Հնդիկին քովն են, որ ապահովաբար կը պահէ զանոնք վարդագոյն ժապաւէնով մը կապած։ Աղջիկը կը խենդենայ իր վրայ։ Գրադէտ մը չեմ, բայց երբ ճշմարտութեան հոտ մը կուգայ, չեմ խաբուիր։ Կարդացէք եւ ըսէք թէ ինչ կը մտածէք անոնց մասին։ Եւ ըսել թէ մարդիկ կան որ չեն հաւատար անակնկալ հարուածին։

Ռ. արհամարհական ժպիտ մը ունեցաւ։ Ապահովաբար իր լաւ տրամադրուած օրերէն մէկն էր։

— Բայց ի՞նչպէս ձեռք անցուցիք այդ թղթակցութիւնը։

— Ի՞նչպէս ձեռք անցուցի։ Լսեցէք։ Ի՞նչ կը կարծէք։ Իտալացի ըլլալով, Ճիւլիա Լազարի վերջ ի վերջոյ վտարուեցաւ Գերմանիայէն եւ Հոլանտա քշուեցաւ։ Եւ որովհետեւ պայմանագրութիւն մը ունէր Անգլիոյ մէջ, արտօնութիւն մը ստացաւ եւ (Թուղթերը քննելով) Հոկտեմբեր 24ին Ռոթերտամէն նաւ նստաւ Հարիչի համար (Անգլիա)։ Անկէ ի վեր պարած է Լոնտոնի Պըրմինկեմի եւ Փորթմութի մէջ եւ ուրիշ տեղեր։ Տասը հինգ օր առաջ ձերբակալեցինք Հըլի մէջ։

— Ի՞նչ պատրուակով։

— Լրտեսութեան համար։ Լոնտոն փոխադրուած էր եւ ես անձամբ գացի տեսնել Հալուէյի մէջ։

Էշընտէն եւ Ռ. վայրկեան մը իրարու նայեցան առանց խօսելու։ Իւրաքանչիւրը կը ջանար միւսին մտածումը կարդալ աչքերուն մէջ։ Էշընտէն ինքնիրեն կը հարցնէր թէ ո՞ւր էր ճշմարտութիւնը։ Իսկ Ռ. կը մտածէր թէ իր շահը որ աստիճան թոյլ կուտայ յառաջ տանիլ իր մտերմական յայտնութիւնները։

— Ի՞նչպէս բռնեցիք զինքը։

— Տարօրինակ երեւցաւ ինծի որ Գերմանները շաբաթներով թոյլ տան վերջ որ ազատօրէն պարէ Պերլինի մէջ, յանկարծ որոշեն իրենց օձիքը ազատել իրմէ առանց արդարացուցիչ պատճառի։ Ատիկա բացարձակապէս մասնաւոր պաշտօն մը կը մատնէր։ Թեթեւաբարոյ պարուհի մը յաճախ առիթ կ'ունենայ քաղելու թանկագին տեղեկութիւններ որոնց համար Պերլինը միշտ պատրաստ է վճարելու։ Ես յարմար նկատեցի թոյլ տալ որ Անգլիա գայ, տեսնելու համար թէ ինչ պիտի ընէ հոն։ Տեսանք որ շաբաթը երկու երեք անգամ նամակ կը ղրկէ Հոլանտա, միշտ միեւնոյն հասցէին եւ պատասխան կը ստանայ նոյնքան կանոնաւորութեամբ։ Ֆրանսերէնի, անգլերէնի եւ գերմաներէնի անորակելի խառնուրդ մըն է գրածը։ Անգլերէնը կը ջարդէ, բայց բաւական լաւ ֆրանսերէն կը խօսի։ Պատասխանները ծայրէ ի ծայր անգլերէն են, նոյնիսկ լաւ անգլերէն։ Բայց ճոռոմաբան ոճը կը մատնէ օտարականը։ Կը հարցնէի ինքնիրենս թէ ո՞վ կրնար գրել զանոնք։ Այդ սիրային նամակները, երեւութապէս սովորական, անպատճառ կարեւոր գաղտնիքներ կը ծածկէին։ Բացորոշ էր որ Գերմանիայէն կուգային եւ ղրկողը ոչ անգլիացի էր, ոչ Ֆրանսացի եւ ոչ ալ գերմանացի։ Ինչո՞ւ սկիզբէն իսկ անգլերէն էին գրուած։ Օտարներէն անոնք որ ամէնէն լաւ գիտեն մեր լեզուն, Արեւելքցիներէն են, բացի Թուրքերէն եւ Եգիպտացիներէն, որոնք Ֆրանսերէն կը խօսին։ Ճափոնցիները եւ Հնդիկներն են որ անգլերէնը կը գործածեն։ Եզրակացուցի թէ Ճուլիայի սիրահարը կը պատկանի Պերլինի Հնդիկներու այն խումբին որ մեզի այնքան նեղութիւն կը պատճառէ։ Իր լուսանկարը ունենալէ առաջ վստահ էի արդէն թէ նոյն ինքն Զանտրա Լալն է։

— Ի՞նչպէս գուշակեցիք։

— Ճիւլիա չէր բաժնուեր անկէ, եւ շատ դժուար եղաւ։ Պայուսակին մէջ կը պահէր զայն, կապելայի երգիչներու, ծաղրածուներու եւ լարախաղացներու շատ մը նկարներու դէզի մը տակ։ Զանտրա Լալն ալ կարելի էր դերասանի մը տեղ դնել։ Իրաւ ալ, աւելի վերջը երբ ձերբակալեցինք զինքը եւ հարցուցինք թէ որունն էր այդ լուսանկարը, ըսաւ որ Հնդիկ ձեռնածուի մըն է որուն անունը չի գիտեր։ Ճարպիկ տղայ մը դրի եւ տեսէն որ անմիջապէս երեւան հանեց թէ ամբողջ ծրարին մէջ միակ այդ նկարն էր որ Կալկաթայէն կուգար։ Տղուն աչքին զարկաւ լուսանկարին ետեւը նշանակուած թիւ մը, առաւ զայն եւ լուսանկարը դարձեալ տեղը դրաւ։

— Ներեցէք, կ'ուզէի գիտնալ պարզ հետաքրքրութեան համար, թէ ճարպիկ տղան ի՞նչպէս գտաւ նկարը։

Ռ.ի աչքերը փայլեցան։

— Այդ ձեր գործը չէ։ Բայց ըսել ձեզի թէ կիները կը սիրեն... Արդէն կարեւորը այդ չէ։ Անմի... որ լուսանկարին թիւը ունեցանք... ռադրեցինք Կալկաթա եւ քիչ... գոհունակութեամբ տեղեկացա... Ճուլիային սիրահարը ուրիշ... եթէ ոչ խստամբեր Զանտրա... գութիւնը կրկնապատկեցինք... յի շուրջը։ Կարծես մասնաւոր... րութիւն մը ունէր ծովային... հանդէպ։ Ես չէի որ պիտի գտ... տէի զինքը, այդ սպաները... են, բայց լաւ կ'ըլլայ որ քիչ... թեւաբարոյ եւ կասկածելի... թեան պատկանող կիները... չքուին պատերազմի ատեն։

Քիչ ատենէն փաստերու ապա... ւաքածոյ մը կազմեցի իրեն դէմ...

(Շար.)

■ LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. .. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

9 Novembre 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օւրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2339 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԹԻՒՐՔԼԷՇՏԻՐՄԷ»

Հանրապետութեան տասնամեակի չունդալից խրախճանքին մէջ, Թուրքերը չմոռցան կոլիտ բառերով պարզել, նաեւ, իրենց հիմնական քաղաքականութիւնը՝ փոքրամասնութեանց հանդէպ։

Տօնակատարութիւնն իսկ այնպէս կազմակերպուած էր, որ փոքրամասնութիւնները հասկնան թէ չեն կրնար ամէն իրաւունք վայելել, առանց բոլորովին Թրքանալու։

Հազար կտոր եղած էին ոչ – Թուրք հասարակութեանց ազգ. ժողովներն ու պաշտօնական ներկայացուցիչները, կարելի չքեղութեամբ ապացուցանելու համար իրենց հաւատարմութիւնը։

Եւ սակայն, իրենց հոգեւոր պետերուն իրաւասութիւնը կանգ առաւ ժամէն մինչեւ Պոլսոյ կուսակալութեան պաշտօնատունը։ Իսկ աշխարհականները կրցան հասնիլ մինչեւ Թաքսիմի հրապարակը, ծաղկեփունջեր զետեղելու համար Մ. Քէմալի արձանին ստորոտը։

Տասնամեակին առթիւ, եղան բացառիկ հրատարակութիւններ, գիրք թէ պարբերական։ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ն, Էնկիւրիի պաշտօնաթերթը, հրատարակեց բացառիկ թիւ մը, 88 էջով։ Անոր Պոլսոյ պատճէնը, «Միլլիյէթ», նոյնպէս, 58 էջով։ Եւ միւսները։

Այս առթիւ հրատարակուած գրութեանց մէջ, իր կոլիտ անկեղծութեամբ աչքի կը զարնէ յօդուածը Թէքին Ալփի, որ մէկն է համաԹրքական շարժման մոլեռանդ քարոզիչներէն։

Պարզելով փոքրամասնութեանց վայելած առանձնաշնորհները՝ սուլթանական օրերուն, «Երբ Թուրքը նոյն իսկ երկրին տէրը չէր կարգ մը պարագաներու մէջ», Թուրք յօդուածագիրը կը փառաբանէ նոր շրջանը, Լօզանի յաղթանակը, եւ կը շարունակէ.

— «Այսպէս, հակառակ Լօզանի դաշնագրին պայմաններուն՝ փոքրամասնութեանց խնդիր չկայ Նորի Թուրքիային մէջ։ Բայց փոքրամասնութիւններ կան,— Վրացիներ, Ալպանացիներ, Պօշնաքներ, Արաբներ, Պարսիկներ, Քիւրտեր, Հրեաներ, Յոյներ, Հայեր եւ երկրին ամէն կողմերը հաստատուած ուրիշ ազգեր։ Գրեթէ բոլորն ալ աւելի կամ պակաս կը պահեն իրենց անհատականութիւնը, մեծ մասը առանց ուզելու կամ նշմարելու, որովհետեւ սովորութիւնը եւ միջավայրը կը հարկադրեն»։

Եզրակացութիւնը,— կարելի՞ է հանդուրժել այս վիճակին։ Ո՛չ։ Հապա ի՞նչ ընել.

— «Այս եւ միւս բոլոր խնդիրներուն մէջ, որոնք առնչութիւն ունին ազգային կեանքին հետ, պէտք է հետեւինք մեր պետերու կարգախօսին. Լօզանի մեծ հերոսը, նոր Թուրքիոյ մեծ ոգեւորիչը՝ Ըսմէթ փաշա, շատոնց դրած է սա հիմնական սկզբունքը.— «ՄԵՐ ԱՄԷՆՈՒՍ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է ԹՐՔԱՑՆԵԼ ԲՈԼՈՐ ԱՆՈՆՔ ՈՐ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՄԷՋ Կ'ԱՊՐԻՆ»։

Թանկագին վկայութիւն մը եւս։ Պատգամախօսն է՝ Նէճմէտտին Սատըք՝ երեսփոխան, խմբագիր եւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան Թուրք պատուիրակութեան.

— «ՄԵՐ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐԷՆ ՄԷԿՆ Է ԹՐՔԱՑՈՒՄԸ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԶՈՐՍ ԹՈՒՐՔ ԿԸ ԿՈՉԵՆՔ ՕՐԷՆՔԻՆ ՄԷՋ ԵՒ ՈՉ – ԹՈՒՐՔ՝ ԸՆԹԱՑԻԿ ԼԵԶՈՒԻՆ ՄԷՋ»։

Հռչակաւոր Եոնուս Նատին, Աղա Օղլու Ահմէտը, Քէօփրիւլիւ զատէ Ֆուատն ալ վկայութեան կանչելէ յետոյ, Թէքին Ալփ կը յայտարարէ թէ կարելի է իրականացնել Թրքացումը.

— «Ոչ – Թուրքերը ստիպուած են ձուլուելու այն միջավայրին հետ ուր կ'ապրին, կամ երկրէն դուրս ելլելու։ Այլապէս, ինքնապաշտպանութեան բնազդը զանոնք կը մղէ դաւանանութեան կամ վտանգաւոր բարդութեանց։ Այս չէ՞ պահիւրը այնքան պատերազմներու եւ քաղաքական տռամներու»։ (ԽՄԲ.— Բուն բառով աշխարհասասան ջարդերու, երբ հարցը Թուրքիոյ մասին է)։

Թուրք հեղինակը այս առթիւ գիրք մը դրած է, «Թիւրքլէշտիրմէ», ուժգնօրէն պաշտպանելով իր տեսակէտը։

Անհրաժեշտ դտանք անգամ մը եւս յիշել այս մանրամասնութիւնները, ի պէտս զարգացելոց։ Մանաւանդ ի յուշ այն հեռատե՛ս ազգասէրներուն որ փութացեր էին շնորհաւորական հեռագիր զարնել Էնկիւրի, կամ մասնակցիլ Թրքական դեսպանատան ընդունելութեան, տասնամեակի առթիւ։ (Միլանի մեր թղթակիցը կը դրէ թէ Թրքական հիւպատոսարանի ընդունելութեան ներկայ եղած են 18 հոգի, որոնց ԿԷՍԸ՝ ԻՆԸ ՀԱՅԵՐ։ Իսկ հայ առեւտրական մը պատիւ համարեր է Թրքական դրօշ պարզել հրապարակին վրայ... Անշուշտ ուրիշ վայրերու մէջ ալ փայլած են)։

Ուրեմն, քէմալական Թուրքիան անսասան պիտի շարունակէ իր հիմնական քաղաքականութիւնը,— «Թիւրքլէշտիրմէ»ն, զուլցերիական օրէնագիրքը մեկնելով այնպէս ինչպէս երբեմն կը մեկնէին Շէրիի օրէնքները։

Պիտի ըսէք,— ի՞նչ օգուտ բոլորին ծանօթ հարցի մը արծարծումէն։ Կրնա՞նք արգիլել։ Ափ մը ժողովուրդ ենք ներսը թէ դուրսը, եւ պետութիւններն իսկ մոռցած են իրենց հանդիսաւոր յանձնառութիւնները ...

Այս բոլորը ճիշդ են։ Եւ սակայն, եթէ այս բոլորը նպաստէին գոնէ... իրար հասկնալու, նորէն շահողը մենք պիտի ըլլայինք։

Եթէ մենք, արտասահմանի մէջ, ունենայինք միացեալ ճակատ՝ Թրքական միացեալին դէմ, գոնէ ապահոված կ'ըլլայինք բարոյական յաղթանակ մը, սպասելով ուրիշ միջոցներու կամ աւագոյն օրերու։

Օրինակ, այդպիսի ճակատ մը չէ՞ր կրնար յիշեցնել, առ որ անկ է, թէ Թուրք փոքրամասնութիւններ կան նաեւ Խ. Հայաստանի մէջ, (80 — 90,000) որոնք լիուլի կը վայելեն ամէն իրաւունք, տեղացիները զրկելու գնով։

— Ի՛նչ միամիտ ենք, այսպիսի «մանր» խնդիրներ յուզելու համար երբ մարդիկ զբաղած են այնքան կենսակա՛ն գործով մը,— Միացեալ ճակատ՝ Դաշնակցութեան դէմ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՎԱՆՔԻ ՀԱՒ ՈՒՏՈՂՆԵՐԸ»

Մեր մէջ շատ սուտ խենթեր կան, որ «վանքի հաւ կ'ուտեն», ինչպէս կ'ըսէ հայ ժողովուրդը։

Այդ սուտ խենթերէն են Յիսուսի վաճառականները, Սուրիայէն մինչեւ Ֆրանսա, Թուրքիայէն մինչեւ Ամերիկա։ Հրեայի նկարագրով մարդիկ, որոնց երեսին ի՛նչ անարգանք ալ թափես, կը հանդուրժեն... Յիսուսի համար։

Կրօնական ընկերակցութեան ձեւին տակ,— բուհճի, շաբաթապահ, առաքելական, գալստական,— անոնք կը շահագործեն մարդկային թշուառ ծովին մէջ տարբեր խելքով – տկարները։

Այս անգամ ներկայացնենք ցաւազարներու այն խմբակցութիւնը, որ կը գործէ Հալէպի մէջ։

Մարանաթայի ընկերութիւն կը կոչուի այդ խորհրդաւոր խմբակցութիւնը, ուրիշ անունով մը՝ «տետրակի ընկերակցութիւն»,— արդարեւ տետրակներ կը հրատարակէ, Աստուածաշունչէն վկայութիւններով յանուն երկնային կեանքի մը մէկ էջէն ոգ կոչեր,— մարդորսութեան եղանակներ։

Ձեռքս անցաւ այս ընկերութեան 1934 տարուան պատի օրացոյցը, «Մշտայոյշ, սրբազան խորհուրդներով զարդարուն»։ Կազմողը ոտանաւոր մը դրած է իբրեւ յառաջաբան.

Կ'ուզէ՞ք պահել իր հաւաքածոներ,
Փութացուցէք ինձ ձերին հասցէներ,
Կ'ուղարկեմ ընդ փոյթ ձեզ սուրհանդակով,
Հատի դին երեք ֆրանք *ստակով։*
Ասկէ վաճառել ամէն ուղղին,
Տանէն մէկ սքոնթօ կուտամ կամովին,
Իսկ թէ շատ առնէ մին կանխավճար,
Տանէն երկուք կայ անոր անպատճառ։

Ճշմարիտ Հրեայ,— թէ փողի համար, թէ Յիսուսի համար։ Հետեւեալ տողերը, սակայն, կրնա՞ք կարդալ առանց Յիսուսն ու Քրիստոսը իրար խառնելու.

Պատի օրացոյցս նուէր համարէ,
Քանզի հայ ազգիս օգտին համար է,
Սուրիա, Պաղեստին, Եգիպտոս, Իրաք,
Ընդունելութիւն գտած է արագ։
Մէկ կողմ Պարսկաստան, միւս կողմ Ֆրանսա,
Կ'ըսեն, ի՛նչ սիրուն օրհնութիւն մ'է սա,
Զոյգ Ամերիկան, եւ երկիրն Պալքան
Սիրով տարածող բարեկամներ կան։

Ափսո՛ս, որ «Յիսուսի եմ, Յիսուսի եմ» կանչելով, այս թշուառականները միամիտներու ոչ միայն խելքը կը թռցնեն, այլ եւ դրամը։ Արդարեւ առատ դրամ կը հոսի այս մարդոց կազմակերպութենէն ներս, մինչ ասդին ազգային եւ մշակութային գործու համար՝ սանթիմին դէմը կը դողանք։

ԱՐԱՋ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի առտու ժամը 10.30ին երկրաշարժի ցնցումներ զգացուեցան Կրընոպլի շրջանին մէջ։

ՄՕՐ ՄԸ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԸ՝ ԿԱՑԻՆՈՎ

Երեքշաբթի առտու Կուլէնի (Գերմանիա) բանտին մէջ կացինով գլխատուեցաւ կին մը որ իր մօրը հետ թունաւորած էր զաւակը։

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ՝ ՍԵՐՊ ՍՊԱՅԻ ՄԸ

Պելկրատի արտակարգ դատարանը մահուան դատապարտեց դեր – գնդապետ Միչիչը, որ 50,000 տինարի փոխարէն զինուորական գաղտնիքներ ծախած էր Հունգարիոյ։ Տեղեկութիւններ հաղորդած էր նաեւ Իտալիոյ։ Այս առթիւ քսան տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցան հարիւրապետ մը, 10ուկէս տարուան՝ օդանաւորդ մը, տասը եւ հինգ տարուան՝ երկու իտալացի վաճառականներ, իսկ տուգանքի՝ ուրիշ երեք ամբաստանեալներ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ռուսաց զինուորը կը զեղչեն յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ

Երեք օր տեւեցին պոլշեւիկեան յեղափոխութեան 16րդ տարեդարձի խրախճանութիւնները։ Այս առթիւ, կառավարութիւնը շնո՛րհ ըրած էր «պետական խանութներէն զեղչեալ գիներով» գնելու յաւելուածական քանակութեամբ ուտեստ,— մասնաւորապէս գետնախնձոր, շաքար, խնձոր եւ... հաց, ինչպէս եւ կերակուր՝ ցուցարարներուն եւ դպրոցական տղոց համար։ Թերթերը կը գրեն թէ պաշտօնաւորապէս արտօնուած գիները նոյնքան տարապայման էին։ Այսպէս, շաքարը կը ծախուէր քիլօն 13 րուբլիի, գետնախնձորը՝ մէկ րուբլի եւայլն։ Այժմ բանուորի մը միջին օրականն է չորս րուբլի։

Տարեդարձին առթիւ, փոխուեցան շատ մը քաղաքներու, գիւղերու և փողոցներու անունները։ Միայն Լէնինկրատի մէջ փոխուեցան 300 փողոցներու անունները։

Պ. Լիթվինով Մ. Նահանգներու մէջ

Նոյեմբեր 7ին Ուաշինկթըն հասաւ Պ. Լիթվինով, Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, եւ յաջորդ օրն իսկ (երէկ) սկսան բանակցութիւնները, խորհրդային իշխանութեան ճանաչման համար։

Քննութեան դրուած են երեք շարք խնդիրներ,— 1. Յեղափոխութենէն առաջ կնքուած ռուսական պարտքերը եւ ամերիկեան հպատակներու կրած վնասները՝ իբրեւ հետեւանք բռնագրաւումներու.— 2. Յեղափոխական քարոզութիւն.— 3. Նոր վարկեր Խ. Միութեան։

Կ'ըսուի թէ Մ. Նահանգները վճռապէս չպիտի պնդեն որ խորհրդային իշխանութիւնը ճանչնայ ցարական պարտքերը։ Հաւանական է որ համաձայնութիւն գոյանայ յետաձգելու այս խնդիրը, սպասելով Եւրոպայի պատերազմական պարտքերու կարգադրութեան։

Ինչ կը վերաբերի յեղափոխական քարոզութեան, երկու կառավարութիւնները յանձն պիտի առնեն չխառնուիլ միւս երկրի ներքին գործերուն։ Գալով դրամական վարկերուն, որոնց շնորհիւ Խ. Միութիւնը ահագին գնումներ պիտի ընէ, յայտնի չէ թէ ինչ ձեւով պիտի տրուին։

Գոյացած համաձայնութիւնները պիտի վերածուին դաշնագրի մը։

Անգլիա միայն 7ուկէս միլիոն պիտի վճարէ

Պատերազմական պարտքերու մասին կատարուած բանակցութիւնները ձախողած ըլլալով, Անգլիա դեկտ. 15ին ալ նոր մասնավճար մը պիտի հատուցանէ, ապացուցանելու համար թէ չի ժխտեր իր պարտքը։ Գումարը պիտի ըլլայ 7ուկէս միլիոն տոլար։ Վճարումը պիտի կատարուի ամերիկեան դրամով։ Այսինքն, Անգլիա պիտի օգտուի տոլարին անկումէն։

Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսա որ եւ է բան չվճարեց 1932 դեկտ. 15ի եւ 1933 յունիս 15ի պայմանաժամերուն։ Ապահովաբար դեկտ. 15ին ալ չպիտի վճարէ, պնդելով սկզբունքի խնդիրներուն վրայ։

Կէօրինկ ինչո՞ւ Հռոմ գնաց

Պ. Կէօրինկ, Հիթլէրի ամէնէն անողոք նախարարը, որ բուռն խօսքեր արտասանած էր Րայխստակին հրկիզման դատին առթիւ, իր վկայութենէն անմիջապէս յետոյ Հռոմ գնաց։

Թերթերը գրեցին թէ պատմական ուսումնասիրութիւններ կատարելու գացած է, բայց հիմա կը հասկցուի որ քաղաքական հանգամանք ունի այցելութիւնը։ Նախարարը երկու անգամ ընդունուեցաւ Պ. Մուսոլինիի կողմէ եւ անոր յանձնեց Պ. Հիթլէրի մէկ նամակը, որով շնորհակալութիւն կը յայտնուի Իտալիոյ բռնած դիրքին համար։ Խօսակցութիւնները դարձան զինաթափութեան եւ Գերմանիոյ հրաժարման խնդիրներուն շուրջը։ Պ. Կէօրինկ բացատրութիւններ տուաւ Գերմանիոյ բռնած դիրքի մասին, փարատելու համար շարք մը թիւրիմացութիւններ։

Խօսակցութեան արդիւնքը գաղտնի կը պահուի, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ համաձայնութիւն գոյացած է խորհրդակցութեան մը հրաւիրելու չորսերու դաշինքը ստորագրող պետութիւնները, որպէսզի գոյացած անելէն փրկուի զինաթափութեան խորհրդաժողովը։

Պ. Կէօրինկ Պերլին վերադարձաւ երէկ, իր սեփական կարմիր օդանաւով։

Յանդուգն գողութիւն մը

ԴՐԱՄԱՐԿՂԸ ԿՈՏՐԵԼՈՎ 660,000 ՖՐԱՆՔԻ ՈՍԿԻ ԵՒ ԳՈՀԱՐԵՂԷՆ ՏԱՐԻՆ

Երեքշաբթի առտու յանդուգն գողութիւն մը գործուեցաւ Լիոն – Ալէման դրամատունէն (Ռէօմիւռ փողոց, թիւ 121)։ Գողերը տարին 400,000 ֆրանքի ոսկեդրամ եւ 260,000 ֆրանքի թանկագին մետաղ։ Գողութիւնը երեւան հանուեցաւ ժամը 5.30ին, երբ աւելածուն դիտեց որ դրամատան երկաթեայ փեղկը կիսովին բաց է։ Անմիջապէս լուր տուաւ եւ երկու ոստիկաններ հասնելով տեսան որ ամէն բան տակնուվրայ եղած է։ Գողութիւնը կատարուած էր գիշերանց։ Սնտուկին եւ գրասենեակներուն դարակները բացուած, եւ երկու դրամարկղներ ծակուած եւ պարպուած էին։ Քննութենէն երեւան եկաւ որ գողերը կատարելագործած էին իրենց արհեստագիտութիւնը։ 43 սանթիմեդր երկայնքով եւ 36 լայնքով ծակ մը բացուած էր ձեղունէն,, ուրկէ կրնար ներս մտնել սովորական մարմնով մարդ մը։ Քսան մեդր երկայնութեամբ չուան մը կախուած էր, վար իջնելու համար։ Առաջին յարկի անտէր սենեակը մտնելէ յետոյ, գողերը նախ ծակ մը բացեր էին, հովանոց մը անցընելու համար, որ բացուած ըլլալով իր մէջ կ'առնէր քակուած կտորները։ Գրասենեակ իջնելէ յետոյ, գողերուն առաջին գործը եղած էր խորտակել ամրակուռ դրամարկղ մը, որ կը պարունակէր զանազան երկիրներու ոսկեդրամներ։ Բոլորը առած տարած էին, դրամի յատուկ տոպրակներով։ Ետքոյ պարպած էին աւելի փոքր դրամարկղ մը եւ դարակները։ Անվնաս մնացած էր ուրիշ դրամարկղ մը որ կը պարունակէր երեք միլիոն ֆրանք։

Վերջին հաշիւներու համաձայն, գողցուած են,— Զոյլ ոսկի՝ 35,000 ֆր., ոսկեդրամ ստերլին՝ 102,500 ֆրանք, ֆրանսական ոսկեդրամ՝ 257,000, եւն.։ Համագումար 667,250 ֆրանք։

Փարիզը քիչ անգամ տեսած է այս աստիճան պարզ եւ յանդուգն գողութիւն։

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

LOTERIE NATIONALEի Պարգեւները

Ինչպէս գրած ենք, Ֆրանսայի Ազգային Պարգեւախաղին առաջին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, 7 նոյեմբեր։

Համաձայն պաշտօնական տեղեկագրին, հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահած է H. շարքէն 18,414 թիւը։

(Շահողն է սափրիչ մը, որ կը բնակի Թարասքոն)։

Հետեւեալ թիւերէն իւրաքանչիւրը շահած է մէկ միլիոն ֆրանք.—

Շարք	H	no	98488
»	N	no	41287
»	M	no	01003
»	O	no	15382
»	E	no	21521
»	J	no	63802
»	O	no	75572
»	S	no	56018
»	K	no	10141
»	B	no	23657
»	B	no	86391
»	T	no	78143
»	O	no	64659
»	A	no	89844
»	N	no	86932

Բոլոր շարքերուն մէջ (20 հատ) 55366 թիւը շահած է 500,000 ֆրանք։

8806 վերջացող թիւերը շահած են 100,000 ֆրանք (200 հատ), 1441 վերջացող թիւերը 50,000 ֆրանք (200), 042 վերջացող թիւերը 10,000 ֆրանք (2000), 5 վերջացող թիւերը շահած են 200 ֆրանք։

Շահուած գումարները ստանալու համար պէտք է դիմել.—

1.— Փարիզի մէջ, նոյ. 8էն սկսեալ, ելմտական նախարարութեանց շրջաբերութեանց գրասենեակը (Pavillon Flore)։ Բոլոր պարգեւները անմիջապէս պիտի վճարուին.

2.— Նոյ. 13էն սկսեալ, հետեւեալ հանրային սնտուկներուն.— Սէնի ելմտական կեդր. գրասենեակին եւ տուրքերու գանձման գրասենեակներուն, գանձային տեսչութեան, կարեւոր նամակատուներուն, Ալժերիոյ, Մարոքի եւ Թունուզի գանձային տեսչութեանց։

Այս սնտուկները անմիջապէս պիտի վճարեն 200 ֆր.ի պարգեւները։ Միւս պարգեւներուն համար, տոմսը պիտի ձգուի փոխան ընկալագրի մը եւ վճարումը պիտի կատարուի յանձնումին 15րդ օրէն սկսեալ։

Մինչեւ 1934 Մայիս 8 չզանձուած բոլոր տոմսերը չեղեալ պիտի համարուին։ Նոյն վիճակին պիտի ենթարկուին նաեւ այն տոմսերը որ ստուգման համար յանձնուած են այդ թուականէն առաջ, բայց չեն գանձուած 1934 յուլիս 8էն առաջ։ (Համաձայն պաշտօնաթերթի 1933 սեպտ. թիւին մէջ հրատարակուած կանոնագրին)։

⁂ Երեքշաբթի գիշեր անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր Թրոքատէրոյի հրապարակը, վիճակահանութեան առթիւ։ Հազիւ հինգ հազար հոգի կարելի եղաւ ներս առնել։ Առանձին բաժին մը յատկացուած էր թղթակիցներուն, որոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը։ Ժամը 8.30ին 22 լուսարձակներ արեւ թափեցին սրահին վրայ։ Ազգային խնամատարութենէն երեք մանչ եւ երեք աղջիկ սաներ դրկուած էին, թիւերը քաշելու համար։ Կազմակերպիչ յանձնաժողովին նախագահը բացատրութիւններ տուաւ վիճակահանութեան գործողութեան մասին։ Յետոյ սկսան քաշել. նախ՝ 200 ֆրանքնոց պարգեւները, յետոյ 10,000նոցները, 50,000նոցները, 100,000նոցները, 500 հազարնոցները, միլիոննոց պարգեւները եւ վերջապէս հինգ միլիոնը։

⁂ Թարասքոնի սափրիչը, Պ. Պոնուա, որ հինգ միլիոն կը շահի, աւետաբեր լուրը իմացաւ... տուրքերու հաւաքիչէն, երբ քնացած էր։ Միեւնոյն քաղաքին մէջ 100,000 ֆր. շահած է ոստիկան զինուոր մը, որ ունի վեց զաւակ։ Քաղաքին բնակիչները գիշերը լուսցուցին ուրախութեան ցոյցերով։

«Էքսէլսիօր»ի տպագրական պաշտօնեաներէն քսան հոգի որ տասնոց տոմս մը գներ էին հաւաքաբար, շահեցան 100,000 ֆրանք։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ՓՐՈՖ. ՎԱՀԱՆ ՏՈՏՈՄԵԱՆՑ ՄԵՐ ՄԷՋ

«Րաֆֆի» մշակութային միութեան կրկնակի ու մասնաւոր դիմումներուն վրայ, վերջապէս փրոֆ. Վահան Տոտոմեանց ընդունեց գալ Պուքրէշ եւ դասախօսութիւն մը տալ համագործակցութեան (կօօպերացիա) մասին:

Ինչպէս յայտնի է, փրոֆ. Վ. Տոտոմեանց դարուս ամենահեղինակաւոր գիտնականներէն մէկն է, միջազգային չափանիշով:

Իբր համագործակցութեան անզուգական տեսաբան, ան տարիներ շարունակ դասախօսած է ռուսական համալսարաններուն մէջ, ապա ծանօթ դէպքերէն յետոյ, Եւրոպա անցած ու դասախօս կարգուած է Պերլինի ու Փրակայի համալսարաններուն, որոնց բեմերէն աշխարհի ծանօթացուցած է համագործակցութիւնը ու անոր բարիքները: Ունի բազմաթիւ հեղինակութիւններ, գրուած ռուսերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, իտալերէն լեզուներով եւ իւրաքանչիւրը թարգմանուած բազմաթիւ լեզուներու.— Իր գրքերէն ոմանք կը ծառայեն համալսարաններու մէջ իբրեւ դասագրքեր: Իր «Կօօպերացիա» գիրքը որ թարգմանուած է մօտ ութ եւրոպական լեզուներու, վերջերս թարգմանուեցաւ նաեւ հայերէնի, ընկ. Օ. Մխիթարեանի կողմէ: Անոնք որ կը հետաքրքրուին տնտեսական կեանքով ու կ'ուզեն տեղեակ ըլլալ թէ ի՞նչպէս եւ ի՞նչ ձեւով կը կազմուին համագործակցականները, անոր բերած օգուտները եւն. անպայման կարդալու են զայն (Տպ. «Ազատ Խօսք», Սօֆիա):

Համագործակցութիւնը թէեւ նոր շարժում է, սակայն լայն ծաւալ ստացած է Եւրոպայի գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ ու մարդիկ կը վայելեն անոր անփոխարինելի բարիքները:

Միայն մեզի Հայերուս մէջ է որ շատ քիչ ծանօթ է, իսկ եթէ գիտենք ու շատ ենք լսած համագործակցութեան մասին, պէտք է ցաւով շեշտել սակայն թէ այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ գործնական աշխատանք տեղի չէ ունեցած, թերեւս անոր համար որ մեր ժողովուրդը հաւաքական աշխատանքի անընդունակ է:

Փրոֆէսօրին Պուքրէշ գալու լուրը հետաքրքրութիւն եւ խանդավառութիւն ստեղծեց, մանաւանդ որ այս անգամ պիտի խօսէր հայերէն, (ուրիշ անգամ մըն ալ, Պուքրէշի համալսարանի հրաւէրով եկած է ու խօսած ֆրանսերէն):

Քանի մը երիտասարդներու հետ կ'երթանք կայարան դիմաւորելու: Շոգեկառքը կը հասնի. թէեւ զինքը չեմ ճանչնար, բայց այնքան ալ դժուար չեղաւ բազմութեան մէջ գտնել: Իր գիտնականի խոժոռ դէմքը արդէն բաւական էր զինքը զատելու այս աճապարող ճամբորդներուն մէջէն: Վար կ'իջնէ շոգեկառքէն քիչ յոգնած: «Յառաջ»ի լուսանկարիչը, Պ. Տիգրան իր պարտականութիւնը կը կատարէ: Ետոյ կ'ուղղուինք դէպի ինքնաշարժ: Պարթեւ հասակով մարդ մըն է անսպիտակ մազերով եւ սակաւախօս: Ժպիտի նշոյլ մը կը փնտռեմ իր Անգլիացիի նմանող դէմքին վրայ:

Չէ՛, ան միայն վայրկեաններ ունի երբ կուշտ ու կուռ կը խնդայ բարձրաձայն, ու յանկարծ նորէն կը վերստանայ իր ազդու այլ մեղմ դէմքը:

Այսպէ՞ս կ'ըլլան գիտնականները:

Յաջորդ օրը, 29 Հոկտ. ցորեկէ յետոյ պիտի դասախօսէ «Րաֆֆի»ի սրահին մէջ: Կը զգանք որ պէտք ունի հանգիստի ու կը քաշուինք:

Կիրակի առտուն կանուխ կը վազեմ պանդոկ, «Յառաջ»ին համար բան մը կորզելու:

Հանրութեան օգտակար ըլլալու իր եռանդին մէջ, սիրով կը տրամադրուի.

— Յարգելի փրոֆէսօր, Հայերը ի՞նչ օգուտներ կրնան քաղել համագործակցութենէն:

— Արտասահմանի, այսինքն Հայաստանէն դուրս գտնուող Հայերը դժբախտաբար գիւղացիական տարր չունին, որ միշտ հիմքն է ամէն ազգի եւ բաղկացած են վաճառականներէ, արհեստաւորներէ, բանուորներէ եւ շատ քիչ քանակութեամբ մտաւորականներէ: Վաճառականներու համար կօօպերացիան այնքան անհրաժեշտ չէ որքան արհեստաւորներու եւ բանուորներու համար, բայց անոնց մէջ ալ, օրինակ Գերմանիոյ մէջ կը գործանայ համագործակցութիւնը եւ Պերլինի մէջ կայ կազմակերպութիւն մը, է. Տ. Ք. (Գերմանացի վաճառականներու գնումի միութիւն), որ 3000 անդամ ունի: Այդ անդամները նպարավաճառներ են, եւ միացած են որպէսզի իրենց գնումները միասին կատարեն մեծաքանակ. անոնք ունին Պերլինի մէջ ահագին պահեստներ ու կը հրատարակեն շաբաթաթերթ մը որով կը տարածեն կօօպերացիայի գաղափարները առեւտրականներու մէջ: Այդ միութեան վարչութեան անդամներէն մէկը գերմանական խորհրդարանի անդամ է, իսկ միւսները պարզ նպարավաճառներ: Շնորհիւ այս միութեան, մանր եւ միջակ վաճառականները գնումներու ժամանակ միեւնոյն առաւելութիւնները ունին ինչ որ մեծաքանակ գնողները եւ կրնան վաճառել իրենց ապրանքները միեւնոյն գնով ինչ գնով որ կը ծախեն մեծ խանութները: Պերլին եղած ժամանակս ի միջի այլոց կ'աշխատակցէի այդ միութեան թերթին մէջ, որ կը հրատարակուի մեծ ծաւալով եւ ուր կը գրեն յայտնի գործակցականներ:

Արհեստաւորներու համար համագործակցութիւնը աւելի մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետեւ արհեստաւորները, մանաւանդ Հայերու մէջ գտնուող բազմաթիւ կօշկակարները դժուարութեամբ կը մրցին մեծ արտադրութեան հետ: Ֆրանսայի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ ուրիշ հայաշատ գաղութներու հայ կօշկակարները պէտք է կազմակերպուին գնումը միասին կատարելու համար, ուրեմն կաշի եւ ուրիշ անհրաժեշտ ապրանքներ գնելու համար (նոյն բանը կարելի է ըսել միւս արհեստաւորներու մասին): Այս պիտի ըլլայ առաջին քայլը: Երկրորդը կ'ըլլայ կօշիկներու միասին վաճառելը, իսկ երրորդը, ամենադժուարը, հիմնել ընդհանուր գործարան մը, օժտուած նորագոյն մեքենաներով: Բայց այս վերջինը ապագային: Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ մասամբ Ֆրանսայի արհեստաւորները հիմնած են համագործակցական ընկերութիւններ ոչ միայն գնման եւ վաճառման, այլ եւ արտադրութեան համար:

Ինչ կը վերաբերի բանուորներուն, ամէնէն նպաստաւոր ձեւը համագործակցական սպառողական ընկերութիւններն են: Ամերիկայի մէջ ու մասամբ Ֆրանսայի մէջ ուր հայ բանուորներու թիւը մեծ չափերու հասած է, սպառողական ընկերութիւններ կատարեալ հրաշք մը կ'ըլլան: Կարելի է ուրեմն խանութ մը բանալ եւ միասին մթերքներ գնել: Այս պարագային կրնան մասնակցիլ ոչ միայն բանուորները, այլ եւ մտաւորականներ եւ ազատ արհեստի տէր մարդիկ: Այս տեսակի համագործակցութիւնը ամենաշատը տարածուած է արեւմտեան Եւրոպայի մէջ: Օրինակի համար Անգլիոյ մէջ առեւտուրի մէկ տասներորդը անոնց ձեռքն է. իսկ Սկանտինաւեան երկիրներուն մէջ՝ մէկ քառորդը:

Կան նաեւ մանր վարկի համագործակցականներ կամ դրամատուներ, որոնք ժողովրդական դրամատուն անունը կը կրեն շատ մը երկիրներու մէջ: Շնորհիւ այս տեսակ համագործակցական դրամատուներու, Պուլկարիոյ, Գերմանիոյ եւ ուրիշ քանի մը երկիրներու մէջ վաշխառութիւնը գրեթէ անհետացաւ եւ տոկոսը իջաւ: Բայց այդ չէ միայն համգործակցական դրամատուներու գործունէութեան հետեւանքը: Արհեստաւորներու եւ մանր առեւտրականներու ուժը աւելցաւ եւ անոնք անկախ դարձան: Համագործակցական պանքաներուն կը մասնակցին նաեւ մտաւորականներ ազատ արհեստաւորներու ներկայացուցիչներ եւ պաշտօնեաներ: Հիմա երբ պետութիւնները դժուարութեանց մատնուած են եւ շատեր իրենց պաշտօնեաներուն կանոնաւոր ռոճիկ չեն վճարեր, Պուլկարիոյ մէջ համագործակցական դրամատուներն են որ պետական պաշտօնեաներուն ռոճիկները կանոնաւորապէս կը վճարեն, գանձելով շատ չնչին տոկոս, բնական է պետութեան երաշխաւորութեան տակ: Պուլկարիոյ համագործակցական դրամատուներու դրամագլուխը աւելի մեծ է քան պետական պիւտճէն ու այս հրաշքը Պուլկարիոյ մէջ հետեւանք է բոլոր դասակարգերու միութեան՝ համագործակցութեան մէջ, առանց որ եւ է պետական օգնութեան: Մօտ երկու տարի առաջ Սօֆիայի մէջ հիմնուեցաւ փոքր դրամագլխով համագործակցական դրամատուն մը Հայերու մասնակցութեամբ: Սօֆիայի հայ գաղութին համար կատարեալ բարիք մըն է այս դրամատունը «Թրակիա»: Անկէ կ'օգտուին հայ բանուորներն մինչեւ ամենահամեստ փայլուն դիրք ունեցող վաճառականներ, դրամ կը ստանան չնչին տոկոսով ու կը գոհացնեն իրենց պէտքերը: Այս հաստատութիւնը օրինակ դառնալու է միւս գաղութներուն:

ԲԱՆՈՒՈՐ

ԾԻԾԱՂ

Երբ խեղկատակին մէկը Սոկրատէն խնդրեց, որ իրեն տրամախօսութիւն սորվեցնէ, անկէ կրկին գին պահանջեց, քան՝ իր ուրիշ աշակերտներէն:

Խեղկատակը կը հարցնէ թէ, ինչո՞ւ ինքը կրկին գին պիտի վճարէ.

— Որովհետեւ՝ կը պատասխանէ Սոկրատ, քեզի պէտք է թէ խօսիլ եւ թէ լռել սորվեցնեմ:

ԳՌԵՀԻԿ ԱՄԲՈԽԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

— :-: —

Ռամկավար վարիչ դէմքերէն Պ. Հրաչ Երուանդ Փարիզի ճառին երկրորդ պատճէնը խօսեցաւ Աննըվիլի սրճարաններէն մէկուն մէջ:

Ներկայիս, երբ գաղթահայ ներքին կեանքը խառնշտոյզ վիճակ մը ունի եւ կուսակցական կիրքերը ծայր աստիճան լարուած են, իւրաքանչիւր հայ քաղաքական գործիչէ կը պահանջուի խոհեմ եւ չրջահայեաց ընթացք: Սակայն, ոմանք, բոլորովին զուրկ պատասխանատուութեան գիտակցութենէ, կ'ընեն ճիշդ հակառակը: Չարաշահելով իրենց հռետորական ձիրքերը, կը ջանան աւելի գրգռել կիրքերը եւ կրակին վրայ իւղ կ'աւելցնեն գռեհիկ ամբոխավարութեամբ:

Աննըվիլի մէջ կատարած իր բանախօսութեամբ Պ. Հրաչ Երուանդը ոչ միայն գռեհիկ ամբոխավար մը հանդիսացաւ, այլ եւ անբարեխիղճ եւ ստախօս: Դէմքի ծամածռութիւններով ու կուրծք ծեծելով 25—30 գոյնզգոյն ունկնդիրներէ ածան ծափեր խլելը դիւրին գործ է: Սակայն, քաղաքացիական քաջութենէ ճառող ռամկավար բանախօսէն կը պահանջենք հրապարակաւ ու արիաբար պատասխանել մեր կարգ մը հարցումներուն: Նախ ներկայացնենք իր բանախօսութեան իմաստը:

Խօսքը կը դառնար Հայաստանի շուրջ: Ըստ բանախօսին, գաղթահայ քաղաքական միտքը բաժնուած է երկուքի՝ մէկ մասը տոգորուած լաւագոյն զգացումներով դէպի ներկայ Հայաստանը, ջանք չի խնայեր բարոյապէս ու նիւթապէս օգտակար ըլլալու հայրենիքին. միւս մասը (Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը) կը ժխտէ հայրենիքի գոյութիւնը եւ թշնամական դիրք ունի հանդէպ Հայաստանի:

Մեկնելով հիմնական այս տեսակէտէն, բանախօսը տրամաբանական յաջորդականութեամբ յայտարարեց թէ Դաշնակցականները կը դաւեն Հայաստանի դէմ, կը խանգարեն ներգաղթը եւ կ'երազեն ուրիշ՝ «Մեծ Հայաստան» մը ստեղծել: Դաշնակցութիւնը կը հերոսանայ միայն Փարիզի ու Ամերիկայի չքեղ սրահներուն մէջ՝ քննադատելով խորհրդային վարչաձեւը եւ հայհոյելով բոլշեւիկ վարիչներուն: Դաշնակցութեան նպատակն է ապստամբեցնել ժողովուրդը կառավարութեան դէմ եւ նոր եղբայրասպան կռիւներ ստեղծել: Դաշնակցութիւնը անկախութեան մասին խօսելու իրաւունքը չունի, քանի որ ան սահմանադրութեան շրջանին գլուխ կը պառկէր օսմանեան խորհրդարանէն ներս մտնելու համար եւ փետրուարեան ապստամբութեան օրերուն օգնութեան կը կանչէր Գարապէքիր փաշան: Գալով Եռագոյնի խնդրին, բանախօսը յարգանք եւ պաշտամունք ունի հանդէպ այդ դրօշին ... սակայն, իր ժամանակաշրջանին համար: Անկախութիւնը կորսնցնելէ վերջ, եռագոյնը կորսնցուցած է իր արժէքը եւ իմաստը եւ Հայաստանի հանդէպ ունեցած թշնամանքն է որ կը մղէ Դաշնակցականները պաշտպանել զայն: Ապա յաղթական կեցուածքով բանախօսը հարցուց.— Դաշնակցականները քանի՞ թնդանօթ, ռազմանաւ, օդանաւ ու զինուոր ունին, պաշտպանելու եռագոյնը եւ իրականացնելու «Մեծ Հայաստանի երազը»:

Պ. Հրաչ Երուանդը կը խոստովանի, որ իրենք՝ ռամկավարները դէմ են դիկտատուրայի: Բայց երբ թշնամին աւելի զօրաւոր է, պէտք է համակերպիլ ու յարմարիլ: Այն ինչ Դաշնակցութիւնը պատերազմիլ կ'ուզէ հակայ Ռուսաստանի դէմ:

Երբ մէկը պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ այսպիսի ծանրակշիռ մեղադրանքներ ուղղելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան հասցէին, պարտաւոր է իր ըսածները հաստատել փաստերով: Մենք մեր քաղաքական տեսակէտներն ու գաղափարներն ամէն օր կ'արծարծենք տասնեակ թերթերու էջերէն եւ հարիւրաւոր սրահներու բեմերէն: Հրաչ Երուանդէն կը պահանջենք ցոյց տալ մէկ օրինակ, ուր դաշնակցական հրապարակագիրը, բանախօսը կամ գործիչը որ եւ է արտայայտութեամբ ժխտած բլլայ ներկայ հայրենիքի գոյութիւնը եւ թշնամանքի խօսք ուղղած՝ Հայաստանի հասցէին:

Հրաչ Երուանդը պարտաւոր է հրապարակաւ ապացուցանել, որ Դաշնակցութիւնը դէմ է ներգաղթին եւ խանգարած է ներգաղթի կազմակերպութիւնը:

Երրորդ, պէտք է ցոյց տրուի, թէ 12 տարուան տարագրութեան շրջանին ե՞րբ եւ ի՞նչ ձեւով մեր կուսակցութիւնը փորձած է ապստամբեցնել երկրի ժողովուրդը կամ այդ ուղղութեամբ որ եւ է կոչ հրատարակած:

Երբ ժողովուրդ մը կը կորսնցնէ իր անկախութիւնը, արդեօ՞ք պիտի հրաժարի նաեւ իր անկախութիւնը խորհրդանշող դրօշէն:

Երբ տասնապատիկ աւելի զօրաւոր թշնամին դաւադրօրէն կը խորտակէ քու անկախութիւնդ եւ սկզբունքներուդ հակառակ վարչաձեւ կը հաստատէ, դուն պարտաւո՞ր ես համակերպիլ ու սողալ բռի ուժի ոտքերուն տակ:

Ինչո՞վ չափել ձեր բարոյական անկումը, երբ կը փորձէք խեղաթիւրել պատմութիւնը եւ օսմանեան խորհրդարանի ու Գարապէքիրի խնդիրներ մէջտեղ կը հանէք գռեհիկ խուժանավարութեամբ:

Ինչո՞վ կը բացատրէք այն հանգամանքը, որ խորհրդային կառավարութիւնը կը մերժէ ի նպաստ Հայաստանի արտասահմանի մէջ դաշնակցականներու ձեռքով հանգանակուած գումարները:

Ի՞նչ պատասխան ունիք Սահակ Տէր Գաբրիէլեանի նամակին մէջ մատնանշուած այն սխալներուն, որ գործած են անցեալ տարի ներգաղթի կազմակերպման գործին մէջ:

Մի՞թէ որ եւ է գաղափարի հետեւելու համար անպայման բանակ, զրահանաւ, օդանաւ ու թնդանօթ պէտք է ունենալ, կամ այդ ո՞ր երկրի քաղաքական տարագրութիւնն է, որ դուրսէն բանակներով արշաւած ու հաստատած է պետական նախկին ձեւը:

Տաճկահայաստանի հայապատկան հողերու հետապնդումը «ուրիշ Հայաստան» մը ստեղծելու ծրագի՞ր է:

Եթէ մենք վախկոտներ ենք ու «փարիզեան սրահներու մէջ քննադատողներ», ապա ի՞նչ կը կոչուին այն հազարաւոր դաշնակցականները, որոնք իբրեւ պարզ ընդդիմադիրներ տիրող կարգ ու սարքին, տարիներ շարունակ կը մնան բանտերու եւ աքսորավայրերու մէջ:

Եւ, վերջապէս, ինչո՞վ բացատրել Հրաչ Երուանդի մէջ յառաջ եկած նոր փոփոխութիւնը: Երկու տարի առաջ, «Ապագայ»ի խմբագրին հետ եկած էիք «Մայիս 28»ի տօնակատարութեան, յարգանքի բաժին մատուցանելով եռագոյնին, իսկ այսօր, երկու տարի վերջ, գռեհիկօրէն կը ծաղրէք ու կը հեգնէք նոյն դրօշը:

Սրճարանային գռեհիկ բամբասանքները թողէք պառաւներուն եւ հրապարակ իջէք մամուլով պատասխանելու այս 12 հարցումներուն, որոնց շուրջ կը դառնար ձեր «բանախօսութիւնը»:

ԱՇՈՏ – ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ո՞Վ ՄԱՏՆԵՑ ԵՌԱԳՈՅՆԸ

»»» · «««

ԽՄԲ.— Աղեքսանդրիոյ ազգ. երեսփոխաններէն Պ. Գր. Սերթլեան հետեւեալ գրութիւնը հրատարակած է «Յուսաբեր»ի մէջ (28 հոկտ.).

Եգիպտոսի ռամկավար օրգանը հոկտ. 21ի թիւով, «Անցորդ» ստորագրութեամբ, հոգեշահ գրութիւն մը կարդացի: Յատկապէս հարցի մը առթիւ կ'ուզեմ փոքրիկ լուսաբանութիւն մը տալ: Խօսքս Եռագոյնի մասին է: Ինծի անծանօթ «Անցորդ»ը ճիգ կ'ընէ հաստատելու, որ եռագոյնի մատնումին մէջ դեր չունին ոչ անգոյ քաղաքականի ատենապետ տօքթ. Թաշճեանը եւ ոչ ալ առաջնորդ. փոխանորդի տեղապահ Մ. քհյ. Քէօշկէրեանը:

Պատմեմ այն, ինչ որ անձնապէս տեսայ:

Շաբաթ երեկոյ (Եռագոյնի մատնումի օրը) պատահմամբ կ'անցնէի Պ. Կարապետ Լուսարարեանի խանութին քովէն:

— Ի՞նչ է պատահեր նորէն, Պ. Սերթլեան,— կը դառնայ ինծի Պ. Լուսարարեան,— Քաղաքական ժողովը բանի մը վրայ է անշուշտ. քիչ առաջ տօքթ. Թաշճեանը իր հետեւորդներով եւ դաւաղով ոստիկանատուն էին. այժմ գացած պիտի ըլլան:

Տեղեակ չըլլալով ոեւէ բանի, պարոնէն կը խնդրեմ օգտագործել ոստիկանատան դրացի ըլլալու իր հանգամանքը եւ պաշտօնեայէ մը տեղեկանալ թէ ինչ նպատակ ունէր Քաղաքականի պաշտօնական այցը ոստիկանատուն:

Առաջարկս կ'ընդունուի եւ մենք երկուքով կը դիմենք ոստիկանատուն:

Հոն կը հանդիպինք ոստիկանական պաշտօնատարներէն Ապպաս էֆէնտիի (եռաստղ ունեցողներով), որ, ի պատասխան մեր հարցումին, հետեւեալը կը յայտարարէ.

— Մեզի եկած էր Հայերուդ ազգ. տօքթ. Թաշճեան, իր ընկերներով: Կը խնդրէին մեզմէ գալ եւ վար առնել Առաջնորդարանի վրայէն Հայերուդ դրօշը, որովհետեւ,— կ'ըսէին անոնք,— եթէ մինչեւ վաղը դրօշը կախուած մնայ, վաղը որ կիրակի է, ծանր արիւնհեղութիւն պիտի ըլլայ Առաջնորդարանին մէջ: Մերժեցինք իրենց խնդրանքը, որովհետեւ բարձրագոյն իշխանութենէն այդ մասին ոեւէ հրահանգ չունինք: Երբ շատ խնդրեցին, իրենց ընկերացուցինք պարզ ոստիկան մը, իբրեւ տեղեկաբեր, որ մեզի լուր պիտի բերէր եթէ երբեք արիւնհեղութիւն պատա-

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (4)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» · «««««

3.— ԶԳԱՑԱՊԱՇՏ, ԲՆՈՒԹԵՆԱՊԱՇՏ, ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՇՏ

Նարդունիի սիրոյ երգը հոգիի հովուերգութիւն կամ անձնական քնարերգութիւն չէ, որովհետեւ ինքը տառապած չէ այդ թափով, վկայ իր հէքեաթները կամ խման արձակ գրուածքները, որոնց մէջ հեթանոսական սիրոյ ու գեղեցկութեան փառաբանութիւնը կայ թէեւ, սակայն երրորդ անձնաւորութեան մը կողմէն երգուած ի պէս են: Ինքը սիրոյ եւ գեղեցկութեան դիւցազներգուն է առաւելապէս:

Միրտէն աւելի միտքն է, որ կը գործէ Նարդունիի մէջ: Մտածումին արդիւնք են այն իմաստութիւնները, որոնք ցրուած են գրքին ամէն կողմերը: «Սէրը սկիզբն է կեանքին», կամ «Սէ՛ր, պատաճառ՝ վշտի եւ ուրախութեան, կեանքի յարատեւութեան, երկունքներու եւ յարութիւններու» իմացական բնազաւառներէն ծնունդ առեր են:

Նարդունի նախասիրութիւնն ունի ապաւինելու կըրակոտ բառերուն, որոնք սիրոյ ենթական կը ներկայացնեն, եւ որոնք մեր գրականութեան մէջ, առեն մը, գրեթէ արգիլուած էին: Եթէ կինը արգիլուած պըտուղն էր, կնոջական ֆիզիքական գեղեցկութիւնները կենդանացնող ու կարկառուն դարձնող բառերը, գաղափարները ալ արգիլուած էին: Հեռու չէ այն թուականներ, երբ սիրային ինքնարուխ քերթուածները հայածանքի ենթարկուած էին: Ո՛վ որ չէր երգեր ազգային քնարի վրայ, կամ դիւցազներգութիւնը հին դարերուն, կամ հովուերգութիւնը մեր գիւղերուն ու դաշտերուն, առ նուազն ժամանակաւրէպ մը կը նկատուէր գրականութեան մէջ:

Նոր սերունդը յեղափոխութիւն մը մտցուց, ըստ իս, մեր գրական ըմբռնումներուն մէջ: Սիրոյ ճշմարիտ ու հարազատ երգերը տեղ ունեցան մեր նոր գրականութեան մէջ: Հայրենիքի եւ հեթանոս դարերու քերթըւածներուն քով ունեցանք ներանձնական քնարերգութիւնը, ամէնէն անխարդախն ու ճշմարիտը որ կրնայ գոյութիւն ունենալ:

Նարդունիի գրականութիւնը իր տեսակին մէջ նորութիւն մըն էր հետեւաբար, որ կը յիշեցնէր երիտասարդ Օշականի գրական առաջին էջերը:

«Երջանիկը ան է որ կ'ապրի», կը գոչէ գեղեցիկն Սիվան, Բաբելոնի աշտարակը գեղեցիկ հէքեաթին մէջ: Եղրակացութիւնն ալ նոյն բանը կը հաստատէ. Բարուլա վարպետը ներգործութեանը տակն էր գեղեցկութեան խորհրդանշանին, որ Սիվան էր, եւ ի՛նչպէս չըլլար այդ ներգործութեանը տակ.

— «Գեղեցի՛կ եմ ես, տե՛ս, գեղեցիկ եմ եւ ցանկայարոյց: Շրթները, որ կը հալին ինծի, կը տառապին անուշ կիրքով մը: Իմ մորթս կ'այրէ հոգիները: Եւ ոչ ոք կրնայ պնդել, երբ աչքերս կը յառեմ իրեն, թէ յաւիտենականութիւնը աւելի կը նախընտրէ քան վայրկեանը: Ո՞վ է աւելի երջանիկ, իշխա՞նը, որ տաք թեւերուս մէջ կը գինովնայ ու կը խայտայ, թէ թագաւորներդ, որոնց անունը կը պղտորնես պատմութեան մէջ, դո՛ւն, ցուցանք»...

Վարպետ Բարուլան պարտուած է գեղեցիկն Սիվանի առջեւ. Բաբելոնի աշտարակը կէս կը մնայ ու կը կործանի հովերէն. վայրկեանի երջանկութիւնը կը յաղթանակէ: Նոյն եզրակացութեան կուգար քերթողը իր Եւա՛, Եւա՛... աւանդութենէն առած գեղեցիկ ու հզօր պատմուածքին մէջ, երբ Ադամ կը հեռանայ Եդեմէն:

— «Անցո՛րդ, զիս մի՛ դատապարտեր, թէ ինչո՛ւ
Ցաւիտենականութեան պարունակները լքեցի՝
Վայրկեանին գեղեցկութիւնը պաշտելու համար,
Որովհետեւ, կ'երդնում որ,
Անմահութեան պարտէզը լեցուն է
Ձանձրոյթի եւ Ցուսահատութեան ամպերով»:

Չէ՞ք յիշեր Կէօթէի անմահ հերոս Ֆաուստի խօսքը, վայրկեանի գեղեցկութիւնն ու անմահութիւնը խորհրդանշելու համար.

«Verweile doch, du bist so schön».

(Կեցի՛ր, դու ա՛յնքան գեղեցիկ ես):

Նոյն զգայութեան մէկ ուրիշ փոփոխումն է Սոխակները հէքեաթը: Կեանքը առանց սիրոյ տառապանք է, սէրը քաղցր է, անո՛ւշ ինչպէս երազը: Այսպէս ուրեմն, Նարդունիի հէքեաթներուն մեծ մասը բանուած է սիրոյ ոսկեթելերով: Մարմնի գեղեցկութեան գովքը, արտաքին գեղեցկութեան քերթուածները բանաստեղծին զգայապաշտութեան արտայայտութիւններն են: Կ'երգէ անիկա հարիւրաւոր ձեւով ու պատկերով՝ կոյս ստինքներն ու արեւ այտերը, կոկոն շրթները, բարձր ու չինար հասակները: Սիրոյ ուժին ու ջերմութեան տակ է, որ երկու պարմանի սիրտեր, ինչպէս հէքեաթը կ'ըսէ, սոխակներու կը փոխակերպուին, կտուց կտուցի, գիրար սիրելու համար:

Թերեւս հակասութիւն մը պիտի նշմարէ ընթերցողը, երբ քով քովի կրկին անգամ փորձէ կարդալ Եւա՛, Եւա՛... եւ իններորդ տրտմութիւն հատուածները: Եթէ Հանճարը կը կրօրդին մէջ յիմար կ'անուանէր սիրտը, որ հաճոյք կը փնտռէ, սիրելու իր իրաւունքը կը պահանջէ, իսկ առաջինին մէջ, ընդհակառակն Ադամի բերնով կ'անմահացնէ սէրը եւ սիրտին իրաւունքը: Երկու գրուածքներն ալ գեղեցկագոյն էջեր են, եւ կ'ապացուցանեն թէ բանաստեղծը կը տարուբերի երկու զգայութիւններու միջեւ եւ հաւասար ուժով կ'երգէ թէ սիրտին փափաքը եւ թէ մաքին իմաստութիւնը: Մենք կը հաւատանք սակայն, որ սրտին ուղղուած խոհեմութեան յորդորները զուր են, եւ Նարդունի այդ յորդորներուն շնորհաւոր? թալով է, որ մէկը միւսէն աւելի ներզօրութեամբ փառաբանելու ելեր է սէրը, ի գին վայրկեանի գեղեցկութեան նոյն իսկ:

Նարդունի հետեւողական է ինքն իր մէջ: Հեթանոսական սէրը եւ ֆիզիքական գեղեցկութիւնն ու գինեւորու համաչափութիւնը երգելով, քերթողը չէր կրնար բնութեան գիրկէն հեռու ապրիլ: Բնութեան պաշտամունքը երկրորդ զօրաւոր զգայութիւնն է Նարդունիի առաջին էջերուն մօտ: Տպաւորութիւններու այս շարքին մանկութեան բուն մէջ տեսանք արդէն, որ անիկա թաղուած է բնութեան գրկին մէջ: Իր հոգիին մէջ թաղուած բնական սիրոյ այդ զգայութիւնն է, որ յարատեւութիւն կ'առնէ, եւ կը գրաւէ իր տեղը անոր գրականութեան մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

Ի ՓՆՏՍ ՃԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

ԻՒՆ

— o —

Տեսայ եւ փրփրեցայ :

— *Արնաքամ*․․

Ո՞վ իմ հրաշալի հայերէնս, ներէ՛ … եթէ «եօթնյարկանի» հայհոյութիւն մը գլորեմ այդպէս գրողին ետեւէն : Չէ՞ որ *արնաքամ* գրել՝ կը նշանակէ խոցել քու սրբատաշ մարմինդ : Հայերէնի մէջ *իւն* վերջաւորութեամբ ունինք քանի մը բառեր,— *արիւն*, *սիւն*, *ձիւն*, եւայլն : … *իւն* կը վերջանան նաեւ վերացական … բառեր,— *ուրախութիւն*, … *ութիւն*, *բնութիւն*․․․ :

Առնենք նախ առաջին խումբը․— Այս բառերը բարդութեան եւ ածանցման ատեն երբեք չեն փոխեր *իւն* …, ուրիշ խօսքով՝ *իւն* վանկին … բարբառը, *իւ*, երբեք չենթարկուիր կորուսման : Ուրեմն պէտք է գրել *արիւնաքամ* եւ ոչ թէ *արնաքամ*, ինչպէս կը գրենք *ձիւնագնդակ* եւ ոչ թէ *ձնագնդակ*, *սիւնազարդ* եւ ոչ թէ *սնազարդ* :

… պիտի տրուի թէ ինչո՞ւ *արիւն* բառէն կազմուած մէկ բարդութեան մէջ *իւն*ը փոխուած է *ենի*,— … սովորութիւն չէ *արիւնակցութիւն* գրել, այլ միշտ՝ *արենակցութիւն* :

Պէտք է գիտնալ, որ կարգ մը բառեր բարդութեան մէջ կը մտնեն կամ կ'ածանցուին ուղղական հոլովով, իսկ կարգ մը բառեր ալ՝ զանազան հոլովներով, (օրինակները պարզ ցոյց տալու համար՝ չեմ խօսիր *խնդիրի* մասին,— *բնութեան խնդիր*, *սեռի խնդիր*,— ոչ ալ թէ ի՞նչ հոլովներ կը տրուին այս *խնդիր*ներուն) : Այսպէս ծանօթ են *Հայր* բառին երկու տեսակ ածանցները,— մէկը առանց հոլովման՝ *Հայր*, *Հայրական*, միւսը հոլովեալ՝ *Հօր*, *Հօրենական* : Այս երկրորդ ձեւով՝ *կնոջական* :

Հիմա գանք մեր բառերուն : *Իւն* վերջաւորութեամբ բառերը, գրաբարեան սովորութեամբ, կը հոլովուին այսպէս․— *արիւն*, *արեան*, *բնութիւն*, *բնութեան* : Ահա այս հոլովեալ ձեւն է, *արեան*, որ, բարդութեան ատեն կորսնցնելով *ա* տառը, դարձեր է *արենակցութիւն* : Այս օրէնքով ունինք *բնութենապաշտ* բառը, որ կազմուած է հոլովեալ *բնութեան* ձեւէն : Դարձեալ այս օրէնքով է որ կ'ըսենք *միութենական* եւ ոչ թէ *միութիւնական* :

Ուրեմն, եզրակացնելով,— *իւն*ը երբեք չի կորսուիր, հետեւաբար ռնիր է գրել *արնաքամ* : Բայց *իւն* վերջաւորութեամբ բառերու հոլովեալ ձեւերէն կարելի է շինել բարդ կամ ածանցեալ բառեր, *արիւն — արեան — արենակցութիւն*, կամ *միութիւն — միութեան — միութենական* օրինակներու կանոնով :

ԱՍՈՂԻԿ

…վեր, գրօշը վար առած պահուն : Սա… գրօշը վար պիտի առնէին իրենք : …մերժեցինք նման հրահանգ տալ …իր պաշտօնեային» :

Ահա այսքան պարզ ու յստակ եղաւ …պաս Լֆինոիի յայտարարութիւնը : Եւ արդէն Աղեքսանդրիոյ ամբողջ …թիւնն ալ գիտէ, որ իրաւամբ այսպէս եղած է : Հայ դրօշը Առաջնորդարանի վրայէն վար առնուած է Ա… առաջնորդարանի դաւաղին ձեռքով եւ …Թաշճեանի ու իր ընկերներու …մանով, եւ ասոնց իսկ ներկայութեան :

Պատրաստ եմ ներկայանալ ոեւէ ա…անի, եւ փաստել բոլոր ըսածներս : Զիսատած պարագայիս, երբ ամ…անալ իմ իրր զրպարտիչ, պատ…եմ մէկի դիմացը տալու փոխա…ել :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅՑԵԼՈՒՍ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

…Նոյեմբեր 17ին Երեւան հասան …ը հայ եւ միւսը ռուս երկու փրոֆէսէօրներ :

Այս այցելութիւնը կը կատարեն …Հայաստանի կրթական գործավարութեան հրաւէրով, շարք մը դասախօսութիւններ տալու եւ երկրին գիտական շրջանակներուն հետ կապ պահելու նպատակով :

Այցելու փրոֆէսէօրներն են, Փրոֆ․ Վ․ Ա․ Համբարձումեան, …համալսարանի դասախօս Լէնինկրատի …համալսարանին, վարիչ Պուլկովոյի …աստղադիտարանին տիեզերագիտական բաժնին : Մեծ աստղաբաշխ — բնագէտ է : Փրոֆ․ Իվանենկօ, տեսաբան — բնագէտ, մասնագէտ կվանտեան մեքենաբանութեան ճիւղին, կը պաշտօնավարէ …ակադեմիկոս Եոֆֆէի ղեկավարութեան տակ բնագիտա — ճարտարագիտական կաճառին մէջ :

Այս երկու փրոֆէսէօրները շարք մը դասախօսութիւններ պիտի տան Երեւանի բնագիտութեան եւ տարրաբանութեան գիտահետազօտական բաժնին մէջ, որ նոր կազմակերպուեցաւ :

Ահա նիւթերը, որոնց մասին դասախօսութիւններ պիտի ընեն փրոֆէսէօրները․

1․— Փրոֆ․ Իվանենկօ եւ փրոֆ․ Նաւակատիքեան պիտի խօսին աշխատանքներուն մասին այն համաժողովին, որ վերջերս գումարուեցաւ Լէնինկրատի մէջ հիւլէի միջուկի ուսումնասիրութեան մասին :

2․— Փրոֆ․ Վ․ Համբարձումեան պիտի խօսի աստղաբաշխութեան բնագիտական նոր հարցերու մասին :

3․— Փրոֆ․ Իվանենկօ պիտի խօսի տիեզերական ճառագայթներու մասին :

Խորհ․ Հայաստան փափաքելի կը գտնէ, որ շարունակուին այս այցելութիւնները, կապ պահելու համար Երեւանի եւ Մոսկուայի, Լէնինկրատի գիտնականներուն միջեւ :

Հայաստանի գրողները

— :-: —

Հոկտ․ 18ին, Հայաստանի գրողներուն կողմէ պատգամաւորութիւն մը, նախագահութեամբ Շիրվանզադէի, այցելեց կրթական նոր գործավար Լ․ Արիսեանի : Պատգամաւորութեան մաս կը կազմէին Ալազան, Զ․ Եսայեան, Ս․ Մելիքսէթեան, Դ․ Դեմիրճեան, Վ․ Նորենց, Գ․ Մահարի, Ս․ Զօրեան, Մ․ Մանուէլեան, Արազի, Մ․ Սարեան, Տ․ Հախումեան, Խ․ Սարգսեան, Տարօնցի, Գ․ Բես :

Խօսակցութիւններուն ներկայ էին նաեւ գործավարին օգնականները Տ․ Մուշեղեան եւ Ս․ Դաւթեան, արուեստի բաժնի վարիչ Խորէն Աճէմեան :

Շիրվանզադէ շնորհաւորեց կրթական նոր գործավարը, յառաջ մաղթելով որ այսուհետեւ կրթական գործավարութեան եւ Հայաստանի գրողներուն միջեւ յարաբերութիւնը աւելի ուժեղ դառնայ, գործավարին ներկայացուց գրողներու կեանքի պայմաններուն բարելաւման հարցը :

Ալազան, իբրեւ գրողներու Միութեան քարտուղար, ներկայացուց միութեան կատարած աշխատանքները, կարդաց ցանկը 1ուկէս տարուան մէջ լոյս տեսած գիրքերու, յիշատակեց մինչեւ Միութեան համագումարը լոյս տեսնելիք գիրքերը :

Ցետոյ մտերմական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցաւ կարծիքներու փոխանակութիւն :

Ի վերջոյ խօսեցաւ Լ․ Արիսեան, կրթական գործավարը, արծարծուած խնդիրներուն մասին : Այս խօսակցութիւնը տեւած էր 3 ժամ :

Պետական ԿՈՄԻՏԱՍ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

»»»·«««

Հոկտ․ 22ին Հայաստանի մէջ կը սկսին պետական «Կոմիտաս» նուագախումբին համերգները :

Առաջին համերգը տեղի կ'ունենայ Երեւանի մէջ Մշակոյթի Տունը : Նըւագախումբի կազմին մէջ են Ա․ Գաբրիէլեան (առաջին ջութակ), Գ․ Սարաբեան (երկրորդ ջութակ), Մ․ Տէրեան (ալթօ), Ս․ Ասլամազեան (թաւջութակ) :

Նուագախումբը կը ներկայանայ նոր կազմով : Գ․ Սարաբեան կը փոխարինէ Օհանջանեանը, որ վերջերս մեռաւ ողբերգական մահով մը :

Նուագախումբը համերգներ կուտայ նաեւ Լէնինկրատի եւ Հայաստանի այլ քաղաքներուն մէջ :

Կոմիտաս նուագախումբը մեծ յաջողութիւն գտած է շնորհիւ իր շնորհալի արուեստագէտներուն : Շրջագայած է Ռուսիոյ բոլոր անկիւնները : Իր երգացանկին մէջ կան եղանակներ Չայկովսկիէն, Պեթհովէնէն, Շուպերթէն, Տանիեւէն, եւն․ :

Նուագախումբն առաջին անգամ պիտի նուագէ Իպպոլիտով — Իվանովի 4 մասէ բաղկացած սիւիթը, որուն թեման հայկական է :

Նուագացանկը լրացուած է երիտասարդ երաժշտագէտներու՝ Արամ Ստեփանեանի, Կարօ Զաքարեանի եւ այլոց երգերով :

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒ

»»»·«««

Այնպէս ինչպէս խօսք կ'ըլլար այս տարի հայ գրողներու արշաւներ կազմակերպել արտասահմանի հայ գաղութներուն մէջ, նման ծրագիր մը կը մշակուի ներկայիս Մոսկուայի մէջ : Գրողներու արշաւ մը պիտի կատարուի դէպի Անդրկովկաս,— Բագու, Թիֆլիզ, Երեւան : Այս առթիւ կատարուած խորհրդակցութեան մէջ այսպէս բանաձեւուած է գրողներու այս արշաւներուն նպատակը․— «Արշաւին մասնակցող գրողները ստեղծագործական հաւաքոյթներ պիտի կազմակերպեն Երեւանի, Բագուի եւ Թիֆլիզի մէջ, ծանօթացնելու համար գրականութեան եւ քննադատութեան ասպարէզին մէջ կեդրոնի եւ ծայրամասերու նուաճումները, ծրագիր մը մշակել թարգմանութիւններու մասին, որոնք պատահականութեան ձգուած են, պայմանաւորուիլ երկրին գրողներուն հետ, տեղեկատու էջեր հրատարակել այդ երկիրներու գրական կեանքին մասին :

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵՆԷՆ

»»»o«««

Քանի մը տարիէ ի վեր Ֆրանսական ընկերութիւն մը «Ligue pour l'instruction des illettrés» յանձն առած է ձրիաբար Ֆրանսերէն ուսուցանել անխըտիր բոլոր օտարականներուն :

Այս պատեհութիւնը բոլորէն աւելի մեզ պիտի շահագրգռէր : Որովհետեւ միւս օտարականներէն շատերը իրենց ազգային լեզուի համապատասխան բառեր կը գտնեն Ֆրանսերէնի մէջ, եւ ատոր շնորհիւ աւելի դիւրին կը վարժուին : Իսկ ոմանք ալ Ֆրանսական գաղթավայրերէն են ու քիչ շատ կը հասկնան լեզուն : Որքա՜ն հայ բանուորներ կը ճանչնամ որ դժուարութեան կը մատնուին, լեզու չգիտնալով :

Անցեալ օր հետեւեալ պատմութիւնը իմացայ․— Գործարանի մը վարպետը հայ բանուորի մը կը բացատրէ ընելիքը, ձեռքի – ոտքի շարժումներով : Մեր հայրենակիցը փոխանակ ըսելու թէ «շատ լաւ, պարոն հասկըցայ», կ'ըսէ․

— «Moi, Monsieur, ta gueule, ta gueule, merci» : Վարպետը նախ զայրացած ապա զարմացած կ'որոշէ կանչել Ֆրանսագէտ Հայ մը որ կը լուսաբանէ եղածը : Երբ մեր խեղճ բանուորը կը հասկնայ իր ըրած անգիտակից անարգանքը, կը կարմրի ու քարացած կը կենայ, իսկ վարպետը կը թելադրէ որ Ֆրանսերէն սորվի :

Այսպէս ուրեմն, պատեհութիւն կայ ձրիաբար սորվելու տեղական լեզուն, որու այնքան պէտք ունինք : Օգտըւինք այս պատեհութենէն : Կազմակերպիչները միեւնոյն ատեն կը տրամադրեն դասագիրք, գրիչ, թուղթ, եւն․ : Անցեալ տարի ես ալ կը յաճախէի Ժանթիյիի իրիկնային դասընթացքին եւ բաւական օգտուեցայ : Սկզբնական շրջանին 50—60 հետեւող կար, մեծ մասով Հայեր, դժբախտաբար ի վերջոյ մնացինք 7 հոգի երկու դասարանի մէջ : Հակառակ ատոր մարդիկը շարունակեցին դասընթացքը մինչեւ արձակուրդ :

Զա՞րմեր թղթախաղը զոհել եւ լեզու սորվիլ, հետեւելով այս դասընթացքին որ կը տեւէ մէկ եւ կէս ժամ :

Ժանթիյիի դասընթացքը վերաբացուեր է նոյ․ 6ին եւ տեղի կ'ունենայ շաբաթը 3 անգամ, երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկունները : Պանեօյի մեր ղպրոցի վարչութենէն կը խնդրենք դիմել այս ընկերութեան որպէսզի մեր գիւղացիներն ալ օգտըւին :

Լ․ Տօնիկեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ՀԱՍԿՑԷՔ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Կ'ՈՒԶԷՔ

■■■

Իբրեւ չէզոք եւ անկողմնակալ ընթերցող, մերթ կը հետեւիմ հայկական թերթերու : Որչափ կը տեսնեմ՝ մեր հայրենակիցներուն իրարու հանդէպ բռնած դիրքը շատ հեռու է տրամաբանական եւ խրախուսիչ ըլլալէ :

Բանվէճ, թշնամանք, յետնագոյն նպատակներ, նախանձ, ատելութիւն, եսապաշտութիւն, դաւ, փոքրոգութիւն, եւ ամէն կարելի եւ երեւակայելի գէշութիւններ հայանուն անձերու եւ հայատառ թերթերու մէջ, իբրեւ թէ երկու ոխերիմ ազգեր իրարու դէմ կռիւ կը մղեն :

Կը նշմարեմ թէ այս ամէնուն մէջ, ազգային շահերէ աւելի, անհատական ու խմբակցական հաշիւներ դեր կը խաղան : Կը հասկնամ ու ցաւելով կը ցաւիմ որ այս մարդկային կիրքերը կը կիրարկուին հայկական կոչուած հարցերու մէջ :

Սակայն, կայ կէտ մը որ լաւ չեմ հասկնար : Տարբեր գոյներու պատկանող կարգ մը Հայեր սանձարձակ ու խլացուցիչ փրօփականտ մը կը մղեն ի նպաստ Հայաստանի (այսինքն Երեւանի), միւս Հայերուն մօտ :

Ու կը մտածեմ : Աշխարհքի ո՞ր հողամասին մէջ, պատմութեան ո՞ր շրջանին դիտուած է որ ազգի մը մէկ մասը միւսին փրօփականտ ընէ ի նըպաստ իր հայրենիքին : Երեւոյթը շատ անհեթեթ է եւ եզրակացութիւնները խորապէս ցաւալի են :

Ռամկական առածը կ'ըսէ թէ լաւ բան մը գովեստի պէտք չունի եւ շատ փառաբանուած ապրանք մը միշտ կասկածելի է : Բնաւ հանդիպա՞ծ էք որ միեւնոյն ընտանիքի անդամներ մէկը միւսին իրենց տունը ներբողեն : Կամ ընտանիքին անդամները հարազատ չեն եւ կամ տունը հայրենի չէ :

Արտառոց կացութեան այլանդակ հետեւանքը :

Գ․

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՀՆԱՐԱՒՈՐ Է ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ ՄԻԱՅՆ

»»»·«««

«Նոր Երկիր», հին հնչակեաններու Փարիզի օրկանը, կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (4 նոյ․)․

— «Երկու տարի առաջ, երբ Հայաստանի Գործկոմի նախագահ Պ․ Տէր Գաբրիէլեան Փարիզի մէջ յայտարարեց թէ՝ Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է արտասահմանի հայութեան զանգուածային ներգաղթը դէպի հայրենիք, եւ թէ՝ «այս տարի 30,000 հայ գաղթականներ պիտի ընդունուին», ցնծութեան աղաղակ մըն էր որ փրթաւ տարագիր եւ հայրենազուրկ հայ բանուորներու կուրծքերէն, տագնապէ տագնապ գլորուող բանուորներու, որոնք պատրաստ էին ամէն ինչ զոհել եւ երթալ խաղաղօրէն ապրիլ ալեւոր Մասիսի հովանիին տակ, ինչպէս պատրաստ եղած էին իրենց թանկագին կեանքը զոհելու՝ անկախ կամ ինքնավար Հայաստանի մը կազմութեան համար : Այս ցնծութիւնը եւս աւելի անխառն եւ ընդհանուր պիտի ըլլար, եթէ ներգաղթողներու մէջ դասակարգային կամ կուսակցական խտրութիւն չդրուէր, եւ ոչ ալ պահանջուէր, որ ներգաղթի թեկնածուները հրաժարելով հրաժարէին իրենց պատկանած կուսակցութիւններէն որոնք կէս դարէ ի վեր գերագոյն պայքար մղած էին յանուն ոչ միայն ճնշուած հայ ժողովուրդի, այլեւ բոլոր հարստահարուած ժողովուրդներու ազատագրութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան :

Այս շեշտակի խտրութիւնը, զանգուածային ներգաղթին յետաձգումը եւ բնակարաններու կառուցման համար արտասահմանէն պահանջուած նիւթական աջակցութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայաստանէն վերջերս փախչողներու տխուր նկարագրութիւնները պատճառներ եղան որ ի նպաստ ներգաղթի բացուած հանգանակութիւնները չտային ակնկալուած արդիւնքը, մանաւանդ որ հայ մեծահարուստները անհաղորդ կը մնային՝ յանուն Հայրենիքի վերելքին կատարուած այս շարժումին :

Արտասահմանի մէջ կորստեան դատապարտուած հարիւր հազարաւոր հայ աշխատաւորներու հայրենիք վերադարձը, սակայն, պէտք չէր կապուէր անոնցմէ ակնկալուած նիհար գումարին, որ, լաւագոյն պայմաններու տակ իսկ, անբաւական պիտի ըլլար հազարաւոր բնակարաններու կառուցման : Ներգաղթի նախագիծը Հայաստանի կառավարութեան լաւագոյն յղացումն է : Երկիրը ոչ միայն պիտի օժտուէր հազարաւոր աշխատաւոր բազուկներու արտադրական ուժով, այլեւ ի դերեւ պիտի հանէր Թուրքիոյ կողմէն Հայաստանի գոյութեան դէմ յղացուած եւ սիսթէմաթիքօրէն գործադրուող դիւային ծրագիրը :

Ներգաղթը, ուրեմն, պէտք է արագօրէն եւ զանգուածային կերպով կատարել՝ պետական միջոցներով : Լրջամիտ ո եւ է մէկը չի կրնար հաւատալ, որ այդ հսկայական գործը կարելի է գլուխ բերել հայ բանուորներու փոխ գրպաններէն դուրս գալիք փըրանքներով : Հայ բանուորները պիտի չխնայեն անշուշտ ոչ իրենց դրամը եւ ոչ ալ իրենց կեանքը, երբ հնչէ վայրկեանը, բայց ներգաղթը Խ․ Միութեան կառավարութեան միջոցներով միայն կրնայ իրագործուիլ :

Թուրքը հանգիստ նստած չէ : Ան ալ աւերակոյտի վերածուած իր նահանգները կը լեցնէ արտասահմանէն 100 հազար Թուրքեր հրաւիրելով եւ զանոնք հրապուրելու համար կանգ չառնելով ոչ մէկ միջոցի առաջ :

Խ․ Միութիւնը արտասահմանի մէջ պրոպականտ մղելու համար միլիոններ կը ծախսէ : Բոլորէն լքուած մարտիրոս հայ ժողովուրդին առջեւ Խ․ երկիրներու դռները լայն բանալով ամէնէն ազդու պրոպականտը մղած պիտի ըլլայ ան» :

ճարը նային : Կ'ըսուի թէ տակաւին հարիւրին 30 դուրս պիտի հանեն : Գալով կիներուն, կարի գործի մէջ այս տարի առաջուան շարժումը չկայ :

Ցակոբ

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Հոկտ․ 31ին ահռելի ոճիր մը գործուեցաւ Կասիօլի շաքարեղէնի վաճառատան մէջ՝ որ սեփականութիւնն է ծանօթ առեւտրական Պ․ Արտաշէս Պօյաճեանի : Կէսօրուան դադարէն յետոյ երբ վաճառատան պաշտօնէութիւնը խանութ կը դառնար՝ գոց գըտաւ դուռը : Վաճառատան վարիչը Պ․ Հրանդ Մաթէոսեան սովորաբար խանութը կ'ըլլար կէսօրուան դադարի պահուն, կամ ամէնէն կանուխ կուգար, խանութը ինքը բանալու : Կասկածէ տարուած՝ ի վերջոյ դուռը կոտրելով մտան խանութ, ուր գտան Հրանդի դիակը : Գանկին ետեւէն ըստացած տապարի երկու հարուածէ անշնչացած էր հէք զոհը : Ոստիկանական եւ դատական իշխանութիւնները փութացին դէպքին վայրը եւ տարաբախտ երիտասարդին դիակը փոխադրել տուին դիարաննարան :

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները, ոճրագործը երեւան հանելու համար : Ինքն իր մէջ քաշուած, իր գործին նուիրուած, ոչ մէկ թշնամի ունէր զոհը : Չի կարծուիր նաեւ որ ոճիրը գողութեան համար գործուած ըլլայ : Զոհին գրպանէն ելաւ 14,500 լէյ եւ դրամարկղին բանալին : Դրամարկղին մէջ 100 հազար լէյէն աւելի գումար մը կար :

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

»»»o«««

ԱՆԻԷՌ․— Անիէռի եւ Պուա Քոլոմպի մէջ անգործութիւնը կը շարունակուի միեւնոյն թափով : Նախկին անգործները որ երբ երկու տարիէ ի վեր նպաստով կ'ապրէին մտահոգութեան մատնուած են որովհետեւ նըպաստի մարմինը քանիցս ազդարարած է որ գործ գտնեն : Անիէռի անգործներուն նպաստը կը շարունակեն տակաւին ու նոր անգործներ ալ կ'արձանագրեն : Իսկ Պուա Քոլոմպը որ բախտաւոր կը համարուէր, այժմ անելի մատնուած է : Պ․ Մ․ Թխիէի յաջորդը նախ Հայերուս նպաստը կըճատեց, իսկ երկու ամիս վերջը ատանց բացատրութեան կտրեց : Երբ հայրենակիցները բողոքեցին, օրինակ բերելով Անիէռը, որ առանց կրճատելու կը շարունակէ, պատասխանեց թէ ան հարուստ է, իսկ Պուա Քոլոմպ պիւտճէ չունի : Աշխատանքի նախարարութեան պաշտօնեան ալ «դուք գացէք, մենք կը քննենք» կ'ըսէ եւ կը ճամբէ :

Ուրիշ աննպաստ լուր մը․— Տըլաժ ինքնաշարժի գործարանը ուր մեր շրջանէն բաւական Հայեր կ'աշխատին, մօտ երկու հարիւր գործաւորներ (տեղացի եւ օտարական), մինչեւ ուրբաթ միջոց առած է որ իրենց գլխուն

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ»

ՔԱՅՔԱՅՈՒՄ ԵՒ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

(Դ․ եւ վերջին մաս)

…նր շունչ մը առաւ : Սաղաւարտին տակ քրտինքը կը հոսէր ճակատին եւ վիզէն : Չէր համարձակեր ըսել : Հիմա իր կռնակէն կը դղրդէր …նին ձայնը Գպրապետ Աղայեանի․— Ցայս յարկ նուիրանաց ուխտի …ան տաճարիս, ժողովեալք աստ …Տօր ի խորհուրդ պաշտման․․․

Աղայեանի ձայնին պարծուկ սեթեւեթ … քահանան արթնցուց ամէն ժամանակէ աւելի : Հիմա նորէն մարդոց …ում, խորհեցաւ : Ցանկարծ քուն…երուն ճնշումը քիչ մը հանդարտեցաւ : Քրիստոս օգնական ինծի, կը …էր ինքն իրեն : Տառապագին աչքերով կը յառէր խորանին խաչելութեան : Իր բաղկացած երկու էութիւններուն մէկուն ձայնը կ'ազդարարէր ի…ն․— Մի՛ նայիր շատ առաջ : Բայց …այս ազդարարութեան պատճառ… …ւեցաւ առաջ նայիլ, դէպի …պատը, խորանին վերի կող…ը : Հոն սակայն մէկը կը կենար, պատուհանին շրջանակին կրթնած, թեւերը խաչաձեւած, սիկարէթը բերանը : Անլուր լրբութի՜ւն : Տէր Հայկազուն կուլ տուաւ աղաղակը : Երկրորդ ակնարկին՝ այս մէկը սակայն այլ եւս Սարգիս Քիլիքեանը չէր որմէ կը զանէր : Այս մէկը առ այժմ ոչ մէկն էր :

Պատը քարացած ամայի կը ցցուէր : Ցետոյ նորէն եկաւ մուխը, եւ փոխարկուեցաւ ամէն տեսակ հնարաւոր մարդոց, բայց, ի վերջոյ, պատահեցաւ որ պատարագի զգեստով քահանայ մը կեցած էր հոն : Տէր Հայկազուն բակերը ծիծաղելի գտաւ, քանի որ այդ քահանան նոյն ինքն ըլլալու է : Բայց այսպէս ալ չէր, որովհետեւ ինքը չէր կրեր զինուորական թաղիքէ գլխանոց, այլ ոսկեդրուագ սաղաւարտ :

— «Օրհնութիւն եւ փառք Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ»․․․ Աւելի առաջ չգնաց : Պատին վրայի մարդուն եւ իրեն միջեւ կը տատանէր իր սեփական ձայնը եւ ականջը ծակելով ներս կը մտնէր : «Ի՞նչ խայտառակութիւն է ըրածդ օր ցերեկով : Ինչի՞ համար այս աղօթքը» : Տէր Հայկազուն իր նայուածքովը կը դիտէր խունկի վերամբարձ ամպերը : Բայց կերպարանքըն ու ձայնը չէին հեռանար իրմէ : «Ի՞նչ սատանայ Աստուած ըլլալու է ան որ իր բարեպաշտ հայ ժողովուրդին գլխուն ասանկ տարիներ բերաւ»․․․

Տէր Հայկազուն սկսաւ ըստ կանոնի երգել․— «Սուրբ Աստուած, սուրբ եւ հզօր, սուրբ եւ անմահ, ողորմեա մեզ : Պահեա՛ զմեզ ի փորձութենէ եւ յամենայն նեղից» : Ասոր փոխ սաղմոսը հիմա Քիլիքեանէն չէր գար, այլ նոյն ինքն իրմէ․ — «Չես հաւատար, չես հաւատար, այո՛, հրաշքին : Համոզուած ես որ վաղը չորս ու կէս հազար հայկական դիակներ Տամլաճըքը պիտի ծածկեն» : Սարկաւագը Տէր Հայկազունին երկնցուց բուրվառը, որպէսզի ըստ սովորութեան խնկարկէ ժողովուրդին : Խելագար պապակ մը ղողացուց Տէր Հայկազունը : Պատին այլեւս ոչ ոք կը կրթնէր : Բայց սա՛ ձայնը մօտ էր առաջուան պէս,— «Չես մեռցնել կ'ուզես, մեռցո՛ւր զիս, տեսնեմ, եթէ քաջ ես» :

Բուրվառը քահանային ձեռքէն դետին ինկաւ թրթռալով : Այս երկվայրկեանին բոլորովին նոր Տէր Հայկազուն մը կեցաւ կանգնեցաւ : Վայրագ գոռումով մը բանեց արծաթեայ ծանր աշտանակներէն մին եւ ճօճեց գլուխէն վեր : Բայց իր թշնամին գտնելու համար չյարձակեցաւ դմբէթի պատին տեսիլքին վրայ, ո՛չ, այլ ուղղակի վարը ժողովուրդին վըրայ ինկաւ կատաղաբար :

Թարգմ․ ԵՏԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Քրէպիյյօն, թատերագիր հեղինակը, իր «Քաթիլինա» ողբերգութիւնը լմնցնելէն քանի մը տարի առաջ, ծանրօրէն հիւանդացաւ :

Իր բժիշկը, Հէրման, այս առիթէն օգտուիլ ուզելով, խնդրեց, որ առաջին երկու արարուածներուն ձեռագիրները իրեն տայ :

— Երբէ՞ն ի վեր, արդեօք, սպանիչը իրաւունք ունի իր զոհերուն ժառանգորդը ըլլալու, կը հարցնէ հիւանդը :

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Շառլ Պօալէր, մեծ բանաստեղծը, բառին իսկական առումով ձեւապաշտ մարդ մըն էր :

Օր մը իր դերձակը կը մտնէ անոր սենեակը եւ կը խնդրէ վճարել իր մէկ պարտքը․

— Պարո՛ն, կ'ըսէ Պօալէր նեղացած, դուք բնաւ գաղափար չունի՞ք թէ ինչպէս պէտք է վարուիլ լաւ ընկերութեան մը մէջ : Ի՞նչպէս կրնաք ներկայացնել ինծի ձեր վճարման տոմսը, երբ ես նախաճաշի եմ նստած : Եթէ ինծի հետ գործ մը ունիք, նախապէս ձեր գալը պէտք է ծանուցանէք այցետոմսով մը :

Դերձակը դուրս կ'ելլէ եւ այնպէս կ'ընէ, ինչպէս պատուիրած էր :

Պօալէր իր միակնոցով ուշադրութեամբ կը դիտէ դերձակին այցետոմսը, եւ զայն վերադարձնելով սպասաւորին կ'ըսէ․

— Ըսէ պարոնին, թէ տունը չեմ :

ԱԶԳ. ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՓՐՈՖ. ՌՈՒԻ

Խորհրդարանը 120,000 ֆրանքի վարկ մը քուէարկեց, փրոֆ. Ռուի ազգային յուղարկաւորութեան համար որ տեղի կ'ունենայ այսօր: Հանգուցեալ գիտնականը պիտի թաղուի փանթէօրեան հաստատութեան մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ԾՈՄԸ

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Պէյրութի մէջ մէկէն մինչեւ վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուած բանուորները (ընել կ'ուզէ համայնավարներ) ծոմ կը պահեն: Կառավարութիւնը հրամայած է զանոնք կերակրել արուեստական միջոցներով:

Փարիզ եւ շրջակաները

Յ. Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խնդրի մը համար, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ, ՍԱՐՍԷԼԻ եւ Քաշանի Կոմիտէները, այս Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 2.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի վերնայարկը: Մէթրօ՝ Les Gobelins.

× ՌՈՍՏՈՄ խումբը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Templeի սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ «Ռազմիկ» խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Արփիար Մարտիրոսեանի բնակարանին մէջ:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Թ Է Յ Ա Ս Ե Ղ Ա Ն

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Պանեօ – Քաշանի Արծիւ ենթակոմիտէին կողմէ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 2.30ԷՆ 7

Salle de Banquets et Noce. Place Condorcet. Bourg-la-Reine,

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր

Ծախքերու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք 50

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ (ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ)

Նախաձեռնութեամբ ֆրանսայի նախկին պատերազմիկներու ընկ.ցութեան եւ մասնակցութեամբ Զ. Ռ. Մ-ի Լիոնի մասնաճիւղին

Այս Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին

Հայերու ժամադրավայր փլաս կիշառ ժամը 12.30ին:

կը խնդրուի ըլլալ ճշտապահ, եւ ներկայանալ արտաքինով:

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն երեկոյեան ժամը 9ին ընկերա-համակրական թէյասեղան, Պ. Քէնտիրեանի ճաշարանին մէջ 40 rue Pierre Cornielle. Lyon.

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ք. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25 ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԱՔ ՄԱՀՈՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

29, Ave. Mac-Mahon. 29 Métro: Etoile

Սիրուն անակնկալներ, թառ, երգ ու պար

Առաջնակարգ ջազ «Union Jaz de Lido» ժամը 10էն մինչեւ լոյս

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ — ՄՈՒՏՔԸ 10 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

Կիրակի 19 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին,

ՌՈՒ ԲԱՌԱՏԻ, ԳՈՆՍԷՌ ԳԼԱՍԻՔ (ՍԱԼ ԲՌԱԴ)

Ազգային, կրօնական, շինական եւ գեղջուկ երգեր բազմաձայն երկսեռ խումբով: Տոմսերը կը ծախուին՝

28, rue Thubaneau (Ա. Տիրատուրեան), 4, rue Montgrand (Գօնսէռ Գլասիք) եւ Միութեան անդամներուն մօտ:

20րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Salle Studio Rudolfի մէջ, 6bis Rue Campagne Première, մէթրօ՝ Raspail

11 Նոյեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

կը ներկայացուի

ԵՐԲ ՄԱՌԱԽՈՒՂԸ Կ'ԻՋՆԷ...

(ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ, տրամ երեք արար) եւ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԱ (զաւեշտ)

Կը մասնակցին Տիկիններ՝ Լիւսի Պետրոսեան, Ժէնիա Շահ-Պարոնեան, Պ. Պ. Գմբէթեան, Թորոսեան, Լաթիֆեան, Գազանճեան, Շահլամեան, Սանճագ, Մազմանեան, Պշտիկեան եւ Կոթիկեան:

Տոմսերու գիները՝ 5, 7.50 եւ 10 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին Հրանտ-Սամուէլ գրատունը եւ սովորական տեղերը:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական ամէն տեսակի հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն, ֆրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կանացի հիւանդութիւններ:

Բժշկումը կը կատարուի, X ճառագայթներով եւ ելեքտրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Քուրօն՝ սկսած 100 ֆրանքէն, պրէճ՝ ամերիկեան սիստէմով:

Արժէքները շատ մատչելի. մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու:

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8: Կիրակի եւ տօն օրերը՝ 9—4:

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ: Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տօքթ. Յ. ՏԻՐԱՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ՝ ՄԱՆԿԱՆՑ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

փոխադրուած է 53 Rue du Four 53. Paris (6)

Métro: St. Sulpice եւ Sèvres, Croix-Rouge

Tél. LITTRÉ 49-23

Ուշադրութիւն

ՅԱՅՏՆԻ ԴԵՐՁԱԿ ԵՒ ԿԵՐՊԱՍԱՎԱՃԱՌ

ԽՈՐԷՆ ՆԱՃԱՐԵԱՆ

փոխադրուած է 23, rue Nationale (Ա. յարկ)

Marseille

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յայտնի աստղագէտ Հոգեբան Tamu-Rhos որ եկած է Արեւելքէն, համաձայն ձեր ծնունդի թուականին եւ ձեռքի գիծերուն կը գուշակէ ձեր անցեալը, ներկան եւ ապագան: Կուտայ ճիշտ եւ մաքրիմ խորհուրդներ ձեր սիրային, ամուսնական կեանքի մասին: Թղթակցութեամբ՝ 10 ֆրանք: Անձամբ դիմողներու՝ դիմագծերու եւ աստղերու գուշակութեամբ 15 ֆրանք:

Դիմել ժամը 10—12 եւ 2—7, Mr. Tamu-Rhos

26 Rue St. Placide, Paris (6) Մէթրօ՝ Vaneau

ԼԱՒ ապրանք եւ ԱԺԱՆ

T.S.F. 4 լամբ ցառանդի 1 տարի 950F

ԿԱՆԻԽԻԿ եւ ԱՊԱՌԻԿ

Ֆօնօներ կը ծախուին մեծ զեղչով

"RADIO-MUSIC" L. Nichanian 56, rue Piat PARIS (XXe)

Տուփեր եւրոպական եւ արեւելեան 10F

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN 40, rue Chaponnay. Lyon

ՄՈՒՇՏԱԿՆԵՐ՝ RAZDAMի մօտ

Le Société des Pelleteries & Fourures Françaises

կ'ընծայէ վճարման մեծ դիւրութիւններ՝ առանց ձանձրացուցիչ ձեւակերպութիւններու:

58 RUE CAUMARTIN, PARIS. Métro: Havre - Caumartin

(Սէն Լազարի կայարանէն 2 վայրկեան հեռու)

ՄՈՒՇՏԱԿՆԵՐ՝

Astrakan	սկսեալ	1950	ֆր.էն	Poulain	սկսեալ	575	ֆր.էն
Rat d'Amérique	»	1250	»	Colombia	»	250	»
Murmel	»	950	»	Castorette	»	250	»

Ճոխ մթերք՝ ժաքէթներու, աղուէսներու, վզնոցներու, կարնիթիւրներու եւ ամէն տեսակ մուշտակներու:

Պահանջեցէք Notice թիւ 21 եւ քաթալօկը:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS ( ) Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՌԷՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9-12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8:

կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Maison AGÉDER

Վաճառատուն ԱԺՏԷՐ

Gros Demi-gros

67, rue de Cléry. Paris (2) Tél. Central 48 - 12

Մասնաւոր պատրաստութիւն խանութպաններու եւ մարշաններու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ

Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — հիւսուածեղէնի վերաբերեալ ընտիր եւ աժանագին ամէն տեսակ ապրանքներ, քօմպինէ, ժիլէ, ժիլէ, Փիւլօվէր, Բաշքօլ եւայլն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ POLYCLINIQUE

Ա. ՇԱՀՊԱՂԵԱՆ

49, ՌԻՒ ՏԷ ՓԸԹԻԹ ՄԱՐԻ, ՄԱՐՍԷՅԼ, ԳԵՏՆԱՅԱՐԿ

49, Rue des Petites Maries, Marselle. Rez de Chaussée

Téléphone: 62 - 46

կը դարմանուին ամէն տեսակ հիւանդութիւններ կարող եւ մասնագէտ բժիշկներու կողմէ:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԸ ԵՒ ԺԱՄԵՐԸ

Թոքերու հիւանդութիւններ	Գշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 9, Կիր. 9:
Սրտի, լայներակութեան (վարիս), վերջինիս բուժում նաեւ ներարկումներով.	Բշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 5:
Ստամոքսի, աղիքի փայծաղի (տալախ), Թութքի (մայասըլ) հիւանդութիւններ: Մայասըլի բուժում նաեւ ասեղներով:	Բշ. ժամը 4, Ուր. ժ. 4:
Ջղային հիւանդութիւններ	Գշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 9, Կիր. ժ. 9:
Նորածիններու եւ երախաներու հիւանդութիւններ.	Գշ. ժամը 10, Եշ. ժ. 4:
Վիրաբուժական եւ Արկածի.	Բշ. ժամը 3, Գշ. ժ. 6, Ուր. ժ. 3:
Ծննդամիզային հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն).	Գշ. ժամը 6, Շբ. ժ. 12:
Ծննդաբերութեան եւ Արգանդի.	Գշ. ժամը 11, Շբ. ժ. 10:
Քթի, կոկորդի եւ Ականջի հիւանդութիւններ	Գշ. ժամը 9, Եշ. ժ. 10:
Աչքի հիւանդութիւններ.	Դշ. ժամը 11, Շբ. ժ. 11:
Մորթային հիւանդութիւններ. մազերու զօրացում	Գշ. ժամը 7, Շբ. ժ. 9:
Վեներական հիւանդութիւններ. Արանց եւ կանանց	Գշ. ժամը 7, Շբ. ժ. 9:

Քննութիւն՝ արեան, Թուքի, մէզի, սերմի եւայլն.:

կը կիրարկուին ելեքտրաբուժական բոլոր ձեւերը: Շողանկարում (radio): Մարձում (massage): կը կատարուին ամէն տեսակ ներարկումներ:

Assurance Socialeի հիւանդներուն, ինչպէս նաեւ արկածի դէպքերու անմիջական՝ լուրջ եւ բարեխիղճ խնամք:

Դարմանատունը բաց է ամէն օր ժամը 9-12 եւ 3 - 7: կամ ժամադրութեամբ: Կիրակի եւ Տօն օրերը՝ ժամը 9ին:

(Տրամադրելի են նաեւ վկայեալ Մանկաբարձուհիներ):

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդր. ջեռուցիչ:

13 rue Pierre Curie. K. Bicètre. Métro: Porte d'Italie.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ԺՈՒԼԻՍ ԼԱԶԱՐԻ

— Ի՞նչպէս կը ղրկէր իր տեղեկութիւնները:

— Չէր ղրկեր, չէր փորձեր իսկ: Գերմանները իրաւ զինքը վտարած էին եւ անոնց հաշուոյն չէր որ կ'աշխատէր: Զանտրայի համար կ'աշխատէր: Անգլիա պտոյտէն վերջ միտք ունէր երթալ գայն գտնելու Հոլանտա: Հնարամտութիւն եւ խելք չունի, բայց որովհետեւ ոչ ոք ուշադրութիւն կ'ընէ իրեն, համարձակութիւն կ'առնէր եւ ամէն տեսակի լուրեր կը հաւաքէր, վստահ թէ ոչ մէկ վտանգ կայ իրեն համար: Իր նամակներէն մէկուն մէջ կ'ըսէր — «իմ անուշիկս, քեզ սաստիկ հետաքրքրող բաներ ունիմ ըսելիք», եւ սաստիկ բառը ստորագծած էր:

Ռ. ընդմիջեց եւ ձեռքերը շփեց:

Իր իսկ խորամանկութեան գաղափարը մաշած դէմքը կը լուսաւորէր սատանայական ուրախութեամբ մը:

— Հաճելի լրտեսութիւն մըն էր: Կը հասկնաք անշուշտ թէ իրմով չէի հետաքրքրուեր: Միւսին հետ էր գործը: Ուրեմն փաստերը ձեռք ձգելուս պէս կինը ձերբակալեցի: Գունդ մը լրտեսներ ձերբակալելու համար անհրաժեշտ եղած փաստերէն աւելին ունէի:

Ռ. ձեռքերը գրպանը դրաւ եւ իր անգոյն շրթունքները կծկուեցան ժըպիտով մը:

— Հոլօուէյը զուարճանալու տեղ չէ, պէտք է խոստովանիլ:

— Իբր թէ բանտը հաճելի տեղ է:

— Զինքը երթալ տեսնելէ առաջ ութ օր ձգեցի որ իր բւղովը տապկուի: Այն ատեն ջիղերը սքանչելի վիճակ մը ստացան: Բանտապահ կինը ըսաւ թէ կատաղութեան նոպաները կ'ունենայ անդադար: Ճշմարիտ էգ վագր մը:

— Իրա՞ւ այդքան սոսկալի բան է.

— Դուք անձամբ պիտի դատէք:

Իմ սիրած տիպարս չէ: Քիթը բերանը եւ վրան գլուխը չտկած աւելի լաւ ըլլայ թերեւս: Մեծ հարուածը տուի: Ըսի իրեն որ իր կեանքի տասը տարին չուզեր հոն անցընել անշուշտ: Կարծեմ զինքը սարսափեցուցի, ամէն պարագայի մէջ ամէն բան ըրի ատոր համար: Կը հասկնաք անշուշտ, ամէն բան ուրացաւ, բայց փաստերը մէջտեղն էին, ապահովցուցի զինքը թէ իր մասին լաւ տեղեկութիւններ ունինք: Երեք ժամ խաչեցի զինքը: Վերջապէս թուլցաւ եւ ամէնբան խոստովանեցաւ: Այն ատեն խոստացայ իրեն ազատ արձակել, եթէ յաջողէր Զանտրան Ֆրանսա բերել: Վճռապէս մերժեց: «Կը նախընտրեմ մեռնիլ», աղաղակեց: Ի՛նչպէս կը խեղճանար: Զգեցի զինքը որ ուզածին պէս պոռայ: Ըսի թէ մէկ երկու օրէն նորէն կը տեսնուինք: Իրականին մէջ ճիշդ շաբաթ մը սպասեցի: Յայտնի էր որ ժամանակ ունեցած էր խորհելու, որովհետեւ ինծի տեսածին պէս մեծ հանդարտութեամբ հարցուց թէ ի՞նչ էր ուզածս: Տասնըհինգ օրէ ի վեր բանտարկուած էր եւ կը սկսէր ժամանակը երկար գտնել: Բառերս չծամծմեցի իր առջեւ եւ համոզուեցաւ:

— Կը խոստովանիմ թէ չեմ հասկնար, ըսաւ Էշընտէն:

— Իսկապէ՞ս: Ինծի համար շատ յստակ է: Եթէ Զանտրան համոզէ սահմանագլուխը անցնիլ եւ Ֆրանսա մտնել, ազատ պիտի ըլլայ ինք Սպանիա կամ Հարաւային Ամերիկա մեկնելու, ճամբու ծախքն ալ ստանալով:

— Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ կարենայ Զանտրան համոզել:

— Մեռ սոսկոր զարձած է, ալ չի կըրնար համբերել: Նամակները խենդի մը նամակներն են: Աղջիկը գրած է թէ չէ կրցած արտօնութիւն ստանալ Հոլանտա երթալու համար (հոն իրար պիտի գտնէին) բայց թոյլ կուտան որ Զուիցերիա երթայ: Չէզոք երկրի մէջ ոչ մէկ վտանգ կայ: Անմիջապէս օգտուած է առիթէն: Ժամադրուած են Լօզանի մէջ:

— Յետո՞յ:

— Հոն հասնելուն տարփածուն նամակով մը պիտի տեղեկացնէ իրեն թէ ֆրանսական իշխանութիւնները չեն արտօնած զինքը Ֆրանսայէն դուրս ելլել, թէ Թոնոն կը մեկնի ու կը խնդրէ որ գայ զինքը հոն գտնէ:

— Կը կարծէ՞ք որ ելլէ գայ:

Ռ. Վայրկեան մը լռեց: Էշընտէնի նայեցաւ հեգնութեամբ:

(Շար.)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի վերնայարկը: Պ. Ա. Շահխաթունի կը խօսի՝ իր տպաւորութիւնները Սուրիոյ որբային եւ գաղթային կեանքին մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Կ. Խաչի ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Café Noaillesի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ Խորհրդակցութիւն նոր ձեռնարկի մը մասին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Ֆր. Հ. Կ. Խաչի անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրուին, այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

10 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2340

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՈՎՈՒԵՐԳՈՒԹԻՒՆ...

Կը կարդանք, կը դատենք, կը վերլուծենք, եւ սակայն,— կարելի՞ է պահել պաղարիւնը, այս անորակելի տեսարանին առջեւ:

Կարելի՞ է արդարացնել զայն, մինչեւ իսկ յանուն բարձր դիւանագիտութեան...

Խօսքը ռուսեւթուրք սիրաբանութեան մասին է: Կենակցութիւն՝ թթու, արիւնկզակ փաշաներու եւ համաշխարհային յեղափոխութեան առաքեալներու:

Ինչ որ թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւն կը կոչուի, վերածուեր է կատարեալ հովուերգութեան մը:

Եւ, կը թուի թէ Թուրքերը աւելի լաւ կը պահեն իրենք զիրենք, քան Ռուսերը, այսինքն կարմիր յեղափոխականները:

Տեսա՛նք դրամատէր – աշխարհակալ գիշատիչները: Տեսանք, հանչցանք ու չզարմացանք: Ուրիշ կերպ կրնա՞ր ըլլալ:

Բայց ահա, 1919էն ի վեր, անհնարին ճիգ մը կը փորձենք հանչնալու կարմիր՝ խորհրդային կազմակերպութիւնը, անոր խոհական դիմագիծը,— եւ չենք յաջողիր:

Չենք յաջողիր, լայն տեղ տալով հանդերձ քաղաքական եւ տնտեսական հաշիւներուն, միջազգային կացութեան պահանջներուն, պետական ամէնէն դժնդակ շահերուն:

Արդարեւ, ի՞նչ բան կը մղէ որ Վորոշիլով մը — ռազմական եւ ծովային գործավար համայն Խ. Միութեան — իր յեղափոխական ձեռքով գրի առնէ եւ ստորագրէ հետեւեալ նախադասութիւնը, Իզմիրի մէջ.

— «ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ ԵՐԿՈՒ ԳԱՂԱՓԱՐԱՊԱՇՏ (ԻՏԷԱԼԻՍՏ) ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ ԿԱՆ, ՄԵՆՔ՝ ՌՈՒՍԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՔ՝ ԹՈՒՐՔԵՐԴ»:

Լեզուն ոսկոր չունի, կ'ըսեն: Պաշտօնական լեզուները չունչանի պէս կը դառնան, աշխարհի ո՛ր եւ է մասին մէջ: Մանաւանդ երբ սեղանէ սեղան կ'առաջնորդուին, նոյն իսկ արիւնաշաղախ աւերակներու վերեւ:

Եւ սակայն, մենք իմացեր էինք թէ նոր աշխարհ մը կը շինուի անդին, անծայրածիր Ռուսաստանի մէջ: Նոր՝ ոչ միայն արտաքին կարգ ու սարքով, այլ եւ հոգեբանութեամբ: Ոչ միայն քաղաքական – ընկերային ըմբռնումներով, այլ եւ արտայայտութեան ձեւերով: Նոյն իսկ նախադասութիւններով:

Արդ, կարմիրներու աշխարհասասան յեղափոխութեան ուխտին ո՞ր ոգին, ո՞ր տառը թոյլ կու տան գրել.

— «Աշխարհի մէջ երկու գաղափարապաշտ ժողովուրդներ կան, մենք՝ Ռուսերս եւ դուք՝ Թուրքերդ»:

Ըսենք նորէն,— լայն տեղ տալով հանդերձ դիւանագիտութեան, չռայլաբանութեան, շողոքորթութեան, զինարբուքին եւ ձագեալին, խորհրդային պատուիրակութեան նախագահը ինչպէս կրցաւ այսքան տմարդօրէն, վատօրէն անարգել ոչ միայն յեղափոխութիւնը, այլ եւ ռուս ժողովուրդը...

Մենք նախապաշարումներ չունինք ցեղային առաքինութեանց մասին: Ոչ ալ ազգայնական թթուն է որ կը խռովէ մեր հոգին:

Ընդհակառակն, խնդիրը քննելով յեղափոխական աշխարհահայեցքով մը, իսկապէս կ'անճրկինք, բացատրելու, որակելու համար այս երեւոյթը:

Անբարոյականութի՞ւն: Ցոփութիւն: Պոռնկացո՞ւմ: Գարշա՞նք: — Բացատրեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք: Հարցը՝ այն է որ, այս երեւոյթը սնանկութիւնն է բուն իսկ յեղափոխութեան, իր ամենալայն իմաստով:

Մարդիկ չզարմացան, երբ Չիչէրին մը ճաշի նստաւ կարդինալներու հետ, համակերպելով սալոնական կեանքի բոլոր ծեքծեքումներուն, հագուստէն մինչեւ յետին արարողականութիւնը: (1922):

Մարդիկ խորապէս խոցոտուեցան, բայց, «հասկնալի» գտան, երբ Զինովիեւ եւ ընկ. ժողովի նստան էնվէրներու, Նուրիներու, Քիւչիւք Թալէաթներու, փաթթոցաւոր հօճաներու եւ մոլլաներու հետ: (Բագու, 1920): «Քաղաքական շահերը այդպէ՛ս կը պահանջէին»...:

Ու չզարմացան, երբ Չիչէրին իր ազնուականութենէ՛ն կը ճաշէր, ամբարտաւան լորտի մը, Քըրզընի առջեւ: (Լոզան, 1923):

Բայց,— ի սէր Մարքսի եւ Լէնինի, ո՞վ սորվեցուց գաղափարապաշտ կոչել ժողովուրդ մը որ ոտքի կանգնեցաւ անընդհատ արիւն լակելով եւ աշխարհ մը աւերակի վերածելով...

Ուրեմն, եզրակացնե՞նք թէ հիմնական գիծ մըն է որ կը շարունակուի, յանո՛ւն համաշխարհային յեղափոխութեան:

— «Աշխարհի մէջ երկու գաղափարապաշտ ժողովուրդներ կան, Ռուսերը եւ Թուրքերը»:

Այս պայմաններուն մէջ, ինչո՞ւ զարմանալ որ Թուրք թերթ մը, «Միլլիյէթ», հետեւեալ խորագիրը կը դնէ խմբագրականի մը,— «Էպէտիյէչէն Տոսթլուք»: (Բարեկամութիւն մը որ կը յաւերժանայ):

Եւ սակայն, նոյն իսկ Թուրքը պահած է չափի գաղափարը: Նոյն իսկ Թուրքը, իր կեղծ ու պատիր սրտազեղումներուն մէջ, պահած է պատասխանդրութեան զգացումը, չըսելով, չգրելով այն բաները որ ստիպուած չէ ըսելու:

Աւելի առաջ կրնա՞ր երթալ ցարական պատուիրակութիւն մը կամ ո՛ր եւ է աշխարհակալ պետութեան մը ներկայացուցիչը, «որձնաշուրթն փառաբանութեան» ճամբուն վրայ: Ա՛յն ձեւերով ու բառերով զորս կը տեսնենք 16 տարիէ ի վեր, յանուն բանւորադիւղացիական իշխանութեան:

Ի՛նչ կասկած որ, այս դժնհիկ հովուերգութեան պտուղները փուլի կը վայելէ «գաղափարապաշտ» Թուրքը: Իսկ յեղափոխութի՞ւնը: Իսկ ռուս ժողովո՞ւրդը: Իսկ բուն «պրոլետարիա՞տը», որուն ամէնէն իրաւազուրկ ներկայացուցիչն է «գաղափարապաշտ»ներուն զոհը, հայ ժողովուրդը...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՓՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ՆՈՐ ՎԵՀԱՊԵՏԸ 19 ՏԱՐԵԿԱՆ Է

Լոնտոնի աֆղանեան դեսպանը, որ դեռ մէկ շաբաթ առաջ ներկայացուցած էր իր յանձնարարագիրները, չորեքշաբթի օր հետեւեալ հեռագիրը ստացաւ Քապուլէն.—

Նատիր Շահը սպաննուեցաւ եւ իրեն յաջորդեց որդին, Մուհամմէտ Զահիր խան:

Քիչ յետոյ, ուրիշ հեռագիրներ ալ եկան հաստատել դէպքը: Հեռագիր մը կ'ըսէր.—

Այսօր, 8 նոյեմբեր, կէսօրէն յետոյ ժամը 3ին դաւաճան մը սպանելով Ն. վեհափառութիւն Նատիր Շահը, զայն բարձրացուց մարտիրոսի մը աստիճանին: Ամբողջ ազգը կ'ողբայ իր սիրեցեալ վեհապետին մահը եւ միաձայն հաւատարմութեան երդում բրաւ Ն. վեհափառութիւն Մուհամմէտ Զահիր Շահին, որ զաւակն է հանգուցեալ վեհապետին: Անդորրութիւնը կատարեալ է ամբողջ երկրին մէջ:

Նոր թագաւորը 19 տարեկան է, իսկ հայրը 53 տարեկան էր: Գահ բարձրացած էր 1929ին, վերջ տալով ահռելի անիշխանութեան մը, որ փախուստի մատնած էր Ամանուլլահ թագաւորը և Սիւրէյա թագուհին: Ամբոխըդրդուած ըլլալով Ամանուլլահի պարտադրած բարենորոգումներէն, անտանելի վիճակ մը ստեղծուած էր: Այս առիթէն օգտուեցաւ «Ջրկիր»ը, Պէչայի Սաքա, որ ինքզինքը թագաւոր հռչակեց Հապիպուլլահ անունով: Նատիր խան ժամանակին պատերազմական նախարար եղած, բայց յետոյ քաշուած եւ Փարիզի դեսպան նշանակուած էր: Քապուլ վերադարձաւ Ամանուլլահի եւ եղբօրը՝ Ինայէթուլլահի անկումէն յետոյ: Փառաւոր կռիւ մը մղելով, 1929 հոկտեմբեր 10ին գրաւեց Քապուլը եւ քիչ յետոյ թագաւոր հռչակուեցաւ, հակառակ իր կամքին: Շնորհիւ իր զինուորական եւ վարչական կարողութեանց, յաջողեցաւ վերակազմել երկիրը: Անխնայ ջախջախեց բոլոր ըմբոստութիւնները, կարգ – կանոն հաստատելով: Վերջերս ծրագիր կազմած էր համալսարան մը բանալու եւ կրթական նոր մեթոտներ հաստատելու:

«Երկու գաղափարապաշտ ժողովուրդներ» Ռուսերը եւ... Թուրքերը

ԱՆՈՐԻՆԱԿ ՑՈՅՑԵՐ ԽՈՐՀ. ՀԻՒՐԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Խորհրդային պատուիրակութիւնը, որ էնկիւրի գացած էր հանրապետութեան տասնամեակի տօնին առթիւ, փառաւոր ցոյցերու արժանացաւ Իզմիրի մէջ:

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ պաշտօնական հացկերոյթներէ վերջ, Պ. Վորոշիլով եւ պատուիրակութեան անդամները ընկերակցութեամբ կուսակալ Քեազիմ փաշայի եւ արտաքին գործավարին օթօներով այցելեցին Պուճայի ձիարձակարանը եւ Պուռնովայի երկրագործական վարժարանը: Այցելուներու տոմարին մէջ ուր կը տեսնուէր 1925ին Կալինին ստորագրած մէկ քանի տողերը, Վորոշիլով գրեց .— Երկրագործական վարժարանը որու վարիչները ցոյց տուին մեզ հանդէպ խոր համակրանք, օժտուած է իսկապէս կատարեալ կազմակերպութեամբ մը: Ասիկա դպրոց մըն է որ կրնայ հպարտութեան առիթ ըլլալ որ եւ է քաղաքի եւ երկրի: Երջանկութիւն կը մաղթեմ ուսուցիչներուն եւ ուսանողներուն»: Ցետոյ ստորագրեց: Պատուիրակները ողջունեցին Կալինին կիսանդրին պարտէզին մէջ:

Վորոշիլով դպրոցին պատշգամէն հիացաւ, երբ կուսակալը, որ իր քով կը գտնուէր, ցոյց տուաւ իրեն հեռաւոր շէնք մը: Կուսակալը բացատրեց թէ ան մէկն էր գիւղական այն երկու հարիւր դպրոցներէն, որոնց բացումը տեղի ունեցած էր Հանրապետութեան տօնին օրը եւ որոնցմով 410ի կը յանգէր թիւը Իզմիրի գիւղերու դպրոցներուն: Ասոր վրայ Վորոշիլով ուզեց այցելել այս դպրոցը եւ հետեւեալը արձանագրեց այցելուներու տոմարին մէջ.

— «Աշխարհի մէջ երկու գաղափարապաշտ ժողովուրդ կայ, մենք Ռուսերս եւ դուք Թուրքերդ»:

Այս միեւնոյն առթիւ, կառավարութիւնը հրատարակեց պաշտօնական զեկոյց մը որ կ'ըսէ.

— «Խորհրդային պատերազմական եւ ծովային գործավար եւ յեղափոխական պատերազմ. խորհուրդի նախագահ Պ. Վորոշիլովի նախագահութեամբ արտաքին գործավարի օգնական Պ. Գարախանէ, կրթական գործավար Պ. Փուպնօվէ, բարձրագոյն ուսմանց Գիտական Խորհուրդի նախագահ Մ. Քրիժանօվսքիէ եւ հեծելազօրքի ընդհ. քննիչ Մ. Պուտիեննիէ բաղկացած պատուիրակութիւնը, վարչապետ Ըսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի անցեալ տարի Մոսկուա կատարած այցելութիւնը փոխադարձելու, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան տասնամեակի հանդիսութեանց ներկայ գտնուելու համար հոս եկած են: Անոնց էնկիւրի գտնուած միջոցին Թուրքիոյ եւ խորհրդային դեսպաններն ալ ներկայ գտնուելու պայմանաւ, Ըսմէթ փաշայի, արտաքին գործավարին եւ խորհրդային պատուիրակներուն միջեւ տեսակցութիւններ տեղի ունեցան:

Թուրք եւ խորհրդային բարեկամութիւնը, ինչպէս յայտնի է, 1921ին Մոսկուայի մէջ կնքուեցաւ, եւ հիմա 12 տարի անցնելէ վերջ, այդ տեսակցութիւններու ընթացքին տեսնուեցաւ որ, ճշմարիտ իրերհասկացողութեամբ եւ անկեղծութեամբ տակաւ զարգացած է այդ բարեկամութիւնը:

Դարձեալ այդ տեսակցութիւններու ժամանակ դիտուած է որ Թուրքեւխորհրդային կառավարութիւնները միջազգային զանազան խորհրդաժողովներու մէջ, սերտ գործակցութիւն մը ունեցած եւ Լոնտոնի ուխտը ստորագրելով խաղաղութեան գործը ամրապնդած են, որով՝ այդ սերտ գործակցութիւնը յառաջիկային եւս շարունակել անհրաժեշտ նկատած են:

Երբ Թուրքիա իր հանրապետութեան տասնամեակը կը տօնէր մեծ յուզումով եւ խանդավառութեամբ, խորհրդային Ռուսիոյ յարգելի պատուիրակներուն էնկիւրի այցելութիւնը, ամբողջ ազգին ուրախութիւնը անգամ մը եւս աւելցուց: Այդ խանդավառութեան օրերու ընթացքին, Թուրքեւխորհրդային պետական անձնաւորութիւնները ամբողջութեամբ ըմբռնեցին երկու երկիրներու յարաճուն բարեկամութեան գեղեցիկ իմաստը, եւ անգամ մըն ալ հաստատելով տեսակէտներու նոյնութիւնը, ամրապնդեցին բարեկամական կապը»:

Ամերիկան ազատօրէն պիտի խմէ

Տասնը չորս տարուան տիրապետութենէ մը յետոյ, նոյ. 8ին վերջ գտաւ ոգելից ըմպելիներու արգելքը, որ պատճառ եղած են այնքան ղեղծումներու, արիւնահեղութեանց եւ մաքսանենգութեանց: Այդ օրը, 36րդ նահանգն ալ (Ութահ) յայտնեց իր հաւանութիւնը, ի նպաստ 18րդ յօդուածին ջնջման, որով հաստատուեցաւ երկու երրորդի մեծամասնութիւնը: Սակայն ոգելից ըմպելիներու եւ գինիներու վաճառումը օրինաւոր պիտի հռչակուի միայն դեկտեմբեր 5ին, երբ վերջնապէս կը վաւերացուի նոր օրէնքը:

Այս առթիւ, կռիւներ ծագեցան զանազան վայրերու մէջ: Երկու հոգի ըսպաննուեցան եւ երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան քաղաքի մը մէջ, նոյնքան ալ ուրիշ քաղաքի մէջ (բոլորն ալ Քէնթըքիի նահանգին մէջ):

Ռուսամերիկեան բանակցութիւնները

Պ. Լիթվինով, խորհրդային բանագնացը նոյեմբեր 8ին ընդունուեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին կողմէ: Ինչպէս գրած էինք, բանակցութիւնները սկսած են արդէն: Պ. Լիթվինով տեսակցեցաւ նաեւ նախագահ Ռուզվէլթի հետ, որ յուսալից է: Երկար խօսակցութիւններ տեղի ունեցան կենսական նիւթերու գնման մասին: Ցոյս կայ որ խորհրդային իշխանութիւնը մեծ քանակութեամբ գնէ այդ ապրանքներէն: Նախագահ Ռուզվէլթ ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ մղում տալ բամպակի եւ արջառի, խոզի միսի եւ մեքենաներու արտածման: Կ'ըսուի թէ Պ. Լիթվինով պատրաստ է ամէն բանի, ապահովելու համար խորհրդային իշխանութեան ճանաչումը: Երկու կողմերն ալ կ'ուզեն ժամ առաջ վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները, դեսպաններ փոխանակելով: Իրազեկներ կը հաստատեն թէ՝ Լիթվինովի ժամանումէն առաջ բանակցութիւններ կատարուած են, մինչեւ 150,000,000 տոլարի փարկ բանալու համար:

Պ. Լիթվինով լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլին, շեշտելով թէ ինք եկած է առաջին ճեղքը բանալու երկու երկիրներուն միջեւ հաստատուած արուեստական պատնէշին վրայ:

Մինչ այս մինչ այն, համայնավարական կեդրոնը կը շարունակէ թռուցիկներ տեղացնել եւ հրահանգներ ուղղել Մ. Նահանգներու կարմիրներուն, որպէսզի գործի լծուին: Դեռ Լիթվինով ճամբայ չելած, բուռն յայտարարութիւն մըհրատարակուած էր նախագահՌուզվէլթի դէմ: Այս անգամ նախագահին անձը մէկդի դնելով, կը զբաղին ամբողջ Մ. Նահանգներով:

Գերմանիան քիմիական պատերազմի կը պատրաստուի...

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՓԱՄՓՈՒՇՏՆԵՐ՝ ԺԱՆՏԱԽՏ ԵՒ ՔՈԼԵՐԱ ՏԱՐԱԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի ազգայնական թերթերը կը շարունակեն շռնդալից հրատարակութիւններ ընել Գերմանիոյ զինուորական եւ մանաւանդ քիմիական պատրաստութեանց մասին, քաղելով իրենց սեփական աղբիւրներէն կամ արտասահմանի թերթերէն: Այսպէս, համաձայն Պրիւսէլի «Լը Սուար» թերթի խմբագրին կատարած պրպտումներուն, Գերմանիա իր գլխաւոր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է թունաւոր կազերու պատրաստութեան վրայ: Այս տեսակէտով, Գերմանիան անմրցելի կը համարուի: Տարիներէ ի վեր, գերման քիմիագէտներ կը գործեն անդադար: Քանի մը գործարաններ թօնօներով? մահացու կազ կը պատրաստեն գիշեր ցերեկ: Այս կազերուն մէջ կան տեսակներ որոնք պիտի կրնան թափանցել դիմակներէ ներս: Գործարան մըն ալ մասնաւոր դիմակներ կը շինէ, այս կազին դէմ պաշտպանուելու համար: Ամէնէն վտանգաւոր կազն է «վէնսէնիթ»ը: Խալպաում գործարանը կազ մը հնարած է որուն ահաւորութիւնը անկարելի է երեւակայել: Այս բոլոր կազերը կարելի է հասցնել ձեռնառումբերու մէջ որոնց մեծ մասը հրձիգ են: Առեւտրական օդանաւերը կրնան 3 – 5 թօն կազ փոխադրել: Գերմանական գործարան մը կը շինէ բոցարձակ ռումբեր, որոնք արգիլուած են Վերսայլի դաշնագրով եւ որոնցմէ զուրկ են Ֆրանսան եւ Պելժիան:

Եւ վերջապէս, եթէ հաւատանք պելժ խմբագրին, Գերմանացիները շինած են մասնաւոր փամփուշտ մը, որ կը լեցուի միկրոբներով եւ երբ գետին իյնալով պայթի, ժանտախտի կամ քոլերայի մանրէներ կը տարածէ:

Ուրիշ նախարար մը եւս լսուեցաւ

ՐԱՅԽՍՏԱԿԻ ՀՐԿԻԶՄԱՆ ԴԱՏԻՆ ՄԷՋ

Պ. Կէօրինկէն յետոյ, Րայխստակի հրկիզման դատին մէջ իբրեւ վկայ լսուեցաւ Տոքթ. Կէօպէլս, Գերմանիոյ պրոպագանտի նախարարը: Այս վկայութիւնը մեծ արժէք ունէր, որովհետեւ տոքթ. Կէօպէլս արտասահմանի մէջ կ'ամբաստանուի իբրեւ բուն հեղինակը խորհրդարանին հրկիզման: Հրկիզման օրը (27 փետր.) Տոքթ. Կէօպէլս ճաշի հրաւիրած էր Հիթլէրը: Ճաշէն յետոյ, երբ իրենց մէկ բարեկամը հեռախօսով հաղորդեց հրդեհին լուրը, կարծեց թէ խաղ մըն է: Երբ լուրը հաստատուեցաւ, Հիթլէր եւ ինք անմիջապէս խորհրդարան գացին: Դրան առջեւ կեցած էր Կէօրինկ, որ յայտնեց թէ եղածը համայնավարական գործ մըն է եւ թէ ձերբակալուած է հեղինակներէն մէկը, Վան տէր Լուպէ: Հիթլէր այս իմանալով բացագանչեց.

— «Ահա թէ որքան ծանր է համայնավարական վտանգը: Եթէ այս հրդեհին շնորհիւ պայթէր կարմիր յեղափոխութիւնը, այսօր չպիտի ըսէին թէ վնասեց համայնավար կուսակցութեան»:

Այս վկայութեան առթիւ ալ, հարցումներ ուղղեց պուլկար համայնավարը, Տիմիթրով: Տոքթ. Կէօպէլս հանդարտօրէն պատասխանեց եղած հարցումներուն: Տեղ տեղ զուարճացաւ ամբաստանեալին հետ: Այսպէս, երբ Տիմիթրով կը պատմէր թէ իրարու ետեւէ սպաննուեցան Լիպնէխտ եւ Ռօզա Լիւքսէնպուրկ, Ռաթընաու եւ ուրիշներ, պրոպագանտի նախարարը բացագանչեց.

— «Կրնաք խօսիլ նաեւ Ադամի եւ Եւայի մասին: Ես ազգային – ընկերվարական եմ եւ մեր կուսակցութիւնը կազմուած չէր տակաւին, երբ պատահեցան այդ դէպքերը:

Տիմիթրով չյուսահատեցաւ եւ սկսաւ հարցապնդել: Քիչ մնաց որ Տոքթ. Կէօպէլս ալ ինքզինքէն ելլէր, ինչպէս Պ. Կէօրինկը: Երբ Տիմիթրով կը պատմէր նացիներուն զաղտնի գործունէութիւնը՝ Աւստրիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, Տոքթ. Կէօպէլս չէշտակի ամբաստանեալին երեսը նայելով յայտարարեց.

— «Կը թուի թէ դուք կ'ուզէք զրպարտել մեր կուսակցութիւնը: Մէկ պատասխան ունիմ ձեզի, Շոփէնհաուըրի խօսքը,— «Ամէն մարդ արժանի է որ իրեն նային, բայց արժանի չէ որ իրեն խօսք ուղղեն»:

Այս վկայութենէն ալ նոր լոյս մը չծագեցաւ:

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՊԱՅՔԱՐԸ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

Նախագահ Րուզվէլթ հետեւեալ նոր գրութիւնը ուղղած է «Ն. Ֆ. Փրէսէ»ի (5 նոյեմբեր).—

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ, Հոկտ. 31.— Երբ ութ ամիս առաջ մայրաքաղաքին դուռներուն առջեւ կեցայ, նախագահական պարտականութիւնները ստանձնելու պատրաստ, ըսի ամերիկեան ժողովուրդին, թէ այնպիսի իրողութիւններու առջեւ պիտի գտնուինք, որոնց պէտք է յաղթենք, նոյն իսկ եթէ չափազանց ծանր ու դժուար ըլլան: Ըսի թէ իմ հաստատ համոզումիս համաձայն, միակ բանը որմէ պէտք է վախնանք՝ ՎԱԽՆ է: Այն ատեն կը հաւատայի եւ հիմա գիտեմ թէ ժողովուրդը ոյժ պիտի տայ կարուկ գործողութեան մը՝ որուն նպատակն է իւրաքանչիւրին տալ իր աշխատութեան բաժինը: Ահա կրկին ցոյց կուտանք մեր ամերիկեան ոգին, որ արդէն յաճախ ռահվիրայ եղած է եւ դրահի պէս հագած ենք զայն, եւ ամէնքս կազմ ու պատրաստ ենք որպէսզի տոգորուած մնայ արդարութեամբ, գործունէութեամբ, զոհաբերութեան ընդունակութեամբ եւ, մանաւանդ, ընկերսիրութեամբ: Փնտռեցինք իրաւախոհութիւն եւ համերաշխութիւն ճարտարարուեստին, հողագործութեան եւ ընդհանուր տնտեսութեան միջեւ, եւ աչքի առջեւ ունեցանք սա ամբողջութիւնը.— վերականգնութիւն ճարտարարուեստի, փրկութիւն հողատնտեսութեան, վերակազմութիւն պանքաներու, կառուցում հանրային աշխատութեանց, ազատագրութիւն նուաստացուցիչ պարտքերէ: Եւ այս ամէնը կը պահանջէ ՀԱՄԲ, անհատական ԶՈՀ, եւ, ի շահ հանրային բարօրութեան եւ յաջողութեան, ազգային մեծ ԾՐԱԳԻՐ մը: Ժողովրդապետութիւնը փոխադարձ հեղահամբոյր եւ զոհաբերող վարմունքի մը կապերով միայն կրնայ պահուիլ:

Այս ոգիով տոգորուած, հիւանդներուն, կարօտ տղայոց, ծերերուն եւ անկարներուն խնամածութեան գործը ի գլուխ ելաւ: Եթէ սակայն ճամբուն մէկ կարեւոր մասը անցանք, աւելի երկար ու աւելի դժուարին մասը կը մնայ յաղթահարել: Կան տակաւին օգնութեան շատ մը կարօտներ, որոնց համար պէտք է կրկնապատկել մեր ճիգերը, ընտանիքներու քայքայումին առաջքը առնել, եւ դրամական տագնապի զոհերուն օժանդակել մինչեւ որ բոլորովին անհետանայ: Ուաշինկթընի Դաշնակցային կառավարութիւնը խիստ ընդարձակ նոր միջոցներ տնօրինած է այս մարզին վրայ, եւ մեր նպաստի գործէն անդին կրցանք ընկերային խնդիրները լուծելու համար սա եզրակացութեան հասնիլ, թէ բոլոր դաւանութիւններուն եւ առանձին ընկերային բարեսիրական մարմիններուն կառավարութեան հետ այլասիրական գործակցութենէն կախում ունի ամէն ինչ: Մենք կը պայքարինք ընկերային արդարութեան լայն սկզբունքներուն համար, զորս կարելի է ձեռք բերել անհատօրէն, քանի որ անհատական կեանքին կը պատկանին անոնք: Ոչ մէկ կառավարական կազմակերպութիւն երբեք կրցած չէ այնպիսի բարձր չափով մը ազդել որքան հաւատքը եւ անհատական կամ առանձին ճիգերը: Այո՛, կառավարութիւնը կրնայ ինչ ինչ նկատումներով աւելին ընել քան առանձին միութիւնները կամ անհատները, բայց վերջ ի վերջոյ յաջողութիւնը կախում ունի դրացիէ դրացի անձնական շփումներէն, անձնական գործերու մէջ:

Ամերիկեան ժողովուրդը միշտ լաւ ըմբռնած է թէ մտքի արժէքները նիւթի արժէքներէն աւելի կ'արժեն: Այն մարդիկ որոնք կը կարծեն թէ հրբովարտակներով կարելի է ճշդել մարդկութեան իրաւունքը Աստուծոյ հաւատալու եւ այդ հաւատքը գործադրելու համար, ուշ կամ կանուխ պիտի հասկնան թէ ի զուր է պայքարիլ մարդկային ցեղին յարակից իրական եւ իսկական անհրաժեշտ հանդամանքին դէմ, որ է հաւատքը: Այդ հանգամանքը ամէն դարու մէջ դարձեալ յառաջդիմութեան համար հիմ հանդիսացած է: Մեր ժամանակի փորձութիւններուն հակառակ ժողովուրդին ոգին անդրդուելի անխախտ կը մնայ: Համարձակեցանք եւ շահեցանք մինչեւ հիմա, նորէն պիտի նետուինք համարձակ եւ պիտի շահինք: Վերանորոգութեամբ եւ օժանդակութեամբ, զոր ընծայեցինք ժողովուրդին, պահպանած եղանք լաւագոյնը մեր պատմութեան, եւ հիմա այս հիման վրայ կրնանք նոր շէնք մը շինել, ամուր եւ տոկուն: Չեմ կրնար բառերով բացատրել թէ ի՛նչ մեծ կարեւորութիւն ունին ժողովուրդի մը հաւատքը եւ հաւատարմութիւնը: Բնաւ բոպէ մը իսկ չեմ տարակուսած թէ ցաւերու հովիտէն կրկին պիտի ելլենք, թէ մեր երկրին օրէնսդրութեանց հաւատքով, եւ աստուածային առաջնորդութեան յաւիտենական ու ճշմարիտ հաւատքով պիտի յաղթենք:

Երբ կը խօսիմ կառավարական խնդրոյն եւ իմ առջեւ ելած դժուարութիւններուն վրայ, պէտք է ի յայտ բերեմ համբերութիւն, հաւատարմութիւն, զոհաբերելու պատրաստակամութիւն, խոստովանիմ ու գնահատեմ ժողովուրդին ամենամեծ մասին ցոյց տուած այս բարեմասնութիւնները փորձութեան ժամանակամիջոցին, որմէ կը սկսինք յաջողութեամբ դուրս գալ: Ազգային միութիւնը կենդանի մարմին է, ոչ թէ այլեւս լոկ գիրքերու վարդապետութիւն: Ճանչնալ ասիկա, գնահատել զայն ըստ արժանւոյն, իմանալ թէ մեր հասարակաց բարօրութիւնը անկէ կախում ունի — շատ աւելի զօրաւոր հաստատութիւն մըն է այս քան երբ ըսենք թէ հայրենասէր ենք: Ստուգապէս գիտենք թէ այս միութիւնը թէ խաղաղութեան եւ թէ պատերազմի ատեն ամէնէն կարեւորն է: Բայց այս միութեան դէմ երկու թշնամիներ կան.— Առանձնականութիւնը (particularisme) եւ դասակարգային խտիրը: Ու եթէ պատահի որ այս երկուքին ոգին զօրանայ եւ թերեւս օր մըն ալ տիրակալէ,— ասիկա վախճանը պիտի ըլլայ ազգային միութեան, վախճա՛նը հայրենասիրութեան:

Օտար երկիրներէ մեզի այցելող մարդիկ դժուարաւ կ'ըմբռնեն սա՛ իրողութիւնը, թէ ազգ մը, որ 130 միլիոն հոգի կը համրէ, եւ արեւելքէն արեւմուտք 3000 մղոնի տարածութիւն ունի, բայց ասոր հակառակ համասեռ ամբողջ մը կը կազմէ բոլոր էական կէտերուն մէջ: Այո՛, մէկ լեզու միայն կը խօսինք, եւ ոչ այսչափ միայն, այլ քանիցս, մանաւանդ վերջին տարիներուն, ապացուցած ենք թէ յօժարակամ ենք մեր անհատական առաւելութիւններէն, շահերէն հրաժարիլ, եթէ ասով կարելի է թեթեւցնել ժողովուրդին միւս մասին բեռը: Յետոյ, ազգային միութեան երկրորդ թշնամին դասակարգերու տարբերութիւնն է:

Երբ զարնեան տագնապը ծանրացաւ, հարկ եղաւ արագօրէն դիմաւորել զայն: Հարկ էր ամէն բանէ առաջ դարձեալ շարժման մէջ դնել մեքենաները: Եւ յաջողեցանք: Պանքաներուն մեծագոյն մասը վերաբացուեցաւ, ինչ որ կարելի պիտի չըլլար, եթէ միաժամանակ պետական վարկը վերահաստատած չըլլայինք: Յայտնի է թէ ճարտարարուեստը չի կրնար վերակենդանանալ, պանքաները չեն կրնար գործել, անգործութեան վերջը կարելի չէ բերել, եթէ կառավարութիւնը սնանկ է: Այս պատճառաւ պետական վարկի հարցը ամէնէն առաջ քշեցինք: Ճանչնանք մեր պարտականութիւնները հանդէպ անոնց՝ որոնք երկրին պաշտպանութեան տեսն իրենց ծառայութեան միջոցին վնասներ կրած էին, բայց մեզի առաջնորդ ունինք նաեւ սա՛ սկզբունքը թէ համազգեստ կրած ըլլալուն համար միայն ո եւ է մէկը բացառիկ առաւելութիւններու իրաւունք չունի, իր միւս քաղաքակիցներէն տարբեր:

Մեր ազգային ծրագրին իրականացումը կարելի չէ վեց ամիսէն սպասել: Անգործութիւնը մասամբ միայն յաղթահարուած է, բայց արդիւնքը կրտրուկ շահ մըն է: Սառած վարկերը կը ճակուին, երկրագործներու եկամուտները կը բարձրանան եւ ալ աւելի պիտի բարձրանան: Ճարտարարուեստին մէջ զբաղումը կը յառաջդիմէ, բայց անհրաժեշտ է որ բարձրանայ գնումի կարողութիւնը, շարժումը աւելի բղգալի ընելու համար: Իւրաքանչիւրը իր անհատական օժանդակութիւնը պարտաւոր է բերել՝ յաղթելու համար այս բոլոր դժուար խնդիրներուն, որոնցմէ իւրաքանչիւրը իրեն յարակից դժուարութեան պատճառաւ ամբողջութեան մը որոշ մասն է:

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Օպէր, անգամ մը գտնուեցաւ չափազանց հարուստ եւ երաժշտասէր պարոնի մը ընկերութեան մէջ:

Այն հարցին, թէ ինչո՞վ կը զբաղի, երիտասարդը պատասխանեց սնապարծօրէն.

— Առ այժմ, օփերա մը կը պատրաստեմ «Օփերա — Քոմիք»ին համար, իսկ դո՞ւք ինչ կ'ընէք:

— Ես, պատասխանեց Օպէր, կեղծ ամօթխածութիւնով մը.— ճիշդ հինգ փոքրիկ արարները լմնցուցի «Մեծ Օփերա»յին համար:

×

Միլտոն կուրանալէն ետքը, երրորդ անգամ ամուսնացաւ շատ գեղեցիկ կնոջ մը հետ: Օր մը, բարեկամներէն մէկը ըսաւ իրեն, թէ իր կինը վարդ մըն է.

— Այդպէ՛ս է, պատասխանեց Միլտոն, գոյնէն չեմ գիտեր այս բանը, բայց՝ փուշերէն հասկցայ:

Ի՞ՆՉԵՐ ՈՐՈՇՈՒԵՑԱՆ ԴԱՆՈՒԲԻ ՎՐԱՅ

»»»·«««

ՖԻԼԻՊԷ, 5 նոյեմբեր (Յառաջ).— Երկու վեհապետներու — Ցար Պորիսի ու Կարոլ Թագաւորի — տեսակցութիւնը լայն մեկնութիւններու տեղի տուաւ ոչ միայն պուլկար, այլեւ ռումէն քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Ամենակարեւոր հարց մը կը շարունակէ մնալ հետեւեալը.— Ի՞նչ է այդ տեսակցութեան արդիւնքը:

Երկու թագաւորներու եւ պատասխանատու նախարարներու խօսակցութեանց մասին դեռ կանուխ է որոշ բան մը ըսել: Այսուհանդերձ, լաւատեղեակ քաղաքական շրջանակներու մէջ ստոյգ է մէկ բան,— երկու վեհապետներու հանդիպումը կապ ունի այն տեսակցութեան հետ զոր ունեցան ցար Պորիս եւ Եուկոսլաւիոյ թագաւորը՝ Եվքսինովկրատի (Վառնա) պալատին մէջ: Միաժամանակ, այն այցելութեան շարքին հետ, որ սկսաւ Պ. Եւթիչի ճամբորդութեամբը: Իսկ այդ շարքը, անշուշտ, վերջ պիտի չգտնէ Դանուբի վերջին հանդիպումով:

Այս պարագան կուգայ հաստատել գրեթէ ստոյգ նկատուող այն լուրը թէ տեղի պիտի ունենայ նոր հանդիպում մը՝ Սինայայի մէջ՝ ցար Պորիսի եւ Կարոլ Թագաւորին միջեւ: Կը խօսուի, նաեւ, երրորդ հանդիպումի մը մասին զոր պիտի ունենան Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ վեհապետները: Այս հանդիպումը, որ, ինչպէս կ'երեւի, ուրիշ նշանակութիւն պիտի ունենայ եւ որ կախում պիտի ունենայ Սինայայի հանդիպումին արդիւնքէն, վերջ պիտի դնէ, ապահովաբար, այն հանդիպումներու շարքին, որոնց խնդրոյ առարկան Պուլկարիան է:

Այս բոլորէն հանուած առաջին եզրակացութիւնը այն է որ Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը իր կրաւորական հանգամանքէն դուրս կուգայ եւ կը ստանայ նկատելի չափով գործնական բնոյթ:

Կարելի չէ վճռի ենթարկել այն իրողութիւնը թէ այս շարժումը իր հետ կը բերէ, գուցէ ոչ երկար ատենի մը համար, փոխադարձ բարեացակամութիւն մը երեք երկիրներու միջեւ, ու կը մեղմացնէ այն ծանր մթնոլորտը որ կը տիրէր ցարդ: Իսկ ասիկա կը բնորոշէ քաղաքական այն ուղեգիծը զոր կ'ուզեն որդեգրել Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութեան ներկայի վարիչները, նպատակ ունենալով աստիճանական ու վերապահ բարելաւումը Պալքանեան երկիրներու փոխյարաբերութեանց:

Այս պարագան կը հաստատուի այն իրողութեամբ որ, վերջին հանդիպման ընթացքին, յարաբերութեանց բարելաւման համար, աշխատանքի բաժանում մը որոշուած է: Այսպէս, վեհապետները ստանձնած են ճշդել արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը, իսկ նախարարները՝ այսպէս կոչուած բարձրագոյն խնդիրներու լուծման ձեւերը:

Արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերու հիմնական սկզբունքը պիտի ըլլայ — Պուլկարիան իր երկու դրացիներուն մօտեցնելու համար գտնել կարելիութիւններ:

Առ այժմ խնդրոյ առարկայ չէ Պուլկարիոյ միացումը Փոքր Համաձայնութեան: Իսկ ասիկա պատահական չէ: Այլ՝ բուն իսկ Փոքր Համաձայնութեան որոշումը՝ Սինայայի մէջ: Նախընտրուած է մասնաւոր համակցութիւններու ճամբան, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ, ինչպէս նաեւ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ: Եթէ այդ համակցութիւնները իրականանան, պիտի ծառայեն իբրեւ անցք՝ երեք պետութեանց յետագայ համակցութեանց: Այդ է, կ'ըսուի, եւ Չեխոսլաւիոյ (Փոքր Համաձայնութեան Գ. պետութեան) տեսակէտը: Պ. Պէնէշ արդէն արտայայտուած է այդ ուղղութեամբ:

Հետեւաբար, ստոյգ կը նկատուի որ, ցար Պորիս հրաւիրուած չէ Պալքանեան Լոքարնօ մը կնքելու: Ճիշդ է որ Պ. Թիթուլէսքու, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը, նման բացատրութիւն մը գործածեց: Բայց, այդ բացատրութիւնը կը ձգտէր, կ'ըսեն իրաւասու շրջանակներ, բնորոշել պալքանեան ապագայ համակցութիւն մը, և ոչ թէ յստակօրէն ճշդուած ծրագիր մը: Ցար Պորիս հրաւիրուած չէ որ եւ է դաշինք ստորագրելու՝ «նախայարձակման» կամ այլ խնդրի շուրջ: Խօսակցութիւնները, հետեւապէս, որոնք բանակցութեանց վեհապետական բնոյթն ունեցան, նպատակ ունէին ճշդելու այն գլխաւոր գիծերը որոնք խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլան Սինայայի մէջ:

Դանուբեան պտոյտ – խօսակցութեանց մաս կազմող վարչապետներն ու նախարարները աւելի որոշ խնդիր մը ունեցած են: Այսինքն՝ ջանացած են փնտռել միջոցներ՝ երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող վիճելի խնդիրներու լուծմանը համար: Այդ խնդիրները, ըստ երեւոյթին թէեւ ոչ մեծ, բայց եւ այնպէս կը կարօտին անկեղծ համակցութեան ու վերջնական լուծումի: Վարչապետներն ու արտաքին նախարարները, իրենց հանդիպումը ապարդիւն չթողելու համար, որոշած են որ երկու կառավարութիւնները դրաւոր յիշատակագիրներով պարզեն իրենց ցանկութիւնները, ու այդ յիշատակագիրները յետագայ դիւանագիտական բանակցութեանց հիմ ծառայեն:

Դանուբի երկու կողմերու մամուլներուն մէկ մասը բացայայտօրէն կը խօսի, արդէն, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ պլօքի մը մասին: Պլոք մը որ երբեք արգելք մը պիտի չըլլայ Փոքր Համաձայնութեան եւ նպատակ պիտի ունենայ երեք երկիրներու քաղաքական եւ տնտեսական շահերու ապահովումը: Նաեւ խաղաղութիւնը Պալքաններու մէջ: Աւելցնենք, որ Ռումանիան խոստացած է աւելի լաւ վերաբերում՝ իր հողերուն մէջ գտնուող պուլկար փոքրամասնութեանց վերաբերմամբ: Փոխադարձաբար, երկու երկիրները պիտի արտօնեն որ փոքրամասնութիւնները ունենան իրենց դպրոցները եւ եկեղեցիները եւ խօսին իրենց լեզուները:

*** Ռումանական աղբիւր մը կը հաւաստէ թէ երկու երկիրներու վեհապետները խօսած են նաեւ Թուրքեւ-հելլէն զինակցութենէն յետոյ ստեղծուած քաղաքական պայմաններու մասին: Այդ պայմանները կը հարկադրեն մերձեցում մը Փոքր Համաձայնութեան եւ Պուլկարիոյ միջեւ, զոր կը ցանկան երկու կողմերն ալ: Պուլկարիոյ ցանկութիւնները Եգէական ծովուն վրայ ելքի մը եւ Թրակիոյ մասին, քիչ մը դժուար կը դարձնեն պալքանեան խնդիրներու լուծումը: Փոքր Համաձայնութեան եւ Պուլկարիոյ միջեւ մերձեցումին կը հետեւի Իտալիա, ինչ որ կրնայ գլխաւոր արդիւնքներէն մէկը ըլլալ բաղձացուած համակցութեան:

*** Միւս կողմէ կը խօսուի նաեւ Ռումանիոյ Կարոլ Թագաւորին եւ Պուլկարիոյ ցարին՝ Եվքսինոգրատ [illegible] նոյնիսկ [illegible] ամուսնութեանը մասին: Պուլկար կառավարութիւնը [illegible] պուլկար քանի մը թերթերու [illegible] տրուած այդ լուրը, բայց թերթեր [illegible] շարունակեցին զբաղիլ այդ խնդրով, քանի մը օրէ ի վեր Սոֆիա գտնուող տիկին Թիթուլէսքուն «[illegible]մի» որակելով...

Վ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Համահայաստանեան Ողիմպիականն»ին վերջ

»»»o«««

Թէեւ քիչ մը ուշ — սպասեցինք նոր մանրամասնութեանց որոնք չեն գալ, սակայն խօսինք քիչ մը եթէ կ'ուզէք «Համահայաստանեան Սպարտակիադայ»ին մասին որ տեղի ունեցաւ անցեալ սեպտ. 18էն 24 Երեւանի մէջ եւ որուն բոլոր մանրամասնութիւնները երեւցան «Յառաջ»ի մէջ, «Խորհ. Հայաստան»էն արտատպուելով:

Գրուած յօդուածներէն աւելի, տրուած քանի մը անյաջող նկարներէն կրցանք գաղափար մը կազմել ձեռք ձգուած արդիւնքներուն մասին: Օրինակի համար, տեսանք [illegible] մարզիկներու հիանալիօրէն համաչափ տողանցքը, [illegible] խմբական մարզանքի մեծ տեսարանը, Երեւանի «Վէլօտրոմ»ին տախտակէ «բիստ»ին վրայէն սուրացող հեծելանւորդներու նկարը, որոնք բաւական էին մեզ խանդավառելու: Յայտնապէս կ'երեւի թէ Հայաստանի մէջ այսօր մեծ կարեւորութիւն կը տրուի մարմնակրթական շարժումին, հետեւելով Ռուսիոյ: Սփորի բոլոր ճիւղերը [illegible] մուտք գործած են, սկսեալ hockeyէն մինչեւ թէնիս որոնք ցարդ ճանչցուած էին «բարեկեցիկ»ներու խաղեր թէեւ անարդարօրէն: Ասիկա յաղթանակ մըն է անոնց համար որոնք [illegible]նակ տարիներէ ի վեր կը յորդորեն մարմնակրթութեան Հայերուս մէջ տարածմանը նպաստելու համար: Գուշակենք որ կարգը պիտի գայ մօտ ատենէն արտասահմանի մեր վարիչներուն ուժ տալու հայ մարմնակրթական շարժման: Երբ Երեւանի մէջ այդքան կարեւոր ձեռնարկներու կարգին ժամանակ կը վատնեն [illegible]ներ, մարզարաններ կամ «վէլօտրոմ»ներ կառուցանելու համար, մենք պէտք չէ որ հոս գոհանանք գիրքեր ծափահարելով:

Ուրեմն, ինչպէս տեսանք «Յառաջ»ի նկարագրութիւններէն, Հայաստանի մէջ ոչ միայն այրերը այլեւ կիները կը հետեւին մարմնակրթութեան, մենք մասնաւորապէս ուրախ ենք լողորդութեան տրուած կարեւորութեան պատճառաւ, որովհետեւ լողը սփորներուն ամէնէն օգտակարներէն մէկն է եւ ցաւալի է որ արտասահմանի մէջ անոր պէտք եղած ուժը չէ տրուած ցարդ:

Անշուշտ մենք բոլորս աւելի որոշ գաղափար մը պիտի կազմենք «Համահայաստանեան Ողիմպիական»ին մա[illegible]

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (5)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» · «««««

3.— ԶԳԱՅԱՊԱՇՏ, ԲՆՈՒԹՆԱՊԱՇՏ, ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՇՏ

Ինչպէս որ բնութեան մարդուն մէջ կայ վայրի եւ անդուսպ սիրոյ զգայութիւնը, որ կը գործէ յաճախ ենթագիտակցական մղումներու տակ, այնպէս ալ Նարդունին, ինքզինքը բնութեան գեղեցկութիւններու դըրացնութեան մէջ զգալով է, որ իր մարմներգութիւնը կը հասնի գերագոյն թափերու: Մէկը միւսէն չի կրնար բաժնուիլ, այս էր պատճառը, որ կ'ըսէի թէ Նարդունին շատ հեթանոսական է ինքն իր մէջ, նման հեթանոս դարերուն, ուր աստուածները եւ իրենց ընտանիքը կ'ապրէին բնութեան գրկին մէջ:

Բնութիւնը համադրուած է Նարդունիի գրականութեան մէջ իր բոլոր տարրերով: Շնչաւոր եւ անշունչ աշխարհները հոն իրենց տեղը ունին: Ելակին, կեռասին ու վարդին հէքեաթներուն քով մենք կը գտնենք սոխակներուն, թիթեռնիկներուն հէքեաթները: Լճակը, մարգագետինն ու պարտէզները իրենց արձագանգը ունին հոն: Եւ այս անմահ գեղեցկութիւններու կուրծքին վրայ մարդ – էակը իր ստուերը կը պտըտցնէ ա՛յնքան վեհութեամբ: Նարդունիի բնութիւնը Արեւելքն է, եւ հայրենի մեր աշխարհը: Իր թռչունները, կենդանիները, ծառերն ու ծաղիկները կը շարժին մեր հայրենի երկնակամարին տակ: Այս կերպով համայնական բնութեան երգը իր արձագանգը կը գտնէ մեր աշխարհին մէջ:

Բնութենապաշտ զգայութիւնները պակասաւոր պիտի ըլլային, եթէ գրագէտը չտար մեզի արեւին, լուսնին ու աստղերուն փառաբանութեան երգը: Իր հէքեաթները եւ արձակ միւս գրուածքները արեւով թրծուած են: Նարդունի արեւապաշտ է:

Եւ անոր խորհուրդին ու տիեզերքի գաղտնիքներուն առջեւ է, որ ան կը յանդի խորհրդապաշտութեան, երրորդ զգայութիւնը իր գրականութեան: Այս գետնին վրայ ալ, անիկա իր հիւթը կը ծծէ արեւելքի հողէն, ուր փթթեցաւ դարաւոր իմաստութեան ծաղիկը: Բայց այս խորհրդապաշտութիւնը այն չէ, ինչ որ անցեալ դարու վերջին քերթողները, իբրեւ նոր գրական դպրոց մը, ծաղկեցուցին տասնեւիններորդ դարու վերջին կէսերուն, եւ որուն ներկայացուցիչները կան տակաւին ֆրանսական գրականութեան մէջ:

Ուրիշ բառով խորհուրդին, կրօնական վերացական մտածումներու, միստիքականութեան պաշտամունքն է: Այս պաշտամունքը կը յանդի իմաստասիրական ներհայեցողութիւններու, գիտական միտքերու մօտ, եւ կը դառնայ գրական ստեղծագործութեան նպաստաւոր ենթահող, զգայուն եւ բանաստեղծ հոգիներուն մօտ: Կը յանդի վերջապէս սկեպտիկութեան, յոռետեսութեան եւ տրտմաթախիծ քնարերգութեան:

Նարդունի կը փորձէ քալել այսպիսի հետքերու վրայէն: Իր հոգիին մէջ կան թաղուած բացասական տարրեր, յանդելու համար հոգեկան նման վիճակներու: Բառերէն դժգոհ, կը դիմէ յաճախ պատկերներու միջամտութեան, իր մտքին վիճակները աւելի խորհրդաւոր արտայայտելու համար: Խորհրդապաշտութիւնը կը դառնայ այլեւս իր մօտ տեսակ մը պահանջ, կը դառնայ նկարագիր ու ոճ, որոնցմով կը կերտէ շէնքը իր արուեստին, իր ճարտարապետութեան:

Մանկութեան եւ պատանեկութեան տարիներուն, Նարդունի տիրապետութեանը տակն էր քրիստոնէական միամիտ հաւատքին: Ինք ունեցեր էր նման դաստիարակութիւն, ակամայ, իբրեւ պահանջ ընտանեկան սովորութիւններու եւ դպրոցական պարտադրութեան:

ՄԻԱՄԻՏ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ չպիտի ըսեմ, այլ քրիստոնէական շրջանէն մեզի հասած տօներուն հանդէպ յարգանք եւ պաշտամունք ունեցող անհատն է ինք: Այս զգայութիւնը զոյգ կը քալէ մանկութեան օրերու երազը փնտռող չափահաս մարդուն հետ: Նարդունի կը սիրէ այս ամէնը, որ կապ ունի, հեռուէն կամ մօտէն, հայ եկեղեցիին ու իր պաշտամունքին հետ: Չկայ որ եւ է գրուածք ուր յիշուած չըլլան հետեւեալ նուիրական բառերէն մէկն ու մէկը.— միւռոն, ժամ, շուրջառ, բուրվառ, զանգակ, քահանայ, վեղար, վակաս, խունկ, գմբէթ, մոմ, սեղան, նշխար, վարագոյր, Աստուած, սրբազան պատարագ, սկիհ, հրեշտակ, Աստուածածին, վարդավառ, Զատիկ, Ծնունդ, խաչ, եկեղեցի, աղօթք, մեղեդի, շարական, տաճար, օրհնութիւն, աստուածունչ, վարդապետ, ճգնաւոր, ջահ, զանգակատուն, տօն, կրօնք, սուրբ, աբեղայ, տէրտէր, տիրացու, տաղաւար, եւն., եւն., որոնք պատահաբար կը յիշեմ: Ամէն մէկ բառի կապուած է անշուշտ նուիրական զգայութիւն մը, խորհուրդ մը, իմաստութիւն մը, որոնցմով կազմուած է բարի օրերու յարգանքը հանդէպ նուիրականութիւններու, որքան ալ որ ենթական պարպըւած ըլլայ անոնցմէ, ժամանակի տեւողութեան ընթացքին:

Ժամանակը եւ աշխարհի անիրաւութիւնը սակայն կը կերպարանափոխեն բարի եւ միամիտ քրիստոնեան: Չարութեան եւ անիրաւ ուժի գաղափարը կուտան, չար ու անիրաւ կը դարձնեն, չէ՞ որ զգացումները տկար [illegible] բարանծներու յատուկ են...

Եւ կատուն, ինչպէս ուրիշ անգամ կոչը, [illegible]թեան մեծ իմաստութիւնը, յաջողութեան գաղտնիքը սրբազան եսասիրութեան ուրախութիւնը կը սորվեցնէ: Եր[illegible]ցնեն «երբեք չխօսիլ եւ երբեք չխղճալ մուկերուն: Երբեք երախտագիտական զգացում չունենալ, ապերախտ ըլլալ նոյն իսկ տիրոջ հանդէպ: Երես դարձուցէք զգացումներուն: Եթէ մանուկի մը ձեռքը կարագ կայ, [illegible]րեկամացէք: Ձեր կոնակը քսեցէք անոր մերկ ոտքերուն: Մանուկը հաճոյք կը զգայ մուշտակէն եւ կը [illegible] ձեռքի կարագը: Յափշտակեցէք, կերէք, եւ գացէք [illegible] բազել տաք օճախին անկիւնը: Եթէ տանտիրուհին գայ ու պոռայ իր տղոցը, դուք փակեցէք ձեր աչքերը, քնանալ ձեւացուցէք: Սակայն միշտ արթո՛ւն եղէք, պատրաստեցէք ճանկերը՝ եթէ ծեծելու գան»: (Կարօտ հայ լեզուին):

Ինչպէս ուրիշ տեղ մը կ'ըսէի, գրականութեան միջոցով ներկայ տխուր եւ անիրաւ օրերուն, գեղեցիկ եւ երիտասարդ փիլիսոփայութիւնն է այս, կենդանի, դառն է թերեւս, ոչ բարոյական ու քրիստոնէական, բայց եւ փրկարար, բայց եւ անհրաժեշտութիւն՝ գայլին հետ իբրեւ գայլ, անիրաւին դէմ իբրեւ անիրաւ, կարենալ ապրելու համար:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

…ներ արդիւնքները աւելի յառաջա…
…ւած ըլլային։ Որովհետեւ փոր…
…ւ մէջ թուանշաններն են որ կը
…, եւ պէտք է ըսել թէ իր թը…
…չատ բան չկար նկարագրա…
…մէջ, որոշ չենք գիտեր թէ
…։ Գիտենք թէ հոն չէն ուզեր
…ական արժէքները մէջտեղ հա…
…, մրցանիշերը զիրենք չեն հետա…
…, այլ խմբական «հարուածա…
…ութիւնները, բայց ի՞նչպէս
…, օրինակի համար, նիզակի մէջ
…ին ելլողը հասկնալ առանց չա…
…։ Աւելա անկարելի է. մի՞թէ —
…է խորհիլ — արդիւնքներէն
…ցան միայն անոնք որոնք քիչ թէ
… արժէք մը կը ներկայացնէին —
… ալ դէմ է մարզական ոգիի։ Ար…
… թերթերուն մէջ գրողնե՞րն էին
… ունէին պէտք եղած հեղինակու…
… եւ զանց առին թիւերը։ Ցամե…
… դէպս յիշենք այս քանի մը թը…
…անները որոնք կ'ընկերանային
… արդիւնքներուն. այսպէս՝ Սարգիս
…մարձումեան «երկու ձեռքերով —
…ով» ծանրութիւն վերցուցած է
… քիլ. 100 կր.։ Եոսիլեան «առանց
… հեռաւորութիւն» ցատկած է 3
… 12 եւ կէս ս. Գ. Խիտավէրտեան
… ձերը լողացած է 1 վայրկ. 29
…։

… ցարդ իրր հայկական մրցա…
… կ'ընդունինք այն լաւագոյն ար…
…ները որոնք ձեռք բերուած են՝
… եւ 1922 Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած
… Ընդհ. Ողիմպիականներուն եւ
… թուականէն վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի
… հայկ. գաղութներուն մէջ կազ…
…կերպուած տարեկան մրցումներուն
…։ Աթլէթիք խաղերու հայկ.
… մրցանիշերը պիտի տանք օր մը ա…
…. բայց չենք կարծեր թէ գտ…
… մէկը որ դէմ ըլլայ Երեւանի
… ձեռք բերուած արդիւնք մը մրցա…
… նկատելու, եթէ այդ արդիւնքը
… ըլլայ ցարդ ճանչցուած հայկ.
… մրցանիշերէն։ Այս պատճառով եւս
… է որ մենք չկրցանք ծանօթա…
… Համահայաստանեան Ողիմպիա…
… արդիւնքներուն։

Այս ընդհանուր դիտողութիւնները
… վերջ կրկնենք թէ հոն սկսուած
… մեզ մեծապէս կը հետա…
…։ Ցուանք թէ Մոսկուայէն ե…
… մարզիչներուն ղեկավարու…
… ներքեւ հայ երիտասարդները
… կրնան յառաջդիմել եւ յաջո…
…ներ ունենալ համաշխարհա…
… աշխատաւորական խաղերուն մէջ։
… առթիւ ըսենք թէ այս վերջնոյն
… համայնավար կազմակերպու…
… մարզիկները կրնան մասնակ…
… քանի որ անոնք իրենք զիրենք
… դուրս ձգած են բուն Միջ.
…մպիականներէն։ Թէեւ կ'ըսուի թէ
… Ռուսերը փափաք յայտնած
… ֆութպոլի մրցումներ կատարել
…ներուն հետ. ատիկա միայն կարելի
… մուտքովը «Միջ. Ֆէտէ…
…»ին մէջ, որուն անդամ աղ…
… են որ կրնան իրարու դէմ մր…
…։ Տարի մը առաջ Թուրքերը Մոս…
… ֆութպոլի խումբ մը ղրկած
… Միջ. մարմինը զիրենք պար…
… եւ իրենց կողմէ կրկնուած մը
… աւելի ծանր հետեւանքներ ու…
…։ Եթէ Ռուսիա դիմում կատա…
…, ոչ մէկ պատճառ կայ որ իր մուտ…
… միջազգային մարզական մար…
…ներուն մէջ մերժուի։ Բայց խնդիր
… թէ ան պիտի կրնա՞յ մարմնակր…
…թիւնը քաղաքականութենէն զա…
… այդ փափաքելի քայլը առնել։

Ժ. Ե.

Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

»»»·«««

ԽՄԲ.— Հոկտ. 14/27ին լրացաւ ողբացեալ ընկ. Սիմոն Զաւարեանի մահուան քսանամեակը։ Այս առթիւ որոշած էինք բացառիկ թիւ մը նուիրել իր յիշատակին, սպասելով որ ագահանդէս մըն ալ կազմակերպուի։

Պուքրէշի մէջ հոկտ. 22ին կատարուեցաւ մեր անգին ընկերոջ տարեդարձի սգատօնը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբին։ Այս առթիւ «Արազ»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ընտրեալ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը, եւ յոտնկայս ու երկիւղած ունկնդրեց Շոփէնի մահերգը զոր դաշնակի վրայ նուագեց Տիկ. Արծրունի։ Յետոյ բացման խօսքը ըրաւ օրուան նախագահ Պ. Գ. Ղազարեան, որ քանի մը բառով իվեր հանեց Սիմոն Զաւարեանի բարոյական դիմագծութիւնը, յիշեցնելով որ ան ոչ միայն մեծութիւն մըն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ, այլ բովանդակ հայ ժողովուրդին համար՝ որուն ան զոհաբերեց իր կեանքին 25 տարիները, հանդիսանալով յեղափոխական եւ բարոյական ռահվիրայ։

Օրուան առաջին բանախօսն էր Պ. Յ. Ճ. Սիրունի՝ որ խօսեցաւ հետեւեալ իմաստով.

«Աւելի քան տարի առաջ ճիշդ այս օրերուն մարդ մը ինկաւ Բերայի չիտակ ճամբուն վրայ Աշխատանքի Տան առջեւ։ Նիհար, փոքր կազմով, համեստ արտաքինով այդ մարդը աննշմար կ'անցնէր փողոցէն դեռ պահ մը առաջ։ Բայց իր մահը յանկարծ ցնցեց Պոլիսը, ու անոր հետ սուգի մատնեց բովանդակ հայութիւնը։ Բովանդակ հայ ժողովուրդը լացաւ անոր ետեւէն։

Ի՞նչու այս աննախընթաց սուգը դագաղի մը ետեւէն։ Որովհետեւ յանձին Սիմոն Զաւարեանի հայ ժողովուրդը կորսնցուց բացառիկ մեծութիւն մը,— յեղափոխական առաջնորդ մը որ իր մէջ կը խտացնէր գիտնականն ու անձնուրացը, տքնութիւնն ու առաքինութիւնը։

Ծնած էր Լոռիի Այգեհատ գիւղը։ Իր պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը անցուցած սակայն ռուս շրջանի մէջ՝ նախ Թիֆլիս, յետոյ Մոսկուայի Պետրովեան ճեմարանը, ան տարուեցաւ ի սկզբան համառուսական յեղափոխութեան ալիքներէն։ Նոյն խռէալով բռնկած էին իր միւս ընկերները։ Անոնք երբ Թիֆլիս դարձան, ու երբ առաջին հպումը ունեցան հայ ժողովուրդի տառապանքին ու հոգերուն հետ՝ իրենց ցեղին ուխտին կանչեցան մէկէն, ու ռահվիրաները հանդիսացան հայ ազատագրական շարժման։ Ու Զաւարեան 1890էն մինչեւ իր մահը, ամբողջ 23 տարի, հաւատարիմ մնաց այդ ուխտին, լքելով փայլուն ասպարէզներ որ բաց էին իր առջեւ, եւ հայ ժողովուրդին զոհելով ինչ որ ունէր իրր կորով եւ ճիգ, մտաւոր պաշար ու տքնութիւն»։

Պ. բանախօսը յետոյ տուաւ Զաւարեանի կեանքին գլխաւոր գիծերը 1890ին իր մուտքը Տրապիզոն՝ հայ ժողովուրդին տանելու համար նոր պատգամը, իր պոռթկումը ռուս ոստիկանութեան դէմ՝ 1892ին Դաշնակցութեան Ա. Ընդհ. Ժողովին մէջ՝ ուր հռչակել տուաւ ապակեդրոնացման սկզբունքը կուսակցութեան ներսը, որպէսզի կուսակցական բոլոր շրջաններու նախաձեռնութեան ու շարժման ազատութիւն ունենան փոխանակ առաջնորդուելու տեղական պայմաններու անծանօթ ու հեռաւոր սուրբերէն իր վարած պետական պաշտօնները Կովկասի մէջ՝ ամբողջ 12 տարի՝ իրր գիւղատնտես մասնագէտ եւ այդ առթիւ իր լոյս ընծայած գիտական արժէքաւոր երկերը, իր մուտքը Կիլիկիա 1903ին, իր դերը 1904ի ընդհ. ժողովին մէջ՝ իրր ախոյեան անձնուէր ու անշահախնդիր տքնութեան եւ իրր խարազան թուլամորթներու եւ 1906ի Եւրոպայի Ազգ. Կեդր. Ժողովին մէջ՝ իրր ռուսահայ մտաւոր վերածնունդի ախոյեան, 1908ին իր մուտքը Պոլիս՝ ծառայելու այս անգամ աւելի ազատօրէն իր սիրած դատին, 1910ին իր առաքելութիւնը Տարօն՝ ուր իր հոգին խառնեց հայ գեղջուկին հոգերուն, յետոյ դալ Պոլիս առարկայ դարձնելու համար զանոնք ընդհանուր մտահոգութեան, եւ վերջապէս իր մահը 1913 հոկտ. 14ին Աշխատանքի տան առջեւ, ու փառաշուք ու համազգային յուղարկաւորութիւնը որ հաղուադէպօրէն կը վիճակի մահկանացուի մը։

Պ. բանախօսը ի վեր հանեց անձնուրաց մարդը՝ որ ասպարէզներ լքեց իր հոգին քամելու համար իր ժողովուրդին սիրոյն, բարոյական մարդը՝ որ իր անձին օրինակով ոգեւորեց իր սերունդը, եւ գերզգայուն էակը ուր հայ ժողովուրդին խղճմտանքն էր խտացած, թելադրելով չմոռնալ կտակը զոր իր յաջորդներուն թողուց ան,— «Խօսքը առանց Գործի մեռեալ է»։

Յետոյ խօսք առաւ Պ. Ա. Շարաֆեան, որ առաւելապէս ծանրացաւ Սիմոն Զաւարեանի նկարագրի գիծերուն վրայ։ Զաւարեան ոչ միայն անձնուրաց ու խնայող էր ինքը՝ այլ նոյն զոհաբերութիւնը կը պահանջէր ամէն մէկէն. վա՜յ անոր որ յանդգնէր շռայլ ապրիլ՝ ըլլայ կուսակցութեան դրամովը, ըլլայ նոյն իսկ անձնական միջոցներու շնորհիւ. անոր կարծիքով ով որ կը նուիրուէր յեղափոխութեան, պէտք էր անոր ընծայէր ամէն ինչ։ Խստաբիր դատաւոր էր ան, ու կը ձաղկէր անողոք դատախազի մը պէս ինչ որ ծուռ կը գտնէր, ով ալ ըլլար թերացողը. չէր թոյլատրեր ոչ մէկ շեղում սկզբունքէ, ոչ մէկ մոռացում հայ ժողովուրդին համար յանձն առնուած աշխատանքներուն մէջ։ Զայրոյթով կը վերաբերուէր ամէն սխալի հանդէպ, բայց երբեք կիրք չկար իր զայրոյթին մէջ. կը հարուածէր բայց եւ կրնար դարձեալ աշխատանքի լծել ենթական, իր քաղցրութեամբը համակելով զայն։ Ոչ մէկ անձնական գիծ իր մղած պայքարներուն մէջ. անձին դէմ չէ որ կը կռուէր այլ անոր սխալ գաղափարներուն, անհատը չէ որ կը խարանէր այլ անոր սայթաքումը. պատահած է յաճախ որ ժողովներու մէջ անզուսպ զայրոյթով պոռթկալէ յետոյ՝ թեւանցուկ դուրս գայ այն միեւնոյն անձերուն հետ, զորս խարազաներ էր ներսը։

Պ. Շարաֆեան իր բանախօսութիւնը վերջացուց թելադրելով նոր սերունդը՝ իրր փարոս ունենալ Զաւարեանը, ու դարու մը մէջ ուր անձնական կիրքերն ու սխերը կը սայթաքեցնեն մարդիկը՝ միակ մտատանջութիւն ունենալ,— հայ ժողովուրդը։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, զոր ներկաները ունկնդրեցին դարձեալ յոտնկայս։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՃԻՃ ԵՒ ՊՂԻՆՁ

»»»·«««

Ղափանէն կը հեռագրեն խորհ. Հայաստանի թէ ծանր արդիւնաբերութեան գործավարութեան ղրկած յանձնախումբը, ուսումնասիրելով Ագարակի հանքավայրերը, նկատեց որ պղինձի եւ արճիճի աւելի մեծ պաշար կայ քան 1932ին երեւան հանուած պաշարը։

Ագարակի, ինչպէս Փիրղովդանի հանքավայրերը մեծ հետաքրքրութիւն առեղծեցին յանձնախումբին մէջ։

Երկրաբաններ Ռուսակովի, Գրուշէվոյի, Կարապետեանի կարծիքով Փիրղովդանի պղինձի պաշարը մինչեւ այժմ ցոյց տրուածէն շատ աւելի է։ Յանձնախումբը կը նկատէ, որ Փիրղովդանի մէջ հանքախուզական աշխատանքները կը գտնուին նախնական վիճակի մէջ։

Արճիճի, պղինձի պաշարին լրիւ չափը ճշդելու, շահագործման կարելիութիւնները որոշելու համար, գալ տարի պիտի կատարուին լայն հետախուզութիւններ։

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ԶԵՂԾԱՐԱՐՆԵՐԸ

— o —

Լէնինականէն կը հեռագրեն խորհ. Հայաստանի թէ «պետական դրամներ վատնելը, կեղծ հաշիւներ ներկայացնելը սովորութիւն դարձեր էր քաղաքին տնտեսութեան վարչութեան մէջ, այդտեղ աշխատող կոմունիստները կը մասնակցէին զեղծումներուն եւ կը զբաղէին արբեցողութեամբ եւ քէֆերով»։ Այս ամբաստանութեամբ իրենց աշխատանքէն հանուեցան եւ դատի տրուեցան Լէնինականի տնտեսութեան բաժնի վարիչ Մուրատ Դաշտոյեան, օգնականը Գրիգոր Զաքեթեան, քաղաքի մաքրութեան վարչութեան պետ Մելքոն Զիմենեան, օգնականը Աւետիք Գրիգորեան, ջրմուղի փոխ–տնօրէն Աւօ Մելիքսէթեան, շինութեան բաժնի վարիչ Սիսակ Երբակեան, քաղաքի մաքրութեան վարչութեան դանձապահ Աբրահամ Մանուկեան, Թելաւի փայտամթերման կայանի ներկայացուցիչ Բարսեղ Սարեան, եւ դեռ ուրիշ պաշտօնեաներ։

Ասոնց դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ հրապարակային ձեւով։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

»»»·«««

⁂ Հոկտ. 17ին օդանաւով Թիֆլիզէն Երեւան հասաւ Անդրկովկասի դաշնակցային կառավարութեան կենտգործկոմի (խորհրդարանի) նախագահ Էֆէնտիեւ, որ այցելելէ յետոյ քաղաքին նոր շինութիւնները, ինքնաշարժով մեկնեցաւ Նախիջեւան։

⁂ Մշակոյթի պատմութեան կաճառին կողմէ հնագիտական եւ ազգագրական քննութեան մը համար հոկտեմբերի մէջ երկու արշաւ կատարուեցաւ դէպի Զանգեզուր եւ Արագած։

⁂ Գեառնիի մէջ երեւան հանուած հռոմէական յուշարձանը ուսումնասիրելու համար, նոյն շրջանը մեկնեցաւ յանձնախումբ մը ճարտարապետ Բունիաթեանի հետ։ Գեառնիի մէջ պեղումները պիտի կատարուին Աշխարհբէկի հսկողութեան տակ։

⁂ Երեւանի մշակոյթի եւ պատմութեան թանգարանի գեղարուեստական բաժինը վերջերս Լէնինկրատի ռուսական թանգարանէն ստացաւ քանի մը նկարներ, որոնք կը հարստացնեն Երեւանի թանգարանին ռուսական նկարչութեան պատկերասրահը։ Այդ նկարներուն մէջ կան գործեր Մալեւիչի, Սեմիրադսկիի, Կրամսկոյի, Մակովսկիի աշխատութիւններէն։

⁂ Նոյն թանգարանը Փարիզէն, Կոմիտասի խնամատար յանձնախումբէն ստացաւ Կոմիտասի երաժշտական գրադարանը, ինչպէս նաեւ երաժշտագէտին կարդ մը ձեռագրերը, բազմաթիւ լուսանկարներ, փաստաթուղթեր եւ սրինգներ։

⁂ Երեւանի բանուորական թատրոնը մէկ ամսուան համար հոկտեմբերին մեկնեցաւ գաւառ, ներկայացումներ տալու Հայաստանի արդիւնաբերական վայրերուն մէջ (Ալլահվերդի, Ղարաքիլիսա, Դաւալու, Ղամարլու, Վաղարշապատ)։ Պիտի բեմադրուին Թոթովենցի Բագու — Լոնտոն, Շիրվանզադէի Չար ոգին եւ այլ խաղեր։ Խումբը յետոյ կը մեկնի Նախիջեւան։

⁂ Ձեռնարկուած է Հայաստանի գործարաններու պատմութեան հրատարակութեան։ Այս առթիւ շուտով տեղի պիտի ունենայ խորհրդակցութիւն մը, մասնակցութեամբ գրողներու եւ բանուորներու։

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԹԷՀՐԱՆ

»»»·«««

Վերջերս Թէհրան գնաց Հայաստանի Պ. Գարախան, Խ. Միութեան արտաքին գործավարութեան խորհրդականը։ Ինչպէս կ'երեւայ պարսկական մամուլէն, Պարսիկները յուսախաբ եղած են։

Այս առթիւ, Թէհրանի «Ալիք»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (22 հոկտ.)·

— «Ռուսաստանը, որպէս Իրանի անմիջական սահմանակից մի մեծ երկիր, միշտ էլ ունեցել է խոշոր նշանակութիւն Իրանի քաղաքական ու տնտեսական կեանքի խաղաղ զարգացման տեսակէտից։

Սակայն միաժամանակ անուրանալի է այն փաստը, որ Իրանը, որպէս Ռուսաստանի թիկունքում գտնուող մի երկիր ու նաեւ որպէս առաջապահ արեւելեան ժողովուրդների մէջ, միշտ էլ հանդիսացել է Ռուսաստանի արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր զսպանակներից մէկը։

Անհերքելի է նոյնպէս Իրանի տնտեսական խոշոր արժէքը Ռուսաստանի համար։ Իրանը մի կողմից մատակարարում է Ռուսաստանին ամենից անհրաժեշտ հում նիւթերը, միւս կողմից գլխաւոր սպառողն է եւ յարմարագոյն շուկան Ռուսաստանի ճարտարարուեստի արտադրանքների համար։

Այսպէս քաղաքական ու տնտեսական խոշոր շահերով կապուած այս երկիրը միշտ էլ ձգտել է պահպանել խաղաղ ու սերտ բարեկամական յարաբերութիւններ Ռուսաստանի հետ։

Սակայն կեանքի բնական հոլովոյթի ընթացքին ստեղծւում են դրութիւններ, որոնք երբեմն խիստ ծանր հետեւանքներ են ունենում այս կամ այն երկրի ներքին կեանքի զարգացման համար, առաջ են գալիս տարակարծութիւններ ընթացիկ խնդիրների շուրջ, ստեղծւում են կնճիռներ, որոնց լուծումը դառնում է օրուան քաղաքականութեան առարկայ։

Ահա՛ այսպիսի կնճիռներից են ներկայումս եւ ռուս–պարսկական առեւտուրի կանոնաւորման հրատապ հարցերը։ Կանգ առնենք վերջին խնդրի վրայ։

Այն օրուանից, երբ Խ. Իշխանութիւնը սկսեց կիրառել իր ներքին եւ արտաքին առեւտուրի մէջ պետական մենաշնորհի սիստեմը, Պարսկաստանի առեւտուրը խիստ տուժեց, մանաւանդ նրա հիւսիսային գաւառները տնտեսական խոր ցնցումների ենթարկուեցին։

Վերջին ռուս–պարսկական առեւտրական դաշինքն (1931 թ.) էլ չը տուեց այն դրական արդիւնքը, որ ակնկալւում էր։

Սովետական առեւտրական հաստատութիւնների վարած քաղաքականութեան հետեւանքը եղաւ այն, որ Պարսկաստանի առեւտրական կշիռը չափազանց աննպաստ եղաւ։ Ռուսաստանը ներածել էր անհամեմատ աւելի, քան արտածել էր··· Եւ սկսուեց Պարսից վաճառականների կողմից բողոքների շարանը, որ վերջիվերջոյ բացարձակ բոյկոտի բնոյթ ստացաւ։

Եւ ահա՛ տնտեսական այս ծանրպայմանների հետեւանքով ստեղծուած հոգեբանական խիստ աննպաստ վիճակում՝ Իրանին այցելութեան է գալիս Պ. Գարախանը։

Պարզ էր, որ Իրանի հասարակական լայն խաւերում առաջ պիտի գային որոշ յոյսեր եւ ակնկալութիւններ։

Բայց Պ. Գարախանը մեկնեց Մոսկուա, եւ ինչպէս Պարսից արտաքին գործավարութեան պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ է ասուած,— չլուծելով ո՛չ մի առկախ մնացած խնդիր, (առեւտրական, սահմանային եւ այլն) սահմանափակուելով սոսկ խոստումներով···

Բայց չէ՞ որ դժոխքի ճանապարհն էլ ծածկուած է վարդագոյն յոյսերով։

Այս հիասթափութիւնը Պ. Գարախանի այցելութիւնից դեռ չէր անցել պարսկական շրջաններում, երբ ըստացւում է «Իզվէստիա»ն իր խմբագրականով, ուր Խ. Իշխանութեան պաշտօնական օրգանը • խօսելով Պ. Գարախանի այցելութեան մասին, շեշտում է ցարիզմի Իրանի հանդէպ վարած աշխարհակալական ձգտումներով տոգորուած քաղաքականութեան ու 15 տարի առաջ Խ. Իշխանութեան կողմից Իրանին տրուած մի շարք զիջումների վրայ եւ թեթեւամտօրէն անուանում առեւտրական գետնի վրայ ստեղծուած խոշոր բարդութիւնները՝ «փոքրիկ թիւրիմացութիւններ»···

Բնականաբար, հասարակութեան մէջ առաջ պիտի գար խոշոր դժգոհութիւն նման վերաբերմունքից և պարսկական մամուլը չէր կարող չարձագանգել այդ զգացումներին»։

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Տաղտկալի մարդ, կը հարցնէ Ալէքսանդր Տիմային.

— Ձեր հայրը խառնածին մը եղած է, ձեր պապը՝ սեւամորթ մը, իսկ մեծ պապը՝ ի՞նչ է եղած.

— Կապի՛կ, կը պատասխանէ Տիմա։ Իմ ընտանիքս կը սկսի անով՝ ինչով որ կը վերջանայ քու ընտանիքդ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Կը պատմեն թէ հին ժամանակները …րասանի թագաւորութեան մէջ …պրէր միապետ մը՝ արդար ու բա…, վեհանձն ու հոգիով մաքուր։ …գորասէր Էչրէֆ կը կոչէին զինքը։ …ովորութիւն ըրած էր ձիով եւ իր …տեւորդներով ման գալու, ամէն ե… օրը անգամ մը, մայրաքաղաքին …կաններուն ու փողոցներուն մէջ, ըս…ւելու համար թէ իր պաշտօնեանե… անկեղծօրէն կը յայտնէի՞ն իրեն …ճակը իր այն հպատակներուն որոնք …ւ բախտաւոր էին։ Այնպէս որ, …պաւորը կը պտտէր շատ անգամ …ղաք թաղերուն մէջ որպէսզի ան… տեսնէր թշուառներուն ու կա…ոտեալներուն վիճակը։

Օր մը երբ դարձեալ կ'անցնէր փո…ղոցէն, տեսաւ որ լումայափոխներու …րհկային անկիւնը կծկուած էին երեք …տերվիշներ եւ կ'երգէին։ Ականջ տը… անոնց երգերուն։ Առաջին տէր…վիշը կ'երգէր այսպէս.

…Փորձել ես տեսնել դարձեալ սիրուն
նարիս դէմքն անձման.

«Տեսնելու յոյսն այդ անպատում աղբիւրն է մեր ներշնչման»։

Երկրորդ տէրվիշը կը շարունակէր.
Բարի կամ չար, ինչ ալ գործես,
գիտցիր միայն դուն յաւիտեան.
Ինքդ ես միայն պարգեւատուն քու
հոգիիդ երջանկութեան։

Երրորդը կ'ըսէր.
Բարի արարքդ կը թաղուի ջուրերուն
ծոցը Տիգրիսին.
վարձքդ Ալլահ քեզ կը պարգեւէ աբեւուն տակն անապատին։

Էչրէֆ մտիկ ըրաւ ու մտածեց թէ այդ տէրվիշները գիտութիւն ու իմաստութիւն ունեցող եւ աշխարհը տեսած մարդիկ էին. ուզեց խօսիլ անոնց հետ, իմանալու համար անոնց պատմութիւնը։ Ղրկեց իր թիկնապահներէն մէկը եւ հրաման ըրաւ որ տէրվիշները պալատ կանչուին։

Թիկնապահը մօտեցաւ տէրվիշներուն եւ ըսաւ անոնց.

— Ո՛վ բարեպաշտ տէրվիշներ, ո՛վ պաշտելի տէրվիշներ որ հաւաքուեր էք այստեղ, ոտքի՛, թագաւորը ձեզ կը կանչէ։

Տէրվիշները շուարեցան եւ հարցուցին թէ ինչո՞ւ համար էր այդ արքայական հրաւէրը։ Թիկնապահը բացատրեց թէ նախատած պիտի ըլլային արքան, եթէ երկար վարանէին։

Ու տէրվիշները գացին պալատ։ Թագաւորը սիրալիր ընդունեց զանոնք, ճաշ ու գինի հրամայեց անոնց համար։ Յետոյ յայտնեց թէ մտիկ ըրած էր անոնց երգերը ճամբուն վրայ ու կը փափաքէր իմանալ այդ երգերուն իմաստն ու գաղտնիքը։ Ըսաւ նաեւ թէ իրենց պատմութիւնները լսելէ յետոյ, ինքն ալ պիտի պատմէր հատ մը։

Եւ առաջին տէրվիշը սկսաւ այսպէս.—

ԱՌԱՋԻՆ ՏԷՐՎԻՇԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Վեհափառ Տէր, նախ եւ առաջ ծանօթ ըլլայ ձեզի որ ես կուգամ Նշապուր քաղաքէն, որդին եմ զոհարավաճառ Վարպետ Սայիդին եւ անունս է Հաֆըզ Ձէլիլ։ Երբ պատանի էի, Ալլահը պարգեւած էր ինծի գեղեցկութիւն ինչպէս նաեւ քաղցր ձայն մը, որ երանութիւն կուտար զիս մտիկ ընողներուն։ Փողոցը հազար հազար մարդիկ կը հաւաքուէին շուրջս ու կը սքանչանային գեղեցկութիւնովս. այն ատեն որ վերջերս հայրս, ա՛լ ձանձրացած, թոյլ չտուաւ որ հեռանայի տունէն։ Արտօնեց միայն որ մեր տան երդիքը բարձրանայի ու երգերովս ուրախութիւն պատճառէի բոլորին։ Ու գիշեր մը երբ դարձեալ այսպէս կ'երգէի, երկինքէն մեր կտուրին վրայ իջաւ սպիտակ թռչուն մը։ Բազէի կը նմանէր ան, բայց հսկայ էր ինչպէս ուղտը։ Նկարներ ու զանազան նշաններ կային իր փետուրներուն վրայ։ Թռչունը մտիկ ըրաւ երգերս՝ հմայուած։ Յետոյ ամէն գիշեր եկան ան. ականջ կուտար երգերուս ու, երբ կը վերջացնէի, ան կ'անհետանար։

Եւ գիշեր մը ուզեցի զայն բռնել ու պահել. սովորականին պէս երգել ձեւացուցի ու յանկարծ վրան յարձակեցայ եւ ամուր մը բռնեցի իր ոտքերէն. Թռչունը, սակայն, վեր ցատկեց ու զիս ալ միասին տանելով բարձրացաւ օդին մէջ։

Երբ առաւօտը ծագեցաւ, վար նայեցայ, կարծես ամբողջ տիեզերքը ծածկուած էր ջուրերուն տակ եւ աշխարհը կը ծփար անոնց վրայ ինչպէս հացին պատառը աւազանին երեսը։ Շատ վախցայ այդ տեսարանէն եւ աղօթեցի որ Ալլահը վար բերէր թռչունը այդ բարձրութենէն եւ գիս տանէր իմ հայրենիքս։ Երբ աղօթքս աւարտեցի, թռչունը սուրաց դէպի վար։ Չորս կողմս նայեցայ, իջած էինք ամայի վայր մը, պարտէզի մը մէջ. պալատ մը կար այնտեղ։ Թռչունը դէպի պալատը թռաւ ու երբ մօտեցանք, քակեցի մատներս անոր ոտքերէն ու նետուեցայ պալատին տանիքին վրայ։ Քիչ ժամանակ մնացի այնտեղ՝ զգայազիրկ, յետոյ ոտքի ելայ ու փառք տուի Ալլահին փրկուած ըլլալուս համար եւ մտայ պալատէն ներս։

Ու նայուածքիս առջեւ բացուեցաւ աննկարագրելի գեղեցկութիւնով սրահ մը, որուն մէջտեղը կ'երեւար կարմիր ոսկիէ գահ մը՝ զմայլելի զարդերով ծածկուած։ Գահին առջեւ ես տեսայ խնձորքի ճոխ սեղան մը, որուն վրայ կային ականակուռ բաժակներ եւ կակաչներով լեցուն ծաղկամաններ, բայց ոչ ոք կար այնտեղ։ Բաւական ատեն թափառեցայ պալատին մէջ ու տեսայ ոսկիներով ու գոհարեղէններով զարդարուած սենեակներ, ուտելիքներով ու գինիի կարասներով լեցուն խոհանոցներ եւ մառաններ, եւ սակայն մարդ մարդասանք չկար ամբողջ պալատին մէջ։

Ու պալատին մուտքին դիմացը կար նստարան մը, վրան՝ կամար մը, իսկ քիչ մը անդին աղբիւր մը. աղբիւրին կեդրոնէն կը բարձրանար սիւն մը, որուն գագաթը կը տեսնուէր առիւծի մը արձանը։ Առիւծին ականջներէն ու աչքերէն ջուր կը հոսէր աղբիւրին մէջ. ջուրը յստակ էր ու մաքուր ինչպէս բիւրեղը։ Ժամանակ մը սպասեցի այնտեղ. լուացի ձեռքերս ու դէմքս, յետոյ պտտեցայ պարտէզին մէջ. տեսայ ծաղիկներ ու միրգեր՝ թարմ ու հասուն. փրցուցի այդ միրգերէն ու վերադարձայ աղբիւր, նստայ ու զարմացայ թէ ինչո՛ւ մարդ չկարչուրջըս։ Սպասեցի այդպէս մինչեւ վերջալոյս. խումբ մը աղաւնիներ իջան պալատին տանիքին վրայ ու հանգստացան այնտեղ։ Թռչունները մէկիկ մէկիկ եկան աղբիւրը, կտուց մը նետեցին ջուրին ու յետոյ մտան պալատէններս. մտածեցի թէ բոյն ունէին այնտեղ։ Մեծ եղաւ զարմանքս երբ, քիչ վերջը, պալատէն լսեցի նուագի եւ երգի հնչիւններ. ականջ տուի. տեսայ որ հուրի մը դուրս եկաւ պալատէն, այնպէ՛ս գեղեցիկ որուն նմանը տեսած չէի դեռ։ Եւ հուրին ըսաւ ինծի թէ թագուհին զիս տեսնել կ'ուզէր։

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

Որո՞նք շահեցան Ազգ. վիճակահանութենէն

Տեղական թերթերը սովորականէն մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն Ազգ. վիճակահանութեան արդիւնքի մասին, տեսակցութիւններ ալ սարքելով նոր հարուստներուն հետ:

Օրուան հերոսն է, անշուշտ, Թարասքոնի սափրիչը, որ շահեցաւ հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը եւ որունշուրջը կը յածին բոլոր թերթերու թղթակիցները, կենսագրականներ, լուսանկարներ եւ խօսակցութիւններ հասցնելով: Սափրիչը փառաւոր գինարբուքէ մը յետոյ, յայտարարած է թէ նախ մէկ մէկ գործ պիտի բանայ իր երեք աշխատաւորներուն, թէ չպիտի ձգէ գործը, եւ պտոյտ մը կատարելէ յետոյ, ձրի... ցլամարտ մը պիտի կազմակերպէ ամէն տարի: Պ. Պոնհուռ, սափրիչը, ծնած է 1883ին, եւ կը սերի սափրիչներու ընտանիքէ մը: Ամուսնացած է եւ ունի 12 տարեկան տղայ մը:

⁂ Վիճակահանութեան յաջորդ օրը, չորեքշաբթի, Պանք տը Ֆրանսը առաւօտուն կանուխ վճարեց առաջին գումարը, 10,000 ֆրանք: Տոմսակին ստացումը հազիւ քանի մը վայրկեան տեւեց: Ետքոյ իրարու ետեւէ ներկայացան բախտաւորները, մինչ թղթակիցներ եւ լուսանկարիչներ աչք ու ականջ կտրած էին: Շատերը ընկերովի գնած էին: Առաջին միլիոնատէրը դրամատուն մտաւ, ընթացիկ հաշիւ բացաւ, ընկալագիր մը առաւ եւ անմիջապէս անհետացաւ: Երկրորդն ալ տնօրէնին սենեակը առաջնորդուեցաւ, համրեց տասը հատ հարիւր հազարնոց թղթադրամներ եւ հեռացաւ: Այդ մէկ օրուան ընթացքին վճարուեցան 1890 պարգեւներ՝ 200 ֆրանքնոց, 180 հատ՝ 10,000նոց, 35 հատ 100,000նոց եւ երկու հատ ալ՝ մէկ միլիոննոց: Միլիոնատէրներէն մէկն է ապահովութեան տեսչութեան տնօրէն մը, Պ. Թոմէ, որ նմանապէս չուզեր ձգել պաշտօնը: Գործաւորուհի մը որ բազմանդամ ընտանիք մը ունի, շահեցաւ 100 հազար ֆրանք, ուրիշ գործաւորուհի մը՝ 50,000: Գաւառի մէջ ալ շատ բախտաւորներ կան: Քանի մէջ, ռուս գնդապետ մը, որ բանուորութիւն կ'ընէր, շահեցաւ 50,000 ֆրանք:

Հայեր ալ չկա՞ն շահողներուն մէջ: Անշուշտ կան, բայց... գոնէ մենք չիմացանք:

ԴԷՊԻ ԱՓՐԻԿԷ՝ 30 ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՎ

Չորեքշաբթի օր դէպի Ափրիկէ ճամբայ ելաւ ֆրանսական 30 օդանաւերու տորմիղ մը, հրամանատարութեամբ Զօր. Վիլմէնի: Օդանաւերէն մէկը վնասուեցաւ Փէրփինեանի մէջ, վար իջած ատեն: Մարդկային կորուստ չկայ:

Փարիզ եւ աոուարձաններ

Յ. Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խնդրի մը համար, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ, ՍԱՐՍԷԼԻ եւ Քաշանի Կոմիտէները, այս Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 2.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի վերնայարկը: Մէթրօ՝ Les Gobelins.

× ՌՈՍՏՈՄ խումբը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Templeի սովորական հաւաքատեղին: Ներկայաեալ անդամատեարով:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Պանեէօ - Քաշանի Արծիւ ենթակոմիտէին կողմէ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 2.30էն 7

Salle de Banquets et Noce Place Condorcet. Bourg-la-Reine,

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր

Ծախքերու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք 50

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ (ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ)

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսայի նախկին պատերազմիկներու ընկ.ցութեան եւ մասնակցութեամբ Զ. Ռ. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղին

Վաղը Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին

Հայերու ժամադրավայր փլաս կիշառ ժամը 12.30ին:

կը խնդրուի ըլլալ ճշտապահ, եւ ներկայանալի արտաքինով:

ԾԱՆՕԹ. — Նոյն երեկոյեան ժամը 9ին ընկերա-համակրական թէյասեղան, Պ. Քէնտիրեանի ճաշարանին մէջ 40 rue Pierre Cornielle. Lyon.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Դեկտ. 16ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

CERCLE MILITAIREի շքեղ սրահներուն մէջ **2 AVENUE PORTALIS**

(Բացառիկ արտօնութեամբ Զօր. Կուռոյի)

Կազմակերպիչ յանձնախումբը ոչինչ չէ խնայած այս բարեսիրական եւ գեղարուեստական հանդէսին տալու բացառիկ փայլ մը:

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ, ՃՈԽ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՌԱՔԵԼ ԱՂԱ

(Տրամ փարիզահայ կեանքէ, հեղինակութիւն՝ ՍԷՅԵԱՆԻ)

26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ

Salle Adyar. 4 Square Rapp (Métro: Champs-de-Mars)

Մանրամասնութիւնները՝ շուտով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի վերնայարկը: Պ. Ա. Շահխաթունի կը խօսի՝ իր տպաւորութիւնները Սուրիոյ որբային եւ գաղթային կեանքին մասին: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակրողները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Կ. Խաչի ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Café Noaillesի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ Խորհրդակցութիւն նոր ձեռնարկի մը մասին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Յր. Հ. Կ. Խաչի անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»ի Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները ու համակիրները այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, 40 rue Pierre Cornelle. Պ. Քէնտիրեանի ճաշարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն:

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողով վաղը Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պար տը Կլօպի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

17. Rue Damesme :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Տիվրիկի եւ Շրջանի Հայր. Միութեան պարգեւաբաշխութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 399 մէկ զոյգ գուլպայ, 35 մէկ շիշ անուշահոտութիւն, 57 մէկ բաղ, 425 մէկ աղաւնի, 331 մէկ գորգ: Ստանալու համար դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէին.—
A. Chidoyan, Campagne Mounchietto Valan D. Touves. St. Antoine. Marseille

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ Օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ տուներու մէջ: դիմել Յառաջի վարչութեան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»

ԵՐԿԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Առաջին թիւէն իսկ «Վէմ»ի ստացումը ապահովելու համար անհրաժեշտ է բաժանորդագրուիլ այժմէն՝ բաժնեգինը ուղարկելով կանխիկ: Բաժնեգինը չվճարուած ապսպրանքները նկատի չպիտի առնուին:

Բաժանորդագրութեան պայմանները.—

Ամերիկա, Բրիտ. կայսրութիւն, Եգիպտոս, Իտալիա՝ տարեկան		65 ֆրանք
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	»	50 ֆրանք
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա, Պարսկաստան	»	40 ֆրանք
Ձեռքէ կը ծախուի մէկ թիւը		12 ֆրանք

Բաժանորդագրութեան համար դիմել՝

L. Kévonianի 17 Rue Damesme, Paris (13)

20րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Salle Studio Rudolfի մէջ, 6bis Rue Campagne Première, մէթրօ՝ Raspail

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

կը ներկայացուի

ԵՐԲ ՄԱՌԱԽՈՒՂԸ Կ'ԻՋՆԷ...

(ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ, տրամ երեք արար) եւ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԱ (զաւեշտ)

Կը մասնակցին Տիկիններ՝ Լիւսի Պետրոսեան, Ժէնիա Շահ-Պարոնեան, Պ. Պ. Գմբէթեան, Թորոսեան, Լաթիֆեան, Գազանճեան, Շահլամեան, Սանճագ, Մազմանեան, Պշտիկեան եւ Կոթիկեան:

Տոմսերու գիները՝ **5, 7.50 եւ 10 ֆրանք**

Տոմսերը կը ծախուին Հրանտ-Սամուէլ Գրատունը եւ սովորական տեղերը:

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ - ԼԱ - ՐԷՆ «ՑԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» Միութեան տարեկան Պարահանդէսը (Ի նպաստ իր ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ) նոյեմբեր 18ին շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI — **Tél. Dan. 88 – 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն: Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ:

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդր. ջեռուցիչ:

13 *rue Pierre Curie*. K. *Bicètre. Métro: Porte d'Italie.*

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

J U R I S C O N S U L T E

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Price, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Ե Փ Ր Ա Տ նուագախումբ

Եթէ կ'ուզէք ձեր հանդէսները հաճելի դարձնել, դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան եղանակներ, մասնաւորապէս թանկօ Արժանթին:

Նուագախումբը ունի իր մասնաւոր տարազը:

Խաչաձեւումի տեղի չտալու համար, ձեր կազմակերպած հանդէսի թուականէն 15 օր առաջ դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր, ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ղեկավար՝ Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ՊԱՐԳԵՒ ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

Ամենավերջին պարերը, շատ դիւրութեամբ մէթոտով, իր մասնաւոր պարասրահին մէջ կամ այցելու: Ժամադրուելու համար գրել՝

88, Bld. de Port - Royal, PARIS (5e)

Դրա՞մ գտնել կ'ուզէք, դատական գործ մը ունի՞ք,
Առնելիք - տալիքի վերաբերեալ կարգադրութեան կարօտ խնդի՞ր մը ունիք,
Կատարեալ վստահութեամբ՝ դիմեցէք՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Դրամ կը ճարէ խանութի գրաւի վրայ (Nantissement), տան գրաւի վրայ (Hypothèque), նոյն իսկ երկրորդ իփօթէքով, առեւտրական մուրհակներ զեղչել տալով, եւյլն. շատ նպաստաւոր պայմաններով:

Կը ստանձնէ ամէն կարգի դատական գործեր, առեւտրական, քաղաքային, պատժական եւ մանաւանդ արկածի վերաբերեալ:

Կը կատարէ պաշտօնական թուղթերու թարգմանութիւն եւ վաւերացում, կը խմբագրէ ամէն տեսակ նամակ եւ խնդրագիր:

Առաջին խորհրդակցութիւնը բացարձակապէս ձրի է այնպէս որ ոչինչ կը կորսնցնէք անգամ մը խորհուրդ հարցնելով:

Կ'ընդունի առաւօտները ժամը 10էն 12, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէս օրերէ յետոյ ժամը 3էն 7 եւ ժամադրութեան վրայ:

Անմիջապէս հասցէ՝

179, Rue de Vaugirard — Métro եւ Nord - Sud: Pasteur

(Առաջին սանդուխ, ձախ թեւի վրայ, երկրորդ յարկ՝ ձախ):

Morcellement «Le Four» à Marseille

Նահանգապետարանի 92 դեկտ. 1931 թուակիր արտօնութեամբ ԼԱ ՌՕԶէն (La Rose) քիչ հեռու, թիւ 4 հանրակառք Շըմէն տը զ'Օլիվի (Chemin des Olives) հանրակառքի ճիշդ գծին վրայ, Les Martégauxի կայարանին (arrèt fixe) առջեւ,

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

400 քառակուսի մեթրնոց հողամասեր խիստ ձեռնտու գիներով: Դիմել՝ Հայերու համար միակ ներկայացուցիչ՝

Պ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԼԵԱՆի

Շաբթու մէջ ամէն օր Bar des Lions. Cours Belsunce. իսկ կիրակի օրերը տեղւոյն վրայ ժամը 9էն 18.

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՐԻՒ ՏԷ ՊՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), բացած եմ — Ս Ե Ւ Ա Ն — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ գեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, եւ տեղւոյն վրայ կը յանձնենք:

Հաղորդկց. միջոց. — Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais).

Հասցէի փոփոխութիւն

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՌՆԻԿ ԱԺԷՄԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

42 RUE BLANCHE, PARIS (9) — Մէթրօ՝ Trinité et Blanche

Restaurant TÉHÉRAN

33, Rue des Ecoles — *Métro: St. Michel*

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

Ամէն կիրակի կէս օրուայ ճաշին կը նուագէ Թառիստ ԺՈՐԺ, իսկ ամէն Ուրբաթ եւ կիրակի գիշեր պարսկական նուագ:

ԾԱԽՈՒԻ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

56bis Avenue du Président Wilson. Pré St.-Cervais. Métro: Porte des Lilas

Porte des Lilasէն 3 վայրկեան հեռաւորութեամբ վերայիշեալ պողոտային վրայ հաստատուած նպարավաճառատունս պարտադիր մեկնումի պատճառով ծախու է խիստ դիւրամատչելի պայմաններով:

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

Procédure Générane — Mandataire en Justice

44, Rue La Fayette, Paris (9e) — **Tél. TAITBOUT 53 - 32**

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական գործեր: Անձամբ կը պաշտպանէ Առեւտրական եւ Հաշտարար դատարաններու առջեւ: Ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, եւ ժառանգական բոլոր գործողութիւնները կը կատարուին արագութեամբ: Վարչական դիմումներ Նախարարութեանց մօտ:

կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը 9էն 11, եւ 5էն 7:

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով:

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques	76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
	12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
	1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R.C.Seine 415941 — **Tél. LOUVRE:** 57 - 37

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԻՐԹԻՒԵՒԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933
11 Novembre 1933

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2341 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

—·—

Այս տարի, զինադադարը կը զուգադիպի չափազանց մռայլ մթնոլորտի մը:

Տակաւին թարմ է Գերմանիոյ հրաժարումը՝ Ազգերու Դաշնակցութենէն եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովէն: Իսկ նոր պիտի լսենք անոր իրական հետեւանքները:

Վաղը, կիրակի, գերման ժողովուրդը պիտի արտասանէ իր «այո» կամ «ոչ»ը, Հիթլէրի հետեւած քաղաքականութեան մասին: Բուն բառով, պիտի վաւերացնէ զայն, որովհետեւ, խօսք չի կրնար ըլլալ «ոչ»ի մասին, ներկայ պայմաններուն մէջ:

Երէկուան վիթխարի ցոյցը, երբ ճիշդ մէկ ժամ, 1—2, ամբողջ Գերմանիան դադրեցուց ամէն գործ, լսելու համար «Առաջնորդ»ին ճառը, նախատօնակն է կիրակի օրուան: Մէկ օր առաջ ալ, տօնուեցաւ տասնամեակը հիթլէրական առաջին արշաւին, (1923 նոյեմբեր 9, Միւնիխ), որ կ'ապացուցանէր թէ «ժամը հնչած չէ տակաւին»:

Ուրեմն, բոլոր աչքերն ուղղուած են դէպի Պերլին, որուն յետագայ քաղաքականութենէն կախում ունի եթէ ոչ աշխարհի, գոնէ Եւրոպայի քաղաքական ճակատագիրը:

Այս գիտակցութիւնը կը զօրանայ օրէ օր, եւ միւսներն ալ ստիպուած են վերաքաղ մը կատարել, դաս առնելու եւ դաս տալու համար:

Զգելով նախընթաց բոլոր դէպքերը, միայն այս շաբթուան պատկերը արժանի է լուրջ խորհրդածութեան:

Երեքշաբթի օր, երկար վիճաբանութիւններ կատարուեցան բրիտանական խորհրդարանին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին:

Ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ արտաքին նախարարը, Սըր Ճոն Սայմըն, որ նախապէս որոշած էր Փարիզ հանդիպիլ, խորհրդակցիլ Պ. Փոլ Պոնքուրի հետ եւ Ժընեւ անցնիլ, բայց յանկարծ ետ կեցաւ: Խօսեցան ուրիշներ ալ, մէջն ըլլալով Լոյտ Ճորճը:

Բոլոր ճառերն ալ հազիւ կրնային պարտկել տիրող մտահոգութիւնը: Արտաքին նախարարը ինք, բառերը հաշուելով հանդերձ, չկրցաւ ժխտել թէ ամէն բան կախում ունի Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ համաձայնութենէն: Ամբողջ խնդիրը այս է.— Ի՞նչպէս հաշտեցնել Գերմանիոյ պահանջները՝ Ֆրանսայի վախերուն հետ: «Մենք չենք ուզեր որ վերազինում տեղի ունենայ ո՛ր եւ է երկրի մէջ, հետեւաբար պէտք է ջանանք հասկացողութեան մը բերել երկու ազգերը»:

Միեւնոյն ատեն, Լոնտոնի դեղին մամուլը իւղ կը լեցնէ կրակին վրայ, բացէ ի բաց պահանջելով զինակցութեան մը վերածել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ տիրող համաձայնութիւնը:

Աւելի պերճախօս է ինչ որ տեղի կ'ունենայ Փարիզի մէջ:

Ատենէ մը ի վեր, հետզհետէ աւելի բարձր կը խօսին անոնք որ վճռապէս հակառակ էին Պրիանի քաղաքականութեան, Լոքառնօներու եւ ուրիշ դաշինքներու: Պրիանը մեռաւ, բայց անոր յաջորդները շարունակեցին այդ քաղաքականութիւնը: Ահա Փոլ Պոնքուրը, որ ուրիշ ելք չի տեսներ:

Այդ հոսանքը նոր ուժ առած է Տալատիէի դահլիճին տապալումէն, եւ կարելին կը փորձէ, խաչ քաշելու համար դաշինքներու քաղաքականութեան վրայ, որ կը կոչուի «յաղթանակին սնանկութիւնը»:

Այդ հոսանքն է որ բեմ բարձրացաւ առջի օր, իր ամէնէն թթու ներկայացուցիչներուն բերնով, ապացուցանելու համար թէ Գերմանիան կը վերազինուի, հետեւաբար անհրաժեշտ է միացեալ ճակատ կազմել եւ զօրացնել ազգային պաշտպանութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ անխախտ պահել Վերսայլի դաշնագիրը:

Կարելի չէ սովորական ճարտասանութեան մը վերագրել ազգայնական Մանտէլի հինգշաբթի օրուան ճառը, ուր թուանշանները կը տեղային գնդակներու տեղատարափի մը պէս:

— «Գերմանիան հարիւրին 30 աւելի կը յատկացնէ իր սպառազինութեանց քան Ֆրանսան: Քրուփի զինագործարանները աւելցուցած են իրենց պաշտօնեաները ու բանուորները: Այս պահուն, Գերմանիան ի վիճակի է 45 զօրաբաժին շարժման մէջ դնելու հինգ օրէն: Այսօր, ինչպէս Սատովայի շրջանին, խաղաղութիւնը կրնայ փրկուիլ միայն արագ եւ կորովի գործողութեամբ մը: Այլեւս կարելի չէ վարանումներ ունենալ: Եթէ չենք ուզեր զինարշաւի մը դիմել, պէտք է դիմել Ազգերու Դաշնակցութեան, մատնանշել վտանգը եւ քննութիւնը պահանջել, եւ եթէ Գերմանիան խուսափի, հաւաքաբար ձեռք առնել պատժական միջոցներ, որոնց համաձայն են նաեւ ընկերվարականները»: (Կարդալ նաեւ վերջին ժամը):

Ահա թէ ի՛նչպիսի մթնոլորտի մը մէջ կը տօնուի զինադադարը, այսօր իսկ...

Մանտէլի ճառը առաջին եւ վերջին փաստը չէ աջակողմեաններու անհամբերութեան եւ մտահոգութեան:

Դժգոհներու տրամադրութեան տակ են ամէնէն ժողովրդական թերթերը, միլիոնաւոր ընթերցողներով: Անոնց օգնութեան կը հասնի, նաեւ, Պելժիոյ ազգայնական մամուլը, զարմանազան յայտնութիւններով, որոնց մէկ նմոյշը հրատարակեցինք երէկ:

Եւ յետոյ, անոնք ունին հրաշունչ հռետորներ, որոնք տրամադրութիւն կը ստեղծեն քաղաքէ քաղաք, ի խնդիր նոր քաղաքականութեան մը եւ կորովի, ջլապինդ ղեկավարութեան:

Անոնց գլուխը կը գտնուի հռչակաւոր Ֆրանքլէն Պույեօնը, որ ամիսներէ ի վեր պտոյտներ կը կատարէ, ստեղծելու համար նոր ճակատ մը, «Միութիւն Ազգին համար»:

Բարենշան երեւոյթներ չե՞ն այս բոլորը, զինադադարի օրով:

Աշխարհասասան պատերազմէ մը 15 տարի յետոյ...

Ո՞ւր է Անծանօթ Զինուորը, քու յիշատակիդ բոցը ո՞րքան կրնայ դիմանալ աւելի ահաւոր բոցավառութեան մը այս հեռանկարին առջեւ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵԾԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

—·—

Փէնլըվէն ալ մէկն էր այն մեծերէն որոնք ահագին նիւթ հայթայթած են քրոնիկագիրներու:

Գիտութեան մարդ եւ քաղաքական գործիչ,ան չափազանց տկար յիշողութիւն ունէր: Մտացիր էր գրեթէ միշտ:

Ահաւասիկ ինչեր կը պատմեն իր մասին:

×

Փէնլըվէ օր մը ճաշի կը հրաւիրէ իր բարեկամը՝ Էրիօն: Այս վերջինը որոշեալ օրը, որոշեալ ժամուն փառաւոր ճաշ մը ուտելու ակնկալութեամբ կը հասնի Փէնլըվէի տունը: Սիրալիր ընդունելութենէ մը յետոյ կը սկսին շատախօսութեան: Քաղաքական խնդիրներէն կ'անցնին գրականութեան, գրականութենէն արուեստի նորութիւններուն, գիտական յեղաշրջումներուն: Ու այսպէս գլուխ – գլխի կը խօսակցին երկու, երեք ժամ:

Բայց Էրիօն անօթի էր ու ճաշի ժամանակը անցեր էր շատոնց: Կը սկսի փոխել նիւթը ու փափկօրէն կը հասկցնէ իր ցաւը: Եւ երկուքը մէկ կը մտնեն խոհանոց: Փէնլըվէն երկու հաւկիթ կը կոտրէ, իսկ Էրիօն կը բանայ գինիին շիշը...

Ողբացեալ գիտունը մոռցեր էր իր բարեկամին այցելութիւնը ու մանաւանդ ճաշը:

×

Ուրիշ օր մը Փէնլըվէ հրաւէր կը ստանայ բարեկամէ մը: Այնտեղ պիտի գտնուէին կարգ մը ծանօթ դէմքեր: Հրաւիրեալներէն վիփխանի կամացուկ մը կը հասկցնէ թէ հաւանաբար պիտի ստիպուին երկար սպասել Փէնլըվէին:

Կը պատահի բոլորովին հակառակը: Փէնլըվէ կը հասնի ամէնէն առաջ: Սակայն երբ բազմութիւնը կը պատրաստուի սեղան նստիլ, կը տեսնեն որ Փէնլըվէն չկայ...

Փէնլըվէ քանի մը վայրկեան վերջ կը մտնէ ներս:

— Ո՞ւր էիր, մարդ Աստուծոյ:

— Փողկապս մոռցեր էի: Խոհանոց գացի որպէսզի ծառայէն փողկապ մը ուզեմ, կը պատասխանէ հանգուցեալ մախարարը:

×

Առտու մը Փէնլըվէ կ'ուզէ փոքրիկ քնել քանի մը վայրկեանի համար: Բայց կարգադրութիւնը պիտի գար այդ ժամուն, ի՞նչպէս ընել:

«Տասը վայրկեանէն կը վերադառնամ», կը գրէ թղթիկի մը վրայ զոր գնդասեղով մը կը փակցնէ դրան:

Իրաւ ալ տասը վայրկեան վերջ կը վերադառնայ: Յանկարծ աչքին կը զարնէ թղթիկը: կը կարդայ ու բարկութեամբ վար կ'իջնէ սանդուղներէն՝ տասը վայրկեան սպասելու համար... ինքզինքին:

×

Ըսուած է որ բացառիկ իմացականութեամբ օժտուած մարդոց յիշողութիւնը ընդհանրապէս շատ տկար կ'ըլլայ:

Կը մաղթեմ որ մեր ազգը վարողներուն իմացականութիւնը բացառիկ չըլլայ եւ անոնք ունենան, ընդհականակն, զօրաւոր յիշողութիւն:

Որպէսզի, յիշե՛ն գործուած սխալները եւ ըստ այնմ որոշեն մեր քաղաքական ուղեգիծը յառաջիկայ... յիսնամեակին համար:

ԺԻՐԱՅՐ

ՆՈՊԷԼԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ՝ ՌՈՒՍ ԳՐԱԳԷՏ ՊՈՒՆԻՆԻ

»»» · «««

Նոպէլի այս տարուան գրական մրցանակը տրուեցաւ ռուս տարագիր գրագէտ Իվան Պունինի: 1932ի բնագիտութեան մրցանակը՝ գերման գիտուն Վ. Հէրնէր Հայզէնպէրկի, իսկ 1933ի մրցանակը բաժնուեցաւ աւստրիացի և անգլիացի երկու գիտուններու միջեւ: Բժշկագիտութեան մրցանակը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ տարուան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սուրիոյ Մարզպան Պ. տը Մարթէլ

ԿԱՅՑԵԼԷ ԵՐԿՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒՆ

—·—

«ԵՍ ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԵՐ ԳԻՏԵՄ. ԲԱՐԵՒ, ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼ ԵՄ»

Նոյեմբեր 1ին չորեքշաբթի Սուրիոյ մարզպան Պ. Տը Մարթէլ, ընկերակցութեամբ իր թիկնապահ գնդ. Պառոնի եւ կրօնից տեսուչին, այցելեց Անթիլիասի դպրեվանքը, ուր ընդունուեցաւ երկու կաթողիկոսներուն կողմէ: Մարզպանին այցելութիւնը գրեթէ յանկարծակի եղաւ, որովհետեւ կանխաւ լուր տրուած չէր Կաթողիկոսարան: Հազիւ կէս օրէն վերջ կ'իմացուի այցելութեան լուրը եւ Բարգէն խսկոյն ինքնաշարժը կը ղրկէ, Պէյրութ Ծերունազարդ Հայրապետն ու Կարօեան Սրբազանը փոխադրելու համար Անթիլիաս:

Դպրեվանքի աշակերտներն ու մանկապարտէզի փոքրիկները Կաթողիկոսարանի մուտքի դրան առջեւ շարուած էին: Պ. տը Մարթէլ առաջնորդուեցաւ Կաթողիկոսարանի հիւրասրահը, ծափերու մէջ: Մարզպանը շրջապատուած երկու կաթողիկոսներէն եւ Կարօեան եւ Շահէ եպիսկոպոսներէն, շատ սիրալիր արտայայտութիւններ ունեցաւ եւ իր անվերապահ հիացումը յայտնեց հայ ժողովուրդին հանդէպ, ոգեկոչումներ ընելով անցեալէն:

— «Ես, ըսաւ Պ. տը Մարթէլ, գտնուած եմ Էջմիածին եւ շատ լաւ տպաւորութիւններ կը պահեմ անկէ: Հոն գտնուած միջոցիս, Էջմիածնի հին թանկագին ձեռագիրները գրաւուած եւ Մոսկուա ղրկուած էին: (Բարգէն Կաթողիկոս պատասխանելով յայտնեց որ վերջէն բոլորն ալ վերադարձուած են): Հայերէն երեք բառ սորվեցայ Հայաստան գտնուած միջոցիս: Այդ բառերն են,— «Բարեւ, Զինուորներ, եւ Շնորհակալ եմ»: Որովհետեւ երբ հայ զինուորներուն կ'այցելէի, անոնց «Բարեւ, Զինուորներ» կ'ըսէի, իրենք ալ «Շնորհակալ ենք» կ'ըսէին:

Ի պատիւ հիւրին, շամփանիայի սեղան մը պատրաստուած էր: Գաւաթը պարպելէ առաջ Ծերունի Հայրապետը մաղթանքներ եւ աղօթքներ ըրաւ Ֆրանսայի բարօրութեան համար եւ յաջողութիւն մաղթեց մարզպանին ձեռնարկներուն: Պ. տը Մարթէլ պատասխանելով շնորհակալութիւն յայտնեց եւ երկար կեանք մաղթեց: Դպրեվանքի սաներէն մէկը Ֆրանսերէն գրաւոր ճառ մը կարդաց, Ֆրանսական մեծ ազգին եւ իր ներկայացուցիչներուն յայտնելով շնորհակալութիւն եւ բարօրութեան մաղթանքներ:

Պ. տը Մարթէլ հետաքրքրուելով Կաթողիկոսական աթոռով, ուզեց իմանալ թէ՝ երբ հաստատուած է հովանաւորեալ երկիրները: Բարգէն կաթողիկոս տեղեկութիւններ տուաւ կաթողիկոսութեան ներկայ վիճակի եւ հինգ թեմերու մասին եւ յայտնեց թէ կաթողիկոսական աթոռը կը գտնուէր Կիլիկիոյ Սիս քաղաքին մէջ, սակայն ծանօթ տեղահանութեան միջոցին եկած եւ հաստատուած է այս երկիրներու մէջ եւ կը վայելէ Ֆրանսայի բարձր հովանաւորութիւնը:

Բարգէն կաթողիկոս տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ դպրեվանքի վիճակի մասին եւ խնդրեց որ անպակաս ընէ իր հոգածութիւնը: Մարզպանը գոհ մնաց տրուած տեղեկութիւններէն եւ խոստացաւ իր կարելի աջակցութիւնը չխնայել:

Տեսակցութիւնը տեւեց կէս ժամ, որմէ վերջ Պ. տը Մարթէլ մեկնեցաւ շատ գոհ տպաւորութեան տակ:

Առաջին մարզպանն է որ ոտք կը կոխէ Անթիլիասի կաթողիկոսարանը եւ փոխադարձ այցելութեան կուգայ:

«Պուլկարներ, խելքի եկէք, Թուրքիան Օսմ. կայսրութիւնը չէ»

Պոլսոյ «Հէր Կիւն» թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.

— Մեր հարեւան Պուլկարիան, զոր բարեկամ դարձնելու համար բացած ենք մեր գիրկը, Պալքանեան պատերազմին Հելլէններէն եւ Սերպերէն պարտուելէ, եւ ընդհանուր պատերազմի ալ առանց զէնքի եւ տասը փարայի մնալէ յետոյ, հիմա ելեր կը խօսի Թրակիոյ, Տէտէ Աղաճի եւ նոյնիսկ Էտիրնէէն Միտիա – Էնօս գիծի մասին:

Կը թուի թէ մեր պուլկար հարեւանները կորսնցնելիք հող չունենալնուն համար է որ այսպէս վերէն կը թռին... Բայց Պուլկարները պէտք է գիտնան թէ ներկայ Թուրքիան Օսմ. կայսրութիւնը չէ: Հողը որուն վրայ նստած ենք, հարազատօրէն թուրք է, եւ Թուրքիա երբեք այսքան ամուր նստած չէր ո եւ է հողի վրայ:

Այս խմբագրականը հետեւանք է Թրակիոյ կազմակերպութեան վերջին համագումարին, որ դրած է հետեւեալ պահանջները.—

1. Ջնջել Էնկիւրիի Թուրքեւպուլկար դաշնագիրը, որ իրականին մէջ մեռեալ տառ մնացած է:

2. Իբրեւ փոխադարձութիւն այն որոշումներուն զորս Թուրք կառավարութիւնը առած է Թրակիոյ պուլկարահպատակներուն դէմ, Պուլկարիա միջոցներ ձեռք առնելու է:

3. Բոլորովին ջնջել «Թուրան»ի եւ «Ալթըն Օրտու»ի նման քէմալական կազմակերպութիւնները, որոնք իրենց քարոզութիւններով կրնան դէշ դիրքի մատնել Պուլկարիան:

4. Սրբագրել Պուլկարիոյ հարաւային անբնական սահմանները:

5. Միայն Նէօյիի եւ Լօզանի դաշնագիրներուն վերաքննութեամբ կարելի է ապահովել Պուլկարիոյ ծովային ելքը:

6. Դարձեալ այս դաշնագիրներու վերաքննութեամբ Պուլկարիոյ վերադարձնել Միտիա – Էնօս սահմանագիծը, ինչպէս ճշդուած է Լոնտոնի 1913ի դաշնագրով:

7. Ջնջել այն սահմանները որոնք ներկայիս Պուլկարիան կ'անջատեն Միջերկրականէն:

8. Կառավարութեան միջոցաւ ճշդել կալուածները այն Թուրքերուն որոնք Մէօթանիը նահանգէն Թուրքիա գաղթած են:

Ո՞վ սպաննեց Նատիր շահը

Ճշգրիտ մանրամասնութիւններ կը պակսին Աֆղանիստանի թագաւորին սպանութեան մասին: Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Նատիր Շահ սպաննուած է փողոցին մէջ, ուսանողի մը կողմէ: Իսկ ուրիշ լուրի մը համաձայն, թագաւորը զոհ գացած է պալատական դաւի մը: Իբրեւ թէ հարէմէն դուրս ելած ատեն, իր

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԱՐԱԲ ԵՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԴԱՍԱԴՈՒԼ Կ'ԸՆԵՆ

»»» · «««

Պաղեստինի վերջին դէպքերուն առթիւ, Սուրիոյ Արաբներն ալ յուզման մատնուած էին:

Թերթերը կը գրեն թէ նոյեմբեր 1ին Ամերիկեան զօլէճի ուսանողներ ժողով մը գումարեցին, որու միջոցին որոշեցին դասադուլ յայտարարել հետեւեալ օր եւ դպրոցէն մինչեւ մզկիթ ցոյցի ձեւով, խմբովին երթալ: Յաջորդ առաւօտ արաբ եւ հայ ուսանողները, համաձայն իրենց որոշման, դասերու չհետեւեցան, սակայն շնորհիւ ուսուցիչներու միջամտութեան ցոյցեր տեղի չունեցան: Միայն հրեայ աշակերտները չեն մասնակցած դասադուլին:

Կարգ մը թռուցիկներ հանուած են, որոնք կը հրաւիրեն ժողովուրդը պօյքօթի ենթարկել հրէական ապրանքները:

«Էլ Նիհար» կ'ըսէ թէ, այս առիթէն օգտուելով, համայնավարները կարգ մը գրգռիչ թռուցիկներ հանած են:

ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԻ ՍՊԱՆԻՉԸ ՓԱԽԱԾ Է ԿՆՈՋԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶՈՎ...

»»» · «««

Պէյրութի «Էլ Նիհար» թերթը կը գրէ (1 նոյեմբեր).—

Ոստիկանութիւնը շարունակ կը փնտռէ Միհրան Աղազարեանի սպանիչ Յակոբ Քէպապեանը: Քանի մը օր առաջ, անստորագիր նամակ մը եկաւ ոստիկանութեան, որուն մէջ կ'ըսուի թէ՝ ոճրագործը կնկան տարազով եւ Սայտայի նամբով Պաղեստին գացած է: Նամակին մէջ կ'ըսուի նաեւ թէ՝ Յակոբին կ'ընկերանան Հայկազ Պետրոս Քէպապեան, Մելիք Մանոլ Քիրանեան, Լօրիս Հայկազ Քէպապեան: Ըստ նամակագրին, առնէ ոճրագործին եղբայրներն ու քոյրն են:

Ոստիկանութիւնը այս նամակը առնելուն պէս, սահմանապահ ժանտարմաներուն լուր տուաւ, սահմանի վրայ ձերբակալելու համար զանոնք: Ժանտարմաներ սկսան փնտռտուքի եւ տեսան որ ինքնաշարժ մը դէպի Պաղեստինի սահմանը կ'անցնի գաղտնի նամբէ մը: Կեցուցին ինքնաշարժը եւ շղթայեցին նամբորդները: Հասկցուեցաւ սակայն որ անոնց մէջ չի գտնուիր ոճրագործ Յակոբ Քէպապեան: Ճամբորդները, Պաղեստին կ'երթային ապրուստի նեղութեան պատճառաւ:

ՏՈՔԹ. ՌՈՒԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

»»» · «««

Հինգշաբթի օր մեծաշուք հանդիսաւորութեամբ կատարուեցաւ փրոֆ. Ռուի յուղարկաւորութիւնը, Փարիզի մայր – եկեղեցիին մէջ: Անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր թէ ներսը եւ թէ դուրսը, ընդարձակ հրապարակին եւ նամբաներուն վրայ: Մասնաւորապէս աչքի կը զարնէին մայրերը, որոնք յաւէտ երախտապարտ են հռչակաւոր գիտունին: Միայն կեդծմաշկի շինուկին շնորհիւ, երախաներու մահուան համեմատութիւնը որ հարիւրին 56 էր, իջած էր 4ի: Յուղարկաւորութիւնը ազգային ըլլալով, զինուորները բարեւի կեցածէին փասթէօրեան Հաստատութեան առջեւ, ուր կազմուեցաւ մեռելական թափորը: Երկու կառք լեցուն ծաղկեպսակներ կային, սրտառուչ արձանագրութիւններով.— «Իմ փրկիչս», «մայրիկի մը ընծան» եւայլն: Դագաղը պատկառելի հանդիսաւորութեամբ առաջնորդուեցաւ Նոթր Տամ, եւ արարողութիւններէն յետոյ, փոխադրուեցաւ նորէն Փասթէօրեան Հաստատութիւնը, ուր փրոֆէսէօր Ռու կը հանգչի իր վարպետին՝ Փասթէօրի քով:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

»»» · «««

Ծերակոյտի 16 ընկերվարական երեսփոխաններէն 7ը բաժնուեցան կուսակցութենէն, միանալու համար Ռընոտէլի խումբին, որ ձեռնարկած է նոր կուսակցութիւն մը կազմելու ժոռէսի անունով:

ՊԱՅՔԱՐ ՉԷ՛ ԱՅԼ ԹՇՆԱՄԱՆՔ

«Ազգս Հայոց որք մատամբն իւրեանց կուրացուցին զաչս իւրեանց զի ինքեանք կործանեցին զթագաւորութիւն իւրեանց, եւ եղեն ոտից կոխան եւ ծառայք եւ գերիք այլոց ազգաց եւ թագաւորաց, եւ ի ժամանել նեղութեանց իւրեանց ի վերայ ինքեանց, իբրեւ ո՛չ գտանեն օգնութիւն յուստեքէ, անճար մնացեալ փախստական լեալ նողոպրին աստ, անդ...»:

ԱՌԱՔԵԼ ԴԱՒՐԻԺԵՑԻ (1605)

Որպիսի՜ դառն իրականութիւն. 328 տարի է անցել...

Հայը Թափառական այս վիճակում, մոռացութեան տալով անցեալը, ներկայի անմխիթար եւ յետագայի անստոյգ վիճակը՝ չտեսնուած ինքնասպան մի կռիւ պայքար է ստեղծել:

Գաղափարական պայքարը յառաջադիմութեան մի ազդակ է. Հայը հեռու է գաղափարականութենէ ... Ահա՛ հակառակորդների Թերթերը, յարձակող, գրգռիչ, եւ ինչպի՛սի անվայել ու անօրինակ միջոցներ... Երբ մարդըս պատկերացնում է այդ բոլորէն առաջ գալիք հետեւանքները, երբ մըտածում է որ սա ալեխառն, ալխտակալուխների կրքոտ, դռեհիկ եւ ազգակործան, քէնոտ պայքարը այժմէն իսկ փոխանցւում է նոր սերունդին անգամ դեռահաս մանուկներին՝ յուսահատում է:

Մարդու միտքը բոլշեւիկան սլանում է հեռո՜ւն, դարեր առաջ եւ տեսնում է որ ներքին Հայը փոխուած չէ, նոյնն է: Եսը, կիրքը, ատելութիւնն ու նախանձը պայքարի կաթսային մէջ անպակաս որպէս սրբազան աւանդ սերունդէսերունդ փոխանցուածէ. ինչ՞ու տրտմիլ ու տրտնջալ սա ողբալի վիճակէն, Հայը չէ՞ իր այս ունակութեամբ իր ճակատագիրը տնօրինողը. ինչո՞ւ զայրանալ ու յուսահատիլ, միթէ նո՞ր երեւոյթ է, ո՞ր Թշնամին կարողացել է հայութեան հասցնել նման մի ահաւոր վնաս: Վերցրէք Հայոց պատմութիւնը ու պրպտելով յետ գնացէք... Ասում են որ Հայերը ըսկզբում երեսուն միլիոն էին, ի՞նչպէս եղաւ որ փոխանակ բազմանալու՝ իջել է երեք միլլիոնի: Հայ Թագաւորներ ու նախարարներ դէմ առ դէմ: Նախարարները մէկը միւսին ախոյեան, աններող Թշնամի, մէկը Յունաց կայսեր, միւսը Պարսից Շահին, երրորդը Եգիպտոսի Սուլթանին, իւրաքանչիւրը իր հերթին դուրսին ապաւինելով՝ Թշնամուն առաջնորդել է հարազատի դէմ վրէժի, հարազատ ժողովուրդին լռեցնելու, հնազանդեցնելու, կողոպտելու, տուրքի տակ դնելու, նոյն իսկ կործանելու ի փառս իրենց եսին:

Ահա Վեստ Սարգիսը, որ օրհասական ճակատամարտում բանալիները յանձնում է Յունաց կայսեր եւ Թշնամու զօրքը առաջնորդում Անիի դռները...

Կիլիկեան Թագաւորութեան ներքին դաւադրութիւնները եւ յետագայի ողբալի վախճանը...

Ղարաբաղի մելիքութիւնները, որոնք իրարու չհանդուրժելով անվերջ կռիւ են մղում, իրար բնաջնջում Թշնամի խաների աջակցութեամբ:

Ահա Դաւիթ պէկի արժանի յաջորդ Մխիթար Սպարապետը, համակ սարսափ՝ Թուով գերազանց Թշնամի բանակին, որու յուսահատութեան պահուն հայ երկու Թիկնապահներ քնած ատեն կտրում են Մխիթարի գլուխը եւ նուէր տանում Թշնամի հրամանատարին: Վերջինը մեծահոգութեամբ հրամայում է կտրել հայ դաւաճանների գլուխները, որոնք ընդունակութիւնը ունեցել են Մխիթարի նման մի քաջ սպարապետի գլուխը կտրելու տմարդօրէն ...

Լուսաւորչական – կաթոլիկ կռիւ պայքարը, արիւնհեղութիւնները, որոնք այնքան աղետաբեր հետեւանքներ ունեցան, այսպէս՝ մինչ 1918ի Հանրապետութիւնը, երբ մի մասը միացեալ եւ անկախ Հայաստանն էր հռչակում, միւսը՝ Կիլիկեան պետութիւն էր երազում: Եւ այդ վերջ չունեցող ինքնասպան կռիւներն ու վէճերը, իբր՝ վասն հայութեան:

Անիի աւերակները վկայ են դաւաճան Հայի սեւ եսին, նրա պատմութիւնը լրիւ եւ ամբողջացած պատկերն է հին անցեալի եւ ներկայի...

Գոյնզգոյն հակառակորդներ եւ ռամկավարներ, բերան են պատռում, սիրտ հատցնում հաւատացնելու նախ իրենց՝ ապա միամիտներին որ հայ ժողովուրդի դժբախտութեան ու կոտորման պատճառը անհեռատես Դաշնակցութիւնն է: Բայց, կէս առաջ ո՞վ է եղել, երբ Հայաստանը աւեան բաղնիքի էր վերածուած, հնարաւոր չէ՞ Պ. Ռամկավարներին այստեղ եւս Դաշնակցութեան մատը որոնել ... ու պայքարի նիւթ դարձնել:

Դարեր անցան, աշխարհը փոխուեց, ժողովուրդներ ձեւակերպուեցան, սակայն ներքին Հայը մնացել է նոյնը: Ինքնախաբէութեամբ լաւատեսութեան դուռը չբախենք, այդպէ՞ս ենք: Արմենականները, հին Հնչակեան Մուրատներն ու Ժիրայրները եւ մանաւանդ Դաշնակցական յեղափոխականները յետ մնացած չեն միւս ազգերի յեղափոխականներէն, նոյն իսկ հերոսական դրուագներով գերազանցել են: Դաշնակցութեան գիրկը, տեղ են գրաւել նրանք՝ որոնք եղել են անձնուրաց, զոհաբերող, կեանքի, ինչքի, ընտանիքի, անգամ խէչալական սիրոյ, այդպիսիներ լինելով հանդերձ՝ նրանց մէջ յաճախ երեւան է եկել եսը:

Այս դեռ Դաշնակցութեան գործունէութիւն, ապա երեւակայել պէտք է հրէշային եսը սա անկերպարան հակառակորդներին, Ռամկավարներին, Հոկերին, ու համախոհներին, որոնք հայ ժողովուրդին համար մատը չարինոտած՝ զոհողութեան գաղափարից զուրկ՝ օտարին հաւատարիմ, իսկ Հայի հանդէպ ատելու, յոխորտում են — մէկի փոխարէն տա՛սը սպաննել, նոր հաւեր են դուրս եկել՝ երկաթէ ձու են ածում:

Հայ ժողովուրդը երբեք խաղաղ չապրեց, անվերջ կռիւ, պայքար հայրենիքի սրտի վրայ, կռիւ պայքար օտար հողի վրայ, օտարի տնում. կռիւ պայքար՝ հալածական ու խորթ, երբ գլուխ դնելու տեղ չունի...

Հակառակորդ Թերթերը ծայրէ ծայր, բոլոր գաղութներում միմեանց ձայնակցելով հայհոյում են Դաշնակցութեան, նրան վերագրելով հազար ու մի տեսակ յանցանքներ, հայհոյում ու դաւաճան անուանում նահատակ հերոսներին, որոնց դեռ երէկ յարգում էին քանի դեռ ամօթխածութեան վարագոյրը պատռուած չէր: Մոռացել են անցեալի արհաւիրքները, որովհետեւ փոթորիկէն բռնուած Հայի նաւը մի կերպ հասել է մի կղզի, Թէկուզ օտարին, առանց խորհելու որ կղզիէն անդին դեռ ովկիանոսներ կան:

Մոռացան 1915ի հայ մտաւորականութեան դաշնակցական անզուգական անձնուէրներին, Պոլսի Շահրիկեանէն մինչ Վասպուրականի Վռամեանը, որոնք աւելի քան նպաստաւոր առիթը ունէին անցնելու արտասահման իրենց կաշին փրկելու, սակայն մնացին հայ ժողովուրդին հետ եւ յանուն հայութեան գիտակցաբար քայլեցին դէպի կախաղան, դէպի մահը, վերջին զոհը լինելու յոյսով: Մահուան ճանապարհին Խաժակը կտակում է զաւակներին հետեւելու իրեն,— «Թէեւ դառն ու փշոտ՝ բայց ազնիւ ճանապարհ»... Այսօր նրանց յիշատակը տրորւում, անարգւում է ի հեճուկս ողջ մնացած Դաշնակների...:

1895ին Հրայրը (Դժոխք) գրում է.

— «Ի՞նչ ունիք, ի՞նչ ... ո՞րն է այն գաղափարը, որ ձեզ ի միմեանց կը ջոկէ, ի՞նչ կէտի վրայ է ձեր հասկացողութիւնների տարբերութիւնը, որ դուք ձեր ողորմելի ուժերը միացնելու տեղ կը ջլատէք եւ ձեր պաշտպանութեան յանձնուած թշուառ ժողովրդի տունը հիմնայատակ կը տապալէք... Ամօթ է... յանցանք է»...

Երեսուն եւ ութ տարիներ անցել են ու այսօր պատկերը նոյնն է, Ղեւոնդ Դուրեաններ չեն պակսիր մի քար գըլորելու հորը — ժողովուրդը Թող իրար բզքտէ զայն հանելու համար:

916—17ին Երեւան եւ այլուր, համաճարակ, սով, մերկութիւն, յուսահատ կռիւ, արիւն, անվերջ արիւն, անպատմելի երկունքներով ծնում եւ ծիլ է արձակում մանուկ հանրապետութիւնը: Պատուիրակութիւն է գընում Մոսկուա բանակցելու, լեզու գտնելու աշխարհին «եղբայրութիւն» բերող Լէնինի եւ Տրոցկու հետ, Ռուսաստանում եւ ռուսական զօրքում եղած Հայերին փոխադրել տալու Հայաստան... չինարար այդ ճանապարհի վրայ բուսնում են հայ սեւահոգիներ, որոնք տառապանքի օրերէն գըլուխ պահելով՝ կարմիր շապիկ հագած՝ խանգարում են գրեթէ վերջացած բանակցութիւնը յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան, ապա Սիպերիայէն Թրքական գերի զինուորները բերել տալով, ու նրանց միացնելով Բաքու – Ղարաբաղի Թաթարները, գալիս են Ղարաքիլիսա – Դիլիջանի ճակատ պատերազմելու հանրապետութեան, հայ զօրքերի դէմ ... մինչեւ որ իրենց յաջողւում է ռուսական սուիններով տապալել հանրապետութիւնը ...

Հայ ներքին վայրիվերումներէն մէկ մասը առողջ, յամառ ու կորովի, դիմագրելով ներքին ու արտաքին բազմապիսի Թշնամիներին՝ կառչած մընացել է հայ ժողովուրդին, հայրենիքին, Թէեւ նուաղած՝ սակայն անպարտելի, պարտականութեան ծանր բեռը կոնակին... իսկ մի մասը, որդի նըման ազգային ծառի արմատն է կըծել...

Գաղթահայութիւնը կտրուելով մայր հայրենիքէն եւ զրկուելով անոր սնունդէն, ջանում է բարոյական կապ ստեղծել, սերունդը հայ պահելու համար՝ գրականութիւնը ճոխացնել, դասախօսութիւններ կազմակերպել, երգերով ու դրօշակով հայ ոգին վառ եւ ազգային դէմքը անաղարտ պահել:

Դպրոցներ, մանկապարտէզներ ունենալու անհրաժեշտութիւնը մէջտեղ է գալիս, որբերը հասակ են նետում, կազմակերպւում են հայրենակցական միութիւններ, Զ. Ռ. Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Համազգայինը, Հայ մշակոյթի օրը, Թերթերը շատանում են, միջոցներ են ստեղծւում օգնելու Սուրիոյ, Իրաքի գաղթականութեան, Անատոլուի բեկորներին, Շիրակի ու Ֆիլիպէի երկրաշարժի աղէտեալների, Կարմիր Խաչ եւն. եւն.:

Խորհ. Հայաստանը հաշտ աչքով չի դիտում, արտասահմանում զանգուածը կարիք ունէր, փութկոտութեամբ ձեռք է երկարում այնտեղ Թոյն սըրսկելու: Հօկը, առեւտրական զանազան բաժանմունքներ, ռամկավարների հացին իւղ է քսում, չեպիսկոպոսներ գործի են անցնում, ապա բոլորը միացած գոռում, գոչումով սկսում են մտքերը Թունաւորել եւ հրահրել ընդդէմ Դաշնակցութեան, առանց միջոցի խտրութեան: Իրարանցում, ամէնուրեք՝ չորս Հայ՝ վեց տեսակէտ. վարագոյրին ետեւէն Բէմալի հայանուն ազէնտները գործի են անցնում, մասնաւորապէս արեւելեան երկիրներում վաճառուած Հայեր, խմբագիր, «չարչի» կամ «շօֆէօր» վխտում են ոստիկանատներում: Արդի՞ւնքը ... ներկայ խայտառակ, քայքայիչ խաչկրութիւնը եւ խոր ճեղքը: Ապրում ենք անպատասխանատուութեան մի շրջան:

Յ. ՍԱՐՕ

ՕՐԷՆՔ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԻՐ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

»»» · «««

Ամուսնութիւնը մեծ կարեւորութիւն կը վայելէ բոլոր երկիրներու եւ օրէնքներու մէջ, քանի որ երկու սեռէ մարդկային արարածներու պայմանաւոր միութիւնը՝ իբրեւ հիմ կը ծառայէ ազգի մը ընկերային կեանքին:

Սակայն, ինչպէս ուրիշ բազմաթիւ մարդկային պայմանագրութիւններ, ամուսնութիւնն ալ իր կարգին՝ յեղաշրջումներու կ'ենթարկուի, դարերու ընթացքին: Այդ կարգ ու սարքը գէշ չէ, բայց հեռու է կատարեալ ըլլալէ, ու կը ներկայացնէ բազմադիմի թերութիւններ եւ օրէնսդիրները չեն կրցած տակաւին գտնել լաւագոյն ձեւ մը:

Այսօր մեծ եւ քաղաքակիրթ (դէթ այդպէս կոչուած) կեդրոններու մէջ գոյութիւն առած է նոր դրութիւն մը այր եւ կնոջ կենակցութեան առանց ամուսնութեան: Օրէնքին կողմէ ապօրինի հռչակուած այս կարգադրութիւնը, զոր դռեհիկ բացատրութեամբ կը կոչեն մէնաժ, (իսկ օրինական բառն է քօնքիւպինաժ՝ հարճ պահել), սկսած է տարածուիլ եւ մեծ համեմատութիւններ առնել:

Այո՛, սոյն ձեւին մէջ օրինական պայմանները կը պակսին: Այսինքն, քաղաքապետը կամ կրօնաւորը իրենց նուիրագործող բառերը չեն արտասանած, սակայն իրապէս եւ գործնականապէս ամուսնութիւնը, այսինքն երկու տարբեր սեռէ անձերու միացումը գոյութիւն ունի, իր ամբողջ բարոյական ու շօշափելի հետեւանքներով:

Եւ զարմանալի երեւոյթ: Ընդհանրապէս, առանց ամուսնութեան կենակցող զոյգերու մէջ՝ աւելի սէր եւ համերաշխութիւն կը տիրէ քան անոնց մօտ որոնք բոլոր օրինական ձեւակերպութիւնները կատարած են:

Առանց քաղաքապետարանէն անցնելու ամոլներ տասնեակ տարիներ բոլորած եւ բազմաթիւ զաւակներու տէր են դարձած. այնպէս որ երբ այս տեսակ պարագաներ ներկայանան, դատարանները կը հարկադրուին նկատի առնել անժխտելի գոյավիճակը, իր բոլոր հետեւանքներով:

Հետզհետէ արմատացող այս տեսակ բարքեր, ինչպէս եւ ուրիշ օրինական նկատումներ, պատճառ պիտի դառնան, որ մօտաւոր ապագայի մէջ, ամուսնական կարգ ու սարքը լուրջ եւ հիմնական փոփոխութեանց ենթարկուի:

×

Ըստ Ֆրանսական օրինագրքին, ամուսնութիւն կնքելու համար, այրը պէտք է առ նուազն բոլորած ըլլայ 18 տարեկանը, իսկ կինը՝ 15ը: Բացառիկ պարագաներու մէջ հարկ է մասնաւոր հրամանագիր ստանալ հանրապետութեան նախագահէն:

Շատեր կը տարակուսին իրենց ամուսնական հանգամանքին մասին: Աշխարհի որ եւ է մասին մէջ կնքըւած ամուսնութիւն մը, հոս Ֆրանսայի մէջ կ'ընդունուի իբրեւ վաւերական:

Այս երկրին մէջ ամուսնանալու համար՝ անհրաժեշտ են ձեւակերպութիւններ, որոնք հակառակ իրենց պարզութեան, երբեմն յուսահատութեան կը մատնեն թեկնածուները:

Գործողութիւնը շատ դիւրին է այն օտարականներուն համար, որոնք իրենց ծննդավայրէն առնուած՝ պաշտօնական ծննդագիրներ ունին: Այս փաստաթուղթերը կը թարգմանուին՝ պետական երդուեալ թարգմանին կողմէ, եւ անոնց հիման վրայ կը կատարուի ամուսնութիւնը:

Իսկ եթէ յիշեալ ծննդագիրները գոյութիւն չունին, Հաշտարար Ատեանին քարտուղարութիւնը կը խմբագրէ վաւերաթուղթ մը որ կը կոչուի acte de notoriété որ իր կարգին պէտք է վաւերացուի Քաղաքային Դատարանին կողմէ (Homologation):

Այս վերջին գործողութիւնը որ կը կատարուի avouéի կողմէ, կը պահանջէ 3—400 ֆրանքի ծախք: Սակայն երբ կարելի կ'ըլլայ չքաւորութեան վկայական մը ստորագրել տալ, այդ վաւերացումը կը կատարուի գրեթէ ձրի:

Ամուսնացողները պէտք է իրենց ծնողքին կամ պաշտպանեալներուն հաւանութիւնը ստանան, մինչեւ 21 տարեկանին լրացումը որմէ վերջ անկախ են:

Նախապէս այս հաւանութիւնը անհրաժեշտ էր մինչեւ 25 տարեկան, բայց նոր օրէնք մը (1933 փետրուար) փոխեց այս պայմանները:

Հոս եւս օրինական անհեթեթ հակասութիւն մը Օրէնսդիրը 21 տարեկանէն վերջ անկախ կը հռչակէ զաւակը, սակայն կը հարկադրէ զայն իր կացութեան համեմատ ամսաթոշակ վճարել իր ծնողքին, եթէ սաոնք չքաւորութեան մէջ գտնուին ու դիմեն դատարան:

Հին հռովմէական օրէնքը կը տրամադրէր, որ անձ մը մինչեւ վերջ իր ծնողքին իշխանութեան ներքեւ գտնըւի: Դարերու եւ բարքերու փոփոխութիւն:

×

Ամուսնական կեանքի մէջ կը մտնեն զանազան վարչաձեւեր: Օրինակ, ինչքերու բաժանում, եւ ամուսնութենէն վերջ ձեռք բերուած ստացուածքի բաժանում:

Այս պայմանագրութիւնները որպէսզի վաւերական ըլլան, հարկ է նօտարի կողմէ պատրաստուին եւ ներկայացուին ամուսնութեան գրասենեակին, ամուսնութենէ առաջ: Եթէ որեւէ պայմանագրութիւն չկայ, այդ պարագային ի զօրու կը նկատուի օրինական ընկերակցութեան ձեւը (Régime de communauté légale):

Ամուսնութիւն կնքելու համար անհրաժեշտ է ազատ ըլլալ, այսինքն ուրիշ որեւէ ամուսնական կապ չունենալ, այլապէս կը դառնայ կրկնամուսնութիւն որ բոլոր օրէնքներու աչ[քին] ծանր պատիժներու կ'ենթարկուի:

Ֆրանսական քաղաքային օրինագրքին տրամադրութեան համաձայն, այրը գրեթէ բացարձակ տէրն է ընտանեկան յարկին: Կինը առանց ամ[ուսնոյն] հաւանութեան չի կրնար որ եւ է օրինական կամ առեւտրական գործողութիւն կատարել: Յիշեալ օրինագրքի 213րդ յօդուածը, զոր քաղաքապետը ամուսնական արարողութեան պահուն կը կարդայ, կ'ըսէ. «Այրը պարտի [իր] ամուսնոյն՝ պաշտպանութիւն, [իսկ] կինը հնազանդութիւն»:

Ուրիշ օր մը՝ ամուսնալուծման մասին:

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

ԵՐԵՍԻ ՎՐԱՅ ՁԳՈՒԱԾ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

»»» · «««

ՊԵԼԿՐԱՏ, (Յառաջ) —Յաճախ գրուած է Թէ Եուկոսլաւիոյ գաղութը կը դիմէ դէպի այլասերում: Եւ սակայն, ոչ կուսակցութիւնները կը հետաքրքրուին, ոչ ալ հոգեւորականները: [...]ոք ձեռք կ'երկարէ փրկելու համար փոքրաթիւ, բայց բարեկեցիկ գաղութը: Կուսակցութիւնները կը վէճի[ն], բարձրաստիճան կղերը եղբայրասպա[ն] որոմներ կը ցանէ: Ո՛վ անարժան կղերական, ի՞նչ է ըրած հայ գր[...] քեղի, հայկական դրօշի համար [...] որ Եփրատն ու Տիգրիսը դիակներով յորդեցան: Այդ եռագոյնը միթէ Դաշնակցութեա՞ն կը պատկանի, [իսկ] եթէ քաջալերուած հակադաշնակցականներէն կ'ուզես չարիք ընել Դաշնակցականներուն, եկուր փրկէ ժողովուրդը այլասերման ճիրաններէն: Թէ յաջողիս այս համեստ գործին մէջ վստահ եղիր որ մենք ալ ձեզի հետ ե[նք] ու կռնակ կը դարձնենք Դաշնակցականներուն: Եւ այդ կ'ըլլայ ամենամեծ հարուածը:

Պէլկրատի մէջ գաղութին Թիւը [...] հասնի 120—130ի, հաշուելով 15—[...] երախաներ, որոնց մէկ մասը կը [...] ճախէ տեղական դպրոցներ:

Գաւառներու մէջ բնակող Հայեր[ու] ազգային վիճակը ալ աւելի սեւ [է]: Այլասերումը այնքան առաջ գացած որ, մօտ ապագային ոչ մէկ հայկական ընտանիք պիտի կրնանք գտնել:

Գաղութին տնտեսական վիճ[ակը] լաւ է, բացի քանի մը ընտանիքէ: [...] մասը խանութպաններ են: Գժբ[...]

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (6)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» · «««««

3.— ԶԳԱՑԱՊԱՇՏ, ԲՆՈՒԹԵՆԱՊԱՇՏ, ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՇՏ

Կեանքէն քաղած իմաստութեան այս դասերը սակայն, ի վիճակի չեն մարելու մանկական եւ պատանեկական տարիներէն եկած բարոյական – քրիստոնէական ըմբռնումները: Ըստ արդէն, Նարդունի ակամայ կերպով քրիստոնեայ առաքեալ է, այդ ներքին ձայնը չի կրնար խեղդել իր մէջ, ինչպէս իր նկարագրին միւս գիծերը: Կը նմանի այն կրօնաւորին, որուն մէջ սկեպտիկը կը գործէ Թէեւ, սակայն հաւատացեալի ընդարոյս կըրակը չի կրնար մարել եւ խորանին առջեւ ստիպուած է կրօնի եւ հաւատքի պաշտօնեան մնալու: Ամէն պարագայի, նկարագրի այս գիծը այնքան զօրաւոր չէ իր մէջ, կարենալ դիմադրելու համար նոր ժամանակներու կործանարար հովերուն: Վերագնահատման փորձեր կ'ընէ եւ հին արժէքներուն տախտակները սպունգով սրբել կը ջանայ, կուգայ պահ մը, սակայն որ իր ներքինը կռուի կը բռնուի նորամիտ զգայութիւններուն դէմ: Այս է պատճառը, որ իր շատ մը գրուածքներուն մէջ, որքան ալ սկեպտիկ Թուի, կայ հաւատքի մը կայծը, որ չի մարիր, հաւատք ոչ Թէ կրօնական հին փառքերու յաւիտենականութեան ու սեւօրութեան, այլ հաւատք՝ որ կը բխի բարոյական արժէքներու, սիրոյ, գեղեցկութեան, արդարութեան, ճշմարտութեան եւ հայրենասիրութեան նման գրական երեւոյթներու վերջնական յաղթանակէն: Հոս, ինչո՞ւ չըսենք, միամիտ քրիստոնեան է, աւետարանական մեծ ճշմարտութիւններու հաւատացողի մը յստակատեսութեամբ:

4.— ՍԿԵՊՏԻԿԸ

Ա՛յնքան անկեղծութեամբ եւ ճարտարութեամբ երգելէ ու փառաբանելէ վերջ սէրը, երիտասարդութիւնը, արեւն ու աղջիկները, գեղեցկութեան եւ ուժին փառքը, պիտի սպասէիք Թերեւս, որ Նարդունի չարունակէ կոչուիլ վաղքը մեր գրական անդաստանին մէջէն: Չէ՞ որ մեր երիտասարդ գրականութեան արժանաւոր ներկայացուցիչն է. ուրեմն ի՞նչ կը փնտռէք այդ արժէքներէն դուրս: Երիտասարդ գրականութենէն կրնայի՞ք իմաստութիւն եւ ծանրախոհութիւն պահանջել. չէ՞ որ այս վերջինները յատուկ են տարիքը առած, կեանքը ճանչցած ու ապրած գրագէտներուն: Բայց Նարդունին, տակաւին չափահաս չեղած, նոյն իսկ ամէնէն երիտասարդ էջերուն մէջ, հէքեաթի մը քանի մը պարբերութիւններուն մէջ կը ծրարէ խոհական մարդու իր տարակոյսները: Եթէ զինքը չճանչնայինք մօտէն, եւ իր Մեղեդինե՛ր, Մեղեդինե՛րը ... կարդայինք, պիտի ենթադրէինք, Թէ գրքին հեղինակը կեանքը կը ճանչնայ իր բոլոր կողմերով, աւելի շատ իր բացասական կողմերով: Այդ է պատճառը, որ հատորին մէջ չէք կրնար գտնել որ եւ է էջ, ուր խտացուած չըլլան մէկէ աւելի իմաստասիրական խորհուրդներ, ապրուած մարդու յոռետես եզրակացութիւններ, կեանքէն յոգնած, բայց ոչ ձանձրացած մարդու խոստովանութիւններ, ուժը փառաբանող, տկարութիւնը այպանող գրագէտ մը վերջապէս: Այսպէս ուրեմն, մէկ հարուածով ոչ միայն կը գրաւէ երիտասարդ գրականութեան մէջ իր տեղը, այլ նաեւ կը դառնայ հեղինակ մը, որ հինաւուրց իմաստուններուն կ'երկրպագէ, կը նախապատրաստուի տալու մեր գրականութեան աւելի հասուն եւ աւելի իմացական գործեր:

Բայց մինչեւ նոր հունձքին դիմաւորումը, կ'արժէ, որ քիչ մը աւելի մանրամասնենք անոր գրականութեան իմացական եւ սկեպտիկ փիլիսոփայի այս գիծը:

Ձանձրախտը կնոջական հիւանդութիւն մը չէ միայն. դարավերջիկ, կամ դարուս ցաւը, ցաւն է քաղաքակրթութեան, շատ գիտութիւն ամբարելու, ամէն բանի Թափանցելու, փիլիսոփայելու հիւանդութիւնն է, եւ որուն դարմանն է տգիտութիւնը: Քաղաքները ապրողները կը փնտռեն գիւղերու անապական խաղաղութիւնը: Մեծ լռութիւնը, աշխարհէ կտրուած, տեսակ մը նախնական մարդու վիճակը: Որովհետեւ քաղաքակրթութիւնը մեր զգայարանքները կը յոգնեցնէ, գերզգայուն կը դարձնէ: Նարդունի կ'ըսէ, որ ինքն ալ վարակուեր է այդ հիւանդութենէն, ճաշակը զարգացուցեր, զգայարանքները սրեր եւ գիտուն դարձեր է: Դարմա՞նը այս հիւանդութեան,— շա՛տ պարզ է, հեռու ապրիլ քաղաքներու սխտավարակ կեանքէն, դառնալ մանկութեան տարիներուն, երա՛զ դարձած անցեալի գիւղը, հոն ապրիլ, եւ հոն գոհացնել արթնցած զգայարանքներուն նախնական պահանջները:

Հետեւողականօրէն, ջիղերու տառապանքը պիտի վերջանայ եւ վերջ պիտի տրուի բոլոր ունայնութիւններուն, որոնք կապուած են քաղաքակրթութեան կարծեցեալ բարիքներուն ...: Այս կերպով իբրեւ խտացում իր ձեռք բերած ճշմարտութեան, Նարդունի մէջ կը բե[րէ] հետեւեալ պարբերութիւնը.

«Եւ իմ սիրտս՝ իմաստութիւնը ճանչնալու, ու խե[լա]գարութիւնը եւ յիմարութիւնը գիտնալու տուի. հասկցայ որ ասիկա ալ հոգիի տանջանք է:

«Վասնզի շատ իմաստութեան մէջ շատ տրտմութիւն կայ. եւ իր գիտութիւնը աւելցնողը իր վիշտը կ'աւելցնէ»:

Այս փորձառական ճշմարտութենէն առաջնորդուելով, Նարդունի իր հէքեաթներուն մէջ կը սահեցնէ իմաստութեան կայծեր, ժամանակէն առաջ, սկեպտիկ փիլիսոփայի քղամիդը նետելով իր ուսերուն:

Անոր հոգիին մէջ մտնելով այս զգայութիւնը դարձնէ զայն սկեպտիկ ու անհաւատ: Ուզէ չուզէ, [...] եւս պիտի հեգնէ ամէն բան: Չի կրնար անձը ձերբա[զատել] տուիլ, որովհետեւ հզօր է ան մահուան չափ: «Գերի ան ներքին ձայնի մը, որ կը պոռայ «ունա՛յն է [...] կեանը»: Կեանքին ճշմարտութիւնը ճանչնալու, [...] յափրանալու ձայնն է այդ»: (Զրոյց կովի մը հետ):

Սիրտը եւ միտքը պայքարի մէջ են: Սիրտը ապրիլ կ'ուզէ: Վայելք ու հաճոյք կը փնտռէ: Կը սիրէ աղջիկ մը, որուն մազերը մեղրի գոյն ունին, եւ մարմինը կը նմա[նի] [...]բաղի պէս է. անոր աչքերը ծաղկի կոկոններու կը նմանին, եւ բերանը տաք անուշահոտութիւնով մը լեցուած է: Բայց տրամաբանող միտքը կը կեցնէ զինք ու կը փորձէ սպաննել վտանգաւոր զգացումները, որոնցմով կ'ապրի իր սիրտը, մարդկային սիրտը:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

...տարբեր չար նախանձն ալ բոյն դրած է:

Անցեալ տարի կաթող. ընտրութեան ատեն ժողով մը տեղի ունեցաւ, ուր ընտրուեցաւ առժամեայ վարչութիւն մը բարեգործական ընկերութեան մը օրէնքները պատրաստելու եւ արտօնութիւն առնելու համար: Բայց ոչ ոք գիտէ թէ յարգոյ վարչութիւնը ի՞նչ կ'ընէ…

Վ. Ս.

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԷՅՎԷՑԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

»»»o«««

Անցեալ Կիրակի կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր Կէյվէի եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան կազմակերպած թէյասեղանին:

...փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ ցրուած մեր Հայրենակիցները, որ ձեռնհասութիւն չունին իրար տեսնելու, կը շնորհաւորէին կազմակերպիչները, այս հաւաքոյթին առթիւ: Միութեան ատենապետը Պ. Օննիկ Կարապետեան խօսք առնելով հանդէս բացաւ եւ թելադրեց որ բոլորուին Հայրենակցական Միութեան շուրջ, որպէս զի հնարաւորութիւն ունենայ իր վրայ դրուած յոյսերը իրագործելու: Յորդորեց որ սիրեն այս չէզոք կազմակերպութիւնը եւ իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւններով սատար հանդիսանան անոր զարգացման: Յետոյ խօսքը տուաւ վարչութեան անդամներէն Պ. Յ. Պաղտասարեանին որ նոյնպէս ծանրացաւ Հայրենակցականի անցեալ եւ ապագայ գործունէութեան վրայ: Նորընտիր վարչութեան անդամ Պ. Ա. Յովհաննէսեան տեղեկութիւններ տուաւ ապագայ ընելիքներու եւ կարգ մը փոփոխութիւններու մասին եւ հրաւիրեց ներկայ Հայրենակիցները անդամ արձանագրուիլ Միութեան: Խօսեցան նոյնպէս հայրենակիցներ Պ. Պ. Պօղոս Մախսեան եւ Անդրէասեան, որոնք սխալ գտան Միութեան ուղեգիծը եւ առաջարկեցին Խ. Հայաստանի վերելքին աջակցիլ, փոխանակ արտասահմանի մէջ ուժեր վատնելու: Ներկայ գտնուողներէն Պ. Ա. Յովհաննէսեան շեշտեց թէ նախ պէտք է անմիջական օգնութեան հասնիլ Ցունաստանի եւ Պուլկարիոյ կարօտ Հայրենակիցներուն, յետոյ մտածել ուրիշ բաներու մասին:

Իբրեւ եզրակացութիւն օրուան նախագահը դիտել տուաւ թէ միութիւնը չէզոք կազմակերպութիւն մը ըլլալով աւելորդ է կուսակցական խնդիրներ յարուցանել:

Արտասանութիւններ ըրին Պ.Պ. Յ. Պաղտասարեան, Անդրէասեան եւ Ա...ասեան, երգեց հայրենակից Նարկիզեան «Անուշ»էն մէկ քանի կտոր:

Մնուրդէ եւ վիճակահանութենէ գոյացաւ 313.50 ֆր.: Հայրենակիցները անցուցին գեղեցիկ առարկաներ եւ մեկնեցան հայրենի յիշատակներով:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲՈՂՈՔ

Պերլինի խորհրդային եւ սպանիական դեսպանները արտաքին գործերու պաշտօնատունը երթալով, բողոքեցին Պ. Կէօրինկի կարգ մը վիրաւորական արտայայտութեանց դէմ (Րայխստակի հրկիզման դատին առթիւ):

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

— o —

«Անատուրք»ի մէջ (28 հոկտ.) հետեւեալը կը կարդանք (Նէպի պաշէ Հաքքը).—

Օր մը որոշուեցաւ «խալիֆայութեան» բառը այլ եւս նետել այս ազգին կեանքէն: Այդ որոշման գործադրութեանը յատուկ կերպն ալ նախապէս կարգադրուած էր: Խնդիրը «Ժողով»ին եկաւ: Ըստ նախապէս եղած կարգադրութեան, «խալիֆայութեան եւ պետութեան բաժանման օրինագիծ պիտի պատրաստուէր, անմիջապէս պիտի յանձնուէր ընդհանուր յանձնաժողովին, իսկ նախ քան այդ մասնաւոր մարմին մը պիտի կազմուէր: Այդ մարմինին անդամները որոշուեցան ազատ ընտրութեամբ: Անոր մաս կը կազմէին Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ (մեռած) եւ Էրզրումի, Գոնիայի եւ Պալըքէսիրի երեսփոխաններէն շատ մը հօճաներ, Պրուսայի երեսփոխան Մուհիտտին Պաշա պէյ եւ այս տողերը գրողը:

Երբ մարմնին ընտրութիւնը կատարուեցաւ, անմիջապէս ժողով մը ըրինք Հալքի նախագահութեան (Ազգ. Ժողովի շէնքի մէջ) սենեակին կից փոքրիկ սենեակին մէջ: Հազիւ խորհրդակցութեան սկսեր էինք, Մուհիտտին Պաշա եւ իրեն գաղափարակից քանի մը ընկերներ զգացին որ այդ մարմնին մէջ փոքրամասնութիւն են: Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ կը նախագահէր նիստին: Տեսարանը այսօրուան նման աչքիս առջեւն է: Քանի մը խօսքերէ վերջ, հօճա էֆէնտիները չկրցան տեղերնին հանդիստ նստիլ: Ոտքի վրայ եղող մեծամասնութեան խումբը տէրն էր խորհրդակցութեան: Հօճա էֆէնտիները հասկցեր էին որ կատարուած իրողութեան մը առջեւ կը գտնուէին. յեղափոխական շարժման ուղղակի յարձակում չէին գործեր, չէին ըսեր թէ՝ «խալիֆայութիւնը պետութենէն անջատելու չէ», բայց, հարկ կը դատէին խալիֆային տալ կարգ մը իրաւունքներ, բայց մանաւանդ բանակին հրամանատարութիւնը, ու կ'ըսէին թէ խալիֆա չի կրնար ըլլալ ան որ զուրկ է որ եւ է իրաւունքէ, եւ կ'աշխատէին երկրին գլխուն վերեւ պահել լոկ անուանապէս ու անունը փոխուած պետ մը: Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ հօճա էֆէնտիներուն պնդումներուն կը պատասխանէր իրաւակաօրէն, կը բացատրէր թէ հանրային կարծիքին, մանաւանդ բանակին վրայ շատ գէշ կ'ազդէ, եւ հետեւաբար երկրին համար չափազանց վնասակար է լոկ անուանապէս խալիֆա մը պահել:

Այս պարագաներն ալ փոքրիկ սենեակին մէջ գտնուող պատմական յանձնաժողովին փոքրիկ փոքրամասնութեան համար բաւարար չեղաւ մեծամասնութիւնը իրեն միացնելու… Ու խորհրդակցութիւնը ժամերով շարունակուեցաւ առանց եզրակացութեան: Այդ ընթացքով թերեւս մինչեւ դատաստանի օրը տեւէր: Բայց, ազգին ճակատագրին մեծ պահապանը անշուշտ չէր կրնար թոյլ տալ որ յեղափոխութեան որ եւ է մէկ քայլը խորհրդակցութեան նիւթ ըլլար թէքքէի, մէտրէսէի անկիւնները…

Կամաց մը բացուեցաւ յանձնաժողովին սենեակին դուռը: Մեծ փրկիչը յանձնաժողովին ճիշդ մէջտեղը կանգնած էր՝ վտանգի ու դժուարութեան պահերուն իր փայլող աչքերուն կայծակներովը: Իր երկու յօնքերուն ծայրերը իր հոգիին սուրէն ու տառապանքէն եւ իր զայրոյթին ուժգնութենէն իրար էին եկեր, քիչ մը վար իջեր, իսկ ճակտին գիծերը ստացեր էին իր կարգ մը մտածումներուն խիստ արտայայտութիւնը: Դեռ եւս ականջիս մէջ խօսող եւ այս վայրկեանիս իսկ դողացնող ձայնով մը.

— Էֆէնտիներ, ըսաւ, կը կարծեմ որ ձեր յանձնաժողովը զբաղած է իրեն չպատկանող կարգ մը մանրամասնութիւններով: Այսօր, Ազգ. Մեծ Ժողովին ձեզի յանձնած պարտականութիւնը կը կայանայ խալիֆայութեան եւ պետութեան բաժանմանը մասին օրինագիծ մը պատրաստելուն մէջ: Ձեր յանձնաժողովը չի շահագրգռեր այն խնդիրը թէ խալիֆայութեան կարգ մը պարտականութիւններ եւ իրաւասութիւններ պէ՞տք է տալ: Երբ ատենը գայ, այս հարցը անշուշտ կատարեալ վճռականութեամբ կը լուծուի: Դուք հիմա գրեցէք այն օրինագիծը, զոր ձեզմէ կը սպասէ ժողովը»…

«Ազգային հրամանը» կատարուեցաւ:

«Ան» տուն տուաւ ու մենք գրեցինք: Օրինագիծին պատճէնը գրուեցաւ իմ դողդողացող ձեռքերովս, որ ցոյց կուտար մեծ ու անօրինակ նախագահին այդ պահուն ունեցած դիրքէն, կարծես ուրիշ աշխարհէ մը եկող ու ազդող իր ձայնը, եւ յանձնաժողովի փոքրամասնութեան անկարողութիւնը:

«Թէքքէ, մէտրէսէ»ն եւ հին ու փտած «իրաւունքը» «Ազգային հրամանին» այս արտայայտութեան դէմ լռած ու մնքած են:

Խալիֆայութիւնը բաժնուեցաւ իշխանութենէն, Ազգ. Մեծ Ժողովին բոլոր անդամներուն որոշումով, որուն համաձայն եղաւ եւ յանձնաժողովին մեծամասնութիւնը:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

— :-: —

Բարեգործականի գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ զեկոյցը, նոյ. 6 թուականով.—

Պարբերաբար քանի մը թերթերու մէջ կը յեղյեղուի թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կարեւոր գումարներ կը տրամադրէ այս կամ այն կուսակցութեան եւ կազմակերպութեան իբր գաղտնի վարկ, կամ բացառիկ նպաստ:

Թէեւ Միութեան հաշիւները բաց գիրքի մը յստակութեամբ ամէն առթիւ կը դրուին ժողովուրդին աչքերուն առջեւ, սակայն հարկ կը տեսնենք միանգամ ընդ միշտ յայտարարելու թէ բացարձակապէս անհիմն են այդ վերագրումները: Միութիւնը իր հիմնարկութենէն մինչեւ այսօր նմանօրինակ վարկերով երբեք նպաստած չէ ոեւէ հոսանքի, ինչ որ կը հաստատուի ամէն տարի հրատարակուած ընդարձակ հաշուեկշիռներու քննութեամբն իսկ (տես Ընդհ. Ծախք, բրոբականտի գլուխ, Զանազան):

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կուսակցական եւ այլ ամէն գոյնի եւ երկրի ազգային թերթերու մէկ կամ աւելի բաժանորդագրութիւններ միայն ստանձնած է, որոնց համար, մէջը ըլլալով ծանուցումները, վերջնագոյն տարիներու ընթացքին ծախսուած գումարներն են 1929ին Անգլ. ոսկի 78. 6. 1, 1930ին Ա. Ո. 60. 5. 9, 1931ին Ա. Ո. 102. 13. 0 եւ 1932ին Ա. Ո. 79. 7. 10:

Ահա անհերքելի իրողութիւնը, թըւանշաններու լոյսին տակ, որ պատիւ միայն կը բերէ այն թերթերուն որ միութեան բրոբականտը կ'ընեն, անշահախնդրօրէն, գնահատելով անոր ազգօգուտ ծառայութիւնները:

ԽՄԲ.— Եթէ, փոխանակ այս էֆէնտիական հերքումին, բարի ըլլային ՄԱՆՐԱՄԱՍՆԵԼՈՒ նշանակուած թուանշանները, թերեւս քիչ մը մօտեցած կ'ըլլային ճշմարտութեան: Ինչ կը վերաբերի հաշիւներու «բաց գիրք»ին, կը խոստովանինք թէ մեր կարողութենէն վեր է… քակել անոնց գաղտնիքը:

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՔԱՈՍ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (28 հոկտ.).

— «Հակադաշնակցական պլօքը օր ըստ օրէ աւելի կատաղութիւն եւ մոլեգնութիւն ցոյց կուտայ: Առիթ չի փախցներ իր օրգաններուն խողովակով թոյն սրսկելու աջ ու ձախ, ժողովուրդին կիրքն ու ատելութիւնը գրգռելու համար Դաշնակցութեան դէմ: Դաշնակցած սուտին ու կեղծիքին հետ, հակադաշնակցական ախտաւորները կոկորդ կը պատռեն ժողովուրդը համոզելու համար թէ Դաշնակցութիւնը Հայաստանի թշնամի է եւ կը գործէ հայ ժողովուրդի շահերուն դէմ: Հայաստանի թէ գաղութահայութեան մէջ չկայ պարկեշտ և ուղղամիտ Հայ մը, որ հաւատայ Խ. Հայաստանի կեղծ բարեկամներուն վայբերանութիւններուն: Հայը, ինչ կուսակցութեան ու կրօնքի ալ պատկանի գիտէ թէ Դաշնակցութիւնը, ինչպէս ուրիշ կուսակցութիւններ, չի կրնար թշնամի ըլլալ եւ դառնալ Հայաստանի դէմ:

Արդէն իմաստէ զուրկ է ռամկավարներուն այս վատաբանութիւնը: Կուսակցութիւն մը կրնայ ուրիշներու ակնոցով սխալ ուղեգիծ որդեգրած ըլլալ, բայց ատիկա չի նշանակեր բընաւ որ թշնամի է իր երկրին ու ժողովուրդին: Ռամկավար էֆէնտիներուն համար կարեւորը իրենց բամբերուն ու գրածներուն տրամաբանական բովանդակութիւնը չէ այլ բան մը ըսած ըլլալը, կը բաւէ որ ըսուածն ու գրածը Դաշնակցութիւնը արատաւորեն ու վարկաբեկեն:

Ճիշդ տարի մը առաջ, երբ լրացաւ տարագրութեան առաջին տասնամեակը (1922 – 32), այս սիւնակներուն մէջ գրեցինք թէ քանի որ անցնող տասը տարիներուն կարելի չեղաւ համերաշխութեան երազը իրագործել, ապա ուրեմն, այլ եւս յոյս պէտք չէ ունենալ, սպասելով վէճերու եւ պառակտումներու աւելի խորացման, կիրքերու շիթայազերծման եւ ադրանացային պոռթկումներու:

Ձախողեցանք մեր նախատեսութեան մէջ: Գաղութահայութիւնը ալեկոծ ովկիանոսի մը պէս փրփրած է այսօր: Կուսակցութիւններ, եկեղեցի, էջմիածին, Հօկ, Կ. Խաչ, իրարու պլլուած են: Կատարեալ քաոս: Զօպանեան՝ մեր օրերուն ամէնէն ախտամոլ եւ կուսակցամոլ մարդը՝ կը բացվանէ հրդեհը, սուր ու կճող, բայց գրչերին յօդուածներով որոնք պատիւ չեն բերեր պոդոտաներու լրագրողներուն անգամ: Ուրիշ ցաւագար մը՝ խմբագիր Եգիպտոսի ռամկավար օրգանի, քուն ու հանգիստ կորսնցուցած է, Դաշնակցութեան մղձաւանջէն: Անգուսպ կատաղութեամբ ակռաներուն թոյնը թափել կը փորձէ Դաշնակցութեան գլխուն, աննշուշտ առանց յաջողելու:

Աւելի պարկեշտը կայ սակայն: Ռամկավարներու Ամերիկայի օրգանին խմբագիր Նազարն է այդ մարդը, որ կոտրած է ստորնութեան մրցանիշը: Հայաստանի երեսը չտեսած եւ կեանքին մէջ տոլարէն զատ ուրիշ դրամ չճանչցած այս ողորմելին, ինքզինքը կը ներկայացնէ ծայրայեղ հայրենասէր եւ հայաստանասէր, իսկ Դաշնակցութիւնը՝ թշնամի Հայաստանի:

Հակադաշնակցական պլօքի այս եռեք ծանծաղամիտ ղեկավարները, նստած Գահիրէ, Փարիզ եւ Պոսթըն, հայաստանանիւթիւն կը ծախեն կուշտ ու կուռ փորով: Պիտի ուզէինք հանգիստ ձգել զիրենք իրենց երջանիկ փառասիրութեան մէջ, եթէ Դաշնակցութեան խռովէն չհաշէին: Դաշնակցութիւնը պարկեշտութիւնը ունեցաւ չպատասխանելու իրենց սուտերուն, խեղաթիւրումներուն, խուսափեցաւ խրամատ բանալէ եւ գաղութներու հանգիստը վրդովելէ: Տարիներով յուսաց եւ սպասեց որ հակադաշնակցական քլիքին կատաղութեան նոպային պիտի յաջորդէր տրամաբանութեան եւ իրական հայրենասիրութեան գործելակերպը: Բայց սխալեցաւ»:

Ֆ. Բ. Հ. Ն. ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

»»».«««

Ֆրանսական բանակի Հայ նախկին կամաւորներու ընկերակցութիւնը յանուն ընդհանուր օտար կամաւորներու, 31 հոկտեմբեր, երեքշաբթի օր Մեռելոցի Տօնին առթիւ, ինչպէս նախորդ տարիներուն, Անծանօթ Զինուորին դամբարանին բոցը հրահրեց ձեռամբ Զօր. Կուրոյի: Օտար կամաւորներու պատուիրակները գրեթէ ամբողջովին ներկայ էին, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ Հայեր եւ բարձրաստիճան ֆրանսացի անձնաւորութիւններ:

⁂ Ֆ. Բ. Հ. Ն. կամաւորներու Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ դեկտեմբեր 30ին շաբաթ գիշեր, Սէրքլը Միլիթէրի սրահին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէ եւ միութիւններէ նկատի ունենալ սոյն թուականը եւ չխաչաձեւել:

⁂ Կամաւորներու Միութիւնը յատուկ պատուիրակութեամբ մասնակցեցաւ ողբացեալ Փէնլըվէի յուղարկաւորութեան եւ յայտնեց իր ցաւակցութիւնները:

Տեղեկատու

ՔԱՐԾԻՔ ՄԸ «ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ»Ի ՄԱՍԻՆ

»»».«««

Նշան Պէշիկթաշլեան հետեւեալ նամակը ստացած է Մանչեսթըրէն, իր վերջին գրքի մասին.—

«Երգիծական»ը նորութիւն մըն է իր տեսակին մէջ, երգիծանք, սրախօսութիւն, humour, այնքան հազուադէպ Հայոցս մէջ. (օտարազգի դիտողներ իսկ ըսած են թէ Հայուն մեծ թերոյթն է ատ, թէ Թուրքը աւելի humour ունի քան Հայը թէպէտ երգիծանք, որ աւելի դաժան եւ դառն, քան ծիծաղկոտ humourը՝ պակաս չէ Հայուն քով):

ԳԱՌՆԻԿ ՖՆՏԳԼԵԱՆ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Լոյտ Ճօրճ, ընտրական ճառ մը կը խօսէր, երբ աղաւնի մը թռելով ներս մտաւ պատուհանէն, եւ ինկաւ ամպիոնին առջեւը: Բանախօսը առանց յնցուելու յայտարարեց.

— Այս է ահա, իմ հակառակորդներուս միակ փաստը:

ՊԱՆԹԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

»»».«««

Պանթէօյի Մանչերու Դպրոցի Տնօրէնութիւնը կը յայտարարէ թէ գիշերային ֆրանսերէն ձրի դասաւանդութիւններ սարքուած են 18 տարեկանէն վեր օտարներուն համար:

Ուստի կը խնդրենք շրջանիս հայրենակիցներէն որ փութան արձանագրուիլ այս երկուշաբթի օրուընէ սկսեալ (13 նոյեմբեր) Ecole des Garçons de la Rue d'Arcueil դպրոցին մէջ:

Պանթէօ-Քաշանի «Յառաջդիմասիրաց» Միութիւնս, կը փութայ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնելու մեր յարգելի քաղաքապետ՝ Mr. Théodore Tissierին եւ թէ դպրոցի Տնօրէն՝ Mr. H. Tripletին, իրենց այս բարեացակամութեան համար:

Ի դիմաց

«Յառաջդիմասիրաց» Միութեան

Ատենապետ՝ Ս. Գարակէօզեան

Ատենադպիր՝ Հ. Սրապեան

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

— Ալլօ՛, Պ. Թրիսթան Պէրնար: Ձեզ կը հեռաձայնեմ իմանալու համար, թէ ընդունա՞ծ էք ատոր համար մեր ճաշի հրաւէրը:

— Այո՛, ընդունած եմ ձեր կողմէն ազնուաբար եղած հրաւէրը:

— Կը սպասենք ձեզի, անպատճառ կուգաք, չէ՞…

— Ո՛չ, ոչ … շնորհակալ եմ:

— Ի՞նչպէս, ազատ չէ՞ք ուրեմն:

— Բայց, այո՛, ազատ եմ:

— Այն ատե՞ն…

— Անօթի չեմ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի տիկին Մաքրուհի Փափազեան եւ զաւակունք կը ծանուցանեն թէ վաղը, կիրակի, նոյեմբեր 12ին Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, Ս. Հրեշտակապետի տօնին առթիւ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբացեալ ԳԱԲՐԻԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆի յիշատակին, որուն մահը տեղի ունեցաւ հոկտ. 11ին:

Կը հրաւիրուին ազգականները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Մօտեցայ՝ խորհելով որ երբ հուրին՝ հպատակ մը այդքան գեղեցիկ էր, հապա որքա՜ն գեղեցիկ պիտի ըլլար թագուհին: Ի՜նչպէս կրնամ նկարագրել այն կախարդիչ գեղեցկութիւնը որ աչքերուս առջեւ պարզուեցաւ, երբ պալատէն ներս մտայ: Թագուհին ո՞րն է արդեօք, հարցուցի ինքնիրենս երբ ձայն մը փափսաց ականջիս.«Հարէ՛զ, ինչո՞ւ զարմացած կեցեր ես, դարձիր ու խօսէ հետս»: Ո՛ւ դարձայ: Գահին վրայ բազմած էր դիւթիչ գեղեցկութիւնով աղջիկ մը. այնքան հըրապուրիչ էր եւ հրաշալի որ սիրահարեցայ. հոգիիս թռչնակը դուրս թըռաւ յանկարծ մարմինիս վանդակէն: Աղջիկը դարձեալ հրաւիրեց զիս որ մօտենամ ու խօսիմ իրեն հետ. եւ խօսեցայ. քնքոյշ տաղեր արտասանեցի իրեն, ու այսպէս մինչեւ արշալոյս, հոյակապ բազմութիւնը հետզհետէ ցրուեցաւ, խորհեցայ որ ազնիւր զացած կրնային ըլլալ ու մօտեցայ ես ալ: Դարձեալ առանձին էի, կարօտով լեցուն օրն ի բուն թափառեցայ պալատին ու պարտէզին մէջ, բայց չգտայ փնտռածս: Սակայն երբ գիշերը եկաւ, նորէն տեսայ աղաւնիներուն երամը տանիքին վրայ: Անոնք պալատէն ներս մտան նորէն ու ես լսեցի նուագի ու երգի հնչիւններ: Ես ալ պալատ մտայ. միեւնոյն տեսարանը դարձեալ: Երկար ժամանակ հառաչեցի ու երգեցի այդ աղջկան համար որ նստած էր գահին վրայ. բայց ան թոյլ չտուաւ որ մօտենամ իրեն ու արեւածագին նորէն անյայտացաւ:

Կրկնուեցաւ այս բանը օրերով: Վերջապէս, սէրէս յուսահատ, մօտեցայ գահին ու համբոյր մը դրի անոր մատներուն ծայրը: Աղջիկը՝ յանդգնութենէս ապշահար, ապտակ մը զարկաւ ինծի ու ես ուշաթափ վար ինկայ. աւելի ուշ ինքզինքս գտայ մեր տան երդիքը ուր վազելով եկած էին հօրս ծառաները: Այդ օրէն ի վեր երբեք չտեսայ հուրին եւ ատոր համար է որ կը կրկնեմ միշտ՝

Կ'ուզէի ես տեսնել դարձեալ սիրուն
 Նարիս դէմքն անմահ,
Տեսնելու յոյսն այդ անպատում աղ-
 բիւրն է մեր ներշնչման:

Թագաւորը շատ գոհ մնաց այս հըրաշալի պատմութենէն ու դարձաւ երկրորդ տէրվիշին որ սկսաւ իր պատմութիւնը այսպէս.—

Ո՛վ Արքայ, թող քու իշխանութիւնը տեւէ այնքան որքան պիտի տեւեն ջուրն ու հողը: Ծանօթ ըլլայ քեզի որ ես Պալխի բնակիչներէն եմ եւ անունս է Խալիլ: Հայրս մեծահարուստ վաճառական մըն էր՝ անհամար գանձերու տէր. ես էի իր մէկ հատիկ որդին: Շատ մը արուեստներ եւ գիտութիւններ սորվեցայ եւ որովհետեւ շատ գեղեցիկ էի ու վայելչակազմ, հայրս շատ կը սիրէր զիս: Երբ տասնըհինգ տարեկան եղայ, հայրս որոշեց միասին տանիլ զիս իր ճամբորդութիւններուն, որպէսզի ծանօթանայի առեւտուրի արուեստին: Ուրեմն պատրաստեցինք մեր կարաւանը ու ճամբայ ինկանք դէպի Չինաստան: Հասանք քաղաք մը այդ երկրին մէջ. տեղաւորուեցանք իջեւան մը եւ սկսանք գնել ու ծախել:

Եւ ատոր մը երբ, կանուխ արթնցած ըլլալով, աղօթքի կը պատրաստուէի, նշմարեցի որ հայրիկս տակաւին պառկած էր. կանչեցի զինքը եւ հարցուցի թէ քու՞ն էր թէ արթուն: Ըսաւ որ արթուն էր, բայց այնպէս տկար կը զգար ինքզինքը որ չէր ուզեր վեր ելլել: Անմիջապէս բըժիշկ մը բերել տուի որուն խնամքները, դժբախտաբար, անօգուտ եղան ու հայրս քանի մը օր յետոյ մեռաւ: Պատուիրած էր որ անմիջապէս վերադառնայի մօրս եւ քոյրերուս քով: Քանի մը օր սուգ պահելէ ետք, Թիւրքեստան գացող կարաւանի մը միացայ՝ հայրենիքս վերադառնալու համար:

Չինաստանէն մէկ լուսնակ ճամբայ հեռացած էինք, երբ խումբ մը աւազակներ յարձակեցան մեր վրայ, յափշտակեցին մեր ինչքերը եւ ջարդեցին բոլոր ճամբորդները. զիս ալ վիրաւորեցին ու մեռած կարծելով ձգեցին ճամբուն եզերքը: Սակայն երբ աւազակները հեռացան, ոտքի ելայ ու դողդոջուն քայլերով, մերկ ու անօթի ճամբայ ինկայ դարձեալ դէպի Չինաստան:

Օրերով քալեցի ու հասայ այն քաղաքը ուր թաղուած էր հայրս: Գացի անոր գերեզմանին վրայ ու սկսայ աղօթել ու արտասուել. եւ այդպէս քընացայ: Ու երազիս մէջ տեսայ հայրս որ կը հարցնէր ինծի թէ ինչու չհնազանդեցայ իր վերջին պատուէրին ու չգացի հայրենիքս: Պիտի պատասխանէի, երբ դէմքիս վրայ զգացի ձեռքի մը հպումը ու աչքերս բացի: Դիմացս տեսայ սպիտակ զգեստով եւ ուղտի մը վրայ նստած ծերունի մը, որ թուրանցի էր: Իրեն կ'ընկերանար ստրուկ մը որ փայտի կտոր մը ուղտին դունչին բռնած, կ'առաջնորդէր իր տէրը: Բարեւ տուի ծերունիին ու ծերունին բարեւեց զիս: Հարցուց թէ որո՞ւնն էր գերեզմանը որուն վրայ ինկած էի. պատասխանեցի թէ իմ հօրս գերեզմանն էր ու արցունքներով կրկնեցի իրեն պատմութիւնս: Ծերունին երբ տեսաւ արցունքներս, մխիթարեց զիս ու խնդրեց որ ընկերանամ իրեն: Ոտքի ելայ ու նետուեցայ թամբին վրայ. ու գացինք ծերունիին բնակարանը որ շատ չքեղ էր. հասկցայ թէ հարուստ վաճառական մըն էր ան: Երբ տունէն ներս մտանք, նստեցուց զիս եւ ճաշ ու գինի հրամայեց ինծի համար: Ու դարձեալ մխիթարեց զիս:

— Ասկէ վերջ ե՛ս եմ քու հայրդ, ըսաւ. ես ունիմ հարստութիւն եւ առատ ստացուածքներ որոնք քուկդ պիտի ըլլան:

Եւ ծերունին ճոխ ու զարդարուն հագուստներ հրամայեց ինծի համար, լոգանք առի ու հագայ այդ սքանչելի զգեստները: Ծերունին ինծի տուաւ նաեւ ձի մը. մէկ խօսքով զիս սիրեց իր զաւկին պէս:

Երկու լուսնակ ապրեցայ այսպէս հանգիստ ու անխռով մինչեւ որ օրին մէկը երբ բազմոցին վրայ երկնցած տաղեր կ'արտասանէի, ծերունիին բացակայութեան, անշշուկ, մէկը եկաւ սենեակս ու զիս դրկելով տաք տաք համբուրեց: Զարմացայ, տեսնելով որ այդ մէկը ծերունիին երիտասարդ կինն էր: Երբ իրեն հարցուցի այդ վարմունքին պատճառը, արցունքներով ըսաւ որ սիրահարած էր ինծի այն օրէն երբ առաջին անգամ տունէն ներս մտած էի. յայտնեց նաեւ որ թոյն մը ունէր սպաննելու համար իր ամուսինը, որուն մահէն ետք երկուքս միասին երջանիկ կեանք մը պիտի ապրէինք:

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

ծառանները կրակի բռնած են զէնքը եւ յետոյ դաշոյնը կուրծքին խրելով սպաննած։ Քապուլի հեռագրաթելը կը գործէ, բայց պաշտօնական լուրեր կը պակսին։

Ամանուլլահ, զահընկէց արքան, իր ցաւակցութիւնը յայտնելով սպանութեան մասին, յայտարարեց թէ ինք երկար ատենէ ի վեր անձնական գործերով կը զբաղի Հռոմի մէջ, թէ միտք չունի նորէն Աֆղանիստան դառնալու, եթէ ժողովուրդը միահամուռ բաղձանքը չյայտնէ։ «Անհիմն են այն զրոյցները թէ ես խառնուած եմ կարգ մը գործերու։ Ես ինծի հետ ունիմ միայն Սիւրէյա թագուհին եւ եղբայրս, որոնք երբեք չեն խառնուիր քաղաքական գործերու»։

Լոնտոնի աֆղան դեսպանը Փարիզ եկաւ, խորհրդակցելու համար Փարիզի դեսպանին հետ, որ եղբայրն է Նատիր Շահին։

Կը վախցուի որ կարգ մը ցեղեր ապստամբին, այս սպանութեան հետեւանքով։ Անգլիացիները միջոցներ ձեռք առին սահմանագլուխին վրայ։

Ծանրակշիռ հարցադրումներ խորհրդարանին մէջ

ՃԱՌԱԽՕՍՆԵՐԸ ԿԸ ԳԱՆԳԱՏԻՆ ԹԷ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԿԸ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒԻ

Հինգշաբթի օր ծանրակշիռ հարցադրումներ տեղի ունեցան երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Առիթէն օգտուեցան մասնաւորապէս աջակողմեանները, ապացուցանելու համար թէ Գերմանիան անընդհատ կը վերազինուի։ Թունդ ազգայնական Պ. Ժոռժ Մանտէլ բեմ ելաւ թղթածրարով մը, եւ յայտարարեց.

— «Գերմանացիները այսօր մէկդի կը նետեն դիմակը եւ չեն ծածկեր բռնի ուժի դիմելու մտադրութիւնը։ Գերմանիոյ ստոյգ վերազինման դէմ ի՞նչ կը խորհի ընել կառավարութիւնը։ Ֆրանսան այլեւս պէտք չունի երաշխիքներ տալու իր խաղաղասիրական անկեղծութեան մասին։ Միւս բոլոր երկիրները աւելցուցած են իրենց զինուորական ծախքերը. միայն մեր երկիրն է որ, 1913էն ի վեր, գրեթէ անփոփոխ պահած է իր ծախքերը։ Ֆրանսան Հիթլէրի գալուստը ընդունեց 2 միլիառ ֆր. զեղչելով ազգ. պաշտպանութեան ելմտացոյցը։ Պիտի շարունակե՞նք այսպէս կրճատել մեր զինուոր. ուժերը։ Չէ՞ք վախնար որ Գերմանացիները այսպէս շարունակ զինուելով ջնջեն մեր գերազանցութիւնը եւ, զէն ի ձեռին, դաշնագիրներու վերաքննութիւն եւ սահմաններու սրբագրութիւն պահանջեն։

Այս առթիւ, թղթածրարը բանալով կարդաց կարգ մը թուանշաններ, որոնց համաձայն Գերմանիան ունի 800—900,000 հոգինոց մնայուն բանակ մը, թնդանօթներով եւ գնդացիրներով։ Կատարելապէս կազմակերպուած է օդային ուժը։ 1932ին Գերմանիան 1680 օդանաւորդի վկայական տուաւ, իսկ Ֆրանսան միայն 906։ Գերմանացիները անընդհատ ռմբաձիգ օդանաւեր կը շինեն, գրեթէ առանց գաղտնի պահելու, եւ իրենց գործարանները կրնան ամիսը 2500 օդանաւ շինել եւայլն։ Ցետոյ բողոքեց որ իրաւունքներու հաւասարութիւն տրուած է Գերմանիոյ։

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։ Արտաքին նախարարը պիտի պատասխանէ երեքշաբթի օր։

Ռուսեւամերիկեան բանակցութիւնները յաջողած

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ՝ արդէն իսկ համաձայնութիւն գոյացած է Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան պատուիրակներուն միջեւ, ճանաչման մասին։ Կնքուած է պայմանագիր մը, որ կը շօշափէ բոլոր հարցերը։ Կը սպասուի նախագահ Ռուզվէլթի վաւերացման։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՒԵԼՆԱՅ

Պաշտօնաթերթը նոյ. 9ին հրատարակեց շաբաթական տեղեկագիրը, որուն համաձայն մինչեւ նոյ. 4 նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւն էր 237,571, ինչ որ կը նշանակէ 4691 հոգիի յաւելում՝ նախընթաց շաբթուան վրայ։ Բայց 1933 մարտէն ի վեր, երբ գործազուրկներու թիւը հասած էր ամէնէն բարձր աստիճանին (331,516 հոգի), պակսած են 94,246 հոգի, այսինքն հարիւրին 28։ Անցեալ տարի միեւնոյն ժամանակաշրջանին թիւն էր 252,794։ Տագնապը աւելցած է 43 նահանգներու մէջ, որոնց մէկ ալ Սէնն է։

Սեփթեմ լէ Վալօնէն ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ ընտանիքը սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանէ իրենց սիրելի մօր (Խարբերդցի) դառնակսկիծ մահը։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է երէկ, Ուրբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 4ին Սեփթեմ լէ Վալօնի (պիւշ տիւ Ռօն) մէջ։

Մահազդի հեռագիրը ստացանք Հինգշաբթի երեկոյ, Ուրբաթի թիւը լոյս տեսնելէ վերջ։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ (ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ)
Նախաձեռնութեամբ ֆրանսայի նախկին պատերազմիկներու ընկ.ցութեան
եւ մասնակցութեամբ Զ. Ռ. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղին
Այսօր Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին
Հայերու ժամադրավայր փլաս կիշառ ժամը 12.30ին։
կը խնդրուի ըլլալ ճշտապահ, եւ ներկայանալի արտաքինով։
ԾԱՆՕԹ. — Նոյն երեկոյեան ժամը 9ին ընկերա-համակրական թէյասեղան, Պ. Քէնտիրեանի ճաշարանին մէջ 40 rue Pierre Corneille. Lyon.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
կազմակերպուած Պանեէօ – Քաշանի Արծիւ ենթակոմիտէին կողմէ
ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 2.30ԷՆ 7
Salle de Banquets et Noce Place Condorcet. Bourg-la-Reine,
Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ
Արտասանութիւն, երգ, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր
Ծախքերու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք 50

20րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Salle Studio Rudolfի մէջ, 6bis Rue Campagne Première, մէթրօ՝ Raspail
Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին
կը ներկայացուի
ԵՐԲ ՄԱՌԱԽՈՒՂԸ Կ'ԻՋՆԷ...
(ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ, տրամ երեք արար) եւ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԱ (զաւեշտ)
Կը մասնակցին Տիկիններ՝ Լիւսի Պետրոսեան, Ժէնիա Շահ-Պարոնեան, Պ. Պ. Գմբէթեան, Թորոսեան, Լաթիֆեան, Գազանճեան, Շահլամեան, Սանճագ, Մազմանեան, Պշտիկեան եւ Կոթիկեան։
Տոմսերու գիները՝ 5, 7.50 եւ 10 ֆրանք
Տոմսերը կը ծախուին Հրանտ-Սամուէլ գրատունը եւ սովորական տեղերը։

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ
Կիրակի 19 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին,
ՌՈՒ ԲԱՌԱՍԻ, ԳՕՆՍԷՌ ԳԼԱՍԻՔ (ՍԱԼ ԲՌԱԴ)
Ազգային, կրօնական, շինական եւ գեղջուկ երգեր բազմաձայն երկսեռ խումբով։ Տոմսերը կը ծախուին՝
28, rue Thubaneau (Ա. Տիրատուրեան), 4, rue Montgrand (Գօնսէռ Գլասիք)
եւ Միութեան անդամներուն մօտ։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» միութեան տարեկան պարահանդէսը (Ի նպաստ իր ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ) նոյեմբեր 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ։
Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Ֆր. Հ. Կ. Խաչի անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները ու համակիրները վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, 40 rue Pierre Corneille. Պ. Քէնտիրեանի ճաշարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն։

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողով այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պար տը Կլօպի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Իլմոն Յարութիւնեան կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ Մուրատեան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Մարիամ, եղբայրները Մուրատ, Պետրոս, Նիկողոս, 1919ին լուր առած ենք թէ Կարապետ կը գտնուի Պաղտատ։ Իր մասին ստոյգ լուր տուողին վճարման «Յառաջ» նուէր։ Իմացնել Arsène Harountiounian, Lotissement de la Paguette N. 17, St. Marguerite, Marseille. France.

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՄ ՊԵՏԻԿԵԱՆի նոր հասցէն է 4, rue des Dominicaines. Marseille. France.

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խնդրի մը համար, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ, ՍԱՐՍԷԼԻ եւ Քաշանի Կոմիտէները, վաղը Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 2.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Les Gobelins.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ, ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ
Կը խօսի՝ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ
ծայտնի ապուխտավաճառ ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած Երշիկն ու Ապուխտը կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ։
Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք
Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝
Charcuterie KESTEKIAN
46, Rue du Baignoire, MARSEILLE
կամ 5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ
11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 31-59
ԹԷՅ ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։
Raki ERIVAN. p. r.
Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան։

Հայ առեւտրականներ
"Tricotage MOZPIR,,
21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier
Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:
Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։
Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ։ Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու։

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՋԵԱՆ
21-23 Rue Saulnier. Métro: Cadet

Ուշադրութիւն
ՅԱՅՏՆԻ ԴԵՐՁԱԿ ԵՒ ԿԵՐՊԱՍԱՎԱՃԱՌ
ԽՈՐԷՆ ՆԱՃԱՐԵԱՆ
փոխադրուած է 23, rue Nationale (Ա. ցարկ)
Marseille

Restaurant TÉHÉRAN
33, Rue des Ecoles Métro: St. Michel
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ։
Ամէն կիրակի կէս օրուայ ճաշին կը նուագէ թառիստ ԺՕՐԺ,
իսկ ամէն Ուրբաթ եւ կիրակի գիշեր՝ պարսկական նուագ։

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդր. ջեռուցիչ։
13 rue Pierre Curie. K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Անշուշտ աղջիկը պիտի ջանայ յաջողցնել որ գայ, եթէ չուզեր որ տասը տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուիլ։

— Հասկցայ։

— Անգլիայէն կը հասնի այս կէս օրէ վերջ, խիստ հսկողութեան տակ։ Եւ ձեզի կը վստահիմ Թոնոն տանիլ գիշերուան շոգեկառքով։

— Ե՞ս։

— Այո։ Իսկ եւ իսկ ձեր գործն է։ Դուք անշուշտ միջակէն վեր հոգեբան մըն էք։ Եւ մէկ – երկու շաբաթ Թոնոն անցընելով պիտի թարմանաք։

Կ'երեւի սիրուն պզտիկ քաղաք մըն է, շատ վայելուչ՝ խաղաղութեան ատեն։ Կրնաք օգտուիլ ջուրերէն։

— Իսկ ի՞նչ պիտի ընեմ ապրանքը անգամ մը իր տեղը հասցնելէ վերջ։

— Ձեզի կը մնայ որոշել։ Քանի մը արձանագրութիւններ ունիմ որ կրնան օգտակար ըլլալ ձեզի։ Հիմա կը կարդամ։

Էշընտէն ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ։ Ռ.ի ծրագիրը պարզ էր։ Էշընտէն հիացաւ զայն յղացող խելքին վրայ։

Ճաշի ժամը հասած էր։ Ռ. խնդրեց Էշընտէնէն որ զինքը տանի աչքի ինկող ճաշարան մը։ Էշընտէն նկատեց որ Ռ. այնքան կորուկ, այնքան ինքնավստահ իր գրասենեակին մէջ, ձախաւեր շարժումներ կ'ընէր ճաշարանէ մը ներս մտած ատեն։ Շատ բարձր ձայնով խօսիլ կը ձեւացնէր, ցոյց տալու համար թէ ինքզինքին տէրն է։ Իր ընթացքէն կը հասկցուէր այն համեստ կեանքը զոր վարած էր մինչեւ այն օրը երբ պատերազմի պատահարները զինքը բարձր դիրքի մը հասցուցած էին։

Էշընտէն իրեն ցոյց տուաւ սեւեր հագած եւ մարգարիտներով ծածկուած տիկին, բայց բարեձեւ կին մը։

— Տիկին տը Պրիտն է։ Մեծ դուքս Թէօտորի սիրուհին։ Եւրոպայի ամէնէն ազդեցիկ, եւ ամէն պարագայի մէջ, ամէնէն ուշիմ կիներէն մէկը։

Ռ.ի սուր աչքերը շողացին։

— Անիծեց արմատ, ահա կեանքը, հառաչեց։ Ամուր նկարագիր պէտք է ունենալ, անպատիժ միջակութենէն փարթամ կեանքը անցնելու համար։ Այս միջավայրին շքեղանքը կը դիւթէր Ռ.ը, հակառակ իր անպարոյութեան եւ չնականութեան։

Սուրճի պահուն Ռ. անձնատուր եղաւ երախուէստ թուլութեան մը։

Էշընտէն վայրկեանը յարմար նկատեց զինքը հետաքրքրող նիւթին անդրադառնալու։

— Չեմ կարծեր որ այդ Հնդիկը սովորական մէկն ըլլայ։

— Ինծի այնպէս կ'երեւայ։

— Կարելի չէ որոշ արժէք չտալ մարդու մը որ քաջութիւն ունեցած է ծառանալու բրիտանական ուժին դէմ։

— Ես ձեր տեղը ըլլայի, հիացումս կը պահէի աւելի յարմար առիթի մը։ Ամենավտանգաւոր տեսակէն ոճրագործ մըն է եւ ոչ ուրիշ բան։

— Ռումբեր չպիտի գործածէր անշուշտ, եթէ իր տրամադրութեան տակ ունենար քանի մը թնդանօթ եւ հինգ – տասը վաշտ զօրք։ Ունեցած զէնքերն է որ կը գործածէ։ Ամէն պարագայի մէջ, ինքզինքին համար չէ որ կ'աշխատի։ Պատրաստ է ինքզինքը զոհելու իր հայրենիքին համար։ Ես չեմ կրնար չյարգել զինքը։

Բայց Ռ. անխախտ մնաց։

— Ատոնք ջղագարի խանդաղատանքներ են։ Պէտք չէ որ մենք այդ տեսակ բաներով տարուինք։ Մեր դերն է զինքը բռնել եւ կառափնատ առաջնորդել։

— Բնական է։ Մեզի դէմ պատերազմ է յայտարարած, հետեւանքը պիտի կրէ։ Ձեր հրահանգներուն պիտի հետեւիմ եւ արդէն այդ է գործս, բայց ատիկա պատճառ մը չէ որ Չանտրան յարգանք չպարտադրէ։

Ռ. նոյն անողոք դատաւորն էր նորէն։

— Տակաւին ինքնիրենս կը հարցնեմ թէ այս կարգի պաշտօններու համար աւելի լաւ է զգացումո՞վ տարուիլ թէ պահել պաղարիւնը։ Գործակալներ կան որոնց ատելութիւնը մեր հետապնդած անձերուն համար՝ աներեւակայելի է, անոնք վերջ ի վերջոյ կը կարծեն թէ անձնական վրէժխնդրութիւն մը կը գոհացնեն զանոնք մահապատիժի ենթարկել տալով։ Այդ մարդիկը կատաղութեամբ կը վարեն իրենց յանձնուած գործը։ Ձեր պարագան տարբեր է։ Դուք այս բոլորին վրայ կը նայիք կարծես ճատրակի խաղի մը։ Մտքի այդ վիճակը շատ պարզ չէ ինծի համար, բայց այս պարագային ճիշդ պէտք եղածն ալ ատիկա է։

Էշընտէն չպատասխանեց։ Հաշիւը ուղեց եւ Ռ.ի հետ պանդոկ վերադարձան։

×

Շոգեկառքը ժամը 8ին կը մեկնէր։ Էշընտէն պայուսակը տեղաւորեց եւ սկսաւ Ճիւլիա Լազարին փնտռել։ Բաժնեակի մը անկիւնը նստած էր, կռնակը լոյսին դարձուցած։ Դէմքը չէր երեւար։ Իր վրայ կը հսկէին երկու ոստիկաններ որոնց յանձնած էր անգլիական ոստիկանութիւնը Պուլոնեի մէջ։ Անոնց մէկը բարեւեց Էշընտէնը։ Անոր հետ աշխատած էր արդէն Լէման լիճին ֆրանսական ափին վրայ։

— Հարցուցի տիկնոջ թէ կ'ուզէ՞ր ճաշել շոգեկառքին ճաշարանին մէջ բայց կը նախընտրէր հոս ճաշել, այն ատեն ուտելիք ապսպրեցի։ Լաւ ըրի՞։

— Շատ լաւ ըրած էք, ըսաւ Էշընտէն։

— Մենք ալ կարգով պիտի ճաշենք զինքը մինակ չձգելու համար։

— Հասկնալի է։ Երբ ճամբայ ելլենք, պիտի գամ քիչ մը բերանը փակելու։

— Շատ տրամադիր չերեւիր բաց ուելու։

— Զարմանալի չէ։

Երրորդ սեղանին համար տոմսակ մը առաւ եւ եկաւ իր տեղը։ Ճիւլիա Լազարիի ճաշը կը վերջանար երբ իրեն մօտեցաւ։ Ինչպէս կ'երեւար, հազիւ լաւ ախորժակով ճաշած էր։ Էշընտէն ոստիկանը դուռը բացաւ առջեւ եւ անոր մէկ նշանին վրայ ամէնքն ալ ձգեց զանոնք։ Ճիւլիա Լազարին նետեց իր վրայ անոր մռայլ նայուածք մը։

(Շար.)

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

12 Novembre 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2342 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԱՐՄԱՑՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Նորոգելու եւ նորոգուելու խնդիր մը յուզեցինք, անցեալ կիրակի։

Խօսքը՝ երգերու եւ արտասանութիւններու մասին էր։ Դրպրոցներէն մինչեւ հրապարակային բեմերը։

Ըսել ուզեցինք թէ՝ սովորամոլութիւնը վարակած է մեզ։ Ընդհանրապէս եղածն է որ կը մաշեցնենք, 1908էն ի վեր, երբ որոշ ազատութիւն կը վայելէինք Թուրքիոյ մէջ։

Այս առթիւ, մասնաւորապէս ծանրացանք դպրոցական արտասանութեանց եւ երգերու վրայ, որոնք բախտին ձգուած են։

Բազմաթիւ են այս դժգոյն կացութեան պատճառները, եւ մենք հարեւանցի պարզեցինք մէկ մասը։

Բայց, ներելի՞ է այսպէս շարունակել անվերջ։

Ներելի՞ է, ազատ երկնքի տակ ալ, բերնէ բերան փոխանցել կտորներ որ ոչ շնորհ ունին, ոչ ալ բովանդակութիւն։

Մեղաւոր չեն անոնք որ, յարմարելով պայմաններուն, կրցեր են քանի մը արձակ մանկական երգ եւ արտասանութիւն ճարել, առանց շատ բարակը նայելու։

Անոնք պիտի կրնան չքմեղանքներ գտնել։ Իսկ մենք, որքան ալ արդելքներ ունենանք, դժուար թէ կարենանք արդարանալ։

Համրանք չունին մեր հրատարակութիւնները, տասը տարիէ ի վեր։

Արդ, այն գաղութները որ լայն միջոցներ եւ դրադարաններ ունին, ինչպէս եւ դպրոցական կարգ ու սարք, ինչո՞ւ չպիտի օգտուին անճարներուն։

Խնդիրը դրամական օգնութեան մասին չէ։

Եթէ անհատ ուսուցիչներ կամ ուսուցչական խումբեր բան-գործ ընեն ուշադրութեան յանձնել անտեսուած կամ նոր երգեր ու արտասանութիւններ, բոլորն ալ կրնան օգտուիլ։ Մամուլն ալ իրենց օգնական։

Այսպէս կամ այնպէս, հայկական գիրքերն ու թերթերը կը հասնին ամէն տեղ։ Պոլսեցիներէն մինչեւ Մակեդոնիոյ լեռները, Միջագետքի հովիտները կամ Պարսկաստանի տափաստանները։

Արդ, ո՛վ որ, իր ասպարէզին բերումով, կը հանդիպի գեղեցիկ նորութեանց, ինչո՞ւ զանոնք ուշադրութեան չյանձնէ թերթերու միջոցաւ, որպէսզի կարելի եղածին չափ շատ շրջաններ օգտուին։

Ցետոյ, անոնք որ ընդունակ են նոր երգեր եւ արտասանութիւններ յօրինելու, ինչո՞ւ դարակին մէջ պահեն զանոնք։

Այս ճամբուն վրայ, կարելի է օգտուիլ նոյնիսկ խորհրդահայ հրատարակութիւններէ, որոնց մէջ սիրուն կտորներ չեն պակսիր, թխածոյ եւ ապսպրուած տափակութեանց դէզերուն տակ։

Ի հարկէ, «տրակտոր»ով խեղդուած որ եւ է արտասանութիւն կամ երգ չի կրնար բռնել մեր հրաշալի «գութան»ին տեղը։ Ոչ ալ «բանչպար»ն է որ պիտի փոխարինէ «մշակ»ը կամ «մաճկալ»ը։ (Խօսքը գաղափարներու մասին է, ոչ թէ բառերու)։

Հարկ է հետաքրքրուիլ Երեւանի մէջ հրատարակուած դասագիրքերով, առանց քաղաքականութիւն խաղալու։ Այսինքն, օգտուիլ ազատօրէն, ոչ թէ բռնադատեալ եւ կեղծ մարդանքներ կատարել, հաճելի երեւալու մարմաջով։

Շատ մը գաղութներու մէջ, ուսուցչական միութիւններ կամ ամառնային համագումարներ կը կազմուին, մանկավարժական խնդիրներ լուծելու համար։

Եթէ այդ միութիւնները եւ համագումարները ուզեն լրջօրէն մօտենալ այս հարցին, շատ բան կը նորոգուի դպրոցական կեանքին մէջ։

Եթէ անոնք, փոխանակ խրելու ճապաղ «տեսակէտ»ներու եւ ամուլ բանդիտութեանց լպրծուն բաւիղներուն մէջ, հետաքրքրուին բուն մանկավարժութեամբ — մանուկներով — պատճառ չունինք այսքան խեղճութեան մատնուելու։

Կա՞յ տեսակէտ մը որ աւելի թանկագին ըլլայ եւ հրատապ, քան հոգեկան վերաշինութիւնը նոր սերունդին։

Ու վերջապէս, ունինք լեզուագէտներ, որոնք, համաձայն իրենց կարողութեան եւ պայմաններուն, կրնան գոհարներ քաղել, յարմարցնել ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն եւ ռուսերէն հրատարակութիւններէ։ Մանկական գրականութեան տեսակէտով, անսպառ շտեմարաններ են մասնաւորապէս անգլեւամերիկեան եւ գերմանական արտադրութիւնները։

Այո, դժբախտութիւն է որ մեր ունեւորները կը շարունակեն ժամ չինել, շապիկ եւ շուրջառ նորոգել, արտառոց շքեղութեամբ զարդարել վարդապետն ու եպիսկոպոսը, կամ դրամագլուխ յատկացնել, քարոզներ տպել տալու համար,— բայց կը մոռնան մանուկները։

Ահա տասը տարի է որ Եւրոպա կ'ապրինք։ Դուք լսեցի՞ք որ մէկն ու մէկը պարզ սեպէր գումար մը տրամադրել, մանկական գրականութեան համար։ Ինչ որ եղած է եւ կ'ըլլայ մինչեւ այսօր, կը պարտինք անհատական նախաձեռնութեան, որ յաճախ քաջալերութեան կը յանդի։ (Այս տեսակէտէն ալ, աւելի բախտաւոր եղած է Կովկասը, պատերազմէն առաջ։ Մինչեւ այսօր կը փնտռուին «Աղբիւր»ը եւ ուրիշ մանկական հրատարակութիւններ, որոնք զարգացան շնորհիւ լայն աջակցութեանց)։

Եւ սակայն, այս բոլորը խրաւունք չեն տար հուսաչելու եւ Աստուածորդութեան սպասելու։

Ինչ որ թելադրեցինք եւ դեռ կարելի է յիշեցնել, երբեք վեր չեն մեր ուժերէն։ Հերոսական ճիգեր չէ որ կը պահանջենք, այլ քիչ մը տաք սիրտ եւ գիտակից աշխատանք։

Միեւնոյն մտահոգութեամբ, կրնանք թարմացնել նաեւ հանդիսական բեմերը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԱՐԻՆ 666,666...

Լոնտոնի թերթերէն կ'իմանամ թէ Թուրքիոյ բնակչութիւնը, որ 1927ին 14 միլիոն էր, 1933ին բարձրացեր է 18 միլիոնի։

Ուրեմն տարին 666,666 թուրք աւելցեր է երկրագունդին երեսը։ Այսինքն հազարին 47·61։

Գիտեմ որ սուտն ու կեղծիքը թրքական մասնագիտութիւններ են, բայց այսքան արտառոց, այսքան պոչաւոր սուտ, կը խոստովանիմ որ չէի կրնար երեւակայել։

Համաձայն վերջին վիճակագրութեանց, Եւրոպայի ամէնէն յառաջադէմ ու փիզիքապէս առողջ ազգերուն անման համեմատութիւնները շատցած են.— այսպէս — Անգլիա՝ հազարին 15·8, Գերմանիա՝ 17·5, Ֆրանսա՝ 18·0, Իտալիա՝ 26·7, Տանըմարք՝ 18·7, Շուէտ՝ 15·4, Հունգարիա՝ 25·4, Պելճիքա՝ 18·7։ Իսկ Եւրոպայէն դուրս՝ Ամերիկա՝ 18·9, Քանատա՝ 23·9, Աւստրալիա՝ 19·9։

«Անեցէք եւ բազմացարուք»ի երկու վարպետ ժողովուրդներ՝ Հայերն ու Պուլկարները, իրենց համեմատութիւնը հասցուցած են հազարին 30էն 33ի։

×

Ո՛չ, Մուսթաֆա Քէմալ, ո՛չ։

Կը հաւատամ որ ջնջեցիր Սուլթանութիւնն ու խալիֆայութիւնը և դուն ես հայրենիքիդ թէ՛ Սուլթանը թէ՛ խալիֆան։

Կը հաւատամ որ սատանայէն աւելի բախտաւոր ես ու ճարպիկ եւ կրցար ճնացնել Եւրոպան։

Կը հաւատամ որ ա՛լ փէս չես գործածեր եւ «սիլինտրը» գլխուդ՝ կը նմանիս հարազատ Անգլիացիի։

Կը հաւատամ որ պատռեցիր թրքուհիներուն «չարշաֆ»ն ու «եաշմախ»ը, պարահանդէսներուդ մէջ փռելով անոնց շուշանափայլ մերկութիւնը։

Կը հաւատամ որ լատիներէն տառերով գրել կուտաս «Մէհմէտճիք»ներուն։

Կը հաւատամ նոյնիսկ որ «քաղաքակրթեցիր» ժողովուրդդ տասը տարուան մէջ։ Խե՛ղճ Եւրոպան հազար տարի սպասեց, կէս մը քաղաքակրթուելու համար։

Կը հաւատամ մանաւանդ որ կարգ մը Եւրոպացիներ քու արիւնդ կը կրեն իրենց երակներուն մէջ, օրինակ Փիէռ Լօթին, Քլոտ Ֆառէռը, Փիէռ Լուին, Թասնէնտն ու Միս Էլիսըն։

Բայց, չեմ հաւատար թէ 14 միլիոն հայրենակիցներդ տարեկան 666,666 երախայ կը ծնին վաղուան նուաճումներուդ համար։

Չեմ հաւատար որ տասը տարին բաւական է դարմանելու համար այն ախտերը որոնք վարակած են ամբողջ ցեղդ։

Թող հաւատան այն ափ մը Հայերը որ հեռագիր զարկին քեզի եւ արիւնափառ դրօշդ պարզեցին Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ...

ԺԻՐԱՅՐ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ԿԱԽՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Հայրենիք»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը (27 հոկտ.), որ իրեն հաղորդուած է Փրովիտէնսէն.—

Անձնական նամակէ մը կ'իմանանք որ երկու հայ երիտասարդներ՝ Տիգրան Մկրտիչեան եւ Սարգիս Մելիքեան, Բալու գաւառէն եւ Օխու գիւղացի, Հալէպէն վերադարձած են իրենց գիւղը Օխու, եւ այնտեղ ձերբակալուելով տարուած են Խարբերդ եւ կախուած։

Այս երկու երիտասարդները թրքական զինուորէն ազատուած էին 1928ին եւ ապաստանած Հալէպ։ Սարգիս Մելիքեանը ամուսնացած էր եւ երկու զաւակներ ունէր Հալէպի մէջ իրենց մօր հետ։ Անհասկանալի կը մնայ թէ՝ ինչո՞ւ այս երկու երիտասարդները Հալէպի ազատ միջավայրը եւ ընտանիքը ձգած՝ վերադարձած են Թուրքիա։

Երկուքն ալ հազիւ 25 տարեկան երիտասարդներ էին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԻԹԼԵՐԻ ՆՈՐ ՃԱՌԸ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԴԱԴԱՐ՝ ՈՒՆԿՆԴՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գրած էինք, Հիթլէր նոր ճառ մը խօսեցաւ ուրբաթ ցերեկ, Սիմէնսի գործարանին 5000 բանուորներուն առջեւ։ Ամբողջ Գերմանիան ականջ կտրած էր ժամը 1 — 2, լսելու համար այս ճառը զոր ամէն կողմ կը տարածէին ձայնասփիւռ գործիքներ։

Ահաւասիկ այդ ճառին հիմնական մասերը.

— «Մենք վրիպեցանք, եւ աղետալի եղան հետեւանքները, մեր ժողովուրդին համար։ Պէտք չէ կրկնուի այս բանը։ Ես քաղաքական ասպարէզը մըտայ այն համոզումով թէ դէշ կառավարեցին ժողովուրդը։ Գերմանիոյ ժողովուրդին կրած թշուառութիւնը կը բխի Վերսայլի դաշնագրէն, որ հիմնուած է հիմնական սխալներու վրայ։ Բնական է որ պատերազմ մը կը վերջանայ յաղթականով մը եւ պարտեալով մը, բայց անթոյլատրելի է որ յաւիտեան տեւէ այդ խտրութիւնը։ Տնտեսական ընդհանուր տագնապը հետեւանքն է այդ սխալին։ Ես չեմ գիտեր թէ քանի քաղաքագէտներ գտնուած են խրամներու մէջ։ Սակայն ես ինքս գիտեմ պատերազմին արհաւիրքը, անձամբ ապրած ըլլալով զանոնք, ինչպէս միլիոնաւոր ուրիշ ռազմիկներ։ Գերման ժողովուրդը խաղաղութիւն կ'ուզէ. ան կ'ուզէ ազատ ապրիլ եւ աշխատիլ իր ապագային համար։ Մենք կ'ուզենք նաեւ ձեռք երկարել մեր նախկին թշնամիներուն։ Հարկ է վերջ դնել համաշխարհային պատմութեան այս մռայլ շրջանին։ Բայց, օրուան խնդիրները կարելի է լուծել միայն այն ատեն երբ բոլոր ժողովուրդներն ալ հաւասար իրաւունքներ կը վայելեն։ Իրաւունքներու անհաւասարութիւնը տանելի վիճակ մը չէ ժողովուրդներու կեանքին մէջ։ Տնտեսական կեանքին բարւոքումը անկախ է Գերմանիոյ իրաւունքներու հաւասարութենէն։ Մեզի կը հարցնեն,— «Պատիւի խօսքեր կ'ընէք, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք»։ Պատիւը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ վայելումը հաւասար իրաւունքներու։ Ես չեմ կրնար հանդուրժել որ վճիռներով եւ պատգամներով խօսին մեզի հետ։ Եթէ այդպէս պիտի վարուին, չեն կրնար ստանալ իմ ստորագրութիւնս։ Մեզի կ'ըսեն նաեւ,— «Կարելի չէ վստահիլ ձեզի»։ Կը հարցնեմ,— Գերման ժողովուրդը ե՞րբ դրժեց իր խօսքը։ Եթէ Գերմանիան նուազ հաւատարիմ ըլլար իր զինակցութեանց, պատերազմի ընթացքին, թերեւս աւելի լաւ կ'ըլլար իր ճակատագիրը։ Մեզի կ'ըսեն դարձեալ,— «Մենք չենք կրնար վստահիլ ձեզի, որովհետեւ ձեր մարդիկն են որ անվստահութիւն կը ներշնչեն»։ Ո՞ր մարդոց մասին է խօսքը։ Միջազգային պոհեմներու (ըսել կ'ուզէ՝ գնչու) այն հրոսախումբի՞ն, որ փախած է Փրակա, Փարիզ, Պրիւսէլ եւ Լոնտոն։ (Ակնարկը ընկերվարականներու եւ համայնավարներու մասին է)։ Տասը հինգ միլիոն Գերմանացիներ կան որոնք մեր քաղաքական հակառակորդներն էին, եւ սակայն չհեռացան երկրէն։ Մենք ուրիշ բան չենք ուզեր բայց միայն խաղաղութիւն, անդորրութիւն եւ իրաւունքներու հաւասարութիւն։ Զիս չեն հետաքրքրեր մտաւորականները, քաղքենիները, գիւղացիները զատ - զատ։ Ամբողջ գերման ժողովուրդն է որ կը հետաքրքրէ զիս եւ ան է որ ոտքի պիտի կանգնի նոյ. 12ին, մէկ մարդու պէս։ Մենք բոլորս միասին պիտի պայքարինք, ապահովելու համար մեր ապրելու իրաւունքը։ Մենք պատրաստ ենք մասնակցելու ո՛ր եւ է խորհրդաժողովի, ստորագրելու որ եւ է դաշնագիր, բայց հաւասարութեան հիման վրայ։ Ես լիազօր իրաւասութիւններ ունիմ չորս տարուան համար, բայց այսօր ժողովուրդին կը յանձնեմ այդ իրաւունքները, որպէսզի ան որոշէ թէ ինծի հետ կը քալէ աշխարհի առջեւ։ Այն ատեն աշխարհը պիտի հասկնայ թէ հարկ է փոխել իր մեթոտները՝ մեզի հանդէպ»։

Պաշարման վիճակ Աւստրիոյ մէջ

Աւստրիոյ նախարարական խորհուրդը գիշերանց նիստ մը գումարելով, պաշարման վիճակ հրատարակեց։ Այս օրէնքով, կը վերահաստատուի մահապատիժը, որ ջնջուած է սահմանադրութեամբ։ Մասնաւոր խստութեամբ պիտի հետապնդուին սպանութիւնները, հրկիզումները եւ հրապարակային բռնութիւնները։ Բոլոր անոնք որ կը բռնուին այս կարգի յանցանքներով, ամիջապէս զինուորական ատեանի պիտի յանձնուին։

Միեւնոյն ատեն, իրաւասութիւն կը տրուի ելմտական նախարարին, ջնջելու կամ բարեփոխելու զանազան տուրքեր։ Այս տնօրինութիւնն ալ ուղղուած է Վիէննայի ընկերվարական քաղաքապետութեան դէմ։

⁂ Ուրբաթ օր Վիէննայի ընկերվարականները փորձեցին ժողով գումարել, հակառակ պետական արգելքին։ Այս առթիւ հարիւր հոգի ձերբակալուեցան։

Նատիր Շահին սպանիչը ձերբակալուեցաւ

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Նատիր Շահին սպանիչն է ուսանող մը, Ապտիւլ Խալիք, որ արդէն բանտարկուած է։ Սպանութիւնը տեղի ունեցած է հարէմի պարտէզին մէջ։ Կը փնտռուին միւս մեղսակիցները եւ բուն դրդիչները։ Հնդկաստանի կառավարութիւնը փակեց Խայպարի կիրճը, որ միակ անցքն է Աֆղանիստանի համար։

Հռչակաւոր Լէփինի մահը

Ուրբաթ օր մեռաւ Պ. Լուի Լէփին, Փարիզի ոստիկանութեան նախկին վերատեսուչը, որ նշանաւոր դէմք մը եղած է իր ժամանակին։ 87 տարեկան էր։ Ֆրանսական վարժարանները աւարտելէ յետոյ, իր ուսումը շարունակած էր Պերլինի եւ Հայտէլպէրկի մէջ։ Իրաւագիտական ուսանող էր, երբ ծագեցաւ 1870ի պատերազմը։ Զինուոր գնաց եւ նշանաւոր հանդիսացաւ Պէլֆոռի մէջ։ Նախ փաստաբանութիւն ըրաւ, յետոյ մտաւ վարչական ասպարէզին մէջ եւ վերջապէս Փարիզի ոստիկանութեան վերատեսուչ նշանակուեցաւ 1893ին։ Մօտաւորապէս քսան տարի վարեց այս պաշտօնը։

Այս ասպարէզին մէջ էր որ, առասպելական պատմութիւններ ունեցաւ։ Կարճահասակ, վտիտ եւ չոր, այս մարդը գիտէր Փարիզի ծակուծուկը, կարեւոր դէպքերու առթիւ հեծանիւ կը նստէր ոստիկաններուն հետ, կ'անցնէր հրշէջներուն գլուխը, անձամբ կը ճակատէր ցուցարարներու դէմ։ Անգամ մը հրմշտկուեցաւ եւ կոխկրտուեցաւ Աշխատանքի սակարանին առջեւ, ուրիշ անգամ մը վիրաւորուեցաւ ատրճանակի հարուածէ մը։ Մէկ խօսքով, անվեհեր եւ ժողովրդական դէմք մըն էր։ Մարդիկ թէ կը յարգէին զինքը, եւ թէ կը վախնային իրմէ։ Կը պաշտէր իր ասպարէզը։ Հանգստեան կոչուելէ վերջն ալ, վարեց զանազան պաշտօններ։ Իր յուշերը հրատարակուած են արդէն, իսկ վերջերս իրաւագիտական գիրքեր կը գրէր։

ՇԻՔԱԿՈՅԻ ԿՌԻՒԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ

«Հայրենիք» հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Շիքակոյի կռիւի մասին, որ տեղի ունեցած է հոկտեմբեր 22ին.—

Դաշնակցութեան Օրուան ժողովը՝ անցաւ շատ խանդավառ։ Սրահը լեցուած էր աննախընթաց բազմութեամբ մը, որուն նմանը քիչ անգամ ունեցած ենք։

Ամսոյս 15ին «միացեալ ճակատ»ի թափթփուքները եւս ունեցան հրապարակային ժողով։ Նստարանները դատարկ էին։ Զայրացած իրենց սարսափելի անյաջողութենէն, անոնք թըռուցիկ մը բաց թողուցին՝ «Ո՞Վ Է ՆԺԴԵՀԸ» խորագրով։

Կիրակի օր մեր ժողովասրահի դուռը հազիւ բացուած, բազմաթիւ կարմիրներ սրահի դրան առաջ սկսան թըռուցիկներ ցրուել։ Ժողովուրդը այլեւս չկրցաւ համբերել եւ ահա սկսաւ կռիւը։ Կարմիրները ծեծուեցան եւ սկսան պոռալ, ճչալ, արտասուել եւ օգնութիւն խնդրել։ Տեսարանը... յուզիչ էր։

Թեթեւ վիրաւորուածները փախան, իսկ երեք հոգի որ ծանրապէս վիրաւորուեցան՝ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Կռիւէն յետոյ խումբ մը ոստիկաններ ժողովասրահ եկան։ Երբ տեսան հսկայ բազմութիւնը եւ ժողովի կանոնաւորութիւնը՝ անձայն – անշշուկ ետ քաշուեցան։

Ժողովի վերջանալէն յետոյ, երկու ընկերներ ոստիկանատուն գացին եւ իրենց անունները ստորագրելով վերադարձան։ Կ'ըսուի թէ նոյ. 9ին դատ տեղի պիտի ունենայ։

Կարմիրները վիրակապերով փաթթուած են։ Իրենց հերոսութիւնը չհասաւ նպատակին։

ԹԻՖԼԻՍՑԻ ՀԱՅ ՄԸ ԿԱԽԵՑ ԻՆՔԶԻՆՔԸ

Անիէն կը գրեն մեզի.—

Թիֆլիսի Խլաթ գիւղացի Մուշեղ Տէրտէրեան, 40 – 45 տարեկան, ինքզինքը կախեց հետեւեալ պարագաներու մէջ։ Մուշեղ 1927ին Անիէի մէջ կը գնէ հող մը եւ ձեռնարկու մը կը յանձնէ շինութիւնը։ Ձեռնարկուն կը վերջացնէ գործը եւ պարտական կը մնայ 5000 փրանք։ Կարգ մը թերութիւններ մատնանշելով, Մուշեղ չուզեր վճարել 5000 փրանքը։ Ձեռնարկուն կը դիմէ դատարան, քանի մը անգամ կոչնագիր կուգայ, բայց Մուշեղ ականջ չի կախեր ու մանաւանդ լեզու չգիտնալով չերթար։ Մարդը դատը կը շահի ու երկու ամիս առաջ կուգան տունին կարասին անուրդի հանելու, բայց կարասի չեն գտներ եւ կը վերադառնան։ Ութ օր առաջ պաշտօնեաները կուգան եւ տունին վրայ թուղթ կը փակցնեն թէ մինչեւ դեկտ. 1 եթէ չվճարէ պարտքը, տունը պիտի ծախուի։

Խեղճ մարդը որ երկու տարիէ ի վեր անգործ է եւ վեց ամիս առաջ գործազրկութեան նպաստէն ալ զրկուեցաւ, բոլորովին յուսահատելով, չորեքշաբթի իրիկուն, երբ երկու զաւակները եւ կինը բացակայ էին, վառարանը կը վառէ, իր վերջին աղօթքը կ'ընէ, կը մտնէ արտաքնոց եւ չուանը վիզը կ'անցընէ... Կինը ժամը 7ին վերադառնալով, երբ ամուսինը չի գտներ, կը կասկածի, խնդրեց դրացիները կը կանչէ եւ արտաքնոցին դուռը կոտրելով չուանը կը կտրեն։ Ոստիկաններ կը հասնին բժիշկի մը հետ եւ անհրաժեշտ գործողութիւնը կը կատարեն, բայց խեղճ մարդը տասը վայրկեան վերջ հոգին կ'աւանդէ։ Թաղումը կատարուեցաւ երէկ, շաբաթ։

ԱՆԱՐԳԱՆՔ ՊՈԼՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անծանօթներ, առաւօտ ժամը 5ին ինքնաշարժէ մը վար իջնելով, Պոլսոյ արձանին քիթը հանած, ձախ ձեռքը մասամբ կոտրած եւ ուրիշ վնասներ պատճառած են։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՊՈՂՈՏԱՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ինչո՞ւ դարձեալ, այս իրիկուն, դատարկեր ու լքեր են բարի եւ լուակեաց Մոն Սէն Միշէլը :

Ու մասնայատուկ ի՞նչ հրապոյր ունի սա տ'Արքուրը որ, Հայերը, խմբակ առ խմբակ, համախմբուեր են հոն, Փարիզի ամէն կողմէն եւ արուարձաններէն :

Տ'Արքուրի աշխարհագրութիւնըտեսեր էինք արդէն : Թերեւս յիշէք զայն տակաւին, եթէ ժամանակը չէ սրբած եւ ամրան տաքերը չեն չոգիացուցած զայն ձեր յիշողութենէն :

Նկատելի երկու փոփոխութիւն, սակայն :

Վերցուցած են «քոնթուառ»ը : Որուն երկայնքին՝ դուք այլեւս չէք տեսներ բողեր և դատարկապորտ երիտասարդներ, բարձր աթոռակներէ ոտքերը կախ, «սանտուիչ» ուտելու եւ «քրէմ» խմելու զբաղած, առանց մոռնալու, անշուշտ, հաշուեքննութիւնը էգերուն օրուան վաստակին :

Այսպէս է քաղաքակիրթ կոչուած երկիրներուն մէջ, բանակներով արուներ վարձու կուտան էգերուն մարմինները, անսպա՛ռ աղբիւր, աննըւա՛զ դրամադլուխ մինչեւ ծերութիւն :

Ինչո՞ւ արտադրեն այս երիտասարդները : Չէ՞ որ մարդկութիւնը կը տառապի գերարտադրութենէ : Պէտք է սպառել : Ու կը շահին էգերը : Եւ կը փքան արուները :

Իսկ վա՛յ էգերուն, եթէ իջնէ վաստակին մակարդակը : Հետեւեալ առաւօտ, ուռած, կապուտցած պիտի գտնէք անոնց աչքերը՝ արուներու հարուածէն :

Ֆիզիքական այս փոփոխութեան հետեւանքով, յաւելումի ենթարկուած են գիները : Ծահը զոր տ'Արքուր կ'ապահովէր «քոնթուառ»ին առջեւ, կոտորակուած, սանթիմներու վերածուած եւ գացած է բարդուելու ըմպանակներուն մէջ անոնց, որոնք նստած կը սպառեն : Սուրճը մէկուկէս ֆրանք է, փոխանակ մէկ քսանը հինգի :

Երկրորդ փոփոխութիւնը, որ կարեւորագոյնն է ըստ իս, բնակչութեան կը վերաբերի :

Տ'Արքուր հայ դերասաններու սրճարանը ճանչցուած էր : Հիմա, ամէն տեսակ Հայ կը գտնէք հոն : Սրճարանին մէջ, իրենց սեփական թաղերը ունին անոնք, ինչպէս Հրեաները՝ իրենց «կէթօ»ները :

Հայ Սփիւռքի տաղանդաւոր դերասանը նորէն լաւ տրամադրուած է : Իրեն են շատ մը ականջներ :

Քօթ տ'Ազիւրէն է վերադարձեր ան : Դա՛ռն հիացումով կը պատմէ, կը նկարագրէ : Դառն անոր համար որ, Քօթ տ'Ազիւրեան իւրաքանչիւր պարբերութեան հակադրաբար եւ զուգահեռաբար, մեզի կուտայ հայրենիքէն մասունքներ :

Կ'ընդունի Քօթ տ'Ազիւրի գեղեցկութիւնը : Բայց, «ուրիշ բան» է, «ուրիշ բան» է մեր երկիրը :

Անոր հայրենասիրութիւնը, հայրենապաշտութիւնը կը գերազանցէ ամէն ինչ որ հայ աշխարհին կը պատկանի :

Կ'երգէ Քօթ տ'Ազիւրի երկինքը, ծովը, ծառն ու ծաղիկը, մեղրն ու պտուղը, սարն ու ձորը :

Բայց, երբ կը նետուի անմիջապէս հայրենիք, կը վերանայ ան, բովանդակ երեւակայութիւնը կը պարպէ եւ իւրայատուկ պատմելու համը ի սպաս կը դնէ, որպէսզի դէպի հայրենիք իր զմայլանքովը մենք ալ համակուինք :

Ինչ որ կը տեսնէք Քօթ տ'Ազիւրի մէջ, մարդկային ձեռքի միջամտութիւնը, քաղաքակրթութիւնը ազարտած են :

Հասարակածի արմատախիլ թուփը, փոխադրուած հոն, որբ եւ խորթ կը զգայ ինքզինքը : Անոր ծաղիկը կորսնցուցած է իր ծննդավայրին բուրմունքը :

Հայաստանի ծիրանը, հայկական այդ խնձորը, Քօթ տ'Ազիւրի մէջ, կարելի չէ որ պահած ըլլայ իր իսկական համը :

Դէպի Քօթ տ'Ազիւր, եւ Քօթ տ'Ազիւրի մէջ, ձեր ճամբուն վրայ, պիտի չհանդիպիք մեղրածորա՛ն ակերուն, երանութ՛ա անոնց ջուրով զովանալու, լիանալու :

Ձեր ծարաւը պիտի փորձէք «պօք»ով, եւ «չօփ»ով անցընել :

Եւ Պուշկինէն՝

Ահա Կովկասն իմ ոտքի տակ
Ես վերեւում մեն մենակ
Լուռ կանգնած եմ եւ նայում···

Ա՛խ, մեր երկրին լեռները, Արագածն ու Մասիսը··· :

Ու կը պատմէ, կը պատմէ :

×

— Գիտէ՞ք, տղաք, թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ սա դէմի խմբակին մէջ :

Եւ փսփսուքը կը պտըտի ականջէ ականջ :

— «Կռուի երթ»ին հեղինակը Ազգին երիտասարդ մտաւորականները հաւաքած կը ճգնի հայ փաշական կուսակցութիւն մը հիմնել : Լուրջ կ'ըսեմ : Մի՛ խնդաք :

Եւ երբ թէ, արդէն կազմուած լմնցած ըլլայ իտալածին կուսակցութիւնը, թեր ու դէմ կարծիքները ընդհարումի կ'ելլեն :

— Փաշական կուսակցութի՛ւն : Մե՞ր մէջ : Հայերո՞ւս համար :

— Ինչո՞ւ չէ :

— Ո՞վ պիտի ըլլայ մեր Մուսոլինին : Մուսոլինիները մէկօրէնմիւսը չեն ծնիր : Ու դարերը, սերունդներն են որ կը յղանան, կը պատրաստեն եւ կ'երկնեն Մուսոլինի : Մեր ժողովուրդը նման երկունքի չէ նստած տակաւին :

— Մենք, մե՛ծ գաղափարականներս, յառաջդիմականնե՛րս, ազատականնե՛րս, մէկ մարդու կամքի՞ն պիտի հնազանդինք :

— Ի՞նչ հրաշագործութիւն պիտի կատարուի որ առտու մը, երբ արթնանք, մերկացած ըլլանք մեր դարաւոր անիշխանականութենէն, անկարգապահութենէն :

— Բացասական, կեդրոնախոյս ուժեր՝ մե՞նք բարեւի պիտի կենանք մէկ մարդու առջեւ : Մե՞նք պիտի «ամէ՛ն» բացագանչենք ի լուր իր ոեւէ հրամանին :

— Մե՞նք պիտի կուռքեր կանգնենք : Եղածները չենք ապրեցներ : Անխնայ կը տապալենք :

— Ո՛չ, բարեկամներ : Հայոց տաղանդաւոր քերթողը թող հրաժարի իր այդ ծրագրէն :

— Զառամած ենք : Մեղկացած է մեր կամքը : Թուլցած են մեր ջիղերը : Ցուսախաբութիւնները թառամեցուցած են մեր հոգիները : Թմրած է մեր անհատական եւ հաւաքական խանդավառութիւնը : Մեր կրակը մոխիրին տակ անթեղուած է : Երիտասա՛րդ ըլլալ պէտք է Փաշական կազմակերպութեան մը համար :

Ցոռետես այս կարծիքները այնքան ուժգին կը հարուածեն որ, լաւատեսները կը մարին պարապին մէջ :

Մինչ անդին, երէց բանաստեղծը, կրտսերներու հետ կը խորհրդակցի, կը խորհրդակցի :

×

Զորրորդ խմբակին մէջ, մեղմիկ կը խօսի շնորհալի դերասան մը :

Բանաստեղծ ալ է : Քիչ առաջ, փնջիկ մը կարդաց իր հին օրերու ոտանաւորներէն :

Ահաւասիկ բանաստեղծ մը, որ պոյքօթի ենթարկած է աղջիկն ու սէրը :

Նիւթերը բնութենէն կուգան : Կ'երգէ հերկը, հունձքը, եզանակները, ձմրան անուշ գիշերները : Կը լսէ ծղրիթին կանչը :

Կը հաւատէ թէ՝ արեւմտահայերս չենք փորձած, եւ կը յամենանք փորձել ժողովրդական բանաստեղծութիւնը : Արեւելահայերը բախտաւոր են այդ տեսակէտէն :

Արեւմտահայ դերասան – բանաստեղծը կը ջանայ, իր ուժերուն ներած չափով անշուշտ, պարապը լեցնել :

Բայց, կայ աւելի խոշոր ցաւ մը : Ո՞վ պիտի դարմանէ զայն :

«Նոր» ըսուածները ոտանաւոր, նորավէպ եւ վէպ կը մշակեն : Կին, կին, կին կը հրամցնեն մեզի, գրեթէ ամէնքը անխտիր :

Դեռ կը սպասենք որ ոմանք ալ, գոնէ մէկն անոնցմէ, նուիրուի, զոհաբերուի թատերական գործերու երկունքին :

Մեր օրերու կենդանի, թրթռուն «էփօք»ը թողած՝ կ'ելլեն Արշակունեանց, Բագրատունեանց եւ Ռուբինեանց շրջանները կ'ոգեկոչեն, կը բեմադրեն :

Ո՞վ պիտի բեմ հանէ հայ կինը, որ ահա ռիւ տ'Ամպուքիր կը վազէ կար առնելու համար :

Ո՞վ վերջապէս, պատկերալից եւ ցայտուն կերպով պիտի ըսէ աշխարհին թէ, հո՛ս, արեւմտեան մեծ այս քաղաքին մէջ Հայերը «չէրչի» դարձան··· :

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ՎԱՅՐԻ ԲՈՒՍԱԿԵՐ ՄԸ

Բուսակերները կ'ըսեն թէ միսի չարաչար գործածութիւնը կոպիտ եւ առնական կը դարձնէ մարդը, օրինակ վայրի կենդանիները :

Արդ, Թղթակից մը որ կրցած է Հիթլէրի կենցաղին բոլոր գաղտնիքներուն թափանցել, հետեւեալ յայտնութիւնը կ'ընէ : Հիթլէր բացարձակ բուսակեր մըն է, եւ եթէ իր սեղանին հրաւիրեալները ամէն կարգի կերակուրներով պատուեն, ինք իր պահքը չաւրեր եւ կ'ուտէ միայն կանանչեղէն, հաւկիթ ; բանջարեղէն եւ պտուղ :

Այս փորձը ցոյց կուտայ թէ այդ պահեցողութիւնը կարծուածին չափ ալ տկարացնող չէ : Հիթլէրը անարիւն կարելի չէ նկատել : Փորձը կ'ապացուցանէ նոյնպէս թէ բուսակերութիւնըչի մեղմացներ մարդոց բարկութիւնը : Իսկ բուսակերները կը պատասխանեն ·

— Եթէ Հիթլէր մսակեր ըլլար, ամբողջ Եւրոպան հիմա կրակի եւ արիւնի մատնուած կ'ըլլար : Իր հանդարտեցուցիչ սնունդին կը պարտինք, եթէ մինչեւ հիմա մեծ աղէտներ չծագեցան :

Ամէն մարդ թող ուզածին պէս մեկնէ ճշմարտութիւնը :

ՏՂՈՒՍ ՀԵՏ
ԹԱԹԻԿՆԵՐԸ

— :-: —

Փափուկ, ոչ թէ կնոջ մը դարպասող, մեղաւոր փափուկ ձեռքերուն պէս, այլ անմեղունակ փափկութիւն մը, սիրունութիւն մը ունին տղուս թաթիկները, ես զանոնք կ'առնեմ ափերուս մէջ երջանիկ յուզումով մը : Կը փայփայեմ դուրդուրանքով ու խընամակալ ոգիով մը :

Կը դիտեմ՝ նայուածքս երազներու մէջ : Ու այդ ձեռքի մանրանկարը կը խոշորնայ, կը դառնայ ձեռք մը բարի : Կը հաւաքուի ու կը դառնայ բռունցք մը, բռունցք մը պաշտպան հայրենիքի եւ Ազատութեան :

Ու ես որպէս հաւատացեալ ուխտաւոր այդ անմեղ ձեռքերուն առջեւ, որ դեռ մեղքի աւազանին մէջ չեն թաթխուած, ծնրադիր յարգանք կը մատուցանեմ :

×

Հով մը կը չարժի՝ բարտիին տերեւներն ալ՝ ծնծղայ եւ պատարագ : Սալորենիները կնդրուկով կ'օծեն միջոցը ու տղուս թաթիկները կը վերածուին սպիտակ հրեշտակներու :

Ծառազարդ մը կը թափանցէ պատուհանէն ներս, անոնք աւելի կը փայլին ու կը դառնան անմեղունակ աղաւնիներ : Կը դառնան զոյգ մը թիթեռնիկներ ու ես կը վախնամ հպիլ անոնց ճաճանչազեղ թեւերուն, որպէսզի չթափեմ ոսկի փոշին : Փոշին բարութեան, առատութեան, բեղնաւորութեան :

×

Տղաս, երկար տենէ մը ի վեր մտքիս ոլորտներուն մէջ կը դեգերէի քեզ իմ հայրական խրատներս տալու համար : Այսօր, անմեղ թաթիկներդ ափերուս մէջ կ'ուզեմ որ իմ հայրական խօսքերուս ունկնդրես :

Տղաս, անունդ Արմէն է : Անուն մը որ իւրաքանչիւր Հայու պայծառ ճակտին վրայ հպարտօրէն դրոշմուած է : Ու, դուն հպարտ պէտք է ըլլաս այդ անունով : Ուր որ ալ ըլլաս, ո՛րհորիզոնին տակ ալ գտնուիս եւ որ պողոտային վրայ ալ քալես, հպարտութեամբ անունդ տուր :

Կը յիշես, երեք դրացիին պզտիկ աղջիկը քեզ Արման կոչեց, ես ճշդեցի անունդ, իսկ դո՞ւն : Ա՛հ որքան ուրախ եմ : Դուն բողոքեցիր ըսելով՝ Արմէն, ոչ Արման :

Ահա, ահա այդպէս, տղաս, ամէն տեղ, ամէն վայրկեան բողոքես երբ անունդ աղաւաղեն եւ կամ փոխել ուզեն : Ու հպարտութեամբ, քաջութեամբ անունիդ տէրը եղիր :

Այսքան տղաս, գնա, գնա ցատկոտէ այս բարի արեւին տակ ինչպէս ճնճղուկները կ'ոստոստեն ճիւղէ ճիւղ :

ԱԶԱՏ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Լորտ Քըրզըն երբ Հնդկաստանի փոխարքայ էր, օր մը կը վիճաբանէր բարձր պաշտօնատարի մը հետ, վերջան մը՝ իր տեսակէտը հաստատելու համար ուզեց « իր 30 տարուան փորձառութիւնը » վկայութեան կանչել :

Այն ատեն լորտ Քըրզըն պատասխանեց իր զոռող չեչտով ·

— Ես չեմ եկած խոնարհելու 30 տարուան փորձառութեան մը առջեւ, այլ՝ եկած եմ անոր սխալները ուղղելու :

ԲՈՅԵՐԳ

Սարէ սար ինկած, սըրտէն զարնուած հայ սերմնացա՛նն եմ,
Կարօտ ու կայծակ գըրկած կըրծքին տակ՝ ես հայ լըծվա՛րն եմ,
Խաչփայտն ուսին յար, դըռնէ դուռ թափա՛ռ ես հայ մանկա՛ղն եմ,
Ցաւէտ տարագիր ու շըղթայակիր հայ շինակա՛նն եմ :

Արօր շինեցի եւ արտն հերկեցի յոյսերուս բոցեղ,
Քանդիչն օր մը երբ պիտի խեղդըւէր քիրտիս մէջ հեղեղ,
Ինծի ցոյց տըւաւ հուրքն անապատին ու քա՛ղցն աքսորին···
Մըրկեց զիս նորէն կարօտն այն օրէն իմ ցանուցանքին :

Դոգնոցըս ահա՛ պատռա՛ծ է հիմա, սերմըննո՛ւ չըկայ,
Գութանս է կոտրած, արտըս փո՛ւշ բուսած, լըծկա՛ն եզ չըկայ,
Գիւղըս՝ գերեզմա՛ն, մէ՛գ է իր ճամբան, գըլխիս տե՛ղ չըկայ,
Կարօտն իմ հօտին ու շէնցող դաշտին լափող բո՛ց կ'ըլլայ :

Ներսըս կը յորդի Եփրատն իմ սըրտի կոհակ առ կոհակ,
Կ'ամպըրի դեռ կոյս երկինքը հոգւոյս ցաւո՛վ անսպառ,
Ծանրով կը զինուիմ ու բո՛ց կը հագուիմ ցանելու համար՝
Հոգիէ հոգի փոխան ցորեանի մըրրի՛կ բոցավառ :

Իմ երգով լուսեղ յաւէ՛տ ամէն տեղ ա՛լ կ'ակօսեմ ես,
Խոպան հողի տեղ հոգինե՛ր ահեղ, հոգինե՛ր հըրկէզ,
Ահա դըռնէ դուռ կը ցանե՛մ բուռ բուռ վըրէժ ու կըրակ,
Որ հայ տունէ տուն փոքրիկն անհուն գոռա՛յ շանթարձակ :

Հըրդեհ սերմանող ու փայլակ հընձող հայ սերմնացա՛նն եմ,
Հեստ հոգիներու հերկն ակօսելու կոչուած լըծվա՛րն եմ,
Հըրեղէն հողի ու բըռընկումի ես հայ մանկա՛ղն եմ,
Կապանք խորտակող ու սիրտ հըրդեհող հայ շինակա՛նն եմ :

ԱՐՏԱՇԷՍ

«ՄԱՅԻԿ ՉԵՄ ԿԸՆԱՑ… ՇԱՏ ԵՆ»

»»»o«««

··· Աւերածութիւնը կը շարունակուէր : Ոճրածին ջոկերները սանձարձակ հայ գիւղերն ու քաղաքները մտած՝ կը հնձէին առանց խտրութեան, առանց խնայելու ծերին, երիտասարդին, մանուկներուն եւ կիներուն : Ընտիր ղանդուածը նախօրօք ձերբակալած տարած էին անծանօթ ուղղութեամբ եւ ալ չէին վերադարձուցած : Հայ բուխերիկէն ծուխ չէր բարձրանար այլեւս :

Կարաւաններու անծայրածիր շարքերը դացած լեցուցած էին անդնդախոր ձորերը : Անկոխ կածաններէ ոտքի հետքեր կը հաստատէին թէ խաւարին մէջէն ղոհ մը եւ դահիճ մը քալած ու քիչ անդին ղոհը կեանքի եմահուան դուպարին է մղած ու անչնչացած : Բահանի թաւուտքներուն մէջ հազարաւորներ անմեղ երախաներ եւ մանուկներ, երիտասարդներ եւ ծերեր, հայ մայրեր ու քոյրեր հոս հոն յաւիտենական քունը մտած էին :

Արածանին կարմիր ծիրանի հագած՝ կատաղի գազանի նման փչալով փըփչալով եղերքներէն դիակները կը հաւաքէր ու կը տանէր հեռուները, դէպի անյայտը··· : Ամէն քայլափոխին աւերիւնի հետքեր կը նշմարուէին : Գեղանի հարսներ եւ մանկամարդ աղջիկներ բռնի հարէմներու մէջ կը քաշկռտուէին :

Դոները ջարդ ու փշուր, պատերը վիրաւոր : Ներսը ամէն ինչ լուռ էր, մառանները եւ ախոռները դատարկուած էին : Տղրիթներուն ողբաձայն եւ միօրինակ երգը միայն կը լսուէր : Մահուան ոգիներ շուրջ պար կը դառնային : 1915···

Մանուկներ եւ պատանիներ բռնի խլամացուած՝ իրենց վշտի ծանրութեան տակ կքած, մեծ ցաւը կ'ողբային : Շատերը հօտաղներ էին դարձած, եւ չէին կրնար կուլ տալ արիւնոտ հացը : Այս տեղէն երէկ կարաւան մը անցաւ : Ու ես իմ թաքստոցէս դիտեցի քրոջս լլկուիլը ժանտարմաններու կողմէ : Մօրս խոշտանգուիլը տեսայ աչքերովս : Փոքր եղբայրս լալահառաչ նահատակ մօրը շուրջը կը դառնար ու կը ճչար : Հուսկ յետոյ ժանտարմայի մէկը բռնեց եռամեայ տղեկին դուռ մազերէն ու վեր օդին մէջ բարձրացուց ու այնպէս մը զարկաւ ժայռին որ գանկը պայթեցաւ : Հազիւ կրցաւ արտասանել — Մա՛··· անշնչացաւ : Քիչ մնաց ճչայի ցաւիս սաստկութենէն ու ինքզինքս մատնէի, բայց ակռաներովս շրթունքս ուժգին խածի եւ խեղդեցի հոգւոյս աղաղակը : Մարած էի···

×

Վայրի թզուկ տունկերով, մամուխներով, փշերով, մորենիներով եւ մասրենիներով արտերու մէջ ոչխարներ կ'արածէին : Այդ արտերուն մէջ օձերը, մողեսները եւ դողոշները սանձարձակ եւ ազատ իրար կը հալածէին ու « ճիրխ » կը խաղան : Այդ արտերուն մէջ աղէկտուր ողբի նման ձայն մը կը լսուէր, մահամերձի հեծեծանքի մը եւ մանկան մը ձայնի նմանող բան մը կը լսուէր :

— Ըհհ՛··· ըհհ՛··· վայ վ··ա՛··յ

«Եղջիւրաւոր օձ մըն է, ընկեր, կ'ըսէր մէկը, որ երբեմն կէս օրուան խեղդող տաքին ուլի պէս կը մկկայ : Տեսնող եղած է : Եւ կամ աւանդաբար կ'ըսուէր թէ եղջիւրաւոր օձերը իրենց բերանի աղամանդը կամ « անգին քար »ը երբ կը կորսնցնեն, այդպէս կը պոռան կատաղօրէն, որպէս վրէժխնդրութիւն··· :

— Մողէզ մըն է :

— Ոչ : Կրիայ մըն է, կ'ըսէր ուրիշ մը :

— Ըհհ՛··· ըհհ՛· վ··· ա··յ

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (7)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» · «««««

4.— ՍԿԵՊՏԻԿԸ

«Ցիմա՛ր սիրտ, կը պատասխանէ, կանգ մի՛ առներ երբեք հանոյքի բուրումնաւէտ տաղաւարներուն տակ : Զգէ՛ բանաստեղծութեան եւ ցնորքներու գաւիթը, հինանդագին գալարումներու եւ երազակոչութիւններու դահլիճը, դուն բժիշկ ես, դուն գիտութեան եւ փիլիսոփայութեան մարդն ես՝ արու եւ կորովի» (*ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏՐՍՄՈՒԹԻՒՆ*) :

Դժգոհութեան պատճառը կայ սա կայն ·—

«Աշխատեցայ, գիտութիւն հաւաքեցի, օգտակար եւ անօգուտ բաներ սորվեցայ, մտքիս մեքենան շուկեցի : Ու հիմա, երբ կատաղութեամբ եւ ուժգնութեամբ կ'աշխատի մեքենաս, արտ չունիմ հերկելու, ցորեն չունիմ աղալու, ժողովուրդ չունիմ մրցակցութեան տանելու ուրիշ ժողովուրդներու դէմ» (*Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ*) :

Նարդունի ծանօթ ըլլալ կը թուի կէօթէի մեծ ողբերգութեան, Ֆաուստին : Կը յիշէք անշուշտ, Ֆաուստ ինքն է, որ մենախօսութեան մը մէջ այսպէս կը խօսի ·

«Ո՛հ, փիլիսոփայութիւն, իրաւաբանութիւն, բժշկութիւն, դժբախտաբար նաեւ աստուածաբանութիւն սորվեցայ, եռանդով ու կորովով · եւ սակայն, խեղճ անմիտս, կեցած եմ հոս նոյնքան խոհեմ, որքան առաջ» :

Նարդունի ներկայացուցիչներէն մէկն է արդի հայ գրականութեան : Այնքան կենդանի եւ արեւոտ էջերէն վերջ, երբ այսպիսի յոռետես եզրակացութեան կը յանգի, մեզի կը թելադրէ մտածել : Չի բաւեր կարդալ միայն երիտասարդ գրականութիւնը, ժամանցի կամ վայելքի համար : Նոր գաղափարաբանութիւն մը կայ հոն, արդիւնք բազմաթիւ ազդակներու : Մեր գրական անդաստանին մէջ պտոյտ մը ընելով, եթէ գեղեցիկ հունձքի մը ականատես պիտի ըլլանք, միւս կողմէն պիտի դիմաւորենք, տխուր հաստատումով մը, թէ մեր երիտասարդ գրողները ճակատագրական անկիւնադարձներու մէջ կը դեգերին եւ հայ կեանքի իրականութենէն տխուր փորձառութիւններ կը բերեն մեզի, որոնց արձագանգ տուող չկայ կամ արձագանգ տալու գործօնները կը պակսին : Այս է պատճառը, որ տակաւին երիտասարդ տարիքի մէջ, իրենց ստեղծագործութեան ծոցին մէջ յոռետես շունչ մը կ'ապրի :

Մեծցուցէք համեմատութիւնները, բազմապատկեցէք գրողներու թիւը, եւ ահաւասիկ տարուէ տարի գիրքերու դէզերը պիտի շատնան, եւ սակայն գրականութեան միջոցաւ, մտքի այս բացառիկ վիճակն ու բացասական շունչին հետեւանքով, դժուար չէ հետեւցնել թէ ինչպիսի մթնոլորտ մը պիտի տիրէ մեր զգացումներուն ու մտածումներուն մէջ :

Սերունդը պատասխանատու չէ սակայն · այս առթիւ պէտք էր, որ արձանագրէինք տխուր այս հաստատումը, եթէ նոյն իսկ այս իրողութիւնը, իբրեւ ճշմարտութիւն, պիտի անցնէր գրականութեան պատմութեան : (Այլապէս շահեկան նիւթ մըն է երիտասարդ գրողներու գործերէն համաքաղ մը ընել, ճշդելու համար անոնց գաղափարաբանութիւնը եւ կրած ազդեցութիւնները ժամանակակից քաղաքական, տնտեսական, գրական ու ընկերային յեղաշրջումներէն) :

Այսպէս ուրեմն դարաշրջանի սկեպտիկ հովերուն շունչը կը սաւառնի Նարդունիի գրականութեան մէջէն : Անոր հոգին խաղալիկ դարձեր է հակոտնեայ զգայութիւններու պայքարին : Եւ դժբախտաբար, հետզհետէ հզօր կը դառնայ բացասական տարրը, ստիպուած ըլլալով սնանիլ աննպաստ ժամանակի մը մէջ, ուր ամէն արժէք վերադնահատման կ'ենթարկուի :

5.— ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ածականներու բարեկամ է Նարդունի : Բայց կը գործածէ ճիշդ տեղին · աւելորդ չեն անոր վերադիրները : Կը գործածէ անոնցմէ այնպիսիներ, որոնք տարիներով բառարաններու մէջ սպասեր են, ոչ ոք մօտեցեր է անոնց, նոյն իսկ տիրողասէր բանաստեղծներն ու գրագէտները անտեսեր են զանոնք : Այդ բառերուն քաղաքացիութիւն տալու գաղտնիքը գիտէ : Մորթ կը գնեմ (էջ 82) այդ կարգին կը պատկանի, ինչպէս եւ ուրիշներ :

Նարդունիի բառարանը Դանիէլ Վարուժանին բառարանն է : Ո՛չ Ռուբէն Զարդարեան, ո՛չ Օշական եւ ոչ ալ Համաստեղ ա՛յնքան շռայլ չեն եղեր գեղեցիկ բառերու հանդէպ : Բայց Նարդունի տկարութիւնն ունի պատկերներու առատութեան մէջ կորսուիլ, հրապուրուիլ անոնցմով : Կուգայ պահ մը, որ բանաստեղծը անոնց գերին դառնալով, կը մոռնայ թէ ինչո՞ւ ճամբայ ելեր է, եւ ո՞ւր պիտի յանգի գրուածքը : Ընթերցողն ալ կը տարուի յաճախ պատկերներուն գեղեցկութենէն, հէքեաթի խորհուրդը կամ արձակ քերթուածի մը հիմնական միտքը տարտամութեան մէջ ձգելով : Բանաստեղծական վերացումն ու թռիչքը շատ ինքնաբուխ են, կարելի է ըսել թէ արուեստականութիւն չկայ երբեք : Ես կը հաւատամ որ Նարդունի փնտռողը չեղեր, եւ ոչ ալ կը քրտնի գեղեցիկ պատկերներ փնտռելու տենչովը բռնուած : Ինքնայատուկ արուեստ մըն է այս : Բազմաթիւ ձեւերով կը ներկայացնէ ծանօթ առարկաներ, անոնց ճակտին կը կախէ տախտակներ, զանազան վերտառութիւններով, նման գոհարավաճառի մը քարերուն, որոնց ամէն մէկը իր սեփական գեղեցկութիւնը, գոյնը, լոյսը եւ արուեստն ունի : Հեղինակին կամքէն անկախ այդ պատկերները կուգան իրարու ետեւէ, ինքնաբուխ են, ինչպէս կ'ըսէի :

Պատկերներու առատութիւնը եւ բանաստեղծական թռիչքը սակայն ուրիշ գրական սեռի մը վերածեր են իր հէքեաթները : Հէքեաթ ըլլալէ դադրելով, դարձեր են արձակ քերթուածներ, պահելով անշուշտ իրենց խորքին մէջ ժողովրդական աւանդութիւններէն գոհար իմաստութիւնները : Մեր մէջ ընդհանրապէս հէքեաթը դադրեր է մնալէ գրական այն սեռը, որուն մէջ ժողովուրդը պիտի գտնէր նախ իրեն համար ընթերցանութեան հաճելի նիւթ, եւ երկրորդ բարոյական իմաստ մը :

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար·)

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

Տիկի՛ն,
Երազիս մէջ, Ձեր պարտէզէն վա՛րդ գողցայ,
Գոգս լեցուն վա՛րդ գողցայ,
Մարդ չտեսաւ։ Զանոնք տարի՝
Եւ անտառի մը մէջ ծածո՛ւկ՝
Երեք հատ փունջ կազմեցի,
Մէկը՝ Ձեզի ձօ՛ն ըրի, սպասեակիս հետ սեւամորթ,
Մէկն, ըսի, հարսնիքիս օծման իւղին համար տարէք,
Երրորդը՝ որ կ'ուզէի բաժակ ընել ցօղերուն,
Մազիլներուն տակ հովերուն՝ թափեցա՛ւ…

Առանց թերթի, ցօղերը չոր պահած եմ դեռ,
Տիկի՛ն, կ'ուզէ՞ք, որ փունջը Ձեր պարտէզին՝
Սպասեակիս հետ սեւամորթ՝ ղրկեմ Ձեզի,
Ի՛նչ հոգ, թերթերն, զանոնք, կ'ըսեմ որ թաքնեն՝
Երկրորդ փունջէն ստացուած՝ վարդիւղին մէջ թանկագին,
Եւ Տիկին,
Գողութիւնս, կ'ըսէք՝ «չեղեալ»,
Կը խնդրեմ Ձեզ պաղատագին․․․։

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ա՜․․․յ, կը չարունակուէր ձայնը
մեր սիրտերը կը խոցուէր։
— Մա՜իկ չեմ կրնայ հանել․․․ նու–
ները շատ են։ Մա՛իկ եկան, եկան
․․․
մացուկ ոտքի մատներուն վրայ
ելով յառաջացանք ձայնին կողմը։
քանի մը քայլ առած էինք, մեր
աչքին առջեւ փռուած գտանք վիրա–
մայր մը, որ կռնակին վրայ շըր–
ուած էր։ Սովինքին տակէն զարնուած
խոռոչ մը բացուած էր վէրքին
։ Ծոծրակին շուրջ շատ մը վէր–
կային։ Երկայն ծամերը խառն ի
արեան ճապաղիքներու մէջ
թխուած ու արեւէն չորցած էին։
ինը թանձրացած խայծղանի ձեւը
ած էր։

Ժամերձին քովիկը երեք տարե–
մանկիկ մը կար, մերկ ու նիհար,
քան ազազուն էր որ հազիւ կը նը–
էր մարդկային էակի մը։ Կմախա–
թաթիկներուն մէջ փայտի փոքր
մը բռնած՝ մօրը կոթնած էր չիյ–
ու համար։ Այդ փայտի չիւղով մօ–
վէրքերէն որդերը կը հանէր որ մե–
չինած բշիջներու պէս կը խլխլա–
ու կ'եռային վէրքերուն մէջ։ Խո–
նկցուած ու ներս գացած էին որ–
։ Փոքրիկը կ'աշխատէր, գերա–
ճիգ մը կը թափէր որդերը մաք–
մայրը ազատել։ Ու յանկարծ
ը ինկաւ անօթութիւնը ու հեծ–
ց․

— Մայիկ, անօթի եմ․ հացիկ կ'ու–
։

Փոքրիկը անօթի էր ու գիտէ երբէն
, ու ուժասպառ։ Չէր կրնար
ել որդերը որ հազարներով էին։
Մայրը մահամերձ՝ կը լսէր իր զաւ–
աղաղակը․

— Մամա, անօթի եմ, հացիկ կ'ուզեմ։

Ու մայրը անշարժ էր, անկարող էր
զաւկին օգնելու․․․

Ու կրկին անգամ փայտի չիւղը ա–
ակաւ որդերը մաքրել։ Բայց
կարող՝ ճչաց․

— Մայիկ չեմ կրնայ․․․ նունունները
են․․

Այդ աղաղակը եւ մահամերձ մօրը
ինը ծուխի պէս դէպի երկինք
բարձրանային։ Երկինքի դռները
գոցելով վար կը թափէին։

Մայր եւ որդի գերագոյն ճիգով
հուան պայքար կը մղէին, եւ մա–
կը յամենար։

×

րեւ կար, բնութիւնը անհոգ կա–
րուածին կը ժպտէր։ Օձերը եւ մո–
ղէզները քսուելով փուշերուն կը հե–
ռանային։ Դաշտի բնտանի մարախնե–
րը գետին կը զարնուէին ու կը թռչ–
կոտէին, «չրթ» կը թռչէին այդ թշ–
ուառ դոհերուն վրայ։ Միջօրէին փու–
շերուն, մամոխներուն մէջէն միջատ–
ները եւ ժժժիները կ'երգէին առանց
տեսնուելու։ Երբ քայլ կը փոխես ձայ–
ները կը կտրին։ Բայց երբ կանգ առ–
նես, կրկին կ'երգեն համախուռ։

Ու մենք սարսափահար փախանք
մահուան աշխարհէն, մեր ականջները
ուժով մը գոցած․

— Մաիկ, նունունները շատ են, չեմ
կ'րնայ․․․

Գիշերը կամաց կամաց կ'իջնէր։ Օձե–
րը եւ մողէզները իրենց բոյները եւ
ծակերը կը քաշուէին, իսկ մայր մը եւ
զաւակ մը կողք կողքի մէկ մինակ կը
հեծկլտային ու կը մաքառէին կեան–
քին դառնալու կամ յաւիտենական
հանգիստը մտնելու համար։

— Ըրհի՛, ըրհի․․․ վ․․․ա՛․․յ․վ․․․
ա՛յ․

— Մաիկ չեմ կրնայ, նունունները
շատ են․․․

ՄԻՍԱՔ ԽՐԱԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕՓԵՐԱՆ

Հայաստանի պետական օփերային խումբի կազմը լրացուած է հետեւեալ արուեստագէտներով․—

Կիներ․— Ա․ Անանեան, Ե․ Բարոնկինա, Ս․ Գասպարբեկ, Դանիէլեան, Թ․ Լիսիցեան, Ծ․ Մկրտչեան, Մուսինեան, Ե․ Ռինդինա, Մ․ Սեդմար, Ե․ Ֆանարջեան, Տ․ Խաչատրեան, Թ․ Շախնազարեան։

Այրեր․— Ա․ Աւագեան, Ի․ Անդրէեւ, Ի․ Գրիգորիեւ, Վ․ Զախարչէնկօ, Մ․ Զոլոտարիեւ, Լ․ Իսիցկի, Ա․ Կարապով, Ի․ Կորսով, Մ․ Կուլագին, Մեդվեդ, Ա․ Մոկիյենկօ, Ս․ Տալեան, Շարա Տալեան, Ի․ Շեպելեւ։

Օփերային գլխաւոր բեմավարն է Ա․ Բուրջալեան։ Իբրեւ բեմավար հրաւիրուած են նաեւ Մոսկուայի մեծ թատրոնին բեմավարներէն Բարաթով եւ Մելիք–Փաշայեան, Բէյբութով, Գ․ Բուդաղեան եւ Ս․ Զարիքեան։ Բեմայարդարման գործը յանձնուած է նկարիչներ Մ․ Արուտչեանի, Ս․ Ալաջալեանի, Մ․ Սարեանի։ Պարերու վարիչ՝ Ֆ․ Պրեսնիակով։ Երգչախումբի վարիչ՝ Վ․ Նիկոլսկի։ Նուագախումբի վարիչ՝ Լ․ Սոկոլովա, օգնական՝ Ն․ Սաղեան։

Ինչպէս գրած էինք, այս տարի պիտի ներկայացուին Ալմաստ (երաժշտութիւն՝ Ա․ Սպենդիարեանի, բեմադրութիւն՝ Պարնոկի, թարգմանութիւն՝ Տ․ Հախումեանի), Քաջ Նազար (երաժշտութիւն՝ Ցարօ Ստեփանեանի, բեմադրութիւն՝ Դ․ Դէմիրճեանի), Անուշ (երաժշտութիւն՝ Ա․ Տիգրանեանի, գործ՝ Թումանեանի), Ֆաուստ, Կարմէն (թարգմ․ Ա․ Տիգրանեանի), Չիօ–Չիօ–Սան (թարգմ․ Վ․ Տ․ Առաքելեանի), Աստղաձոր (երաժշտութիւն՝ Տ․ Ղեւոնդեանի, բեմադրութիւն՝ Թոթովենցի), ռուսերէն լեզուով՝ Սէվիլլայի Սափրիչը (Ռոսսինի), Եւգինէ–Օնեգին (Չայկովսկի), Րիկոլեթթօ (Վէրտի)։

Երեւանի Պետ․ Օփերային տնօրէնն է Գ․ Ցովհաննէսեան, օգնական՝ Մակեդոնսկի։

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Լէնինականի թատրոնը կը համարուի Հայաստանի պետական երկրորդ թատրոնը։ Այս թատրոնին բեմավարն է Վ․ Աճէմեան, որ վերջերս հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Խ․ Հայաստանի․—

Թատերական անցեալ եղանակը փակեցինք Ն․ Պոգոդինի Իմ բարեկամըով, որ, իբրեւ առաջին եւ լուրջ փորձ պանծացնելու նոր մարդը, գեղարուեստական մեծ արժէք կը ներկայացնէ։ Կարելի չէ ուրանալ անշուշտ իր թերութիւնները։

Ցառաջիկայ թատերաշրջանին, մեր պարտականութիւնն է ուղղել այն թերութիւնները, որ անխուսափելի էին թատրոնի զարգացման պատմութեան մէջ։

Խաղացանկի տեսակէտով, մեր թատրոնին թերութիւնն այն էր, որ դասական գործերուն քիչ տեղ էր տրըւած։ Ցաճախ պրոլետարական թատրոնին խորթ ուղղութեամբ է ընթացած։ Այսուհանդերձ հինգ տարուան գործունէութիւնը փորձ մըն էր, որ մեզի վստահութիւն կը ներշնչէ լուրջ եւ աւելի բարդ բեմադրութեանց ըսկսելու։ Այսպէս եւ հայ հեղինակներու գործերու բեմադրութեան եւս ուժ տալու նպատակով, այս տարի կազմեցինք համաչափ խաղացանկ մը։ Մեր առաջին բեմադրութիւնը պիտի ըլլայ Ց․ Պարոնեանի Մեծապատիւ Մուրացկանները, զոր ես վերածեցի թատերագրական բոլորովին նոր յօրինուածքի մը։ Թատերախաղը կազմելու ատեն օգտագործեցինք Պարոնեանի բոլոր նշանաւոր գործերը, բացի թատերական գործերէն, նկատելով որ այս վերջինները, իբրեւ գեղարուեստական աշխատութիւն, կարելի է օգտագործել առանձին։ Բան չենք աւելցուցած, մնացինք հարազատ Պարոնեանի միտքերուն, լեզուին եւ ընդհանուր ոճին։ Այս թատերախաղին մէջ իմ նպատակս եղաւ ընկերային յարաբերութիւններու խոր ու լուրջ պատճառաբանութեամբ տալ բոլորովին նոր մեկնութիւն, տարբեր մինչեւ այժմ բեմադրուած ձեւերէն։ Մինչեւ հիմա ընդունուած միզիֆ–հոլային թեթեւ բեմադրական ձեւերուն հակադրեցինք լուրջ եւ խոր մեկնութիւն մը, աշխատելով գտնել բեմադրական այնպիսի իրապաշտ գոյներ, որոնք վեր հանեն մեր նպատակները։ Բեմադրման նախապատրաստական աշխատանքները աւարտած են արդէն։ Բեմայարդարումը յանձնուած է նկարիչ Մ․ Արուտչեանին ու քանդակագործ Ա․ Սարգսեանին։ Երաժշտութիւնը՝ Բարխուդարեանի։

Միւս նոր բեմադրութիւնը պիտի ըլլայ Աֆինոգինովի Իվանովների բնտանիքը թատերախաղը։ Բեմադրութիւնը պիտի կատարուի Մոսկուայէն յատկապէս հրաւիրուած բեմավար Բոզալիւրովի կողմէ։ Բեմայարդարումը՝ նկարիչ Վ․ Շիրիչովի կողմէ։

Երրորդ բեմադրութիւնը պիտի ըլլայ հայ թատերագրութեան լաւագոյն գործերէն մին, որուն համար բանակցութիւն կը վարենք հայ հեղինակներու հետ։

Նկատի առնելով ժողովուրդին օր ըստ օրէ աճող երաժշտական պահանջները, ինչպէս նաեւ կատակերգութիւն տեսնելու ցանկութիւնը, մեր թատրոնը պիտի ունենայ երաժշտական կատակերգութիւն։ Երեւանի մըշակոյթի պատմութեան թանգարանը վերջերս ստացեր է երաժշտագէտ Զուհաճեանի գործերը, որոնց լաւագոյնը պիտի ներկայացնենք մեր բեմին վրայ։ Նոյն նպատակով ծրագրուած է բեմադրել Շիրվանզադէի Մորգանի խնամին, զոր Գուրգէն Մահարի սկսած է վերամշակել այլ ձեւով։

Թատերական եղանակը պիտի փակենք Շիլլէրի Աւազակներով։ Վերջին այս երկու գործերուն բեմադրութիւնը իմ կողմէ։

Պիտի վերանորոգուին հինգ բեմադրութիւններ, որոնք յաջողութիւն գտած են,— Մարոք, Հացը, Դատը, Խնդութեան փողոցը, Իմ բարեկամը, Ցատակում։ Ասկից զատ քանի մը գործեր նախապէս ներկայացուածներէն։

Պայմանաւորուած ենք գիւղատնտեսական կազմակերպութիւններու հետ, շրջան թատերախումբ մը ղրկելու համար դաշտի մշակներուն։

Այս տարի կը պահանջենք ստեղծել թատերական քննադատութիւն, որ մինչեւ հիմա կը կրէր պատահական բնոյթ։ Պէտք է կապ ստեղծել մամուլին ու բեմին աշխատաւորներուն միջեւ։ Քննադատներու ներկայութիւնը մեր բեմադրութիւններուն դարձնել կանոնաւոր։ Հմուտ սրբագրիչներ կ'ուզենք մեր թատրոնին համար,— որպէսզի մեզի ցոյց տրուին մեր բեմական յաջողութիւնները եւ տկարութիւնները։

Միւս կողմէ աշխատած ենք որ կանոնաւոր եւ մեծ թիւով հանդիսատես ունենանք, ուստի չրջաբերութեան հանած ենք 5000 բաժնետոմս։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Revue Anthropologiqueի մէջ (Օգոստ․–սեպտ․) Տոքթ․ Ֆէլիքս Ռէնեօ կարեւոր ուսումնասիրութիւն մը ունի Կարլ Մարքսի կեանքին մասին։ Կ'աշխատի պարզել այն ազդեցութիւնը, որ ձգեցին Կարլ Մարքսի նկարագրին ու գործին վրայ իր հիւանդութիւնները։

Այդ աշխատութիւնը բաժնուած է 4 մասի․—

Առաջին բաժնին մէջ կը քննէ լեարդի հիւանդութիւնը, որուն առաջին նշանները երեւացին 1818ին երբ դեռ Մարքս 31 տարեկան էր։ Լեարդի հիւանդութիւնը, Կարլ Մարքսի մօտ, «տունի հիւանդութիւն» էր, ծնողքէն մնացած։ Բայց այդ հիւանդութիւնը վերարծարծուեցաւ յետոյ ապառողջ պայմաններու պատճառով,— գերյոգնութիւն, գիշերային աշխատանք, գէշ սննդառութիւն (համեմատաշատ կերակուր, ոգելից ըմպելի), ծխամոլութիւն (Կարլ Մարքս կը սիրէր ծխել մասնաւորաբար վարնոց ծխախոտներ)։ Լեարդի այս հիւանդութիւնը 1863ին իրեն նուէր բերաւ նոր նեղութիւն մը, երբ մարմինին՝ վրայ տեղ տեղ բուսան պալարներ (furonculose)։

Երկրորդ բաժնին մէջ Տոքթ․ Ռէնեօ կ'ուսումնասիրէ դեղերն ու դարմանական եղանակները, որոնց հետեւեցաւ Կարլ Մարքս։ Եւ դիտել կուտայ, որ Կարլ Մարքս կը նախընտրէր փորը լեցնել դեղերով, քան թէ փոխել իր կեանքի, սննդառութեան եւ աշխատանքի պայմանները։ Ահա թէ ինչու Կարլ Մարքս երբեք չառողջացաւ, ընդհակառակն հետզհետէ աւելի հիւանդացաւ։

Երրորդ բաժնին մէջ կը խօսուի հիւծախտին մասին։ Այս հիւանդութեամբ էր, որ մեռաւ Դրամագլուխի հեղինակը։ Սկսեր էր արդէն տառապիլ չարունակական հարբուխներով, կոկորդի ցաւերով, անդադրում հազով։ Ցնցղատապն ու կողատապն իրարու կը յաջորդէին։ Հիւծախտն էր, որ կուգար։ 1855ին Կարլ Մարքս հիւծախտաւոր էր արդէն։ Հիւանդութիւնը զայն գերեզման կը տանի 28 տարի յետոյ (1883)։ Իր տղուն՝ Էտկարի մահուան առթիւ, Կարլ Մարքս յայտնութիւն մը կ'ընէ, երբ կ'ըսէ թէ հիւծախտը ժառանգական էր իրենց ընտանիքին մէջ։ Կարլ Մարքսէն վարակուեցան, շատ կանուխ, իր կինն ալ, զաւակներն ալ։ Վեց զաւակներէն՝ Էտկար, զոր Մուշ կ'անուանէր Մարքս, առաջին զոհն եղաւ հիւծախտին։

Չորրորդ բաժնին մէջ Տոքթ․ Ռէնեօ կ'ուսումնասիրէ այն ազդեցութիւնը, զոր հիւանդութիւնները ձգեցին իր գործին եւ նկարագրին վրայ։

Հիւանդագին վիճակին պատճառով, Մարքս կ'աշխատէր երբեմն դանդաղութեամբ, երբեմն ընդհատումներով։ Ողբսպառութեան պահերուն, չէր կրնար կամ ուզեր նոյն իսկ նամակ մը գրել։ Երբեմն, աշխուժաբեր դեղերու օգնութեամբ, կը նստէր ու տուն կուտար գրելու։ Դրամագլուխի յառաջաբանին մէջ, Մարքս կը խոստովանի որ երկարատեւ հիւանդութիւն մը քանիցս դադարման կը դատապարտէր զինք։ Դարձեալ, Մարքս ուրիշ առթիւ մը կը գանգատի որ չի կրնար գրել վճարեալ յօդուածները։ Հիւանդութեան տակ այսպէս կիսովին անդամալուծուած, մատնուեցաւ ծանր թշուառութեան։

Հիւանդութիւնը այսպէս իր կնիքը դրաւ նաեւ նկարագրին վրայ։

Կարլ Մարքս մաղձային էր, եւ յայտնի է թէ մաղձայինները գերաշխատ (hyperactif) կ'ըլլան։ Այդպէս էր եւ Մարքս։ Կ'աշխատէր օրը 16 ժամ,— առտուն անկողնէն կ'ելլէր ժամը 8ին կամ 9ին, կը նստէր գրասեղանին գըլուխը եւ կ'աշխատէր անընդհատ, չուզելով ընդհատել նոյնիսկ ճաշի համար, (ճաշի ատեն պէտք էր կանչել քանի մը անգամ), կը վերսկսէր աշխատանքը ճաշը հազիւ աւարտած եւ անկողին կը մտնէր ժամը 2ին կամ 3ին կէս գիշերէն ետքը։

Աւելի արագ կը մտածէր քան կը գրէր։ Այնպէս որ երբ յօդուած մը կը խմբագրէր, գաղափարներու այնպիսի տեղատարափի մը կ'ենթարկուէր, որ յաճախ չէր կրնար սպառել ու վերջացնել նիւթը։ Ասկից զատ, իր գիրը դարձեր էր անընթեռնլի, ինքն իսկ չէր կրնար կարդալ յաճախ։ Եւ դեռ չենք յիշեր բառերը համառօտագրելու իրեն յատուկ, իրեն միայն ընթեռնլի ձեւերը՞ Իր գրութիւններուն առաջին մասը կը զարգացնէր խնամեալ եւ յստակ ոճով մը, բայց քանի կը յառաջանար, գաղափարները այնքան ուժգնութեամբ կը խուժէին, որ յօդուածը կը դառնար էաքիս մը։ Ասիկա նշան մըն է հանճարի, որ ինքզինք կը յանձնէ իր մտածումներու թափին կամ մոլեգնութեան։

ՕՐ․ ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ
ԵՒ
ԱԲՐԱՀԱՄ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Ամուսնացած
Պանեէօ 5 Նոյեմբեր, 1933

Մաղձային նկարագրով անձերը դիւրագրգիռ կ'ըլլան,— անհամբեր, անձնատուր յանկարծական խանդավառութիւններու եւ ոգեթափութիւններու, երբեք համաժամ տրամադրութեամբ։ Այդպէս էր Կարլ Մարքս։

Ասկից կիրքը իր վիճաբանութիւններուն մէջ,— ի՛նչ զայրոյթ էր, որ կ'արտայայտէր, երբ կը պայքարէր Կարլ Վոգտի դէմ։ Վերջապէս այս էր պատճառը, որ չէր կրնար պարտկիլ մարդու հետ,— յանկարծ կը կռուէր իր բարեկամին հետ, (Լասալի հետ թշնամանալը օրինակ)։ Դիտելի է, սակայն, որ Մարքս չմատնուեցաւ մելամաղձութեան, մինչ մաղձայինները անպայման կ'ենթարկուին տխրութեան։

Մաղձային եւ դիւրագրգիռ ըլլալով հանդերձ, Կարլ Մարքս զգայուն եւ գորովալից սիրտ մը ունէր,— կը սիրէր իր բարեկամները, կը խենդենար իր զաւակներուն վրայ։ Կը յիշուի խո՛ր վիշտը, զոր զգաց իր սիրելի Մուշին մահուան առթիւ։ Այդ վիշտին էր, որ կ'ակնարկէր, երբ կը գրէր․— «Պէյքըն կ'ըսէ թէ բարձրագոյն մարդիկը այնքան կապուած են բնութեան եւ աշխարհի, այնքան զբաղած է իրենց հետաքրքրութիւնը, որ դիւրաւ կը տանին ամէն կորուստ։ Ես բարձրագոյն մարդոց այդ դասէն չեմ, որ տղուս մահը այսքան խոր ազդեց սրտիս եւ ուղեղիս վրայ, կարծես առաջին օրուան պէս կը զգամ վիշտս»։

Բարեկամական տարօրինակ սէր մը ունէր նաեւ Էնգէլսի հանդէպ, որուն կապուեցաւ մինչեւ իր մահը առանց երբեք օր մը նեղանալու անոր։

ՆՄՈՅՇ
ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Անտրէ Կիլիօ այսպէս կ'երգէ Լուսանկարչին մահը, անյանգ բայց չափածոյ տողերով․—

Պարոն լուսանկարիչը մեռաւ,
Իր գործին գլուխը,
Ինչպէս զինուոր մը հաւատարիմ։
Երկար եղաւ իր կեանքը եւ ուղիղ,
Ընտանիքներ ապրեցուց,
Բայց ոչ ոք արդար եղաւ իրեն հան–
դէպ։
Ոչ ոք որ արցունք թափէ իր դագաղին
ետեւ,
Միայն թռչուններ, զորս կը սիրէր։
Իր գերեզմանը չունի ծաղիկ,
Միայն անծեղ մըն է, որ կը հսկէ,
Եւ կ'երգէ․ «Ա՛լ չշարժիք»։
Պարոն լուսանկարիչը գնաց գտաւ
բուն մութ սենեակը
Վրան ունի
Միայն մէկ լուսանկար,
Սեւ եւ ճերմակ,
Սրտին վերջին հետքերը,
Կին մը, կտոր կտոր եղած։
Լաւ է մեռնիլ քան քնանալ։

ԵՐԵՔ ՏԷՐՎԻՇՆԵՐԸ
(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Սարսափով առեցի այդ ծրագիրը եւ յիշեցուցի իրեն թէ դաւաճանութիւն աշխարհին ապերախտութիւն պիտի ըլլար մահացնել մէկը որուն աղ ու հացը կերած էի։ Երիտասարդ կինը բարձեալ աղաչեց, բայց երբ վերջնական կերպով մերժեցի հաւանիլ, սպառնալով ըսաւ թէ պիտի զղջամ։

Սարսափահար փախայ տունէն, ինչ երիտասարդ կինը կը կարգադրէր իր խորթ աղջկան հետ որ երբ ծերունին վերադառնար, աղջիկը պիտի ներկայանար անոր պատռտած հագուստներով։ Երիտասարդ կինը պիտի պատմէր իր ամուսինին թէ ես յարձակում գործած էի աղջկան վրայ եւ կռիւին մէջ վիրաւորած էի երկուքն ալ։ Ու ծերունին պիտի սպաննէր զիս։

Ու այդպէս ալ պատահեցաւ։

Երբ ծերունին տուն մտաւ, տեսաւ որ իր կինն ու աղջիկը արիւնոտ վէրքեր ունէին ու բզքտուած էին անոնց հագուստները։ Բնականաբար կատղեցաւ ինծի դէմ։

Եւ ծերունին լուր ղրկեց բրուտին որ կրակին մէջ նետէ առաջին անձը որ իրեն պիտի ներկայանար այդ օրը․ անոր նպատակն էր զիս ուղարկել այնտեղ, որպէսզի սպառէի բոցերուն մէջ։

Երբ տուն վերադարձայ, անտեղեակ այս դաւադրութենէն, ծերունին խնդրեց որ երթամ բրուտին․ ու ես գացի։ Բայց ճամբուն վրայ կար գեղեցիկ պարտէզ մը որ կը պատկանէր ինծի ծանօթ երիտասարդի մը։ Պարտէզին վանդակորմին առջեւ լսեցի նուագի մը հնչիւնները․ բարեկամս տեսաւ զիս ու ներս հրաւիրեց․ պարտէզ մըտայ․ երկար չպիտի մնայի այնտեղ ու ճամբաս պիտի շարունակէի․ բայց այնքան հաճելի էր պարտէզը որ շուտով չհեռացայ։

Երիտասարդ կինը, սակայն, իր յաղթութենէն գինով կամ թերեւս խղճահարուած, քողը դրաւ երեսին ու գնաց բրուտին։ Բրուտը համաձայն իրեն տրուած հրամաններուն, նետեց զայն կրակին մէջ ու այրեց։

Երբ ծերունին իմացաւ որ իր կինը դուրս ելած էր առանց լուր ձգելու, հասկցաւ որ անոր բացակայութիւնը կապ ունէր ինծի հետ ու ինքն ալ գընաց բրուտին։ Շատ ուշ էր սակայն։ Բրուտին գործաւորները յայտնեցին թէ իր կինը եկած էր ու իր հրահանգին համաձայն կրակը նետած էին զայն։ Երբ ապշահար տուն կը վերադառնար, իրեն հանդիպեցայ ճամբուն վրայ։ Պատմեցի թէ ինչ պատահած էր եւ ինչու գացած էի բարեկամիս պարտէզը եւ ներողութիւն խնդրեցի։ Ծերունին պատասխան չտուաւ։ Հարցուցի թէ ինչու այդպէս տխուր էր ու պատասխանեց․

— Աստուած կայ երկինքը։

Հասկցայ թէ իր կնոջ մասին էր ու ամէն բան պատմեցի իրեն։ Խնդաց ու ըսաւ․

— Կինս այսպէս չպատմեց․ բոլորովին տարբեր էր անոր պատմութիւնը։

Ու խնդրեցի ծերունիէն որ հարցնէր իր աղջկան ու սպասուհիներուն որոնք տունն էին այդ դէպքին ատենը։

Միասին տուն գացինք, բայց ես սպասեցի դրանը առջեւ։

Ծերունին կանչեց իր աղջիկը եւ անոր հարցուց թէ ինչ պատահած էր։ Աղջիկը պատասխանեց․

— Ես երբեք չեմ տեսած այս երիտասարդը, բայց գիտեմ որ անոր եկած օրէն ի վեր մայրիկիս վարմունքը փոխուեցաւ յանկարծ։ Եւ այսօր, երբ դուն դուրս գացած էիր, մայրիկս հագաւ իր ամէնէն գեղեցիկ զգեստները ու գնաց երիտասարդին սենեակը։ Քիչ յետոյ վերադարձաւ․ իր ականջներէն մէկը կտրած էր․ պատռեց իմ հագուստս եւ ըսաւ որ երբ ինք իր պատմութիւնը պատմէ, ես պիտի պատասխանեմ «Շատ ճիշդ է»։ Սպառնաց ինծի ու ըսաւ որ եթէ տարբեր պատասխան տամ, գիս ողջ չպիտի ձգէ։ Ես ալ հաւանեցայ․ ու յետոյ դուն վերադարձար։ Չեմ գիտեր ինչ ըսիր իրեն, բայց ան եկաւ իմ մօտս ու ըսաւ լալ։ Ցուսահատ վիճակով մը քօղը անցուց երեսին ու հեռացաւ, չեմ գիտեր ուր գնաց․ դեռ չվերադարձաւ»։

Երբ աղջիկը աւարտեց իր պատմութիւնը, ծերունին եկաւ ինծի ու ներողութիւն խնդրեց իր կասկածներուն համար։ Տուն տարաւ զիս, կանչեց գիւղապետը եւ աղջիկը նշանեց ինծի հետ։

Հարսնիքէն քանի մը օր ետքը, ծերունին ըսաւ թէ ինչ պատահած էր իր երիտասարդ կնոջը ու եղբակացուց․

— Զաւա՛կս, չար գործողը իր չարիքովը կը պատժուի։

Ու իմ կինս շատ մը զաւակներ տըւաւ ինծի․ երբ ծերունին մեռաւ, երկար ժամանակ երջանիկ ապրեցանք շնորհիւ իր հարստութեան։ Ցետոյ մեռաւ նաեւ կինս․ բաժանումի այդ ցաւէն յետոյ աչուղ դարձայ, թափառեցայ անապատներուն մէջ եւ օր մըն ալ հանդիպեցայ այս երկու տէրվիշ բարեկամներուս։

Ուրեմն բացատրեցի թէ ինչու համար կ'երգեմ․

Բարի կամ չար ինչ ալ գործես, գիտ–
ցիր միայն դուն յաւիտեան,
Ինքդ ես միայն պարգեւատուն քու հո–
գիիդ երջանկութեան։

Թագաւորը շատ գոհ մնաց այս պատմութենէն ու դարձաւ երրորդ տէրվիշին որ սկսաւ այսպէս․—

ԵՐՐՈՐԴ ՏԷՐՎԻՇԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Վեհափա՛ռ Տէր, Շահճիհանի կառավարիչ Ալէմշահի որդին եմ ես եւ անունս է Աֆզալ։ Փարթամութեան մէջ ծնած էի եւ պատանեկութեանս շատ գեղեցիկ էի։ Երբ տասնըհինգ տարեկան եղայ, հայրս չորս դին ինկաւ, իմ պայմաններուս ու արժանիքներուս վայել հարսնցու մը ճարելու համար։ Եւ օրին մէկը լուր եկաւ որ կարաւան մը հասած էր Քանտահարէն։ Հայրս մարդ ուղարկեց կարաւանին մեծաւորին եւ հարցնել տուաւ թէ Քանտահարի թագաւորը աղջիկ զաւակ ունէ՞ր։ Մեծաւորը պատասխանեց․

— Իմացած եմ որ Քանտահարի արքան աննկարագրելի գեղեցկութեամբ աղջիկ մը ունի։ Ան նշանուած էր Թիւրքեստանի իշխանին հետ որ մեռաւ նշանտուքի ատեն։ Տեսայ անոր դագաղը Թիւրքեստանի ճամբուն վրայ։ Աղջիկը բազմաթիւ անգամներ նշանուեցաւ այդ օրէն ասդին, բայց ամէն անգամուն ալ նշանածը մեռաւ հազիւ քանի մը բառ փոխանակած՝ այդ աղջկան հետ։

Այս պատմութիւնը ապշեցուց զիս եւ միտքս դրի տեսնել այդ աղջիկը։ Փափաքս սաստկացաւ օրէ օր եւ քանի որ գիտէի թէ հայրս պիտի արգիլէր իմ ամուսնութիւնս անոր հետ, որոշեցի առանց իր գիտութեան երթալ այդ աղջկան մօտ։

Անգլ․ թարգմ․ Ժ․ Մ․

(Շար․)

LA BANQUE COMMERCIALE POUR L'EUROPE DU NORD
26, Avenue de l'Opéra, Paris

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿ. 50,000,000 ՖՐ. ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՈՎ

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՎՃԱՐՈՒԱԾ

Կապ ունի ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ (U. R. S. S.) Պետական դրամատան բոլոր մասնաճիւղերուն հետ:

Եթէ կ'ուզէք օգնել Խ. Ս. Հ. Միութեան մէջ բնակող ձեր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, դիմեցէք՝ **BANQUE COMMERCIALE POUR l'EUROPE DU NORD**ի որ «ՏՈՐԳՍԻՆ» (**TORGSIN**) ընկերութեան միակ ներկայացուցիչն է Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Սպանիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի մէջ:

LA BANQUE COMMERCIALE POUR l'EUROPE DU NORD դրամ կը փոխադրէ եւ չէքեր կուտայ Խ. Հ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ բոլոր քաղաքներուն համար:

Փոխադրուած գումարներու փոխարժէքով «ՏՈՐԳՍԻՆ»ի բոլոր վաճառատուններէ կուտան ամենալաւ տեսակէ ապրանքներ, համաձայն գումարը ընդունող անձին ընտրութեան, ամենազեղչուած գիներով որոնք հարիւրին 70 աւելի աժան են քան թէ Ֆրանսայի մէջ:

Ձեր շահը կը պահանջէ որ դիմէք **La Banque Commerciale pour l'Europe du Nord**ի: Անոր փոխադրութեան ծախքերը 3 — 4 անգամ աւելի պակաս են քան թէ կարգ մը գրասենեակներու, որոնք պաշտօնական ներկայացուցիչները չեն «ՏՈՐԳՍԻՆ»ի:

« ՏՈՐԳՍԻՆ »Ի ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ—ԴՐԱՄ ՓՈԽԱԴՐԵԼ, ՉԷՔԵՐ ՀԱՆԵԼ — կ'ընդունուին ԱՄԷՆ ՕՐ, դրամատան գրասենեակներուն մէջ ժամը 9 — 12 եւ 2 —4, իսկ շաբաթ եւ տօն օրերու նախօրեակին ժամը 9 — 12:

Կը յանձնարարուի գաւառներու, ֆրանսական գաղթավայրերու, Պելճիքայի, Սպանիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի մէջ բնակող անձերու որ գործածեն **La Banque Commerciale pour l'Europe du Nord**ի չէք փոսթալը թիւ 436 — 87:

Ինչ որ ալ ըլլայ փոխադրուած գումարը, դրամատան գանձած միջնորդչէքը 5 փրանք է՝ Փարիզի մէջ տրուած չէքերու, եւ 6·50 փրանք՝ դրամական փոխադրութեանց եւ որոշ չափով ծրարներու համար (**colis — Standard**):

Գաւառներէ եղած գործառնութեանց համար կը գանձուի 10 փրանք միջնորդչէք:

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE — **du Planteur au Consommateur**

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւյլն., եւյլն. Թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ հայ նպարավաճառներու եւ ճաշկերոյթներու.

Անգործ՝ բայց աշխատասէր Հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *Թէյերէն:*

դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ՝* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւն թուղթով* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage *եւ* Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գիտցողներու դիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կտրէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբաթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն ալ կարելի է: Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուղթեր օտար երկիրներ բնակողներուն:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տոքթ. Յ. ՏԻՐԱՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ՝ ՄԱՆԿԱՆՑ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

փոխադրուած է **53 Rue du Four 53. Paris (6)**

Métro: St. Sulpice *եւ* **Sèvres, Croix-Rouge**

Tél. LITTRÉ 49 - 23

Maison AGÉDER

վաճառատուն ԱԺՏԷՐ

Gros — **Demi-gros**

67, rue de Cléry. Paris (2) — Tél. Central 48 - 12

Մասնաւոր պատեհութիւն խանութպաններու եւ մարշաններու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ

Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — հիւսուածեղէնի վերաբերեալ ընտիր եւ աժանագին ամէն տեսակ ապրանքներ, *քօմպինէ, ժիւփ, ժիլէ, Փիւլօվէր, Բաշքօլ* եւայլն:

Հայ աշխատականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր նոր մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ: Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու:

Restaurant TÉHÉRAN

33, Rue des Ecoles — ***Métro: St. Michel***

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

Ամէն կիրակի կէս օրուայ ճաշին կը նուագէ Թառիստ *ԺՕՐԺ,* իսկ ամէն Ուրբաթ եւ կիրակի գիշեր՝ պարսկական նուագ:

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ք. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25 ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԱՔ ՄԱՀՈՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

29, Ave. Mac-Mahon. 29 — ***Métro: Etoile***

Սիրուն անակնկալներ, թառ, երգ ու պար

Առաջնակարգ ժազ «Union Jaz de Lido» *ժամը 10էն մինչեւ լոյս*

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔԸ 10 ՖՐԱՆՔ

Պարահանդէս

Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23ին Շաբաթ երեկոյ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

Խ Մ Ե Ց Է Ք Ա Ն Ա Ր Ա Տ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE — Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN — **40, rue Chaponnay. Lyon**

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՃԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)

Métro Bonne Nouvelle — Tél. Provence 95—68

կը կարէ հագուստներ ամենալաւ կերպասներէ սկսեալ 450ֆր.քէն

կերպասին նմոյշը կը տրուի յաճախորդին:

ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN

56, rue Olivier Métra, Paris (20)

Métro: Place des Fêtes — **Tél. Ménil. 64 - 52**

Մասնագէտ՝ մազերու ներկի եւ indefrisableի *40,60* եւ *75* ֆր. ժողովրդական գիներ, խնամուած աշխատանք:

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշտ քովը)

մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ:

Հասցէի փոփոխութիւն

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՌՆԻԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

42 RUE BLANCHE, PARIS (9) — *Մէթրօ՝* **Trinité et Blanche**

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յայտնի աստղագէտ հնդկական **Tamu-Rhos** *որ եկած է Արեւելքէն, համաձայն ձեր ծննդեան թուականին եւ ձեռքի գիծերուն կը գուշակէ ձեր անցեալը, ներկան եւ ապագան: Կուտայ ճիշտ եւ մտերիմ խորհուրդներ ձեր սիրային, ամուսնական կեանքի մասին: Թղթակցութեամբ՝* 10 *ֆրանք: Անձամբ դիմողներու՝ դիմագծերու եւ աստղերու գուշակութեամբ* 15 *ֆրանք:*

Դիմել ժամը 10—12 եւ 2—7, Mr. Tamu-Rhos

26 Rue St. Placide, Paris (6) — **Մէթրօ՝ Vaneau**

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

J U R I S C O N S U L T E

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ **certificats de coutumes**ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

Magasin: 11bis Ave. Victor Hugo, Paris (16). Bureau: 75 Ave. Niel, Paris (17).

ԳՈՒՇԱԿՈՒՀԻ

Տիկ. ՄԱՐԻԱ ՋԻՆԻ

Դիմել ամէն օր (Կիրակին մէջը) ժ. 3-7 *բացի Երկ.: 62,* **rue de Rochefoucauld.** *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ: Մէթրօ՝* **Pigalle:**

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ Օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ [illegible]ուններու մէջ: դիմել *Յառաջի* փարչութեան:

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme :-: PARIS (13e)

BANQUE de CRÉDIT MUTUEL

68, RUE DES ARCHIVES, PARIS (3)

Tél. Turbigo 85 – 62 — **Ch. P. 1661 – 63**

Toutes Opérations de Banques
Transfert de Fonds en Russie
par
TORGSIN

Frais de chèque pour transferts
5 frs. pour transfert de Paris
10frs. pour transfert de Province

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ **TORGSIN**Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

Փոխադրութեան համար չէքի ծախք
Փարիզի համար 5 ֆր.
Գաւառի համար 10 ֆր.

ԾԱԽՈՒԻ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

56bis Avenue du Président Wilson. Pré St.-Gervais. Métro: Porte des Lilas

*Porte des Lilas*էն 3 *վայրկեան հեռաւորութեամբ վերաշինեալ պողոտային վրայ հաստատուած նպարավաճառատունս պարտադիր մեկնումի պատճառով ծախու է խիստ դիւրամատչելի պայմաններով:*

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas 6

(**Buttes Chaumont**ի *պարտէզէն* **25** *մեթր հեռու*)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ **Belleville et Simon Bolivar,** *Հանրակառք՝ թիւ* 5, 26:

Օթօպիւս՝ **N. BF. BN.**

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդր. ջեռուցիչ:*

13 *rue Pierre Curie.* K. *Bicètre. Métro: Porte d'Italie.*

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS ( ) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՌԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը *9 - 12* եւ կէս օրէ վերջ 2էն [illegible]

կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 — **Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est**

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական ամէն տեսակի հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն, ֆրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կանացի հիւանդութիւններ:

Բժշկումը կը կատարուի, X անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեկտրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Քուրօն՝ սկսած 100 *ֆրանքէն, պրիճ՝ ամերիկեան սիստէմով:*

Արժէքները շատ մատչելի. Մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու:

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 *եւ* 3—8: *Կիրակի եւ տօն օրերը՝* 9—4:

Տոքթ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ եւ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ

հ ի ւ ա ն դ ու թ ե ա ն ց

Bld. de Clichy, Paris. — Métro Pigalle — Tél. Marcadet **76-65**

Հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, *Կիրակի եւ տօն օրեր* 10—12: *Առաւօտները ժամադրութեամբ:*

ԲՈՒՐԴԵՐ

Կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար:

Միշտ պատրաստ ունինք 50,000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ *2)28, 3)28, 2)32, 2)36, 2)40* (grosse laine):

Դիմել՝ **DOERFLINGER**

31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet

Մասնաւոր բուրդ լոգանքի հագուստնեկու համար: Շրջուն վաճառորդներու համար բուրդէ կծիկներ: Գաւառէն եկած ապսպրանքները կը ղրկուին ապսպրանքներու ստացման օրը:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

14 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2345 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴՊՐԱՑ ԵՒ ՓԱՐԻՍԵՑԻՈՑ...

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը չարաթ օր, 11 նոյեմբեր – գինադադա՛ր — կարգ մը հարցումներ կ'ուղղէ «Դաշնակցութեան Ղեկավար Մարմնին»:

Երկու սիւնակի վրայ փռուած այս գրութեան մէջ, ռամկավար պաշտօնաթերթը զանազան պարբերութիւններ քաղելով Դաշնակցական թերթերէն, կը թոթովէ անմեղունա՛կ չեչոտով մը.

— « Ի՞նչի կ'ակնարկեն այդ յատկանշական բառերը, որ հանդիպելով քանի մը ամիսներու երկու հայաշատ կեդրոններու — Արէնքի եւ Պէյրութի — մէջ գործուած սպանութիւններու եւ տեղ – տեղ պատահած ծեծի դէպքերուն՝ անկարելի չէ որ հոգեկան հաղորդակցութեան կապ մը թելադրեն մամուլի գործածած այդ բառերուն եւ հնչեցուցած ազդարարութիւններուն ու այդ կատարուած իրողութիւններուն միջեւ:

Հայ հասարակութիւնը իրաւունք ունի ակնկալելու եւ պահանջելու, որ հրապարակային բացատրութեամբ մը պարզէք ձեր դիրքը գաղութները վրդովող այս իրողութիւններուն հանդէպ այն պահուն, ուր ձեր կուսակցութեան անունով հրատարակուած թերթերը յայտնապէս մամուլէն եւ քաղաքակիրթ միջոցներէն դուրս « *Հաշիւ մաքրելու* » սպառնալիք կը կարդան, « *ինքնապաշտպանութեան* », « *յարձակում* »ի, « *բաշեր չցնցելու մաղթանք* »ի եւ « *կարգապահութեան* » ծպտումին տակ:

Դաւք բացատրութիւն մը կը պարտիք այս հասարակութեան: Ձեր լռութիւնը պիտի ըլլայ անբացատրելի խորհրդաւորութիւն մը:

Ձեզ լսելէ ետք՝ ունինք մեր ըսելիքը »: (*Ապագայ*, 11 նոյ.):

Զուեննալով իրենց փնտռած պաշտօնական հանդամանքը, ի հարկէ մեզի չիյնար պատասխանել յանուն «Դաշնակցութեան Ղեկավար Մարմնին»: (Անուն չունի՞ այդ Մարմինը...):

Բայց, իբրեւ մէկ ներկայացուցիչը դաշնակցական մամուլին, պարտականութիւն կը սեպենք մեր կարգին ուղղել շարք մը հարցումներ, որոնք պիտի օգնեն լուսաբանելու եթէ ոչ մեր դրացի դպիրներն ու փարիսեցիները, գոնէ այն հասարակութիւնը որ հայերէն թերթ կը կարդայ:

Միջանկեալ ըսենք թէ՝ ռամկավար պաշտօնաթերթը « Յառաջ »էն ալ զատեր է զանազան բառեր եւ նախադասութիւններ, կրուած իմաստը տալու համար: Մինչդեռ, եթէ բարեհաճէր նոյնութեամբ արտատպել, օրինակ, նոյ. 3ի խմբագրականը, լիովին լուսաբանուած պիտի ըլլար գոնէ իր ընթերցողները:

×

Ձեզի՛ է մեր խօսքը, Տիար առենապետ եւ յարգոյ անդամներ Ռ. Ա. կուսակցութեան Կեդր. Վարչութեան:

Բարեհաճեցէք միասին կարդալ եւ լուսաբանել: (Օրինակները կ'ընտրենք պատահաբար).—

1.— « Բայց այս փախուստին մէջ ամէնէն ուշագրաւը Դաշնակցական թերթերու ցուցադրած ներքին հրճուանքն է: Աւելորդ է ըսել թէ այն յուզումը զոր անոնք կը ցուցնեն այս նոր « աղէտ »ին շուրջ, կեղծ է եւ նենգ:

«... Առնենք անգամ մը այսպիսի «արտագաղթեր» պէտք են, որպէսզի Դաշնակցութեան ղեկավարները նոր ներշնչում ստանան, նոր դրամագլուխ մը՝ պայքարի նոր ճակատ մը յարդարելու համար»: (*Ապագայ*, 13 սեպտ.):

2.— «Դաշնակցութեան այս պայքարը կուսակցական պայքար է, բայց ուղղուած է ոչ ռամկավար – ազատական կուսակցութեան եւ ոչ ալ Ցուսիկ կամ Լեւոն եպիսկոպոսներու դէմ, ԱՅԼ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԵՒ ԱՆՈՐ ՆԵՐԿԱՅ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ԴԷՄ»: (*Նոյն թիւէն, խմբագրական*):

3.— « Եթէ մենք գիտնայինք թէ գաղութին առանց վնասելու կրնայինք չափուիլ մեր հակառակորդին հետ որպէս թէ մեր սեփական տան մէջ եղած ըլլայինք, այն ատեն ուժը կ'ըլլար մեր իրաւարարը: Ու այն ատեն կը տեսնէին մեր հակառակորդները թէ՝ մեր կողմէն եթէ մէկ հոգի իյնայ, իրենցմէ կրնայ տասը իյնալ »:(*Արեւ*, 9 օգոստոս 1933):

4.— « Պէտք է գիտնան որ, այլեւս բաժակը լեցուած է եւ զզուշանան հին յեղափոխականը արթնցնելու մեր մէջ»: (*Արեւ*, 21 հոկտ.):

5.— « Կարմիր Սուլթաններու դէմ դնել գիտցած ենք, հիմա մեր այս պզտիկ բռնապետներէ՞ն պիտի վախնանք»: (Միհրան Տամատեան, յանուն Ռ.Ա. կուսակցութեան: *Արեւ*, 21 հոկտ.):

6.— « Ճեմարաններ բացած են եւ ոճրագործներ կը պատրաստեն մեր թանկագին զաւակները մեռցնելու համար: Այդ որջերը մաքրելու համար միահամուռ պիտի բողոքենք ուր որ պէտք է»: (Կ'արտատպենք « Յուսաբեր »էն, 24 հոկտ.):

7.— « Պիւրոյական Դաշնակցութեան ներկայ Հայաստանի դէմ հակառակութեան հիմը թրքական քաղաքականութիւնն է: Պիւրոյականներուն երազն է Թուրքին օգնութեամբ եւ իրենց պէս բախտախնդիր կովկասեան վրացի, թուրք եւ թաթար տարրերու հետ գործակցութեամբ, կռուիլ խորհրդային կարգերու զօրքին տակ Ռուսիոյ դէմ»: (*Պայքար*, խմբագրական հոկտ. 27ի):

8.— « Գրուած է եւ շարունակ նոր իրողութիւններով կը հաստատուի թէ Թուրքերու եւ պիւրոյական՝ Դաշնակցութեան զգացումները ու գործերը յար եւ նման են եւ իրարու կը յարմարին միշտ»: (*Պայքար*, 28 հոկտ.):

Ինչպէս ըսինք, պատահաբար կը քաղենք այս գոհարները, վերջին ամիսներու թերթերէն:

Եթէ տրամադրելի քարտուղար մը ունենայինք, դժուար չէր հատընտիր հաւաքածոյ մը կազմել, ի պէտս զարգացելոց:

Արդ, լուսաբանեցէք, եթէ կը հաճիք:

Մեր մամուլը, իւրաքանչիւր տողը եւ բառը գրած ատեն, կը մտածէ արարք մը, երեւոյթ մը:

Օրինակ, « Յառաջ »ը ամէն անգամ որ հարկադրուած է զգաստութեան հրաւէր ուղղել, ներկայացուցած է մէկէ աւելի պարագաներ: Ոչ միայն ռամկավարներու, այլեւ իրենց սրտակից Հօկերու, «Դաշտերզոհպաշտպ»ներու եւ «միացեալ ճակատ»ի գոյնզգոյն ապետներուն խօսքերէն եւ գործերէն: (Բաւէ՞ր ժողովին ոսթիւ չէ՞ր որ հայերէն եւ փրանսերէն բանաձեւ քուէարկուեցաւ, պահանջելու համար Դաշնակցութեան լուծումը եւ անոր «չէֆ»երուն արտաքսումը՝ Ֆրանսայէն):

Մենք չպիտի սպասենք ձեր պատասխանին, խօսելու համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԵՍԱԿԷՏ ՄԸ

»»».«««

Երկու դիւրազգած հայրենակիցներ նամակ գրեցին « Յառաջ »ին, հրապարակաւ բողոքելու համար շարժանկարներու մէջ երբեմն մեր հասցէին ուղղուած նախատինքներուն դէմ:

Գովելի է իրենց հայրենասիրութիւնը, բայց քիչ մը չափազանցուած կը գտնեմ:

×

— Հայերը ուտել չեն գիտեր, ըսեր է դերասանուհին:

Սովորական քաշքշուք մը որ եթէ բոլորովին ճշմարիտ ալ չէ, գոնէ ճշմարտանման է:

Հաւանաբար այդ շարժանկարին պատմութեան հեղինակը գտնուած է հայկական ճաշարանի մը մէջ եւ տեսած է կարգ մը տգեղութիւններ:

Ես կը կարծեմ թէ, ինչ ձեւով ալ ըսուած ըլլայ այդ անհամ խօսքը, մեր ազգային արժանապատուութիւնը վիրաւորելու հանգամանք չունի: Այդ կարգի ակնարկներ կ'ըլլան բոլոր ազգերուն, մասնաւորապէս ամերիկեան շարժանկարներու մէջ: Այնտեղ Ֆրանսացին կամ Իտալացին կը խօսի ոտքով – ձեռքով, դանակը բերանը կը տանի, իսկ անձեռոցը կը փաթթէ ... վզին:

Հապա ի՛նչպէս կը քաշքշեն պալքանեան երկիրները: Եւ սակայն, դիւանագիտական յարաբերութիւնները չեն խզուիր...

Ինչ կը վերաբերի « գող » եւ «աւազակ » ածականներուն, դարձեալ աւելորդ է փրփրիլ: Թող Հայուն մէկն ալ ալ գող աւազակ ըլլայ... շարժանկարի վարագոյրին վրայ: Դեռ անդին ունինք երեսուն միլիոնէն աւելի պատուաւոր ու պատուական Հայեր: Հաբիւր շարժանկար պէտք է տեսնել, մէկ հատ հայ գողի հանդիպելու համար.. մինչդեռ մնացած բոլոր շարժանկարներուն գողերն ու աւազակները ամէն բան են բացի Հայէն...

Եթէ մեր այսօրուան պայմաններուն մէջ տրամադրութիւն ունենայինք « ջուրը ջաղացքը տանելէն ետք, ջախջախը փնտռելու», այն ատեն պէտք է պաշտօնապէս բողոքէինք այն գիրքերուն, շարժանկարներուն, թերթերուն եւ թատերգութիւններուն դէմ որոնք կատակի կամ քաշքշուքի նիւթ կ'ընեն մեր տառապանքը:

— Քու դրամիդ պէտք չունիմ, անօթի Հայերուն նետէ, պոռաց անգամ մը դերասանուհին:

Ընդվզեցուցիչ է, իսկապէս, երբ հեղինակն ու դերասանը կը խաղան ժողովուրդի մը ողբերգութեան հետ:

Կրնանք նոյնպէս բողոքել, երբ մեզ այլապէս կ'անարգեն, կը նախատեն:

— Հայերը ոչխարի պէս ջարդուեցան.

— Հայերը առեւտուրի մէջ ստախօս ու խաբեբայ են.

— Հայերը Թուրքերուն ազնուութիւնը չունին.

— Հայերը Ասորիներուն պէս համակրելի չեն:

— Հայերը Թուրքերէն սերած են:

— Հայերը այսպէս, Հայերը այնպէս...

Քիչ մը փիլիսոփայութեամբ նայինք սովորական կատակներուն, բայց բողոքենք, երբ լրջօրէն կը վիրաւորեն մեզ:

ԺԻՐԱՅՐ

« ՉՄՈՌՆԱՆՔ »

Վալա Նուրէտտին պէյ *Հէր կիւնի* մէջ խորհրդային կրթական գործավար Պուպնովէն կը խնդրէ չմոռնալ ասկէ առաջ իրեն եղած երկու խնդրանքները.— Առաջին՝ արտօնել որ թուրքերէն թերթերը Ռուսիա դրկուին եւ այնտեղի թուրք թերթերն ալ՝ Թուրքիա: Երկրորդ՝ միօրինակ այբբեն մը ընդունիլ Ռուսիոյ Թուրքերուն համար, փոխանակ զատ զատ այբբենի, ինչպէս է ներկայիս:

Ցօդուածագիրը յետոյ համալսարանի ուսանողներուն եւ բոլոր թուրք մըտաւորականներուն կը թելադրէ երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը դրկել խորհրդային գործավարին մօտ, այդ խնդրանքները կրկնելու համար:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԻԹԼԵՐԻ ՋԱԽՋԱԽԻՉ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

43,464,420 քուէարկուներէն 40,618,147ը պատասխանեցին — «Այո՛»

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՑԱՆԿԸ ՇԱՀԵՑԱՒ 39,655,288 ՁԱՅՆ

Կիրակի օր, 12 նոյեմբեր, տեղի ունեցաւ Գերմանիոյ հանրաքուէն՝ կառավարութեան քաղաքականութեան մասին, եւ խորհրդարանին ընտրութիւնը:

Ինչպէս կը նախատեսուէր, արդիւնքը եղաւ ջախջախիչ յաղթանակ մը Հիթլերի համար: Ներկայ պայմաններուն մէջ, ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ:

Հիթլերի առաջարկած քաղաքականութեան համար — «այո» կամ «ոչ» — մասնակցած էին 43,464, 420 հոգի, որոնց 40,618,137ը պատասխանած էին «այո»: Կը նշանակէ՝ հարիւրին 93.4: «Ոչ» պատասխանած էին 2,055,363 հոգի, այսինքն հարիւրին 4.7: Չեղեալ համարուեցան 790,910 քուէներ,— հարիւրին 1.9:

Խորհրդարանին ընտրութեանց մասնակցած են 43,007,577 հոգի: Կառավարական ցանկը շահած է 39,655,288 ձայն այսինքն հարիւրին 92:

Որ եւ է մեկնութեան չի կարօտիր այս արդիւնքը: Ինչպէս կը տեսնուի, հանրաքուէն իբր մէկ միլիոն ձայն աւելի կը ներկայացնէ Րայխստակի ընտրութեանց քուէներուն վրայ: Կը նշանակէ թէ՝ իրաւունքներու հաւասարութեան խնդիրը ամէն բանէ վեր կը մնայ Գերմանացիներուն համար:

Այս քուէարկութեանց առթիւ, արտակարգ տեսարան մը կը ներկայացնէր մասնաւորապէս Պերլինը: Անհամար յայտարարութիւններ փակցուած էին պատերուն վրայ, բազմաձեւ նշանախօսքերով:

— « *Գերմանիան ոչ ոքի կը սպառնայ: Հիթլերի հետ՝ ընդդէմ աշխարհի խելագար զինարշաւին:*

— *Այլեւս չենք կրնար ընդունիլ անպատուաբեր դաշնագիրներ:*

Բոլոր թերթերուն ճակատը կ'երեւային հատուածներ՝ Հիթլերի վերջին մէկ ճառէն.

— « *Եւ ես կը խնդրեմ ձեզմէ (առաջին անգամն ըլլալով կեանքիս մէջ), ինծի տուէք ձեր ձայնը: Մենք երբեք ձայն մուրացած չենք: Այս անգամ կը խնդրեմ որ տաք ո՛չ թէ ինծի, այլ գերման ժողովուրդին համար: Դէպի քուէտուփերը քաշեցէք ձեր հայրենակիցներէն իւրաքանչիւրը, որպէսզի ձեզի հետ մէկտեղ վճռէ իր եւ իր զաւակներուն ապագան: Տասնըչորս տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, մեզի տուէք ձեր ձայնը, իրաւունքներու հաւասարութեան, պատիւի եւ ճշմարիտ խաղաղութեան «այո»ն: Եւ տուէք այդ ձայնը նաեւ նոր խորհրդարանին համար, որ երաշխաւորը պիտի ըլլայ այդ քաղաքականութեան, որովհետեւ, կարելի չէ տնտեսապէս փրկել ժողովուրդ մը, եթէ ան կը կործանի բարոյապէս եւ քաղաքականապէս* »:

Առտուն ժամը 7.30ին, Պերլինի եւ գերմանական բոլոր քաղաքներու բնակիչները արթնցան մանուկներու երգերով: Վեցէն 12 տարեկան մանուկներ, զինուորական կարգով շարուած էին իւրաքանչիւր փողոցի բերանը, եւ կ'երգէին կամ կ'արտասանէին, քուէ պահանջելով: Գլխաւոր նշանախօսքն էր — «Մէկ ժողովուրդ, մէկ առաջնորդ, մէկ այո»: Մանուկները կը յիշեցնէին թէ քուէարկելը իրաւունք մը, միեւնոյն ատեն պարտականութիւն մըն է, եւ կը զարնէին թմբուկը, ման գալով փողոցէ փողոց:

Պաշտօնական անձերն ալ քուէարկութեանց մասնակցեցան հանդիսաւոր արարողութիւններով: Մարաջախտ Հինտէնպուրկ իր քուէն ձգեց անձամբ, ժամը 9.30ին: Յետոյ, կարգով, Պ. Պ. Կէօպէլս, Ֆոն Նէօրաթ, Ֆոն Փափէն եւ միւսները: Հիթլէր իր քուէն ձգեց Պերլինի մէկ բանուորական արուարձանին մէջ: Կլոր հաշուով, հանրաքուէն շահեցաւ ձայներու հարիւրին 97ը, իսկ խորհրդարանը՝ 95ը, ինչ որ երբեք տեսնուած չէ Գերմանիոյ մէջ: Քուէարկութեան մասնակցեցան նաեւ քաղաքական յանցաւորները, որոնք խծկուած են կեդրոնացման բանակատեղիներու մէջ: Մասնակցեցան, նաեւ, արտասահմանի Գերմանացիները: Կեդրոնական Իտալիայէն հազարի չափ Գերմանացիները Չիվիթա Վէքքիայէն շոգենաւ նստելով, ծովուն բացերը ելան եւ այնտեղ կատարեցին քուէարկութիւնը: Զուիցերիոյ սահմանամերձ քաղաքի մը Գերմանացիները ինքնաշարժներով Գերմանիա մտան, քուէները ձգեցին եւ վերադարձան:

300,000 ՀՐԵԱՆԵՐ ԴԷՊԻ ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

«Թան» կը գրէ թէ հրեայ գաղթականներու տեղաւորման ընկերութիւնը որուն կեդրոնը կը գտնուի Լոնտոնի մէջ, կը շարունակէ բանակցութիւնները, 300,000 գաղթականներ հաստատելու համար Թուրքիոյ մէջ: Եթէ Թուրքիա չափազանց գտնէ այս թիւը, ընկերութիւնը զայն պիտի իջեցնէ 100,000ի, մէջն ըլլալով գիտնականներ եւ դրամատէրներ:

Թուրքիոյ պատասխանին կը սպասուի նոյեմբերի վերջը:

⁂ Պոլսոյ վերջին թղթաբերով հասած թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Գերմանիայէն վտարուած հրեայ մտաւորականները Անգլիոյ միջոցաւ Թուրք կառավարութեան դիմած էին, Թուրքիոյ որոշած տեղերուն մէջ մինչեւ երեք տարի ձրիաբար աշխատելու եւ անկէ վերջ Թրքահպատակ ըլլալու յանձնառութեամբ: Այս դիմումը կատարողներուն մէջ կան 15 յայտնի փրոֆէսօրներ եւ 40ի չափ բժիշկներ: Առաջարկը կը քննուի կառավարութեան կողմէ:

Միւս կողմէ, զանազան դիմումներ կատարուած են 1000 — 1200 գերման Հրեաներու կողմէ, Թուրքիա տեղաւորուելու համար: Այս դիմումը կատարողներուն մէջ կան ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերու մէջ փորձառու եւ մասնագէտ անձեր ու դրամատէրներ:

Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Էնկիւրիի իրաւաբանական համալսարանի վկայականներու բաշխման առթիւ, Ըսմէթ փաշա ճառ մը խօսեցաւ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին, շեշտելով.

— « Մեր հետապնդած քաղաքականութեան էական գիծերը կարելի է ամփոփել երկու բառի մէջ,— « խաղաղութիւն երկրին մէջ, խաղաղութիւն աշ-

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ԵՊԻՍԿ. ԼԻՈՆ ԿՈՒԳԱՅ

Ֆիլիպէի քարոզիչ Երուանդ եպիսկ. Փէրտահճեան, էջմիածնի Հոգեւոր խորհուրդին կողմէ ստացած հրահանգին համաձայն, Լիոն կուգայ՝ համայնքին ներքին վէճերը լուծելու համար:

Փէրտահճեան եպիսկ. անցեալ ուրբաթ մեկնած է Ֆիլիպէէն, քանի մը օր Սոֆիա մնալէ վերջ Լիոն անցնելու համար:

ՌՈՒՍ ՀԻՒՐԵՐԸ ՄԵԿՆԵՑԱՆ

Հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ Թուրքիա դրկուած խորհրդային պատուիրակութիւնը վերադարձաւ Մոսկուա, փառաւոր ցոյցերէ յետոյ, Հիւրերը վերջին անգամ այցելեցին Իզմիր եւ Տարտանէլ: Պոլսէն մեկնելէ առաջ, Պ. Վորոշիլով յայտարարեց թէ Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ գործակցութիւնը երբեք այսքան սերտ չէր եղած եւ թէ այս վիճակը ոչ միայն պիտի նպաստէ պատերազմը խափանելու, այլեւ պիտի ապացուցանէ խաղաղութեան բոլոր առաւելութիւնները: Իզմիր քաղաքը պատուակալ քաղաքացի հռչակեց Վորոշիլովը:

ՆԱՏԻՐ ՇԱՀԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ՅԵՏՈՅ

Նոր լուրերու համաձայն, Նատիր Շահին ահաբեկիչը արքայական պարտէզը մտած է մուրացիկի կերպարանքով:

Կացութիւնը անստոյգ է եւ կը վախցուի որ նոր թագաւորն ալ սպաննուի: Հնդկաստանի թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս սպանութեան, եւ կ'ենթադրեն թէ հաւանական է որ գահընկէց Ամանուլլահը վերադառնայ, աջակցութեամբ խորհրդային Միութեան:

⁂ Ռիւթէրի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ նոր կարծիքի մը համաձայն, Շահին սպանութիւնը վրէժն է Զոր. Ղուլամ Նապի խանի որ մէկ տարի առաջ գլխատուեցաւ թագաւորին հրամանով: Ղուլամ Նապի, որ կը պատկանի Ամանուլլահի հաւատարիմ ընտանիքին՝ Շարքի, Նատիր շահէն ներում ստացաւ, Ամանուլլահի անկումէն յետոյ: Սակայն, ատեն մը վերջը վերսկսաւ իր դաւերը: Ձերբակալուելով եւ իր յանցանքը խոստովանելով, անմիջապէս մահուան դատապարտուեցաւ:

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄ ... ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ԱՌԹԻՒ

»»».«««

Գոնէ մէկ ընտանիքի համար փորձանք եղաւ ազգային վիճակահանութիւնը:

Պետական համեստ պաշտօնեայ մը, Ժոռժ Կոափէն, որ ամուսնացած է քսան տարիէ ի վեր, երանաւէտ կեանք մը անցընելով, իրիկուն մը տուն կ'երթայ եւ կ'աւետէ կնոջը.

— Աղուորս, այսօր կրցայ վիճակահանութեան տոմսակ մը գնել, հարիւր ֆրանքի պաշտօնական գնով: Աղօթէ որ շահինք:

— Ի՞նչ կ'ըսես: Ամէն մարդ տոմսակ կը փնտռէ աւելին վճարելով: Ահա մեր դրացին որ պատրաստ է 150 ֆրանք վճարելու: Անոր ծախենք մեր տոմսակը, եւ վստահ կրնանք ըլլալ որ բան մը շահած ենք վիճակահանութենէն:

Ամուսինը կ'ընդդիմանայ, կինը կը յամառի, եւ, առաջին անգամ ըլլալով, լեղի խօսքեր կը փոխանակեն: Վերջապէս կինը կը յաղթէ եւ տոմսակը հարեւանին կը ծախեն 150 ֆրանքի:

Նոյեմբեր 8ի առտուն, Պ. Կոափէն թերթերը թղթատած ատեն, կը տեսնէ որ իր ծախած տոմսակը շահեր է... 50,000 ֆրանք: Վրան մարելիք կուգայ: Դրացին ալ կը հաստատէ: Էրիկ – կնիկ, կուտան – կ'առնեն – «*ա*պո՛ւշ», « աւանա՛կ »:

Եւ ամուսինը շունչը կ'առնէ դատարան, ամուսնալուծում պահանջելով:

Դժբախտաբար թէ բարեբախտաբար, քաղաքային օրէնքը նախատեսած չէ այս պարագան,— ամուսնալուծում՝ վիճակահանութեան առթիւ...

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

Գ.

Եթէ ոչ որակով, բայց գոնէ քանակով՝ ամենամեծ աճումը ունեցած են, աշակերտական համագործակցականները, Ռուսիոյ մէջ, յեղափոխութենէն առաջ, բայց մանաւանդ անկէ վերջ: Անոնցմով հետաքրքրուեցան, մասնաւորապէս պատերազմի ընթացքին, երբ ուտեստեղէնի յատուկ նիւթերու եւ գործնական նիւթերու գինները սղեցին:

1916ի ընթացքին, Թոմսքի (Սիպերիա) առեւտրական վարժարանի կողքին կազմակերպուեցաւ աշակերտական համագործակցական մը: Անոր նպատակն էր աշակերտները մղել փոխադարձ օգնութեան ինչպէս եւ՝ աշակերտներուն հնարաւորութիւն տալ դպրոցական պիտոյքները հայթայթելու նպաստաւոր գիներով: Համագործակցանին գլուխը կար հաստատութեան աշակերտներէն կազմուած վարչութիւն մը: Համագործակցականը կը համրէր 90 անդամներ: Զուտ յաւելումը կը յատկացուէր վարժարանի գրադարանին գրքեր մատակարարելու համար կազմուած ֆոնտին: Քուպանի նահանգին Իլսքոյէ գիւղին մէջ, 150 նախակրթարանական անդամներով աշակերտական համագործակցական մը կազմուեցաւ: Բացուեցաւ խանութ մը ուր կը ծախուէին տետրակներ, մելան, թուղթ, մատիտ եւ այլ դպրոցական առարկաներ: Հետաքրքրական է որ տարիքոտ մարդիկ եւս շահագրգռուեցան աշակերտական համագործակցականով, պարզ այն պատճառով որ համագործակցականի ապրանքները աւելի աժան էին ու աւելի ընտիր, քան մասնաւոր վաճառականներունը:

Նման ուրիշ համագործակցական մը բացուեցաւ Մայկոբ քաղաքին մէջ (դարձեալ Քուպանի նահանգ) «Նոր ձգտումներ» անունով: Համագործակցականին գլուխը կանգնած էին վարչութիւնն ու քննիչ մարմինը, ընտրուած՝ աշակերտներէն: Տղաքը չատ լրջօրէն ըմբռնած էին իրենց պարտականութիւնը եւ համագործակցականը ունէր հաստատ եկամուտներ: Ամբողջ հասոյթը կ'երթար «Տղաքը տղոց համար» կոմիտէին:

Պոպրիքով գիւղին մէջ, Սեմէրէչէնսքի շրջակայքը, կը կազմակերպուի աշակերտական համագործակցական մը՝ «աշակերտներու սպառողական ընկերութիւն» անունով: Անդամական տուրքն էր 10 կոպէկ: Այդ դրամներով ստեղծուեցաւ համագործակցական խանութ մը: Վարչութիւնը կը բաղկանար երեք աշակերտներէ եւ ուսուցչուհիէ մը, իսկ յանձնախումբը՝ երկու ուսուցչուհիներէ եւ քահանայէն:

Բոլոր այս համագործակցականները ծնունդ կ'առնէին աշակերտներուն նախաձեռնութեամբ, որոնք կը քաջալերուէին «համագործակցական»ի շուրջ վարժարանին մէջ ուսուցիչներու կողմէ եղած բանախօսութիւններէն: Երբեմն նախաձեռնութիւնը կուգար ուսուցչական մարմինէն: Այսպէս Զերնաթքովաք գիւղին մէջ (Փոտոլսքա նահանգ) ուսուցիչը կը նկատէ որ տղաքը մեծ ախորժակով «վաճառականներ» կը խաղան: Ան կը սկսի անոնց պարզել համագործակցականի տարրական գիտելիքները եւ քիչ յետոյ կը հիմնէ աշակերտական համագործակցական մը:

Համագործակցականի վարչութեան մէջ կը մտնեն երեք աշակերտներ եւ ուսուցչուհի մը: 5 ամսուան գործունէութենէ վերջ, համագործակցականի գումարը կը հասնէր 5 րուբլի 95 կոպէկի:

Նման համգործակցականի մը հիմնադիրը, որ մանկավարժ մըն էր, Քուպանի շրջանի նախակրթարանի ուսուցիչներու համագումարին զեկուցում մը տուաւ 1917ին՝ իր համագործակցականի մասին: Դասի ժամերուն ան իր աշակերտներուն պարզած է համագործակցականի հիմնական գաղափարները ու անոնց առաջարկած է հիմնել աշակերտական համագործակցական մը: 150 աշակերտներ արձագանգ տուած են իր կոչին:

1917ի յունուարին կազմուեցաւ համագործակցական մը՝ «ինքնօգնութիւն» անունով: Ան աշակերտներուն կը վաճառէր դպրոցական սովորական պիտոյքներ: Փորձը մեծ արդիւնք տըւաւ: Համագործակցականի պատրաստը տարուան վերջաւորութեան հասած էր 10 րուբլի 5 կոպէկի: Իր հիմնումէն երեք տարի վերջ, աշակերտական համագործակցականը ունէր 84 րուբլի եւ 35 կոպէկ, որ, ընդհ. ժողովի որոշումով «Տղաքը՝ տղոց համար» կոմիտէին յանձնուեցաւ:

Ժամանակի ընթացքին, աշակերտական համագործակցականները այնքան մեծ նշանակութիւն ստացան որ իբրեւ անդամ մտան տեղւոյն արտադրողական համագործակցականներուն մէջ. Այսպէս, օրինակ, «Մեղու» աշակերտական համագործակցականը՝ Պաթալփաշինսքի մէջ (Քուպան): Ան հիմնուեցաւ 1915ին՝ ուսուցիչ Թուրովի ղեկավարութեամբ, որ մեծ բարեկամ մըն էր տղոց: 1917ին, այս համագործակցականը իր հաշւոյն գնեց մեղուի փեթակ մը եւ փոքրիկ պարտէզ մը, ուր գետնախնձոր տնկեցին: Փեթակն ու պարտէզը կը խնամուէին տղոց կողմէ՝ ուսուցչական մարմնի ղեկավարութեամբ: Արդիւնքը գլեց անցաւ բոլոր նախատեսութիւնները: Հակառակ անոր որ աշակերտական համագործակցականը իր արտադրութիւնները շուկային գիներու կիսովը կը վաճառէր, ունեցաւ 217 րուբլի շահ որ գործածուեցաւ գրքերու եւ աղքատ տղոց համար գրենական պիտոյքներու գնման: 1916ի վերջաւորութեան, այդ աշակերտական համագործակցականը կը համրէր 118 անդամներ, 10—15 տարեկան մանչեր ու աղջիկներ: Անոր դրամագլուխը կը հասնէր 187 րուբլի:

Սովետ կառավարութեան կողմէ 1923ին սկսաւ աշակերտական համագործակցականներու կազմակերպումը, երբ այդ կառավարութիւնը այլ եւս չէր գոհանար զինուորական համայնավարութեամբ եւ պետական ընկերվարութեամբ: 1923 նոյեմբերի ընթացքին, ազգային կրթութեան Մոսկուայի բաժանմունքի երկրորդ փորձառական վարժարանին կողքին հիմնուեցաւ աշակերտական համագործակցական մը: Աշակերտներու ընդհ. ժողովին մէջ ընտրուեցաւ վարչութիւնը, որ կը բաղկանար նախագահէ մը, հաշուակալէ մը, գոյքապահէ մը եւ քննիչ յանձնախումբէ: Անդամական վճարումը որոշուեցաւ 100 րուբլի (3 ոսկի կոպէկ): Արձանագրուեցան 47 անդամներ: Քիչ դրամ հաւաքուեցաւ ու անբաւարար եկաւ անհրաժեշտ առարկաներու գնման: Դպրոցէն 2000 րուբլի փոխ առին: Նախ՝ ապրանքներուն գնումը կատարեցին աշակերտները՝ իրենց ուսուցչուհիին ընկերակցութեամբ, աւելի վերջ առանձին կատարեցին: Համագործակցականը կը ծախէր տետրակներ, քանակներ, թուղթ, կաղամար, եւ նման ուրիշ առարկաներ: Ապրանքները կը գնէին ազգային կրթութեան Մոսկուայի բաժանմունքէն: Համագործակցականը կազմուեցաւ որպէսզի աշակերտները չուկայ կամ մասնաւոր առեւտրականի քով չերթան, ուր, համաձայն աշակերտներու խօսքերուն, զիրենք կը խաբէին, կ'ուզէին բարձր գիներ եւ կուտային վար ապրանքներ:

Դպրոցին մէջ կը կազմակերպուին, յաճախ, ընկերակցութիւններ, համագործակցական նախադիծերով: Առողջապահական սովորական ընկերակցութիւնը իր գործունէութիւնը ընդարձակեց դպրոցէն ներս: Աթոռահիւսութեան ընկերակցութեան մէջ երեւան կուգայ աշակերտներուն կառուցողական ներքին մղումը: Ընկերակցութիւնը կը հայթայթէ դասարանին պէտք եղածները ու կը պատրաստէ մարզական առարկաներ:

Տրամաթիք ընկերակցութիւնը կ'աշխատի իր գործերու բեմադրութեան: Տղաքը հաւաքաբար կը պատրաստեն նիւթ մը, — յաճախ զայն կ'առնեն իրենց դպրոցական կեանքէն, եւ կամ շրջապատէն: Այսպէս, օրինակ, անոնք տեղեկութիւններ հաւաքեցին բնուորներէն՝ անոնց նախայեղափոխական շրջանի վիճակի մասին: Ցետոյ, հաւաքուած նիւթը հիմ ունենալով, պատրաստեցին փոքրիկ փիէսներ:

Նախապատմական ազգերու մշակոյթի ուսումնասիրութեան յատուկ սովորական ընկերակցութիւնը կ'աշխատի միայն ամառը: Աշակերտները կը զբաղին հմայեկներով, զոհեր կը մատուցանեն աստուածներուն եւ կը շինեն խրճիթներ ու տնակներ՝ ծառի ճիւղերով: Ու աւելի վերջ կը դասախօսեն «Ի՞նչ էինք ամրան շրջանին» նիւթի շուրջ:

Դասագրքերը տեւաբար շփման մէջ են գիւղարնակներուն հետ: Որովհետեւ, կը հիմնուին գիւղի կեանքը ուսումնասիրող ընկերութիւններ: Այս վերջինները այդ կեանքը կ'ուսումնասիրեն հարցափորձերով ու դէպի գիւղ արշաւներով: Ցետոյ, աշակերտները գիւղի դպրոցականներուն համար հանդէսներ կը կազմակերպեն, որոնց կը հրաւիրուին նաեւ գիւղացիները:

Թռչուններու բարեկամներու ընկերակցութիւնը միայն ամրան կ'աշխատի: Անոնց նպատակն է թռչուններու թագաւորութեան կեանքը ուսումնասիրել եւ անոնց բոյները քանդումէ զերծ կացուցանել: Ով որ բոյն մը գտնէ, զայն ցոյց կուտայ ուսուցչին, որ կայանին համար հաւկիթ մը կ'առնէ: Ցաճախ ամբողջ բոյնը կ'առնեն կայանին համար: Երբեմն, թռչուններու բարեկամները կ'առնեն նոյն իսկ անոնց փոքրիկները: Նման պարագային, անոնք կը սնուցանեն ու կը խընամեն զանոնք: Ընկերութեան անդամները կը դիտեն բոյնը ու յետոյ տեղեկութիւններ կուտան թռչուններու կեանքի մասին: Համաձայն վիճակագրութեան մը, 1924 յունուար 1ին, բոլոր խորհրդային հանրապետութեանց մէջ (բացի Անդրկովկասէն), կան 67,500 նախակրթարաններ:

Ազգ. գործավարի պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, գրեթէ բոլոր վարժարաններուն մէջ համագործակցականներ գոյութիւն ունին, ու կարելի է ըսել որ անոնց թիւը կը հասնի 50,000ի:

Փրոֆ. Վ. ՏՈՏՈՄԵԱՆՑ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

»»»o«««

ԹԷՀՐԱՆ, (Ցառաջ) — Հայ Մշակոյթին տօնը, որ երեք տարի է կը կատարուի այստեղ, դեռ երբեք այսքան համաժողովրդական հանդամանք չէր կրած, ինչպէս Հոկտեմբեր 19ի գիշերը, Հ. Ե. Ակումբին մէջ:

Այդ գիշեր հայ մտքի դարաւոր արժէքները — Հայ Մշակոյթը — փառաբանելու էին եկած բոլոր հոսանքները, առանց խտրութեան:

Հանդէսը բացաւ Ակումբի վարչութեան անդամ ընկ. Վ. Ցովհաննիսեանը: Ան շեշտեց օրուան տօնին արժէքն ու նշանակութիւնը եւ կոչ ըրաւ ներկայ սերունդին հաւատարիմ ժառանգորդը դառնալ մեր փառաւոր նախնիքներուն, որոնք իրենց մտքի թանկագին գանձերը — Հայ Մշակոյթը — իբրեւ սրբազան աւանդ մը կտակեցին մեզի:

Այդ աւանդը հասած է սերունդներու զոհաբերութեան գնով: Հարիւրամեակներ շարունակ հայ ժողովուրդը ենթարկուած է քաղաքական անլուր հալածանքներու, սակայն թոյլ չէ տուած որ իր թշնամիները ոչնչացնեն հայկական մշակոյթը: Նոր սերունդը պէտք է ապացուցանէ, թէ արժանաւոր աւանդապահն է մեր լուսաճաճանչ նախնիքներու, թէ կը գիտակցի անոնց թողած ժառանգութեան մեծ արժէքին մեր ազգային գոյութեան տեսակէտէն եւ անպակաս ընէ իր սէրն ու գուրգուրանքը դէպի հայ մշակոյթը: Որովհետեւ հայ մշակոյթն է որ, պիտի դառնայ մեր լուսաւոր եւ մօտ ապագային ամուր յենարանը:

Ընկեր բանախօսը՝ վերջացնելով, յայտարարեց թէ Ակումբի վարչութիւնը որոշած է այսուհետեւ ակումբը կոչել «Հայ Մշակոյթի Տուն»:

Ցետոյ կարգով բեմ հրաւիրուեցան Պ. Պ. Յ. Միրզոյեան, Զ. Սագինեան (Խորհրդարանի հայ պատգամաւորներ), Հ. Գարագաշ («Վերածնունդ» չաբաթաթերթի կողմէ), Ա. Տէրեան եւ Տոքթ. Գ. Մաշուրեան (վերջինս «Անուշերեւան» ամսագրի խմբագրութեան կողմէ):

Բոլորխօսողներն ալ չեշտեցին որ հայ ժողովուրդի գոյութիւնը պայմանաւորուած է հայկական մշակոյթի անխաթար պահպանումով:

Եթէ հայ ցեղը դարերու քաղաքական փոթորիկներէն կրցած է ազատիլ եւ իբրեւ ինքնուրոյն ազգ ապրիլ ու յարատեւել — այդ եղած է դէպի իր մշակութային արժէքները ունեցած արտակարգ հոգածութեան շնորհիւ:

Հայը զոհաբերած է ամէն ինչ՝ պահպանելու համար իր ցեղային թանկարժէք ստեղծագործութիւնները:

Պատմութեան մէջ Հայէն աւելի հըզօր ազգեր կուլ գացած են գոյութեան կռիւին, վերացած են աշխարհէն, մինչդեռ Հայը — որու արհաւրալից անցեալը ոչ մէկ ազգ ունի — կայ, կ'ապրի եւ պիտի ապրի նաեւ այսուհետեւ: Անոր գոյութեան այս առեղծուածը պէտք է փնտռել իր ստեղծագործական ուժին մէջ:

Եթէ կ'ուզենք ապրիլ նաեւ այսուհետեւ, որպէս ինքնուրոյն միաւոր ազգերու խմբակցութեան մէջ, պէտք է դիմաւորենք մեր լեզուին ազգային նկարագրին ու բոլոր մեր աւանդութիւններուն սպառնացող վտանգները:

Մասնաւորապէս արտասահմանի հայութիւնը այսօր սպառնալիքի տակ կը գտնուի այդ ճակատին վրայ: Ինքնապահպանութեան լաւագոյն միջոցն է Սփիւռքի հայութեան համար հոգատարութիւն դէպի հայ մշակութային արժէքները: Այդ ճամբուն վրայ ոչ մէկ Հայ կրնայ խուսափիլ իր ազգային պարտականութենէն:

Հայ մշակոյթի պահպանումը, անոր զարգացման սատար հանդիսանալը ամէն Հայու սրբազան պարտքն է, առանց կուսակցական եւ սեռի խտրութեան, վասնզի հայ մշակոյթը բովանդակ հայութեան սեփականութիւնն է:

Մեր ներքին ամէնօրեայ մանր — մունր վէճերը, հատուածական խժբժանքները, կրքոտ պայքարները, պէտք է որոշ սահման ճանչնան, այլապէս ոչ միայն անպատուաբեր են եւ մեզ կը վարկաբեկեն օտարներու աչքին, այլ եւ կործանարար են ազգային միացեալ ճակատ ստեղծելու տեսակէտէն, ճակատ մը որուն այսօր մանաւանդ այնքան պէտք ունինք: Մեզմէ աւելի քաղաքակիրթ ժողովուրդներն ալ ներքին վէճեր ունին, անոնք ալ համոզումի տարբերութիւններ ունին իրենց մէջ, բայց պայքարը երբեք չեն հասցներ այն ամօթաբեր աստիճանին, ուր Հայերս կը հասցնենք: Քաղաքացիական դաստիարակութեան պակասի հետեւանք են այս բոլորը եւ օրինակ պէտք է առնենք քաղաքակիրթ ժողովուրդներէն, լուրջ ուշադրութիւն պէտք է դարձնենք մեր այդ ազգային վէրքին վրայ, որ անուշադիր մնալով կրնայ քայքայել մեր ամբողջ կազմը:

Վէճերը պէտք է դադրին մանաւանդ համազգային նշանակութիւն եւ կշիռ ունեցող խնդիրներու շուրջ: Հայը այսօր աւելի քան երբեք կարիք ունի ազգային միացեալ ճակատի:

Գէթ այսուհետեւ գործնական ըլլանք այդ հարցին մէջ:

⁂ Հանդէսի գեղարուեստական բաժնին մէջ իրենց շնորհալի արտասանութեամբ աչքի ընկան Պ. Պ. Վ. Տէրեան («Արեւն է իջնում ճակտին տաճարի», «Ներբող հայ մշակոյթի կանգուն սիւներին», հեղինակութիւն՝ Ա. Արիազնի) եւ Ս. Ասրեան («Ուխտաւորներ», Ահարոնեանի): Մեծ գոհունակութիւն պատճառեց հանդիսականներուն քեմանչիստ Հայկոյի արեւելեան նուագը, որ կրկնուեցաւ հասարակութեան պահանջով:

Միջնարարերուն կը նուագէր լարաւոր երաժշտախումբը:

Ամէնէն վերջը տեղի ունեցան եւրոպական պարեր:

Ք — ՋԱԴԷ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

— :-: —

Գործազրկութիւնը. — Անբարեացակամութեան նշաններ. — Չքաւորութիւնը եւ հիւանդութիւնները. — Առողջական վիճակն ալ խանգարուած. — Աննոռնի բարքեր

Գործազրկութիւնը իր նախկին թափը կը շարունակէ: Ամէն օր նոր արձանագրութիւններ կ'ըլլան անգործութեան գրասենեակը: Հրապարակը կայուն է: Ի հարկէ՝ որքան որ տնտեսական տագնապը աւելի սուր թափով յառաջանայ, կառավարութեան ու տեղացիներու վերաբերմունքը այնքան կը լրջանայ դէպի օտարականները: Գործարանները եւ աշխատանոցները Հայերու հանդէպ յատկապէս անբարեացակամ են: Երբ կը լսեն «եան» մականունը, իսկոյն դուռը կը գոցեն: Նոյն ընթացքը կ'ունենան մինչեւ իսկ անգործութեան գրասենեակի կողմէ ղրկուածներուն հանդէպ: Խեղճ հայ բանուորը շուար ու շփոթ վիճակի մէջ կը գտնուի: Ինքզինք պաշտպանելու կարողութիւն չունի, իսկ զինքը գործնապէս պաշտպանողներ չկան, թէեւ իր անունով ճառողներուն հաշիւը չկայ:

Վերջերս պաշտօնական ստուգիչներ պատեցան կօշիկի հայ գործատեղիները: Ֆրանսացի աշխատաւորներու չգոյութիւնը զարմացուցած է զիրենք: Հարցապնդած են, այս մասին, հայ գործատէրերը, որոնք պատասխանած են որ՝ իրենց յայտարարութիւններուն միայն հայ գործաւորները պատասխանած են: Բնական է որ եթէ Ֆրանսացիներ եկած ըլլային՝ կառավարական օրինաչափը պիտի գործադրէին առանց այլ եւ այլի: Անոր վրայ՝ պաշտօնական այցելուները պահանջած են որ տեղացի անգործներ կանչեն եւ արհեստը անոնց սորվեցնելէ վերջ աշխատցնեն: Անշուշտ որ՝ հայ գործատէրերը անհրաժեշտ բացատրութիւններ տուած են: Դերձակութիւնն ու որմնադրութիւնը, ուր առաջ Իտալացիները կը տիրապետէին, իսկ կօշկակարութեան մէջ Ֆրանսացիները, այժմ գրաւուած են Հայերէ:

Այս եւ ուրիշ պատճառներով, [illegible] հազարնոց հայ գաղութը ինը հարիւր հազար հոգւոյ բազմութեան մը մէջ աչքի փուշ դարձած է:

Հայերու հանդէպ բացուած խաչակրութեան մը նախանշանները կը տեսնուին ելեկտրաքարշերու, թատրոններու եւ հրապարակներու մէջ: Գրեթէ ամէնուրեք «հայ» բառը կ'արտասանուի որոշ չկամութեամբ: Մաքրարիէն Ֆրանսացիները ընդհանրապէս բարեացակամ են եւ պաշտօնական շրջանակներու մէջ քիչ չեն այն ազնիւ սիրտերը, որոնք չատ անգամ ինքնաբերաբար իրենց կարելին կ'ընեն մեր անհուն դժուարութիւնները մեղմացնելու: Ցանցաւորը, սակայն, նորէն մենք ենք, որ մինչեւ այսօր տեղացիներու հետ մեր յարաբերութիւնները բարւոքելու տեսակէտէն որ եւ է կազմակերպուած աշխատանք չենք տարած: Ֆրանսացիները ընդհանրապէս տեսնող ու գնահատող ժողովուրդ են: Աննշան պզտիկ ժեստ մը բաւական է որ անոնց անսահման բարեացակամութիւնը շարժես: Փաստը մէջտեղն է: Դեռ մինչեւ այսօր Ֆ. Հ. [illegible]

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (8)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» · «««««

5.— ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Հայ հէքեաթը, այնպէս ինչպէս արեւմտահայերս կ'ըմբռնենք ու մշակեր ենք, այն չէ ինչ որ զարգացուցեր էին արեւելահայ բանաստեղծները, մեծ պատերազմէն առաջ: Ցովհ. Թումանեանի հէքեաթը, միշտ ժողովրդական աւանդութիւններու վրայ հիմնուած, դիւցազներգութիւն է եւ չի նմանիր ո՛չ Զարդարեանի եւ ոչ ալ Օշականի հէքեաթներուն: Իսկ այս բոլորին ամբողջութիւնը չատ հեռու է նմանութեան եզրեր բերելէ ըլլայ Անտէրսընի, ըլլայ Կրիմ եղբայրներու: Նոյն իսկ Օսկար Ուայլտի նման հէքեաթներուն հետ: Մեր մէջ հէքեաթը գրական այն դաշտն է, որուն մէջ մեր քմայքին համաձայն կը գործենք, մեր ներքին ենթակայական ձգտումներն առաւելապէս արձագանգ գտեր են, ժողովուրդէն առնուած աւանդութիւնը իր մայր ծնողին վերադարձնելու աշխատութեան մէջ: Նարդունիի հէքեաթները աւելի մեծ չափով կը մեղանչեն այս սկզբունքին դէմ:

Ամէն մէկ պատկեր այլաբանութիւն մըն է սակայն ուժով ըսուած, առարկային գեղեցկութիւնը աւելի չեշտելու համար: Այլաբանութիւնը յաճախ կըդառնայ խորհրդապաշտութիւն, որուն գեղեցիկ ձեւերը բերաւ մեր գրականութեան Ռ. Զարդարեան: Իրմէ յետոյ Ե. Օշականի, աւելի ժուժկալ, ողբերգութիւններ ապրեցուց իր հէքեաթներուն մէջ:

Նարդունի կը սիրէ կենդանիներուն եւ առարկաներուն վերագրել զգայութիւններ, որոնք մարդ էակին յատուկ են միայն: Բայց բանաստեղծը աւելի խորունկ հասկացողութեամբ մը կ'ընդլայնէ զգայութեան սահմանը, որուն հետեւանքով թէ' կենդանիները եւ թէ' առարկաները կը տառապին ու կ'ապրին մարդկային կեանքի յարափոփոխ բոլոր վիճակները:

Այնքան բազմաթիւ օրինակներէն նմոյշ մը·

«Այդ ատեն էր, որ թզենին դողաց, տերեւները չարժեցան ու սոսափեցին: Հասուն թուզ մը խոշորցա՛ւ, խոնշորցա՛ւ, ճեղքուեցաւ, բացուեցաւ եւ յանկարծ մարդկային անո՛ւշ դէմքի մը փոխակերպուեցաւ: Ամբողջ թըզենին բոցավառ ամպի պէս կը շողար: Տերեւները կը նըմանէին սպիտակ ափերու, զորս բացեր էին հազարաւոր ծնրադիր հրեշտակներ, կարծես սկուտեղի մը նման վե՛ր բարձրացնելու համար աղուոր գլուխը, որ կազմուեցաւ յանկարծ, — մազերը կապոյտ, ինչպէս ամրան երկինքը կ'ըլլայ, ճակատը շլացուցիչ, ինչպէս փայլակը կ'ըլլայ, աչքերը փարփառ, ինչպէս լուսաստղը կ'ըլլայ, շրթները կրակի գոյն եւ մօրուքը մարգարիտով հիւսուած»: (ՋԱՆ ԳԻԻԼՈՒՄ, ՋԱՆ, Հայկական աւանդութիւն):

Հայկական հէքեաթներու չատ մը փոփոխակները կան: Մեր հեղինակները ժողովուրդէն առնելով աւանդութիւնը, արուեստի զանազան յարդարանքներով, երեւան հաներ են գեղեցիկ հէքեաթներ: Ռուբէն Զարդարեանի Ծաղիկներ, կարմիր ծաղիկներ հէքեաթը ծանօթ է արդէն: Նարդունիի Լերան բարկութիւնը իր հիմնական գործողութեանը մէջ, չատ կը նմանի անոր: Երկուքին մէջ ալ դէպի անդունդը նետուելու գործողութիւնը կայ: Առաջինին մէջ իրենց կորսուած հայրը փնտռող երկու պզտիկներու ողբերգութիւնը կայ, պզտիկներ, որոնք դէպի անդունդը դահավիժող իրենց հայրը փնտռելու կ'երթան իրենք ալ հոն նետուելով: Իսկ Նարդունիի հէքեաթին մէջ երկու երիտասարդներէ հալածուող գեղեցիկ աղջիկ մըն է, որ ինքզինքը անդունդը կը նետէ երիտասարդներէն ազատուելու համար: Առաջինին մէջ երկու անմեղ արարածներու անբիծ արիւնէն Կարմիր ծաղիկները կը ծաղկին, իսկ երկրորդին մէջ, աղջիկը հրաշքով մը ողջ կը մնայ, կուգայ գիւղ, ու կը պատմէ անցուդարձը: Զեն հաւատար իր խօսքին: Որպէսզի համոզէ գիւղացիները, բոլորը կը հրաւիրէ լերան բարձունքը, անգամ մըն ալ վար ցատկելու համար: Աղջիկը երկրորդ անգամ կը ցատկէ, բայց «լեռը, բարկացած, վրէժն էր լուծեր աղջիկէն, որ զինք փորձելու էր ելեր»:

Հանգիտութեան ուրիշ օրինակներ ալ կարելի էր բերել Օշականի հէքեաթներէն: Գործողութեան կամ միջավայրի պայմաններով եթէ նմանութեան կէտեր կան յիշուած հեղինակներուն մօտ, արուեստի եւ արտայայտութեան աչքի զարնող մեծ տարբերութիւններ կան սակայն: Ռ. Զարդարեանի հէքեաթները հանդարտ լիճերու մակերեւոյթին պէս, խաղաղ վիճակ մը կը մատնեն, փոթորիկն ու ողբերգութիւնը ալիքներու յատակին մէջ ծըբարուած են: Արուեստագէտը տխուր է, եւ իր հոգիի այդ զգայութիւնը յանձներ է հէքեաթին: Ներշնչումը ազնուական բարձրութեան հասեր է հոն, խորհուրդը ներդաշնակ կը քալէ զգացումին հետ: Արդարութիւն չկայ, ծանրածանր քալուածքով կը հասնինք արեւելքի իմաստութեան դարպասներուն: Ռ. Զարդարեանի հէքեաթները իր ժամանակի ոգին, մտայնութիւնը, վախը, դողը, անորոշութիւնը, յոյսը, մարդոց անարդարութիւնը, խաչուած գեղեցկութիւնն ու արդարութիւնը կը խորհրդանշեն, եւ ինքը, արուեստագէտը, ազնուական խոյանքներու մարդն է, եւ արհամարհանք ունի ամէնուն հանդէպ:

Ե. Օշականի հէքեաթը, աւելի մօտ է մեր արդի ժամանակներուն: Զի սիրեր դանդաղութիւնը: Բառերը հաւասար են յաճախ նախադասութիւններու: Իր հոգին [illegible] աւելի, ուրիշներու ողբերգութիւնները պատկերի մը պէս կը կախէ հէքեաթներուն մէջ: Եթէ զգայական տարր առ հասարակ կը բացակայէր Ռ. Զարդարեանի հէքեաթներուն մէջ, Օշականի մօտ հիմնական կտաւն է, վրան բանելու համար ասեղնագործութիւնը: Այս է պատճառը, որ երկրորդին մօտ, կինը, աղջիկը, հարսը իր հէքեաթներուն հէնքը կը կազմեն: Պատանիներն իսկ կը հալին սիրոյ կրակէն:

Նարդունիին հէքեաթը խորապէս կը տարբերի ուրիշներէն: Միջավայրը գիւղն է հո՛ս ալ, ինչպէս յիշուած հեղինակներուն մօտ: Մարդիկը գիւղացիներ: Սակայն Նարդունի դժգոհ է ժամանակակից մարդուն ներկայութենէն, անոր հէքեաթները մեծ մասով ազդեցութեանը տակն են հեթանոսական դարերուն: Հեթանոսական աստուածներն ու ջրանուշները, որոնք մարդկային կերպարանք առած, կը շրջին երկրին վրայ եւ մարդոց պէս կը գործեն եւ կ'ապրին:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

գ. կուլի 9000 ֆրանքին խօսքը կ'ըլ- լայ քիչ մը ամէն տեղ, ամէն պատեհ առթիւ։

Ինչպէս նախանշանները ցոյց կու- տան, այս տարի խիստ անախորժ ձը- մեռ մը պիտի ունենանք։ Հայ չքաւոր տարրը, որուն քանակը եռապատ- կուած է, քաշելիք ունի այս տարի։ Օրուան հացի կարօտ մնացածները բիւրաւոր են։ Միւնոյնները եւ մահե- րու տարբերութիւնը աչքի կը զարնէ, բաղդատելով նախորդ տարիներուն հետ։ Եթէ կառավարական անգործ- ներու նպաստը չըլլար, մեր գաղու- թը շատ նօսրացած պիտի ըլլար։ Հայ անգործներու թիւը կարծուածէն շատ աւելի է։ Որքա՜ն երախտապարտ ըլ- լալու ենք հովանաւոր կառավարու- թեան որ [illegible] կ'ազատէ իր մարդասի- րութեամբ։

Առով մէկտեղ չըմոռնանք եթէ ը- սել որ ներկայիս հիւանդներ կան, որոնք մէկ սու չունին դեղի համար, եւ ընտանիքներ՝ որոնք առանց ընթրի- քի կը պառկին։ Հայ գաղթականները, որ առատ տարիներուն, շիք հագուստ կապուստ ունէին, ներկայիս՝ մեծ մա- սամբ հինները կը մաշեցնեն։ Հայ բա- րեսիրական կազմակերպութիւնները անտես եւ հանգիստ միայն գոյու- թիւն ունին։ Հ. Կ. Խաչն ու Հայ Աղ- քատախնամը ամիսներէ ի վեր անդա- մավճարներն անգամ գանձած չեն։ Իսկ Հ. Բ. Միութիւնը ներկայ կ'ըլ- լայ միայն այնտեղերը՝ ուր կան մու- նետիկ ու թմբուկ։ Որքան յարմար էր ու տեղին, ու նաեւ որքան գեղեցիկ եթէ երեք յարանուանական պետերը միացնէին իրենց ճիգերը, գէթ բարե- նպատակ ձեռնարկներու շուրջ։ Կրօ- նի այս պաշտօնեաները, որոնք ամէն անգամ որ իրենց բերանը կը բանան սէր, գթութիւն ու միութիւն կը հո- սի, ինչո՞ւ համար չեն միանար՝ գո- նէ թշուառութիւնը ամոքելու համար միանալով մեր այս խիստ տագնա- պալի րոպէին։

X

Վերջին ժամանակներս Անգործու- թեան Գրասենեակը սկսած է բժշկա- կան քննութեան ենթարկել բոլոր ա- նոնք որոնց առողջութիւնը կասկածե- լի է։ Որոշ քանակով Հայ անգործ- ներ ալ քննուեցան, որոնց շատերուն [illegible] եւ ղրկուեցաւ Թէլ Տիճօ առ ի քննութիւն։ Արդիւն- քը յայտնի ըլլալէն վերջ, ոմանց [illegible] առնուեցան, [illegible] թէ չեն կրնար աշխատիլ։ Թէեւ ես պատճառը [illegible], բայց ալ աւելի ապահով ըլ- լալու համար դիմեցի Տօքթ. Ս. Մել- քոնեանին, որ առանց այլ եւ այլի [illegible] իմ կասկածս։ Պատճառը՝ ֆրանկախտը։ Ու բժիշկը ցաւ ի սիրտ յայտարարեց թէ կարծուածէն շատ աւելի է Հայ ֆրանկախտաւորներու թիւը, եւ թէ անոնց մէջ կան զաւակ- ներու տէր ծնողներ, երիտասարդներ ու պարմանիներ։ Թոքախտ, վեներա- կան ախտեր, պարասիւրութիւն, [illegible] ըմպելի, չարաչափ աշխատանք, [illegible] մարդանք եւ անդրահացուցիչ [illegible] այս բոլորը [illegible] կը գործած։ Մարդկային եւ ուրիշ [illegible] կազմակերպու- թիւններ ընդհանրապէս ցուցական [illegible] կլանուած են։

Մասնաւորապէս Հայ բժիշկներ պատասխանատու են այս մասին, ո- րոնք կապ չեն պահեր մամուլին հետ, երբեմն զգուշացնելու համար Հայ- կական հանրածանօթ անխոհեմու- թիւնը։

Այս բոլորին մէջ, բուն վէրքը հոն է որ՝ մեր հայրենակիցները չարիքը չէզոքացնելու կամ մեղմելու մասին բնաւ չեն մտածեր ու ամէն բան տը- ուած են հովին։ Այս ուղղութեամբ ե- ղած որ եւ է մատնանշում ու ցուց- մունք անոնց ասխական հեղնանքին կ'արժանանայ։

Ուրիշ ցաւեր ալ պակաս չեն։ Վեր- ջերս ապահովութեան գործավարնե- րէն մէկը, որ Թրքահայաստանի ֆը- րանսական գոլէճներէն մէկին մէջ ալ ժամանակին կրթական պաշտօնեայ ե- ղեր է, ինծի ըսաւ թէ Հայ մը եկած էր ոստիկանատուն իր մէկ հայրենակ- ցէն իր փոխ տուած 50 ֆրանքը առնել տալու, եւ այդ առթիւ կը խոստանար ամէն բան տալ, միայն թէ ղայն իր ուզածին պէս պատժէինք։

— Բնական է, ըսաւ, ընթացք չտուինք ու վռնտեցինք, սակայն ին- ծի մեծ ցաւ պատճառեց Հայերու ի- րարու հանդէպ ունեցած այս աններո- ղամտութիւնը, չարակամութիւնը եւ մախանքը, եւ մտածել որ՝ Թուրքը ի- րենց այնքան անդարմանելի չարիքներ հասցուց…

Իսկ ուրիշ պաշտօնեայ մը կը պատ- մէր թէ Հայ մը ամէն նուաստութեան յանձնառու կ'ըլլար, որպէսզի ես որ է ձեւով իր մէկ մրցակցին անախորժու- թիւն պատճառէ…

Ուրեմն կան Հայեր որ երբ իրարու հետ վէճ ունին, ամէն ցածութիւն ու վատութիւն ընելու պատրաստ են, իսկ երբ հարուածը օտարէն կու գայ՝ պատ- րաստ են ծունկի գալու, գինարբուք- ներ կազմակերպելու։

Անցեալ անգամ գրած էի որ իրր թէ հայ աշխատաւորները, այգեկութ- քի ժամանակ կը գողնան, ազատ կ'ապրին, գաղտնաբար ռում, պատ- տեղ եւն. կը չինեն։ Այգետէրի մը հարցուցի թէ ո՞րտեղէն լսած էր, պա- տասխանեց.

— «Բարեկամ, քու հայրենակից- ներդ էին որ իրենք գիրենք մատնե- ցին»։

Ես միայն վէրքերը բացի։ Մնացա- ծը բժիշկին ու նշդրակին կը վերաբե- րի։ Ու այդ բժիշկը ժողովուրդի մը ինքնագիտակցութիւնն է, ու նշդրա- կը՝ իր կամքը։

Կարելի՞ է դարմանել այս չարիքնե- րը, երբ ամէն գլուխէ ձայն մը կ'ելլէ։

Ա. ՏԱՊԱՂԵՆՑ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻՋԱՌԹԻՒ

»»»·«««

ՊԵԼՃԻԱ

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի թելադրութեան, ստորեւ կը հաղորդենք կարգ մը տեղեկու- թիւններ, ի մասին Պելժիոյ գաղութի մշակութային շարժման։

Նախ ըսենք թէ Պրիւսէլի եւ Անվէր- սի մէջ դպրոց, ծաղկոց կամ մանկա- պարտէզ երբեք գոյութիւն ունեցած չէ, այլ պարբերաբար կը տրուին հա- յերէն լեզուի դասեր, որոնց ուսուցու- մը ներկայիս ստանձնած է Օր. Մելինէ Գօվանճեան։

Պրիւսէլի մէջ կ'աւանդուի շաբաթը երկու դաս, հինգշաբթի եւ կիրակի օ- րերը, չորսական ժամ։ Ծախքը կը հո- գայ Պելժիոյ Գաղթ. վարչութիւնը, որ ինքնութեան տոմսերու, անցագրե- րու, վկայագրերու եւայլն գործողու- թեանց մէջ գովելի գործունէութիւն մը ունեցած է, մանաւանդ յանձին իր ատենապետին՝ Տօքթ. Պ. Մուրատ- եանի։

Անցեալ տարի Պրիւսէլի մէջ հայե- րէն լեզուի դասընթացքներուն հետե- ւող աշակերտներուն թիւը 30 էր, իսկ այս տարի սրահին հեռաւորութեան պատճառաւ անոնց թիւը 25ի իջած է, 10 մանչ եւ 15 աղջիկ, որոնց մեծա- գոյն մասը գաղթականներու զաւակ- ներ են, զուրկ նիւթական միջոցներէ։

Անվէրսի մէջ դասերը տեղի կ'ունե- նան շաբաթը անգամ մը, չորեքշաբթի օրերը, մասնակցութեամբ 16 աշա- կերտներու, որոնց կէսը մանչ եւ կէ- սը աղջիկ են։ Ծախքերը կը հոգացուին Անվէրսի Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ, որ իր ազգօգուտ գործունէու- թեամբ կրնայ ուրիշ միութիւններու օրինակ հանդիսանալ։

Այս առթիւ ցաւով դիտել կուտանք թէ Պրիւսէլի մէջ երկար ատենէ ի վեր ազգային որ եւ է շարժում գոյութիւն ունեցած չէ, ինչ որ վերագրելի է մեր հայրենակիցներուն անտարբերու- թեան։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ–ԼԷ–ՄՈՒԼԻՆՕ.— Այս բաղ- մահայ արուարձանը հայկական գիւղի մը տպաւորութիւնը կը թողու։ Թուր- քիոյ գիւղերէն հաւաքածոյ մը, սկս- եալ Վանէն, Մուշէն, Կիլիկիայէն, Գոնիայէն, Պրուսայէն, Պոլսէն։ Կան սեփականատէրներ, խանութպաններ, սրճարանապետ, մանր առեւտրական, բանուոր եւայլն։ Գաղութը խեղճ վի- ճակ մը կը ներկայացնէ ազգային եւ կրթական գետնի վրայ։ Ինչ որ դպրոց կը կոչէն, յանձնուած է բախտին։ Բա- րեգործականն է տէրը այս վեց քառա- կուսի մեղր տարածութեան, որ բաց է միայն հինգշաբթի օրերը, 3 պահով, 8 — 10 — 12, երկու ժամ ալ կէսօրէ վերջ։ Իւրաքանչիւր 2 ժամը 50 — 60 աշակերտութիւն կը մասնակցի դա- սի։ Ուսուցչուհին նախ պէտք է տե- ղաւորէ այդ 50—60 պզտիկները, պի- տի նայի ներկայ–բացակաները, պիտի գանձէ ամսավճարները եւ եթէ չէ լը- րացած երկու ժամը, պիտի սկսի դա- սի։ Եւ այսպէս յաջորդաբար կը մտ- նեն ու կ'ելլեն պզտիկները։ Այս վիճա- կը տեսնող քանի մը հայեր՝ ծնողա- կան ժողով մը գումարելու գեղեցիկ գաղափարը կը յղանան, եւ փողոցէ փողոց, տունէ տուն շրջելով, որոշ- եալ օրուան համար՝ ժողովի կը հրա- ւիրեն ծնողքները։

Ժողովի էինք, ծնողք ըլլալու դժ- բախտութիւնն ունենալով։ Ցաւ է ը- սել որ ներկաներուն թիւը 35ը չէր անցներ։

Ժողովը մեծամասնութեամբ որո- շեց ընտրել յանձնախումբ մը, որպէս- զի բարեգործականին դիմելով, խնդրէ ընդլայնել դպրոցը եւ աւելցնել դա- սաւանդութեան ժամերը։ Ցաւելեալ ծախքերու համար ժողովուրդն ալ պիտի մասնակցէր։ Բարեգործականի ներկայացուցիչը մերժեց այս առա- ջարկը, զանազան առարկութիւննե- րով, բայց միեւնոյն ատեն եռանդով գործի ձեռնարկուած է, բարեգործա- կանի մասնաճիւղ մը կազմելու հա- մար։

Ցաւալի է որ շատեր բոլորովին ան- տարբեր են, ինչպէս Սէօլէզի «Արե- ւելք» հայրենակցականը եւ ուրիշներ։ Ոչ, հայրենակիցներ, կրթական գործի շուրջ այսքան անտարբերութիւնը մեղք է եւ ոճիր։ Գոնէ տարիքով համ- բանք ունեցող հայերը հրապարակ գանք ու մեղմացնենք այս ցաւը մա- սամբ։ 50 — 60 տղու համար յատկաց- ուած չաբաթական երկու ժամը՝ ծի- ծաղելի է։ Ապագան անէծք ունի մե- զի, մանաւանդ ծնողք կոչուածներուս։ Աւելի պատասխանատու ենք մենք՝ քան Բարեգործականը։

Օննիկ Քուրուեան

ՎԷՆՍԷՆ

ՎԷՆՍԷՆ, (Յառաջ)։— Մեր մանկա- պարտէզը (Հ. Կ. Ե. Միութեան) հաս- տատուած է Վէնսէնի քաղաքապետու- թեան վարժարանին մէջ։ Դասաւան- դութիւնները կանոնաւորապէս կը շա- րունակուին ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 8էն 11·30։ Ունի 18 աշակերտ եւ աշակերտուհի, 7 աղջիկ եւ 11 մանչ, անցեալ տարուան վրայ երկու աշա- կերտ աւելցած է։

Մանկապարտէզին ծախքերը կը հո- գացուին միութեան գանձէն որուն ե- կամուտի աղբիւրներն են՝ անդամա- վճար, հանդէսներ եւ նուէրներ։ Կր- թասիրաց Միութիւնը կը խորհի ֆրանսերէն լեզուի կիրակնօրեայ դա- սընթացք մը եւս բանալ չափահաս- ներու համար, վերոյիշեալ վարժա- րանին մէջ։ Միութիւնը իր կեդրոնին մէջ մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վէնսէնի եւ Ռօնիի մասնաճիւղերուն կազմակերպած է հայ արեններու եւ գայլիկներու խումբ մը։ Ուսուցիչ Պ. Ա. Գավաֆեանը, այս տարի եւս սի- րայօժար տրամադրուած է պաշտօ- նավարել մինչեւ տարեշրջանը։

Մեր մանուկները շատ գոհ են որ հայերէն կը սորվին։ Տուն մեկնելէ ա- ռաջ խմբովին կ'երգեն «Մեր հայրե- նիք», «Մայր Արաքսի»ն եւ ուրիշ երգեր։

Պ. Ղուկասեան

ԽՄԲ.— Այս շրջանին մէջ կը գըտ- նուի երկրորդ ծաղկոց մը, որու մա- սին մեզի կը հաղորդեն հետեւեալ տե- ղեկութիւնները.—

Դպրոցասէրի մանկապարտէզը եր- րորդ շրջանի վերամուտը ունեցաւ, հոկտ. 1ին։ Դասերը կ'աւանդուին ամէն հինգշաբթի եւ կիրակի ժամը 8էն 12, Օր. Մաքրուհի Զամանեանի ղեկա- վարութեամբ։ Ա. դասարանը կը կար- դայ «Գանձարան» իսկ երկրորդը «Լուսաբեր» այբենարանը։

Երբեմն ընտանիքներ իրարու քով գալով, «մանկապարտէզ» կը խա- ղան, այնպէս որ մամիկներն ալ գոց ըրած են փոքրիկներուն երգերն ու արտասանութիւնները։ Փոքրիկները ընդհանրապէս կը սիրեն իրենց հաս- կնալի ոճով գրուածքները։ «Արփի»ն ստացած ատեն նախ թղթատելով ո- տանաւորներ կը փնտռեն եւ երկրորդ նկարները՝ գունաւոր ներկելու հա- մար։ Մեր պզտիկները դրօշակի եր- գէն յետոյ կը սկսին երգել.—

Գարահիսար լերան կրծքին
Նա էլ ինկաւ վիրաւոր…
Կուրծքը պատռած սիրտը խոցուած
Չար թշնամու գնդակով…

Մեր կարելին է որ կը փորձենք, սի- րելի «Յառաջ»։

Գ. Հատրմեան

ՊԱՆԵԼՕՅԻ գաղութին կողմէ Շա- բաթ օր պատուիրակութիւն մը երթա- լով քաղաքապետարան, ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորին դամ- բարանին վրայ։

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՄԸ ԲՈՒՆ ԱՐԺԷՔԸ

»»»·«««

Սելանիկի «Հօրիզոն»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (3 *նոյեմբեր*)։

— «Ճառեցին, ծափահարեցին, պա- րեցին ու երգեցին Թուրքիոյ մէջ, ամ- բողջ երեք օր, երեք գիշեր տօնելու համար հանրապետութեան հռչակման տասնամեակը։ Ամբողջ Թուրքիոյ ժո- ղովուրդը, քէմալականն ու հակաքէ- մալականը, երիտասարդն ու ճերմակ- գլուխ սօֆթան, մտաւորականն ու շի- նականը, այրերն ու հանըմները, բո- լորը, բոլո՛րը, երեք օր երեք գիշեր ոտնատեցին Քէմալի խարազանին կշ- ռոյթով։ Բռնութեամբ, հանրապետա- կան վարչաձեւի մը տարեդարձն էր որ ստիպուած էին տօնել անոնք, փա- ռաբանելու համար մասնաւորապէս այդ վարչաձեւի հիմնադիրը, յաղթա- կանը, Կազին։ Ու տօնուեցաւ տարե- դարձը՝ Թուրքերու յատուկ բովան- դակ ցուցամոլութեամբ։ Եւ փառա- բանուեցաւ Կազին՝ Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը, բոլոր շրթներու վրայ։

Ոչ ոք կրնայ ժխտել, որ Քէմալը, պարտուած Թուրքիան ոտքի հանող հրաշագործը եղաւ։ Քէմալի այս յա- ջողութիւնը բացատրող արտաքին շարք մը նպաստաւոր ազդակներու գո- յութիւնը բնաւ չի կրնար արժեզրկել հրաշագործութեան փաստը։ Քէմալ կրցաւ օգտուիլ ներկայացող պատե- հութենէն եւ պարտուածԹուրքը դար- ձնել յետպատերազմեան շրջանի յաղ- թականը։ Այս անհախընթաց յաջողու- թիւնը իրաւունք կուտայ ի հարկէ Քէ- մալին ամենափայլուն յաղթանակները սարքելու եւ պանծացնելու արտաքին ճակատի վրայ տարուած յաղթանակը։ Տօնելու պատերազմական եւ դիւանա- գիտական յաջողութեանց վերջնական հանգրուանը եղող Լօզանը։ Քէմալը կը վայելէ այդ իրաւունքը և կրնայ լա- ւագոյնս պարծենալ իր արտաքին յա- ջողութիւններով։

Անիկա չունի սակայն իրաւունքը ներքին «յաջողութեանց» եւս տալու այդ միեւնոյն արժէքը։ Որովհետեւ ներքին «յաջողութիւնները» ոչ մէկ ատեն ունեցան համաժողովրդական բնոյթ, եւ կամ, գոնէ, կրեցին իրենց վրայ ժողովրդական հաւանութեան մը կնիքը։ Թուրք ժողովուրդը, ինք, չընդառաջեց Քէմալի ներքին ձեռ- նարկներուն։ Ընդհակառակն մեծ մասով եւ ամէն տեղ, դժգոհութեամբ ենթարկուեցաւ անոնց։ Տեղ տեղ գը- լուխ բռնեց։ Տրտնջաց։ Ու լռեց, երբ բռունցքը իջաւ իր գլխուն։ Երբ ինք- զինքը գտաւ կախաղաններու եւ զն- տաններու սարսափին առջեւ։

Այս պայմաններու ներքեւն էր որ Կազին հռչակեց նաեւ թրքական հան- րապետութիւնը։ Այսինքն, պարտա- դրեց ինքզինքը բռնի ուժով, բռունց- քով ու մտրակով։ Ժողովուրդը ստիպ- ուեցաւ հետեւիլ անոր եւ հանրապե- տութիւնը «դաւանիլ» իբրեւ լաւա- գոյն վարչաձեւ մը, որ կը կառավար- ուի ժողովրդավար սկզբունքներով, ժողովուրդի ներկայացուցիչներով, ժողովուրդի կամքով… Չէ՞ որ երես- փոխանական ժողով կայ, «ազատ» ընտրութիւններ կը կատարուին եւ բո- լոր օրէնքները կ'անցնին ժողովրդա- կան կամքի բովէն։ Այսպէս կը պար- ծենան թուրք վարիչները, հանրապե- տական վարչաձեւի բարիքները թուե- լով։ Այսպէս կ'ըսեն, որպէսզի հաւա- տացնեն, թէ իրապէս, Քէմալէն եւ անոր կամքէն վեր՝ ժողովուրդն ու անոր կամքը կայ։

Պ. Յալտարիսի դէպի Էնկիւրի վեր- ջին ուղեւորութեան ընթացքին, Թուր- քիոյ մայրաքաղաքը գացեր էր նաեւ աթենական «Գաթիմէրինի» կառա- վարական թերթին տնօրէնը Պ. Ե. Վը- լախօս։ Աթէնք վերադարձին, Պ. Ե. Վլախօս գրեց խմբագրական յօդուած- ներու շարք մը Թուրքիոյ մասին։ Իր մէկ յօդուածին մէջ անիկա կը պատ- մէր, թէ հետաքրքրուած է Թուրքիոյ յառաջդիմութիւններով եւ ուզած է ի- մանալ, թէ ո՛ւր կը գտնուի այս յա- ջողութեանց գաղտնիքը։ Դիմած է Թուրքիոյ ամենապատասխանատու ղեկավարներէն մէկուն, որմէ ստա- ցած է սա՛ յատկանշական պատաս- խանը։

— Մենք, 3 — 4 հոգի ենք եւ իրա- րու լեզուէ կը հասկնանք։ Ամէն որո- շում կը տրուի այդ 3 — 4 հոգիին մի- ջեւ եւ անմիջապէս կը գործադրուի։ Մեր յաջողութեան գաղտնիքը կը կա- յանայ միայն այս իրողութեան մէջ։

Ուշագրաւ չէ՞ք գտներ այս խոստո- վանութիւնը, «ժողովրդավար» (դե- մոկրատիկ) թուրք հանրապետութեան բո՛ւն արժէքը բացատրելու տեսակէ- տէն։ Եւ չէ՞ք խորհիր, թէ դիկտատո- րական այսօրինակ պայմաններու ներ- քակայ վարչաձեւ մը, հանրապետու- թենէ զատ ամէն բան կրնայ ըլլալ։ Չէ՞ք կարծեր, որ Կազին եւ անոր գը- լխաւոր գործակիցները տօնեցին ոչ թէ հանրապետութեան հիմնումին տարե- դարձը, այլ իրենց կամքին, իրենց տիրապետութեան տասնամեակը։ Այս չէ՞ միակ ճշմարտութիւնը»։

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Նեւտոն, նշանաւոր բնագէտը, ճը- մեռ օր մը, երբ կարգ մը հաշիւներ կ'ընէր, կանչեց սպասաւորը եւ յայտ- նեց թէ կը մսի։ Սպասաւորը փոխա- դրեց զայն աթոռով միասին ջերմո- ցին մօտ։

Քիչ մը ետքը այնքան շատ տաքցած էր, որ դոչեց սպասաւորին.

— Ցիմար, չէ՞ս տեսներ որ խորո- վեցայ այստեղ։ Տեղափոխէ ջերմոցը անդին, անրա՛ն։

— Ներեցէք, բայց լաւ չէ՞ր ըլլար, որ դուք տեղափոխուէիք ձեր աթո- ռով, դիտել կուտայ սպասաւորը։

— Այդպէ՛ս է եղբայր, լա՛ւ որ ը- սիր։ Սատանան տանի, ինչպէս չմը- տածեցի նաեւ այս ձեւի մասին։

X

Լոյտ Ճօրճ, երբ անգամ մը կը խօ- սէր Իրլանտայի ինքնավարութեան մասին, ըսաւ.

— Ինքնավարութիւն կը պահանջեմ Անգլիոյ համար, Սկովտիոյ համար, Կալլէսի եւ Իրլանտայի համար։

Այն ատեն մէկը դոչեց.

— Ինքնավարութիւն նաեւ դժոխքի համար։

— Ինչո՞ւ չէ, ամէն մարդ իրաւունք ունի միջամտելու իր բնակավայրին համար։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Եւ գիշեր մը հօրս գանձերէն շատ մը ոսկի եւ գոհարեղէն ժողվեցի եւ ծով ճանապարհ ինկայ դէպի Քան- տահար։

Ճամբորդեցի տասը օր եւ վերջապէս հասայ կանանչ մարգագետին մը. վար իջայ ձիէս որ սկսաւ արածիլ խոտե- րուն վրայ։ Թռչուն մը որսացի եւ նս- տայ առուակի մը ափին, որպէսզի թռչունս եփեմ եւ ուտեմ։ Երբ որսիս միսը կը լուայի առուակին ջուրին մէջ նշմարեցի որ շատ մը ձուկեր հաւաք- ուեցան այնտեղ ու անձկութեամբ նա- յեցան թռչնիկին։ Հասկցայ որ անօթի էին. կտրեցի թռչնիկիս միսը ու նե- տեցի որ ուտեն։ Խոշոր ձուկ մը մօ- տեցաւ այս անգամ առուակին ափը, գլուխ երկնցուցի ջուրին մէջ եւ ցա- մաքին վրայ բերի զայն, չարչարուե- ցաւ, տեսայ, մեղքցայ ու դարձեալ ջուրը նետեցի զայն։ Յետոյ ճաշեցի ու քնացայ առուակին եզերքը։ Քանի մը րոպէ ետքը հպում մը զգացի այտե- րուս վրայ ու երբ աչքերս բացի, դի- մացս տեսայ աղուոր ծերունի մը, ե- րեսոյթով աշխոյժ եւ ճկուն. անիկա վերարկուն փաթթած էր մէջքին, ա- ղեղ մը ունէր թեւին վրայ եւ տրցակ մը նետ իր կողքին։ Սուր մը կար ձեռ- քին մէջ եւ հագած էր հին կօշիկներ։ Իր մէջքէն կախուած տոպրակին մէջ ես տեսայ հաց ու խորոված վառեակ- ներ։ Ծերունին դուրս հանեց վառե- ակները, աղ ցանեց անոնց վրայ, կտ- րեց եւ սկսաւ ուտել. գլխ ալ հրաւիրեց իր ճաշին։

— Հրամմէ՛ երիտասարդ, եկուր միասին ճաշենք. յետոյ իրարու կը պատմենք մեր պատմութիւնները, ը- սաւ ինծի։

Միասին կերանք հացն ու խորոված վառեակները ու կշտացանք։

Յետոյ ծերունին հարցուց թէ ո՞վ էի, ո՛ւրկէ կու գայի, ո՛ւր կ'երթայի։ Պատմեցի ճամբորդութեանս պատճա- ռը։

Եւ ինքն ալ ինծի ըսաւ թէ անապա- տի թափառականներէն էր եւ իր տու- նէն ճամբայ ելած էր ընծաներ փնտռ- ռելու իր կնոջ եւ երախաներու հա- մար։ Իր անունն էր Ավալիւլ Հայաթ որ կը նշանակէ «Ջայն կենաց»։

Հարցուցի ծերունիին թէ արհե՞ստ էր իր փնտռածը թէ որս։

— Ես վարպետ եմ աշխարհի բոլոր արհեստներուն մէջ, պատասխանեց ան. ամէն բան կը յաջողի իմ ձեռքե- րուս մէջ։

Խնդրեցի իրեն որ ինծի ընկերա- նար իմ ճամբորդութեանս ընթացքին։ Պատասխանեց թէ յօժարակամ կ'ըն- դունէր առաջարկս, պայմանաւ որ ինչ ալ գտնէինք հաւասարապէս բաժնէինք մեր մէջ։ Հաւանեցայ եւ ծերունին ու- զեց որ թուղթ մը ստորագրեմ այդ ի- մաստով։ Ըսի թէ ոչ գրիչ, ոչ թուղթ, ոչ ալ մելան ունիմ։ Երեքն ալ հանեց ծերունին իր գրպանէն ու դրաւ ձեռ- քիս մէջ։ Եւ թուղթին մէջ գրեցի հե- տեւեալը. «Ալլահը, Մարգարէն ու հը- րեշտակները թող գիտնան թէ ինչ որ ալ գտնենք, պիտի բաժնենք երկու հա- ւասար մասերու»։ Յետոյ կնքեցի թուղթը եւ յանձնեցի իրեն։

Ավալիւլ Հայաթ կուրծքին վրայ պահեց թուղթը ու ինծի բերաւ ձիս որուն վրայ նետուեցայ անմիջապէս։ Ըսաւ թէ մեր փնտռածը շատ հեռու էր տակաւին ու պէտք է երթայինք արա- գընթաց։ Անիկա կը քալէր իմ ձիուս քովէն։ Երբ բաւական ճամբայ կտրե- ցինք, ուզեցի որ ինք բարձրանար ձիուն վրայ, բայց ըսաւ որ վարժը- ւած էր քալելու եւ ընդհակառակն խնդրեց որ աւելի արագացնէի ձիուս քայլերը։ Մտրակեցի երիվարս որ կարծես սկսաւ թռչիլ։ Բայց չկրցայ երբեք հասնիլ ծերունիին որ կը սու- րար առջեւէս։

Օրեր ետք հասանք Քանտահար ուր իջանք քարվանսարայ մը։ Ծերունիին դրամ տուի որպէսզի գորգեր, գործիք- ներ ու զէնքեր գնէ։ Անիկա խնամեց ձին ինչպէս որ պէտք էր մեր երկար ճամբորդութենէն յետոյ։ Զորրորդ օրը ներկայացանք թագաւորին պա- լատը եւ մեր յարգանքները մատու- ցինք անոր։ Ազնուականներն ու պա- լատականները մեծ արարողութիւնով առաջնորդեցին մեզ թագաւորին որ սիրով ընդունեց զիս ու ծերունին. պատուոյ տեղը նստեցուց մեզի եւ ճաշ ու գինի հրամցուց։ Հարցուց թէ ո՛ւրկէ կու գայինք եւ ինչ էր մեր ճամբորդութեան նպատակը։

Ավալիւլ Հայաթ պատասխանեց թէ ես այսինչ իշխանին որդին էի եւ ե- կած էի ծառայութիւն մատուցանելու թագաւորին։ Յետոյ շարունակեց.

— «Այս իշխանը իմացած է որ դուք աղջիկ մը ունիք. իր հայրը ծանօթ էր ձեր աղջկան պատմութեան եւ համա- ձայն չէր որ իր որդին գար այստեղ։ Բայց անիկա առանց իր հօրը գիտու- թեան եկած է խնդրելու ձեր աղջկան ձեռքը։ Թագաւորը պատասխանեց թէ չէր կրնար իր աղջիկը ամուսնացնե- լու մասին խօսիլ եւ կը մեղքնար այն երիտասարդին որ սիրտ տուած էր ա- նոր։ «Երանի թէ մեռնէր աղջիկս, ափ- սո՛ս է այս անմեղ երիտասարդնե- րուն», շարունակեց արքան։

Եւ Ավալիւլ Հայաթ պատասխա- նեց. «Թերեւս ես յաջողիմ բժշկել ձեր աղջկան հիւանդութիւնը»։

— Ի՞նչ է այդ հիւանդութիւնը, հարցուց թագաւորը. եթէ գիտնաս, այն ատեն աղջիկս կուտամ այս իշխա- նին։

— Դիւրին չէ անմիջապէս ըսել, պատասխանեց ծերունին. նախ պէտք է տեսնեմ զինքը. իշխանը պէտք է խօ- սի անոր հետ. մինչ այդ անկարելի է բժշկել զայն։

Թագաւորը նախ հակառակեցաւ այդ առաջարկին, բայց իր ազնուականնե- րուն եւ պալատականներուն ստիպման վրայ, հաւանութիւն յայտնեց։ Եւ հրամայեց որ հարսնիքի պատրաս- տութիւններ տեսնուին։

Ծերունին ըսաւ թէ պէտք է շրջա- հայեաց եւ զգոյշ ըլլանք։ Ես առանձին պիտի մնայի աղջկան հետ, իսկ ինք գաղտուկ պիտի դիտէր մեզ։

— Եթէ, շարունակեց ան, այդ տե- սակցութենէն յետոյ իշխանը ողջ մը- նայ, այն ատեն հարսնիքի պատրաս- տութեան կրնանք սկսիլ, այլապէս պէտք չկայ։

Ազնուականները իրաւացի գտան այդ կարգադրութիւնը եւ թագաւորը կանչել տուաւ գիւղապետը, որ պիտի նշանէր զիս աղջկան։

Թագաւորին քովը մնացինք մինչեւ գիշեր։ Սենեակ մը պատրաստեցին ինծի համար արքայական յարկարա- ժինին մօտիկը. ու ծերունին ըսաւ ինծի.

— Եթէ կ'ուզես նպատակիդ հաս- նիլ, պիտի հնազանդիս իմ պատուէր- ներուս կէտ առ կէտ։

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

խարհի մէջ»։ Դիւրին բան չէ իրականացնել միջազգային խաղաղութիւնը։ Մենք ստիպուեցանք յարատեւութեամբ աշխատիլ բազմազան դժուարութեանց մէջ, խոչընդոտները հարթելու եւ դարմաններ գտնելու համար։ Մենք յաղթեցինք բոլոր դժուարութեանց եւ յաջողեցանք։ Կրնանք ըսել թէ մեր յարաբերութիւնները մեր դրացիներուն եւ ուրիշ երկիրներու հետ՝ յառաջդիմած են ապահովութեան, խաղաղութիւն եւ փոխադարձ համաձայնութեան ուղղութեամբ։ Լաւ ըմբռնելու համար մեր արտաքին քաղաքականութեան հիմնական գիծը, պէտք է նկատել որ՝ եթէ մենք լուրջ ենք եւ անկեղծ, մեր խօսքը տուած ատեն, չէն կրնար անկեղծ չըլլալ անոնք որ խօսք կուտան մեզի։ Եթէ ամենատարբեր փոխադարձ վստահութիւն տեսնենք նոյնիսկ մտադրութեանց մէջ, վճռած ենք տասը միջոց ձեռք առնել, երբ միայն մէկը անհրաժեշտ է»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետ Պ. Վայտա Վոյվոտ իր դահլիճին հրաժարականը ներկայացուցած ըլլալով, թագաւորը Պ. Տուլէսքոյի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը։

ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ բանակցութիւնները չեն վերջացած տակաւին։ Թերթերը կը գրեն թէ, գնդ. Լիտվինով Մոսկուա գտնուած ատեն, օդանաւային համաձայնութիւն մը գոյացած է երկու երկիրներուն միջեւ։

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԻՆ ԴԷՄ բողոքագիր մը ներկայացուցին խումբ մը ծերակուտականներ, լսած ըլլալով թէ 360 հրեայ ընտանիքներ արտօնութիւն պիտի ստանան Եուկոսլավիոյ մէջ հաստատուելու։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Պ. Արշակ Չօպանեան։ Նիւթը՝ Հայ Գրականութիւնը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

SYMPATIQUE ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տօքթ. Շէօնկրիւն կը բացատրէ, իր հրատարակած կարեւոր գիրքին մէջ, սէմփաթիկ հիւանդութիւնները (քրոնիկ հարբուխ, շնչարգելութիւն, գլխու ցաւ եւ մտային խանգարումներ) դարմանելու ամենավերջին միջոցները։ Գինը է 10 ֆրանք։

Դիմել Ed. Lajeunnesse. 14, rue Brunel. Paris.

Դրա՞մ գտնել կ'ուզէք, դատական գործ մը ունի՞ք,
Առնելիք-տալիքի վերաբերեալ կարգադրութեան կարօտ խնդի՞ր մը ունիք,
Կատարեալ վստահութեամբ՝ դիմեցէք

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Դրամ կը ճարէ խանութի գրաւի վրայ (Nantissement), *տան գրաւի վրայ* (Hypothèque), *նոյն իսկ երկրորդ իբօթէքով, առեւտրական մուրհակներ զեղջել տալով, եւլն. շատ նպաստաւոր պայմաններով։*

Կը ստանձնէ ամեն կարգի դատական գործեր, առեւտրական, քաղաքային, պատժական եւ մանաւանդ արկածի վերաբերեալ։

Կը կատարէ պաշտօնական թուղթերու թարգմանութիւն եւ վաւերացում, կը խմբագրէ ամէն տեսակ նամակ եւ խնդրագիր։

Առաջին խորհրդակցութիւնը բացարձակապէս ձրի է այնպէս որ ոչինչ կը կորսնցնէք անգամ մը խորհուրդ հարցնելով։

Կ'ընդունի առաւօտները ժամը 10էն 12, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէս օրերէ յետոյ ժամը 3էն 7 եւ ժամադրութեան վրայ։

Ուժամեայ հասցէ՝

179, Rue de Vaugirard Métro եւ Nord - Sud: Pasteur

(Առաջին սանդուխ, ձախ թեւի վրայ, երկրորդ յարկ՝ ձախ)։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
եւ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆԻ
« ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ » ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Նախագահութեամբ՝ ՄԱՅՐ ԴԻՒԱՆԻ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ

150, Route d'Orléans, BAGNEUX

Վարժարանին երկսեռ աշակերտութեան կողմէ տրամախօսութիւններ, արտասանութիւններ, խմբերգներ ու մեներգներ՝ գրագէտ Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ղեկավարութիւնով։

Օրքէսթր – ժազ՝ **FRANCO – ARMÉNIEN** ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ։

Ճոխ պիւֆէ՝ դիւրամատչելի գիներով *Մուտք 5 Ֆրանք*

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ
ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՍ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN 40, rue Chaponnay. Lyon

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

ծայտնի ապուխտավաճառ *ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ* վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած *Երշիկն* ու *Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոյէն սկսեալ։

Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ **5 ,Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE**

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդր. ջեռուցիչ։*

13 *rue Pierre Curie.* K. *Bicètre. Métro: Porte d'Italic.*

Յ. **Գաւառ**

Հ. Դ.

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ (Մարսէյլ) «Վրէժ» խումբի ընդհանուր ընկերական ժողովը վաղը, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Պ ա ր ա հ ա ն դ է ս

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23ին Շաբաթ երեկոյ։
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

Կիրակի 19 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին,
ՌԻՒ ԲԱՌԱՏԻ, ԳՕՆՍԷՌ ԳԼԱՍԻՔ (ՍԱԼ ԲՌԱԴ)

Ազգային, կրօնական, շինական եւ գեղջուկ երգեր բազմաձայն երկսեռ խումբով։ Տոմսերը կը ծախուին՝

28, rue Thubaneau (Ա. Տիրատուրեան), 4, rue Montgrand (Գօնսէռ Գլասիք)
եւ Միութեան անդամներուն մօտ։

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Price, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Ե Փ Ր Ա Տ նուագախումբ

Եթէ կ'ուզէք ձեր հանդէսները հաճելի դարձնել, դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան *եւ* արեւելեան *եղանակներ, մասնաւորապէս* թանկօ Արժանթին։

Նուագախումբը ունի իր մասնաւոր տարազը։

Խաչաձեւումի տեղի չտալու համար, ձեր կազմակերպած հանդէսի թուականէն 15 օր առաջ դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր, ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ղեկավար՝ Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Իլմոն Յարութիւնեան կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ Մուրատեան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Մարիամ, եղբայրները Մուրատ, Պետրոս, Նիկողոս։ 1919ին լուր առած ենք թէ Կարապետ կը գտնուի Պաղտատ։ Իր մասին ստոյգ լուր տուողին վեցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Իմացնել Arsène Harouttounianի, Lotissement de la Paguette N. 17, St. Marguerite, Marseille. France.

— Կարապետ Քղեան կը փնտռէ իր քենին Տիկ. Մաքրուհի (ծնեալ Պօզիկեան) Թոմաեան, Կիւրինցի։ 1928ին կը գտնուէր Մոնթէվիտէօ (Արժանթին) եւ կը թղթակցէր։ Երկու տարիէ ի վեր տեղափոխուած ըլլալով Մարսէյլ, իր մասին որ եւ է տեղեկութիւն չունինք։ Հայրենակիցներէ եւ ծանօթներէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել GarabedKeghlianի, Lotissement de la Paguette N. 8, St. Marguerite, Marseille, France.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ Ֆրանս. Առողջապահ. Նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ COURONNE Tél. MENIL. 45—43

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ուլթրակարճ դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻի բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէս քննածական Թելադրական եւ Ֆրէօտեան մեթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ Ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ։ Ամենալայն պայմաններ ակռաներու խնամքի եւ ոսկեկազմածներու (քուրօն եւլն.) շինութեան համար։

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՐԻՒ ՏԷ ՊՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), *բացած եմ — Ս Ե Ւ Ա Ն — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ զեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, և տեղւոյն վրայ կը յանձնենք։*

Հաղորդակց. միջոց. — *Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais).*

Օ Գ Տ Ո Ւ Ե Ց Է Ք Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով։

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (**Métro: Sentier & BonneNouvelle**)

R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE: 57 - 37**

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ
Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Կը յուսամ թէ ձեր ճաշը շատ գէշ չէր, ըսաւ, ժպտելով։

Ճիւլիա թեթեւ խոնարհութիւն մը ըրաւ, բայց չպատասխանեց։ Էչընտէն ծխատուփը երկարեց անոր։

— Սիկառէ՞թ մը։

Ճիւլիա վարանեցաւ։ Ցետոյ առանց բառ մը արտասանելու հատ մը առաւ։ Էչընտէն կրակը վառեց եւ լաւ մը դիտեց զայն։ Անակնկալի եկաւ այդ սեւուկ դէմքին առջեւ։ Դիւրաւ կարելի էր ըմբռնել Արեւելքցիներու յափշտակութիւնը խարտեաշներու հանդէպ, երբեւ հակադրութիւն։ Կլոր գլխարկ մը փակած էր գլխուն։ Աչքերը բոցեր կ'արձակէին։ Քառասունի մօտ էր եւ իր շպարը չէր ծածկեր իր դեղին եւ թառամած դէմքը։ Իր միակ գեղեցկութիւնը կը կազմէին սքանչելի աչքերը։ Թարթափուն երեւոյթ մը ունէր։ Իր բարձր հասակը պէտք էր վնասէր պարուհիի շնորհքին։ Սպանիական տարազը թերեւս դրդուիչ վայել մը կուտար իրեն, բայց հոտ, շոգեկառքին մէջ, իր խեղճ ու կրակ հագուստներով չկար բան մը որ արդարացնէր Հնդիկին տարփանքը։

Ճիւլիա խուզարկու նայուածք մը նետեց Էչընտէնի վրայ, կը ջանար գուշակել թէ ինչ տեսակ մարդու մը հետ էր գործը։ Մուխի ամպ մը փչեց։ Ցետոյ կրկին իր ուշադրութիւնը Էչընտէնի վրայ կեդրոնացուց։ Իր սրտնեղութիւնը հազիւ թէ կը ծածկէր իր մտահոգութիւնը։ Իտալական շեշտով մը կը խօսէր Ֆրանսերէնը։

— Ո՞վ էք դուք։

— Անունէս բան մը չպիտի հասկընաք, Տիկին։ Թոնոն կ'երթամ, Հրապարակի պանդոկին մէջ ձեզի համար սենեակ մը վարձած եմ, միակ պանդոկը որ բաց է։ Կը յուսամ թէ շատ հանգստաւէտ պիտի գտնէք զայն։

— Ա՛հ, դուք էք ուրեմն այն պարոնը որու մասին գնդապետը խօսեցաւ ինծի, դուք իմ բանտապահս էք։

— Ձեւի համար միայն։ Ձեզ չպիտի անհանգստացնեմ։

— Բայց եւ այնպէս բանտապահս էք։

— Կը յուսամ, ոչ երկար ատենի համար։ Ձեր անցագիրը գրպանս է եւ Սպանիա մտնելու բոլոր ձեւակերպութիւնները կատարուած են։

Ճիւլիա դէպի ետ նետուեցաւ։ Տըմոյն լոյսին տակ իր տժգոյն դէմքը զոր կը լափէին խոշոր սեւ աչքեր, յանկարծ յուսահատ արտայայտութիւն մը ստացաւ։

— Անարգ բան է։ Օհ, հաճութեամբ կեանքս կուտայի այդ ծեր գնդապետին վիզը ոլորելու համար։ Սիրտ չունի։ Որքան դժբախտ եմ։

— Վախնամ շատ գէշ վիճակի մը մէջ ինկած էք։ Չէի՞ք գիտեր թէ լրտեսութիւնը վտանգաւոր խաղ մըն է։

— Ես երբեք որ եւ է գաղտնիք մը մատնած չեմ։ Գէշութիւն չեմ ըրած։

— Այն ատեն աւելի է որ պակսած է։ Որքան գիտեմ, կատարեալ խոստովանութիւն մը ստորագրած էք։

Էչընտէն մեծ հաճոյակատարութեամբ կը խօսէր, հիւանդի մը հետ խօսելու պէս։

— Ի՞նչ յիմարութիւն ըրի։ Գնդապետը ինչ որ ուզեց, գրեցի։ Բաւական չէ՞։ Տակաւին ի՞նչ փորձանք պիտի գայ գլխուս, եթէ Ջանտրան չպատասխանէ։ Չեմ կրնար վերջապէս բռնի բերել։

— Պատասխանած է, ըսաւ Էչընտէն։ Պատասխանը քովս է։

Ճիւլիա սարսռաց եւ ձայնը կտրեցաւ։

— Օ՛հ, ցոյց տուէք ինծի։ Կը պաղատիմ որ թոյլ տաք կարդալու։

— Անպատեհութիւն չեմ տեսներ։ Բայց պէտք է ինծի վերադարձնէք։

Գրպանէն հանեց Ջանտրային նամակը։ Ճիւլիա ձեռքէն յափշտակեց զայն։ Ութը էջ էր։ Կարդացած պահուն արցունքները երեսէն կը վազէին։ Երկու հեծկլտուքներու մէջ խանդաղատանքի բառեր կ'արտասանէր Ֆրանսերէն ու Իտալերէն։ Ասիկա պատասխանն էր այն նամակին, զոր Ռ. գրել տուած էր իրեն, որպէսզի տեղեկացնէ Ջանտրային թէ Զուիցերիոյ մէջ պիտի գտնէ զինքը։ Այս լուրը երջանկութենէն խենդեցուցած էր իր սիրահարը։ Կը գրէր թէ օրերը որքան երկար թուած էին իրեն եւ թէ որքան կը հալէր կը մաշէր կարօտէն։ Հիմա որ կը յուսար շուտով զինքը տեսնել, ի՞նչպէս ուժ պիտի ունենար համբերելու։ Թուղթը ձեռքէն սահեցաւ եւ գետին ինկաւ։

— Կը տեսնէք ինչպէս կը սիրէ զիս։ Կարելի չէ տարակուսիլ։ Ես ըսածս գիտեմ, հաւատացէք։

— Իսկ դո՞ւք, անկեղծօրէն կը սիրէ՞ք զինքը։

— Միակ մարդն է որ ինծի հանդէպ բարի եղած է։ Կատակ չէ, գիտէ՞ք ինչ կը նշանակէ քաշքշուիլ Եւրոպայի բոլոր պոռնկանոցներուն մէջ, առանց մէկ օր հանգիստ ընելու, դեռ չխօսինք մարդուն մասին... Սկիզբը կարծեցի թէ միւսներէն աւելի լաւ չէր։

Էչընտէն նամակը վերցուց եւ թղթապանակին մէջ դրաւ։

— Ձեր անունով հեռագիր մը ղրկուած է Հոլանտայի հասցէին, տեղեկացնելու համար թէ դուք Լօզան պիտի ըլլաք ամսուն տասնին։

— Վաղն է։

— Իսկապէս։

Գլուխը վեր առաւ եւ աչքերը փայլեցան։

— Օ՛հ, ամօթ բան է ինչ որ ընել կուտաք ինծի։ Սոսկալի բան է։

— Ոչինչ կը ստիպէ ձեզ։

— Իսկ եթէ մերժե՞մ։

— Հետեւանքները պիտի կրէք։

— Չեմ ուզեր բանտ երթալ, գոռաց յանկարծ, չեմ կրնար, չեմ կրնար։ Շատ ժամանակ չունիմ երիտասարդ մնալու համար, կը տեսնէք։ Ծի՞շդ է, ըսէք, տասը տարի ըսաւ։ Ծի՞շդ է, ըսէք, տասը տարուա՞ն պիտի դատապարտուիմ։

— Եթէ գնդապետը ըսաւ ձեզի, ան ըսածն ճիշդ է։

— Օհ, կը ճանչնամ զինքը, իր գէշ հիճի դունչով։ Ոչ մէկ գութ պիտի ունենայ։ Ի՞նչ պիտի ըլլամ տասը տարուան մէջ։ Օ՛հ, ո՛չ, ո՛չ։

Այդ վայրկեանին շոգեկառքը կեցաւ։ Նրբանցքին մէջ սպասող ոստիկանը պատուհանէն զարկաւ։ Էչընտէն երկուքը դուռը բացաւ եւ մարդը իրեն երկար պատկերազարդ քարտ մը, սահմանագլխի քաղաքներէն Փութարլիէի հրապարակներէն մէկը։

(Շար.)

Le Gérant : **H. STEPHAN**
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

15 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2344

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉ ԻՐԵՆՔ ԹՈՅՆ ԿԸ ՍՐՍԿԵԻՆ...

Ինչպէս կ'երեւայ, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը նոր մարտիկներ է քունէն, հաստատելու համար թէ « լարուած եւ ալեկոծ » վիճակ մը կը տիրէ գաղութներու մէջ, « աւենէ մը ի վեր »:

Այս առթիւ, հարկ դատեր է հրապարակային կոչ մը ուղղել « Դաշնակցութեան Ղեկավար Մարմնին », յայտարարելով.

— «Ձեզ լսելէ ետք՝ ունինք մեր ըսելիքը»:

Երէկ արտատպեցինք այդ կոչին հիմնական մասը, եւ, մեր կողմէն, շարեցինք շարք մը հարցումներ, որոնք նոյնպէս կը կարօտին լուսաբանութեան:

Ըսեր էինք թէ՝ չպիտի սպասենք մեր հարեւաններու պատասխանին, խօսելու համար:

Ահա՛ւ է այս բացատրութիւնը: Մենք խօսեր ենք արդէն— ինչպէս մեր պաշտօնակիցները:

Խօսեր եւ բացատրեր ենք թէ՝ հակադաշնակցական մամուլը ի՛նչ արիւն կը պղտորէ, դուեհիկ սուտեր թխելով, քսութիւններ ճարմանելով, սրբութիւններ պղծելով եւ անդադար թոյն սրսկելով:

Դրօշամարտը նոր սատկացած էր, եւ, առաւ մը, պարզելով պայքարին էութիւնը, դիտել կուտայինք.

— « Մարդոց աչքը դարձած է: Մարդիկ սրբազան պատերազմ հռչակած Դաշնակցութեան դէմ, բոլոր ճակատներուն վրայ, եւ պատրաստ են ամէն ինկատակութեան եւ լրբութեան »: (Յառաջ, 8 սեպտ. 1933):

Ուրիշ օր մը, երբ ռամկավար պաշտօնաթերթը « ներքին հրամանք », « կեղծ եւ նենգ յուզում » կը վերագրէր մեզի, Հայաստանի փախուստներուն առթիւ, ամուր բռնելով այդ մարդոց ճարտար օձիքէն, կը յայտարարէինք.

— « ... Չափը անցաւ « Հայաստան սիրելու » եւ ուրիշները անոր թշնամի ցուցնելու խեղկատակութեան:

Հերի՛ք է ինչքան այս մարդիկը « տէսթան » երգեցին ու կ'երգեն, ամբողջ ժողովուրդի մը արիւն – արցունքին մէջէն »: (15 սեպտ.):

Շաբաթ մը վերջը, մերկացնելով դիմակաւոր խմբակի մը, « դաշտերդոհպաշկոմ »ին գարշելի դիմագիծը, նպատակն ու ձեռք առած միջոցները, կը հարցնէինք.

— « Հարց է այժմ,— ո՞ւր կ'ուզեն յանգիլ այս ընթացքով:

« Չե՞ն մտածեր, գոնէ մէկ անգամ, թէ այսպէս արիւն պղտորելով տարին երկու ամիս, վերջ ի վերջոյ կրնան լուրջ ինքնապաշտպանութեան մղել Դաշնակցութիւնը »: (23 սեպտ.).

Երեք օր յետոյ, երբ ռամկավար պաշտօնաթերթը տմարդօրէն կը փափսար թէ Դաշնակցութեան պայքարը ուղղուած է «Հայ ժողովուրդին եւ անոր ներկայ հայրենիքին դէմ», կը հարցնէինք.

— « Բայց, վերջապէս որո՞ւ ապարէզ կը կարդան այս բրածոները ու քրքզակները »: (26 սեպտ.):

Այս առթիւ ալ, այժմէական օրինակներով պարզեր էինք թէ՝ ընդհանուր յարձակողական մըն է որ կը կատարուի Դաշնակցութեան դէմ, « վայելելով հովանաւորութիւնը ոչ միայն Երեւանի, այլեւ հայ կղերին, այսինքն անոր ամէնէն բացասական, երկերեսանի վարձու տիպարներուն »:

Բայց,— երկար պիտի ըլլար այսպէս շարել բազմաթիւ փաստեր:

Առնենք միայն վերջինը, մեր նոյ. 9 թուակիր խմբագրականը, որ մաս կը կազմէ ռամկավար պաշտօնաթերթին հարցումներուն:

Առիթը՝ «Նոր Օր»ի մէկ խմբագրականն էր, որ թուելով ռամկավար մամուլին « հայհոյութիւններու, սուտերու եւ խարդախութիւններու տեղատարափ »ը, կ'եզրակացնէր.

— «Դաշնակցութեան կը մնայ ինքնապաշտպանութեան մասին մտածել ու սիրով ընդունիլ մարտահրաւէրը»:

Մեր պաշտօնակիցը կրակ ու բոց խօսքեր գրի առած էր այս առթիւ: Այդ բոլորը բացատրեցինք իբրեւ պոռթկում.

— « Զարմանալի՞ է այս երեւոյթը: Անբնակա՞ն: Եւ կամ հետեւա՞նք չարանուէր ազդանշանի մը:

Ոչ մէկը, ոչ ալ միւսը: Պարզապէս պոռթկում: Ինքնապաշտպանութեան ազդ:

Այդքան, չափը անցուցին մեր հակառակորդները, ռամկավար ըլլան թէ խառնիճաղանճ: Ռամկավարը մէկ թեւն է միայն եւ ամէնէն սմսեղուկը:

« ... Երբ այսպէս մթնոլորտ կը ստեղծեն, երբ անվերջ կը թունաւորեն մթնոլորտը, ինչո՞ւ կը զարմանան որ եթէ ոչ ամբողջ Դաշնակցութիւնը, անոր մէկ կամ այն շրջանը, թերթը կամ բանախօսը կ'ըմբոստանան, կը պոռթկան եւ կը մղուին ինքնապաշտպանութեան:

Մեզի համար երբեք եւ երբեք ցանկալի չէ որ Դաշնակցութիւնը հարկադրուի ցցել իր բաշերը, եւ ընդունիլ նետուած գոյնզգոյն ձեռնոցը »:

×

Ի՞նչ կը հետեւի այս բոլորէն.—

Տեսնելով որ մեր հակառակորդները, ռամկավար թէ ուրիշ խառնիճաղանճ, չափը կ'անցընեն եւ անշնչելի կը դարձնեն մթնոլորտը, պարտք սեպած ենք զգաստութեան հրաւիրել: Յանձնարարել որ տուն կանչեն իրենց խելքը, որովհետեւ, կարելի չէ անվերջ խաղալ քառասուն տարուան կազմակերպութեան մը համբերութեան հետ:

Գիտե՞նք ըրած ենք: Միայն ռամկավար թերթերէն կատարուած ակնարկութիւնները չե՞ն ապացուցաներ թէ՝ աղտոտ, գրգռիչ եւ գարշելի խաչակրութիւն մը կազմակերպուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ: « Ճիհատ » մը՝ որուն հանդէպ դժուար է անտարբեր մնալ, որ կրնայ անախորժութեանց յանգիլ, եթէ մեր շարքերը վարժուած ՀԱԼԱն երկաթեայ կարգապահութեան մը:

Եւ վերջապէս, ո՞րն է աւելի վտանգաւոր, այս կամ այն դաշնակցական թերթին պոռթկումն ու արդար պահանջքը, թէ ռամկավար մամուլին թունահոս խուժանավարութիւնը եւ փիւններուն անզուսպ « քեալլագէօզութիւնը »:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԾՈՎԱԾԱՒԱԼ »

»»» · «««

Առիթով մը, դիտել կուտայի թէ՝ մեր թերթերուն մէջ սովորութիւն եղած է լայն տեղ տալ ընդհանուր խօսքերու,— հարիւրաւոր, հազարաւոր, միլիոնաւոր, երբ կը խօսին որ եւ է դէպքի մասին:

Յիշած էի օրինակներ ալ:

Բացատրած էի թէ՝ մարդիկ բան չեն հասկնար, երբ գրես — հազարաւոր գործազուրկներ կան մեր քաղաքին մէջ: Բուն իրականութիւնն ալ չի յայտնուիր այդ ընդհանուր բացատրութեամբ:

Մինչդեռ, երբ գրես,— անշուշտ մօտաւորապէս ճշդելով — թէ 1200 գործազուրկ ունինք, ամբողջ պատկեր մըն է որ երեւան կուգայ:

Այսպէս եւ հանդէսներու մասին:

Անցեալները թղթակցութիւն մը կարդացինք արեւելեան գաղութէ մը:

Նկարագրելով հանդէս մը, թղթակիցը կը գրէր թէ սրահը լեցուած էր « ծովածաւալ » բազմութեամբ:

Դժբախտաբա՛ր, ծանօթ էի սրահին լայնքին ու երկայնքին: Որքան սեղմես, 150 – 200 մարդէն աւելի չառներ:

Ա՞յս է « ծովածաւալ »ը:

Եւրոպա կը գտնուինք եւ գիտենք որ մարդիկ բաց կամ գոց ժողովներ կը գումարեն 20,000, 50,000, 100,000, մինչեւ իսկ 500,000 քաղաքացիներով:

Եթէ 150ը կամ 1500ը « ծովածաւալ » են, հապա ի՞նչպէս պիտի կոչենք այս հարիւր հազարաւորները...

Փարիզի ռամկավարները վերջերս բեմ հանեցին իրենց միակ հռետորը, ծանօթ սրահի մը մէջ:

Ամէն դասակարգէ մարդ գացած էր, հետաքրքրութեան համար:

Հարցուցի չէզոք բարեկամի մը, որ չի փախցներ այս կարգի հանդէսները, ո՛ւր որ ալ ըլլան եւ ի՛նչ հոսանքի ալ պատկանին:

— Ո՞րքան մարդ կար:

— Երկու հարիւր յիսուն, շատ – շատ երեք հարիւր:

Յաջորդ օրը, պաշտօնաթերթը կը գրէր.

— « *Հրաւէրին պատասխանող բազմութիւնը, որ լեցուցած էր սրահը եւ որ կը ներկայացնէր Փարիզի մտաւորականութիւնը եւ հասարակութեան բոլոր խաւերը*, առաջին անգամն էր որ այդքան մեծ բազմութեամբ *եւ հետաքրքրութեամբ լսելու կուգար* »:

Փարիզը տեսած է ժողովներ եւ քաղաքական բանախօսութիւններ՝ հազար, երկու հազար, նոյնիսկ 3 – 4000–նոց բազմութիւններով:

Իրաւունք ունի պաշտօնաթերթը: Տասը տարուան մէջ, առաջին անգամն է որ 250 – 300 մարդ կը տեսնեն, եւ այդ կ'ըլլայ « մեծ բազմութիւն », ինչպէս սա «ծովածաւալ»ը:

ՎԱՀԷ

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԳԱՂՏՆԱՊԷՍ ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԿԸ ՄՏՆԵՆ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Պաղեստինի վերջին դէպքերուն առթիւ, հրէական կազմակերպութիւններ տենդագին աշխատանքի նուիրուած են եւ ամէն կողմէ կ'աշխատին Հրեաները փոխադրել Պաղեստին առանց անցագրի:

Անցած շաբթու, սահմանապահ ուժեր նշմարած են որ գաղտնի ճամբաներով խումբ խումբ մարդիկ Պաղեստին կ'երթան: Կը կասկածին եւ կը ձերբակալեն բոլորն ալ: Կը հասկնան որ անցագիր չունին անոնք: Իսկոյն շղթայակապ կը դրկեն զանոնք Պէյրութ: Քննութիւններէն կը հասկցուի որ անոնք Իզմիրցի Հրեաներ են եւ կը դրկուէին Պաղեստին:

« Էլ Նիհար » այս առթիւ « Զարիֆէն բարիք կը ծնի » խորագրով կը գրէ թէ Աղազարեանի ոճրագործը ձերբակալելու համար ոստիկանութեան ձեռք առած խիստ միջոցները օգտակար հանդիսացան այս պարագային, որովհետեւ սահմանապահներուն վճռական հրամաններ տրուած են Յակոբ Քէպապճեանը ձերբակալելու համար: Որով Քէպապճեան պատճառ եղաւ որ Հրեաներ ձերբակալուին եւ չկարենան Պաղեստին անցնիլ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

«ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ» ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒԻ

Նոյ. 12ի ջախջախիչ յաղթանակին վրայ

ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Օրուան մեծագոյն դէպքն է Հիթլէրի սարքած ջախջախիչ յաղթանակը, որուն հետեւանքները ծանր մտահոգութիւն կը պատճառեն քաղաքական շրջանակներու մէջ:

Երէկ հրատարակած էինք հանրաքուէին եւ խորհրդարանի ընտրութեանց արդիւնքները: Վերջնական հաշիւը երեւան պիտի ելլէ քանի մը օրէն, երբ հասնին արտասահմանի Գերմանացիներուն քուէները: Տարակոյս չկայ թէ քանի մը միլիոն եւս պիտի աւելնայ Հիթլէրի շահած քուէներուն վրայ:

Վերջին հաշիւներու համաձայն, հանրաքուէին մասնակցած են քուէարկուներու հարիւրին 96,37ը, իսկ Րայխստակին ընտրութեանց՝ հարիւրին 95.2ը: 1933 մարտ 5ի ընտրութեանց ատեն, որ նոյնպէս կատարուեցաւ հիթլէրական իշխանութեան մականին տակ, մասնակցողներու համեմատութիւնն էր հարիւրին 87: Արձանագրուած 44,685,769 ընտրողներէն մասնակցեր էին 39,316,873 հոգի: Հիթլէրականները շահած էին 17,265,823, իսկ Հիւկէնպէրկի ազգայնականները՝ 3,132,595: Ուրեմն, այդ շրջանի կառավարական երկու հոսանքները շահած էին 20,398,418, ինչ որ կը նշանակէ հարիւրին 52:

Կիրակի օրուան ընտրութեանց մէջ, արձանագրուած քուէարկուներու թիւն էր 45,146,277: Մասնակցեցան 42,995,718 հոգի, կառավարական ցանկը շահեցաւ 39,646,273: Հիթլէրի դէմ քուէարկեցին 3,349,445 ընտրողներ, իսկ « դաւաճան » հռչակուելու գնով չմասնակցեցան 2,150,559 Գերմանացիներ եւ Գերմանուհիներ: Ուրեմն, անցեալ մարտէն ի վեր կառավարութիւնը շահած է 19,247,855 նոր ձայներ:

⁂ Ընտրութիւններէն անմիջապէս յետոյ, բոլոր եկեղեցիներու կոչնակները հնչեցին ժամը 6էն 6.15, « գոհաբանութիւն մատուցանելու համար Աստուծոյ »: Հիթլէր դղրդագին ցոյցերու արժանացաւ այս ցոյցին առթիւ, որ ապացոյց կը համարուի թէ ամբողջ Գերմանիան միացած է, պատիւ, ապահովութիւն եւ իրաւունքներու հաւասարութիւն պահանջելու համար: Ահագին բազմութիւն խռնուած էր վարչապետական պաշտօնատան առջեւ եւ Հիթլէր քանի մը անգամ երեւցաւ պատշգամէն, շնորհակալութիւն յայտնելու համար:

« Առաջնորդ »ը երկու կարճ յայտարարութիւններ հրատարակեց, որոնց մէկը ուղղուած է գերման ժողովուրդին, միւսը՝ իր կուսակցութեան:

Առաջին յայտարարութիւնը կ'ըսէ.

— «Ես 15 տարի պայքարեցայ գերման ժողովուրդին ապագային համար, որովհետեւ անսահման հաւատք եւ վստահութիւն ունէի այս ժողովուրդի ներքին արժէքի մասին: Այսօր սիրտս կը յորդի, շնորհակալութիւն յայտնելու համար այն միլիոնաւոր Գերմաններուն որ, պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, հռչակեցին իրենց կամքը՝ ի նպաստ անկեղծ խաղաղութեան, այլեւ մեր պատիւին եւ միջազգային իրաւունքներուն »:

Երկրորդ յայտարարութեան մէջ, Հիթլէր կը շեշտէ.

— «Ընկերներ, մենք անբաղդատելի յաղթանակ մը տարինք: Գերման ժողովուրդը այս յաղթութիւնը կը պարտի նախ ձեր ընտրութեան, ձեր վստահութեան եւ ձեր անխոնջ աշխատանքին: Դուք հազիւ չորս շաբաթուան մէջ կատարեցիք նմանը չլսուած գործ մը: Յաջողութեան մեծութիւնը լաւագոյն վարձատրութիւնն է ձեզի համար. բայց, հայրենիքին փրկութիւնն է որ օր մը վերջնապէս պիտի պսակէ ձեր ճիգը »:

Կառավարութեան հրամանով, երկուշաբթի օր դրօշազարդուեցան բոլոր հանրային շէնքերը եւ տուները:

⁂ Կ'ըսուի թէ ընդհ. ներում պիտի շնորհուի, այս յաղթանակին առթիւ:

Նոր խորհրդարանը պիտի բացուի դեկտեմբերին: Օրակարգի առաջին խնդիրն է՝ վերջնապէս վաւերացնել Գերմանիոյ բաղկացուցիչ պետութեանց միացումը:

⁂ Նոր հրամանագրի մը համաձայն, նոյ. 15էն սկսեալ (այսօր) պիտի փոխուի հիթլէրականներու թուխ համազգեստը:

Կարեւոր վիճաբանութիւն մը Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ

Երկուշաբթի օր շատ կարեւոր վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, միջազգային քաղաքականութեան մասին:

Աշխատաւորականները պարսաւանքի բանաձեւ մը առաջարկեցին կառավարութեան դէմ, ցաւ յայտնելով որ ան չէ կատարած իր պարտականութիւնը՝ ի նպաստ միջազգային համաձայնութեան մը: Բանաձեւը միեւնոյն ատեն կը պահանջէ որ կառավարութիւնը զինաթափութեան խորհրդաժողովին ներկայացնէ հետեւեալ առաջարկները.—

1. Բոլորովին ջնջել օդանաւային ռմբակոծութիւնը: — 2. Ջնջել այն բոլոր զէնքերը որ արգիլուած են Գերմանիոյ համար, համաձայն Վերսայլի դաշնագրին:— 3. Միջազգային հսկողութեան տակ առնել քաղաքային օդանաւորդութիւնը:— 4. Բոլոր ազգերը պարտաւոր են անմիջապէս կրճատել իրենց սպառազինութեան ծախքերը:— 5. Ջնջել զէնքերու անհատական շինութիւնն ու վաճառումը:— 6. Բոլոր երկիրներու մէջ միջազգային քննութեան և հսկողութեան ենթարկել սպառազինութիւնները:— 7. Միջազգային ոստիկանական ուժ մը հաստատել:

Այս բանաձեւին վրայ խօսք առաւ վարչապետը, Պ. Մաքտօնըլտ, դիտել տալով թէ առաջարկները քաղուած են զինաթափութեան բրիտանական ծրագրէն, եւ շարունակեց.

— « Եթէ կառավարութեան ծրագիրը չքննուեցաւ Ժընեւի մէջ, պատճառը այն է որ 1932ին ուրիշ ծրագիրներ ալ ներկայացուեցան եւ թանկագին ժամանակ կորսուեցաւ ամուլ վիճաբանութիւններով: Մեր կառավարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը ջանայ միջազգային համաձայնութիւն մը գոյացնել: Անհրաժեշտ է որ միջազգային համաձայնութիւն մը գոյանայ զինաթափութեան մասին եւ Գերմանիան ալ պարտաւոր է ստորագրել զայն: Եթէ այդպիսի համաձայնութիւն մը չգոյանայ, աշխարհը յստակօրէն պիտի գիտնայ թէ որու վրայ կ'իյնայ պատասխանատուութիւնը: Մենք չենք կրնար ընդունիլ այն տեսակէտը թէ՝ քանի որ Գերմանիան հրաժարեցաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովէն,

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐ

»»» · «««

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿ ԵՒ ՑԱՆԿ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԹԵՄ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ

— o —

ԽՄԲ.— Նոյեմբեր 13ին ստացանք հետեւեալ նամակը եւ ցանկը՝ Ատրպատականի Թեմ. Խորհուրդի դիւանէն.—

« Ապագայ »ի յարգելի խմբագրութեան. պատճէնը «Յառաջ»ի յարգելի խմբագրութեան.

ԹԱՒՐԻԶ, 31 *հոկտեմբեր.— Ի լրումն դիւանիս նախորդ գրութեան, ուղարկում ենք փախստականների 42 հոգու մինչեւ հոկտեմբերի 30ը, երկրորդ ցուցակը, որով օգոստոսի 3ից 30 հոկտեմբերի կը լինի 203 հոգի:*

Ի պատասխան դիւանիս պարզ գրութեան՝ թերթդ հոկտեմբեր 14 թիւ 93 « Թաւրիզի օճախը » խորագրով յօդ խմաստալից խմբագրականով, պատմելով աշուղական հեքեաթներ՝ գտնում է, որ դիւանիս գրութեան հիմքը կարող է լինել Դաշնակցական համազգամանքը Թաւրիզի Թեմական Խորհրդի, որ իբր թէ եկած է օգնութեան Դաշնակցական թերթերի:

Առ այս դիւանս յայտնում է, ի սփոփանս եւ ի մխիթարութիւն ձեր զանազան կասկածներ որոնող սրտի, որ Ատրպատականի Թեմական խորհրդի 9 հոգուց բաղկացած կազմի մէջ միայն մէկ Դաշնակցական է գտնւում:

Ատենադպիր Թեմական Խորհրդի
Արամ Ղուկասեան

(Կնիք)

»»» · «««

ՑՈՒՑԱԿ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 30 ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ԹԱՒՐԻԶ ՓԱԽԱԾՆԵՐԻ

162. Պետրոս Բուրմանեան, 25 տարեկան, Ատափազարցի, կօշկակար, 1925ին մեկնած Ցունաստանէն:

163. Արմենակ Գարակէօզեան, 27 տարեկան, Օրտուցի, ատաղձագործ, 1925ին մեկնած Ցունաստանէն:

164. Յարութիւն Ճորճալեան, 27 տարեկան, Աֆ. Գարահիսարցի, քարտաշ, 1924ին մեկնած Ցունաստանէն:

165. Սեպուհ Սէմէրճեան, 25 տարեկան, Պոլսեցի, կօշկակար, 1925ին մեկնած Ցունաստանէն:

166. Արամ Մկրտիչեան, 29 տարեկան, Պիթլիսցի, նկարիչ, 1924ին մեկնած Պոլսէն:

167. Արամ Երեմեան, 37 տարեկան, Սեբաստացի, մանկավարժ, 1925ին մեկնած Վիէննայէն:

168. Միսաք Արշակեան, 40 տարեկան, Րիզեցի, հողագործ, 1922ին մեկնած Թաւրիզէն:

169. Օննիկ Աղասեան, 41 տարեկան, Էտիրնեցի, երկաթագործ, 1933ին մեկնած Ցունաստանէն:

170. Յակոբ Թիւթիւնճեան, 20 տարեկան, Արմաշցի, բանուոր, 1933ին մեկնած Ցունաստանէն:

171. Կարապետ Խաչիկեան, 26 տարեկան, Պրուսացի, բանուոր, 1932ին մեկնած Ցունաստանէն:

172. Յակոբ Յակոբեան, 20 տարեկան, Մալկարացի, կօշկակար, 1933ին մեկնած Ցունաստանէն:

173. Գրիգոր Համբարեան, 39 տարեկան, Զօրլուցի, շօֆէօր, 1933ին մեկնած Պուլկարիայէն:

174. Եօրտանիս Համբարեան կինը, 31 տարեկան, Պուլկարացի, 1933ին մեկնած Պուլկարիայէն:

175. Նեքտար Համբարեան, աղջիկը, 7 տարեկան, Պուլկարացի, 1933ին մեկնած Պուլկարիայէն:

176. Գէորգ Համբարեան որդին, 3 տարեկան, Պուլկարացի, 1933ին մեկնած Պուլկարիայէն:

177. Գէորգ Գասպարեան, 39 տարեկան, Եսկիշէհիրցի, շօֆէօր, 1932ին մեկնած Ցունաստանէն:

178. Գէորգ Սրմաքէշեան, 40 տարեկան, Պոլսեցի, նաւավար, 1932ին մեկնած Ցունաստանէն:

179. Սրբուհի Սրմաքէշեան կինը, 35 տարեկան, Պոլսեցի, 1932ին մեկնած Ցունաստանէն:

180. Գաբրիէլ Գաբրիէլեան, 23 տարեկան, Կէմլէկցի, կօշկակար, 1933ին մեկնած Ցունաստանէն:

(*Շարունակելի*)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՉՈՐՐՈՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՁԱԽՈՂԱՆՔ

Պալքանեան վեց պետութիւնները ներկայացնող կարգ մը անուշ ջուրի քաղաքագէտներ չորս տարի առաջ հիմը դրին «Պալքանեան խորհրդաժողով»ին, որուն նպատակն է նոր ճամբայ մը գտնել պալքանեան ժողովուրդներու միջեւ, հարթելու համար անոնց տնտեսական եւ քաղաքական վէճերը եւ հող պատրաստելու ապագայ սերտ գործակցութեան մը, բոլորովին անկախ օտար ազդեցութիւններէ:

Այս նպատակով գումարուած պալքանեան առաջին խորհրդաժողովը տեղի ունեցաւ Աթէնքի մէջ, երկրորդը՝ Պուքրէշ, երրորդը Կ. Պոլիս, իսկ չորրորդը կը գումարուի այս պահուս Սելանիկի մէջ:

Խորհրդաժողովին կը մասնակցին Պալքանեան վեց երկիրները, Ռումանիա, Եուկոսլավիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Թուրքիա եւ Ալպանիա, իրենց բազմաթիւ պատուիրակներով:

Սելանիկը շողշողուն ընդունելութիւն մը ըրաւ պատուիրակներուն, որոնք դեռ չհանգստացած իրենց պանդոկներուն մէջ, ներկայ եղան իրերայաջորդ հացկերոյթներու եւ ընդունելութեանց, ուր արտասանեցին ու մտիկ ըրին գեղեցիկ ճառեր, հոյակա՛պ բաղձանքներով ու բանաձեւերով:

Քաղաքի գլխաւոր մուտքերը, կեդրոնական վայրերը, ու պաշտօնական հաստատութիւնները զարդարուած են մասնակցող ազգերու դրօշներով, որոնք իրենց կեդրոնը ունին միջպալքանեան գոյները կրող խորհրդանշան մը:

Խորհրդաժողովի աշխատանքներուն կը հետեւին նաեւ մասնակցող կառավարութեանց դեսպանները, Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ հրաւիրեալներ:

Նոյեմբեր 5ի կիրակի օր խորհրդաժողովը սկսաւ իր աշխատանքները, որոնց բացումը կատարեց Յունաստանի արտաքին նախարար Պ. Մաքսիմոս, նախագահութեամբ Յունաստանի աւագ պատուիրակ Պ. Փափանասթասիուի:

«Պալքանեան խորհրդաժողով»ը չորս օրէ ի վեր նիստ կը գումարէ առանց որ եւ է արդիւնքի: Սեղանի վրայ եկող իւրաքանչիւր խնդիր դուռ կը բանայ աւագին վիճաբանութեանց եւ հակաճառութեանց, որոնք առանց լուծում մը գտնելու ի վերջոյ կը յետաձգուին:

Խորհրդաժողովի առաջին նիստէն իսկ հարց կը ծագի հելլէնեւթուրք դաշնագիրներու մասին, այս առիթ մը կ'ըլլայ որ մթնոլորտին ջերմութիւնը քիչ մը պաղի:

Ամէնէն կենսական հարցերը, փոքրամասնութեանց ցաւոտ խնդիրը, Պուլկարիոյ Եգէականի վրայ ելքի մը պահանջը եւն., առաջին օրէն իսկ հանուած էին օրակարգէն: Մնացեալ երկրորդական խնդիրներու վրայ ահագին ժամանակ կը սպառէին, ստեղծելով նոր տարակարծութիւններ եւ նոր բարդութիւններ:

«Պալքանեան խորհրդաժողով»ը այս օրօրանքին մէջ կը շարունակէր իր նիստերը: Երբ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչը քանի մը վերապահումներ ըրաւ, փոքրամասնութեանց եւ իրաւունքներու հաւասարութեան հարցերուն մէջ, այս առթիւ լուրջ տարակարծութիւններ յառաջ եկան սերպ եւ պուլկար պատուիրակներուն միջեւ: Նախագահ Պ. Փափանասթասիու ջանաց բացատրել կողմերուն, որ խնդրին մօտենան աւելի բարեացակամ ոգիով: Բայց, ոչ մէկ կողմի միտքէն կ'անցնէր բարեացակամ ոգի գործածել, քանի որ իրենց երկիրներուն շահերը պէտք է պաշտպանէին ամէնէն առաջ:

Եուկոսլավիոյ պատուիրակն է որ ամէնէն անկեղծը եղաւ եւ լռութիւնը խզեց առաջարկելով բանաձեւ մը, որուն համաձայն, փոխանակ «Պալքանեան խորհրդաժողով»ի «Պալքաններու համաձայնութեան խորհրդաժողով» կնքուի անունը: Այսինքն խաղաղասէրներու ընկերակցութիւն մը, ինչ որ գոյութիւն ունի շատ մը երկիրներու մէջ ըստ սերպ պատուիրակին: Պալքանեան բնակչութեանց մօտ տակաւին հասունցած չըլլալով իրարու հետ լուրջ լեզուով մը խօսելու սովորութիւնը, այս ընկերակցութիւնը պիտի աշխատի նախ քարոզութիւններով եւ ուրիշ միջոցներով, հաւատք ներշնչել Պալքանցիներուն, զարգացնելու համար «Պալքանը Պալքանցիներուն» գաղափարը, ու ապա, հասունցնելու ապագայ պալքանեան խորհրդաժողովի մը կազմութիւնը:

Սերպերու այս սրտբաց առաջարկը բոլորին կողմէ ընդունուեցաւ լուռ համաձայնութեամբ: Բոլոր պատուիրակներն ալ կը զգային թէ քիչ մը փափուկ է իրենց դիրքը, իսկ «Պալքանեան խորհրդաժողով» անունը խոշոր կուգայ իրենց հանգամանքին հետ: Մեծ անունի մը տակ նիստեր գումարելէ վերջ հարկ է Պալքանները չահագրգռող համապատասխան որոշումներ ալ տալ, մինչդեռ խորհրդաժողովի բաղկացուցիչ տարրերը ոչ միայն իրենց կառավարութիւնները չեն կրնար ներկայացնել, այլ եւ իրենց երկիրներու ոչ մէկ կազմակերպութիւն իր ձայնը տուած է անոնց: Հետեւաբար՝ անհատական նախաձեռնութիւն պէտք է համարել զայն, կամ աւելի ճիշդ՝ Պալքանեան երկիրներու գրասենեակի դիւանագէտներու ջանքերով յառաջ եկած շարժում մը:

Անշուշտ այսպէս պիտի ըլլար վախճանը հաւաքոյթի մը, որուն մասնակցողները արտօնուած չեն լուծման համար վճռական խօսքըսել օրակարգի մասին: Որքան ատեն որ խոր տարակարծութիւնները չեն հարթուած պալքանեան պետութիւններու միջեւ եւ արտաքին ու ներքին արգելքները չեն մաքրուած, շատ հեռու է «Պալքանը Պալքանցիներուն» գաղափարին իրագործումը: Ճառերը եւ հացկերոյթները չեն որ սպեղանի պիտի ըլլան փոքր ազգերու ցաւերուն: Անհրաժեշտ է անկեղծ մերձեցում մը բուն Պալքանցիներուն համար, որպէս զի մեծ պետութիւններն ալ դադրին զանոնք իրենց գործիք դարձնելու խառնիչ ունակութենէն:

Արդարեւ, ժողովը հազիւ բացուած, հանրային կարծիքը հեգնանքով մը կը նայէր անոր, այնպէս ինչպէս պիտի նայէր թատերական ներկայացումի մը:

ՎԱՀԱԳՆ

ԺԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ԵՐԳԸ...

»»»·«««

Մարդիկ կան որ սիրոյ եւ քաղցրութեան երգիչ են, ոմանք արեւին ու տիեզերքին, ուրիշներ բաժակին ու գինիին:

Ես, եթէ երգի բաղձանքը զգամ, երգելու միտք ունենամ, կ'ուզեմ որ ճամբաներու լացուարթ երգը երգեմ, արտերու եւ այգիներու, դալարադեղ սարալանջերու եւ չքեղ պուրակներու աւիշէն բարձրացող մեր այսօրուան ապրումներու պատկերները գծեմ, գովքը հիւսեմ կամ վիշտը պատմեմ: Ես այսպէ՛ս կ'ուզեմ...

Ճամբաներու երգը քաղցր է ինծ անոր համար որ ծնած եմ ճամբու մը ափը, «մանղալ»ներու սպիտակ «չաթմա»յին տակ, արեւին ու առուակին դէմ յանդիման: Ես բաց երկինքի տակ ծնած եմ, ու կ'ուզեմ որ, սիրտս ալ բաց, անկեղծ ըլլայ, դաւաճանիք չունենայ:

Կ'ուզէ՞ք որ ուրանամ ծննդավայրս, օրօրոցս, առաջին ճիչը արձակած վայրս: Օ՛, ո՛չ... ոչ, ես չեմ ուրանար, ես չեմ մոռնար, չեմ կրնար մոռնալ...

Տնակը, որ իր մենաւոր շուքը կ'օրօրէ խիտ անտառին առանձնութեանը մէջ, իր արտաքին կամարին վրայ զարմանալի վերտառութիւն մը կը կրէ.

— Անցո՛րդ, եթէ Հայ ես, ներս մըտիր եւ սուրճ մը առ:

Ի՞նչ, հայերէն գի՞ր... Հայ ընտանի՞ք այս անծանօթ ամայի մենաստանին մէջ... Կարելի՞ է:

Աչքերս լայն – լայն կը բանամ, քանի մը անգամ արագ արագ կը կարդամ վերտառութիւնը: Այո՛, գիրն ալ հայերէն է, խօսքն ալ:

Գրպանիս առատութիւնը չէ որ գլխս ճամբաներու վրայ ձգած է, այլ ուրիշ ազդակ մը որուն «անգործութիւն» անունը կուտան: Սրճարանները նստելով, կամ թուղթ խաղալով հոգեկան բաւարարութիւն չեմ ստանար, եւ ոչ ալ հաճելի ժամանց, եւ ահա, երբ խելքիս փչէ, կը նետուիմ հանրակառք մը, անոր վերջաւորութեանը իջնելու մտադրութեամբ: Այսօր ալ նստած էի թիւ 10 հանրակառքը, իջած էի վերջաւորութեանը, չափչփած էի լեռ ու սար, ճամբայ ու անտառ ու, վերադարձիս ճամբուն վրայ՝ նեղ ու օձապտոյտ ճամբու մը ափը, յանկարծ հանդիպեցայ վերոյիշեալ վերտառութեան, հայերէն գրերով ու հայերէն խօսքերով.

— «Անցորդ, եթէ Հայ ես...»:

Մտնե՞մ ներս, սուրճ մը առնե՞մ... Ցուպումէս դողդղացող ձեռքովս մեղմօրէն կը քաշեմ դրան զանգակին թելը... ոտքի ձայն, ու ահա դուռը ինքն իր վրայ կը բացուի: Դրան ետեւ կը յայտնուի մամիկ մը, ալեխառն մազերով, բայց դեռ կանգուն կազմով:

Մամիկը բնաւ դժուարութիւն չի քաշեր Հայ ըլլալս գիտնալու: Դէմքս ու դիմագիծս ուր որ ալ երթամ, կը մատնեն զիս, ու երկուքս կարծես վաղեմի ծանօթներ ըլլայինք, հանդարտ ու պաղարիւն կը բարեւենք իրար:

— Բարե՛ւ մամիկ:

— Աստծու բարին տղէս: Արի, էռաջ արի, վեր բարձրացի սուրճ մի առ, մենք ալ Հայի զաւակներ ենք: Արի՛, տղէս ու աղջիկս գործի են, հիմի կը գան, շատ չի, կամ դուռն են կամ «բուխերիկը» — կը խօսի մամիկը ոգեւորութեամբ:

Ու կ'առաջնորդուիմ բաւական մաքուր կահաւորուած սենեակ մը: Գետինը ծածկուած է արեւելեան «փալաս»ներով, պատերու վրայ մաքուր շրջանակներու մէջ, քանի մը ընտանեկան ու յեղափոխական դէմքերու նկարներով: Մահճակալը թաղուած բարձերու եւ ձեռագործ ճերմակ, մաքուր վերմակներու տակը: Տունը, խոհանոցին մէջ եւ դուրսի բակը մաքրութիւն կը բուրեն:

Դէպի պարտէզը նայող պատուհանին մօտ նստելէ վերջ, մամիկին հետ կը սկսինք հարց ու փորձ փոխանակել: Կ'ըսեմ իրեն որ, մինակ եմ, մէկը չունիմ, ջարդին կորսնցուցի ամէն բան, հրաշքով ազատեցայ Թուրքերու մօտէն, ճաշակեցի նաեւ դառնութիւնը որբանոցին, աշխարհներ թափառեցայ ու վերջապէս ինկայ Ֆրանսա, ու հիմա սանկ – նանկ կ'ապրէի:

Մամիկն ալ կը պատմէ իր պատմութիւնը դառն ու եղերական: Երզնկայի գիւղերէն է: Ճամբայ ինկած է իր քաղաքին անօրինակ թշուառութեան եւ դաժան Թուրքերու սուիններուն տակ: Կորսնցուցած է ամուսինը, զաւակները, բարեկամները, քալած է մինչեւ Տէր Զօր, հազարաւորներու մէջէն քանի մը ապրողներ են եղած, յետոյ թափառած է նոր աշխարհներ, տեսած է նոր ցաւեր ու վերջապէս ինկած է Ֆրանսա, իր 7 զաւակներէն մինակ հրաշքով ազատած փոքրիկ աղջկան ձեռքէն բռնած:

Մամիկը չէ սիրած քաղաքի կեանքը: Օդն ու արեւը չեն բռնած իրեն: Գիւղը ծնած, գիւղը մեծցած է քաղաքին կեանքը անտանելի է իրեն: Աղջիկը կ'ամուսնացնէ երիտասարդի մը հետ, ու իրենց խնայած քանի մը հազար ֆրանքով կը քաշուին այս մենաստանը:

Խօսակցութիւնը դեռ չվերջացած՝ ներս կը մտնեն փեսան ու աղջիկը, կամ իր ըսած ձեւով տղան ու աղջիկը: Սիրալիր ակնարկ մը պտտցնելէ վերջ վրաս՝ ջերմութեամբ կը սեղմեն ձեռքըս ու կը նստին քովս:

Խօսակցութիւնը հաճելի է: Այս մենաստանին մէջ, այս երեք անձերը շա՜տ աւելի բան գիտեն մեր կեանքի մասին քան թէ մենք քաղաքի բնակիչներս...

Կը պատմեն լաւէն ու վատէն, բարիէն ու չարէն, եւ, ցաւ կը յայտնեն որ, յաճախ, հայ երիտասարդները որ այս վայրէն կ'անցնին՝ չեն այցելեր իրենց, ու ճիշդ ատոր համար է որ դրան վրայ վերտառութիւն են դրեր:

Աւանդական սուրճ մը առնելէ վերջ կը պատրաստուիմ ճամբաս բռնել, բայց ծանր արգելքի կը հանդիպիմ:

— Օ՛... ո՞ւր, վաղը, գործաւոր չես բան չես, աս գիշեր հոս կը մնաս, վաղը կ'երթաս, չէ՛, չէ՛, անկարելի է:

— Տղաս Խաչիկ, գնա նապաստակ մը մորթէ: Հայոտէ աղջիկս, ճաշը պատրաստէ:

— Եղբա՛յր, մայր չունի՞ս, մեծ մայր չունի՞ս, ըրէ թող գայ քանի մը չարաթ մամայիս քովը մնայ, կ'ըսէ նորահաս տիկինը չնորհալի ձեւով մը:

— Չունիմ, ոչ ոք ունիմ, ոչ մայրական գգուանք եմ տեսեր ու ոչ ալ մեծ մօր գուրգուրանք... Չունի՛մ...

Գիշեր է, մաքուր, կակուղ անկողինը յատկացուած է ինծի եւ ընկեր Խաչիկին: Ան ինծի անհանգստութիւն չպատճառելու համար կծկուած է մէկ անկիւնը: Լուռ այդ խաղաղութեան մէջ քունը փախեր է աչքերէս: Մտածումներս թեւ առած աշխարհէ աշխարհ կը թռին... Ո՞ւր եմ ես, ո՞ր յարկին տակ, ո՞վքեր են ասոնք, ե՞րբ ծանօթացանք իրարու... Ուրեմն իմ ծնողքս, իմ ընկերս, իմ բարեկամներս ... Մայր ունեցա՞ծ եմ, ծնողական ստինք դպած է իմ քիմքերուս ... Չեմ գիտեր: Չեմ յիշեր: Երազի պէս բան մը կուգայ միտքս: Աղօտ պատկեր մը կախուած է սրտիս խորը այն օրերէն...

Աչքերուս քուն բերելու համար կը գոցեմ, սուտ քուն կը ձեւանամ, բայց միտքս արթուն է, հոգիս կը սաւառնի ջուրերու ու ցամաքներու վրայ: Թեւս անկողինէն դուրս կը հանեմ, կուրծքս կը բանամ, — մինչ աչքերս գոց — քիչ մը օդ առնելու համար ու յանկարծ քովի սենեակէն դուռը կամացուկ մը կը բացուի: Մամիկն է ոտքի մատներուն վրայ՝ զգուշութեամբ կը մօտենայ, կը ծածկէ թեւերս, կուրծքս, կը գոցէ կիսաբաց պատուհանը եւ կը հեռանայ:

Քանի մը վայրկեան վերջ նորէն ներս կուգայ: Վառարանը վառած են, սենեակը տաք է, պատուհան բանալը վտանգաւոր է: Ու մամիկը մեծ սրբիչ մը ձեռքը օդին մէջ կը տարուբերէ: Դէմքին վրայ քանի մը կաթիլ քրտինք նշմարած է, զովացնել պէտք է... Ու քիչ վերջ նորէն մամիկը ոտքի վրայ է: Ի՞նչ է, քունի պէտք չունի՞ այս օրհնեալ ծերուկը — կը մտածեմ:

Առանց կաթիլ մը իսկ քուն ունենալու, առաւօտ կ'ըլլամ հակառակ թափուած այնքան խնամքին, հակառակ սիրելի մամիկին մայրական հոգածութեանը: Ի՜նչ հիւրասիրութիւն, ի՜նչ գուրգուրանք:

Առաւօտ է, պիտի բաժնուիմ... Ի՞նչպէս պիտի բաժնուիմ: Ի՞նչ խօսքերով, ի՞նչ նախադասութիւններով պիտի յայտնեմ շնորհակալութիւնս, երախտագիտութիւնս: Լեզուս պապանձած է, ծանր յուզում կայ հոգիիս խորը: Այս ամայի, այս լուռ վայրին մէջ ո՞ւրկից ուր հայութիւն, հայ ընտանիք: Հրաշք չէ՞, վէպ չէ՞...

Մամիկ, եղբայրս, քոյրս — կը սկսիմ խօսիլ — այն ինչ որ տեսայ ու ապրեցայ ձեզի հետ, խօսուն շարժանկար մըն է մեր ցաւոտ կեանքին: Չեմ կրնար գտնել բառ մը, խօսք մը որ իրական թարգմանը հանդիսանայ իմ երախտագիտական զգացումներուս: Հաւատացէք այն ինչ որ տեսայ այստեղ, այն ինչ որ լսեցի ձեզմէ, յուսատու է եւ հրահանգիչ: Ուրախ եմ որ, այս ամայի վայրին մէջ իսկ ուզեր էք ձեր ցեղային դիմագիծը պահել, ուրախ եմ որ ազգն ու ցեղը, անոր սրբութիւնները միս ու ոսկոր դարձած են ձեր մէջ, հպարտ եմ որ ձեզի պէս Հայեր կան, ազատ մնացեր են քաղաքի «նորելուկ» [illegible] թիւններէն: Կը բաժնուիմ ձեզմէ, [illegible] մա, բայց ձեր բարի յիշատակը միշտ պիտի ապրի իմ մէջս: Ցը՛, եղբայր, ցը քոյրս, ցտեսութիւն բարի մամիկ, [illegible] աւելի վերջ չպիտի մոռնամ յաճախ գալ այս սրբավայրը: Ցը՛...

Օձապտոյտ ճամբան բռնելէ առաջ, թաշկինակը կը տանիմ աչքերուս, կը սրբեմ թարթիչներուս վրայ կախուած թացը: Ի՞նչ էր այս տեսածս, երա՞զ էր, հէքեա՞թ թէ իրականութիւն...

Եւ որքան, դեռ որքա՛ն այսպիսի մենաստաններ, մէկով ու երկուքով տուներ, անտառներու խորը կամ [illegible] տերու ափը...

Որքա՛ն... որքա՛ն...

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

— :·: —

ԿԱՐՏԱՆ, (Յառաջ).— «Յառաջ» [illegible] երբեմն զանգատներ կը յայտնէ [illegible] թղթակիցներուն, պահանջելով [illegible] եւ լրացուցիչ տեղեկութիւններ կրթական վիճակի մասին:

Մեր ծաղկոցներու կրթական պատկերը շատ քիչ փոփոխութիւններ կը ներկայացնէ մէկ տարիէն միւսը: Օրինակ, Պիվէռի Կրթասիրաց մանկապարտէզը, որ հիմնուած է 1929ին, չորս տարուան ընթացքին որոշ առաւելութիւններ ձեռք բերած է: Աշակերտներու թիւը ներկայիս 60ի կը հասնի, որոնց մօտ 40ը մանչ, իսկ մնացեալը՝ աղջիկ:

Եկամուտի աղբիւրներ.— Դպրոցի ընդհանուր եկամուտը կը կազմեն անդամավճարները, աշակերտավճարները, ամսականները, հանդէս ներկայացումներ, վիճակահանութիւն եւ զանազան ձեռնարկներ: Բարեգործական եւ այլ հաստատութիւններ մինչեւ ցարդ նիւթական օժանդակութիւն ցոյց տուած չեն. Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղէն, որ վերջերս սկսած է քանի մը չքաւոր աշակերտներու թոշակը հոգալ, եթէ չենք [illegible] խալըր:

Նորահաս սերունդի դաստիարակ[illegible] ման գործին մէջ իսկ կուսակցական [illegible] ճղճիմ հաշիւներ հետապնդողներ կան. Կարծես մէկ դպրոցը չէր բաւեր, [illegible] մըն ալ բացին: Այս վերջինին մասին [illegible] գրած եմ իր ատենին: Բացուած [illegible] Հօկ – Հնչակ – Ռամկավար խմբակի կողմէ: Այս ամբոխավարները Դաշնակցութեան դէմ միացեալ ճակատ կազմած կ'ուզեն կրթական մարզին [illegible] րով ալ պայքարիլ: Անցեալ սեպտեմ[illegible] բերին Պալաքեան եպիսկ.ը եկած [illegible]

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (9)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» · «««««

5.— ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Բանաստեղծական են ընդհանրապէս, հէքեաթ-բանաստեղծութիւն, աւելի ճիշդ դիւցազներգութիւններ են, որոնք կը յիշեցնեն Դանիէլ Վարուժանի Հեթանոս երգերը, պահելով՝ համեմատութեան բոլոր եզրերը: Միւսներուն պէս, փորձեր է խորհուրդ եւ իմաստութիւն դնել հոն, բայց ամէն անգամ ներշնչումին ալիքը, զինքը բարձրացուցեր է զգայապաշտութեան բարձունքներուն: Կին էակը, իր յարափոփոխ կերպարանքներուն տակ, Նարդունիի գրականութեան հիմնական տարրը կը կազմէ, ինչպէս Օշականի մօտ: Իր բանաստեղծական բովանդակ կարողութիւնը հետեւաբար թափեր է երանգապանակին վրայ, գոյներու պէսպիսութեամբ գծելու ալուոր դէմքերը հէքեաթներուն մէջ: Բայց ինքը արուեստին դարուն մէջ ապրելուն, իր հէքեաթները, առ հասարակ արձակը, անոր ազդեցութեան տակ են: Հեւ ի հեւ վազք մը կայ հոն, կորսուած բան մը փնտռելու հոգը, ներկայէն փախչելու եւ դէպի մանկութիւն, հետեւաբար, երազ, միամտութիւն, անկեղծութիւն, անկախութիւն, եւ ազատատենչ ձգտումով ապրելու անհո՜ւն եռանդ մը կը թեւածեն անոր հէքեաթները: Ամէն բան մէկ անգամէն ըսելու, մտքին մէջ չկորսնցնելու վախէն հալածուած, շատ անգամ կապ ու զապաւորութիւն կը պակսին կարգ մը հէքեաթներու մէջ. եւ ամէն բան գեղեցիկ կերպով ըսելու, տափակութենէ խուսափելու հոգը կայ մանաւանդ Նարդունիի հէքեաթներուն մէջ:

Կը ճանչնայ մանաւանդ Հայ գիւղի աւանդութիւնները, մեծ մայրերու օրհնութիւններն ու անէծքները, խըտացուած իմաստութիւններն ու մէկբառովարտայայտուող պարբերութիւնները: Նարդունիին բառերը շատ ուժով են ու արտայայտիչ. մէկ բառով յաճախ կուտայ պատկեր մը, հոգեկան բարդ վիճակ մը, որ գիւղացիներուն յատուկ է:

Բառերու սաստկութեամբ, բառերու ընտրութեամբ է, որ Նարդունիի գրականութեան հիմնական տարրերը կը զանազանուին ու կը հիմնաւորուին: Երբ կ'երգէ սէրը եւ անոր հետ կապուած մարդկային ուրիշ զգայութիւնները, ունի իր սիրած բառերու բառարանը, նոյնը նաեւ երբ սկեպտիկը կը յայտնուի իր մէջ, կամ մանկութեան յիշատակներու գրկին մէջ կը փոխադրուի, այս բոլոր պարագաներուն մէջ, Նարդունի գեղեցիկ, ընտրուած բառերու ուժն ունի, զոր կը գործածէ վարպետօրէն, որոնք անխուսափելիօրէն կան իր գրականութեան մէջ, եւ որոնք չեն տկարացներ ոչ իր ոճը եւ ոչ ալ բովանդակութիւնը:

Նարդունի գեղեցիկ խոստովանութիւն մը ունի Տալիլայիս երգը գրուածքին մէջ, որ որոշ կերպով կը յատկանշէ արուեստի մասին ունեցած իր ըմբռնումը. «Ես կը սիրեմ, կ'ըսէ, somptuarismeը, արեւելքի ուղղափառ դպրոցը, որ ծանր արուեստի խորհրդագեղ գործերուն մէջ կը պահէ դեռ իր աւանդութիւնները, անեղծ ու հաւատարիմ: Ես կը սիրեմ գիծերու եւ ձեւերու այս դաշնաւոր հէնքը, ուր կը շողան գաղտնիմաստ հանգոյցները խորհուրդին: Ես կը ներեմ պերճանքին, որ կը շռայլուի համայնապարգեւ արուեստին համար»:

Այս մէջբերումէն յետոյ դիւրին է այլ եւս սահմանել Նարդունիին արուեստը եւ անոր տարրերը: — Ճըքնաղութիւն, հոյակապութիւն, մթութիւն եւ զարդարանք ինչպէս է արեւելեան արուեստը, իր խորութեանը մէջ: Գիծերու եւ ձեւերու ներդաշնակութիւն, յաճախ իրարու հիւսուած, ինչպէս են մեր հինաւուրց գերեզմաններուն խաչքարերը: Միշտ խորհուրդ, միշտ պերճութիւն: Նարդունիի արուեստը խոյանք ունի, արագավազ յորձանքն է կամ երիվարը, որ բաշերը հովին դէմ թափ տալով, կը սուրայ ի խնդիր գեղեցկութիւններուն եւ անծանօթին:

Այս է պատճառը դարձեալ, որ հին փառքերէն ու արուեստի գեղեցկութիւններէն կը կերտէ նորը՝ նոր յուզումներով, նոր մտածումներով: Այսպէս են կազմըւած գրեթէ իր հէքեաթները, որոնց մէջ նոր մարդն է, որ կը շնչէ, դարուն պահանջներուն ու պարտադրութիւններուն համաձայն:

Նարդունիի գրականութիւնը արու եւ երիտասարդ գրականութիւն է, գանգրահեր Արտաւազդն է, որ գրականութեան անտառներուն մէջ կը սուրայ արշաւասոյր: Երգելով հեթանոսական դարերը, մեր հին աստուածները, պաշտամունք ունի երիտասարդութեան, կորովի, թարմութեան, ուժի, գեղեցկութեան, պայքարի, փառքի եւ յաղթանակներու: Այս գրականութիւնը առողջ է, եւ հեռու ախտավարակ ու հիւանդագին գրականութենէ: Երբ մեր տխուր օրերու մոխիրներուն վրայէն կը քալէ, կրկին կորովի եւ հպարտութեան, արհամարհանքի եւ սկեպտիկութեան հովը կը բերէ մեզի, երազելով մեր հին ազատ օրերուն փառքը, հեթանոս մեսիան, որ պիտի փրկէ ու ձերբազատէ բոլոր կապերէն ու շղթաներէն (ԱՆԴԱՍՏԱՆ):

Երիտասարդ է Նարդունիի գրականութիւնը, որովհետեւ պատրանքներու քաղցրութիւնը կը սիրէ ապրիլ, բնութեան գրկին անձնատուր, յաճախ վայրկեանը կ'ապրի, գեղեցիկ երազներով:

Բայց մանաւանդ երկընտրանքներու մարդը չէ ինքը: Վճռականութիւն ունի, համարձակ կ'ըսէ իր մտքինը, չի խորհիր թէ ի՞նչ պիտի ըսեն ու մտածեն ուրիշները: Վարանում չունի: Ըսածին եւ քարոզածին կը հետեւի: Ծրագիր ունի եւ կը սիրէ գործը: Ուրիշ հայ բանաստեղծներու պէս տարակոյսներու, մութի եւ ստուերի մէջ չի դանդաչեր: Ե՛ւ քրիստոնեայ ե՛ւ հեթանոս է, թէ՛ Ասիոյ և թէ՛ Եւրոպայի աշակերտն է: Սրտի եւ մտքի պայքարներուն մէջ երկմտութիւն չունի: Իր խոհ[illegible] չի ծխեր թագաւորին ու հանրապետութեան նախագահին առջեւ: Կ'ըսէ ու կ'երգէ մեր հին հեթանոսական կեանքը, արեւելքին ու խորհուրդին երկրպագու է: Սրտին տկարութիւնը երեւան կուտայ եւ իմացական [illegible] կը գօտեպնդէ, կը սիրէ Հայրենի, Թագաւորական, հեթանոս անցեալը: Հոս ալ երիտասարդի վճռականութեամբ կը ներկայանայ իր գրականութեան գաղափարականը: Ու կը հաւատայ մանաւանդ, երիտասարդ եղբայրական հաւատքով, ասիացի բոլոր ժողովուրդներու եղբայրութեան, ընդդէմ օտար Եւրոպայի, որ Արեւելքէն ամէն բան, կրկին անոր վաճառել կը փորձէ:

Նարդունիին արուեստը կը ներկայանայ, ուրիշ մէկէ աւելի տարրերով: Մէկն է ինքը մեր երիտասարդ գրականութեան տաղանդաւոր դէմքերէն, որոնց վրայ մեծ յոյսեր ունինք: Վստահ ենք, որ մեզ յուսախաբ պիտի չընէ ինք:

Կը բաւէ գիտակցութիւնն ունենալ որ գրականութեան մէջն ալ հրթիռներու փայլը վաղանցիկ է, ինչպէս երկնակամարին մէջ պայթող արուեստական բոցերուն կայծերը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ԽՄԲ.— Այս էջին վրայ յաջորդաբար պիտի շարունակենք «Երիտասարդական շարժումը Եւրոպայի մէջ», որ ընդհատուած էր տեղի անձկութեան պատճառով:

երկու հակամարտ դպրոցները միացնելու եւ հոգաբարձութիւն մը կազմելու: Առաջնորդին հրաւէրով գումարուած ընդհ. ժողովին ներկայ եղան ութսուն հայրենակիցներ: Առաջնորդ սրբազան թելադրեց երկու դպրոցները նորէն միացնել եւ ստեղծել հոգաբարձութիւն անոր յանձնելով կրթական եւ ազգային հոգերը: Հոգաբարձութեան կազմին պիտի բաղկանար երեք քաղաքական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներէն եւ չորս չէզոք հայրենակիցներէ: Նոյն ժողովին մէջ կազմըւեցաւ ժամանակաւոր հոգաբարձութիւն հետեւեալ անդամներով.— Հ. Յ. Դ. կողմէ Կ. Գասպարեան, (ատենապետ), Հնչակեան՝ Գ. Մուրատեան (գանձապահ), Ռամկավար՝ Կ. ...եան (խորհրդական), Ա. Առաքելեան (Ա. քարտուղար), Զ. Թու...եան (Բ. քարտուղար), Յ. Գա...եան եւ Պ. Թումասեան խորհրդականներ: Որոշուեցաւ միւս դպրոցը ... եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տու... իբրեւ դպրոց գործածել, որ. Ա. ... իբրեւ ասպ ու... պահել իբրեւ ... օգնականուհի, անոր տալով օգնականուհի... Երկու օր վերջը ժամանակաւոր հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ուղղէ գաղութին հրաւիրելով հաւաքական աշխատանքի լծուիլ եւ տեղական բոլոր հոգերը յանձնել հոգաբարձութեան: ... Հին միացեալ դպրոցի օր կը ... Բայց պլօքը կը դաւանէ իր տուած գրաւոր եւ բերանացի համաձայնութեան եւ նահանջի ճամբան ձեռք կ'առնէ: Պատճառ,— դպրոցը պէտք չէ Դաշնակցութեան տան մէջ ըլլայ, որովհետեւ ... պատկերներն ու չոր պատերը դաշնակցական պատմութիւն կուտան աշակերտներուն:

Առաջնորդին տնկած ծառը ոչ թէ ... այլ եւ ջուր չտեսաւ եւ ... արմատէն կորուեցաւ: Հիմա ... անջատողական շարժումն է որ գլուխն առած կը քալէ, ըսելով՝ — «Դուք ձեզի, մենք մեզի»:

Տասնեակ մը հասնող միութիւններուն կողքին, ձեռնարկուած է Բարեգործականի մասնաճիւղ մըն ալ հիմնելու: Հոս հարց կը ծագի, թէ եղած միութիւնները ի՞նչ են ըրած որ Բարեգործականն ալ մէջտեղ կ'իյնայ: Աւելի կարեւոր հարց մը,— Ֆրանսական կազմակերպութիւններու հետ համաձայնութեան գետին մը ստեղծելու պէտքը: Բացատրեմ: Մօտ տասը տարի է որ Ֆրանսա կը գտնուինք: Կ'ապրինք, կ'աշխատինք ու ամէն տեսակ իրաւունքներ կը վայելենք: Նոյն ... բողոքներ ու դանգատներ ալ կը ... այս կամ այն շրջանի քաղաքապետարաններուն, երբ մեր գործը կարգադրելու տրամադիր չըլլան: Երբ երկրին մէջ որ եւ է աղէտ կը պատահի, մենք Հայերս որ եւ է ... ըրա՞ծ ենք աղէտեալներուն, բացի աննշան օժանդակութիւններէ: Հիւանդանոցները լեցուն են Թոքախտաւորներով, զանազան հիւանդութեամբ վարակուած դժբախտներով: Կը հարցնեմ, որ եւ է դրամական աջակցութիւն ցոյց տուա՞ծ ենք, բացի Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին Քոնսէփսիոն հիւանդանոցին ... 9—10,000 ֆրանքէն:

Անցեալները Կարտանէն ծանր հիւանդ մը Էքսի հիւանդանոցը փոխադրելու համար դիմում եղաւ քաղաքապետին: Առաջնորդին եւ ուրիշներու ... դիմումներուն վրայ ... կարելի եղաւ արտօնութիւն առնել:

— Մենք պարտաւոր չենք հիւանդանոց առնել այն օտարականները, որոնց պետութեան հետ փոխադարձ պայմանագրութիւն չունինք, կ'ըսէր քաղաքապետը: Հայերը ամէն տեսակէտով կ'օգտուին մեր երկրէն, սակայն փոխադարձ օգնութեան զգացումը չունին հանդէպ մեր հիւանդանոցներուն եւ ազգային կրթական ձեռնարկներուն:

Արդար չէ՞ այս դիտողութիւնը: Փոխանակ Բարեգործականի մասնաճիւղ մը հիմնելու, աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար, եթէ մեր մասնաւոր մարմինը ստեղծուէր, նորէն մեր շահերուն համար:

ԼԵՒՈՆ ԳԵՂՈՒՆԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հրեաները ու թուրքերենը

— :-: —

Անցեալները հրատարակեր էինք Միլլիէթի Քրոնիկագիր Պիւրհան Ճահիտի հեգնական գրութիւնը՝ Հրեաներու մասին՝ «տոնանմային լապտեր» խորագրով: Նոյն յօդուածագիրը այժմ կը գրէ.—

Ցօղուած մը գրած էի, առաջարկելով որ մեր հրեայ հայրենակիցները, որոնք մեր տօնին կը մասնակցին ազատական նկատումներով, գոնէ Թուրքերէն խօսելու վարժուին: Իբրեւ պատասխան իմ այդ գրութեան, հետեւեալ նամակը ստացայ.—

«Մեծ ուշադրութեամբ ու շահագրգռութեամբ կարդացի «Տօնանմայա ֆէնէր» խորագրով ձեր յօդուածը: Նկատի ունենալով հետապնդուած նպատակը, հարկ է որ բոլոր հրեայ հայրենակիցները ձեր այդ գրութենէն դոհ, եւ ձեզի երախտապարտ ըլլան: Ուրիշ հայրենակիցներու նման՝ օրինաւոր առեւտուրին ցոյց տուած ճամբաներէն, միջոցներէն եւ ժամանակներէն դրամ շահիլ ուզող Հրեաները «ջանաւէր հայրենակիցներ» կ'որակէք, եւ ձեր այդ համոզումը ինչ գեղեցիկ ու պարզ լեզուով մը կը յայտնէք: Միայն թէ՝ ձեր այդ համոզումը մինչ «ջանաւէր» բառով կ'արտայայտէք, որքան արգահատանք ցոյց կուտաք եւ դառն կշտամբանքներ կ'ընէք՝ քանի տարիէ ի վեր Հրեաներուն ցոյց տուած առեւտրական գործունէութեան մասին: Ձեր վերոյիշեալ արտայայտութենէն որքան գոհ եղայ, ձեր գրչին այս անգութ հարուածներէն նոյնքան ազդուեցայ:

«Կրէտէի ցոյցերուն եւ Պոսնա Հէրսէքի պոյքոթին նման հայրենասիրական շարժումներու ընթացքին, Հրեաները, դրօշ եւայլն ծախելով այդ ազգային շարժումներուն մասնակցած են ու դոյն, ձեւ եւ ուժ տուած են անոնց, եւ, այդ կերպով, օգտակար հայրենակիցներ են եղած: Այս բանը գիտակցաբար ու զգացումո՞վ կ'ընէին: Ոչ, չեմ կրնար պնդել այդ մասին: Միայն, վստահ եմ որ «չանլը պայրաք» ծախելու ատեն, միեւնոյն հայրենիքին զաւակներուն պէս զգացած են իրենց սրտին բաբախումն եւ բաժնած՝ Թուրքերու կսկիծն ու սուգը: Որովհետեւ, Հրեաները այս սիրելի հայրենիքը միշտ սիրած են: Անոնք իրենց հայրենասիրութիւնը ցոյց են տուած ոչ միայն ցոյցերու ատեն դրօշ, պոյքոթի ատեն տեղական ապրանք, եւ տօներուն լապտեր ծախելով, այլեւ Պալքանեան եւ ընդհանուր պատերազմներուն Թուրք հայրենակիցներուն հետ բոլոր ճակատներուն վրայ թշնամիին հետ բախելով:

«Ձեր յօդուածի վերջաւորութեան, կը մաղթէք որ Հրեաները իրենց տանը մէջ Թուրքերէն խօսին եւ զբօսանան հրապարակներու վրայ Ֆրանսերէն արտայայտուիլ: Այս կէտին մէջ գտնէ երկինք իրաւացի էք: Այս բանը ոչ թէ մաղթելու էք, այլ՝ պահանջելու, մեզի հրամայելու էք: Ձեզի հետ ես ալ իմ հրեայ հայրենակիցներուս կ'ըսեմ,— «Ժամանակները փոխուած են: Երկիրը, մեծ յեղափոխութիւն մը անցընելէ վերջ, ազգային շարժման մը տրուած եւ մեծ քայլերով դէպի ապագայ մը կ'ընթանայ: Մենք պիտի կարենանք տեսնել այն մեծ, հարուստ եւ երջանիկ Թուրքիան, զոր կ'ուզենք ձեռք ձգել՝ ազգովին՝ մէկ սիրտ, մէկ միտք եւ մէկ մարմին ընթանալով: Հրեաները եւս այս ազգին մէկ մասնիկն են: Այս պարագան ոչ միայն խօսքով, այլ գործով պէտք է ապացուցանենք: Այս շարժման մէջ գլխաւոր պարտականութիւն է Թուրքերէն լեզուն արժանաւորապէս սորվիլը, այս գեղեցիկ լեզուն մեր դպրոցին, ակումբին, խանութին, տանը մէջ խօսիլը, եւ մեզի բոլորովին օտար սպաներէնն ու ֆրանսերէնը կամաց կամաց մոռնալն է»: Պոլսոյ Հրեաները քանի մը տարիէ ի վեր նախնական քայլեր կը նետեն՝ Թուրքերէն խօսելու տեսակէտէն, բայց գործնականացումին մէջ դժուարութիւններ տեսնելով չեն յառաջացած: Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն յառաջիկայ ձմրան կրկին Թուրքերէնի դասընթացքներ պիտի բացուին, եւ ակումբներուն մէջ Թուրքերէն դասախօսութիւններ պիտի տրուին — Էնկիւրի, Իզմիր, Պրուսա եւ այլ քաղաքներու մէջ, ուր Հրեաները ինչպէս ծանօթ է, մեծ ճիգեր կը թափեն այս մասին: Այդ պարագային, ճահիտ պէյ էֆէնտի, կրնաք վստահ ըլլալ որ Հրեաները այս երկրին զաւակներուն նման կը ցանկան իրենց պարտականութիւնները կատարել եւ Թուրքերէն լեզուն սորվիլ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Պատմութիւն Հայ գրականութեան

Մարքսիզմ – լէնինիզմի կաճառը ձեռնարկած է Հայ Գրականութեան Պատմութեան գործին հրատարակութեան, սկսելով ամենահին շրջանէն մինչեւ մեր օրերը: Ամբողջ աշխատանքը յանձնուած է կաճառին յատկապէս ընտրուած մէկ յանձնախումբին, որուն մէջ կը մտնեն Դր. Սիմոնեան, Հ. Գիւլիքեօխվեան, Գ. Վանանդեցի: Պատմութեան այս գործը պիտի բաղկանայ 7 հատորներէ, ճոխ պատկերազարդումով մը:

Արդէն լոյս տեսաւ Բ. հատորը, որ կ'ուսումնասիրէ Ռուսահայ Գրականութեան Պատմութեան 1830—1860 շրջանը: Տպագրութեան համար պատրաստ են Գ. հատորը, որ կը ներկայացնէ արեւմտահայ Գրականութեան պատմութեան 1830 — 1880 շրջանը, Դ. հատորը, որ կը ներկայացնէ Ռուսահայ Գրականութեան Պատմութեան 1870—1880 շրջանը:

Ծրագրուած է ամբողջ հրատարակութիւնը աւարտել 3 ամսուան մէջ:

Ցուցահանդէս

▪▪▪

Գրած էինք թէ նոյեմբեր 29ին Երեւանի մէջ կը բացուի ցուցահանդէս մը նկարչութեան եւ քանդակագործութեան: Այս ցուցահանդէսին մէջ պիտի ներկայացուի Հայաստանի շինարարական վերելքը արդիւնաբերական ու գիւղատնտեսական ճակատին վրայ: Մասնակցող արուեստագէտներէն յիշենք Սարեան, Թերլէմէզեան, Աղաջանեան, Հախիկեան, Ա. Սարգսեան:

Այս ցուցահանդէսը յետոյ պիտի փոխադրուի Թիֆլիզ, Բագու եւ Մոսկուա:

⁂ Հայաստանի գրողներու Միութեան կողմէ, յանձնախումբ մը, որուն կ'անդամակցին Նորենց, Դէմիրճեան, Մահարի, Արազի, Նոյ. 29ին կը հրատարակէ ժողովածու մը Քանաքեռի Ջրաելեկտրական կայանին շինութեան նուիրուած:

Մարզական ճակատ

»»»·«««

Խորհ. Հայաստան կը գրէ թէ մարզական խաղերու թեքնիքին բարձրացման համար, Հայաստանի Մարմնակրթական Գերագոյն Խորհուրդը Երեւանի մէջ խորհրդակցութեան հրաւիրած է մարզախաղերու վարպետները: Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ եւս տեղի պիտի ունենան նման տեղական խորհրդակցական ժողովներ:

⁂ Մարմնակրթական Գերագոյն Խորհուրդը Երեւանի մէջ վերաբացաւ մարմնակրթական դպրոցը, որ յառաջիկայ տարի 132 մարզական վարիչներ պիտի տայ երկրին:

Թիֆլիզի հայ թատրոնը

Թիֆլիզի Հայ Թատրոնին դերասանական խումբին կազմն է յառաջիկայ տարուան համար.—

Կիներ.— Մ. Աչչեան, Մ. Բերոյեան, Դ. Իզաբելլա, Խոյեցեան, Խաչատրեան, Վ. Ցակոբեան, Վ. Ղուկասեան, Մ. Մոճոռեան, Ռ. Օհանեան:

Այրեր.— Ա. Աբարեան, Լ. Ալլահվէրդեան, Գ. Աշուղեան, Գ. Աւագեան, Ա. Բարլոյեան, Գ. Բաղալեան, Բերոյեան, Վ. Գալստեան, Հայկ Դանզաս, Լուսինեան, Դ. Մալեան, Մ. Մարութեան, Գ. Մարտիրոսեան, Ե. Շահնազարեան, Գ. Փիրումեան, Լ. Ֆիզանեան, Ա. Քաջուրեան:

Կը մասնակցին նաեւ ժողովրդ. դերասան Ալիխանեան եւ վաստ. դերասան Ա. Մամիկոնեան:

Գլխաւոր բեմավար եւ գեղարուեստական բաժնի վարիչ՝ Ս. Քափանակեան, փոխ – բեմավարներ՝ Օսիպով եւ Ա. Աբարեան, թէքնիք բաժնի վարիչ՝ Գ. Փիրումեան, օգն. բեմավար՝ Դ. Աւագեան, զարդանկարիչ՝ Գ. Շարբաբչեան, երաժշտական բաժնի վարիչ՝ Ա. Բարալեան, յուշարար՝ Մանուկեան, դիմայարդար՝ Ս. Վարդանեան:

Օժանդակ դերասանները 25 հոգի, նուագախումբը՝ 12 հոգի:

Ցաջորդով՝ խաղացանկին մասին:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՄՈՒԼ

Բուզվէլթի նոր միջոցը

»»»·«««

«Հայրենիք» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 հոկտ.).

— «Երկու հակամարտ հոսանքներու հանդէպ՝ նախագահ Բուզվէլթ բռնեց միջին ճամբայ մը, այն է՝ ան հրաժարեցաւ ոսկիով չապահովուած թղթադրամներ տպելու ծրագրէն, բայց դիմեց տոլարի ոսկիի պարունակութիւնը պակսեցնելու միջոցին՝ որոշելով շուկայի գնէն բարձր գնով ոսկի գնել այն հաշուով, որ թղթադրամներուն արժէքն իջնայ ոսկիի գնի բարձրացման համեմատութեամբ:

Եւ առջի օր, առաջին անգամն ըլլալով, կառավարութիւնը ազատ շուկայի մէջ սկսաւ ոսկի գնել, շուկայի գնէն աւելի բարձր գնով մը, որով թղթադրամ տոլարի արժէքն իջաւ 66 ոսկի սէնթի:

Ինչպէս եւ պէտք էր սպասել, սակարանը անմիջապէս եռանդով արձագանգ տուաւ նախագահ Բուզվէլթի այս նոր քայլին: Բոլոր արժեթուղթերն ալ սկսան աւելի կամ պակաս չափով բարձրանալ, իսկ արժեթուղթերու հետ զուգընթաց սկսան բարձրանալ նաեւ ապրանքներու գները շուկայի մէջ:

Ոսկի գնելու եւ ոսկիի գնի միջոցով թղթադրամի արժէքը ուզած չափով իջեցնելու Ուաշինկթընի կառավարութեան այս նոր քաղաքականութիւնը ազգերու պատմութեան մէջ աննախընթաց փորձարկութիւն մըն է, որուն հաւանական յաջողութեան կամ ձախողանքի մասին չափազանց դժուար է նեթադրութիւններ ընել: Ուշագրաւ է սակայն որ Ուոլ Սթրիթը, այսինքն՝ այս երկրի ֆինանսական կեդրոնը, դժգոհ է նախագահի այս քայլէն եւ յոռետես կարծիքներ կը յայտնէ հետեւանքներու մասին: Մինչդեռ պրոֆ. Ֆեմպերերի պէս նշանաւոր ֆինանսագէտներ իմաստուն միջոց մը կը նկատեն նախագահին բրած նոր քայլը:

Բարեբախտաբար սակարանի եւ շուկայի սկզբնական հակազդեցութիւնը քաջալերական է եւ միանգամայն համապատասխան նախագահի լաւատես սպասումներուն:

Ինչ տարակուսանքներ ալ ըլլան այս նոր միջոցի մասին, մէկ բան որոշ է, թէ ան անհամեմատ աւելի լաւ միջոց մըն է ապրանքներու գները բարձրացնելու համար, քան ոսկիով չապահովուած թղթադրամներ կտրելու միջոցը, որով այնքա՛ն ոգեւորուած էին այս երկրի հողագործական տարրերը եւ որմէ այնքա՛ն իրաւացի կերպով կը վախնային նարտարարուեստական շրջանները, պետական պաշտօնէութիւնը, գործաւորութիւնը եւ առեւտրական ծառայողները:

Թէ մինչեւ ո՞ր աստիճան պիտի իջեցուի տոլարի արժէքը կամ մինչեւ ո՞ր աստիճան եւ ի՞նչ համեմատութեամբ պիտի բարձրացուին ապրանքներու գները, տակաւին անորոշ կը մնայ: Նախագահ Բուզվէլթի կիրակի օրուան յայտարարութիւններէն կ'երեւի միայն, թէ ապրանքներու գները որոշ բարձրութեան մը հասցնելէ յետոյ է միայն որ կառավարութիւնը պիտի ձեռնարկէ տոլարի կայունացման այնպէս, որ յետագայ սերունդներուն համար ալ տոլարը միշտ միեւնոյն գնողական կարողութիւնն ունենայ»:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

—·—

Շիքակոյէն կը գրեն «Հայրենիք»ի (31 հոկտ.).—

Շիքակոյի կուսակցական շաբաթը վերջացաւ: Արդիւնքը եղաւ շատ գոհացուցիչ: Ընկեր Նժդեհ խօսեցաւ հինգ անգամ:

Կոմիտէին միացան 25 նոր ընկերներ:

Հ. Կ. Խաչին՝ 20 ընկերուհիներ:

Կազմուեցաւ Ցեղակրոններու խումբ մը 35 անդամներէ բաղկացած:

ՌԷՑԻՆ, հոկտեմբեր 15.— Մեր համակրական ժողովը անցաւ շատ յաջող: Խօսեցաւ ընկեր Նժդեհ:

Մեր շարքերուն վրայ աւելցան 16 նոր ընկերներ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

»»»o«««

«Հայրենիք»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Կ'իմանանք որ Ուստրի մէջ վերջացած է դատավարութիւնը այն չորս երիտասարդներուն, որոնք ամբաստանուած էին թէ Վէսթ Պորոյի մէջ դաշտահանդէս մը խանգարած են եւ Դուրեան Ղեւոնդ Արք.ը ծեծած: Ամբաստանուած չորս երիտասարդներէն երկուքը ազատ արձակուած են, իսկ երկուքը՝ Հայկ Սահակեան եւ Արթըր Կիրակոսեան դատապարտուած են 50ական տոլար տուգանքի:

⁂ Հոկտեմբեր 19ի երեկոյեան ի պատիւ Հ. Ղեւոնդ վրդ. Մարդուկեանի թէյասեղան մը տրուեցաւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ակումբին մէջ: Ներկայ էր երկսեռ կոկիկ բազմութիւն մը:

Սեղանակիցները խօսք առնելով, գնահատեցին Ղեւոնդ վրդ. Մարդուկեանի ազգային նախանձախնդրութիւնը եւ խոստացան իրենց անվերապահ աջակցութիւնը իր սկսած գործին: Ղեւոնդ վրդ. ըսաւ.— Իմ միակ նպատակս եղած է եւ է հայ եկեղեցւոյ միութիւնը եւ բարձրացումը եւ անոր համար է որ ես լծուած եմ աշխատանքի: Վերջին խօսողը եղաւ զօր. Սեպուհ: Ազգ. Կեդր. Վարչութեան աշխատանքներուն արդիւնաւորման համար թէ թէյասեղանին ժամանակ եւ թէ դուրսը հաւաքուեցաւ 360 տոլար, որուն 300 տոլարը անմիջապէս փոխադրուեցաւ Կեդր. վարչութեան:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

»»»·«««

Զօր. Քոնտիլիս, Յունաստանի պատերազմական նախարարը, Եուկոսլավիա գնաց: Սկիւպէն անցած ատեն, սիրալիր խօսքեր արտասանեց երկու երկիրներու բարեկամութեան մասին:

Պելկրատ կը գտնուի Պուլկարիոյ Կիրիլ իշխանը: Թագաւորը սեղան մը սարքեց առջի օր, ի պատիւ իշխանին, որուն այցելութիւնը կապ ունի Փորիս թագաւորին ժամանման հետ: Կը կարծուի թէ Պուլկարիոյ թագաւորը Պելկրատ պիտի այցելէ դեկտ. 14 կամ 17ին, որոնք երկուքն ալ տօնական օրեր են Սերպերուն համար:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Ես խոստացայ հնազանդիլ իր հրամաններուն: Ծերունին շարունակեց.

— Վաղը պիտի խնդրես որ ընդարձակ սրահ մը պատրաստեն քեզի համար. այնտեղ պէտք է դնեն գահ մը որուն վրայ պիտի նստի աղջիկը:

Երբ սրահը մտնես, սպասէ գահին քով մինչեւ որ ծառաները հեռանան: Յետոյ բարձրացիր դէպի գահը եւ նայէ աղջկան քովը: Անմիջապէս ելիր բարձեալ, վար իջիր եւ առանց ետեւ նայելու քալէ մինչեւ դուռը. այն ատեն ես պիտի դիտեմ թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ:

— Այդպէս պիտի ընեմ, բայց ի՞նչ նպատակով, հարցուցի ծերունիին:

— Երազ մը տեսայ որուն մէջ այս պատուէրը տրուեցաւ ինծի, պատասխանեց ան:

Ընդարձակ էր սրահը, զոր ինծի յատկացուցին. լիսուն ոտք երկայն, քսան ոտք լայն: Անոր մէջտեղ կը բարձրանար գահ մը որուն վրայ, յաջորդ առտուն կանուխ, նստած էր իշխանուհին:

Հրաշալի էր անոր գեղեցկութիւնը. չհասկցայ թէ ի՛նչ կար անոր վրայ որ մահ կը սփռէր: Անմիջապէս յիշեցի ծերունիին պատուէրները եւ բարձրացայ դէպի գահը: Երբ սկսայ մօտենալ, իշխանուհին ոտք ելլել ուզեց, բայց չկրցաւ: Նստայ անոր քովը եւ ըսի որ անհանգիստ չըլլայ: Իշխանուհին տեղ տուաւ ինծի ու ձեռքը երկարեց, բայց չուզեցի բռնել զայն:

Երբ նստած էի այնտեղ, նշմարեցի որ իշխանուհին անհանգիստ շարժումներ կ'ընէր: Ոտքի ելայ յանկարծ ու վազեցի: Կանչեց զիս եւ հարցուց թէ ո՛ւր կ'երթայի. պատասխան չտուի ու ետեւս ալ չնայեցայ: Հազիւ դրան մօտեցած էի երբ լսեցի սուրի մը շաչիւնը եւ իշխանուհիին ճիչը: Ետեւ դարձայ ու տեսայ ծերունին որ ձեռքին մէջ բռնած էր արիւնոտ դաշոյն մը որուն միջոցաւ կ'աշխատէր կտոր կտոր ընել օձ մը:

Սարսափէս գետին փռուեցայ՝ զգայազիրկ: Ծերունին մօտեցաւ ինծի, գլուխս առաւ իր ձեռքերուն մէջ եւ ըսաւ.

— Մի՛ վախնար, ոտքի ելիր, մուրատիդ հասար:

Երբ ոտքի ելայ, տեսայ որ իշխանուհին մարած էր գահին վրայ: Վազեցի անոր քովը եւ գլուխը դրի կուրծքիս վրայ: Ծերունին դէպի դուռը գընաց ու կանչեց ծառաները: Թագաւորն ալ ներս եկաւ ու ապշած մնաց այդ տեսարանին առջեւ: Եւ հարցուց ծերունիին:

— Ո՞ւրկէ եկաւ այդ սողունը:

— Իշխանուհիին մէջքին փաթթըւած էր ան, պատասխանեց ծերունին. աղջիկը վախէն մարդու բան չէր ըսած մինչեւ հիմա:

— Բայց դո՛ւն ինչպէս գիտցար... հարցուց թագաւորը:

— Մտերիմ ու բարեկամ հոգի մը ունիմ, ան լուր տուաւ ինծի, ըսաւ Ավազիւլ Հայաթ:

Յետոյ մանիշակի եւ նուշի իւղ ու քացախ լեցուցին իշխանուհիին ռունգերուն մէջ, մինչեւ որ սթափեցաւ ու թագաւորին պատասխանեց այսպէս.

— Եօթը տարի առաջ երբ քնացած էի պարտէզը, օձ մը մօտեցաւ ինծի ու փաթթուեցաւ մէջքիս: Ամէն անգամ որ ուզեցի գաղտնիքս յայտնել ուրիշներուն կամ մերկանալ, օձը սպառնաց յարձակիլ վրաս. եւ ամէն անգամ երբ այր մը կը նստէր կողքիս, օձը կը խայթէր զայն ու կը մեռցնէր: Վախէս մարդու բան չըսի:

Զարմանք պատճառեց այս պատմութիւնը ներկաներուն ու թագաւորը հրամայեց թմբուկ զարնել ու ծանուցանել բարի լուրը: Արքայավայել մեծարանքներով ու շքեղութեամբ կատարուեցաւ մեր հարսնիքը: Վեց ամիս եւս մնացինք Քանտահար ու յետոյ ճամբայ ինկանք դէպի իմ հայրենիքս:

Ծերունին ընկերացաւ մեզի մինչեւ հոն ուր առաջին անգամ հանդիպած էի իրեն: Հրաման տուաւ ծառաներուն որ վրան զարնեն աղբիւրին շուրջը: Երբ տեղաւորուեցանք ու հանգստացանք, հարցուցի ծերունիին թէ ե՞րբ պիտի բաժնուէինք: Պատասխանեց թէ այդ աղբիւրը պիտի ըլլայ մեր բաժանման կէտը եւ ինք պիտի երթայ իր տունը: Հարցուցի իրեն թէ ինչո՞ւ կ'ուզէր բաժնուիլ մեզմէ եւ խնդրեցի որ մեր մօտը մնար, խոստանալով կատարել իր բոլոր բաղձանքները: Պատասխանեց թէ կարօտցած էր իր տունը եւ ընտանիքը:

— Եթէ, ըսաւ, շնորհ մը ունիս ինծի տալիք, լա՛ւ, կը մնամ. այլապէս պէտք է հեռանամ:

— Ինչպէս գիտես, ըսի ծերունիին, իմ ունեցածիս կէսը կը պատկանի քեզի:

Յետոյ թուղթ մը եւ գրիչ մը առի ձեռքս եւ ունեցածներս բաժնեցի երկու հաւասար մասերու եւ հրաւիրեցի զայն որպէսզի կատարէր իր ընտրութիւնը:

— Բոլոր ունեցածներդ կը բաժնես, բացի ամէնէն կարեւոր ստացուածքէդ, դիտել տուաւ ծերունին:

Խորհեցայ բայց չկրցայ ըմբռնել իր բառերուն իմաստը: Հարցուցի թէ ինչ ըսել կ'ուզէր. եւ ծերունին պատասխանեց.

— Իշխանուհին...

— Բայց ինչպէ՛ս կրնանք բաժնել զայն, կ'ապրի՞ եթէ բաժնենք...

— Ինծի ի՛նչ... ըսաւ ծերունին:

— Ա՛ռ ինչ որ ունիմ, բայց ինծի ձգէ իշխանուհին, աղաչեցի:

Ավազիւլ Հայաթ մերժեց խնդրանքըս: Այն ատեն խնդրեցի որ ինք առնէ իշխանուհին ամբողջութեամբ. դարձեալ մերժեց:

Յետոյ ան հեռացաւ ու ես յուսահատ՝ մնացի վրանին մէջ: Տեսայ որ ան հեռացուց նաեւ մեր ծառաները ու պատուիրեց անոնց որ չմօտենան մեզի:

Քիչ վերջը վերադարձաւ ու ձեռքին մէջ նշմարեցի չորս գամ եւ չուան մը: Երբ հարցուցի, ըսաւ թէ որոշած էր երկուքի բաժնել իշխանուհին, մէկ կէսը ինծի, միւսը իրեն: Ուզեցի փախչիլ վրանէն, բայց ան ամուր մը բռնեց թեւէս, գետինը հրեց զիս եւ ձեռքերս ու ոտքերս կապեց: Հակառակ իմ եւ իշխանուհիին ճիչերուն, ոչ ոք մօտեցաւ վրանին: Յետոյ չորս գամերը գետնին վրայ հաստատեց, իշխանուհին կապեց անոնց եւ քաշեց իր սուրը: Ապա ինծի դառնալով հարցուց.

— Ո՞ր կէսը կ'ուզես, վա՞րի կէսը թէ վերինը:

Սարսափելի ճիչեր արձակեցինք ես ու իշխանուհին, սակայն անիկա կարեւորութիւն չտուաւ եւ սուրը շարժեց իշխանուհիին գլխուն վրայ: Իշխանուհին սոսկումէն քրտնեցաւ: Այն ատեն Ավազիւլ Հայաթ ոտքի ելաւ յանկարծ եւ ըսաւ:

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

բանակցութիւնները պէտք է դադրին։ Գերմանիոյ հրաժարումը մեծապէս ծանրացուց դժուարութիւնները, եւ հարկ է նոր միջոցներ փնտռել, համաձայնութեան մը յանգելու համար»։

Ցետոյ ձեռնարկուեցաւ քուէարկութեան, եւ պարսաւանքի բանաձեւը մերժուեցաւ 54ի դէմ 409 ձայնով։

Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին ՆԱԽԱԳԱՀՆ ԱԼ ՍԿՍԱՒ ՑՈՒՍԱՀԱՏԻԼ

Ժընեւի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Պ. Հէնտըրսըն պիտի հրաժարի զինաթափութեան խորհրդաժողովին նախագահութենէն։ Իբրեւ պատասխան այս առթիւ եղած հարցումներու, Պ. Հէնտըրսըն յայտարարեց թէ կը յուսար որ Նոյեմբեր 9ին պիտի վերսկսին խորհրդաժողովի դիւանին աշխատանքները, մինչդեռ կարգ մը կառավարութիւններ տակաւին ոչ իսկ պատուիրակ ղրկած են։ Մասնաւորապէս Իտալիա եւ Հունգարիա կը դժկամակին շարունակել իրենց մասնակցութիւնը։ «Ես հրաժարելու որոշում տուած չեմ, բայց կացութիւնը երբեք նպաստաւոր չէ։ Եթէ փոփոխութիւն մը տեղի չունենայ կացութեան մէջ, չպիտի կրնամ շարունակել նախագահի պաշտօնը։ Եթէ պատուիրակութիւնները շարունակեն իրենց ընթացքը այնպէս ինչպէս վերջին նիստին մէջ, կարելի չէ որ եւ է արդիւնքի յանգիլ»։

Վան տէր Լուպէի լեզուն բացուեցաւ

Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման դատավարութեան ատեն, անակնկալ մը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի օր։ Վան տէր Լիւպէ, հոլանտացի ամբաստանեալը, որ գլխաւոր դէմքն է, մէկդի դրած էր իր սովորական վերապահութիւնը, այլեւս գլուխը կախ չէր մտածեր, այլ բոլորովին կերպարանափոխուած էր եւ կը խօսէր։ Այս փոփոխութիւնը կը վերագրեն ջղային տագնապի փարատման։

Հաչակաւոր Տիմիթրովը այս առթիւ ալ հարցումներ տեղացուց։ Հոլանտացին պատասխանեց թէ հրդեհին յաջորդ օրը… հիթլէրականներուն հետ էր։ Նախագահը ուղեց ճշդումներ կատարել։ Հոլանտացին յայտարարեց թէ գացած էր մասնակցելու հիթլէրական ցոյցի մը։

Նախագահը.— Ո եւ է մէկուն հետ խօսեցա՞ք։ — Այո՛, երիտասարդի մը հետ։ — Ո՞վ էր այդ երիտասարդը։ — Զեմ յիշեր։

Փարիզ եւ շրջակաները

Յ. Հ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մշոյ» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Վռամեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.50ին Ակումբին մէջ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մուրատ» խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ Ակումբին մէջ։

Գաւառ

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ (Մարսէյլ) «Վրէժ» խումբի ընդհանուր ընկերական ժողովը այսօր, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Պատանեկան Միութեան Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր ներկայութիւն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»

ԵՐԿԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Առաջին թիւէն իսկ «Վէմ»ի ստացումը ապահովելու համար անհրաժեշտ է բաժանորդագրուիլ այժմէն՝ բաժնեգինը ուղարկելով կանխիկ։ Բաժնեգինը չվճարուած ապսպրանքները նկատի չպիտի առնուին։

Բաժանորդագրութեան պայմանները.—

Ամերիկա, Բրիտ. կայսրութիւն, Եգիպտոս, Իտալիա՝ տարեկան		65 ֆրանք
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	»	50 ֆրանք
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա, Պարսկաստան	»	40 ֆրանք
Զեռէէ կը ծախուի մէկ թիւը		12 ֆրանք

Բաժանորդագրութեան համար դիմել՝

L. Kévonianի 17 Rue Damesme, Paris (13)

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI — Tél. Dan. 88 – 65

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները։ Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ։

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ք. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25 ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԱՔ ՄԱՀՈՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

29, Ave. Mac-Mahon. 29 — Métro: Etoile

Սիրուն անակնկալներ, թատ, երգ ու պար

Առաջնակարգ ժազ «Union Jaz de Lido» ժամը 10էն մինչեւ լոյս

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔԸ 10 ՖՐԱՆՔ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆԻ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Նախագահութեամբ՝ ՄԱՅՐ ԴԻՒԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ

150, Route d'Orléans, BAGNEUX

Վարժարանին երկսեռ աշակերտութեան կողմէ արտասանութիւններ, արտասանութիւններ, խմբերգներ ու մեներգներ՝ գրագէտ Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ։

Օրքէսթր – ժազ՝ FRANCO – ARMÉNIEN ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ։

Ճոխ պիւֆէ՝ դիւրամատչելի գիներով — Մուտք 5 ֆրանք

Երեկոյթ - ներկայացում

ՖՐ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին «ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲ»ԻՆ ՄԷՋ

1 Boulevard Carnot - Alfortville

կը ներկայացուի ՈՐԲՈՒՀԻՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։

փոքրիկներու 1 ֆրանք։ — Մուտք 3 եւ 5 ֆրանք։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

25 ՆՈՅ. ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Անկէնի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ

Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ։

Պար։ Գոթիյոն։ Ընտիր Ճազ։ Ճոխ Պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Պարահանդէս

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23ին Շաբաթ երեկոյ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՊԱՐԳԵՒ ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

ամենավերջին պարերը, շատ դիւրուսոյցմէթոտով, իր մասնաւոր պարասրահին մէջ կամ այցելու։ Ժամադրուելու համար գրել՝

88, Bld. de Port - Royal, PARIS (5e)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Պ. Արշակ Չօպանեան։ Նիւթը՝ Հայ Գրականութիւնը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քասապացի Յարութիւն Ահարոնեան կը փնտռէ իր եղբայրը Հարոն Ահարոնեանը։ 1922ին Իզմիրի մէջ կորսնցուցած է իր հետքը։ Իմացնել՝ Aharonian Haroutiun. chez Mr. Bouffeteau. à Jubergin. Cne. d'Abilly. (I. et S.)։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Սիմոն Գաբամաճեանի հասցէն՝ 1 Place de la Gare des Vallées Bois Colombes, Seine։

250 ՖՐԱՆՔՈՎ

Տողաշար մեքենային շնորհիւ պիտի կրնանք կատարել գիրքի եւ այլ ամէն կարգի հրատարակութիւններ անմրցելի եւ անհախընթաց գիներով։

250 ՖՐԱՆՔ 16 ԷՋՆՈՑ ՊՐԱԿԸ մէջը բլլալով թուղթ, կազմ եւ կողք՝ 1000 օրինակի համար

ՄԻՇՏ ՆՈՐԱՁՈՅԼ ՏԱՌԵՐ, ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ, ԱՆՍԽԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դիմել ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ Տպարան

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1-59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան։

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւյլն., եւյլն. Թէյերու՝ անմրցելի գիներով։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ հայ նպարավաճառներու եւ ճարշէճիներու.

Անգործ՝ բայց աշխատասէր հայրենակիցներու համար՝ գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով Thés des Deux Empires թէյերէն։

դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոֆաժ. rue Pierre Curie. K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie. 13

Հայ առեւտրականներ

“Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ։ Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու։

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԵԱՆ (Գրիմիքէլ)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով։ Փողոցի արկածի դատերու մասնագէտ, առանց կանխավճարի ընդունելութիւն։ Առաւօտ ժամը 9էն 10.30։ Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30։

Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes

Հասցէի փոփոխութիւն

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՌՆԻԿ ԱԺԷՄԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

42 RUE BLANCHE, PARIS (9) — Մէթրօ՝ Trinité et Blanche

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

Procédure Génèrane — Mandataire en Justice

44, Rue La Fayette, Paris (9e) — Tél. TAITBOUT 53 - 32

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական գործեր։ Անձամբ կը պաշտպանէ Առեւտրական եւ Հաշտարար Դատարաններու առջեւ։ Ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, եւ ժառանգական բոլոր գործողութիւնները կը կատարուին արագութեամբ։ Վարչական դիմումներ նախարարութեանց մօտ։

կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը 9էն 11, եւ 5էն 7։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

Էշընտէն մատիտը հանեց եւ ըսաւ.

— Հաճեցէք այս քարտը գրել Զանտրային։ Փոնթարլիէն նամակատուն պիտի յանձնուի։ Լոզանի պանդոկին հասցէին գրեցէք։

Ճիւլիա ակնարկ մը նետեց, յետոյ առանց պատասխանելու առաւ քարտը եւ գրեց իր թելադրութեամբ։

— Հիմայ, միւս կողմը գրեցէք.— «Սահմանագլխին վրայ գիս վար դըրին, բայց ամէն բան կարգին է։ Սպասեցէք ինծի Լոզան»։ Ինչ կ'ուզէք աւելցուցէք, խանդաղատանք, օրինակի համար։

Էշընտէն կարդաց քարտը, յետոյ գլխարկը առնելով ըսաւ.

— Ուրեմն, գիշեր բարի։ Կը յուսամ թէ լաւ գիշեր մը պիտի անցընէք։ Վաղը առտու կուգամ ձեզ կը գտնեմ, Թոնոն իջնելու համար։

Երկրորդ ոստիկանը ճաշը վերջացուցած էր։ Երկուքն ալ բաժնեակին մէջ մտան։ Ճիւլիա Լազարի անկիւն մը քաշուեցաւ։ Էշընտէն քարտը ոստիկանին տուաւ որ պէտք էր Փոնթարլիէ տանէր, յետոյ խճողուած նրբանցքներուն մէջէն իր անկողինը գընաց։

Յաջորդ առտուն երբ հասան, օդը լաւ էր եւ հակառակ ցուրտին արեւը կը փայլէր, Էշընտէն պայուսակները բեռնակիրի մը տուաւ եւ գնաց Ճիւլիա Լազարիի քով որ իր երկու պահակներուն մէջտեղ կը սպասէր մուտքին առջեւ։ Էշընտէն ոստիկաններուն դառնալով ըսաւ.

— Բարի լոյս, բարեկամներ, կրնաք երթալ։

Ոստիկանները բարեւ տուին, խոնարհեցան Ճիւլիայի առջեւ եւ հեռացան։

— Ո՞ւր կ'երթան, հարցուց Ճիւլիա։

— Վերջացաւ։ Ահա ձեր օձիքը ազատեցիք։

— Ուրեմն հիմա ձեր հսկողութեան տա՞կ եմ։

— Ոչ ոքի հսկողութեան տակ էք։ Ձեզ ձեր պանդոկը պիտի առաջնորդեմ եւ պիտի բաժնուիմ։ Պէտք է լաւ մը հանգստանաք։

Բեռնակիրը առաւ Ճիւլիայի պայուսակը եւ արձանագրութեան թուղթը։ Կայարանէն դուրս ելան, Էշընտէն ինքնաշարժ մը կանչեց եւ նստեցուց։ Մինչեւ պանդոկ ճամբան բաւական երկար էր։ Էշընտէն կը զգար որ ընկերուհին աչք կը քթթէր իրեն։ Տակաւին կը կասկածէր իրմէ։

Էշընտէն լուռ էր։ Վերջապէս իջան համեստ պանդոկի մը առջեւ։ Պանդոկապետը ցոյց տուաւ Տիկին Լազարիի յատկացուած սենեակը։

— Շատ լաւ կ'երեւայ ինծի։

Մարդը բարեւեց եւ քաշուեցաւ։

— Բոլոր կարելին պիտի ընեմ որ հանգիստ ըլլաք, Տիկին, ըսաւ Էշընտէն։ Հոս ոչ ոք կախում ունիք եւ կրնաք ձեր ուզածը հրամայել։ Ձեզ միւսներուն պէս յաճախորդ մը կը կարծեն։ Բացարձակապէս ազատ էք։

— Ազա՞տ եմ դուրս ելլելու, հարցուց Թափով։

— Բնականաբար։

— Երկու ոստիկաններու հսկողութեան տակ, անշուշտ։

— Երբեք։ Ազատ էք ինչպէս պիտի ըլլայիք տան մէջ, ձեր ուզածին պէս մտնել – ելլելու համար։ Միայն խոստացէք ինծի թէ ոչ մէկ նամակ չպիտի գրէք առանց ինծի լուր տալու եւ չպիտի փորձէք Թոնոնէն հեռանալ։

Ճիւլիա երկար նայուածք մը նետեց Էշընտէնի։

Այս ճառը ապշեցուց զինքը։ Կարծես երազ կը տեսնէր։

— Ստիպուած եմ խոստանալ ինչ որ պահանջէք ինծմէ։ Խօսք կուտամ թէ ոչ մէկ նամակ պիտի գրեմ եւ փախչելու փորձ չպիտի ընեմ։

— Շնորհակալ եմ։ Այժմ կը ձգեմ ձեզ։ Վաղը առտու հաճոյքը պիտի ունենամ գալ ձեր որպիսութիւնը հարցնելու։

Էշընտէն խոնարհեցաւ եւ դուրս ելաւ։ Հինգ վայրկեան ոստիկանատուն հանդիպեցաւ, տեսնելու համար թէ ամէն բան կարգին է, յետոյ կառքը առաջնորդեց զայն Թոնոնէ դուրս կառուցուած պզտիկ տուն մը, ուր կը բնակէր պարբերաբար եկած ժամանակ։ Լոզանքը ըրաւ, ածիլուեցաւ, մուճակները հագաւ եւ առտուան մնացած մասը անցուց վէպ մը կարդալով։

Երբ մութը կոխեց — որովհետեւ նոյն իսկ Թոնոնի մէջ, կը նախընտրէին որ Էշընտէն ուշադրութիւն չըգրաւէ — գաղտնի ոստիկան մը, գէշ ածիլուած, պճռթկող նայուածքով, եկաւ զինքը տեսնելու։ Այս ազուէսը իր ճմռթկած գորշագոյն հագուստին մէջ, իր հինումին կօշիկներով գրասենեակի անգործ ծառայի մը երեւոյթը ունէր։ Էշընտէն գաւաթ մը գինի հրամցուց անոր եւ կրակին քով նստեցուց։

— Գիտէ՞ք ինչ պատահեցաւ։ Տիկինը պարապ չկեցաւ, ըսաւ գործակալը։ Իր ժամանումէն քառորդ ժամ յետոյ արդէն շուկային մօտ խանութի մը մէջ հին հագուստներ կը ծախէր։ Երբ կէս օրուան շոգենաւը նաւամատոյցէն մեկնեցաւ, քարափ իջաւ եւ Էվիանի համար տոմսակ մը առաւ։

Էվիան ֆրանսական վերջին կայանն էր։ Հոնկէ շոգենաւը կը կտրէր լիճը դէպի Զուիցերիա։

— Բնական է առանց անցագրի թոյլ չտուին որ նաւ նստի։

— Ի՞նչպէս բացատրեց անցագիր չունենալը։

— Իբր թէ մոռցեր է։ Պատմեց թէ բարեկամներ կը սպասեն իրեն Էվիանի մէջ եւ որպէսզի պաշտօնեան աչք գոցէ, փորձեց հարիւր ֆրանքնոց մը պահեցնել ձեռքը։

— Այդքան անմիտ չէի կարծեր զինքը, ըսաւ Էշընտէն։

Յաջորդ օրը ժամը տասնըմէկին մօտ գնաց զայն տեսնելու եւ ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրաւ այդ փախուստի փորձի մասին։ Ճիւլիա ժամանակ ունեցեր էր վրան – գլուխը շտկելու եւ հիմա մազերը նոր գանգրած, երեսը եւ շրթունքները ներկած, թառամած կ'երեւար։

— Ձեզի գիրքեր բերի, ըսաւ Էշընտէն, կը վախնամ որ ժամանակը երկար կը թուի ձեզի։

— Ի՞նչ նշանակութիւն ունի ատիկա ձեզի համար։

(Շար.)

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օւրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

16 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2343

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Այսուհետ հոգի մը գրել կուտար ռամկավար պաշտօնաթերթի ...ակաւոր կոչին մէջ, Դաշնակցական մամուլի կարգ մը արտա...յայտութեանց առթիւ.

— «Ինչի՞ կ'ակնարկեն այդ յատկանշական բառերը, որ հանդիպելով ...երջին քանի մը ամիսներուն երկու հայաշատ կեդրոններու — Աթէնքի եւ ...Փէյրութի — մէջ գործուած սպանութիւններու եւ տեղ-տեղ պատահած ծեծի ...դէպքերուն, անկարելի չէ որ հոգեկան հաղորդակցութեան կապ մը թելադրեն ...մամուլի գործածած այդ բառերուն եւ հնչեցուցած ազդարարութիւններուն ...այդ կատարուած իրողութիւններուն միջեւ» : (Ապագայ, 11 նոյ.) :

Բացատրութեան կը կարօտի՞ այս քուլ ակնարկը, իր այնքան ...անուածապատ չարադրութեամբ :

Պաշտօնաթերթը մէջբերումներ կը կատարէ «Յուսաբեր»ի ...հոկտ. 21, «Նոր Օր»ի հոկտ. 28 եւ «Յառաջ»ի նոյ. 3 թուակիր ...խմբագրականներէն, իր ուզած իմաստը տալու համար : Բայց, կը ...մոռնայ որ Աթէնքի սպանութիւնը տեղի ունեցած է 1933 յուլիս ...30ին, իսկ Պէյրութի դէպքը՝ հոկտ. 11ին :

Կը մոռնայ որ՝ երկու դէպքերն ալ չեն լուսաբանուած տակա...ւին : (Մեր մասին, ոչինչ գիտենք երկու դէպքերու մասին ալ, ...բացի լրագրական հրատարակութիւններէն) :

Եւ այսպէս, գիտակցաբր մոռացութեան տալով այս տարրա...կան բաները, կ'ուզէ որ «Դաշնակցութեան Ղեկավար Մարմինը» ...հրապարակաւ բացատրէ թէ՝ ի՛նչ ըսել կ'ուզեն դաշնակցական ...թերթերը, ծանօթ ազդարարութիւններով :

Մեր կարգին, աճապարիկ երկու օրէ ի վեր կը պարզենք թէ ի՛նչ ...ըսել կ'ուզենք :

Մնացեալը՝ լրագրական բանավէճերով չէ որ պիտի պար...զուի :

Եթէ Ռ. Ա. Կեդր. Վարչութիւնը անկեղծօրէն կ'ուզէ դարման ...գտնել գաղութներու «վերջին ծայր լարուած եւ ալեկոծ վիճա...կին», կրնայ դիմել առ որ անկ է :

Մանաւանդ որ, առ նուազն վեց ամիս պաշտօնական խօսակ...ցութիւններ տեղի ունեցած են «Դաշնակցութեան Ղեկավար Մար...մին» հետ (1931—32), բանաձեւեր մշակուած, արձանագրու...թիւններ կազմուած եւ նամակներ փոխանակուած են, ցնոր տնօրի...նութիւն...

×

Ամփոփենք երկու օրուան վերլուծումները.—

1. Ռամկավար պաշտօնաթերթը ի զուր անմեղ կը ձեւանայ ...գաւառական յաւակնութիւններ կը սնուցանէ, քանի մը անջատ ...յարաբերութիւններ քաղելով դաշնակցական երեք թերթերէ եւ ...«հոգեկան հաղորդակցութեան կապ մը» փնտռելով անոնց եւ օր...ուան դէպքերուն միջեւ :

2. Ռամկավար մամուլը տասնապատիկ աւելի պղտորած է ...յարաբերութիւնները, խուժանավար խաչակրութիւն մը վարելով ...Դաշնակցութեան դէմ, վիրաւորելով զգացումները եւ ամարդօրէն ...թոյն հոսեցնելով (փախստականներու խնդիր), փառաբանե...լով ազգային սրբութեանց դէմ կատարուած ոճրային արարքնե...րը (Ամերիկա եւ Եգիպտոս), բանիւ եւ տեղ-տեղ գործնապէս ...քանակցելով «միացեալ ճակատ» կոչուած դիմակահանդէսին, ...սուտի վրայ բարդելով՝ անցեալ եւ ներկայ դէպքերու առ...թիւ : (Նմոյշները տուինք արդէն) : Կարճ՝ ռամկավարութիւնը ա...ւելի դրդիչ դեր կատարած է թոյն սրսկելով խաղաղութեան եւ ...մտութեան դիմակ մը երեսին, քան Դաշնակցութիւնը իր ...յստակութեան եւ լրջութեան հրաւէրներով, որոնք, այո՛, երբեմն ...ուած են ոչ-պաղարիւն :

×

Այս առթիւ, երկու խօսք ալ Պ. Արշակ Չօպանեանին, որ սրտա...կէ ձեւեր առած է, պաշտօնաթերթի միեւնոյն թիւի երկրորդ ...ին մէջ, Պէյրութի սպանութեան առթիւ :

Իւրացնելով Մ. Ազգաբեանի մասին հիւսուած բոլոր դրվա...նական տողերը, եւ առանց պրպտելու միւս երեսը, «Անահիտ»ի ...բագիրը կը բացագանչէ.

— «Ո՞վ է այդ ոճիրը գործողը : Չենք գիտեր : Գիտենք միայն որ Հայ մըն ...: Բայց ինչո՞ւ Հայ մը սպաննէ իր արենակիցը, Թուրքերու բնաջնջած մէկ ...իոննէն յետոյ... Անշուշտ դարձեալ միմիայն այն պատճառով որ այդ երի...տասարդը տարբեր կերպով կ'ըմբռնէր իր ազգին շահերը պաշտպանելու եղա...նակը» :

Առանց ո՛ր եւ է բան գիտնալու սպանութեան շարժառիթներու ...հեղինակներու մասին, բնազդաբար կը մղուինք հարցնել Պ. ...Չօպանեանի, այս չափազանց «ազգասիրական» սրտաղեղման առ...թիւ.—

Հապա Հայեր չէի՞ն Հմայեակ Արամեանցը, Արշաւիր Եասեա...ը, Յարութիւն Մկրտիչեանը եւ միւսները, որոնք «տարբեր կեր...պով» կ'ըմբռնէին «ազգին շահերը պաշտպանելու եղանակը» :

Ո՞ւր կը տանի այս ցնդաբանութիւնը : Ինչո՞ւ անպատճառ կու...սակցական պայքարի այլասերման վերագրել ո՛ր եւ է սպանութիւն ...որ կը կատարուի ազգակիցէ ազգակից :

Եւ յետոյ, եթէ ցաւալի է Հայերու սպանութիւնը «Հայերու ...ձեռքով»— անշո՛ւշտ — ինչո՞ւ նոյն վրդովումը չյայտնեցիք, երբ ...Սմբատ Համազասպ եւ ընկերները կացինով խողխողուեցան Ե...րեւանի բանտին մէջ : Ինչո՞ւ «սխալմամբ» չէք գրագիր այն գնդակա...հարութիւններով որ կը գործուին պարբերաբար, Հայաստան աշ...խարհին մէջ, «Հայերու ձեռքով», իբրեւ «աւազակ» նախատելով ...եւ մեղցնելով քաղաքական հակառակորդներ ... (Չիմացա՞ք ...Զանգեզուրի մէջ կատարուած քառն գնդակահարութիւնները) :

Եթէ վայրենութիւն է մէկը՝ անհատականը՝ հապա ի՞նչ է ...միւսը — պետականն ու խմբականը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԾՈՎԷՐԵ ԾՈՎ »

»»» · «««

Երբ Դաշնակցութեան հակառակորդները նեղը կը մնան ու կը սպառեն բամբասանքի մթերքը, կը կրկնեն հին յանկերգը :

— Դաշնակցութիւնն էր որ պահանջեց « ծովերէ ծով » Հայաստանը :

Ձե՞ն գիտեր թէ կը ստեն :

Գիտեն, գիտեն, բայց կը կեղծեն :

Եւ պէտք է միշտ յիշեցնել :

Սեղանիս վրայ է Պօղոս Նուպար փաշայի Ազգ. Պատուիրակութեան յուշագրին անգլերէն թարգմանութիւնը : Տասնեինգ էջնոց, շքեղ թուղթի վրայ տպագրուած գրքոյկ մը որ պատրաստուած է ներկայացուելու համար « չէզոք եւ դաշնակից երկիրներու վեհապետներուն, կղերականներուն, պետական գործիչներուն, դիւանագէտներուն եւ երկսեռ հանրային դէմքերուն» : Թուական՝ յունիս 1918, այսինքն այն օրերուն երբ Հ. Հանրապետութիւնը դեռ պատուիրակութիւն չունէր Եւրոպայի մէջ ու Երեւանը տակաւին ձեւաւորած չէր իր պահանջները :

Դաշնագիրը կը թելադրէ հետեւեալ հողային լուծումը (էջ 12).—

«Հայ ժողովուրդին տենչերը գոհացնելու միակ գործնական միջոցն է վեց նահանգներն ու Կիլիկիան վերածել հայկական պետութեան մը՝ Դաշնակից մեծ պետութեանց հովանաւորութեան տակ» :

Միւս կողմէ Պօղոս Նուպար փաշան ստորագրած է, ամբողջ հայ ազգին անունով, Վերսայլի խորհրդաժողովին ներկայացուած յուշագիրը (12 փետր. 1919) որուն մէջ նոյնպէս դրուած է հայկական նահանգներուն եւ Կիլիկիոյ պահանջը : Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահն ալ համակերպած է ստորագրութիւն դնելու, նակատ չնեղելու համար :

Լոնտոնի խորհրդաժողովին (21 փետրուար 1921) Պօղոս Նուպար փաշան էր դարձեալ որ կը թելադրէր պահանջել Սեւրի դաշնագրին տրամադրութիւնները եւ Կիլիկիոյ ինքնավարութիւնը :

Նախկին վարչապետ Քաջազնունի, որ հիմա ռամկավարներուն աչքին լոյսն է, հետեւեալ տողերը գրած է իր ծանօթ գրքոյկին մէջ (էջ 49-50).

— Ո՛չ Հայաստանի կառավարութիւնը ո՛չ ալ պետական կեանքին ուղղութիւն տուող կուսակցութիւնը՝ Հ. Յ. Դ.ը՝ մտքով անգամ չէին անցկացրել այսպիսի մի ցնորամիտ, ողջամտական ծրագիր : Ընդհակառակն մեր պատուիրակութիւնը՝ իբրեւ հրահանգ տարել էր Երեւանից շատ համեստ պահանջներ ...Փաստը այն է որ հայկական Պարիզը (ստորագծումը իմն է—Ժ.) որոշեց այդ ... Պատուիրակութեան սաել էին որ եթէ չըպահանջէի այդ հրապուրիչ սահմանները, Թուրքահայերը (յանձինս Ազգ. Պատ.) կ'անջատեն իրենց դատը «արարատեան» հանրապետութեան դատից եւ մեզանից անկախ դիմում կ'անեն պետութիւններին» ...

×

Նորութիւն չկայ այս փաստերուն մէջ : Բայց Դաշնակցութեան հակառակորդները ստեղծած են այնպիսի մթնոլորտ մը որ պարտաւոր ենք տարին տասներկու ամիս կրկնել կարգ մը ճշմարտութիւններ :

Արդեօք Պօղոս Նուպար փաշա՞ն ալ « գաղտնի գործակալն » էր Դաշնակցութեան...

ԺԻՐԱՅՐ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՄՆԱ՞Ց

»»» · «««

Նոպէլի խաղաղութեան մրցանակը պիտի վերապահուի այս տարի, ինչպէս եղաւ անցեալ տարի :

Փոխանակ աւելի կամ պակաս «խաղաղասէր» քաղաքագէտի մը յատկացնելու այդ մրցանակը, աւելի լաւ չէ՞ « թրքար »ի վերածել եւ տոկոսները յատկացնել... նոր պատերազմի զոհերուն :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երեսփ. Ժողովը վստահութիւն յայտնեց դահլիճին արտաքին քաղաքականութեան մասին

« ՄԵՆՔ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ ԲԱՆԱԿՑԵԼՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ »

Երեքշաբթի օր վերջացան Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մասին եղած հարցապնդումներն ու վիճաբանութիւնները : Լսելէ յետոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին ճառերը, երեսփ. ժողովը վստահութիւն յայտնեց 194ի դէմ 395 ձայնով :

Բոլոր վիճաբանութեանց վրայ կը տիրապետէր գերմանական խնդիրը, որ սուր հանգամանք առած է, նոյ. 12ի քուէարկութիւններէն յետոյ : Պ. Փօլ Պոն-քուր իր ճառին մէջ չըշտեց.

— «Ներքին յեղափոխութիւն մը վեր ի վայր շրջեց Գերմանիան : Այն ուժերը որոնց վրայ հիմնուած էր մեր մերձեցման քաղաքականութիւնը, ջախջախուեցան, չենք կրնար անտեսել այս պարագան : Ինչ որ ալ ըլլան Անդրիոնոսէն արձակուած խաղաղութեան կոչերը, այժմ գերմանական քաղաքականութիւնը տոգորուած է նոր ըմբռնումներով եւ մանաւանդ ազգային զգացման անսահման փառաբանութեամբ : Արդ, այս վիճակը այնպիսի վտանգներ կ'ըստեղծէ որոնց հանդէպ չենք կրնար զգուշական միջոցներ ձեռք չառնել դրացի ժողովուրդները : Բայց ատիկա պատճառ մը չէ որ նկատի չառնուին որոշ առաջարկներ » :

Նախարարը բացատրեց թէ զարմանալի չէ որ Գերմանիոյ դրացի երկիրները մտահոգութեան կը մատնուին, երբ կը տեսնեն անոր արագ վերազինումը : Յետոյ խօսեցաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովի մասին, որ բացուեցաւ 1932 փետրուարին : Պարզելով Ֆրանսայի տեսակէտը, յայտարարեց թէ ծանր սխալ մը պիտի ըլլար ամէն բան չփորձել, այդ խորհրդաժողովին յաջողութեան համար : Հարկ է կամ բոնի ուժի քաղաքականութիւն մը վարել, կամ ղրծակցութեան քաղաքականութիւն մը : Բոլորն ալ վերջինը ընտրեցին : Բայց հարկ է գործի վերածել խօսքերը : Մեր ապահովութեան միակ երաշխիքը եղած է եւ կը մնայ՝ պայմանագիր մը որուն տակ ստորագրեն բոլորը : Մեր միտքէն չանցնիր պաշարման ենթարկել Գերմանիան : Թող գայ մեզի միանայ : Ուզածին չափ կը խօսինք : Բայց, որ եւ է համաձայնութիւն պէտք է կնքուի Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակին մէջ :

« Յետոյ կարգով խօսք առին բազմաթիւ երեսփոխաններ : Նախկին վարչապետ Պ. Թարտիէօ գիտել տուաւ թէ իր կառավարութեան օրով ոչ իրաւունքներու հաւասարութիւն ընդունուեցաւ, ոչ ալ Ֆրանսական բանակին զինաթափութիւնը՝ ցնորական երաշխիքներով : Պ. Ֆրանքլէն Պույեօն իր սովորութեան համաձայն քննադատեց 15 տարուան քաղաքականութիւնը, որոնց հետեւանքն եղած է, իր կարծիքով, ներկայ անստուգութիւնը : Եւ բացագանչեց.

— « Կիրակի օրուան հանրաքուէն կ'ապացուցանէ թէ 60 միլիոն Գերմանացիներ պատրաստ են պատերազմի, ոչնչացնելու համար Վերսայլի դաշնագիրը : Միւս կողմէ, 40 միլիոն Իտալացիներ ալ տրամադիր են վերաքննելու նոյն դաշնագիրը, եթէ շահ տեսնեն : Արդ, կեդրոնական Եւրոպայի եւ Ֆրանսայի մէջ կան հարիւր միլիոն քաղաքացիներ որոնք կ'ուզեն պահպանել դաշնագիրները : Ուրեմն, մենք մեծամասնութիւն ենք : Անշուշտ, եթէ Ֆրանսա եւ Անգլիա չզինակցին, պատերազմը անխուսափելի է : Ի՞նչ ընելու է,— մինչեւ հիմա եղածին ճիշդ հակառակը : Աշխարհի փրկութիւնը կախում ունի երեք պայմաններէ,— միանալ, զինուիլ, զինակցիլ» :

Վերջին խօսքն առաւ, գիշերուան նիստին մէջ, վարչապետը, որ լրացնելով իր պաշտօնակիցներուն յայտարարութիւնները, մանաւանդ չըշտեց.

— « Այժմ Ֆրանսան բաւական զօրաւոր է ինքզինքը յարգել տալու համար : Ան զէնքերը վար պիտի դնէ միայն կարգ մը պայմաններով եւ ի փոխարէն ապահով երաշխիքներու զորս պարզեց պատերազմական նախարարը :

Մուսոլինի արժէք չի տար Ազգ. Դաշնակցութեան

ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ՝ ՓՈԽԱՆ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻ

Պ. Մուսոլինի կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ երեքշաբթի օր, ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին, արհեստակցութեանց ազգային խորհուրդին առջեւ : Յայտարարեց թէ ֆաշականութիւնը կ'ուզէ վերջ տալ « տնտեսական ազատականութեան, բուն բառով՝ դրամատիրական դրութեան, որ առատ մրցակցութեամբ ձգտելով անսահման արտադրութեան, յառաջ բերած է ներկայ տնտեսական տագնապը : Այս առաջադրութեամբ, օրէնսդրական իշխանութիւն պիտի տրուի արհեստակցութեանց ազգային խորհուրդին, որ կը բաղկանայ արհեստակցական ընկերակցութեանց իրաւասու ներկայացուցիչներէն : Պիտի ջնջուի երեսփ. ժողովը, որ շատոնց կորսնցուցած է իր գոյութեան իրաւունքը : Չարժեր արցունք թափել իր անհետացման վրայ» :

Յետոյ անդրադառնալով արտաքին քաղաքականութեան, « առաջնորդ »ը յայտարարեց.

— « Ամէն բանէ առաջ, անհրաժեշտ է դարմանել մեծ անարդարութիւնները : Ազգերու Դաշնակցութիւնը այլեւս քաղաքական արժէք չունի, որովհետեւ Մ. Նահանգները, Ռուսիան, Ճափոնը եւ Գերմանիան բացակայ են : Իր սկզբունքները, երեւութապէս գեղեցիկ են, բայց երբ վերլուծես՝ անհեթեթ կ'երեւան : Ի՞նչ կը մնայ, ուրեմն, վերահաստատելու համար պետութեանց կապը : Լոքառնոյի դաշինքը անզօր է, որովհետեւ կապ չունի զինաթափութեան հետ : Գալով չորսերու դաշինքին, մարդ չի խօսիր անոր մասին, բայց բոլորն ալ անոր վրայ կը խորհին : Ասոր համար է որ Իտալիան միտք չունի որ եւ է նախաձեռնութիւն ստանձնելու, առայժմ » :

Ռուսամերիկեան բանակցութիւնները

Վերջին լուրերու համաձայն, լուրջ դժուարութեանց մատնուած են ռուսամերիկեան բանակցութիւնները : Միեւնոյն ատեն, 1500 քաղաքական եւ հայրենասիրական խմբակցութիւններ բուռն պայքար կը մղեն Խ. Միութեան ճանաչման դէմ, արդիական բոլոր միջոցներով : Պայքարին գլխաւոր առանցքն է, անշուշտ, համայնավարութիւնը, որուն չարիքները պարզելու համար շարժման մէջ դրուած են ձայնասփիւռ գործիքները, մանաւանդ Նիւ Եորքի մէջ :

ՆՈՐԷՆ ԱՐԱՐԱՏԻ « ՑԵԼՈՒԶԱԿ »ՆԵՐԸ

»»» · «««

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Արարատի « յելուզակ »ներէն Ապտիւրրահման հրոսախումբը սահմանագլխի վաշտին կողմէ բռնուած եւ վան տարուած է :

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԱՊՕՐԻՆԻ ԾՆՈՒՆԴ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

»»» · «««

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ապօրէն կենակցութիւններէ ծնած տղոց արձանագրութեան համար օրը 10—15 դիմում կ'ըլլայ Պոլսոյ կուսակալութեան մասնաւոր յանձնաժողովին : Դիմում կատարուած տղոց մեծ մասին հայրն ու մայրը անծանօթ են, իսկ այն ծնողքները որոնք յայտնի են, իրար չեն ուզեր եւ իւրաքանչիւրը ուրիշներու հետ կապեր հաստատած են : Եւ որովհետեւ օրէնքով կարելի չէ մէկէ աւելի կին կամ այր ունենալ, բնական է որ կարելի չըլլար պսակ կատարել : Զիրար մերժող այր ու կիները կը յօժարին որ իրենց տղաքը իրենց անունով արձանագրուին :

Կը կարծուի թէ այս վիճակով տղոց թիւը ամբողջ Թուրքիոյ մէջ երկու միլիոնի կը հասնի :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ՄԸ ՍՕՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

»»» · «««

« Ճիմհուրիյէթ » կը գրէ.—

Քանի մը օրէ ի վեր իր տիկնոջ հետ Սօֆիա կը գտնուի Լոնտոնի Պալքանեան կոմիտէի նախագահ Սըր Էտուըրտ Բօյլ, որ եկած է ողջունելու Թրակիա կազմակերպութեան վերջին համաժողովը : Այստեղի պաշտօնական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կուտան այդ անձերու ներկայութեան :

Սըր Բօյլ ամէն օր կը տեսակցի պուլկար դիւանագէտներուն եւ պուլկար զաղթականներուն հետ, եւ տեղեկութիւններ կ'առնէ երկրին եւ գերութեան տակ գտնուող հողամասերու կացութեան մասին : Տեսակցած է նաեւ վարչապետ Մուշանովի հետ :

Այցելեց Թրակիոյ կազմակերպութեան վարիչ մարմնին, որուն նախագահը տեղեկութիւններ տուաւ Թրակիայէն եւ Անատոլուէն (?) փախչող Պուլկարներու վիճակի մասին : Միեւնոյն ատեն խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ Թրակիոյ խնդրի լուծման մասին :

Մակեդոնական զաղթականներու կազմակերպութիւնը նոյն հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Պօյլի եւ Տիկնոջը : Մակեդոնացի մտաւորականներ ալ ներկայ եղան :

ՎՐԷԺ՝ ԱՐՁԱՆՆԵՐԷՆ

»»» · «««

Անցեալ օր գրած էինք թէ թրքու հայրենասէրներ փորձած են աղճատել Պոլսոյ արձանը, կոտրելով քիթը եւ մէկ թեւը : Եղած վնասը՝ 2000 փր. :

Աւելի ծանր վնասներու ենթարկուեցաւ, Փարիզի պողոտաներուն վրայ (Սէնթ Օկիւսթէն) հայրենասէր եւ բանաստեղծ Փոլ Տէրուլէտի արձանը : Երկու հոգի թռցուցած են գլուխը եւ մէկ թեւը : Երկուքն ալ ձերբակալուած եւ խոստովանած են թէ՝ համոզումով հակառակ են զինուոր երբալու, հետեւաբար պէտք չէ փառաւորուին այնպիսի մարդիկ որ կը պաշտպանեն այդ գաղափարը : Քանի մը օրէ ի վեր, հայրենասէրները խումբ-խումբ ուխտի կ'երթան Տէրուլէտի արձանին առջեւ, իրենց զայրոյթը յայտնելու եւ ցոյցեր կատարելու համար :

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՅՈՅՑԸ

»»»o«««

Կառավարութիւնը այսօր խորհրդարանին կը ներկայացնէ իր ծրագիրը՝ ելմտացոյցի հաւասարակշռութեան մասին : Այս ծրագիրը կը նախատեսէ 1700 միլիոն ֆրանքի խնայողութիւն եւ 700 միլիոնի նոր հասոյթ՝ տուրքերու խարդախութեանց խափանումով : 600 միլիոն փր. եկամուտ կը սպասեն, հարիւրին 6—10 վար դնելով պետական պաշտօնեաներու թոշակէն (9000 ֆրանքէն վեր), 500 միլիոն՝ զանազան խնայողութիւններէ եւն. :

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

''ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ,,

Յեղափոխութեան տասնամեակը առիթ մը եւս եղաւ գունաւորելու համար ամէն բան:

Ազատագրուած ու ... հանրապետականացած ըլլալու ներքին հրճուանքը չէր, անշուշտ, այդ հանդիսութեանց միակ դրդիչը: Ինչպէս անհատը, նոյնպէս եւ ժողովուրդները կը պարզեն հոգեկան վիճակներ, որոնք, յաճախ, ծնունդ են սխալ ինքնագնահատումներու: Թուրքիան, այսօր, ունի այդ հոգեկան հիւանդութիւններէն մին,— ինքնագնահատում: Քէմալական շարժման յաջողութենէն յետոյ, երբ այդ շարժումը դարձաւ յեղափոխութիւն՝ ներքին պետական գետնի վրայ, պարագաները այնպէս մը դասաւորուեցան, որ Թուրքը սանձակոտոր ցուլի մը նմանեցաւ: Կրկէսը պարապ էր ու կարմիր պաստառը անհետացած: Ու շրջապատող ամբոխ մը, որ լեզապատառ փախուստ տուաւ: Փորձեցէք սառնօրէն քննել Թուրքիոյ վերջին 15 տարուան պատմութիւնը, ու խորապէս կը համոզուիք որ դէպքերը ծնան դէպքերը, կամ, «խելքի պտոյտ տուող» յեղաշրջումը արդիւնք չէր նախագծեալ ծրագրի մը: Ծրագիր մը որ ծնունդը ըլլար, իր կարգին, երկրին, ժողովուրդին, տնտեսութեան, բարքերուն, կարելիութեանց ու պահանջներուն: 1918—22՝ Քէմալը, թէեւ քաջալերուած աջէն ու ձախէն, այսուհանդերձ, էնկիւրիի լերկ ամայութեանը մէջ, Տարպեան ժայռերու արհաւիրքէն փրկուիլ կը ճգնէր լոկ, ու, յանկարծ, Կապիտոլի վերեւ գտաւ ինքզինքը: «Միլլիճի»ն, որ դեռ վերջերս կը հրատարակէր իր օրագիրը, քանի քանի առիթներով կը խոստովանէր թէ՝ նոյն իսկ մինչեւ վերջին օրերը Քէմալ իրեն գործակցող Չէրքէզ էտհէմներու տիրապետութեան դէմ պայքարելու եւ դաւելու ստիպուած էր:

Անշուշտ, այս հիմնական մատնանշումին դէմ կարելի չէ դնել այսօրուան իրողութիւնները՝ իբրեւ հակափաստ: Քննեցէք, դարձեալ, այսօրուան Թուրքիան, ու պիտի համոզուիք որ ան իր «տէր»ը փոխելով, անմիջապէս կը փոխէ, նաեւ, իր բոլոր բարեփոխութիւնները: Զարշաֆն ու ֆէսը արտաքին երեւոյթներ են լոկ: Կարեւորը ոգին է: Դաստիարակութիւնը:

Լեզուի յեղաշրջում ըսին,— ընդունելով հանդերձ տառերու նպաստաւոր կարգադրութիւնը,— համաւած աղմուկը չկրցան արդարացնել ձեռք ձգուած արդիւնքով: Մտաբերեցէք, հեղ մը, այն պոռոտ արտայայտութիւնները որ եղան այդ առթիւ: Ի՞նչ բերին անոնք: Թերթերը, առեն մը, արաբական ու պարսկական բառերու ցանկեր դրին: Հրատարակեցին, նաեւ «գտնուած» Թուրքերէնները: Ու, յանկարծ, օր մըն ալ ըսին թէ 150,000 բառէն 90,000ը ընդունուած է: Խելք ունենալու պէտք չկայ, հասկնալու համար թէ նոյն անկչիռ, մեծամոլիկ հոգեբանութիւնը բանաձեւած է եւ այդ լուրը: Հակառակ ցանկութեանս, դժբախտաբար դեռ առիթ չունեցայ ներկայացնելու այն բոլոր խոստովանութիւնները զորս ըրին լեզուագէտ Թուրքեր, լեզուի բարեփոխման մեծապէս դժուարութեանց, կամ անկարելիութեանց մասին:

Ասկէ զատ, մարդ առնուազն պէտք է ծիծաղի, երբ լսէ թէ 90,000 «նոր» բառեր աւելցուած են: Ֆրանսական ակադեմին այդ յանդգնութիւնը չէր փորձեր, որովհետեւ Թուրքերուն չափ ... սոփեստ չէ:

Պատմութեան կատակերգութիւնը մատնեց նոյն հիւանդութիւնը: «Նոր Օր»ի մէկ աշխատակիցը բան ու գործ է ըրած մանրամասնօրէն թարգմանելու թէ ինչ կը սորվեցնեն, իբրեւ պատմութիւն, իրենց տղոց: Հարկ չկայ մինչեւ դասագրքերն իջնելու: Մեծերուն ուրիշ հէքեաթ պատմած չունին: Առէք օրաթերթերը ու կը համոզուիք: Բայց, պոլսահայ օրաթերթերուն հետեւող հայ մարդ մը- նա՞ց որ չհամոզուէր այդ իրողութեան: «ՏԱՍԸ» խորագրով գիրքը, ուրկէ քաղուած էին տասնամեակի թիւերուն բոլոր տեղեկութիւնները, խմբագրուած է «մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ»: Գործարաններու թիւը դրին, իբրեւ վերտառութիւն:

Մինչդեռ այս տարուան սկիզբը տնտեսական բարձրագոյն ժողովը «Թուրք ճարտարարուեստը ծիծաղելիօրէն փոքր» կը գտնէր: Առեւին, քանի մը յօդուածներով, տուած եմ այդ որոշումները «Յառաջ»ի մէջ:

Դարձեալ տասնամեակի առթիւ՝ ոտքի հանեցին ամբողջ ժողովուրդը: Ոստիկանական կարգադրութեամբ, գիւղացին՝ քաղաք, ու քաղաքացին հրապարակ թափեցին: Ու մոռցա՞ն, որ դեռ երկու ամիս չանցած այն օրէն, երբ Թուրք թերթերը ստիպուեցան գրել թէ՝ «հետզհետէ կը խորանայ այն փոսը, ուր ինկած է գիւղացին»:

Իսկ, անօթութեան, տեղափոխութեան, պարտքի պատմութիւնները ամէնօրեայ են: Ձեր հասկնա՞ր՝ ի՞նչ փառաբանութիւն է այս: Ի՞նչ սրտով ու փորով: Աւելցուցէք ասոր վրայ եւ այն ուշագրաւ լուրը զոր տուած էր «Յառաջ»: Գարապէքիր – Քէմալ պայքարի արձարծման ու բանակճի օրերուն: Յիշեցնեմ զայն,— Պոլսոյ մէջ, այդ օրերուն, թերթերուն սպառումը անհամեմատ աւելցաւ, բայց հանրութիւնը, թերթը գնելէ առաջ, լրագրավաճառին կը հարցնէր՝ «Օ չէյտէն վա՞ր մը» — (Ան բանէն կա՞յ):

Այսինքն՝ կա՞յ Գարապէքիրի պատասխանը՝ Քէմալին, «բարեկարգիչ»ին, «փրկիչ»ին դէմ...

Կ՚ընդունիմ որ այս բոլոր աղմուկները արդիւնք են նաեւ դիտաւորութեան մը,— բարձր պահել տրամադրութիւնները, ինքնավստահութիւն ներշնչել, «փառաւոր անցեալ»ով նեբարկել ներկան՝ ապագան ապահովելու համար:

Լաւ, բայց, այդ բոլորին մէջ հիմնական բան մը պէտք է ըլլայ, չէ՞: Շօշափելի, առարկայական, իրական բան մը: Թուրք տղան կամ տղամարդը ինքզինքը պիտի գտնէ, այս պարագային, երկու հաւանականութեան առջեւ: Կամ առիթ պիտի ունենայ կարդալու եւ օտար վկայութիւններ, ու համոզուելու թէ կը ստեն իր վարիչները: Եւ կամ, եթէ օտար լեզու չի գիտեր՝ ու համոզուած է ըսուածներուն եւ գրուածներուն՝ պիտի շարունակէ մնալ նոյն Մէհմէտճիքը:

Կայ, անշուշտ, եւ դասակարգ մը, որ գիտակցօրէն կը համակերպի —«էվէթ, էֆէնտիմ, պու կիւն այըն քըրքպէշի տիր»...: Նոյնը ընելու ըստիպուեցաւ, պատմութեան համաժողովին, Քէօփրիւլիւ զադէն, իսկ լեզուականին՝ Հիւսէյին Ճահիտ...:

Վերը կ՚ըսէի թէ՝ յեղափոխութիւնը ծրագրական շարժում մը չէ: Նոյն իսկ տասը տարին կարծես առարկայական ոչինչ ունի իր մէջ,— իբրեւ խորհուրդ, գաղափար: Նկատի ունեցէք որ Տասնամեակի հանդիսութեան օրերուն, վարչապետ Ըսմէթ փաշա ստիպուեցաւ գրել յօդուած մը, պարզելու համար «Խալք կուսակցութեան «տէվլէթճի» բնոյթը: Ճշդեմ որ, իր նպատակը եղած չէ տօնակատարութեան առթիւ անդրադառնալ: Այլ՝ կը փորձէ պատասխանել, հարթել թիւրիմացութիւնները, մեղմել արտայայտուած դժգոհութիւնները, եւ ջրել «մարքսեան» վերագրումները:

Թողունք, սակայն, այս բոլորը, ու վերադառնանք մեր խորագրին: Գիտակցաբար էր որ բաւական հեռացայ անկէ, որովհետեւ, խորքին մէջ, Թանգարանէն դուրս եղածներն ու ներսը գտնուածները իրար կը լրացնեն:

Մտնենք Պոլսոյ «Յեղափոխական Թանգարան»էն ներս: Առաջին առթիւ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ, կը գրէ Մ. Սալահէտտին, Պոլսոյ հին վիճակն ու կեանքը: Ջանացած են, ուրեմն, տալ Օսմանեան կայսրութիւնը: Եւ սակայն, հոս ալ, ճշմարտութիւնը իր տեղը տուած է դիտաւորութեան: Քէմալ երբ յաղթական մտաւ Պոլիս, Թրքուհին արդէն կը պարէր: Դատը գիւղի կամ Մաքրիգիւղի մէջ անսովոր բան չէր տեսնել անոնց չպարուած դէմքերը: Իսկ քաղաքը, իր շատ մը մասերով, գրեթէ եւրոպականացած էր: Արդ, «Յեղափոխութեան Թանգարան»ը ի՞նչ կ՚ուզէ որ ցոյց տայ:

Լսենք, բառ առ բառ, Սալահէտտինը.—

«... Օրինակ, Սկիւտար մը կը տեսնէք: Սելիմ Գ.ի շրջանի Սկիւտարը: Այս Սկիւտարին մէջ ինչե՛ր չկան: Երկար «չպուք»ներ քաշող «Թիրեաքի»ներով լեցուն սրճարաններ: Նեղլիկ փողոցներ: Սկիւտարը, այդ տարիներուն, տունէ աւելի ծառ, մարդէ աւելի գերեզման ունեցող քաղաքի թաղթփուք մըն է եղեր...

«Դարձեալ ասկէ հարիւր տարի առաջ, Խալըճի եղէգնուտներուն մէջ վայրի բադեր կ՚որսային, համաձայն Թանգարանին: Ահա ուրիշ պատկեր մը.— Հարսնիքի «ալայ», «չէրպէթ»ի սրուակներով լեցուն, «Թապլա» մը՝ երիտասարդի մը գլխուն վրայ: Անոր եւեւ՝ հարսին երթալիք ողջակէզը դրկած կեցած է փողոցի լակոտ մը: Յետոյ՝ կոնք, «ըպրիք», ծառաչողներ: Կոտրած թափուած առարկաներ,— «մանկալ», «սէտիր», փսիաթ, աւել... Վերջապէս, սպիտակամօրուս երկու ծերուններ. «աթպաշըն», մէկը տղուն, միւսն ալ աղջկան հայրը ըլլալու է: Աւելի վերջ՝ ընծաները. գեղակերտ վանդակ մը:

«Դար մը առաջուան Գանտիլլին: Նուագածուներ՝ պորտ կը խաղցնեն: Աղաներ, «չպուք» քաշելով կը դիտեն:

«Պէյքօզի Հիւնքեար Իսկէլէսին: Բազմաթիւ ձկնորսներ: Կ՚երեւի մեր պապերն ալ Պէյքօզի վահանածուկ կը սիրէին:

«Ահա Պէօյիւքտէրէի մարդադաշտին վայրի գեղեցկութիւնը: Ընդհ. պատերազմին վառ հարուածէ մը տապալած դարաւոր կաղամախին: Մարդագետնին վրայ ծալապատիկ նստող եւ ծծբակ փոթող «քավուքլը»ներ: Թապալիոյ հին վիճակը: Եզերքը՝ իրենց պոչաւոր զգեստներով ժուռ եկող Ֆրանսացիներ: Երկար սքեմներով քահանաներ: Քիչ մը անդին կացին չտեսած անտառներ: Ջին ծառին կապած ձիաւոր մը: Մեծ թասով ջուր խմող ճամբորդ մը: Հին Գատըգիւղը. համբեցի՝ հազիւ 10 տուն կայ: Սէլիմիէի զօրանոցը: Այս բոլորին մէջ հին չըջանի դպրոց մը,— ուսուցիչը ճերմակ մօրուք մըն է: Բոպիկ տղաքներ Մունդի եկած՝ շուրջն են առեր: Հոճային ալ կողմը կլկլակ: Յետոյ կան զանազան շրջաններու տարազներ: Մարդ անմիջապէս կ՚ըմբռնէ թէ կալին ինչեր փոխած է: Ահա էնկիւրին: Երկար փէսեր ու ամբողջ ծոծրակը ծածկող ծոպեր: Ֆէսին շուրջ ապանի փաթթոց մը: Նայեցէք սա Տրապիզոնցի կնոջը: Երզրումցիին միայն աչքը կ՚երեւայ: Դժբախտաբար, բաց է մնացած եւ Մեծ Մարդուն Սամսոն ոտք կոխած օրուընէ ասդին դրած գալփաքին, հագած մոյկին, Ինէպոլուի մէջ առաջին անգամ դրած գլխարկին, Տումլուփընարի մէջ գործածած առարկաներուն տեղ չկայ...: Այս պարապութիւնը լեցնել կարելի չէ՝ այսքան ժամանակ անցնելէ յետոյ»:

Պէտք ալ չկայ: Այսքան խօսուն, պատկերաւոր, արժէքաւոր նիւթեր ունենալէ վերջ: Իսկ հիմա՝ չարշաֆ, ճարկլէ, հարսնիքի ալայ, զէյպէք ու սուրտ չկա՞յ միթէ: Պրուսայի նկարագրութիւնը նոր կարդացինք «Լէ Նուվէլ Լիթերէր»ի մէջ (Յառաջ թարգմանած էր): Իսկ հանրապետական տասնամեակի տօնակատարութեանց նկարները, որ երեւցան Թուրք թերթերուն մէջ, քանի՛ քանի «չարշաֆը» հանդէսներ ցոյց կուտան...:

Թանգարանի նախաձեռնողները մոռցեր են սակայն, «գալփաք»ին հետ, նկարել նաեւ «Մեծ Մարդ»ուն ... ապրումները, գինարբուքները: Մանաւանդ որ օսմանեան թէ քէմալական Թուրքիաները հաւասարապէս հարուստ են այդ ձիրքերով ու կենդանի պատկերներով:

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԿՈՉ ԳԱՂԹԱՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Աղեքսանդրիոյ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութիւնը հոկտ. 26ին բացառիկ նիստ մը գումարելով, որոշած է հետեւեալ եղբայրական կոչը ուղղել արտասահմանի երիտասարդութեան.—

Եղբայրներ,

Գաղթի Հայութիւնը հազիւ բոլորեց իր պանդխտութեան առաջին տասնամեակը:

Այս կարճ ժամանակամիջոցին մէջ, ան իր ցեղային կարգ մը առաքինութիւններուն շնորհիւ կրցաւ տոկալ ու յարմարիլ օտարութեան դժուարին պայմաններուն եւ պատուաւոր տեղ գրաւել զինքը հիւրընկալող իր նոր հայրենիքներուն մէջ:

Իրար յաջորդող համազգային մեծ աղէտներէն (Ապրիլ 24 եւ նոյ. 29) վերջ, կրկնակ հարուածներէ չլմոռած, անտիրական մեր ցեղը հակառակ արտաքին թշնամիներու անընդհատ հետապնդումներուն ու հալածանքներուն՝ կրցաւ կազդուրի, կեանքի ու կռուի անհերքելի ապացոյցներ տալ՝ պանդխտութեան դառնութիւններն ու Հայրենի երկրին կարօտը իր սրտին մէջ:

Երբ բազմութիւն մը ցեղովին ապրելու կամք եւ խոհեմ մը ունի, ի՞նչ կրնան ընել արտաքին թշնամիները, անոնք որքան ալ հզօր ըլլան:

Կը փոխուի սակայն կացութիւնը, երբ թշնամանքն ու հարուածները ներսէն են:

Ուստի, հայ ժողովուրդի թշնամիներուն համար անդիմադրելի եւ անվրէպ միջոց է՝ տակաւ կազմակերպուող գաղութահայութիւնը ներսէն, թիկունքէն զարնելը՝ պառակտելով անոր հաւաքական կամքը, տոնահարելով անոր սրբութիւնները, կասկածելի եւ ատելի տարր դարձնելով զայն հիւրընկալող պետութիւններու եւ ժողովուրդներու աչքին, եւ ցեղին մէջ անհաշտելի թշնամանքի եւ եղբայրասպան ատելութեան որոմները սերմանելով, որպէսզի չըլլայ թէ հայրենազուրկ հայութիւնը համերաշխաբար մէկ ճակատ կազմէ եւ արժեցնէ ինքզինքը իրեն եւ իր իրաւազրկուած ամբողջ ազգին համար:

Եւ ահա Ամերիկայէն Սուրիա ու Եգիպտոս, Պալքաններէն մինչեւ Ֆրանսա, ամէն տեղ գործի են մեր ցեղին դաւադիր տարրերը՝ վաճառուած կամ ի ծնէ ոճրարարաձ ցաւագարները:

Անոնք ծպտուած են բազում անուններով, բազում գոյներով ու բազում տարազներով, բայց նոյն թիրախով:

Անոնք միացած են ճանկելու հայ գաղթաշխարհը, սպաննելու համար մեր դարաւոր խնդիրը՝ ազգային ազատ կեանք ունենալու իրաւունքի գիտակցութիւնն ու անոր իրականացումը:

Ջերմօրէն իրար փարած, հակազգային ճակատ կազմած են սեւազգեստ, անհոգի հոգեւորականը, լրբանշուրթն «էֆէնտին» եւ ազգային դիմակով արհմախանձ համայնավարը: Անոնք ամէնքը ձեռք ձեռքի տուած կը քալեն հայ գաղթաշխարհի հոգիին, կամքին ու կեանքին եւ անոր իտէալին վրայ:

Պոռճի, հոլնի, հայաստանճի,— հայազարհուր «ճի»երով կ՚արշաւեն անոնք՝ «մեծ վարպետին» պակասը լրացնելու, վերջին վճռական հարուածը տալու մեր հայրենազուրկ ցեղին:

Դիմակներն ու պայքարի միջոցներուն անխտրականութիւնը կը յուսադրէ զիրենք յաջողութեամբ գլուխ հանել այս անօրինակ կռիւը:

Անոնք կ՚արհամարհեն գաղութահայ աշխատաւորութեան գիտակցութիւնն ու կամքը: Չեն ուզեր հասկնալ, որ տարագիր աշխատաւորութիւնը հայրենի հող եւ ազատութիւն կը բաղձայ եւ թէ ան՝ միշտ պատրաստ է ամէն ինչ տալ իր ազգին եւ հայրենիքին ազատութիւնը առնելու համար:

Ոչ մէկ իմպերիալիզմ, ճերմակ թէ կարմիր, չի կրնար տարագիր աշխատաւորութիւնը իր նպատակներուն ծառայեցնել, որովհետեւ հայ գաղթաշխարհի վճիռը անվիճելի եւ արդար հիմեր ունի:

Եւ ան խորապէս կը հաւատայ արդարութեան յաղթանակին: Վստահ է որ բոլոր տեսակի բռնութիւններն ու բռնաւորները ժամանակաւոր են, եւ ինքը գեղեցիկ օր մը, ազգերու շարքին մէջ իր տեղը պիտի ունենայ: Գաղթաշխարհը կ՚ապրի այս հաւատքով: Ու խորտակելու համար այս հաւատքն ու կամքը, հակազգային խայտաբղէտ խմբակը՝ յուսահատ հայանուն դաւադիրներու քանակէն ու որակէն՝ իրենց ամբողջ երեւելի եւ աներեւոյթ զօրութիւններէն, դիմած է միջոցներու ամէնէն ստորինին: Ան դիմած է ոչ միայն կառավարութիւններու եւ ոստիկանութիւններու օգնութեան, զանոնք մոլորեցնելով, այլ տակէ ալ ճարահատ, ձեռք առած է ամէնէն զարշելի միջոցը — բնիկ տարրերու աջակցութիւնը՝ հայ ժողովուրդի դէմ մղուած այս պայքարին մէջ: Եւ ինչպիսի՛ ճարպիկութեամբ: Դաւադիր վոհմակը իբրեւ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ է որ կը պայքարի, մինչդեռ հայ հայրենազուրկ աշխատաւորութեան դառը դատած կտոր մը չոր հացը արիւնի մէջ թաթխել կը ձգեն, որպէսզի համաշխարհային «փրկութիւնը» չուշանայ...

Յիմար ինքնախաբէութիւն է կարծել թէ հայ գաղթաշխարհը, որ բարոյական ուժերով կը պահէ իր հաւաքական կեանքը՝ չունի իր միահամուռ կամքին արտայայտիչը. ալ ինչո՞ւ է այս արշաւը Հ. Յ. Դաշնակցութեան անունով՝ հայ աշխատաւորութեան դէմ:

Հայ գաղթաշխարհը Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ է: Հայ աշխատաւորութեան կամքը ոչ «ներսը» եւ ոչ «դուրսը» չի կրնար «լիկվիտացիա» ունենալ:

Եղբայրնե՛ր, այս է իրականութիւնը: Դաժան ու մոլեգնած է պայքարը տարագիր հայութեան ու իր նուիրական նպատակներուն դէմ: Արիւնահեղութիւններու սպառնալիքներով, կարմիր մղձաւանջով հետզհետէ անշնչելի կը դառնայ հայ կեանքի մթնոլորտը: Պէտք է մաքրել զայն: Մաքրել գաղութահայ կեանքին մթնոլորտը, որպէսզի թունալից, սխտաւոր տարրերը չկարենան շնչել հոն:

Այս սրբազան պարտականութիւնը գաղութահայ երիտասարդութեան վրայ կ՚իյնայ առաւելապէս: Բոլոր երկիրներու երիտասարդութիւնը գործի է՝ ազգին պաշտպանութեան ու վերելքին համար: Մեր վիճակը շատ աւելի ծանր է ու մեր խնդիրը աւելի խստապահանջ: Ուստի հայ երիտասարդութիւնը կուռ շարքերով պիտի միացնէ իր կամքը ցեղին կամքին: Հոծ շարքերով հանդէս պիտի գայ ու պաշտպանէ գաղթաշխարհի անդորրութիւնը, պատիւը, կեանքը եւ յարգարէ խնդիրին իրականացման ուղիները:

Անտարբերութիւնը դասալքութիւն է, եւ դասալքութիւնը՝ ամօթ:

Գաղութահայ երիտասարդութեան միակամ, գիտակից ու լուրջ կեցուածքը բաւական պիտի ըլլայ ետ մղելու համար այս զարշելի գրոհը իր կարմիր թէ դեղին սատանաներով:

Գաղթաշխարհը պէտք ունի կազդուրի, տնտեսական թէ մշակութային բարգաւաճման: Ու մանաւանդ բարոյական վերածնութեան:

Գաղթաշխարհի դէմ արդէն կան բազմաթիւ դժուարութիւններ ու վտանգներ, սակայն ամէնէն առաջ պէտք է խաղաղ, մաքուր մթնոլորտ, որպէսզի տարագիր աշխատաւորութիւնը շնչէ ու ապրի:

Աղեքսանդրիոյ Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութիւնը իր սրտի զարկերուն մէջ կը լսէ գաղութահայ երիտասարդութեան սրտին զարկերը:

Վստահ է որ իւրաքանչիւր գաղութահայ երիտասարդութիւն նոյն ցաւերով, յոյսերով ու յոյզերով կ՚ապրի. այդ պատճառով ալ իր կոչը պիտի լսուի որպէս սեփական սրտի ձայն որպէս սեփական գիտակցութեան հրաւէր դէպի պարտականութիւն:

Ցեղին ապագան ու յոյսերը երիտասարդութեան կը նային: Խտացնենք շարքերը, որ մոլեգնած եւ անսանձ թշնամին զարհուրի:

Ազգային բոլոր առողջ տարրերու մէջ սերտ համերաշխութիւն ստեղծենք: Ըմբռնենք վտանգը եւ ձեռք – ձեռքի տանք, ու դուք պիտի տեսնէք, որ հակազգային ջոլիրը ընդմիշտ պիտի լռէ:

Հայ գաղթաշխարհը հաւատք ունի իր երիտասարդութեան վրայ: Ան կը հաւատայ իր յաղթանակին ու ապագային:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Շաբաթական տեսութիւն

»»». «««

Կիրակի օր, ծանուցուած «Թոթըհէմ – Հօցբըրս» — «Ֆըրսթ – Վիէննա» մրցումը տեղի չկրցաւ ունենալ, անգլիական «Փութպոլ ասօսէյշըն»ը արգիլած ըլլալով Լոնտոնի խումբին Փարիզ գալը: Ոմանք այս արգելքին մէջ տեսան տեսակ մը փախուստի միջոց, անգլիական փութպոլի համբաւին դէմ հաւանական յարձակումի մը հանդէպ: Իրաւ է թէ «Թոթըհէմ» շաբաթ օր ախոյեանական կարեւորագոյն մը խաղալէն վերջ էր հայաձեռնելով Փարիզ պիտի գար եւ իր խաղացողները հաւանաբար յոգնած պիտի ըլլային եւ անկարող Անգլիոյ այժմու առաջին խումբին արժանի խաղարկութիւն մը ունենալու: Բրիտանական փութպոլին սիրահարները ոչինչ կը կորսնցնեն ըսպասելով, քանի որ համբաւաւոր «Արսէնալ»ը կիրակի օր 19 Նոյեմբերին պիտի խաղայ Փարք Տէ Փրէնսի մէջ «Ռասինկ»ի դէմ ի նպաստ պատերազմի մեծ վիրաւորներուն:

«Ֆըրսթ Վիէննա» կիրակի օր մրցեցաւ զինքը Փարիզ հրաւիրող «Ռասինկ Գլիպ»ի դէմ վերեւ յիշուած մարզարանին մէջ եւ յաղթական ելաւ 4—2 ով: Խաղը բաւական հետաքրքրական եղաւ եւ Վիէննացիները ըստիպուեցան լրջօրէն պայքարիլ յաղթանակը տանելու համար, իրենց խաղը անշուշտ շատ բարձր էր Ֆրանսական խումբին խաղէն, մանաւանդ յառաջապահներուն քով որոնք կրցան, ինչպէս ըսինք, չորս անգամ զգետնել իրենց համբաւաւոր հայրենակից Հիտէնը որ կը խաղայ «Ռասինկ»էն իբր բերդապահ: Այս մրցումէն առաջ «Քըլըպ Ֆրանսէ» խաղաց, Փէրու – Չիլի անունով հարաւային Ամերիկայի այդ երկու երկիրներուն Փութպոլիստներէն կազմուած խումբի մը դէմ որ այս միջոցիս Եւրոպան կը շրջի: Բերած մեծահարուստներէն մէկուն հովանաւորութեան տակ: Նշանաւոր Ռոկուցեններուն խաղը յիշեցնող ցուցադրութեամբ մը սկսելէ վերջ Ֆրանսացիներու խոյանքին առջեւ Հարաւ Ամերիկեան փութպոլիստները շուարեցան եւ մրցումը վերջացուցին հաւասար արդիւնքով, 2—2:

⁂ Օգտուելով Նոյ. 11ի տօնական օրէն Ֆրանսայի «փրոֆէսիոնէլ» փութպոլի խումբերը կատարեցին իրենց ախոյեանական մրցումներու շարքին տասնըմէկերորդը: Առաջին դասակարգին մէջ իրենց դաշտին վրայ խաղացող խումբերն են որ յաղթական ելան. դասաւորման գլուխը գտնուող Սէթ եւ Ֆիլ պարտուեցան. առաջինը Լիլլ եւ երկրորդը Մօնփէլիէի մէջ, բայց դարձեալ կը պահեն իրենց տեղերը. Սէթ առաջին է 11 մրցման համար 16 կէտով, իսկ Ֆիլ երկրորդ՝ 12 կէտով, սակայն միայն 9 մրցում խաղացած է. տասը մրցումի փոխարէն 13ական կէտով Լիլ եւ Մօնփէլիէ երրորդ են: Հետաքրքրական է հաստատել թէ երկու «հիւսիսային»ներ՝ Լիլ ու իր դրացին Ֆիլ, եւ երկու «հարաւային»ներ՝ Սէթ ու Մօնփէլիէ առաջին դասակարգին գլուխը կը գտնուին: Յետոյ կուգան կարգաւ՝ Նիմ, Ռէն, Մարսէյլ, Ռասինկ, Տը Փ[illegible], Սօշօ, Էքսէլսիոր, Անթիպ, Գան, Նի[illegible] եւ Ք. Ա. տը Փարի, այս վերջինը [illegible] ընդամէնը չորս կէտ տասը մրցում[illegible] փոխարէն: Երկրորդ դասակարգի [illegible] «հիւսիսային» խմբակին մէջ Ռուպէ [illegible] շարունակէ իր յաղթութիւնները, [illegible] անգամ ալ պարտութեան մատնելով Նորմանտիոյ իր հայրենակից Հա[illegible] րը. դասաւորման մէջ Միւլհաուզ [illegible] առաջին է իր հետ միասին՝ 11 մրցումի համար 17 կէտերով, Փարիզի Ռէ[illegible] Սթատը երրորդ՝ 15 կէտով, եւ Սթ[illegible] քանթէնը չորրորդ 14 կէտով. [illegible] տոյ կարգաւ կուգան՝ Ռուպէ, Հա[illegible], Գլիպ Ֆրանսէ (Փարիզ), Թու[illegible] քուան, Վալանսիէն, Սէրվան, Ամիէն, Մէց, Քալէ եւ վերջապէս Փարիզ[illegible] Ջուվիզըսիւրօրժիները որոնք իրենց մրցումի փոխարէն միայն 1 կէտ են շահած:

⁂ Թէնիսի ձմեռնային տախտակամածէ խաղավայրերուն վրայ մրցումները սկսան Փարիզի մէջ: Պոլիթ[illegible] Էքսէլմանի ակումբին մէջ տեղի ունեցող մեծ հանդէսի մը ընթացքին Պօրօթրա չահեցաւ առանց [illegible] մրցումներուն առաջնութիւնը [illegible] մրցումին մէջ դիւրութեամբ յաղթելով Ա. Մէրլէնի որ ինչպէս կը [illegible] անցեալ յուլիսին Տէյվիս Քըբը [illegible] պանեց Անգլիացւոց դէմ Քօչէ[illegible] քին: Պօրօթրա անպարտելի է [illegible] տակէ խաղավայրերուն վրայ, [illegible] ապացոյց արդէն, ինչպէս գի[illegible] յաղթելով անցեալները Անգլիո[illegible] 1 խաղացողին՝ Օսթինի: Այդ միեւ[illegible] մրցահանդէսին մէջ մեր հայրենա[illegible] ցուհին՝ Օր. Ի. Ադամով չահեց[illegible] «զոյգ – կանանց» մրցումներուն [illegible] առաջնութիւնը Օր. Պարպիէի ընկեր[illegible] ցութեամբ, սակայն «միքսթ»ի [illegible] պարտուեցաւ, հակառակ Պոսիէ[illegible] ընկերակցի մը որ իրեն մեծ օժան[illegible] կութիւն մը չկրցաւ բերել այս [illegible] գամ: Օր. Ադամով երկու տարի [illegible] ջորդաբար Ֆրանսայի թիւ 2 խա[illegible] ցողը դասուած էր, բայց այս [illegible] դժբախտաբար կը կարծենք որ [illegible] կորսնցնէ այդ պատիւը: 1933ը [illegible] տարի մը եղաւ իրեն համար:

⁂ Առնենք մը ի վեր «քէյ էս – [illegible] քէն» այսինքն ազատ ըմբշամար[illegible] թեան ամերիկեան ձեւով մրցում[illegible] կը կազմակերպուին Փարիզի մէջ: [illegible] ձեւին ախոյեանը Յոյն մըն է ձիմ[illegible] տօս որ անցեալները Յունաստան[illegible] մէջ հարիւր հազար հանդիսատե[illegible] առջեւ մրցելէ յետոյ վերադարձ[illegible] Նահանգները: Փարիզեան մրցում[illegible] րուն ախոյեանը Ֆրանսացի Տէյ[illegible] է որ նոյնպէս եղած է աշխարհի [illegible] խոյեան Ամերիկա երթալու համա[illegible] Նպատակն է իր առնելն մեծ համ[illegible] չահած ըմբիշ Մահմուտի: Իր [illegible] ջին մրցումին մէջ յաղթեց Ա[illegible] Լօհվիլ, իսկ այս շաբթու կը մրցի [illegible] բիկացիի մը դէմ: Ժ. Բ.

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

»»». «««

Քոմեդիայի վերջին թիւին մէջ Ար[illegible] տաշէս Սեւինքի թարգմանութեամբ [illegible] երեւցաւ Յ. Թումանեանի [illegible] եաթը, Անյաղթ աքլորը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

—·—

Երկար ատենէ ի վեր, ճիգ մը կը փորձենք շեղելու «ընկալեալ սովորութիւններէն», զգուշանալով հրապարակային կոչեր ուղղել անպարտաճանաչներու հասցէին:

Դժբախտաբար, յուսախաբ եղանք:

«Այսօր – վաղը» ըսելով ամիսներ, նոյն իսկ տարիներ կ'անցընեն շատեր, առանց մտածելու թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կը հրատարակուի հայերէն օրաթերթ մը, մանաւանդ այս պողոտաներուն վրայ:

Մասնաւոր նամակներ կը գրենք,— անօգուտ:

Անձամբ դիմումներ կը կատարենք,— վիրաւորական կը գտնեն: (Եւ այս բոլորը աւելորդ ծախքեր ընելով):

Բայց, խօսքը մեր մէջ, վիրաւորական չէ՞ այս ընթացքը, հայ մամուլին համար…

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ, մարդիկ դրամ կը գտնեն հոգալու համար բոլոր աօրեայ պահանջները, բայց կ'անհրկին, երբ կարգը կուգայ հայ թերթին:

Ճակատագրուա՞ծ է որ ամէն տագնապի առաջին զոհը դառնայ հայկական գիրն ու գրիչը:

Ի՞նչ լեզու խօսինք, ի՞նչ եղանակ հնչեցնենք, որպէսզի անպարտաճանաչները կամ անհոգները հասկնան թէ՝ մենք չունինք մեկենասներ, յայտնի կամ գաղտնի վարկեր կամ տողը 10 – 15 ֆրանքէն վճարուած ազդեր, որպէսզի կարենանք անվերջ սպասել բաժանորդներու եւ գործակալներու բարեհաճութեան:

Մեր միակ աղբիւրներն են հատավաճառը, բաժնեգինը եւ Դ. էջին չարք ազդերը: Իսկ մեր ամէնէն ապահով աղբիւրն են խմբագրութեան եւ վարչութեան անդամներուն, հեռաւոր եւ մօտաւոր աշխատակիցներուն չարաչար աշխատանքն ու զոհողութիւնը, որոնց մասին մտերիմները միայն գաղափար ունին:

Բաժանորդներ ունինք, օրինակ, ԹԵՀՐԱՆի մէջ, որոնց պարտքը կ'անցնի երկու շաբթուան տպագրութեան ծախքը:

Բաժանորդներ ունինք ԼՈՆՏՈՆի եւ ՓԱՐԻԶի մէջ, որոնք եթէ այսօր վճարեն իրենց պարտքը, պիտի կրնանք շունչ առնել մէկ ամսուան համար:

Եւ այսպէս ամէն տեղ:

Ո՞ր միջոցը փորձենք, սիրելի հայրենակիցներ, ընկեր թէ քաղաքացի:

Անուննե՞ր հրատարակենք: Օրինական միջոցներո՞ւ դիմենք…

Եւրոպական թերթերը անսպառ եկամուտներ ունենալով հանդերձ, հազար ու մէկ միջոցներու կը դիմեն, հարիւր հազարաւոր գումարներ հաւաքելու համար:

Իսկ մենք,— պարզապէս պարտքերու վճարումն է որ կը պահանջենք, ինչպէս ուրիշ հայերէն թերթեր:

Հաւատա՞նք թէ, ատեն մըն ալ այսպէս «կոչեր» ուղղելով, կը փրկուինք տաղտկալի դիմումներէ, հանգիստ սրտով շարունակելու եւ զարգացնելու համար մեր աշխատանքը…

ՆՈՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

— o —

Պերլինէն կը գրեն.—

Այլեւս որ եւ է կասկած չկայ, որ Գերմանիա անցաւ իր յեղափոխական շրջանէն ու մտաւ յեղաշրջման շրջանին մէջ: Վարչապետ Ատոլֆ Հիթլերի ճառերը, զորս արտասանեց վերջին օրերս, իրականացան, արդէն: Ասոնք բոլորը, որոնք առժամաբար կը հանդստացնէին գերման հասարակութիւնն ու տնտեսութիւնը, գրեթէ ամբողջովին անհետացած են: Եւ եթէ հոս հոն դեռ երեւին, անմիջապէս կը կանխուին:

Ու ահա այսպէս, գերման յեղափոխութիւնը, կարգ մը շրջանակներու սպասածին պէս, յետադարձութիւն չունեցաւ: Ինչ կը վերաբերի նոր յեղափոխական սկզբունքներու, անոնք կը կիրարկուին նոր հրահանգներով ու նոր օրէնքներով, որոնցմէ ոմանք արդէն իսկ պատրաստ են, իսկ միւսները քննուած եւ ընդունուած են Լայփցիկի մէջ իրաւաբաններու գումարած նիստին մէջ:

Այժմ տիրող խաղաղութիւնը երեւան կուգայ առաւելապէս տնտեսութեան մէջ: Որոշ ատենէ ի վեր կառավարութիւնը արմատական միջոցներ ձեռք կ'առնէ գործ հայթայթելու համար, եւ, հակառակ անոր որ ոմանք կը կարծեն թէ լոկ նախնական յաջողութիւններ են ձեռք ձգուած, անկարելի է ժխտել որ ձեռք առնուած միջոցները այս տեսակէտէն նոր են ու արտասովոր: Շատ մը անգործներու տեւականօրէն գործ կը հայթայթուի, որուն միջոցով անոնք կ'ապահովեն իրենց ապրուստը: Հունձքի ատեն եւս շատ մը անգործներու գործ հայթայթուեցաւ: Յիշենք նաեւ հանրային ձեռնարկները,— ջրանցքներ, փողոցներ, կոյուղիներ, կամուրջներ եւն., որոնք կարելիութիւն կ'ընծայեն՝ շատ մը անգործներու՝ իրենց ապրուստը հայթայթելու: Այս կացութիւնը աւելի լաւ չէ՞, քան բազմութիւնը անգործներու: Վերջին ատեններս, անգործներու թիւը երկու միլիոնէ աւելի իջած է, բան մը որ արդիւնք է կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն:

Աւելի առաջ, գործատուներու եւ բանուորներու միջեւ մեծ տարբերութիւն կար: Այժմ, այդ երկու բանակները մնացած են միեւնոյն բանուորական ճակատին վրայ, եւ, բաժնուած են արհեստակցական խումբերու՝ առանց նկատի առնելու թէ անոնք գործատու են, թէ գործաւոր: Այս կերպով է որ ընկերային քաղաքականութիւնը նոր արտայայտութիւն կը ստանայ: Փոն Փափէն վերջերս ճառ մը խօսեցաւ ու շեշտեց թէ՝ «բանականութեան ընկերային քաղաքականութիւնը» պէտք է իր տեղը տայ «սրտի ընկերային քաղաքականութեան»:

Ասիկա կը նշանակէ թէ անցեալի ընկերային կարգերը պէտք է փոխուին եւ հանրութեան ամէն մէկ անդամը պարտաւոր է ամէն բանէ առաջ մտածել ընդհանուրի մասին ու յետոյ մասնաւորի, ինչպէս կը պահանջէ այժմ նոր ազգային ընկերվարական պետութիւնը:

Նոր պետութիւնը ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ ձեռք ձգել հիմնական փոփոխութիւն մը այն մասնաւոր դերին մէջ, զոր տնտեսութիւնը խաղացած է, ասկէ առաջ, պետական քաղաքականութեան մէջ: Ազգային – ընկերվարութիւնը քաղաքականութեան բացարձակ առաջնութիւնը յայտարարեց, եւ ընդդիմացաւ զանազան անպատասխանատու խմբակներու, որոնք գաղտնօրէն կը կառավարեն խորհրդարանի գործունէութիւնը եւ կուսակցութիւնները, եւ, այդ պատճառաւ կը ստեղծուի ապականութեանց եւ զեղծումներու շղթայ մը: Տնտեսութեան մարդը պէտք է սահմանափակուի լոկ իր մասնաւոր տնտեսական – քաղաքական խնդիրներուն մէջ, ու պետութեան թողու ամբողջ ազգին տնտեսական շահերու հոգը:

Գերմանիոյ մէջ, տնտեսական տագնապէն ամէնէն աւելի տառապեցաւ ելմտական աշխարհը: Պրիւնինկէն առաջ, անհրաժեշտ էին կարգ մը սահմանափակումներ դրամատնային գործին մէջ: Այնպէս որ, Րայխսպանկը ստիպուեցաւ, ստեղծուած կացութեան հետեւանքով, դրամներու աղատ փոխանակումէն հրաժարիլ: Տրվիզներու, դրամատուներու եւ այլնի վերահսկողութիւնը ցոյց կուտայ որ գերման Րայխսպանկը ձեռք առած է բոլորովին նոր միջոցներ, ու վերցուած արտակարգ պատասխանատուութիւններ: Հարկ է նկատել տալ, որ, շնորհիւ տըվիզի խոհուն եւ վերապահ քաղաքականութեան, ոչ միայն կասեցուց ոսկիին անկումը այլեւս սկսած է վերելք մը: Ընդհանուր առմամբ, կը շեշտուի այն տպաւորութիւնը թէ՝ այս անգամ տագնապը պիտի յաղթահարուի, եւ հանրային դրամատնային հաստատութիւնները այս բանը զգացին նեքքին դրամագլուխի յաւելումովը: Խնայողութեան օրը եւս, որ վերջերս տեղի ունեցաւ, յուսատու պատկեր մըն էր գերման ելմտական կացութեան մասին, եւ, ամէն բանէ առաջ, ցոյց կուտայ թէ դրամի անկման պատճառաւ ուժգնօրէն ազդուած տնտեսութիւնը այսօր կրկին կը վերագտնէ ինքզինքը:

Բ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

"ԳԻՔՈՐ",

»»». «««

Հայաստանի շարժանկարի ընկերութիւնը, որ վերջերս Դսեղի մէջ տեսարաններ կ'առնէր, ժապաւէնի վրայ առնելու համար Թումանեանի մէկ գործը Գիքոր, ներկայիս կը գտնուի Թիֆլիզ: Գիքորի դերասանական խումբը կը բաղկանայ հետեւեալներէն.— Ամասի Մարտիրոսեան՝ բեմադրիչ, Գարոշ՝ շարժանկարիչ, Լիզպալուր Իլիա՝ օգնական, Գ. Շարբաբչեան եւ Ս. Թարեան՝ նկարիչ, Ամիրբէգեան եւ Միրզոյեան՝ բեմադրիչի օգնական, Խուդաբաշեան՝ վարչական ներկայացուցիչ, Սամուէլեան՝ դիմայարդար:

Այս առթիւ Թիֆլիզի Պրոլետարը կը գրէ թէ խումբը Դսեղի մէջ խաղացած է այն տեսարանները, որոնք կը ներկայացնեն ժամանակաշրջանին տնտեսական եւ ընկերային պայմանները, — այդ պայմաններուն մէջ էր, որ Համբոյի ընտանիքը քայքայուեցաւ եւ Գիքորը ստիպուեցաւ Թիֆլիզ երթալ: Դսեղի մէջ լրացուած են նաեւ այն տեսարանները, երբ Համբօ, Գիքորի հագուստները շալկած, վերադարձաւ գիւղ:

Թիֆլիզի մէջ շարժանկարի աշխատանքները սկսան Նոյեմբերի 26ին:

Դերակատարներու ընտրութիւնը լաւ է կատարուած:

Գլխաւոր դերին (Գիքոր) մէջ հանդէս կուգայ 12 տարեկան դպրոցական աշակերտ Պօղոսեան Յակոբ: Համբոյի դերը կը կատարէ Հրաչեայ Ներսէսեան, կնոջ դերը՝ Մախմուրեան, Բազազ Արտեմի դերը՝ Աւետ Աւետիսեան, բազազի մօր դերը՝ Ցասմիկ, Արտեմի կնոջ դերը՝ Մ. Ջրպետեան, Համբոյի դրացիներուն դերերը՝ Ա. Ամիրբէգեան եւ Միրզոյեան:

Գիքորի ներկայացման կը մասնակցին նաեւ Թիֆլիզի հայ թատերախումբէն Բերոյեան, Մարի Բերոյեան, Ալլահվէրդեան, Անահիտ Ղուկասեան եւ ուրիշներ:

Թիֆլիզի մէջ ժապաւէնի վրայ պիտի առնուին հետեւեալ տեսարանները, — Արտեմի տունը, խանութը, ձուկ բռնելու եւ կալին խաղցնելու պարագաները, որոնք պիտի ներկայացնեն գիւղէն քաղաք եկած պարզամիտ պատանիի մը հոգեբանական ամբողջ ապրումները:

Խումբը Դսեղի մէջ ժապաւէնի վրայ է առած նաեւ բանաստեղծին Թումանեանի տունը, եւ այն սենեակը, ուր ծներ է ան: Եւ այս՝ Թումանեանի մահուան տասնամեակին առթիւ:

Ընկերային տեսակէտով քիչ մը աւելի հետաքրքրական դարձնելու համար՝ կատարուած են կարգ մը փոփոխութիւններ, բայց ընդհանուր գիծերուն մէջ Թումանեանի գործը կը մնայ անփոփոխ:

Գիքորի մնացեալ տեսարանները եւ խաղարկութիւնը տեղի պիտի ունենան Երեւանի մէջ:

Այս շարժանկարը պատրաստուած է այնպէս մը, որ կը հետաքրքրէ թէ մեծերը, թէ փոքրերը:

Խաղարկութիւնը կը կատարուի Համբ:

ԹԻՖԼԻԶԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Երեկ տուած էինք Թիֆլիզի հայ Թատրոնին դերասանական խումբին անունացանկը: Այսօր կուտանք այն խաղերը, որոնք պիտի ներկայացուին Թատերական ներկայ տարեշրջանին.—

Հայ հեղինակներու գործեր.— Գ. Սունդուկեանի Ոսկան Պետրովիչն եւ կինճում (վերափոխուած), Գ. Ձախիրեանի Առանց հայրենիքի, Պօղոսեանի Ապօրինի, Վ. Ալուխեանի Սեւան – Զանգի Թատերախաղերը:

Թարգմանական.— Ա. Սամսոնիձէի Սալտէ, Ի. Սլավինի Ինտերվենցիա, Գոլդոնի Հիւրանոցի տիրուհին, Ա. Աստրովսկիի Կատաղի դրամներ Թատերախաղերը:

Նախորդ տարուան խաղացանկին մէջէն պիտի կրկնուին Ս. Բաղդասարեանի Արիւնոտ անապատ, Պօղոսեանի Շրջադարձ, Դ. Դեմիրճեանի Ֆոսֆորային շող, Գ. Շարբաբչեանի խալխի նոքար Թատերախաղերը:

Ինչպէս գրած ենք, այս ներկայացումները տեղի պիտի ունենան շաբաթը մէկ անգամ Ռուսթավէլի Թատրոնին մէջ, վեց օրը մէկ անգամ Կարմիր Բանակի Թատրոնին եւ ակումբներուն մէջ:

«ԿՈՄԻՏԱՍ» ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Երեւանի «Կոմիտաս» նուագախումբը, որ այս տարի, գարնան, աւարտեց իր պտոյտները քաղաքէ քաղաք ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, վերադարձաւ Հայաստան: Այս պտոյտները տեւեցին գրեթէ մէկ տարի եւ հայկական նուագախումբը մեծ գնահատութիւններու արժանացաւ: Այսպէս, բոլոր Ռուսիոյ նուագախումբերուն մէջ «Կոմիտաս» հայկական նուագախումբը առաջնութիւն շահեցաւ:

Իր այս պտոյտներուն ընթացքին, Հայ պետական նուագախումբը, Ռուսիոյ ամէնէն կարող նուագախումբի վարիչին Կողանի ղեկավարութեան տակ, մօտ հարիւր համերգներ տուաւ զանազան քաղաքներու մէջ: Հայաստանի կրթական գործավարութեան կողմէ ղրկուած այս տեսակ մը շրջուն երաժշտական ցուցահանդէսը, Երեւան վերադարձին, իր հետ կը բերէ Ռուսիոյ առաջաւոր քաղաքներու երաժշտական քննադատներուն գնահատութիւնը:

Փրոֆ. Ե. Բրաուդօ կը գրէ Իզվեստիայի մէջ (28 մարտ 1933).—

«Կոմիտաս» հայկական նուագախումբը կազմուած է երաժշտական բարձր զարգացման տէր եւ օժտուած երաժիշտներէ:

Ծանօթ երաժշտ. քննադատ Գ. Պոլեանովսկի Պրավդայի մէջ խօսելով հայկական նուագախումբին մասին, ցոյց կուտայ անոր «թէքնիքի բարձր աստիճանը եւ յաջողութիւնը»:

Ուկրայնայի մէջ տրուած համերգներուն առթիւ, Խարկովի մամուլը կը գրէ.—

Առաջին համերգը ցոյց տուաւ, որ «Կոմիտաս» նուագախումբը կը ներկայացնէ արտասովոր կերպով ցայտուն եւ տաղանդաւոր անսամպլ մը, որով բոլորովին կարելի է դասել նշանաւոր նուագախումբերու շարքին, ինչպէս է ուկրայնական «Վիլոմի նուագախումբը»:

Այս առթիւ, «Կոմիտաս» նուագախումբը նուիրուեցաւ իր երգացանկը նորոգելու աշխատանքին, մանաւանդ առնելով հանրապետութեան ծանօթ երաժիշտներէն Իպպոլիտով – Իվանովի կողմէ յատկապէս «Կոմիտաս» նուագախումբին համար գրուած հայկական ժողովրդական մելոտիները, պարերգներու շարքը:

Իսկ այս ձմեռ, «Կոմիտաս» նուագախումբը պիտի նուիրուի հայկական եղանակներու:

Գրած ենք արդէն թէ այս երիտասարդ նուագախումբին կը մասնակցին արուեստագէտներ Ա. Գաբրիէլեան, Գ. Սարաբեան, Մ. Տէրեան, Ս. Ասլամազեան: Ղեկավարն է Պաւէլ Կոգան:

«Կոմիտաս» նուագախումբը, հազիւ Հայաստան հասած, Հոկտ. 22ին տուաւ իր անդրանիկ համերգը Մշակոյթի Տան մէջ:

Յայտագիրը կազմուած էր դասական գործերով,— Պէթհովէն, Ռիմսկի – Կորսակով, Դվորժակ, Չայկովսկի եւ Իպպոլիտով – Իվանով, (այս վերջինին սիւյիթը յօրինուած է հայ ժողովրդական երգերու մոթիփներով):

Հոկտ. 25ին նուագախումբը տուաւ իր երկրորդ համերգը, յայտագրին մէջ ունենալով Շումէրթ, Տանիեւ եւ ուրիշներ:

Այս երկու համերգներն ալ անցան շատ յաջող: Խորհ. Հայաստանի մէջ Ռ. Թէրլէմէզեան գովեստով ու պարծանքով կը յիշատակէ այդ յաջողութիւնը: Սրահը ջերմ ծափահարութեամբ ողջունեց երիտասարդ արուեստագէտները:

Պետական նուագախումբը նոյեմբերի սկիզբը մեկնեցաւ Հայաստանի շրջանները, համերգներ տալու զանազան քաղաքներու մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ ՄԷՋ

—·—

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 նոյ.— Մարսէյլի հայ կեանքը իր տխուր եւ լաւ կողմերով միշտ հետաքրքրաշարժ եռուզեռ մը ունի, կուսակցական, հայրենակցական, վերաշինական, կրթական եւ գեղարուեստական թէ չինարարական տեսակէտներով: Ազգային – կազմակերպական տխուր եւ ցաւալի կացութիւնը՝ կը փոխարինուի զանազան արուարձաններու կրթական նոր եւ գնահատելի ձեռնարկներով, որոնց վերջինը եղաւ Սէն Ժէրոմի նորակառոյց եկեղեցին:

Անցեալ Հոկտ. 22ին կատարուեցաւ նորաշէն եկեղեցւոյ հանդիսաւոր օծումը, զոր կատարեց Առաջնորդ Պալաքեան եպիսկոպոս, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Եկեղեցին կոչուեցաւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ: Գոյացաւ ութ հազար ֆրանքի հասոյթ մը, որ յատկացուեցաւ շինութեան պարտքին: (Այժմ մնացած է 10—13 հազար ֆրանք):

Այս տարի Թաղական խորհուրդի եւ Շինութեան Յանձնախումբի հաւաքական աշխատանքը խիստ օրինակելի եղած է: Օտար հողերոնի տակ, ազգասիրական այս շինարարութիւնը ամէն գովեստէ վեր է: 130 տնուոր ափ մը գաղութը իւրեն իր միջոցներով, եւ կարճ ժամանակի մը ընթացքին կառոյց այս վայելուչ շէնքը, որ իրր աղօթատեղի եւ կրթարան խիստ ներկայանալի է եւ պատուաբեր:

Թաղականութեան եւ Շին. Յանձնախումբի գլխաւոր աջակիցը եղած է հոգեւոր հովիւ Շաւարշ քահանայ Թաշճեանը, որ ոչ միայն քանի մը հազար ֆրանքով մասնակցած է ծախքերուն, այլեւ, անձամբ չարաչարներով գործնապէս մասնակցած է շինութեանց: Աշխատասէր եւ գործունեայ այս հոգեւորականը արժանացաւ ծաղկեայ փիլոնի:

Մաղթելի է որ այս գեղեցիկ շէնքը իր անունին վայել ճոխութեամբ փայլի, օժտուելով երգեցիկ կանոնաւոր խումբով մը: Փառաւոր եւ ոսկեզօծ վանդակը արժէք չունի, եթէ մէջը կը պակսի սոխակը:

Երէկ, Սէն Ժէրոմի նորակերտ Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, Պալաքեան եպիսկոպոս Վալանսի համար քահանայ ձեռնադրեց բնիկ Պոլսեցի երաժիշտ ուսուցիչ Պ. Յովհաննէս Պապիկեանը, որ կոչուեցաւ Տէր Սահակ: Օծման արարողութիւնները կատարուեցան Մարսէյլի դպրաց դասուն կողմէ, իսկ Ս. Պատարագը երգեց օրիորդներու «Շուշան» երգչախումբը:

Բիչ ատենէն պիտի կազմուի երկսեռ խումբ մը, դպրաց եւ Շուշան խումբերու միացումով:

Լեւոն Ճէրահեան

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ

— :-: —

Աթէնքի «Նոր Օր»ը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 նոյ.).

— «Ճիշդ չէ ըսել թէ դաշնակցական մամուլը միշտ թերութիւններու եւ ձախորդութիւններու եւ քննադատելի արարքներու արձագանգ կ'ըլլայ: Իրրեւ ընդդիմադիր խորհրդային իշխանութեան, բնականաբար, ուշի ուշով կը հետեւինք Հայաստանի ներքին անցուդարձերուն, անոնց մօտենալով քննադատական ոգիով: Բայց, երբեք անուշադրութեան չենք մատներ երկրին ու ժողովուրդին ֆիզիքական զարգացման նպաստող ձեռնարկները: Ինչպէս նաեւ մխիթարական երեւոյթները, մշակոյթի, վերաշինութեան, մարմնակրթանքի եւ ուրիշ մարզերու մէջ:

Օրինակ մը:

Հոկտ. 18ին, Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ համահայաստանեան առաջին ողիմպիականը, մասնակցութեամբ տասը հազար պատանիներու եւ երիտասարդներու: Հանդիսաւոր ու տօնական օր, մխիթարական ու ոգեւորիչ ամէն տեսակէտով:

Դաշնակցական թերթերը, առանց բացառութեան բազմաթիւ սիւնակներ տրամադրեցին, տալով ողիմպիականին նախապատրաստական աշխատանքներուն նկարագրութիւնը եւ մրցումներուն արդիւնքը: Ժողովուրդը դաշնակցական թերթերէն իմացաւ որ Երեւանի մէջ ողիմպիական տեղի ունեցած է, տասը հազար մարզիկներու մասնակցութեամբ: Հակադաշնակցական թերթերը քանի մը տողով արձանագրեցին այս ոգեւորիչ անցուդարձը:

Ուրիշ օրինակ մը:

Զորագէսի մեծ կայանին բացման լուրը եւ տեղի ունեցած հանդիսութեան նկարագրութիւնը առաջին անգամ տուաւ դաշնակցական մամուլը: Ու տակաւին ուրիշներ: Թող ուշադրութեամբ կարդան դաշնակցական եւ հակադաշնակցական թերթերը, բաղդատեն՝ ստուգելու համար թէ որո՞նք արձագանգ կ'ըլլան Հայաստանի վերաշինական ճիգերուն եւ մշակութային անցուդարձերուն:

Առանց կողքին, մեզի համար պարտականութիւն սեպած ենք մատնանշել նաեւ իշխանութեան թերութիւններն ու ձախող քայլերը, որոնք կը վնասեն երկրին ու ժողովուրդին: Զգրէի՞նք կոլխոզային աղէտաւոր շարժման դէմ: Արձագանգը չըլլայի՞նք պարենաւորման դժուարութեան: Լռութի՞ւն պահէինք ամսորներու եւ բանտարկութիւններու առջեւ: Անգիտանայի՞նք փախուստները եւ Թաւրիզի մէջ իրենց բշուառութիւնը ցուցադրող փախստականները:

Ձէ՛, մեզմէ մի սպասէք ոչ քծինք, ոչ լրրձնաշուրթն փառաբանութիւն, ոչ ալ անտարբերութիւն դէպի հայրենիքի ու ժողովուրդի ցաւերն ու զրկանքները: Մեզի համար նուիրական պարտականութիւն է հայրենիքի լաւն ու գէշը ներկայացնել այնպէս ինչպէս որ է որպէսզի տարագիր հայութիւնը լրիւ գաղափար ունենայ երկրի անցուդարձերու մասին:

Իսկական հայրենասէրը այն չէ որ լռութիւն կը պահէ աղաղակող թերութիւններու առջեւ, իշխանութիւնը չվշտացնելու համար: Ասիկա, ծախուածներու եւ կաշառուածներու գործն է: Մենք ոչ կաշառուած ենք, ոչ ալ ծախուած: Մեր միակ մտածումն է երկիրը հանգամանօրէն ներկայացնել: Տալ ամբողջական պատկերը: Ճերմակին հետ մատնանշել սեւն ալ: Ու երբ սեւը կը մատնանշենք, թող ոչ ոք չկարծէ թէ հրճուանքով կը կատարենք այդ պարտականութիւնը: Ընդհակառակն միշտ վրդովումով է որ փախստականներու արձագանգը եղած ենք»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՆՈՐ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 30

— o —

(Բ. եւ վերջին մաս)

181. Աստուր Մնջիկեան, 22 տարեկան, Կիլիկիացի, շոֆէօրի օգնական, 1932ին մեկնած Յունաստանէն:

182. Մանուկ Պօղոսեան, 26 տարեկան, Պանտրմացի, սափրիչ, 1932ին մեկնած Յունաստանէն:

183. Արամ Սիրականեան, 30 տարեկան, Բաբերդցի, 1932ին մեկնած Յունաստանէն:

184. Մարիցա Սիրականեան կինը, 26 տարեկան, Բաբերդցի, 1932ին մեկնած Յունաստանէն:

185. Սուրէն Աստուրեան, 25 տարեկան, Նախիջեւանցի, երկաթագործ, բնիկ:

186. Հմայեակ Աստուրեան, 26 տարեկան, Նախիջեւանցի, երկաթագործ, բնիկ:

187. Անդրանիկ Միրաքեան, 28 տարեկան, Թիֆլիսցի, բանուոր, բնիկ:

188. Միհրան Ճերմակեան, 32 տարեկան, Մարաշցի, բանուոր, 1932ին մեկնած Յունաստանէն:

189. Ալէքսան Խաչիկեան, 42 տարեկան, Իզմիրցի, ծխախոտի մասնագէտ, 1933ին մեկնած Յունաստանէն:

190. Կիրակոս Տէրտէրեան, 37 տարեկան, Գավալացի, ծխախոտի մասնագէտ, 1933ին մեկնած Յունաստանէն:

191. Յակոբ Զաքրեան, 22 տարեկան, Ատանացի, բանուոր, 1933ին մեկնած Յունաստանէն:

192. Անտոն Ստամպօլցեան, 28 տարեկան, Քէօթահիացի, անուշավաճառ 1933ին մեկնած Յունաստանէն:

193. Գրիգոր Անտոնեան, 28 տարեկան, Անգարացի, բանուոր, 1933-ին մեկնած Յունաստանէն:

194. Բիւզանդ Թօփալեան, 22 տարեկան, Տրապիզոնցի, ծխախոտագործ, 1933ին մեկնած Յունաստանէն:

195. Մկրտիչ Խաչատրեան, 27 տարեկան, Օրտուբադցի, տեխնիկ, բնիկ:

196. Մուրատ Տոփանեան, 26 տարեկան, Իզմիրցի, շոֆէօր, 1932ին մեկնած Յունաստանէն:

197. Մկրտիչ Տէմիրճեան, 17 տարեկան, Ատանացի, կաշեգործ, 1932-ին մեկնած Յունաստանէն:

198. Սամուէլ Յարութիւնեան, 21 տարեկան, Էրզրումցի, պատ շարող, 1932ին մեկնած Յունաստանէն:

199. Լուիզա Գազանճեան, 30 տարեկան, Ատանացի, 1932ին մեկնած Յունաստանէն:

200. Յակոբ Գազանճեան որդին, 12 տարեկան, 1932ին մեկնած Յունաստանէն:

201. Օննիկ Գազանճեան որդին, 9 տարեկան, 1932ին մեկնած Յունաստանէն:

202. Իսահակ Գազանճեան որդին, 6 տարեկան, 1932ին մեկնած Յունաստանէն:

203. Ֆլորա Գազանճեան աղջիկը, 1 տարեկան, 1932ին մեկնած Յունաստանէն:

Պատճէնս իսկականի հետ ուղիղ է:
Ատենադպիր Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդարանի՝

Արամ Ղուկասեան

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մշոյ» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Վռամեան» խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.50ին Ակումբին մէջ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մուրատ» խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ Ակումբին մէջ:

ՇԱՒԻԼԻ «Արղութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Պատանեկան Միութեան Գրադարանին մէջ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
եւ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆԻ
« ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ » ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Նախագահութեամբ՝ ՄԱՅՐ ԴԻՒԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ

150, Route d'Orléans, BAGNEUX

Տոմսակները կը ծախուին Նպարավաճառ Հաքիմեանի խանութը՝ 23, Rue Rogèr, Bagneux.

Երեկոյթ - Ներկայացում

ՖՐ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին «ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲ»ԻՆ ՄԷՋ

1 Boulevard Carnot - Alfortville

կը ներկայացուի ՈՐԲՈՒՀԻՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

փոքրիկներու 1 ֆրանք: Մուտք 3 եւ 5 ֆրանք:

Թատերապարահանդէս

23 PLACE DE LA FONTAINE - LIVRY - GARGAN SALLE HOTEL DE FRANCE

կազմակերպուած Սէվրանի Հայ Կրթական Միութեան կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ ԴՊՐՈՑԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Hôtel de Franceի շքեղ սրահներուն մէջ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Սէվրանի հայ երիտասարդներու կողմէ կը ներկայացուի «ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐ»Ը եւ «ԽԵՂՈՒ ԹՈՒՂԸ» (զաւեշտ)

Դպրոցական պզտիկներու կողմէ արտասանութիւններ

ձոխ պիւֆէ — ընտիր ճազ — Մուտք՝ 5 ֆրանք

Հաղորդակց. պայմաններ.— Gard du Nordէն 19.50, 20.28, 22.03, 23, իջնել Սէվրան:

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
եւ
ԸՆԿ. ԿԻՐԱԿՈՍ ՊԱՂՏԻԿԵԱՆ

Ամուսնացած

կնքահայրութեամբ ընկ. խաչիկ Արզումանեանի:

Մարսէյլ, 12 նոյեմբեր 1933

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը: Կը դասախօսէ Պ. Արշակ Չօպանեան: Նիւթը՝ Հայ Գրականութիւնը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՖՐ. Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի կէսօրէ վերջ Տիկին Գազանճեանի բնակարանին մէջ.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մանուկ Մակարեան եւ պարագաները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տօնապետեան ընտանիքին (Սեփթեմ վալոն) իրենց մօր եւ քրոջ՝ ՏԻԿ. ՇՈՒՇԱՆ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայթայեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու, բարեկամներու եւ ընկերներու որոնք անձամբ եւ նամակաւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, որդւոյն եւ եղբօր՝ ՔԵՐՈՎԲԷ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ, որ զոհ գնաց արկածի մը Ռընոյի գործարանին մէջ:

Viroflay, 14 նոյ. 1933

ԿՈՒԶՈՒԻ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ սորվիլ փափաքող 14-16 տարեկան տղայ մը ներկայացուած իր ծնողքէն: Դիմել Mr. Saman. 16 rue Jouffroy Mary. Փարիզ (9).

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ք. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25 ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԱՔ ՄԱՀՈՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

29, Ave. Mac-Mahon. 29 — *Métro: Etoile*

Սիրուն անակնկալներ, թատ., երգ ու պար

Առաջնակարգ ճազ «Union Jaz de Lido» ժամը 10էն մինչեւ լոյս

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔԸ 10 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

Կիրակի 19 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին,
ՌԻՒ ԲԱՌԱՏԻ, ԳՕՆՍԷՌ ԳԼԱՍԻՔ (ՍԱԼ ԲՌԱԴ)

Ազգային, կրօնական, շինական եւ գեղջուկ երգեր բաղմաձայն երկսեռ խումբով: Տոմսերը կը ծախուին՝

28, rue Thubaneau (Ա. Տիրատուրեան), 4, rue Montgrand (Գօնսէռ Գլասիք) եւ Միութեան անդամներուն մօտ:

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱՁ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ'Իտանթիթէ ըրթուշով	6 հատ	5 ֆրանք:
Քարթ փոսթալ	12 »	20 »
Մեծցուած լուսանկարներ ըրթուշով եւ ձուաձեւ շրջանակով		45 ֆրանք:

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոֆաժ. **rue Pierre Curie.** K. Bicètre. Métro: Porte d'Italic. 13

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յայտնի աստղագէտ հոգեբան **Tamu.Rhos** որ եկած է Արեւելքէն, համաձայն ձեր ծնունդի թուականին եւ ձեռքի գիծերուն կը գուշակէ ձեր անցեալը, ներկան եւ ապագան: Կուտայ ճիշտ եւ մտերիմ խորհուրդներ ձեր սիրային, ամուսնական կեանքի մասին: Թղթակցութեամբ՝ 10 ֆրանք: Անձամբ դիմողներու՝ դիմագծերու եւ աստղերու գուշակութեամբ 15 ֆրանք:

Դիմել ժամը 10—12 եւ 2—7, Mr. Tamu-Rhos

26 Rue St. Placide, Paris (6) — Մէթրօ՝ Vaneau

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ **certificats de coutumes**ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

ԼԱՒ ապրանք և ԱԺԱՆ

T.S.F. 4 լամբ Ցաւանդի 1 տարի 950F

ԿԱՆԻԿ և ԱՊԱՌԻԿ

ՖՕՆՕՆԵՐ կը ծախուին մեծ զեղչով

"RADIO-MUSIC" L. Nichanian 56 rue Piat PARIS (XX)e

ՏԻՍՔԵՐ եւրոպական և արեւելեան 10F էն սկսեալ

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE — Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN 40, rue Chaponnay. Lyon

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS ( ) Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒԾԻ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9-12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8:
կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 — Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական ամէն տեսակի հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն, փրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կանացի հիւանդութիւններ:

Բժշկումը կը կատարուի, X անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեկտրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Քուրօն՝ սկսած 100 ֆրանքէն, պրիճ՝ ամերիկեան սիստեմով:

Արժէքները շատ մատչելի. մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու:

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8: Կիրակի եւ տօն օրերը՝ 9—4:

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով:

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R.C.Seine 415941 — **Tél. LOUVRE: 57 - 37**

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար հարիւրին 20 զեղչ:

Maison AGÉDER

վաճառատուն ԱԺՏԷՐ

Gros — Demi-gros

67, rue de Cléry. Paris (2) — Tél. Central 48 - 12

Մասնաւոր պատեհութիւն խանութպաններու եւ մարշաններու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ

Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — հիւսուածեղէնի վերաբերեալ ընտիր եւ աժանագին ամէն տեսակ ապրանքներ, քօմպիմ, ժիւփ, ժիլէ, Փիւլօվէր, Քաշքօլ եւայլն:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տոքթ. Յ. ՏԻՐԱՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ՝ ՄԱՆԿԱՆՑ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

փոխադրուած է **53 Rue du Four 53. Paris (6)**

Métro: St. Sulpice եւ **Sèvres, Croix-Rouge**

Tél. LITTRÉ 49 - 23

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Չեմ ուզեր որ եւ է կերպով աւելորդ տհաճութիւններ պատճառել ձեզի: Ամէն պարագայի մէջ, հոս կը ձգեմ այս գիրքերը: Ձեր գործն է կարդալ կամ չկարդալ:

— Եթէ գիտնայիք թէ որքան կ'ատեմ ձեզ...

— Բնական է շատ պիտի նեղուէի. բայց չեմ գիտեր ինչու գիս այդքան պիտի ատէք: Ես պարզապէս ինծի տրուած հրամաններն է որ կը գործադրեմ:

— Տակաւին ի՞նչ կ'ուզէք ինծմէ: Իմ սեւ աչքերուս համար չէ որ անհանգիստ եղաք:

Էշընտէն ժպտեցաւ:

— Կ'ուզեմ որ ձեր սիրահարին գրէք: Պէտք ըսէք թէ ձեր անցադրին մէկ անկանոնութեան պատճառով զուիցերիական իշխանութիւնները արգիլեցին ձեզի հոն մնալ, եւ այն ատեն այստեղ եկաք, ուր մարդ շատ հանգիստ կ'ըլլայ, մոռնալով պատերազմը: Պէտք թելադրէք որ գայ ձեզի միանայ:

— Ապուշի տե՞ղ դրած էք գինքը: Պիտի մերժէ:

— Դուք պիտի ջանաք համոզել:

Ճիւլիա բաւական ատեն տատամսեցաւ: Անշուշտ կը մտածէր որ եթէ առանց ընդդիմութեան իրեն հրամայուածը կատարէր, ժամանակ չպիտի շահէր:

— Լաւ ուրեմն, տուն տուէք:

— Կը նախընտրեմ որ ձեր ուզած ոճով գրէք նամակը:

— Մէկ ժամ միջոց տուէք ինծի եւ նամակը պատրաստ է:

— Հոս կը սպասեմ:

— Ի՞նչու:

— Որովհետեւ այդպէս աւելի յարմար կը գտնեմ:

Ճիւլիայի աչքերը կայծկլտացին կատաղութենէն, բայց յաջողեցաւ զսպել ինքզինքը: Նստաւ եւ սկսաւ գրել: Երբ նամակը յանձնեց, Էշընտէն դիտեց որ գոյնը նետած է չպարին տակէն: Ոճը գրելու անվարժ մարդու մը ոճն էր, բայց վերջին տողերուն մէջ, տարփանքը կը պոռթկար:

— Այժմ աւելցուցէք. — « Զուիցերիացիի մը յանձնեցի նամակս քեզի տալու համար: Կրնաս բացարձակապէս վստահիլ անոր: Զուիցի որ գրաքննիչին ձեռքը անցնի»:

Ճիւլիա նորէն վարանեցաւ, յետոյ հնազանդեցաւ:

— Ի՞նչպէս կը գրեն « բացարձակապէս »ը:

— Ինչպէս որ կ'ուզէք: Հիմա հասցէն գրեցէք, իմ ներկայութենէս կ'ազատիք:

Նամակը յանձնեց ոստիկանի մը որ հոն կը սպասէր զայն իր հասցէին տանելու համար:

Էշընտէն նոյն իրիկունն իսկ պատասխանը յանձնեց Ճիւլիայի որ խլեց զայն իր ձեռքէն եւ սրտին վրայ սեղմեց: Զայն կարդացած ատեն սփոփանքի թեթեւ ճիչ մը արձակեց:

— Չպիտի գայ:

Նամակը, որ գրուած էր Հնդիկներու ճոռոմ անգլերէնով, զառն յուսախաբութիւն մը կը յայտնէր: Զանտրա կը յայտնէր այն բուռն յուզումը որով սպասած էր իր բարեկամուհիին եւ կը խնդրէր որ ամէն բան ընէ հարթելու համար այն բոլոր դժուարութիւնները որ կ'արգիլէին իր մօտ գալու: Իրեն համար անկարելի էր գալ, անկարելի, իր գլխուն գին դրուած էր եւ խնդութիւն պիտի ըլլար: Անշուշտ չէր ուզեր որ գնդակահարուէր իր սիրականը որ այնքան կը սիրէր զինքը:

— Չպիտի գայ, կը կրկնէր, չպիտի գայ:

— Պէտք է գրել թէ ոչ մէկ վտանգ կը սպառնայ իրեն: Ըսէք իրեն թէ եթէ այդպէս չըլլար, երբեք չպիտի խնդրէիք իրմէ գալ եւ թէ եթէ ձեզ կը սիրէ, չպիտի վարանի:

— Չեմ ուզեր, չեմ ուզեր:

— Ցիմարութիւն մի ընէք: Այլեւս չէք կրնար նահանջել:

Ճիւլիա սկսաւ լալ: Ցանկարծ Էշընտէնի ոտքերուն փարեցաւ:

— Ամէն բան պիտի ընեմ ձեզի համար, եթէ թողուք որ մեկնիմ:

— Ինչե՞ր կ'ըսէք: Կը յուսաք մոլորեցնե՞լ զիս: Խնդրեմ, լուրջ եղէք: Հետեւանքը գիտէք:

Ճիւլիա մէկէն ոտքի ցատկեց, եւ յանկարծ փոխելով ընթացքը, սկսաւ բոլոր գիտցած հայհոյանքը թափել:

— Այսպէս աւելի լաւ կ'ընէք: Հիմա համաձա՞յն ենք, թէ ոստիկանը կանչեմ:

— Զանտրան չպիտի գայ, անօգուտ է:

— Էհ ուրեմն, որոշեցէք: Հարցը ձեր ազատութեան մասին է:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք: Ըսել կ'ուզէք որ ամէն բան փորձերէ վերջն ալ եթէ չյաջողիմ, պիտի բանտարկե՞ն զիս:

Եւ Էշընտէնի նայեցաւ խելագարի աչքերով:

— Այո, դուք կամ ան, երկուքէդ մէկը:

Ճիւլիա ընկրկեցաւ եւ ձեռքը սրտին տարաւ: Վերջապէս, առանց բառ մը ըսելու մելանը եւ գրիչը առաւ: Բայց Էշընտէն չհաւնեցաւ իր գրած նամակին եւ ստիպեց որ նորէն գրէ: Երբ աւարտեց, անկողնին վրայ նետուեցաւ եւ անգամ մը եւս ջղաձիգ հեծկլտուքներու մատնուեցաւ: Իր վիշտը անկեղծ էր, բայց թատերական բան մը ունէր որ որուն առջեւ Էշընտէն չէր կրնար յուզուիլ: Ինքզինքը այնպէս կը դգար անոր քով ինչպէս բժիշկը հիւանդի մը քով, զոր չի կրնար հանդստացնել: Հիմա կը հասկնար թէ ինչու համար Ռ. զինքը ընտրած էր այդ կական պաշտօնին համար, որ կը պահանջէր դիմացկուն ջիղեր:

Յաջորդ օրը Ճիւլիան չտեսաւ: Զանտրային պատասխանը եկաւ միայն ճաշէն վերջը: Գործակալ Ֆէլիքսն էր որ բերաւ զայն:

— Ի՞նչ նորութիւն կայ նայինք:

— Մեր բարեկամուհին սկսած է խենդենալ, պատասխանեց Ֆէլիքս ժպտելով մը: Այս կէսօրէ վերջ կայարան եկաւ ճիշդ այն պահուն երբ Զորշոգեկառք մը կար Լիոնի համար: Այն կողմը կը նայէր տատամսոտ: Այն ատեն մօտեցայ եւ հարցուցի թէ կրնա՞յ բանով մը օգտակար ըլլալ իրեն. ներկայացայ որպէս ապահովութեան պաշտօնեայ: Եթէ նայուածքով կարենար մարդ սպաննել, հիմա հոս գործ չունէի:

— Նստեցէք, բարեկամս, ըսաւ Էշընտէն:

— Շնորհակալ եմ, պարոն: Կայարանէն դուրս եկաւ: Բայց աւելի՛ն կայ. հազար ֆրանք է առաջարկեր նաւավարի մը որ զինքը Լօզան առաջնորդէ:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օւրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933
17 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2346

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐ

... Ամէնէն լաւատեսներն ալ սկսած են կորսնցնել իրենց պաղարիւնը, միջազգային կացութեան վրդովիչ անակնկալներուն առջեւ:

Ո՞ր մէկը յիշել, մէկ շաբաթէն միւսը պարզուած թատերական տեսարաններուն, ուր ցնցումը, զաւեշտն ու ողբերգութիւնը իրար խառնուած են:

Ահա գերմանական հանրաքուէն, խորհրդարանի ընտրութիւններուն հետ մէկտեղ:

Ինչպէս ալ սարքուած ըլլան ընտրութիւնները, կարելի չէ անվրդով դիտել 43,465,000 քուէարկուներու 40,700,000ին հանդիսաւոր համամտութիւնը՝ Հիթլէրականներու հետապնդած քաղաքականութեան:

Բոլորդ ալ գիտէք այդ քաղաքականութիւնը,— իրաւունքներու հաւասարութիւն: Բացատրութիւն մը, որ կրնայ անսահման ընդլայնումներ ունենալ, համաձայն պարագաներուն եւ ժամանակին:

Այս արդիւնքին առջեւ, իրենց արժէքէն շատ բան կը կորսնցնեն խաղաղասիրական հաւաստիքները:

Եւ ճիշդ ատոր համար ալ, ահա Ֆրանսան ոչ միայն աւելի քան երբեք բարձր կը խօսի ապահովութեան մասին, այլեւ ճամբաներ կը փնտռէ, ուղղակի բանակցելու համար Գերմանիոյ հետ:

Մինչեւ անգամ Քորսիքացի Քոթին — թթու ազգայնական — կը թելադրէ ճակատ կազմել Գերմանիոյ հետ, ընդդէմ համայնավարութեան (15 նոյ.): Եւ, յաջորդ օրն ալ, ուրացող անիշխանական Կիւթավ Էռվէի հետ օգնութեան կը կանչէ ազգայնական բանաստեղծ Փոլ Տէրուլէտը, որ Գերմանիոյ հետ հաշտուելու համար տաղ մը ստորագրած է տարիներ առաջ:

Գերմանական ընտրութիւններէն անմիջապէս յետոյ, հեռագիրները աշխարհէ աշխարհ տարածեցին չարագուշակ լուր մը,— Պ. Հէնտըրսընի հրաժարման սպառնալիքը՝ զինաթափութեան խորհրդաժողովի նախագահութենէն: Իսկ այսօր, իր գործակիցներն են — զանազան յանձնաժողովներու տեղեկաբերները — որ կը [illegible] թէ կարգ մը պետութիւններ կը դժուարացնեն իրենց աշխատանքը:

Այս լուրերուն թագ ու պսակը կազմեց Մուսոլինիի նոր ճառը, որ աւելորդ բեռ մը կը համարէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը.

— « Ամէն բանէ առաջ, անհրաժեշտ է դարմանել մեծ անարդարութիւններ: Ազգերու Դաշնակցութիւնը այլեւս քաղաքական արժէք չունի, որովհետեւ Մ. Նահանգները, Ռուսիան, Ճափոնը եւ Գերմանիան բացակայ են: Իր սկզբունքները երեւութապէս գեղեցիկ են, բայց երբ վերլուծես՝ անհեթեթ կ'երեւան »:

Նոյն թերահաւատութիւնը՝ Լոքառնոյի պայմանագրին եւ Չորսերու դաշինքի մասին:

Այստեղ, Փարիզի մէջ, Սառոյի դահլիճը վստահութեան քուէ ստացաւ, սակայն հարկ է ուշադրութեամբ վերլուծել Խորհրդարանին մէջ արտասանուած խօսքերը, եթէ կ'ուզենք իրական գաղափար կազմել տիրող մթնոլորտի մասին:

Նոյն ինքն վարչապետն էր որ կը շեշտէր, գիշերային նիստին մէջ.

— « Իրար հասկնանք: Ես տրամադիր չեմ համակերպելու տենդային, հապճեպ, առանց հակակշիռի համաձայնութեան մը: Ո՛չ: Ոչ երէկ, ոչ ալ այսօր, եւ նոյն իսկ այսօր աւելի պակաս, Ֆրանսա երբեք տեղի չպիտի տայ այն կէտերուն մէջ ուր տեղի պէտք չէ տայ: Եւ կ'աւելցնեմ թէ Ժընեւը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը, զինաթափութեան խորհրդաժողովը միշտ անյեղլի պայմաններ պիտի ըլլան մեզի համար: Ես այս բոլորը կը հաստատեմ աշխարհի առջեւ որ կը լսէ մեզ: Եթէ Գերմանիա մը կայ մեր առջեւ, կա՛յ նաեւ տիեզերք մը, որ խաղաղութիւն կ'ուզէ եւ որուն խիղճը կարելի չէ որ չըմբոստանայ:

... Այժմ Ֆրանսան բաւական զօրաւոր է ինքզինք յարգել տալու համար: Իր զէնքերը վար պիտի դնէ միայն կարգ մը պայմաններով եւ ի փոխարէն ազդու երաշխիքներու զորս պարզեց պատերազմական նախարարը »:

Երկու նոր լուրեր եւս, լրացնելու համար պատկերը:

1. Երկար խօսակցութիւններէ յետոյ, համաձայնութիւն մը գոյացած է Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ: Ոչ — յարձակման դաշինք մը, որ ամէնէն աւելի կը մտատանջէ Փարիզը:

2. Քսան անգլիացի երեսփոխաններ բանաձեւ մը ներկայացուցած են խորհրդարանին, առաջարկելով վերաքննել Թրիանոնի դաշնագիրը եւ վերադարձնել Հունգարիայէն խլուած հողերը: Անշուշտ յանուն արդարութեան եւ խաղաղութեան...

×

Ուրեմն, ճարճատումներ ամէն կողմէ: Անկապ, տարերային, բայց պերճախօս, բայց յատկանշական ու վրդովիչ:

Մէկ բան բացորոշ է, այս համատարած քաոսին մէջ:

Բոլոր պետութեանց վարիչները, մանաւանդ գլխաւորները, հաւատարմութիւն խոստանալով հանդերձ լեռնակոտակ դաշնագիրներուն, կը ձգտին թօթափել հաստատուած կապանքները, եւ անջատ քաղաքականութիւն վարել համաձայն իրենց հայեցողութեան եւ շահերուն: Տեսակ մը վերադարձ՝ դէպի նախապատերազմեան շրջանը, երբ զինակցութիւններ կը կնքուէին երկուքով — երեքով, ուրիշ երկու — երեքի դէմ:

Այս ձգտումը այնքան ակներեւ է որ, նոյն իսկ Լոնտոնի մէջ լրագրական եւ քաղաքական զօրաւոր հոսանք մը առաջարկեց վերակազմել անգլեւֆրանսական զինակցութիւնը:

Այս բոլորը աւելորդ անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ՝ սնանկացած է Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որուն պոչին կապուած է նաեւ զինաթափութեան խորհրդաժողովը,— ի ծնէ հիւանդկախ ձեռնարկ մը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ

»»»·«««

« Յառաջ »ի հիմնարկութենէն ի վեր, միշտ հրահանգներ տրուած են թղթակիցներու, որպէսզի աւելորդ յոգնութիւններ խնայուին:

Ուրախութեամբ կը դիտեմ որ շատեր ուշադրութեամբ կը հետեւին այդ հրահանգներուն, կը կարդան հրատարակուած գրութիւնները եւ կը դարմանեն իրենց թերութիւնները:

« Յառաջ »ը դպրոց մը եղած է այս տեսակէտէն:

Դժբախտաբար, շատեր ալ անհոգութեան կուտան, յոգնեցնելով ե՛ւ սրբագրիչը ե՛ւ գրաշարը:

Արտօնութիւն առնելով խմբագրութենէն, պարտք սեպեցի նորէն եւ նորէն յիշեցնել կարգ մը տարրական պահանջներ.—

1. Գրել ՄԱՔՈՒՐ եւ ՅՍՏԱԿ, քիչ մը լայն տեղ ձգելով տողերուն մէջ եւ լուսանցքին վրայ:

2. Երբ անհրաժեշտ է բառ մը աւրել, ջնջել ամբողջ բառը եւ նորէն գրել:

3. Որոշ գրել անուն եւ թուանշան:

4. Սովորական հանդէսներու նկարագրութեան առեն, զգուշանալ խնդումներէ, խորհրդածութիւններէ եւ աւելորդաբանութիւններէ: Կեդրոնանալ բուն նիւթին վրայ: (Բացառիկ պարագաները միշտ ալ նկատի կ'առնուին):

5. Գրականութիւն չխառնել, երբ կը գրէք տեղական գործերու մասին:

6. Չմոռնալ թէ՝ թերթը այս կամ այն քաղաքին չի պատկանիր, այլ բոլոր գաղութներուն: Հետեւաբար, իւրաքանչիւր շրջան իր տեղ կրնայ գրաւել համաձայն իր կարեւորութեան: (Անշուշտ, նիւթեր կան որ կ'անցնին պզտիկ շրջանի մը սահմանը եւ ամբողջ յօդուած մը կ'արժեն: Մեզի համար չկայ վերի եւ վարի արտի գոնեն):

... Գրաշարը կ'ազդարարէ թէ տեղ չկայ:

Ուրեմն, ահա ես ալ կը համակերպիմ... կրճատման:

ՎԱՀԷ

Մ. ՉԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

»»»·«««

*Էնթրանսիժան*ի թղթակիցը խօսելով ոճրագործ Միսաք Չէյթունցեանի դատավարութեան մասին, նախ դիտել կուտայ թէ « ոչ բուն ուղղագրութիւնը ծանօթ է այս ասիական անուանակոչութեան, ոչ ալ բուն հայրենիքը ոճրագործին »:

Ծանօթ է սակայն ոճիրը զոր գործեց այս հայ երիտասարդը:

Միսաք Չէյթունցեան, դերձակ, որ իր քրոջ հետ կը բնակէր Նիսի մէջ, անցեալ մայիս ամսուն 30ին, յանկարծական կատաղութեան մը մէջ սպաննեց իր քոյրը, Ալիս 18 տարեկան:

Այն ատեն գրուեցաւ որ քոյրը դիտողութիւն ըրած ըլլալով թէ ինչո՛ւ Միսաք ամէն օր ուշ գիշերով կը վերադառնայ տուն, տղան կը կատղի, ատրճանակը կը հանէ եւ կը վազէ քրոջ ետեւէն, որ սենեակէ սենեակ կը փախչի, սակայն ոճրագործը կը հասնի ետեւէն եւ վեց անգամ կը կրակէ:

Աղջիկը հազիւ կը յաջողի ինքզինքը քաշքշել մինչեւ յարակից պզտիկ սենեակը: Այն ատեն եղբայրը որսի հրացան մը առնելով գնդակը կ'արձակէ եւ տեղն ու տեղը կը սպաննէ Ալիսը: Յետոյ կ'երթայ անձնատուր կ'ըլլայ ոստիկանութեան: Հարցաքննութեան ատեն, կ'ըսէր թէ քրոջը յանդիմանութիւնները սպառեցին համբերութիւնս: « Աչքս դարձաւ: Հայաստանի ջարդերը միտքս ինկան, ուրուականներ սկսան հալածել զիս, եւ սպաննեցի »:

Բժշկական քննութիւնը կը հաստատէ թէ Միսաք կատարելապէս պատասխանատու է իր արարքին: Դատավարութիւնը սկսաւ առտուան ժամը 9ին: Սովորական ձեւակերպութիւններէն յետոյ, թարգման մը նշանակուեցաւ, իսկ իր փաստաբանը, Պ. Կապանէլ Կարիպալտի, յորդորեց որ նշմարտութիւնը խօսի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Տոլարը կ'իյնայ, դժգոհութիւնը կ'աւելնայ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՐՈՒԶՎԷԼԹ ՄԻՆԱ՞Կ ՊԻՏԻ ՄՆԱՅ

Տիրող անստուգութեան հետեւանքով, բոլորովին անկայուն վիճակ մը ստացած է տոլարը: Առջի օր Փարիզի մէջ փակուեցաւ 15 ֆր. 34ի, մինչդեռ 15.72 էր նախընթաց օրը: Վախ կայ որ անկումը շարունակուի: Մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ սեղանաւորական շրջանակներու մէջ: Այս անկումին մէկ պատճառն է ոսկիի գնումը, բայց աւելի զօրաւոր պատճառ մը կը համարուի կարեւոր գումարներու փախուստը Մ. Նահանգներէն: Ամերիկացի դրամատէրները կը վախնան թէ աւելի ծանր կորուստներ պիտի կրէ տոլարը, հետեւաբար կը փախցնեն իրենց հարստութիւնները:

Անգլ. ոսկին ամուր է առ այժմ:

⁂ Մ. Նահանգներու ելմտական նախարարը իր հրաժարականը ներկայացուց, առողջական պատճառներով: Նախագահ Րուզվէլթ մերժեց եւ արձակուրդ շնորհեց անպայման ժամանակով: Հրաժարեցաւ նաեւ նախարարութեան խորհրդականը, եւ իրեն յաջորդեց Պ. Մորկընթօ: Այս փոփոխութիւնները կապ ունին օրուան տագնապին հետ: Ելմտական նախարարը թէեւ հիւանդ է, բայց իր հրաժարման բուն պատճառը այն է որ միշտ հակառակած է Պ. Րուզվէլթի դրամական քաղաքականութեան եւ ոսկեվճարի լքման: Իր խորհրդականն ալ, իբրեւ պաշտօնեայ գործելով հանդերձ, տարբեր տեսակէտներ ունեցած է: Մասնաւորապէս կ'ընդդիմանար ոսկիի գնման եւ տոլարին արհեստական անկման: Իսկ իրենց յաջորդը, Պ. Մորկընթօ յանձն առած է կէտ առ կէտ գործադրել նախագահին հրամանները: Կը կարծուի թէ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներ ալ պիտի հրաժարին:

⁂ Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ՝ հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, դրամագլուխի փախուստը կը շարունակուի սրընթաց թափով մը: Նոյ. 15ին անգլ. ոսկին 5 տոլար 42 կ'արժէր Նիւ Եորքի հրապարակին վրայ, իսկ հարիւր ֆրանսական ֆրանքը 6 տոլար 57: Տոլարին անկումը տակնուվրայ ըրած է բոլոր գիները:

Զինաթափութեան ժողովը պիտի թաղուի՞

Քաղաքական շրջանակներու մէջ ալ խոր մտահոգութիւն կը տիրէ, զինաթափութեան խորհրդաժողովի մասին: Զղագրգռութեան մատնուած են խորհրդաժողովի ընդհ. յանձնաժողովին տեղեկաբերները, որոնք կը գանգատին թէ չեն կրնար շարունակել իրենց աշխատանքը, իբրեւ հետեւանք կարգ մը կառավարութեանց բռնած ընթացքին: Դիտել կուտան թէ պետութեանց մեծ մասը նոյնիսկ պատասխանատու անձեր չեն ձգած Ժընեւի մէջ, մասնակցելու համար խորհրդակցութեանց: Պ. Փոլիթիս, Փարիզի հելլենական դեսպանը, որ խորհրդաժողովին դեր - նախագահն է, որոշած է մեկնիլ Ժընեւէն, քանի որ կարելի չէ գործնական աշխատանք կատարել:

Տեղեկաբերները առջի օր խորհրդակցութիւն մը ունեցան նախագահ Հէնտըրսընի հետ, եւ առաջարկեցին կոչ մը ուղղել բոլոր կառավարութեանց, որպէսզի դիւրացնեն աշխատանքները: Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ Պ. Մաքտօնըլտ կը խորհի Նոյ. 22ին բացառիկ նիստի մը հրաւիրել դիւանը, ուր ներկայ պիտի ըլլան գլխաւոր պետութեանց արտաքին նախարարները եւ իւրաքանչիւրը պիտի ստանձնէ իր պատասխանատուութիւնը:

Մինչ այս մինչ այն, ֆրանսական պատուիրակութիւնը որոշած է զօրացնել իր պատուիրակութիւնը:

⁂ Անգլիոյ դահլիճը առջի օր իր շաբաթական նիստը գումարելով, յատկապէս զբաղեցաւ զինաթափութեան խնդրով: Դահլիճին մէջ զօրաւոր հոսանք մը գոյացած է որ կը պահանջէ աւելի բացորոշ ընթացք մը տալ Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութեան: Լոնտոնի մէջ խոր տպաւորութիւն գործեց զինաթափութեան խորհրդաժողովի տեղեկաբերներուն գանգատը, որ տեղի կ'ունենայ նախագահ Հէնտըրսընի հրաժարման սպառնալիքէն անմիջապէս յետոյ: Կարգ մը շրջանակներ կ'առաջարկեն որ Անգլիա նորէն մէջտեղ դնէ իր մարտ 13ի ծրագիրը եւ պնդէ անոր վրայ: Կը կարծուի թէ արտաքին նախարարը Ժընեւ պիտի երթայ մօտերս, Փարիզի մէջ տեսակցելով իր պաշտօնակցին հետ:

Ռուսամերիկեան բանակցութիւնները

Պ. Լիթվինով առջի օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ նախագահ Րուզվէլթի հետ, երկու երկիրներուն միջեւ սկսած բանակցութեանց առթիւ, որոնք վերջնական ելքի մը չեն յանգած տակաւին: Պ. Րուզվէլթ մամուլին ուղղուած յայտարարութեամբ մը կ'ըսէ թէ՝ եթէ նոյնիսկ որ եւ է բան չստորագրուի ուրբաթէն երկուշաբթի, այդ չի նշանակեր թէ բանակցութիւնները ձախողած են: Ընդհակառակն, կ'աւելցնէ, Պ. Լիթվինովի հետ եղած խօսակցութիւնները գոհացուցիչ յառաջդիմութեան մը յանգած են:

Քսան անգլիացի երեսփոխաններ

ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին անդամներէն քսան հոգի, որ կը պատկանին զանազան խմբակցութեանց, բանաձեւ մը յանձնեցին դիւանին, պահանջելով վերաքննել Թրիանոնի դաշնագիրը:

Բանաձեւը կ'ըսէ.— « Երեսփ. ժողովը, յանուն Եւրոպայի խաղաղութեան եւ արդարութիւն գործելու համար հունգար ազգին հանդէպ, բաղձալի կը գտնէ վերաքննել Թրիանոնի դաշնագիրը, այնպիսի եղանակով մը որ Հունգարիոյ թագաւորութիւնը կարենայ վերստանալ իր նախկին հողերը որոնք էապէս հունգարական են: Հետեւաբար, կը հրաւիրէ Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը այս խնդիրը ներկայացնել Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին, անմիջապէս որ պատեհութիւն ներկայանայ »:

Ստորագրողները կը պահանջեն որ բանաձեւը մօտերս քննութեան ենթարկուի խորհրդարանին մէջ:

ՅԱՌԱՋ.— Ապրի՛ք, տէրք երեսփոխանք Մեծն Բրիտանիոյ: Իսկ արդարութեան եւ վերաքննութեան աւելի ստիպողական իրաւունք մը չունի՞ աս « պզտիկ Դաշնակից »ն ալ, որ կը կոչուի Հայաստան, որուն զաւակներէն առնուազն կէս միլիոն կը թափառին երկիրէ երկիր, ի խնդիր ափ մը հողի...

Փառաբանութեան փառաբանութիւն

Պ. Քամէռէր, Էնկիւրիի ֆրանսական դեսպանը, Մարսէյլ հասաւ առջի օր եւ իր կարգին փառաբանական յայտարարութիւններ ըրաւ Հավասի թղթակ-

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԿԱՐՄՐՈՒԿՆԵՐՈՒ «ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ» ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

»»»·«««

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պէյրութի թերթերը, «Էլ Ահրար», « Էլ Նիհար » եւ ուրիշներ, « Հայ Համայնավարներու նոր շարժումները » խորագիրներով կը գրեն.—

Նոյեմբեր 7 Լենինի ղեկավարութեամբ համայնավարական յեղափոխութեան տարեդարձն է: Համայնավարներ ամէն տեղ այդ առթիւ շարժման մէջ կ'ըլլան:

Ոստիկանութեան լուր տրուեցաւ թէ՝ Մոսկուայի մարդիկը, այս օրեր ժողովներ գումարած են քաղաքէն դուրս և հետեւեալ որոշումները տրուած են: 1.— Քաղաքէն ներս եւ դուրս թռուցիկներ ցրուել համայնավար տօնի յիշատակին նուիրուած. 2.— Պէյրութի գերման հիւպատոսարանին վրայ յարձակում գործել. 3.— Նոյեմբեր 7ին, կէսօրէ առաջ ցոյց մը կազմակերպել. 4.— Գործաւորները հրաւիրել գործադուլի:

Բոլոր ոստիկանական պահակատուներու քօմիսէրները հրաւիրուեցան ոստիկանապետութեան մօտ եւ երկար խորհրդակցութիւններ ունեցան այդ շարժումները արգիլելու եւ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնելու համար: Նոյ. 6ի գիշերը մինչեւ առտու բոլոր ոստիկանները ու գիշերապահները շարժման մէջ դրուեցան: Գիշերը ժամը 12էն վերջ, համայնավար մը, Նէհր թաղին մէջ, երբ պատի վրայ թռուցիկ մը կը փակցնէր, գիշերապահ մը կը ձերբակալէ զայն եւ կ'ուզէ պահականոց տանիլ: Սակայն հայ համայնավարներու խումբ մը կը յարձակի պահակի վրայ եւ կ'ազատէ իրենց ընկերը: Անմիջապէս կը հասնին ոստիկանական ուժեր եւ յարձակողներէն ոմանք կը ձերբակալեն: Թռուցիկը փակցնողը կը կոչուէր Ատանացի Երուանդ Մանուկ Ապտալեան, որ ձերբակալուած է: Անոր մօտ գտան տրցակ մը թռուցիկներ: Միւս ձերբակալուողներն են Վահան Ստամպօլեան, Յովհաննէս Յովհաննէսեան եւ Արթին Մանուկեան:

Պուրճ Համուտի մէջ խաչիկ Թորոս Թումազեան անուն համայնավար մը ձերբակալուած է երբ կ'ուզէր թռուցիկներ ցրուել:

Ոստիկանական կարեւոր ուժեր պաշտպանեցին գերմանական հիւպատոսարանը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ

»»»«««

Նոյ. 24ին հրապարակ պիտի հանուի ազգային վիճակախաղի 6րդ շերտը: Այս առթիւ կազմակերպիչ մարմինը նորէն կը յիշեցնէ թէ բոլոր շերտերը նոյն իրաւունքները կը վայելեն եւ կը զգուշացնէ 100 ֆրանքէն աւելի վճարել մէկ տոմսակի համար, խաբուելով զանազան միջնորդներէ:

Երկրորդ վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ նոյ. 21ին (երկուշաբթի):

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՓԱԽՈՒՍՏԸ ԴԷՊԻ ՊԱՂԵՍՏԻՆ

»»»·«««

Սայտայի մէջ (Սուրիա) Խիհազ Տիվան անուն Հրեայի մը պարտէզին մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 12 Հրեաներ, որոնք պահուած էին: Յետ քննութեան յայտնի եղած է որ անոնք առանց անցագրի պիտի փախէին Պաղեստին, Նաքուրայի ճամբով:

Միեւնոյն ատեն, Սայտայի մէջ, ձերբակալուած են ուրիշ 9 Հրեաներ, որոնք եւս պիտի փախչէին Պաղեստին:

Սահմանի վրայ, Այն Հայվէ գիւղին մէջ, ժանտարմաներ ձերբակալած են 12 Հալէպցի Հրեաներ:

Սուրի մէջ ալ ժանտարմաներ ձերբակալած են չորս Հրեաներ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Բազմաթիւ ուշագրաւ դէպքեր տեղի ունեցան վերջին ամիսներու ընթացքին Պալքանեան թերակղզիին եւ մասնաւորապէս Թուրքիոյ մէջ: Պոլիսն ու Էնկիւրին դարձան ուխտավայրեր, ուր աշխարհի զանազան դիւանագէտները, նոյն իսկ թագաւորներ ու թագուհիներ պարտականութիւն համարեցին ուխտի երթալ, իրենց յարգանաց հաւաստիքը ներկայացնելու համար Մուսթաֆա Քէմալին եւ իր կառավարութեան:

Վերջին ուխտաւորները եղան Կարմիր Ռուսիոյ ներկայացուցիչները: Էնկիւրի այցելեց պատկառելի պատուիրակութիւն մը, որուն մաս կը կազմէ Վորոշիլով՝ պատերազմական եւ ծովային գործավար եւ յեղափոխական պատերազմ. խորհուրդի նախագահ, Լեւոն Գարախան՝ արտաքին գործավարի օգնական, Փուպնով՝ կրթական գործավար, Քրիժանովսքի՝ բարձրագոյն ուսմանց գիտական խորհուրդի նախագահ, Բուտիէննի՝ ընդհ. քննիչ կարմիր հեծելազօրքի, որ մեծ հմայք ունի իբրեւ կարող զինուորական: Այս պատուիրակութիւնը Թուրքիա հասաւ Հանրապետութեան տասնամեակի գինարբուքի օրերուն, նուէր բերելով բացի քանի մը օդանաւերէ . . . նաեւ զինակցութեան դաշինք մը:

Խորհրդային պատուիրակներու այս խորհրդաւոր այցելութիւնը — որ գրեթէ աննշմար անցաւ եւրոպական մամուլին կողմէ — երեւակայուածէն շատ աւելի կարեւոր նշանակութիւն ունի քաղաքական եւ զինուորական տեսակէտով:

Առաջին անգամն է, որ կարմիր բանակի գերագոյն պետը օտար երկիր մը կ'այցելէ: Այս պարագան իսկ ցոյց կուտայ թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը անցեալ տարուան այցելութիւնը փոխադարձելու կամ հանդէս դիտելու համար չէ որ գացած է Էնկիւրի, անկէ ալ Իզմիր, Պրուսա եւն. : Պատուիրակութեան կազմին մէջ դիւանագէտներէ աւելի զինուորական տարրն է որ գերակշիռ դիրք ունի: Այս իրողութիւնն ալ կը հաստատէ մեր այն ենթադրութիւնը թէ՝ Մոսկուա վերջապէս զինուորական դաշինք եւս կնքեց այս անգամ Թուրքիոյ հետ, որուն երբեք չէր զլացած իր նիւթական ու ռազմական աջակցութիւնը 15 տարիէ ի վեր:

Կարմիր պատուիրակներու այցելութեան առթիւ Թուրք կառավարութեան հրատարակած պաշտօնական զեկոյցը, ինչպէս նաեւ վերջին օրերս Թուրք մամուլին մէջ երեւցած յօդուածները ոչ մէկ տարակոյս կը ձգեն ռուս – Թուրք զինակցութեան կնքումին մասին:

Քաղաքականութեան մէջ զգացումը գործ չունի: Միայն նիւթական շահն է որ արժէք կը ներկայացնէ:

Խորհրդային իշխանութիւնը սկիզբէն ի վեր կարեւորութիւն ընծայեց Թուրքիոյ եւ ամէն կերպով աջակցեցաւ անոր, որովհետեւ իր շահը այդ կը պահանջէր: Թուրքիոյ աշխարհագրական դիրքը, Տարտանէլի եւ Վոսփորի կրկնակ նեղուցներուն իր ձեռքը գտնուիլը խիստ մեծ առաւելութիւններ են: Դէպի Միջերկրական Ռուսիոյ ճամբան կ'անցնի այդ նեղուցներէն: Դարձեալ այդ ճամբով է որ աշխարհակալ պետութիւնները կրնան յարձակիլ իր վրայ — ինչպէս Խրիմի պատերազմին —, կամ օգնել իրեն — ինչպէս ուզեցին ընել Մեծ պատերազմին: Այս վերջինը անգամ մըն ալ հաստատեց նեղուցներու կարեւորութիւնը Ռուսիոյ համար:

Խորհրդային իշխանութեան հետապնդած քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ Լօզանէն առաջ եւ անկէ ի վեր, գլխաւորաբար ներշնչուած է նեղուցներու մտահոգութենէն: Լօզանի մէջ չյաջողեցաւ բոլորովին պարտադրել իր տեսակէտը: Որովհետեւ նեղուցները նոյնքան կարեւոր էին եւ են Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ համար: Ու Մեծ Դաշնակիցները յաջողեցան միջազգային հակակշիռի տակ առնել նեղուցները՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ: Թուրքիա ընդունեց այս կարգադրութիւնը, փոխարէն ստանալով առաւելութիւն մը, որ զլացուած էր իր միւս պարտուած զինակիցներուն՝ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Պուլկարիոյ, այն է սպառազինութեան ազատութիւն, առանց ոեւէ սահմանափակումի: Մուսթաֆա Քէմալ եւ Ըսմէթ՝ Թուրքիոյ երկու բացարձակ վարիչները զինուորականներ էին եւ այս խայծը իրենց սրտին կը խօսէր:

Կարմիր Ռուսիա դժգոհ մնաց այս կարգադրութենէն եւ պահ մը երես դարձուց Թուրքիայէն, մինչեւ անգամ առեւտրական փոխանակութեանց համար դժուարութիւններ յարուցանելով:

Ներկայիս Թուրքիա կը գտնուի Ռուսիոյ բացարձակ ազդեցութեան տակ: Ժամանակ մը Իտալիա նոյնքան ազդեցութիւն ունէր անոր վրայ եւ Էնկիւրին կ'ապրէր Մոսկուայի ու Հռոմի սարսափին տակ: Ինչպէս առիթ ունեցանք բացատրելու այս սիւնակներուն մէջ, իտալական սարսափը փարատած է այժմ, շնորհիւ հելլենեւթուրք վերջին զինակցութեան, շնորհիւ մանաւանդ Ֆրանսայի քաղաքական նոր ուղղութեան եւ Եուկոսլաւիոյ հետ գոյացուցած համաձայնութեան — արդիւնք՝ Ալեքսանդր թագաւորի Պոլիս այցելութեան:

Իտալիոյ քաղաքական ազդեցութիւնը Պալքաններու եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ՝ ուժգին ցնցում կրեց վերջերը: Մուսօլինի իր ձեռքին մէջ միացնելով դիւանագիտական ու զինուորական – կարգապահական բոլոր նախարարութիւնները՝ նոր քաղաքականութեան մը ազդանշանը կուտայ: Մարաջախտ Պալպոյի Տրիպոլիսի մարզպան նշանակուիլը շատ ուշագրաւ է: Պէտք է սպասել քիչ մը տեսնելու համար այս նոր քաղաքականութեան ուղղութիւնը:

Վերջին օրերու իրադարձութիւնները՝ նախապատրաստութիւններ են հաւանական նոր պատերազմի մը համար: Այժմէն դիրքերը ճշդուած են մեծ մասամբ: Տատանումի մէջ է դեռ Պուլկարիան, որուն դիրքը շատ դժնդակ է: Զէզոքացուած է նաեւ Իտալիան, որ յոյսը դրած էր պալքանեան նոր խմբակցութեան վրայ՝ ի հեճուկս Ֆրանսայի եւ Փոքր Համաձայնութեան:

Ֆրանսայի եւ խորհրդային Միութեան միջեւ Հէրիոյի այցելութեամբ առաջ եկած հասկացողութիւնը պատճառ դարձաւ դիրքերու վերջնական ճշդումին: Ռուսեւթուրք զինակցութիւնը ատոր անմիջական արդիւնքն է: Խորհրդային Միութիւնը այլ եւս չի քաշուիր վճռական քայլեր առնելէ: Մանաւանդ Ճափոնի հետ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ մօտալուտ պատերազմի մը հաւանականութիւնը կը մղէ զայն գործել արագ եւ կտրուկ: Թուրքիոյ հետ իր զինակցութեամբ, ներկայիս ապահով է թէ ո'չ մէկ թշնամի նաւ պիտի կրնայ անցնիլ նեղուցներէն՝ ռմբակոծելու համար Սեւ Ծովու ռուսական եզերքները: Վստահ է նաեւ թէ իր հարաւային սահմաններէն ոչ մէկ թշնամի գնդակ պիտի արձակուի: Ֆրանսայի, Լեհաստանի եւ Փոքր Համաձայնութեան հետ իր հասկացողութեամբ երաշխաւորած է նաեւ Արեւմտեան սահմանները: Որով Ճափոնի հետ պատերազմի մը պարագային ձեռքերը ազատ պիտի ըլլան Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ:

Ներկայիս Ուաշինկթընի մէջ Լիթվինովի եւ նախագահ Ռուզվէլթի բանակցութիւնները կապ ունին նաեւ այս վերջին խնդրին հետ: Ամերիկա մրցակից եւ հակառակորդ է Ճափոնի Ծայր. Արեւելքի մէջ եւ տարակոյս չկայ թէ այդ հարցին շուրջ կրնան երկուստեք համաձայնիլ:

Այսպէս թէ այնպէս, քաղաքական լուրջ խմորումներ կը կատարուին երկրագունդի բոլոր մասերուն մէջ: Ռուսեւթուրք զինակցութիւնը մեծապէս կը շահագրգռէ հայ ժողովուրդը: Ուշի ուշով եւ աչալուրջ պէտք է հետեւինք դէպքերու զարգացումին, մանաւանդ պէտք է համախմբուինք ու կազմակերպուինք, որպէս զի երբ ժամը հնչէ՝ պատրաստ գտնուինք:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

«ՀԱՅՄԱԹԼՈՍ»

»»»·«««

Թը ճուշ ուտիմ, թը շաքար,
Ղարիպին ճանը կուգար,
Վախճամ թը ղարիպ մէռնիմ,
Ոչ քուր, ոչ աղբար կուգար:

ԳԻՒՂԻՍ ԵՐԳԵՐԷՆ

Ինծի կ'ըսեն «հայմաթլոս»,— անտուն, անհայրենիք մարդ: Բայց երէկ ես ալ հայրենիք մը ունէի ու տուն ու գիւղ, այսօր լքուած հողվրտիք:

Հոն ծնաւ գիս գիւղացի հայ կին մը, գիւղեր ատեն, հեռու, հեռու լեռներու մէջ, ուր փախչելով ապաստաներ էր ջարդերէն: Ու առաջին ճիչս խառնըւեցաւ խողխողումի աղաղակին հետ այն ցեղին, որուն իբրեւ անգամ աշխարհ էի եկեր: Ու առաջին մկրտութիւնս առի արեան ու դիակներու մէջ: Ցետոյ հասակ նետեցի, ինչպէս բոյը կրունկներուն վրայ, թէեւ ան մնաց դաժան, առանց շատ հեռուները երթալու: Ու հայրենի հողին, հայրենի սարերուն մէջ վազեցի կաքաւներուն ու հովերուն ետեւէն: Երբ Ա. Բ. Գ. սորվեցայ, հայրս մեր տունը տարաւ տարօրինակ մեծ քաղաք մը ու դպրոց դրաւ մեզ: Այնտեղ Սուլթաններ կ'իշխէին ու կը բնակէին պալատներու մէջ, ծծելով արիւն եւ քամելով արցունք:

Երբ խելահաս եղայ, խենթեցայ գիւղիս ու լեռներուս սէրէն: Ու կարօտի մեծ ոստումով մը թռայ նորէն հոն ինկայ, ու քալեցի կրկին մանկութեանս քնքոյշ եւ երազային հետքերուն վրայէն:

. . . Եւ ահա բուք մը փչեց մեր գլխուն, այնքան մեծ թափով եւ զարհուրելի, որ աչքերը կը կուրցնէր: Ան կուգար Հայաստանի բարձրաւանդակէն եւ մեր պատմութեան մէջ ալ իր ահեղ նախընթացը ունէր: Ան մռնչե'ց, մռնչե'ց ու փոխուեցաւ նախճիրի մը եւ վազեց արի'ւն եւ վազեց արիւն: Շուրջս մնացին դիակներ ու աւերակ:

Երբ ուշքի եկայ, տեսայ որ այծեր կ'արածեմ այլազգի գիւղի մը մէջ ու կը խօսիմ օտար լեզու: Բայց իմ սէրս ու կարօտս կը թռչէին հեռո'ւն ուր իմ ցեղս կ'ապրէր դեռ: Հեռո'ւն ուր ծընողքս էի թողեր Սուլթաններու «քէօշկ»ին կարմիր պարիսպին տակ:

Երազը սեւ եղաւ, չա'ր, երկա'ր ու գիշերը փոթորկոտ, ու գիշերը զարհուրելի: Տարիներ շարունակ նոյն անյոյս ողորումը: Աւազակներու հետ, ապստամբներու հետ, չար հովերուն բերանը: Ու վայրի կենդանիներու հետ, վայրի լեռներու վրայ:

Օր մըն ալ սուլը գիս տեղ մը աքսորեց, ուր կ'ապրէին գոհունակ ու պարարտ մարդեր, գլուխները՝ փաթթոց: Անոնք հագեր էին մուշտակ, ոտքերն ալ մուճակ ունէին: Անոնց աչքերը շնական էին ու տեսքը դահիճի: Ալլահը կ'ողջունէր զիրենք ամէն առտու եւ Ալլահը կը խօսէր անոնց ամէն իրիկուն, երկինքն ի վեր սլացած օծի մը բերնով . . .

Ու երբ Ալիսի ափերուն կմախք կը հաւաքէի իրիկուն մը աշնան, աղաղակներ, ոռնոց ու որոտներ բարձրացան: Իսկ ես կմախքները գրկած կուլայի', կուլայի': Ամբոխը քաղաքին մէջ կը հրճէր հաջելով, դրօշներ բռնած: Իրիկունն ալ ջահեր վառեցին ու կերան, լիացան:

Երբ ուշքի եկայ, տեսայ որ կապանքներս փշրուեր են ու ազատ մարդ եմ կրկին: Այն ատեն թռա'յ, թռա'յ թեւերուս բոլոր ուժովը, ու ինկայ Սուլթաններու պալատին կարմիր պատին տակ ու խիններս գրկեցի: Ու գոյնզգոյն լաթով մը գիս նորէն կեանքին մկրտեցին անոնք, որ հիմակ, գուրգուրանքով, կը սեղմեմ կուրծքիս ու հետս կը տանիմ:

Արեւը գաղջ էր ատեն մը ու կը շոյէր վէրքերը . . . Բայց օր մըն ալ նորէն հին մեծ փոթորիկին նման վերիվայրում մը շրջեց մեզ տակնուվրայ եւ արիւն քամեց, ու քշեց գիս հեռո'ւն հեռո'ւն արեւմուտք, վեր՝ դէպի հիւսիս, ուր կը բնակին պաղարին Տեւտոններ ու կը փչեն ցուրտ հովեր հիւսիսի բեւեռէն:

Թեւերս փրթան մէկէն ու ինկայ մնացի հոս: Փետուրներս թափեցան ու մորթս կծկուեցաւ ինք իր վրայ: Ու ես տժգոյն եմ եւ աչքերս գերեզմաններու պէս մթին: Գոյութեանս ու փափաքներուս հողվրտիքին մէջ կը թափառիմ դիւահար . . .

Հիմակ խեղճ ու աղքատ մարդ մըն եմ օտարներու դրան ետին նետուած: Ինծի «հայմաթլոս» կ'ըսեն, անտուն, անտէր մարդ: Ու երբ բարկանան, կը վռնտեն դուրս, բայց ես չեմ գիտեր ո'ւր երթամ:

. . . Ու փետուրներս կը փնտռեմ ու թեւերս, անոնցմով նորէն զարդարուելու համար: Ու հայրենի'քս կը փնտռեմ, նորէն հո'ն, հո'ն թռչելու համար: Բայց իմ հայրենիքս արեան մէջ խեղդուելով մահացած է, ու թեւերս չկան ու չկան:

. . . Ա'խ, հայրերո'ւ երկիր, անգամ մըն ալ տեսնէի քեզ, գրկէի քեզ ու հոգիս տայի . . .

ԵՐ. ՔՈՉԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ՄԸ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

— o —

ՊԷՌՆ.— Պատահաբար «Պէռնըր Թակպլատ»ի գեղարուեստական բաժնին մէջ հանդիպեցայ յօդուածի մը որ մեծ գովեստով կը խօսէր երիտասարդ նկարիչ Զարեհ Մութաֆեանի ցուցահանդէսին վրայ: Երիտասարդը ծանօթ էր ինծի իր ուսումնասիրութիւններով: Քայլերս ուղղեցի դէպի ցուցադրավայրը, ուր դիմացս ելաւ համեստ արուեստագէտ մը:

Շքեղ սրահ մը՝ ուր ցուցադրուած են գործերը, որ կը բաղկանան դիմանկարներէ ու քոմփոզիսիոններէ. «Բոլորին մէջէն ալ երեւան կուգայ որոնող խստապահանջ հոգի մը որ չի գիտեր քիչով գոհանալ», կ'ըսէ Ատոլֆ Շթայնըր, ծանօթ քննադատը իր մէկ երկար յօդուածին մէջ որ հրատարակած էր «Հայ շահեկան նկարչի մը երեւումը» խորագրով: Եւ իրաւամբ, Մութաֆեանի այս գործերը տեսնողը, անոնց մէջ ամփոփուած թէքնիքի եւ զգացումի այլազանութիւնը նկատելէ վերջ, կը համոզուի թէ անկայուն ու մշտավառ հոգի մըն է Մութաֆեան որ չի գիտեր սեղմուիլ: Բայց, այսքան այլազան ըլլալով հանդերձ, բոլորին մէջ ալ պահած է իր սուր տաղանդին ինքնատպութիւնը: Անիկա ինքնին մեծ արուեստագէտի մը տարազն է: Իմ այս առաջին համոզումը հաստատեց Եօզէֆ Ուլրիխի յօդուածը, որ մանրամասնօրէն վերլուծելէ վերջ ցուցադրուած գործերը, կ'եզրակացնէ.— Տարակոյս չկայ թէ Մութաֆեան մօտաւոր ապագայի արժէքաւոր համբաւներէն մին դառնայ, որովհետեւ հասած է արուեստի տիրապետութեան այն տարիքին՝ ուր ուրիշներ կը խոստանան տակաւին»:

Կ'արժէ լսել նաեւ «Պէռնըր Թակվախտ»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածին սակարեւոր մասը.

— «. . . Մութաֆեանի գործերը երբեմն նկարուած ենայնքան արուեստով որ մարդկըմըռնայ թէ ո՞րն է արուեստագէտին դիտաւորութիւնը, ներկացնել նի՞ւթը թէ մտածումը: «Երաժշտութիւն»ին մէջ այնքան իմաստի խորութիւն կայ որքան արուեստի, իսկ «Կարօտի երգը»ին մէջ Մութաֆեան կրցած է գնել հայրենիքի կարօտով տառապած այդ խումբ մը լաւ շարադրուած դէմքերուն վրայ ամբողջ ցեղի մը սիրտը: Մութաֆեանի գործերուն մէջ գաղափարը վայրկենական յայտնուելով, աչքի վայելքին հետ հոգեկան վայելքն ալ կը ներկայացնեն անսահմանօրէն»:

Բայց չերկարենք, խօսքը տանք պաշտօնական թերթին՝ «Տէր Պունտ»ի որուն դատաստանը աւելի դրական արժէք մը կը ներկայացնէ ամբողջ Զուիցերիոյ մէջ քան ոեւէ ուրիշի մը: «Երէկ բացումը կատարուեցաւ երիտասարդ հայ նկարչի մը՝ Զարեհ Մութաֆեանի ցուցահանդէսին: Դիմանկարներէ զատ՝ որոնք իր ինքնատպութեան մէկ զօրեղ փաստը կը կազմեն, կան նաեւ զանազան նիւթեր շօշափող compositionներ որոնք իրենց գունական ու թէքնիքի սանձարձակ աշխատելակերպովն իսկ կը ներկայացնեն տարօրինապէս աշխոյժ կեանք ու միջավայր տաք արեւի տակ: Բայց իր այս աշխատելակերպը կը դառնայ զուսպ, զննող ու համառօտագրող՝ կենդանագիրներու մէջ, ուր Մութաֆեան խորշելով հանդերձ գունական չափազանցութիւններէ՝ կուտայ հրաշալի tonalitéներ ուժեղ նկարագիրներով: Մութաֆեան կը նկարէ նաեւ սրբազան հին նիւթեր, բայց գեղարուեստական նոր ըմբռնումի մը ինքնատիպ խառնուածքով»:

Այսքան դրուատիք այսքան կարճ ժամանակուան մէջ հասունցած տաղանդի մը, տարակոյս չկայ որ մեծագոյն երաշխիքն է իր մօտաւոր ապագայի միջազգային համբաւին: Ու մենք՝ լի հաւատքով ու համոզումով կը սպասենք ողջունել զինքը: Մնաց որ տեղական թանգարանը մեզմէ առաջ իր հաւատքը ցոյց տուաւ, գնելով «Փարսիֆալ»ը եւ «Բացօթեայ երազանք» մը:

Մ. ՔԻՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԵՒԳԵՐՄԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

»»»·«««

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Այս տարուան մայիսի վերջէն ի վեր հայեւգերման ընկերութիւնը սկսած է դարձեալ գործունէութիւն ցոյց տալու. բաւական համեստ շրջան մը բոլորելէ ետք ընդհ. պատերազմէն ասդին: Ցաւալի առիթը ունեցած եմ չէզոքութեան գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը գերման ազգին հետ, գէթ մշակութային եւ իմացական մարզի մէջ, քանի որ աւանդական թրքասիրութիւն մը կը գործէ միշտ Գերմանիոյ վարիչ զինուորական եւ առեւտրական լայն խաւերուն մէջ, բացի քրիստոնէական շրջանակէ մը: Այդ փոքր շրջանակն ալ մեզ կը ճանչնայ իբր խեղճ ու կրակ քրիստոնեայ ժողովուրդ մը, միսիոնարական ըմբռնումներով առաջնորդուած շատ անգամ: Անոնց մէջ եւս շատ քիչերը կը ճանչնան Հայը իր ցեղային արժանիքներով:

Հայեւգերման միութիւնը ջանացած է Հայը ծանօթացնել իր ցեղային եւ մշակութային արժանիքներով, բայց պէտք է խոստովանինք որ ցարդ չէ յաջողած լայն շրջանակներու մէջ մուտ գործել: Այս տարուան աշխատանքը մասնաւոր հոգածութեամբ տարուած է ցեղային խնդրին համար եւ պէտք է ըսենք թէ յաջողութեամբ պսակուած են իր ջանքերը: Կը բացուի յուսադրիչ հորիզոն մը հայեւգերման գործունէութեան համար: Պերլինի հայ գաղթային միութիւնն ալ, որ բարոյապէս թէ նիւթապէս միշտ գործակից հանդիսացած է հայեւգերման միութեան, անշուշտ պիտի շարունակէ նոյն ուղղութեամբ:

⁂ Հոկտ. 28ին Շարլոթէնպուրկի Ռայթօքէլըրի սրահին մէջ հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր հայեւգերման միութիւնը՝ նախագահութեամբ [illegible] բողիչ Շթիլըրի: Սրահը լեցուն էր: Ներկաներուն բազմութիւնը սպասածէն աւելի: [illegible] սեցաւ երիտասարդ քարոզիչ Քլինկէ որ վերլուծեց հայ կրօնա – ազգային պատմութիւնը, նախապատմական [illegible] ջաններէն սկսած: Ճառը բացարձակ հայանպաստ էր եւ կը հաստատէր [illegible] կան գիտակից տարրեր, որոնք 1927 ալ Թուրքիա այցելելէ յետոյ չեն կրնար ժխտել հայկական արժանիքները «Գերման ցեղը՝ իր վերազարթնումի օրերուն, օրինակ պէտք է առնէ Հայ ցեղէն» կ'ըսէր ան: (Ճառի ամբողջութիւնը ուրիշ առթիւ):

Քարոզիչ Փլայշման խօսք առնելով [illegible]

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵԻՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

—•·—

ԽՄԲ.— Նիւթերու առատութեան պատճառով, ստիպուած էինք յետաձգել այս շարքը: Արդէն հրատարակած ենք ուսումնասիրութիւն մը իտալական երիտասարդութեան մասին, ինչպէս նաեւ Փրակայի մեր աշխատակցին մանրամասն ուսումնասիրութիւնը՝ չեխական Սոքոլներու մասին, եւ այս շարքին գերմանական մասը: Տալով այս շարքէն՝ միւս երկիրներու երիտասարդութեան պատկերը, պիտի հրատարակենք, իրենց կարգին, յօդուածներ, քաղելով զանազան աղբիւրներէ.—

1.- Խորհրդային երիտասարդութիւնը

—o—o—

Ռուս յեղափոխութիւնը անհուն վիհ մը փորելով այն սերունդներուն միջեւ որոնք 30 եւ աւելի տարեկան էին 1917ին եւ երիտասարդներուն միջեւ, անլուր լայնք մը տուաւ այն ռուսական հարցին զոր Թուրկենեւ ուսումնասիրած է Հայրեր եւ զաւակներ իր հռչակաւոր վէպին մէջ: Պատմութեան մէջ երբեք չէր տեսնուած նման խորունկ խռովք մը որ ընտանիքներու ծոցն իսկ բերէր փոխադարձ անհասկացողութեան եւ երկպառակումի այսպիսի տարրեր: Արժէքներու գնահատութեան մէջ հայրերու եւ զաւակներու անխուսափելի տարբերութիւններուն քիչ քիչ աւելցաւ, բայց հետզհետէ աւելի յստակօրէն, վարիչներուն մօտ գիտակից կամքի մը գործունէութիւնը՝ նոր երիտասարդութիւն մը կազմելու համար, անցեալէն կտրուած իր բոլոր կապերով եւ բոլորովին նուիրուած սովետական վարչակարգին:

Ռուս երիտասարդութիւնը կարեւոր դեր մը խաղացած էր յեղափոխութեան պատրաստութեան մէջ: Ազատական բոլոր շարժումներուն մէջ, ամբողջ 19րդ դարու ընթացքին, Դեկտեմբերեաններէն մինչեւ Ոչնչականները եւ մինչեւ սոցիալ դեմոկրատները, մանաւանդ երիտասարդներ կը գտնենք: Հին վարչակարգին տակ, ուսանող եւ յեղափոխական բառերը գրեթէ փոխարինելի էին իրարմով: Ռուս երիտասարդութեան զոհաբերութեան ոգին եւ յանդգնութիւնը ինքնակալութեան դէմ իր պայքարին մէջ՝ ապշեցուցին աշխարհը: Սակայն, չենք կրնար ըսել թէ ան գործօն մասնակցութիւն մը ունեցած է բուն իսկ յեղափոխութեան մէջ: 1917ին բախումը տեղի ունեցաւ չափահաս մարդոց սերունդներուն միջեւ: Երիտասարդները, մեծամասնաբար ռամկավարական ձգտումներով, առանց վարանելի չէ որ հանդիսատես եղան բոլշեւիկներու ճիգերուն, բանի կերպով իշխանութեան տիրանալու համար: Առանց անոնց հետ պայքարելու, անոնք սպառողական դիրք մը պահեցին: Բայց երիտասարդութեան քաղաքական չէզոքութիւնը վերջ գտաւ քաղաքային պատերազմի սկիզբը, որուն հերոսական նկարագիրը զայն հրապուրելու հանգամանքն ունէր: Եթէ երիտասարդներու մէկ փոքրիկ մասը գնաց միանալու անոնց, որոնք կը պայքարէին խորհրդարանականութեան թշնամիներուն դէմ, զանգուածը, տարուած բոլշեւիկներու նշանաբաններէն, չվարանեցաւ ստուարացընելու կարմիր բանակի շարքերը, քաղաքային պատերազմի բոլոր ճակատներուն վրայ: Արձակուած բանակէն ճերմակներուն դէմ պայքարող երիտասարդութիւնը վերադարձաւ աւելի նպաստաւոր բոլշեւիկեան փորձառութեան: Դիկտատորութիւնը հեռու էր ըլլալէ այն, ինչ որ եղած է անկէց ի վեր, այսինքն ազատական բոլոր ձգտումները ջախջախելու անողոք եւ ճշգրիտ մեքենականութիւն մը: Պետական փիլիսոփայութիւնը դեռ կանոնաւոր եւ միակերպօրէն չէր ուսուցուեր: Երիտասարդութիւնը իր վրայ չէր զգար պաշտօնական գաղափարաբանութեան կապարէ կափարիչին ծանրութիւնը: Քննադատութեան եւ ազատ վիճաբանութեան բաւական լայն իրաւունք մը ունէր դեռ: Կառավարութիւնը հրաժարած էր քարող կարգալ հասուն մարդոց, որոնք չափազանց մխրճած էին անցեալին մէջ, եւ իրենց բոլոր յոյսերը դրած էին երիտասարդ ուղեղներուն վրայ: Նուազ անոնցմէ կամ «պատերազմ. համայնավարութեան» սովի տարիներուն, մասնաւոր պաշարի հայթայթումով, ջանաց փրկել մանուկները: Անիկա կը փայփայէր երիտասարդութիւնը, կը պանծացնէր զայն իբրեւ յեղափոխութեան յառաջապահը, անկէ սպասելով նոր դրութեան յաղթանակը: Իր եռանդին առջեւ գործունէութեան անհուն դաշտ մը բացաւ: Նոյն իսկ «դասակարգային թշնամի»ներու զաւակները իրենք զիրենք պատասխանատու չէին նկատեր իրենց հայրերուն «մեղքեր»ուն համար: Յեղափոխութիւնը պէտք է վերադաստիարակէր զանոնք, դարձնելով զիրենք նոր ընկերութեան ճշմարիտ քաղաքացիներ: Շատ շատ՝ իրենց ընկերային ծագումը կրնար տեղի տալ որոշ խոհեմութեան մը իշխանութեանց կողմէ: Բայց դեռ չէին մտածեր զանոնք փարիաներ դարձնելու, կազմուելու վրայ եղող ընկերութեան շրջանակներէն դուրս ընելու մասին:

Այս երիտասարդութիւնը անկեղծօրէն աշխատեցաւ ազատուիլ ամէնէն աւելի կանուխ եւ կարելի եղածին չափ արմատականօրէն անցեալի նախապաշարումներէն եւ ընտանիքի ազդեցութենէն: Աւելին. անիկա միջնորդի դերն ստանձնեց ծեր մարդոց եւ յեղափոխութեան միջեւ: «Հայրերու եւ զաւակներու» խնդիրը ներկայացաւ [illegible] ատեն հիմնապէս նոր պայմաններու [illegible] մինչեւ այդ անծանօթ սաստկութեամբ [illegible] մէջ: Հայրերը կը զայրանային, [illegible] գրգռուէին, բայց ի վերջոյ տեղի [illegible] տային: Այս պայքարին մէջ, զաւակները կը գերազանցէին շատ յաճախ [illegible] եւ անոնց հետ սովետները: Նոր վարչակարգի ամէնէն յստակ յաղթանակներէն մէկն եղաւ այն որ գիտցաւ սկիզբէն իսկ իրեն քաշել երիտասարդութիւնը:

Այս երիտասարդութիւնը ոչ [illegible] ոչ դաստիարակութիւն [illegible] պատերազմի եւ յեղափոխութեան [illegible] ռովայոյղ տարիներուն: [illegible] եթէ ոչ կոշտ, յանձնապաստան [illegible] նախատաշ: Իր զարգացումը եղաւ [illegible] միայն մէկ ուղղութեամբ: Բայց [illegible] հաւատար ան, լաւատես էր, [illegible] եւ խիստ համակրելի: [illegible] ինքնախաբէութեան [illegible] թեան մէջ: Իրողութեանց [illegible] հերքումները դեռ չէին [illegible] իր հաւատքը եւ չէին [illegible] տահութիւնը իր պետերու [illegible] թեան եւ անկեղծութեան [illegible]

ՓԻԷՐ ՊԷՐԼԱՆ

(Շար.)

...յոյնեց թէ չատ բարձր դասակարգէ ...գրուած Գերմանուհի մը իրեն կը ...հարցնէր թէ «Հայերը ինչ են, Հրեայ ...ին կամ սեմական, եւն.»: Անշուշտ ...պատասխանեցի պէտք եղածը, բայց ...դժբախտաբար է դիւրամատչելի դարձ- ...լեզուին խաւերուն. չկայ պէտք եղած ...գրականութիւն. մանաւանդ ...միջնադարեան գրականութիւնը ...պիտի հետաքրքրէր մեզ, ո- ...նոյնիմաստ արտայայտու- ...կան գերման գրականութեան ...դարի մէջ, թէեւ հայկականները ...աւելի հին են եւ ոչ մէկ ...թիւն ունեցած ըլլան իրարու ...»:

Գ. Արտ. Աբեղեան, բացատրեց թէ ...հին ատեններէն, 1836էն ի վեր ...թարգմանութիւններ եւ գրական ...գերմաներէն եւ ֆրանսերէն, ...մանաւանդ ռուսերէն լեզուներով. ...է հետեւիլ եւ պրպտել: Դարձ- ...պատասխանելով քարոզիչ Քլինկի ...կան որոշ կէտերուն, ինչպէս ...հնրոսական պատմութեան ...մին, բացատրութիւններ տը- ...եւ Գ. Վ. Զաքարեանի հետ խօս- ...անհրաժեշտ նիւթը տրամա- ...թունի մասին:

...երեւ է դարձեալ որ նոր գերման ...ը, երբ մեզմով կը հետաքր- ...կ'ուզէ տեսնել եւ ճանչնալ մեր ...հնրոսական արժանիքները: Ու- ...կեցցէ՛ ցեղին ուժը, նուիրուինք ...վերամշակումին:

Թղթակից

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

...Փարիզի հարաւային շրջանի մէջ ...թիւն ունի միութիւն մը՝ «Յառաջդիմասիրաց»: Պանթէօ — Բաշանի ...Պուր — Լա — Ռէնի հայութիւնը ...ւորուած է այդ միութեան շուրջ: Միութիւնը կը պահէ ակումբ — սրահ մը, կը կազմակերպէ դասախօսութիւններ եւ հիմնած է վարժարան մը, հինգշաբթի օրերը, ուր կը դասաւանդէ հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն՝ Նշան Պէշիկթաշլեան: Աշակերտները աւելի քան հարիւր հոգի, մանչ եւ աղջիկ, հինգ տարեկանէն մինչեւ տասնըվեց տարեկան: Աշակերտներուն մեծ մասը արդէն իսկ կը ...են, կը կարդան մայրենի լեզուով: ...ոգեւորութեամբ կը սորվին ու կը պատմեն «Հայոց պատմութիւն»ը: Անոնց բերանը դրուած են բազմաթիւ ազգային ու գեղջկական երգեր:

Ահաւասիկ իրապէս մխիթարական ...վայրկեան մը, որուն կեանք են տուած Պանթէօ — Բաշանի տիպար Յառաջդիմականները:

Տեսնելու եւ հիանալու արժանի է անոնց մեղուաջան ու ներդաշնակ աշխատանքը: Անոնց կատարած գործը օրհնութիւն մըն է:

Այլասերման սա ողբերգական օրերուն «Յառաջդիմասիրաց»ը կը կատարէ աւագ պարտականութիւն մը, փրկելով բազմաթիւ սեւաչուի Հայ...ակներ եւ Հայկուհիներ:

Միութիւնը, ինչպէս կը տեսնուի «Յառաջ»ի չորրորդ էջէն, կազմակերպած է դպրոցական հանդէս — պարահանդէս մը, ի նպաստ վարժարանին:

Այդ երեկոյթին մէջ հայկական երգերու կողքին, պիտի ըլլան աշակերտութեան կողմէ մենախօսութիւններ, արտասանութիւններ, եւ տրամախօսութիւններ, բոլորն ալ գրեթէ նոր գրուած գրագէտ Նշան Պէշիկթաշլեանի կողմէ: Ահաւասիկ փորձ մը մանկական գրականութիւնը «թարմացնելու», ինչպէս կ'առաջարկէր «Յառաջ»:

Ուրեմն ամէն կերպով եւ լիովին արժանի է որ քաջալերուի Յառաջդիմականներու այս հանդէսը:

Ստորեւ նմոյշ մը՝ Ն. Պէշիկթաշլեանի մանկական ոտանաւորներէն.—

ՆՈՒՊԱՐ ՍՐԱՊ

ՀԱՅ ՄԱՆՉ

Թուփ եմ, կանանչ եմ, հասակով կարճ եմ,
Սակայն կատարեալ ես Հայու մանչ եմ:
Գեղջուկ, ազգային երգեր կը կանչեմ,
Ահա կատարեալ ես Հայու մանչ եմ:
Ուրախութիւնով ես դպրոց կ'երթամ,
Ոչ միայն կ'երգեմ, այլեւ կը կարդամ,
Իմ լեզուիս համար ես հոգիս կու տամ,
Հայ գիրին ճամբէն ես լոյսին կ'երթամ:
Կ'երգեմ, կը կարդամ, գիտեմ նաեւ գոց
Դաս մը սրբազան. «Պատմութիւն Հայոց»,
Անոր մէջ որքան հուր կայ, ցնծանք բոց,
Որ կ'ուզեմ ըլլալ քաջերէն Հայոց:
Լաւ անուն ունիմ դասի մէջ ամէն.
Կը սիրեմ ազնիւ Թորգոմայ զարմէն,
Ճամբայ եմ ելած ես այբ բեն գիմէն,
Կ'երթամ հայութեան իբրեւ նոր Արմէն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՌՏՕ, 11 Նոյ. (Յառաջ).— Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, «Մուրատ» խումբը կազմակերպած էր ընկերահամակրական հաւաքոյթ — խնջոյք մը կիրակի (5 նոյեմբեր) կէսօրէ վերջ, ընկ. Ա. Քէնտիրեանի տունը: Սենեակի մէկ կողմը յատկացուած էր եռագոյն դրօշին, որուն ծալքերուն տակ զետեղուած էին Հ. Յ. Դ. հիմնադիր երրորդութիւնը եւ զինանշանը, բոլորտիքը հերոսներու խմբանկարներ: Միաձայն երգուեցաւ «Մշակ բանուոր»ը: Օրուան ատենապետ ընտրուեցաւ ընկ. Հ. Թաշճեան որ պարզեց Դաշնակցութեան դերը եւ յեղափոխական մեծագործութիւնները: Ներկաները մէկ վայրկեան ոտքի կեցան, յարգելու համար անթիւ նահատակներու յիշատակը:

Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ խօսեցաւ ընկ. Ա. Քէնտիրեան, յիշեց գործուած խժդժութիւնները, մինչեւ 90ական թուականները: Այլեւս անհանդուրժելի էր լռութիւնը, ահա այդ դաժան օրերուն էր որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ծնունդ առաւ ու ծաւալեցաւ: Յայտնեց թէ կարելի չէ գրի առնել մեր նորագոյն պատմութիւնը, առանց Դաշնակցութեան: Դրուագներ յիշեց Դաշնակցութեան անցեալէն, ու եզրակացուց.— «Մասնաւորապէս երիտասարդ սերունդը սրբազան պարտականութիւն ունի դէպի հայրենի աւանդութիւնները: Հին առիւծը չուզեր մոռնալ ու բաշերը բարձրացնել մեր ներքին կեանքին մէջ, վերապահելով դարերու ոսոխին, որպէսզի ստեղծուի Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը»: Ընկերոջ սեղանակը կը թնդար հայրենասիրական եւ յեղափոխական երգերով: Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին ընկերներ Մ. Մուրատեան՝ «Հերոսին Արցունքը», Գէորգ Սարգիսեան՝ «Վաթան, Վաթան»ը, Մ. Նաթրեան՝ «Հայու դրօշ», Հ. Թաշճեան՝ «Սեւ Մոռացութեան»ը: Ընկ. սեղանապետը բոլորն ալ կարգով հրաւիրեց արտայայտուելու արտասանութիւններով, երգերով եւ պատշաճ խօսքերով: Երկու երիտասարդ ընկերներ աւելցան մեր շարքերուն վրայ: Այս առթիւ բացառիկ նուէրներ եղան, կոկիկ գումար մը գոյացաւ: «Մուրատ» խումբին ալ նիւթական եւ բարոյական հասոյթը արդիւնաւոր եղաւ: Ժամը 10ին դժուարաւ բաժնուեցանք ստեղծուած հայրենասիրական տաք մթնոլորտէն:

Թղթակից

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ո. Մ.ԻՆ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Խանդաղատանքի օր մը եղաւ Լիոնի գաղութին համար նոյեմբեր 11ը, Զինադադարի օրը, շնորհիւ Զափահաս Որբերու Միութեան մասնաճիւղի ջանքերուն:

Նախապէս գրած էի թէ Զ. Ո. Մ.ի դիմումին վրայ, գաղութն ալ պիտի մասնակցէր այդ օրուան կազմակերպուած թափօրին, որ պիտի երթար խոնարհելու անծանօթ զինուորի շիրիմին առջեւ:

Որոշեալ ժամուն ժամադրավայրն ենք բոլորս ալ: Ամէն կողմէ կուգան խումբ խումբ, հաւաքուելով յաւէտ պաշտելի եռագոյնին շուրջ, զոր կրելու պատիւը վերապահուած էր նախկին պատերազմիկ եւ քանիցս վիրաւորուած Պ. Քըրըքճեանին: Նորընծայի մը ձեռքը գեղեցիկ ծաղկեպսակ մըկար Ֆրանսացի զինուորի յիշատակին, իսկ մէջտեղը զոյգ եռագոյններէ փաթթուած փունջ մը կայ:

Կը հասնինք Փլաս Մօռան ուր կ'ընդունուինք Վարիչ Յանձնախումբին կողմէ: Տօքթ. Պիտօն շնորհակալութիւն կը յայտնէ դարձեալ: Եօթանսունըվեց միութիւններու եւ ընկերակցութիւններու եւ եօթը օտար ազգերու կողքին, զինուորական կարգապահութեամբ կը յառաջանանք դէպի Թէթ տ'Օռի դամբարանը: Պողոտաներու երկայնքին աննախընթաց բազմութիւն մը լուռ երկիւղածութեամբ կը դիտէ հսկայ թափօրը:

Փարք տը լա Թէթ տ'Օռի արուեստական լճին մէջ փոքրիկ հողի մը վրայ կանգնած է կրանիթէ տիտանեան դամբարան մը: Միայն պաշտօնական անձնաւորութիւններն ու փոքրաթիւ պատուիրակութիւնները կրնան ներկայ ըլլալ արարողութեանց: Զ. Ո. Միութեան կողմէ կը ներկայացուի չորս հոգի: Հոն են նահանգապետը, Լիոնի զինուորական կառավարիչ Զօր. Տօս, (քաղաքապետ Պ. Էրիօն տկար ըլլալով ղրկած էր իր ներկայացուցիչը), օտար հիւպատոսներ, զինուորական եւ քաղաքական բարձր անձնաւորութիւններ: Ներկայ է նաեւ տասնապետ Սէլլիէ որ 1918ին Զինադադարի առաջին փողը հնչեցուցած է: Պատուոյ սանդուղներուն վրայ կը շարուին դրօշակիրները որոնց մէջէն կը յառաջանանք դէպի պատուոյ հրապարակը՝ դամբարանին դէմ յանդիման: Լուսանկարիչները եւ շարժանկարիչները գործի վրայ են:

Գերեզմանային լռութեան մէջէն տասնապետ Սէլլիէ կը հնչեցնէ իր փողը ու յարգանքի մէկ վայրկեան լռութենէն վերջ, զինուորական նուագախումբը կը սկսի նուագել «Լա Մարսէյէզ»ը, Զօր. Տօս, նահանգապետն ու Տօքթ. Պիտօն կը խօսին կարգաւ վերյիշելով արհաւիրքի տարիները: Հիացումի եւ շնորհակալութեան խօսքեր կ'ուղղեն Ֆրանսայի եւ իր դաշնակից զինուորներուն, որոնք անձնուիրաբար իրենց կեանքը զոհեցին իրենց հայրենիքին համար եւ որոնց յիշատակը պիտի մնայ յաւէտ անթառամ բոլոր վերապրողներու սրտին մէջ:

Արարողութիւնը աւարտած է: Վերադարձի ճամբուն վրայ հարիւրաւոր Հայեր ակնածանքով կը դիտեն եռագոյնը եւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն Զ. Ո. Միութեան որ անգամ մը եւս եկաւ ապացուցանել թէ հայրենիքի գաղափարը իր սրբագնագոյն նպատակն է:

Նոյն իրիկունը համակրական երեկոյթ մը սարքուած էր: Մտերմական մթնոլորտին մէջ մաղթանքները չատ էին, մասնաւորապէս յաղթանակի օրը տօնելու մայր հայրենիքին մէջ: Կա՞յ ուրիշ աւելի թանկագին բաղձանք մը հայրենաբաղձ Հայու սրտին մէջ: Ու ընդվզումի վայրկեաններ կ'ունենայ ան, երբ իր ծոցէն սնած ապիկարներ, իր սրբութիւնները անարգելու փորձեր կ'ընեն:

Որբերը ուրախ են եւ արդարօրէն: Հայրենաշունչ երգեր կը պոռթկան ամէնուն սրտէն, Պ. Քըրըքճեան իր ճազով, ընկեր — ընկերուհիներ իրենց մեներգներով ու սրախօսութիւններով աւելի կ'ելեկտրականացնէին մթնոլորտը: Խորովուած նապաստակ մը աճուրդի դրուեցաւ որմէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Բախտաւորն էր «Յառաջ»ը որուն անունով կը մասնակցէր տեղւոյս գործակալ Խ. Կէնճեան:

Հազիւ կրցանք իրարմէ բաժնուիլ առաւօտեան ժամը 5ին, մաղթելով որ Զ. Ո. Մ.ը ուրիշ առիթներ ալ տայ հայութեան, հրապարակաւ յայտնելու համար իր երախտագիտութիւնը Ֆրանսացի ժողովուրդին ասպնջականութեան համար:

Ա. ԱՐԱՑ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Արեւու խաւարման նախընթաց օրը, զնդապետ մը հետեւեալ հրամանը տուաւ.

— Վաղը առտու արեւու խաւարում մը տեղի պիտի ունենայ: Զինուորները պիտի հաւաքուին զինարանին հրապարակը: Ես պիտի գամ բացատրելու խաւարումը: Եթէ երկինք ամպամած ըլլայ, ըստ սովորութեան՝ զինուորները պիտի հաւաքուին ճաշարանին մէջ:

Տասնապետները հետեւեալ ձեւով հաղորդեցին այդ հրամանը.

— «Պ. զնդապետին հրամանով արեւու խաւարում մը տեղի պիտի ունենայ վաղը առտու: Գունդը պիտի հաւաքուի զինարանի հրապարակը, ուր՝ Պ. զնդապետը անձամբ պիտի ղեկավարէ խաւարումը: Եթէ երկինք ամպամած ըլլայ՝ խաւարումը տեղի պիտի ունենայ ճաշարանին մէջ»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՅՆ ՑԱՒԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Պէյրութի «Ազդակ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (8 նոյ.).

— «Բազմաթիւ պարտաճանաչ եւ գիտակից ընթերցողներու կողքին, որոնք անվերապահ օժանդակութիւն եւ գուրգուրանք ցոյց կու տան հայ գրին ու թերթին հանդէպ, կան ընթերցողներ, որոնք ոչ միայն չեն կատարեր նիւթական տարրական պարտականութիւն մը հայ մամուլին հանդէպ, այլեւ կ'ուզեն արգելք հանդիսանալ անոր յառաջդիմութեան եւ զարգացումին: Բաժանորդներ եւ ընթերցողներ կան, որոնք չափազանց բծախնդրութիւն ցոյց կու տան թերթի կանոնաւոր առաքման եւ կը վշտանան երբ օր մը անկանոն ստանան թերթը, սակայն չեն ցոյց տար միեւնոյն բծախնդրութիւնը վճարման համար: Ամիսներ եւ նոյնիսկ երբեմն տարի մը կը ստանան թերթ, առանց մտածելու թէ՝ այդ թերթերը, թուղթէն մինչեւ մելանն ու առաքումը նիւթական ահագին զոհողութիւններ կը պահանջեն, որոնք վճարուած են կանխիկ հրատարակիչին կողմէ ի գին մեծ դժուարութիւններու: Ուրիշներ, որոնք կը պատկանին անկասկած անպարտաճանաչ բաժանորդներու կարգին, ամիսներ կը կարդան թերթը հետաքրքրութեամբ բայց կ'առաջարկեն դադրեցնել առաքումը, երբ օր մը ընկալագիր ղրկուի իրենց՝ զանձելու համար իրենց հաշիւը:

Ներկայ տագնապէն ամէնէն աւելի ազդուողը գուցէ թերթերն են, շնորհիւ անպարտաճանաչ եւ անպարկեշտ ընթերցողներու, որոնք, ամիսներ կը կարդան առանց վճարելու: Եւ միթէ այդ մարդիկ չե՞ն գիտեր որ ոչ մէկ հայ թերթ կրնայ ինքնապահ դառնալ, որքան ատեն տեւէ մեր ժողովուրդի ներկայ գիտակցութիւնը: Պիտի ամչնան անոնք երբ զգացում եւ խիղճ ունին, երբ հայ թերթերու սպառումներու թիւը իմանան: Շատ մեծ զոհողութիւններ կ'ընեն եւ հազար անգամ աւելի ազգային պարտականութիւն մը կը կատարեն հայ թերթերու հրատարակիչները, կարենալով շարունակել իրենց հրատարակութիւնները ներկայ պայմաններու տակ եւ իրենց ներկայ բաժնեգիններով: Տեսակ մը խաչելութիւն, չարչարանք է հայ թերթի հրատարակիչին ու խմբագրին կեանքը: Եւ հակառակ այդ ծանրածանր ու ճնշիչ բեռան, բաժանորդներ կան որոնք անխղճութիւնը կ'ունենան չվճարելու իրենց կարդացած թերթին դրամը, ուրիշներ՝ կորսնցուցած պարկեշտութիւն եւ զգացում, բարեմիտները կը դրդեն թերթ չկարդալու կամ չվճարելու. իսկ կան ընթերցողներ ալ որոնք ամէն օր կանոնաւորաբար կը կարդան թերթը, առանց բաժանորդ ըլլալու կամ հատով գնելու:

Ըսէ՛ք, այս ի՞նչ խիղճ է եւ ի՞նչ վերաբերում: Կ'ուզեն որ դատ ու դատաստանո՞վ վճարեն իրենց պարտքերը: Այդ չենք ըներ: Եթէ արժանապատուութիւն եւ զգացում ունին, բաւական է հանրային դատաստանը, սեւ ցանկը, որուն մէջ պէտք է արձանագրուին անունները բոլոր անպարտաճանաչ եւ անբարեխիղճ ընթերցողներու:

Ուրախալի է սակայն որ, այս փոքրաթիւ անպարտաճանաչ եւ անպարկեշտ ընթերցողներու կարգին, ստուար մեծամասնութիւնը թերթ կարդացողներու, բարեխիղճ եւ պարտաճանաչ ազգայիններ են, որոնց գուրգուրանքին ու նախանձախնդրութեան շնորհիւ ալ կը պահեն իրենց գոյութիւնը մեր թերթերը»:

ՎԵՐՍՏԻՆ ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ...

Բաժանորդ՝ կը նշանակէ կանխիկ: Բայց հայկական մամուլը, յարմարելով իր միջավայրի պայմաններուն, համակերպած է շատ մը փաշփշուքներու:

Միայն թէ, սահման չունի՞ պայմանաժամը:

Երէ մենք նկատի կ'առնենք յարգելի պատճառներ— յաճախ կամքէ անկախ — ինչո՞ւ բաժանորդներն ալ չպիտի խորհին, մեր պայմաններու մասին:

«Այսօր – վաղը» ըսելով ամիսներ, նոյն իսկ տարիներ կ'անցընեն շատեր, առանց մտածելու թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կը հրատարակուի հայերէն օրաթերթ մը, մանաւանդ այս պողոտաներուն վրայ:

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ, մարդիկ դրամ կը գտնեն հոգալու համար բոլոր առօրեայ պահանջները, բայց կ'անէրկին, երբ կարգը կուգայ հայ թերթին:

Ճակատագրուա՞ծ է որ ամէն տագնապի առաջին զոհը դառնայ հայկական գիրն ու գրիչը:

Ի՞նչ լեզու խօսինք, ի՞նչ եղանակ հնչեցնենք, որպէսզի անպարտաճանաչները կամ անհոգները հասկնան թէ՝ մենք չունինք մեկենասներ, յայտնի կամ գաղտնի վարկեր կամ տողը 10 – 15 փրանքէն վճարուած ազդեր, որպէսզի կարենանք անվերջ սպասել բաժանորդներու եւ գործակալներու բարեհաճութեան:

Ո՞ր միջոցը փորձենք, սիրելի հայրենակիցներ, ընկեր թէ քաղաքացի:

Անուննե՞ր հրատարակենք: Օրինական միջոցներո՞ւ դիմենք ...

Եւրոպական թերթերը անսպառ եկամուտներ ունենալով հանդերձ, հազար ու մէկ միջոցներու կը դիմեն, հարիւր հազարաւոր գումարներ հաւաքելու համար:

Իսկ մենք,— պարզապէս պարտքերու վճարումն է որ կը պահանջենք, ինչպէս ուրիշ հայերէն թերթեր:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻ, Բ. տարի Թիւ 1: (Կիներու յատուկ միակ թերթը՝ արտասահմանի մէջ): Խմբագիր՝ Տիկին Սիրան Սեզա: Տարեկան բաժնեգին 50 Փրանք: Հասցէ.— B. P. Թիւ 722, BEYROUTH (Liban):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

— Նպատակիս հասայ արդէն. ու...ցի որ այս աղջիկը մաքրէի այն ...թոյնէն որով սողունը վարակած էր ...զայն, այդպէս ալ եղաւ: Հիմա կրնաս երջանիկ ապրիլ անոր հետ:

Ու խնդրեցի ծերունիէն որ միասին ...անի իմ ամբողջ հարստութիւնս, ...բայց ան պատասխանեց.

— Ես այն ձուկն եմ զոր դուն անգամ մը հանեցիր ջուրէն եւ մեղքնալով դարձեալ ջուրը նետեցիր, ու ես նորէն ապրեցայ, քու կեանքդ եւ իշխանուհիին կեանքը կը փոխարինեն իմս: Երբ դուն զիս ջուրը նետեցիր, աղօթեցի Ալլահին որպէսզի մարդու կերպարան շնորհէ ինծի ու ես գոհացնեմ քու բաղձանքներդ:

Ծերունին խօսեցաւ այսպէս ու դարձեալ նետուեցաւ ջուրը եւ եղաւ ձուկ:

Վերջապէս իշխանուհին ու ես յու...ղուեցանք ճամբայ ելանք դէպի հայրենիքս, ուր հայրս ուրախութեամբ ընդունեց մեզ: Երբ, տարիներ ետք, ան մեռաւ, ես թագաւոր եղայ: Սակայն երբ կինս ալ մահացաւ, գահս տուի տղուս զոր կինս պարգեւած էր ինծի ու վշտահար, սկսայ թափառիլ: Ճամբան հանդիպեցայ այս երկու տէրվիշներուն որոնց ընկերացայ:

Հիմա գիտէք թէ ինչու համար կ'երգեմ.—

Բարի արարք կը թողուի ջուրերուն
ծոցը Տիգրիսին,
Վարձք Ալլահ քեզ կը պարգեւէ արեւուն տակն անապատին:

Էչրէֆ շատ գոհ մնաց այս պատմութենէն ու դառնալով տէրվիշներուն ըսաւ.

Ո՛վ տէրվիշներ, լաւ են ձեր պատմութիւնները, բայց ես ալ ունիմ պատմութիւն մը»:

Տէրվիշները խնդրեցին որ պատմէր ու Էչրէֆ սկսաւ այսպէս.—

ԷՇՐԷՖ ԽԱՆԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Իմ հայրս թագաւորն էր այս երկրին: Երբ եօթը տարեկան եղայ, ան մտածեց կրթութեանս մասին ու վարժապետ մը նշանակեց ինծի համար: Մինչեւ տասներկու տարեկան հասակս ամէն օր կը գրէի ու կը կարդայի. այնպէս որ ծանօթացայ չատ մը գիտութիւններու: Զափ չունէր գեղեցկութիւնս. ու որոշեցի վարժութիւն ձեռք բերել դաշտային խաղերու, ձիավարութեան, եւ աղեղնական արուեստին մէջ: Վեց տարի նուիրուեցայ այդ նպատակին եւ այն աստիճան զարգացուցի քաջութիւնս եւ ուժս որ, մարդ չէր կրնար բանալ իմ բռունցքս կամ ծռել աղեղս. եւ հայրս շատ գոհ մնաց ուժէս եւ առնականութենէս:

Գիշեր մը երբ քնացած էի, երազիս մէջ տեսայ որ նստեր էի սպիտակ ձիու մը վրայ ու կը բարձրանայի դէպի արեգակը: Ու հասայ բարձրադիր պարտէզ մը՝ հրաշալիօրէն կանանչ ու գեղեցիկ: Առանց ձիուս քամակէն վար իջնելու, մտայ պարտէզէն ներս ու տեսայ սպիտակ մարմարինէ պալատ մը՝ այնքան վարպետօրէն կառուցուած որ, կարելի չէր տեսնել քարերը իրարմէ բաժնող տարածութիւնը: Ձիուս հետ մտայ պալատը: Սրահին մէկ կողմը կար քանդակուած մարմարէ գահ մը՝ վրան կակուղ բարձեր դրուած. բարձերուն վրայ փռուած էր աննկարագրելի գեղեցկութեամբ աղջիկ մը:

Ու երբ տեսայ այդ աղջիկը երազիս մէջ, քիչ մնաց որ ուրախութենէս ճչայի: Ոչ միայն մէկ սրտով, այլ հարիւր սրտով սիրահարեցայ անոր արեգակնափայլ գեղեցկութեան: Ուզեցի վար իջնել ձիուս քամակէն եւ մօտենալ անոր բայց չկրցայ: Յետոյ ան իր նայուածքը ձգեց վրաս ու ըսաւ.

— Ո՛վ իշխան, իսկապէս հիանալի է որ կը յիշես զիս:

Ու ես պատասխանեցի.

— Կ'ուզեմ գալ ու յարգանքներս մատուցանել քեզի, բայց չեմ կրնար:

Աղջիկը ըսաւ.

— Երբ բարձիդ վրայ հանգիստ քնացած ես, ի՞նչպէս կրնաս ինծի գալ:

Եւ այդ աղջիկը դիտելու երջանկութիւնս արթնցուց զիս. ու չկրցայ մոռնալ անոր դէմքը: Սքանչացայ այդ հրապուրիչ տեսիլքին առջեւ ու մտածեցի թէ ինչ կրնայի ընել:

Յետոյ ուրիշ գիշեր մը դարձեալ երազիս մէջ եկաւ ան եւ ըսաւ ինծի.

— Ո՛վ Էչրէֆ խան, մոռցա՞ր զիս: Քու հարսդ չեմ կրնար ըլլալ ես, մինչեւ որ չաղատես զիս այս ծանր կապանքներէն: Ոտքի ելիր ու եկուր ինծի: Մի մտածեր հեռաւորութեան կամ ճամբու վտանգներուն ինչպէս նաեւ տաքին ու ցուրտին մասին. ըսպասումի եւ յոյսի նայուածքս կը տարածեմ ես ճամբուդ վրայ եւ քու սիրոյդ համար է որ կը հանդուրժեմ այս կապանքներուն:

Նորէն արթնցայ քունէս. աղջկան սէրը խելագարութեան պիտի տանէր զիս. չկրցայ համբերել: Անմիջապէս, գիշերուան կէսին, պատրաստուեցայ, նետուեցայ ձիուս վրայ եւ առանց յուր տալու հօրս կամ ծառաներուս, հեռացայ պալատէն ու ճամբայ ինկայ դէպի արեւելք: Հոգս չէր թէ ճամբայ կար թէ չկար. գիշեր – ցերեկ երիվարիս վրայ նստած սուրացի: Միայն յաջորդ առտուն, աղօթքի ժամուն էր որ վար իջայ ձիէս որ սկսաւ արածիլ խոտերուն վրայ: Յետոյ նորէն նետուեցայ անոր կռնակը եւ շարունակեցի ճամբան:

Եւ քանի օր, գիշեր ցերեկ, ճամբայ գացի այսպէս, առանց գիտնալու թէ ո՛ւր կ'երթայի: Վերջապէս հասայ լեռներուն ստորոտը. չափ չունէր անոնց բարձրութիւնը: Շարունակեցի ճամբաս ու տեսայ անթիւ, անհամար հրաշալիքներ: Օր մը երիվարս անչնչացաւ լերան կողքին ու ես ըստիպուեցայ երթալ հետիոտն: Զգեստս փաթթեցի մէջքիս ու քալեցի: Երկու երեք օր ետքը վայրի այծ մը որսացի, խորովեցի անոր միսը, կերայ եւ դարձեալ շարունակեցի ճամբաս, ուր շատ մը հրաշալիքներ կային:

Վերջապէս, երկար ժամանակ ճամբորդելէ ետքը, հասայ քաղաք մը որուն աշտարակներն ու պարիսպները չափազանց բարձր էին ու իր բնակիչները հսկայ ու սարսափելի: Անոնք ձերբակալեցին զիս ու սկսան խօսիլ հետս. բայց ոչ ես հասկցայ իրենց լեզուն, ո՛չ ալ անոնք իմս: Յետոյ անոնք զիս տարին շէնք մը որ դպրոցի կը նմանէր, բայց անոր չորս կողմը եւ մէջտեղը ես տեսայ բազմոցներ: Մէկ կողմը կախուած էր հոյակապ ոսկեհիւս վարագոյր մը, այնպէս չքեղօրէն ձեռագործուած որ անկարելի էր տեսնել կերպասը: Ու այդ շէնքին մէջ գտնուողները հագած էին ականակուռ հանդերձներ: Զիս տարին ոսկեհիւս վարագոյրին առջեւ որուն ետեւէն լսեցի շնչող էակի մը շչուկը. ու կարծեցի թէ մատաղ ցուլ մը կար այնտեղ:

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

ցին: «Խորապէս զարմացայ, ըսաւ, տեսնելով Մ. Քէմալի ղեկավարութեամբ կատարուած յառաջդիմութիւնները: Ինչ որ տեղի ունեցած է մասնաւորապէս Էնկիւրիի մէջ, հրաշքի տպաւորութիւն կ'ընէ: Քանի մը հազարնոց գիւղաքաղաքի մը տեղ, այժմ կը բարձրանայ մայրաքաղաք մը՝ 80,000 բնակիչով: (ԽՄԲ.— Երեւանն ալ այդպէս է): Ամբողջ Թաղեր կը բուսնին գետնէն, սքանչելի շէնքերով: Ֆրանսան, իր համակրանքը յայտնելու համար երիտասարդ Հանրապետութեան, դեսպանատուն մը պիտի շինէ Էնկիւրիի մէջ»:

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մշոյ» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Վռամեան» խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.50ին Ակումբին մէջ:

ՇԱԻՎԼԻ «Արղութեան» խումբի ժողովը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Արփիար Մարտիրոսեանի բնակարանին մէջ:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Պատանեկան Միութեան Գրադարանին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Միութեան Գրադարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ «Գեբին» խումբը դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ իր քոյր խումբը «Կրիշք» վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Դուրեան Գրադարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարան – Ընթերցարանի մէջ: Կը խօսի ընկ. Ա. Իսահակեան:

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ Համազասպ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան:

ՓՕՆԹԷԻ «Մուրատ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան:

ԷՔՍԻ «Քեռի» խումբի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը 21 նոյեմբեր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան:

ՍՊԱՌԵԼՈՒ ՄՕՏ Է՝ ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆԸ

Մեծ հատոր մը որ կը պարունակէ ՓԱՐԱՒՈՆ ՍԷՄ ԱՆՏՈՆԸ, ԻՇԽԱՆ ԱՐՇԱԿՈՒՆԻՆ, ԱՐՋՈՒՆԻ ՍՐԲԱԶԱՆԸ եւ բազմաթիւ ՄԵՐՕՐԵԱՅ ԾԻԾԱՂՆԵՐ

Համակ Ծիծաղ, Սրամտութիւն, Խնդուք, Ժպիտ

Արտասահմանեան ամբողջ հայ կեանքը եւ դէմքերը պատկերացուած են այս հատորին մէջ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐ՝ 15 Ֆր., ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ՝ 20 Ֆր.

Դիմել՝ 17, RUE DAMESME :-: PARIS (13e)

«Երկար եւ առողջ ապրելու միակ պայմանը ծիծաղիլն է»:

ՏՈՔԹ. ԼՈՄՊՐՕԶՕ

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ

Դրամ կը ճարէ խանութի գրաւի վրայ (Nantissement), տան գրաւի վրայ (Hypothèque de 1er et 2me rang) առեւտրական մուրհակներ զեղչել տալով եւյն., խիստ նպաստաւոր պայմաններով:

Կը ստանձնէ ամէն կարգի դատական գործեր, առեւտրական, քաղաքային, պատժական եւ մանաւանդ արկածի վերաբերեալ:

Կը կատարէ պաշտօնական թուղթերու թարգմանութիւն եւ վաւերացում, կը խմբագրէ ամէն կարգի նամակ եւ խնդրագիր:

Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է:

Կ'ընդունի առաւօտները ժամը 10էն 12, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 3էն 7 եւ ժամադրութեամբ:

Առժամեայ հասցէ՝

179, Rue de Vaugirard - Paris (15)

Ձախ թեւի վրայ առաջին սանդուխ, երկրորդ յարկ, ձախ:

Métro եւ Nord - Sud - Pasteur

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ եւ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆԻ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Նախագահութեամբ՝ ՄԱՅՐ ԴԻՒԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ

150, Route d'Orléans, BAGNEUX

Տոմսակները կը ծախուին Նպարավաճառ Հաքիմեանի խանութը՝ 23, Rue Rogèr, Bagneux.

Վարժարանին երկսեռ աշակերտութեան կողմէ տրամախօսութիւններ, արտասանութիւններ, խմբերգներ ու մեներգներ՝ գրագէտ՝ Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ղեկավարութիւնով:

Օրքէսթր – ժազ՝ FRANCO – ARMÉNIEN ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ:

Կը մասնակցի նաեւ սիրայօժար թառիստ ՌՈՒԲԷՆ

Ձրի պիւֆէ՝ դիւրամատչելի գիներով — Մուտք 5 ֆրանք

Երեկոյթ - ներկայացում

ՖՐ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին «ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲ»ԻՆ ՄԷՋ

1 Boulevard Carnot - Alfortville

կը ներկայացուի ՈՐԲՈՒՀԻՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

փոքրիկներու 1 ֆրանք: — Մուտք 3 եւ 5 ֆրանք:

Թատերապարահանդէս

23 PLACE DE LA FONTAINE - LIVRY - GARGAN — SALLE HOTEL DE FRANCE

Կազմակերպուած Սէվրանի Հայ Կրթական Միութեան կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ ԴՊՐՈՑԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Hôtel de Franceի շքեղ սրահներուն մէջ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Սէվրանի հայ երիտասարդներու կողմէ կը ներկայացուի «ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐ»Ը եւ «ԽԵՉՕՒ ԹՈՒՋԸ» (զաւեշտ)

Դպրոցական պզտիկներու կողմէ արտասանութիւններ

Ձրի պիւֆէ — ընտիր ճազ — Մուտք՝ 5 ֆրանք

Հաղորդակց. պայմաններ.— Gard du Nordէն 19.50, 20.28, 22.03, 23, իջնել Սէվրան:

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131, rue Paul Berruel (նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard: Տեղի կ'ունենայ զրոյց «Հայ գրականութեան զարգացման ուղիները» նիւթի մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

Կիրակի 19 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին,

ՌԻՒ ԲԱՌԱՏԻ, ՖՕՆՍԷՌ ԳԼԱՍԻՔ (ՍԱԼ ԲՌԱԴ)

Ազգային, կրօնական, շինական եւ գեղջուկ երգեր բազմաձայն երկսեռ խումբով: Տոմսերը կը ծախուին՝

28, rue Thubaneau (Ա. Տիրատուրեան), 4, rue Montgrand (Ֆօնսէռ Գլասիք) եւ Միութեան անդամներուն մօտ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Դեկտ. 16ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին CERCLE MILITAIREի շքեղ սրահներուն մէջ — 2 AVENUE PORTALIS

(Բացառիկ արտօնութեամբ Զօր. Կուռոյի)

Կազմակերպիչ յանձնախումբը ոչինչ չէ խնայած այս բարեսիրական եւ գեղարուեստական հանդէսին տալու բացառիկ փայլ մը:

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ, ՃՈԽ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՌԱՔԵԼ ԱՂԱ

(Տրամ փարիզահայ կեանքէ, հեղինակութիւն՝ ՍԷՅԵԱՆԻ)

26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ

Salle Adyar. 4 Square Rapp (Métro: Champs-de-Mars)

Մանրամասնութիւնները՝ շուտով:

«ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԴԵԿՏ. 16ԻՆ

Լիոնի «Հայ Մայրերու» Միութիւնը երեկոյթ մը սարքած է Դեկտ. 16ին համար: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Morcellement «Le Four» à Marseille

Նաճանգապետարանի 29 դեկտ. 1931 թուակիր արտօնութեամբ ԼԱ ՌՕԶԷն (La Rose) քիչ հեռու, թիւ 4 հանրակառք Շըմէն տէ զ'Օլիվի (Chemin des Olives) հանրակառքի ճիշդ գծին վրայ, Les Marlégauxի կայարանին (arrèt fixe) առջեւ,

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

400 քառակուսի մէթրնոց հողամասեր խիստ ձեռնտու գիներով: Դիմել՝ Հայերու համար միակ ներկայացուցիչ՝

Պ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԼԵԱՆԻ

Շաբթու մէջ ամէն օր Bar des Lions. Cours Belsunce. իսկ կիրակի օրերը տեղւոյն վրայ ժամը 9էն 18:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՈՅ ԱՌԹԻՒ

ԱՐԱՔՍ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆԸ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԵԾ ԶԵՂՉ ՄԸ ԿԱՏԱՐԱԾ Է ԻՐ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Միմիայն 45 ֆրանքի փոխարէն պիտի ունենաք 12 գեղարուեստական քարթ փոսթալ եւ մէկ ակրանտիսըման, որոնց իրական արժէքն է 125 ֆրանք:

Օգտուեցէ՛ք այս առիթէն դիմելով՝

Studio ARAX, 9 rue Papillon Paris.

Métro: Cadet — Tél. Prov. 49 - 34

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՐԻՒ ՏԷ ՊՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), բացած եմ – ՍԵՒԱՆ – Նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ գեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, եւ տեղւոյն վրայ կը յանձնենք:

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais):

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE — du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւյլն., եւյլն. Թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ Հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու

Անգործ՝ բայց աշխատասէր Հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով Thés des Deux Empires թէյերէն:

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոգեժ. 13 rue Pierre Curie. K. Bicètre. Métro: Porte d'Italie.

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ: Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի կէս օրէ վերջ Տիկին Գազանճեանի բնակարանին մէջ.

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն – Տուրուբերան Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Րիւ տը Պէլվիլի եւ Րիւ Բիւաի անկիւնի Պիւռօ տը Թապաքի սրճարանի վերնայարկը: Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ:

ԿՈՒԶՈՒԻ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ սորվելու փափաքող 14-16 տարեկան տղայ մը ներկայացուած իր ծնողքէն: Դիմել Mr. Saman. 16 rue Jouffroy Mary. Փարիզ (9).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — (36)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Ի՞նչ պատասխաներ է:

— Ըսեր է թէ չի համարձակիր:

— Ինչո՞ւ:

Ոստիկանը ուսերը թօթվեց եւ ժպտեցաւ:

— Ժամադրութիւն է տուեր գիշերուան տասնին, Էվեանի ճամբուն վրայ, գրեթէ անձնատուր ըլլալէ վերջ: Ուզածը ընելու արտօնութիւն տուի մարդուս, պայմանով որ ամէն բան պատմէ ինծի:

— Վստա՞հ ես իր վրայ:

— Բացարձակապէս: Անշուշտ բան չի գիտեր, բացի անկէ որ Տիկինը հսկողութեան տակ է: Բնաւ մի վախնաք: Ազնիւ երիտասարդ մըն է, ծընած օրէն կը ճանչնամ:

Էշընտէն կարդաց Զանտրայի նամակը: Մոլեգին նամակ մը որուն ամէն մէկ բառը կը վառէր տաք երկաթի պէս: Կը պատմէր թէ ինչպէս ժամերով կը պտտէր Լիճին շուրջը, աչքերը յառած Ֆրանսական ափը, այնքան մօտ, բայց այնքան յուսահատօրէն հեռու: Կը կրկնէր թէ չէր կրնար գալ եւ կը խնդրէր Ճիւլիային որ ալ փորձութեան չենթարկէ զինքը: Պատրաստ էր ամէն բան ընելու իրեն համար, բայց այս մէկը չէր համարձակեր, եւ սակայն եթէ պնդէր, ի՞նչպէս պիտի կրնար դիմադրել: Յետոյ կսկծալի ողբեր կը հիւսէր, մտածելով թէ այլեւս չպիտի տեսնէր զինքը: Զը՞պիտի կրնար փախչիլ: Կ'երդնուր որ ալ չպիտի բաժնուէր իրմէ եթէ զինքը դարձեալ թեւերուն մէջ սեղմելու երջանկութիւնը ունենար: Բայց սեթեւեթեալ ոճը չէր մեղմացներ այս նամակին ուժգնութիւնը, խենդի մը նամակն էր:

— Ե՞րբ պիտի իմանաք նաւավարին հետ տեսակցութեան արդիւնքը, հարցուց Էշընտէն:

— Նաւամատոյցին վրայ պիտի տեսնեմ զինքը գիշերուան ժամը 11ուկէս – 12ին:

Էշընտէն ժամացոյցը նայեցաւ:

— Ձեզի կ'ընկերանամ:

Բլուրն ի վար իջան: Քարափ հասնելով սառուցիկ հովին դէմ պաշտպանուեցան մաքսատան շէնքին ետեւը: Վերջապէս մարդ մը նշմարեցին եւ Ֆելիքս շուքին մէջէն դուրս ելաւ:

— Անթուա՞ն:

— Պարոն Ֆելի՞քս: Նամակ մը ունիմ ձեզի համար: Խոստացայ վաղը առաջին շոգենաւով Լոզան տանիլ:

Էշընտէն ակնարկ մը նետեց, բայց չհարցուց թէ ինչ անցած դարձած էր իր եւ Ճիւլիայի միջեւ: Առաւ նամակը եւ կարդաց իր ելեկտրական լամբին լոյսովը: Ճիւլիան կը գրէր դէչ գերմաներէնով մը.

— «Զըլլայ որ գաս որ եւ է պարագայի մէջ: Ականջ մի կախեր նամակներուս: Վտանգ կայ: Կը սիրեմ քեզ, սիրականս: Մի գար»:

Էշընտէն գրպանը խօթեց նամակը, յիսուն ֆրանքնոց մը տուաւ նաւավարին եւ գնաց պառկելու: Յաջորդ օրը երբ գնաց Ճիւլիա Լազարին տեսնելու, դուռը գոց գտաւ: Քանի մը անգամ զարկաւ, առանց պատասխան ստանալու: Վերջապէս կանչեց.

— Տիկին Լազարի, բացէք, կ'աղաչեմ, ձեզի ըսելիք ունիմ:

— Պառկած եմ: Հիւանդ եմ, եւ չեմ կրնար ընդունիլ ձեզ:

— Կը ցաւիմ, բայց բացէք անպատճառ: Եթէ հիւանդ էք, բժիշկը բերել կուտամ:

— Ոչ, հեռացէք: Ոչ ոք տեսնել կ'ուզեմ:

— Եթէ չբանաք, բռնի պիտի բանամ դուռը:

Պահ մը լռութիւն տիրեց: Վերջապէս բանալին դարձաւ կղպանքին մէջ: Էշընտէն ներս մտաւ: Ճիւլիա սենեկազգեստով եւ մազերը քակուած անկողնէն կ'ելլէր:

— Ուժերս սպառեցան: Ալ բան մը չեմ կրնար ընել: Գլուխս նայեցէք անգամ մը: Ամբողջ գիշերը հիւանդ էի:

— Երկար չպիտի զբաղեցնեմ ձեզ: Կ'ուզէ՞ք որ բժիշկը գայ:

— Ի՞նչ օգուտ:

Էշընտէն իրեն երկարեց այն նամակը զոր նաւավարին յանձնած էր:

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս:

Ճիւլիա սարսռաց եւ ոտքերուն դէմքը կափկանաչ կտրեցաւ:

— Խօսք տուիք որ չպիտի փորձէիք փախչիլ եւ բան չպիտի գրէիք առանց իմ արտօնութեանս:

— Եւ դուք ալ հաւատացիք թէ խօսքս պիտի բռնէի՞, գոչեց արհամարհանքէն դողացող ձայնով մը:

— Ոչ: Շիտակը ըսելու համար, միայն ձեզի հաճոյք պատճառելու մտքով չէ որ ձեզ փոխանակ բանտը դնելու, հանգստաւէտ պանդոկ մը դրինք: Բայց ձեզ կը նախազգուշացնեմ որ եթէ թոյլ կուտանք որ ձեր ուզածին պէս երթաք գաք, Թոնոնէն փախչելու ոչ մէկ հնարաւորութիւն ունիք, ինչպէս չպիտի ունենայիք բանտի խցիկի մը շղթաներուն տակ: Անմիտ բան է ժամանակ կորսնցնել նամակներ գրելով որոնք երբեք իրենց հասցէին չպիտի հասնին:

— Խո՛ղ, պոռաց երեսին:

— Հիմա, նստեցէք: Տուն պիտի տամ որ գրէք: Այս նամակը պիտի հասնի տեղը, կը վստահեցնեմ ձեզ:

— Ոչ մէկ գինով, բառ մը իսկ չպիտի գրեմ:

— Տեսնենք, եւ սակայն շատ լաւ գիտէիք թէ հոս գալով որոշ բաներ կար որ պիտի ընէիք:

— Չպիտի հնազանդիմ: Ալ կը բաւէ:

— Խորհուրդ կուտամ որ լաւ մտածէք:

— Մտածե՞լ: Մտածեր եմ արդէն:

Ըրէք ինչ որ կ'ուզէք, հոգս անգամ չէ:

— Շատ լաւ, հինգ վայրկեան կուտամ ձեր կարծիքը փոխելու համար:

Էշընտէն ժամացոյցը հանեց եւ անկողնին ծայրը նստաւ:

— Օհ, ինչպէս կը ձգձգեմ հոս: Ինչու համար բանտ չդրիք զիս: Ինչո՞ւ: Չեմ կրնար քայլ մը առնել առանց զգալու որ ետեւս լրտեսներ կան: Ինչ որ ընել կուտաք ինծի գարշելի բան է, գարշելի: Ի՞նչ գործած եմ ես: Կը հարցնեմ: Ի՞նչ ըրած եմ ես: Կին մը չե՞մ: Վատութիւն է այդ դերը խաղալ ինծի:

Ալ չէր խօսեր, կը կակղէր: Հինգ վայրկեանը լրացած ըլլալով Էշընտէն առանց բառ մը արտասանելու ոտքի ելաւ:

— Ահա այդպէս, կորսուեցէք, գրպանէ մը հանելով հայհոյանքներու տարափ մը ղացնելով:

(Շար.)

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

18 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2347 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԱԶԳԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ»

Այսօր, երկրորդ էջին մէջ, հրատարակած ենք թղթակցութիւն մը, այս խորագրին տակ:

Երիտասարդ մըն է նամակագիրը: Մէկը, որ չի պատկանիր որեւէ կուսակցութեան, բայց «Յառաջ»ի հիմնարկութենէն ի վեր կը հետեւի գաղութներու ներքին կազմակերպութեան համար մղուած պայքարին, եւ կ՚ուզէ անկարելին փորձել, որպէսզի ելք մը գտնուի:

Քանի մը տարի առաջ, կը ներկայացնէր տարբեր ծրագիր մը, որ նոյնց թուղթի վրայ, ինչպէս բազմաթիւ գեղեցիկ ծրագիրներ: Այս անգամ, անշուշտ ազդուելով Գերմանիոյ նոր խմորումներէն, գրի առած է ուրիշ ծրագիր մը:

Ինչպէս կ՚երեւայ այս առթիւ գրած անձնական նամակէն ալ, մեր թղթակիցը յուսահատեր է մինչեւ հիմա կատարուած փորձերէն, եւ կ՚առաջարկէ նորօրինակ միջոց մը:

Քանի մը տող ալ այդ նամակէն, ամբողջական գաղափար մը տալու համար իր մտահոգութեանց մասին.

— «Ծշդենք թէ յանցանքը մերն է, մեր երիտասարդութեան, որ չկրցաւ ղեկավարիչ մը ուժ մը կազմել եւ իր խօսքը արտասանել: Այս տեսակ շարժման մը սերմերը նետեցինք, բայց զարգացման կարելիութեանց մէջ անճրկեցանք: Պատասխանելով վերջերս «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած գրութեանց, ուզեցի գործնական քայլ մը առնել: Ընե՛նք, ընելու է ըսելով մինչեւ հիմա բան մը չեղաւ… Եթէ քանի մը մասնանիւղ կազմուի, այն ատեն Փարիզը կեդրոնը կը հիմնէ եւ հիմնական կէտերը կը մշակէ: Անունի խնդիրը երկրորդական կարեւորութիւն ունի. բայց երբեք «որբ» բառը պէտք չէ գործածել այլեւս, նաեւ «թեկոր»ը:

«… Վերջապէս մեր ժողովուրդը ներքին յեղափոխութեան մը պէտք ունի, շտկելու համար իր կախ շլինքը եւ պահելու համար ինքզինքը»:

×

Ինչպէս հրատարակուած տասնաբանեան ալ կը ցուցնէ, մեր թղթակիցը խորապէս ազդուած է հիթլէրական ցեղապաշտութենէն:

Նոր չէ այս տրամադրութիւնը:

Հիթլէրէն առաջ, Մուսոլինին էր որ վարակեց շատ մը միտքեր, գաղութէ գաղութ:

Օրինակ, Իտալիոյ եւ մասնաւորապէս Միլանի մեր երիտասարդները յայտնապէս ազդուած են սեւ շապիկաւորներու սկզբունքներէն: Մեր թղթակիցները յաճախ կը գանգատին թէ ի զուր կը վարկաբեկենք այդ շարժումը, խառնելով թշնամական, կեղծ ռամկավարական կամ ընկերվարական հրատարակութիւններէ:

Ամերիկայի մէջ սկսած շարժումն ալ, որ կը կոչուի «ցեղակրօնութիւն», եւ որուն փարած է ընկ. Գ. Նժդեհ, մօտաւորապէս նոյն ձգտումը կը մատնէ:

Այս բոլոր երեւոյթները կը բխին միեւնոյն մտահոգութենէն, — բարձրացնել եւ երիտասարդացնել ցեղը, ամէն բանէ վեր դասելով ազգը եւ հայրենիքը:

Մանրամասնութիւնները մէկդի դնելով, եթէ ուզենք մէկ բառի մէջ խտացնել այս ամէնը, կ՚ունենանք մէկ բանաձեւ, — Երիտասարդական շարժում:

Արդ, «Յառաջ»ը լայնօրէն քրքրեց այս խնդիրը, հրատարակեց բազմաթիւ տեսակէտներ, սպասելով նախաձեռնութեան մը, որ դժբախտաբար կ՚ուշանայ:

Պէրլինի թղթակցութեան գլխաւոր թերութիւնն այն է որ, գաղութներու կազմակերպութեան, իրաւասու մարմնի մը կազմութեան խնդիրը կը շփոթէ երիտասարդական շարժման հետ:

Մէկը եւ միւսը բոլորովին տարբեր բաներ են: Եթէ իրականանար գաղութներու կազմակերպութիւնը, երիտասարդական համատարած միութիւն մը պիտի դառնար անոր աջ թեւը, իրական բազկերակը:

Այսպէս, հրատարակուած տասնաբանեան կրնայ դառնալ մըշակելի նիւթ մը՝ երիտասարդական կազմակերպութեան համար:

Եւ, եթէ կարելի ըլլայ կորիզ մը կազմել նոյնիսկ այդ հիման վրայ, օգտուելով ուրիշ դաւանանքներէ (Հ. Մ. Ը. Մ., Զ. Ո. Մ. եւայլն), պէտք է դրական գործ համարել:

Բոլոր բանաձեւերէն եւ հանգանակներէն առաջ, հարկ է գտնել խարիսխը, այլ մանաւանդ ստանձնել նախաձեռնութիւնը:

Եթէ գործնական ելքի մը չյանգեցան մինչեւ հիմա եղած թեադրութիւնները, պատճառը այն է որ՝ երիտասարդութիւնը ինք նախընտրեց սպասողական դիրք բռնել, փոխանակ յառաջ նետուելու:

Սկիզբը ճամբուն կէսն է, ըսած են հինները:

Արդ, շատ ու շատ ուշ մնաց անկուսակցական երիտասարդութիւնը, մարը մատին զարնելու համար:

Ո՞ր օրուան կը սպասեն, կամ խնամակալութեա՞ն մը կը սպասեն, իրար գալու եւ ելքի մը յանգելու համար:

Քանի որ բոլորն ալ կ՚ընդունին թէ տարագիր բազմութիւններու աւելի քան երբեք պէտք ունին կազմակերպութեան եւ ինքնապաշտպանութեան, ինչո՞ւ չեն փութար ստանձնել իրենց ինկած պատասխանատուութիւնը:

Մենք նախապաշարումներ չունինք այս կամ այն բանաձեւի մասին, շատոնց յայտնած ըլլալով մեր տեսակէտը՝ հիմնական սկզբունքներու առթիւ:

Բայց, հարկ է խօսքէն գործի անցնիլ, վերջապէս:

Մէկ համեստ ձեռնարկ՝ տասը գեղեցիկ ծրագիր կ՚արժէ:

Եթէ տակաւին լուսաբանուիլ կ՚ուզեն, թերթ չի պակսիր: Եթէ ապրիլ կ՚ուզեն, իրենք է որ պիտի բանան ճամբան, կազմակերպուելով ու գործելով:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վաղը, Մարսէյլի մէջ

»»»·«««

Վաղը գիշեր, կիրակի, տօն է Մարսէյլի համար: Հայկական համերգ, նախաձեռնութեամբ Հայ Երաժշտական Միութեան:

Երկու աշխատակիցներ փութացած են ուշադրութեան յանձնել այս գեղեցիկ երեկոյթը, անհրաժեշտ ծանօթութիւններով: (Տես Բ. էջ):

Հրատարակուած ազդերէն, յայտագիրներէն եւ այս բոլոր ծանօթութիւններէն յետոյ, աւելորդ չէ՞ այս էջէն ալ ձայն տալ:

— Ո՛չ, ոչ, պիտի պատասխանեն իրազեկներ: Մեր ժողովուրդը քիչ մը դանդաղ կը շարժի, երբ հարցը գեղարուեստական վայելքի մասին է:

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, միթէ Պոլսէ՞ն ալ ետ մնացած ենք, այն քաղաքէն որ, է՛ր երբեմն, թատերասրահի ապակիները կը կոտրտէր, հայկական երգ, մանաւանդ Կոմիտասեան համերգ լսելու համար…

— Նոյն ժողովուրդն է այստեղ ալ, բայց … հանգամանքները… միջավայրը… զանազան պատրուակներ…

Չեմ գիտեր ինչո՛ւ լաւատես եմ ես: Վստահ թէ՝ Մարսէյլի Երաժշտական Միութիւնը այս անգամ ալ պիտի տանի փառաւոր յաղթանակ մը:

Մանաւանդ որ, երգահանդէսը կը վայելէ վարպետ արուեստագէտի մը շունչը, իսկ յայտագիրը կը պարունակէ առնուազն երկու թանկագին նորութիւն:

×

Այս առթիւ, ի՛նչ սրտառուչ պատմութիւններ:

Թղթակից մը, նկարագրելով երգչախումբին զոհողութեան ոգին, կը պատմէ.

— Իրիկուն մը, երգի փորձէն վերջը վեց հոգի տեղատարափ անձրեւի մը բռնուելով, կը փախցնեն հանրակառքը եւ կ՚ապաստանին խանութի մը քիւին տակ: Կ՚ուզեն ինքնաշարժ նստիլ, բայց կը մերժուին, մէկ հոգի աւելի ըլլալով: Վերջապէս, երկար ըսպասելէ եւ բոլորովին թրջուելէ յետոյ, կը յաջողին ինքնաշարժ մը գտնել. առատ պարգեւ խոստանալով, եւ կը հասնին տուն:

Եւ դեռ ինչ օրինակներ:

Բայց, երախտագիտութիւն չէ որ կը սպասեն Երաժշտական Միութեան եւ երգչախումբին անդամները, այլ՝ քիչ մը տաք սիրտ: Այսինքն՝ ազգային արժանապատուութիւն:

Չեսակցա՞ք, — թարգմանեմ.

— Ժողովուրդ Հայոց, ահա մենք բաց ճակատով բեմ կը բարձրանանք, այս պողոտաներուն վրայ, պանծացնելու համար քու արժէքներդ: Եկո՛ւր զուարթագին եւ արժեցուր փառքդ՝ օտարին առջեւ: Տէ՛ր եղիր երգիդ, որ անփոխարինելի է եւ անկորնչելի:

ՎԱՀԷ

ՏՈՔԹ. ԵԱՂՈՒՊԵԱՆ ՈՂՋ Է

Պոլսոյ թերթերը լուր թռցնելու մարմաջէն բռնուած են:

Այսպէս, Փարիզ նստած, «Նոր Լուր»էն կ՚իմանանք թէ Տոքթ. Եաղուպեան… մեռած է: (13 Նոյ.):

Մեր գիտցածը, Տոքթ. Եաղուպեան այնքան ողջ – առողջ է որ, փութացած էր աղջկանը հետ բրքական դեսպանատուն երթալ, հանրապետութեան տասնամեակը շնորհաւորելու, իսկ վերջերս ալ զեկոյց մը կարդաց Բժշկ. Միութեան ժողովին մէջ:

ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԻՆԿԱՒ ԹԱՒԱԼԳԼՈՐ

Ֆրանսական բեռնատար օդանաւ մը, որ կը բանէր Փարիզ – Լոնտոն գիծին վրայ, հինգշաբթի առտու ժամը 9ին թաւալգլոր ինկաւ Պովէի մէջ, գորգի գործարանի մը վրայ, եւ ջախջախուեցաւ: Օդանաւորդը եւ հեռագրիչը յաջողեցանանմիջապէս անկարգելին մէջ մտնել եւ վար իջնել ողջ առողջ: Օդանաւը մոլորած էր մշուշին մէջ, եւ ինկած ատեն, խորտակեց երկու ելեկտրական ձողեր, նեղքեց շէնքի մը պատը եւ յետոյ բռնկելով թաւալեցաւ ծառերուն մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ելմտական նոր ծրագիրը կը քննուի

ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ԵՂԱԾ ՄԵԾ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼ

Կառավարութիւնը խորհրդարանին յանձնեց ելմտացոյցի հաւասարակշռութեան առաջին ծրագիրը, որ կ՚առաջարկէ շարք մը խնայողութիւններ կատարել եւ խիստ հսկողութեան տակ առնել տուրքերու գանձումը: Այս միջոցներով, կը յուսան ճարել 3000 միլիոն Փրանք: Երեսփ. ժողովին ելմտական յանձնաժողովը արդէն սկսած է քննել այս ծրագիրը, իսկ դահլիճը իր կարգին կը քննէ ուրիշ ծրագիրներ: Թերթերը կը գրեն թէ կառավարութեան ծրագիրները նպաստաւոր տրամադրութիւն չեն ըրած երեսփոխաններուն վրայ, եւ դժուար թէ կարենան վերահաստատել վստահութիւնը եւ հանրային վարկը: Ծրագրին հակառակ են մասնաւորապէս ընկերվարականները, որոնք անընդունելի կը գտնեն որ եւ է կրճատում՝ պաշտօնեաներու թոշակներուն վրայ:

Նոր ճիգեր՝ փրկելու համար Զինաթափութեան խորհրդաժողովը

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները յանկարծ որոշեցին Ժընեւ երթալ միասին, վերջին ճիգ մը փորձելու եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովը փրկելու համար:

Իրազեկներ կ՚ըսեն թէ այս անակնկալ որոշումը կապ ունի գերմանեւլեհ համաձայնութեան հետ: Երկու նախարարները պիտի փորձեն հարթել զանազան խոչընդոտներ, որպէսզի խորհրդաժողովը կարենայ գործել: Պետութեանց մասնագէտները այս միջոցին վերստին կը խմբագրեն Պ. Մաքտօնըլտի ծանօթ ծրագիրը, բայց այս խնդիրը երկրորդական է: Բուն հարցը կը վերաբերի խորհրդաժողովին վերակենդանացման: Կ՚ըսուի թէ Պ. Հէնտըրսըն ինք խնդրած է որ արտաքին նախարարները Ժընեւ գան, ելք մը գտնելու համար, որովհետեւ Ամերիկան եւ Իտալիան անտարբեր դիրք մը բռնած են, Գերմանիան քաշուած է, իսկ միւս պետութիւնները իրարու կը նային: Հետզհետէ հաւանական կը դառնայ մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը՝ մեծ պետութեանց միջեւ: Ուրիշ կարծիքի մը համաձայն, Ֆրանսան այլեւս անխոհեմութիւն համարելով սպառազինութեանց որ եւ է կրճատում, պիտի առաջարկէ քննել Գերմանիոյ վերազինման հարցը, իբրեւ հրատապ խնդիր:

Նոր մտահոգութիւններ Մ. Նահանգներուն մէջ

Տոլարին անկումը կը շարունակուի, սաստկացնելով մտահոգութիւնը: Առջի օր տոլար կը ծախուէր 15 Փրանքէն ալ պակաս: Ընդհ. կարծիքը այն է թէ՝ նախագահ Րուզվէլթի դրամական քաղաքականութիւնը սնանկացած է: Ամերիկեան մամուլը առանց վերապահութեան կ՚արձանագրէ տիրող մտահոգութիւնը, յայտարարելով թէ անճրպետը կը խորանայ ազգին եւ «փրոֆէսէօրներու խմբակին միջեւ», որոնց խորհուրդին ապաւինած է նախագահը: Վախ կայ որ կառավարութիւնը հարկադրուի նոր թղթադրամ հանելու:

Դրամատէրները կը շարունակեն փախցնել իրենց դրամագլուխները, աւելի մեծ կորուստներ չկրելու համար: Նախագահը կը կարծէր թէ՝ իր ուզած գինը որոշելով եւ ոսկի գնելով երկրին մէջ եւ երկրէն դուրս, պիտի պաշտպանէ տոլարը: Մինչդեռ, տոլարը գլուխն առած կ՚իջնէ, արհամարհելով …Նախագահական իշխանութիւնը:

Գերմանական գաղտնի փաստաթուղթ մը

«Փըթի Փարիզիէն» ձեռք անցուցած է հիթլէրական կուսակցութեան գաղտնի մէկ շրջաբերականը, որ հրահանգներ կուտայ արտաքին քաղաքականութեան մասին: Գերմանական կառավրութիւնը փութաց հերքել, բայց փարիզեան թերթը կը պնդէ իր գիւտին վաւերականութեան վրայ:

Շրջաբերականը մասնաւորապէս կը բացատրէ թէ՝ նկատի առնելով Գերմանիոյ կացութիւնը, հարկ է հանրային կարծիքը սիրաշահիլ երկու Ամերիկաներուն մէջ, որպէսզի ճնշում բանեցնեն կառավարութեանց վրայ: Բայց, կը յանձնարարէ ամենամեծ խոհեմութեամբ եւ գաղտնապահութեամբ շարժիլ, «որպէսզի չհասկնան մեր քարոզութեան ոչ աղբիւրը, ոչ ալ նպատակները»: Սիրաշահելու զանազան միջոցներ առաջարկելէ յետոյ, շրջաբերականը կը շարունակէ.

— «Գերմանիան արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով կը գտնուի այն վիճակին մէջ ուր էր 1910 — 1913: Ինչպէս ռամկավարական, նոյնպէս ազգային – ընկերվարական Գերմանիոյ անհաշտելի թշնամին է Ֆրանսան: Եթէ վերջին ժամանակներու կարգ մը դէպքեր ցոյց կուտան թէ Անգլիան կը մրցի Ֆրանսայի հետ, Գերմանիոյ կենսական շահերուն դէմ մղուած այս թշնամութեան մէջ, պատճառներ կան խորհելու թէ այդ երեւոյթը միայն մէկ աստիճան կը համապատասխանէ իրականութեան: Անգլիան այնքան ուժգնօրէն շահագրգռուած չէ եւրոպական նոր ընդհարումով մը.ան կրկարօտի երկարատեւ խաղաղութեան մը, դարմանելու համար վերջին տարիներու ընթացքին կրած շարք մը պարտութիւնները: Գերմանական կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան համար, կենսական ուղեգիծը այն է թէ Գերմանիան այլեւս չի կրնար եւ չուզեր հանդուրժել Վերսայլի վճիռներուն: Ոչինչ պէտք է խնայել վերաքննել տալու համար այդ վճիռները՝ բանակցութեանց միջոցաւ: Բայց, միեւնոյն ատեն պէտք չէ զանց առնել որ եւ է բան, այն պարագային երբ Գերմանիան կրնայ հարկադրուիլ ուրիշ մեթոտ մը գործածելու, այդ իրաւունքին ապահովութեան համար»:

Շրջաբերականը յիշեցնելով գերմանական հողերու վերստացման անհրաժեշտութիւնը, առաջին կարգին վրայ կը դնէ Սարի խնդիրը, իսկ Ալզաս Լորէնի խնդիրը կը յետաձգէ, յետոյ կը պատուիրէ հաշտարար քաղաքականութեան մը հետեւիլ Լեհաստանի հանդէպ եւայլն:

Պաղեստինի Արաբներուն ցոյցերը

Երուսաղէմի, Եաֆայի, Հայֆայի, Նապլուսի, Րամլէի եւ Բեթղեհէմի արաբ քաղաքապետները նոյ. 14ին բրիտանական մարզպանին ներկայացան եւ յայտնեցին արաբ ժողովուրդին գանգատները: Պատուիրակները դիտել տուին թէ վերջին ցոյցերը ուղղուած էին կառավարութեան դէմ, որովհետեւ ան հաւասար աչքով չէ նայած Արաբներուն եւ Հրեաներուն, թէ անհրաժեշտ է ներկայացուցչական իշխանութիւն մը հաստատել Պաղեստինի մէջ, բարելաւել տնտեսական կացութիւնը եւ արգիլել Հրեաներու ներգաղթը: Մարզպանը պա-

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԿՍԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

»»»·«««

Ըմպէթ փաշա անցեալ օր «խաղաղասիրական» ճառ մը խօսելով, կը շեշտէր.

— Մեր արտաքին քաղաքականութեան մէջ երբ խօսք կուտանք, լուրջ եւ անկեղծ ենք: Ասոր փոխարէն, երբ մեզի խօսք տան, պէտք է նոյնպէս լուրջ ըլլան: Այս մասին ցոյց տրուելիք ամէն խախտում, դեռ ծրագրին մէջ եղած ատենն իսկ, կը նշմարենք ամբողջովին եւ պիտի նշմարենք, եւ եթէ հարկ ըլլայ, մէկի փոխարէն տասը միջոց մէկէն ձեռք պիտի առնենք»:

«Վաղըթ»ի խմբագրապետ Ասըմ պէյ, որ միեւնոյն ատեն երեսփոխան է, ճառին այս մասը ուղղուած կը նկատէ… Պուլկարիոյ դէմ:

Ահա իր իսկ խօսքերը.—

Ճիշդ է թէ Վարչապետը ընդհանուր խօսած է եւ որ եւ է երկրի անուն չէ տուած: Միայն թէ, նկատի ունենալով պարագաները, կրնանք ենթադրել թէ այդ խօսքերը մասնաւորաբար ազդարարութիւն մըն են Պուլկարիոյ հասցէին:

Որովհետեւ, հակառակ անոր որ Ըմպէթ փաշայի Սոֆիա այցելութեան ժամանակ հինգ տարուան ուխտ մը կնքուեցաւ, շատ չանցած, Պուլկարիայէն սկսան գալ կարգ մը լուրեր որոնք անհաշտ են թուրքեւպուլկար բարեկամութեան հետ: Օրինակ, երկու շաբաթ առաջ, «Թրակիա» կազմակերպութեան համաժողովը հետեւեալ որոշումները (?) տուած է.— Ընկիւրիի դաշնագիրը ջնջել, Պուլկարիոյ «Թուրան» եւ «Ալթըն օրտու» թուրք կազմակերպութիւնները վերցնել, Պուլկարիոյ հարաւային սահմանը ջնջել, Նէօյիի եւ Լօզանի դաշնագիրները փոխել, Էնոս – Միտիա գիծը Պուլկարիոյ վերադարձնել եւայլն:

Աւելցնենք որ այս որոշումները յերիւրածոյ չեն, այլ առնուած են Սոֆիայի «Զօրա» թերթէն: Թէեւ կրնայ ըսուիլ թէ Պուլկարիոյ մէջ ազատութիւն կայ եւ ամէն մարդ կրնայ իր գաղափարը յայտնել, եւ թէ պուլկար կառավարութիւնը պատասխանատու չէ ասոր համար: Բայց ճիշդ չէ այս դատողութիւնը, որովհետեւ «Թրակիա» կազմակերպութիւնը վաւերացուած է պուլկար կառավարութենէն: Յետոյ, եթէ պուլկար իշխանութիւնը չկարենայ արգիլել այդ դէպքերը, վաղը նոյն խօսքերը կրնան լսուիլ նաեւ պաշտօնական բերաններէ: Եւ վերջապէս պուլկար կառավարութիւնը մինչեւ հիմա զեկոյց մը անգամ չհրատարակեց թէ դէմ է Թրակիոյ համաժողովին որոշումներուն:

ՄԻՍԱՔ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ 101 ՏԱՐՈՒԱՆ

Գրած էինք թէ Նիսի մէջ սկսած են դատել դերձակ Միսաք Զէյթունցեանը, որ վայրագօրէն սպաննած էր իր 18 տարեկան քոյրը:

Միսաք դատապարտուեցաւ ցմահ տաժանակիր աշխատանքի: Ատեանը նկատի առած էր կարգ մը մեղմացուցիչ պարագաներ, այլապէս մահուան պիտի դատապարտէր:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութենէն հեռացուած կամ հրաժարած խմբակցութեան կազմակերպիչ մարմինը որոշեց նոր հոսանքը կոչել «Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւն» (Ժան–Ժօռէս Միութիւն): Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար նշանակուեցաւ Պ. Մարսէլ Տէա: Նոր կուսակցութիւնը երէկ յայտարարութիւն մը ուղղեց հանրութեան:

ԿԱՊԵԼԻՔ ԽԵՆԴ ՄԸ

Սէն Մոռի մէջ, կատղած խենդ մը, ատաղձագործ Սթրուպէր, 33 տարեկան, որ երկու անգամ յիմարանոց տարուելէ յետոյ արձակուած էր, անցեալ օր ձեռքը կացին մը առած՝ կը սպառնար աջ ու ձախ: Երբ ոստիկանները եկան, ամրացաւ տունին մէջ: Հարկ եղաւ կազարձակ ոստիկաններ կանչել, որոնք քանի մը թունաւոր փամփուշտ նետելով պատուհաններէն, յաջողեցան բռնել խելագարը.

"ՀԱՅ ԱԶԳԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ,,

Մայր երկրէն դուրս գտնուող Հայերու վիճակը առօրեայ հարց մը չէ, այլ կը կազմէ քաղաքական որոշ հարցական մը, երբ մանաւանդ ընդունինք ազգի եւ հայրենիքի սկզբունքը եւ նկատենք գաղթականութեան կորստաբեր կեանքը :

Ժողովուրդներու քաղաքական եւ ընկերային հաստնութեան այս դարուն, Հայը չէր որ պիտի անճրկէր եթէ կարելիութիւններ ունենար : Հայը իր ինքնուրոյն մշակոյթով, իր առանձնայատուկ ընկերային եւ կրօնական կարգ ու սարքով այլ մանաւանդ իր ցեղային արթնութեամբ տըւած է փառաւոր ապացոյցներ :

(Եթէ կան Հայեր, որոնք անտարբերութեան եւ ժանտի տխպարներ կը ներկայանան մօտաւոր անցեալին եւ ներկայիս ալ, բացառութիւններ են : Միշտ պէտք էր մաղել անոնց մէջէն դեռ առողջ տարրերը, մնացեալը պատժելով՝ բարոյական խիստ միջոցներու դիմելէ յետոյ) :

Բայց մեծամասնութիւնը, բուն հայ ցեղը, իր բնածին առողջ հոգեբանութեամբ իր մէջ անվթար պահած է ազգային եւ հայրենասիրական ոգին : Եթէ ան անմիջական կարելիութիւններ ունենար, կ'ըսեմ, անկասկած լաւագոյն օրինակներ կրնար տալ ուրիշ ժողովուրդներու ազգի եւ հայրենիքի սկզբունքներու ճշմարիտ իրականացման գլուխէն : Բայց քանի որ այդ կարելիութիւնը չունի,—

Ա. Ամփոփ չէ իր հայրենիքին մէջ,

Բ. Իր պետութեան կառավարական ձեռը թոյլատու չէ, իրաւունք ունի՞նք կարելիութիւններ չփնտռելու :

Կրնա՞նք ըսել— Ձգենք նայինք ինչ կ'ըլլայ :

Կարելի՞ է անտեսել, տասնեակ մը տարիի համբերութենէ վերջ, «անհայրենիք» բառը, որ կը դրուի մեզի համար թուղթերուն մէջ :

Կարելի՞ է հիւրասիրութեան քմայքին ենթակայ ապրիլ գաղութներու մէջ, առանց որ եւ է իրաւական հանգամանքի :

Կարելի՞ է դպրոց, եկեղեցի, մշակոյթ եւ ազգային սրբութիւններ ձգել մութին մէջ առկախ, այս կամ այն բարեգործական հաստատութեան, կուսակցութեան, խմբակցութեան, վերջաւորին կամ անհատին փոփոխական հայեցողութեան...

— Ո՛չ եւ ոչ :

Միայն մենք չենք որ ներքին յեղաշրջումի պէտք ունինք եւ պիտի դիմենք : Ամբողջ աշխարհ նորոգութեան կը ձգտի, առաւել եւս հայ ազգը իր մինչայժմեայ դրութիւնը նորոգելու կը կարօտի : Ըսինք արդէն որ մեր հայրենիքի կառավարական ձեռը թոյլատու չէ, ոչ ալ միջոցները կը ներեն որ ան մեզ ընդունի իբր քաղաքացիներ, տնօրինէ մեր բախտը, մեզի տայ իրաւունքներ եւ պահանջէ մեր պարտականութիւնները հանդէպ հայրենիքին :

Արդ, ի՞նչ կը մնայ ընել Հայաստանէն դուրս ապրող, ոչ - հպատակ Հայերուն :

Տեսնել իրենց գոյավիճակը այնպէս ինչպէս որ է. լրացնել իրենց համայնական եւ ազգային ընկերական պէտքերը, թոյլ չտալ որ պատմութիւնը շարունակուի Մեծ Հայք, Փոքր Հայք, Երեւանի հայկական հանրապետութիւն, Փոքր Հայք. Պատուիրակութիւն, բաժանեալ, տատանեալ, ցրիւ ցրիւ եւ անմխտան, այլ ամբողջ գաղութները միացած՝ կապուին հետզհետէ մայր հայրենիքին, մինչեւ որ քաղաքացիներ դառնան : Բայց սխալ է ենթադրել թէ գաղութները կը հեռանան Հայաստանէն, եթէ կեդրոնական ուժեղ կորիզ մը ունենան եւ անոր ենթարկուին :

Ո՞ր Հայը պիտի համարձակի այդ բաժանարար քաղաքականութիւնը վարելու :

Ո՞ր կուսակցութիւնը պիտի կրնայ իրեն ուղղի ընտրել այդ յետին միտքը, առանց իր իսկ գերեզմանը փորած ըլլալու :

Նախ պէտք է ընդունինք որ հայրենիքի եւ գաղութի մէջ կապ չկայ՝ նոյն իսկ նախնական իմաստով, որովհետեւ գաղթականներու մեծ մասը Հայաստանի այժմեան քարտէսի սահմանէն դուրս՝ զանազան վայրերէ են (բնտանեկան). չկայ պաշտօնական կապ, չկան կապեր, չկան հայկական դեսպանութիւններ, չկայ ազգային իրաւասու մարմին, որ խօսի պետութեան հետ հաւասարէ հաւասար : Ոչ հայ գաղթականը «Հայրենիքի Օգնութեան Կոմիտէ»ով (Հօկ) կրնայ գոհանալ (ո՞ւր եւ ո՞ր ժամանակի մէջ տեսնուած է որ բնաջնջումէ փրկուած անտէր գաղթականներ իրենց պետութեան օգնութեան հասնելու պարտաւոր միայն ըլլան. տան եւ չառնեն) : Ո՛չ ալ Հայաստանը «Գաղութներուն Օգնութեան Կոմիտէ» ունի : Ըսի, հաւասարէ հաւասար : Եթէ կ'ուզէք քիչ մը աւելին պէտք է գաղթական Հայերուն, մանաւանդ... գերյուղականութենէ տառապողներուն համար : Պետութիւնը ժողովուրդին հայրն է, հայրական պարտականութիւն, խնդրեմ :

Մինչ այդ՝ պէտք է ունենալ մէկ կորիզ, իրաւասու այլ գործօն մարմին : Պետութիւն մը, երբ դեռ տէր չէ իր ժողովուրդի տարրակայ մէկ մասին, միջոցներ պիտի գտնէ անոր հետ ամէնէն առաջ յարաբերութիւն ունենալու, այստեղ պարզ կ'երեւի, որ ոչ մէկ պաշտօնական իրաւասու մարմին կայ, որուն դիմէ նոյն իսկ Հայաստանի կառավարութիւնը : (Անոր համար Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, հայրենասէր այլ միամիտ աղայական, հին դպրոցի պատկանող հաստատութիւն մըն է, որուն հետ կարելի է սակարկել, սակարկելով ժամանակ անցընել, քիչ մը տալ՝ քիչ մը առնել, վերջապէս ... լօլոցնել, վստահ ըլլալով որ անկարելի է անոր հետ ամբողջ գործ մը տեսնել,— ո՛չ գաղթականին ծառայել, ոչ ալ Հայաստանի համար շահիլ անոր ... «դրստած»ը) :

Այսպէս է դժբախտաբար : Զունինք այն հեղինակաւոր մարմինը, որ խօսէր ամէնուս անունով, որուն (ձգենք օտարները՝ մանաւանդ բանուորական եւ ազգայնական շարժումներու առթիւ) դէթ մեր պետութիւնը խօսէր դէմ դիմաց :

Բայց անկէ առաջ կան աւելի պարզ հարցեր.— Ո՞ւր է մեր ինքնապաշտպանութեան խարիսխը :

Ո՞ւր է մեր կեդրոնը. ո՞ւր կրնան դիմել մարդիկ որ Հայը ո՛վ է չեն գիտեր :

Ո՞ւր պաշտօնական վկայող թէ՝ Հայ ես, հայ հերոսական ցեղի, այլ խառնուած ժողովուրդի մը զաւակը :

Ի՞նչպէս կը մեծնայ գաղթական նոր սերունդը : Մեսրոպի գիրն ու գրականութիւնը կը մարտիրոսանան օրէ օր. 1520 տարի դիմացան անոնք. մեր օրերո՞ւն պիտի ըլլայ անոնց նահատակումը :

Թոյլ պիտի տա՞նք որ տիրէ ճերմակ ջարդը : Զե՞ն բաւեր մէկ միլիոն նահատակները եւ ազգային հարստութեանց կորուստը :

Ես վստահ եմ որ շատ շատեր կը զգան ինծի պէս եւ կ'ըմբռնեն ներկայ վիճակը. մանաւանդ անոնք որ անցած են մահու եւ կեանքի ճամբան (օտարանալ եւ լուծուիլը զգալը աւելի ծանր է եւ հիւծիչ, ամէն օր մեռնիլ ըսել է, քան եաթաղանի տակ մեռնիլը զարնել կամ զարնուիլը) :

Մանաւանդ անոնք, որ մէկ ազգ եւ մէկ հայրենիք կը ճանչնան միայն, ամէն բանէ վեր : Կուսակցութիւն, շահ եւ փառք ստորադաս են ազգի եւ հայրենիքի վեհ գաղափարներուն քով :

Եւ սակայն, չկայ ու չկայ այն կազմակերպութիւնը, որուն զինուորագրուին եւ իրենք ալ բաժին մը բերեն վերանորոգման գործին : Ամէնքն ալ գիտեն թէ չի բաւեր զգալ, տեսնել եւ պոռալ անիրաւութեանց դէմ, որոնց ենթակայ է հայ ժողովուրդը ներսէն թէ դուրսէն, այլ պէտք է ԳՈՐԾԵԼ, ԳՈՐԾԵԼ, ԳՈՐԾԵԼ :

Մենք տեսանք թէ որքան դժուար է խօսքէն գործի անցնիլ եւ գրեթէ անկարելի միաբանութիւնը՝ դարերու ընթացքին եւ վերջին տասնամեակին : Մենք տեսանք թէ ոչ միայն մեր, այլ շատ մը միասին ապրող եւ ամփոփ ժողովուրդներու մէջ ռամկավարական սկզբունքները որքան հեռու են գործերը դիւրացնելէ. ընդհակառակն ասպարէզ կուտան սանձարձակ հակամարտութեանց : Մենք տեսանք որ Ռուսիա, Իտալիա, Թուրքիա, Ամերիկա եւ Գերմանիա միահամուռ զարկերով կը դիմագրաւեն կեանքի պայքարը, ինչքան արդիւնաւէտ պիտի ըլլար մեզի համար այդ միաբանութիւնը, եթէ մեր կուսակցութիւնները ըմբռնէին կացութիւնը իր ամբողջ ծանրութեամբ : Բայց ինչպէս ամէն ազգի մէջ, այնպէս ալ մեր մէջ անկարելի պէտք է համարել այլեւս այդ, եւ պէտք է կազմակերպել նոր կուսան մը մեր ազգային կեանքին :

Ահա այդ պիտի ըլլայ,—

«ՀԱՅ ԱԶԳԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ» :

Հիմնական կէտեր.—

1) Հայ ժողովուրդը բարձր ազգ մըն է եւ ազնիւ ցեղ մը :

2) Հայ ժողովուրդը ընկերային դասակարգ չունի եւ ամէն չափահաս Հայ, «հայ ընկեր» կրնայ ըլլալ :

3) Հայ ընկերը ազգը եւ հայրենիքը ամէն բանէ վեր կը դասէ :

4) Հայ ընկերը հոգածու է իր մարմնական եւ զարգացական կրթութեան :

5) Հայ ընկերը մաքրասէր է եւ օտար ամուսնութիւնը բացարձակ արգիլուած է նորահասներուն :

6) Հայ ընկերը պատասխանատու է իր բարոյական թէ նիւթական գործերուն մէջ :

7) Հայ ընկերը կրնայ կուսակցութեան մը պատկանած ըլլալ եւ դեռ մնալ այդ կուսակցութեան մէջ՝ որքան ատեն որ շարժման մէջ առանձին պաշտօն մը չունի եւ ընտրական ներքին ժողովներու մէջ կը համարուի «հիւր» :

8) Հայ ընկերը կանխակալ կարծիք չունի ոեւէ կուսակցութեան հանդէպ :

9) Հայ ընկերը կը յարգէ խօսքի ազատութիւնը միայն կազմակերպութենէն ներս :

10) Հայ ընկերը ունի իր որոշ նշանը եւ ենթակայ է իր շրջանի եռապետ – մանաճիւղի հրամանին եւ հրամանները կը կատարուին զինուորի հնազանդութեամբ եւ քաջութեամբ :

Ինչպէս կը տեսնէք, դասակարգ եւ կողմ չկայ. կայ միայն ազգ եւ հայրենիք, որ ամէնուս է եւ որուն համար պէտք է աշխատինք : Ուրեմն կոչ կ'ընեմ ամէնուն, ամէնուն, որ աշխատիլ կ'ուզեն ազգին համար : Կոչ կ'ընեմ աշխարհի ամբողջ Հայերուն զինուորագրուիլ «Հայ Ազգընկերական Շարժման», բառին հոգեկան առումով եւ համոզուա՛ծ որ միայն ... եւ միայն միացեալ ուժով կայ Հայուն փրկութիւն :

Պատրաստ զինուոր՝ Ֆ.

ԽՄԲ.— Նոյնութեամբ հրատարակեցինք այս նորօրինակ առաջարկը, յատկապէս զբաղելու համար :

Նամակագիրը մեր Պերլինի թղթակիցն է այս նորօրինակ առաջարկը, խաւոր բաղձանքն է՝ ո՛ր եւ է ձեւով իրականացած տեսնել գաղութներու ներքին կազմակերպութիւնը :

ՀԱՅՈՑ ԵՐԳԸ

— o —

Մարսէյլի պատերուն վրայ խոշոր յայտարարութիւններ կան : Ֆրանսերէն եւ հայերէն :

Մարսէյլի Հայ Երաժշտական Միութեան Համերգը :

Եւ եղաւ, որ այս Միութիւնը կը տեւէ : Ահաւասիկ երրորդ տարին : Ու այս անգամ՝ մեծագոյն սրահի մը մէջ — Սալ Փրաթ :

Այն համարձակութիւնը, զոր Մարսէյլի Երաժշտական Միութիւնը ունեցած է՝ վարձելու համար այս սրահը, կը յուսադրէ մեզ : Կը նշանակէ, որ երեք տարի յետոյ, ի վիճակի է՝ քիչ մը աւելի բաց ջուրերու վրայ լողալու :

Սալ – Փրաթ, այսինքն՝ Մարսէյլի դասական երաժշտութեան տունը, չի նմանիր հայկական փոքր սրահներու : Այնտեղ տրուելիք որ եւ է համերգ նախ համապատասխան պէտք է ըլլայ՝ սրահի անուան, ե՛ւ բովանդակութեան եւ կշիռին : Այս տեսակէտէն, Միութեան վարչութիւնը եւ մանաւանդ ղեկավարը՝ Պ. Վարդան Սարգսեան, արժանի են ամէն տեսակ համակրանքի : Եւ երբ հանդէսը վերջանայ ու կարգը գայ խօսելու նաեւ տարուան աշխատանքի եւ սպառուած կորովի մասին, մենք հաճելի նիւթ մը ունինք գրելու :

Կիրակի գիշերուան համերգը պիտի ըլլայ տեսակ մը ցուցադրութիւնը՝ մեր ազգային արժէքներէն մեծագոյնին — Հայոց Երգին : Եւ ճիշդ անոր համար ալ, պէտք է վերջին ծայր գուրգուրանքով վերաբերուինք՝ այդ գործին հետ :

Մեր քննութիւնը եզրակացուց, որ այդ գիշեր աւելի օտարներ պիտի ըլլան՝ քան թէ Հայեր : Միայն 30է աւելի թղթակիցներու յատկացուած աթոռներ կան :

Պուշ տիւ Ռօնի նահանգապետը, երեսփոխաններ, ծովակալներ, Մարսէյլի քաղաքապետը, ոստիկանապետը, եւ ուրիշ բազմաթիւ պետական բարձր պաշտօնատարներ եւ օտարազգի հիւրեր :

Այս կարեւոր հասարակութիւնը ցարդ ճանչցած է մեզ՝ աւելի մեր թերութիւններուն մէջ : Եւ մանաւանդ Մարսէյլի մէջ : Կիրակի գիշեր, շնորհիւ «Համերգ»ին, պիտի ներկայանանք քիչ մը ճակատաբաց : Եւ անոր համար ալ, պէտք է ծայրէ ծայր լեցնենք այդ խոշոր սրահը (3000 հոգի) : Պէտք է պահ մը մոռնանք մեր հաղուելու խառնիճաղանճ ձեւերը : Մեր մտնելու եւ ելլելու ախտը : Երգեցողութեան ժամանակ, գիտնանք զսպել մեր անխուսափելի մասնակցութիւնը ... մրմռալով : Եւ մանաւանդ ամօ՛թ է սուլել :

Քիչ մըն ալ խօսինք յայտագրի մասին : Ճոխ է :

Հայկական երգեցողութիւնը «մօնօթօն» ըլլալու հռչակ հանած է : Կիրակի գիշեր, բոլորովին պիտի փարատի այս տպաւորութիւնը : Պ. Սարգսեանի ընտրութիւնները (հնարաւոր սահմաններուն մէջ) գնահատելի են այս տեսակէտէն ալ : Անգամ մը միայն ներկայ ըլլալով իր փորձերուն՝ հասայ այս եզրակացութեան :

Այս տարի, երկու հոյակապ երգեր՝ նորութիւն պիտի ըլլան մեզի համար : «Հայաստան»ը, որ ցարդ կ'երգուէր իբրեւ մեներգ, այս անգամ քառաձայն է : Եւ կարծես Հայաստանի կիրճերն ու անձաւները արձագանգ կուտան՝ հեռուներէն : Այնքա՜ն խոր եւ տպաւորիչ է : Երկրորդը՝ «Սիփանայ քաջեր» : Վստահեցնեմ ձեզի, որ ունկնդրելով այս երգը, որքա՛ն ալ երկչոտ ըլլաք, ձեր արիւնին մէջ կը զգաք մեր հի՛ն հի՛ն քաջերուն տողանցքը :

Համերգին «փօն»ը սքանչելի է : Այսինքն՝ առնական ձայներ : Պասօ : Եւ սօփրանօն, որ կը կառուցուի անոր վրայ, համեմատաբար՝ տկար է : Ցաւալի պարագայ մը, որ արժէքաւոր սօլօ չկայ : Զենք գիտեր, ինչու համար, Միութիւնը զանցառուցած է՝ Պ. Կարապետ Գատէհճեանը, որ անցեալ տարիներ, ա՛յնքան զովեստ եւ խանդավառութիւն ստեղծած էր՝ իր գեղեցիկ ձայնով : Ասիկա աններելի թերացում մը կը գտնեմ՝ Միութեան համար : Որովհետեւ, Երաժշտական Միութեան մը ամենանուիրական գործերէն մէկը պէտք է ըլլայ՝ գեղեցի՛կ բայց անտաշ ձայները մարզել եւ արժէքաւորել, Պ. Գատէհճեանին ձայնը՝ թանկագին հանք մըն է :

Կանացի սօլօներու մէջ հաճելի եւ կիրթ է ձայնը՝ Տիկին Մօսընօնի եւ օրիորդ Սուքիասեանի :

Համերգին կը մասնակցի երիտասարդ ջութակահար Պ. Սարգիս Ջեօրէքճեան եւ Մարսէյլի Քօնսէր Փաթըլուէն (լաւագոյնը այս քաղաքին) Օր. Փօնէն՝ թաւջութակ եւ Տիկ. Լաքուա եւ Օր. Խոման՝ դաշնակով :

Պ. Սարգսեան թէեւ անփութացած չէ Հայաստանի նոր երգերէն ալ մտցնել իր յայտագրին մէջ, եւ սակայն, այդ երգերը ժամանակին հասած չեն իր ձեռքը, որպէսզի կարենար սորվեցնել Մարսէյլի խումբին : (Մի մոռնաք որ, խումբը, 60 հոգի, բոլորն ալ կը բաղկանան՝ ամաթէօրներէ) Հայաստանէն ստացուած քանի մը լաւ երգեր ալ միաձայն են եղած, այնպէս որ, ժամանակը կարճ եկած է զանոնք բազմաձայնի վերածելու :

Ուրեմն, Հայոց ժողովուրդ, կը վայելէ, որ քու երգդ նախ եւ առաջ դուն յարգես : Քու երգերուդ այս փոքրիկ ցուցահանդէսին մէջ քու ներկայութիւնդ՝ ազգային պարտականութիւն մըն է : Մանաւանդ որ տեղերը սուղ չեն, եւ հասոյթը կը պատկանի՝ Հայոց Երգի քրմապետ՝ Հայկական Կոմիտասի :

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ԽՄԲ.— Այս թղթակցութեան հետ միաժամանակ, ստացած ենք երկրորդ մը : Կարելի չըլլալով երկուքը միասին տալ միեւնոյն օրուան համար — կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները :

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Առաջին համերգին նախաձեռնողն ու կազմակերպողն էր Բ[illegible] Հայր. Միութիւնը, Կոմիտաս վարդապետի 60ամեակին առթիւ :

Այսպէս, երեսունըհինգ հոգինոց խումբ մը տուաւ առաջին համերգը որ ունեցաւ բարոյական մեծ արժէք, սակայն նիւթական հազիւ կրցաւ ծախքերը գոցել (մօտ 10,000 ֆրանք) :

Համերգէն անմիջապէս վերջ, երգիչները ժողով գումարելով որոշեցին կազմել Միութիւն մը, տարածել հայ երգը եւ հրատարակել Վարդապետին անտիպ երգերը :

Ահա այս խումբն է որ «Երաժշտական Միութիւն» անունով ասպարէզ իջաւ եւ 1932ի առաջին ամիսներուն կատարելով իր բացումը, ունեցաւ 4000 ֆրանքի զուտ հասոյթ :

Այս գումարէն 2500 ֆրանք անմիջապէս յատկացուեցաւ Վարդապետին տասնըվեց երգերուն հրատարակութեան :

Միութիւնը իբր դրամագլուխ ունենալով մնացորդ 1500 ֆրանքը, անդամներու բարոյական զոհաբերութիւնը, նախաձեռնեց երկրորդ համերգին : Այս անգամ մուտքը եւ ելքը հազիւ իրար լրացուցին : Եթէ մէկ պատճառը անտարբերութիւնն էր, միւսը եղաւ տօմսակներու սղութիւնը :

Եւ ահա երրորդ համերգը աւելի ճոխ, աւելի կատարեալ եւ մ[illegible]յին :

Միութիւնը որ երկու տարուան կարճ շրջան մը բոլորած է, ունի 92 անդամ : Իսկ խումբին կը մասնակցին 70 հոգի :

Տասը տարիէ ի վեր ծնած եւ [illegible]ուած միութիւններէն ոչ մէկը չէ կրցած հասնիլ այս վիճակին, մանաւանդ սերտ համերաշխութեան :

Միութեան ծանօթ ղեկավարը՝ Վ. Սարգսեան, երկու ամիսէ ի վեր ընկած է դասերու, շաբաթը երեք օր իգական եւ երեք օր արական խումբին համար, իսկ կիրակի օրերը՝ միասնաբար ընդհ. փորձ :

Փորձերը տեղի կ'ունենան երեկոները ժամը 7.30էն 9.30 : Ու նկատի որ անդամներ կան որոնք կը բնակին արուարձանները եւ ստիպուած են վերջին հանրակառքին հասնիլ :

Անդամներէն ոչ ոք ամսական կը ստանայ Միութենէն, ընդհակառակը կը վճարէ իր անդամատուրքը, անհատական գործերը [illegible]լով կը մասնակցի ժողովներուն եւ փորձերուն : Այս բոլորէն վերջ [illegible] նաեւ աւելի դժուարին եւ տաղտուկ պարտականութիւն մը՝ տոմսակ ծախել : Խումբ, խումբ կը շրջին [illegible]ները, պանդոկէ պանդոկ, խանութէ խանութ, եւ արուարձանները, [illegible] ճախ լսելով անհամ խօսքեր...

ՍՏ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

1.- Խորհրդային երիտասարդութիւնը

Բ.

Շքեղ ապագայ մը կը թուէր բացուիլ իր առջեւ : Անիկա պէտք է վերակենդանացնէր Ռուսիան եւ Ռուսիոյ միջոցով՝ աշխարհը : Ռուսական յեղափոխական առաքելականութիւնը : Ռուսիոյ առաքելութեան մասին եղած յամառ հաւատքը կրկին կը յայտնըւէր նոր բանաձեւերով : Զինուորական պարտութիւններով եւ արտասահմանի արհամարհանքներովը նըւաստացած մեծ երկրի դիկտատորութեան առջեւ պոլշեւիկները ճարտարութիւն ունեցան փաղաքշական հեռանկարներ բանալու ազգային հպարտութեան համար : Անիկա երկրագունդի աղն էր, ոչ մէկ բան պիտի դիմանար իր թափին, որ ընկերային յեղափոխութիւնը պիտի տանէր աշխարհի չորս ծագերը :

Ցեղագրային հարկ եղաւ, շատ յաճախ, հանդարտեցնել իր անհամբերութիւնները եւ զայն դնել փառապաւոր ճամբու մը վրայ :

1923ին, երբ Գերմանիոյ մէջ յեղափոխութիւնը պայթելու նախօրէին կը թուէր ըլլալ, ուսանողները այլեւս ուրիշ բան չէին խօսեր բայց եթէ իրենց դիրքերը նետելէ եւ օգնութեան հասնելէ գերման համայնավար կուսակցութեան : Եւ Ստալին պէտք է պաղեցնէր անոնց անխորհուրդ եռանդը : Մանչուրիոյ մէջ ճափոն. գործողութեանց սկիզբէն իվեր, վարիչները պէտք է յաղթական դարձնեն իրենց խոհեմ քաղաքականութիւնը, որ կը ներշնչուի երկրին իրական ուժերուն ճշգրիտ ծանօթութենէն, համայնավար երիտասարդութեան չփոթ անհամբերութեանց հանդէպ : Երիտասարդներ որոնց անդուլ փրոփականտ մը կ'ուսուցանէ օտար երկիրներու արհամարհանքը եւ որոնք, բաղդատութեան կէտեր չունենալով, իրենք զիրենք անյաղթելի կամաւորներ կը կարծեն, կը սրտնեղին բնականաբար որ առիթը կը փախցնեն Խորհ. Միութեան ոյժը ցոյց տալու եւ համաշխարհային յեղափոխութիւնը պայթեցնելու : Երիտասարդութիւնը կ'ենթարկուի սակայն իր հրահանգներուն իր պետերուն, որոնք աղէկ մը իրենց ձեռքը ունին զայն : Անոնք գիտցած են անոր տալ կազմակերպութիւն մը, գործունէութեան դաշտ մը, գիտցած են վարել անոր թռիչքները եւ ծառայեցնել զանոնք իրենց դատին, փոխանակ զսպելու զանոնք, առանց եւ մտահոգուելու, ինչպէս անճարակօրէն կ'ընէր ցարականութիւնը : Երիտասարդութեան նուաճումը եղած է սատիճանական, ապահով եւ ամբողջական : Մանուկներու մեծ մասը, խիստ դեռատի հասակի մէջ զերծ պահուած իրենց ընտանիքի ազդեցութենէն, կարգով կ'անցնի Հոկտեմբերեաններու «Պիոներ»ներու, եւ վերջապէս Երիտասարդ Համայնավարներու կազմակերպութենէն, այս վերջինը տեսակ մը կուսակցութեան նախասենեակ ծառայելով : Ակումբներ, արշաւանքներ, հաւաքական խաղեր, հաւաքոյթներ, քաղաքացիական կրթութիւն, պատի թերթերու խմբագրութիւն, «զօրաշարժ» այս կամ այն «ճակատ»ի պայքարին համար,— անդրադիտութիւն, ալքոլամոլութիւն, կրօնքի, եւն. ճակատներ, «ընկերային աշխատանք», դեռահասներու գործունէութեան այս ձեւերը միշտ դրուած համայնավար գաղափարաբանութեան հովանիին տակ, իրենց կեանքին ամէնէն թարմ տարիները կ'առնեն : Այս անդուլ փրոփականտաբեր իմիջոցներուն մէջ, բայց մէկ ներշնչումով, չի կրնար ի վերջոյ անպատուղ մնալ, մանաւանդ որ ոչ մէկ կազմակերպուած ընդդիմութիւն կը բախի :

Այսպէս, կեանքի մուտքին իսկ՝ սովետ. երիտասարդութիւնը պատրաստ կը գտնէ իրեն համար խումբ մը վարդապետութիւններ, գործունէութեան բանաձեւեր, արժէքներու տախտակ մը, ընկերութեան ըմբռնում մը եւ պատմութեան մասին փիլիսոփայութիւն մը : Եթէ ոչ անկարելի, բայց դժուար պիտի ըլլար երիտասարդներու զանգուածին համար զերծ մնալ այս գաղափարաբանութեան ազդեցութենէն եւ մանաւանդ քաշողութենէն այս շրջանակներուն, որոնք միայն թոյլատրուած են, ուր ճկուն եւ անզանազանելի դարձած, կրաւորական կերպով կը հոսի ան : Եթէ ինքնիրմէ մտածելու եւ վճռելու հոգը խնայուած է իրեն, ատոր փոխարէն կան բազմաթիւ կալուածներ, զորս վարիչները բացած են ճարտարօրէն իր գործունէութեան առջեւ եւ որոնց մէջ անոր գործակցութիւնը կը փնտռեն :

Խնդիրը կը վերաբերի արդիւնաբերական ծրագրին, կամ դաշտերու համայնացման, պաշտօնէութեան կամ երկրին զինուորական կազմակերպութեան, կառավարութիւնը ուզեց երիտասարդները միացնել իր ճիգերուն, չվարանեցաւ անոր վստահելու վտանգաւոր եւ տաղ իսկ փաղաքշական առաքելութիւններ, եւ զանոնք ղրկել յեղափոխական «ճակատ»ի ամէնէն աւելի սպառնական շրջանակները : Բազմաթիւ «կոմսոմոլ»ներ որոնք 1920 — 30ի սոսկալի ձմեռը պաշտօն ունեցին «կուլակաթափ» ընելու բարեկեցիկ գիւղացիները, դաշտերուն մէջ ինկան «դասակարգային թշնամիներուն» հարուածներուն տակ : Այսպէս, դեռահաս Ռուսերըտարրեր ու տարիներ չսպասեցին ինչպէս մեզ մօտ կ'ըլլայ, ամենափոքր պատասխանատու պաշտօնները հասնելու համար : Անոնք կանուխէն պաշտօնէութեան մէջ առնուեցան, եւ, պայմանաւ որ խնդրոյ առարկայ չըլլան թէ ի՛նչ սկզբունքներու վրայ հիմնուած է վարչակարգը, դարձան անոր էական անուակազմածը : Հասուն մարդոց սերունդները, որոնք ըստ իրերու բնական ընթացքին, այսօր պիտի գրաւէին ղեկավար պաշտօնները տասնորդական [illegible] կամ գաղթականութեան մէջ [illegible] կամ աննշան պաշտօններու վրայ [illegible]ուած ըլլալով, բուռն հոսանք մը [illegible] առաջ եկաւ որ առաջին գծին վրայ [illegible] լեց «30 տարեկաններէն պակաս[illegible]» Եթէ լենինեան հին պահակախումբը [illegible] թէեւ բաղկացած այնպիսի մարդոց [illegible] որոնք մեր մօտ սկսնակներ պիտի [illegible] կատուէին եւ որոնց համար [illegible] ըսուէր թէ «քաղաքական գեղեցիկ [illegible] պագայ մը ունին իրենց առջեւ» ([illegible]լին 54 տարեկան է, Մոլոտով 43, [illegible] բոշիլով 52, համակրելի [illegible] ղեկավարներէն ամէնէն տարէցը [illegible] տարեկան միայն), եթէ այս հին [illegible] հակախումբը նախանձայուզութեամբ [illegible] կը պահէ հրամանատարութեան [illegible] ծակները եւ խոշոր գործերու [illegible] վարութիւնը, անիկա տեղայն [illegible] իշխանութիւնը բաժնած է երի[illegible] սարդութեան հետ եւ հոգ է [illegible] պատճառներէն մէկը վարչակարգի [illegible] սատիճանական ամրապնդման [illegible] տեւողութեան :

(Շար.)

ՓԻԷՐ ՖԷՐԼԱՆ

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

— ◦ —

«Գաղտներգոհայաշկոմ» — Վտարումներ Հօկի շարքերէն — Պատահական այց մը Առաջնորդարան·

Կազմակերպութիւնը իր տեսակներն ունի: «Դաշնակ զոհերու պաշտպանութեան» անունը ամենազաւեշտականն է: Չպիտի զբաղէինք համայնական այս տխմարապատում խաղարկութեան, եթէ ան իր հետեւանքներով չըլլար մեր եւ ուրիշ գաղութներու ազգային կեանքին: Հ. Յ. Դաշնակցութեան համար այսպիսի խամաճիկ կազմակերպութիւններ եղեր են, չեն եղեր՝ միեւնոյնն է: Կուսակցութիւնը, որ կուրծք տուեր է ամենի բռնատիրութիւններու, որպիսիներն եղած են համիտականն ու ցարականը, Ձեռքի այս զաւեշտին առջեւ չէ որ պիտի ահաբեկի:

Մեր վերջին գրութիւններով չեչտեցինք տեղացիներու անբարեացակամութիւնը դէպի մեզ, որուն կարեւոր պատճառներէն մէկն ալ՝ մեր խըռովայոյզ կեանքն է, հաւաքական թէ անհատական: Արդ, տրուած ըլլալով ... ըլլալ ապուշ մարմինը իր հրապարակային այս գործունէութեան ազգային բնոյթ պիտի տայ, մեր դրացի հարեւանները որ զզուած են մեր կազուկոխներէն, աւելի անբարեացակամ կերպով պիտի տրամադրուին դէպի մեզ՝ այդ hառայ – hուռական եւ նոյնիսկ պիտի ազդեն կառավարութեան վրայ: Եւ այսպէսով՝ կարմիր չափկաւորներու այդ չըչորթական արարքով՝ մենք ձեռքէ պիտի տանինք շարք մը առաւելութիւնները, որոնց հիմը աւելի բարեացակամութիւնն է քան թէ օրէնքը: Արդ, հայ գաղթականին կենսական շահը կը պահանջէ խուսափիլ այդ կարմիր խաղեղին: կազմակերպիչներու հէքեաթներուն խաբուելու չէ, անոնք միջազգային այդ միթինգները կը կազմակերպեն իբր արհեստ եւ իբրեւ ապրելու միջոց: Անոնք առատօրէն վճարուած են Մոսկուայի դրամով: Որքան բազմութիւնը շատ ըլլայ՝ այնքան անոնց ... իւղ կը քսուի, իսկ հայ բանւորը հացը կը խլուի: Դաշնակցութեան սակայն, ոչինչ կը պատահի: Հայ աշխատաւոր, արթուն կեցիր:

⁂ Երկար ժամանակներէ ի վեր Հօկ կոչուած ինքնակոչ մարմինը ներքին պառակտումներէ կը տառապէր: Հակադաշնակցական խմբակի մը տրուած գումարները քար գայթակղութեան եղած էին: Մէկ թեւը կը քննադատէր թէ տրուելու չէին ծանօթ դըրամները, քանի որ անոնք չէին բարոյական նպատակներու համար հաւաքուած էին, իսկ միւս թեւը չեչտելով որ Հօկը քաղաքական նպատակներ կը հետապնդէ, հակառակը կը պնդէր: Մինչ այս մինչ այն՝ պայքարը կը խորանայ, կը գունաւորուի, կը չերտանայ՝ յառաջ բերելով երկու ճակատներ, Թադէոս Խաչիկեան ու Ալթունեան — Սուքիասեան: Ի վերջոյ կը յաղթանակեն վերջին հանրածանօթ արկածախնդիրները: Ու Թադէոս Խաչիկեան իր ութ համախոհներով կը վտարուի: Թերեւս Խաչիկեան չպարտուէր, եթէ ծանր յօդացաւի ենթակայ եղած չըլլար երկար ատենէ ի վեր: Ներկայիս՝ Հօկը լոկ պոռչտուք եւ ոչ մարմին, կամ եթէ կ'ուզէք՝ խեղկատակութիւն:

⁂ Մօտաւորապէս տարի մը առաջ ծնունդ առաւ, Խարբերդի եւ շրջակայքի երիտասարդաց միութիւն մը, որ քանի մը ամիսներու ընթացքին՝ 80ի չափ երիտասարդութիւն համախմբեց իր շուրջ, եւ ցոյց տուաւ խանդավառ գործունէութիւն, խոստմնալից ուժերով: Խարբերդցիները, իրենց խոշոր զանգուածով, այս երիտասարդ ու կենսունակ կազմակերպութեան կողքին էին: Սակայն, ժամանակի ընթացքին, կարմրակըտուցներ սկսան «Վերաշինաց» երգել մշակութային այս միութեան մէջ, վէճերը սկսան խորանալ եւ երկննալ մինչեւ որ՝ աշնան տխուր երեկոյ մը, բռունցաւ թէ՝ միութիւնը լուծուած է: Խարբերդցիները մեծ զանգուած մը կը ներկայացնեն Մարսէյլի մէջ: Անոնք խանդավառ են, չարքաշ եւ կենսունակ, սակայն, ցաւալի է ըսել որ՝ խիստ շատ չերտաւորուած են: Մեծ ու պզտիկ չեն ճանչնար եւ ճիշդ ատոր համար ալ գոնէ Մարսէյլի մէջ չեն կրցած ունենալ համախարբերդցիական հայրենակցական միութիւն մը, որուն անհրաժեշտութիւնը աւելորդ է չեշտել:

⁂ Իրիկուան ժամը վեցի ատենները պատահմամբ Հայոց առաջնորդարան կը գտնուիմ: Ելեկտրական լոյս չըկայ: Մութ է: Հոս ու հոն քանի մը նիհար մոմեր կը պլպլան: Դիմացը չոր սեղան մը եւ շուրջը քանի մը խարխուլ աթոռներ: Իսկական խորհըրդանշանը հայ կեանքին ու հայ ժողովուրդին: Սեղանին ետեւը չոր ու ծեր մարդ մը նստեր է, եւ 200 ֆրանքի համար կը հալի: Պ. Ս. Թոզաթլեանն է, կրթական անխոնջ մշակ մը, որ սակայն իր այս ծեր օրերուն, ստիպուած է վերջին ուժերը բանկալին մէջ սպառել յանուն պատառ մը հացի: Ներքնասենեակը Աղքատախնամը ժողով կ'ընէ նախագահութեամբ առաջնորդին եւ դրան առջեւ քանի մը թշուառներ իրենց ոջիլները կը թափեն՝ սպասելով մէկ երկու տասնակ ֆրանք նպաստին: Քահանաներ ալ կան, որոնք ժպտերես կը ծառայեն պատահական այցելուներու: Հայ կրթական մշակին հետ հայ եկեղեցիի մշակն ալ անօթի է բառին լայն իմաստով: 200 ֆրանք ամսական: Բայց ի՞նչպէս ապրին այս թշուառները այս չնչին գումարով: Ոմանք զաւակներու ալ հայր են:

Աղքատախնամը վերջերս վարչական նոր ընտրութիւն մը ունեցաւ իրեն ատենապետ ունենալով տիկ. Պօչնակեան: Այս տիկինը իր ընկերներով գործին նուիրուած է: Բոլորն ալ աշխատող են եւ ամէն մէկ դիմողի բան մը կ'ընեն: Բայց, գործելու մեթոտ եւ ուղեգիծ չունին, այլապէս աւելի օգտակար կրնան ըլլալ: Մաղթենք որ այս պակասը լրացնեն:

⁂ Ահաւասիկ թշուառ գործազուրկի մը ողբերգութիւնը: Երեք զաւակներու հայր մըն է այս խեղճը, որոնց կրտսերը՝ 10 ամսուան, միջնեկը՝ 4 տարեկան, եւ անդրանիկը՝ 8 տարու: Ամենապզտիկը հիւանդ է: Մայրը հիւանդ է: Ուտելիք չկայ: Դեղի դրամ չկայ: Ու խեղճ հայրը ափ կ'առնէ Ֆ. Հ. Կ. Խաչին: «Գանձը պարապ է,» կ'ըսեն, «մնաց որ քեզի շատ ենք օգնած...»: Բայց գործազուրկը կը մըռմռայ նորէն,— «Գթացէք պզտիկներուս...»: Եւ կ'երթայ պատուելիին: Այս վերջինը կը պատասխանէ,—«Շատ եմ օգնած քեզի, գնա ձեր առաջնորդարանը որ աւելի հարուստ է»: Ու կ'երթայ առաջնորդարան: Աղքատախնամն ալ դրամ չունի: Պալաքեան եպիսկոպոս ու Տիկ. Պօչնակեան իրենց գրպանները կը խառնեն: Իրենք ալ չունին: Եկածին տուր: Ու փոխ կ'առնեն քարտուղարէն եւ քահանաներէն, որոնց քսակները թօթվելով հազիւ 20 ֆրանք կ'ելլէ: Գործազուրկը այս դրամով կը վազէ դեղարան: Յաջորդ օրը գործազուրկն ու իր ամբողջ ընտանիքը հիւանդ է, ու անօթի: Չորսին ալ գլուխը գամուած է գետնին: Չորսին ալ ճակատը տենդէն կ'այրի, չորսին ալ աչքերը ուռած եւ անթարթ առաստաղին կը նային:

Հայոց ժողովուրդ, մոլորեալ ժողովուրդ, ո՞վ, ըսէ, ո՞վ պիտի ամոքէ քու բազմաչարչար այս զաւակներուդ անպատում տառապանքն ու խեղճութիւնը:

Ա. ՏԱՊԱՂԵՆՑ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԹԻՒ

— • —

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Երկրորդ տարին է որ Առնուվիլի մէջ գոյութիւն ունի դպրոց – մանկապարտէզ մը: Դպրոց գացող հայ պզտիկներու համար բացուած է հինգշաբթի օրերու դասընթացք, իսկ մանկապարտէզը բաց է հինգ օր, առտուան ժ. 8 եւ կէսէն 4 եւ կէս: Մանկապարտէզի սաներուն թիւն է 30, իսկ դասընթացքին հետեւողներու՝ մօտ 40. թէ դասընթացքը եւ թէ մանկապարտէզը կը պահուին «Արարատ» միութեան կողմէ, որ ամբողջ ծախքերն իր վրայ է առած: Միայն Ֆ. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղն է որ ամսական հարիւր ֆրանքով կ'օգնէ:

Անցեալ տարի դասընթացքը կը վարէր Պ. Վտարանդին, իր ամսականը ստանալով Բարեգործականէն: Իսկ մանկապարտէզի համար «Արարատ» միութիւնը հրաւիրած էր Դպրոցասէրի սանուհիներէն մէկը: Երբ Բարեգործականը դադրեցուց իր վճարումները, դպրոցին ամբողջ հոգը ստանձնեց «Արարատ» միութիւնը: Տարուան վերջը թէ ուսուցչուհին եւ թէ Պ. Վտարանդին հրաժարեցան եւ վերջինիս խորհուրդով այս տարուան համար թէ դասընթացքներու եւ թէ մանկապարտէզի համար վարձուեցաւ միայն մէկ ուսուցչուհի (Տիկ. Լիա Սիրունեան), ամսական վեց հարիւր ֆր. վճարումով: Բացի ուսուցչուհիի վճարումէն, դպրոցն ունի նաեւ սենեակը մաքրելու, լոյսի եւ վառելիքի ծախք:

«Արարատ» միութիւնը, իւրաքանչիւր աշակերտէ գանձած ամսական 5 ֆրանքէն զատ, ամսական գանձումներ կ'ընէ նաեւ միութեան անդամներէ եւ պզտիկ չունեցող ընտանիքներէ: Պէտք է խոստովանիլ, որ գիւղին մէջ դպրոցի շուրջ կը տիրէ կատարեալ համերաշխութիւն եւ համայնքի բոլոր խաւերը գիտակից են իրենց պարտականութեան: Փարիզի ամկավար օրկանը վերջերս մէկ երկու անգամ փորձեց պղտորել միտքերը, անճիշդ տեղեկութիւններու տեղ տալով:

⁂ Կիրակի օր Կալմանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ դպրոցական հանդէսը: Բացումը կատարեց Պ. Վտարանդին, որ բանախօսութեամբ մը պարզեց դպրոցի արժէքն ու նշանակութիւնը, մայրենի լեզուն սորվելու անհրաժեշտութիւնը, հայրենիքի գաղափարը եւ կոչ ըրաւ բոլորին՝ իրենց աչքերը յառել դէպի Հայաստան եւ սիրել ամէնուս հայրենիքը:

Երբ վարագոյրը բացուեցաւ, բեմին վրայ շարուած էին մանկապարտէզի 24 պզտիկներ (3—6 տարեկան), բոլորն ալ միաձեւ գոգնոցներ հագած: Փոքրիկներու կողմէ եղած արտասանութիւնները, խմբական երգերն ու պարերը եւ մարզանքները մեծ խանդավառութիւն առաջ բերին: Առանց բացառութեան, բոլոր մասերն ալ անցան շատ յաջող: Հասարակութեան ոգեւորութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ մանչերը զինուորական տարազով եւ փայտէ հրացաններով զինուորի երգը երգեցին ու խրոխտ քայլերով բեմը չափեցին: Ժողովրդի պահանջին վրայ, այս վերջին համարը կրկնուեցաւ:

Դաշարին նուագեց Թաթոս Արզումը եւ Պ. Վտարանդին ալ երգեց Օմար Խայեամէն կտոր մը: Աճուրդի դրուեցան Պ. Վտարանդիի թարգմանութեամբ լոյս տեսած Օմար Խայեամի գիրքը եւ մէկ շիշ շամփանեա, որմէ գոյացաւ 270 ֆր.: Ասիա կոչ եղաւ դպրոցի համար ածուխ նուիրել: Հասարակութիւնը լայն արձագանգ տըւաւ եւ հինգ վայրկեանի մէջ արձանագրուեցաւ 35 պարկ ածուխ:

Դադարէն վերջ սկսաւ մեծերու բաժինը: Երգուեցան խմբական երգեր, երկու հոգի տարազներով երգեցին «Հովին ու հովուհին» հովուերգութիւնը, խաղացուեցաւ Յ. Թումանեանի «Շունն ու Կատուն», եռագոյն օդապարիկներով ու երգով միասին մարզանք կատարուեցաւ եւ ապա, բեմին վրայ կառուցուած առագաստի շուրջ շարուած աշակերտները ճերմակ շապիկներ հագած նաւը ներկայացուցին, երգելով նաւին երգը եւ օրօրուելով նաւու նման: Այս վերջին տեսարանը մեծ անակնկալ էր եւ մեծ յաջողութիւն գտաւ հասարակութեան մօտ: Յետոյ մեծ յաջողութեամբ դասընթացքի մեծ աշակերտուհիներու կողմէ ներկայացուեցաւ «Բարեկենդանի անկուտիները» զաւեշտը եւ ներկաները կուշտ մը խնդացին:

Զորս ժամ տեւող հանդէսը վերջացաւ միայն 7ին: Թէեւ ամբողջ հանդէսին ուսուցչուհին ոչ մէկ անգամ բեմի վրայ չերեւցաւ եւ պզտիկներն իրենք էին, որ կը կառավարէին խմբական երգերն ու պարերը, բայց բոլորն ալ գիտէին, որ այդ աննախընթաց յաջողութիւնը կը պարտին ուսուցչուհիին, որ երկու ամսուան տքնաջան աշխատանք էր տարած: Ծանօթ թէ անծանօթ, բոլորն ալ կը մօտենային Տիկ. Լիային եւ կը շնորհաւորէին:

Մէջը հաշուելով ածուխը եւ աճուրդը, ընդհանուր մուտք եղաւ մօտ 1450 ֆր. որմէ զուտ շահ մնաց 1200 ֆրանք:

«Արարատ»եան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Երկար լռութենէ մը վերջ, ահա Փօն տ'Օպնա կրկին հըրապարակ կուգայ շնորհիւ Հ. Յ. Դ. «Կորիւն» ենթակոմիտէի եռանդուն ընկերներուն: Նոյ. 12ին տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, քաղցր յիշատակներով:

Սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը: Բեմին վրայ կը ծածանէին հայկ. եւ ֆրանս. զոյգ եռագոյնները:

Եկած էին նաեւ Ս. Դ. Հնչակեան քոյր մասնաճիւղի բոլոր ընկերները, իրենց համակիրներով, իրենց յարգանքի բաժինը բերելու համար, առանց կուսակցական նեղմտութեան: Պատի՛ւ իրենց: Եկած էին նոյնպէս Լէվանի ընկերները, ընկեր Մ. Տէյիրմէնճեանի հետ:

Օրուան նախագահը, ընկեր Մ. Բարսեղեան պարզելէ յետոյ տօնին նշանակութիւնը, հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով, որ լսուեցաւ յոտնկայս: Արտասանեցին Մովսէս Բարխեան «Պզտիկ զինուոր», Օր. Եւգինէ Յովհաննէսեան՝ «Հայրենիքի սօսի»ն եւ «Հայաստան»: Երգեց Տիկին Նուարդ Կըկըղեան «Իմ սիրելի զաւակունք»: Արտասանեց Օր. Լուսվարդ Բարխեան «Սիրոյ գոհեր»: Բոլորն ալ արժանացան ծափերու:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Աշոտ Իսահակեան որ խօսեցաւ մէկ ժամէն աւելի, խոր տպաւորութիւն ձգելով: Երգեց ընկերուհի Տիկին Լուսին, «Հիմ՞ էլ լռենք», եւ «Ասլի ջան»: Արտասանեցին պզտիկ Նարդուհին «Գործելու ատեն», Օր. Եւգինէ՝ «Ես իմ անուշ Հայաստանի»ն, Մովսէս Բարխեան՝ «Հըմա կերանք»:

Վերջին խօսողն էր, Օր. Արմ. Տուրբախեան որ ծանրացաւ իգական սեռի անտարբերութեան վրայ եւ ցոյց տալով գործելու յարմար եղանակներ, չեչտեց.— «Տիկիններ, խրախուսեցէք ձեր ամուսինները որ նուիրուին մեր արդար դատին պաշտպանութեան: Քաջալերեցէք որ կուսակցական դառնան: Մենք դեռ պայքարի պէտք ունինք, քանի որ բիրտ ուժը կը տիրէ մեր երկրին մէջ»:

Օրուան նախագահը ենթակոմիտէին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն եւ հանդէսը փակուած յայտարարեց: Ժողովուրդը մեկնեցաւ, թելադրելով յաճախ սարքել այսպիսի հանդէսներ ու բանախօսութիւններ:

Հանդէսէն յետոյ, ընկեր Յարութիւն Կարապետեանի բնակարանին մէջ տեղի ունեցաւ ընկերահամակրական ժողով մը: Եղան հարցեր որոնց լայնօրէն պատասխանեց ընկեր Աշոտ: Մեր շարքերուն վրայ աւելցան երկու նոր ընկերներ: Իսկ զուտ կուսակցական ժողովի մը մէջ, ընկեր գործիչը ամբողջ երեք ժամ զեկուցում տուաւ, խրախուսելով ընկերները որ արթուն մնան, համբերութեամբ տանին բոլոր դառնութիւնները, մինչեւ որ փարատի մշուշը եւ ծագի մեր երազած արեգակը:

Մ. Բարխեան

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՔՆԱՄՓՈՓ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

— :-: —

Սօֆիայի «Ազատ Խօսք»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 Նոյ.)․

— «Խաղաղութեան եւ արդիւնաւոր աշխատանքի ծարաւի է հայ ժողովուրդը, իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այսօր առաւել քան երբեք կը գիտակցի գաղթահայ աշխատաւորութեան կազմակերպման եւ ժողովրդական լայն զանգուածներու ազգային – յեղափոխական դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան:

Եթէ գաղութները հայրենիքի համար են, հրամայական պահանջ կը դառնայ ուրեմն, որ անոնք աւելի երկար դիմանան օտար կլանող միջավայրին մէջ, «մինչեւ բացուին դուռները յուսոյ»: Իսկ երկար դիմանալու համար, անհրաժեշտ է բոլոր կարելին ընել, անաղարտ պահելու հայ գաղութներու ազգային դիմագիծը:

Հայապահպանումը նշանաբան մըն է, որու գործադրման համար հազար ու մէկ նամբաներ կան, բոլորն ալ իբարու զուգահեռ եւ «դէպի Հռոմ» տանող: Կը բաւէ միայն, որ աշխատող ու զոհաբերող ուժերը չպակսին:

Ի հարկէ, ամէն ստեղծագործ աշխատանքի համար հիմնական պայման է ներքին խաղաղութիւնը եւ ուժերու կեդրոնացումը: Բայց, Դաշնակցութեան կամքէն բացարձակապէս անկախ եւ Դաշնակցութեան ձգտումներուն բոլորովին հակառակ է, որ պառակտուած է հայ գաղթաշխարհը եւ աննախընթաց ժխորի մը մատնուած:

Սակայն, չկայ չարիք առանց բարիքի: Գաղթաշխարհի պառակտման ու բաբելոնի մէկ բարիքն այն է, որ տակաւ գաղափարներու բիւրեղացում պիտի կատարուի, հոսանքներու որոշ շերտաւորում յառաջ պիտի գայ, սեւը ճերմակէն պիտի զատուի, հանրային որոշ ուժերու կամ խմբակցութիւններու դիրքերը վերջնապէս պիտի ճշդըւին եւ ժողովրդական զանգուածներու աչքին աւելի պարզորոշ պիտի դառնան հայ կեանքի մօտիկ անցեալի դէպքերը, ներկայ պահանջները եւ վաղուան ուղիները:

Այս բարիքն ապահովելու համար իսկ, յարատեւ աշխատանքի, եռանդի ու զոհաբերութեան ընդարձակ դաշտ մը կը բացուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան առջեւ: Ու պէտք է Դաշնակցութիւնը ամէն անկարելին կարելի դարձնէ, նուազագոյն զոհողութիւններով հասնելու համար այդ բարիքին:

Արթուն ու պատրաստ պիտի ըլլայ ան, ի հարկէ, ինքնապաշտպանութեան, ի հարկին նաեւ յարձակման, այն խաժամուժ ուժերուն դէմ, որոնք յարատեւօրէն, ու վերջերս ալ «միացեալ ճակատ»ի փորձերով, կը դաւեն ոչ միայն իր, այլեւ հայ ժողովուրդին համբաւուած բարոյականին, արդար ու նուիրական դատին եւ արժէքներուն, եւ նոյն իսկ ազգային գոյութեան դէմ: Բայց, միեւնոյն ատեն, Դաշնակցութիւնը, հաւատարիմ է իր էութեան, իր անցեալին եւ իր ծրագրէն բխող առաջադրութիւններուն, չի կրնար բաւականանալ միայն իրեն նետուած պայքարի ձեռնոցը վերցնելով, այլեւ առաւել մեծ եռանդով ու զոհաբերութեամբ պիտի նուիրուի իր կազմակերպութեան զօրացման, եւ ատո՛վ իսկ, հայապահպանման եւ հայ հայրենիքի փրկութեան յատկացուած անյետաձգելի շինարար աշխատանքներու — մշակութային, տնտեսական եւ քաղաքական գետնի վրայ:

Մէկը միւսէն դժուար, բայց նաեւ մէկը միւսէն կենսական են այդ աշխատանքները:

Օտար քաղաքական – հանրային շըջանակներու հետ սիստեմատիկ շըփումներ եւ Հայ Դատի պրոպագանդը,

Հայ ժողովրդական զանգուածներու քաղաքական գիտակցութեան արթնացումը,

Հայ նորահաս սերունդի կազմակերպումը եւ ազգային ոգիով կրթութիւնը,

Դաշնակցական շարքերու յեղափոխական դաստիարակութիւնը:

Այս չորս խոպան դաշտերը լայն ասպարէզները պիտի դառնան Հ. Յ. Դաշնակցութեան իւրաքանչիւր մարմնի ներամփոփ, հանդարտ ու ստեղծագործ աշխատանքներուն»:

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Չորս դիս նայեցայ ու զարմացայ. ուստե՞ղ էր որ պիտի հասնէի նպատակիս թէ, ընդհակառակն, այստեղ պիտի գտնէի մահս: Քանի մը քայլ եւք անշարժութեան շշուկը դադրեցաւ ու լսեցի սարսափելի ձայն մը: Շուրջինները երկրպագեցին ու ես ալ վար կախեցի գլուխս երկիւղածօրէն, թէեւ սրտիս խորէն, խոնարհութիւն կ'ընէի Աստուծոյ:

Ու երբ գլուխս բարձրացուցի, վարագոյրին ետեւէն լսեցի տխուր ձայն մը, որ կ'ըսէր.

— Ո՞վ էչրէֆ խան, բարի՛ եկար:

Ես պատասխանեցի.

— Ո՜վ վեհափառ Տէ՛ր, թող քու բարձր շուքդ յաւիտեան տարածուի քու ծառաներուդ գլխուն վրայ:

Ու դարձեալ խոնարհութիւն մը ըրի:

Յետոյ ձայնը ըսաւ.

— Երազիդ մէջ տեսար Բայլան Շահի աղջիկը՝ Շամսա Պանուի գեղեցկութիւնը եւ սիրահարեցայ անոր:

— Այո, եւ յոյս ունիմ որ այս ազնուական պալատէն ամօթահար չպիտի վերադառնամ ու պիտի հասնիմ նպատակիս. ի՞նչ պէտք է ընեմ եւ ո՞ր ճանապարհը պէտք է բռնեմ, բաղձանքս իրականացնելու համար:

Ձայնը պատասխանեց.

— Ես չեմ կրնար քեզ առաջնորդել, բայց կրնամ ցոյց տալ թէ ո՛ւր կը գտնուի բաղձանքներուդ առարկան: Դուրս ելիր աս դուռէն եւ քալէ՛ դէպի արեւը ու դարձիր աջիդ: Ճամբորդութիւնդ պիտի տեւէ վեց լուսնակ. պիտի հասնիս այն լեռնաշղթային որուն վրայէն անցար, շարունակէ մինչեւ քայլերդ դէպի արեւակը ու պիտի գտնես փնտռածդ:

— Իրա՞ւ այդպէս է, հարցուցի. պիտի տեսնե՞մ բաղձանքներուս առարկան, պիտի տեսնե՞մ նորէն այդ աղջիկը:

Ձայնը պատասխան տուաւ.

— Պիտի տեսնես զայն եւ պիտի միանաս անոր:

Այս բառերը ցնծութեամբ լեցուցին սիրտս եւ ըսի.

— Եթէ Ձեր վեհափառութիւնը կ'արտօնէ, պիտի մեկնիմ:

Բայց ձայնը ըսաւ ինծի.

— Սպասէ եւ իմ հիւրս եղիր այստեղ երեք օր:

— Հրամանը քուկդ է, Վեհափառ Տէր, պատասխանեցի:

Յետոյ ձայնը փափսաց քանի մը բառեր զորս չհասկցայ:

Ու մարդիկ եկան ինծի, ձեռքերէս բռնեցին ու առաջնորդեցին զիս հոյակապ սենեակ մը ուր մնացի երեք օր:

Չորրորդ օրը զիս տարին միւս չէնքը: Խոնարհութիւն մը ըրի այնտեղ եւ ձայնը ըսաւ.

— Պատրաստուէ, էչրէֆ խան, պիտի մեկնիս. պիտի տեսնես շատ մը հրաշալիքներ ու գեղեցկութիւններ, շատ պիտի չարչարուիս ու տառապիս նպատակիդ հասնելու համար:

— Քու խորհուրդդ պիտի ըլլայ իմ առաջնորդս այս ճամբուն վրայ եւ քու շնորհներդ ու խնամքդ գոհունակութիւն պիտի պարգեւեն ինծի:

Ձայնը խնդրեց որ մեկնիմ: Վերջին խոնարհութիւն մըն ալ ըրի եւ ոտքի բարձրացայ:

Յետոյ գոհարեղէններ լեցուցին աքիրուս մէջ եւ զիս տարին դէպի դուռը, ու ցոյց տուին ճամբան: Ու մեկնեցայ:

Ճամբուս վրայ տեսայ հրաշալիքներ եւ գեղեցիկ արարածներ. քալեցի ապշահար ու հմայուած: Ոմանք հեռու փախան ինծմէ, ուրիշներ յարձակեցան վրաս ու ես մեռցուցի զանոնք:

Վերջապէս հասայ ափը երկար գետի մը որուն եզերքներուն վրայ տեսայ անչնչացած գիւղեր: Մէկ քանին կռնակ չունէին. ունէին երկու փոր եւ ութ ոտք եւ իրենց ոտքերովն ու գլուխով կը նմանէին էչերուն: Անոնց պոչը նման էր ուղտերու պոչին. սպիտակ էր անոնց փորը եւ մարմնոյն մնացեալ մասը սեւ:

Աւելի հեռուն հանդիպեցայ կղզիի մը, ուր տեսայ բազմաթիւ հրէշակերպ մարդիկ որոնց ձեւը չեմ կրնար նկարագրել: Անոնք կէս մարդիկ էին, ունէին մէկ թեւ ու մէկ սրունք. իրենց գլուխէն մինչեւ ոտքերը ունէին կէս մարմին, մէկ աչք, մէկ յոնք, մէկ ձեռք ու մէկ ոտք: Բայց անոնք մէկ ոտքի վրայ աւելի արագ կը ցատկոտէին քան ես իմ երկու ոտքերուս վրայ. հետեւաբար չկրցայ բռնել զանոնք. ու ես այնտեղ տեսայ աննկարագրելի հրաշալիքներ:

Երբ կտրեցի գետը ու ան ալ ետեւս մնաց, հասայ ուրիշ լեռնաշղթայ մը. երկու օրէն բարձրացայ անոր գագաթը:

Սարին կատարը հասնելուս երկրորդ գիշերը, երազիս մէջ տեսայ որ հասած էի պարտէզը այն աղջկան զոր կը փնտռէի: Ան ժպիտով մը ողջունեց զիս ու ըսաւ թէ Աստուած զինքը հարսնացուած էր ինծի: Այդ աղջիկը տեսնելու հրճուանքը արթնցուց զիս ու ես շարունակեցի ճամբաս՝ խորհելով անոր գեղեցկութեան վրայ: Երբ լեռնակատարէն իջայ, կտրեցի տափարակ ու ամայի դաշտ մը ուր երեք չորս օր շարունակ չկրցայ ջուր գտնել: Քալեցի տանջուելով ու հազար ու մէկ չարչարանքներու ենթարկըւած եւ հասայ քաղաք մը որ շատ ընդարձակ էր: Պարիսպներէն ներս մըտայ ու ամէն կողմ տեսայ խանութներ: Մարդիկ ինծի նայեցան բայց չխօսեցան հետս. այնպէս որ երբ շուկան հասայ, կանգ առի ճաշարանի մը առջեւը եւ ուզեցի խօսիլ տիրոջը հետ. բարեւեցի: Անիկա չափազանց բարեացակամ կերպով ներս հրաւիրեց զիս ու խնդրեց որ նստիմ: Կարծես թէ ծանօթ էր ինծի ու բարեկամս եղած էր երեսուն տարի: Յետոյ շատ համեղ կերակուրներ հրամցուց ինծի եւ հարցուց իմ ուղեւորութիւնս: Յայտնեցի իմ պատմութիւնս եւ ան ըսաւ.

— Այստեղ Քաֆ լերան մուտքն է. անծանօթ եմ այն քաղաքին որուն մասին կը խօսիս. բայց այդ սարին երեք կողմերը քաղաքներ կան. իսկ չորրորդ կողմին վրայ կը գտնուի ծով մը որուն երեսէն ոչ ոք կրնայ անցնիլ. այդ ծովը կը բաժնէ քու հայրենիքդ իմ հայրենիքէս: Հիմա քեզի բաժին ինկեր է այս քաղաքը հասնիլ— չեմ գիտեր յանուն սիրո՞յ թէ յանուն բախտախնդրութեան — անմիջապէս պիտի հեռանա՞ս թէ պիտի ուզես այստեղ մնալ քանի մը օր:

Ու ես որոշեցի մնալ եւ անհոգ պըտտիլ այնտեղ. յետոյ պիտի մեկնէի:

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

տասխանեց թէ կարելի չէ բոլոր դժուարութիւնները հարթել մէկ անգամէն, թէ միջոցներ կը խորհի տեսակ մը ինքնավարութիւն հաստատելու համար եւայլն։

Մոսկուայի ճանաչումը ապահովուած

Ուաշինկթընէն կը ծրագրեն թէ՝ ռուսեւամերիկեան բանակցութիւնները այնքան յառաջ գացած են որ, այսօր – վաղը պիտի յայտարարուի Խ. իշխանութեան ճանաչումը Մ. Նահանգներուն կողմէ։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մ՚շօ» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՒՎԼԻ «Արղութեան» խումբի ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պուլվար Օտտօի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Միութեան Դրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ «Գեբին» խումբը դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ իր քոյր խումբը «Կրիշք» այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Դուրեան Գրադարանին մէջ։

▪▪▪▪▪▪▪▪▪

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ Համազասպ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան։

ՓՕՆԹԷԻ «Մուրատ» խումբիդասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան։

ԷՖՍԻ «Քեռի» խումբի ժողովը վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը 21 Նոյեմբեր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան։

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

«Համազգային»ի ընդհ. երկրորդ նիստը վաղը, Կիրակի (19 Նոյ.) կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Maison Mutualitéի Salle 14ին մէջ, նախագահութեամբ Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի։ Կը մասնակցին շրջաններու մեր բոլոր ներկայացուցիչները։

Հրաւէր ստացող անձնաւորութիւններէն կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ։

«Համազգային»ի փարիզի Լիազօր Մարմին

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131, rue Paul Berruel (նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard։ Տեղի կ'ունենայ զրոյց «Հայ գրականութեան զարգացման ուղիները» նիւթի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Մուտքը ազատ է։

Երեկոյթ - ներկայացում

ՖՐ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին «ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲ»ԻՆ ՄԷՋ
1 Boulevard Carnot - Alfortville
կը ներկայացուի ՈՐԲՈՒՀԻՆ
Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։
Մուտք 3 եւ 5 ֆրանք։ փոքրիկներու 1 ֆրանք։

Երեկոյթ - Պարահանդէս

կազմակերպուած ԵՓՐԱՏ նուագախումբի կողմէ, իր կազմութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ։ Տեղի կ'ունենայ 16 դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ Տիկին Դաղանճեանի բնակարանին մէջ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սալնոյձորի Հայր. Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Փարիզի կայարանին ատինեաններուն առաջ թիւ 50ի մէջ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՕՐԱՑՈՅՑ

Մարսէյլի Սալնոյձորի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ նոյեմբեր 19ին լոյս պիտի տեսնէ իր պատրաստած օրացոյցը 1934ի համար։ Օրացոյցի մէջ ամփոփուած է Աղբիւր Սեբոյի եւ իր զինակից ընկերներու կենսագրութիւնը։ Կը հրաւիրենք բոլոր հայրենակիցներէ մէկ օրինակ գնել։ Հասցէ՝ Der Hovhanessian, Camp Victor Hugo, Marseille.

ԿՈՒԶՈՒԻ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ սորվիլ փափաքող 14-16 տարեկան տղայ մը ներկայացուած իր ծնողքէն։ Դիմել Mr. Saman. 16 rue Jouffroy Mary. Փարիզ (9).

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)

ՄԻԱՅՆ 10 ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՅԿԱԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ.— 25 ՀԱՏ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՐԱՏԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ։

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ 5000000 ՖՐԱՆՔ ՇԱՀԵԼՈՒ

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, կաղանդի Ծառ

Վիճակահանութիւն եւ ճաշկերոյթ տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Squar Alboni. Paris
Պ. Պ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. 5, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

Վաղը կիրակի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին,

ՌԻՒ ԲԱՌԱՏԻ, ԳՕՆՍԷՌ ԳԼԱՍԻՔ (ՍԱԼ ԲՌԱԴ)

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՇԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ

Բազմաձայն երկսեռ խումբով։ Տոմսերը կը ծախուին՝

28, rue Thubaneau (Ա. Տիրատուրեան), 4, rue Montgrand (Գօնսէռ Գլասիք)

եւ Միութեան անդամներուն մօտ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆԻ
«ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ
Նախագահութեամբ՝ ՄԱՅՐ ԴԻՒԱՆԻ
Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ
150, Route d'Orléans, BAGNEUX

Վարժարանին երկսեռ աշակերտութեան կողմէ տրամախօսութիւններ, արտասանութիւններ, խմբերգներ ու մեներգներ՝ գրագէտ՝ Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ։

Օրքէսթր – ճազ՝ FRANCO – ARMÉNIEN ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ։

ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ։ Կը մասնակցի թառիստ ՌՈՒԲԷՆ։

Ծոխ պիւֆէ՝ դիւրամատչելի գիներով — Մուտք 5 ֆրանք

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Salle Adyar. 4 Square Rapp (Métro: Cadet)

ՇՔԵՂ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԱՌԱՔԵԼ ԱՂԱ

(Տրամ փարիզահայ կեանքէ, հեղինակ՝ ՍԷՅԵԱՆԻ)

Մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ տիկին Լ. Պետրոսեանի, Օր. Անգինէ Ավճեանի, Գ. Ռուպինա Ալիքսանեանի մելինէի, Պ. Պ. Գմբէթեանի, կոթիկեանի, Տէրվիշեանի, Սարաֆեանի Գրիգոր-Վահանի եւ ուրիշներու։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղեր, Պ. Շահխաթունիի մօտ եւ ներկայացման օրը Թատրոնի կիշէն ժամը 12էն սկսեալ։

Ընդհանուր հասցէ՝ A. Chakatouny. 35, rue des Morillons. Paris (15).

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
25 ՆՈՅ. ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ
Անկէնի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ
Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ։
Պար։ Գոթիյոն։ Ընտիր Ճազ։ Ճոխ Պիւֆէ։
ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ԱՌԻԹ ՄԸ

5,000,000 ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

Եւ միանգամայն բարեգործութիւն մը բրած ըլլալու ծախսելով միայն 50 փրանք

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կազմակերպուած՝

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐԻՆ

որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 23 Նոյ. 1933, Հինգշաբթի օր ժամը 14էն սկսեալ մինչեւ 19 ժան-կուժօնի սրահներուն մէջ

8, Rue Jean Goujon. Paris (8)

Ան նուազն 50 ֆրանք ծախսող այցելու մը կը ստանայ ձրիաբար թօմպօլայի թիւ մը։ Շահող առաջին հինգ թիւերուն պիտի տրուին **Loterie Nationale**ի (**3e tranche**) հինգ թիւեր։

Եթէ արգելքով մը պիտի բացակայիք, մինչեւ Նոյեմբեր 15 ղրկեցէք մեզ 50 ֆրանք, որպէս զի օգտուիք այս առիթէն, փոխարէն ընդունելով թօմպօլայի թիւ մը եւ մետաքսեայ փողկապ մը կամ մետաքսեայ գուլպայ։ (Կնիք)

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1-59

Թ Է Յ

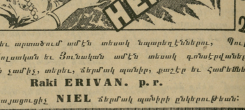

Հ Ր Ա Չ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան։

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱԶ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ'Իտանթիթէ ըլթուշով	6 հատ	5 ֆրանք։
Քարթ փոսթալ	12 »	20 »
Մեծցուած լուսանկարներ ըլթուշով եւ ձուաձեւ շրջանակով		45 ֆրանք։

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Յայտնի ապուխտավաճառ ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ Թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած Երշիկն ու Ապուխտը կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ։

Ապուխտ քիլօն 14 փրանք, երշիկ քիլօն 12 փրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN
46, Rue du Baignoire, MARSEILLE
կամ 5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

ԼԱՒ ապրանք եւ ԱԺԱՆ

T.S.F. 4 լամբ Երաշխիք 1 տարի 950F

ԿԱՆԽԻԿ եւ ԱՊԱՌԻԿ

Ֆօնօներ կը ծախուին մեծ զեղչով

RADIO-MUSIC
L. Nichanian
56, rue Piat
PARIS (XX)

Տիսքեր Եւրոպական եւ Արեւելեան 10F

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ Օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոֆաժ. rue Pierre Curie. K. Bicètre. Métro: Porte d'Italie 13

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մոտէլները ամենանպաստաւոր պայմաններով։

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R.C.Seine 415941 — Tél. LOUVRE: 57-37

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

▪▪▪▪▪▪▪▪▪

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Շուտով կը վերադառնամ, ըսաւ։

Առաւ բանալին եւ դուռը կղպեց իր ետեւէն։ Գետնայարկին մէջ քանի մը բառ մրմռեց եւ ղրկեց ոստիկանատուն։ Յետոյ վեր ելաւ։ Ճիւլիա Լազարի անկողնին վրայ գլորած էր, երեսը պատին, եւ կը հեկեկար ջղաձգօրէն։ Կարծես չնշմարեց իր վերադարձը։ Էշըրնտէն նստաւ արդուզարդի սեղանին առջեւ եւ դիտեց հոն դիզուած արդուզարդի առարկաները։ Զարմանալի էր այս խառնակոյտը։ Կարմիր ներկերու, օծանելիքի ամաններու եւ թարթիչներու անգոյրներ իրար խառնուած էին ելոտ վարսակալներու հետ։ Սենեակը տակնուվրայ էր, եւ օդը ծանրացած էր մշկահոտ բուրումներով։

Էշըրնտէն կը մտածէր այն հարիւրաւոր սենեակներու մասին ուր ապրած էր այս թափառական կինը, երրորդ կարգի պանդոկներու մէջ։ Ի՞նչ կրնար եղած ըլլալ իր երիտասարդութիւնը։ Այդ փիլիփքանով ի՞նչպէս այս ասպարէզը ընտրած էր։ Երջուն դերասաններու, պարողներու կամ լարախաղացներու ընտանիքէ՞ մը կը սերէր արդեօք։ Եւ կամ սիրային արկածի մը պատճառո՞վ ինկած էր այդ կեանքին մէջ։

Յանկարծ դուռը զարկին։

— Մտէք, պոռաց Էշըրնտէն։

Ճիւլիա Լազարի ցցուեցաւ անկողնին վրայ։

— Ո՞վ է։

Սարսռաց ճանչնալով այն երկու ոստիկանները որոնք զինքը Պուլոնյէն Թոնոն բերած էին եւ Էշըրնտէնի յանձնած։

— Դո՞ւք, ի՞նչ կ'ուզէք, պոռաց։

— Շատ ոտքի, հրամայեց անոնցմէ մէկը, անունի չեշտով մը որ առարկութիւն չէր վերցներ։

— Կը ցաւիմ, բայց պէտք է որ ոտքի ելլէք, Տիկին Լազարի, խորհուրդ տըւաւ Էշըրնտէն։ Անգամ մը եւս ձեզ այս պարոններուն պիտի յանձնեմ։

— Անկարող եմ ոտքի ելլելու։ Հիւանդ եմ, հիւանդ։ Ոտքերուս վրայ չեմ կրնար կենալ։ Զիս մեռցնե՞լ կ'ուզէք։

— Եթէ դուք ձեզի չհագուիք, մենք պիտի հագուեցնենք ձեզ։ Աճապարեցէք, այս բոլոր նեղութիւնները բանի չեն ծառայեր։

— Ի՞նչ պիտի ընէք զիս։

— Ձեզ Անգլիա պիտի տանինք նորէն։

Ոստիկաններէն մէկը թեւէն բռնեց։

— Մի դպիք ինծի, մի' մօտենաք ինծի, պոռաց, կատղած եւ տապլտկելով։

— Զգեցէք զինքը, ըսաւ Էշըրնտէն։ Ինքնիրենը պիտի հասկնայ թէ իր չահն իսկ կը պահանջէ որ խօսք մտիկ ընէ։

— Պիտի հագուիմ։

— Էշըրնտէն տեսաւ որ սեննակազգեստը կը հանէ եւ հագուստ մը կ'անցընէ վրան։ Ոտքը անցուց շատ փոքր կօշիկներ։ Յետոյ մազերը շտկեց։ Երբեմն երբեմն առեւլավառ նայուածքներ կը նետէր ոստիկաններուն։ Արդեօք, այնքան խելք պիտի ունենա՞ր չափը չանցընելու, կ'ըսէր ինքնիրեն Էշըրնտէն։ Արդուզարդի սեղանին մօտեցաւ Ճիւլիա, եւ Էշըրնտէն ոտքի ելաւ անոր տեղ բանալու համար։ Արագ շարժումով մը, երեսը բիլոտեց, յետոյ աղտոտ սրբիչով մը սրբեց, փոշին քսեց եւ անգոյր քսեց աչքերուն։ Ձեռքերը կը դողային։ Երեք մարդիկը զայն կը դիտէին լուռ ու մունջ։ Երեսին կարմիրն ալ քսեց եւ շրթունքները ներկեց։ Վերջապէս գլխարկ մը անցուց գլուխը։ Էշըրնտէն ձեռքով նշան ըրաւ։ Առաջին ոստիկանը ձեռնակապ մը հանեց եւ առաջ անցաւ։ Այդ տեսնելով, Ճիւլիա դէպի ետ ցատկեց, թեւերը բացած։

— Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ։ Չեմ ուզեր, ո՛չ, ո՛չ ատիկա, ո՛չ ո՛չ։

— Խելքդ գլուխդ ժողվէ, աղջիկս, ժամավաճառ չըլլանք, ըսաւ խստութեամբ ոստիկանը։

Կարծես պաշտպանութիւն խնդրելու համար Էշըրնտէնի վրայ խոյացաւ, մեծ զարմանք պատճառելով անոր։

— Մի ձգէք որ տանին զիս։ Գթացէ՛ք վրաս, չեմ ուզե՛ր, չեմ ուզե՛ր։

Էշըրնտէն դժուարութեամբ ազատեց ինքզինքը։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՄԵՏՐՈՅԻ ԿԱՅԱՆ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

19 Novembre 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2348

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՍԱ՛Ծ Է ԺԱՄԸ...

Չէինք լրացուցած մեր ըսելիքը՝ Պերլինի Թղթակցութեան առթիւ, եւ ահա կը ստանանք երկու յօդուածներ՝ «ցեղակրօն» շարժման մասին, որուն ակնարկեր էինք երէկ:

Անոնց հրատարակութենէն յետոյ, անշուշտ ուրիշներ ալ առիթ պիտի ունենան արտայայտուելու:

Մանաւանդ որ, ինչպէս կը հաղորդէ մեր աշխատակիցը, շարժումը լայն ծաւալ գտած է Մ. Նահանգներուն մէջ: Արդէն իսկ արձանագրուած են 450 — 500 պատանիներ եւ աղջիկներ: (Առաջին թղթակցութիւնը պիտի հրատարակենք յաջորդ համարով, երեքշաբթի):

×

Երէկ բացատրեցինք թէ՝ Պերլինի մեր թղթակցին գլխաւոր մտահոգութիւնն ալ այն է ինչ որ երկար ատենէ ի վեր կ'արծարծենք այս էջերուն մէջ,— երիտասարդական, եթէ կ'ուզէք երիտասարդացման շարժում:

Հաճելի կամ գիտական չէ առաջարկուած բառը,— «ազգընկերական»: Մեր թղթակիցն ալ չի պնդեր անոր վրայ, երկրորդական համարելով անունի խնդիրը:

Բուն հարցը՝ երիտասարդութեան կազմակերպութիւնն է: Եւ պահանջը՝ ներքին յեղափոխութեան մը:

Պերլինի Թղթակցութեան կցուած էր Ցետ – Գրութեան մը, որ «Ցառաջ»ի հասցէն կուտար փափաքողներուն, յարաբերութեան մտնելու եւ առաջին «եռապետ – մասնաճիւղ»ը կազմելու համար:

Կը նշանակէ թէ՝ մեր աշխատակիցը, «պատրաստ զինուոր», ամուր փարած է իր ծրագրին եւ կը հաւատայ անոր իրականացման:

Ուրեմն, իր գաղափարակիցներուն կ'իյնայ ասպարէզ իջնել եւ հասունցնել հարցը, օգտուելով բոլոր գիտելիքներէն ու փորձառութիւններէն:

Աշխարհի բոլոր կեդրոններուն մէջ ալ ունինք բազմաթիւ խանդավառ եւ երիտասարդներ, որոնք... բայց մնացած են:

Ամէնէն առաջ անո՛նց պարտքն է գլուխ գլխի, ձեռք ձեռքի տալ, թղթակցիլ կամ հրապարակ իջնել, եւ յանգիլ վերջնական եզրակացութեան մը:

Ինչպէս շեշտած ենք միշտ, մեզի համար գլխաւորը՝ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆ է: Ունենալ դաւանանք մը եւ մէջտեղ բերել պատկառելի ուժ մը:

Ունինք երիտասարդական անսպառ հանք մը, որ ինքն իր գըլխուն մնացած է:

Հաշուելով քաղաքական կազմակերպութիւնները եւ բոլոր միութիւնները, զեղչելով անտարբերներն ու այլասերածները, անդին կ'ունենանք առ նուազն հարիւրին յիսուն մը, որ ... տունը մնացած է:

Այդ զանգուածին մէկ մասը կը խրտչի քաղաքական հոսանքներէն: (Խառնուածքի խնդիր):

Ուրիշ մաս մը՝ քիչ մը վերէ՛ն կը նայի եղած – չեղած միութեանց վրայ, փոխանակ իր կերպարանքն ու շունչը մտցնելու անոնց մէջ:

Կայ մաս մըն ալ, որ ակնախտիղ բաներ տեսած ու լսած ըլլալով մօտաւոր կամ հեռաւոր պղոտաներու վրայ, կ'անճրկի, բուն համբան գտնելու համար:

Այս առթիւ, շարունակ տրտունջներ կը լսուին հիներու տիրապետութեան դէմ: Տեղի – անտեղի:

Այս բոլորը շատ երկար տեւեցին, եւ չեն կրնար արդարացնել տիրող կրաւորական, թարթափուն վիճակը:

Օրինակ, ո՞վ է բռնած Միլանի երիտասարդութեան ձեռքէն, ասպարէզ նետուելու համար:

Այստեղ, Փարիզի մէջ, ո՞ր հիմնական ձեռնարկին փարեցաւ անկուսակցական երիտասարդութիւնը:

Երիտասարդներ չե՞ն անոնք որ դիրքեր գրաւեցին տարիներու ընթացքին, որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Զ. Ո. Մ.ը, բազմաթիւ լսարանական Միութիւններ կը պահեն ու կը վարեն, Մակեդոնիայէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա: Առանց կուսակցական խտրութեան:

Հարկ է վարժուիլ պատասխանատուութիւններ ստանձնելու, անշուշտ գլուխ ծռելով հայկական կեանքի անողոք պահանջներուն առջեւ:

Նոր չէ որ կը յիշեցնենք թէ՝ մտանուած ենք ճակատագրական շրջանի մը թաւալումներուն, օտար երկնքի տակ:

Կոտորակուած ժողովուրդի մը վերջին համբանքն է որ կը հեւայ աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ:

Տասը տարի փորձի ենթարկուեցաւ անոր դիմադրական կորովը, եւ տակաւին տասը տարի ալ կրնանք բոլորել իբրեւ արմատախիլ, «հայմաթլոս» բազմութիւն:

Ինչո՞ւ միեւնոյն ուսերը կրեն ամէն ծանրութիւն եւ դառնութիւն, իսկ պատկառելի զանգուած մը միայն տրտնջալու կամ իր պատեանին մէջ կծկուելու իրաւունքը վայելէ:

Այս տողերը գրած ատեն, աչքի առջեւ ունինք նաեւ Աղեքսանդրիոյ Հ. Ց. Դ. Երիտ. Միութեան կոչը, որ միեւնոյն ճշմարտութիւնները կը յիշեցնէ: (Յառաջ, 16 Նոյ.).

— «Գաղթաշխարհը պէտք ունի կազդոյրի, տնտեսական թէ մշակութային բարգաւաճման: Ու մանաւանդ բարոյական վերածնութեան:

... Անտարբերութիւնը դասալքութիւն է, եւ դասալքութիւնը՝ ամօթ»:

Ահազանգը շատոնց հնչած է: Կը մնայ՝ քալել եւ համախմբուիլ, գտնելով ամէնէն մատչելի բանաձեւը:

«Նպատակիս գէ՛թ մի մասը կատարուէր»,— կ'երգէր երէկ, հայդուկը:

Գլո՛ւխ հանեցէք մէկ մասը,— «գէթ մի մասը»:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԱԽՏԱԿԸ ՃԻՏԻՆ...

Թերթերը կը գրեն թէ՝ Ֆրանքֆորթի մօտ, ձերբակալուած է կին մը, որ հակառակ եղած ազդարարութեանց, չէր մասնակցած նոյ. 12ի ընտրութեանց:

Վճիռը տրուած է անմիջապէս.—

1. Զանցառու կինը այլեւս չպիտի կրնայ ապրանք ծախել շուկային մէջ (մառշէ):

2. Պէտք է փողոցէ փողոց պտտցնել, վիզէն տախտակ մը անցընելով, հետեւեալ արձանագրութեամբ.

— «*Ես քուէ չտուի, որովհետեւ Գերմանիոյ պատիւը եւ խաղաղութիւնը չեն հետաքրքրեր զիս*»:

Այդպէս ալ եղաւ:

Քանի մը ամիս առաջ ալ, Պերլինի մօտ, նոյն պատիժը կրեց ուրիշ Գերմանուհի մը, որ ոտքի չէր ելած, երբ կը հնչէր հիթլէրական քայլերգը:

Երկու զինուորներ ցերեկը փողոցէ փողոց պտտցուցին դժբախտ աղջիկը, վիզէն կախելով հետեւեալ արձանագրութիւնը.

— «*Ես անամօթ արարած, համարձակեցայ նստած մնալ, երբ կը հնչէր ազգային քայլերգը: Ասով ծաղրած եղայ ազգային – ընկերվարական յեղափոխութեան զոհերը*»:

Իրիկունը ուշ ատեն, աղջիկը նորէն փողոց հանուեցաւ, միշտ տախտակը վզին: «Արարողութիւնը» ծանուցուած էր բոլոր թերթերուն մէջ:

Վերջերս թերթերը կը գրէին թէ՝ աղջիկը խենդեցած է յուզումէն:

Ի՞նչ մեղք պահեմ, կարդալով այս երկու դէպքերը, միտքս ինկաւ... «քաջարի» Ղեւոնդ եպիսկոպոսը, որ ոտքը գետին զարկած եւ ազգային խորհրդանշանը վար առնել տուած էր Շիքակոյի արուեստահանդէսին մէջ, անցեալ յուլիս 1ին:

Խառնուածքով, հակառակ եմ ո՛ր եւ է բռնութեան:

Բայց, ի՞նչպէս կ'ըլլար, եթէ, փոխանակ հանդէսի մը պահուն ծեծելու «քաջարի»ն, տախտակ մը կախէին վիզէն, հետեւեալ արձանագրութեամբ.

— «*Ես, անարժան եւ անպատիւ արքեպիսկոպոս Հայ. Եկեղեցւոյ, «ինատ» ըրի եւ վար առնել տուի հայկական խորհրդանշանը, միջազգային անհամար բազմութեան մը առջեւ, երկուքի բաժնելով համերաշխ գաղութ մը եւ այն եկեղեցին որուն ծառայելու կոչուած էի*»:

ՎԱՀԷ

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ՕՐՕՐՈՑԷՆ ԿԸ ՍԿՍԻ

Միւնիխի «Փէստալոցցի» հրատարակչական տունը շարք մը պատկերազարդ դասագիրքեր տպած է, թունդ ռազմապաշտ ոգիով:

Այսպէս, այբբենարանի մը մէջ, ուր կը գտնուին Հիթլէրի եւ Հինտէնպուրկի նկարները, տղաքը առաջին օրէն իսկ պիտի սորվին հետեւեալ բառերը — Պատերազմ, զինուոր, թնդանօթ, ռումբ, հրացան, սուր, սաղաւարտ, համազգեստ, զօրավար եւայլն:

Պատկեր մը կը ներկայացնէ գերմանացի գիւղացի մը, որ նստած է զամբիկի մը վրայ, ձեռքը բռնած՝ վերսայլի դաշնագիրը եւ կ'ողբայ դէպի արտասահման հոսող ոսկին: Այս առթիւ ալ, տղան կը սորվի հետեւեալ բառերը.— Պատերազմ, խաղաղութիւն, հաշտութեան դաշնագիր, վճարել, տալ, շատ հող, շատ ոսկի, շատ մը բաներ:

Ուրիշ նկար մը կը ցուցնէ գերեզման մը՝ խաչով, կայսերական դրօշը, եւ ազգային հերոս Շլակէթէրը (որ գիծէն դուրս հանեց զինուոր փոխադրող ֆրանսական կառախումբ մը եւ հրացանի բռնուեցաւ):

Վերջապէս, կան բազմաթիւ հիթլէրական խորհրդանշաններ, դարձեալ իմաստալից — ռազմաշունչ — խօսքերով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՃԱՆՉՆԱԼՈՎ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ԱՌԱՋԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, յաջող ելքի մը յանգած են ռուսեւամերիկեան բանակցութիւնները: Նոյեմբեր 17ին Մ. Նահանգները պաշտօնապէս հռչակեցին ճանաչումը, նշանակելով առաջին դեսպանը, Պ. Ուիլիըմ Պըլիթ, որ անմիջական աշխատակիցն է արտաքին նախարարին:

Իրականին մէջ, դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 16ին, երբ նախագահ Րուզվէլթ եւ Պ. Լիթվինով փոխանակեցին շարք մը փաստաթուղթեր:

Այս թուղթերը կը բաղկանան ութ պաշտօնագիրներէ.— 1. երկու ծանուցագիրներ, որոնցմով Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը եւ խորհրդային իշխանութիւնը իրենց փոխադարձ գոհունակութիւնը կը յայտնեն, երկու երկիրներու բնականոն յարաբերութեանց վերահաստատման առթիւ.— 2. երկու ծանուցագիրներ որոնցմով իւրաքանչիւր պետութիւն յանձն կ'առնէ չխառնուիլ միւս երկրի ազգային գործերուն.— 3. համաձայնութիւն մը որուն տրամադրութեամբ մէկ պետութեան հպատակները կրօնական բացարձակ ազատութիւն պիտի վայելեն եւ պիտի կրնան կղերական պաշտօններ վարել.— 4. պայմանագիր մը որ կը նախատեսէ հիւպատոսական դաշնագիր մը, որուն համաձայն Ռուսիա բնակող ամերիկեան հպատակները միեւնոյն քաղաքացիական իրաւունքները պիտի վայելեն, ինչպէս խորհրդային հպատակները՝ Մ. Նահանգներուն մէջ.— 5. Պ. Լիթվինովի մէկ յուշագիրը, իբրեւ պատասխան նախագահ Րուզվէլթի բերանացի պահանջին, սահմանելու համար «տնտեսական լրտեսութիւն» կոչուած բացատրութեան ճշգրիտ իմաստը.— 6. համաձայնութիւն մը, որով Մոսկուայի կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ նոր պահանջներ չդնել, սպասելով առկախ մնացած խնդիրներու վերջնական կարգադրութեան.— 7. Ցայտարարութիւն մը, որով Պ. Լիթվինով կ'ընդունի թէ Խ. Իշխանութիւնը Մ. Նահանգները պատասխանատու չի նկատեր այն վնասներուն որ տեղի ունեցան Սիպերիոյ մէջ, 1918ին եւ որ կը վերագրուին ամերիկեան զինուորներու գործունէութեան.— 8. յաւելուած մը, որ կը յայտնէ թէ նախագահ Րուզվէլթ եւ Պ. Լիթվինով տեսակէտներ փոխանակած են հատուցումներու եւ ուրիշ վիճելի խնդիրներու կարգադրութեան եղանակի մասին:

Ինչպէս կ'երեւայ, պարտքերու խնդիրները յետաձգուած են, երկու կողմերն ալ նախապատուութիւն տուած ըլլալով յարաբերութեանց կանոնաւորման եւ տնտեսական գործունէութեան աշխուժացման:

⁂ *Իբրեւ նախատօնակ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման, Լիթվինով ուրբաթ օր բացումը կատարեց Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան միջեւ հաստատուած ուղղակի հեռախօսին:*

⁂ *Մոսկուայի ամերիկեան առաջին դեսպանը աշխոյժ դիւանագէտ մըն է, եւ միշտ ջատագոված է ճանաչման անհրաժեշտութիւնը: 1919ին, երբ դեռ նոր ասպարէզ կը մտնէր, Ռուսաստան ղրկուեցաւ քննական պաշտօնով մը: Վերադարձին համոզուած էր թէ խորհրդային իշխանութիւնը ամուր է եւ առաջարկեց նախագահ Ուիլսընի վերահաստատել յարաբերութիւնները, բայց մերժողական պատասխան ստացած ըլլալով, հրաժարեցաւ: Այս անգամ, նորէն գործօն պաշտօնի անցած ըլլալով, կրցաւ համոզել նախագահ Րուզվէլթը: Լոնտոնի տնտեսական խորհրդաժողովին մէջ, յարաբերութեան մտած էր Պ. Լիթվինովի հետ, ինչ որ նպաստեց տիրական դեր կատարելու բանակցութեանց մէջ:*

⁂ *Կնքուած համաձայնութիւնը մեծ արժէք ունի միջազգային տեսակէտով ալ, քանի որ կը զուգադիպի Ճափոնի յարձակողական քաղաքականութեան՝ Մայր. Արեւելքի մէջ: Մնաց որ, երկու կողմերու բանագնացները յատկապէս զբաղած են այս հարցով:*

Ֆրանսայի նիւթական վիճակը

Ելեւմ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովը ձեռնարկած ըլլալով նոր ելմտացոյցի քննութեան, կարգ մը լուսաբանութիւններ պահանջեց կառավարութենէն: Ելմտական նախարարը ներկայացաւ եւ բացատրեց թէ պետական գանձին վիճակը աւելի ծանրացած է, իր վերջին ղեկուցումէն ի վեր (մէկ ամիս առաջ): Նախարարը յայտարարեց թէ պետութիւնը ծանր յանձնառութեանց տակ կը գտնուի 1934 տարեշրջանին համար. յանձնառութիւններ որոնց գումարը կը հասնի 8550 միլիոն ֆրանքի: Այս գումարին վրայ պէտք է աւելցնել 1924ին հանուած գանձատոմսերու տասնամեայ վճարումը: Ամէն բան հաշուելով, պետութիւնը պարտաւորուած է մօտ 17 միլիառ ֆրանք ճարել: Գանձը տրամադրելի ունի իբր երկու միլիառ ֆրանք, որ կը բաւէ մինչեւ տարեվերջ:

Նախարարը այս առթիւ յիշեց թէ Ամերիկա դրեթէ դադրեցուցած է ոսկիի գնումը եւ թէ գնուած քանակութիւնը կարեւոր չըլլալով, Պանք տը Ֆրանսի պահեստը խոշոր նուազումներ չէ կրած:

Յանձնաժողովը գոհ մնալով տրուած տեղեկութիւններէն, սկսաւ յօդուած առ յօդուած քննել կառավարութեան առաջին ծրագիրը:

Վարչապետն ալ իր կարգին լուսաբանութիւններ տուաւ, շեշտելով թէ կառավարութեան գլխաւոր նպատակն է հաւասարակշռել ելմտացոյցը եւ զարկ տալ տնտեսական գործունէութեան:

Պիտի կրնա՞ն փրկել . . .

Ինչպէս գրեցինք, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները վերջին ճիգ մը կը փորձեն, փրկելու համար զինաթափութեան խորհրդաժողովը: Կ'ըսուի թէ Անգլիա չպիտի պնդէ փորձի շրջանին վրայ, որպէսզի Գերմանիան նորէն մասնակցի խորհրդաժողովին: Իսկ ֆրանսական պատուիրակութիւնը գիտոյց մը հաղորդեց բոլոր պատուիրակութեանց, պարզելու համար իր կառավարութեան տեսակէտները: Ֆրանսա կը պնդէ սպառազինութիւնները սառեցման ենթարկելու պայմանին վրայ:

—•—

Պ. *ԼԻԹՎԻՆՈՎԻ* արտօնութեամբ, Ուաշինկթընի ռուսական դեսպանատան դիւանը բացուելով, կարգ մը փաստաթուղթեր հանուեցան, քննութեան համար: Դեսպանատունը փակ է ցարական իշխանութեան անկումէն ի վեր:

3000 *ՔԻԼՕ* ափիոն բռնուեցաւ Մարսէյլի մէջ, Վիէյյ Շարիէլի կողմը, երեք իտալացիներու բնակարանին մէջ: 17 սնտուկ եւ 21 պարկ լեցուն ափիոն պահեր էին: Արժէքը մէկ միլիոն ֆրանքէն աւելի է:

ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ (ՀԱՃԻ)

Խորին ցաւով կ'իմանանք մահը ընկեր Օննիկ Աւետիսեանի, որ բաւական ատենէ ի վեր կը տառապէր աղիքի հիւանդութենէ մը:

Ողբացեալ ընկերը եղած է անձնուէր զինուոր մը, կռուելով զանազան ճակատներու վրայ: Քանի մը տարի առաջ, առիթ ունեցանք հրատարակելու դրուագ մը՝ իր յուշերէն:

Շուտով կը հրատարակենք աւելի լայն տեղեկութիւններ՝ իր կեանքի եւ գործի մասին:

Մեր վշտակցութիւնը՝ իր ընտանիքին եւ զաւակներուն:

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ»

— :-: —

Ինչպէս գրեցինք, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութենէն բաժնուած քաղաքացիները նոր կուսակցութիւն մը կազմած են, «Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւն» անունով (Միութիւն Ժան Ժոռէս):

Նոր կուսակցութիւնը առջի օր երկար յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ուր կը պարզէ իր գործունէութեան ծրագիրը: Վերլուծելով տիրող տնտեսական, քաղաքական, մտաւորական եւ բարոյական տագնապը, յոյս կը յայտնէ թէ բոլոր դժուարութիւնները կարելի պիտի ըլլայ լուծել միայն ընկերվարութեան միջոցաւ:

Կուսակցութիւնը իրբեւ նշանախօսք ընտրած է Ժոռէսի ծանօթ խօսքը, — «Երթալ դէպի իտէալը եւ հասկնալ իրականութիւնը»: Տագնապը փարատելու եւ գործազրկութիւնը դարմանելու համար, անհրաժեշտ կը գտնէ վերակազմել պետութիւնը, երիտասարդացնել անոր մեքենան եւ վերահաստատել ուժը»: Մենք որ եւ է երկմտութիւն չունինք այս կէտին մէջ, խորապէս ժողովրդապետական ըլլալով է որ մենք կ'ուզենք զօրաւոր տեսնել պետութիւնը: Մարդիկ յաճախ շփոթած են ժողովրդապետութեան իմաստը: Մենք կ'ուզենք ժողովրդապետութիւնը վերադարձնել իր իսկական աղբիւրին, կ'ուզենք գործի եւ պայքարի կառավարութիւն մը: Հերիք է որքան երկու ժողովները չլատեցին իրար, հնամենի սահմանադրութեամբ մը: Հարկ է օրէնսդրական եւ կառավարական գործունէութեան ընթացքը յարմարցնել դէպքերու ընթացքին: Այսպէս կարելի է փրկել ժողովրդապետութիւնը, ծառանալով ֆաշականութեան դէմ»:

Յայտարարութիւնը յետոյ կը հրաւիրէ աշխատաւոր բազմութիւնները, հողագործները, արհեստաւորները, պաշտօնեաները, պաշտօնատարները, մանր առեւտրականները, մանր գործարանատէրերը եւ մտաւորականները եւայլն զօրացնել բանուորական պայքարի ճակատը եւ կազմել ազգային ժողովրդապետութիւն մը, որուն շնորհիւ Ֆրանսան պիտի կրնայ վերստանձնել իր առաջնորդի եւ տիպար օրինակի պատմական դերը: Այսպէս վերանորոգուած Ֆրանսան պիտի կրնայ աւելի արդիւնաւորապէս հետապնդել ժողովուրդներու իրական մերձեցման քաղաքականութիւն մը: «Մեզի համար ազգին շահը եւ պաշտպանութիւնը համերաշխ են միջազգային խաղաղութեան շահուն եւ պաշտպանութեան հետ: Վերացական միջազգայնականութիւնը չյաջողեցաւ գլուխ հանել այդ գործը, ինչպէս չյաջողեցաւ աւանդական ազգայնականութիւնը՝ իր «ցեղապաշտ» փիլիսոփայութեամբ, իր դիւանագիտական խմբաւորումներով եւ զինակցութեանց քաղաքականութեամբ»:

ԱՅՍՕՐ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐՈՎ

ՑԵՂԻՆ ՁԱՅՆԸ ՕՏԱՐԱՑԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Կրնա՞նք առանց յուզումի կարդալ այս յայտնութիւնները: (Խմբագրական «Հայրենիք»ի, 3 Նոյեմբեր): Վաղը մենք եւս միեւնոյն պատկերը պիտի ունենանք այս պողոտաներուն վրայ...

Մէկ երկու շաբաթ առաջ խմբագրատուն մտաւ համակրելի երիտասարդ մը, բարձրահասակ, գերմանական տիպով: Ցայտնեց՝ որ ինք պատմութեան ուսանող է Շիքակոյի համալսարանին մէջ, մասնաւոր ասպարէզ ընտրած է Փոքր Ասիոյ պատմութիւնը, եւ իբր վարդապետ փիլիսոփայութեան տիտղոսի թեկնածու իր տեսերտասխոնին նիւթ ընտրած է Հայեւգերման յարաբերութիւնները սկսած Պերլինի Քոնկրէէն մինչեւ մեր օրերը: Այս պարագան պարզելէ յետոյ, ուզեց գիտնալ թէ մեր ձեռքին տակ ի՛նչ աղբիւրներ ունէինք, գերմաներէն, ֆրանսերէն եւ անգլիերէն — որոնցմէ ինք պիտի կրնար օգտուիլ: Իմ գլխաւոր նպատակն է, աւելցուց ան, տեսնել թէ՝ ի՛նչ չափով իրաւացի է այն ամբաստանութիւնը թէ Գերմանները յղացան հայ տարագրութեան եւ կոտորածներու ծրագիրը, որ 1915 — 1918ին գործադրուեցաւ Թուրքերու կողմէ: Իր արտաքին տեսքին հետ իր այս հետաքրքրութիւնը մեզ տարաւ այն ենթադրութեան թէ ան գերման ծագում ունեցող Ամերիկացի մըն էր: Ինքզինքը ներկայացնելու ատեն անգլիերէն չեշտով տըւաւ անուն մը, որմէ դժուար էր հետեւցնել իր ազգութիւնը:

Երբ խօսակցութեան ընթացքին յիշեցինք կարգ մը գերմանական, ֆրանսական ու անգլիական աղբիւրներ — որոնց ինք արդէն ծանօթ էր — ու ցաւով յայտնեցինք թէ մեր տրամադրութեան ներքեւ գտնուածները հայ թերթերու հաւաքածոներ են — «Դրօշակ», «Ազատամարտ» եւ այլն, որոնք թէեւ այդ հարցի վերաբերմամբ շատ նիւթեր կը պարունակեն, բայց իրեն օգտակար չէին կրնար ըլլալ, քանի որ ինք ծանօթ չէր հայերէնի, երիտասարդը գիտ մը ըրածի պէս յուզուած ըսաւ. — «Ես հայ եմ, ծնած Իզմիրի մէջ, քիչ մը կրնամ կարդալ եւ հասկնալ: Մանկութեան օրերուս քանի մը տարի հայերէն ուսած եմ Իզմիրի եւ Պոլսոյ մէջ, սակայն, փոքր հասակի մէջ եկայ Ամերիկա եւ կորսնելով հայ կեանքէ կորսնցուցած եմ սահուն հայերէնով արտայայտուելու կարողութիւնս»:

Իսկական յայտնութեան մը տպաւորութիւնը կրեցինք եւ մենք:

Ցաջորդական այցելութեանց աւելի մտերմացանք, եւ ուրախութեամբ իմացանք իրմէ որ իր ակադեմական ասպարէզի գլխաւոր գործը պիտի լինի պատրաստութիւնը ընդարձակ հայ պատմութեան մը՝ անգլիախօս ժողովուրդին համար:

Ապա՝ անկէ իմացանք, որ իր դասընկերներէն մին, նոյնպէս թեկնածու վարդապետ փիլիսոփայութեան տիտղոսին, Իլինոյզի համալսարանին մէջ կ'ուսումնասիրէ Հայկական Հարցը, իր ամբողջութեանը մէջ եւ վերջին երեք տարիները ան զբաղած է միայն նիւթեր հաւաքելով Պերլինի Քոնկրէէն հետեւող քանի մը տարիներու դէպքերուն մասին:

Առանձին դէպքեր չեն այս երկուքը:

Վերջերս հարսնացած հայ մանկամարդ կին մը, դարձեալ թեկնածու վարդապետ փիլիսոփայութեան տիտղոսին, Փենսիլվանիոյ համալսարանին մէջ կ'ուսումնասիրէ Հայերու դերը համաշխարհային պատերազմի ընթացքին: Այդ նպատակով ան մէկ քանի տարի առաջ գնաց մինչեւ Ժընեւ՝ կարգ մը միջազգային փաստաթղթեր ուսումնասիրելու համար:

Աստուածաբանութեան ուսանող մը վերջերս հրատարակեց իր մէկ հետաքրքրական ուսումնասիրութիւնը Հայոց հին կրօնի եւ յարակից նիւթերու մասին Տէր Արմինիըն Միրըր չարաթաթերթին մէջ:

Մեր անգլիերէնի բաժնին մէջ ուրիշ հայ երիտասարդ մը, ուսանող Եէյլ համալսարանին մէջ, հրատարակեց երկու ուսումնասիրութիւններ՝ մէկը՝ ամերիկահայ գաղութի, իսկ միւսը հայ ընդհանուր պատմութեան մասին:

Սիրըքիւզի համալսարանի հայ ուսանողուհի մը դարձեալ մեր անգլիերէն բաժնին մէջ հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը հայ արուեստի մասին:

Ասոնք տակաւին մեզ ծանօթներն են: Անկասկած կան ուրիշներ ալ, որ զբաղած են ուսումնասիրութեամբը հայ կեանքի վերաբերեալ այս կամ այն երեւոյթի եւ արժէքի:

Նշանակելի պարագայ մըն է այն իրողութիւնը, որ հազարաւոր մղոններով իրարմէ հեռու ինկած, Ամերիկայի մէջ ծնած ու մեծցած, հայ գրին ու գրականութեան, կեանքին ու պատմութեան անծանօթ երիտասարդներ, մղուած իրենց ցեղային գիտակցութենէն, միաժամանակ սկսած են լուրջ եւ անխախտ հետաքրքրութիւն մը ցոյց տալ հանդէպ հայ իրականութեան, ուսումնասիրել անոր պատմութիւնը, ծանօթանալ անոր ազատագրական ոգորումներուն, մշակութային ստեղծագործութիւններուն, քաղաքակրթական արժէքներուն:

Մէկ խօսքով՝ օտար միջավայրի մէջ ծնած, մեծցած ու կրթուած հայ նորահաս սերունդը լրջօրէն կ'ուզէ ճանչնալ զինքը ծնող ժողովուրդը, ցեղը, ազգը, հայութիւնը. — կոչեցէ՛ք ինչ որ կ'ուզէք:

Անկարելի է անխառն ուրախութեամբ չողջունել այս փորձերը, որոնք մեզ ուրախութիւն պիտի պատճառէին, եթէ կատարուէին նոյն իսկ օտարներու կողմէ, սակայն տասնապատիկ աւելի է մեր ուրախութիւնը, որովհետեւ անոնք կը կատարուին ոչ միայն երիտասարդներու կողմէ, որ մեր մսէն ու արիւնէն են, այլ այնպիսիներու կողմէ, որոնք բոլորովին կորսուած կը նկատէինք, որոնք ամէն ինչ ստացած էին հայ ժողովուրդէն ու հայ ծնողներէ, եւ սակայն դասուած էին մեր կորուստներու ցանկին մէջ:

Եւ ողջունելի են այդ փորձերը ոչ միայն իբրեւ յայտարար նշանները ազգաճանաչութեան ձգտումին, այլ նաեւ նպաստաւոր բեկման մը, դիմադարձութեան մը՝ հանդէպ հայ իրականութեան, հայ արժէքներու:

Ո՛րքան մեծ է թիւը այն հայ ուսանողներուն, որոնք ասկէ առաջ, իբրեւ պատմութեան, գրականութեան, ընկերաբանութեան, քաղաքագիտութեան, տնտեսագիտութեան ուսանողներ, հսկայական չափերով ուժ եւ եռանդ վատնեցին օտար նիւթերու վրայ, որոնք թերեւս իրենցմէ առաջ, իրենցմէ շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ գտնուողներու կողմէ, — տասով, հարիւրով ու հազարով — ուսումնասիրուած էին արդէն: Անոնք չէին փորձեր, չէին ուզեր փորձել ուսումնասիրութիւնը հայ կեանքին վերաբերեալ նիւթերու, իրենց բարձր մասնագիտութեան վայել, արժանի նիւթ չգտնելով հայ իրականութեան մէջ: Հայ ուսանողը կը փախէր հայ կեանքի վերաբերեալ նիւթերէն, այն ժամանակ, երբ օտարականը, ամերիկացին, հեռաւոր Մինըսոթայի մէջ, առանց հայերէն գիտնալու իր տեսերտասխոնին նիւթ կ'ընտրէր «Հայ Աւանդավէպերն ու տօները», մէկ ուրիշ ամերիկացի երիտասարդ, ուսանող ընկերաբանութեան, Սթէնֆըրտ համալսարանին մէջ, կ'ուսումնասիրէր Քալիֆորնիոյ հայ գաղութը իր ընկերային, ընտանեկան, տնտեսական ու մշակութային տեսակէտներէն: Հայ ուսանողը կը խուսափէր հայ իրականութեան ուսումնասիրութենէն, որովհետեւ, կամ անծանօթ էր եւ կամ արժէք չէր ընծայեր այն սկզբունքին՝ թէ չկայ ընկերային ոեւէ երեւոյթ, արժէք, որ արժանի չլլնի ընկերաբանին, պատմաբանին, տնտեսագէտին, քաղաքագէտին ուշադրութեան եւ ուսումնասիրութեան, ինչպէս չկայ բնական ոեւէ երեւոյթ, որ արժանի չէ գիտնականի ուշադրութեան: Բուսաբանին համար մանիշակը այնքան արժանի է ուսումնասիրութեան, որքան յաղթ կաղնին, եւ կենդանաբանին համար՝ մուկը պակաս արժէք չի ներկայացներ ուղտէն:

Հայ իրականութիւնը ուսումնասիրութեան արժանի այնքան նիւթեր ունի, որքան ոեւէ այլ ժողովուրդ: Անոր ազգային անհատականութիւնը այնքան բարդ ու բազմածալ է, որքան ոեւէ այլ ազգինը: Եւ մինչ շատ մը ազգերու պատմութիւնը, կեանքը եւ մշակութային, բարքային, ցեղագրական արժէքները ուսումնասիրուած են բազմաթիւ հեղինակներու կողմէ, յաջորդաբար, ու երկար տարիներու ընթացքին, հայ իրականութիւնը կը մնայ կուսական հող մը, դաշտ մը ուսումնասիրութեան համար:

Ամերիկահայ նոր սերունդը փաստեր կուտայ, որ չի տառապիր հին սերունդի մեծամոլութենէն, եւ պատրաստ է արժանի ուշադրութիւն դարձնել հայ կեանքին ու իր արժէքներուն գիտնականի, ուսումնականի յատակ եւ արժանի ընթացքով, եւ հայ իրականութեան մէջ գտած է աշխատանքի յուռթի դաշտ մը, ու լծուած է պեղելու, հերկելու, մշակելու, անոր դանձերը երեւան հանելու գործին, եւ մենք կը հաւատանք թէ ան խոշոր պակաս մը պիտի կրնար լեցնել եթէ անոր չպակսէր գործիքը — լեզուն — եւ անկէ հեռու չգտնուէին մեր կեանքի վերաբերեալ հում նիւթերը. — հայ գրքեր, պարբերաթերթերու, լրագիրներու հաւաքածոներ, ձեռագիրներ, եւ հեռու չլլնէր դաշտէն, — մայր ժողովուրդէն:

Ջանով մը կարելի է ձեռք բերել գործիքը — լեզուն: Ի՞նչպէս կարելի է մատչելի դարձնել հայկական աղբիւրը: Ա՛լ չխօսինք դաշտին, ժողովուրդին մասին:

Նոր սերունդը տրամադիր է գործելու, բայց կը կարօտի աջակցութեան, ու առաջնորդութեան:

Ահա՛ հարց մը, որ լուրջ ուշադրութեան կը կարօտի:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Այսքա՜ն արցունք, այսքա՜ն արիւն, այսքա՜ն զոհեր ու տառապանք,
Այսքա՜ն անարգ ջարդ ու ջընջում, այսքա՜ն հարուած ու հալածանք,
Քարերն անգամ կը յուզէին, լեռներուն իսկ դո՛ղ կուտային,
Կ'արիւնէին դողոջի սիրտն ու դըժոխքն ալ կը սարսէին:

Այսքա՜ն ըլլալ ողորմելի եւ ոտնակո՛խ վատշուէրին,
Փոշիի չափ յա՛րգ չունենալ, ըլլա՜լ ժամանց բիրտ ոճիրին,
Եւ դեռ մընալ յուռ ու անյոյզ, մի՛շտ քարշ ի քարշ զեռունի պէս,
Ու ձըգել որ տիղմը այսքա՜ն թաղէ մարդուն ճակատը վէս:

Աղբիւսներու քոստ շուներն իսկ զորովոտ տէր ունեցան,
Այլ մարդերու փաղանգնե՛ր սուրբ անարգօրէն յօշոտուեցան,
Խիղճն հալածեց բոյս կամ բըզէզ մը կոխոտող ոտքը դըժխեմ,
Բայց համրացա՜ւ ծեր ու ծըծկեր սերունդներու ջարդերուն դէմ:

Կառափնատուող մարդ — իժերու առաջ գութը խըլըրտեցաւ,
Աշխարհը չար աստուածացուց յելուզակներն արնաթաթաւ,
Վեհութեան հետ Արդարութիւնն հուր ու սուրո՛վ զարնըւեցաւ,
Բարի Հայուն արիւնն անտէր ծով — ջըրէ՜ն ալ վար սեպուեցաւ:

Այս վատանուն տիեզերքի ոլորտներուն մէջ ոնրաքոյր,
Կը գըտնըւի՞ զոնէ մէկ հատ մարդ կամ աստուած ձեռքը մաքուր,
Երկրէն մինչեւ երկինքն անհուն սովալըլուկ գայլե՛ր կ'ոռնան,
Եւ ամէն տեղ ամէ՜ն ատեն լոկ ժանիքներ կը շողշողան:

Համակ մոռցայ թէ ի՞նչ եմ ես, մա՞րդ թէ մարդակ, բո՞յս թէ փետուր,
Ու մընացի շըւա՛ր շըփո՛թ թէ ի՞նչ ընեմ եւ երթամ ո՞ւր,
Ծընած օրէս կը քարկոծուիմ թաւալգըլոր միշտ բոցէ բոց,
Ոչ տեղ ունիմ եւ ոչ ալ տէ՛ր, դըժոխքի՛ դուռն իսկ դէմս է գոց:

Կատաղօրէն հայրենիքէս մինչեւ շապիկս աւարեցին,
Եւ կալ ու կապ յանձնեցին զիս չորս ծագերու ժանտ մըրրիկին,
Բիրտ սըւիններ ամէն դիէ իմ ճակտին դէմ նիզակուեցան,
Եղա՛յ անբախտ աւելի քան հողմացրիւ տերեւն աշնան:

Խեռ նիրաններ հազար տեղէ կուրծքս ու կողըս պատըռտեցին,
Աշխարհի սուտ արդարութիւնն ուզեց թաղել զիս ողջ կըրկին,
Աւազակներ ալ արիւնոտ իրենց ձեռքերն երկարեցին՝
Խըլելու իմ սիրտն ու հոգին, հէ՛ք մընացորդն իմ ժառանգին:

Քարերն անգամ իրենց համար տեղեր ունին անկապտելի,
Այլ ինծ համար չըկայ, աւա՛ղ, բուռ մը հող իսկ գերեզմանի,
Ծըղոտն անգամ ուզածին պէս ո՛ր կողմ ուզէ դառնալ կըրնայ,
Բայց ինծ համար ա՛յդ ալ չըկայ, ձեռքի՛ս շղթայ, ոտքի՛ս շըղթայ:

Ես աշխարհի եւ երկընքի ամենամեծ տարաբա՛խտն եմ,
Վէրքերըս թա՛ց, վէրքերըս բո՛ց, ես ինքս հըսկայ ու խո՛ր վէրք մ'եմ,
Ես համօրէն տիեզերքի ամենազօր ուժանա՛կն եմ,
Արարչութիւնն ես իմ հուրով պիտ' հըրդեհե՛մ ու հըրկիզե՛մ:

Քալե՛լ, քալե՛լ անվերջ ճամբան սուրի, սովի՛, սեւի, ցաւի՛,
Քալե՛լ ըսպառ ու շանթահար ծարաւին հետ շուրթ ընդ շուրթի...
Քալել մահուան սարսափին հետ զուցէ ըլլայ ինծ կարելի,
Այլ, ո՛հ, ինծի կարելի չէ ապրիլ առա՛նց հայրենիքի:

Ես ե՛տ կ'երթամ նորէն դէպի իմ հայրենի բո՛րբ արեւին,
Իմ հայրենի յուշի՛ն փուշի՛ն, իմ հայրենի հո՛ւր կարօտին,
Այս դաւադիր օտարութիւնն ամէն ատեն ու ամէն տեղ
Կատղած շան պէս գաղտագողի խածաւ թիկունքն իմ հազա՛ր հեղ:

Ես կ'երթամ հոն՝ Մասիսին քով, հայրենի հո՛ղն համբուրելու,
Հոգ չէ եթէ անգղեր փորեն արտասուաթոր աչքերս երկու,
Այնտեղ նորէն ես կը փորձեմ հալածական ու հէ՛ք բախտն իմ,
Կամ կը յաղթեմ, կա՛մ գըլուխս տանըս սեմին՝ ես կը մեռնի՛մ,

Գիրկ ընդ գըրկի ահեղագոռ մարտէ մը վերջ՝ հազարավէ՛ր,
Բայց Պատիւով ու անվեհե՛ր:

ԱՐՏԱՇԷՍ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

— Պ. Բժիշկ, ճիշդն ըսէք, պիտի բուժուի՞մ այս հիւանդութենէն.

— Ապահովապէս, ահա՛ ձեր հիւանդութեան վիճակագրութիւնը, հարիւր հիւանդներէն մէկը կը բուժուի:

— Ի՞նչ ըսիք, կը յարէ հիւանդը սարսափահար.

— Էհ, դուք հարիւրերորդ հիւա՛նդն էք, զորս խնամած եմ, միւս 99ը արդէն մեռած են...

''ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ''
ԵՒ
''ԱՍՈՒՐ-ՆԱՁԻՐ-ԱՊԱԼ''
(Կ. ՄԵՀԵԱՆ)

— o —

Մեր մէջ «զուտ գրականութիւնը» խորթ մայր մը եղած է եւ երբեք չէ կրցած ապրեցնել իր զաւակները: Գրական տաղանդները հրապարակագրութեան, ուսուցչութեան կամ ուրիշ գետիններու վրայ հասակ նետեր են:

Ատոնց կարգէն է աչաւասիկ Կ. Մեհեան, որ, եթէ չեմ սխալիր, «Ազատամարտ»ի, «Յառաջ»ի մթնոլորտին կը պարտի իր շունչը:

Հրապարակագրութիւնը, ուսուցչութիւնը, գործնական ասպարէզները ի հարկէ մարդկային փորձառութեան դաշտեր են, որոնք կը հասունցնեն գրող մը. հրապարակագրութիւնը գրողին կը պարտադրէ յստակ, չեշտ կեցուածք մը. պայքարի գետին գերադանցապէս: Անհրաժեշտ է հող կառչիլ որոշ սկզբունքներու, կազմակերպուած գաղափարներու: Սկեպտիկ ոգին, «տիլեթանթիզմ»ը ներելի չեն այդտեղ:

Ուսուցչութիւնը ի հարկէ կը հրահրէ իմացական սխրաժակը եւ մարդը չփման կը դնէ գաղափարական հոսանքներու հետ:

Բայց ընդունինք որ մարդ չի կրնար ծառայել երկու տիրոջ եւ առակին այրի կնոջ նման, հայ գրողը իր չունեցած ժամանակէն է որ կը գողնայ, նուիրելու համար արուեստի դանձանակին:

Ահա թէ ինչո՛ւ հայ գրական գեղարուեստական գործերը ընդհանրապէս կարելի չէ դատել արեւմտեան չափանիշերով: Անոնք պտուղն են երբեմն ալինաքամ տրամադրութիւններու, ուժասպառ ներշնչումներու: Զարմանալի չէ եթէ անհնար է մեր մէջ գործերը տանիլ մինչեւ գեղարուեստական բարձրութիւն. երբ մանաւանդ կը պակսի հանրային ջերմ հետաքրքրութիւնը, առանց որու կրնայ մարիլ գրողի մը եռանդը:

Այս նկատումներով կը մօտենամ նաեւ Կ. Մեհեանի «Երդիք հայրենի»ին եւ իր վերջին հէքեաթին:

×

«Երդիք հայրենի»ն լոյս տեսաւ իբրեւ թերթօն «Յառաջ»ի մէջ: Եթէ ընթերցողը չէ մոռցած, երկարաշունչ վէպ մըն էր, տեսակ մը համադրական պատկեր հայ գաւառական կեանքին, նախապատերազմեան օրերէն քաղուած:

Նախ կ'արժէ ընդգծել հեղինակին գովելի նախաձեռնութիւնը եւ այդ փորձին այնքան եղերական այժմէականութիւնը:

Այն ժամանակաշրջանը, որ կը տարածուի նախասահմանադրական օրերէն մինչեւ 1914—15ի պատուհասը, կը կազմէ Թրքահայ տրամին վերջին արարուածը. մէկը մեր պատմութեան ամէնէն ճակատագրական պահերէն: Անկլինադարձ, վախճան երկա՞նց թէ սկիզբ երկանց, չգիտեմ. սա սակայն է թէ պատմական բեկում մը եղաւ այդ ամէնը, որուն հետեւանքները դեռ երկար պիտի կշռեն մեր ապագային վրայ:

Կ. Մեհեան իր «Երդիք հայրենի»ին մէջ կ'ոգեկոչէ աչաւասիկ այդ ժամանակը: Փորձ մը, զոր այնքան տ...

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (1)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

ԽՄԲ. — Պոլսոյ «Վագըթ» լրագիրը սկսած է հրատարակել Իթթիհատականի մը Յուշերը՝ «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի մասին, որ Իթթիհատի աջ թեւն էր: Այդ չարաշուք եւ արիւնկզակ «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» միջոցաւ էր որ սարքուեցան հայաջինջ սարսափները:

Կը հրատարակենք մաս – մաս. —

1914ի յուլիսի վերջերը, աշխարհ, պատմութեան ցարդ չարձանագրուած սոսկումները կ'ապրէր: Քանի մը օր չանցած, վերջապէս, օգոստ.ի սկիզբները երբ համաշխարհային պատերազմը յայտարարուեցաւ, ամբողջ մարդկութիւնը զգաց սարսուռը տիրող այդ կացութեան: Գերման բանակը, դեռ պատերազմական վիճակի յայտարարութեան 6րդ օրը, Պելճիքան գրեթէ ամբողջութեամբ գրաւելով, կայծակի արագութեամբ կը քալէր դէպի Ֆրանսական սահմանէն ներս:

Այս կացութեան առջեւ, այդ օրերուն Օսմանեան պետութեան ղեկը վարող «Իթթիհատ Թէրաքքը» կուսակցութիւնը, Գերմանիոյ իրեն երկարած համաձայնութեան ձեռք տեսնելով, ժամանակը հասած նկատեց՝ ազատուելու համար եւրոպական պետութեանց ծանր լուծերէն եւ անմիջապէս շարժման մէջ դրաւ օսմանեան բանակը:

Զօրակոչի յայտարարուած օրը, գիշերը, «Իթթիհատ Թէրաքքը»ի պետերը կարեւոր ժողով մը գումարելով մօտաւոր ապագային գործադրուելու պայմանաւ կարգ մը խիստ պատասխանատու որոշումներ տուած էին: Համաձայն այդ որոշման, ընդհ. պատերազմին մասնակցինք կամ ոչ, մեր բանակներու յառաջխաղաց թշնամի հողերուն վրայ շարժումները դիւրացնելու նպատակաւ, կը ստեղծուէր մասնաւոր կազմակերպութիւն մը (Թէշքիլաթը Մախսուսէ): Այս կազմակերպութեան շնորհիւ զինուած աւազակներ, պատերազմի յայտարարութեան թուականէն սկսեալ, թշնամի ուժերը չփոթի պիտի մատնէին եւ պիտի հասկնային անոնց ուժերուն իրական արժէքն ու քանակը:

Պատերազմական նախարար Էնվէր փաշայի կողմէ առաջարկուած եւ «Իթթիհատ»ի պետերուն կողմէ առանց պայմանի ընդունուած այդ ծրագրին երեւութական պատճառներն ու նպատակը թէեւ վերը յիշուածն էր, սակայն խնդրին ներքին երեսը բոլորովին տարբեր էր: Այդ հասկնալու համար անհրաժեշտ է քիչ մը փորել բուն «Իթթիհատ Թէրաքքը» կուսակցութեան ներքին կառուցուածքը:

«Իթթիհատ»ի առաջնակարգ պարագլուխներուն մէջ տիրող անհամերաշխութիւնը աւելի ցցուն կերպով յայտնուեցաւ Պալքանեան պատերազմէն վերջ: Էնվէր փաշան եւ իր կողմնակիցները, իրենց բոլոր միջոցներն ու ուժերը տրամադրած էին կառավարութեան ղեկը ձեռք առնելու եւ տեսակ մը զինուորական բռնապետ իշխանութիւն հաստատելու համար, իսկ Թալէաթը եւ իր համախոհները կը փափաքէին աւելի ազատ եւ լայն սահմանադրական կառավարութիւն մը ունենալ:

Կուսակցութեան այս երկու գլխաւոր անդամներու հետապնդած առանձին տեսակէտներէն եւ ծրագիրներէն բոլորովին անմասն չմնալու համար, ծովային նախարար Ճէմալ փաշա պղտոր ջուրին մէջ ձուկ որսալու մտքով կ'աշխատէր իրեն կողմնակիցները գտնել: Նոյն իսկ կ'ըսուի թէ, Ճէմալ, հակառակ «Իթթիհատ Թէրաքքը»ի տուած որոշման՝ գոցելու համար Թուրք օճախները, յաջողեցաւ արգելք հանդիսանալ այդ որոշման եւ պահեց Թուրք օճախները, զանոնք իր կողմը շահելու յոյսով:

Այսպէս ահա, պատերազմի սկիզբի օրերուն, կամ աւելի ճիշդը, նախապատերազմեան շրջանին, Իթթիհատի պարագլուխները խուլ պայքարի մէջ էին գաղտնօրէն: «Իթթիհատ»ի այդ օրուան ուժն ու հեղինակութիւնը վստահած էր նախկին զինուորականներու, որոնք հանդստեան կոչուած ըլլալով, Էնվէրի ազդեցութեան տակ կը գտնուէին: Անոնք կուսակցութեան մէջ կարեւոր դիրքեր գրաւած էին: Ծրագրուած «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» ղեկավարութիւնը այդ մարդոց յանձնուած էր: Ըստ Էնվէր փաշայի ծրագրին, իր կողմնակիցները «Մասնաւոր Կազմակերպութիւն»ը ձեռք առնելով, պիտի հեռանային «Իթթիհատ Թէրաքքը»էն եւ ուղղակի իր ազդեցութեան տակ պիտի իյնային: Այդ պարագային պիտի տկարանար «Իթթիհատ»ը եւ ինք, շնորհիւ «Մասնաւոր Կազմակերպութեան», ազատ ու համարձակ տէրն ու տիրականը պիտի դառնար ամբողջ երկրին:

Թալէաթ փաշա անտեղեակ չէր Էնվէրի այս ծրագիրը հետապնդելուն: Գիտնալով հանդերձ այդ բոլորը, «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» կողմնակից ըլլալը իր գործին ալ կու գար: Որովհետեւ Թալէաթն ալ կը մտածէր որ Էնվէրի կողմնակից հին զինուորականներ «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» մէջ մտնելով «Իթթիհատ Թէրաքքը»ի կազմակերպութենէն հեռացած կ'ըլլան, որով ինք իր ուզած ձեւով եւ ծրագիրով կը վարէ կուսակցութիւնը:

Ու իրարու խորքին մէջ բոլորովին հակառակ երկու ծրագիրներ կը միանային մէկ կէտի շուրջ. այդ է «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» ծրագիրը: Թալէաթ եւ Էնվէր, իրարու երեսին կը խնդային եւ երկուքն ալ կը կարծէին որ խաբած են:

Այսուհանդերձ, Էնվէր փաշայի ըստեղծել ուզած զինուորական բռնապետութիւնը եւ Թալէաթ փաշայի «Իթթիհատ Թէրաքքը» կուսակցութեան ոչ – զինուորական եւ ազատ սահմանադրական կառավարութիւն մը տալու ծրագիրը, կը միանային «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» եւ անոր մէկ բարձր նպատակէտին մէջ: Այդ նպատակակէտն էր իսլամական միութիւնն ու Թուրքիայէն դուրս մնացած Թուրքերու միութիւնը: «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» բուն նպատակը չէթէական կազմակերպութիւնը, իսլամական միութեան քօղին տակ կը ծածկուէր եւ կը միացնէր Թալէաթն ու Էնվէրը:

Այս մտածումներն ու ծրագիրները ամէնէն աւելի հետապնդողն էր Էնվէրը: Էնվէրի երեւակայութեան մէջ այդ հեռանկարները այնքան զարգացած էին որ, ան կը մտածէր Ասիոյ Թուրքերն ու իսլամները միացնելով կորսնցուցած եւ վերադարձնելով մեր կորսնցուցած Եւրոպայի ամբողջ տարածութիւնները, ընդարձակածաւալ մէջ, ստեղծել ընդարձակ աշխարհակալութիւն մը եւ ինք դառնալ աշխարհակալը, մէկ ոտքը դրած Հնդկական ջուրերուն վրայ, միւսը Ափրիկեանի ափերը:

(Շար.)

[illegible]

քով որուն ենթարկուած է քիչ մը ամէնուս արմատախիլ հոգին։ Դրական քմայք մը ըլլալէ աւելի հոգեկան յետադարձ որոնում մը չէ՞, արդարեւ, պաշտամունքը արեւելքի խորհուրդներուն, որոնցմէ կը յափշտակուին երբեմն մերօրեայ գրողներ։

«Մասուր – Նաղիր – Արալ» Նայիրեան հէքեաթը արդիւնք է այդպիսի հեռաբաղձ տրամադրութեան մը։ Այդ պզտիկ գրքոյկէն Մեհեանական բոյր մը կը բարձրանայ․ կը վերանանք անմիջապէս անդրիրական շրջանակ մը, ուր գերմարդկային ստուերներ կը շարժին ու կը ծանրանան մեր մտածումին վրայ։

Մեզ ճնշող ներկայէն ի՜նչ հեշտ փախուստ՝ հէքեաթունակ այդ աշխարհը․ ի՜նչ գեղթափ՝ իրականութեան դէմ…

Ահա Նայիրին … ընդարձակ ու ծաղկաւէտ երկիր, ուր կ'արշաւէ Ասուր – Նաղիր – Արալ, Ասորեստանի յոյր ու հզօր արքան…

Հոն ընդարձակ ու պարսպապատ Խորասպատը, ուր կ'ապրի Արտաւազդ «աշտարակուած լայնքրուն ու բարձրաբերձ կաղնիի նման»։ «Ու Թարմատի, գեղուղէշ, վարդատեսի՜լ Ռուբինան»։

Ու սէր ու գինի․ արքայական յափշտակութիւն․ պայքար ու արիւն․ ու յաղթանակ, յաղթանակ՝ սիրոյ, ուժի եւ հերոսութեան…

Կոթող՝ արիւնագիր արձանագրութեամբ․

«Գինի կրնայ ըմպել միայն այն,
Որ գիտէ արիւնը սպանել»…

Հէքեաթներու մշտական ու անկորնչելի «թէմա»ներէն, զորս շաղուած է կ․ Մեհեան անգամ մըն ալ, «Գաղափար»ին ձօնուած իր պատմուածքով։ Եթէ սակայն նիւթի նորութիւն չի բերեր, այսուհանդերձ յաջողած է ըստեղծել հէքեաթներու յատուկ մթնոլորտը եւ իր պատմուածքին տալ խորհրդապաշտ իմաստ մը։

Աւելցնենք որ կ․ Մեհեան, ինչպէս իր վէպին, այս հէքեաթին մէջ ալ երեւան կը բերէ պատմելու վարժ, սահուն, արագ ոճ մը։ Իր լեզուի կշռոյթը կը հետեւի միշտ նիւթի թափին․ մեծվայելուչ ու ծանրագին՝ երբ կուտայ պատկերներ․ կտրուկ, ոստոստուն, հեւիհեւ՝ երբ կը ներկայացնէ շարժումներ։ Պատկերազարդ, գունավառ ոճ մը չէ այնքան իրը, որքան ջղաձգական, ուռուցիկ ոճ մը, ուր կը տիրապետեն առաւելապէս մկանային տպաւորութիւններ։

Դիտողութիւն մը սակայն․ կ․ Մեհեան զեղխօրէն կը շահագործէ ածականները, վէպէն աւելի, իր հէքեաթին մէջ զգալի այդ չռայլութիւնը։ Անհրաժեշտ է թօթւել ածականներու շլացուցիչ ծանրութիւնը, վերածելով նուազագոյն անհրաժեշտին։ Մխիթարեան եւ պոլսահայ կեղծ – դասական դպրոցը մեր գրականութիւնը ծանրաբեռնեց այդ հնաւանդ զէնուզարդով։

կ․ Մեհեանի ջղուտ եւ առոյգ ոճը ոչինչ պիտի կորսնցնէ, եթէ կարենայ բոլորովին ազատիլ բառերու նախապաշարումէն։

Փ․ ՍԱՆԱՍԱՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՒ ԻՐ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

— օ —

Խորհ․ Արուեստի մէջ (օգոստ․ — սեպտ․) Ռ․ Թերլէմէզեան կ'արձանագրէ այն բոլոր թշնամութիւնները, որոնց ենթարկուեցաւ տաղանդաւոր երաժիշտը Կոմիտաս։

1899ին Կոմիտաս կը վերադառնայ Պերլինէն, աւարտելով Երաժշտանոցը եւ փիլիսոփայութեան դասընթացքը, որուն կը հետեւէր միաժամանակ։ Էջմիածին վերադարձը ողջունուեցաւ սակայն միաբաններու թշնամութեամբ։ Սկսան հակառակութիւնները,— նախայարձակը եղաւ Թիֆլիզի առեւտրական ուսումնարանի կրօնի եւ Հայոց լեզուի ուսուցիչ Գրիգոր Վանցեան, որ մամուլին մէջ գրեց, ակնարկելով Կոմիտասի, թէ «երեք ու կէս տարի կօշկակարութիւն սորվիլ չի կարելի, չէ թէ երաժշտութիւն»։

Այս յարձակումը մեծ վիշտ պատճառեց Կոմիտասին, վերին աստիճանի զգայուն արուեստագէտին։

Կոմիտաս կը լծուի իր առաքելութեան,— ամառուան արձակուրդի եղանակներուն կը շրջի գիւղէ գիւղ, կը հաւաքէ ժողովրդական երգեր։ Այս ճամբորդութիւնը կը կատարէր իր ծախքով։ Եւ խորհիլ, որ Էջմիածին ողորմելի գումար մը կը ստանար։ Միաբանները այդ վարձատրութիւնն ալ կ'ուզէին ջնջել տալ։ Սինոդը քանիցս զբաղեցաւ այս հարցով։ Միաբանները իրենց թշնամութիւնը աւելի սաստկացուցին կրկնելով թէ Կոմիտաս հոգեւորական է, բայց աշխարհիկ երգեր կը մշակէ, «սէր» ու «եար» կ'երգէ։

1909ին, կաթողիկոսական տեղակալ Սուրէնեան վերջապէս կը կրճատէ Կոմիտասի ամսականը։ Եւ ահա արձանագրութիւն մը այդ առթիւ․—

Մանկավարժական ժողովի անդամ Կոմիտասն իր խմբապետական ռոճիկի ջնջման մէջ տեսնելով անպատուութիւն դէպի իր անձը՝ տեղն ու տեղը հրաժարւում է ճեմարանում այլեւս պաշտօնավարելուց եւ չնայած տեսչի ու մանկավարժական ժողովի խնդրանաց, չի ուզում յետ վերցնել իր հրաժարականը։

Կոմիտասի հանդէպ հակառակութիւնները այն աստիճան կը սաստկանան, որ զգայուն արուեստագէտը, հալածուած ու վիրաւորուած, կ'ըմբոստանայ այլեւս եւ կ'որոշէ հեռանալ վանքէն։ Ահա իր նամակը այդ առթիւ․—

Վեհափառ Հայրապետի ամենայն Հայոց, Տ․ Տ․ Մատթէոսի Բ․

Վեհափառ Տէր,

Քսան տարի է Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միաբան եմ։ Մտել եմ այս հաստատութեանը ծառայելու նպատակով։ Քսան տարուայ ընթացքում շրջապատն ինձ թոյլ չի տուել այն անելու, ինչ կարող էի, որովհետեւ տեսայ միշտ որոգայթ եւ ոչ արդարութիւն։ Նեարդերս թուլացել են, այլեւս տոկալու ճար ու հնար չունեմ։ Որոնում եմ հանգիստ, չեմ գտնում։ Ծարաւի եմ ազնիւ աշխատանքի, խանգարւում եմ, փափագում եմ հեռու մնալ, խցկել ականջներս՝ չլսելու համար, գոցել աչքերս՝ չտեսնելու համար, կապել ոտքերս՝ չգայթակղելու համար, սանձել զգացումներս՝ չվրդովուելու համար, բայց զի մարդ եմ, չեմ կարողանում։ Խիղճս մեռնում է, եռանդս պաղում է, կեանքս մաշւում է եւ միայն վարանունքն է բուն դնում հոգուս ու սրտիս խորքում։

Եթէ հաճոյ է Վեհիդ ինձ չկորցնել, այլ գտնել, արտասւելով աղերսում եմ՝ արձակեցէք ինձ Սուրբ Էջմիածնայ միաբանութեան ուխտից եւ նշանակեցէք Սեւանայ մենաստանի մենակեաց։ Քսան տարին կորցրի, գոնէ մնացած տարիներս շահեցնեմ եւ անդորրութեամբ գրի առնեմ ուսումնասիրութիւններիս պտուղները, իբր առաւել կարեւոր ծառայութիւն հայ տառապեալ սուրբ եկեղեցւոյ եւ գիտութեան։

Վեհափառութեանդ ծառայ եւ որդի
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
Միաբան Սուրբ Էջմիածնի

Կը մերժուի այս յուզիչ խնդրանքը։ Այս մերժումը աւելի եւս մթագնեց Կոմիտասի հոգին։ Խղուած էին արուեստագէտի եւ վանքի յարաբերութիւնները։ Կոմիտաս դառն օրեր ապրեցաւ։

1910ին, հոկտեմբերին, իր ծննդավայրը այցելելու պատրուակով, կը մեկնի Էջմիածնէն։ Պահ մը հաստատուեցաւ Պոլսոյ մէջ, սակայն խաղաղութիւնը չպակսեցաւ իր եռեւէն։ Այս անգամ Պոլսոյ կղերապահպանողական դասակարգն է, որ կը լծուի պայքարի։ Քանի մը փաստաթուղթեր, որ բաւական խօսուն են․

Գերաշնորհ
Տ․ Կոմիտաս Ծ․ Վ․ Սողոմոնեան
Ի Կ․ Պոլիս

Կը ցաւինք ի տեղեկութիւն հաղորդել Ձեր Գերապատուութեան, որ Հայոց եկեղեցւոյ սրբազան օրինաց եւ կարգաց բացարձակ հակառակ է եկեղեցւոյ Ս․ Պատարագի երգեցողութիւնը աշխարհիկ թատերաբեմի վրայէն, որպիսին է Բըթի Շանի բեմէն երգելը։ Հետեւաբար կ'արգիլենք Ձեր յայտագրին Ա․ մասը ի գործ դնել, ի բուժումն գայթակղեալ մտաց եւ կ'արտօնենք երկրորդ մասը՝ ի գոհացումն Ձեր անզուգական տաղանդաւոր երգեցողութեանց հետաքրքիրներուն։

Պատր․ փոխանորդ
ՂԵՒՈՆԴ Ծ․Վ․ԴՈՒՐԵԱՆ

Կոմիտաս մտիկ չըներ։ Հակառակորդները կը դիմեն վատ միջոցներու։ Ոստիկանութեան լուր կուտան թէ խռովարարական երգեր պիտի երգուին համերգին մէջ, զոր Կոմիտասն էր սարքեր։

Հակառակորդները կը պայքարին նաեւ Կոմիտասեան երգերու ձայնագրումին դէմ։ Ահա թէ ի՛նչ որոշում է տուած կրօնական ժողովը․—

Նկատելով որ Տ․ Կոմիտաս վարդապետը Հայաստանեայց Ս․ Եկեղեցւոյ սեփական եւ Աստուծոյ տաճարին յատկացեալ սրբազան երգերն իր երգեցողութեամբ ի վաճառ հանած է, որոնք կրամոֆոնի միջոցով կ'երգուին ամենուրեք, մանաւանդ կրօնական զգացումները վիրաւորող անպատշաճ վայրերուն մէջ, որոշեց Ս․ պատրիարքը հօր յանձնել պարտ ու պատշաճը տնօրինելու եւ խնդրել Ս․ կաթողիկոսէն նկատողութիւն ընել Տ․ Կոմիտաս վարդապետին հայ եկեղեցականի բոլորովին անվայել ընթացքը։

Նոյն ժողովը տուաւ նաեւ հետեւեալ որոշումը․—

Կրօնական ժողովը (18 յունիս 1914) որոշեց որ սրբազան պատրիարքը գրէ ոստիկանութեան զբօսավայրերու եւ հանրային վայրերու մէջ եկեղեցական արարողութիւններ պարունակող կրամոֆոնի փլաքներու գործածութիւնն արգիլելու համար։

Այս որոշումները մեծ վէճեր բացին մամուլին մէջ։ Մտաւորականները ընդվզեցան, Տիգրան Զէօկիւրեան եւ Փանոս Թերլէմէզեան բողոքեցին կրօնական ժողովին դէմ։

Կղերականները պարտուեցան ժողովուրդին բռնած դիրքէն։ Լռեցին, սակայն եղան հակառակորդներ որ չներեցին Կոմիտասին։ Կոմիտասի հօրեղբօրորդին, Գասպար Տէր Կարապետեան, հետեւեալ պատմութիւնը կ'ընէ, (թէեւ ստուգման կը կարօտի այս պարագան)․—

Երբ հայ ժողովրդի տարագրութիւնն սկսեց Պոլսում, ոստիկանութիւնը մտաւ եւ մեր տունը, ուր Կոմիտասն էր ապրում։ Ոստիկանների գլուխն էր անցած մեր նախկին վարդապետներից մէկը, որ կարգը թողնելուց յետոյ, պետական պաշտօնեայ էր․ նա չարաչար խուզարկեց Կոմիտասին, ծեծեցին եւ տարան։

Ի՞նչ տուին Հրեաները

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

»»»·«««

Հրեայ մտաւորականները, որ Ֆրանսա ապաստանեցան, լծուած են եռանդուն աշխատանքի մը։ Գրեթէ գերման մշակոյթն է, որ այս ձեւով կը թափի ֆրանսական մշակոյթի աւազանին մէջ։ Ոմանք անընդհատ կը թարգմանեն գիտական, մանկավարժական, փիլիսոփայական աշխատութիւնները, որ կատարած էին գերմաներէնով, ուրիշներ, ծանօթ բազմաթիւ լեզուներու, կը ծանօթացնեն մտածման եւ արուեստի աշխարհին նորութիւնները։ Անընդհատ կը բանի ֆրանսական մամուլը։

Հրեաներու ուրիշ խումբ մը կ'աշխատի ներկայացնելու Հրեաներուն տուրքը գերմանական քաղաքակրթութեան, Cahiers Juifsի բացառիկ թիւ մը, 400 էջ, նուիրելով այդ հարցին։

Այնչթայնն է, որ յառաջաբանով մը կը բանայ պարբերականին այս բստուար հատորը․— «Յետադայ էջերը կուգան պանծացնելու գերմանացի Հրեաներու գործը։ Խորհեցէք որ ափ մը մարդիկ են, թիւով միջին մեծութեամբ քաղաքի մը բնակչութեան չափ, որ հակառակ նախապաշարումներուն եւ այլ խոչընդոտներու, կրցան տոկալ հարիւրապատիկ աւելի Գերմանացիներու մէջ՝ շնորհիւ միայն իրենց հին մշակոյթի աւանդութեան գերազանցութեան։ Այն որ այս խռովեալ օրերուն քիչ թէ շատ առողջ դատողութեան մը տէր է, ինչ ալ ըլլայ իր դիրքը այս ժողովուրդին հանդէպ չի կրնար յարգանք չզգալ։

Այն պահուն, երբ կը հալածուին անոնք, պէտք է բարձրաձայն յայտարարել թէ արեւմուտքը Հրեաներուն կը պարտի իր կրօնքը, այսինքն իր ամենէն թանկագին բարոյական ըմբռնումները, ինչպէս նաեւ հելլենական իմացական աշխարհի վերածնունդը։ Պէտք չէ մոռնալ նոյնպէս, որ գերման լեզուն իր նրբութիւնը մասամբ կը պարտի Աստուածաշունչի թարգմանութեան, հետեւաբար եբրայեցերէնի»։

Cahiers Juifsի այս հատորին յօդուածագիրները, աշխատանքի գեղեցիկ ծրագիրով մը, տասը գլուխի բաժնած են իրենց նիւթը,— Հրեաներու տուրքը գերմանական քաղաքակրթութեան։ Այսպէս առանձին գլուխներ նուիրուած են քաղաքական կեանքին, իրաւաբանութեան, գրականութեան, փիլիսոփայութեան, արուեստներու, տնտեսական – ելմտական ասպարէզին, հանրային կարծիքին (մամուլ, հրատարակչութիւն, գրավաճառութիւն), ճարտարարուեստին ու վաճառականութեան, եւ վերջապէս մարզական աշխարհին։

Մտածման եւ արուեստի այս բոլոր գլուխները ուսումնասիրուած են իրենց կարգին, զանազան բաժանումներով։ Այսպէս, գիտութեանց գլուխը բաժնուած է բժշկական, բնապատմական, ուսողական, բնագիտական, ճարտարագործական, արեւելագիտական մասերու։ Ուսանողական բաժնին մէջ կը ներկայացուի գործը հռչակաւոր Եաքոպիի, բնագէտ Այնշթայնի, գրահաշուագէտ Քրոնէքքէրի, երկրաչափ Շուարցի, վերջապէս Քոնիկի, Ֆուխսի, Շլէսինկէրի, Փրինկշայմի, Շոյէնֆլիսէսի, Քանթորի, Քլայնի, Մինքովսքիի, Պիէպէրպախի, Շուրի, Կումպէլի, Լիխթէնշթայնի, Պաէրի, եւն․, եւն․։ Եւ դեռ չենք յիշեր Կարլ Մարքսը, Հայնրիխ Հայնէն, Մէնտէլսոնը, Լասալը, Հէրցը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՄԸ ՄՐՑԱՆԻՇ ԿԸ ԿՈՏՐԷ

—·—

Ռուսիոյ մարզական ախոյենական մրցումներուն ընթացքին, որ տեղի ունեցան, ի ներկայութեան յոգնախուռն բազմութեան մը, Լէնինկրատի մէջ, Մոսկուայէն հայ երիտասարդ մը, Տէր Յովհաննիսեան կոտրեց սկաւառակ նետելու ամբողջ Ռուսիոյ մրցանիշը։ Տէր Յովհաննիսեանի շահած մրցանիշն է 42 մեթր 59 սանթիմեթր։

Հայ երիտասարդին շահած այս մրցանիշով կը կոտրուի նաեւ արտասահմանի հայկական մրցանիշը, 35 մեթր 99 սանթիմեթր, զոր շահած էր 1922ին Պոլսոյ մէջ, Մկրեան։ (Փարիզի մէջ, հայկական մրցանիշն էր 32 մեթր 21 սանթիմեթր, զոր շահած էր 1923ին, Քէչիչեան)։

Պարծանքով յիշատակենք, որ Տէր Յովհաննիսեանի այս գեղեցիկ յաղթանակը, 42 մեթր 59 սանթիմեթր, կը կոտրէ նաեւ ազգային մրցանիշները Պելճիքայի (41 մեթր 68), Յունաստանի (42 մեթր 08), Թուրքիոյ (38 մեթր), Սերպիոյ (41 մեթր 25), Պուլկարիոյ (38 մեթր 59), Ռումանիոյ, Սպանիոյ եւն․։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱԽԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ (նորավէպեր), գրեց Շահան Շահնուր, գին 15 ֆրանք։ Դիմել հեղինակին՝ Kéréstédjian 15 Rue Bréa, PARIS։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ Սպայից Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ 1 դեկտեմբերին Սէրքլը Միլիթէռ տը լ'Արմէ տը Թէռ, տը Մէռ է տը լ'Էռ (Փլաս Ս․ Օկիւսթէն) սրահներուն մէջ։ Մուտք 25 ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

եւ այդպէս ալ ըսի ճաշարանին տիրոջը որ պատասխանեց․

— Եթէ մեկնիլ կ'ուզես, ես ամէն ինչ կը պատրաստեմ ճամբորդութեանդ համար․ իսկ եթէ կ'ուզես մնալ, այս քաղաքին սովորութիւնը այնպէս է որ ոչ մէկ այր պէտք է մինակ ըլլայ։ Այստեղ կան կիներու յատուկ եւ բաղնիքներ որոնց մէկը կը պատկանի այդ կիներու մեծին։ Մի՛ երթար որովհետեւ քեզ կը սպաննեն։ Մէկը կը պատկանի այրերուն, իսկ միւսը՝ ամուրի աղջիկներուն։ Գնա՛ այս երկուքէն մէկ հատին առջեւ ու երբ կիները անցնին, որոնցմէ մէկը քաշէ շրջազգեստը այն աղջկան զոր կը սիրես․ բայց բառ չխօսիս։

Համաձայն այս հրահանգին, նստայ բաղնիքին դրան առջեւ ուր կիները խմբային բազմութեամբ։ Ամէնքն ալ ինծի նայեցան ու մտան բաղնիքէն ներս։ Խորհեցայ թէ աւելի գեղեցիկները կրնային գալ հետզհետէ ու սպասեցի։ Քիչ ետքը երիտասարդ ու շատ գեղեցիկ աղջիկ մը եկաւ իր ստրուկներուն եւ հետեւորդներուն հետ։ Երբ մօտեցաւ ինծի ու տեսաւ զիս, քաշեցի անոր շրջազգեստը։ Յանկարծ ինծի դարձաւ ու ժպիտով մը ըսաւ․

— Սպասէ՛ այստեղ մինչեւ որ լոգնամ։

Անիկա մտաւ բաղնիքէն ներս, բայց դուրս ելաւ նորէն եւ խնդրեց որ տեղէս չշարժիմ, որպէսզի չկորսնցնէ զիս։ Աւելցուց նաեւ որ մէկը պիտի ղրկէր մօտս։ Քանի մը վայրկեան ետքը, զոյգ մը ստրուկներ մօտեցան ինծի․ անոնց մէկը բերաւ սնտուկ մը, իսկ միւսը թամբուած ջորի մը։ Բարեւեցին ու մաղթանքներ ըրին․ ես ոտքի ելայ եւ անոնց հետ գացի բաղնիք մը։ Երբ դուրս ելայ լոգարանէն, սնտուկէն հանեցին թանկարժէք հանդերձներ ու հագուեցուցին զիս։ Յետոյ նստեցայ ջորիին վրայ եւ ստրուկներուն առաջնորդութեամբ, գացի շքեղ բնակարան մը, որուն ներքին մասը շքեղօրէն զարդանկարուած էր։ Գարնանային պարտէզի մը պէս ծաղիկներով ծածկուած ամպիոն մը կար այնտեղ, որուն վրայ նստեցուցին զիս։ Մէկ կողմը սենեակ մը կար ու այնտեղէն ես լսեցի ողջոյնները զիս հրապուրող աղջկան։

Քանի մը բառեր փոխանակեց ան հետս ու բերել տուաւ գիւղապետը որ անմիջապէս եկաւ․ յարգանքներս մատուցի անոր եւ ան մեզ նշանեց՝ իբրեւ վարձատրութիւն ստանալով պատուոյ շրջազգեստ մը եւ քսակ մը ոսկի։ Գիւղապետը մեկնեցաւ ու մենք մնացինք հոն ուրախ ու երջանիկ։

Յաջորդ օրը երբ բաղնիքէն դուրս կ'ելլէի, ստրուկ մը երեւցաւ ու պաշտօնական թուղթ մը երկնցուց աղջկան որ կարդաց զայն եւ ինծի դառնալով ըսաւ․

— Ամուսինս Թագաւորին Վէզիրն էր մինչեւ իր մահը։ Այս քաղաքին սովորութիւնը այնպէս է որ երբ Թագաւորին ծառաներէն մէկը կը մեռնի, անոր պաշտօնը ուրիշին չի յանձնուիր մինչեւ որ հանգուցեալին կինը ամուսնանայ դարձեալ։ Եթէ նոր ամուսինը ուզէ նախորդին պաշտօնը, Թագաւորը կը նշանակէ զայն այդ պաշտօնին։

Այս նամակը ղրկեր է Թագաւորը, հարցնելու համար թէ վէզիր ըլլալ կ'ուզե՞ս։

Խորհեցայ ինքնիրենս որ եթէ ընդունէի այդ պաշտօնը, պիտի կորսնցնէի ազատութիւնս եւ դժուար պիտի ըլլար փրկուիլ։ Աւելին կար․ ես պէտք չունէի Թագաւորին վէզիրութեան։ Այսպէս պատասխան տուի կնոջս ու ան համաձայն գտնուեցաւ ինծի։

Քանի մը օր ետքը, երբ աղբիւրին քովը, բազմոցին վրայ նստած կը խօսակցէի կնոջս հետ, յանկարծ ջերմութիւն մը զգացի ու քրտնեցայ։

— Օդը ի՛նչ տաք է, կ'այրիմ, ըսի։

Հազիւ աւարտեր էի խօսքս երբ կինս ձեռքը բացաւ ու ծանր ապտակ մը իջեցուց երեսիս։ Յետոյ ոտքի ելաւ ու դէմքը ծածկելով, կանչեց ծառաները։

— Աչքէս հեռացուցէք այս անհաւատը։

Երբ պատճառը հարցուցի, անիկա պատասխանեց․

— Դուն անհաւատ մըն ես ու արժանի ես մահուան։

— Բայց ինչո՞ւ, հարցուցի նորէն։

Եւ անիկա ըսաւ․

— Մեկնութիւն կուտաս Աստուծոյ գործերուն․ անոր ձեռքն է ամէն որոշում․ ան կը վարէ աշխարհը համաձայն իր փափաքներուն․ քեզի ի՛նչ թէ օդը տաք է կամ ցուրտ։

Յետոյ ըսաւ իր ստրուկներուն․

— Գացէ՛ք գիւղապետին եւ բերէք անոր վճիռը։

Անոնք անմիջապէս գացին ու վերադարձան, միասին բերելով գիւղապետին վճիռը։ Դատապարտուած էի մահուան։ Ականջ չտուին իմ ճիչերուս եւ Թագաւորին ստրուկները տարին զիս ճամբուն վրայ, դէպի ճակատագիրս։ Երբ ճաշարանին առջեւէն կ'անցնէինք օգնութիւն պոռացի․

— Յանուն Ալլահին, բարեկամ, ազատէ զիս այս փորձանքէն։ Ճաշարանապետը մօտեցաւ եւ հարցուց թէ ինչ պատահեր էր․ պատմեցի եւ անիկա պատասխանեց․

— Այո՛, անհաւատ մըն ես ու պիտի մեռցնեն քեզ։

Խնդրեցի որ փրկէր կեանքս ու խոստացայ հեռանալ քաղաքէն։ Ճաշարանապետը գնաց գիւղապետին եւ ըսաւ անոր թէ օտարական մըն էի եւ անծանօթ իրենց օրէնքին։ Յետոյ ներկայացաւ Թագաւորին եւ խնդրեց որ հրամայէ իմ վտարումս։ Երբ ստացաւ Թագաւորին հրամանը, վերադարձաւ եւ ստրուկներուն ձեռքէն ազատելով տարաւ զիս քաղաքին պարիսպներուն առջեւ, վռնտեց եւ պահապաններուն պատուիրեց որ ներս չառնեն զիս այլեւս։ Ըսաւ ինծի որ եթէ վերադառնայի, պիտի սպաննէին։

— Եթէ վերադառնամ՝ թող սպաննեն, պատասխանեցի։

Ու երեսս դարձուցի արեգակին եւ քանի մը օր ետք հասայ լեռ մը։ Այնտեղ կային արարածներ փիղերու նման․ բայց աւելի մեծ։ Քանի մը հատէն փախուստ տուի, բայց միւսները ուշադրութիւն անգամ չըրին ինծի։ Այդ արարածներէն անդին հասայ անտառ մը, որուն երակներուն մէջէն կարծես կրակ կը հոսէր։ Երբ ոտքս դրի այնտեղ, զանկիս ծուծը այրեցաւ։ Քալեցի երեք օր, անօթի ու ծարաւ, մինչեւ որ ուժերս սպառեցան։ Գետինը ինկայ եւ աղօթեցի արցունքներով ու ըսի․

— Աւա՜ղ որ կը մեռնիմ այս ամայութեան մէջ, առանց նպատակիս հասած ըլլալու։

Անգլ․ թարգմ․ Ժ․ Մ․

(Շար․)

Հ. Յ. Դ. ԵԻՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ցաւով կը ծանուցանէ Սարսէլի (Փարիզի շրջան) Ռազմիկ խումբի ընկերներէն՝ հին հայդուկ

ԸՆԿԵՐ ՕՆՆԻԿ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆԻ (ԶԱՃԻ)

դառնաղէտ մահը։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը, երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, իր բնակարանին մէջ, **16 Rue Beauséjour, Sarcelles.**

Այրի Տիկին Կիւլիզար Աւետիսեան եւ զաւակները՝ Սերոբ, Աղաւնի, Կարապետ, Այրի Տիկին Շ. Թոմասեան (Ուրմիա), Տէր եւ Տիկին Վասիլ Թոմասեան (Ուրմիա), Տիկին Աննա եւ Ալիքսան Աւագեան (Ուրմիա), ինչպէս նաեւ Երէմեան եւ Նաւրուեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, քեռորդւոյն եւ ազգականին՝

ԶԱՃԻ ՕՆՆԻԿ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը, Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին իր բնակարանին մէջ, **16 Rue Beauséjour, Sarcelles.** Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի Սարսէլի գերեզմանատան մէջ։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Հաղորդակց. միջոց.— Gare du Nord*էն շոգեկառք՝ ժամը 13.41 եւ 12.46*

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

Այսօր, կիրակի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին,

ՌԻԻ ԲԱՌԱՏԻ, ԳՕՆՍԷՌ ԳԼԱՍԻՔ (ՍԱԼ ԲՌԱԴ)

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՇԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ

Բազմաձայն երկսեռ խումբով։

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ք. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25 ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԱՔ ՄԱՀՈՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

29, Ave. Mac-Mahon. 29 *Métro: Etoile*

Սիրուն անակնկալներ, թառ, երգ ու պար

Առաջնակարգ ժազ «Union Jaz de Lido» *ժամը 10էն մինչեւ լոյս*

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ ՄՈՒՏՔԸ 10 ՖՐԱՆՔ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Salle Adyar*ի ՇՔԵՂ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ* **4 Square Rapp**

(Métro: Alma *կամ* **Ecole Militaire)**

26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ **Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ա Ղ Ա**

(Տրամ փարիզահայ կեանքէ, հեղինակ՝ ՍԷՅԵԱՆ)

Մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ տիկին Լ. Պետրոսեանի, Օր. Անգինէ Ավճեանի, Գ. Ռուպինա Ալիքսանեանի Մելինէի, Պ. Պ. Գմբէթեանի, Կոթիկեանի, Տէրվիշեանի, Սարաֆեանի Գրիգոր - Վահանի եւ ուրիշներու։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղեր, Պ. Շահխաթունիի մօտ եւ ներկայացման օրը թատրոնի կիշէն ժամը 12էն սկսեալ։

Ընդհանուր հասցէ՝ A. Chakatouny. *35, rue des Morillons. Paris (15).*

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumes*ներ*, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները։

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

Բ Ո Ւ Ր Դ Ե Ր

Կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար։ Միշտ պատրաստ ունինք 50,000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ *2)28, 3)28, 2)32, 2)36, 2)40* (grosse laine):

Դիմել՝ **DOERFLINGER**

31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet

Մասնաւոր բուրդ լոգանքի հագուստներու համար։ Շրջուն վաճառորդներու համար բուրդէ կծիկներ։ Գաւառէն եկած ապսպրանքները կը ղրկուին ապսպրանքներու ստացման օրը։

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՃԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)

Métro Montmartre Tél. Provence 95—68

Կը կարէ հագուստներ ամենալաւ կերպասներէ սկսեալ 450ֆր.քէն

Կերպասին նմոյշը կը տրուի յաճախորդին։

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յայտնի աստղագէտ հոգեբան **Tamu-Rhos** *որ եկած է Արեւելքէն, համաձայն ձեր ծնունդի թուականին եւ ձեռքի գիծերուն կը գուշակէ ձեր անցեալը, ներկան եւ ապագան։ Կուտայ ճիշտ եւ մտերիմ խորհուրդներ ձեր սիրային, ամուսնական կեանքի մասին։ Թղթակցութեամբ՝* 10 *ֆրանք։ Անձամբ դիմողներու՝ դիմագծերու եւ աստղերու գուշակութեամբ* 15 *ֆրանք։*

Դիմել ժամը 10—12 եւ 2—7, Mr. Tamu-Rhos

26 Rue St. Placide, Paris (6) Մէթրօ՝ **Vaneau**

LA BANQUE COMMERCIALE POUR L'EUROPE DU NORD
26, Avenue de l'Opéra, Paris

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿ. 50,000,000 ՖՐ. ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՈՎ

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՎՃԱՐՈՒԱԾ

Կապ ունի ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ **(U. R. S. S.)** Պետական դրամատան բոլոր մասնաճիւղերուն հետ։

Եթէ կ'ուզէք օգնել Խ. Ս. Հ. Միութեան մէջ բնակող ձեր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, դիմեցէք՝ **BANQUE COMMERCIALE POUR l'EUROPE DU NORD**ի որ «ՏՈՐԳՍԻՆ» (TORGSIN) ընկերութեան միակ ներկայացուցիչն է Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Սպանիոյ եւ Լիւքսէմպուրկի մէջ։

LA BANQUE COMMERCIALE POUR l'EUROPE DU NORD դրամ կը փոխադրէ եւ չէքեր կուտայ Խ. Հ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ բոլոր քաղաքներուն համար։

Փոխադրուած գումարներու փոխարժէքով «ՏՈՐԳՍԻՆ»ի բոլոր վաճառատուններէն կուտան ամենալաւ տեսակէ ապրանքներ, համաձայն գումարը ընդունող անձին ընտրութեան, ամենազեղչուած գիներով որոնք հարիւրին 70 աւելի աժան են քան թէ Ֆրանսայի մէջ։

Ձեր շահը կը պահանջէ որ դիմէք **La Banque Commerciale pour l'Europe du Nord**ի։ Անոր փոխադրութեան ծախքերը 3 — 4 անգամ աւելի պակաս են քան թէ կարգ մը գրասենեակներու, որոնք պաշտօնական ներկայացուցիչները չեն «ՏՈՐԳՍԻՆ»ի։

«ՏՈՐԳՍԻՆ»ի ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ—ԴՐԱՄ ՓՈԽԱԴՐԵԼ, ՉԷՔԵՐ ՀԱՆԵԼ — կ'ընդունուին ԱՄԷՆ ՕՐ, դրամատան գրասենեակներուն մէջ ժամը 9 — 12 եւ 2 —4, իսկ շաբաթ եւ տօն օրերու նախօրեակին ժամը 9 — 12։

Կը յանձնարարուի գաւառներու, ֆրանսական գաղթավայրերու, Պելճիքայի, Սպանիոյ եւ Լիւքսէմպուրկի մէջ բնակող անձերու որ գործածեն **La Banque Commerciale pour l'Europe du Nord**ի չէք փոսթալը թիւ 436 — 87։

Ինչ որ ալ ըլլայ փոխադրուած գումարը, դրամատան գանձած միջնորդչէքը 5 ֆրանք է՝ Փարիզի մէջ տրուած չէքերու, եւ 6.50 ֆրանք՝ դրամական փոխադրութեանց եւ որոշ չափով ծրարներու համար (**colis — Standard**)։

Գաւառներէ եղած գործառնութեանց համար կը գանձուի 10 ֆրանք միջնորդչէք։

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

Խ Մ Ե Ց Է Ք Ա Ն Ա Ր Ա Տ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN 40, rue Chaponnay. Lyon

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր նոր մոդելներ, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք՝ անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ։ Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու։

ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN
56, rue Olivier Métra, Paris (20)

Métro: Place des Fêtes **Tél. Ménil. 64 - 52**

Մասնագէտ՝ մազերու ներկի եւ indefrisable*ի 40,60 եւ 75* ֆր.

Ժողովրդական գիներ, խնամուած աշխատանք։

Տոքթ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ եւ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ

հ ի ւ ա ն դ ո ւ թ ե ա ն ց

Bld. de Clichy, Paris. Métro Pigalle Tél. Marcadet **76-65**

Հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ Առաւօտները ժամադրութեամբ։

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE **du Planteur au Consommateur**

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւլն., եւլն. Թէյերու՝ անմրցելի գիներով։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու*

Անգամ մը փորձեցէք աշխատաւոր հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն։*

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշտ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ։

BANQUE de CRÉDIT MUTUEL

68, RUE DES ARCHIVES, PARIS (3)

Tél. Turbigo 85 – 62 **Ch. P. 1661 – 63**

Toutes Opérations de Banques
Transfert de Fonds en Russie
par TORGSIN

Frais de chèque pour transferts
5 frs. pour transfert de Paris
10frs. pour transfert de Province

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
TORGSINԻ ՄԻՋՈՑԱՒ

Փոխադրութեան համար չէքի ծախք Փարիզի համար 5 ֆր. Գաւառի համար 10 ֆր.

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE
6, rue de l'Atlas 6

(**Buttes Chaumont***ի պարտէզէն 25 մէթր հեռու*)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ **Belleville et Simon Bolivar,** *Հանրակառք՝ թիւ 5, 26։ Օթօպիւս՝* **N. BF. BN.**

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոֆաժ.* **13**

rue Pierre Curie. *K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.*

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS ( ) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՌԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը *9 - 12* եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8։ Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 **Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est**

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական ամէն տեսակ հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն, ֆրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կանացի հիւանդութիւններ։

Բժշկումը կը կատարուի, X անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեկտրականութեամբ։ Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում։

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ։ Քուրօն՝ սկսած 100 ֆրանքէն, պրիճ՝ ամերիկեան սիստէմով։

Արժէքները շատ մատչելի. մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու։ Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8։ Կիրակի եւ տօն օրերը՝ 9—4։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տոքթ. Յ. ՏԻՐԱՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ՝ ՄԱՆԿԱՆՑ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Փոխադրուած է **53 Rue du Four 53. Paris (6)**

Métro: St. Sulpice *եւ* **Sèvres, Croix-Rouge**

Tél. LITTRÉ 49-23

Maison AGÉDER
Վաճառատուն ԱԺՏԷՐ

Gros **Demi-gros**

67, rue de Cléry. Paris (2) Tél. Central 48 - 12

Մասնաւոր պատեհութիւն խանութպաններու եւ մարշաններու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ

Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — հիւսուածեղէնի վերաբերեալ ընտիր եւ աժանագին ամէն տեսակ ապրանքներ, *քօմբիւմ, ժիւփ, ժիլէ, Փիւլօվէր, Բաշքօլ* եւայլն։

Magasin: 11bis Ave. Victor Hugo, Paris (16). Bureau: 75 Ave. Niel, Paris (17).

ԿՈՒՋՈՒԻ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ սորվիլ փափաքող 14-16 տարեկան տղայ մը ներկայացուած իր ծնողքէն։ Դիմել Mr. Saman. 16 rue Jouffroy Mary. *Փարիզ* (9).

ՕՐԱՑՈՅՑ

Մարսէյլի Սալնոյձորի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ նոյեմբեր 19ին լոյս կը տեսնէ իր պատրաստած օրացոյցը 1934ի համար։ Օրացոյցի մէջ ամփոփուած է Աղբիւր Սերոբի եւ իր զինակից ընկերներու կենսագրութիւնը։ Կը հրաւիրենք բոլոր հայրենակիցները մէկ օրինակ գնել։ Հասցէ՝ **Der Hovhanessian, Camp Victor Hugo, Marseille.**

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օւրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933
21 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2349 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԱՀՄԱՆԷՆ ԴՈՒՐՍ, ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ...

... Ծոչրթապատումը կը շարունակուի, հակառակ լրջութեան եւ զգաստութեան բոլոր հրաւէրներուն :

Կոմկուսին հայկական «ֆրակցիա»ն, Հօկը եւ միւս թափթփուքները կը շարունակեն նիզակ ճօճել Դաշնակցութեան դէմ ապահովագոյն լպրծուն գետնի մը վրայ,— ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ դիմակի տակ :

Փարիզէն յետոյ, խառնակիչները միեւնոյն թատերական բեմադրութիւնը կատարեցին Լիոնի, Տէսինի եւ Մարսէյլի մէջ, հնչեցնելով միեւնոյն գրգռիչ մարտակոչը :

Փարիզի ժողովին մէջ, հայերէն եւ ֆրանսերէն բանաձեւ մը քուէարկեր էին, պահանջելով «Դաշնակցութեան լուծումը» եւ՝ անոր պետերուն վտարումը Ֆրանսայէն» :

Լիոնի մէջ, օրը ցերեկով եւ խմբագրականո՛վ կը չէշտէին.

— «Մենք կը պահանջենք դաշնակ շէֆերու անմիջական արտաքսումը այս երկրի սահմաններէն» : (4 նոյեմբեր) :

Մարսէյլի հանդէսէն տեղեկութիւն չունինք տակաւին : Բայց ունինք Թուցիկը, հայերէն եւ ֆրանսերէն վերտառութեամբ,— «Դաշնակ տերրորի դոհերու պաշտպանութեան Մարսէյլի յանձնախումբ» :

«Բաժակը յորդեցաւ... Միհրան Աղազարեանի մաքուր արիւնն է որ հոսեցաւ», կը գուժէ Թուցիկը, եւ կ'ազդարարէ.

— «Ա՛լ բաւական է : Պէտք է որ բոլորս, մէկ մարդու պէս, ոտքի՛... ոտքի ելլենք եւ հանրային դատաստանին առջեւ դատապարտենք այս քստմնելի ոճիրները եւ պահանջենք արիւնարբու դաշնակներու արժանի պատիժը, օրէնքէ դո՛ւրս հռչակելով զանոնք» :

×

Իսկապէս որ բաժակը յորդեցաւ, պարոններ :

Յորդեցաւ բաժակը՝ ապուշութեան, բանսարկութեան եւ սանձարձակ անպարոյականութեան :

Այլեւս յետին բարեմիտն ալ կասկած չի կրնար ունենալ, թէ այս մարդիկը արդարութիւն կամ անդորրութիւն չէ որ կը փնտռեն, այլ քինախնդրութիւն, խառնակութիւն եւ եղբայրասպանութիւն :

Անոնք դրամագլուխ դարձուցած են քանի մը սպանութիւններ, առանց ճանչնալու հեղինակները :

Եւ, Ֆրանսայի պողոտաներուն վրայ ասպարէզ կը կարդան Հ. Յ. Դաշնակցութեան : Կը պահանջեն լուծո՛ւմ, «անմիջական արտաքսում» ու դեռ ուրիշ բաներ, մոլորեցնելով տեղացիներն ալ...

Այս ամբողջ խուժանավարութիւնը չանցնիր սովորական չողոքորթութեան մը սահմանը : Եւ մենք չափազանց մեծ պատիւ բրած կ'ըլլանք, պարբերաբար զբաղելով :

Բայց թող մեր պարտականութիւնն ըլլայ նորէն եւ նորէն յիշեցնել այս ապուշներուն, թէ կրակին հետ կը խաղան, «Դաշտերգոհպաչկոմ» խաղալով միեւնոյն թեթեւամտութեամբ : Մէկ անգամ, երկու անգամ,— եւ սակայն չափը անցաւ :

Դաշնակցութեան գլուխէն մազ չի շարժիր, այս անմիտ եւ խժալուր աղմուկէն :

Դաշնակցութեան գնդակը այնքան աժանցած չէ, որպէսզի վրէպի եւ ներքին հաշուեյարդարի ձեռնարկէ, հասարակ հողմացիներու դէմ :

Բայց, այս բոլորը կը ծառայեն մթնոլորտ սահղծելու :

Այս բոլորը կը թանձրացնեն արդէն իսկ թունաւոր մթնոլորտը, ամէնէն առաջ վնասելով աշխատաւոր բազմութեանց անդորրութեան :

Քո՞ւն էք թէ արթուն, խառնակիչ ասպետներ «միացեալ ճակատ»ի,— դո՛ւք Կոմկուսի «ֆրակցիա», Հօկ, ռամկավարներ, այս կամ այն չրջանի հնչակեաններ եւ չէզոքութեան դիմակին տակ պատսպարուած ուսումնականներ :

Ո՞ւր կ'ուզէք տանիլ այս խեղկատակութիւնը, ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ ՏԱԼՈՎ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ, որոնք ի վերջոյ ուրի՛շ եղրակացութեան պիտի յանգին : Բոլորովին տարբեր՝ ձեր սպասածէն, բայց կործանարար՝ գաղութներու խաղաղութեան տեսակէտէն :

Ձեր օրկաններէն մէկը, Պէյրութի «Լիբանան»ը, կ'ազդարարէր հոկտ. 28ին.

— «Դէպի գործ. ահա կարգախօսը ամէն Հայու համար :

ԲՈՂՈՔԻԴ ՄԷՋ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆԴ ԿԱՆՉԷ ՆԱԵՒ ԱՐԱԲ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ» :

Ուրեմն, Ֆրանսայէն դուրս ալ, դուք միեւնոյն արիւնոտ խաղն է որ կը խաղաք, առանց աջ — ձախ նայելու :

Դուք յեղափոխական գործ կը համարէք խաբել, գրգռել աշխարհի բոլոր ցեղերը, յագեցնելու համար ձեր հակադաշնակցական կիրքը, ո՛ր եւ է գնով :

Առանց որ եւ է պաշտօնական հանգամանք ունենալու, բարեհամբար խորհուրդ կուտանք ձեր հովանաւորներուն՝ կարճ կապել եւ ուրի՛շ ճակատի վրայ արժեցնել ձեր առաքինութիւնները, եթէ ունիք :

Սպանութի՞ւն կատարուեր է,— ոստիկանութիւն եւ դատարան կայ : Անոնց գործն է պրպտել, գտնել, դատել եւ դատապարտել :

Թո՛ղ դատապարտուի ո՛վ որ անմեղ կամ «մաքուր» արիւն է թափեր :

Դուք իրաւունք չունիք խուժանային կիրքեր գրգռելու, ձեր ետեւէն քաշելով համայնավար Ֆրանսացին կամ անգիտակ Ֆէլլահը, որոնք եթէ օր մը լուսաբանուին լիովին, իմանան հայկական անցուդարձին բարդ ծալքերը, ամէնէն առաջ ձեր օձիքէն պիտի բռնեն :

Երկար, չատ երկար տեւեց այս անպարոյական արշաւը,— «Լուծում», «սահմանէն դուրս», «օրէնքէ դուրս»...

Ո՞ւր էնք, Երեւա՞ն թէ Մոսկուա :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԷԼԱ՛Լ ԸԼԼԱՅ...

»»»•«««

Բարեգործականին Կեդր. Վարչութիւնը որոշած է յառաջիկայ Վարդանանցին հանդիսաւորապէս տօնել Ն. Աղաբօն պէյի ծննդեան 75ամեակը, թէ Նիսի եւ թէ Փարիզի մէջ :

Այս առթիւ «Յառաջ»ի ղրկուած զեկոյցին մէջ կը կարդամ (6 նոյ.).

— «Կեդր. Վարչ. Ժողովը այս պատեհութեամբ կը փափաքի Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներուն ջերմագին երախտագիտութեան տուրքը մատուցանել Աղաթօն պէյի, որ մեծ հաւատքով ու անձնուիրութեամբ ծառայած է Միութեան, իր անկողնոյն մէջ իսկ անիկա իր սիրտին ամէնէն մօտիկ գործը նկատելով եւ անոր ընծայելով իր ամբողջ ուշադրութիւնը եւ հոգածութիւնը :

Արդարեւ, Աղաթօն պէյ, որ առաջին նախաձեռնողը եղած է Միութեան գաղափարին, անոր անդուլական առաքեալը եղած է 27 տարիէ ի վեր, եւ իր անխոնջ ջանքերուն շնորհիւ կազմուած են անդրանիկ մասնաճիւղերը, արձանագրուած են առաջին հիմնադիր անդամները եւ ձեռք բերուած են մէկէ աւելի մեծագումար կտակներ, որոնց գլխաւորագոյնն է Ցակոբեան ընտանիքին բազմազան ընծայաբերութիւնը» :

Անշուշտ, գնահատման արժանի է որ եւ է աշխատանք որ կը կատարուի հայ ժողովուրդին բարօրութեանը համար, ըլլայ իսկ պէյերու ձեռքով :

Ես ալ կ'ուզէի շնորհաւորել 75ամեայ ծերունին, իր կորովին եւ նախանձախնդրութեան առթիւ :

Բայց, Աղաթօն պէյ ինքն էր որ, քանի մը ամիս առաջ, փողոց իջաւ ուրիշ ծերունիի մը հետ, խայտառակելով ե՛ւ ինքզինք, ե՛ւ Բարեգործականը :

Վկայ՝ իր հռչակաւոր տետրակը,— «Ի՞նչ կը խորհին Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիրները» :

«Յառաջ»ը ժամանակին մեզի ծանօթացուց այդ գրքոյկին հատընտիր հատուածները :

Աղաթօն պէյ փառաց ի փառս բարձրացնելով Բարեգործականի հիմնադիրները, վարիչները ու հռչակաւոր Մալէզեանը, կ'աղաղակէր սրտառո՜ւչ ... պէյութեամբ, քննադատներու հասցէին.

— «Եթէ վերոյիշեալ հրապարակագիրները 24 ժամուան մէջ մէկ — երկու ժամ ազգօգուտ խնդիրներու վրայ կը մտածեն, ժողովուրդը թող վստահ ըլլայ որ Միութեան Կեդր. Ժողովին անդամները 24 ժամուան մէջ 10 ժամ նոյն տեսակ խնդիրներու վրայ կը խորհին... տարիներէ իվեր իրենց գործը, զբօսանքը, հանգիստը թողնելով, ամառուան կիզիչ տաքուն, ձմեռուան անձրեւին, ցուրտին եւ ձիւնին, նոյնիսկ իրենց հիւանդ վիճակին մէջ Միութեան նիստերուն կը մասնակցին» :

Խօսելով Մալէզեանի ստացած թոշակին վրայ.

— «Հէլա՛լ ըլլայ : Իմ խելքովս կը դատեմ որ նոյնիսկ պէտք եղածին չափ վարձատրուած չէ :

«... Վստահ եմ որ եթէ այդ պաշտօնը մեզ անձերուն ալ վճարում մը յատկացուէր, եւ ոչ մին հակառակ պիտի գրէր :

«... Երբեմն ինձ կ'առարկեն թէ այդպիսիներուն անօթութիւնը պատճառ է :

«... Այսօր դժբախտաբար այնչափ ծակաչք անօթիներ ունինք որ, չատեր 2 — 3000 ֆրանքով եւ նոյնիսկ պակասով պատրաստակամութիւն ցոյց կուտան վարիչի մը ծանր պաշտօնն ստանձնել... Կրնամ վկայել թէ քիչ դրամով աշխատիլ ուզողները անոր եղունգը չեն արժեր» :

Ահա մարդը : Ձե՞ք ըսեր — Հէլալ ըլլայ 75ամեակը :

ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ, ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ...

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Մեծ ուրախութիւն Մոսկուայի մէջ

ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ՞ ՊԻՏԻ ՅԱՆԳԻ

Մ. Նահանգներու եւ Խորհրդային Միութեան դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը մեծ ուրախութիւն պատճառեց Մոսկուայի մէջ : Մամուլը փառաբանելով նոր յաջողութիւնը, կը բացատրէ թէ Մ. Նահանգներուն ճանաչումը կարեւոր ազդակ մըն է Ծայր. Արեւելքի խաղաղութեան համար : Միեւնոյն ատեն, այս ճանաչման շնորհիւ Խ. Իշխանութիւնը պիտի կրնայ մեծագումար վարկեր ստանալ, ուժ տալու համար ճարտարարուեստական գործունէութեան :

⁂ Ամերիկացի դիւանագէտ մը դիտել կուտայ թէ Խ. իշխանութեան ճանաչումը պատերազմի պիտի յանգի, քանի որ Մոսկուան պիտի կրնայ զօրացնել իր սպառազինութիւնները, եւ աւելի ամուր դիրք բռնել Ճափոնի հանդէպ :

Չինական թերթերն ալ, անխուսափելի կը գտնեն պատերազմը՝ Ճափոնի եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ : Կարեւոր թերթ մը կը գրէ.— «Այս ճանաչումը իրականին մէջ ռուսեւամերիկեան զինակցութիւն մըն է, ուղղուած՝ Ճափոնի դէմ : Անխուսափելի է համաշխարհային երկրորդ պատերազմ մը : Դժբախտաբար, այս անգամ Չինաստանն է որ ռազմադաշտ պիտի դառնայ» :

⁂ Ճափոնական թերթերն ալ մեծ կարեւորութիւն կուտան գոյացած համաձայնութեան, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական տեսակէտով : Դիւանագիտական եւ զինուորական չրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ ճանաչումը չպիտի կրնայ ազդել Ծայր. Արեւելքի կացութեան վրայ : Պ. Նուրէնեւ, Թուրքիոյ խորհրդային դեսպանը, յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կը բացատրէ թէ խաղաղութեան համար մեծ արժէք ունի ճանաչումը, քանի որ Մ. Նահանգները եւ Խ. Միութիւնը միասին ունին 290 միլիոն ժողովուրդ : «Ճափոնը չի կրնար նկատի չառնել այս թիւը» :

⁂ Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպան նշանակուեցաւ Պ. Տրոյանովսկի, որ երբեմն վարած է Թոքիոյի դեսպանութիւնը :

Դաշնագիր մը՝ Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ միջեւ

Նոյեմբեր 19ին դաշնագիր մը ստորագրուեցաւ Ֆրանսայի մարդպանին եւ Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին միջեւ, ներքին յարաբերութեանց կարգադրութեան համար : Դաշնագիրը, որ պէտք է վաւերացուի Սուրիոյ երեսփ. ժողովին կողմէ, կը տրամադրէ թէ Ճէպէլը Տրիւզի դատական գործերը պէտք է յղուին Դամասկոս, վճռաբեկ ատեանին յանձնուելու համար : Դամասկոսի մէջ պիտի կեդրոնանան նաեւ «վագըֆ»ներու վերաբերեալ գործերը : Դաշնագիրը կնքուած է 25 տարուան համար :

Զինաթափութեան Ժողովը կը մեռնի՞

Մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները նախագահ Հէնտըրսընի հետ խորհրդակցութիւն մը կատարեցին կիրակի օր, մօտ երեք ժամ, առանց գործնական որոշման մը յանգելու : Պատուիրակները գաղտնապահութեան խօսք տուած ըլլալով, թղթակիցները չկրցան չատ բան հասկնալ : Պ. Հէնտըրսըն երկար գեկոյց մը կարդաց, յայտնապէս ջղագրգռուած : Պարզեց կացութեան դժուարութիւնները, եւ չեշտեց թէ անհրաժեշտ է շարունակել աշխատանքները : Ցետոյ երկար լռութիւն մը տիրեց : Ոչ ոք խօսք առնել կ'ուզէր : Պ. Հէնտըրսըն ստիպուեցաւ թէյասեղան մը սարքել, որպէսզի լեզուները բացուին : Առաջին խօսքը առաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, պարզելով իր կառավարութեան վարանման պատճառները, եւ չեշտելով թէ անհրաժեշտ է լեզու գտնել Գերմանիոյ հետ, որովհետեւ առանց անոր՝ զինաթափութիւնը աւելի վտանգաւոր է քան օգտակար : Իր խօսքերէն կը հասկցուէր թէ լաւագոյն է յետաձգել աշխատանքները, որպէսզի կարելի ըլլայ փրկել խորհրդաժողովը : Իտալական պատուիրակը յատկապէս պաշտպանեց յետաձգման տեսակէտը, քանի որ Գերմանիան չի մասնակցիր :

Ամերիկեան պատուիրակը վերապահ դիրք մը բռնեց, յիշեցնելով թէ զինաթափութեան խնդիրը այսուհետեւ կը վերաբերի միայն Եւրոպայի : Ամէնէն բացորոշ արտայայտութիւնն ունեցաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, յայտարարելով թէ իր կառավարութիւնը կը մնայ հոկտեմբեր 14ին կնքուած համաձայնութեան վրայ, թէ կարելի բոլոր զիջումները եղած են արդէն : Այս առթիւ, խօսքը յատկապէս ուղղելով Անգլիոյ արտաքին նախարարին, հարցուց.

— «Թէ մենք եւ թէ ուրիշները այնքան զոհողութիւններ ըրին, այնքան խօսեցան ու համաձայնութեան եզրեր գտան, այժմ կարելի՞ է նահանջել» :

Ներկաները կը լռէին առանց բառ մը արտասանելու : Կարծես խորհրդաժողովին դամբանականն էր որ կը կարդացուէր :

Ընդհանուր տպաւորութիւնն ալ այն է թէ՝ խորհրդաժողովը պիտի յետաձգուի, այսինքն պիտի թաղուի այսօր իսկ, երբ նիստ կը գումարէ դիւանը, լսելու համար պաշտօնական կարծիքները :

Կ'ըսուի թէ Պ. Հէնտըրսըն պիտի հրաժարի, եթէ որոշուի յետաձգել, նոյնիսկ կարճ ժամանակի մը համար :

Ասորիներու տեղաւորման խնդիրը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին հրահանգին վրայ, Իրաքի կառավարութիւնը յանձնախումբ մը կազմած է, նախագահութեամբ անգլիացի հազարապետ Թոմսընի, կարգադրելու համար Ասորիներու տեղաւորման խնդիրը : Երբ տեղաւորման նոր վայրը ճշդուի, Նանսէնեան գրասենեակէն ներկայացուցիչ մը Իրաք պիտի երթայ, գործակցելու համար այս յանձնախումբին : Այս առթիւ, պիտի ճշդուին թէ որո՛նք են այն Ասորիները որ կ'ուզեն հեռանալ Իրաքէն եւ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնուին, անոնց փոխադրութեան համար :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ երեսփ. ժողովը պիտի լուծուի, համաձայն Սոֆիայէն հասած հեռագրի մը : Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին փետրուարին :

ՍՊԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կատարուեցան կիրակի օր, կրքոտ մթնոլորտի մը մէջ : Կիներն ալ քուէարկութեան իրաւունք ստացած ըլլալով, տիրական դեր կատարեցին : Բազմաթիւ դէպքեր պատահեցան, 50ի չափ քուէտուփեր խորտակուեցան, քանի մը հոգի սպաննուեցան, իսկ բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան :

LOTERIE NATIONALE

»»»•«««

ԵՐԿՐՈՐԴ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ

Այսօր, երեքշաբթի, 21 նոյեմբեր, գիշերուան ժամը 8.30ին, տեղի կ'ունենայ ազգային պարգեւախաղի Բ. շրջանին վիճակահանութիւնը, միեւնոյն ձեւակերպութիւններով :

Այս անգամ թեթեւ բարեփոխում մը կատարուած է : Այն գնդակները որ թիւեր կամ տառեր կը պարունակեն, ծածկուած են ձգախէժով (քաուչու), որպէսզի աւելի արագ թաւալին եւ յետոյ չաւրուին : Անցեալ անգամ դիտուեցաւ որ գունդերուն թաւալումը դանդաղ է, յետոյ, շարք մը թիւեր կամ տառեր քանի մը անգամ ելան իրարու ետեւէ : Ուրեմն, այս գիշեր գնդակները աւելի արագ պիտի շարժին :

Ինչպէս կը տրամադրէ կանոնագիրը, շահուած պարգեւներուն վճարումը պիտի սկսի յաջորդ օրն իսկ, չորեքշաբթի առտու, ելմտական նախարարութեան Փավիյեօն տը Ֆլորի բաժնին մէջ : Գաւառներու մէջ վճարումները պիտի սկսին նոյեմբեր 27էն, երկուշաբթի :

Շահողները պայմանաժամ ունին մինչեւ 1934 մայիս 22, իրենց տոմսակները ներկայացնելու համար : Պարգեւներու վճարման վերջին պայմանաժամն է 1934 յուլիս 22, որմէ յետոյ տոմսակները չեղեալ պիտի համարուին :

ԼՈՒՏԵՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կիրակի օր, ամբողջ բողոքական Գերմանիան տօնեց մեծ բարենորոգիչին՝ Մարթէն Լութերի 450ամեակը : Գոհաբանական արարողութիւններ կատարուեցան բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ, իսկ կէսօրէն յետոյ բացօթեայ հանդէսներ տեղի ունեցան : Պերլինի մէջ, եպիսկոպոս Հոսէնֆէլտէր քարոզ մը խօսեցաւ որ կը լսուէր ամէն կողմէ, շնորհիւ ձայնասփիւռ գործիքներու : Շեշտեց թէ՝ եկեղեցին ամէնէն հաւատարիմ սպասաւորն է պետութեան եւ ճիշդ ատոր համար է որ Լութերի եկեղեցին երբեք չէ պահանջած արտաքին բաժանումը եկեղեցիին եւ Պետութեան :

Պերլինի մայր – եկեղեցիին արարողութեանց ներկայ էին բազմաթիւ բարձրաստիճան անձեր, գլուխն ըլլալով նախագահ Հինտէնպուրկը : Օրուան քարոզիչը յայտարարեց թէ Լութերը յաւիտենական է գերման ժողովուրդին համար, որովհետեւ անոր արիւնէն ծնած է : «Ան ներկայացուցիչն է հիւսիսի ժողովուրդին անկախութեան եւ հպարտութեան : Լութերը միացնողն է Գերմաններու : Երկիւղածօրէն պահել իր ժառանգութիւնը՝ կը նշանակէ կազմել աւետարանական հզօր հասարակութիւններ, որոնք աբոյրէ պատի մը պէս պատրաստ են ծառայելու ազգին եւ պետութեան» :

ԻՏԱԼԻԱ՞Ն ԱԼ ՊԻՏԻ ՔԱՇՈՒԻ

Ֆաշական գերագոյն խորհուրդը նիստի հրաւիրուած է դեկտ. 5ին, քննելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցութեան խնդիրը :

Այս առթիւ, մամուլը սկսած է պատրաստել միտքերը, հարցնելով.

— Մինչեւ ե՞րբ պիտի պահենք Ազգերու Դաշնակցութիւն կոչուած հաստատութեան պատրանքը : Մուսոլինիի Իտալիան կրնայ աշխարհը ազատել այս երկդիմի եւ բազմածախս հաստատութենէն, առանց սար – անոր դուռը զարնելու :

»»»•«««

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ գերման աստուածաբան մը նամակ մը գրելով Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին, կ'ըսէ թէ կը փափաքի ծառայել հայ եկեղեցիին, որուն հետեւած է համակրանքով : (Գիտէ նաեւ անգլերէն եւ ֆրանսերէն) :

Պատրիարքը պատասխանած է թէ գնահատելի է փափաքը, բայց Հայ. Եկեղեցիին ծառայելու համար հարկ է Դպրեվանքի կամ ժառանգաւորացի դասընթացքին հետեւիլ, հին ու նոր հայերէն եւ հայ եկեղեցական պատմութիւնը սորվիլ :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՑԵՂԱԿՐՕՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Վերջին ամիսներու ընթացքին, Ամերիկահայութեան մէջ ծայր տուած է շարժում մը, որ թէեւ իր էութեամբ հին է, բայց ձեւով նոր ըլլալուն՝ անսովոր հետաքրքրութիւն արթնցուցած է թէ՛ հանրութեան եւ թէ մամուլի մէջ:

Շարժումը կը կոչուի Ցեղակրօնութիւն: Անոր մղիչ ուժն է Գարեգին Նժդեհ, որ մօտ վեց ամիսէ ի վեր կը գտնուի Ատլանտեանի այս ափը եւ կը շրջի նահանգէ նահանգ ու քաղաքէ քաղաք, ուր որ հայկական համախմբում մը կ'ապրի:

Եթէ ուզենք կարճ ասութեամբ մը սահմանել այս շարժումին էութիւնը, կը թուի թէ ցեղային արժէքներու վերարծարծում բառերը պիտի բաւեն: Ասոր համար է որ շարժումին էութիւնը կոչեցինք հին: Չէ՞ որ ժողովուրդի մը ցեղային յատկութիւնները կուգան նախնական ժամանակներէն եւ ազդեցութիւններու իբր հետեւանք փոփոխութեանց ենթարկուելով հանդերձ, կը պահեն իրենց հիմնական գիծերը, որոնք դարերու հնութիւն ունին եւ ճիշդ ասով ապացուցած են իրենց արժէքի անառարկելիութիւնը:

Ձեւով նոր է այս շարժումը, եւ այս կրկնակ իմաստով.— 1. Շարժումը խորհրդանշող բառը, 2. Անոր քարոզիչ Գ. Նժդեհին յատուկ խօսելու կերպը:

Առաջինը՝ Ցեղակրօնութիւն նոր բառ մըն է, որ առաջին անգամէն խորթ կը հնչէ ունկնդիրի ականջին, բայց խորթութեան այդ զգացումը հետզհետէ տեղի կուտայ եւ բառը կը դառնայ ընտանի, մինչեւ իսկ ախորժալուր:

Երկու գոյականներու (այս պարագային ցեղ եւ կրօն) միացումով բարդ բառ մը շինելը հակառակ չէ հայ լեզուի բառակազմական կանոններուն: Հայերէնի քերականութեան քիչ թէ շատ ծանօթ ամէն դպրոցական կրնայ թուել բազմաթիւ բարդ բառեր, որոնց բաղկացուցիչ տարրերը երկու գոյականներ են:

Կարեւորը նման բարդութիւններուն տրուած իմաստն է, որ ժամանակի ընթացքին աւելի ու աւելի որոշ կը դառնայ, երբեմն տարբեր իմաստներու ալ ծառայելով:

Ներկայ պարագային ցեղակրօն բարդութեան աւելի հասկնալի արտայայտիչը կրնար ըլլալ ցեղապաշտ բառը, որ սակայն չունի առաջինին խորհրդաւորութիւնը, հետեւաբար նաեւ ձգողական ուժը: Կը թուի թէ այս մտածումը մեծ նշանակութիւն ունեցած է բառին ընտրութեան միջոցին:

Շարժումը բնորոշող բառէն շատ աւելի մեծ կարեւորութիւն ունի քարոզիչին խօսելու ձեւը,— կարճ ու կտրուկ նախադասութիւններ, պատգամի ձգտող շեշտադրութիւն, եւ որ գլխաւորն է՝ «ի խորոց սրտի» բխած խօսքի հաղորդականութիւն, որոնք կը գրաւեն ունկնդիրը, կը յուզեն անոր սիրտը եւ կը խմորեն միտքը:

×

Ինչո՞ւ այս պահանջը — դարձ դէպի ցեղային արժէքները:

Պէտք է խօսիլ այս մասին անոր համար որ՝ եթէ այդ արժէքներու վերարծարծումը Լատինները կամ Հին Յոյները վերակենդանացումի փորձերուն նմանող շարժում մըն է, չի կրնար տեւական ըլլալ, որքան ալ անոր քարոզչութեան սկզբնաւորութիւնը յաջող ըլլայ, շնորհիւ ընտրուած ձեւի նորութեան եւ ձգողականութեան:

Ժողովուրդներու մէջ մի՛շտ ալ կ'ապրին ցեղային արժէքները, որոնց շնորհիւ այս կամ այն ցեղին կնիքը կրող ազգը կը յարատեւէ, կը ստեղծագործէ ու կը պայքարի: Մինչեւ իսկ այն ատեն, երբ աչքի չեն զարներ ցեղային արժէքները եւ երբ ո՛չ ոք կը խօսի անոնց մասին, անոնք կը կատարեն իրենց վճռական դերը՝ ժողովուրդի կամ ազգի կեանքին մէջ, թէեւ ոչ-զգալի, կարելի է ըսել բնազդական ձեւով:

Իսկ երբ ազգերը կ'ապրին այնպիսի ժամանակաշրջաններ, երբ կը սկսին վտանգի ենթարկուիլ ցեղային արժէքները, երբ ասոնց ազդեցութիւնը կը տկարանայ ժողովրդական լայն խաւերուն վրայ, երբ օտար ցեղային արժէքներ՝ խորթ ըլլալով հանդերձ, կը սկսին տեղ գրաւել զանգուածներու հոգիներուն մէջ,— մրափող առիւծը արթնցնելու եւ ցեղը ցնցելու պահանջը հրամայական կը դառնայ:

Նման ցնցումներ շատ է ունեցած հայ ժողովուրդը: Եթէ ուզենք թուել քանի մը գլխաւորները, պիտի յիշենք Գիրերու Գիւտը եւ Վարդանանց Պատերազմը Ե. դարուն, Արաբական արշաւանքներու դէմ պայքարը, Է. եւ Ը. դարերուն, որոնց յաջորդեց Բագրատունիներու հարստութեան հիմնումը, Պայքար թաթար - սելջուկ հորդաներուն դէմ եւ Ռուբինեան իշխանութեան հաստատումը Տաւրոսեան լեռներուն վրայ, Վերածնունդի շրջանը ԺԹ. դարու կէսերուն եւ Ազատագրական պայքարներու գործը վերջին չորս տասնամեակներուն:

Եթէ բաղդատենք մեր ժողովուրդի ներկայ կացութիւնը վերոյիշեալ շրջաններու վիճակներուն հետ, կը տեսնենք որ այժմ կ'ապրինք շա՛տ աւելի վտանգաւոր ու սպառնալից պայմաններու տակ:

Խօսքը չի վերաբերիր, ի հարկէ, իր հայրենի հողին կառչած այն մէկ միլիոն հայութեան, որ Հայաստանի մէջ, հոծ հաւաքականութեամբ կ'ապրի իր ուրոյն կեանքը: Ի՛նչ պայմաններու մէջ ալ գտնուի հայութեան այդ հատուածը, հայրենի հողին կառչած ըլլալը, այդ հողին վրայ բարձրացած ու պահուած յիշատակարանները, բերնէ - բերան պատմուած աւանդութիւնները, լեզուն եւ մշակոյթը այնպիսի առաւելութիւններ են, որ անաղարտ կը պահեն անոր հոգեկան ու ֆիզիքական հիմնական յատկանիշները:

Տարբեր է պատկերը գաղութներու մէջ: Որքան հեռու Մայր Հայրենիքէն, այնքան աւելի սպառնալից են մեր գաղութներու գլուխին կուտակուած ամպերը: Հեռու ոչ միայն տարածութեամբ, այլ եւ հոգեկան հաղորդակցութեան տեսակէտէն:

Ճիշդ ասոր համար ալ մենք պէտք չէ զարմանանք, որ ցեղակրօն շարժումը ուժգին թափով մը սկսած է Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ, ուր քանի մը շաբթուան ընթացքին Ուխտեր կազմուած են Պոստոնի, Վուստըրի, Փրովիտենսի, Ուոթըրթաունի, Լինի, Չըլսիի, Ֆիլատելֆիայի, Հաթֆըրտի, Նիւ Պրիթընի, Հուայթինվիլի, Հէյվըրհիլի, Լովէլի, Թրոյ - Ուոթըրվլիթի, Սիրաքիւզի, Նիակարաֆոլսի եւ այլ վայրերու մէջ, 450 - 500 անդամներով, երկու սեռէ: Եւ օրէ օր նոր Ուխտերու կազմութեան լուրերը կը հասնին Միացեալ Նահանգներու Միջին Արեւմուտքի շրջանէն, ուր կը գտնուի այժմ Գ. Նժդեհ:

Անուրանալի է ոգեւորութիւնը եւ յայտնապէս մեծ սկզբնական յաջողութիւնը, որովհետեւ այս շարժումը կը խօսի մեր նոր սերունդի ոչ միայն սրտին, այլ եւ մտքին:

Եւ որ եւ է կասկած չկայ որ այս շարժումը ոչ միայն պիտի ծաւալի բոլոր գաղութներու մէջ, այլ եւ պիտի խորանայ հետզհետէ, որովհետեւ անոր խարիսխը կը կազմեն ցեղային արժէքները, որոնք կը հանգչին ամէն մէկ Հայու հոգիին խորը, կենդանի են, հոգ չէ թէ շատ անգամ բնազդական վիճակի մէջ:

Կարեւոր է անշուշտ, որ մեր պատմական անցեալի դէպքերն ու դէմքերը ենթարկուին խոր ուսումնասիրութեան, ու այս կերպ վեր հանուին մեր ցեղին հիմնական յատկութիւնները, որպէսզի հոգիներու խորը մրափող ու հազիւ թէ երբեմն զգացուած այդ արժէքները խօսին եւ բոլորին ճանչցնեն ցեղին հարազատ դիմագիծը:

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆԸ

(ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 10ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Աշխարհասասան ու խելագար քառամեայ պատերազմը վերջ գտաւ 1918 հոկտ. 30ի զինադադարով: Եւ ինքն իր վրայ փուլ եկած, կիսակործան օսմանեան կայսրութիւնը, հազիւ ինքնամփոփուած երկու տարուան ժամանակաւոր խաղաղութեան մը ընձեռած առաւելութիւններէն, 1920 մայիս 2ին, բազմանդամ պատգամաւորութիւն մը կ'ուղարկէր Պոլսէն Փարիզ, ներկայանալու համար հաշտութեան Գերագոյն Ժողովին: Անկէ պիտի ստանային այն որոշմնագիրը, զոր պատրաստած էին դաշնակից պետութիւնները, Թուրքին ու Թուրքիոյ ապագայ գոյավիճակին համար:

Պատգամաւորութիւնը իրեն հետ շալկած էր, սնտուկներով սուտ ու պատիր ու վերջէն զարդնուած փաստաթուղթեր, տարհամոզելու համար յաղթական պետութեանց պատուիրակները, թէ Թուրքն ու Թուրքիան անմեղ էին պատերազմի մէջ, հակահամաձայնական թշնամի բանակներու մէջ գտնուելով հանդերձ:

Նոյն այդ սնտուկներուն մէջ կային, թղթածրարներէն աւելի, արեւելեան հնամենի զորգեր, ադամանդներ եւ անգուգական առարկաներ, որոնցմով Թուրք պատգամաւորութիւնը պիտի գրաւէր գերագոյն ժողովականներու սիրտը, տրուելիք դատավճռին խստութիւնը մեղմացնելու համար:

Եւ աւելին: Այդ օրհասական գալարումներու նախօրեակին, ինքնամատոյց Թուրք գեղուհիներ արդէն Փարիզ կը փութային: Մանաւանդ անոնք որ տարիներ շարունակ, դաշնակից բանակներու բարձրաստիճան ու գլխաւոր սպաներու հետ, վաւաշոտ կենակցութիւններ ունենալով, էական գաղտնիքներ կորզած էին:

Եւ իրաւի, այս գետնին վրայ, անփոխարինելի ծառայութիւններ կը մատուցանէին անոնք, իրենց գեղեցկութեամբ ու շռայլ ժպիտով: Հոն՝ ուր Թուրք դիւանագիտութիւնը կը ձախողէր կամ կը ջախջախուէր, ասպարէզ կը նետուէին դրամը ... եւ կինը: (Թուրքերը իրենք ալ խոստովանեցան):

Եւ վերջապէս Թուրք պատգամաւորութիւնը, 1920 մայիս 11ին, ներկայացաւ Հաշտութեան Գերագոյն Ժողովին: Կատակ չէր եւ ոչ ալ երազ: Կը գտնուէին դէմ յանդիման յաղթականներու հետ: Տժգոյն, դողահար, եւ յուսահատ:

Միլլրան, Գերագոյն Ժողովին նախագահը, խօսք առնելով շեշտեց.

— Պարոն լիազօր պատուիրակներ օսմանեան կայսրութեան, դաշնակից պետութիւնները ինծի պաշտօն յանձնեցին այս դաշնագրի պատճէնը ձեզի յանձնելու: Որոշուած է որ, անոր վրայ վիճաբանութիւնները գրաւոր ըլլան, որոնց պիտի պատասխանուի նոյնպէս գրաւոր ձեւով: Ձեր դիտողութիւնները մեզի հասցնելու համար մէկ ամիս պայմանաժամ ունիք: Հասկնալի է որ, այժմէն իսկ, պատրաստ ենք ընդունելու որ եւ է յուշագիր կամ փաստաթուղթ, եթէ հարկ համարէք յանձնել մեզ: Պարոն լիազօր պատուիրակներ օսմանեան կայսրութեան, Թուրքիա, արտաքին ճնշման ազդեցութեան տակ, 1914ին թշնամութիւններ սկսաւ դաշնակից պետութեանց դէմ: Եւ այդ սխալին հետեւանքով իսկ, դաշնակից պետութիւնները հարկադրուեցան քանի մը տարի եւս երկարաձգել դժնդակ պատերազմը: Հետեւաբար, մենք դաշնակիցներս, պարտաւոր ենք այդպիսի սոսկալի վտանգէ մը խուսափելու համար ուրիշ առթիւ, ամէնէն ազդու եւ կտրուկ նախազգուշութիւններ ձեռք առնել: Դաշնակից պետութիւնները ինծի պաշտօն յանձնեցին հաղորդել ձեզի, թէ որոշած են ապահովել Նեղուցներու բնականոն խաղաղութիւնը, եւ նոյն ժամանակ պահել Սուլթանի վեհապետութիւնը, Պոլսոյ մէջ: Այս որոշումը ցոյց կուտայ թէ, մենք դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչներս, կ'ուզենք կնքել արդար դաշնագիր մը Թուրքիոյ հետ, նկատի առնելով անոր շահերը, իրաւունքները եւ օրինաւոր ցանկութիւնները: Եւ աւելին,— Թուրքիոյ մէջ հաստատել խաղաղութիւն մը, որ հիմնուած ըլլայ իրաւունքի, արդարութեան, եւ ազատութեան սկզբունքներուն վրայ, որոնց յաղթանակին համար կռուեցան դաշնակից բանակները:

×

Թուրք պատգամաւորներու յանձնուած յուշագիր - դաշնագրին մէջ յիշուած էր ի միջի այլոց,—

1.— Վոսփորի եւ Տարտանէլի նե-
այնքան ժամանակ, որքան այս վերջինը կը յարգէ ներկայ դաշնագրի, եւ այլ յանձնառութեանց տրամադրութիւնները:

2.— Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցները ազատ պիտի ըլլան, եւ միջազգային հսկողութեամբ:

3.— Իզմիրը, ու եւրոպական Թուրքիան, ինչպէս նաեւ Արշիպեղագոսի կղզիները, պիտի փոխանցուին Յունաստանի:

4.— Թուրքիան պիտի ունենայ, միայն ու միայն քաղաքապահ բանակ մը:

5.— Ոչ մէկ ընդծովեայ, զրահաւոր եւ պատերազմական նաւ պիտի ունենայ, բացի քանի մը ոստիկան նաւերէ, որոնք պիտի հսկեն ծովու վրան:

6.— Ոչ մէկ օդանաւ եւ ծանր հրետանի պիտի ունենայ Թուրք բանակը:

7.— Թուրքիան պիտի ճանչնայ Հայաստանը իբր անկախ պետութիւն, եւ պիտի հաւանի ընդունիլ Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ուիլսընի իրաւարարութիւնը, Թուրքիոյ եւ Հայաստանի սահմանագծման համար Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի նահանգներուն մէջ, եւ դէպի ծով ելք:

Այս առթիւ նախագիծը կը յիշեցնէ այն պարտականութիւններն ու իրաւունքները, որոնք պիտի կրնան Հայաստանի պատկանիլ, նախկին Թրքական հողամասեր Հայաստանի տրուելու համար, Մ. Նահանգներու նախագահին տալիք որոշման հետեւանքով:

Մէկ կողմէ Հայաստանի եւ միւս կողմէ Վրաստանի միջեւ սահմանագլուխներու որոշումը պիտի կատարուի այդ երեք պետութեանց միջեւ ուղղակի համաձայնութեամբ: Հայաստան առանձին դաշնագիր մը պիտի ստորագրէ, պաշտպանելու համար ցեղային կամ կրօնական փոքրամասնութիւնները, փոխանցման ազատութիւնը, եւ ուրիշ ազգերու վաճառականութեան համար, արդարացի դրութիւն մը...

Եւ այսպէս, փոքրիկ սրբագրութենէ մը վերջ, սոյն դաշնագիրը վաւերացուեցաւ դաշնակից պետութեանց լիազօրներու եւ Թուրք պատուիրակներու միջեւ: Եւ յիշեալ նախագիծը յետագային կազմեց Սեվրի դաշնագրին ողնայարը: Եւ, ոճրագործ Համիտի թոռները, դէմ յանդիման յաղթական դաշնակիցներու, եւ երէկուան ճղակտոր, արիւնլուայ եւ «ռայա» հայ ժողովուրդին ներկայացուցիչներուն՝ ստորագրեցին իրենց դատավճիռը:

Յաղթուած էր Թուրքը: Եւ խայտառակօրէն:

Բայց այս դրամին մէկ կողմն է միայն: Կ'արժէ ուսումնասիրել նաեւ միւս կողմը, թէ ինչպէս, հաշտութեան Գերագոյն Խորհրդաժողովի եւ Սեվրի մէջ, շշմած Թուրքը գլուխը վերցուց, քէմալական հրէշային ասպատակութիւնը կազմակերպեց, եւ իր մահավճիռը (Սեվր) պատռեց Լօզանի «յաղթական» դաշնագրով:

1920 մայիս 11էն մինչեւ Լօզան երկարաձգուող քանի մը տարիները ճակատագրական շրջան մը եղան Թուրքին եւ Թուրքիոյ համար: Երբ աշխարհը բռնկած էր բուռն խելագարութեամբ մը, պատերազմն ու աւերը շարունակելու համար, բնական է «յանուն ճնշուած ազգերու փրկութեան» եւ «անտեղիտալի ու գերագոյն իրաւունքներու», մէկ բան միայն կը խօսէր անոնց մէջ: Կիրքը, քինախնդրութիւնը եւ փոխադարձ կասկածը: Մէկ բան որոշ էր եւ ակներեւ,— այս բոլոր վերիվայրումներուն մէջ, յաղթականները շարժեցան միայն այնքան որքան իրենց շահը կը պահանջէր:

Եւ այսպէս, ճակատագրական պահու մը, երկու գլխաւոր յաղթական պետութիւններու մրցակիցներուն մէջ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ, ծագեցաւ փոխադարձ կասկածի եւ մրցակցութեան մթնոլորտ մը, առաջնորդուած մասնաւոր շահադիտութիւններով, որոնց հետեւանքը եղաւ աղիտալի իր տարողութեամբ եւ խորքով:

Անգլիոյ վարչապետը, Լոյտ Ճորճ, մէկ կողմէն կ'աշխատէր խորհրդային Ռուսիան հաշտեցնել Եւրոպայի հետ, իսկ միւս կողմէ, նոյն այդ համայնավար կարգերուն դէմ բուռն պայքար կը մղէր Արեւելքի մէջ, նկատելով զայն Թուրքիոյ դաշնակից:

Եւ ասոր հակընդդէմ, Ֆրանսան երբեք չէր ուզեր հաշտութեան ու ճանաչումի մասին խօսիլ Լէնինի հետ, բայց միւս կողմէն, Էնկիւրիի հետ գրկախառն սիրերգութիւն մը կը սկսէր:

Եւ ահա, կրկնակի ձեւերով յաղթուած ու շշմած Թուրքը, օգտուելով այս երկու դաշնակից պետութեանց միջեւ բացուած տարակարծութիւններէն, եւ բարոյական ուժ առնելով, վերցուց գլուխը, ոտք դրաւ եւրոպական Թուրքիոյ հողերուն վրայ որոնք յետագային յաւերժացան Լօզանի խայտառակ դաշնագրով:

Բայց աւելին կայ: Թուրքիոյ մետասաներորդ ժամու աշխուժացումը, պէտք է փնտռել ուրիշ տեղ: Դաշնակից պետութիւնները, որոնք անողոքաբար զինաթափեցին Գերմանիան, իր բոլոր զինակիցներով, բացարձակ կոյս վիճակի մէջ պահեցին Թրքական բանակը, յետագային դուռ բանալով ծանրածանր աղէտներու: Դաշնակիցները չկրցան յարգել իրենց խոստումը, եւ չկրցան պարտադրել Թուրքին այն յանձնարարութիւնները, որոնք մշակուած էին զանազան խորհրդաժողովներու մէջ:

Անոնք բաւականացան միայն ձեռք առնել Նեղուցներու խնդիրը, քանի մը պահականոց հաստատելով Պոլսոյ մէջ, եւ... քանի մը իթթիհատականներ Մալթա կղզին աքսորելով... Դաշնակիցներու անփոյթ կարգադրութիւններով եւ Մուտրոսի դաշնագրէն մնացած զէնքերով միայն Թուրքը կրցաւ ընդդիմանալ եւ Ֆրանսացիին, եւ Յոյնին, եւ Դաշնակիցներուն:

Պրէսթ - Լիթովսկի դաշնագիրը եւս, որով խորհրդային Ռուսիան յանձնառու կ'ըլլար համախորհուրդ գործել Թուրքիոյ հետ, ընծայելով անոր ե՛ւ նիւթական եւ զինական եւ բարոյական օգնութիւն, շփացուց Թուրքերը, որոնք դարձան աւելի անտանելի եւ աւելի պահանջկոտ:

Դաշնակիցներու հաճոյակատար նայուածքներուն տակ, իր իշխանութիւնը պարտադրող Մուսթաֆա Քէմալ, առաջին օրերուն, տեսէք թէ ի՛նչե՛ր կ'ըսէր, Էնկիւրիի մէջ, Ազգ. Մեծ Ժողովի մէկ նիստին.

— «Կնքեցինք ռուս - թրքական դաշնագիրը: Համայնավար Ռուսիան այնքան յարգուած ուժը, ձեռք պիտի երկարէ մեզի: Ե՛ւ նիւթական ե՛ւ բարոյական: Աւելի քան երբեք մեր առջեւ կը բացուին ապագայի նոր եւ գեղեցիկ հորիզոններ: Այնպէս որ Սեւրի դաշնագիրը, երբեք չպիտի իրականանայ: Մենք պիտի պատռենք զայն: Եւ մենք պիտի վերստանանք գրաւուած բոլոր հողամասերը, Միջերկրականէն մինչեւ Սեւ Ծով, փոխ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (2)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Եւ իրապէս ալ «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» ստեղծումէն վերջ, ատեն մը, Էնվէր յաջողած էր տկարացնել «Իթթիհատ Թէրագգը»ն եւ աւելի զօրացնել իր ազդեցութիւնն ու հեղինակութիւնը: Սակայն, երբ հասկցուեցաւ որ «Մասնաւոր Կազմակերպութիւն»ը չպիտի կրնայ վերը յիշուած երկրորդ նպատակին ծառայել եւ պատերազմի յայտարարութեամբ շուտով զինուորական կազմակերպութեան մը վերածուեցաւ, Թալաաթ դարձեալ յաղթական դուրս ելաւ եւ վիժեցուց Էնվէրի ծրագիրները:

Թալաաթի գերակշռութիւնը սակայն տեւեց մինչեւ Ռուսիոյ հետ կնքուած Պրէսթ - Լիթովսկի դաշնագրին թուականը, անկէ վերջ, նորէն Էնվէր գերակշիռ դիրք մը գրաւեց եւ գլուխը բարձրացուց: Որով «Իթթիհատ Թէրագգը»ն նորէն տկարացաւ: Ընդհանուր պատերազմի միջոցին երկու լարախաղացներու մէկ չուանի վրայ խաղցած այս դաւերը շարունակուեցան մինչեւ Մունտրոսի դաշնագիրը:

Ահա այսպէս, ընդհ. պատերազմի սկիզբը ծնած եւ սարսափելի դէպքերու եւ սարսռազդեցիկ դրուագներով լեցուն «Մասնաւոր Կազմակերպութիւնը» իրարու հակառակ երկու մտքերու եւ ծրագիրներու բախումին արդիւնքն է:

«Իթթիհատ Թէրագգը» կուսակցութիւնը, զօրակոչ յայտարարուած գիշերը գումարած իր ժողովին մէջ երբ կ'որոշէր «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» ստեղծումը, չէր գիտեր թէ՝ ի՞նչպէս եւ ի՞նչ ձեւով պիտի վարէր գործը:

«Իթթիհատ»ի կեդրոնական վարչութիւնը, այն ատեն, նկատելով որ զօրակոչի պատճառով ամէն մարդ զէնքի տակ պիտի առնուի, որոշած էր կեդրոնական վարչութեան անդամներուն եւ քարտուղարներուն ալ պատերազմի մասնակցութիւնը: Առաջին առթիւ պատերազմի յաջորդ օրն իսկ քարտուղարները ճամբայ պիտի ելլէին դէպի Երզնկա եւ հոն հրամանի պիտի սպասէին: Վերջէն որոշուեցաւ որ կեդրոնական վարչութեան անդամներէն Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ Կովկաս, Օմար Նաճի եւ Րուշէնի պէյեր պարսկական սահմանագլուխ, Սիւլէյման Շէֆիք փաշա, Րէուֆ պէյ եւ Իսպէյաուլլահ Էֆէնտի Աֆղանիստան մեկնին եւ Իպրահիմ, Ալի Րիզա եւ պուլկար երեսփոխաններէն Ճէլալ Մակեդոնիոյ կազմակերպութեան յատկացուին:

Պատասխանատու քարտուղարները (պատուիրակներ) ճամբայ ելած, երբ խօսք եղած է թէ որոնք պիտի ստանձնեն անոնց պաշտօնները, Էնվէր պատասխանած է Գարաքէմալ պէյին, Իթթիհատ Թէրագգըն տկարացնելու դիտումով.

— Պատասխանատու քարտուղարներու մեկնումէն վերջ, անոնց տեղ գրել կարդալ գիտցող քանի մը սպաներ կը բերենք, անոնք ալ կրնան միեւնոյն պաշտօնը տեսնել:

Ասոր վրայ Գարաքէմալ պէյ Էնվէրին պատասխանած էր.

— Փաշա, ձեր խօսքերէն այնպէս կը հասկցուի որ դուք դեռ մեր կուսակցութեան ոգիին թափանցած չէք: Իմ հրամանիս տակ աշխատող քարտուղարները լաւ ուսում ստացած անձեր են եւ բոլորն ալ ընտրուած են կեդրոնական վարչութեան կողմէ:

Պատասխանատու պատուիրակներու մեկնումը շատ գաղտնի պիտի պահուէր: Ոչ Պոլսէն մեկնած ատեն եւ ոչ ալ ճամբան անոնք ոեւէ մէկէն պիտի չճանչցուէին: Միայն թէ իրենց հասած քաղաքներուն մէջ, կուսակցութեան ամենաբարձր պաշտօնեային դիմելով պիտի կրնային անոր օժանդակութիւնը խնդրել: Իւրաքանչիւրին ինքնութիւնը ճշդելու համար «վէսիգա» տրուած էր, որուն վրայ գրուած էր «Այսինչը պաշտօնով կը մեկնի Երզնկա եւ անկէ անդին, եթէ պէտք տեսնէ, կը խնդրուի պէտք եղած օժանդակութիւնը ընծայել եթէ դիմէ»:

Պատասխանատու պատուիրակները որոշման յաջորդող առաջին առաւօտ իսկ այնքան յանկարծակի կերպով ճամբայ ելան որ, իրենց ընտանիքներուն լուր տալու առիթ չունեցան եւ ոչ ալ կրցան իրենց հետ գոյքեր տանիլ: Միայն թէ իւրաքանչիւրին մէկ մէկ հեռադիտակ եւ մէկ մէկ վրան տրուեցաւ:

Այն ատեն Պոլսոյ «Իթթիհատ»ի պատասխանատու քարտուղարներն էին Համալ Ֆէրիտ, Հասան Պասրի, Մէհմէտ Շէվքէթ, Էթէմ եւ Իհսան պէյեր: Անոնք Հայտար Փաշայէն շոգեկառք նստելով ճամբայ ելան: Մինչեւ Էնկիւրի շոգեկառքով երթալէ վերջ, անկէ կառք գտնելով Սվազի ճամբով Երզնկա պիտի հասնէին: Ճամբորդութիւնը այն ատեն շատ դժուար էր: Որովհետեւ զօրակոչի հետեւանքով փոխադրութեան բոլոր միջոցները յատկացուած էին զինուորականութեան: Շատ դժուար էր կառք գտնել: Ճամբան Էնկիւրի չհասած, Պիճէր կայարանին մէջ անոնք ստիպուեցան 18 ժամ սպասել, որովհետեւ ընդհատուած էր շոգեկառքի փոխադրութիւնը: Երեք օր վերջ հասան Էնկիւրի եւ հոն տեղեկացան թէ «Եավուզ» եւ «Միտիլլի» Պոլիս եկած են:

Այն ատեն Մահմուտ Քեմիլ փաշան Էնկիւրիի հրամանատարն էր: Քաղաքին մէջ մէկ հատ կառք իսկ մնացած չէր: Պատուիրակները Մահմուտ փաշային դիմելով դժուարաւ կրցած էին կառք մը գտնել: Շաբաթ մը վերջ Սվազ հասած էին: Ճամբան կը տեսնեն զինուորական փոխադրութիւնները եւ զօրագունդերու անծանօթ ուղղութեամբ մեկնումը:

Սվազի կուսակալն էր այն ատեն Մուամմէր պէյ: Քարտուղարները տեսակցեցան անոր հետ եւ յաջողեցան հոն եւս հայ կառապան մը գտնել կուսակալին օգնութեամբ եւ ճամբայ ելան Սվազէն դէպի Երզնկա: Մինչեւ Կարին ցերեկները կը հանգչէին վրաններու տակ: Իրենց մեկնումէն 18 օր վերջ, ուժասպառ եւ յոգնած, հասան Երզնկա: Անցած 18 օրուան ընթացքին ոչ մէկ տեղեկութիւն ստացած էին անցուդարձէն եւ չէին գիտեր նոյն իսկ թէ պատերազմը ի՛նչ վիճակի մէջ է: Երզնկայի մէջ զարմանքով իմացան թէ իրենցմէ երկու օր առաջ գաղտնօրէն եւ ծպտուած վիճակի մէջ ուրիշ յանձնախումբ մը անցած է դէպի յառաջ, սահման: Պատուիրակները ուշադրութեամբ հետապնդելով կը հասկնան որ իրենցմէ առաջ անցնողները Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր եւ Օմար Նաճի պէյերն են, իրենց հետ ունենալով 20ի մօտ ընկերակիցներ: Ասոնք ղրկուած էին Թալաաթի կողմէ:

(Շար.)

...միջեւ Աթրպէյճան, Պարս-
...ստան եւ Միջագետք։ Ռուս եւ թր-
...քական զինակցութեան մեզի ընծայած
...ութիւնները են ասոնք»։

...եւ վերջապէս... քաղաքական նեղ-
...եւ արտաքին այս անորոշ մթնո-
...րտին մէջ, Ֆրանքլէն – Պույեոնի էն-
...ի ուղեւորութիւնը մէկէ աւելի
...թանակներ ապահովեց Թուրքիոյ։
...տանալով Սեւրի դաշնագիրին վե-
...ութիւնը Պրէսթ – Լիթովսկով
...Ֆրանսայի Կիլիկեան նուէրը Ֆ.
...ի ձեռքով, երազէ երազ, յան-
...ծրագիրներէն մինչեւ ազատու-
...առաջնորդեց Թուրքիան, Մուս-
...թաֆա Քեմալ։

Եւ երբ այսօր, Համիտի թոռները
...թեան մէջ են, եւ երբ ամէն կողմ
...վառութիւններ, ջահագնացու-
...թիւններ, ճառախօսութիւններ եւ
...նդէսներ սարքուեցան, քէմալական-
...թեան տասնամեակին առթիւ, տե-
...է յիշեցնել թէ այս բոլորին գլխա-
...որ կերպարներն եղան Խ. Ռուսիան
...համայնավար կարգերով, եւ դաշ-
...ակիցները՝ իրենց շահախնդրութիւն-
...երով։

...ինչ պիտի ըլլար կացութիւնը,
...թէ փառական ժամուն Դաշ-
...կիցները չլքէին իրենց դիրքերը
...ապատակօրէն...

(Հատուած՝ հրատարակելի հատո-
...մը)։

Հ. ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Դաշնակցութեան Օրը Պանեօ-Բաշանի մէջ

— o —

ՊԱՆԵՕ, (Յառաջ). — Մեր շրջանի
Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն
...ակերպած էր «Դաշնակցութեան
...ուան առթիւ ընկերա – համակ-
...կան թէյասեղան մը, անցեալ կի-
...կի, կէսօրէ վերջ, Պուրկ – Լա – Րէ-
...սրահին մէջ, նախագահութեամբ
...Ա. Զամալեանի։ Հոն փութացած
...շրջանին ընկերներն ու համակիր-
...ը ընտանեօք ու մանուկներով, ինչ-
...նաեւ հեռուներէն եկողներ։

Ընկեր նախագահը հանդէսը բացաւ
...ակ – Բանուոր»ով եւ յայտարարեց
...այս շրջանի ենթակոմիտէն նա-
...րած է ընտանեկան ու մտերմա-
...ձեւով տօնել «Դաշնակցութեան
...ը, փոխանակ հրապարակային
...դէս – ժողովով, որպէսզի իր ըն-
...ներն ու համակիրները առիթ ու-
...ան խօսելու, երգելու, պարելու։
Եւ խօսքը տուաւ օրուան բանախօս
...Ա. Գիւլխանդանեանին որ իր
...րզ ու յստակ լեզուով մեզ տարաւ
...շրջանները ուր ծինկիզխաննե-
...Շահ – Աբբասներու եւ Թուրքե-
...ձեռքով գործուած ջարդերն ու
...ները, տարբեր թուականներու
...զանազան վայրերու մէջ, Հայուն
...քական գոյութիւնը չքացնելէ
..., փիլիքականին ալ կը սպառնա-
...։ Հայը դիմադրական կորովէն զր-
...ած՝ անդունդին եզերքն էր, երբ
...յուշիկ յուշիկ ասպարէզ գալ
...ներ եւ ազատութեան երգը հն-
...եցնել թմրած ականջներուն։ Հետ-
...կազմուեցան ընկերութիւններ
...հուրը արծարծելու եւ ժողովուր-
...գիտակցութեան բերելու ցանկու-
...թեամբ։ Վոսփորի ափերէն Մ. Պէշիկ-
...եան կը ներբողէր Զէյթունի քա-
...ուն դիմադրութիւնը, Մ. Նալբանդ-
...«Ազատութիւն» կը չափորէր արե-
ւելքէն, Րաֆֆիներն ու Թամառ Թա-
թիկեանները վէպերով եւ երգերով ժո-
ղովուրդին զգացումները կը խթանէին
ի խնդիր ազատութեան։ Բայց ազա-
տութիւնը, ինչպէս բոլոր ազգերու հա-
մար զոհողութիւն եւ արիւն կը պա-
հանջէր։ Գերազանց զոհողութեան
պատրաստակամութենէն ահա ծնաւ
Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ի սպաս դնե-
լով իր բոլոր ուժերը հայ ժողովուր-
դին ազատագրութեան համար։ Ըն-
կեր բանախօսը անձնական յիշատակ-
ներով պատմեց թէ ինչպէս ընկերներ
ու ընկերուհիներ կ'երթային մահը ժը-
պիտով դիմաւորելու եւ գործնականօ-
րէն ցոյց կուտային իրենց հերոսու-
թիւնը։ Այս մարզին վրայ կարելի է
հարիւրաւոր անուններ շարել, որոնք
ինկան առնական մահով, ցեղին փր-
կութեանը համար։ Հայ մայրը պար-
տաւոր է պատմել հայ մանուկին ու
սորվեցնել Հայոց պատմութիւնը եւ
անոր հոգւոյն խորը դրոշմել մեր հե-
րոսական դրուագները, որպէսզի, օ-
տար գետնի վրայ հասակ նետող հայ
պատանին ամօթ չզգայ «Խեղճ Հայ»
ծնած ըլլալուն, այլ պարծանքով տա-
նի իր Հայ անունը։ Ու վերջացնելով,
ընկերը յայտարարեց.— 43 տարի է
Դաշնակցութիւնը կը պայքարի անհա-
մար զոհերով, եւ տակաւին պիտի
պայքարի, մինչեւ որ հայ ժողովուր-
դը իր պատմական հողին ու ջուրին
տէրը դառնայ եւ ըլլայ ազատ ու ան-
կախ։

Թառիսթ Ռուբէն Աւագեան փայլ
կուտար սրահին իր եղանակներով եւ
պարերը կը յաջորդէին մէկը միւսին։
Ընկեր Սաքօ եւ իր խումբէն օրիորդ-
ներ կ'երգէին «Տուտուլ»ը, խանդա-
վառելով ներկաները։ Խօսքը ընկեր Լ.
Զորմիսեանին էր, որ չուզելով աւելի
հեռուները երթալ, ներկայացուց Դաշ-
նակցութեան մէկ տարուան 1932—33ի
կեանքը, եւ հակառակ կարգ մը տար-
րերու անմիտ պայքարին ընդդէմ Դաշ-
նակցութեան, ընկերը գտաւ այս մէկ
տարուան կուսակցական կեանքը ա-
ւելի ամուր հիմերու վրայ, աւելի
սեղմ շարքերով, յուսալից դէպի ա-
պագան մինչեւ յաղթանակ։ Խօսք
տրուեցաւ նոյնպէս ընկեր Սեղ. Գա-
րակէօզեանին։ Ընկերը արդար դառ-
նութեամբ ձաղկեց այն զարշելի պայ-
քարը որ կը մղուի ցեղը գիտակցու-
թեան կանչող եւ անոր փրկութեան
համար կէս դարէ ի վեր մարտնչող
միակ կենսունակ ուժին՝ Դաշնակցու-
թեան դէմ։

Խանդավառութիւնը հասած էր գա-
գաթնակէտին, հեղհեղէ խօսք կ'առ-
նէին ընկերներ Գեղեցիկ, «Արծիւ»
ենթակոմիտէին կողմէ, Բենօ, Սաքօ
որոնք կը յայտնէին իրենց գոհունա-
կութիւնը կատարուած աշխատանքին
համար։ Պ. Ծօլօլեան գոհ էր որ ներ-
կայ էր այս հաւաքոյթին եւ շարքե-
րուն չմասնակցելով հանդերձ ինքզին-
քը շատ մօտիկ կը զգար այս շարժու-
մին։ Ընկեր Պետրոս Կարապետեան
Սպայից Միութեան ժողովին ողջոյն-
ները կը բերէր օրուան հանդէսին։Սը-
րահին մտերմական, ջերմ մթնոլորտը
գինովցուցած էր բոլորը, օրը կը տա-
րաժամէր, երբ նախագահը «Մեր
Հայրենիք» կ'ըսէ, սրահը ոտքի է, ա-
մէնքը վերացած, կ'երգեն գերազան-
ցօրէն հայ սրտին խօսող երգը։

Ներկաները կազդուրուած հաւատ-
քով եւ նոր յոյսերով, կը բաժնուէին
սրահէն։

Թղթակից

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կեանքը Վալանսի մէջ

— o —

ՎԱԼԱՆՍ. — Մեր գաղութը, որ 3000
հոգի կը հաշուէ, 9—10 տարուան
կեանք ունի։ Հարուստ է միութիւն-
ներով, մօտ քսան հատ։

Գաղութը Ազգ. Միութեան միջոցաւ
հաստատած էր դպրոց մը։ Փոխանակ
անոր ուժ տալու, կարգ մը մարդիկ
բացին նաեւ Հօկի դպրոց, բողոքա-
կաններու դպրոց, եւն.։ Ինչպէս ամէն
տեղ, Վալանսի մէջ ալ Հօկը ամէն
միջոցի դիմեց, խաղաղ գաղութը
պառակտելու համար։

Այս առթիւ, գործի վրայ է ոմն Ա.
Նալպանտեան, իր շուքէն վախցող
մարդ մը, որ չէր ուզեր կուսակցական
վէճերու խառնուիլ, բայց հիմա կը
փորձէ առիթէն օգտուիլ, իմացած ըլ-
լալով թէ Դաշնակցութիւնը «կը քայ-
քայուի»... Պարոնը Հօկ եղած է հի-
մա, եւ աջ ձախ կը սոնքայ։ Վերջերս
Ազգ. Միութիւնը որոշեց բանակցու-
թիւններ կատարել եւ երեք դպրոցնե-
րը միացնել։ Բողոքականներու կողմէ
փրոֆ. Գ. Խայիկեան համաձայնեցաւ,
բայց Պ. Նալպանտեան պայման դրաւ
որ դպրոցի դասընթացքները ըլլան Խ.
Հայաստանի դրութեամբ, ոչ ազգ.
երգ, ոչ եռագոյն, ոչ «Մեր Հայրե-
նիք»։ Իր քաջութեան մէկ պատճառն
ալ այն է որ... Ֆրանքեւռուս դաշ-
նագիր կայ հիմա։

⁂ Ռամկավար պաշտօնաթերթին
փոքրոգի թղթակիցը կարգ մը խայ-
տառակ սուտեր գրած էր Դաշնակ-
ցութեան օրուան հանդէսին առթիւ։
Ո՛ր եւ պատասխանի անարժան հա-
մարելով այդ յերիւրանքները, կ'ու-
զեմ ճշդել պարագայ մը միայն։ Այս,
երգչախումբը բեմ չելաւ, որովհետեւ
նկատելով որ կարգ մը խառնակիչներ
պիտի փորձեն հանդէսը խանգարել օ-
տարներու աջակցութեամբ, կարգա-
պահական պաշտօն ստանձնած էր։

Զլեցի՞ք ինչ կ'ըսէր Պ. Գ. Սի-
մոնեան (ռամկավար) հանդէսէն յե-
տոյ, երբ խառնակիչները փորձեցին
խլել եռագոյնը.— Անխղճութիւն պի-
տի ըլլայ երբ ըլլենք ըսենք թէ Դաշ-
նակցութիւնը յանցաւոր է այստեղ։

Դաշնակցական

Ուխտագնացութիւն մը

»»»·«««

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 15 նոյ. (Յառաջ).—
Ազգ. Միութիւնը գեղեցիկ գաղափա-
րը յղացած էր այս տարի զինադա-
դարի տարեդարձին առթիւ ծաղկեպը-
սակ դնելու Անծանօթ Զինուորի յու-
շարձանին վրայ։ Իր ժամանակին
յանձնախումբ մը գործնական աշխա-
տանքի էր լծուած։ Մասնաւոր դի-
մում կատարուեցաւ քաղաքապետի որ
սիրալիր ընդունելութեամբ մը արտօ-
նեց որպէսզի մենք ալ մեր յարգանքի
բաժինը բերենք։ Միայն յայտարարեց
թէ «կարգ մը անախորժ դէպքերու
առաջքը առնելու համար, բացարձա-
կապէս արգիլուած է որ եւ է ընկե-
րութեան կողմէ բանախօսութիւն կամ
ճառ»։ Արտօնութիւն ստանալէ անմի-
ջապէս վերջ, ձեռնարկուեցաւ ժողո-
վրդային հանգանակութեան եւ գոյա-
ցաւ 218 ֆր.։ Ըստ որոշման, առտուն
ժամը 10.30ին Boivinի հրապարակը
հաւաքուած անհամար բազմութիւնը
ճեղքելով իջանք մեծ եկեղեցիին առ-
ջեւ, ուր ընկ. Լեւոն Պայընտրեան՝
կարգադիր յանձնախումբի նախա-
գահ, գլխաւոր վարիչին ներկայանա-
լով մեր տեղը որոշուեցաւ։ Մեր Թա-
փորը կը բաղկանար մօտաւորապէս
50 հոգիէ, առջեւն ունենալով մետաք-
սէ հայկական եւ ֆրանսական եռա-
գոյնները, որոնց միջեւ երկու երիտա-
սարդ բազուկներ հպարտութեամբ
բռնած էին աւելի քան մէկ մէթր տը-
րամագծով թարմ ծաղկեպսակ մը,
«Colonie Arménienne de St. Etienne» ու-
կեզօծ մակագրութեամբ։ Եռագոյն
ժապաւէնը բոլորին ուշադրութիւնը
գրաւած էր։ Ժամը 10.50ին եկեղեցիէն
դուրս եկան երկու զօրավարներ եւ
բաւական թիւով բարձրաստիճան ըս-
պաներ, որոնց կը հետեւէր նախկին
պատերազմիկներու բազմութիւնը։
Ժամը ճիշդ 11ին, 38րդ բանակի նը-
ւագախումբը մեղմաղձոտ եղանակով
մը մէկ վայրկեանի լռութեան ազդա-
նշանը տուաւ։ Զինուորականները
պատուի կեցան, հասարակութիւնը
գլխարկները վար առաւ, իսկ դրօ-
շակներ կէս մը խոնարհած յարգեցին
անծանօթ զինուորին նուիրական յի-
շատակը։

Այս արարողութենէն վերջ, Թա-
փորը սկսաւ շարժիլ դէպի Place Locar-
no (Fourneyron) ուր կանգնած է հսկայ
յուշարձան մը 1914—1918 պատերազ-
մի դաշտին վրայ ինկնող 6000 Սէնթ
Էթիէնցիներու յիշատակին եւ որուն
բացումը կատարուեցաւ հոկտ. 22ին,
ներկայութեամբ հանրապետութեան
նախագահին։ Հայանուն սնըլքօրներու
կողմէ անարգուած մեր տարագիր ու
հալածական եռագոյնը ջերմ յարգան-
քով կը բարեւուէր օտարներուն կող-
մէ (ականջը խօսի Ղեւոնդ չարքեպիս-
կոպոսին)։ Անծանօթներ զարմանքով
կը դիտէին։ «Ի՞նչ դրօշ է այս» կը
հարցնէր 12 տարեկան փոքրիկ մը,
քաղաքավարութեամբ գլխարկը վար
առնելով։ «Հայկական» կը պատաս-
խանէ դրօշակիրը։ Շնորհակալութիւն
յայտնելով կը հեռանայ փոքրիկը,
պատմելու համար իր հօրը, որ նախ-
կին պատերազմիկ մըն է։ Իբրեւ օտար
միայն մեր դրօշակն էր որ տեղ գը-
րաւած էր այս հսկայ թափորին մէջ
եւ այդ իսկ պատճառաւ ժողովուրդին
հետաքրքրութիւնը կը շարժէր։ «Quel
joli drapeau». Վերջապէս երբ ծաղկե-
փունջը տեղաւորուեցաւ գլխաւոր
վարիչ Պ. Nononի ցուցմունքով, ամէն
մարդ կ'ուզէր նայիլ, հասկնալու հա-
մար թէ որո՞ւ կը պատկանէր։ Եւ երբ
կը կարդային «Colonie Arménienne de
St. Etienne» մակագրութիւնը՝ գովա-
սանքներ կ'ուղղէին մեր հասցէին։
Դարձեալ ականջդ խօսի, Ղեւոնդ
սուրբ գազա՛ն։ Փափաքելի էր որ հոս
ըլլայիր տեսնելու համար թէ քու ձեռ-
քերովդ անպատուած եռագոյնը ինչ-
պիսի երկիւղածութեամբ կը յարգուի
օտարներէն։ Ամօ՛թ, հազար ամօթ...
Թափորը ցրուեցաւ ազգային մեծ պար-
տականութիւն մը կատարողի գոհու-
նակութեամբ։

⁂ Ինչպէս նախորդ թղթակցութիւ-
նովս յիշած էի, Վալանսի հոգեւոր հո-
վիւ Յակոբ քահանայ Պօյաճեան
վերջնապէս հաստատուած է հոս։ Այս
առթիւ Վալանսի «Ապագայ»ի թղթա-
կիցը՝ կը գրէր թէ «Թրքախօս ըլլա-
լուն համար հեռացուցինք»։ Հարցում
մը միայն Պ. Թղթակցին.— Եթէ Պօ-
յաճեան Տէր հայրը թրքախօս էր ին-
չո՞ւ համար 13 ամիսներ շարունակ
ձեր մօտ պահեցիք։ Տում Գալէցի
(Հռոմկլայ) ո՞ր Հայը հայախօս է։

Այս, ակամայ թրքախօս է մեր գիւղա-
ցի տէր պապան (63 տարեկան), բայց
մենք չենք փոխեր ձեր սալոնական
Ղեւոնդ արք.ին հետ, մէկը ազգանը-
ւէր՝ իր թրքախօսութեամբ իսկ, միւ-
սը ազգադաւ՝ իր «Պարզ քարոզներ»ու
դիմակին տակ։ Քանի՞ հատ կ'ուզէք
որ թուենք վիլլաներուն մէջ իշխանա-
կան կեանք վայելող ձեր էֆէնտիներ-
րէն որոնք շատ լաւ միջոցներ ունե-
ցեր են հայերէն սորվելու, բայց քա-
մելիապարդ տիկիններու սիրտը գրա-
ւելու համար «դրամ»էն զատ ուրիշ ոչ
մէկ բառ հայերէն չեն գիտեր... Մեր
հոգեւոր հովիւը ամբողջ կեանքը խա-
չով, Աւետարանով ու զէնքով է ան-
ցուցեր, ձեզի պէս հայախօսները ա-
զատագրելու համար։

⁂ Ս. Դ. Հնչ. Կուսակցութեան
մասնաճիւղը հրապարակային բանա-
խօսութիւն մը սարքած էր նոյ. 12ին։
Խօսեցաւ Պ. Դաւիթ Բէկ եւ թելա-
դրեց որ երիտասարդ սերունդը զարկ
տայ հայ մշակոյթին։ Հանդէսին դրօ-
շակ պարզուած չէր։ Երբ այս մասին
խօսք ուղղուեցաւ, ըսաւ թէ դրօշակը
մնայուն չի կրնար ըլլալ, ան կը հե-
տեւի վարչաձեւի փոփոխութեան,
բայց միեւնոյն ատեն փափաքողները
կրնան պարզել։

Հարգանցի

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

— · —

«Ցուսաբեր» հետեւեալ խորհրդա-
ծութիւնները կ'ընէ այս խորագրով
խմբագրականի մը մէջ (7 նոյ.).

— «Քանի մը տողով գծենք ուշա-
գրաւ պատկեր մը։

Ցամառ տքնութեանց գնով Իրաքի
հայ գաղութը ունեցաւ, վերջապէս,
իր Ներքին Կանոնագիրը։ Կանոնագի-
րը անցաւ խորհրդարանէն, արժանա-
ցաւ թագաւորի հաստատութեան եւ
հրատարակուեցաւ երկրի պաշտօնա-
թերթին մէջ։

Ռուբէն չեպիսկոպոս Մանասեանը,
որ Իրաքի հայ գաղութը կը գլխաւորէ
այնուամենայնիւ, ձեւ գտաւ այդ կա-
նոնագիրը չգործադրելու, քաջ գիտ-
նալով, որ ժողովրդական քուէն գե-
րեզման պիտի փորէ իր գրաւած աթո-
ռին համար։

Ազգային Սահմանադրութիւնը տա-
կաւին ի զօրու է Եգիպտոսի մէջ, ուր
ցարդ մշակուած չէ այդ Սահմանա-
դրութեան հաւասարարժէք այլ իրա-
ւատախտակ մը, ճանչցուած երկրի
իշխանութեանց կողմէ։

Մամբրէ քորեպ. Սիրունեանը, որ
եգիպտահայ գաղութը կը գլխաւորէ,
այնուամենայնիւ, իրաւունք կը համա-
րէ իրեն աղաղակելի ձեւով այդ սահ-
մանադրութիւնը կոխկռտելու եւ թը-
ուառ խաժամուժի մը քմահաճոյքը
պարտադրելու եգիպտահայ գաղու-
թին։

Ահա հոծ գաղութ մը, Յունաստա-
նը, ուր կեանքը կարելի պիտի ըլլար
կարգաւորել համաձայն Օրէնքի եւ
Սահմանադրութեան։

Սակայն Մազլըմեան մը կրցաւ Օ-
րէնքը փոխարինել իր քմահաճոյքով
եւ տարիներէ ի վեր բռնատիրօրէն իշ-
խել այս հոծ գաղութին վրայ։

Նուազ մռայլ չէ վիճակը Պուլկա-
րիոյ մէջ, ուր Օրէնքի գործադրման
համար բոլոր դիւրութիւնները կա-
յին։

Սակայն, նախարարական սենեակէ
մը օրին մէկը «եռանդամ» մը ինկաւ
գաղութին վրայ, որ գաղութի գլխուն
այսօր ամէն ընկոյզ կը կոտրէ, ար-
համարհելով թ'ւ Օրէնք թ'ւ Սահմանա-
դրութիւն։

Ճշմարիտ տօն եղաւ Ռումանիոյ հա-
մար, երբ երկրի իշխանութեանց կող-
մէ վաւերացուեցաւ հայ գաղութի
Ներքին Կանոնագիրը։

Մենք տեսանք սակայն, թէ Ցուսիկ
մը ինչ ալեկոծութեանց մատնեց այդ
գաղութը, ամէ տարի մը առաջ։

Տարիներ առաջ փորձ մը եղաւ Սահ-
մանադրութեամբ Եւրոպայի թեմը
կառավարելու։ Անիշխանութեան հա-
րազատած տարրերը դաւեցին սա-
կայն Օրէնքին դէմ եւ բեղուն ճիգ մը
ամլութեան դատապարտեցին։

Այսօր Օրէնքի մասին խօսիլն իսկ
կարծես անյարմար կը նկատուի Եւ-
րոպայի մէջ։

Խաղաղագոյն թեմերէն էր Քալի-
ֆորնիան, ուր Օրէնքի հովանիին տակ
գաղութ մը իր հանրային կեանքը կը
վարէր։

Ահա պառակտուած նաեւ այդ գա-
ղութը եւ քմահաճոյքի թատերավայր
դարձած նաեւ անոր Ազգ. Տունը։

Եւ ահա, վերջապէս, Ամերիկան, որ
իր սեփական Սահմանադրութիւնն ու-
նի։

Մենք տեսանք թէ ինչպէս Դուրեան
մը Առաջնորդարանէն կ'ելլէ «Հոթէլ
Մարթինիք» դրաւ՝ պաշտօնապէս
պառակտելով թ'ւ գաղութը թ'ւ եկեղե-
ցին։

Ինչպէս կը նկատէք, գաղթաշխարհի
երկու – երրորդին մէջ — Իրաք, Ե-
գիպտոս, Յունաստան, Պուլկարիա,
Ռումանիա, Եւրոպա, Քալիֆորնիա,
Ամերիկա — յաղթականօրէն իր գլու-
խը ցցած է Անիշխանութիւնը։

Այս գաղութներուն մէջ քուէն այլ
եւս ոեւէ դեր չունի։ Ժողովրդական
իրաւունքը փոշիացած եւ անոր տեղը
եկած ու գրաւած է Անիշխանութիւ-
նը, կա՛մ լպիրշ քմահաճոյքի քողին
տակ եւ կամ բացայայտ բռնութեան»։

Վերամուտի առթիւ

»»»·«««

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Սէնթ Անթուան Քամ-
բանեը Ֆրէզի գաղութին մէջ ատեն
կար որ կադ ու կոխը անպակաս էր,
բայց կրցած էին մանկապարտէզի մը
շուրջ համաձայնութիւն գոյացնել եւ
70—80 աշակերտներ կը դաստիարակ-
ուէին ազգային շունչով։ Իսկ այս
տարի տխուր է պատկերը։ Այս տարի
աշակերտներուն մեծ մասը տեղական
դպրոցները կը յաճախեն։ Պատճա՞ռը,
որովհետեւ այս տարի Դաշնակցու-
թիւնը քաշուեցաւ ասպարէզէն, վերջ
տալու համար ըսի – ըսաւներուն եւ
միւսները չերամի պէս քուն մտան եւ
մինչեւ արթնցան, շատ ուշ էր արդէն։

Հայ մայրը ցաւ սրտին՝ իր զաւակը
փողոցները չթողելու համար ֆրան-
սական դպրոց տուած էր. մանկա-
պարտէզը ժամանակին բաւական ուշ
վերսկսաւ եւ միայն քսան աշակերտ-
ներով։

Եթէ այսպէս շարունակուի տղաքը
պիտի մոռնան մայրենի լեզուն եւ պի-
տի օտարանան։ Պատասխանատուն
ծնողներն են։

Սիրանուշ Բաղիկեան

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Երբ գլուխս բարձրացուցի, տեսայ
...րի մը որ կանանչ հագուած էր եւ
...դէմքէն կրակ կը ժայթքէր։Աչքերս
...ուեցան անոր գեղեցկութիւնով եւ
...ցի թէ ուժերս կը վերադառնային
...ի. բարեւ տուի անոր. ինքն ալ
...րեւեց եւ հարցուց.

— Ինչ կ'ուզես Ալլահէն։

Ես պատասխանեցի.

— Միակ փափաքս է հասնիլ Քայ-
...Շահի աղջկան՝ Շամսա Պահուին։

...ուրին ըսաւ.

— Տո՛ւր ձեռքդ ինծի, ոտքդ դիր իմ
...քիս եւեւը եւ գոցէ աչքերդ։

Ու այդպէս ըրի։

— Բա՛ց աչքերդ, ըսաւ հուրին։

Ու երբ աչքերս բացի, տեսայ մար-
...գեստին մը՝ դալարագեղ ու փառա-
...որ եւ անոր մէջտեղն ալ գեղեցիկ աղ-
...իւր մը։

Յետոյ հուրին հաց տուաւ ինծի
...ու անյայտացաւ. ու ես գացի ջուրին
...եզերքը եւ նստայ։ Կերայ հացս եւ
...զացի թէ նոր ուժ մը եկած էր վրաս
եւ սիրտս լեցուած էր անհուն բեր-
կրութեամբ մը։ Թափառեցայ մարգա-
գետնին մէջ եւ քիչ մը անդին տեսայ
ամրոց մը։ Երբ մօտեցայ, նշմարեցի
կանանչ ու սիրուն պարտէզ մը որուն
մէջ կային ամէն տեսակ պտուղներ եւ
ծաղիկներ ամէն գոյնէ։ Դրախտէն ալ
գեղեցիկ էր այդ պարտէզը։ Անոր
մէջտեղը կար բարձրադիր պալատ մը.
ներսը ծածկուած էր գորգերով իսկ
մարմարէ պատերը կը ցոլային հա-
յելիի նման։

Պալատէն հեռացայ ու պարտէզին
մէջ տեսայ բազմոց մը որուն վրայ
փռուած էր հրաշափառ աղջիկ մը։ Ա-
նոր վարսերը չղթայուած էին ու կա-
պանքներ կային ձեռքին ու ոտքին վը-
րայ։ Ապշահար պիտի ինկնայի, երբ
այդ քաղցր չրթունքներով աղջիկը
նայեցաւ ինծի, ողջունեց զիս եւ ը-
սաւ.

— Երկար ժամանակ է որ քեզ կը
տեսնեմ երազներուս մէջ ու գիտէի թէ
պիտի գայիր։ Ըսին ինծի թէ երիտա-
սարդ մը, քեզի պէս, պիտի գար զիս
ազատելու այս կապանքներէն. քեզի
պիտի ըսէի թէ եօթը տարիներ ապրե-
ցայ այս ծանր կապանքներուն տակ.
ըսին ինծի թէ էշրաֆ խան անունով
բարձրաստիճան ու զօրաւոր երիտա-
սարդ մը պիտի ըլլար զիս ազատողը
ու յետոյ ես պիտի ըլլայի անոր հար-
սը։ Երեք ամբողջ տարիներ սպասե-
ցի քեզի։

Այս խօսքերը լսելով ուրախացայ։
Քակեցի անոր շղթաները։ Երկար ժա-
մանակ խօսակցեցանք, միացած իրա-
րու ինչպէս կաթն ու շաքարը։ Յետոյ
յանկարծ լսեցի ձայն մը որ կը պո-
ռար.

— Ո՛վ մարդ, ո՞վ ես, ինչ ես որ
եկեր ես իմ ձեռքէս խլելու իմ սիրու-
հիս, բաղձանքներուս առարկան, այս
աղջիկը որ գեղեցիկ է լուսնկային պէս
ու կը նմանի ծաղիկներուն. ես եկած
եմ հոգիով լեցնելու քու գանկդ։

Զորս դիս նայեցայ ու տեսայ արու
դեւ մը, սոսկալի տգեղ ու երեւոյթով
չար, մարմինը կը նմանէր լեռներուն,
իսկ գլուխը գմբէթի մը։ Անոր բա-
զուկները սօսիի երկու խոշոր ճիւղե-
րուն պէս էին, բերանը՝ քարայր մը
եւ աչքերը՝ երկու պնակ արիւն։ Իւ-
րաքանչիւր ակռան մեծ էր երկաթա-
գործին սալին չափ. գլխուն վրայ ու-
նէր երկու եղջիւրներ, աւելի մեծ քան
եզան մը եղջիւրները։ Հագուած էր
յովազի մորթ մը ու անոր մէջքին բո-
լորտիքը փաթթուած էր խոշոր շղթայ
մը։ Ուսին վրայ կը հանգչէր փայտէ
ահաւոր բիր մը՝ երկաթով ու քարե-
րով ամրացած։

Երբ ան մօտեցաւ, աղջիկը սարսա-
փահար փախաւ պալատէն ներս։ Ես
արագ կերպով վեր բարձրացայ, քա-
շեցի սուրս եւ սպասեցի։ Յանկարծ
տեսայ որ ան իր բիրը կը շարժէր դէ-
պի ինծի. մէկ կողմ ծռեցայ, բարձ-
րացուցի մահացու սուրս եւ խրեցի ա-
նոր կուրծքը՝ Ալլահին անունը շր-
թունքներուս վրայ։ Գետին տապալե-
ցաւ ու պոռաց.

— Ո՛վ մարդ, դուն սպաննեցիր դե-
ւը որուն առջեւ կը խոնարհին Քաֆ
լերան բոլոր դեւերը եւ կը վախնան
անկէ։

Տեսայ որ բոլորովին անկարող էր
հիմա ու խնդրեցի որ ինծի ըսէր թէ
ինչպէս պիտի շարունակէի ճամբաս։
Եւ անիկա ըսաւ.

— Զես կրնար երթալ այն ճամբէն
ուրկէ եկար. այս պալատին երկու
կողմերը կան անապատ, լեռ եւ դաշտ։
Միւս երկու կողմերուն վրայ կը բաց-
ուի ծովը. ո՛չ ծովէն, ո՛չ ալ ցամաքէն
կրնաս երթալ։

Սակայն երբ յիշեց ծովը, ինքնիրենս
մտածեցի թէ այն լաւագոյն ճամբան
էր ինծի համար։

Պալատ գացի ու գտայ աղջիկը որ կը
դողար տակաւին վախէն։ Ապահովցու-
ցի զայն եւ ըսի թէ սպաններ էի այդ
հրէշը. աղջիկը շատ ուրախացաւ եւ
հանգստացաւ, երբ պարտէզին մէջ տե-
սաւ անկենդան դեւը։ Յետոյ տոպրակ
մը լեցուցինք գոհարեղէններով եւ
պալատն ու պարտէզը ձգելով ճամբայ
ինկանք դէպի ծովը։

Ծովափը տեսանք բազմաթիւ ծառեր
որոնց ճիւղերէն լաստ մը շինեցի մեզի
համար։ Նստանք անոր վրայ, մեր հո-
գիները յանձնեցինք Ալլահին ու նետ-
ուեցանք ջուրերուն վրայ։

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

ՆԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՓԻ, Հայ ընտանիքի պարբերա-
կանը։ Խմբ. Դոկտ. Ա. Բարսեղեան։ Բ.
Տարի Թիւ 11 (Նոյեմբեր)։ Տարեկան
բաժնեգին 2 տոլար։ Հասցէ 78 Glen-
ville Ave. Allston, Mass. (U.S.A.)։

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, Թիւ 9—10 (սեպտ.—
հոկտ.)։ Բացառիկ եւ պատկերազարդ
հրատարակութիւն նուիրուած Յիսուս-
Քրիստոսի ԺԹ. դարադարձին։ 120էջ։
Վենետիկ Ս. Ղազար։ Գին 5.50 զ. ֆր.

Տոլարին անկումը նկատի առնելով
«Բազմավէպ»ի տարեկան բաժնեգինը
այսուհետեւ պիտի ըլլայ 60 լիրէթ
կամ 16 զ. ֆրանք։

ՎՐԻՊԱԿ.— Փ. Սանասարի յօդուա-
ծին մէջ (կիրակի, 19 նոյ.), վերջին
մասը, վարէն վեր 18րդ տող, ՈՒՌՈՒ-
ՑԻԿ–ը պիտի ըլլայ ԱՌԱՋԻԳ։

Յ․

Հ․ Դ․

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆԵԵՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին, 9 rue Mme. Curie, Bagneux ընկեր Տիգրան Տէրոյեանի բնակարանին մէջ։

Գաւառ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ վռամեան ենթակոմիտէի եւ Աւտօ խումբի միացեալ ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, նոր սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ․ *Ա․ Խաճակեան*։

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ Զաւարեան խումբի դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ․ Ա․ Խաճակեան։

LOTERIE NATIONALEի

ԵՐԿՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ԱՅՍՕՐ, ԺԱՄԸ 19·50ԻՆ

Salle Trocaderoի մէջ

ԱՌԻԹ ՄԸ

5,000,000 ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

եւ միանգամայն բարեգործութիւն մը բրած ըլլալու ծախսելով

միայն 50 փրանք

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կազմակերպուած՝

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐԻՆ

որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 23 Նոյ. 1933, Հինգշաբթի օր ժամը 14էն սկսեալ մինչեւ 19, ժան-կուժօնի սրահներուն մէջ

8, Rue Jean Goujon. Paris (8)

Առնուազն 50 ֆրանք ծախսող այցելու մը կը ստանայ ձրիաբար թօմպօլայի թիւ մը։ Շահող առաջին հինգ թիւերուն պիտի տրուին **Loterie Nationale**ի **(3e tranche)** *հինգ թիւեր։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Պ. Եր. Տէր Անդրէասեան։ Նիւթը՝ Հայոց լեզուն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ «Յառաջդիմասիրաց» Միութեան Ֆութպօլի Յանձնախումբի ժողովը վաղը, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Պանեէօի մանկապարտէզին սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՐԵՒՈՐ

L'Hay-les-Roses հայ նպարավաճառատան մը *լիվրէզօնի* գործով զբաղելու համար ֆրանսերէն գիտցող երիտասարդ մը կ'ուզուի։

✕ վարձու է բավիյեօն մը, 3 սենեակ, խոհանոց, գավ, ջուր, ելեկտրականութիւն, կազ եւ խոշոր պարտէզ մը 3600 ֆրանք տարեկանով։ դիմել 3, *Avenue des Vergers. Bourg-la-Reine (Seine)*։

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՐԻՒ ՏԷ ՊՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), *բացած եմ — ՍԵՒԱՆ — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ զեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, և տեղւոյն վրայ կը յանձնենք։*

Հաղորդակց. միջոց.— *Մէթրօ՝* (*Pré Saint Gervais*)։

ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1\. ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ.— 25 ՀԱՅ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ԲԱՏԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ։

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ 5000000 ՖՐԱՆՔ ՇԱՀԵԼՈՒ

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, կաղանդի Ծառ

վիճակահանութիւն եւ համդէս տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris

Գ. Գ. ՃԻՕՀԷՐԵԱՆ. 5, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ՝* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւն թուալով* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage *եւ* Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գնողներու դիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կարէ իրենց վրայ յարմար գնով։ Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբթուայ բոլոր օրերը։ Գիշերներն ալ կարելի է։ Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուալներ օտար երկիրներ բնակողներուն։

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Price, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Յայտնի ապուխտավաճառ *ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ* վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ Թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած *Երշիկն* ու *Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլօէն սկսեալ։

Ապուխտ քիլօն 14 փրանք, երշիկ քիլօն 12 փրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ **5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE**

Երեկոյթ - Պարահանդէս

կազմակերպուած *ԵՓՐԱՏ* նուագախումբի կողմէ, իր կազմութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ։ Տեղի կ'ունենայ *16* դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր նոյն մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ։ Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու։

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆՆՄԱՆ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE — Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN — 40, rue Chaponnay. Lyon

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE — du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ չինական, հնդկական, Սէյլանի եւյլն., եւյլն. Թէյերու՝ անմրցելի գիներով։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու*

Անգործ՝ բայց աշխատասէր հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն։*

դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՅ ԱՌԹԻՒ

ԱՐԱՔՍ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆԸ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԵԾ ԶԵՂՉ ՄԸ ԿԱՏԱՐԱԾ Է ԻՐ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Միմիայն 45 ֆրանքի փոխարէն պիտի ունենաք 12 գեղարուեստական քարթ փոսթալ եւ մէկ ակրանտիսըման, որոնց իրական արժէքն է 125 ֆրանք։

Օգտուեցէ՛ք այս առիթէն դիմելով՝

Studio ARAX, 9 rue Papillon Paris.

Métro: Cadet — Tél. Prov. 49 - 34

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով։

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
- 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
- 12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
- 1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & Bonne Nouvelle)

R.C.Seine 415941 — **Tél. LOUVRE:** 57 - 37

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ։

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդաւոր յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոֆաժ.* **13**

rue Pierre Curie. K. *Bicètre. Métro: Porte d'Italie.*

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱԶ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ'Իտանթիթէ ըլթուշով	6 հատ 5 ֆրանք։
Քարթ փոսթալ	12 » 20 »
Մեծցուած լուսանկարներ ըլթուշով եւ ձուաձեւ շրջանակով	45 ֆրանք։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտալլ ֆրանս. Առողջապահ. Նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ COURONNE — Tél. MENIL. 45—43

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ուժովկենեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շինուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէս քննածական թելադրական եւ մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ տուն հիւանդներուն.

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ։ Ամենալայն պայմաններ ակռաներու խմբերի եւ ոսկիկազմածներու (քուրօն եւյլն.) շինութեան համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ **(38)**

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Այլեւս բան մը չեմ կրնար ընել ձեզի համար։

Ոստիկանը դատարաններէն բռնեց եւ երբ ձեռնակապերը պիտի անցընէր, Ճիւլիա գետինը փռուեցաւ, սուր ճիչ մը արձակելով։

— Ինչ որ ուզէք պիտի ընեմ, ամէն բան պիտի ընեմ։

Էշընտէնի մէկ նշանին վրայ, ոստիկանները դուրս ելան։ Սպասեց որ Ճիւլիա քիչ մը հանդարտի։ Ան գետինը փռուած, յուսահատօրէն կը հեծկլտար։ Օգնեց զայն ոտքի հանելու համար եւ նստեցուց։

— Ի՞նչ կը սպասէք ինձմէ, հառաչեց։

— Կ'ուզեմ որ նոր նամակ մը գրէք Զանտրայի։

— Գիտես կը դառնայ, չպիտի կրնամ երկու նախադասութիւն իրարու քով բերել։ Քիչ մը ժամանակ տուէք ինծի։

Բայց Էշընտէն կը զգար թէ լաւագոյն է ժամանակ չտալ որ սթափի։

— Ես տուն պիտի տամ ձեզի։ Ձենէ ուզածս է ճիշդ ու ճիշդ գրել ինչ որ պիտի ըսեմ։

Ճիւլիա խոր հառաչ մը արձակեց, բայց առաւ գրիչը եւ թուղթը եւ նստաւ սեղանին առջեւ։

— Եթէ ընեմ ասիկա… եւ եթէ գործը յաջողի, ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ զիս ազատ պիտի արձակեն։

— Գնդապետը խոստացած է ձեզի։ Յուսամ կուտամ ձեզի թէ պիտի կատարեմ իր հրահանգները։

— Շատ յիմար բան պիտի ըլլար բարեկամիս դաւաճանելէ վերջ տարը տարի ալ բանտը պառկիլ։

— Լաւագոյն ապացոյցը պիտի տամ ձեզի մեր բարեմտութեան։ Ձեր անձը մեզի համար կարեւորութիւն ունի այնքան որքան կապուած է Զանտրայի հետ։ Ի՞նչու նեղութիւն կրենք եւ ծախքի տակ մտնենք ձեզ բանտին մէջ պահելով։

Ճիւլիա վայրկեան մը մտածեց։ Ամբողջ պաղարիւնը վերստացած էր։

— Ըսէք որ գրեմ։

Էշընտէն կը վարանէր։ Եթէ ինքզինքը կարող կը կարծէր այդ նամակը Ճիւլիային պէս գրելու, դարձեալ պէտք էր որ ամէն մէկ բառը կշռէր։ Նախադասութիւններուն դարձուածքը ոչ այնքան սահուն, ոչ ալ շատ գրական ըլլալու էր։

Կացութիւնը լուրջ էր, եւ սակայն Էշընտէն ծիծաղելի տարրեր կը գտնէր անոր մէջ։

Եւ սկսաւ տուն տալ.—

«Չէի գիտեր որ վատ մըն է սիրածըս, եթէ դուն ալ զիս սիրէիր, չպիտի տատամսէիր, երբ խնդրեցի որ գաս, (ստորագծեցէք «չպիտի տատամսէիր» բառը), վստահեցնելով թէ վտանգ չկայ։ Եթէ զիս չես սիրեր, իրաւունք ունիս։ Մի գար։ Պերլին վերադարձիր, ուր պատճառ չունիս կասկած վախնալու։ Ալ մինչեւ կոկորդս հասայ։ Հոս բոլորովին մինակ եմ եւ քեզի սպասելու ջղայնոտութենէս հիւանդացած։ Ամէն օր կ'ըսէի թէ պիտի գայ։ Եթէ զիս սիրէիր, հիմա հոս եղած պիտի ըլլայիր։ Ճշմարտութիւնը այն է որ ալ ինծի կապուած չես։ Տասնոց չունիմ։ Այս պանդոկը անտանելի է։ Ի՞նչու հոս պիտի մնամ, չըրնամ։ Կրնամ գործ մը գտնել Փարիզի մէջ։ Հոն բարեկամ մը ունիմ որ լուրջ առաջարկներ ըրած է արդէն։ Պարապ տեղը այնքան ժամանակ կորսնցուցի քեզի համար։ Ալ կը բաւէ մնաս բարով։ Ոչ մէկ կնոջ պիտի հանդիպիս որ ինծի չափ սիրէ քեզ։ Բարեկամիս ըրածին նման առաջարկ մը չէի մերժուիր, ուստի հեռագրեցի եւ պատասխանը ստանալուս պէս Փարիզ պիտի մեկնիմ։ Չեմ մեղադրեր քեզ զիս այլեւս չսիրելուդ համար, յանցանքը քուկդ չէ, բայց խոստովանէ որ ապուշ մը եղած պիտի ըլլայի, եթէ չօգտուէի կեանքս խորտակել քեզի համար։ Միշտ երիտասարդ չի մնար մարդ։ Մնաս բարով»։

Ճիւլիա

Այս նամակը կարդալով, Էշընտէն բոլորովին գոհ չմնաց, բայց աւելի լաւը չէր կրնար ընել։

Որովհետեւ հաղիւ թէ անգլերէն գիտէր, Ճիւլիա գրած էր հետեւելով արտասանութեան, եւ եթէ նամակին մէջ որ եւ է բան կասկած ձգէր Հնդիկին մտքին մէջ՝ ձեռագիրը պիտի վստահեցնէր։ Ուղղագրութիւնը սարսափելի բան էր, իսկ գիրը ճիշդ տղու գիրի կը նմանէր։ Թուղթին վրայ ինկած մէկ երկու կաթիլ արցունք մելանը աւրած էին։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. Seine 276.28

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

22 Novembre 1933

ՅՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2350

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ ԵՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐ

Երէկ հրապարակ ելած էր «Յառաջ»ը, երբ ստացանք Պէյրութի թղթարերը եւ կարդացինք ծանրակշիռ լուր մը,— լուծում հայ քաղաքական կուսակցութեանց, փակում՝ անոնց ակումբներուն. (Տես Վերջին Ժամը) :

Առ այժմ ուրիշ տեղեկութիւն չունինք ձեռքի տակ, որպէսզի կարենանք ամբողջովին լուսաբանել մեր ընթերցողները :

Ամէն պարագայի մէջ, եղածը բաւական է, հասկնալու համար «ինչն ու ինչ»ը :

Կը մնայ փնտռել – գտնել պատճառները այս անակնկալ խստութեան :

Անշուշտ, հակադաշնակցական խանիճաղանճը պիտի փութայ ամբողջ մեղքը փաթթել Դաշնակցութեան վզին, չահագործելով ամբոխային տրամադրութիւնները :

Պահենք մեր պաղարիւնը եւ փորձ մը կատարենք վերլուծելու կացութիւնը :

Ոչ մէկուն համար գաղտնիք չէ, որ հայ կարմրուկները միշտ առաջին գծին վրայ կը գտնուին, Սուրիոյ համայնավարական «գործունէութեան» մէջ : Եւ այս երկար ատենէ ի վեր :

Թղթատեցէք թերթերու հաւաքածոները, եւ պիտի տեսնէք թէ, ամէն անգամ որ ձերբակալութիւն կը կատարուի, գլուխէն, մէջէն կամ պոչէն կ'երեւան հայկական անուններ :

Այդ «գործունէութիւնը» ընդհանրապէս կը սկսի եւ կը վերջանայ Թուռցիկ ցրուելով : Խեղճուկրակ մարդանք մը, որ սակայն արիւն կը պղտորէ :

Երէկ հարեւանցի աչքէ անցուցինք «Յառաջ»ի հաւաքածոն, եւ քաղեցինք հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք օրը օրին արտատպուած են սուրիական թերթերէն.—

Սեպտ. 26ին, թերթերը կը գրէին թէ յարձակում մը տեղի ունեցած է Պէյրութի գերման հիւպատոսարանին վրայ :

Դաւադիրներ ինքնաշարժով գացած, դրան վրայ փակցուցած են համայնավարական դրօշ մը, եւ ռումբ մը նետած են, որ բարեբախտաբար չէ պայթած : Ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկելով, հաստատած է թէ դաւադիրները«հայ համայնավարներ են» եւ ձերբակալած է չորս – հինգ հոգի, որոնց երկուքը բուն հեղինակները :

Նոյն օրերուն, Պէյրութի մաքսատան մէջ բռնուած է պարկ մը լեցուն Թռուցիկ, հայերէն եւ արաբերէն լեզուներով :

Հոկտ. 11ին, անծանօթ մը կը սպաննէ Մ. Աղազարեանը :

Նոյեմբերի սկիզբը, Պէյրութի ոստիկանութիւնը լուր կ'առնէ թէ կարմիրները գաղտնի ժողով գումարելով, հետեւեալ որոշումները առած են.— 1. Քաղաքէն ներս եւ դուրս Թռուցիկներ ցրուել բոլշեւիկեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ (7 նոյ.).— 2. Յարձակում գործել Պէյրութի գերման հիւպատոսարանին վրայ,— 3. Ցոյց մը կազմակերպել նոյ. 7ին.— 4. Գործադուլի հրաւիրել բանուորները :

Քննութիւնը խորացնելով, իրարու ետեւէ կը ձերբակալեն հինգ հայ կարմրուկներ : Այս առթիւ տեղեկագիրը կ'ըսէր թէ՝ երբ գիշերապահը կը ձերբակալէ Թռուցիկ փակցնողը, «հայ համայնավարներու խումբ մը կը յարձակի պահակին վրայ եւ կ'ազատէ իրենց ընկերը» :

Ինչպէս ըսինք, հարեւանցի պրպտում մըն է մեր կատարածը : Անբաւական՝ պարզելու համար չափազանց մռայլ պատկեր մը :

Իսկ այս բոլորին հետ զուգընթաց, հայ կարմրուկները տարիներէ ի վեր կը հնչեցնեն խուժանավարական ազդանշան մը :

Անոնք յօդուածներ եւ թղթակցութիւններ, զրոյցներ եւ զեկուցումներ տպել կուտան Խ. Հայաստանի եւ արտասահմանի կարմիր օրկաններուն մէջ, նոյն իսկ օտար թերթերու մէջ, ապացուցանելու համար թէ՝ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ... Ազգ. Օջախ մը հիմնել Սուրիոյ մէջ : Անշուշտ, ոտքի կոչուած հաստատելու եւ... պատերազմ հրատարակելու համար Խ. Միութեան դէմ : (Այդպէս ալ գրուած է, բազմաթիւ անգամներ) :

Այս տեսակէտէն, շատ փայլո՜ւն գործունէութիւն մը ունեցած էր «խակական Հայը», Մ. Աղազարեան, 1930 օգոստոս 31ին գարշելի գրութիւն մը հրատարակելով Գահիրէի «Մուգաթթամ» թերթին մէջ, «Մ. Պազըրեան» ստորագրութեամբ : Գրութիւն մը որուն դէմ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթն անգամ ըմբոստացաւ եւ երկու խմբագրականներ գրեց. (1930 սեպտ. 5 եւ 6) :

Քանի մը հատուածներ, եթէ անհանդիստ չեն ըլլար ձեր փափուկ ջիղերը.

— «Մեր վրդովումը նոյնքան եւ աւելի մեծ է, երբ մի ոմն Պազըրեան ԱՆՆԵՐԵԼԻ գրգռութիւններ կ'ընէ եւ ԱԶԳԱՎՆԱՍ յայտարարութիւններ կը փռէ օտար թերթի մը մէջ, եւ յստակօրէն կը տեսնուի թէ իր այդ արարքը թելադրուած է պարզապէս կուսակցական հաշիւներէ :

«... Մ. Պազըրեան խօսած է ԱՆՃԻՇԴ ԵՒ ՑԵՐԻԻՐԱԾՈՑ բաներու մասին, քաղաքական նշանակութիւն ունեցող խնդիրներ որոնք բնոյթը ունին կասկածելի դարձնելու ամբողջ հայ հոսանք մը եւ ատիկա վնասակար է ոչ թէ մատնանշուած հոսանքին միայն, — ինչպէս կը փափաքի հեղինակը — ԱՅԼ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԱՆՈՒՆԻՆ :

... ԱՍԻԿԱ ՊԱՐԶ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ ՉԷ՞ :

«Պազըրեան կ'ըսէ թէ Սուրիոյ մէջ Դաշնակցութիւնը «կ'ուզէ հայրենիք մը ունենալ՝ ֆրանսական հովանաւորութեան տակ», այնպէս ինչպէս Տիւրզիները ու Լիբանանցիները ունին : ԵՒ ՉԻ ՔԱՇՈՒԻՐ ՄԻՆՉԵՒ ԻՍԿ ՄԱՏՆԱՆԻՇ ԸՆԵԼԷ ԱՅՆ ՎԱՅՐԸ, ՈՒՐ, ԻԲՐ ԹԷ, ՊԻՏԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ «ԱՆԿԱԽ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ» :

×

Այս մթնոլորտը — այնքան որքան կրցանք պարզել առաջին առթիւ — կապ ունի՞ Սուրիոյ մարզպանին դրակոնեան կարգադրութեան հետ :

Թող ամէն մէկը դատէ իրեն համար :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐԿ Է ՓՐԿԵԼ

ooooo

Կ'իմանանք թէ Փարիզի Տիկնանց Կարմիր խաչի վարչութիւնը որոշած է դեկտ. 1ին փակել ժամունի բակը բացուած բուժարանը :

Ուրեմն, դեկտ. 1էն յետոյ այլեւս ափոփանքի վայր մը չը՞պիտի ունենան անճար հիւանդները, այս ծով քաղաքին մէջ :

Ո'րքան ալ անբաւարար, բայց եւ այնպէս մանրանկար «Փրկիչ» մըն է այս բուժարանը, ուր օրը 60 — 70 չքաւոր հիւանդներ բժշկական քննութեան ենթարկուելով, ճրի դեղ կը ստանան :

Ի՞նչ անյաղթելի խոչընդոտներ կան, կէս ճամբան մնալու համար :

Չեմ ուզեր հետաքրքրուիլ : Բոլոր պատրուակները տասնոց չեն արժեր համատարած թշուառութեան առջեւ :

Քիչ մը ամուր բռնեցէք ձեր ջիղերը, տիկիններ, եւ դուք ալ, պարոններ, բարեհաճեցէք վերէն նայիլ քիչ մը :

Պզտի՞կ սփոփանք է օրը 60 — 70 հիւանդ քննել, ճրի դեղ տալ, ծանր հիւանդները հիւանդանոց տեղաւորել, կամ բժիշկ ղրկել մինչեւ տուն : Յետոյ, կաթի դրամ եւ զգեստ նարել :

Նայեցէք անգամ մը Պոլսոյ վրայ, որ քամուեցաւ անխնայ եւ կը քամուի ամէն օր, բայց կը պահէ իր Ազգ. հիւանդանոցը,— պատուական Փրկիչը :

Հարկ է փրկել բուժարանը : Ոչ միայն փրկել, այլեւ դնել աւելի ամուր եւ աւելի լայն հիմերու վրայ :

Երբ տունը հիւանդ ունենաք, իր վիճակին ձգելով անկի՞ւնը կը քաշուիք, թէ անկարելին կը փորձէք :

ՎԱՀԷ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

ooooo

Նոյեմբեր 13ին Պոլսոյ իրաւական Բ. ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ Սանասարեան խանին դատավարութիւնը : Կուսակալութեան փոխանորդները վերջին պահուն միայն յանձնած ըլլալով իրենց պատասխանը Պատրիարքարանի յիշատակագրին, Նէճաթի պէյ եւ Պ. Մ. Նարլեան ժամանակ ուզեցին, կարդալու եւ իրենց կարգին պատասխանելու համար :

Կուսակալութեան փաստաբանները յետոյ պահանջեցին որ կրթական տնօրէնութեան հարցուի թէ Սանասարեան վարժարանը այսօր գոյութիւն ունի՞ թէ ոչ :

Պատրիարքարանի փոխանորդները դիտել տուին թէ հակառակորդ կողմը կը փորձէ կաշկանդել դատարանը, եւ թէ պէտք չպիտի մնայ այդ հարցումին, եթէ քննուի իրենց տեղեկագիրը : Միւս կողմէ աւելցուցին թէ էվգաֆի պիւտճէի օրէնքը, որուն կը կռթնի հակառակորդ կողմը, գործադրելի չէ այս դատին մէջ, քանի որ Սանասարեանը լիսէի աստիճան ունի, իսկ լիսէները էվգաֆին չէ որ կ'ենթարկուին, այլ կրթական վարչութեան : Եւ իբրեւ ապացոյց ներկայացուցին Սվազի կրթական տնօրէնութեան 6 յուլիս 330 (1914) թուակիր պաշտօնագիր մը, որով կը հաստատուի թէ Սանասարեանը լիսէի աստիճան ունի :

Դատարանը որոշեց ուսումնասիրել յուշագիրները : Դատը յետաձգուեցաւ դեկտ. 11ին :

ՎԱՐՊԵՏ ԳՈՂԸ...

ooooo

Մէրտինի համանուն թերթը գրած էր թէ զինուած աւազակախումբ մը Սուրիայէն թրքական սահմանը անցնելով, կողոպուտներ ըրած է եւ մօտ 3000 ոսկի տարած :

Պէյրութի թերթերը կ'ըսեն թէ այս լուրը բոլորովին շինծու է : Իրականութիւնը այն է որ թուրք զինուած աւազակախումբ մը սուրիական սահմանը անցնելով ապստակութիւններ ըրած է եւ կարեւոր թիւով ոչխար եւ այլ կենդանիներ տարած իր հետ :

Նըսէյպինի շրջանին մէջ, անցած շաբաթ պատահած է կարեւոր մաքսանենգութիւն մը :Մաքսանենգները ձերբակալուած են :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՈՐՈՇՈՒՄ ՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅԿ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻՆ ԵՒ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

48 ժամ պայմանաժամ

«Ազդակ»ի նոյ. 14 եւ 15 թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ ծանրակշիռ լուրերը.—

Մ'արզպան Պ. Տը Մարթէլի մասնաւոր որոշմնագրով արգիլուած են յետ այսու հայ կուսակցութեանց ժողովներն ու հաւաքոյթները : Ընդհ. Ապահովութեան պետ Պ. Պուշէտ, անցած ուրբաթ օր, 48 ժամ պայմանաժամ տուած է բոլոր ակումբներու պատասխանատու վարչութեանց՝ քաղաքի թէ վրանաքաղաքներու մէջ, փակելու համար ակումբները եւ ազդարարած որ արգիլուած են ժողովներն ու ամէն տեսակ հաւաքոյթներ եւ չհնազանդողները սաստիկ պիտի պատժուին :

Տեղական թերթերը այս առթիւ զանազան հրատարակութիւններ եւ մեկնութիւններ կ'ընեն : Ամէնէն չափաւոր եւ լուրջ «էլ Ահրար»ն անգամ ուրախութեամբ հաղորդելէ վերջ որոշումը, կ'աւելցնէ.

— «Կը յուսանք որ յետ այսու մեր հիւրերը պիտի յարգեն օրէնքն ու պատշաճութիւնները եւ վերջ պիտի տան իրենց հիւրի անվայել վէճերուն եւ պայքարներուն» : (14 նոյ.) :

«Էլ Ահրար» կը գրէ.—

Երէկ գրած էինք մարզպանին կողմէ տրուած որոշումը հայ կազմակերպութեանց լուծման շուրջ : Յայտնի է որ հայ կազմակերպութիւնները՝ դաշնակ, հնչակ, ռամկավար, եւայլն, պաշտօնական արտօնութիւններ չունին գոյութիւն պահելու համար : Սակայն կան կարգ մը կրթական կամ մշակութային միութիւններ եւ ակումբներ, որոնք կեդրոնավայրը կը հանդիսանան կուսակցութեանց :

Մեր թերթի խմբագիրներէն մէկը դիմելով Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնութեան, հասկցած է որ Պէյրութի եւ իր շրջականերուն մէջ գտնուող 21 ակումբներ փակուած են եւ պիտի փակուին : Այս որոշումը պիտի գործադրուի բոլոր հովանաւորեալ երկիրներու մէջ :

Հիմակ ալ Հրեաները դժգոհ են

Գրած էինք թէ Պաղեստինի արաբ քաղաքապետները բրիտանական մարզպանին ներկայանալով, յայտնած էին իրենց տրտունջները, իսկ մարզպանը հաւաստիքներ տուած էր :

Այս առթիւ եղած յայտարարութիւնը մեծ դժգոհութիւն պատճառած է Հրեաներուն, որոնք իրենց գանգատները կը յայտնեն հրապարակաւ : Միեւնոյն ատեն Արաբներն ալ գոհ չեն տրուած հաւաստիքներէն : Արաբական մամուլը դիտել կուտայ թէ Հրեաներու ներգաղթը բոլորովին ապօրինի է : Իսկ Հրեաները կը զարմանան որ Երուսաղէմի եւ Հայֆայի պէս հրէաշատ քաղաքներու արաբ քաղաքապետները գլուխն անցած են հակահրէական պայքարին : Հրէական գործակալութիւնը կը բացատրէ թէ Պաղեստին պէտք ունի աշխատաւորներու, մինչդեռ կառավարութիւնը չափազանց սահմանափակած է ներգաղթը :

Ֆրանքօ-սուրիական դաշնագիրը

Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, Սուրիոյ մարզպանը ազդարարած է որ եթէ Սուրիոյ երեսփ. ժողովը անհաշտ ընթացք բռնէ կնքուած դաշնագրին հանդէպ, հոգատարութիւնը պիտի շարունակուի անպայման ժամանակով, եւ գործադրելով իր բոլոր իրաւունքները :

Ինչպէս գրած էինք, դաշնագիրը կնքուած է 25 տարուան համար, եւ կը կոչուի բարեկամութեան եւ զինակցութեան դաշինք : Գործադրելի է այն օրէն երբ Սուրիան անդամ դառնայ Ազգերու Դաշնակցութեան : Այս առթիւ փոխանակուած նամակներուն համաձայն, Սուրիոյ կառավարութիւնը Լաթաքիայի եւ Ճէպէլը Տրիւզի նահանգները կը համարէ ամբողջական մասերը Սուրիոյ, բայց կ'ընդունի որ անոնք վայելեն մասնաւոր վարչութիւն մը եւ ելմտական ինքնավարութիւն :

Ազգայնական երեսփոխանները, որոնք քէն ըրած էին, վերադարձած են խորհրդարան : Շուտով կը սկսի դաշնագրին քննութիւնը :

Ռուսեւամերիկեան համաձայնութիւնը

Թերթերը սկսան հրատարակել Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ գոյացած համաձայնութեան պաշտօնագիրները :

Կնքուած պայմանագիրներէն մէկուն համաձայն, Խ. Իշխանութիւնը յանձն կ'առնէ.— 1. Բարեխղճօրէն յարգել Մ. Նահանգներու անվիճելի իրաւունքները եւ երբեք չխառնուիլ անոր ներքին գործերուն.— 2. Թոյլ չտալ որ իր ուղղակի կամ անուղղակի իրաւասութեան ենթակայ կամ դրամական աջակցութիւն ստացող պաշտօնատարներ եւ կազմակերպութիւններ քարոզութիւն կատարեն կամ փորձեն յեղաշրջել Մ. Նահանգներու քաղաքական եւ ընկերային կարգ ու սարքը : 3. Թոյլ չտալ որ խորհրդային երկրի մէջ կազմուին կամ գոյութիւն ունենան ամերիկեան համայնավարական խմբաւորումներ, իբրեւ ներկայացուցիչները Մ. Նահանգներու կառավարութեան.— 4. Թոյլ չտալ որ Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ հաստատուի որ եւ է կազմակերպութիւն որ կը ձգտի բռնի տապալել Մ. Նահանգներու քաղաքական եւ տնտեսական կարգ ու սարքը :

Մ. Նահանգներն ալ յանձն առած են միեւնոյն քաղաքականութեան հետեւիլ փոխադարձաբար :

⁂ Պ. Կալինին, Խ. Միութեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին (խորհրդարան) նախագահը, յայտարարութիւն մը ուղղեց ամերիկեան ժողովուրդին, փառաբանելով երկու երկիրներուն միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը, որ պիտի նպաստէ նաեւ մարդկութեան տնտեսական եւ մտաւոր յառաջդիմութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան :

▪▪▪▪▪▪▪▪▪

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ներքին նախարարը, Պ. Ֆրիք, ճառ մը խօսելով, պահանջեց ոչ միայն իրաւունքներու հաւասարութիւն, այլ եւ «անհրաժեշտ տարածութեամբ հող, ապրելու համար» :

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ

ԿԱՐԳ ՄԸ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՐ ԿԸ ՇԱՀԱԳՐԳՌԵՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Փախստականներու ազգականներուն

ooooo

Ընկ. Խաչիկ Մելքումեան, Թաւրիզի մեր գործակալը, նոյ. 9 թուակիր նամակով մը կը գրէ.—

Ինչպէս գրած էի, Հայաստանի փախստականները կը քշեն դէպի հարաւ, մեծ մասով Սպահանի շրջանը : Խնդրեմ երկտողով մը յիշեցնել այս պարագան, որպէսզի փախստականներուն ազգականները նամակներ չուղարկեն իմ հասցէով, քանի որ անոնց տեղը յայտնի չէ : Եթէ նոյնիսկ իմանամ թէ ո'ւր կը գտնուին, մինչեւ իմ նամակ ուղարկելը ո'վ գիտէ ո'ւր կ'երթան :

Թեմ. խորհրդի վերջին ցանկէն (43 հոգի) վերջն ալ, միշտ եկողներ անպակաս են :

ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՄԱՐԴ, ԱՅԼ ԵՒ ԶԷՆՔ

ooooo

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ Հրեաներու դէպի Պաղեստին փախուստը (առանց անցագրի) կը շարունակուի :

Երկու շաբաթ առաջ, ոստիկանութեան լուր կը տրուի թէ Պէյրութի Հրեաներէն քանի մը հոգի նուիրուած են այդ աշխատանքին եւ Սայտայի ու Սուրի ճամբով, Հրեաներ կը փախցնեն Պաղեստին : Ոստիկանութիւնը խիստ հրամաններ կուտայ բոլոր պահականոցներուն եւ կը յանձնարարէ լուրջ հսկողութիւն Հրեաներու վրայ :

Մինթ էլ Հէօսն թաղի ոստիկանութիւնը կասկածելով կը ձերբակալէ չորս Հրեաներ : Կը սկսի քննութեան եւ յայտնի կ'ըլլայ որ ասոնք կը պատրաստէին Պաղեստին Հրեաներ փախցընելով :

Բացի այդ յայտնի եղած է որ հրէական կազմակերպութիւն մը նուիրուած էր Լիբանանէն դէպի Պաղեստին զէնքի փոխադրութեան : Ոստիկանութեան հասած են գաղտնի լուրեր եւ անմիջապէս ձեռնարկուած է խիստ հսկողութեան մը :

ԱՐՁԱՆԸ ԳԼԽԱՏՈՂՆԵՐԸ ՊԱՏԺՈՒԵՑԱՆ

ooooo

Ինչպէս գրած էինք, երկու Ֆրանսացիներ գլխատեր էին հայրենասէր բանաստեղծ Փոլ Տէրուլէտի արձանը, Սէնթ Օկիւսթէնի հրապարակին վրայ :

Դատարանը մէկը դատապարտեց մէկ տարի, երկրորդը՝ վեց ամիս բանտարկութեան :

ՏՈԼՖՈՒՍԻ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆ ԱԼ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

ooooo

Ռուտոլֆ Տրթիլ, այն երիտասարդը որ հոկտեմբեր 3ին մահափորձ կատարած էր Աւստրիոյ վարչապետին դէմ, դատապարտուեցաւ հինգ տարի բանտարկութեան : Իր վերջին խօսքին մէջ, յայտարարեց թէ սպաննելու միտք չունէր :Աւելցուց թէ մեղսակիցներ չունի, թէ մասնակցած է շարք մը քաղաքական հոսանքներու, բայց բոլորէն ալ ինչպէս եւ բանակէն քաշուած է, զզուելով անոնց ապականութենէն եւ խաւարութենէն :

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾ

ooooo

Լոնտոնի մէջ տասը օդանաւեր ծախուած էին եգիպտական կառավարութեան : Ասոնք անցեալ օր Անգլիայէն ճամբայ ելան դէպի Գահիրէ, բայց եօթը միայն Փարիզ՝ Պուրժէի կայանը հասան : Մէկը ճամբան իյնալով ջախջախուած եւ բռնկած էր, միւսը՝ նմանապէս : (Բոցերուն մէջ ածխացած էին երկու ուղեւորները) . իսկ երրորդը վար իջած էր Վիլլաքուպլէի մէջ :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՑԵՂԱԿՐՕՆՈՒԹԵԱՆ ԻՄԱՍՏԸ

Ինչո՞ւ այս շարժումը:

Ահա այն հարցումը, որ ինքն իրեն կուտայ կամ պէտք է տայ ամէն անհատ, երբ կը լսէ ցեղակրօն շարժումի մասին:

Ցեղային արժէքներու վերարծարծում բառերով սահմանեցինք այս շարժումին էութիւնը:

Բայց այդ սահմանումը չի բաւարարեր հարցասէր անհատը, որովհետեւ անկէ կը բխին երկու նոր հարցումներ.— 1.— Ի՞նչ պիտի հասկնանք ցեղային արժէքները ըսելով, եւ 2.— Ինչո՞ւ այժմ կը զգանք այդ արժէքները վերարծարծելու անհրաժեշտութիւնը:

Ոմանք կը կարծեն թէ այսշարժումը կը ձգտի վերակենդանացնել նախնական կեանքը: Ուրիշ խօսքով, կրած են այն տպաւորութիւնը թէ՝ այս շարժումին նպատակն է երեսս դարձնել դարերու քաղաքակրթական արդիւնքներուն եւ դառնալ նախնական նահապետական կեանքին:

Ասիկա, անշուշտ, բացարձակ թիւրիմացութիւն մըն է: Ոչ ոք կրնայ այդքան ոչ-իրատես ըլլալ, կեանքի ամենօրեայ պահանջները բաւարարող լաւագոյն միջոցները մէկ կողմ դնել ու ենթարկուիլ նախնական կենցաղը վերահաստատելու փորձութեան: Այսպէս, ուրեմն, քաղաքակրթութեան բարիքներէն եւ կենցաղի ժամանակակից յարմարութիւններէն հրաժարելու մասին խօսք անգամ չի կրնար ըլլալ:

Ուրիշներ աւելորդ կը գտնեն ցեղապաշտութիւն քարոզող այս շարժումը, յայտարարելով թէ՝ ազգասիրութիւն եւ հայրենասիրութիւն գաղափարները իրենց մէջ կը պարփակեն նաեւ ցեղայինը:

Այս ալ ուրիշ թիւրիմացութիւն մըն է: Մեր օրերու ազգերն ու հայրենիքները, ուրիշ խօսքով պետութիւնները իրենց մէջ կը պարփակեն մէկէ աւելի, երբեմն բազմաթիւ ցեղեր: Այս օրուան Զուիցերիան կազմող տարրերը հաւասարապէս իրենցը կը նկատեն այդ երկիրը եւ կը սիրեն իրենց հայրենիքը, բայց եւ գիտակ են իրենց ցեղային արժէքներուն, որոնք կը տարբերին իրարմէ: Իսկ ազգ բառը սկսեր է ստանալ նոր իմաստ մը, որ մօտաւորապէս կը նոյնանայ պետութեան հետ: Այսպէս, Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու բազմացեղ ու բազմալեզու տարրերը՝ եթէ դեռ չեն կազմած, կազմելու ճամբուն մէջ են ամերիկեան ազգը: Այս օրինակները կը ցուցնեն թէ՝ որքա՛ն թեթեւ վերաբերում ցոյց տըւած պիտի ըլլանք, եթէ առաջին իսկ ակնարկէն չուզենք տեսնել ցեղապաշտութեան եւ ազգասիրութեան տարբերութիւնը:

Կան մարդիկ ալ՝ որ կ'ըսեն — ժամանակակից քաղաքակիրթ ազգերու մէջ խառնուած ու կորսուած են ցեղերը, հետեւաբար աւելորդ է խօսիլ անդոյ արժէքներու մասին:

Այս ալ երրորդ թիւրիմացութիւնն է: Ճիշդ է որ ժամանակակից մեծ ազգերը իրենց մէջ ձուլած են տարբեր ցեղերէ սերած տարրեր: Սակայն, փաստ է նաեւ որ՝ իւրաքանչիւր ազգի մէջ նկատելի է այս կամ այն ցեղին դրած կնիքը: Եւ եթէ եւրոպական մեծ ազգերը դեռ կը խօսին անգլօ-սաքսոն, ռոման կամ սլաւ ցեղերու մասին, մենք որ եւ է պատճառ չունինք անտեսելու նման արժէք մը:

Ուրեմն, ցեղակրօն շարժումը ո՛չ նախնականութեան դառնալու կոչ մըն է, ոչ ազգասիրութեան ուրացում, ոչ ալ մեռած արժէք մը վերակենդանացնելու փորձ:

Թիւրիմացութիւն առաջ բերող այս երեք շփոթութիւնները փարատելէ յետոյ, հասկնալու համար ցեղակրօնութեան իմաստը, պիտի փորձենք պատասխանել վերոյիշեալ երկու հարցումներուն.—

1. Որո՞նք են մեր ցեղային արժէքները:

2. Ինչո՞ւ անհրաժեշտ է այժմ վերարծարծել այդ արժէքները:

X

Որպէսզի որոշ ըլլայ թէ ի՛նչ պիտի հասկնանք ցեղային արժէքներ ըսելով, անհրաժեշտ է պարզել թէ ինչ է առհասարակ «ցեղ»ը եւ որոնք են մեր ցեղը յատկանշող արժէքները:

Ցեղը մեծ ընտանիք մըն է, որուն ամէն մէկ անդամը հարազատ է միւսին, այսինքն ցեղի մը պատկանողները իրենց երակներուն մէջ կը կրեն նոյն արիւնը: Այսպիսի մեծ ընտանիքի մը իւրաքանչիւր անդամը պարտաւոր է զոհելու իր անձը միւսի կեանքին ու պատիւին համար:

Իւրաքանչիւր ցեղ ունի իր ուրոյն լեզուն, կրօնը, սովորութիւնները, նիստ ու կացը, մէկ խօսքով՝ իր ուրոյն ըմբռնումները կեանքի, պատիւի եւ կենցաղի մասին: Ասոնք կը ներկայացնեն իր արժէքները, որոնք ձեւաւորուած ու կազմաւորուած են ժամանակի ընթացքին, իրենց վրայ կը կրեն հնութեան կնիքը, այսինքն դարերու տարբաղադրիչ ազդեցութիւններուն կրցած են դիմադրել եւ հետեւաբար ժամանակի ընթացքին դարձած են ցեղին սրբութիւնները, որոնց անաղարտ պահպանումին նախանձախնդիր է ամէն անհատ:

Ամէն ցեղ ունի իր ուրոյն հաւաքական կեանքը, որուն չի կրնար միջամտել ուրիշ որ եւ է խմբաւորում: Ուրիշ խօսքով, ամէն ցեղ կ'ուզէ ազատօրէն ապրիլ իր հասկցած ձեւով եւ իր այս ազատութիւնը կը ջանայ պահել ամէն գինով:

Ցեղը, ուրեմն, մեր օրերու աւելի կամ նուազ բազմամարդ ու ցրուած ժողովուրդներու նախնական կորիզն է, որ ունի իր սահմանափակ անդամներուն թիւը եւ տարածութեամբ փոքր բնակավայրը:

Իր այս ձեւի կենցաղին հետեւանքով՝ ամէն մէկ ցեղ ունի որոշ յատկանիշներ, մարմնական թէ հոգեկան, որոնց հարազատ ու անխառն պահպանումը միայն կ'երաշխաւորէ ցեղին տեւականացումը:

Այսպիսով, ցեղը չի ճանչնար ընկերային որ եւ է տարբերութիւն, որ բաժնէ իր անդամները իրարմէ: Ցեղին մէջ չկան հարուստներ ու աղքատներ, տիրող ու հպատակող դասակարգեր, այս կամ այն դաւանանքին պատկանող յարանուանութիւններ կամ քաղաքական ուղղութիւններ: Ուրիշ խօսքով, ցեղը ճշմարիտ հաւասարութեան իրականացումն է ընկերային կեանքի մէջ:

Իւրաքանչիւր ցեղի անդամներուն կեանքի գրեթէ նոյնութեան հետեւանքով յառաջ եկած սերտ կապը եւ անձնազոհութեան ոգին կը կազմեն ցեղին ուժը, որ միաժամանակ կը հանդիսանայ իր պայքարի ու ինքնապաշտպանութեան անսպառ աղբիւրը: Ասոր համար է որ ցեղը վերապահութիւն ունի օտարներուն հանդէպ եւ կը ջանայ մօտենալ իրեն նմանող տարրերու միայն, եթէ անհրաժեշտ դառնայ շփումը:

Բնական կեանք մը կ'ապրի ցեղը, շարունակ շարժումի մէջ է՝ բայց եւ ժուժկալ է: Այս պատճառով ալ ցեղը միշտ երիտասարդ է, մարտունակ եւ պատուախնդիր: Ասոնք կ'երաշխաւորեն ժողովուրդներու տեւականացումը, որովհետեւ զանոնք կը տանին հերոսականին:

Զանազան ցեղերու յաճախակի շփումը իր հետ կը բերէ նախ՝ փոխադարձ ազդեցութիւններ, աւելի ուշ՝ խառնուրդներ, որոնց հետեւանքով յառաջ կուգան ընկերային աւելի մեծ հաւաքականութիւնները,— ժողովուրդներն ու ազգերը:

Խառնուրդներու առեն ամէն կողմ հաւասարապէս չի դներ իր կնիքը նորակազմ խմբաւորման վրայ: Ամէն ժողովուրդի մէջ նկատելի է մէկ ցեղի զօրաւոր ազդեցութիւնը, որ ժամանակի ընթացքին կը տարածուի նաեւ նորեկ տարրին վրայ: Այս է պատճառը որ իւրաքանչիւր ժողովուրդ ինքզինքը սերած կը նկատէ այն ցեղէն, որուն ազդեցութիւնը մեծագոյն չափով կրած է:

Ճի՛շդ ասոր համար ալ, ամէն ժողովուրդի մէջ ցեղային են այն յատկութիւնները, որոնք նախնական են ու տիպարային: Յատկութիւններ, որոնք կը տարբերեն իրենց դրոշմը կրող ժողովուրդը՝ ուրիշ ազգերէ:

Կրնանք ըսել նաեւ որ ցեղայինը այս կամ այն ժողովուրդին մնայուն տարրն է. այսինքն ոչ միայն անցեալ է, այլ եւ ներկայ ու ապագայ միանգամայն:

Ցեղին այս անխառն ու հարազատ յատկութիւններէն, արիական ու անձնազոհ ոգիէն, մաքուր ձգտումներէն, անկորնչելի առաքինութիւններէն եւ հաւասարութեան գիտակցութենէն կը ծնին ժողովուրդի մը բոլոր արժէքները, մարտական թէ մշակութային: Իսկ ժողովուրդներու բացասական յատկութիւնները արդիւնք են ոչ-ցանկալի ազդեցութիւններու, որոնք գրեթէ անխուսափելի կը դառնան տնտեսական, ընկերային ու քաղաքական պայմաններու բերումով:

Էականն այն է որ ժողովուրդ մը պահէ իր ցեղին արժէքները, որովհետեւ անոնցմով պայմանաւորուած է իր գոյութիւնը: Երբ փոքր կամ մեծ հաւաքականութիւն մը կը սկսի կորսնցնել ցեղային արժէքները, ինքն ալ կը տկարանայ աստիճանաբար, մինչեւ անհետանայ այս աշխարհի թատերաբեմէն:

Մեր ժողովուրդը դարեր շարունակ կրցած է պահել իր ուրոյն գոյութիւնը, որովհետեւ միշտ ամուր կառչած է իր ցեղային արժէքներուն, այսինքն եղած է՝ աշխատասէր, ժուժկալ, առաքինի, հողին կապուած, ընտանեսէր, գաղափարապաշտ, մարտունակ, ազատատենչ, անձնազոհ, մշակոյթի հետամուտ եւ խաղաղասէր՝ բայց ո՛չ ամէն գինով:

X

Ինչո՞ւ անհրաժեշտ է այժմ վերարծարծել ցեղային արժէքները:

Պատասխանը շատ պարզ է,— որովհետեւ անոնք վտանգուած են ու կը սպառնան ազգին գոյութեան:

Անկէ տասը տարի առաջ՝ գրեթէ ոչ ոք կը խօսէր ցեղի ու ցեղայինի մասին: Այս բառերը կը յիշատակուէին այն ատեն միայն, երբ կը քննուէր ժամանակակից մեծ ժողովուրդներու եւ ազգերու անցեալը, եւ կամ քաղաքակրթութեան ազդեցութենէն հեռու մնացած, Ասիոյ ու Ափրիկէի խորերը նախնական կենցաղ մը վարող մարդկային խմբաւորումներու կեանքը:

Դեռ աւելին: Նախորդ տասնամեակներու ընթացքին, ցեղն ու ցեղայինը կարծէք թէ կը նկատուէին արհամարհելի քանակութիւններ, որոնք մարդկային պատմութեան նախնական շրջանները կը յիշեցնէին:

Միջազգայնութեան արագ նուաճումները հրապարակ էին բերեր այնպիսի ծայրայեղութիւններ, որոնց ազդեցութեան տակ մարդիկ սկսեր էին չնկատել անգամ թէ ատոնց զուգընթաց կը տկարանան ու կը կորսըւին կարգ մը հին արժէքներ, որոնք ճակատագրական նշանակութիւն ունէին մանաւանդ տկար ազգերու համար:

Այդ հին արժէքներուն դառնալու փորձեր եղած են այն ատեն միայն, երբ ժողովուրդ մը եւ անոր առաջնորդները նախզգացած են վերահաս վտանգ մը:

Վերջին տասնամեակի ընթացքին ալ մենք ականատես ենք նման քայլերու: Մասնաւորապէս աչքի կը զարնեն ֆաշիստ Իտալիայի եւ նացիստ Գերմանիայի օրինակները:

Մուսոլինի եւ Հիթլէր այնպէս կարծեցին որ իրենց երկիրները միջազգայնութեան սիրոյն չափէն աւելի զիջումներ կատարեցին ու փափաքեցան կասեցնել այդ ընթացքը: Այս երկու շարժումներն ալ ազգայինին դառնալով չբաւականացան, այլ իրենց աչքերը դարձուցին ցեղային արժէքներուն: Մուսոլինիի մտատիպարն է հին Հռոմայեցին, իսկ Հիթլէրինը՝ հիւսիսային Գերմանը, որոնց մէջ կը տեսնեն իրենց ցեղային նախատիպարները, մարմնական թէ հոգեկան յատկութիւններու տեսակէտէն:

Եթէ ցեղային գիտակցութիւնը վերջին տասնամեակին արթնցած է Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ նման մեծ երկիրներու մէջ, որոնց ժողովուրդները զրկուած ըլլալու ապրումներ ունեցած են, որքա՛ն աւելի խոր պիտի զգացուի ցեղային արժէքներու ոգեկոչումը մեզի նման փոքր ու ցրուած ժողովուրդի մը համար, որ դարեր շարունակ ենթարկուած է նմանը չտեսնուած զրկանքներու եւ այժմ ալ կ'ապրի այլազան ցեղերու եւ ազգերու խառնարան եղող շրջաններու մէջ:

Երբ մեր ժողովուրդը, որ այժմ ցրուած է զանազան գաղութներու մէջ, կը գտնուէր իր հայրենի հողին վրայ ու կ'ապրէր իր հաւաքական կեանքը, որքան կարելի է նուազ ենթակայ օտար ազդեցութիւններու,— բնականաբար կը պահուէին ցեղային արժէքները:

Այս գործը կը դիւրանար մանաւանդ անով որ՝ իւրաքանչիւր նոր սերունդ կը ստանար տոհմային կրթութիւն մը, որ հնարաւոր կը դարձնէր ոչ միայն ապրումը, այլ նաեւ ճանաչումը ցեղային յատկութիւններուն:

Հիմնովին տարբեր են ներկայի պայմանները, որոնց մէջ ալ կարեւոր է որ մեր նոր սերունդը ճանչնայ իր ցեղին արժէքները: Ասիկա հնարաւոր է Հայ Լեզուի, Գրականութեան եւ Պատմութեան ուսուցումով միայն:

Ցեղային յատկութիւններու եւ ստեղծագործութիւններու ճանաչումը իր հետ կը բերէ պաշտամունք դէպի այդ արժէքները:

Իսկ ո՛վ պաշտամունք ունի դէպի ցեղը, անպայման կը հաւատայ անոր ապագային եւ ըստ այնմ կը շարժի:

Եւ որովհետեւ ներկայ պայմաններուն բերումով զգալապէս վտանգըւած են մեր ժողովուրդին յարատեւումը երաշխաւորող օրէնքները, ինչպէս նաեւ ցեղը ճանչնալու, սիրելու, եւ անոր ապագային հաւատալու կարելիութիւնները,— անհրաժեշտ է որ ցեղակրօնութեան նման շարժում մը ո՛չ միայն ծայր տայ, այլ եւ արմատ բռնէ մեր նոր սերունդին մէջ, ճի՛շդ այս օրերուն:

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԼԵՌՆԵՐԷՆ ՎԱԶՈՂ ՀՈՎԵՐՈՒՆ ՁԱՅՆԸ

— :-: —

... Եթէ երիտասարդ ես, կը սիրես անպատճառ երգել սա լեռներէն իջնող երիտասարդ հովերուն հետ... Հովերը հովիւին սրնգին հետ ներդաշնակ կը կուժուրտան, կո՛ւժ, կո՛ւժ, կո՛ւժ...

Ես զրկուած գարնան սքանչելի տեսարաններէն, խոշոր ու կուռ ձայնովս կ'ուզեմ երգել սա խենդ հովերուն դէմ, որոնք կը չարչարեն փոխ ծառերը, այգիները, կ'աւլեն ու կը նետեն արտերը խոպանացած, ու կը յանդգնին մինչեւ գիւղ մտնել ազատ անվախ...

Եղանակին մէջ որ աշուն կը կոչուի, նոյեմբերի արեւը նիհար ու զուլալ ջուրի նման ճառագայթներով՝ քօստած լեռներու ետեւէն դէպի հորիզոն կը բարձրանայ: Ջերմութիւն չէ... աչք զղլցնելու չափ զօրաւոր չեն իր ճառագայթները: Հովը լեռներէն զզուած դէպի քաղաք ու գիւղ իջնելու համար արշաւանք մը կազմակերպած է, շան պէս կ'ոռնայ. անօթի գայլերուն պէս բերանը բացած՝ փրփուր կը տեղայ: Յաջորդական փոթորիկներ իրար գերազանցելու մոլուցքէն մղուած՝ միջոցը անանցանելի կը դարձնեն,— պողոտաներու երկայնքին շարուած ծառերը կը խոնարհին ու կը չոկուին: Հովն ու փոթորիկը կը խաղան մեռած տերեւներու հետ պար բռնած: Տերեւներու կեանքը կը վերջանայ երկար պարերէ վերջ: Հովը, ցուրտ ու անզգամ հովը անսանձ կը կուժուրտայ, խլացնելու աստիճան... կո՛ւժ, կո՛ւժ, կո՛ւժ...

Այս ցրտաշունչ եղանակին ալ ես չեմ սիրեր քաղաքը, որովհետեւ մթնոլորտը աւելի զզուելի ու տխուր է. համատարած լռութիւնը կարծես կղպած է երջանկութեան ճիչն արձակողներու բերանը: Գործարաններու հաստափոր ծխնելոյզներէն դուրս կը փախին ամպանման ծուխեր, ոլորտին մէջ քիչ մը զիկզակելով, շղթայաձեւ կը տարտղնուին եթերին մէջ... կը մթնէ կապոյտ սաւանը անսահման. խեղճ թռչուններուն երամ երամ թռիչքն անգամ անտեսանելի կը դառնայ:

Ահա քաղաքին երկինքը, իր շնորհքով, իր ծուխ-մուխով: Ես հոս չեմ կրնար ազատ համարձակ երգել, բնութիւնը քաղաքին հետ ոխ ունի, ոխ ունի նաեւ ինծի հետ: Ես կը սիրեմ գիւղը: Գիւղացիի զաւակ եմ, ձայնս «պօյրազ»ին տալ կը սիրեմ: Որքա՛ն ալ անտաշ ըլլայ կոկորդէս փախչիլքը, նորէն լաւ է եւ բաւ՝ հոգեկան յորդերուս գոհացում տալու համար...

Գիւղ երթալ կ'ուզեմ: Օրը կարճ է մեր կեանքին պէս, շուտ կը կծկուի, եթէ տեսնաս. իսկ թեթեւօլէկ նոյեմբերն ալ գեղեցիկ օրեր բերելու տրամադիր չէ: Արեւ չկայ քաղաքին վրայ, անիծեալ քաղաքին վրայ... բազմայարկ տուներ արեւազուրկ, իրենց խոշոր աչքերը բաց՝ բնութեան սպառնալիքներուն կը նային, ու յիմարի պէս կը խնդան...

Դադար է աշխատող բազուկներու եւ հանգստի օր:

Զզուած քաղաքի միօրինակ կեանքէն կը նախընտրեմ քաշուիլ արուարձան մը, յոգնած միտքս պտտցնելու եւ կազդուրուելու համար: Կը քալեմ յոգնաբեկ, բան մը կորսնցնողի պէս մտածկոտ: Այո՛, ես ալ կորսնցուցեր եմ բոլոր սիրելիներս, գիւղս ու գիւղացիներս, ու վերջապէս կեանքս հաճելի գիւղիս... Կը զգեմ, լաւ է որ զգեմ: Եթէ շարեմ, սիրտս վիրաւոր պիտի լայ. յիշելով բազմաթիւ յիշատակներ հայրենիքէն, իմ գիւղէն...

Գեղջկական կոշտ ու կոպիտ կեանքին վարժուած հոգիս լուռ է, գիւղ կ'երթայ... Ես կ'ունկնդրեմ հոգիիս մենութեան ձայնը, խռովք մը համակած է զիս: Բայց ինչո՞ւ այս բոլորը... Առջեւս կը բացուի երկարաձիգ պողոտայ մը մերկացած ծառերով, քալէ որքան որ կ'ուզես, որքան որ աչքդ կը կտրէ: Կը մօտենամ ճամբուն վերի ծայրը գորշ ամպերով լեցուն երկինքի տակ, «խաղաղութեան» պահակին՝ սպիտակ բերնով նիհար ու չոր սափկանի մը, կը խնդրեմ պզտիկ տեղեկութիւն մը, ու կը գոհանամ տուած բացատրութենէն...

Ցուրտ հովը ականջներս կը կծէ, ու կը կուժուրտայ: Մինակ եմ, մի-մինակ, կ'երգեմ որքան որ ձայնս կը ներէ: Կ'իջնամ նեղլիկ ճամբու մը մէջ որ հայաշատ արուարձանը կը տանի զիս: Որքա՛ն կը հրճուէր, Աստուած իմ, գիւղը կ'երեւի, ճիշդ մեր գիւղին կը նմանի. բազմաթիւ ծխնելոյզներ մուխ կ'արտադրեն, գիտեմ որ Հայու ծուխեր են, չիփ չիտակ կ'ելլեն ու կը տարտղնուին օտար երկինքին մէջ:— Նեղլիկ ճամբան երկայն է. կը հանդիպիմ հեզահամբոյր ալեւորի մը որ իր կեանքի տուրքին մեծագոյն մասը վճարած, ինծի պէս գիւղ կը յառաջանար դողդոջ քայլերով: — Շնչասպառ բայց ալեւորի յատուկ անուշ նայուածքով մը կռահեց որ ցեղակից եմ: Կը մօտենամ անվարան, հոգիս կ'ուրախանայ եւ կը յուզուի: Աչքս մը կը պտտցնեմ ալեւորին վրայ: Ծակոտկէն տասնեակ մը կնճիռները իրարու վրայ հեծած՝ եւ աչքերու փոսանալը կեանքի հովերէն ու բուքերէն անցնիլը կը մատնեն: Դողդղացող ձեռքերուն մէջ կը տեսնեմ «Յառաջ»ը, կը կարդայ երկու Բալուցի երիտասարդներու Խարբերդի մէջ կախուիլը ու խոր հառաչանք մը կը փախի ճեփ-ճերմակ պեխերուն տակէն: Հոգին կը փոթորկի, ինքնիրենը կը մրթմրթայ ու կը լայ:

Ի տես ծերուկի խոր հառաչանքին

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

1.- Խորհրդային երիտասարդութիւնը

Գ.

Երիտասարդութեան մասնակցութիւնը կառավարութեան կը կատարուի մանաւորապէս «կոմսոմոլ»ի, այսինքն համայնավար երիտասարդութեան միութեան միջոցով, որ աւելի քան 3 միլիոն անդամ կը համախմբէ, 14—23 տարեկան, եւ ուր ղեկավար գործաւորները կը հասնին հարիւրին 40 համեմատութեան: «Համայնավարութեան դպրոց»ին մէջ կոմսոմոլը կը ձգտի ընդգրկել պրոլետարական ամբողջ երիտասարդութիւնը եւ զայն կրթել մարքս-լենինեան օրթոտոքս մթնոլորտին մէջ: Անիկա ունի իր բջիջներու ցանցը, համաժողովներ կը գումարէ, թերթեր կը հրատարակէ որոնց գլխաւորը Մոսկուայի «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդան» է: Կազմակերպուած կուսակցութեան տիպարին վրայ, անոր նախապատկերն է: Անոր պահեստն է նաեւ եւ պէտք է անոր հայթայթէ նոր շարքեր, վաղուան ընտրանիները, բոլորովին նոր վարչակարգին միջոցով կազմուած, անոնք, որ ինչպէս Ստալին ըսած է, «մեզ, ծերերս պիտի փոխարինեն, եւ որոնք անցեալի նախապաշարումներէն զերծ, աւելի ընդունակ են ընկերվարութիւնը կառուցանելու»: Թէեւ կոմսոմոլի մէջ մուտքը նուազ խիստ է քան կուսակցութեան մէջ մուտքը, բայց ոչ պրոլետարական ծագում ունեցող (պաշտօնատարներ, մտաւորականներ եւայլն) երիտասարդներու համար անիկա ենթակայ է մէկուկէս տարուան սթաժի մը, որու ընթացքին այս նորընծաները թեկնածու անունը կը կրեն: Հասկնալի է որ կոմսոմոլի մէջ մուտքը խստօրէն փակուած է նախկին քաղքենիութեան զաւակներուն, փոփերու, նեպի շրջանի առեւտրականներուն եւն. առջեւ:

Երկու երիտասարդութեան միջեւ այս զատորոշումը, պրոլետարական նոր ազնուականութեան եւ միւս դասակարգերու զաւակներուն միջեւ, «ընկերային ծագումի» այս չափանիշը հետզհետէ աւելի մեծ դեր մը խաղաց երիտասարդներու ապագայի բարձրագոյն կրթութեան վերաբերմամբ: Մոսկուայի համալսարանին ճակատը կը կարդանք «գիտութիւնը աշխատաւորներուն» բառերը, եւ ղեկավարները ամէն բան ըրած են իրականացնելու համար այս «նշանախօսք»ը իր ամենանեղ իմաստով, նկատելով որ աշխատաւորները ամէն բանէ առաջ գործաւորներ են եւ երկրագործական համայնացումէն ի վեր՝ «կոլխոզնիկ»ներ: Իսկական ղեկահաս գիւղացիներ բարձրագոյն դպրոցները չեն կրցած մտնել, որովհետեւ իրենց հայրերը «կուլակ» եղած են: Երիտասարդներու կարողութիւնները, անոնց անձնական ընդունակութիւնները նկատի չեն առնուիր «կրթութեան զէնքը» պրոլետարիատի զաւակներուն միայն վերապահելու անհրաժեշտութեան առջեւ: Կրնանք ուրեմն մտածել թէ կարգ մը յեղափոխականներ որոնք ծանօթ են ցարիզմի հանդէպ իրենց բուռն ընդդիմութեամբ, այսօր ընդունուած ըլլալու են սովետական համալսարաններուն մէջ: Իր վերջին վէպին Քոյրերուն մէջ, մեծ գրագէտ Վերեսայեւ կը տեղեկագրէ դեռահաս կոմսոմոլի մը խօսակցութիւնը իր մօր հետ, նախկին սոցիալ դեմոկրատ, որ ժամանակին հալածուած է ցարականութեան կողմէ: «Զտում» մը տեղի ունեցաւ համալսարանին մէջ եւ անկէ դուրս քշեցին «փոփերու եւ նախկին կալուածատէրերու ամբողջ խումբ մը»: Մայրը կը բողոքէ. «Եթէ Հերցէն, եւ Կրոպոտկին, Տոպրոլիւպով՝ եւ Չերնիշեւսկի այսօր մեր սովետական դպրոցի դուռը ներկայանային, պիտի վտարէի՞ն զանոնք իբրեւ փոփերու եւ ազնուականներու զաւակներ»: «Բնականաբար, կը պատասխանէ աղջիկը: Ի՞նչ իմաստ ունի սովետական կառավարութեան համար իր դասակարգային թշնամիներուն ձեռքը յանձնել կրթութեան զէնքը»:

Զարմանալի չէ որ այս առանձնաշնորհեալ վերաբերումը եւ այն գիտակցութիւնը թէ ազնիւ գործ մը կը վստահուի անոնց,— յեղափոխութիւնը շարունակելու եւ իր հակառակորդներուն դէմ զայն պաշտպանելու գործը — այս երիտասարդներուն կուտան դասակարգային որոշ հպարտութիւն մը եւ թէ ընտրեալներէն ըլլալու զգացումը անոնց արհամարհանք կը ներշնչէ աստիճան մը, մարդկութեան մնացեալ մասին համար: Արտասահմանի հանդէպ զոր կ'անգիտանայ, բայց որուն շքեղ գործերը կը տեսնէ իր գործարաններուն մէջ՝ մեքենաներու եւ արդիւնագործ. կազմածներու ձեւին տակ, ռուս երիտասարդութիւնը տարօրինակ նուաստութիւն մը ունի, զոր կը ճգնի բնաջնջել: Այս կէտին վրայ, անվիճելի է թէ կուսակցութեան կողմէ արձակուած «ետեւէն հասնիլ եւ գերազանցել դրամատիրական երկիրները» նշանախօսքը անոր մօտ կը գտնէ խորունկ արձագանգ մը: Ամերիկայի հանդէպ հիացումը, անոր յաճախանքը իբրեւ դրդիչ կը ծառայէ: Անգամ մը որ Ռուսիա մտած է ծայրայեղօրէն ճարտարարուեստացման քաղաքականութեան մը մէջ, այս տիպարը (Ամերիկան) դրդեց բնականաբար երիտասարդութեան նախանձ մը: Ընել այնքան լաւ, ընել աւելի լաւ քան Ամերիկայի մրցակիցը:

Դէպի թէքնիք աշխատանքները դարձած, երիտասարդներու եռանդը կը սնանի թիւերով, ծրագիրներով, վիճակագրութիւններով, կը յորդի արդիւնագործ. իւրաքանչիւր յաջողութեամբ, իւրաքանչիւր կառուցումով: Թերթերը կը հաղորդեն ընկերվարութեան զանազան «ճակատ»ներուն վրայ յաղթանակներ, այսինքն ռուսական յաղթանակներ անշուշտ, յեղափոխական հպարտութիւնը կը միանայ ազգային հպարտութեան, որուն բռնացի ծածկոյթն է միայն: Այս յաղթական զեկոյցները կը ծանուցանեն «ընկերվարական երկրի» յառաջդիմութիւնները, տնտեսական անկախութեան ճամբուն վրայ, բաղդատմամբ քաղքենի երկիրներու:

Ռուս երիտասարդութիւնը խանդավառութեամբ կ'ողջունէ յաղթանակի այս զեկոյցները, որովհետեւ, ինչպէս իտալականը, ինչպէս գերմանականը, անիկա խորապէս, տենդագինօրէն ազգայնական է. եւ հարկ պիտի ըլլար ունենալ միամտութեան բացառիկ աստիճան մը, խաբուելու համար յեղափոխական ճառախօսութենէն: Այս [illegible] տարանութիւնը կը ծածկէ պետութեան խիստ իրական շահերը եւ երիտասարդութիւնը լաւատես կը զգայ թէ նենգաւոր բանաձեւերու հնչականութեան տակ, իր պետերը ամէն բանէ առաջ եւ հետզհետէ աւելի որոշակի կը գործադրեն ազգային քաղաքականութիւն մը:

ՓԻԷՐ ՊԷՐԼԱՆ

(Շար.)

...մըմնջեմ,— «Քաղաքակրթուած»
...թուրքը՝ ի պատիւ իր Հանրապետու-
թեան տասնամեակին, երկու անմեղ
...կախաղան բարձրացուցած է
...երկրի մէջ: Ու կը քալենք մինչեւ
...Հայ պզտիկներ լեփ լեցուն, մա-
...դիւղեր դուռներուն առջեւ կը սպասեն
...ցէն արձակուած փոքրիկներուն:
...ու երգ հայերէն են: Գիւղը կը
...կոտոշաւոր ու լուռ լեռներու
...: Հոս ալ հովերը կը փչեն,
...կուժուրտան, սակայն ուրախ եմ,
...չատ երգեցի այս հովերուն հետ
...երգեցի կոռր, կոռր բայց խոշոր
...ով...

Մինչ ես հոգեկան յոյզերուս հաշիշը
...փողոցին մէկ անկիւնը պլ-
...լակոտ մը կը պոռար...

— Մայր, մայր, այսօր հովը շատ
...կը կուժուրտայ, կո՜ւժ, կո՜ւժ,
...ժ...

Ու ես երգեցի այս երկա՜ր ու ժիր
...կուժուրտացող հովերուն հետ, գիւ-
...մօտ բարձրացող լեռներուն մէջ...

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

«ՎԷՆՆԱ՞», ԹԷ «ՎԻԷՆՆԱ»

— օ —

ՎԻԷՆՆԱ.— Պատուական Թերթիդ ...աշխատակիցն Ասողիկ կը խն-... ...ինձմէ արտայայտուիլ Վիէննա ...տառադարձութեան շուրջը (Յառաջ, 7 Հոկտ.): Սիրով ընդառաջ ...հարցասէրին:

...թէողիկէն հաղորդած եմ տեղեկու-...ներ Հ. Յ. Գաթըրճեանի մա-... բայց չեմ ըրած իրեն որ ... է Թելադրութիւն «Վէննա» ...դագրութեան մասին: Սկսեալ ...95էն սորված եմ գրել Վիէննա, ...պէս ալ կը գրեմ մինչեւ օրս:

Ինչպէս շատ բան, նոյնպէս Վիէն-...անուան տառադարձութիւնն ու-...ած է իր պատմական զարգացու-...:

1811ին, երբ Մխիթարեան Միաբա-...թիւնը Տրիեստէն փոխադրուեցաւ ...որիական մայրաքաղաքը, Wien ...ին գրչութեամբ Wienn), լատ.— ի-... Vienna տառադարձեցին Վիէն-... այսպէս շարունակեցին գրել մին-... 1840: Անուան ie երկբարբառին ...տառադարձութիւնը հիմնուած էր ...ուշտ ի բարբառային ի (հմմտ. ... = միհծ) արտասանութեան ...յ (հմմտ. նաեւ ռուսական տա-...դարձութիւնը Վէնա):

1840ին, երբ դասական հայերէնը ...ու առաւ, նոր դասականները հե-...ելով տառադարձական օրէնքին՝ ...ինական Vienna (հնագոյնը՝ Vindo-...) ձեւը տառադարձեցին Վիէն-..., որ առաջին անգամ տեսնուեցաւ ...ուէի Խouf վասն տիեզերական ...մնութեան գործին հայերէն ...գմանութեան ճակատը, լոյս տե-... 1841ին: Այստեղ ie տառադար-...ցաւ իէ հաւանօրէն նմանութեամբ ...բրիէլ, Եղեկիէլ անուններու, ուր ...կայն է վերջավանկին մէջ է, իսկ ... Վիէն – նա անուան մէջ, բառամի-...: Այս սխալին առաջին անգամ ...դարձաւ Գեր. Արսէն Այտըն-... 1866ին, որ չեղելով ընկալեալ ...որութենէն իւր Քննական Քերա-...ութեան ճակատին գրեց Վիէննա: ...ընեանի համար գերակշիռ էր ան-... այն օրէնքը, թէ օտար անուն-... է հնչիւնը բառասկզբին եւ բա-...ջին հայերէն հով կը տառա-դարձուի, իսկ բառավերջին՝ ռամէջին էով (հմմտ. Եղեկիէլ), միւս կողմէն ծանօթ չէ հայերէնի մէջ դէպք մը, ուր իէ բառասկզբին եւ բառամէջին զուգադիպէին, բայց կ՚ապրէին իէ իրարու հետ համերաշխ դիեմ, դիեցիկ, դիեցուցանեմ, տիեզերք եւն. բառերու մէջ: Վիէննա տառադարձութիւնը սկսեալ 1866էն անփոփոխ պահուած է մինչեւ այսօր բոլոր Վիէննական հրատարակութիւններու մէջ:

Ցիշեմ հոս անցողակի, որ տառադարձական օրէնքը, զոր նոր դասականները 1840ին սահմանեցին գրաբարի համար, երկար ժամանակ անընդունելի նկատուեցաւ աշխարհաբարի համար նոյն իսկ Վիէննական դպրոցին մէջ: Առաջին անգամ 1895ին իրացուց զայն — Գեր. Այտընեանի թելադրութեամբ — Հանդէս Ամսօրեայի խմբագրութիւնը, որուն հետեւեցան այս թուականէն սկսեալ բոլոր աշխատակիցները — սակաւ բացառութեամբ: Այս տառադարձութեան օրէնքին հպատակեցաւ նաեւ Հ. Յ. Տաշեան: Այս տողերս ի գիտութիւն Հ. Ե. Փէչիկեանի:

Հ. Ն. ԱԿԻՆԵԱՆ

Վիէննա, 16 նոյ. 1933

Գարակէօզ

—·—

Թատրոնի հաստատութենէն առաջ Տաճկաստանի մասնաւորապէս Կ. Պոլսոյ մէջ՝ «Գարակէօզ»ի եւ «Հէյալ»ի ներկայացումները թատրոնի տեղը կը բռնէին հոն:

Ամենակ պէյ Սագըզեան «Գարակեօզ»ի մասին դասախօսութիւն մը ըրած է «Արեւելքի բարեկամներու ֆրանսական ընկերակցութեան» մէկ նիստին մէջ, ուր կը հաստատէ թէ «Գարակէօզ»ը տասներկուերորդ դարէն ծանօթ էր Արեւելքի մէջ: Հաճի – էյվատի դդակը՝ մոնղոլեան է.ուստի, Գարակէօզի խաղը մտած է Տաճկաստան կեդրոնական Ասիայէ:

Խաղին գլխաւոր երկու գործիչներէն — Գարակէօզէ եւ Հաճի – էյվազէ— զուրս՝ կան նաեւ պարսիկ, հրեայ, ալպանացի եւ հայ դերակատարներ: Հայու պաշտօնն է,— «այվազ» — ու-տելիքի գնումները կատարել: Իսկ «պարուհիները» կիներ չէին այլ «մանչեր», որոնք կանացի զգեստով եւ երկար կեղծամով կը ներկայանան հասարակութեան, եւ կը կոչուէին «քէօչէկ»:

Խաղացանկին բոլոր պատկերները գծողներն ու պատրաստողները՝ երկար ժամանակ եղած են Սամաթիացի Հայեր, որոնց մէջէն անունով ծանօթ է Հաճի Յովակիմ 1837ին:

Բ.

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Նեւտոն անգամ մը փորձեց անձամբ հաւկիթ մը խաշել եւ յանկարծ սթափելով, տեսաւ որ ձեռքը բռնած էր հաւկիթը, իսկ ժամացոյցը դրած էր խաշելու համար:

×

Պարոն մը դիտարան կ՚երթար լուսնի խաւարում մը տեսնելու համար, ուշ հասաւ: «Ոչի՛նչ, ըսաւ, լաւ բարեկամներ ենք տնօրէն Արակոյի հետ, ան՝ բարութիւնը պիտի ունենայ ինծի համար նորէն սկսելու»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

"ԱԼԱԹՈՒՐՔԱ,, ԳՈՐԾ...

»»»·«««

«Տէյլի էքսփրէս»ի էնկիւրիի թղթակիցը, հանրապետութեան տասնամեակի առթիւ գրած իր թղթակցութեան մէջ կ՚ըսէ.—

Ռուս հրամանատարներէն զատ, որոնք ներկայ էին էնկիւրիի մրցադաշտին մէջ տեղի ունեցած զօրահանդէսին, հոս կարծեմ միակ անձն էի որ առիթը ունեցած էի, մայիսի ընթացքին, կարմիր զօրահանդէսը դիտելու Մոսկուայի մէջ: Ոչինչ կայ զարմանալի որ ես բաղդատութեան դրի երկու բանակները: Իրողութիւնը որ իմ ուշադրութիւնս գրաւեց, այն է թէ՝ Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիան ոչ միայն ամբողջովին հեռացած է երբեմըն այնքան պաշտուած գերմանական զինուորական կազմակերպութեան նըմոյշներէն, այլեւ ամբողջովին իւ-ցուցած է ռուսական նմոյշները: Անատոլեան զինուորները որ կ՚անցնէին մեր առջեւէն, կը կրէին ռուսական զինուորներու համազգեստները, զորս ես տեսայ Կարմիր հրապարակը: Նաեւ՝ իրենց քայլերը կարծես չափուած էին Վորոշիլովի զինուորականներու քայլերգով: Ռուս հրամանատարները շատ գոհ կը թուէին՝ իրենց տեսածներէն, եւ անվերջ կը փառաբանէին Կազիին «գեղեցիկ բանակը»:

Ժամեր շարունակ, վաշտերը թափօր կազմեցին, պաշարուած փոշիէ մը զոր կը բերէր անապատէն փչող հովը: Եւ, մեր գլուխներուն վերեւ, սաւառնակներ կը ճախրէին խլացուցիչ աղմուկով մը:

Գիշերը, տօնակատարութիւնները շարունակուեցան սրահներու եւ հանրային վայրերու մէջ, բայց, չարադէպ պատահար մը ժամը 11ի առեն, յուզում խառնեց ժողովրդական եւ աշխարհիկ խրախճանքներուն: Մայրաքաղաքի ելեկտրական գործարանին ուժը ապահովաբար սխալ հաշուեր էին: Արդարեւ, արուեստական կրակները, լուսավառութիւնները, եւ ուրիշ արուեստական լուսախաղերը շատ էին կեդրոնին միջակ ուժին համար, եւ, յանկարծ, ամբողջ քաղաքը մութին մէջ մնաց: Պարահանդէսին ներկայ դիւանագէտները,— մայրաքաղաքին ամենալաւ պանդոկին մէջ — առ նըւազն դիւանագիտական ձեւով մը սայթաքեցան, եւ, ի մեծ հաճոյք իրենց, իրենց հետ պարող գեղեցիկ հանըմները — անակնկալին ու վախին ազդեցութեանը տակ — կծկուեցան անմեղանչականօրէն սառած այրերուն գիրկին մէջ:

«Հաշուական սխալ մը ըլլալու է»

— օ —

«Սոն Փոստա»յի ֆրոնիկագիրը կը գրէ (11 նոյ.).—

«Մեր երկրին մէջ 17 միլիոն բնակչութիւն կայ: 17 միլիոնի մէկ երրորդը իր կեանքը սկսեր է դաւնութեամբ եւ դժբախտութեան մէջ է ինկեր: Արդիւնքն ալ, անկանոնութեան պատճառաւ, դատապարտուած է մարելու»:

Այս դառն վճիռը ես չտուի. բայց ուշադրութիւնս գրաւեց փոքրիկ լուր մը, որուն տրամաբանական եզրակացութիւնն է աս: Աչքերուս առջեւ այնպիսի դառն պատկեր մը գծուեցաւ որ իմ եզրակացութեանս ես անգամ չհաւատացի, եւ, անմիջապէս ըսի.

— Հաշուական սխալ մը ըլլալու է:

Ազգային ժողովը վերջերս նոր օրէնք մը քուէարկեց. ըստ այդ օրէնքին,

— «Ապօրէն ամուսնութիւններէ ծընած տղաքը արձանագրուած չեն»:

Այս տղոց մէկ մասին հայրերն ու մայրերը անծանօթ են: Մնացածինը՝ ծանօթ: Բայց, այդ կիներն ու այրերը ամուսնական կապ չունին: Զաւակ ունեցած են ապօրէն միացումով: Ու յետոյ իրարմէ բաժնուած են: Այսօր անկարելի է այդ սխալը սրբագրել, որովհետեւ իրարմէ բաժնուելէ վերջ ուրիշներու հետ կապուած են: Ուրե՞մն: Օրէնքը կ՚ըսէ.—

«Այս տղաքը պիտի արձանագրուին զիրենք ծնողներուն անունով: Բայց, որովհետեւ իրենց հայրերն ու մայրերը ուրիշներու հետ ամուսնացած են օրինական կապ մը պիտի չունենան անոնց հետ»:

Ասիկա՝ մէկ շրջանէն միւսին անցնելու ստումին անհրաժեշտ արդիւնքներէն մին է:

Այդ օրէնքը շինուած է մարդկօրէն մտածելով, ու պիտի գործադրուի: Բայց, այդ ցաւալի վիճակին մէջ գտնուողներուն իրական թիւը ո՞րքան է արդեօք: Տրուած լուրին մէջ կ՚ըսուէր — այդպիսի տղոց թիւը երկու միլիոն է:

Ուշադրութիւն կ՚ընէ՞ք:

Երկու միլիոն տղայ, կ՚ըսեմ: Մնացեալը դուք հաշուեցէք:

Այս երկու միլիոն տղոց երկու միլիոն մայր եւ երկու միլիոն հայր պիտի բարդէք: Կ՚ընէ վեց միլիոն: Որով, ինծի պէս պիտի գոչէք.— ուրեմն երկրին մէջ վեց միլիոն դժբախտ կայ: Ու պիտի մտածէք,— այս վեց միլիոնը մեր բնակչութեան մէկ երրորդէն շատ է:

Ոչ, ես չեմ հաւատար տրուած թիւին:

Անպատճառ հաշուական սխալ մը կայ: Բայց, վեց միլիոն ըլլայ թէ վեց հարիւր հազար, ահա ձեզի դժբախտներու անվերջ կարաւան մը, որ յետապատերազմեան սերունդին բեռ մըն է եղած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ցուցաձանճեր

»»»·«««

Խ. Հայաստան (2 նոյ.) կը գրէ թէ Երեւան վերադարձաւ Հայաստանի Մշակոյթի Պատմութեան կաճառին կազմակերպած գիտական արշաւախումբը, որ վերջերս մեկնած էր Զանգեզուր (Գորիսի եւ Սիսիանի շրջանները), արձանագրելու մեր մշակոյթի պատմութեան վերաբերեալ հնագարեան յուշարձանները եւ կազմակերպելու անոնց պահպանման գործը:

Ցանձնախումբը արձանագրած է 200 հնութիւններ, որոնք պատմական եւ հնագիտական արժէք ունին:

Այդ հնութիւններէն մասնաւորապէս հետաքրքրական են Տաթեւի վանքը, որ բաւական վնասուեցաւ 1931ի երկրաշարժէն, Երիցաթումբ գիւղին մօտակայ ԺԱ. դարու աղօթարանը (մեր գրականութեան մէջ յիշատակուած չէ բնաւ), լաւ պահպանուած զարդանկարներով, հարթաքանդակներով, հայերէն ու յունարէն արձանագրութիւններով, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ նախապատմական շիրիմներ, աւատապետական դղեակներ: Հետաքրքրական է նոյնպէս ԺԳ. դարու առեւտրական հին ճանապարհը, որ Ռուսիան (Աստրախան) Շուշիի եւ Զանգեզուրի վրայով կը կապէր մէկ կողմէ Պարսկաստանի, միւս կողմէ Էրզրումի եւ Տրապիզոնի վրայով Եւրոպայի հետ:

Այս ճանապարհին վրայ պահպանուած են իջեւանի շէնքը եւ բարձր սիւները, որոնք կարաւաններուն ցոյց կուտային իրենց ճամբան:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

— :-: —

Առողջապահական գործավարութիւնը ձեռնարկեց կարգ մը առողջապահական հիմնարկութեանց կազմակերպութեան:

Պատրաստ է եւ մօտ օրէն կը սկսի գործել Սարդարապատի բուժարանը, ուր օրական կը յաճախեն միջին հաշուով 250 հիւանդ:

Երեւանի մէջ կը բացուի հիւծախտի դարմանատուն մը 50 մահճակալով,— այս դարմանատունը պիտի ունենայ նաեւ բաժին մը «ոտքի վրայ դարմանումի» համար:

Երեւանի նախադպրոցական – առողջապահական հիմնարկութիւններուն սպասարկելու համար, պիտի բացուի մեքենական խոշոր լուացարան մը:

Մինչեւ նոյեմբերի վերջ պիտի բացուի ատամնաբուժական դարմանատուն մը:

Երեւանի մէջ այս տարի պիտի բացուի նաեւ առողջապահական կրթութեան թանգարան մը:

ՄԱՄՈՒԼ

Փախստականի առթիւ

»»»·«««

«Ասպարէզ» հետեւեալ խմբագրական խորհրդածութիւնները կ՚ընէ Հայաստանի փախուստներու մասին (3 նոյ.).

— «Փաստերը կուգան ապացուցանելու, որ Հայաստանէն պարբերական փախուստներու մասին դաշնակցական մամուլի եւ անոր թղթակիցներու տուած տեղեկութիւնները ճշմարտութիւններ են եւ ոչ թէ դարբնուած հընարովի տեղեկութիւններ, ինչպէս կ՚աշխատի հաւատացնել հակառակորդ մամուլը:

Դաշնակցական մամուլը բնաւ չիհաւատար վէրքը ծածկելու օգտակարութեան: Պէտք է բանալ զայն ամբողջութեամբ, քննել եւ առաջարկել համապատասխան դարման: Իսկ հակառակորդ մամուլը կը հաւատայ վէրքը ծածկելու եւ անոր մասին քննութիւն չկատարելու օգտակարութեան: Եթէ փախուստներու մասին խօսուի, անոնց կարծիքով, կը հարուածուի ներգաղթը:

Ու այս սխալ մեկնակէտէն առաջնորդուելով, մեր հակառակորդները դաշնակցական մամուլի համոզումն ու ըմբռնումը կը փորձեն վերագրել Հայաստանի հանդէպ թշնամանքի, գիտնալով հանդերձ իրենց ըսածին բացարձակ սըտութիւնը:

Դաշնակցութեան եւ իր մամուլի անկեղծ ցանկութիւնն է եղած ներգաղթը, իբրեւ փրկութիւն արտասահմանի հայութեան, եւ իբրեւ խարիսխ ապագայ քաղաքական յաջողութիւններու:

Հայաստանի վարչապետը իր նամակին մէջ կ՚ընդունի «որ այդ բազմութիւններին փրկութեան միակ իրական միջոցը՝ դէպի Խորհ. Հայաստան ներգաղթն է»:

Բայց ներգաղթողները կը փախչին խումբերով, ու առնք անձնապատ տեղեկութիւններով կ՚ողողեն գաղութները: Ասիկա կը վնասէ ներգաղթին: Արգելք մը թէ՛ մեր եւ թէ մեր հակառակորդներու բաղձանքին:

Այստեղ եւս մեր համոզումները կը տարբերին: Մեր մամուլը միշտ կը դառնայ այդ տեղեկութիւններու շրջաբերութեան, որովհետեւ գիտէ թէ ըսուածները ճշմարտութիւն են եւ տակաւին անոր աղօտ մէկ պատկերը: Ու այդ վիճակն է որ պատճառ կը դառնայ փախուստներու: Ուրեմն վէրք բանալը, քննելը անհրաժեշտ է, պատճառները ջնջելու համար:

Եթէ չեն ջնջուիր պատճառները, յաջողութիւն չունենար ներգաղթը: Եթէ շարունակուի այդ վիճակը, հաւանաբար պիտի գայ ժամանակ մը որ տավուլով ու զուռնայով ալ ներգաղթող չպիտի նարուի:

Վարչապետ Ս. Տէր Գաբրիէլեանի ցոյց տուած պատճառները փախուստի մասին, ո՛չ միայն անհիմն են, այլ նաեւ վիրաւորական: Նոյն ժողովուրդը գաղութներու մէջ եղած է աշխատող եւ արտադրող: Աշխատանք ունենալու առեն միշտ խուսափած է մուրացկանութենէ, եւ երբեք իր մէջ «խոր արմատներ չէ թողել նպաստընկալի հոգեբանութիւնը»:

Շատ պարզ է, ուրեմն, որ եթէ փոփոխելիք բան մը կայ, ո՛չ թէ ներգաղթողներու նկարագրի եւ հոգեբանութեան մէջն է, այլ Հայաստանի տիրող պայմաններուն: Պէտք է հոն փնտռել պատճառները:

Եթէ Հայաստանի իշխանաւորները չեն տեսներ իրական պատճառները, արտասահմանի մամուլին պարտականութիւնն է ցոյց տալ: Ու այս պարտականութիւնը լրիւ կատարելու հնարաւորութիւն կ՚ըլլայ, եթէ արտասահմանի մամուլը ամբողջութեամբ արձագանգ դառնայ բոլոր երեւոյթներուն, քննէ զանոնք եւ դարման առաջարկէ, փոխանակ վարագուրելու եւ ծածկելու»:

ԱՄԷՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ...

—·—

Ամէն շաբաթ իրիկուն շարժման մէջ կը դնենք երեք պաշտօնեաներ, որպէսզի թաղէ թաղ, մինչեւ հեռաւոր արուարձանները պտտին կիրակի օրով... բաժնեգին գանձելու համար:

Եւ ընկալագիրները կը մաշին երթալ – գալով:

Ինչո՞ւ կրել այս նեղութիւնները եւ աւելորդ ծախքերը, երբ այնքան դիւրին է նամակատուն դիմել եւ ղրկել բաժնեգինը:

Երբ եւ իցէ կրցա՞ծ էք օտար թերթ ստանալ ապառիկ — ամիսներով, երբեմն քանի մը տարի իրարու վրայ...

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԿՐՑԱԾԸ Կ՚ԸՆԵՆՔ

«Յառաջ»ի հիմնարկութենէն ի վեր, ձրի թերթ կը ղրկենք բազմաթիւ ազգային հաստատութեանց,— դպրոց, Ակումբ, Միութիւն եւայլն:

Այս թերթերուն մէկ փոքր մասը միայն վճարած են բարեկամներ: Վճարումը եղած է վեց ամսուան կամ մէկ տարուան համար, բայց մենք շարունակած ենք ղրկել, որպէսզի չզրկուին:

Ուրեմն, մեծագոյն մասը մեր համեստ նուէրն է:

Նոր դիմումներ ալ պակաս չեն միշտ:

Բայց, այն պայմաններուն մէջ որ պարզեցինք անցեալ շաբթու, կարելի՞ է այսպէս անվերջ շարունակել առաքումները: Նոյն իսկ առանց թղթատարի ծախք ստանալու...

Յառաջիկայ տարեգլուխին, ՍՏԻՊՈՒԱԾ ԵՆՔ ՄԵԾ ՄԱՍՈՎ ԴԱԴԲԵՑՆԵԼ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԱՌԱՔՈՒՄՆԵՐԸ, բացառութիւն ընելով միայն ամէնէն անճարներուն:

Անշուշտ ոչ ոք իրաւունք ունի սպասելու որ մեր կրցածէն աւելին ընենք, այս պայմաններուն մէջ:

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Այրի տիկին Լէնին կասկած է ներշնչեր Ստալինի: Այս վերջինը լուր է առեր, որ տիկին Լէնին շատ կը տեսնուի Ստալինի հակառակորդներուն հետ:

Ամենայն Ռուսիոյ դիկտատորը, միշտ դժգոհ որ տիկին Լէնին նուազ ստալինական է, կը կանչէ իր մօտ եւ կ՚ըսէ.

— Ընկեր, զգոյշ եղէք: Կամ կը հըպատակիք, կամ կը հրաժարիք: Ուրիշ ճամբայ չունիք: Եթէ, առանց հրաժարելու ձեր տիտղոսը կրելէ, շարունակէք մշակել յարաբերութիններ, զորս կարելի չէ հաշտեցնել ձեր տիտղոսին հետ, ստիպուած եմ հրովարտակով մը նշանակել ուրիշ այրի տիկին Լէնին մը:

Ի՞նչ պատասխանեց 1 թիւ այրի տիկին Լէնինը, յայտնի չէ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ տարեգիրքի Դ. տարին, 1934, պատկերազարդ եւ այլազան բովանդակութեամբ: Գին բոլոր երկիրներու համար 25 ֆր.: Դիմել՝ M. et M. Barsamian, 94, Rue Lafayette, Paris (10e):

«ԵՐԿՈՒՆՔ», պաշտօնաթերթ Զ. Ո. Միութեան, պատկերազարդ պարբերական՝ գրական, գեղարուեստական, պատմական եւ ուսումնասիրական բովանդակութեամբ, Դ. տարի, թիւ 3:

Մեր դառնութիւնը (խմբ.), Երուսաղէ՜մ, Երուսաղէ՜մ... (Շ. Նարդունի), Տղաք Հայոց ազգին (Ա. Խանէտանեան), «Չափահաս որբերը» (Զ. Եսայեան), Մենք Մոնթէվիտէոյի մէջ (Ասպէլ), Բանաստեղծութիւններ (Ոսկան Օհան), Հիւանդ ընկերներու օգնութիւն (Ա. Յովհաննէսեան), Ճէպէլ Մուսայի Հայը (Թովմ. Հայպէշեան), Գիշերային դպրոց որբերու (Տեղեկատու), Մուրատի յուշերը եւ խմբանկարներ:

Տարեկան բաժնեգին՝ 15 ֆրանք, արտասահման 20 ֆրանք:

Դիմել A. Kapikian, 17 Ave. Philippe Auguste, PARIS:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

...երկար ճամբորդութենէ մը յետոյ ...անք կղզի մը որուն եզերքը տե-... երեք նաւեր: Ցամաք իջանք եւ ...եցինք դէպի այդ նաւերէն մէկը որ ...էր անհամար զանձերով եւ ու-...ելիքներով: Մարդկային ոսկորներ ...կային անոր մէջ. ու ես թողուցի ...նք: Ցետոյ հաւաքեցի չոր եւ ...ոմ պտուղներ, որոնցմէ մեծ քանա-...թեամբ կային կղզին մէջ, պարե-...եցի նաւը: Սակայն ան խրած ...խին մէջ. օրերով աշխատեցայ ու ...րայ մը բացի ջուրին մէջ, մինչեւ ...ւը սկսաւ ծփալ: Առագաստը ...եցի եւ մէկ թիով ճամբայ հանե-...զայն: Նաւուն վրայ մնացինք ութ ..., թափառելով ջուրերուն վրայ ...վերջապէս, շնորհիւ Ալլահին, հա-... մարդաբնակ երկիր մը: Բնա-...ները հարցուցին մեզի թէ ովքեր ..., ուրկէ կուգայինք ու ես պա-...խանեցի թէ կը ճամբորդէինք ...ղկաստանէն Ֆրանսա եւ փոթորիկը ...նց մեր երկու միւս նաւերը. պի-տի խեղդուէինք, բայց շնորհիւ երկնքին հասած էինք այդտեղ:

Մնացինք այդ երկիրը մինչեւ որ ուրիշ հինգ նաւեր պատրաստուեցան մեզի ընկերանալու համար: Ցետոյ գընեցի սարուկներ եւ զանազան տեսակի ապրանքներ ու ճամբայ ելանք, միասին ունենալով մեծ բազմութիւն մը եւ հարստութիւններ: Ու երջանիկ օր մը հասանք մեր ափունքը եւ անմիջապէս գացինք Խորասան: Լուր ղրկեցի հօրս որ գիս դիմաւորելու համար ուղարկեց իր ազնուականներն ու գլխաւոր պաշտօնատարները: Մեծ խնջոյք մը սարքուեցաւ եւ սքանչելի արարողութիւնով կատարուեցաւ մեր հարսնիքը:

Երբ հայրս մեռաւ, ազնուականներն ու պաշտօնատարները հանեցին գիս սուգէն ու ոսկեզարդ թագ մը դընելով գլխուս, նստեցուցին զիս արքայական գահուն վրայ: Այդ օրէն ի վեր կինս երկու որդի տուաւ ինծի եւ հիմա երջանիկ կ՚ապրինք միասին:

×

Երբ էչրէֆ խան աւարտեց իր պատմութիւնը, Տէրվիշները աղօթեցին թագաւորին արեւշատութեան համար եւ սքանչացան անոր տարօրինակ պատմութեան վրայ:

Ցետոյ թագաւորը մեծ պատիւներ ըրաւ անոնց եւ մարդ ղրկեց անոնց հետ որպէսզի ընկերանայ իւրաքանչիւրին՝ դէպի իր հայրենիքն ու բարեկամները:

Այս պատմութիւնը գրի առնուած է ի յիշատակ անոնց, բայց Ալլահն է միայն որ գիտէ ճշմարտութիւնը:

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

ՎԵՐՋ

ՎՐԱՑԻ ԵՒ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

»»»·«««

Նոյեմբեր 29ին, Հայաստանի գրողներու Միութիւնը կազմակերպած է հանդիպում մը վրացի գրողներուն հետ: Մասնաւոր հրաւէրով վրացի գրողները Երեւան պիտի այցելեն այդ օրը եւ այդ առթիւ պիտի սարքուին վրացական գրականութեան նուիրուած երեկոյթներ:

Յ. Դ. — Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆԵՕ-ՔԱՇԱՆի Արծիւ Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին, 9 rue Mme. Curie, Bagneux ընկեր Տիգրան Տէրոյեանի բնակարանին մէջ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Ռազմիկ եւ Տաւրոս խումբի ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Առնուվիլի մէջ, ընկ. Արփիար Մարտիրոսեանի բնակարանը։

Նիւթ՝ «ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»

Գաւառ

ՊՈՒԼՎԱՐ OSSOի Վռամեան ենթակոմիտէի եւ Ատօ խումբի միացեալ ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, նոր սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Խաչակեան։

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ Ջաւարեան խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Խաչակեան։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Պատանեկ. Միութեան Գրադարանի մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Խաչակեան։

Ջաւարեան խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Խաչակեան։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ակնունի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Խաչակեան։

Բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ք. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25 ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԱՔ ՄԱՀՈՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

29, Ave. Mac-Mahon. 29 — Métro: Etoile

Սիրուն անակնկալներ, Թատ, երգ ու պար

Առաջնակարգ ժազ «Union Jaz de Lido» ժամը 10էն մինչեւ լոյս

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊՈՒՖԷ — ՄՈՒՏՔԸ 10 ՖՐԱՆՔ

Թատերական ներկայացում

կազմակերպուած ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

Կը խօսի՝ ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Պէշիկթաշլեան Թատերասրահին մէջ 26, rue Troyon. Sèvre

Կը ներկայացուի Ազգային-Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ողբերգութիւնը

Մուտք 5 ֆրանք։

Պարահանդէս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԻՆՍԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

26 Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

8 RUE JEAN GOUJONի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՄԷԹՐՕ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ

Օրքէսթրը՝ PESNTI — Ձոխ եւ մատչելի պիւֆէ։

Մուտք կիներու՝ 8 ֆրանք, այրերու՝ 10 ֆրանք։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերութեան

Cercle Militaireի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ **2 Ave. Portalis**

(Բացառիկ արտօնութեամբ Զօր. Կուռոյի)

Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Դեկտ. 16ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կազմակերպիչ յանձնախումբը ոչինչ չէ խնայած այս բարեսիրական եւ գեղարուեստական հանդէսին տալու բացառիկ փայլ մը։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը։

ԱՌԻԹ ՄԸ 5,000,000 ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

եւ միանգամայն բարեգործութիւն մը բրած ըլլալու ծախսելով միայն 50 փրանք

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կազմակերպուած՝

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐԻՆ

որ տեղի պիտի ունենայ վաղը Հինգշաբթի օր ժամը 14էն սկսեալ մինչեւ 19, Ժան-Կուժոնի սրահներուն մէջ

8, Rue Jean Goujon. Paris (8)

Առ նուազն 50 ֆրանք ծախսող այցելու մը կը ստանայ ձրիաբար Թօմպօլայի թիւ մը։ Շահող առաջին հինգ թիւերուն պիտի տրուին **Loterie Nationale**ի (**3e tranche**) հինգ թիւեր։

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւայլն., եւայլն.

Թէյերու՝ անմրցելի գիներով։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու

Անգործ՝ բայց աշխատասէր հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** թէյերէն։

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ԼԱՒ ապրանք և ԱԺԱՆ

T.S.F. 4 լամբ Ցառանդի 1 տարի 950F

ԿԱՆԻԽԿ և ԱՊԱՌԻԿ

Ֆօնօներ կը ցախուին մեծ պնդէմով

"RADIO-MUSIC" L. Nichanian 56, rue Piat PARIS (XX)e

Տոպներ եւրոպական և արևելեան 10F

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Հրայր խումբի ընկերները խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն իրենց ընկերոջ եւ խմբապետ ընկեր՝ ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆի (Հաճի) դառնաղէտ մահուան առթիւ իր ընտանիքին եւ պարագաներուն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Մարկրիթի (Մարսէյլ) «Համազասպ» խումբի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ ընտանիքին, իրենց մօր մահուան առթիւ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Պ. Եր. Տէր Անդրէասեան։ Նիւթը՝ Հայոց լեզուն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՊԱՆԷՕ-ՔԱՇԱՆի «Յառաջդիմասիրաց» Միութեան Թութպօլի Յանձնախումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Պանեօի մանկապարտէզին սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՐԵՒՈՐ

L'Haye-les-Roses հայ նպարավաճառատան մը լիվրէզօնի գործով զբաղելու համար ֆրանսերէն գիտցող երիտասարդ մը կ'ուզուի։

× վարձու է բավիյեօն մը, 3 սենեակ, խոհանոց, գավ, ջուր, ելեկտրականութիւն, կազ եւ խոշոր պարտէզ մը 3600 ֆրանք տարեկանով։ Դիմել 3, Avenue des Vergers. Bourg-la-Reine (Seine)։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ Օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ տուներու մէջ։ Դիմել Յառաջի վարչութեան։

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ։ Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու։

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կաղ. ելեկտր. եւ շօֆաժ. **13**

rue Pierre Curie. K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ին Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին

ԴԻՄԵԼ.— COMPTOIRE DES THÉS YAVROU

THÉ YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE — Tél. COLBERT 25-27

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1-59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձէթ, պասդը, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան։

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

Procédure Génerane — Mandataire en Justice

44, Rue La Fayette, Paris (9e) — Tél. TAITBOUT 53-32

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական գործեր։ Անձամբ կը պաշտպանէ Առեւտրական եւ Հաշտարար Դատարաններու առջեւ։ Ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, եւ ժառանգական բոլոր գործողութիւնները կը կատարուին արագութեամբ։ Վարչական դիմումներ նախարարութեանց մօտ։

Կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը 9էն 11, եւ 5էն 7։

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԵԼԱԼԵԱՆ (Գրիմիքէլ)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով։ Փողոցի արկածի դատերու մասնագէտ, առանց կանխավճարի։ Ընդունելութիւն: Առաւօտ ժամը 9էն 10.30։ Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30։

Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Այժմ, կը մեկնիմ ես, ըսաւ Էշընտէն։ Թերեւս յաջորդ անգամ ձեզ տեսնելուս պիտի կարենամ ըսել թէ պատ էք եւ կրնաք ձեր ուզած տեղը մեկնիլ։ Ո՞ւր կ'ուզէք երթալ։

— Սպանիա։

— Շատ լաւ։ Ամէն բան պիտի պատրաստեմ։

Ծիւլիա ուսերը թօթուեց, Էշընտէն դուրս ելաւ։ Այլեւս սպասելու պէտք չունէր։ Կէս օրէ վերջ մէկը ղրկեց Լոզան եւ յաջորդ առտու քարափ իջաւ, շոգենաւին սպասելու համար։ Իր մարդիկը տեղաւորեց սպասման սրահին մէջ, ուրկէ կրնային հսկել առմաւարկղներուն վրայ (կիշէ)։ Ամէն մէկ շոգենաւի ժամանման, նաւամատոյցին վրայ կը քննէին անցագիրները, դուրս ելլելու արտօնութիւն տալէ առաջ։

Եթէ Զանտրա երկար-անշուշտ կեղծ թուղթերով էր որ կը ճամբորդէր — պիտի խնդրէին որ սպասէ եւ Էշընտէն պիտի ստուգէր ինքնութիւնը։ Այն ատեն պիտի ձերբակալէին զինքը։

Էշընտէն յուզումով նշմարեց որ առաջին շոգենաւը կը մօտենար եւ խումբ մը մարդիկ կամրջակին վրայ կը փութային։

Ուշադրութեամբ դիտեց բայց հեռուէն կամ մօտէն Հնդիկի նմանող մէկը չտեսաւ։ Զանտրան չկար։ Էշընտէն չէր գիտեր ինչ ընէր։ Վերջին փորձը կատարած էր։ Եւ երբ հինգ-վեց ճամբորդներ ցրուեցան, դանդաղ կերպով ետ դարձաւ։

— Ուրեմն, կորսնցուցինք խաղը, ըսաւ Ֆէլիքսին, որ անցագիրները կը ստուգէր։ Թուչունը խուսափեցաւ։

— Նամակ մը ունիմ ձեզի համար։

Տիկին Լազարիի հասցէին էր։ Էշընտէն ճանչցաւ անմիջապէս Զանտրային ճանճի տառիկ գիրը։ Այդ միջոցին հորիզոնին վրայ երեւաց ժընեւի շոգենաւը որ դէպի Լոզան կ'ուղղուէր։

Միւս շոգենաւին ճամբան կը կորէր եւ Թոնոն կը հասնէր անկէ քանի վայրկեան վերջը։ Էշընտէն ներշնչում մը ունեցաւ։

— Ո՞ւր է առիկա բերող մարդը։

— Տոմսերու գրասենեակն է։

— Այս նամակը իրեն տուր եւ ըսէ որ վերադարձնէ այն մարդուն որմէ ստացած է։ Պիտի բացատրէ թէ տիկնոջ տուած է զայն, բայց ան չէ ուզած բանալ նամակը։ Եթէ իրմէ խնդրեն որ ուրիշ նամակ մը տանի, պիտի պատասխանէ թէ անօգուտ է, որովհետեւ տիկինը բեռները կապած է Թոնոնէն հեռանալու համար։

Էշընտէն ստուգեց թէ նամակը բերողին կը տրուի եւ իր հրահանգները կը հաղորդուին անոր։ Յետոյ տուն վերադարձաւ։

Զանտրա դեռ կրնար գալ հինգի շոգենաւով։ Միեւնոյն ատեն Էշընտէն ժընեւի գործակալներէն մէկուն ալ կը սպասէր։ Ըստ Ֆէլիքսին թէ կրնար քանի մը վայրկեան ուշանալ եւ հրահանգեց որ ձերբակալեն Զանտրան եթէ գար։ Յետոյ հանդարտօրէն դէպի լիճը ուղղուեցաւ։ Տակաւին լոյս էր եւ բլուրին բարձունքէն նշմարեց շոգենաւը որ կը հեռանար։ Բնագդաբար քայլերը փութացուց։ Յանկարծ մէկը նշմարեց որ դէպի իրեն կու գար վազելով։ Նամակը բերողն էր։

— Տո՛ւր, չո՛ւր, պոռաց, եկա՛ւ։

Էշընտէնի սիրտը թունդ ելաւ կուրծքին տակ։

— Վերջապէս։

Սկսաւ ինքն ալ վազել։ Բարձունքէն վար իջնելով մէկտեղ, մարդը հեւի հեւ պատմեց թէ ինչպէս Զանտրային տուած էր չբացուած նամակը, թէ այս վերջինը սոսկալի կերպով ամգունած էր, թէ Զանտրա նամակը մատներուն մէջ դարձուց եւ դարձուց, կարծես չէր հասկնար եղածը, թէ աչքէն արցունքները հոսեցան։ Անծանօթ լեզուով մը բաներ մը մռմռաց, յետոյ հարցուց թէ յաջորդ շոգենաւը քանի՞ին կը մեկնէր Թոնոնի համար։ Շոգենաւին մէկ նամակաբերը իղուր դայն փնտռած էր, վերջապէս նշմարած էր վերարկուի մը մէջ թաղուած, գլխարկը քիթին վրայ քաշած, ոտքի վրայ եւ միս մինակ նաւուն յառաջամասը։ Ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին աչքերը յառած էր Թոնոնի վրայ։

— Հիմա ո՞ւր է։

— Ես ամէնէն առաջ իջայ նաւէն։ Պ. Ֆէլիքսը ըսաւ որ գամ ձեզ կանչեմ։

— Կ'ենթադրեմ որ զինքը վար դրած են սպասման սրահին մէջ։

Էշընտէնի շունչը սպառած էր նաւամատոյց հասած միջոցին։ Սպասման սրահը խռոված։ Խումբ մը մարդիկ ձեռքով-ոտքով կը խօսէին եւ կ'ողբային դեռինը փռուած մարմնի մը վրայ։

— Ի՞նչ է պատահեր, գոչեց Էշընտէն։

— Տեսէք, ըսաւ Ֆէլիքս։

Զանտրա Լալ, աչքերը խոշոր բացած եւ փրփուրը բերնին՝ փռուած էր անշունչ, տառապանքէն դալարուն։

— Անձնասպան եղաւ։ Մենէ աւելի վարպետ փրթաւ։ Բժիշկին լուր ղրկեցինք։

Սարսափելի դող մը ցնցեց Էշընտէնը։

Հնդիկին հասած միջոցին Ֆէլիքս ճանչցած էր զայն, նկարագրութեան համաձայն։ Զորս ճամբորդներուն վերջինն էր։ Ֆէլիքս առաջին երեքին անցագիրները երկար բարակ քննեց. յետոյ կարգը եկաւ Հնդիկին։ Սպանիական անցագիր մըն էր, ոչ մէկ բան պակաս չէր։ Ֆէլիքս սովորական հարցումները ըրաւ եւ արձանագրեց թուղթին վրայ։ Յետոյ սիրալիր կերպով Զանտրայի նայեցաւ եւ ըսաւ․

— Հաճեցէք վայրկեան մը սպասման սրահը անցնիլ, մէկ երկու ձեւակերպութիւններ կան լրացուելիք։

— Անցագիրս կանոնաւոր չէ՞։

— Այո, բոլորովին։

Զանտրա տատամսեցաւ, յետոյ դուրսը տեսնեցաւ անոր։ Ֆէլիքս դուռը ցաւ եւ մէկ կողմ քաշուեցաւ։

— Անցէք։

Զանտրա հնազանդեցաւ։ Երկու ոստիկաններ ոտքի ելան։ Անմիջապէս կասկածած պէտք է ըլլայ անոնց բնական պաշտօնի մասին եւ հասկցաւ թէ ծուղակը ինկած է։

— Նստեցէք, խնդրեմ, ըսաւ Ֆէլիքս։ Քանի մը հարցում պիտի ընեմ ձեզի։

— Հոս շատ տաք է, նկատեց Զանտրա, եւ շալակը։

Արդարեւ պզտիկ վառարանը կրակի պէս տաքցած էր։

(Շար.)

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.786

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

23 Novembre 1933

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2351

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Հազիւ երկու ամիս կ'ընէ որ իր պաշտօնատեղին հասած է Պ. տը Մառթէլ, Սուրիոյ նոր մարզպանը,— եւ ահա դաշնագիր մը:

Նոյ. 16ին, մարզպանը Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին հետ ստորագրեց « բարեկամութեան եւ զինակցութեան դաշնագիր մը », որ յանձնուած է Դամասկոսի խորհրդարանին վաւերացման:

Մանրամասնութիւնները հրատարակած ենք այսօր իսկ, թարգմանելով « Թայմզ »էն: (Փարիզեան թերթերէն մէկ – երկուքը հազիւ անդրադարձած էին այս կարեւոր դէպքին, թաղուած ըլլալով ոճիր – արկածներու եւ... վիճակախաղի մանրամասնութեանց մէջ, ինչպէս միշտ):

Կը թուի թէ երկար չպիտի տեւէ սուրիական խորհրդարանին վաւերացումն ալ: Մանաւանդ որ, մարզպանը զգացուցած է թէ չպիտի հանդուրժէ քաշքշուքներու: Համաձայն հեռագրական լուրերու, եթէ Դամասկոսի խորհրդարանը անհաշտ ընթացք բռնէ, հոգատարութիւնը պիտի շարունակուի անպայման ժամանակով:

×

Ինչպէս կ'երեւայ դաշնագրին տրամադրութիւններէն, Ֆրանսան ալ անկախ պիտի հռչակէ Սուրիան եւ զայն թեկնածու պիտի ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան, հետեւողութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ, որ նոյն գործը կատարեց 1930ին:

Սակայն, ուշագրաւ է մէկ պարագայ,— Սուրիոյ հոգատարութիւնը այնպիսի պայմաններ մշակած է, որոնք նոյնքան զօրութեամբ կը պաշտպանեն իր շահերն ու ձգտումները, որքան հիմա, հոգատարութեան հաստատումէն ի վեր:

Քսանըհինգ տարուան համար կնքուած այս դաշնագիրը Ֆրանսային կ'ապահովէ շարք մը բացառիկ իրաւունքներ, որոնք բոլորովին ձգել – երթալու տպաւորութիւն չեն գործեր:

Ինչպէս հոգատարութեան շրջանին, դաշնագրով նախատեսուած ժամանակամիջոցին մէջ ալ, Ֆրանսան պիտի կատարէ խորհրդականի եւ գործօն աջակցի դերը:

Ուրիշ խօսքով, 25 տարուան փոխանցման շրջան մը եւս պիտի բոլորէ, մարզելու եւ կատարելապէս անկախ դարձնելու համար Սուրիան:

Այսպէս, համաձայն դաշնագրին տրամադրութեանց, Ֆրանսան պիտի պահէ իր զինուորական, օդանաւային եւ ծովային ուժերը, պիտի կազմակերպէ Սուրիոյ բանակը, պիտի տրամադրէ սպաներ, զինուորական մարմիններ եւ բազմազան մասնագէտներ, դատաւորներ, պաշտօնեաներ, պիտի վայելէ բոլոր տնտեսական եւ առեւտրական առաւելութիւնները եւն.:

Այս տրամադրութիւններուն հակառակ եղած են միշտ՝ Սուրիոյ ծայրայեղ ազգայնականները, որոնք փոքրամասնութիւն կը կազմեն երեսփ. ժողովին մէջ, սակայն մեծ ուժ կը ներկայացնեն դուրսը:

Բայց, չափաւորները այն տեսակէտն ունեցած են թէ կարելի չէ բոլորովին զրկուիլ Ֆրանսայի հովանաւորութենէն եւ գործօն աջակցութենէն:

Արդ, հոգատար իշխանութիւնը կռթնած է այս տարրերուն, արժեցնելու համար իր տեսակէտը եւ այս դաշնագիրը:

Ծայրայեղները կը պահանջեն ոչ միայն բացարձակ անկախութիւն, այլեւ գաղտնի ծրագիրներ ունին բոլոր արաբական երկիրները միացնելու մէկ մականի տակ, դահ բարձրացնելով թագաւոր մը:

Այս ճամբուն վրայ, արգելիչ ուժ մը կը կազմէ նաեւ Մեծն Բրիտանիան, իբրեւ դաշնակից (նախապէս հոգատար) Իրաքի:

Դաշնագրին մէջ տրամադրութիւններ նախատեսուած են փոքրամասնութեանց իրաւունքներու պաշտպանութեան համար, ինչպէս անգլեւիրաքեան դաշնագրին մէջ:

Այս հիմնական սկզբունքը վաւերացնելէ յետոյ, Սուրիոյ երեսփ. ժողովը ինքն է որ պիտի մշակէ փոքրամասնութեանց կազմական կանոնագիրը կամ Սահմանադրութիւնը:

Սուրիա – Լիբանանի, ինչպէս ուրիշ կարգ մը գաղութներու մէջ, ազգային գործերու տնօրինութեան համար ուղեցոյց ընդունած են Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութիւնը, յարմարցնելով տեղական պայմաններուն:

Քանի մը տարի առաջ, երբ օրուան խնդիր դարձած էր Սուրիոյ պարպումը, ազգային շրջանակի մէջ խորհրդակցութիւններ կատարուեցան, կազմական կանոնագիր մը յօրինելու համար:

Տեղեկութիւն չունինք թէ ո՛ւր յանգած են այդ խորհրդակցութիւնները, բայց առիթէն կ'օգտուինք ոչ թէ խրատներ տալու, այլ տարրական բաղձանք մը յայտնելու համար,—

Ահաւասիկ պատեհութիւն մը, ներքին վէճերը մարելու եւ լրջօրէն գործի ձեռնարկելու:

Երէկուան ծանրակշիռ լուրը — լուծում քաղաքական կուսակցութեանց, հօկի եւ փակում՝ բոլոր ժողովներու եւ Ակումբներու — ազդանշան մըն է նորագոյն խստութեանց: Մանաւանդ որ, կը զուգադիպի փափուկ շրջանի մը,— Հոգատարութեան վերացման սկզբնական աշխատանքներուն:

Առանց ներքին թիւրիմացութիւնները հարթելու եւ բացուած անջրպետը լեցնելու, ի՞նչպէս կարելի է առաւելութիւններ սպասել նոր կացութենէն:

Ցոյց տանք արաբ ժողովուրդին, թէ գիտենք ի հարկին գլուխ տալ եւ դարմանել մեր վէրքերը, ինչ փոթորիկներ ալ պայթած ըլլան մեր գլխուն, ուրիշին ձեռքով կամ հոսանք հոսանք:

Այս առթիւ, անշուշտ պատասխանատու շրջանակներու առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ լրջօրէն փարել հայ – արաբական մերձեցման, որուն անհրաժեշտութիւնը կը շեշտուի տարիներէ ի վեր:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԵԼՕՔ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

00000

« Կոչնակ », Ամերիկայի պատուելիներուն եւ բարեպաշտներուն օրկանը, որ ոչ օձաւին կը մօտենայ ոչ ալ ջուրին, (սուլյա սապոնա տօգունմազ), վերջերս տեղ տուած էր խելօք տեսակէտի մը: (Արդեօք սխալմա՞մբ...):

Յօդուածագիրը, Յ. Զ. Յովհաննէս, իր կարգին շօշափելով դրօշամարտի խնդիրը, կը հարցնէ (21 հոկտ.).

1.— Հայրենակարօտ հոգիներէ ոմանք կը տենչան իրենց կարօտի պապակը զովացնել եւ յոյսի ներշնչումներ քաղել իրենց հայրենիքի եռագոյնը պարզելով: Ի՞նչ վնաս կուգայ այս անմեղ երեւոյթէն: Ոչ աստուածային օրէնքը, ոչ ալ մարդկային օրէնքը կ'արգիլեն այդ:

2.— Կացութիւնը այսպէս ըլլալով գոնէ Ամերիկայի մէջ, Հայերու տեղական ոչ – ընտրուած յանձնախումբ մը ինչո՞ւ օրակարգի խնդիր ընէր՝ Հայոց դրօշակը զանց ընելու հարցը եւ ատով վիրաւորէր մեծ շատերուն ներքին զգացումը եւ հայ ժողովուրդը ամօթապարտ վիճակի մը հասցնէր: (Կ'ակնարկէ Շիքակոյի դէպքին, երբ Դեւոնդ արք. վար առնել տուաւ եռագոյնը):

3.— Ոմանք կը ծաղրեն դրօշակով ներշնչուելու կամ հոգեկան խաղաղութիւն գտնելու զգացականութիւնը, բայց ծաղրանքը չի դարմաներ «հիւանդութիւն»ը, աւելի լաւ միջոց մը ցոյց կուտա՞ն որ դրօշակին դերը խաղայ:

4.— Միթէ աւելի թանկագին զոհար մը կարելի՞ է գտնել քան ամբողջ հայ ժողովուրդին արեամբ գնուած ազատութեան խորհրդանիշը, դրօշակը:

5.— Իսկ ոմանք ալ կ'ուզեն վար դնել դրօշակը, զայն խորհրդային կառավարութեան դէմ թշնամական ցոյց մը նկատելով: Ինչո՞ւ:

Երբ Հայաստան այդ դրօշակը որդեգրեց, Սովետները ոչ միայն մեր երկրէն, այլեւ ամբողջ Անդրկովկասէն հեռու կը գտնուէին: Թշնամական ոչ մէկ մտադրութիւն կար ոչ Եւրոպայի, ոչ ալ Ռուսիոյ հանդէպ, երբ ճակատագրական պատերազմէ մը ետք այդ դրօշակը ծնունդ առաւ: Ուրեմն, ի՞նչ կը շահին այսպիսի բռնազբօսիկ եւ վնասակար մեկնութիւն մը տալով մեր դրօշակին, կամ ի՞նչ կը շահեցնեն Սովետներուն, հայ դրօշակի զանցառութեամբ հեռաւոր երկիրներու մէջ:

Յօդուածագիրը յետոյ կը հրաւիրէ մտաւորականները եւ հոգեւոր առաջնորդները, որ « չխնան այս կարգի խարխափումներու մէջ եւ անկեղծօրէն բերել աշխատին « խաղաղութիւն ամենեցուն »ը:

Դաշնակցական մամուլը ամիսներէ ի վեր կը յիշեցնէ այս տարրական ճշմարտութիւնները, բայց « ազգասէր »ները քար կտրած են:

Արդեօք աւելի ազդու պիտի ըլլա՞յ այս կոչնակը, գոնէ... «Կոչնակ»ին համար, որ նոյնքան փոքրոգի դեր կատարեց դրօշամարտին մէջ:

ՎԱՀԷ

LOTERIE NATIONALE

Բ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

00000

Ինչպէս գրած ենք, Ֆրանսայի Ազգային Պարգեւախաղին Բ. շերտին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, 21 նոյեմբեր:

Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահած է Լ. շարքէն 78.463 թիւը (ածխավաճառ պ. Ռիպիէռ, Ավինեօն):

Հետեւեալ թիւերէն իւրաքանչիւրը շահած է մէկ միլիոն ֆրանք.—

Շարք Q	no. 10.067
Շարք D	no. 46.390
Շարք H	no. 87.958
Շարք U	no. 30.794
Շարք F	no. 14.060
Շարք F	no. 80.129
Շարք E	no. 25.156
Շարք E	no. 02.077
Շարք E	no. 12.327
Շարք E	no. 24.922
Շարք S	no. 86.119
Շարք S	no. 34.257
Շարք K	no. 22.851
Շարք B	no. 95.756
Շարք S	no. 26.903

Բոլոր շարքերուն մէջ (20 հատ) 19.880 թիւը շահած է 500,000 ֆրանք:

0.656 վերջացող թիւերը շահած են 100,000 ֆրանք (200 հատ), 9.550 վերջացող թիւերը 50,000 ֆրանք (200), 796 վերջացող թիւերը 10,000 ֆրանք (2000), 9 վերջացող թիւերը շահած են 200 ֆրանք:

Շահուած գումարները ստանալու համար պէտք է դիմել.—

1.— Փարիզի մէջ, նոյ. 22էն սկսեալ, ելմտական նախարարութեան շրջաբերութեանց գրասենեակը (Pavillon Flore): Բոլոր պարգեւները անմիջապէս պիտի վճարուին:

2.— Նոյ. 27էն սկսեալ, հետեւեալ հանրային սնտուկներուն.— Սէնի ելմտական կեդր. գրասենեակին եւ տուրքերու գանձման գրասենեակներուն, գանձային տեսչութեան, կարեւոր նամակատուներուն, Ալժերիոյ, Մարոքի եւ Թունուզի գանձային տեսչութեանց:

Այս սնտուկները անմիջապէս պիտի վճարեն 200 ֆր.ի պարգեւները: Միւս պարգեւներուն համար, տոմսը պիտի ձգուի փոխան ընկալագրի մը եւ վճարումը պիտի կատարուի յանձնումին 15րդ օրէն սկսեալ:

Մինչեւ 1934 Մայիս 22 չզանձուած բոլոր տոմսերը չեղեալ պիտի համարուին: Նոյն վիճակին պիտի ենթարկուին նաեւ այն տոմսերը որ ստուգման համար յանձնուած են այդ թուականէն առաջ, բայց չեն գանձուած 1934 յուլիս 22էն առաջ: (Համաձայն պաշտօնաթերթի 1933 սեպտ. թիւին մէջ հրատարակուած կանոնագրին):

⁂ Մէկ միլիոնի պարգեւներէն մէկը շահած է ճարտարագէտ մը, Մարսէյլի մէջ: Կէս միլիոն շահած են դռնապանուհի մը եւ Հալի բեռնակիրներէն պ. Փոլօ են:

⁂ Պ. Պոնհուռ, Թարասքոնցի սափրիչը որ շահեցաւ առաջին վիճակահանութեան հինգ միլիոնը, Փարիզ հասաւ երէկ առտու եւ դիմաւորուեցաւ հայրենակիցներու կողմէ, առաջնորդութեամբ նուագախումբի...

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Պ. Լիթվինով Ուաշինկթըն կը մնայ տակաւին, գլուխ հանելու համար տնտեսական – առեւտրական բանակցութիւնները: Իր գլխաւոր նպատակն է երկար պայմանաժամով վարկեր կամ փոխառութիւն մը ստանալ, որպէսզի Մոսկուան կարենայ գնումներ կատարել ամերիկեան հրապարակին վրայ: Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ մինչեւ 100 միլիոն տոլարի վարկ բանալ: Խ. Միութիւնը կրնայ գնել 50 միլիոնի հում բամպակ եւ 30 միլիոնի հիւսուածեղէն: Իրազեկներ կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ 520 միլիոն տոլարի առեւտրական փոխանակութիւններ կատարել, շնորհիւ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման:

ԸՆԴՀ. ՆԵՐՈՒՄ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յունաստանի երեսփ. ժողովին որոշումով, հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ որ ներում կը շնորհէ մարտ 5ի եւ 7ի զինուորական դաւադրութեան առթիւ գործուած քաղաքական յանցանքներուն: Ներումէն կը զրկուին բանակին, նաւատորմին եւ ոստիկանութեան սպաները: Օգտուողներուն մէջ է Պ. Վենիզէլոս, որ մեղսակից կը համարուէր Զօր. Փլասթիրասի, մինչդեռ արքայականները կը պահանջէին դատի յանձնել նախկին վարչապետը: Ընդդիմադիր երեսփոխանները, որոնք բացակայ էին երկու ամիսէ ի վեր, վերադարձան խորհրդարան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻԱՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՊԱՐՊՈՒԻ 1937ԻՆ

Կնքուած Դաշնագրին տրամադրութիւնները

Նոյեմբեր 20ին հրատարակուեցաւ Սուրիոյ մարզպանին եւ արաբական կառավարութեան միջեւ կնքուած բարեկամութեան եւ զինակցութեան դաշնագիրը, որ վերջնական հանգամանք պիտի ունենայ Դամասկոսի երեսփ. ժողովին վաւերացումէն յետոյ:

Դաշնագիրը ներշնչուած է Իրաքի հետ կնքուած անգլիական դաշինքէն: Ֆրանսան ալ կ'ուզէ փոխանցման շրջան մը բոլորել, Սուրիան անկախ հռչակելէ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ արձանագրելէ առաջ: Դաշնագրին տրամադրութեամբ, Սուրիան անկախութեան պիտի պատրաստուի մինչեւ 1937:

Դաշնագրին առաջին յօդուածը կը տրամադրէ զինակցութիւն մը կնքել Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ անկախ եւ գերիշխան պետութեանց միջեւ: Երկրորդ յօդուածով, երկու կողմերը յանձն կ'առնեն իրարու հետ խորհրդակցիլ առանց վերապահութեան, արտաքին քաղաքականութեան մասին եւ զգուշանալ ո՛րեւէ քայլէ որ կրնայ վտանգել իրենց յարաբերութիւնները: Իւրաքանչիւր պետութիւն դիւանագիտական ներկայացուցիչներ պիտի ունենայ, իսկ ուր որ Սուրիա չունի ներկայացուցիչ, Ֆրանսա պիտի պաշտպանէ Սուրիոյ շահերը: Երրորդ յօդուածին տրամադրութեամբ, երկու կողմերը ամէն միջոց ձեռք պիտի առնեն որպէսզի, ֆրանսական հոգատարութիւնը վերջացած ատեն, Սուրիոյ փոխանցուին այն իրաւունքներն ու պարտականութիւնները որ կը բխին Ֆրանսայի կողմէ Սուրիոյ մասին կամ անոր անունով կնքուած դաշնագիրները եւ պայմանագիրները: Ֆրանսա պիտի դիւրացնէ վերաքննութիւնը այնպիսի միջազգային դաշնագիրներու որոնք այլեւս չեն կրնար համապատասխանել Սուրիոյ միջազգային նոր իրաւակարգին, եւ, իբրեւ հետեւանք այդ վերաքննութեան, ֆրանսական հպատակներ տէր պիտի դառնան այն բոլոր իրաւունքներուն որ տրուած են ուրիշ հպատակներու: Չորրորդ յօդուածով, Սուրիոյ եւ ուրիշ պետութեանց միջեւ ծագած վէճեր պիտի կարգադրուին երկու պայմանագիր կողմերուն խորհրդակցութեամբ եւ խաղաղ միջոցներով, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին եւ ուրիշ միջազգային պայմանագրութեանց: Եթէ, հակառակ այդ ջանքերուն, երկու կողմերը զինեալ ընդհարման մը վտանգին առջեւ գտնուին, միջոցներ պիտի խորհին պաշտպանութեան համար:

Հինգերորդ յօդուածով Սուրիական կառավարութիւնը կը ստանձնէ բարեկարգութիւնը պահպանելու եւ իր երկիրը պաշտպանելու պատասխանատուութիւնը: Իր պարտաւորութեանց կատարումը դիւրացնելու համար, Ֆրանսա զինուորական օգնութիւն պիտի ընծայէ Սուրիոյ, 25 տարուան ժամանակաշրջանի մը համար: Այս առթիւ կը յայտարարուի թէ Ֆրանսայի զինուորական, օդանաւային եւ ծովային ուժերուն պահպանումը դրաւում չի նշանակեր եւ չպիտի վնասէ Սուրիոյ վեհապետական իրաւունքներուն: Այդ ուժերը եւ անոնց կարգուսարքը պիտի համարուին արտաերկրային եւ պիտի վայելեն դաշնագրով նախատեսուած ապահարկութիւններն ու առանձնաշնորհները: Ֆրանսա պիտի օգնէ Սուրիոյ բանակին եւ ոստիկան – զօրքին կազմակերպութեան, մարզանքին, սպառազինութեան եւ հանդերձանքին, համաձայն մասնաւոր պայմանագրի մը, եւ պիտի տրամադրէ սպաներ ու զինուորական պատուիրակութիւններ: Վեցերորդ յօդուածին տրամադրութեամբ, եւ համաձայն ուրիշ պայմանագրի մը, Ֆրանսա Սուրիոյ պիտի տրամադրէ մասնագէտ խորհրդականներ, դատաւորներ եւ ուրիշ պաշտօնեաներ:

Եօթներորդ յօդուածով, Սուրիա յանձն կ'առնէ պահպանել սուրիական սահմանադրութեամբ անհատներու եւ հասարակութեանց տրուած երաշխաւորութիւնները եւ փոքրամասնութեանց կրօնական ու ցեղային իրաւունքները եւ անոնց անհատական իրաւակարգը պիտի տնօրինէ համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ընդունած ընդհանուր սկզբունքները:

Ութերորդ յօդուածով, երկու կողմերը յանձն կ'առնեն պահպանել իրենց տնտեսական շահերու համերաշխութիւնը այն բոլոր հողերուն վրայ որ նախատեսուած են Լոնտոնի 1922 յուլիս 24 Թուակիր պաշտօնագրով:

Իններորդ յօդուածով դաշնագրին պայմանաժամ կը սահմանուի 25 տարի: Յարակից պայմանագիրներն ալ միեւնոյն տեւողութիւնը պիտի ունենան, եթէ աւելի կարճ պայմանաժամ մը չէ սահմանուած եւ կամ երկու կողմերը վերաքննութիւն կը պահանջեն: Դաշնագրին վերանորոգման կամ բարեփոխման համար բանակցութիւնները կրնան սկսիլ գործադրութեան 20րդ տարիէն:

Տասներորդ յօդուածին համաձայն, դաշնագիրը պիտի վաւերացուի եւ գործադրելի կը դառնայ՝ յարակից պայմանագիրներուն հետ՝ այն օրէն երբ Սուրիան կը մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Տասնմէկերորդ յօդուածով, այդ օրէն իսկ Ֆրանսան այլեւս ազատ է Լոնտոնի դաշնագրով ստանձնած յանձնառութիւններէն:

Անգլիոյ թագաւորը կը նախատուի

« ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԱՆՕԹԻ Է, ԾՈՅԼԵՐ, ՄԱԿԱԲՈՅԾՆԵՐ »

Նոյեմբեր 21ին աննախընթաց դէպք մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, գահաճառին ընթերցման առթիւ:

Ծերճ Թագաւորը սովորական հանդիսաւորութեամբ կը կարդար գահաճառը, թագը գլխուն: Երբ վերջացուց ընթերցումը, արտասանելով աւանդական խօսքը, « Կ'աղօթեմ ամենակալ Աստուծոյ որ իր օրհնութիւնը շնորհէ ձեր աշխատանքներուն », երկիւղած լռութեան մէջ հնչեց կատաղի ձայն մը.

— Ի՞նչ եղաւ գործազրկութեան նպաստներու խնդիրը... քանի մը անգամ կրնատեցիք: Ի՞նչ պիտի ըլլան գործազուրկները »:

Ժողովը պահեց իր հանդիսաւոր լռութիւնը: Եւ ահա երեսփոխանը նորէն բացագանչեց.

— « Խայտառակութիւն է ինչ որ կը կատարուի այստեղ, մինչ ժողովուրդը անօթի կը մեռնի: Դուք ծոյլերու, մակաբոյծներու փոհմակ մըն էք որ կ'ապրիք ժողովուրդին ստեղծած հարստութիւններով: Պէտք է ամչնաք ձեր ըրածէն»:

Բարեկարգութիւնը նորէն չխանգարուեցաւ: Թագաւորը թագուհիին ձեռքէն բռնելով, վար իջաւ գահէն, առանց յուզման ո՛ր եւ է նշան ցոյց տալու: Իսկ բողոքող ընկերվարականը, Մաք Կովըրն, իր պաշտօնակիցներուն կը բացատրէր, ժողովէն յետոյ.

— « Զկրցայ զսպել ինքզինքս: Արիւնս գլուխս ցատկեց այս խեղկատակութենէն, երբեք չեմ զղջար »:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՐԿՈՒՔԻ ԲԱԺՆՈՒԱԾ

Քանի մը ամիս առաջ կը գրէինք թէ՝ «Ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութիւնը կանգնած է իրական հերձուածի մը առջեւ« (Յառաջ, 25 յուլիս 1933) :

Դժբախտաբար, այսօր իրականացած է անջատումը եւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը բաժնուած երկուքի,— S. F. I. O. եւ P. S. F. (Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւն = Ժան Ժոռէսեան միութիւն) :

Նոյեմբեր 5էն մինչեւ 6, Փարիզի մէջ գումարուած Ազգ. Խորհուրդը ծանրակշիռ որոշումներ տուաւ Ռընոտէլի, Մառքէի, Տէայի, Լաֆոնի, Տէտէլի, Մօնթանեօնի, Բէրժէլի մասին եւ զանոնք հռչակեց «կուսակցութենէն դուրս» : Այս առթիւ ազդարարութիւն մը ուղղեց նաեւ միւս երեսփոխաններուն, որ մինչեւ նոյ. 20 վերջնապէս ճշդեն իրենց դիրքը :

Կարգապահական ծանր պատիժներ սահմանուեցան ո՛չ միայն աջակողմեան թեւին, այլեւ ծայրայեղ ձախակողմեաններուն՝ Փէրիկոյի խմբակին, որ Ամսթերտամի պատերազմի դէմ սարքուած համայնավար ժողովին մասնակցած էր առանց կուսակցութեան նախնական համաձայնութիւնն ստանալու : Անոնք իրենց գործին քննութեան ժամանակ նամակով մը յայտնած էին թէ կը մնան իրենց տեսակէտին վրայ : Փէրիկոն՝ որ պաշտպան հանդիսացաւ իր ընկերներուն, յայտարարեց թէ կը նախընտրէ հրաժարիլ կուսակցութենէն քան իր համախոհներուն յեղափոխական կեցուածքէն : Եւ ժողովէն դուրս ելաւ իր համախոհներով :

Այսպէսով ընկերվարական կուսակցութիւնը իր ծոցէն դուրս կը նետէ «Լա վի սօսիալիսթ»ի եւ «Աքսիոն սօսիալիսթ»ի հետեւող խմբակները :

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան այս պառակտումը շատ կը յիշեցնէ, անշուշտ պահելով բոլոր համեմատութիւնները, Հ. Յ. Դաշնակցութեան 1907ի անջատական շարժումը,— աջ՝ Միհրանական եւ ձախ՝ Լ. Աթաբէկեան : Ուրիշ խօսքով, «նախագծական» եւ «հականախագծական» :

Այստեղ՝ պայմանները բոլորովին ուրիշ են :

Շարժումը խոր արմատներ է ձգած ոչ թէ զանգուածներու, այլ ղեկավարութեան մէջ, ոչ թէ քանակի, այլ որակի մէջ, ոչ թէ վարէն, այլ վերէն :

Ֆրանսայի ընկերվարութեան երեսփոխանական խմբակցութիւնը մէկ տարիէն աւելի է որ բարոյապէս ճեղքուած էր : Չկար ներքին համերաշխութիւն եւ տեսակէտներու նոյնութիւն : Չկար նաեւ կուսակցական կարգապահութիւն : Իւրաքանչիւր երեսփ. քաղաքական դէպքերը կշռելու եւ դատելու իւրայատուկ տեսակէտ ունէր, որ կը մօտեցնէր կամ Պլումի խմբակին եւ կամ Ռընոտէլի : Կուսակցութեան Գերագոյն Ժողովի որոշումները չէին դիմանար քաղաքական դէպքերու յարափոփոխ վիճակին եւ խորհրդարանական խմբակցութիւնը կը մատնուէր, շատ յաճախ, անել վիճակի մը :

Ահա այս մտավիճակի ծնունդն է ընկերվարական նոր կուսակցութիւնը, Ռընոտէլեան շարժումը, որ կ'ուզէր կրաւորական վիճակէն դուրս հանել նախկին կուսակցութիւնը :

Թէ ի՞նչ հետեւանքներ կ'ունենայ այս շարժումը եւ ի՞նչ ծաւալ կը ստանայ, այժմ դժուար է ըսել :

Տարաբախտաբար, փաստ է, որ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը թիւերու, ձայներու ուշադրաւ կորուստ մը ունեցաւ : Բացի այդ, ակներեւ է, որ արտաքին ընկերվարական աշխարհին վրայ ծանր տպաւորութիւն գործեց այս պառակտումը եւ անգամ մըն ալ կուգայ այս վերջին տասնամեակի ընկերվարական հերձուածներու քայքայիչ շղթան երկարելու, (գերմանական, անգլիական, լեհական եւն.) : Միաժամանակ, ցաւով պէտք է գիտել, որ ֆրանսական ընկերվարական շարժումը Թուրէն յետոյ, արժանի չէր այսպիսի հերձուածի մը, որ աշխատաւորութեան շահերու եւ բանուորական միացեալ ճակատի համար պիտի ունենայ աղիտաբեր հետեւանքներ :

×

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան շարքերը նոյեմբերի 6էն սկսած արտակարգ եռուզեռի մէջ են, ճշդելու համար իրենց դիրքը :

Գաւառներէն մինչեւ Փարիզ, Ժան Ժոռէսեան Միութիւնը, որ կը յորջորջուի «Նէօ – սօսիալիստ», հանդէս է եկած մասնաւոր յայտարարութեամբ մը, ընտրած է իր վարիչ մարմինը եւ քարտուղար է նշանակած Մարսէլ Տէան :

Յայտարարութիւնը յստակօրէն կը բնորոշէ իրենց դիրքն ու քաղաքական ըմբռնումները : Եւ պէտք է խոստովանիլ, որ Ֆրանսայի ընկերվարական այս նոր կուսակցութիւնը, շատ անկեղծօրէն կը դնէ հարցերը եւ կը պաշտպանէ ու կը լուսաբանէ իբրեւ ֆրանսացի ընկերվարական : Տեսական եւ վերացական խարխափումները տեղ չունին հոն :

«Յառաջ»ը արդէն տուաւ այդ յայտարարութեան էական կէտերը :

Աւելի տարօրինակ եւ անըմբռնելի է, այս վերիվայրումներուն մէջ, Ֆրոսարի, Մութէի, Էվրարի, Թասոյի, Մօրիզէի եւ ուրիշ երեսփոխաններու (թիւով 32) նահանջը : Անոնք եղած էին, Ազգ. Խորհուրդի այս վերջին նստաշրջանէն առաջ, Ռընոտէլի եւ Մառքէի գործակիցները :

Իրենց հաւատարմութեան նամակը շատ յատկանշական է այդ տեսակէտէն, որ երեւցաւ «Փօփիւլէռ»ի 16 նոյեմբերի թիւին մէջ.—

«... Վերջին ծանր դէպքերէն յետոյ, որ մեր կուսակցութիւնը բաժնեցին ու պառակտեցին, ի ներքոյ ստորագրող երեսփոխաններս պարտք կը զգանք ճշդելու մեր տեսակէտը : Անոնք երէկ տակաւին, խորհրդարանական խմբակցութեան եւ թէ կուսակցութեան ծոցին մէջ նոյն տեսակէտները կը պաշտպանէին, ինչ որ Ազգ. Խորհուրդի կողմէն վտարուած մեր ընկերները : Ըստ մեզ, անարդար է այդ որոշումը, որովհետեւ իւրաքանչիւր հերձուած պարտութիւն է բանուոր դասակարգին համար :

Ձախակողմեան ուժերու միութիւնը աւելի քան երբեք անհրաժեշտ կը գտնենք, խուսափելու համար ներկայ կարգերու եւ օրէնսդրութեան անանկութենէն : Մենք միշտ ալ կողմնակից ենք եղած իշխանութեան մասնակցութեան :

Մենք պարտք կը զգանք յայտարարելու, որ եթէ կուսակցութիւնը չհետեւի իր աւանդական կանոններուն, եթէ լքէ ժողովրդական վեհապետութեան գետինը, եթէ անմիտ նկատէ տարօրեայ բարենորոգումները եւ մերժէ ազգային պաշտպանութիւնը, եւ վերջապէս անտես ժողովրդավար կարգուսարքը եւ բանուորութիւնը առաջնորդէ նորանոր արկածախնդրութեանց, կուսակցութիւնը կուսակցութիւն ըլլալէ կը դադրի, եւ մենք ալ ո՛չ մէկ բարոյական կապ կը զգանք անոր հանդէպ :

Մենք ըլլալով փոքրամասնութիւն խորհրդարանի եւ կուսակցութեան մէջ, պէտք չենք տեսներ խուսափելու կուսակցական կարգապահութենէն, բայց միաժամանակ չենք ընդունիր, որ իբրեւ երեսփոխան, ենթարկուինք վարիչ մարմնի չարամիտ հսկողութեան...» :

×

Ի՞նչ է Բ. Միջազգայինի գործադիր մարմնի դերը այս պառակտումներուն վերաբերեալ :

Մէկ խօսքով կարելի է ըսել, անոր դերը կը կայանայ իրաւախոհութեան մէջ :

Բ. Միջազգայինի նախագահը՝ Վանտերվէլտ եւ ընդհ. քարտուղարը՝ Ատլէր, Փարիզ փութացած էին խնդիրը կարգադրելու համար :

Շաբաթներ տեւող բանակցութիւնները մեծ արդիւնք մը չտուին :

Ահա Ռընոտէլի նամակը ուղղուած Վանտերվէլտին եւ Ատլէրին, որ բաւական լոյս կը սփռէ անցուդարձերու մասին :

«Ծանօթ են ձեզ այն դէպքերը, որ տեղի ունեցան Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ծոցին մէջ :

Ինծի կը թուի թէ անհրաժեշտ է ձեր տրամադրութեան տակ դնել այն փաստաթուղթերը, որ բոլորովին կը տարբերին «Փօփիւլէռ»ի հաղորդած տեղեկութիւններէն :

Մենք կը ցաւինք, որ Միջազգայինի իրաւախոհի դերը արագ եւ յստակ կերպով չկատարուեցաւ, որպէսզի տեղի չունենային այս ցաւալի դէպքերը : Ատոր համար մենք չենք մեղադրեր Միջազգայինի գործադիրի անդամները, որովհետեւ մենք խորապէս կը գիտակցինք թէ ներկայ պայմաններու մէջ ի՛նչքան դժուար է իւրաքանչիւր ընկերվարական կուսակցութեան կատարելիք աշխատանքը :

Բացի այդ, մենք կանխօրօք գիտէինք որ այդ բարեացակամ միջնորդութեամբ դէպքերը մեծ փոփոխութիւն մը պիտի չկրէին : Եւ մենք հաստատապէս գիտենք որ Վանտերվէլտի եւ Ատլէրի իրաւարարութիւնը չէ ընդունուած մեր պատասխանատու ղեկավարութեան կողմէ :

Մեր ընկերներէն Կրիւմբախ արտաքող Ազգ. Խորհուրդի նիստին մէջ առաջարկած էր վտարման որոշումը առնուազն յետաձգել, մինչեւ որ Միջազգայինի գործադիր մարմինը հնարաւորութիւն կ'ունենար իր վերջին խօսքն ըսելու : Եւ սակայն, այդ առաջարկը ձայներու ճնշող մեծամասնութեամբ մերժուած է :

Շուտով մասնաւոր յուշագրով մը ձեր տրամադրութեան տակ կը դնենք այն բոլոր փաստերը որ ծածկուած կարգապահութեան դիմակին տակ կը մատնեն քաղաքական ըմբռնումներու եւ տեսակէտներու խորունկ տարբերութիւն մը, որ միաժամանակ կը վերաբերի ամբողջ Միջազգայինին» : (Լ'Ափէլ, 12 նոյեմբեր 1933) :

Այսպէսով կը տեսնենք, որ իրաւախոհութեան եւ համաձայնութեան գետին մը գտնելու յոյսն իսկ խզուած չքացած է :

Ցաւով պէտք է արձանագրել, որ այժմ, երբ ամբողջ Եւրոպայի մէջ Ֆաշական գոյնզգոյն օղակներ կը հիւսուին ու կը տարածուին, Միջազգային ընկերվարութիւնը օրէ օր կը ջլատուի ընտանեկան վէճերով եւ կը քայքայուի :

Եւրոպայի մէջ այժմ, տիրական դեր խաղացող եւ հզօր կշիռ ունեցող ընկերվարական կուսակցութիւն չմնաց : Աւելի կամ նուազ չափով, եւրոպական կարեւոր երկիրներու մէջ ընկերվարութիւնը մաշուած ու մղուած է պայքարի երկրորդական գիծերու վրայ :

Միջազգայինը կարօտ է մէկ հզօր ու տարերային ցնցումի...

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՀԵՌՈՒ՝ ՄԱՐԴՈՑՄԷ
ԲԱՑ ՈՉ... ՄԻԼԻՈՆՆԵՐԷՆ

ooooo

Դրամը միշտ մարդը երջանկացնելու հանգամանք չունի, թէեւ մարդուն երջանկութեան պահպանման գլխաւոր ազդակներէն մէկը կը համարուի :

Աշխարհիս մէջ կը գտնուին անհատներ, որոնք իրենց կեանքին ամբողջ տեւողութեան առատօրէն ծախսելով դրամը, յաճախ չեն կրցած գնահատել անոր արժէքը, եւ որոշ տարիքի մը հասնելէ ետք, յղփացած ամէն բանէ, չեն ուզած այլեւս կարեւորութիւն տալ դրամին :

Թերեւս կարծուի թէ այդպիսիներուն թիւը խիստ սահմանափակ է, սակայն եղած վիճակագրութեան մը համաձայն, տեսնուած է որ մեր ենթադրածէն շատ աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն վերջին կարգի միլիոնատէրները : Եւ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Ամերիկայի մէջ պէտք է փնտռել նման արտառոց տիպարներ, հակառակ տիրող տնտեսական տագնապին :

Վերջերս Մ. Բայթ ամերիկացի միլիոնատէրը, դիմում կատարած է սպանիական կառավարութեան, խնդրելով որ մեծագումար դրամի մը փոխարէն, իրեն յատկացուի Պալէարեան Արշիպեղագոսին մաս կազմող Քապրէրա փոքր կղզին, որ երբեմն ահարկու որջ մըն էր մաքսանենգներու :

Սպանիական հանրապետութեան վարիչները, հակառակ անոր որ իրենք վերջ դրին գահընկէց Ալֆոնս թագաւորին եւ իր համախոհներուն ապականիչ ու կաշառակեր քաղաքականութեան, նկատի առնելով իրենց երկրին տնտեսական տագնապը եւ հրապուրուելով եղած առաջարկէն, ուզած են գիտնալ այս տարօրինակ գնորդին նպատակն ու առաջադրութիւնները :

Ամերիկացի միլիոնատէրը, որ գինի մասին դժուարահաճ չէ, չափէն աւելի մարդատեաց մէկն է, եւ կը կարծէ թէ կը գտնուին շատ մը միլիոնատէրներ, որոնք իրեն նման կը խորշին մարդոցմէ եւ կ'ուզեն ունենալ իրենց համար սեփական պզտիկ խորշ մը, բոլորովին հեռու մարդկային ընկերութենէն, վայելելու համար խաղաղ ու անդորր կեանք մը : Մ. Բայթ՝ Քապրէրա կղզին գնելով, կ'ուզէ հոն հաստատել ապաստանարան մը՝ իրեն եւ իր համախոհներուն համար : Իր նպատակն է, որոշ հատուցում մը տալով, կղզիէն հեռացնել հոն բնակութիւն հաստատած քանի մը աղքատ ձկնորս ընտանիքները, եւ հիմնել մարդատեաց միլիոնատէրներու քաղաք մը, ուր կարելի ըլլայ բոլորովին առանձին ապրիլ, հեռո՛ւ մարդոց եւ բնակարաններու աղմուկէն ու ժխորէն : Անոնց տուները իրարմէ պիտի զատուին փշոտ երկաթ թելերու շրջափակներով, եւ մատչելի պիտի ըլլան միայն Մ. Բայթին հաւատակիցներուն : Հոն հաստատուիլ ուզող միլիոնատէրը պարտաւոր է համակերպիլ գաղութի հիմնադրին դրած խիստ օրէնքներուն, որոնց հիմնական տրամադրութիւնները քաղուածաբար կուտանք ստորեւ.—

1) Գաղութին մէջ կ'ընդունուին միայն անոնք որ ազատ են ընտանեկան եւ ընկերային ամէն կապերէ : Ամուսնացեալները հոն մուտք գործելէ առաջ պարտաւոր են ամուսնալուծուիլ :

2) Գաղթականները պատուոյ խօսք կուտան չընդունիլ որ եւ է դրացիի մը այցելութիւնը, եւ ոչ ալ մէկին կամ միւսին դուռը զարնել, այցելութեան երթալու պատրուակով :

3) Կիները, որոնց գոյութիւնը աղբիւր է ամէն չարիքի, չեն կրնար որ եւ է պատճառով մուտք գործել կղզիին մէջ, ուր տղոց մուտքն ալ բացարձակապէս արգիլուած է :

4) Հոն հաստատուիլ ուզողները չեն կրնար իրենց հետ բերել երաժշտական որ եւ է գործիք, ձայնագիր կամ անթել հեռագիրի ձայնատու ընդունարան :

5) Խստիւ արգիլուած է տուներու մէջ պահել ու խնամել որ եւ է կենդանի կամ թռչուն : Եթէ բնակիչ մը իր սեփական հողերուն վրայ հանդիպի որ եւ է կենդանիի կամ թռչունի մը, պարտաւոր է զայն ոչնչացնել անխնայ :

6) Արգիլուած է դրացիի մը օգնել, կամ օգնութեան հասնիլ, մինչեւ իսկ ամենամեծ վտանգի մը պահուն :

7) Կերակուրները հաւաքական ճաշարաններու մէջ կը պատրաստուին :

8) Բնակիչներուն արգիլուած է խնդալ, մինչեւ իսկ ժպտիլ, ինչ որ ալ ըլլան պարագաները :

9) Այն անդամը, որ վերոյիշեալ յօդուածներէն մէկուն դէմ կը գործէ, ինքնաբերաբար կը դադրի գաղութին մաս կազմելէ, ան պարտաւոր է 48 ժամուան մէջ հեռանալ կղզիէն : Իր բաժինը պիտի գրաւուի եւ արժանաւորներուն միջեւ պիտի բաժնուի :

Թերեւս կարծուի թէ այսպիսի արտառոց ծրագիր մը պակասամիտ ուղեղի մը յղացումն է, եւ շատ քիչեր պիտի ուզեն մաս կազմել այդ չնաշխարհիկ գաղութին :

Մ. Բայթ բոլորովին տարբեր կարծիք ունի այդ մասին : Ան կ'ըսէ թէ ներկայացող խնդրարկուներուն թիւը այնքան շատ է, որ Քապրէրա կղզին պիտի չբաւէ պարփակելու համար բոլոր մարդատեաց միլիոնատէրները, որոնք պատրաստ են սիրայօժար ենթարկուելու իր օրէնքներուն խստութեան :

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 9 նոյ. (Յառաջ) — Ատրպատականի շուկան օգոստոսէն մինչեւ նոյեմբեր չափազանց թոյլ էր : Զանազան ճիւղի ապրանքներէն միայն աղիքի առեւտուրը համեմատաբար աւելի աշխոյժ էր, քանի որ թէ Ամերիկայէն եւ թէ Եւրոպայէն իրենց սովորական պահանջները կատարուեցան : Ներկայիս ալ աղիքի գործը աւելի գործօն վիճակի մէջ կը մնայ :

Չոր մրգեղէնի եղանակը մէկ ամիս է ինչ սկսած է եւ կը սպասուի, որ այս տարի աւելի մեծ սպառում ունենայ :

Գորգի առեւտուրն ալ ինչպէս կը սպասուէր չիրականացուց յոյսերը : Այս երեք ամսուան մէջ եղան գնողներ Եւրոպայի եւ Սուրիայի շուկային համար, բայց ոչ նախորդ ամիսներու չափով, իսկ Ամերիկայի համար պարբերաբար գնողներ եղան, որոնց մէջ ամէնէն շատ եւ մեծ քանակութեամբ գնողն էր Պոստոնէն Ժորժ Մարշ ընկերութիւնը : Անոր ներկայացուցիչը ,Մարտին Մըքկալ, սեպտ. վերջերին տեղս հասնելով հոկտ. 25ը շատ հապճեպ առանց չափերին ու որակին արժէք տալու գնեց մօտ 6—7 հարիւր կտոր Թաւրիզ եւ Գորովան գորգերի աժան եւ միջակ տեսակները :

Շուկայի մէջ եղած փորձառու եւ բազեկ գորգավաճառներ կը պատմեն որ այս ձեւի գնում երբ եւ իցէ տեղի ունեցած չէ : Միայն կ'ըսեն թէ 1921ին ուրիշ գնորդ մը Հինստոն անունով որ Շիքակոյէն Մարշալ Ֆելտ եւ ընկերութեան կողմէն եկած էր, նոյնպէս այսպիսի կարճ ժամանակամիջոցում գնումներ կատարած էր :

Գորգի առեւտրականները հետաքրքրուելով տեղեկացան որ վերոյիշեալ գնողները ուղղակի գորգավաճառներ չեն, այլ կը ներկայացնեն ամերիկեան ամենամեծ «Դեպարտմընտ Սթորներ», որոնք մեծ քանակութեամբ ամէն տեսակի ապրանքներ կ'ունենան կօշիկէն կապէն մինչեւ գորգը : Այս մեծ մթերանոցները բոլոր կեդրոնական քաղաքներում ունեն իրենց բաժանմունքները (chain store) որոնց միջոցով կը նան սպառել գնուած ապրանքները :

Թաւրիզի շուկան այս մեծ գնումով պահ մը աշխուժացաւ եւ բոլոր վաճառականները այնպէս կարծեցին թէ արդէն գորգի առեւտուրը Ամերիկայում վերակենդանացած է եւ պահանջներ պիտի լինին : Սակայն վերջը պարզուեց որ եղած գնումները ուղղակի գորգավաճառների գործ չէր, այլ ինչպէս վերը ասացինք, դեպարտմընտ Սթորի գործն էր:

Կ'ակնկալուի որ նոյեմբերից համեմատաբար աւելի պահանջ պիտի լինի այս շուկայի ապրանքների, դրամական նեղուէջները չարունակւում են նոյն ձեւով եւ առեւտրականներին թողնում շփոթութեան մէջ :

⁂ Ինչպէս անցեալ անգամ գրած էինք, Ռեւանդուզի գիծը վաղուց բացուած է եւ արդէն որոշ ապրանքներ փոխադրւում են Ատրպատական : Համաձայն հաւաքուած տեղեկութիւններին, ...խադրական յայտնի առեւտրական տուն «Նաթանիէլ»ը արդէն կազմած է Անգլօ-պարսկական ընկերութեան հետ եւ մեծ քանակութեամբ «կապ-տուժ»ով ապրանք է տեղափոխում Ատրպատական : Այդ փոխադրութիւ...

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

1.- Խորհրդային երիտասարդութիւնը

Դ.

Ասոր համար է որ անիկա, երիտասարդութիւնը, կը հետեւի իր պարագլուխներուն : Բաղքենի երկիրներուն մէջ, կը խօսին կարճօրէն հայրենիքի պաշտպանութենէն : Խ. Միութեան մէջ կոչ կ'ընեն «ընկերվարական» հայրենիքի պաշտպանութեան համար : Վերադիրը քիչ կարեւորութիւն ունի, եւ խնդիրը նոյն հարցի մասին է միշտ : Ի՞նչպէս երիտասարդութեան հայրենասիրութիւնը պիտի չփայփայուէր, տեսնելով որ օտար համայնավար կուսակցութեանց պատուիրակները, Կրեմլինի գործիքները, տարին երկու անգամ ուխտի կ'երթան դէպի Կարմիր Մէքքէն : Անիկա գիտէ թէ Գ. Միջազգայինի մասնաճիւղերը ամէն բանէ առաջ պաշտօն ունին պաշտպանել Խ. Միութիւնը եւ անոր թշնամիները հարուածել : «Օրթօտոքս խաչ» կամ կարմիր դրօշ, «ի՞նչ կարեւորութիւն ունի խորհրդանշանը, կը մտածէր արդէն Միխայիլ Թուխաչեւսքին ,ցարական նախկին սպան ,որ կարմիր բանակին կազմակերպիչներէն մէկն էր եղած : Խնդիրը շարունակ Ռուսիոյ ծառայելն է» :

Եւ զին. ծառայութիւնն ալ պատիւ մըն է հոս եւ ոչ միայն բռնավատակ մը : Բանակը կը փայփայուի, լաւ կը սնուցուի, շրջապատուած բովանդակ հոգածութեամբը կառավարութեան, որ ոչ մէկ բան կ'անտեսէ զայն ժողովրդականացնելու եւ մանաւանդ սիրցնելու երիտասարդութեան : Զինուորական պատրաստութիւնը պարտադիր է ամենուրեք, եւ անկէ խուսափելու գաղափարը ոչ մէկուն միտքէն պիտի անցնէր : Երիտասարդական կազմակերպութիւնները պատուով կ'ընդունուին մայիս 1ի եւ նոյեմբեր 7ի շքերթին, Կարմիր Հրապարակին վրայ կանոնաւոր բանակին հետ եւ կը տեսնուի թէ այս ուսանողներն ու դեռահաս գործաւորները, քաղաքային հագուստով, բայց զինուած, իրենց դերը խիստ լրջօրէն կ'առնեն :

Կը տեսնենք թէ այս զինուորացած, թէքնիքով տարուած, դէպի գործնական իրերը դարձած երիտասարդութիւնը ի՛նչքան հեռու է այն երիտասարդութենէն, զոր կը թելադրեն Թուրկենիէվի եւ Տոսթոյեվսկիի վէպերը :

Տկարներուն, վարանոտներուն եւ խղճմիտներուն համար դառն դարաշրջան մը, ընկերութեան մը մէջ, որ հետզհետէ կը տիրակալուի արտադրութեան ծանօթութեամբը եւ որ կը վերակազմուի ըստ անոր ,գործունէութեան առաքինութիւնները կը գերադասեն բոլոր միւսները :

Երիտասարդութիւնը ժամանակ չունի այլեւս երազելու, ոչ ալ ինքզինք մշակելու : Այսպէս, այլեւս փայլուն մտքերու պիտի չհանդիպինք ինչպէս կար հին «ինտելիգենցիա»յին մէջ, որ բազմաթիւ լեզուներ գիտէր, ճամբորդած էր, իրազեկ էր Արեւմուտքի գաղափարական բոլոր շարժումներուն : Եւրոպացի հաւասարապէս, եթէ ոչ աւելի քան ռուս, գաղափարապաշտ, յաճախ միսթիք : Այսօրուան երիտասարդութիւնը կարծրացած գրկանքներով, տառապանքի տեսարանով եւ կռուի յարատեւ կոչերով, երբեք առիթը չունի իր մէջ մըշակելու մտածման կամ զգացումի նրբութիւնները :

Կնոջ եւ սիրոյ հանդէպ, իր ընթացքը կը կրէ նոյն դրական եթէ ոչ նիւթական նկարագիրը : Ճիշդ է թէ շատ չափազանցուած է իր բարքերու բըռտութիւնը : Ռուս երիտասարդութիւնը ներկայացուցած են իբրեւ աշխարհի ամէնէն աւելի ապականածը :Երբ այս սոսկալի բաները կը լսենք, կ'ապշինք, երբ կը հաստատենք Մոսկուայի մէջ, օրինակ, փողոցներուն եւ հանրային պարտէզներուն մէջ այնպիսի կեցուածք մը, որուն պիտի նախանձէին ուրիշ մայրաքաղաքներ : Սկիզբները ծայրայեղութիւննե՞ր եղած են ,— անվիճելի է եւ գրականութիւնը արձանագրած է զանոնք :Կարգ մը դեռահաս համայնավարներ կարծեցին թէ ամէն բան թոյլատրուած է իրենց եւ «անցեալի նախապաշարումներուն» դէմ պայքարը մեկնաբանեցին իբրեւ սանձարձակութիւն գոհացնելու իրենց ամէնէն անասնական բնազդները : Դեռահաս աղջիկները որոնք չէին պատասխաներ իրենց կոպիտ առաջարկներուն, «փոքրիկ քաղքենուհիներ» եւ «հակայեղափոխականուհիներ» միայն կը համարուէին : Հաւաքական բռնաբարման դէպքեր (Լէնինկրատի Չուպարով փողոցինը իր ժամանակին շատ աղմուկ հանեց) յուզեցին հանրային կարծիքը եւ նոյն իսկ մամուլին մէջ արձագանգ առաջ բերին, որ, սկզբունքով, ոչ մէկ տեղ կուտայ «ոճիր – արկածներ»ուն : Պատճառն այն էր որ կառավարութիւնը որոշած էր օրինակ մը տալ եւ մեծ հարուած հասցնել : Ցանցաւորները, բոլորն ալ երիտասարդ, գնդակահարուեցան : Գիրքեր՝ ինչպէս Կումիլեւսկիի Շունեըու փողոցը, Փանթալէյման Ռոմանովի կարգ մը վէպերը բացէ բաց դրին սեռային յարաբերութեանց խնդիրը, եւ վիճաբանութիւն մը առաջ եկաւ, որուն եզրակացութիւնները, իրենց ամբողջութեան մէջ, աւելի նպաստաւոր եղան աւանդական բարոյականութեան :

Ամէն պարագայի մէջ, հակազդեցութիւն մը առաջ եկաւ առաջին տարիներու ծայրայեղութեանց դէմ ուր աւելի շատ յոխորտանք կար քան թէ մոլութիւն, աւելի շատ տղայական կոշտութիւն քան իրական ապականութիւն : Բոլշեւիկեան հին պահակագունդը զանոնք դատապարտողներէն վերջինը չեղաւ : 1928ի հոկտեմբերին համայնավար երիտասարդութեան ուղղելով խօսքը, Կալինին կ'ըսէր «Ձեզմէ շատերը կը խօսին նոր ընկերութենէն, բայց սխալ ձեւով կը պատկերացնեն զայն : Ընդունելի՞ է խելապէս որ մարդ մը 6—7 անգամ ամուսնանայ տասը տարուան ընթացքին : Չէ՞ք տեսներ թէ իր սիրոյն մէջ խաբուած աղջիկ մը խորտակուած էակ մըն է : Այրերու եւ կիներու յարաբերութեանց միջեւ պէ՞տք է անհետանայ ամէն պատասխանատուութիւն : Այս տեսակէտէն ,ճշմարտապէս մարդկային յարաբերութիւններ հաստատելով սեռերու միջեւ, կոմսոմոլը կրնայ եւ պէտք է շատ բան ընէ» :

Շատ մը «նախապաշարումներ» ... ձգտին անհետանալ, մասնաւորապէս ... կնոջ կուսութեան «նախապաշարումը» ... մը» : Բարքերու ազատութիւնը ... զանց մեծ է, բայց — պէտք է ընդունիլ — այսուհետեւ առանց գէշ ցուցամոլութեան : Մնաց որ այդ ազատութիւնը միշտ եղած է Ռուսիոյ մէջ եւ ... գաղափարէն, ... մուսնութեան գաղափարէն, ... բան ըրած չէ, բայց եթէ ...

ՓԻԷՐ ՖԷՐԼԱՆ

(Շար.)

կատարուած է Իրաքի վրայով։

Այժմ մեծ քանակութեամբ նաւթ եւ բենզին կայ Խանէում (Պարսկաստան) որ տեղական օթօներով փոխադրուելէն Թիֆլիս եւ Թաւրիզ։

Թիֆլիս-Ալեքսանդրապոլի գծով Հոկտեմբեր ամսում փոխադրուել է Ատրպատական մեծ քանակութեամբ շաքար, թէյ, մանուֆակտուր եւ ուրիշ ապրանքներ, ... Թաւրիզից հոկտ. ամսում փոխադրուել է Ամերիկա եւ Եւրոպա ... 200 հազ. փութ, Թիֆլիս-... պիտի փոխադրուի չոր միրգ, մասնաւորապէս սալոր։

Ալեքսանդրապոլի գծի բացումը մեծ հարուած է սովետներին։ Եթէ այդ գծով ... ապրանքների արժէքն էլ ... համեմատաբար աժան լինին, այդ ժամանակ Ատրպատականը այլ եւս ... նաւթի ու բենզինի կարիքը պիտի զգայ։

Ք. ՄՈՒՍԱՅԵԼԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի՛ՆՉ ԶԱՄԱՐՁԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կարգ մը անդոյն ...թիւքներ, որ ոչ ազգութիւն կը ճանչնան, ոչ հայրենիքի գաղափար ...նուցանեն, ոչ դաւանանք ունին, ... որ եւ է սրբութիւն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հարուածելու մարմաջէն ...ղեկուած՝ իրենց քունը փախուցեր ..., գիշեր ցերեկ կը մտածեն եւ ամէն ... սուտ միջոցներուն կը դիմեն, ...ենց սեւ նպատակին իրագործման համար։

Այս անգամ ալ Մարսէյլի մէջ կազմած են «Դաշնակ տերրորի զոհերու ...պաշտպան (Դաշտերրորհալածեալ) յանձնախումբ» մը, կոչ ուղղելով հայրենակցական եւ զանազան միութիւններու։ Անոնց կարգին կոչ մըն ալ ուղղած են Բալուի անդոյ Հայր. Միութեան։ Ու հետեւեալ օրը հոս հոն ցրուած գարշելի թռուցիկներէն եւ թերթերէն կ'իմանանք թէ Բալուի Հայր. Միութեան վարչութիւնն ալ իր ներկայացուցիչը ղրկած է։ Պարոննե՛ր, կրնա՞ք հաստատել թէ ո՞ր առեն Բալուի Հայր. Միութիւնն ալ մասնակցած է այս անպատուաբեր միթինկին։ Բալուցիները այդքան միամի՞տ կը կարծէք որ անոնց անունը կը չահագործէք ու հասարակութիւնը կը շլացնէք ուսուցիկ յայտարարութիւններով։ Մարսէյլի բոլոր Բալուցիներու ...րգմանն ըլլալու յաւակնութիւնն ... այս գործին մէջ։ Եղա՞ծ է անդամ մը (չեմ կարծեր) որ մութ հաշիներով ձեզ խաբած եւ Բալուի անունը չահագործած է, ասոր ալ պատասխանատու էք։ Կամ պէտք է լուսաբանէք հանրութիւնը եւ կամ եթէ ...փալմունք մը եղած է, պէտք է որ ...էք հրապարակաւ։

Բալուցի հայրենակիցներուն համար ...այ աւելի հրատապ հարց քան խաղաղութիւնը եւ համերաշխութիւնը։ ... նոր լսեցինք թէ Խարբերդի մէջ ... Բալուցի երիտասարդներ կառ... են, երկուքն ալ հաղիւ քսանեւ... գարուններ բոլորած։ Այս դէպքը բան մը չի՞ խօսիր ձեր ցամքած ...րտին։ Դուք զզուելի խաղեր կը փորձէք, օտարներու հետ, թուղթէ թնդանօթներ շարելով Դաշնակցութեան ...մ։ Բարի վայելում... բայց, ի՛նչ ...ամարձակութեամբ այսքան թեթեւօրէն կը վարուիք Բալուցիներուն հետ։ ... յիմարապատում խեղկատակութիւններո՞վ է որ դատ պիտի շահիք։

Միսաք Խրալեան

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

— :-: —

«Ցառաջ»ի նոյ. 19ի թիւին մէջ մեծ յուզումով կարդացի «Ցեղին ձայնը օտարացած սերունդին մէջ» յօդուածը, որ առնուած էր «Հայրենիք»էն, եւ որուն համար «Ցառաջ»ի խմբագրութիւնը կ'աւելցնէր.— «Վաղը մենք եւս միեւնոյն պատկերը պիտի ունենանք այս պողոտաներուն վրայ...»։

Հարկ չկայ վաղուան սպասելու։

Այսօր իսկ հայ ազգը պէտք ունի պատրաստուած եւ կամ պատրաստութեամբ ընդունակ գործիչներու, մեր դարաւոր թշնամիին դէմ ճակատ կազմելու եւ ազգովին պաշտպանուելու համար։

Ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանամ, թէ Թուրք գործիչ մը՝ ֆրանսերէն «Հայոց պատմութիւն» մը կը պատրաստէ, քննադատելու եւ դատափետելու համար մեր պատմական անցեալը, մեր հնութիւնը, մեր լեզուն եւ մեր բոլոր արժէքները։

Ասոր դէմ մաքառելու պատրաստ ըլլալու ենք։

Բայց պէտք ունինք մարդու։

Ո՞ւր են «Հայրենիք»ի յիշատակած անձնուրաց ուսանողներն ու ուսանողուհիները, որոնք իրենք զիրենք նուիրած են մեր ազգին դէթ մօտիկ անցեալին ուսումնասիրութեան։

Երիտասարդ ուժերու պէտք ունինք. գի հները յոգնած են։

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՃԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐԱԺԻՇՏ ՕՐ. ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

— o —

Երաժիշտ - ուսուցիչ օր. Մարգարիտ Բաբայեանի դպրոցին երգի դասարանը վերջերս կարեւոր յաջողութիւններ ունեցաւ։

Հոկտեմբեր 11ին, Vieux Colombierի թատրոնի ցերեկոյթին, որ նուիրուած էր պարսկական երաժշտութեան եւ պարի, Օր. Իռիս Պիւլպիւլեան մեծ յաջողութիւն ունեցաւ՝ երգելով, թառի եւ տավուղի ընկերակցութեամբ, 4 պարսկական երգեր, զորս ստիպուեցաւ կրկնել ունկնդիրներու փափաքով։ Այդ երգերէն մէկը, La voix de son maître, կրամոֆոնի անցած ըլլալով (թիւ K— 7000, instruments Persans — Hossein) վաճառքի հանուած է։

12 Հոկտեմբերին կիրակի, Ֆրանսական երաժշտագրական ակումբը, Les Compagnons de Diogène, հրաւիրած էր Օր. Մ. Բաբայեանի 3 աշակերտները, Օր. Իռիս Պիւլպիւլեան, Պ. Բուվիէ, Տոքթ. Է. Կարրոնէլ, երգելու Մոցարթի Bastien et Bastienne օփերա—քոմիքը, ղեկավարութեամբ Օր. Մ. Բաբայեանի։ Երգիչները մեծ գնահատութեան արժանացան։

Կ'իմանանք որ Val - de - Graceի եկեղեցւոյ վարչութիւնը դիմած է Օր. Բաբայեանին, խնդրելով որ իր աշակերտները կատարեն պատարագի երգեցողութիւնը, գալ կիրակի, 26 Նոյեմբերին, առտուան ժամը 10ին, պատերազմի դաշտին վրայ ինկած հիւանդապահներու յիշատակին տրուած հոգեհանգիստին առթիւ։ Երգեցողութեան պիտի մասնակցին Պ. Կրօն, Օր. Իռիս Պիւլպիւլեան, Պ. Րիշար, Պ. Բուվիէ, Պ. Պերաշ, Տոքթ. Կարրոնէլ։

Տ.

ԸՆԿ. ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

»»» · «««

Տարաբախտ ընկեր Օննիկ Աւետիսեանի (Հաճի) թաղումը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի կէս օրէ վերջ, Սարսէյի գերեզմանատան մէջ։

Փարիզէն եւ շրջակայ գիւղերէն բաւական թիւով ընկերներ ու հայրենակիցներ եկած էին վերջին հրաժեշտը տալու Դաշնակցութեան հինաւուրց ու անձնուէր մարտիկին։ Ժամը 3ին, կրօնական արարողութենէն վերջ, «Հրայր» խումբի անդամներն ուսամբարձ դագաղը դուրս հանեցին եւ դրին դիակառքը։ Դագաղը ծածկուած էր եռագոյնով, իսկ կառքը՝ բազմաթիւ ծաղկեպսակներով ու ծաղկեփունջերով։ Ծաղկեպսակներու մէջ աչքի կը զարնուէին հանգուցեալի ընտանիքին «Վարդան» ենթակոմիտէին եւ ընկ. Բարունակի նուիրածները։

Գերեզմանատանը «Վարդան» ենթակոմիտէին եւ ամբողջ Ֆրանսայի ընկերներու կողմէ խօսեցաւ ընկ. Աշոտ Արծրունի, որ ամփոփ կերպով ներկայացուց հանգուցեալին կեանքն ու գործը, տարագրութեան դառնութիւնները։ Դժբախտ Հաճին իր հոգին աւանդած է իր զէնքի ընկերները յիշելով ու «հայրենիք», «Հայաստան» մրմնջելով։

«Հրայր» խումբին կողմէ, որուն կը պատկանէր հանգուցեալը, դրաւոր յուզիչ դամբանական մը կարդաց ընկ. Կարօ Երանեան, վեր հանելով ընկեր Օննիկի բարոյական ու գաղափարական նկարագիրն ու խոր հաւատքը դէպի ապագան։ Ընկ. Կարօ յայտնեց թէ մեռնելէ առաջ տարաբախտ ընկերը խնդրած է իր չապիկը, լուսանկարը եւ եռագոյնը Հայաստան տանիլ...

Ներկաները բոլորն ալ խորապէս յուզուած էին եւ շատերու աչքերէն արցունք կը հոսէր։ Ողբացեալ ընկերն իր ետեւ կը ձգէ կին եւ երեք զաւակներ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ

—·—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Թոնէփիոն հիւանդանոց).— «Ցառաջ»ի հոկտ. 26 թիւին մէջ «Ջայներ հիւանդանոցէն» խորագրին տակ, Տիպար Սղամի (բուն անունով Ցովհաննէս Մարգարեան) փորձած էր իմ տառապանքս նկարագրել, բերանս դնելով սուտ ու փուտ խօսքեր։ Ո՞վ ըսաւ քեզի թէ պանդոկապետս կամ անոր տիկինը գիս եւ զաւակս անարգած են։ Վեց տարիէ ի վեր անոնց խնամքը կը վայելեմ, իսկ եթէ հիւանդանոց ինկայ, անոնք ի՞նչ մեղք ունին։ Ի՞նչպէս կրնամ ուրանալ իմ համագիւղացիս որուն սեղանէն կ'ապրի զաւակս։ Մինչեւ հիմա անոնք են եղած իմ պաշտպանս եւ իրենց զաւկին պէս կը նային զաւակս։ Միեւնոյն առեն կը ցաւիմ որ յօդուածագիրը չարաչար գործածեր է «Ցառաջ»ի բարեմտութիւնը։

Ոսկիկ Տէր Կարապետեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Խորհ. Հայաստան կը գրէ.—

Հայաստանի կապի (թղթատարական) կազմակերպութիւնը ունի էական թերութիւն մը,— մինչեւ այժմ կարելի չէ եղած սրբագրել թղթատարին սխալ առաքումը, ուշ տեղ հասցնելը, ինչպէս տեղի կ'ունենայ մասնաւորաբար Սիսիանի, Բաշ - Ապարանի, Լէնինականի մէջ։ Գոհացուցիչ չէ նաեւ փոխադրական գործը։

Կարգ մը շրջաններու մէջ տեղական կազմակերպութիւնները հաւաքական գիւղատնտեսութեան թղթատար կը նշանակեն անչափահասները եւ գրել - կարդալ չգիտցողները (Սիսիան, Վէդի, Մարտունի)։ Գլխաւոր ճամբաներէն (Երեւան – Բայազէդ, Ստեփանաւան – Քոլագերան) կատարուած փոխադրութիւնները չեն մեքենայացուած։ Լաւ չեն օգտագործեր թղթատար ինքնաշարժները (Քէշիշքէնդ, Գորիս)։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Դեկտեմբեր 5ին Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ ջերմախտի (մալարիա) եւ արեւադարձային շրջաններու յատուկ հիւանդութեանց նուիրուած Հայաստանեան Դ. Համագումարը։

⁂ Տրդատ Թագաւորին յուշարձանին ուսումնասիրութեան ժամանակ, ամրոցի հնագիտական քննութիւնը երեւան բերաւ պատմական մեծարժէք փաստեր, որոնք կը վերաբերին նախատրդատեան, յետտրդատեան ժամանակաշրջաններուն։

⁂ Այս տարի Հայաստանի 529 մանկապարտէզներուն մէջ, ձմրան դպրոցական կիսամեակին՝ արձանագրուած են 23,878 երախաներ, իսկ ամրան դպրոցական կիսամեակին պիտի արձանագրուին 50,00 երախայ, ուրեմն ամբողջ տարուան մէջ մանկապարտէզ պիտի յաճախեն 77,968 երախայ,— անցեալ տարի՝ 66,130 երախայ։

⁂ Գալ տարի Երեւանի մէջ պիտի հիմնուի մարմնակրթութեան պալատ մը, ուր պիտի կեդրոնացուին մարմնակրթութեան բոլոր գիտական, տեսական եւ ուսումնական հաստատութիւնները, մարմնակրթութեան ազգային կաճառը եւ Գերագոյն Խորհուրդի գրասենեակը։ Շինութեան համար պիտի ծախսուի 200,000 րուբլի։

ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐՄԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄ

Նոյ. 19ին, կիրակի, Mutualitéի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ միջազգային ախոյենական մրցում մը բոլոր երկիրներու սափրիչներուն կողմէ վարսայարդարման նորաձեւութեանց, գործիքով կամ առանց գործիքի՝ անջնջելի գանգուրներ շինելու մասին։

Միջազգային այս մրցման կը մասնակցէին նաեւ երկու Հայեր, ընկ. Սարգիս Էքինճեան եւ Գէորգ Ստեփանեան։ Մեր ընկերը մրցման մէջ շահած է 282 կէտ, իսկ Ստեփանեան 268 կէտ։ Մրցման կէտերու բարձրագոյն թիւն էր 300։ Ընկ. Էքինճեան բարձրագոյն թիւէն միայն 18 կէտ պակաս շահած էր։

Դարձեալ այս տարի, մարտ 19ին Սօսիէթէ Սալոնթի մէջ տեղի ունեցած էր Փարիզի սափրիչներու կողմէ վարսայարդարման նորաձեւութեանց ցուցադրութիւն մը, երբ մեծ գնահատութեան արժանացան մեր երկու հայրենակիցները։ Ընկ. Էքինճեան 5 տարի է որ նուիրուած է վարսայարդարման եւ իր այս յաջողութիւնները, զորս շահած է կարճ շրջանի մը մէջ, իրեն կը խոստանան մեծ ապագայ։

Տ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՌԻԻԸ

»»» · «««

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խորագրին տակ, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթի ծանօթ յայտարարութեան առթիւ. (16 նոյ.).

— «Դաշնակցութեան ղեկավար մարմինը» դժբախտաբար «Ապագայ»ին պատասխան տալու պատիւը պիտի չընէ։ Ամէն բան պատշաճութեան սահմանին մէջ։ Թերթ մը, այդ ալ կուսակցութեան մը պաշտօնաթերթը, Դաշնակցութենէն բացատրութիւն ուզելու իրաւունք պէտք չէ տայ ինքզինքին։ Դաշնակցութեան Բիւրօն սիրով ընդառաջ պիտի երթար, եթէ բացատրութիւն ուզողը փոխանակ «Ապագայ»ի՝ Ռամկավար կուսակցութեան վարիչ մարմինը ըլլար։ Ուրեմն, Փարիզի պաշտօնաթերթը արժանապատուութեան վիրաւորանք թող չնկատէ «Դաշնակցութեան ղեկավար մարմնին» լռութիւնը։

Դաշնակցութիւնը բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս քայքայելու համար գաղութներու մէջ սեւ պլոք մը կազմուած է Հայաստանի Չեկայի հրամանով։ Այս պլոքին մաս կը կազմեն Ռամկավար եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները, համայնավար կուսակցութիւնը, Հօկ եւ հակադաշնակցական ուրիշ տարրեր։

Պլոքին նպատակն է՝ Դաշնակցութիւնը հեռու պահել ազգային գործերէն, վարկաբեկել անոր անցեալը, արատաւորել անոր անունը, վատաբանութեամբ, չարախօսութեամբ, զրպարտութեամբ եւ խաբէութեամբ։

Հալածել դաշնակցականները թէ հաւաքաբար եւ թէ անհատաբար, աշխատիլ զանոնք անգործութեան եւ սովամահութեան դատապարտելու, որպէսզի միջոց ու ժամանակ չունենան կուսակցական եւ հանրային գործերով զբաղելու։ (Այս նպատակը իրականացնելու պարտականութիւնը ստանձնած է Բարեգործականը, որուն մշակած ու գործադրութեան դնել սկսած կրթական ծրագիրը դաշնակցական ուսուցչութիւնը հարուածելու զէնք մըն է)։

Պլոքը կ'աշխատի անվստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծել գաղութներու մէջ, կիրքերը միշտ սրուած պահել, արծարծել ու քրքրել հին խնդիրներ ու վէճեր, որպէսզի ճառսին մէջ իր ուզածը ընէ, առանց հաշիւ տալու ոչ ոքի։

Պլոքը յետին նպատակներով հակահայաստանեան կ'որակէ Դաշնակցութիւնը, միամիտ զանգուածներու թշնամանքը հրաւիրելու համար անոր վրայ։ Կը գործակցի՝ Ֆրանսայի մէջ ֆրանսացի համայնավարներու, Սուրիոյ մէջ սուրիացի ազգայնականներու եւ ուրիշ երկիրներու մէջ ոստիկանութիւններու հետ, Դաշնակցութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկելու համար։

Պլոքը՝ չարամտօրէն Աթէնքի եւ Պէյրութի անհատական ոճիրները Դաշնակցութեան վերագրելով, կը ձգտի թէ օտար դատական իշխանութիւններուն եւ թէ հայ ժողովուրդին աչքին Դաշնակցութիւնը ցոյց տալ իբր ոճրագործներու կազմակերպութիւն։

Սեւ պլոքին այս սեւ գործունէութեան փաստերը հայթայթեցին մեզի ռամկավար թերթերը, որոնցմէ մին նաեւ «Ապագայ»։

Տասը տարի ձեր բոլոր նախատինքները, անարգանքները, հայհոյութիւնները մարսելէ յետոյ, կ'ուզէիք որ տասը տարի ե՞ւս գլուխ ծռէինք ձեր առջեւ։ Պիտի ընէինք ատիկա ալ, եթէ համոզուած ըլլայինք որ զգաստութեան եւ սթափումի ժամը պիտի գար օր մը։ Մեր համբերութիւնն ու լռութիւնը, յանուն համերաշխութեան եւ գաղութներու հանգիստին, դուք մեկնեցիք իբր տկարութիւն եւ անզօրութիւն եւ սկսաք սպառնալ մեզի։

Ուզեցիք խեղդել մեզ, ենթարկել ձեզի, պարտադրել ձեր ուղղութիւնն ու գործելակերպը։ Ուզեցիք որ ձեր այոին այո, եւ ոչին ոչ ըսենք։ Մերժեցինք ճանչնալ մեր ուժը, անկախ ու ազատ կուսակցութիւն մնալու մեր իրաւունքը, եւ գաղութներու վիճակը հասցուցիք այս օրուան։

Ի՞նչ կը մնար ընել մեզի։ Դիմել ինքնապաշտպանութեան։

Մէկ հարուածին պատասխանել երկուքով։ Բռունցքը միշտ վեր բռնել, եւ ըլլալ անխնայ։ Ուրիշ բան չենք ալ պահանջեր, կամ ընդունեցէք որ իբրեւ հին, կազմակերպուած, ժողովուրդին կարեւոր մէկ զանգուածը ներկայացնող կուսակցութիւն գործելու եւ մեր ճամբան շարունակելու իրաւունք ունինք ձեզի հետ կամ առանց ձեզի եւ կամ փոխեցէք պայքարի զէնքերն ու ձեւերը, դադրեցուցէք հայհոյութիւնները, զզուելի քսութիւնները եւ գարշելի մեքենայութիւնները։

Այս կուսակցութիւնը մինչեւ այսօր պատիւով ապրած է, ճակատը միշտ վեր, կուրծքը միշտ հպարտ։ Մի դպչիք անոր պատիւին, որպէսզի չմըտածէ ինքնապաշտպանութեան մասին։

Որքա՜ն շուտ հասկնաք ասիկա, այնքան լաւ է թէ ձեզի եւ թէ այս ժողովուրդին համար։ Ահա մեր բացատրութիւնը»։

ՏԻԶԱՂ

Պարոնը.— Սիրակա՛ն, երբ կ'արթնամ, առաջին մտածումս կ'ըլլայ յիշել քեզ...

Աղջիկը.— Եղբայրդ ալ այդպէս կ'ըսէ...

Պարոնը.— Ի՞նչ, եղբա՞յրս, եղբա՞յրս, եղբա՞յրս ալ...։ Բայց գիտցիր որ ես մէկ ժամ առաջ կ'արթնամ եղբօրմէս...։

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Արքեղայոս իր տղոց խաղացած պահուն, ցուպի մը յեցած՝ կը քշէ իբր ձի։ Իր բարեկամներէն մէկը զինք այս վիճակին մէջ տեսնելով, իր զարմանքը կը յայտնէ։

Թագաւորը կ'ըսէ.

— Խնդրեմ, ոչ մէկու բան մը մի՛ ըսեր տեսածէդ, մինչեւ որ՝ դուն ալ զաւակներու տէր ըլլաս։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

«ԷՐԻԿՍ ԵՐԲԵՔ ՍԽԱԼ ԲԱՆ ՉԸՆԵՐ»

(Դանիական գրականութիւն)

—•·—

ՆՈՒԷՐ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉԷՆ ՆՈՐ ՀԱՐՍԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ.— Հանս Քրիսթիան Անտէրսըն է հետեւեալ պատմուածքի հեղինակը։ Աղքատ ծնողքի մը զաւակն ըլլալով ո՛չ մէկ հեռանկար ունէր իր պատանեկութեան շրջանին, բայց յետոյ բարեկամներու աջակցութեամբ համալսարան գնաց։ Ժողովրդականութիւն շահեցաւ իր հէքեաթներով որոնք թարգմանուած են բոլոր լեզուներով։ Գրած է թատերգութիւններ, վէպեր եւ ճամբորդական յուշեր։ Բայց իր գրական տաղանդը երեւան եկաւ մանաւանդ իր պատմուածքներուն մէջ։ Ծնած է 1805ին եւ մեռած 1875ին։

Ձեզի պիտի պատմեմ հէքեաթը մը որ ինծի կը պատմէին երբ պզտիկ տղայ էի։ Ամէն անգամ որ միտքս կ'իյնայ, կարծես հետզհետէ կ'աղուորնայ։ Որովհետեւ պատմութիւններն ալ կը նմանին կարգ մը մարդոց — քանի հիննան կ'անուշնան։

Եթէ գիւղ գացած էք, տեսած պէտք է ըլլաք որ այնտեղ, ագարակին մէջ կայ յարդապատ երդիքով շատ հին խրճիթ մը։ Անոր մամռապատ կտուրին վրայ կը տեսնուի արագիլի մը բոյնը, որովհետեւ գիտէք թէ մենք առանց արագիլի չենք ըլլար։ Խրճիթին պատերը ծուռ են, իսկ պատուհանները ցած. այս վերջիններէն միայն մէկն է որ կը բացուի, կը գոցուի։ Փուռը որ պատին մէջէն դուրս ցցուած է, կը նմանի հաստ մարմինի մը։ Թանթրուենի մը կը բարձրանայ բակին մէջտեղէն եւ անոր ճիւղերուն տակ, փոքրիկ աւազանի մը մէջ, կը լողան քանի մը բադեր։ Պահապան շուն մը կը հաջէ բոլոր եկող - գացողներուն երեսին։

Այսպէս էր այդ ագարակին մէջ գտնուած խրճիթը։ Այնտեղ կը բնակէր ծերունի զոյգ մը՝ գիւղացի մը եւ իր կինը։ Թէեւ շատ փոքր էր իրենց ըստացուածքը, բայց տակաւին ունէին ձի մը որուն ծառայութենէն ալ կրնային հրաժարիլ։ Խելօք կենդանի մըն էր այս ձին որ ինքնիրեն կ'արածէր խոտերուն մէջ եւ երբեմն իր քամակին վրայ, քաղաք կը տանէր իր տէրը։ Գիւղացին շատ անգամ փոխ կուտար զայն իր դրացիներուն որոնք զանազան ծառայութիւններ կ'ընէին ծերունի զոյգին՝ ի վարձատրութիւն։ Եւ սակայն գիւղացին ու կինը խորհեցան որ այլեւս պէտք չունէին այդ ձիուն եւ աւելի լաւ կ'ըլլայ, եթէ ծախէին զայն կամ գոնէ փոխանակէին աւելի անհրաժեշտ բանի մը հետ։ Բայց ի՞նչ էր այդ բանը։

— Դո՛ւն աւելի լաւ գիտես, հոգիս, ըսաւ գիւղացիին կինը. այսօր շուկան բաց է. նստէ ձիուն վրայ, քաղաք գնա՛ եւ աշխատէ՛ որ կամ ծախես եւ կամ օգտակար բանի մը հետ փոխանակես։

Եւ գիւղացիին կինը թաշկինակը կապեց ամուսնոյն վզին, որովհետեւ ինք աւելի լաւ կը կատարէր այդ գործը. երկու անգամ դարձուց թաշկինակը եւ սիրուն կապ մը շինեց, որովհետեւ ինք աւելի վարպետ էր այդ զարդարանքներուն մէջ։ Ցետոյ խոզանակեց անոր գլխարկը եւ համբոյր մը դրաւ անոր շրթունքներուն վրայ։

Գիւղացին նստեցաւ ձիուն վրայ ու ճամբայ ելաւ։ Այո՛, կամ պիտի ծախէր կենդանին կամ պիտի փոխանակէր ուրիշ առարկայի մը հետ. բայց ինք աւելի լաւ գիտէր ընելիքը։

Շատ տաք էր արեւը ու պատառ մը ամպ իսկ չկար երկինքին վրայ։ Փոշոտ էր ճամբան ալ, որովհետեւ շատեր քաղաք կ'երթային այդ օրը՝ հետիոտն կամ ձիով։ Կարելի չէր տեղ մը ապաստանիլ արեւին ճառագայթներէն։

Գիւղացին ճամբան հանդիպեցաւ մարդու մը որ իր առջեւը ձգած էր կով մը ու շուկայ կ'երթար։ Եւ ի՛նչ պատուական կով։

— Լաւ կաթ կուտայ, վստահ եմ, մտածեց գիւղացին, հրաշալի բան կ'ըլլայ եթէ ձիուս հետ փոխանակեմ այս կովը։

— Է՛յ, պոռաց մարդուն, մօտիկ ըրէ՛, ձին աւելի սուղ կենդանի է քան կովը, բայց հոգ չէ. կովը աւելի օգտակար է ինծի համար. եթէ կ'ուզես փոխանակենք...

— Լա՛ւ, ըսաւ մարդը, կովը յանձնեց գիւղացիին եւ առաւ անոր ձին։

Գիւղացին գործը լմնցուցած էր եւ կրնար տուն վերադառնալ։ Բայց այդպէս չըրաւ. շուկայ երթալու համար ճամբայ ելած էր, եւ շուկայ պէտք է երթար, գոնէ վաճառքը տեսնելու համար։ Ու շարունակեց ճամբան կովուն հետ։

Քիչ ետքը դիմացը ելաւ ուրիշ մարդ մը որ ոչխար մը կը տանէր շուկայ։ Պարա՛րտ, աղո՛ւոր եւ բրդո՛տ ոչխար մը։

— Այս մէկը աւելի գործիս կուգայ, մտածեց գիւղացին, առատ խոտ կայ մեր բակը, թող ուտէ. ձմեռը սենեակիս մէջ կը պահեմ. կովէն օգտակար է թերեւս. փոխանակե՞մ արդեօք...

Ոչխարին տէրը ընդունեց առաջարկը ու մեր գիւղացին ոչխարը առաւ ու շարունակեց ճամբան։

Շատ գնաց, քիչ գնաց, տեսաւ ուրիշ գիւղացի մը որ դաշտերուն մէջէն կուգար՝ պարարտ սագ մը թեւերուն մէջ։

— Այդ ի՛նչ ծանր բեռ կը տանիս, ըսաւ գիւղացին անծանօթին. ահագին փետուր եւ ճարպ ունի. մեր աւազանին մէջ կրնայ սքանչելի կերպով լողալ. կինս ալ պիտի սիրէ, շատ բանի օգտակար է. կինկս քանի քանի անգամներ կրկնած է. «Երանի սագ մը ունենայինք»... Թերեւս հիմա ունենայ հատ մը.. է՛յ, ի՞նչ կ'ըսես, սագդ կը փոխե՞ս ոչխարիս հետ...

Անծանօթը սիրով ընդունեց փոխանակութիւնը եւ մեր գիւղացին տիրացաւ սագին։

Հետզհետէ կը մօտենար քաղաքին։ Ահագին բազմութիւն կար ճամբուն վրայ. սուրի եւ անասուն իրարու խառնուած էին շուկային ցանկապատին առջեւ եւ արդէն սկսած էին մտնել հարկահաւաք պաշտօնեային գետնախնձորի արտէն ներս։ Այնտեղ մեր գիւղացին տեսաւ գեղեցիկ թռչուն մը որուն ոտքէն չուան մը կապած էին, որպէսզի չփախչէր։ Կարճ փետուրներով թռչուն մըն էր. երկու աչուկները միասին կը քթթէր եւ խորամանկ արտայայտութիւններով մը կը սոնքար ու կը կանչէր «կլո՛ւկ, կլո՛ւկ»։ Ի՛նչ կը նշանակէր այդ կլո՛ւկ-կլո՛ւկը, չեմ գիտեր։ Գիւղացին այս թռչունը տեսնելուն պէս մտածեց.

— Ասանկ գեղեցիկ թռչուն մը տեսած չէի կեանքիս մէջ. աւելի գեղեցիկ է քան տէր պապային հաւը. երա՛նի իմս ըլլար. վերջապէս թռչուն ըսածդ իր կուտը կը ճարէ եւ բեռ չէ. լաւ պիտի ըլլայ եթէ յաջողիմ փոխանակել սագիս հետ...

ԱՆՏԷՐՍԸՆ

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆՆԸՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ *ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին*, 9 rue Mme. Curie, Bagneux *ընկեր Տիգրան Տէրոյեանի բնակարանին մէջ:*

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Ակումբին մէջ:

ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Ռազմիկ եւ Տաւրոս խումբի ընկերները, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Առնուվիլի մէջ, ընկ. Արփիար Մարտիրոսեանի բնակարանը:

Նիւթ՝ «ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»

Գաւառ

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ Զաւարեան խումբի դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. *Ա. Խաչիկեան:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Աղբիւր-Սերոբ» խումբի ժողովը այս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին Գրադարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Պատանեկ. Միութեան Գրադարանի մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. *Ա. Խաչիկեան:*

Զաւարեան խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. *Աչոտ Խաչիկեան:*

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ակնունի խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. *Աչոտ Խաչիկեան:*

Բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Պ. Վահագն Թուր – Սարգիսեան, Այրի Տիկին Մարիամ Ակնոնյեան եւ զաւակները՝ Հրանտ, Գուրգէն, Արփինէ, Այրի Տիկին Սրբուհի Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Կարապետեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Պ. Կարապետեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Գ. Էրզրումեան, Այրի Տիկին Մ. Էրզրումեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Պաղտասար Էրզրումեան(Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մ. Տէր Պետրոսեան (Պոլիս), Տէր և Տիկ. Պ. Էրզրումեան (Պոլիս), Տէր և Տիկ. Կարապետ Շահինեան (Պոլիս), Տէր և Տիկ. Ա. Տիօնեան (Պոլիս), Տէր և Տիկ. Աղասի Թուր – Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Թուր – Սարգիսեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Աբովեան, Յովհաննէսեան, Չալըգեան, Կիւրեղեան, Յովակիմեան, Մինասեան ընտանիքները եւ բոլոր ազգականները ու բարեկամները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, զաւկին, քրոջ, ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՆԿԱՆՈՅՇ ԹՈՒՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(*Ծնեալ՝ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ*)

դառնակսկիծ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, երեքշաբթի առաւօտ ժամը 4·30ին, իր բնակարանին մէջ, **60 rue Piat,** (Փարիզ 20), 19 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, իր բնակարանին մէջ **60, rue Piat, Paris (20):** Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի **Pantin - Parisien**ի գերեզմանատունը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կարմիր խաչի Վալանսի Մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այսօր հինգշաբթի գիշեր ժամը 8ին **4** եւ **4bis rue Bouffier:** Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ք. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԱՔ ՄԱՀՕՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

29, Ave. Mac-Mahon. 29 *Métro: Etoile*

Սիրուն անակնկալներ, Թատ, երգ ու պար

Առաջնակարգ ժազ «Union Jaz de Lido» *ժամը 10էն մինչեւ լոյս*

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔԸ 10 ՖՐԱՆՔ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Salle Adyar*ի ՇՔԵՂ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ* **4 Square Rapp**

(Métro: Alma *կամ* **Ecole Militaire)**

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ **Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ա Ղ Ա**

(Տրամ փարիզահայ կեանքէ, հեղինակ՝ ՍԷՅԵԱՆ)

Մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ տիկին Լ. Պետրոսեանի, Օր. Անգրինէ Ավճեանի, Գ. Ռուպինա Ալիքսանեանի Մելինէի, Պ. Պ. Գմբէթեանի, Կոթիկեանի, Տէրվիշեանի, Սարաֆեանի Գրիգոր - Վահանի եւ ուրիշներու:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7·50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղեր, Պ. Շահխաթունիի մօտ եւ ներկայացման օրը Թատրոնի կիշէն ժամը 12էն սկսեալ:

Ընդհանուր հասցէ՝ A. Chakatouny. *35, rue des Morillons. Paris (15):*

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Անկէնի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ

Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ:

Պար: Գոթիլյոն: Ընտիր ժազ: Ճոխ Պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱԶ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Բարդ Պոստքարթ ըլլալով	6 հատ	5 ֆրանք:
Բարդ փայլուն	12 »	20 »
Մեծցուած լուսանկարներ ըլլալով եւ հուատքեւ շրջանակով		45 ֆրանք:

ԱՌԻԹ ՄԸ

5,000,000 ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

Եւ միանգամայն բարեգործութիւն մը բրած ըլլալու ծախսելով միայն 50 փրանք

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կազմակերպուած՝

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐԻՆ

որ տեղի պիտի ունենայ այսօր Հինգշաբթի օր ժամը 14էն սկսեալ մինչեւ 19, Ժան - Կուժօնի սրահներուն մէջ

8, Rue Jean Goujon. Paris (8)

Ամ նուազն 50 ֆրանք ծախսող այցելու մը կը ստանայ ձրիաբար Թոմպոլայի թիւ մը: Շահող առաջին հինգ թիւերուն պիտի տրուին **Loterie Nationale***ի* **(3e tranche)** *հինգ թիւեր:*

Թատերական ներկայացում

Կազմակերպուած ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

Կը խօսի՝ ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Պէշիկթաշլեան Թատերասրահին մէջ 26, rue Troyon. Sèvre

Կը ներկայացուի Ազգային - Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ Ողբերգութիւնը

Մուտք 5 *ֆրանք:*

Պարահանդէս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՆՍԷՆԻ Մ. ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

26 *Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր*

*8 RUE JEAN GOUJON*ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՄԷԹՐՕ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ

Օրքէսթրը՝ PESNTI *Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:*

Մուտք կիներու՝ 8 ֆրանք, այրերու՝ *10* ֆրանք:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շքեղ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔ Դ. ՏԱՐԻՆ

1934

Դիմել՝ **M. & M. Barsamian.**

94, Rue Lafayette. Paris (10)

Գին՝ 25 ՖՐԱՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂԻ ՀԱՄԱՐ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով:

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
- 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
- 12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
- 1bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ Թղթակցութեանց համար:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE:** 57 - 37

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ:

Maison AGÉDER

Վաճառատուն ԱԺՏԷՐ

Gros **Demi-gros**

67, rue de Cléry. Paris (2) Tél. Central 48 - 12

Մասնաւոր պատեհութիւն խանութպաններու եւ մարզաններու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ

Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — հիւսուածեղէնի վերաբերեալ ընտիր եւ աժանագին ամէն տեսակ ապրանքներ, *քօմթիւմ, ժիւփ, ժիլէ, Փիւլօվէր, Քաշքոլ* եւայլն:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տօքթ. Յ. ՏԻՐԱՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ՝ ՄԱՆԿԱՆՑ եւ ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

փոխադրուած է **53 Rue du Four 53. Paris (6)**

Métro: St. Sulpice *եւ* **Sèvres, Croix-Rouge**

Tél. LITTRÉ 49 - 23

ԼԱՒ ապրանք և ԱԺԱՆ

T.S.F. 4 լամբ Երաշխիք 1 տարի **950F**

ԿԱՆԽԻԿ և ԱՊԱՌԻԿ

Փօնօներ կը ծախուին մեծ զեղչով

"RADIO-MUSIC" L. Nichanian 56, rue Piat PARIS (XX)e

Տիսքեր Եւրոպական և Արեւելեան 10F էն սկսեալ

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ: Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու:

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոգեժ.* **13**

rue Pierre Curie. K. *Bicètre. Métro: Porte d'Italie.*

GRITZNER և VERITAS ... 30% ...

275 Ֆր. 300 Ֆր. 350 Ֆր. - 30 Ֆր.

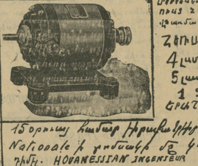

4 լամբ 650 Ֆր.

5 լամբ 850 Ֆր.

1 ՏԱՐՈՒԱՅ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

15 օրուայ ... Loterie Nationale ...

Դիմել. HOVANESSIAN INGENIEUR TEL. TRUDAINE 16-94. R.C. Seine 571411

Bureaux & salon d'audition 24 Rue de Navarin Paris 9e

Ateliers & magasins 51 Grand'Rue Chaville (S. & O.)

... contre remboursement

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN 40, rue Chaponnay. Lyon

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS ( ) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒԽՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

Կ'ընդունի ամէն օր, *ժամը 9 - 12* եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8:

կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 **Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est**

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական *ամէն տեսակ հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն, ֆրանկախտ եւայլն), մորթի, շնչառութեան եւ կանացի հիւանդութիւններ:*

Բժշկումը կը կատարուի, X *անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեկտրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:*

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Քուրօն՝ սկսած 100 ֆրանքէն, պրոթ՝ ամերիկեան սիստէմով:

Արժէքները շատ մատչելի. մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու: Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 *եւ* 3—8: *Կիրակի եւ տօն օրերը՝* 9—4:

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փոխադարձ արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ **certificats de coutumes**ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յայտնի աստղագէտ հնդիկ **Tamu.Rhos** *որ եկած է Արեւելքէն, համաձայն ձեր ծնունդի թուականին եւ ձեր անցեալը, ներկան եւ ձեռքի գիծերուն կը գուշակէ ձեր ապագան: Կուտայ ճիշդ եւ մանրիմ խորհուրդներ մասին: Թղթակցութեամբ սիրային, ամուսնական կեանքի մասին: Թղթակցութեամբ՝* 10 *ֆրանք: Անձամբ դիմողներու՝ գիծերու եւ աստղերու գուշակութեամբ* 15 *ֆրանք:*

Դիմել ժամը 10—12 *եւ* 2—7, Mr. Tamu-Rhos *Մէթրօ՝* Vaneau

26 Rue St. Placide, Paris (6)

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Dameseme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933
24 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2352

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԺԸՆԵՒԻ ԶԱԽՈՂԱՆՔԸ

Հակառակ բոլոր դիւանագիտական բացատրութիւններուն, անժխտելի է որ կատարեալ նաւաբեկութեան մը մատնուեցաւ Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը։

Գանդուխտի յուղարկաւորութենէ մը տարբերութիւն չունի յետաձգման որոշումը, որ տրուեցաւ չորեքշաբթի օր, 8–10 վայրկեանի մէջ։

Այս առթիւ, Խորհրդաժողովի նախագահին կարդացած գեկոյցն ալ՝ նախարանն է հանդիսաւոր դամբանականի մը, եթէ ոչ մահախօսականի։

Գերմանիոյ հրաժարումէն շատ առաջ, խորհրդաժողովը կը մեռնէր արդէն։ Հիթլէր յարմարագոյն պատեհութեան կը սպասէր, առնել-քալելու համար ոչ միայն խորհրդաժողովէն, այլ եւ «Ս. Հոգիէն», Ազգերու Դաշնակցութենէն։

Այդ հրաժարումէն առաջ ալ, կացութիւնը այնքան բարդացած էր, որ հարկ եղաւ երկար ատեն յետաձգել աշխատանքները։ Նախագահ Հէնտըրսըն ստիպուեցաւ մայրաքաղաք մայրաքաղաք մաշ գալ, քարոզ կարդալու եւ սիրտ շահելու համար։ Անձամբ համաձայնութիւն խնդրեց Մուսոլինիէն, Հիթլէրէն, Ֆրանսայի վարչապետէն եւ ուրիշ իրաւասու անձերէ, մատնանշեց վիժման վտանգները։

Արդիւնքը,— խորհրդաժողովին աշնան աշխատանքները հազիւ վերսկսած, պայթեցաւ գերմանական ռումբը (14 հոկտ.)։

Ինչ որ կը փորձուէր այդ օրէն ի վեր, յուսահատական ճիգ մըն էր նաւաբեկութիւնը կանխելու։ Ճեղք մը եւս բացուած էր նաւուն ամէնէն կենսական մասերուն վրայ, եւ նաւապետներն ու ղեկավարները ի զուր կը պարպէին իրենց խուճապը։

Տակաւին մէկ շաբաթ առաջ, խորհրդաժողովին նախագահը եւ տեղեկարարները հրապարակաւ կը յայտնէին իրենց դժգոհութիւնը, բացատրելով թէ անգործութեան դատապարտուած են, երբեւ հետեւանք մեծ պետութեանց բռնած դիրքին։

Այնպէս որ, երբ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ նախարարներն ու Մ. Նահանգներու Բ. պատուիրակը հաւաքուեցան վերջին (19 նոյ.), մէկ անգամէն ցցուեցաւ յետաձգման խնդիրը։ Միայն Ֆրանսայի ներկայացուցիչն էր որ կ'ուզէր չարունակել եւ ելքի մը յանգիլ, նպաստաւոր թէ աննպաստ։

Յետաձգումը իրականութիւն է արդէն։ Դադար տրուած է մինչեւ յառաջիկայ յունուար, որպէս զի ժամանակ ունենան փրկութեան գերագոյն փորձ մը կատարելու։

Կ'ըսուի թէ այդ աշխատանքը պիտի կատարուի Իտալիոյ մէջ, նկատելով որ Մուսոլինին ալ շատ հաւատք չունի ոչ միայն զինաթափութեան խորհրդաժողովին, այլ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ։

Մինչ այս մինչ այն, փաշական Մեծ Խորհուրդը դեկտ. 5ին յառաջպէս պիտի քննէ այս խնդիրները, եւ հաւանական է որ ռումբ մըն ալ Իտալիան պայթեցնէ, հրաժարելով Ազգերու Դաշնակցութենէն։

Այս տպաւորութիւնը կը գործեն Մուսոլինիի վերջին ճառը եւ իտալական մամուլին կարգ մը արտայայտութիւնները։

Այդ պարագային, դիւանագէտները իրենք անգամ չպիտի կրնան գուշակել հետեւանքները։

×

Տասը օրէ ի վեր, ֆրանսական թերթ մը, «Լը Փըթի Փարիզիէն», չնդալից յայտնութիւններ կ'ընէ, հրատարակութեան տալով գերմանական գաղտնի փաստաթուղթեր։

Փարիզեան թերթը պնդելով իր հրատարակութեանց վաւերականութեան վրայ, նոյ. 22ին հրատարակեց շատ աւելի կարեւոր շրջաբերական մը, «բացարձակապէս գաղտնի», եւ ուղղուած արտասահմանի հիթլէրական գործակալներուն։

Այս շրջաբերականով, մասնաւոր հրահանգներ կը տրուին գործակալներուն, պարզելով Գերմանիոյ հրաժարումէն յետոյ տիրող կացութիւնը։

Շրջաբերականէն կը հետեւի թէ,—

1. Գերմանիան ակամայ կը մասնակցէր Ազգերու Դաշնակցութեան եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին, հետեւելով նախորդ կառավարութեան որոշման, որպէսզի կարենայ յարաբերութիւն պահել միւս պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ։

2. Գերմանիան կը սպասէ որ վերջնապէս ձախողի զինաթափութեան խորհրդաժողովը, որպէսզի կարենայ յայտարարել թէ այլեւս ինքզինքը կապուած չզգար Վերսայլի դաշնագրին զինուորական պայմաններով։

3. Գերմանիան հակառակ է սպառազինութեանց ո՛ր եւ է ստուգման (հակակշիռ), ցորչափ Ֆրանսան կը մնայ իր հակառակորդը։

Իբրեւ ուղեցոյց ունենալով այս հիմնական սկզբունքները, շրջաբերականը կը պատուիրէ քարոզութիւններ կատարել արտասահմանի մէջ։ Շատ երկար է շրջաբերականը եւ նախատեսած՝ ամէն մանրամասնութիւն եւ պատճառաբանութիւն։

Անշուշտ այս կարգի շրջաբերականները ուժ չունին խզելու դիւանագիտական յարաբերութիւնները։ Բոլոր պետութիւններն ալ կը մշակեն գաղտնի գործունէութեան ձեւեր։

Բայց, այս յայտնութիւնները կը սաստկացնեն փոխադարձ կասկածամտութիւնը եւ աւելի կը թանձրացնեն մթնոլորտը։

Այս յայտնութիւններէն թեւ կ'առնեն այն տարրերը որ հակառակ են մերձեցման եւ խաղաղասիրական քաղաքականութեան։

Ամէն պարագայի մէջ, անստուգութիւնն է որ կը սաւառնի հորիզոնին վրայ, Մեծ Պատերազմին վէրքերը հազիւ կապած աշխարհի մը վերեւ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼՈՒԿ ՄՆՋԻԿ

Անաղմուկ՝ այլ յարատեւ կը քալէ Ֆրանսահայ Կ. Խաչը, իր որոշ նամբով։

Սնափառութեան սին շռայլանքը չէ որ կը մղէ զինք գործելու, ոչ ալ հրապարակի վրայ երեւալու մարմաջը, այլ գործին խոր գիտակցութիւնը եւ հաւատքը։

Եւ ժողովուրդը շատ քիչ գաղափար ունի անոր գործունէութեան մասին։

Ո՞վ կ'իմանայ, օրինակ, թէ Իսի-լէ-Մուլինոյի փոքրիկ դարմանատան մէջ ամէն անգամ կը դարմանուին քրասնի մօտ հիւանդներ։

Ո՛րքան հիւանդ, անգործ ու չքաւոր հայրենակիցներ Ֆ. Կ. Խաչին դուռը ափ կ'առնեն։ Կարելի՞ է ձեռնունայն վերադարձնել, երբ շատ անգամ մէկէ աւելի երախաներ են որ պիտի տուժեն սնունդի պակասէն, դառնալով ակամայ զոհեր թոքախտի։

Այն տագնապալի օրերուն, անտարակոյս, նիւթական դժուարութիւններ կը ցցուին իր դէմ եւ թափած ճիգերը անզօր պիտի ըլլային, եթէ ժողովուրդը ինք չօժանդակէր Ֆ.Կ.Խաչի ձեռնարկներուն։

Այս անհամար պահանջներ գոհացնելու համար ո՛չ տրամադրութիւնը, ո՛չ ալ կամքը կը պակսի ժրաջան անդամահիներուն քով, սակայն կը բաւէ՞ այսքանը։

Եկամուտի աղբիւրները անբաւական են, եւ Ֆ. Կ. Խաչը կարեւոր գումար մը կը սպասէ իր տարեկան պարահանդէսէն, որ տեղի կ'ունենայ վաղը, շաբաթ, Մաք Մահոնի սրահին մէջ։

Չը՞պիտի ուզէիք օգնել, հիւանդներուն դեղը, երախաներուն կաթը ապահովելու համար։

Բազմութեամբ մասնակցելով վաղուան երեկոյթին, գեղարուեստական վայելքի մը հետ պիտի ունենաք բարի գործ մը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը։

Ֆ. Կ. Խաչը շատ քիչ անգամ յուսախաբ եղած է իր սարքած երեկոյթներէն, նոյնիսկ ամէնէն դժուարին պարագաներուն մէջ։

Կասկած չունինք թէ՝ վաղուան պարահանդէսն ալ մեծապէս պիտի թեթեւցնէ իր հոգերը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կեդր. Գործադիր Կոմիտէին դիւանը ճարտարագործական նոր պատուանշան մը հաստատած է, որ կը կոչուի «Արհեստակցական նուանում»։ Շքանշանը պիտի կրէ Ստալինի քանդակեալ նկարը, հետեւեալ արձանագրութեամբ.—

«Վերաշինութեան ատեն արհեստագիտական ճարտարարութիւնը կը յաղթէ ամէն բանի»։ Այս շքանշանը կրնան ստանալ ճարտարագէտներ, բանուորներ եւ մասնագէտներ, արտադրութեան որոշ չափէ մը յետոյ։ Եթէ այդ չափը իջնէ, շքանշանը կրնայ ետ առնուիլ։

Ազգային միջակայանութիւնը եւ «Յառաջ»

«Յառաջ»ի վարչութիւնը չորրորդ շարքէն քանի մը տոմսակներ պիտի դնէ իր բաժանորդներուն տրամադրութեան տակ, շահելու պարագային արդիւնքը բաժնուելու պայմանով։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԱՅՆՇԹԱՅՆԻ ԳՈՅՔԵՐԸ ԳՐԱՒՈՒԱԾ

Գերման կառավարութեան պաշտօնաթերթը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն պետութիւնը կը գրաւէ փրոֆ. Այնշթայնի եւ կնոջը ստացուածքները։ Գրաւման վճիռը տրուած է համաձայն 1933 մայիս 26ի օրէնքին, որով իրենց ստացուածքներէն կը զրկուին համայնավարները եւ հայրենիքի թշնամիները։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սուրիոյ երեսփ. ժողովը կը փակուի չորս օրուան համար

Պէյրութէն կը հեռագրեն նոյ. 21 թուականով.—

Սուրիոյ խորհրդարանը այսօր սկսաւ Ֆրանքօ-սուրիական դաշնագրին քննութիւնը, բայց մարզպանը տեսնելով որ ժողովը պատրաստ չէ նպաստաւոր որոշում տալու առանց հասուն քննութեան եւ հանդարտ մթնոլորտի, չորս օրուան համար յետաձգեց նիստերը։

Զինաթափութեան խորհրդաժողովը թաղուեցաւ

Չորեքշաբթի օր, 22 նոյեմբեր, հանդիսաւորապէս թաղուեցաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովը։

Ի հարկէ «թաղում» բառը չգործածուեցաւ, բայց իրականութիւնը այդ է։ Դիւանը նիստ գումարելով, եօթ վայրկեանի մէջ որոշեց մինչեւ յունուար յետաձգել աշխատանքները։ Ոչ ոք խօսք առաւ։ Նախագահը, Պ. Հէնտըրսըն, հետեւեալ զեկոյցը կարդաց.

— Ներապէս մտահոգութեան մատնուած ըլլալով խորհրդաժողովի ներկայ վիճակէն, խորհրդակցութեան մը հրաւիրեցի Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները, ինչպէս եւ խորհրդաժողովին դեր-նախագահը եւ ընդհ. տեղեկարարը։ Մանրամասնօրէն քննուեցաւ կացութիւնը, եւ պարզեցինք եղած դժուարութիւններն եւ վտանգները։ Բոլորս ալ համաձայն էինք թէ անհրաժեշտ է գերագոյն ճիգ մը փորձել, պայմանագիր մը կնքելու համար։ Քննուեցան զանազան մեթոտներ, իրականացնելու համար այդ նպատակը։ Այս առթիւ դիտել տրուեցաւ թէ, ներկայ պարագաներուն մէջ, անպատեհ է դեկտ. 4ին նիստի հրաւիրել ընդհ. յանձնաժողովը, որովհետեւ առնոր գործը պիտի ըլլայ երկրորդ անգամ կարդալ պայմանագրի նախագիծը։ Հաստատուեցաւ թէ այնքան տարակարծութիւններ կան կարգ մը քաղաքական հարցերու մասին որ, կարելի չէ բարեբաստիկ արդիւնքի մը յանգիլ։ Ուստի, առաջարկուեցաւ ընդհ. յանձնաժողովին նիստը յետաձգել մինչեւ յունուար, երբ կը գումարուի նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը»։

Ուրիշ կարգ մը բացատրութիւններ եւս տալէ յետոյ, նախագահը քուէարկութեան դիմեց։ Յետաձգումը ընդունուեցաւ առանց առարկութեան։ Ամբողջ նիստը հազիւ 12 վայրկեան տեւեց։

Կ'ըսուի թէ՝ մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարեն իտալական Ռիվիէռայի մէջ, Գերմանիան ալ հրաւիրելով, որպէսզի կարելի ըլլայ ելք մը գտնել, այլապէս ամէն ինչ կորսուած է։

Միեւնոյն ատեն, կրկին զրոյց կը շրջի թէ Իտալիան ալ պիտի բաժնուի Ազգերու Դաշնակցութենէն։ Այդ պարագային, Փարիզի մէջ կը վախնան որ Ազգերու դաշինքը անարժէք դառնայ։

Նախագահ Րուզվէլթի դժուարութիւնները

Նոյեմբեր 22ին հրաժարական տուաւ Պ. Սփրակ, Մ. Նահանգներու գանձային նախարարութեան խորհրդականը։ Այս լուրը խոր տպաւորութիւն գործեց, որովհետեւ անցեալ շաբթու ալ հրաժարած էին ելմտական նախարարը եւ իր օգնականը։ Պ. Սփրակ այս առթիւ գրած նամակին մէջ յայտնապէս կը պարզէ իր ընդդիմութիւնը՝ հանդէպ նախագահ Րուզվէլթի դրամական քաղաքականութեան։ Պ. Սփրակ Մ. Նահանգներու լաւագոյն մասնագէտն է դրամական հարցերու համար։ Ամէնէն ազդեցիկ թերթերը դիրք բռնած են ի նպաստ իրեն։

Նախագահ Րուզվէլթ այս հրաժարման առթիւ ալ կը պահէ իր պաղարիւնը, հանդարտօրէն վայելելով իր արձակուրդը։ Բազմաթիւ դրամատուններ ուժ կու տան փրոֆ. Սփրակի տեսակէտներուն։

Վատիկան դժգոհ է ճանաչումէն

«Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ», Վատիկանի պաշտօնաթերթը, խստօրէն կը քննադատէ Խ. իշխանութեան ճանաչումը՝ Մ. Նահանգներուն կողմէ։ Մասնաւորապէս դիտել կու տայ թէ՝ 16 տարի ահաւոր ամբաստանութիւններ ուղղելէ յետոյ ճանչնալ յեղափոխական պետութիւն մը՝ կը նշանակէ ընդունիլ թէ անոր հետապնդած գաղափարը քաղաքակրթութեան գաղափար մըն է։ «Արդ, այս նոր կացութիւնը բոլորովին նպաստաւոր է համայնավարութեան համար, որ պիտի քաջալերուի դիմադրելու եւ ամէն յանդգնութեան դիմելու։ Այս ճանաչման շնորհիւ, համայնավարութիւնը պիտի կրնայ ապացուցանել թէ իր բռնութեան տեսութիւնները, որ կ'ուրանան Աստուածը, ընտանիքը, բարի վարք ու բարքը, հաւասարապէս արժանի են խաղաղութեան եւ քաղաքակրթութեան համար կատարուած աշխատանքներու պատիւին»։

Պաշտօնաթերթը կ'եզրակացնէ թէ՝ բարոյական տեսակէտով, ուրիշ ո՛չ մէկ յեղափոխական ուժ այսքան ահարկու աջակցութիւն չէ վայելած իր հակառակորդներէն։

Օդանաւային արկած մը եւ 14 զոհ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ՝ վերջերս շինուած հսկայ օդանաւ մը, Ք-7, որ ունէր վեց շարժանիւ եւ կրնար փոխադրել 120 ճամբորդ, վար ինկաւ Խարքովի մէջ, իր առաջին փորձին։ Այս ահռելի արկածին հետեւանքով մեռան 14 հոգի, որոնց մէջ կը գտնուին յայտնի մասնագէտներ եւ պաշտօնեաներ։ Յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, քննելու համար արկածին պատճառները։

Դանիմարքի կացութիւնը

Երեսփ. ժողովը երէկ մինչեւ ուշ ատեն զբաղեցաւ ելմտական ծրագրին քննութեամբ։ Ընկերվարական խմբակցութիւնը բոլորովին նոր ծրագիր մը առաջարկած էր, որ մերժուեցաւ։ Դահլիճին կացութիւնը խախտած է։ Պ. Ստաունինկ Սատօ վստահութեան քուէ պահանջած ըլլալով, հաւանական է որ իյնայ։

▪▪▪▪▪▪▪▪

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ երբեք զարմանք չպատճառեց զինաթափութեան խորհրդաժողովին յետաձգումը։ Գերմանիա կը յուսայ իր դատը շահիլ դիւանագիտական բանակցութիւններով։

ՍՊԱՆԻՈՅ ընտրութիւններուն մէջ, մեծամասնութիւն շահեցան աջակողմեան տարրերը, ծանր հարուած մը տալով ընկերվարականներուն։ Անշուշտ անոր համար որ··· կիները ալ կը մասնակցէին ընտրութեանց, տիրաբար։

ԸՆԿ. Օ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ (ՀԱՃԻ)
ՈՐՈՒՆ ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԾ ԵՆՔ ԱՅՍՕՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԲԱԽՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

ooooo

Տեղական մամուլը սիւնակներով մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ, Ազգ. Պարգեւախաղի երկրորդ վիճակահանութեան արդիւնքի մասին։

Ինչպէս գրած էինք, հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ ածխավաճառ մը, Պ. Ռիպիէռ, Ավինեօնի մէջ (Մարսէյլէն երկու ժամ հեռու)։

Մէկ միլիոնի պարգեւները շահողներէն մէկն է առեւտրական մը՝ Սէն Տընիի մէջ (Փարիզ), Պ. Միշէլ Քլօէնքա, որ ունի վեց զաւակ։ Իր առաջին գործը եղաւ կարեւոր գումար մը յանձնել գործազրկութեան սնտուկին։ Յետոյ խանութը փակեց եւ գինով գնաց, ուր կը գտնուին կինն և զաւակները։ Երկրորդն է դարձեալ առեւտրական մը, Շաթոտէօնի մէջ, Պ. Քլէման, որ երբեք չփոխեց իր սովորութիւնները եւ մէկ պատասխան կու տար եղած հարցումներուն,— «քեզի՞ ի՛նչ»։ Այս ալ պարգեւներ խոստացած է իր պաշտօնեաներուն, իսկ յաճախորդներուն ալ՝ կարեւոր զեղչ մը, իր ծախած ապրանքներուն վրայ։ Երրորդը շահեցան չորս հոգի, Լիւնէվիլի մէջ (Նանսիի մօտ)։ Առնիք հաւաքաբար գնած էին տոմսակը։ Չորրորդ միլիոնատէրն է 35 տարեկան հողագործ մը, Նիմի շրջանին մէջ։ Հինգերորդ միլիոնն ալ ինկած է հողագործ ընտանիքի մը։ Վեցերորդը շահած է «Սաֆիր» սուզանաւին զանձապահը։ Եօթերորդը շահած են շրջուն վաճառորդ մը եւ առեւտրական գործակալ մը (Լիոն), որոնք միասին գնած էին տոմսակը։ Ութերորդը՝ Պիարիցի բնակիչներէն Քապա։ Իններորդը՝ Ալժերիոյ դրամատան դեր-տնօրէնը հայլըն։

Կէս միլիոնի պարգեւները շահողներուն մէջ կը գտնուի Լեհ մը, Շօզնաքի, որ կը բնակի Վիշի։ Կէս միլիոն շահած են նաեւ Նիսի նամակատան ցրուիչներէն 40 հոգի, որոնք տասը տոմսակ գնած էին ընկերովի։

Գանձումները կատարած ատեն, շատերը ամէն հնարքի կը դիմէին, իրենց ինքնութիւնը ծածկելու համար, խուսափելով մասնաւորապէս լուսանկարիչներէն։ Վիճակահանութեան յաջորդ օրը, չորեքշաբթի, ելմտական նախարարութիւնը վճարեց չորս հատ մէկ միլիոնի, 6 հատ կէս միլիոնի, 34 հատ՝ 100,000ի, 25 հատ՝ 50,000ի, 320 հատ 10,000ի եւ 3200 հատ 200 ֆր.ի վճարումներ։ (Մէկ մասը Ա. վիճակահանութենէն)։ Վճարումներու գումարը կը հասնէր 15 միլիոն ֆրանքի, մինչդեռ Ա. վիճակահանութեան ատեն 10 միլիոն էր։ Շատեր նոր տոմսեր կը գնէին։ Չէ՞ որ ախորժակը ուտելով կը բացուի։

«ԻՏԱԼԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵԻՐՈՊԱՅԻ»

Ա.

ՀՌՈՄ, 20 Նոյ.— Երիտասարդ գրող Քուրիցօ Էրիք Սուքէրթ, որ ծանօթ է Քուրցիօ Մալափարթ գրական անունով, դատապարտուեցաւ հինգ տարի աքսորի Լիպարեան կղզիներուն մէջ, ուր պիտի մնայ հսկողութեան տակ:

Նիհար հեռագիր մը, որ ճզմուեր սեղմուեր էր օրուան ճարպոտ լուրերուն տակ: Քանի մը օր առաջ, նոյնքան զապուն տողերով, Հռոմ հեռագրեր էր արդէն թէ ձերբակալուած է երիտասարդ գրողը:

Ո՞վ է Քուրցիօ Մալափարթ:

Բուն անունով՝ Քուրցիօ Էրիք Սուքէրթ, Թոմքանեան արտադրութիւն, ջիղերով նիցչէական, անուանակոչութեամբ օտար, արիւնով իտալացի, պայքարի ճակատով փաշական, երիտասարդ այս գրողը ըմբոստ եւ խիզախ հոգի մըն է, որ արջասպի մէջ կը թաթխէ իր գրիչը՝ երբ պէտք է արտայայտուիլ հին սերունդին մասին: Երիտասարդ մը որ կրակեց, անընդհատ կրակեց, վառեց ու մոխրացուց հին աշխարհի մտածումները, ըմբռնումները, տեսակէտները, բարոյականը, նոյն իսկ զգացումները: Արժէքները վերադնահատելու համար յառաջ նետուած առաջին յեղափոխականներէն է ան, անկաշառ եւ անսայթաք: Առաջիններէն որ հայհոյեցին հին մտաւորականներուն:

Մենք եղբայր ենք իրարու՝ պայքարի այս ճամբուն վրայ: Սիրեր եմ զինք իր վիճող ու կռուազան, հզօր ու պոռթկուն ոճին մէջ, փնտռեր եմ իր գործերը եւ իր պայքարին արձագանգները: Ահա թէ ինչո՛ւ վերի կարճ հեռագիրը առի կարդացի:

Վանդի, դարձեալ, տարեկից երիտասարդներ ենք մենք, ծնած ենք նոյն տարուան մէջ:

X

Քուրցիօ Մալափարթ – Սուքէրթ ծնած է Փրաթօ, 1898ին: Տասնըվեց տարեկան էր, երբ կը ծագէր պատերազմը: Թնդանօթներու առաջին որոտման՝ փախաւ քոլէճէն եւ անցաւ Ֆրանսա, կամաւոր արձանագրուեցաւ կարիպալտեան լեգէոնին մէջ: Պատերազմէն վերջ փաշական շարքերուն յարած է արդէն: Առաջին եւ եռանդուն փաշականներէն: Անոնց հետ՝ կը քալէ Հռոմի վրայ, եւ հոկտեմբերեան փաշական յեղափոխութեան յաղթանակէն յետոյ՝ լիազօր կը նշանակուի արտասահմանի մէջ փաշականութեան կազմակերպութեան: Տաղանդաւոր տղայ, կը սերտէ պատմութեան փիլիսոփայութիւնը, առանց ընտրութեան կ'ուսումնասիրէ հին եւ նոր մտաւորական պաշարը, գրական ու քաղաքական, ընկերային ու պատմական հեղինակութիւնները, եւ ահա իր հոգին, իր ըմբոստ հոգին, անկախութիւն կը յայտարարէ: Իր մէջ կ'արթննայ վերադնահատութեան եւ քննադատութեան ջիղը: Փաշական շաբաթաթերթի մը վարիչ – խմբագիր է արդէն, եւ այս թերթին էջերէն կը սկսի սաղնտող քննադատութիւններ կուսակցութեան կարգ մը վարիչներուն դէմ: Այնքան անգութ էր եւ վիրաւորիչ իր յարձակումներուն մէջ, որ քանիցս ստիպուեցաւ ընդունիլ մենամարտի հրաւէրներ: Պահ մըն ալ խմբագրապետ կը դառնայ Fiera Letteraria թերթին եւ անխնայ կը հարուածէ փաշական կարգ մը գրողներ, որոնք տաղանդ չունէին, բայց հիներու եւ հեղինակաւոր դէմքերու առջեւ բուրվառ շարժելով՝ իրենց համբաւ ու դիրք կը շինէին: Այդ թերթին մէջ, Մալափարթ, իբրեւ իրական արժէքներու բարեկամ, պաշտպանեց ծանօթ գեղեցկագէտ քննադատ եւ փիլիսոփայ Քրոչէն:

Յետոյ տնօրէն կը կարգուի Editions de la Voceի, որ կը հրատարակէ, ֆրանսերէն լեզուով, ծանօթ պարբերականը, 900, խմբագրութեամբ Պոնթէմփէլլիի: Գրական այս պարբերականը, ուղղութեամբ, արդիապաշտ է: Մալափարթ, հրատարակելով հանդէս 900ը, չի խնայեր իր խիստ քննադատութիւնները գրական այդ հոսանքին (novicentisme) մասին, որովհետեւ կատաղի հակառակորդ մըն էր արդիապաշտութեան, (յետոյ կը բացատրենք թէ Մալափարթ ինչ կը հասկնար արդիապաշտութիւն ըսելով), միւս կողմէ թշնամի էր ֆրանսերէնի, որ այլեւս volapuk մը դարձած է, (ըստ Մալափարթի, ֆրանսական լեզուին ոսկեդարը պէտք է համարել ԺԶ. դարը, երբ ֆրանսերէնը կը հետեւէր իտալերէնին):

Enfant terrible դարձած էր Մալափարթ իր խիստ յարձակումներով, անգութ քննադատութիւններով, հեգնոտ նախադասութիւններով: Կռուի վիճաբանող, լեզուն իր գրիչին տակ կը դառնար իրական պարսատիկ մը: Գրական իր կուիները ուժի տեսակ մը քնարերգութիւն էին, վայրենի գեղեցկութեամբ եւ ցաւի ճաչակով:

Արդեօք չինայե՞ց նոյնիսկ Դուչէին, չեմ գիտեր, սակայն ահա զինք կը նետեն կղզիի մը մէջ, ուր իր միակ մխիթարութիւնը պիտի ըլլայ գիտել, ժայռերուն դէմ, կատղած ծովու մը ալիքներուն փշրուիլը մնչելով, փրփրելով ու գոռալով:

Մալափարթ ունի բազմաթիւ գործեր.— Ունի ոտանաւորներու փունջ մը, ժողովրդական զուեալորումով, վէպ մը (Թշուառ հարիւրապետի մը արկածները), յետոյ քաղաքա – փիլիսոփայական գործեր՝ Կենդանի Եւրոպան, Բարբարոս Իտալիան, Իտալիա ընդդէմ Եւրոպայի (առաջինին վերամշակումը, որ կը համարուի իր լիակատար գործը):

Մալափարթ ճանչցուած էր իբրեւ մին փաշականութեան ամէնէն անկախ եւ ուժեղ տեսաբաններէն: Վերջին գործը, Իտալիա ընդդէմ Եւրոպայի, կը ներկայացնէ ոչ միայն փաշականութեան նկարագիրն ու փիլիսոփայութիւնը, այլ եւ իր հոգեբանութիւնը եւ տեսակէտները:

Կ'արժէ ներկայացնել այդ գործը առանձին:

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՄ ԿԵԱՆՔԸ

ooooo

ԽՄԲ.— Խորին յուզումով է որ հրատարակութեան կուտանք ողբացեալ ընկերոջ այս ինքնակենսագրութիւնը: Իր անձնական կեանքին կարն պատմութիւնը ըլլալով հանդերձ, ի՛նչքան բնորոշ տեղեկութիւններ կուտայ պատմական շրջանի մը մասին…

1880 թուականներին ծնողքս Վանից եկեր են Պոլիս, ուր 1882 մարտ 28ին ծնուել եմ: Ունէի ինձանից երկու տարով մեծ եղբայր մը որ զոհ գնաց 1915 Մեծ Եղեռնին: Պոլսոյ Կէտիկ Փաշա թաղում հայրս տուն մը կը գնէ մեզ բնակավայր, տօնական օրերին մեր տունը կը դառնար հայրենակիցներու եւ ազգականներու մի քաղցր հաւաքատեղի: Կ'երգէին, կը պատմէին հայրենի աշխարհի կեանքէն: Սկսայ յաճախել թաղին դպրոցը: Երբ արդէն բաւական մեծացայ, ունեցանք լաւ ուսուցիչներ,— Վարդգէսը (Զայրմայր), Գնունին, Լեւոն Շանթը, Արտ. Օհանջանեան եւ ուրիշներ: Երբ արդէն բարձրագոյն դասարանն էի, նկատեցի որ մեզ տրուած դասերէն պատմութիւններէն յեղափոխութիւն կը հոտէր, չէի նկատեր թէ ի՞նչ է կատարւում: Գեղամ Բարսեղեանը դասընկերս էր, իսկ Բարսեղ Շահպազը եւ ուրիշ լաւ տղաներ թաղի ընկերներ: Պապ – Ալիի եւ Պանք Օթոմանի ցոյցերը տեղի ունեցան, ջարդերը, կախաղանները կը գործէին, Սուլթան Համիտի վայրագ ատեններն էր: Ծնողներս մահացան, մնացինք երկու որբ եղբայրներ: Մթնոլորտը թունաւոր կը թուէր ինձ, կ'ուզէի ազատ ապրիլ, երգել, ազատ խօսիլ, շրջապատս նեղ կուգար, եւ միշտ կը մտածէի փախչիլ այդ ծանր միջավայրից, եւ մի օր անցագիր հանեցի Երուսաղէմ երթալու (այդտեղից դիւրին էր Աղեքսանդրիա անցնիլ): Մօտ երկու ամիս մնացի Երուսաղէմ: Հոն ծանօթացայ Ներսէս Խաչախանեան վարդապետի եւ Իզմիրլեան պատրիարքի հետ, որոնք աքսորուած էին: Վարդապետը քանի մը անգամ ինձ «Դրօշակ» թերթը տուաւ եւ կարդացի, հասկցայ թէ բանը ինչումն է… Եւ այսպէս անցագիրս վիզա ընել տուի Պոլիս դառնալու համար. նաւը կը հանդիպէր Աղեքսանդրիա, դուրս ելայ եւ մնացի: Ահա այսպէս ազատուեցայ ինձ ճնշող մթնոլորտից: Գործ գտայ մի Հայու փոքր մետաղի գործարանում եւ սկսայ գործել, բաւական դրամ ունեցայ, երեկոները կ'երթայի Վանեցոց սրճարանը: Այդ ատենները Սուլթան Համիտ ընդհ. ներում հռչակած էր, արտօնելով Թուրքիայից փախչողներին ազատ մուտքը դէպի իրանց երկիրները: Խումբ մը Վանեցի Հայեր մեկնած էին Կարս, այնտեղից Վան երթալու: Սակայն, վերադարձան նորից Աղեքսանդրիա: Սրանք պատմում էին թէ Սասուն ապստամբել է, խմբեր կ'անցնին երկիր, տեսել էին Խանի եւ Նէվրուզի խմբերը, եւ այդ պատճառաւ երթեւեկը արգիլուած էր: Երեք ընկերներ բոլորովին տարուած էինք այդ Վանեցոց պատմութիւններէն. մի տեսակ յեղաշրջում մտաւ մեր մէջ եւ որոշեցինք երթալ Կովկաս, միանալու այդ խմբերին: Եւ քանի մը օրէն արդէն նաւ առինք, ընկերներս էին Ց. Պ. եւ Միհրդատ, որ Անդրանիկի քրոջ տղան էր: Սրանով շատ գոհ էինք որ Անդրանիկը մեզ լաւ աչքով պիտի նայի: Հասանք Պաթում, սակայն մեզ մօտիկ ընող չեղաւ, դիմեցինք տեղւոյն Հ. Յ. Դ. մարմնին որ մեզ ուղարկէ: Պատանի էինք դեռ, եւ մեզանից առաջ շատեր արդէն հերթի կը սպասէին: Մի օր Միհրդատը անյայտացաւ, յետոյ իմացանք որ ինքնագլուխ գացեր է Կարս, հետապնդել է որ խումբ մը մեկնելու է, գիշերով առանց որ եւ է պատրաստութեան կը հետեւի խմբին, ճամբան կռիւ կը պատահի, խումբը կը կոտորուի եւ Միհրդատն ալ հետը, (կարծեմ Երկաթի խումբն էր)…

Պաթումի ընկերներու հետ բաւական մտերմացայ, եւ մտայ Վանեցի Խլղի մօտ: Այլեւս պաշտօնական դաշնակցական էի, եւ շատ ուրախ: Ընկերները յաջողեցրին մտնել Մանթաշովի նաւթի գործարանը, իսկ միւս ընկերս (Ց. Պ.) գնաց Ալէքսանդրապօլ իր արհեստով զբաղելու (լուսանկարիչ էր: Խմբերի հետ գնալու համար շարունակ կը դիմէի Ա.ին, սակայն անօգուտ: Միհրանի խումբը այդ ատեն անցնելու էր սահմանը, ընկերները նորից սկսան շարժուիլ, սակայն Պաթումից հազիւ քանի մը հոգու վիճակուեց գնալ, որովհետեւ փորձուած եւ լաւ տղաներ էին: Խումբը մեկնեց: Մոսուն – Զօրի զօրանոցներու վրայ յարձակուել եւ կոտորել էին ամբողջ զինուորներին, սակայն, վերադարձին Ռուսերը շատերին ձերբակալած եւ բանտարկած էին, որոնք էլ ազատուեցան եւ շատերը եկան Պաթում:

Երկիր անցնելու տենչը թուլցաւ, ես ալ այդ միտքէն յուսահատած որոշեցի նորից գնալ Աղեքսանդրիա, եւ գացի, մտայ այնտեղ Հ. Յ. Դ.ի շարքերը (մարտական խմբի անդամ էի): Մի օր ընկ. Տօքթ. Փաշայեանը մեր խումբը ժողովի կանչեց եւ առաջարկեց որ հինգ տղայ պէտք է, որոնք իրենց կեանքը տրամադրեն կուսակցական գործի մը համար: Իրդրումցի (Խենդ) Արամը, Եօզկատցի Միհրան Պօյաճեանը, Ռոտոստոցի (Պ. Է.), Կեսարացի Նազարէթ Գույումճեանը եւ ես պատրաստակամութիւն յայտնեցինք: Տարաւ մեզ տունը, կարգ մը խրատներ տուաւ, եւ ըսաւ որ քանի մը օրէն պիտի երթանք Աթէնք, ինչո՞ւ, ինչի՞ համար, չգիտէինք, եւ Աթէնքից ո՞ւր, բան չըսաւ: Մաս մաս գացինք Աթէնք, եւ միմեանց գտանք, հոն Սարհատը մեզ ամէն յարմարութիւն ստեղծեց եւ ըսաւ որ աս այժմ սպասելու ենք: Մօտ ամիս մը մնացինք, նախ երեք ընկերները մեկնեցան, եւ օր մըն ալ ես եւ Միհրանը նստանք մի յունական նաւ, «քամաբօթ»ը մեզ գիշերով զաղտնի հանեց Իզմիրի քարափը: Մի սրճարանում մինչեւ լոյս նստանք: Առտուն գտայ մեր ընկերները եւ մեզ տարան ընկ. Կոստի Համբարձումեանի մօտ, կարգադրեցին որ ես եւ Նազարէթը երթանք Մանիսա: Այդտեղ մեզ ընկերները տեղաւորեցին մի այգու մէջ որպէս պարզ բանուոր: Այդ ատեն իմացանք որ Սուլթանին մահափորձ պիտի լինի, իսկ մեզ ալ որոշ տեղեր օդը հանելու պիտի գործածեն: Զափազանց գոհ էինք որ այդ տեսակ գործեր ենք կատարելու: Դժբախտաբար մահափորձը չյաջողուեց, Իզմիրի գործն ալ մատնուեց, եւ ահա 13 հոգով առագաստանաւով փախանք յունական կղզիները եւ Աթէնք, անկից ալ Աղեքսանդրիա:

Նորից սկսայ գործով զբաղուիլ, մի օր հիւանդացայ եւ զիս տարան Ֆրանսական հիւանդանոց. այդ ատեն Արամը մեկնել էր Կովկաս, Հայ – Թաթարական կռիւները սկսել էին. եւ Արամը մտած էր Համազասպի բանակը, մի օր նամակ ստացայ Պուլկարացի Ցարութիւնէն: Վիրաւորուած էր, այդ նամակը շատ վատ ազդեց վրաս եւ քանի մը օրէն մտայ չոգենաւ եւ ահա քանի մը օրէն հասայ Պաթում: Պուլկարացի Ցարութիւնը եկած էր Պաթում. վէրքերը լաւացել էին: Միասին գացինք Գանձակ եւ սկսանք գործել Հ. Յ. Դ. փաքէթի եւ ռումբերի գործարանը. մեր վարպետն էր Գրիգոր Միրճ.: Կային եւ երկու Գանձակեցի ուսանողներ եւ մի ռուս, Սէրգէյ անուն, որ ուղարկուած էր մեզմէ բան սորվելու: Այդ ատեն Գանձակ կը գտնուէին ընկ. Սեպուհը, (որպէս տեղապահ Ար. Գիւլխ.ի), Մոկացի Գրիգորը, Մշեցի Մկրօն, Կայծակ Առաքելը եւ ուրիշներ: Շատ անգամ կը հաւաքուէինք եւ ընկերական քէյֆեր կը սարքէինք:

Մեր գործարանը մատնուեց. գիշերով ռուս կոզակներ շրջապատած էին գործարանը, տարան մէջը գտնուածները: Մենք լուր չունէինք եւ երեքով գնում էինք գործելու: Մկրօն մեզ յայտնեց դէպքը, պահ մը շուարած չը գիտէինք անելիքնիս. եւ ահա խումբ մը կոզակներ ձիերը քշեցին մեր կողմը: Մենք Հայու մը բաց դռնէն ներս մտանք ու այգիներով փախանք Զայլախ Առաքել աղի մօտ. (չմոռնամ յիշել որ, մի օր մեր անմահ վեթերան ընկ. Ռոստոմը եկաւ Գանձակ, «փաքէթ»ի գործը քննելու, քաղաքից հեռու գացինք մի վայր. փորձեր կատարեցինք, շատ գոհ մնաց): Որոշեցին որ մենք հեռանանք Գանձակից. ծպտուեցանք եւ գացինք Թիֆլիս: Ինձ ուղարկեցին Պուլկարիա, Հ. Յ. Դ. Զին. Վարժարանը: 9 ամիս ալ հոդ մնացի, բաւական օգտուեցայ: Այս անգամ բաւական պաշար հաւաքած էի, գործելու փափաքը հոգիս կը մրկէր: Շատ ընկերներ մաս մաս եկան Թիֆլիս. Պարսկաստան մարդու պէտք ունէր. Ուրմիոյ հայութիւնը շատ ճնշուած էր, դիմած էին Հ. Յ. Դ. Բիւրօին որ ինքնապաշտպանութեան բան կսի: Մարտիրոս վարժապետը, Խորէն Միսաքը եւ ես գացինք Ուրմիա, եւ սկսանք հայ գիւղերը շրջիլ եւ նախապատրաստութիւններ անել: Զէնքերը սկսանք ցուցակագրել, ամէն մարդ իր կարողութեան համաձայն պէտք էր զէնք գնէր: Զէնքերը եկան հասան, եւ սկսանք թէ բաժանել Հայերին եւ թէ զբաղուել նրանցով: Տեղացի պարսիկ եւ Ասորի բնակչութիւնն ալ շատ գոհ էր որ քրտական յարձակումներին դիմադրող Հ.Յ.Դաշնակցութեան նման մի ույժ մտաւ շրջանը: Միեւնոյն ժամանակ կրթական գործին ալ ույժ էին տալիս: Պարարտ հող կար գործելու, Մարտիրոս վարժապետը գնաց Թիֆլիս, Միսաքին հեռացուցին, Խորէնը սպանուեց մի քրտական կռուի ժամանակ, մնացի մինակ: Եկաւ Սմբատի ինքնապաշտպանութեան խումբը. ես ալ իբրեւ պարզ զինուոր մըտայ խումբի մէջ, ունեցանք քանի մը կռիւներ Քրդերի հետ, միշտ յաղթական դուրս կուգայինք. մեր ազդեցութիւնը շատ բարձր էր. ամբողջ բնակչութիւնը հանդէպ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ յարգանք ունէր: Գիւղատէր պէկերը հանդէպ Հայերու ոչ մի բռնութիւն չէին համարձակեր ընելու, նոյն իսկ կառավարութիւնը գոհ էր մեզմէ:

Պարսկական յեղափոխութիւնը ըսկսաւ: Դաշնակցութիւնը գործնականօրէն աջակցեց այդ գործին, իր խմբերով. Կովկասէն Պարսկաստան անցան քանի մը խմբեր: Զուլումաթը իր խմբով կը գտնուէր Խոյ. Սմբատը Ուրմիա. Եփրեմը՝ Թէհրան. Փանոսեցի Մկրտիչը, Քեռին եւ շատեր…

Եկաւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը, կարծեցինք թէ աշխարհ խաղաղուեց: Մեր տաճկահայ խմբապետները եւ ընկերները սկսան երթալ իրենց հայրենիքները. Սմբատն ալ խմբով հեռացաւ: Ես ամուսնացայ եւ մնացի Ուրմիա մինակ: Ուրմիոյ ընդհ. նահանգապետը՝ Մօհթէշամ – Սալթանէ, սկսեց նախկին պետական կարգերով ճնշել ժողովուրդը. չէր ենթարկուեր Թէհրանի կամ Թաւրիզի հրամաններին: Որոշեց նրան ձերբակալել եւ ուղարկել Թէհրան: Այդ գործը վիճակուեց ինձ. եւ մի օր յանկարծակի բռնելով, քանի մը տեղացի ընկերներով ձերբակալեցի եւ նոյն գիշերը հանեցի ճանապարհ դէպի Սալմաստ. գրաւեցի վեց լաւ ձիեր եւ վեց լաւ տեսակի հրացաններ. առանց ծառայի [...] Սալմաստ. անկից ուրիշներ տարին Թէհրան: Լուսահոգի Թորոսը այդ ատեն Սալմաստ էր: Լսելով որ գործը յաջողցրել եմ, ուրախացաւ եւ գրաւած հրացաններէն մին նուիրեց ինձ.

Քանի մը ամիս յետոյ վտանգուեցի եւ ստիպուեցի հեռանալ Ուրմիայից: Կինոջս հետ եկանք Սալմաստ. (վտանգուած մի այլ ընկերոջ ընտանիք իր 2 փոքրերով մեզ հետ էր), Մոկացի Գրիգորը, Զումշուտը եւ ուրիշներ ալ գնալու էին Վան: Միացանք եւ ձիերը քշեցինք դէպի Վան: Ընկեր Ռոստոմը, Վռամեանը, Իշխանը եւ ուրիշներ Վան կը գտնուէին: Տեսայ եւ ուրիշ նախկին շատ ընկերներ: Ցայտնեցի Վան գալուս պատճառը. վտանգուած ընկերս եկաւ Թաւրիզէն եւ գտաւ իր կինը եւ երկու զաւակներին: Երկու ձի ունէի, որոշեցի գնալ մինչեւ Պոլիս, եւ Գանձակեցի Մատթէոսի հետ 3 հոգի էրզրում – Տրապիզոն եկանք, ձիերը ծախեցի եւ մնացինք քանի մը օր Տրապիզոն. ամբողջ ճամբին տեսնելով Հայերի ներգաղթը, չինարարութիւնը, կուլ վայրերը եւն. հոգեպէս մեծ հրճուանք կը զգայի: Հասանք Պոլիս, գտայ եղբօրս, որ շատ լաւ վիճակի մէջ էր. Պոլսում մնացի երկու ամիս: Հոդ ալ մի դէպք պատահեց եւ աքսորուեցաւ Թուրքիան: Որոշեցի հեռանալ կարմիր մահիկ կրող դրօշի տակէն: Ուրմիոյ վտանգը անցել էր: Պաթումի ճամբով հասայ Ջուղա – Ուրմիա: Սկսայ անձնական գործ ընտրել. գիւղում մի խանութ բացի եւ սկսայ տնտեսութեան, տունի, հողի տէր դարձայ: Շատ լաւ էի. Կովկասցի ընկերները շատեր Ուրմիա էին. յեղ. գործը կը շարունակէին, ղեկավարութեամբ ընկ. Գալուստ Ալոյեանի (Փարոս): Յաճախ կուգային ինձ հետ կը լինէին: Վրայ եկաւ ընդհ. պատերազմ մը. նորից (մեղքի տոպրակը) զէնքերը վերցուցինք եւ սկսանք գործի: 1914 Ռուսների հետ նահանջեցինք Կովկաս, կինս երկու զաւակներով Թողի Գաւառ մարելու եւ ես քանի մը ընկերներով նորից ռուսական զօրքի հետ մտայ Ուրմիա: Ունեցանք կարգ մը մանր կռիւներ, սակայն շատ վտանգաւոր: Մի ժամանակ ալ այսպէս անցաւ: 1917ին ընտանիքս բերել տուի, կռիւներն սկսան, ռուսական զօրքը դէպի տուն (բոլշեւիզմ) կը մեկնէր, Վանի նահանջ, ամփոփում Ուր[...]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

«ԷՐԻԿՍ ԵՐԲԵՔ ՍԽԱԼ ԲԱՆ ՉԸՆԵՐ»

(Դանիական գրականութիւն)

— Փոխանակե՞նք, հարցուց հարկահաւաքին որուն կը պատկանէր Թռչունը:

Եւ փոխանակեցին: Հարկահաւաքը առաւ սագը, իսկ գիւղացին միասին տարաւ Թռչունը:

Շատ գործ տեսեր ու յոգներ էր երբ չուկայ հասաւ:

Անօթի էր եւ ծարաւ: Գինետունէ մը ներս պիտի մտնէր երբ դրան առջեւ հանդիպեցաւ ախոռապանի մը որ խոշոր պարկ մը շալկած էր:

— Ի՞նչ կայ պարկիդ մէջ, հարցուց գիւղացին:

— Փտած խնձորներ, ըսաւ ախոռապանը. խոզերը անգամ չեն ուտեր, նետեմ:

— Մի՛ նետեր, մե՛ղք է. կնոջս կը տանիմ. անցեալ տարի մեր խնձորենին մէկ հատիկ խնձոր մը տուաւ: Պահեցինք մառանը մինչեւ որ փտեցաւ: «Մեր սեփականութիւնն է», ըսաւ կինս: Հապա ի՞նչ պիտի ըսէ այս ահագին պարկին համար, ահաւասիկ լեփլեցուն խնձոր. մէյ մը տեսնէր…

— Ի՞նչ կուտաս ամբողջ պարկին, հարցուց ախոռապանը:

— Ի՛նչ կուտամ… Թռչո՛ւնս:

Եւ այդպէս ալ ըրաւ: Պարկը շալկեց ու մտաւ գինետան հիւրանոցը: Դրաւ զայն վառարանին մօտիկը ու տեղաւորուեցաւ սեղանի մը առջեւ: Բայց մոռցաւ որ վառարանը շատ տաք էր:

Բազմութիւն կար գինետունը: Գիւղացիներ, արջառի առեւտուրով զբաղողներ, ինչպէս նաեւ երկու Անգլիացիներ որոնք չափազանց հարուստ էին, լեցուն ոսկի ունէին իրենց գրպաններուն մէջ:

Ս..ս՛…ս՛…ս՛…

Ի՞նչ ձայն էր այդ վառարանին քովը… Խնձորները սկսեր էին եփիլ…

— Ի՞նչ կայ…

— Գիտէ՞ք, սկսաւ գիւղացին ու պատմեց թէ ինչ գործ տեսած էր այդ օրը:

— Կնիկէդ ծեծ պիտի ուտես, ըսաւ Անգլիացիներէն մէկը:

— Ի՞նչ… ծե՞ծ… ընդհակառակն կնիկս պիտի համբուրէ զիս եւ պիտի ըսէ «էրիկս երբեք սխալ բան չըներ»:

— Գրաւի կ'ըլլե՞ս, հարցուց Անգլիացին. խնձորներուդ ծանրութիւնով ոսկի… հարիւր չափիդ, հարիւր ոսկի…

— Մէկ գրիւը կը բաւէ, պատասխանեց գիւղացին. գրաւի կուգամ մէկ գրիւ խնձոր, ինքս, եւ կինս. կարծեմ բաւական է…

— Շատ լաւ, ըսին Անգլիացիները, կ'ընդունինք:

Գրաւի եկան: Երեքը միասին կառք մը մտան եւ քիչ ետքը հասան գիւղացիին խրճիթը:

— Բարի երեկոյ, կնի՛կ…

— Բարի երեկոյ, հոգիս…

— Փոխանակութիւնը ըրի…

— Այո՛, դուն գործդ գիտցող մարդ ես, ըսաւ կինը եւ համբուրեց իր ամուսինը, առանց ուշադրութիւն դարձնելու հիւրերուն վրայ. չտեսաւ նոյնիսկ խնձորին պարկը:

— Փո՛ւք Տիրոջը, շարունակեց կինը, ի՛նչ սքանչելի կաթ եւ կարագ եւ պանիր պիտի ունենանք հիմա մեր սեղանին վրայ: Շատ կարեւոր էր այդ փոխանակութիւնը:

— Աւելի՛ լաւ, աւելի՛ լաւ, պատասխանեց կինը. ամէն բանի մասին կը խորհիս… ոչխար արածելու համար շատ տեղ ունինք. ոչխարի կաթ եւ պանիր, բուրդէ հագուստ եւ գուլպայ… Կովը չէր կրնար տալ այդ բոլորը. անոր մազը կը թափի… ամէն բանի մասին կը խորհիս…

— Բայց ոչխարը տուի սագ մը առի…

— Օ՛հ, ուրեմն այս տարի խորոված սագ մը պիտի ունենք, հոգի՛ս… զիս ուրախացնող բաներու մասին կը մտածես միշտ. հիանա՛լի… չուան մը կը կապենք ոտիկէն եւ կը թողունք որ ուտէ եւ պարարտանայ. յետոյ կը խորովենք…

— Բայց սագը տուի Թռչուն մը առի…

— Թռչո՞ւն մը… Այդ մէկը իսկապէս հրաշալի ըրեր ես… հիմա անիկա հաւկիթ պիտի ածէ, ճուտիկներ պիտի ունենայ եւ… իմ ալ ուզածս այդ էր չիտակը…

— Այո՛, բայց Թռչունը տուի եւ կռնծած խնձորներ առի…

— Ի՞նչ… իրաւ որ համբոյրի մը արժանի ես, ըսաւ գիւղացիին կինը. իմ անո՛ւշիկ էրիկս…

Մտի՛կ ըրէ. այս առտու քու մեկնելէդ ետքը խորհեցայ թէ ի՛նչ կրնայի պատրաստել իրիկուան ճաշիդ համար. ուզեցի համեղ գաթա մը եփել զանազան կանաչեղէններով. հաւկիթ ունէի, կարագ ունէի, բայց կանաչեղէն չկար: Վարժապետին տունը գացի որ քիչ մը կանանչ ուզեմ. կնիկը դուռը բացաւ. շատ կծծի է. «Ջունինք, մեր պարտէզը փտած խնձոր մը իսկ չունինք, այդ անգամ փոխ չեմ կրնար տալ» ըսաւ: Բայց հիմա ե՛ս կրնամ իրեն փոխ տալ հատ մը, տասը հատ եթէ կ'ուզէ… Շատ ուրախ եմ, շատ…

ԱՆՏԷՐՍԸՆ

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Շոփէնհաուէր, մեծ փիլիսոփան, ալ շատակեր մըն էր, գինիին համն ալ գիտէր:

Օր մը, ճաշի հրաւիրուած էր Թիւրինկի տունը Ֆրանքֆուրտի մէջ: Իր սպասներուն դիմացը կը գտնուէին բազմաթիւ գաւաթներ, զանազան մեծութեամբ եւ զանազան ձեւերով:

Մեծ հաճոյքով կերած էր կրեպայի ապուր մը, երբ սպասեակը մօտեցաւ գինիի շիշը ձեռքին: Շոփէնհաուէր բաղդապէս անոր երկարեց ադանդերէ փոքր բաժակ մը: Սպասեակը ըսաւ իրեն.

— Խնդրեմ, տուէք մեծ գաւաթը: Փոքրը՝ ադանդերի ընտիր գինիին համար է:

Շոփէնհաուէր միեւնոյն կերպով չշնչեց.

— Լեցուր ճաշի գինին աս փոքր գաւաթին մէջ. մեծը ինծի պէտք պիտի ըլլայ, երբ ադանդերի ընտիր գինին բերեն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

''ԴԱՇՏԵՐԳՈՀՊԱՇՏԿՈՄ,, Ի ՆՈՐ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԻՉ ՄԸ ՇՈՇՈՐԹՆԵՐ ԵՒ «ԺՈՒՌՆԱԼՃԻ»ՆԵՐ ԲԱՆԱՁԵՒ ԿԸ ՔՈՒԷԱՐԿԵՆ, ՊԱՀԱՆՋԵԼՈՎ «ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ» ՀՌՉԱԿԵԼ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՁԶՈՒԵԼԻ ԶԱՒԵՇՏ ՄԸ, 150 ՀԱՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐՈՎ.— ՈՉ ՄԷԿ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ, ԲԱՑԻ ՀՕԿԷՆ ԵՒ ՀՆՉ-ԿԵԱՆՆԵՐԷՆ.— ԲԱՆԱԽՕՍՆԵՐԸ ԻՐԱՐ ՉԵՆ ՀԱՍԿՆԱՐ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ.— ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ԽԱՌՆԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ.— ՆԱԽԱԳԱՀ Պ. ԱՆԿՌԱՆԻԷԻ ՊԱՐԿԵՇՏ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ. — ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՍՈՒՉԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մենք ալ վայելեցինք «Դաշտերգոհպաշտկոմ»ի բեմադրութիւնը:

Զօրս ու կէս մեծադիր էջերու վրայ ցրեկնագրուած «ժուռնալ»ներ ղրկուած են տեղւոյս կառավարական, քաղաքական ու հանրային – մշակութային բոլոր բարձր շրջանակներուն, Դաշնակցականները մատնանշելով եւ ոճրագործ, խռովարար ու անբաղձալի *տարրեր, ամենադժգալի զրպարտութիւններով: Այս թուղթերուն տակ ստորագրած է տխրահռչակ Սարգիս Ալթունեան, որ սկսած է արդէն ցոյց տալ նոր եւ չարաչուք Եասեան Արշակ մը (երկուքն ալ նախկին հնչակեան) բոլոր գլուխի յատկանիշները:*

Այս «ժուռնալ»ները ստորագրած է իբրեւ նախագահ Դաշտերգոհպաշտկոմի եւ ի դիմաց Հնչակ-Հօկ-Ռամկավար խառնիճաղանճ պլօքին:

Իր «Հաճըն»ով Հաճընցիները մոլորեցնել յետոյ, այս քամէլէոնը հիմա ալ Մոսկուայի առջեւ սկսած է դարպասել: «Փողի համար չէ, գաղափարի համար»... Իր արժանի ընկերն է Ցեղասպաններէն վռնտուած բարի ծագէկ մը, Յակոբ Տէր Սուքիասեան, որ մէկ երկու հարիւր ֆրանքի փոխարէն գրգռիչ բանսարկութիւններ կը թխէ «Հաճըն» հայրենակցական(?) թերթին մէջ, ի փառս անապարծ ու ազնիւ Ալթունեանի, գլորելով ուրիշ ազատ գործերու մէջ:

Շաբաթներէ ի վեր փողահարուած «քաղաքի միթինկը», դուք ըսէք՝ խեղկատակութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի առտու, 19 նոյեմբեր, Թափի Վէրի սինեմայի սրահը՝ ի ներկայութեան 150 հայ ու ֆրանսացի *ունկնդիրներու: Հայ ողջմիտ դասը կը բացակայէր բառին լայն իմաստով: Թափթփուք եւ մոլեռանդ խաւն էր որ կը պատուէր ժողովը: Պատուոյ նախագահ պ.* Agranier*-ի չէզոք ու հաշտարար խօսքերէն յետոյ, խառնաշեկ նախագահ Ալթունեան խօսք առաւ եւ սարէն ու ձորէն ճառելով, պահանջեց օրէնքէ դուրս հռչակել Հ. Յ. Դաշնակցութեան չէֆերը: Երկրորդ խօսք առնողն եղաւ Մեսրոպեան, որ հռետորական դէպքերն անմիտ այլ ինքնադատապարտիչ պատմութիւնն ըրաւ ու յայտարարեց,— «Ընկեր Ալթունեան կը սխալի», եւ պահանջեց ամբողջ Դաշնակներուն* օրէնքէ դուրս *յայտարարուիլը:* Երրորդ տեղը բռնեց Արամ Ճէվիզ (հնչակեան), որ Կարսէն ու Ալեքսանդրապոլէն ճառելէ վերջը, բացագանչեց.

— «Քաղաքացի Մեսրոպեան կը սխալի, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որպէս ազատագրական գործօն, մեր յեղափոխական պատմութեան մէջ իր պատւոյ տեղն ունի, ու մենք իր հայասպանութիւններն են որ եկած ենք դատապարտելու»:

Չորրորդ խօսքն առնողը եղաւ «պարխալ» Մարտիկեան, որ պատ ի պատ պուշտուքներէ վերջ, աղաղակեց.

— «Արամ Ճէվիզ կը սխալի, մենք ամբողջ Դաշնակցութիւնը, իր անցեալով ու ներկայով, կ'ուզենք մէջտեղէն վերցնել»:

Հայ Թիկարներու այս հակասական ցնդաբանութիւններէն յետոյ, խօսք առին չորս ֆրանսացի բանախօսներ, որոնք բոլորն ալ կրակոտ ճառեր խօսեցան: Փաշականութեան եւ հիթլէրականութեան դէմ: Օրուան հարցի մասին ո՛չ մէկ լուրջ խօսք: Վերէն ի վար՝ խուժանավարութիւն: Հայերէն միայն երկու կազմակերպութիւններ կը մասնակցէին միթինկին,— Հօկը եւ բազմագոյն հնչակեանները, իսկ Ֆրանսացիներէն՝ համայնավար կուսակցութիւնն ու իր այս կամ այն անուան տակ ապրող փոփոխակներէն՝ երեք հոգի: Ուրիշ ո՛չ մէկ կազմակերպութիւն (հայ կամ օտար) պատասխանած էր:

Ամենավերջը խօսք առաւ պ. Յակոբեան, որ ֆրանսերէն խօսեցաւ եւ ըսաւ.

— «Հայ բանախօսները իրարու հակասեցին, իսկ ֆրանսացի ճառախօսները բոցավառ բացագանչութիւններ ըրին Փաշականութեան եւ հիթլէրականութեան դէմ: Օրուան հարցի մասին ոչ ոք խօսեցաւ: Մէջտեղ կան հինգ վեց ոճիր ու ամբաստանուած պատմական մեծ կուսակցութիւն մը: Ո՞վ սպանեց զանոնք: Ոչ ոք գիտէ: Ամէն ինչ մութ է դեռ այդ մասին: Դաշնակցութիւնը բնաւ յանցապարտ չէ: Ասիկա՝ արեւի լոյսին պէս պայծառ է: Կը ցաւիմ որ ընկերվարութիւն դաւանող ֆրանսացի ընկերներ եկած են յանիրաւի դատապարտելու յեղափոխական կուսակցութիւն մը որ 43 տարուան պատկառելի կեանք մը ունի եւ 28 տարիէ ի վեր Բ. Միջազգայինի անդամ է: Դաշնակցութիւնը ուժգնօրէն հակափաշական է եւ իր ամբողջ պատմութիւնը յարատեւ մաքառում մը եղած է ընդդէմ աշխարհակալութեան, զինապաշտութեան եւ ամէն տեսակ բռնակալութիւններու: Օրուան ոճրագործները դեռ գտնուած չեն: Դաշնակցութիւնը ո՛չ մէկ դատապարտութիւն տեսած է: Մինչդեռ՝ այս ոճրերէն մէկը՝ Ազաքեան, սպաննած է մեր թանկագին ընկեր Վարդապետեանը եւ հինգ տարուան տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած: Ու յետոյ՝ ինչո՞ւ համար դուք չէք բողոքեր Թուրքիոյ մէջ խողխողուած մեր մէկ միլիոն աշխատաւորներուն համար: Մնաց որ Խ. կառավարութիւնը հիմնուած է կարմիր տեռորի վրայ: Ինչո՞ւ համար չէք դատապարտեր զայն: Այսօր մեր չէք դատապարտեր զայն: Այսօր մեծափառի եւ պարզաբանուած մեղադրանքի օր է: Դուք ոչ մէկն ըրիք եւ ոչ ալ միւսը: Եւ սակայն՝ կ'ուզէք հայհուչներով դատապարտել դաշփարական կուսակցութիւն մը: Բայց, կը խնդրեմ, դատապարտելէ առաջ նախ գտնենք մութին մէջ թաղուած ճշմարտութիւնը եւ յետոյ բոց ու կրակ կտրինք: Լամարթին ըսած է.— ճշմարտութիւնը իմ երկիրն է, Ֆրանսա՛ն: Գտնե՛նք այդ ճշմարտութիւնը: Հո՛դ է մեծութիւնը: Կեցցէ ճշմարտութիւնը, կեցցէ՛ ընկերվարութիւնը, կեցցէ՛ Դաշնակցութիւնը»:

Պ. Յակոբեան կը խօսէր անձնապէս: Յակոբեանէ յետոյ համայնավար մը ու չնաշխարհիկ Ալթուն օղլու Սարգիսը նորէն ցատկեցին, եւ պզտիկ վէճ մը ծագեցաւ:

Յակոբեան.— Ընկեր նախագահ (Ակռանիէ), Ալթունեան յայտարարեց որ 15 կազմակերպութիւններու կողմէ տեղի կ'ունենայ այս բողոքի միթինկը: Կը խնդրեմ որ անոնց անունները տայ, այլապէս ստախօս պիտի կոչեմ զայն:

Agranier.— Քաղաքավա՛ր եղէք, ընկե՛ր Յակոբեան:

Յակոբեան.— Կը նախընտրեմ անքաղաքավար ըլլալ քան թէ ստախօս: Այս միթինկը կազմակերպուած է Հօկի եւ խումբ մը Հնչակեաններու մասնակցութեամբ:

Ու հարցը կը փակուի: Հուսկ ուրեմն՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակող բանաձեւ մը կը քուէարկուի ղրկուելու համար դատական նախարարութեան...

Պ. Ակռանիէ, անդամ Մարդու Իրաւունքի Պաշտպան Ընկերակցութեան Պուշ տիւ Ռոնի մասնաճիւղին, յայտարարեց Պ. Յակոբեանի.

— «Իմ պատւոյ նախագահ ըլլալս ո՛չ մէկ հակադաշնակցական հանգամանք ունի: Ես հոս եկայ այս միթինկին նախագահելու եւ ճշմարտութիւնը գտնելու, բայց հայ բանախօսները հայերէն ճառեցին ու անոնց խօսուածքէն ոչինչ հասկցայ: Հետեւաբար ինծի համար ճշմարտութիւնը դեռ գտնուած չէ: Ու կը հրաւիրեմ ձեզ նորէ՛ն իմ նախագահութեամբ հակամիթինկ մը կազմել, ու թերեւս ճշմարտութեան վերահասու ըլլանք: Ես կը մաղթեմ որ դուք իրար սիրող ըլլաք, եւ ձեր վէճերը մաքրելու համար մեր օգնութեան չդիմէք: Անշուշտ նկատեցիք որ՝ իմ բանախօսութիւնը տարի ընկ. Մ. Վարանդեանի Ֆրանսերէն մէկ երկու հատորներու առաջնորդութեամբ Ես ընկերվարական եմ ու չեմ կրնար ինծի դէմ երթալ»:

Սակայն, Պ. Յակոբեան առարկեց թէ՝ իր անունով բանաձեւուած հեռագիր մը պիտի ղրկեն Արդարադատութեան նախարարութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը օրէնքէ դուրս յայտարարել տալու համար:

— «Եթէ այդպիսի բան մը ընելու ըլլան, պիտի բողոքեմ առ որ անկ է, վասնզի ես իրենց հայերէն գրած բանաձեւէն ոչինչ հասկցայ, ու յետոյ՝ երբ հակամիթինկը կազմակերպէք, այն ատեն նո՛յն նախարարութեան ուրիշ հեռագիր մըն ալ պիտի երթայ, այս անգամ իմ իրական ստորագրութեամբս եւ ոչ թէ անուամբ: Հետեւաբար թո՛ղ զգուշանան եւ իմ բարեացակամութիւնը չչահագործեն, վերջէն պատասխանատուութեան հարցը անխուսափելի կը դառնայ»:

Դուրսը հանդիպեցանք Գաղթականներու տեսուչին, որ ազդարարեց այս տխուր այլ կարմիր կատակերգութեան առթիւ.

— «Կը սիրեմ հայ ժողովուրդը, որովհետեւ շատ աշխատասէր է, սակայն՝ ցաւ ի սիրտ ստիպուած եմ ըսել որ՝ անհանդարտ է, եւ չա՛տ անհանդարտ: Ան կը մոռնայ որ ինքը հոս լոկ հիւրի մը հանգամանքն ունի: Եւ իրաւունք չունի տեղացիներն ու կառավարութիւնը այս ատեւճան իրմով զբաղեցնելու: Ամէն ազնուութիւն ու համբերութիւն չափ մը ունի: Եթէ իր այս ընթացքը շարունակէ, կրնաք վստահ ըլլալ որ՝ օր մը իրեն դուռը ցոյց պիտի տրուի: Հետեւաբար ձեր հայրենակիցներուն հասկցուցէք որ՝ եթէ կը սիրեն իրենց հանգիստը, իրենց ընտանիքը, եւ չեն ուզեր իրենց կեանքի պատառ հացը կորսնցնել եւ դժբախտանալ, թո՛ղ խելօք կենան ու այսպիսի որոմնացան միթինկներու կարեւորութիւն չտան: Այս երկրին մէջ դատարաններ եւ արդարութիւն կան, ու մարդասպաններ պատժելու եւ ոճիր պաշտպանելու համար բողոքի միթինկներու պէտք չկայ, որոնք ինքնապաշտպանութեան հաւասար արարքներ են: Ձեռքս անցած է ձեր հայրենակիցներու մէկ մեծ մասը իբր ոճրագործ, աւազակ, խռովարար եւ անբաղձալի տարրեր ներկայացնող ժուռնալ մը, ստորագրուած՝ անպատիւ կերպով սնանկացած հայ ժամագործի մը կողմէ, որ արդէն ոստիկանութեան ծանօթ է: Միւս կազմակերպիչներէն մէկը, Ցունաստանէն վռնտուած մը, եւս ծանօթ է մեզի: Մենք ամէն ինչ գիտենք: Իրենց այս միթինկներով, փափուկ կացութեան մէջ գտնուող այս անհանդարտ Հայերը, միայն իրենք գիտենք է որ կը վտանգեն, ուրիշ ո՛չ ոք: Ֆրանսացի ծայրայեղ տարրերու իրենց բերած բարեացակամ գործակցութիւնը, ամէն պարագայի տակ, իրենց համար նպաստող պարագայ մը չէ: Ընդհակառակն: Ֆրանսա ձեր ապաստանարանն է, ու դուք Ֆրանսական պաշտպանեալներ՝ առ այժմ, եւ ձեզի ինկած չէ Ֆրանսական կառավարութեան արդարութիւն սովորեցնելու հարկը: Պէտք է գիտնաք որ՝ ան իր ձեռքին տակ բաւականաչափ միջոցներ ունի ո՛եւէ մէկուն եւ ո՛եւէ բանի ի՛նչ եւ ի՛նչպէս ըլլալը գիտնալու ո՛չ միայն այստեղ, այլ աշխարհի որեւէ մէկ մասին մէջ, հետեւաբար թեթեւ մի՛ ըլլաք, ձեր կոչիկէն վեր մի՛ ելլէք, ու մնացէ՛ք միշտ՝ լուրջ, ծանր եւ օրինապահ հիւրեր, զբաղելով միայն ձեր աւուր հացով»:

Հիմա հասկցա՞ք, պարոն խելագարներ, ի՛նչ ալ ըլլաք դուք, համայնավար, հնչակեան, կամ ռամկավար, թէ այս գաղթական ժողովուրդին յօնքերը չինելու տեղ, անոր երկու աչքերը մէկանց կը հանէք, ձերինն ալ մէկտեղ: Դեռ հասկցած չէ՞ք թէ ֆրանսական ժողովուրդն ու կառավարութիւնը մեզմէ ձանձրացած են, թէ ամէնուն անհանդուրժելի դարձած ենք, եւ այլեւս մեզմով զբաղիլ եւ մեզ լսել չեն ուզեր: Ցանուն Մոսկուայէն եկած փոր մը հացի համար կ'արժէ՞ 60 հազարնոց գաղթահայութեան ճակատագրին հետ խաղալ:

ԱՆՑՈՐԴ

Յ. Գ.— Ընկերվարական – համայնավար եւ անկախ երեսփոխան Սաբիանիի թերթին՝ «Marseille - Matin»ի նոյ. 20ի թիւին մէջ 25 տողնոց խեղաթիւրեալ ղեկոյց մը գրուած էր խեղկատակ ու խայտառակ «միթինկ»ի մասին առանց յիշելու Պ. Յակոբեանի կորովի ընդդիմախօսութիւնն ու լուսաբանութիւնները: Այս զանցառութիւնը ուշադրութիւնս գրաւեց: Միւս կողմէ, ուշագրաւ էր ղեկոյցին շնական ու մատնչական ոճը եւ անոր գրաւած տեղը, չորրորդ էջ՝ որ յատկացուած է վճարեալ ազդերու: Փութացի խմբագրատուն, ուր Պ. խմբագիրը՝ ժպիտով մը՝ բացատրեց թէ ղեկոյցը դրած էին վճարումով՝ իբր ազդ: Եւ ինչպէս ծանօթ ըլլալու է, թերթը պատասխանատու չէ նման յայտարարութիւններու, եւ հետեւաբար՝ ամէն ոք դրամով նման բաներ կրնայ դնել իր պատասխանատուութեամբ:

Մեր անպարկեշտ հակառակորդները, դրամ ի ձեռին, միեւնոյն ազդ – ղեկոյցը պտտցուցած են նաեւ «Le Petit Provençal»ի եւ «Le Petit Marseillais»ի խմբագրատուները, ուրկէ՝ սակայն, առանց այլ եւ այլի ճամբած են, յայտնելով թէ իրենք չատանց ծանօթ են Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

ՆՈՅՆ

միա, եւ կանոնաւոր կուինք Ալի Իհսան փաշայի կանոնաւոր զօրքերի հետ: 1918ին օգոստ.ին նահանջեց դէպի Պաղտատ, մնացի մօտ տարի մը. իմացանք որ Հայաստանի հանրապետութիւն հռչակուած է. ընտանիքով Հալէպի ճամբով հասայ Պէյրութ. անկէց Պոլիս, որ գնամ Հայաստան, սակայն Կարսի անկումը եւ բոլշեւիկներու լրբութիւնը ինծ ստիպեցին մնալ Պոլիս: Ինծ համար գործ ստեղծեցի, եւ ապրուստս ճարել ըսկսայ: Եկաւ քէմալական շարժումը, նորէն փախուստ, այս անգամ անդունդ,— դէպի Եւրոպա: Շատ աշխատեցայ Ռումանիա տեղաւորուիլ, ամէն աշխատանք եւ ծախք ապարդիւն անցաւ եւ եկայ Մարսէյլ, առանց դրամի: Մեզ մի խումբ Հայերիս քանի մը շահագէտներ ուղարկեցին ածխահանք մը Տէքազվիլի (Ավէյրոնի նահանգ). վեց ամիս աշխատեցայ այդ ծանր եւ վտանգաւոր գործին մէջ եւ ընկերներու բարոյական աջակցութեամբ եկայ 1922ին Փարիզ, հաստատուեցայ Սարսէլ գիւղում, մտայ գործարանային տաժանելի աշխատանքների մէջ, զաւակներս բաւականին մեծցան եւ այժմ սկսած եմ մարշէճիութիւն անել. կանաչեղէն եւ պտուղ կը ծախեմ. սակայն միշտ կարօտը հայրենիքիս հազւոյս խորը կ'այրէ, եւ նախատեսելով ապագայի այլասերումը՝ հոգեպէս շատ տխուր օրեր կ'անցընեմ: Ահա իմ կարճ կենսագրականս (առանց մանրամասնութեան):

ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

(ՀԱՃԻ)

ՄԱՄՈՒԼ

ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

»»».«««

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, Խ. Իշխանութեան ճանաչման առթիւ (5 նոյեմբեր, ճանաչումէն առաջ).

— «Դժուար չէ նոյնպէս հասկնալ, որ խորհրդային կառավարութեան նաճանաչումը Ուաշինկթընի կողմէն պիտի անդրադառնայ նաեւ ամերիկահայ գաղութի վիճակին ու մտայնութեան վրայ: Ոմանք կը խորհին, թէ այդ անդրադարձումը պիտի ըլլայ ազգային տեսակէտով բացասական:

Կը թուի թէ այս եւս թիւրիմացութիւն է: Այդպէս մտածողները նկատի չեն առներ Ամերիկայի բացառիկ պայմանները եւ Մոսկուայի բացառիկ ակնկալութիւնները Ամերիկայէն: Ինչպէս յայտնի է, ճանաչման գլխաւոր պայմաններէն մէկը պիտի ըլլայ այն, որ խորհրդային կառավարութիւնը անվերապահօրէն պիտի խոստանայ չխառնուիլ Միացեալ Նահանգներու ներքին գործերուն մէջ եւ վճռականապէս պիտի հրաժարի բոլշեւիկեան պրոպագանդ ընել այս երկրի մէջ: Կասկած չկայ, որ Մոսկուա ոեւէ ուրիշ երկրէ աւելի պիտի աշխատի յարգել այս երկրին տուած իր խոստումը եւ մեծապէս բծախնդիր պիտի ըլլայ իր այդ խոստումը կատարելու մէջ: Եւ այդպէս պիտի ընէ, որպէսզի ի վիճակի ըլլայ լայնօրէն օգտուիլ տնտեսական եւ քաղաքական այն մեծ պատեհութիւններէն, զոր Միացեալ Նահանգները կրնան ընծայել իրեն:

Հարկաւ, Մոսկուա շատ լաւ կը հասկնայ, թէ այս երկրին մէջ, ուր չորս տարուան տնտեսական աննախընթաց տագնապն ու Երրորդ Միջազգայնականի սանձարձակ ճիգերը չըկրցին 40 միլիոն ձայներէն գէթ 100 հազար ձայներ շահիլ ի նպաստ համայնավարական կուսակցութեան, ուժերու պարապ վատնում պիտի ըլլար ասկէ ետքն ալ նախկին ձեւով բոլշեւիկեան պրոպագանդ ընել Միացեալ Նահանգներու մէջ. եւ որովհետեւ նման փորձ մը, ճանաչումէն յետոյ, կրնայ մեծապէս վտանգել Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի բարեկամական յարաբերութիւնները, խորհրդային կառավարութիւնը հազիւ թէ ուզէ նման *ռիսկ* մը ընել խիստ կասկածելի շահի մը (բոլշեւիկեան պրոպագանդ) համար:

Ահա թէ ինչո՛ւ կը խորհինք, թէ խորհրդային կառավարութիւնը, այս երկրի կողմէն ճանչցուելէ ետքը, պիտի ուզէ խուսափիլ այնպիսի քայլերէ, որոնք կրնան իբր բոլշեւիկեան պրոպագանդ նկատուիլ Միացեալ Նահանգներու մէջ: Ամենայն հաւանականութեամբ, Ուաշինկթընի ճանաչումէն յետոյ Մոսկուա առաջուընէ շատ աւելի շրջահայեաց, զգոյշ պիտի ըլլայ պրոպագանդի գործին մէջ:

Օրինակ, եթէ մինչեւ այժմ խորհրդային կառավարութիւնը չէր քաշուեր էջմիածնի վրայ ճնշում գործադրելով տակնուվրայ ընելէ ամերիկահայ գաղութը, ճանչցուելէն յետոյ պիտի դժուարանայ աղմուկ հանելէ նոյն իսկ քօղարկուած միջամտութիւններով: Հաւանաբար ճանչցուելէն յետոյ, ան պիտի ջանայ աւելի վերապահ եւ նուազ գրգռիչ ընթացք բռնել նաեւ մեր գաղութի գործերուն հանդէպ:

Մենք վստահ ենք, թէ մեծապէս յուսախաբ պիտի ըլլան բոլոր անոնք, որոնք խմբակցական սպասելիքներ ունին խորհրդային կառավարութեան ճանաչումէն, կը պատրաստուին քաղաքական դրամագլուխ շինել իրենց համար եւ կը յուսան աւելի սանձարձակօրէն գործել ասկէ ետքը մեր գաղութին մէջ: Իրերու տրամաբանութիւնը այդպէս մտածողներու նիշդ հակառակը ենթադրել կուտայ:

Եթէ այս բոլորը նկատի առնենք, այն ատեն ոչ հայութիւնը իբրեւ ամբողջութիւն եւ ոչ ալ ամերիկահայ գաղութը մասնաւորապէս լուրջ պատճառ մը ունի մտահոգուելու Մոսկուայի մօտակայ ճանաչման առթիւ»:

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

00000

Նոյեմբեր 18ին շաբաթ երեկոյեան Հայ Ակումբի մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Մասնաճիւղի երեկոյթ–ներկայացումը: Ներկայացուցին տեղական սիրողներով Սիպիլի «Որբուհին», երեք արար: Այս անգամ հասարակութիւնը քիչ էր: Պատճառն այն էր, որ ձեռքի վրայ շատ քիչ տոմս էր ծախուած. ընկերուհիները թերացած էին իրենց պարտականութեան մէջ: Իսկ ժողովուրդը վարժուած չէ ինքնաբերաբար գալու:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ չէր: Ներկայացուեցաւ երգախառն մի տեսարան: Ցետոյ արտասանեցին Օր. Լուսաբեր Պետրոսեան, Պ. Ս. Տէր Խաչատրեան եւ Պ. Զ. Դուրեան: Երեքի արտասանութիւններն ալ յաջող էին եւ ժողովուրդն ընդունեց ծափերով:

Ինչո՞ւ ճոխ չէր գեղարուեստական բաժինը: Վարչութիւնը հոգ չէ՞ր տարած այդ մասին: Գիտենք որ վարչութիւնը կ'աշխատի եռանդով: Բայց տեղական նախապաշարումները թոյլ չեն տար որ երիտասարդութիւնը, մանաւանդ իգական սեռը բեմ ելլէ: Նորէն այդ է պատճառը, որ ամէն անգամ կը փոխուին դերակատարները եւ կը դժուարացնեն բեմադրութեան գործը: Մեծ ջանք պէտք է թափել, այս ու այն համոզելու, որ թոյլ տան իրենց աղջիկներուն եւ հարսներուն բեմ ելլել: Պատիւ այն տիկիններուն եւ օրիորդներուն, որ արհամարհելով բամբասանքը, համարձակութիւնը կ'ունենան շարունակ բեմ ելլելու:

«Որբուհին»ի բեմադրութիւնը շատ յաջող էր: Զէին մոռցած ամենաչնչին մանրամասնութիւնը: Դերերը լաւ սորված էին: Եթէ լաւ աշխատանք տարուի, Ալֆորվիլը կրնայ ունենալ ընտիր թատերախումբ մը:

⁂ Ֆր. Կ. Խաչը կը պահէ «Հայ Ակումբ»ը, որ ազգային օճախն է Ալֆորվիլի. կը պահէ դասընթացք մը մանուկներու համար. ունի իր արհեստանոցը, ուր կը նախապատրաստուին ... Զքաւորները ապրեցնելու համար պէտք ունի դրամի: Արդ, ժողովուրդը, որ մեծ գոհունակութեամբ կը հեռանայ Կ. Խաչի հանդէսներէն, պէտք է լաւագոյնս քաջալերէ, օժանդակէ որպէսզի ան կատարէ իր օգտակար գործը:

Կը տեղեկանանք, թէ վարչութիւնը լծուած է մանկական հանդէս պատրաստելու դժուարին գործին, իրեն աջակից ունենալով Պ. Արտաշէս Քիւրքճեանը: Յաջողութիւն:

ՄԱՅՐ ՄԸ

Զ. Ո. Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

»»».«««

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին սարքած շաբաթական գիշերային դասախօսութիւնները, որոնց ցանկը արտատպեր էինք այստեղ, ըսկսան արդէն եւ կանոնաւորութեամբ կը շարունակուին:

Առաջին հինգշաբթին խօսեցաւ Պ. Ա. Շահխաթունի, որ պատմեց իր տպաւորութիւնները Սուրիոյ հայ գաղութին կեանքէն եւ Զ. Ո. Միութեան գործունէութենէն:

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին՝ առաջին անգամն էր, ըսաւ, որ այսքան մեծ գաղութի մը մէջ կը մտնէի, եւ այսքան խանդավառ ու հայրենասէր ժողովուրդ մը կը տեսնէի: Պ. Շահխաթունի գովեստով կը ներկայացնէր Սուրիոյ հայ գաղութին վերելքը, այնքան դժբախտութիւններէ յետոյ ինքնապահ դառնալը, եւ դրուագներ կը պատմէր, որոնք ցոյց կուտային թէ Սուրիոյ հայութիւնը շինարար է, հայրենասէր եւ ազգային կրթութեան նախանձախնդիր: Անապատներուն մէջ էինք, կ'ըսէր յուզումով, երբ մեզի ներկայացան գաղթական Հայեր: Մայր մը, իր փոքրիկ զաւակները գրկած՝ անոնց ցոյց կուտար զիս: «Զաւակներուս կը ներկայացնեմ քեզ, որպէսզի գիտնան թէ Հայեր կան եւ իրենք ալ Հայ մնան, հայութեամբ պարծենան»:

Պ. Շահխաթունիի դասախօսութիւնը շարժանկարի պէս էր եւ ոգեւորիչ:

Երկրորդ հինգշաբթին խօսեցաւ Պ. Ա. Զօպանեան, որուն դասախօսութեան նիւթն էր Հայ գրականութեան հին շրջանը: *Պ. Զօ*պանեան ընդհ. *ակնարկ մը նետեց մեր գրականութեան ծագումէն մինչեւ ԺԳ. դար, երկրորդ դասախօսութեան մը վերապահելով խօսիլ ԺԳ. դարէն մինչեւ մեր օրերը:*

Նախ պարզեց այն տեսակէտները թէ նախաքրիստոնէական շրջանին ի՛նչ արժէք կը ներկայացնէին հայկական առասպելը, բանաւոր գրականութիւնը, Գողթան երգերու պատառիկները: Ցետոյ անցաւ գրաւոր շրջանին, ցոյց տուաւ Մեսրոպի եւ Սահակի՝ այս երկու հանճարեղ տիտաններուն գործին մեծութիւնը, ոսկեդարու գրական արտադրութիւնները, մէկիկ մէկիկ ներկայացուց Ե. եւ յաջորդ դարերու գրողները, ընթերցումներ ըրաւ, ապա անցաւ միջնադարեան աշուղական գրականութեան, կրօնական եւ աշխարհիկ գրականութենէն էջեր կարդաց, եւ այսպէս երկու ժամ անընդհատ ոգեւորեց ներկաները մեր հին փառքերուն եւ գանձերուն շունչով:

Դասախօսութենէն յետոյ, տրուած հարցումներուն, փակագիծի մէջ, ի պատասխան, տեղի ունեցաւ նաեւ փոքրիկ զրոյց մը Հայաստանի մտաւորական ու գրական աշխատաւորներու մասին:

Երրորդ հինգշաբթիի նիւթը, Հայոց լեզուն, *որուն մասին դասախօսեց Պ. Ե. Տէր Անդրէասեանը, յաջորդով:*

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Անաթոլ Ֆրանսի մօտիկ բարեկամներուն շարքին մէջ՝ կար նաեւ բժիշկ մը: Գիշեր մը, երբ բժիշկը հրաւիրուած էր համբաւաւոր գրագէտին տունը, կանչուեցաւ հիւանդի մը, որ բաւական հեռուն կը բնակէր: Որպէս զի չգտնուի անքաղաքավարի ընթացքի մը մէջ, բժիշկը սպասաւորի մը միջոցաւ տոմսակ մը ղրկեց Ֆրանսին, համառօտակի բացատրելով իր հեռանալուն պատճառը: Տոմսակը անճապաղանքո՞վ գրուած ըլլալուն, թէ՝ բժիշկին գրութիւնը դիւրին թէ մեհենագիտ՞ր ըլլալուն պատճառով, Ֆրանս չի կրցաւ կարդալ այդ գրութիւնը, բայց հանճարեղ գաղափար մ'ունեցաւ: Ըշտապով դեղավաճառի մը քով գնաց, միակը, որ կրնար բժշկական գրութիւն մը լուծել:

Դեղագործը լուռ ակնարկ մը նետեց տոմսակին վրայ, վայրկեան մը անցաւ մօտիկ սենեակը, եւ վերադարձաւ... ծրարուած փոքր սրուակի մը հետ, որ կը կրէր հետեւեալ մակագրութիւնը.—

«Պ. Անաթոլ Ֆրանսին համար: Երկու փոքր դգալ ճաշէն առաջ: Նախ քան գործածելը՝ լա՛ւ մը սարսել սրուակը: Գին՝ 4 ֆրանք»:

— Այնքա՛ն հիացած էի այս անակնկալէն որ, կը պատմէր Ֆրանս, ո՛չ մէկ բան չգտայ ըսելու, այլ՝ վճարեցի, բարեւեցի եւ ելայ դուրս:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՆԵՍ-ՔԱՇԱՆի Արծիւ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին, 9 rue Mme. Curie, Bagneux *ընկեր Տիգրան Տէրոյեանի բնակարանին մէջ։*

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը, վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Ռազմիկ եւ Տաւրոս խումբի ընկերները, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Առնուվիլի մէջ, ընկ. Արփիար Մարտիրոսեանի բնակարանը։

Նիւթ՝ «ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»

Գաւառ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ակնունի խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ *ընկ. Աշոտ Իսահակեան։*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան Գրադարանին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Աշոտ Իսահակեան։

ԿԱՐՏԱՆԻ ենթակոմիտէն այս Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան։

ԼԱՍԻՈԹԱՅԻ Խաժակ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Աշոտ Իսահակեան։

Բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՏԻԿԻՆ Հայկանոյշ Թուր Սարգիսեանի երէկուան մահազդին մէջ թիւրիմացութեամբ հրատարակուած է իր տարիքը 19 փոխանակ 21ի։

ԲԱՑՄԱՆ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍ

"ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ"Ի, ՓԱՐԻԶ

տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Նոյ. *28* երեքշաբթի օր ժամը *16*ին

Փարիզի Շամպրը տիւ Քոմէրսի մէջ, **27, AVENUE FRIEDLAND**

նախագահութեամբ **ՖՐԱՆՍ. ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ**

Հանդէսին մասնակցութիւնը մասնաւոր եւ անձնական հրաւէրով ըլլալուն, կը խնդրուի այն բոլոր հայրենակիցներէն որ դեռ հրաւիրատոմս չեն ստացած եւ կը փափաքին մասնակցիլ, դիմեն՝

Ղ. ԽԱՆՋԱՏԵԱՆԻ գրասենեակը 36 Boulevard Haussmann

Ծանօթ.— տիկինները՝ այս հանդէսին չեն կրնար մասնակցիլ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Անկէնի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ

Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ։

Պար։ Գոթիյոն։ Ընտիր ճազ։ Ճոխ Պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Թատերական ներկայացում

կազմակերպուած ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

Կը խօսի՝ ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Պէշիկթաշլեան Թատերասրահին մէջ 26, rue Troyon. Sèvre

Կը ներկայացուի Ազգային - Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ողբերգութիւնը

Մուտք 5 ֆրանք։

Պարահանդէս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԸՆՍԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

26 *Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր*

***8 RUE JEAN GOUJON*ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՄԷԹՐՕ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ**

Օրքէսթրը՝ **PESNTI** *Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։*

Մուտք կիներու՝ *8* ֆրանք, այրերու՝ *10* ֆրանք։

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՌԻՒ ՏԷ ՊՈՒԱ (*41,* RUE DES BOIS), *բացած եմ — Ս Ե Ւ Ա Ն — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ գեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, եւ տեղւոյն վրայ կը յանձնենք։*

Հաղորդ. միջոց.— Մէթրօ՝ (*Pré Saint Gervais*)։

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ

Դրամ կը ճարէ խանութի գրաւի վրայ (Nantissement), տան գրաւի վրայ (Hypothèque de 1er et 2me rang) առեւտրական մուրհակներ զեղչել տալով եւյն., խիստ նպաստաւոր պայմաններով։

կը ստանձնէ ամէն կարգի դատական գործեր, առեւտրական, քաղաքային, պատժական եւ մանաւանդ արկածի վերաբերեալ։

կը կատարէ պաշտօնական թուղթերու թարգմանութիւն եւ վաւերացում, կը խմբագրէ ամէն կարգի նամակ եւ խնդրագիր։

Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է։

կ'ընդունի առաւօտները ժամը *10*էն *12*, Հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 3էն 7 եւ ժամադրութեամբ։

Անժամեայ հասցէ՝

179, Rue de Vaugirard - Paris (15)

ձախ թեւի վրայ առաջին սանդուխ, երկրորդ յարկ, ձախ։

Métro եւ Nord - Sud - Pasteur

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

Montage Americain

sur courant altérnatif de 110 à 220 Vt.

Ամէն անոնք որ կ'ուզեն ունենալ վերջին կատարելագործութեամբ poste մը 5 կամ 7 լամբով pick-up prise ով, որոշում տալէ առաջ դիմեն նամակաւ կամ անձամբ՝ **ՊԱԹԻՍԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱՆԻ**

Վկայեալ Փարիզի Ecole Pratique de Radio électricité*էն եւ նախկին* (Essayeur) *քննիչ* Radio-Vitus*ի*, **4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine.**

Անմրցելիօրէն աժան գին. զեղչում եւ յանձնում ձրիօրէն։ Կը հայթայթենք նաեւ ամէն տեսակի վաճառանիշով Poste*եր։*

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւյն., եւյն. թէյերու՝ անմրցելի գիներով։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու*

Անգործ՝ բայց աշխատասէր հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն։*

դիմել՝ **ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ**

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան **Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա**

61, Rue Monsieur le Price, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Morcellement «Le Four» à Marseille

Նահանգապետարանի 29 դեկտ. *1931* թուակիր արտօնութեամբ *ԼԱ ՌՕԶԷՆ* (*La Rose*) *քիչ հեռու, թիւ 4 հանրակառք Շըմէն տէ զ'Օլիվի* (*Chemin des Olives*) *հանրակառքի ճիշդ գծին վրայ, Les Marlégaux ի կայարանին* (*arrèt fixe*) *առջեւ,*

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

400 *քառակուսի մէթրնոց հողամասեր խիստ ձեռնտու գիներով։*

Դիմել՝ Հայերու համար միակ ներկայացուցիչ՝

Պ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԼԵԱՆի

շաբթու մէջ ամէն օր *Bar des Lions. Cours Belsunce.* իսկ կիրակի օրերը տեղւոյն վրայ ժամը 9էն *18*։

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée։

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ։ Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու։

GRITZNER և VERITAS

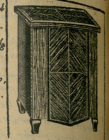

275 Ֆրկ. 300 Ֆրկ. 350 Ֆրկ.

- - - - - - - - - 30 Ֆրկ.

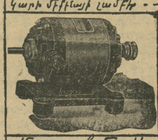

ՀՕՌԱԽՕՍ

4 լամբ 650 Ֆրկ.

5 լամբ 850 Ֆրկ.

Nationale

HOVANESSIAN INGENIEUR TEL. TRUDAINE 16-94. R.C. Seine 579419

Bureaux & Salon d'audition 24 Rue de Navarin Paris 9e

Ateliers & magasins 51 Grand'Rue Chaville (S et O)

... contre remboursement

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոգեկ.

rue Pierre Curie, K. *Bicètre. Métro: Porte d'Italie.* **13**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ POLYCLINIQUE

Ա. ՇԱՀՊԱՂԼԵԱՆ

49, ՌԻՒ ՏԸ ՓԸԹԻԹ ՄԱՐԻ, ՄԱՐՍԷՅԼ, ԳԵՏՆԱՅԱՐԿ

49, Rue des Petites Maries, Marselle. Rez de Chaussée

Téléphone: 62 - 46

կը դարմանուին ամէն տեսակ հիւանդութիւններ կարող եւ մասնագէտ բժիշկներու կողմէ։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԸ ԵՒ ԺԱՄԵՐԸ

Թոքերու հիւանդութիւններ	Գշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 9, Կիր. 9։
Սրտի, լայներակութեան (վարիս), վերջինիս բուժում նաեւ ներարկումներով.	Բշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 5։
Ստամոքսի, աղիքի փայծաղի (տալախ), թութքի (մայասըլ) հիւանդութիւններ։ Մայասըլի բուժում նաեւ ասեղներով։	Բշ. ժամը 4, Ուր. ժ. 4։
Ջղային հիւանդութիւններ	Գշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 9, Կիր. ժ. 9։
Նորածիններու եւ երախաներու հիւանդութիւններ.	Գշ. ժամը 10, Եշ. ժ. 4։
Վիրաբուժական եւ Արկածի.	Բշ. ժամը 3, Դշ. ժ. 6, Ուր. ժ.3։
Ծննդամիզային հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն).	Գշ. ժամը 6, Շբ. ժ. 12։
Ծննդաբերութեան եւ Արգանդի.	Գշ. ժամը 11, Շբ. ժ. 10։
Քթի, կոկորդի եւ Ականջի հիւանդութիւններ	Դշ. ժամը 9, Եշ. ժ. 10։
Աչքի հիւանդութիւններ.	Դշ. ժամը 11, Շբ. ժ. 11։
Մորթային հիւանդութիւններ. մազերու զօրացում	Դշ. ժամը 7, Շբ. ժ. 9։
Վեներական հիւանդութիւններ. Արանց եւ կանանց	Դշ. ժամը 7, Շբ. ժ. 9։

Քննութիւն՝ արեան, թուքի, մէզի, սերմի եւյլն.։

կը կիրարկուին ելեքտրաբուժական բոլոր ձեւերը։ Շողանկարում (radio)։ Մարձում (massage)։ կը կատարուին ամէն տեսակ ներարկումներ։

Assurance Socialeի հիւանդներուն, ինչպէս նաեւ արկածի դէպքերու անմիջական՝ լուրջ եւ բարեխիղճ խնամք։

Դարմանատունը բաց է ամէն օր ժամը 9-12 եւ 3 - 7։ Կամ ժամադրութեամբ։ Կիրակի եւ Տօն օրերը՝ ժամը 9ին։

(Տրամադրելի են նաեւ վկայեալ Մանկաբարձուհիներ)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ **(40)**

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Եթէ կ'արտօնէք, վերարկուս պիտի հանեմ։

— Խնդրեմ, պատասխանեց Ֆէլիքս հաճութեամբ։

Զանտրա վերարկուն դժուարութեամբ հանեց եւ ետին դարձաւ, աթոռի մը վրայ դնելու համար։ Եւ ահա, դեռ բան մը չէին հասկցեր անցած դարձածէն, երբ երերաց եւ գետին փռուեցաւ։ Վերարկուն հանած ատեն յաջողած էր բերանը պարպել սրուակ մը զոր տակաւին ձեռքին մէջ կը սեղմէր ջղաձգօրէն։

Էշընտէն հոտոտեց սրուակը։ Եղեւնուշի բարկ հոտ մը կը բուրէր։ Վայրկեան մը գլխակը գլխեցին։ Ֆէլիքս ինքզինքը կ'արդարացնէր։

— Շատ պիտի նեղե՞ն զիս, հարցուց մտահոգ։

— Դուք յանցանք չունիք, ըսաւ Էշընտէն։ Ամէն պարագայի մէջ, այդ մարդը այլեւս չարիք չպիտի գործէ։ Ինծի համար, լաւ է որ ինքզինքը ըսպաննեց։ Հաճելի չէր ինծի այն մտածումը թէ մահապատիժի պիտի դատապարտուի։

Քիչ վերջը բժիշկը եկաւ եւ մահը հաստատեց։

— «Ասիտ փրիւսիկ» է առեր, բացատրեց։

Էշընտէն խոնարհեցաւ եւ ըսաւ.

— Երթամ Տիկին Լազարին տեսնեմ։ Եթէ ուզէ մէկ երկու օր աւելի մնալ հոս, պիտի արտօնեմ։ Բայց եթէ կ'ուզէ այս գիշեր անպատճառ մեկնիլ, ազատ է։ Կ'ուզէք հրահանգ տալ կայարանը որ արտօնեն մեկնիլ։

— Ես հոն պիտի ըլլամ, ըսաւ Ֆէլիքս։

Անգամ մը եւս Էշընտէն բլուրն իվեր ելաւ։ Գիշեր էր արդէն, պայծառ եւ ցուրտ գիշեր մը, անամպ երկինքով մը։

Պանդոկին սանդուղներէն վեր ելաւ եւ թեթեւ մը դուռը զարնելէ վերջ, Ճիւլիայի սենեակէն ներս մտաւ։ Ճիւլիա արդուզարդի սեղանին առջեւ նստած՝ ինքզինքը կը դիտէր հայելիին մէջ, ուր յանկարծ տեսաւ Էշընտէնը։ Դէմքը կծկուեցաւ եւ այնքան աճապարանքով ոտքի ելաւ որ աթոռը շրջեցաւ։

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչու այդքան տժգուներ էք, գոչեց։

Ետին դարձաւ, սարսափէն աւրուած դէմքով մը, եւ Էշընտէնի նայեցաւ։

— Բռնուեցա՞ւ, մրմնջեց։

— Մեռաւ։

— Մեռաւ. թոյն խմած է. ժամանակ գտեր է ուրեմն. գոնէ ձեր ձեռքը չիյնկաւ։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։ Ի՞նչէն գիտէիք որ վրան թոյն կը պահէր։

— Միշտ քովը կը պահէր զայն. կ'ըսէր թէ անգլիացիները երբեք չպիտի կարենան ողջ բռնել զինքը։

Էշընտէն վայրկեան մը մտածեց։ Ճիւլիա լաւ պահած էր գաղտնիքը։ Անշուշտ պէտք էր կասկածէր. բայց ի՞նչպէս կրնային նախատեսել այս թատերական վախճանը։

— Վերջապէս, ահա ազատ էք։ Իրաւունք ունիք ձեր ուզած տեղը երթալու, ոչ մէկ արգելքի պիտի հանդիպիք ձեր ճամբուն վրայ։ Ահաւասիկ ձեր տոմսակը, անցագիրը եւ այն դրամը զոր ունէիք ձերբակալուած ատեն։ Կ'ուզէ՞ք Զանտրան տեսնել։

Ճիւլիա սարսռաց։

— Ոչ, ոչ։

— Պարտաւոր չէք։ Մտածեցի թէ թերեւս փափաքիք։

Ճիւլիա չէր լար։ Կարծես քար կտրած էր։

— Հեռագիր մը պիտի ղրկուի այս գիշեր սպանիական սահմանագլուխը, որպէսզի իշխանութիւնները դիւրացընեն ձեր անցքը։ Եթէ ինծի կը հարցնէք, Ֆրանսայէն կարելի եղածին չափ շուտ հեռացէք։

Ճիւլիա չպատասխանեց եւ որովհետեւ Էշընտէն այլեւս ըսելիք չունէր, մեկնելու պատրաստուեցաւ։

— Կը ցաւիմ որ ստիպուած էի խիստ վարուիլ ձեզի հետ։ Ուրախ եմ որ այժմ վերջ գտան ձեր նեղութիւնները եւ կը յուսամ թէ ժամանակը պիտի մեղմացնէ ձեր բարեկամին մահուան պատճառած վիշտը։

Եւ խոնարհելով դէպի դուռը ուղղուեցաւ։

— Վայրկեան մը, խնդրեմ, ըսաւ Ճիւլիա, ձենէ բան մը պիտի խնդրեմ, որովհետեւ կը կարծեմ որ սրտի տէր մէկն էք։

— Կրցածս պիտի ընեմ ձեզի համար։

— Ի՞նչ եղան Զանտրային իրերը։

— Օեմ գիտեր։ Ի՞նչու կը հարցնէք։

— Զանտրա ձեռքի ժամացոյց մը ունէր զոր ես էի տուած իրեն, վերջին Ծնունդին. տասներկու ոսկի վճարած եմ, կրնա՞մ ետ ստանալ զայն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ ՇՐՋԱՆԻ Հայրենակց. Միութեան ընդ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին 6 *Bld. Rodin, Իսի-լէ-Մուլինօ։ Կարեւոր օրակարգ։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, *Քղիի հայրենակիցներուն*.— Ձեր նամակը (9 մեծադիր էջ), շատ երկար է հրատարակութեան համար։ Կը խնդրուի ամփոփել երկու էջի մէջ եւ աւելի մաքուր գրել ստորագրութիւնները։

ՊԷՅՐՈՒԹ, *խմբ. «Երիտ. Հայու»*.— Օր. Մաննիկ Պէրպէրեան կը գտնուի Եգիպտոս։

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

ՍԱՐՍԷԼ, Ա. Արծ.— 100 ֆրանք։
ՔՈԼՈՆՊ, Բաք.— 35։
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ա. Ա.— 100։
ԱՆԻԷՌ, Կ. Մ.— 100։
ՆԷՕՑԵԼԻ, Իշխ. Ա.— 35։
ՏԷՍԻՆ, Գործ.— 400։
ՔԱՎԱՆՕԶ, Պըջ.— 35։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Հայր. Միութ.— 20։
ՎԻԷՆ, Երամ.— 50։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 855։
ՓՈՆ Թ'ԷՎԷՔ, Թադ.— 70։
ՄԱՍ ՏԸ ՎԻԱՐԻ, — 70։
ԿԼՕՐԻԷՕ ՎԷՐՏԷՕՆ, Հ. Ք.— 140։
ԼԻՈՆ, Գործ.— 460.80։
ԼԱ ՌՕԶ, Մ. Ասլ.— 70։
ԼԻՈՆ, Մ. Զ.— 100։
ՊՈԼԷՆ, Թ. Մ.— 50։
ՄԻԼԱՆ, Գործ.— 30 լիր 05։
ԺՈՒԱՅԵԷՕԶ, Ս. Մ.— 35։
ՊՈՒՐԿ ՍԷՆԹ ԱՆՏԷՕԼ, Ս. Մ.— 90։
ՊՈՒՐԿ ՎԻԶԻՆ, Ղար.— 50։
ՌՕՄԱՆ, Ս. Գ.— 100։
ԼԱ ԹՈՒՐ ՏԻՒ ՓԷՆ, Մկր.— 35։
ԼԻՈՆ, Ֆրկ.— 140։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԼԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

25 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2353

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այս էջին մէջ եղած հրաւէրի մը վրայ, հետզհետէ տեղեկութիւններ կը հասնին զանազան դպրոցներու եւ ծաղկոցներու մասին:

Յաջորդաբար հրատարակած ենք մեր ստացածները, եւ կը պասենք ուրիշներու:

Այս առթիւ, անգամ մը եւս կը խնդրենք որ նամակագիրները մէկ տեղ տան թիւերու եւ փաստերու, կարճ կապելով խորհրդածութիւնները:

Բոլոր տեղեկութիւնները քաղելէ յետոյ, պիտի ամփոփենք «Յառաջ»ի մէջ, իբրեւ համայնապատկեր մը կատարուած աշխատանքին:

Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այս առթիւ ալ, բոլոր կազմակերպիչ երեւոյթներուն վերեւ աչքի կը զարնեն խոնարհ խաւերու նախաձեռնութիւնը եւ ճիգը:

Ո՛ւր որ դասընթացք մը կամ ծաղկոց մը հաստատուած է, ամէն բանէ առաջ կը պարտինք այդ խաւերուն:

Անոնց մէջէն է որ ասպարէզ կ'իջնեն ափ մը այրեր կամ կիներ — ընդհանրապէս երիտասարդներ — գլուխ գլխի կուտան եւ հիմը կը դնեն ձեռնարկի մը. կամ կը բոլորուին եղածին շուրջը:

Պատահարար օրինակ մը յիշած ըլլալու համար, պիտի թելադրէինք աչքէ անցընել երեք թղթակցութիւններ՝ այսօրուան թիւին մէջ,— Ալֆորվիլէն, Պանեօ-Քաշանէն (Փարիզ եւ Կարտանէն (Մարսէյլ):

Այն ո՞վ է որ սփոփանք մը չպիտի զգար, տեսնելով, իմանալով այդ ճիգերն ու արդիւնքները, այնքան տաժանելի պայմաններու մէջ:

Բանդէտներ պիտի քրթմնջեն.— Ի՞նչ կ'արժեն այս փոքրիկները, այլասերման եւ օտարացման համատարած յորձանքին առջեւ:

Ոչի՛նչ: Թող անոնք մխիթարուին իրենց բանդիտութեամբ եւ չքեղ մեկուսացումով:

Անոնց սրտին բան չի խօսիր, դարձեալ, երբ պատմես թէ հինգ հազար մանչեր եւ աղջիկներ հայկական կրթութիւն կը ստանան Յունաստանի մէջ, Աթէնքի եւ Սելանիկի գաղթակայաններէն մինչեւ կղզիները եւ Մակեդոնիոյ լեռները, թէ 6000 հայ աշակերտներ կան Հալէպի շրջանին եւ երեք հազար՝ Լիբանանի մէջ, թէ քրտախօս Հայեր դպրոց կը պահեն Մուսուլի խորերը...

Թող մեր պարտականութիւնն ըլլայ գուրգուրանքով արձանագրել ինչ որ տեղի կ'ունենայ յանուն նոր սերունդին փրկութեան, ուշադրութեան յանձնել եւ խրախուսել ամէնէն համեստ ձեռնարկն ալ:

Հակառակ բոլոր յոռետեսութեանց, ինչ որ կը փրկուի՝ շահ է: Ըլլայ իսկ հարիւրին 25:

Միւս կողմէ, այսպիսի ձեռնարկները կ'օգնեն վառ պահելու նոյն իսկ չափահասներու ազգային ոգին:

Չէ՞ որ անոնք ալ բազմապիսի փորձութեանց ենթարկուած են այս պողոտաներուն վրայ:

Չէ՞ք դիտեր, ամէն անգամ որ դպրոցական հանդէս մը տեղի կ'ունենայ, եւ պզտիկները արտասանութիւններ ու երգեր կը թոթովեն, մեծերն ալ մանկական արցունքներ կ'ունենան, կ'ոգեւորուին ու կը թարմանան:

Յետոյ, հաւաքական մթնոլորտ, մերձեցում կը հաստատուի, կենդանի գործի մը կը կապուին համայնքները, եւ կը մոռցուին շատ մը անհամութիւններ:

Ֆրանսան երկրորդ Ամերիկա մըն է, նոր սերունդի օտարացման վտանգի տեսակէտէն:

Ամերիկահայ գաղութը, 40-50 տարի բոլորած ըլլալով հանդերձ, չէ յուսահատած, չընկրկիր ո՛ր եւ է դժուարութեան առջեւ: Ան կը պահէ բազմաթիւ դասընթացքներ եւ դպրոցներ, ջանալով կարելի եղածին չափ շատ մանուկներ փրկել յորձանքէն:

Ինչո՞ւ պիտի անճրկինք մենք, տասը տարի հազիւ բոլորած, եւ այսքան հոծ ու թարմ բազմութեան մը մէջ:

Կ. Պոլսոյ ուսուցչ... Պաշտէր եւ ուրիշ մարմիններ հայկական բեկորներ կը փնտռեն, կը փրկեն եւ կը հայացնեն, տարիներէ ի վեր:

Արդ, ինչո՞ւ նոյն գուրգուրանքը չպիտի ունենանք օտար ծովերու վրայ նետուած սերունդին համար:

Կանգ կ'առնե՞նք ո՛ր եւ է միջոցի առջեւ, գիտնալով հանդերձ թէ 1915էն ի վեր արաբական անապատը մնացած բեկորը արաբացեր կամ քրտացեր է բոլորովին:

Ինչո՞ւ պիտի անճրկինք այսօր, ջուրին յանձնելով հազարաւոր մանուկներ, երբ միջոցներ կան փրկելու:

Անհամար մանուկներ կորսուեցան Ջարդուփշուր, հայաջինջ արշաւներու շրջանին:

Գոնէ անոնց յիշատակը պէտք է ամուր կապէ մեզ մնացեալը փրկելու գործին, այստեղ եւ ամէն տեղ:

Այդ անհամար զոհերուն հարազատները ամէնէն մեծ գուրգուրանքը պիտի ունենան ո՛ր եւ է ծաղկոցի կամ ճրագի հանդէպ, ո՛ւր որ ալ գտնուին:

Ներելի չէ ձեռնածալ նստիլ եւ ամէն ինչ համարել «ճակատագիր»:

Եւ մանաւանդ աններելի է հեգնութեամբ դիտել ուրիշներու ճիգը, որքան ալ համեստ երեւայ:

Ո՛վ որ տասը մանուկ փրկելու միջոց մը կը գտնէ, հաւաքաբար կամ անձնապէս, տասը պիտանի ձեռք փրկած կ'ըլլայ հայրենիքին համար:

Շ.

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ
ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

«Յառաջ»ի վարչութիւնը իր բաժանորդներուն տրամադրութեան տակ կը դնէ Ֆրանսայի Ազգ. պարգեւախաղի (Loterie Nationale) ՅԱՋՈՐԴ ՇԱՐՔԷՆ ՉՈՐՍ տոմսակներ, (թիւերը կը ծանուցանենք յառաջիկային):

Այս հաւաքական բախտէն պիտի օգտուին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏ. 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԻՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Նոր բաժանորդ կը գրուին կամ կը նորոգեն իրենց բաժնեգրութիւնը ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

Ինչպէս յայտնի է, վիճակահանութիւնը կը պարունակէ հետեւեալ պարգեւները.— ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ (մէկ հատ), ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ (15 հատ), ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ (20 հատ), **100,000** *(200 հատ),* **50,000** *(200 հատ),* **10,000** *(2 հազար հատ):*

Մանրամասնութիւնները պիտի ծանուցանենք առանձին

ԾԱՆՕԹ.— «Յառաջ»ի տարեկան բաժնեգինն է.—

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամս.
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140	70	35
Անգլիա եւ գաղութներ, Իտալիա եւ Զուիցերիա	250	125	—
Ուրիշ երկիրներ	200	125	—

ՉՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Բժշկապետ Տոքթ. Քօլօլեան մեզի կը տեղեկացնէ թէ չպիտի փակուի Հ. Կարմիր խաչի բուժարանը, ինչպէս հաղորդուած էր: Լուրը թիւրիմացութեան արդիւնք է:

Ընդհակառակն, Հ. Կարմիր խաչի բուժարանը ոչ միայն առաջուան նման կանոնաւոր պիտի շարունակէ հիւանդներու քննութիւնը, այլեւ կարգ մը բարեփոխութիւններ կատարուած ըլլալով, առաջուընէ աւելի օգտակար պիտի ըլլայ Փարիզի եւ արուարձաններու հիւանդ եւ թշուառ մեր հայրենակիցներուն:

Ուրեմն բուժարանը բաց է ամէն *երկուշաբթի* եւ *ուրբաթ* առաւօտները, ժամը 9էն 12:

ԵՐԵՔՆԵՐՈՒ ԴԱՇԻՆՔԸ ...ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՄԷՋ

ooooo

Փարիզի ծանօթ արուարձանին, Պուլոնյի սեւ Սէնի մէջ, առջի օր տեղի ունեցաւ նշանաւոր դատ մը:

Խազախ սպայ մը, Նիքոլա Նեկրասով, որ Ռընոյի գործարանը կ'աշխատի, ունէր շիկահեր եւ մանկամարդ կին մը, Սօֆիա, իրմէ 25 տարու փոքր, որ վայելել, քամե՛լ կ'ուզէր: Նեկրասով, ժամանակէն առաջ ծերացած եւ յոգնած, կ'արտօնէ որ իր կինը չմերժէ հայրենակից Տուշէնքոյի մեծարանքները:

Բայց, ի՜նչ պայմաններով: Առտու մը Նեկրասով կը տեսնէ որ իր դրացին գրկած է Սօֆիան: Կը կատղի, բայց կինը կախարդական ժպիտով մը կը բացատրէ թէ «եղբայրական համբոյր» մըն էր որ կ'առնէր:

Ուրիշ օր մը, դարձեալ յանկարծակիի բերաւ իր կինն ու եւ հայրենակիցը՝ Տուշէնկօն եւ քիչ մնաց որ պատշգամէն վար նետէր: Այս անգամ ալ Սօֆիան կրցաւ չարը խափանել, «համոզիչ» լուսաբանութիւններ տալով:

Ասոր վրայ, Նեկրասով առաջարկեց... երեքով դաշինք մը կնքել, որ պիտի ճշդէր մեծարանքներու եւ փայփայանքներու սահմանը:

Եւ ահա երրորդ արկածը,— Նեկրասով իր կինը եւ «դաշնակից»ը բռնեց անկողնին մէջ: Այս անգամ լուսաբանութեան չսպասեց, այլ կացինը առնելով խոյացաւ «դաշնակից»ին վրայ: Հարուածը վրիպեցաւ, թռցնելով Տուշէնկոյի մէկ ականջը: Այս վէրքին պատճառաւ, «դաշնակից»ը անկողին ինկաւ մէկ ամիս:

Դատարանին նախագահը թարգմանի բերնով հարցաքննեց Նեկրասովը, որ առանց այլեւայլի պատասխանեց.

— Արիւնս գլուխս ցատկեց, որովհետեւ Տուշէնքօ մեր պայմանագրին հակառակ ընթացքի մէջ գտնուած էր:

Ի հարկէ նախագահը ուզեց հասկնալ երրեակ պայմանագրին տրամադրութիւնները...

Երկու մեղաւորները, Տուշէնքօ եւ Սօֆիա բացատրեցին թէ իրենք բրած էին այն ինչ որ արտօնած էր ամուսինը:

Նախագահը հարցուց Սօֆիայի.

— Տիկին, ի՞նչպէս կը բացատրէք կացինի հարուածը:

— Չեմ կրնար բացատրել:

— Ինչո՞ւ հնազանդեցաք, երբ այս տարփածուն առաջարկեցին ձեզի:

— Ամուսինս նախանձոտ չէր:

— Իսկ ամօթխածութեան զգացումը...

Դատարանը 13 ամիս պատիժ սահմանեց դժբախտ Նեկրասովի, յետաձգման իրաւունքով:

«ՌԱՏԻՕ ՓԱՌԻՆ» ՊԵՏԱԿԱՆ

«Ռատիօ Փառի», անթելի ծանօթ կայանը, որ մինչեւ հիմա մասնաւոր ձեռնարկ էր, յառաջիկայ դեկտեմբերէն պիտի դառնայ պետական եւ պիտի վերակազմուի բոլորովին նոր հիմերու վրայ: Ինչպէս ուրիշ պետական կայաններու, Ռատիօ Փառիի վարչութիւնն ալ պիտի բաղկանայ կառավարութեան, մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու, անթելի ճարտարագործութեան եւ բաժանորդներու ներկայացուցիչներէն: Պիտի կազմուի նաեւ վարչական խորհուրդ մը, նախագահութեամբ Պ. Անրի Ժուվնէլի (նախկին մարզպան Սուրիոյ):

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻ ՆՈՐ ՏՈՄՍԵՐ ՊԻՏԻ ՏՊՈՒԻՆ

—•—

Թերթերը կը գրեն թէ Բ. վիճակահանութեան առթիւ անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ սպառումը կ'աւելնայ: Սպառելու վրայ են հինգերորդ շերտի տոմսակները, եւ շրջաբերութեան հանուած է վեցերորդը: (Երկու միլիոն տոմսակ): Կազմակերպիչ յանձնախումբը նկատի առնելով այս իրողութիւնը, կը խորհի դեկտ. 5ին եւ 20ին շրջաբերութեան հանել 7րդ եւ 8րդ վիճակահանութեան տոմսերը:

«Ես միինակս վառեցի»

Վան տէր Լուպէ, ամբաստանեալ Հոլանտացին, առջի օրուան դատավարութեան ընթացքին ոտքի ելլելով, յայտարարեց բարկութեամբ.

— Դատարանը նախ հաւաքուեցաւ Լայփցիկի մէջ, յետոյ փոխադրուեցաւ Պերլին, հիմա նորէն եկած է Լայփցիկ: Ես ինքս վառեցի Րայխստակը եւ կ'ուզեմ իմանալ թէ դատս չուտով պիտի վերջանա՞յ: Ահա ութը ամիս է որ կը քաշքշուի դատը: Ես չեմ հաւնիր այս ընթացքին:

Այս յայտարարութիւնը մեծ զարմանք պատճառեց եւ ընդհ. դատախազը յայտարարեց թէ դատարանը չի հաւատար որ առանձին կատարած է ամէն բան: Հոլանտացին շարունակեց.

— Ամէնուն յայտնի է թէ ես մինակս կատարեցի: Կ'ուզեմ որ գործ մը կատարուի վերջապէս: Մահուան դատապարտեցէք, քսան տարուան, եթէ կ'ուզէք, այսպէս կարելի չէ շարունակել: Մինակ յանցաւորը ես եմ, չեմ կրնար հանդուրժել որ չղթայի զարնեն զիս եւ դատ բացուի ուրիշներու դէմ:

Այս անակնկալին առջեւ, կարծողներ կան թէ Վան տէր Լուպէի խելքին եկած է:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍԱՌՈՅԻ ԴԱՀԼԻՃՆ ԱԼ ՏԱՊԱԼԵՑԱՒ

—•—

ԳԻՇԵՐԱՅԱՆ ՏՔՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՍՐՏԱՌՈՒՉ ԿՈՉԵՐ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Սառոյի դահլիճն ալ տապալեցաւ հինգշաբթիէն ուրբաթ լուսնալու գիշերը, յուզումնալից վիճաբանութիւններէ յետոյ:

Օրակարգի խնդիրն էր կառավարութեան ելմտական ծրագիրը: Ինչպէս Տալատիէի դահլիճին համար, այս անգամ ալ քար գայթակղութեան դարձած էր պետական պաշտօնեաներու թոշակէն մաս մը կրճատելու խնդիրը: Երեսփ. Ժողովը ցերեկին ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մերժած էր ընկերվարականներու հակառաջարկը, որ բոլորովին կ'ընդդիմանար ոչ եւ է կրճատման: Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան գիշերը, յօդուած առ յօդուած: Երբ կարգը եկաւ 6րդ յօդուածին, որով կառավարութիւնը կրճատումէ (կամ տուրքէ) ազատ կը կացուցանէ 10,000 ֆրանքէն վար թոշակները, նորէն փոթորիկ մը պայթեցաւ: Երեսփ. Ժողովը կ'առաջարկէր 10,000ի փոխարէն 12,000 ֆրանքը հիմք ընդունիլ: Վարչապետը վստահութեան խնդիր յարուցած ըլլալով, կացութիւնը աւելի ծանրացաւ, եւ վերջապէս, երեսփ. Ժողովը 247ի դէմ 321 ձայնով քուէարկեց 12,000 ֆրանքը: Ասոր վրայ նախարարները հեռացան ժողովասրահէն եւ Պ. Սառօ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, շատ յուզիչ տեսարաններ պարզուեցան: Նախկին վարչապետ Պ. Էրիօ, որ քանի մը օրէ ի վեր կը մասնակցէր ժողովին, աղաղակեց թէ լուրջ տագնապի մը մատնուած են Ֆրանսան եւ ժողովրդապետութիւնը, հետեւաբար պէտք է կարճ կապել:

— «Ինչ որ ալ մտածէք առաջարկուած ծրագրի մասին, քուէարկեցէք, որովհետեւ անհրաժեշտ է որ գանձը լեցուի տարեգլուխէն առաջ: Երբ գանձը պարապ է, երկիր մը չի կրնար ապրիլ: Իբրեւ հին հանրապետական կը խնդրեմ խուսափիլ մեծ վտանգէ մը որ կը սպառնայ մեր երկրին եւ մեր կարգուսարքին»:

Ազգայնական Ֆլանտէն եւս, ծրագիրը անբաւական գտնելով հանդերձ, խնդրեց ընդդիմադիրներէն որ քուէարկեն, որովհետեւ բոլոր կուսակցութիւններէն վեր Ֆրանսան կայ: Վարչապետը մինչեւ վերջը մաքառեցաւ, բայց անօգուտ:

*** Այս տագնապէն առաջ, նախկին նախարար Պ. Մառէն հարցապնդում մը պատրաստած էր Սուրիոյ հետ կնքուած դաշնագրի մասին. «դաշնագիր մը որ մշակուած է առանց նախապէս խորհրդարանին կարծիքը առնելու»:*

Խորհրդակցութիւններ Պալքանեան դաշինքի մը մասին

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ մօտերս դաշինք մը պիտի կնքուի Յունաստանի, Ռումանիոյ, Թուրքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ: Պիտի հրաւիրուին նաեւ Ալպանիա եւ Պուլկարիա: Կը կարծուի թէ այս վերջինը եթէ նոյնիսկ նորէն ձեռնպահ մնալու միտք ունենայ, պիտի ընդունի հրաւէրը, երբ գտնուի կատարուած իրողութեան մը առջեւ: Որովհետեւ, Սոֆիայի մէջ ալ սկսած են համոզուիլ թէ գործակցութիւնը աւելի կ'օգնէ իր պահանջները արժեցնելու, քան չքեղ մեկուսացումը:

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ այս շաբթու Պելկրատ կ'երթայ, Աթէնքի ճամբով, բարեկամութեան եւ ոչ - յարձակման դաշնագիր մը կնքելու համար Եուկոսլավիոյ հետ:

Պաղեստինի Հրեաներուն գանգատները

Նոյ. 22ին հրէական բազմանդամ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Պաղեստինի բրիտանական մարզպանին, գանգատելու համար ներգաղթի սահմանափակման դէմ: Հրէական Ազգ. խորհուրդին նախագահը բացատրեց թէ երկիրը պէտք ունի աշխատաւոր տարրերու, թէ արդար չէ երկրէն վտարել անոնք որ եկած են իբրեւ շրջիկ եւ այժմ կը մնան Պաղեստինի մէջ եւայլն: Այս առթիւ նկարագրեց Հրեաներու ծանր վիճակը՝ ուրիշ երկիրներու մէջ:

Մարզպանը պատասխանեց թէ ուրիշ երկիրներու մէջ եղած նեղութիւնները չեն կրնար ազդել Պաղեստինի քաղաքականութեան վրայ, թէ ներգաղթը պէտք է կաղմակերպուի համաձայն երկրին ընդունելու կարողութեան, թէ պիտի արգիլէ ապօրէն ներգաղթը, հրէական ըլլայ թէ արաբական կամ ուրիշ ազգէ: Աւելցուց թէ չի կրնար թոյլ տալ որ զբօսաշրջիկները սահմանուած ժամանակէն աւելի մնան, եւ յոյս յայտնեց թէ պատուիրակութեան անդամները պիտի աջակցին իրեն, խափանելու համար ապօրէն ներգաղթը:

Մաքսային պայքար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, առեւտրական նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը փոխադարձ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, եթէ Ֆրանսա չվերցնէ հարիւրին 15 տուրքը, որ հաստատած է փոխանակութեան սակի տարբերութիւնը լեցնելու համար: Այդ յաւելեալ տուրքին ենթակայ են անգլիական շատ մը ապրանքներ: Նախարարը դիտել տուաւ թէ, 1924 — 26ին, երբ ֆրանքը ինկաւ, Անգլիան մասնաւոր տուրք մը չհաստատեց ֆրանսական ապրանքներուն վրայ: Ու վերջապէս, յիշեցուց թէ հարիւրին 15ի յաւելեալ տուրքը չի գանձուիր բոլոր երկիրներէն, ինչ որ կը նշանակէ խտրութիւն ի վնաս Անգլիոյ:

Իտալիա գոհ է յետաձգումէն

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ իտալական կառավարութիւնը գոհ մնացած է զինաթափութեան խորհրդաժողովին յետաձգումէն, մանաւանդ որ դիւանը յանձնարարած է ուղղակի բանակցութիւններ կատարել մեծ պետութեանց միջեւ: Այս կէտէն ի վեր այս է եղած Իտալիոյ տեսակէտը: Պաշտօնական զեկոյց մը այս առթիւ գոհունակութիւն յայտնելով, մեծ կարեւորութիւն կուտայ դիւանագիտական խօսակցութեանց: Իտալական թերթերը դիտել կուտան թէ՝ ձախողման դատապարտուած է որ եւ է միջազգային ժողով, եթէ նախապատրաստուած չէ դիւանագիտական բանակցութիւններով: Իտալական տեսակէտով, զինաթափութեան խնդիրը պէտք է վերաքննուի ամբողջովին, եւ նոր հիմերու վրայ: Պէտք է մէկդի դնել Մաքտօնըլտի ծրագիրը եւ միւսները, եւ ծայրէն սկսիլ, իբրեւ մեկնակէտ ունենալով իրաւունքներու հաւասարութիւնը: Այս առթիւ յոյս կը յայտնուի թէ ուղղակի բանակցութիւններ պիտի կատարուին Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ:

1920ԷՆ ԱՍԴԻՆ

(ԹԵԹԵՒ ՀԱՇՈՒԵՓԱԿ ՄԸ)

Տարիները զուր չանցան Դաշնակցութեան համար։ 1920էն ասդին, անընդհատաբար, ներքին լարուած ճիգով մը, բեղուն աշխատանք տարուեցաւ Դաշնակցութեան մէջ։ Կենդանի երակներով կապուած մնալով կեանքին՝ այս ժամանակաշրջանին Դաշնակցութիւնը թէ՛ վերաքննութեան ենթարկեց իր դաւանանքը եւ թէ վերափոխեց իր կազմակերպութեան հիմերը։ Խոչընդոտները՝ արտաքին աշխարհին մէջ եւ թշնամական պայքարները՝ մեր ներքին կեանքէն ներս, դառնութիւններով լեցուն շրջան մը կը գծէին Դաշնակցութեան առջեւ։ Բանակ մը ամբողջ զինուած էր մեր դէմ՝ մեզ զգետնելու վճռական որոշումով։

Կարելի է այսօր այս պայքարներու դէթ մօտաւոր հաշուեփակը կատարել։

Այսօր Դաշնակցութիւնը գաղափարաբանօրէն շատ աւելի ամուր է՝ քան 1920ին, և կազմակերպչօրէն շատ աւելի զօրաւոր՝ քան ասկէ 13 տարի առաջ։

Ու մեզի կը թուի, որ իր կազմակերպչական հզօրութիւնը կուգայ իր գաղափարաբանական ամրութենէն։

Դաշնակցութեան դաւանանքը դիմացաւ վերջին տասնամեակի ցնցող անցքերու քննութեան։ Բազմաթիւ քաղաքական հոսանքներ, որոնք տասնեակ տարիներ շարունակ անհաշտօրէն պայքարած են Դաշնակցութեան հանրային ուխտի դէմ, եկան եւ ամրացան անոր գաղափարական դիրքերուն վրայ։

Դաշնակցութիւնը մէկը եղաւ այն բացառիկ կուսակցութիւններէն, որ դաւանաբանօրէն յաղթական ելաւ վերջին տասնամեակին պտուղքած գաղափարական ահեղ պայքարներէն։

Այս յաղթանակը կռուան մը դարձաւ յաջողապէս վերակազմակերպման աշխատանքները ծաւալելու համար։

Դէպքէ դէպք ամրացաւ ու ծաւալեցաւ Դաշնակցութիւնը՝ վերստին դառնալով հայ կեանքի կարեւորագոյն քաղաքական ազդակը։

Սակայն այն, ինչ որ տեղի ունեցաւ Դաշնակցութեան կեանքին մէջ վերջին տարեշրջանին և յատկապէս վերջին վեց-եօթը ամիսներու ընթացքին՝ մեզ կը յիշեցնէ մեր կուսակցական կեանքի այն խանդավառ շրջանները, երբ հայ ժողովուրդը գունդ առ գունդ կը խուժէր դէպի Դաշնակցութիւնը եւ կը հեղեղէր անոր շարքերը։

1920էն ասդին բուական այսքան մեծ ու զգալի աճեցում տակաւին ունեցած չէ մեր կուսակցութիւնը։ Յատկապէս Հիւս. Ամերիկայի մէջ, ուր պայքարը այնքան սաստկապէս արտայայտուեցաւ Եռագոյնի շուրջ և ուր խորհրդային իշխանութիւնները հանրութեան ներկայացան վեղարի կերպարանքով (Դուրեան), աննախընթաց համակրանք մը ծաւալեցաւ Դաշնակցութեան շուրջ եւ ստուար շարքերով նոր համախոհներու բազմութիւն մը խուժեց դէպի մեր շարքերը։ Դժուար է ստուգապէս քանակել այդ զանգուածը, սակայն որոշ է, որ այդ բազմութիւնը պատկառելի թիւ մը պիտի կազմէ, զգալապէս ծանրացնելով Դաշնակցութեան կազմը։

Նոյն աճեցումը — անշուշտ տարբեր չափերով — նաեւ այլ գաղութներու մէջ։

Ջերմութեան որոշ աստիճան մը կայ (որոշ տեւականութեամբ), որ հիւանդին մօտ կը մատնէ այս կամ այն հիւանդութեան ներկայութիւնը։

Նոյնն է նաեւ քաղաքական կեանքի մէջ։

Վերջին տարիներու փորձերէն դատելով, կարելի է գրեթէ անսխալ վկայել, որ Դաշնակցութիւնը այնքան աւելի պիտի ծաւալի, որքան աւելի բոլշեւիզմը արմատանայ գաղթաշխարհի մէջ, որքան աւելի պայքարը դերակշռաբար համայնավար կերպարանք կրէ եւ որքան աւելի հալածանքը սաստկանայ ազգային սրբութիւններու դէմ։

1920էն ասդին մենք երբեք այսքան ուժեղ եղած չենք։ Կը մատնանշենք այս փաստը իբրեւ խորհրդածութեան արժանի երեւոյթ մը մեր հանրային կեանքին մէջ։ Երեւանի բոլոր փորձերը պայթեցնելու համար Դաշնակցութիւնը ներսէն կամ դուրսէն՝ աղետալի վախճան ունեցան։ «Մարտակոց»ները, «Միացեալ»ներն ու «Դաշտերդոհպաշտկենտկոմ»ները պայքարի աւելի յաջող զէնքեր չեղան, քան «Հօկ»երն ու «Պլոք»ները։ Իւրաքանչիւր դաւադիր հարուած (Դաշնակցութեան դէմ), նոր ցնցում մը բերաւ հայ ժողովուրդին, խտացնելով մեր շարքերը եւ ամրացնելով մեր ժողովուրդի ընդդիմութեան ոգին Քրեմլինի կողմէ նիւթուած հակահայ եւ հակազգային շարժման դէմ։

Մոսկուան կանգ պիտի չառնէ կէս ճանապարհին։ Անոր ներշնչումով պայքարը պիտի խորանայ ու սաստկանայ արտասահմանի մէջ։ Աստիճանաբար «Միացեալ»ը պիտի վերանայ ու մեր առջեւ պիտի ցցուի «միակ»ը, բուն իսկ բոլշեւիզմը՝ հայ հանրային ուժերու վերջնական բաժանումը կատարելու համար։ Երէկ մեր քովն ու շուրջը կային նաեւ այլ ազգային ուժեր, վաղը անոնք բոլորը կամովին թէ ակամայ — իրենց տեղերը պիտի զիջին մեզի։

Ծանր կշիռով ու պատասխանատու դերով կրկին անգամ Դաշնակցութիւնը տեղ կը գրաւէ Հայ Դատի ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ։

(Յուսաբեր)

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մեծ ողբերգակ մը իր խցիկին մէջ կը շպարուէր բեմ ելլէլէ առաջ։ Յանկարծ դուռը բացուեցաւ, եւ տեսնուեցաւ պարոն մը, որ քաներորդ անգամն ըլլալով կուգար՝ զայն ճաշի հրաւէրով ձանձրացնելու։

Ողբերգակը ջղայնացած ըսաւ անոր.

— Հասկցուեցանք բարեկամ, վաղը՝ ճաշը պիտի առնենք Թավէրն-Փուլէթին մէջ։

Մարդը մեկնեցաւ երջանիկ արտայայտութեամբ. ողբերգակը անմիջապէս դարձաւ իր քարտուղարին եւ ըսաւ.

— Վաղը առաւօտ պիտի հեռաձայնես այդ յիմարին թէ՝ ժամադրութիւն մը ունիմ եւ ստիպուած եմ մերժել իր հրաւէրը։

Երբ կը խօսէր, տաղտկալին — որ իր գաւազանը մոռցած էր — բացած էր դուռը եւ ապշած՝ այս խօսքերը լսելով։

Ողբերգակը նկատեց զայն, եւ հիանալի հանդարտութեամբ մը ըսաւ իր արձանացած քարտուղարին.

— Այո... պիտի բացատրես այդ յիմարին, որ չեմ կրնար գալ, որովհետեւ վաղը (ցոյց տալով այցելուն) պարոնին հետ պիտի ճաշեմ։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՋՂԱՍՊԱՌՈՒԹԻՒՆ

(NEURASTHENIE)

Ջղասպառութեան վիճակները բազմաթիւ են։ Մենք պիտի ուսումնասիրենք այն երկու դասական ձեւերը միայն, որոնք ընդունուած են ներկայիս ջլախտաբաններուն կողմէ,— ջղասպառութիւն (neurasthénie) եւ հոգեսպառութիւն (psychasthénie)։

Այս երկու վիճակներուն մէջ ալ, բարոյական եւ ֆիզիքական խոնջէնքն է որ կը յատկանշէ հիւանդութիւնը։ Ժողովուրդը սխալ կը ճանչնայ ջղասպառութիւնը։

Ջղասպառութիւնը, ժողովուրդի համար, հիւանդութիւն մըն է երբեմն մտային, երբեմն ջղային։ Ժողովուրդը, անունէն տարուած, զայն կը գործածէ բացատրելու համար գրեթէ բոլոր ջղա-հոգեկան հիւանդութիւնները։ Ուղեղային սիֆիլիզը (paralysie générale), խենթութիւնը, մելամաղձոտութիւնը, նոյնիսկ հալածախտի բանդագուշանքները, այս ամէնը կ'անուանէ ջղասպառութիւն։ Երբ մէկը անձնասպան կ'ըլլայ մելամաղձոտութենէ մղուած, կամ հալածախտի բանդագուշանքէն տարուած, կ'ըսեն թէ «ջղասպառութեամբ վարակուած էր»։ Երբ մէկը տխուր է, դիւրայոյզ, ցաւոտ, զայն կը կնքեն ջղասպառ անունով։

Արդ, ջղասպառութիւնը իրականին մէջ հազուագիւտ հիւանդութիւն մըն է։ Ծանօթ էր հինէն ի վեր։ Հիպոկրատէն մինչեւ մեր օրերը, մարդիկ վարակուած են ջղասպառութեամբ։ Սակայն հիւանդութեան առաջին վերլուծումը կատարած է, 1880ին, Պէար, այնպէս ինչպէս ծանօթ է մեզի այսօր։

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ. — Ջղասպառութիւնը կրնայ ստացական ըլլալ կամ կազմախօսական։ Երբ ստացական է, ջղային սպառումը կամ խոնջէնքը միշտ հետեւանք է տարապայման յոգնութեան։ Ասիկա կը պատահի իբրեւ հետեւանք մտաւորական յարատեւ եւ սպառիչ աշխատութեանց (քննութեան կամ մրցումի պատրաստութիւն), շարունակական յուզումներու ցնցումին (հոգ, մտագրաւում), անհամաձայնութիւններու (սիրային եւ զգացական գետնի վրայ)։ Երբեմն ալ ջղասպառութիւնը երեւան կուգայ իբրեւ հետեւանք ֆիզիքական տարապայման յոգնութեան (ընդերային չափազանցուած աշխատանք)։

Դարձեալ, վարակիչ հիւանդութիւններէ յետոյ (մասնաւորաբար կրիփի ապաքինման շրջան), վեներական հիւանդութիւններէ, տեւական վհատիչ հիւանդութիւններէ (կաթուած, շաքարախտ, [illegible], հիւծախտ), վերջապէս կազմաթունաւորումներէ (ալքոլամոլութիւն, թունասիրութիւն) վերջ, երեւան կուգան յոգնասպառ վիճակներ կամ բուն ջղասպառութիւնը։

Բոլոր այս պարագաներուն մէջ, մտալլկումն է որ կը կազմէ էական պայմանը։ Նորմալ մարդ մը շատ քիչ կարեւորութիւն կուտայ յուզական կամ ցաւատանջ մտագրաւութեան; ապա կարճ պայքար մը կը վանէ, կը փարատէ այդ մտագրաւումը։ Ջղասպառ հիւանդը չի կրնար իր մտքէն հեռացնել մտալլկիչ գաղափարը եւ կը նշմարէ որ հետզհետէ ջղային եւ ֆիզիքական յոգնութիւնը կ'ընկճեն զինք։

Ա՛լ տեղաւորուած է ջղասպառութիւը։

ԱԽՏԱՆՇԱՆՆԵՐԸ.— Ինչ որ կը գերակշռէ, ջղասպառութեան ախտապատկերին մէջ, ֆիզիքական եւ հոգեկան յոգնութիւնն է միայն։

Աննշան աշխատանք մը, ընդերային կամ մտային, կը քամէն ջղասպառը։ Այս յոգնութիւնը զգալի է մասնաւորապէս առտուն, երբ կ'արթննայ քունէն։ Ամէնէն տաժանելի պահն է այդ։ Հազիւ արթնցած, ինքզինք յոգնած կը զգայ այն աստիճան, որ չի կրնար հեռանալ անկողինէն առանց ճիգ մը ընելու։ Երեկոյին, ժամը 5ի ատենները, կ'անհետանայ յոգնութիւնը։ Այս ախտանշանը ծանօթ է «ժամը հինգի նշան» անունով։

Քալելը, պտըտիլը, դիտելը աւելի եւս կը յոգնեցնեն ջղասպառը։ Ընդհանրապէս ընտանիքներու մէջ կը կարծեն թէ ջղասպառը պէտք ունի շարժումի եւ զուարճութեան։ Բուժաբար կարծուած այդ միջոցներուն հետեւանքը չուշանար սակայն։ Հիւանդը կը գանի բոլոր ախտադարձ (dérivatif) այդ միջոցներէն։ Եւ եթէ շարունակէ հնազանդիլ, աւելի եւս կը քամուի։

Յատկանշական է որ հոգեկան ամբողջ անհատականութիւնը կ'ենթարկուի գիտակցական պզտիկութեան (amoindrissement)։ Կամազրկութիւնը (aboulie) եւ ուշադրութեան նուազումը նշաններ են, որոնք կը յայտնուին անպայման։ Իր միտքերը կը դառնան վարանոտ, կը ծփան ախտագին մտագրաւումներու մէջ՝ առանց երբեք յանգելու որեւէ եզրակացութեան կամ որոշման։ Ջղասպառները գրքէ մը բազմաթիւ էջեր կը կարդան, առանց երբեք մէկ բառ հասկնալու կամ ետքէն յիշելու։ Անոնք կը մտածեն միայն իրենց մասին, իրենց զգայութիւններուն մասին, այնպէս որ իրենց ուշադրութիւնը չի կրնար հանդչիլ արտաքին որեւէ առարկայի վրայ։ Երբ ուզեն բան մը պատմել, կը կենան յանկարծ։ Կորսնցնելով գաղափարներու շղթայաւորումը, երբ կը խօսին կամ մտիկ ընել կը թուին՝ իրենց մտածումը, ճիգ ընելէն յոգնած, կը վազէ անընդհատ, զանազան հոգերու անձնատուր։

Յիշողութիւնը չի տկարանար։ Առաջին քննութիւնով մը, կը կարծուի թէ տկարացած է, սակայն ջղասպառը ոչ մէկ յուշ կը կորսնցնէ։ Իրողութիւնը այն է, որ հիւանդը ուղեղային յոգնութեամբ, դանդաղամտութեամբ վարակուած՝ չի կրնար իր ուշադրութիւնը տանիլ յուշի մը։ Ուշադրութիւնն է մանաւանդ քան յիշողութիւնը, որ վարակուած է։

Ջղասպառը շարունակ մտահոգ է իր առողջութեան մասին, վարակուած՝ յոռետեսութեան մտքերով եւ հոգերով։ Ամէնէն աննշան զգայութիւններն իսկ նկատողութեան կ'առնէ եւ զանոնք կը մեծցնէ։ Բոլոր այն բնական ներքին զգայութիւնները, զորս ունինք ամէնքս, ջղասպառը կը դիտէ խոշորացոյցով եւ սեւ։ Զմոռնալու համար որեւէ աննշան զգայութիւն, նօթի կ'առնէ։ Բժիշկները այս հիւանդները կ'անուանեն «յուշատետրի հիւանդ»։

Վաղանցուկ նշաններ են բոլոր ասոնք, այսուհանդերձ կը խռովեն ենթական։ Ջղասպառը կը կարծէ ունենալ հիւանդութիւն մը, որուն ախտաճանաչումը անկարելի է կատարել։ Տարօրինակ ունայնամտութեամբ մը, ամէն ջղասպառ կը կարծէ թէ կը տառապի հիւանդութեամբ մը, որ մինչեւ այժմ անծանօթ կը մնայ, հետեւաբար ինքզինք տարակուսոտ անձ մը կը համարի։ Հիւանդ կը զգայ ինքզինք, շա՛տ հիւանդ, բայց կը գանգատի որ բժիշկները, համախորհուրդ, որեւէ հիւանդութիւն չեն գտներ, կամ միայն ջղային աննշան յոգնութիւն մը ունիս կ'ըսեն, հասարա՛կ ջղասպառութիւն մը։ Կարելի՞ բան է։ Ոչ, կը խորհի, բժիշկները կը սխալին։ Ջղասպառը այն համոզումն ունի թէ վարակուած է շարունակական, անծանօթ եւ անբուժելի հիւանդութեամբ մը։ Կ'ըմբոստանայ երբ զինք կ'որակեն «երեւակայական» հիւանդ կամ «ջղային», նոյնիսկ կը բարկանայ։

Ֆիզիքական ախտանշաններն ալ շատ են եւ յաճախադէպ։

Ցամառ գլխացաւ մը, ամէնէն տաժանելի ցաւերէն։ Կը սկսի առտուն կանուխ, հազիւ արթնցած եւ կը տեւէ ամբողջ օրը։ Սաղաւարտի մը պէս կը բռնէ ամբողջ գլուխը։

Ողնացաւը (rachialgie) նոյնքան յարատեւ ցաւ մըն է, որ յաճախադէպ է մասնաւորապէս կլիներուն մօտ։

Անքնութիւնը միշտ ալ կատարեալ չէ, ոչ ալ շարունակական։ Կան որ կը քնանան հազիւ անկողին մտած, բայց կ'արթննան քիչ յետոյ եւ ա՛լ չեն կրնար քնանալ։ Կան որ շատ ուշ կը փակեն իրենց աչքերը, առտուան դէմ միայն։ Երազներն ու մղձաւանջները կան ու կան եւ տաժանելի են։

Ստամոքսի խանգարումները շատ կարեւոր են ջղասպառութեան մէջ։ Երբ թեթեւ է, ենթակաները կը զգան մարսողութեան ծուլութիւն մը, դանդաղութիւն մը։ Այլ պարագաներու մէջ, ստամոքսային և աղիքային թուլակազմութիւնը (atonie) պատճառ կը դառնայ ստամոքսին փքանալուն, լայննալուն, օդակուլութեան (aérophagie), դժուարամարսութեան։ Այսուհանդերձ, այս պարագան յաճախադէպ չէ ջղասպառութեան մէջ։

Արենախաղութեան (circulation) խանգարումներն ալ,— սրտի բաբախում, սրտազարկի անկանոնութիւն (arythmie cardiaque), ստամոքսէն ծագած կեղծ սրտահեղձութիւն (fausse angine de poitrine aérophagique),— նոյնքան յաճախադէպ են։

Սեռային ջղասպառութիւն կոչուած ձեւին մէջ կը յայտնուին սեռամիգային գործարաններու բնախօսական խանգարումներ։ Զգացական պաղութիւնը (frigidité) եւ անկարողութիւնը պատճառներ կը դառնան տաժանելի նոր մտագրաւութեանց։ Ամէն բժիշկի ծանօթ է պարագան ջղասպառ անկարողներու, որոնք գերազանց յամառութեամբ մը ազդու դարման մը կը պահանջեն, արագ եւ արմատական բժշկութիւն, բայց կը մոռնան որ սեռային անդրադարձներու (réflexe) վրայ ազդելու համար նախ անհրաժեշտ է դարմանել գլխաւոր հիւանդութիւնը,— ջղասպառութիւնը։

Հիւանդին մտային կարողութիւնները, հակառակ իր վախերուն եւ հոգերուն, չեն վատթարանար։ Հիւանդը կը պահէ իր պայծառատեսութիւնը, դատողութիւնը, քննադատութեան ընդունակութիւնը, բայց իր հիւանդութեան սահմաններէն դուրս պարագաներու մէջ միայն։

Ջլախտաբաններն ու հոգեբոյժները լաւ կը ճանչնան ստացական կամ կազմախօսական ջղասպառութեան սահմանները եւ զայն չեն շփոթեր երբեք մելամաղձոտութեան (բարոյական ցաւ), պարզ կամ մտալլկիչ ախոնդիքին (hypochondrie), խթէրին, հոգեսպառութեան, վաղահաս խելագարութեան եւ ուրիշ բազմաթիւ բարոյական ու մտային հիւանդութիւններու հետ, զորս ժողովուրդը, ինչպէս ըսինք, կ'անուանէ մէկ բառով ջղասպառութիւն։

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ.— Ջղասպառութիւնը բուժելի է, շնորհիւ գիտական դարմանումի եղանակներու ամբողջութեան մը,— ֆիզիքական հանգիստ, բարոյական հանգիստ, խաղաղ կեանք։ Ահա երեք էական կէտեր։ Եթէ մարդ յոգնած է, պէտք է հանգչի։ Ջղասպառը յոգնած մըն է բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս։ Պէտք ունի հանգիստի։ Զուարճութիւնը եւ զբօսանքը քիչ,— թատրոն, հանդէս, շարժանկար, պտոյտ, վերջապէս ամէն միջոց որ ախտադարձի տեղ կը ծառայեն բնականոն մարդոց, վնասակար են ջղասպառներուն։

Երբ հիւանդը հանգիստ եւ խաղաղ կեանքի մէջ մտաւ, պէտք է դիմել հոգեբուժութեան, բարոյական ուղղ[…] դարմանումի եղանակներուն։ Բացատրել հիւանդին թէ ի՛նչ արժէք կը ներկայացնեն իր զգայութիւնները,— բժիշկին դերն է այդ, եւ այդպէս է որ կարելի է «քակել» հիւանդութիւնը։

Հանգիստ յանձնարարելէ եւ հիւանդին շուրջ խաղաղութիւն մը ստեղծելէ յետոյ, բժիշկը պէտք է սկսի զբաղիլ երկրորդական ախտանշաններով,— տալ հանդարտեցուցիչներ, յետոյ զօրացուցիչներ ջղային դրութեան համար (ասիտ փոսֆորիք, փոսֆա[illegible]էնիք, նուա վոմիք, մանկանէզ և մանաւանդ ներծոր գեղձերու արտադրութիւն, ուղեղի, ողնուղեղի, որ[…] ձագեղձի կազմահիւթ (extrait), որոնք շատ օգտակար են։ Օգտակար է դարձեալ հիւանդը դնել ապաքինարան մը, հանքաջուրի կայան մը, ինչ որ շատ լաւ կը նպաստէ վերականգնելու ջղային դրութեան անհաւասարակշռութեան նման պարագաները։

ՏՈՔԹ. Գ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ

(GUERIR)

ՄԱՀ

Բժ. Ստ. Մղեսեանի

(Նախագահ Խարպինի Ազգ. վարչութեան)

ԽԱՐՊԻՆ (Մանչուրիա), 4 Նոյ.— Խարպինի Ազգ. Վարչութեան ն[…] խագահ, բժշկական վերատեսուչ[…] ռուսիկանական դատարանի պատ[…] կալ անդամ՝ բժիշկ Ստեփաննոս Մղ[…] տեսեան մեռաւ Հոկտ. 31ի գիշեր[…] արեան վարակումէ, վերջին օրեր[…] պաշտօնէ կատարած դիահերձութ[…] ատեն թունաւորուելով։ Ամբողջ գա[…] ղութը կ'ողբայ անշահախնդիր բժիշ[…] և հանրային անկաշառ մարդու ան[…] փոխարինելի կորուստը։

Թաղումը կատարուեցաւ մեծ շ[…] քով։ Ամբողջ Խարպինը մասնակց[…] ցաւ իր այլազան ազգութիւններով[…] Ազգ. Վարչութիւնը յանձնախումբ[…] կազմած է, հանգուցեալին յիշատ[…] յաւերժացնելու եւ կինն ու երկու զա[…] ւակները հոգալու համար։ […] յանձնախումբերուն կը մասնակ[…] նաեւ օտար կազմակերպութիւններ[…] Բժշկական Միութեան ներկայացու[…] ցիչներ։ Առաջին առթիւ սգահանդէ[…] մը պիտի կատարուի, գիտական գ[…] մասնակցութեամբ։ Տեղական մամ[…] ալ գրութիւններ նուիրած է հանգուց[…] եալի յիշատակին։ Շուտով կը տրուին մանրամասնութիւնները։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

** Թեմիստոկլէսին անգամ մը հ[…] ցուցին, թէ որո՞ւն աւելի հաճոյք[…] կուտայ աղջիկը, արժանիքի տէր մարդ[…] բայց առանց ստացուածքի՝ հարուս[…] մը, թէ՝ անարժան բայց […] մէկու մը։

Ան պատասխանեց.

— Ես կը սիրեմ աւելի շատ մարդը առանց դրամի, քան թէ՝ դրամը […] առանց մարդու։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

1.- Խորհրդային երիտասարդութիւնը

Է.

Իբրեւ հետաքրքրական հետեւանք, հակառակ հեղինակին որ կը թափուի «զգացականութեան» վրայ, թերեւս աւելի շատ ճշմարիտ սէր կայ Ռուսիոյ մէջ, քան ուրիշ տեղ։ Հոն երիտասարդ կ'ամուսնանան եւ շատ յաճախ «սէրով», անոր համար որ ընդհ. խեղճութեան մէջ օժիտի խնդիրները եւ ընտանեկան հաստատութեան նկատումները այլեւս դեր չեն կատարեր։ Խոշոր արդելքը կը մնայ բնակութիւնը, բայց բարեբախտաբար կան Մոսկուայի շրջակայ պուրակները։ Զգացականութեան դէմ պայքարը անհետացուց նախկին յարգանքը կնոջ հանդէպ, որ պարզ ընկեր դարձած է, բայց օրէնքը կը պաշտպանէ մայրը հաւանաբար աւելի քան ուրիշ որ եւ է երկրի մէջ։ Աւելին՝ բարքերու պատուութիւնը կեդրոնացած կը մնայ քաղաքներուն եւ մանաւանդ Կոմսոմոլներու ակումբներուն մէջ։ Գիւղը այս կէտին մէջ, հազիւ ազդուած է նոր ձգտումներէն, աղջիկ — մայրերը մատով ցոյց կը տրուին հոն։ Համայնավար կուսակցութիւնը եթէ չի դատապարտեր սեռային ծայրայեղութիւնները յանուն սովորական բարոյականին, բայց կը մեղադրէ զանոնք յանուն յեղափոխական «բարոյագիտութեան», ալքոլամոլութեան կամ ծուլութեան հաւասար չափով, անմիջապէս որ կը վնասեն անոնք աշխատանքին կամ անոնց պատճառով իր անդամները կը վարկաբեկուին զանգուածներուն աչքին։ Ղեկավարները, շատ քիչ բացառութեամբ, գէշ օրինակ չեն տար։ Շատերը, «քաղքենի» առաքինութիւնները կը կիրարկեն, եւ իրենց իշխանութեան գալէն ետք, պահած են իրենց հին կինը, գէշ օրերու ընկեր։

Գործավարներու զաւակները, ոչ մէկ բանի կարօտ ըլլալով հանդերձ, կարելի չէ իբրեւ «ոսկեզօծ» երիտասարդութիւն մը ներկայացնել։ Համայնավար կուսակցութեան մէջ փոխադարձ խիստ հսկողութիւն կը կատարուի, եւ կեանքի ընդհանուր պայմանները չափազանց փոխուած են, որպէսզի այդ բանը կարելի ըլլայ։ Ստալին խիստ ծանր պայմաններու մէջ մեծցուցած է իր առաջին զաւակը, երիտասարդ ճարտարագէտ։ Մոսկուա մեքենակրօն քաղաքի մը երեւոյթն ունի եւ հոն ի զուր պիտի փնտռէինք «գէշ վայրերը» եւ «գիշերային խումբ»երը։ Այն հազուադէպ պոռնիկները որոնք կը քաշկռտեն իրենց կեանքը, աւելի կարեկցութիւն կը պատճառեն իրենց երկչոտութեամբ։ Եւ եթէ մեծ պանդոկներուն մէջ կան մէկ քանի «պառ»եր, աւելի կամ նուազ կասկածելի, որոնք սահմանուած են օտարականներուն, որոնց ռուսերէնի անգիտութիւնը արդելք կ'ըլլայ որ ուրիշ տեղ հաճոյք գտնեն եւ որոնցմէ քանի մը թղթադրամ քաշելու խնդիր կայ...

×

Ահա քանի մը յատկանշական գծեր սովետական երիտասարդութենէն։ Կան նաեւ որոշ գիծեր, եւ նուազ անկատար ըլլալու համար, մենք պէտք է նկատենք նաեւ ոչ — մարքսիստ կամ յեղափոխութենէն ճզմուած երիտասարդութիւնը։ Նոյնիսկ երիտասարդ համայնավարներուն միջեւ, երբեմն տարակոյսի, պատրանաթափութեան, նոյնիսկ յուսահատութեան տագնապներ կը տեսնուին։ Տրոցկի յաջողեցաւ վայրկեան մը անոնցմէ փոքրիկ մաս մը ետեւէն քաշել «կուսակցութեան մէջ ռամկավարութիւն» անունով։ Եկեղեցիներուն մէջ ենթադրուածէն աւելի երիտասարդներու կը հանդիպինք, Անաստուածներու կատաղի փրոփականտէն ետք։ Ուրիշներու մօտ, ընդդիմադրութիւնը համրութեան, քաղաքական խնդիրներու հանդէպ անտարբերութեան ձեւը կ'առնէ։ Ուսանողներ գաղտօրէն կը միանան, ըստ ամենազուտ ռուսական աւանդութեան, զուտ փիլիսոփայական գիրքեր կարդալու համար։ Քանթը անգտանելի դարձած է հին գրավաճառներու մօտ. Սոլովիովն իսկ ընթերցողներ ունի դեռ։ Ընդդիմադրութիւնը երբեմն դաւադրութեան ձեւը կ'առնէ եւ կէփէուն հարկադրուած է գործել ուսանողական կարգ մը շրջանակներու մէջ։

Բայց երիտասարդութեան այս փոքրիկ խմբակը, վարչակարգի կողքին, անկարող է եւ պառակտուած եւ առանց կազմակերպութեան։ Ասիկա վըտանգաւոր կը դառնայ վարչութեան համար այն ատեն երբ ներկայ դժուարութիւնները երկարաձգուէին եւ եթէ պատրանախաբութիւնը վարակէր հետզհետէ աւելի լայն խաւեր կոմսոմոլներէն։ Եթէ Կրեմլինը գիտնայ իր ատենին անհրաժեշտ զիջումներն ընել, եթէ իր սովորական ճկունութեամբը գործէ, քաղաքական փոփոխութիւնը զոր պարագաները պիտի պարտադրեն հրամայական կերպով, անոր համար պարզ խաղ մը պիտի ըլլայ այս միամիտ եւ եռանդուն գեղեցիկ երիտասարդութիւնը ձեռք առնելու խնդիրը։

(Վերջ)

ՓԻԷՌ ՊԵՌԼԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՎԵՐԱՄՈՒՍԻ ԱՌԹԻԻ

»»»·«««

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. (Յառաջ).— Ց. Կ. Խաչի Մասնաճիւղը 1929էն ի վեր կը պահէ հինգշաբթի օրուան դասընթացք մը: Սկիզբները այդ դպրոցը ունէր ընտանական ձեւ: Երեխաները, 120–էն աւելի, կը սորվէին Հայոց պատմութիւն, իրագիտութիւն, պատմուածքներ, խրատական–բարոյագիտականներ, երգ, արտասանութիւն, պար:

Այդ ձեւն ընդունած էր Կ. Խաչը, որովհետեւ տեղին վրայ արդէն գոյութիւն ունէր Բարեգործականի դասընթացքը:

Սակայն Ալֆորվիլի երեխաները բազմաթիւ չատ են: Բարեգործականի դպրոցի ուսուցչուհին, որքան ալ ճարպիկ եւ պարտաճանաչ ըլլայ, չի կրնար բոլորին գոհացնել: Շատ երեխաներ մնացած էին դպրոցէն դուրս, զրկուած հայ լեզուի ուսուցումէն, ենթակայ փողոցի ազդեցութեան:

Տեղական Հոգաբարձութեան, Բարեգործականի տեղիս Մասնաճիւղի քանի անդամներ դիմումներ ըրած են Բարեգործականի կեդրոնին, որ Ալֆորվիլ երկու ուսուցիչ ղրկուի: Մերժուեցան:

Այդ նկատի ունենալով, Կ. Խաչի Վարչական ժողովը որոշեց իր դպրոցը դարձնել դրել կարդալ սորվեցնելու դասընթացք եւ հրաւիրել վարժող ուսուցիչ մը:

Թէեւ ծանր էր բեռը, բայց անհրաժեշտ պահանջ էր այդ. մանուկներու կանչն էր այդ, ու հայ մայրերը չէին կրնար անտարբեր մնալ: Հակառակութեան համար չէր, որ կը բացուէր դպրոցը: Մինչեւ այսօր ալ Կ. Խաչի անդամուհիներու, նոյն իսկ Վարչութեան անդամուհիներու զաւակները կը յաճախեն Բարեգործականի դասընթացքը: Ուրեմն 1930էն ի վեր Կ. Խաչը ունի իր դպրոցը, ուր շաբաթը մէկ անգամ (հինգշաբթի օրերը) ամբողջ օրը առաւօտեան 9էն մինչեւ երեկոյեան 7ը երեք պահով կ'աւանդուի հայերէն, եւ Հայոց պատմութիւն: Աշակերտներու թիւը փոփոխական է: Պատահած է որ Կ. Խաչի դպրոցը ունենայ 120 սան: Շատ են այս փոփոխականութեան պատճառները: Տուն կը ղրկես երեխան, որ ամսականը բերէ, մայրը կը նեղանայ, ալ չի ղրկեր դպրոց, վարձ չէ, կամ Բարեգործականի դպրոցը կը ղրկէ, որ ձրի է: Ուսուցիչը խիստ կը վարուի ո եւ է աշակերտի հետ,— նորէն փախուստ դպրոցէն. եւ հրախուսանք ծնողքին կողմէն: Մանկական հանդէսի առեն պզտիկը դեր չէ ունեցած, կամ դերը պզտիկ է եղած, նորէն քէն եւ երեխան դպրոց չղրկել: Նոյն պատմութիւնը Բարեգործականի դպրոցին մէջ: Այստեղէն կը հոսին այնտեղ, այնտեղէն այստեղ: Ցաւալի է այդ եւ ցոյց կուտայ մեր ծնողներու ոչ–լուրջ վերաբերմունքը:

Ներկայիս Կ. Խաչի դասընթացը ունի 72 սան, որոնց 38ը մանչ եւ 34ը աղջիկ՝ 7էն 14–15 տարեկան: 60ը վճարող են՝ ամիսը 3 ֆր. (այդ 3 ֆրանքներն ալ շատ դժուարութեամբ կը հաւաքուին): 12ը ձրիավարժ են:

Ուսուցիչը, Պ. Յովհաննէս Սիմոնեան, որ երեք տարիէ ի վեր կը պաշտօնավարէ բարեխղճութեամբ եւ նուիրումով, կը ստանայ ամսական 300 ֆրանք: Սրահին կը վճարուի ամսական 250 ֆր.: Վառելիք, լուսաւորութիւն, մաքրութիւն բոլորը Կ. Խաչի վրայ են: Այդպիսով դպրոցը Միութենէն ամէն ամիս կը պահանջէ 600 ֆրանք: Լաւագոյն պարագային 160ը միայն կը հայթայթեն աշակերտները: Այս տարի միայն Ց. Կ. Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը 600 ֆրանքով կ'օժանդակէ դպրոցին:

Դպրոցը բաց է եղած նաեւ ամբան մեծերուն:

Ուրեմն ամբողջ բեռը Միութեան վրայ է, ու ան իր այդ բեռը կը հոգայ անդամավճարներով, փոքրիկ նուէրներով եւ մեծ մասամբ հանդէսներու հասոյթով: Ահա թէ ինչու Ալֆորվիլի Կ. Խաչը այնքան յաճախակի հանդէսներ կը կազմակերպէ:

Աշակերտները կը կարդան «Լուսաբեր»: Քանի մը մեծ աղջիկներ եւ տղաներ կը կարդան արդէն «Լուսաբեր»ի Դ. տարին, կը սորվին քերականութիւն եւ կը գրեն շարադրութիւններ:

Տարուան մէջ երկու անգամ վարչութիւնը կը կազմակերպէ մանկական հանդէսներ, ուր հայ վառվռուն մանուկները կը բերեն իրենց ընդունակութիւնները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ճրագ մը եւս

ԿԱՐՏԱՆ 21 Նոյ. (Յառաջ).— Անցեալ տարի թղթակցութիւնով մը պարզած էի Մեռոյի փոքրիկ գաղութին վիճակը, գործարանային աշխատանքներն ու բնակարանային առաւելութիւնները: Թղթակցութեանս մէջ կը չեշտէի մանկապարտէզի մը անհրաժեշտութիւնը՝ նորահաս սերունդը ապազգայնացման վտանգէն զերծ պահելու համար: Այդ առթիւ կը թելադրէինք Մեռոյի մեր հայրենակիցներուն որ նախաձեռնողը ըլլան նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան եւ հաւաքական աշխատանքով լծուին կրթական գործին:

Ուրախ եմ հաղորդելու որ Մեռոյի գաղութն ալ ունի իր մանկապարտէզը՝ երկու ամիսէ ի վեր:

Մօտ 13–14 ազգայիններ քով քովի գալով կազմեր են Մեռոյի Յառաջդիմական Միութիւնը, որուն անմիջական հսկողութեան տակ բացուած է մանկապարտէզի բաժին մը: Դպրոցի եկամուտի աղբիւրներն են աշակերտներու ամսաթոշակները, անդամավճարներ, հանդէս, վիճակախաղ եւն.:

Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ խոնարհ, աշխատաւոր դասակարգն է որ գործարանային ծանրաբեռն ու յոգնեցուցիչ աշխատանքով, արիւն քրտինքով շահած իր վաստակէն բաժին կը հանէ նորահաս սերունդին: Իսկ մեր «երեւելի եւ աներեւոյթ» Կրեսոսները փոխանակ ամսական գէթ 50 կամ 100 ֆրանք տրամադրելու կրթական գործին՝ ընդհակառակն Նիսի եւ աւելի շքեղ քաղաքներու մէջ մէկ ժամուան մէջ 2–300 ֆրանք յումպէտս կը ծախսեն՝ իրենց ճարպոտ փորերը աւելի ուռեցնելու:

Դպրոցի աշակերտ – աշակերտուհիներուն թիւը 18–20ի կը հասնի՝ 6–10–12 տարեկան: Ուսուցչուհի տիկ. Եղիսաբէթ ջանք չի խնայեր նոր սերունդի բարոյական եւ ֆիզիքական դաստիարակութեան համար: Նոյեմ. 19ին դպրոցը տուաւ իր անդրանիկ հանդէսը երկու բաժինով: Աշակերտ եւ աշակերտուհիներու կողմէ պատրաստուած զանազան արտասանութիւններ, մեներգներ եւ խմբերգներ՝ մեծ տպաւորութիւն ձգեցին ներկաներուն վրայ: Հ. Յ. Դ. տունը նեղ կուգար հանդիսականներուն համար: Հանդիսականներու մեծ մասը գրեթէ ոտքի վրայ կեցած էր ու կը հետեւէր փոքրիկներու խաղերուն: Բարձրացող աղմուկին մէջէն կը լսուէր 4–5 տարեկան մանուկի մը հագիւ լսելի թոթովանքները:

Երկրորդ մասը «Անդրանիկ» թատերախումբի կողմէ պատրաստուած «Ուշ լինի, նուշ լինի» հայկական ուրախ օփէրէթն էր, որ հակառակ կարճ ժամանակի ընթացքին պատրաստուած ըլլալուն, յաջող անցաւ: Բաժիններ ունէին պարոններ՝ Հ. Սեբրեան, (Օհան), Ա. Առաքելեան (Արշակ), Պ. Թովմասեան (Նահապետ), Լ. Գայաճանեան (Սագօ), տիկիններ՝ Ս. Վարդանեան (Շողիկ), Թ. Յովսէփեան (Մարթա), Ս. Աշօեան (Նազիկ):

Ահա կրթական վառարանի մը տարած աշխատանքները կարճատեւ ժամանակի մը մէջ:

Մաղթենք որ մեր բանուորները ճրագը վառ պահելու համար՝ չընկրկին որ եւ է դժուարութեան առջեւ, այլ՝ աւելի ուժ տան:

ԼԵՒՈՆ ԳԵՂՈՒՆԻ

ԸՆԿ. ՍԻՄՈՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Հիմա այլեւս դուն ալ չկաս, սիրելի Սիմոն, դուն այնքան եռանդուն և հաւատաւոր, այնքան խոստմնալից եւ երիտասարդ...

Ծնած էր Գոնիայի նահանգին Պուլտուր քաղաքի մէջ: Սիմոն դեռ պատանի էր, երբ թրքական բարբարոս ձեռքը քանդեց իրենց բոյնը եւ տաբագրութեան ցուպը բռնած, անցաւ աքսորի ճամբաներու մէջէն, լման չորս տարի թափառեցաւ Պէտէվիններու հետ իբրեւ ուղտապան, եւ առտու մը ինքզինքը ձգեց Պաղտատ, Անգլիացիներու մօտ: Ինչպէս մեր բաղմաթիւ որբ եղբայրները, ճաշակեց

թոյնը հացին հետ: Վերադարձաւ կրկին Պուլտուր, երբ իտալական գրաւման տակ էր, բայց Դաշնակիցներու նենգ քաղաքականութեան հետեւանքով կրկին բռնուեցաւ Քէմալի հորդաներէն եւ աքսորուեցաւ Կեսարիա: Այնտեղ ալ երկար ժամանակ տառապեցաւ, մինչեւ վերջնական յաղթանակը միլլի չարժման: Այս անգամ փախաւ Պոլիս, յետոյ անցաւ Յունաստան, ուր աշխատեցաւ իբրեւ բանուոր:

1928ին Ֆրանսա եկաւ, եւ հաստատուեցաւ Լուառ, դարձեալ իբրեւ բանուոր, ամենատաժանելի գործերուն մէջ: Մինչ կը հարցնէր թէ ե՞րբ պիտի ազատինք այս անտանելի կեանքէն:

Կ'ապրէր շատ համեստ, սիրով կը մասնակցէր բոլոր ազգային գործերուն եւ ջերմ հաւատացեալ մըն էր ապագայի համար:

Իր մահով խոր սուգի մէջ կը թողու Լանսէի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն եւ մտերիմներ զորս այնքան կը սիրէր:

Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի Սիմոն: Այս հեռաւոր հորիզոնէն սոյն երկտողը թող ծաղկեպսակ մը ըլլայ թարմ գերեզմանիդ վրայ:

Ա. ՕՀԱՆԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

Կազդուրիչ պատկեր մը

»»»·«««

ՊԱՆԵՕ (Յառաջ).— Շրջանիս ծանօթ սրահը լեցուած է հանդիսականներով. աշակերտները գրաւած են բեմի մօտ իրենց տեղերը լուռ եւ կարգապահ: Հանդէսը կը բանայ Միութեան Դիւանի նախագահ Պ. Լ. Զօրմիսեան, հետեւեալ խօսքերով. «Յառաջդիմասիրացը տեւած է, կը տեւէ եւ պիտի տեւէ՝ որովհետեւ անկէ բխած վարչութիւնը միշտ քալած է ժողովուրդի կողքին, եւ աշխատած է անոր պահանջներուն հետ նոյնանալ, չընկրկելով ոչ մէկ զոհողութեան առաջ»:

Աշակերտները անմիջապէս կը բոլորուին իրենց ուսուցչին շուրջ, կ'երգեն «Յառաջ Նահատակ»ը: Արտասանութիւններու շարքը կը սկսի, բոլորը նոր եւ հիւթեղ կտորներ մանաւորապէս պատրաստուած Պ. Ն. Պէշիկթաշլեանի կողմէ: Հայ մանուկը կը կանգնէր բեմին վրայ, կ'արտասանէր իր բաժինը յուզուած: Այրուբէնի եօթը ձայնաւորները գծագրուած կըտաներու վրայ պճնած են պատուանշաններու նման եօթը կուրծքեր, եւ իւրաքանչիւրը դարձած է խորհրդանշան երգի, անձրեւի շնչիւնի եւ հծծիւններու, խանդավառ տղեկ մը, մազերը ցցած, ճակատը հպարտ, կ'արտասանէ հայ մանչու պարտականութիւնը. «Ան հասակով կարճ Հայու մանչն է, ճամբայ ելած է այր բէն գիմէն, կ'երթայ հայութեան իբրեւ նոր Արմէն»:

Ահա կոմիտասեան երգերու շարքը. երգիչներու դէմքերը կրակ ու բոց կը ցայտեն, կ'երգեն. երգեր,— «Ձի՞նչ ու զինչ», «Իմ Զինարի Եարը» կը հոսին ջինջ ու զուլալ աղբիւրներու նման, իրենց ուսուցչին աչքերէն կը քաղեն եռանդ եւ ներշնչում: Ժողովուրդի խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասած է:

Վարչութեան ատենապետ Պ. Ս. Գարակէօզեան կը պարզէ քանի մը խօսքով, այն բարոյական աշխարհը որ չինուիլ սկսած է այս տարի դպրոցին մէջ: Հայ լեզուն, հայ պատմութիւնը, հայ երգը ներշնչման աղբիւր մը դարձաւ մեր մանուկներուն համար, որովհետեւ արուեստագէտ մըն է որ գործ ունի անոնց հետ: Ցանուն ծնողներուն եւ ժողովուրդին իր յարգանքը արտայայտեց Պ. Նշան Պէշիկթաշլեանի՝ որ յուզուած իր երախտագիտութիւնը յայտնեց Փարիզի Հարաւային շրջանի հայ համայնքին: Երկար ատենէ ի վեր կարօտը կը քաշէր այս նուիրական պարտականութեան եւ պահանջէց ներկաներէն որ սիրեն հայ լեզուն եւ հօսկեն պզտիկներուն վրայ՝ օտար լեզուներ չխօսին տուներու մէջ:

Միութեան ատենադպիր Պ. Հ. Սրապեան կարդաց վարչութեան եռամսեայ տեղեկագիրը. դպրոցը ունի 100 աշակերտ, մանչ եւ աղջիկ: Նախկին տարուան թիւը կրկնապատկուած է. պզտիկներուն համար հինգշաբթի ժամը 8·30 — 12, իսկ հասակաւորներուն համար 2—6. խմբով կ'աւանդուին Հայոց պատմութիւնը, ընթերցանութիւնը, ուղղագրութիւնը, գիրը եւ մանաւանդ երգը: Չափահասներու համար դասախօսութիւններու շարք մը սկսած է եւ պիտի շարունակուի: Միութիւնը ունեցած է այս տարուան ընթացքին 25 նոր անդամներ, գնած են նոր գրասեղաններ: Բոլոր անդամները սիրով կը վճարեն 1–2 ֆրանք: Պիւտճէն հաւասարակշռուած է:

Աճուրդի դրուեցաւ խորոված հաւ մը. Պ. Գ. Յովհաննէսեան կատարեց բացումը: Մրցումի ելան շրջանիս դպրոցասէրները եւ գումարը բարձրացաւ 500 ֆրանքի: Աճուրդը շահեցաւ Պ. Միհրան Քիւրքճեան:

Կէս գիշերին եռք ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ շարունակուեցան պարերը:

Միութեան համար կարելի է ապահովուած նկատել 1000 ֆրանքի զուտ հասոյթ մը:

Ծնողները գոհունակ ժպիտով կը մօտենային իրենց սիրելի ուսուցչին: Բաներ կը պակսէին արտայայտելու իրենց երախտագիտութիւնը եւ կը փափաքէին որ ներկայ շրջանին շատ անգամներ այս կարգի առիթներ առեղծուէին, ապրելու հայրենի յուշերը եւ ապրենալու հայ լեզուի ու երգի գեղեցկութիւններով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ooooo

Պոլսէն կը գրեն Պերլինի «Տէօյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ» թերթին.—

Խորհրդային վարիչներուն այցելութիւնը, Պալքաններու մէջ վերջերս կատարուած այցելութեանց նման նպատակ չունէր քիչ կամ շատ կարեւոր համաձայնութիւն մը կնքելու: Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ քաղաքական որ եւ է նպատակ մնացած չէ որ հարկ ըլլայ բանակցիլ եւ դաշնագիր ստորագրել: Սովետները այս անգամ ուրիշ պարտականութիւններ ունին որոնք աւելի զինուորական գետիններու կը վերաբերէին: Խնդրոյ առարկան էր Սեւ Ծովի մէջ ռուսական տիրապետութեան հարցը, որ Լոզանի դաշնագրէն ի վեր սեւ ամպի մը նման մերթ ընդ մերթ կը մթագնէ թուրքեւխորհրդային հորիզոնը:

Խնդիրը այսպէս կը ներկայանայ.— Թուրքիա այնքան ուժո՞վ է որ լուրջ պարագայի մը կարենայ գոցել Նեղուցները: Այսօր Սեւ Ծովու ամէնէն ուժեղ նաւատորմիղը ռուսականն է եւ Մոսկուա կ'ուզէ պահել իր դիրքը: Ռուսիա մինչեւ հիմա բազմաթիւ անգամներ առաջարկած է Թուրքիոյ՝ ի հարկին գործնապէս մասնակցիլ Նեղուցներու պաշտպանութեան, բայց Թուրքիա ամէն անգամ մերժած է:

Այս խնդիրը կրկին արծարծուած է այն օրէն սկսեալ, երբ Թուրքիա Ժընեւի մէջ պահանջեց որ արտօնուի ամրացնելու Նեղուցները: Սովետները սակայն առիթ մը համարեցին նոր բանակցութեան ձեռնարկելու Թուրքիոյ հետ: Մոսկուա, Վորոշիլովի հետ Էնկիւրի ղրկեց նաեւ շատ մը բարձրաստիճան զինուորականներ: Պաշտօնական ղեկոյցներու մէջ բնականաբար չեն յիշուիր այս զինուորականները, այլ միայն Գարախանը եւ կրթական գործավարը: Խորհրդային պատուիրակութիւնը թուրք բանակին նուիրած է երեք յարձակման սաւառնակ, ինչպէս նաեւ երեք չարժանիւով մեծ սաւառնակ մը որուն նմանը չկար Թուրքիոյ մէջ:

Խորհրդային պատուիրակութիւնը ի միջի այլոց այցելած է Պալըքէսիրի շրջանը: Պալըքէսիրէն Չանաքգալէ երկարող գիծը եթէ չչինուի, Մարմարա ծովը թշնամիին կողմէ ձեռք անցուած պարագային, այս շրջանին մէջ պիտի հաւաքուին Չանաքգալէ ղրկուելիք ուժերը: Պատուիրակները այցելած են նաեւ Չանաքգալէ:

Մօտ ատենէն որ եւ է բան չպիտի լսուի այս այցելութեանց եւ խորհրդակցութեանց արդիւնքներու մասին: Առայժմ սա յայտնի է որ, Չանաքգալէի նեղուցին վերաբերեալ վէճի մը պարագային, Ռուսիա Թուրքիոյ կողքին պիտի կանգնի:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ooooo

Նոյ. 12ին, Salle de Progrès*ի* մէջ տեղի ունեցաւ Օր. Շահլամեանի նուագահանդէսը:

Կոկիկ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը: Օրիորդը ջերմապէս գնահատուեցաւ իր յաջողութեան համար:

Գնահատելի էր նոյնպէս Տ. Բարթիկեան՝ դաշնակով, իսկ փոքրիկն Սօնա Պաղիկեան իր փոքրիկ ջութակով շատ գեղեցիկ նուագեց, թէեւ դեռ նոր սկսած էր: Այստեղ ալ կը փայլէր իր ուսուցչուհիին՝ Օր. Շահլամեանի ուսուցման գեղեցիկ մեթոտը:

Ժամը 6ին վերջացաւ հանդէսը. Պ. Շահլամեան քանի մը խօսքով (ֆրանսերէն եւ հայերէն) շնորհակալութիւն յայտնեց թէ՛ նուագողներուն եւ թէ՛ հանդիսականներուն:

Օր. Շահլամեան եւ Պ. Բարթիկեան արժանացան գեղեցիկ ծաղկեփունջերու:

Ա. Խաչիկեան

«La Tribune Cantonale»*ի* վերջին թիւին մէջ հրատարակուած են գովեստի տողեր՝ հայ դաշնակահարուհիի մը, Տիկին Զապէլ Ընքապապեանի մասին, որ Վէնսէնի մէջ Պէթհովէնի ձօնուած դասախօսութեան մը ընթացքին, նուագած է հանճարեղ երաժշտահանին հեղինակութենէն քանի մը կտորներ:

Թերթը կը գրէ այս առթիւ.—

«Հանդիսականներու ընտրեալ եւ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, հայ մեծ դաշնակահարուհին՝ Տիկին Զապէլ Ընքապապեան, աշակերտուհի հանրածանօթ վարպետ Լազար Լէվիի, նուագեց Պէթովէնի գործերէն գեղեցկագոյն երկու կտորները յատկանշական հաղորդականութեամբ եւ խակական տաղանդով: Իր կատարեալ արտայայտութիւնը արժանացաւ մասնաւոր գնահատանքի այն բազմաթիւ երաժշտագէտներէն, որոնք ներկայ էին»:

Տ.

ՄԱՄՈՒԼ

Պատճառներ եւ հետեւանքներ

»»»·«««

Երկրորդ խմբագրականի մը մէջ, Աթէնքի «Նոր Օր»ը դիտել կուտայ, իբրեւ պատասխան Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթին հարցումներուն (17 Նոյ.).

— «Գաղթային վէճերուն եւ տագնապներուն գլխաւոր պատասխանատուները՝ Ռամկավար կուսակցութիւնը եւ անոր ձեռքին գործիք դարձած ճաճի մը բարձրաստիճան եկեղեցականներն են, որոնք իրենց խղճերն ու կոչումը ծախած են Հայաստանի Չեկային:

Եկեղեցիին ու կրօնքին դէմ մոլեգնաբար պայքարող, Հայաստանի մէջ եկեղեցականները հալածող եւ էջմիածինը գերութեան մէջ պահող Չեկան կը գործակցի զաղթահայ ճաճի մը եկեղեցականներու հետ, պարզապէս գաղութները պառակտելու եւ կազմալուծելու համար: Իսկ մեր առաջնորդները իրենց ֆիզիքական ու բարոյական փճացումին աշխատող Չեկային գործը կը դիւրացնեն, պարզապէս Դաշնակցութեան քայքայման օժանդակած ըլլալու համար: Ահա թէ որքա՛ն գռեհկացած է ընկերվարական հայրենիքի վրայ արքեօրէն հսկող Չեկան եւ որքա՛ն այլասերած է մեր եկեղեցականութիւնը, որ եկեղեցին դաւադրութեան որջերու վերածեց:

Առնենք սա անմեղ դրօշակի խնդիրը, որ այնքան մեծ ալեկոծութեան և վրդովումի պատճառ եղաւ ամերիկահայ գաղութին մէջ: Ի՞նչ կը կորսնցնէր Դուրեան արքեպիսկոպոս, եթէ հայկական եռագոյնը պարզուած մնար Չիքակոյի ցուցահանդէսին մէջ: Դրօշակ մը կախուելէն յետոյ զայն վար առնել տալու յանդգնութիւնը ոչ ոք ունեցած է տակաւին: Պ. Շահվերտեան անգամ, Աբէգեան զաղթակայաններրը պտտած միջոցին՝ այդ յանդգնութիւնը չունեցաւ: Ո՞վ պիտի ըլլար պատասխանատուն, եթէ ցուցահանդէսէն դրօշակը վար առնուելէ յետոյ, պատուախնդիր ու տաքարիւն հայ մը, զգզուութեան մէկ բռպէին գետին փռէր Դուրեան սրբազանը: Ըսէ՛ք. ո՞վ պիտի ըլլար պատասխանատուն: Բնականաբար սրբազանը:

Ահա այս եւ ասոր նման բազմաթիւ զգզիչ դէպքերու առիթ կու տան Ռամկավար կուսակցութիւնը եւ իր սեւաւոր մանկլաւիկները: Կը հայհոյեն, կը չարախօսեն, կ'անարգեն ազգային սրբութիւնները, կը գրգռեն եղբայրասպանութիւնը, քարիւղ կը լեցնեն կրակին վրայ ու երբ իրենց սերմանած սերմերը կը սկսին բուսնիլ, մեր կեանքին մէջ եղերք բանալ, Պիղատոսներու պէս մէջտեղ կը նետուին յանցաւորներ փնտռելու եւ արցունք թափելու համար:

Տարիներէս առաջ, Պ. Դ. Շահվերտեանի ղեկավարութեամբ եւ խումբ մը վատոզի դաւադիրներու գործակցութեամբ զզուելի խաչակրութիւն մը բացուեցաւ Դաշնակցութեան դէմ, հանրային բեմերէն եւ թերթերու էջերէն (Աբէգեան եւ Սեյլանեան), երբ դաշնակցական շրջանի մը կեդծ կնիքով ծաղրալարեան պոռնկագրութիւններով փորձ կատարուեցաւ Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու, այս սեւ ոգիներէն ազդարարեցինք բոլոր հակառակորդներուն չափ ու սահման դնել իրենց կիրքին ու չխաղալ կուսակցութեան պատիւին հետ: Ըսինք նաեւ որ հակառակորդներու զարշելի պայքարը կրնար շատ գէշ անդրադարձումներ ունենալ դաշնակցական շարքերուն վրայ, որոնք խենթի պէս կը զուրզուրան կուսակցութեան վարկին ու ամեհութիւններուն վրայ եւ ազդուելով շարունակ հեղեղուող հայհոյանքներէն եւ նախատինքներէն, կուսակցութեան վերին մարմիններու որոշման ու արգելքին հակառակ, ծանր հետեւանք ունեցող քայլեր կ'առնեն:

Ռամկավար կուսակցութեան եւ իրենց գործակից սեւ պլօքին հակադաշնակցական պայքարը ամէն չափ ու սահմանը անցած ըլլալով, վերածուած է տեսակ մը մարտահրաւէրի: Դաշնակցութիւնը որքա՛ն ալ արժէք տըւած չըլլայ ռամկավար վայրահաչութիւններուն, փաստ է որ անոնցմէ կ'ազդուի զանգուածը, որմէ չենք կրնար պահանջել որ պաղարիւն պահէ եւ արհամարհէ: Այս զանգուածը — որ զառնուկի պէս հլու եւ հնազանդ էր հինգ տարի առաջ — այսօր կը նմանի եռացող կաթսայի: Կը պահանջէ որ ազատ ձգուի կուսակցութեան — այսինքն իր — պատիւը պաշտպանելու բոլոր հակադաշնակցականներուն դէմ:

Կուսակցութեան ղեկավար մարմինները չափով մը միայն կրնան սանձել զանգուածը: Ռամկավար կուսակցութիւնը չի՞ մտածեր որ հակադաշնակցական պայքարը կրնայ պոռթկումներու եւ անախորժ դէպքերու պատճառ ըլլալ»:

ՍԻՓԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

L'Avenire de Pithiviers *թերթը կը գրէ թէ Փիթիվիէ քաղաքին Ֆրանսացի Տիկնանց Ընկերութիւնը բարեսիրական գործի մը համար երեկոյթ մը սարքած ըլլալով, հրաւիրած է մասնակցելու Սիփան երգչախումբը: Այս առթիւ թերթը գովեստով կը խօսի հայկական երգերուն եւ պարերուն մասին, զորս պիտի ներկայացնէ* Սիփան:

Այսօր, շաբաթ, խումբին անդամներէն 25 հոգի ճամբայ կ'ելլեն առաջնորդութեամբ ընկ. Սաքօ Ցակոբեանի:

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Մեծն Ֆրէտէրիք հիւանդ ըլլալով, կը խնամուէր բժիշկ Զէմմէրմանի կողմէ, որ յիշատակները գրած է այդ մեծ թագաւորի մասին:

Օր մը, հարցուց անոր.

— Մինչեւ հիմա շատ մարդ ղրկա՞ծ ես անդիի աշխարհը:

Զիմմերման մեղմօրէն պատասխանեց.

— Ոչ այնքան շատ, որքան՝ ձեր վեհափառութիւնը, եւ՝ ոչ այնքան փառքով:

———

Պարսից Դարեհ արքան մեծ նուէրներ ղրկելով Եպամինոնդասի, դեսպանները Թեփեցի զօրավարէն հետեւեալը պատասխանը ստացան.

— Եթէ Դարեհ կ'ուզէ Թէփէցիներու բարեկամը ըլլալ, հարկ չկայ զիս կաշառելու, եթէ ուրիշ միտքեր ունի՝ բաւական հարուստ չէ՛ զիս կաշառելու համար:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»ը

ԲԱՑՄԱՆ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍ
“ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ„Ի, ՓԱՐԻԶ
տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Նոյ. 28 երեքշաբթի օր ժամը 16ին
Փարիզի Շամպըր տիւ Քոմէրսի մէջ, 27, AVENUE FRIEDLAND
նախագահութեամբ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ
Հանդէսին մասնակցութիւնը մասնաւոր եւ անձնական հրաւէրով ըլլալուն, կը խնդրուի այն բոլոր հայրենակիցներէն որ դեռ հրաւիրատոմս չեն ստացած եւ կը փափաքին մասնակցիլ, դիմեն՝
Պ. ԽԱՆՋԱՏԵԱՆԻ գրասենեակը 36 Boulevard Haussmann
Ծանօթ.— տիկինները՝ այս հանդէսին չեն կրնար մասնակցիլ:

Ց.

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէր բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին, 9 rue Mme. Curie, Bagneux ընկեր Տիգրան Տէրոյեանի բնակարանին մէջ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը, այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

Գաւառ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան Գրադարանին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Աշոտ Իսահակեան։

ԿԱՐՏԱՆԻ ենթակոմիտէն վաղը Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան։

ԼԱՍԻՈԹԱՅԻ Խաժակ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Աշոտ Իսահակեան։

Բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան, Քաջաքի, Պուլվար Օտտօի եւ Սէն Լուիի քոյր մասնաճիւղերու դասախօսական ժողովը այս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Պատ. Միութեան Գրադարանին մէջ։ Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ։

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ք. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ ՄԱՔ ՄԱՀՈՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

29, Ave. Mac-Mahon. 29 — Métro: Etoile

Սիրուն անակնկալներ, Թատր, երգ ու պար

Առաջնակարգ ճազ «Union Jaz de Lido» ժամը 10էն մինչեւ լոյս

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔԸ 10 ՖՐԱՆՔ

Թատերական ներկայացում

Կազմակերպուած ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

Կը խօսի՝ ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Պէշիկթաշլեան Թատերասրահին մէջ 26, rue Troyon. Sèvre

Կը ներկայացուի Ազգային-Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ողբերգութիւնը

Մուտք 5 ֆրանք։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՈՐՈՅԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Անկէնի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ

Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ։

Պար։ Գոթիյոն։ Ընտիր ճազ։ Ճոխ Պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Ա. Ե. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ 23 դեկտեմբեր շաբաթ երեկոյ։

Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ

վաղը կիրակի, 26 նոյեմբեր, PHOTO ARAX կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 1ին պիտի գտնուի 43, rue Mme. Curie. Bagneux, հայերէն դասախօսութեանց հետեւող աշակերտներու խմբանկարը առնելու։

Այն հայրենակիցները որոնք կը փափաքին լուսանկարուիլ, օգտուելով Photo ARAXի ներկայութենէն, կրնան դիմել տեղւոյն վրայ։

Ընտանեկան մեծ երեկոյթ Լիոնի մէջ

կազմակերպուած ԼԻՕՆԻ ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

տեղի կ'ունենայ 16 դեկտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին

Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Տախքերու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Հրանտ Ակոնայեանի իր քրոջ դառնաղէտ մահուան առթիւ։

×

Ընկեր Պօղոս Գարգիկեան եւ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեան (Փարիզ), կը նուիրեն Համազգային Միութեան, փոխան ծաղկեպսակի՝ 100 ֆրանք, Տիկ. Հայկանոյշ Թուր-Սարգիսեանի (ծննդ. Ակոնայեան) մահուան առթիւ։

LOTERIE NATIONALE

4րդ եւ 5րդ Tranche-ներուն համար Կանխօրօք դիմեցէք Ֆրանսական Բանակի Նախկին Կամաւորներու գանձապահ՝

Sourène Djérmaghian
44. rue Lafayette. Paris (9)
M. J. Darayanի գրասենեակը Tel. Provence 81-80:
դիմեցէք օր առաջ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Պալիկ Տօնապետեանի եւ պարագաներուն՝ իրենց մօր դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տօնապետեան եղբարք եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու, Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, ընկերներու, բարեկամներու եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ նամակաւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՇՈՒՇԱՆ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ

(Խարբերդի Մուզուրօղլու գիւղէն) դառնակսկիծ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ 1932 Նոյ. 9ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ ՇՐՋԱՆԻ Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին 6 Bld. Rodin. Իսի-լէ-Մուլինօ։ Կարեւոր օրակարգ։

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ.— 25 ՀԱՏ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՌԱՏԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ։

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ 5000000 ՖՐԱՆՔ ՇԱՀԵԼՈՒ

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, կաղանդի Ծառ

Վիճակահանութիւն եւ հանդէս տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris
Գ. Գ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. 5, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Salle Adyarի ՇՔԵՂ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 4 Square Rapp (Métro: Alma կամ Ecole Militaire)

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ **Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ա Ղ Ա**

(Տրամ փարիզահայ կեանքէ, հեղինակ՝ ՍԷՅԵԱՆ)

Մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ տիկին Լ. Գետրոսեանի, Օր. Անգինէ Ավճեանի, Գ. Ռուպինա Ալիքսանեանի մելինէի, Պ. Պ. Գմբէթեանի, Կոթիկեանի, Տէրվիշեանի, Սարաֆեանի գրիգոր-վահանի եւ ուրիշներու։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղեր, Պ. Շահխաթունիի մօտ եւ ներկայացման օրը Թատրոնի կիշէն ժամը 12էն սկսեալ։

Ընդհանուր հասցէ՝ A. Chakatouny. 35, rue des Morillons. Paris (15)։

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ «ԵՐԵՒԱՆ» ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

ՍՏՈՐԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ՊԻՏԱԿՈՎ. ՄԵՐԺԵՑԷՔ ԿԵՂԾԵՐԸ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր

Société PEUREUX

12, Boulevard des Vignes, 12 MARSEILLE Tél. Colbert 58—10

ԼԻՕՆԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN 48, rue Chaponnay. Lyon

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ժօժ 8 եւ 10 թիւ մեքենայ ունեցող գործաւորներ և գործաւորուհիներ։ Տեւական գործ, լաւ վճարում։ Կը գնենք օգքազիոն (Jauge) ժօժ թիւ 10 մեքենաներ։ Դիմել ամէն օր KÉBABDJIANի, 6, Rue des Jeûneurs, Paris (2): Մէթրօ՝ Sentier կամ Bonne-Nouvelle, Հեռաձայն Louvre: 57-37:

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

Procédure Générane — Mandataire en Justice

44, Rue La Fayette, Paris (9e) Tél. TAITBOUT 53 - 32

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական գործեր։ Անձամբ կը պաշտպանէ Առեւտրական եւ Հաշտարար դատարաններու առջեւ։ Ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, եւ ժառանգական բոլոր գործողութիւնները կը կատարուին արագութեամբ։ Վարչական դիմումներ նախարարութեանց մօտ։

Կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը 9էն 11, եւ 5էն 7։

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1-59

Թ Է Յ

Հ Ր Ա Չ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան։

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԵԱՆ (Գոմիքեղ)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով։

Փաղցի արկածի դատերու մասնագէտ, առանց կանխավճարի։

Ընդունելութիւն։ Առաւօտ ժամը 9էն 10.30։ Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30։

Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes

---

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Ցայտնի ապուխտավաճառ ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած Երշիկն ու Ապուխտը կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ։

Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN
46, Rue du Baignoire, MARSEILLE
կամ 5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

GRITZNER և VERITAS

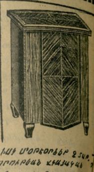

275 ֆրկ. 300 ֆրկ. 350 ֆրկ.

30 ֆրկ.

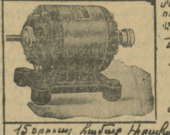

4 լամբ 650 ֆրկ.
5 լամբ 850 ֆրկ.
1 ՏԱՐՈՒԱՅ

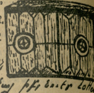

Nationale

ՀՈՎԱՆԷՍԵԱՆ. HOVANESSIAN INGENIEUR TEL. TRUDAINE 16-94. R.C. Seine 579419
Bureaux & salon d'audition 24 Rue de Navarin Paris 9e
Ateliers & magasins 51 Grand'Rue Chaville (S. et O.)
contre remboursement

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ օդաւոր յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոգեծ. **13**

rue Pierre Curie. K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱՋ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ'Իտանթիթէ թղթուշով	6 հատ	5 ֆրանք։
Քարթ փոսթալ	12 »	20 »
Մեծցուած լուսանկարներ թղթուշով եւ ձուաձեւ շրջանակով		45 ֆրանք։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

24, rue Torbin.

ԿԱՐՏԱՆի օթօպիւսներու կայարանին ճիշդ դիմացը, Նօթերին կից Ա. յարկ նոր եւ մաքուր ընդունարան։ Բոլոր նկարները ելեկտրականութեամբ։ Ինքնութեան թուղթերու նկարները 12 հատը խնամուած թղթուշով՝ 10 ֆրանք։ Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9։

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն։ Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք։

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին։

ԴԻՄԵԼ.— COMPTOIRE DES THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

ԼԱՒ ապրանք և ԱԺԱՆ

T.S.F. 4 լամբ Երաշխիք 1 տարի 950F

ԿԱՆԽԻԿ և ԱՊԱՌԻԿ

Ֆօնօներ կը ծախուին մեծ զեղչով

"RADIO-MUSIC" L. Nichanian 56, rue Piat PARIS (XXe)

Տիսքեր Եւրոպական և Արեւելեան 10F

Գարտանի մէջ ՅԱՌԱՋի գործակալն է

Լ. ԳԱՅԱՃԱՆԵԱՆ

Epicerie — Puits Bivert, Gardanne

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e) / Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933 — 26 Novembre 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2354

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՈՆՑ ԳՈՐԾԸ ԵՒ ՄԵՐ "ՂԱԼՄԱՂԱԼ"Ը

Տրամադրելի բոլոր միջոցները կը փորձենք, «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթացնելու համար Թրքական կեանքին զանազան երեւոյթները, լուր թէ ուսումնասիրութիւն:

Յաւակնութիւն չունինք լրիւ պատկերը տալու: Այդ բանը վեր է մեր ուժէն, կապուած ըլլալով նիւթական դժուարութեանց հետ:

Բայց, կը կարծենք թէ նոյն իսկ իր թերի վիճակին մէջ, մեր կատարած աշխատանքը մեծապէս կ'օգնէ սուր պահելու աչքերն ու ականջները, սթափեցնելու եւ գործի մղելու բազմաթիւ օրկաններ եւ պատասխանատու վարիչներ:

Այս մտահոգութեամբ է որ, պարբերաբար ուշադրութեան կը յանձնենք ոչ միայն լուրերը, այլ եւ անոնց ներքին բովանդակութիւնը:

×

Երկու շաբաթ առաջ, Նոյեմբեր 14ին, առաջին էջին վրայ հրատարակեր էինք պզտիկ լուր մը:

Թուրք երիտասարդ լրագրող մը, Վալա Նուրէտտին (Վա-Նու), որ իր ուսումը ստացած է Ռուսաստանի մէջ, Խորհրդային Միութեան կրթական գործավարին կը յիշեցնէր երկու խնդիրներ.—

1. Արտօնել որ Թուրքերէն թերթերը Ռուսաստան ղրկուին եւ այնտեղի Թուրք թերթերն ալ՝ Թուրքիա:

2. Միօրինակ այբուբեն մը ընդունիլ Ռուսիոյ Թուրքերուն համար, փոխանակ զատ-զատ այբուբենի, ինչպէս է հիմա:

«Վա – Նու» այս երկու խնդիրները մէջտեղ դրած էր վերջին յօդուածով մը, երբ դեռ Թուրքիա կը գտնուէին խորհրդային հիւրերը, Հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ:

Ռուսեւթուրք բարեկամութիւնը խորացնելու պատրուակին տակ, Թուրք հրապարակագիրը պատերազմական գործավար Վորոշիլովի, կրթական գործավար Բուբնովի, արտաքին գործոց [illegible]ութեան խորհրդական Գարախանի եւ միւսներուն ուշադրութեան կը յանձնէր խնդիր մը, որ շատ խոր ծալքեր ունի:

Երբ հիւրերը մեկնելու կը պատրաստուէին, Վալա Նուրէտտին փութաց երկրորդ անգամ յիշեցնել իր խնդիրքը, «որպէսզի չմոռնան»: Այս առթիւ, նոյն իսկ թելադրեց որ համալսարանի ուսանողները եւ Թուրք մտաւորականները մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկեն խորհրդային գործավարին, «որպէսզի մոռնայ»:

Տեղեկութիւն չունինք թէ ի՛նչ պատասխան տրուած է այս առաջարկին:

Բայց, եթէ նոյն իսկ անտեսուած ըլլայ, ի՛նչքան պերճախօս է մտածումն իսկ:

Ահաւասիկ Թուրք երիտասարդ մը, որ չի շլանար [illegible] հանդիսութիւններէն, քէմալապետութեան աննախընթաց փառքերէն, եւ աչքերը կ'ուղղէ սահմանէն անդին, Կովկասի [illegible] Ռուսիոյ «Թուրք եղբայրներուն», որպէսզի անոնք [illegible] չնչուին, կապուին ու տենչան...

Երեւութապէս անմեղ են երկու խնդրանքները — Թերթեր փոխանակել եւ միօրինակ ձեւի մը վերածել Թուրքերէն այբուբենը:

Եւ սակայն, ամէնէն հարեւանցի դիտողն ալ դիւրաւ կ'ըմբռնէ թէ «բանը ինչո՛ւմն է»:

«Վա – Նու»ներու սեւեռամտածումն է՝ ռուսական տիրապետութեան ենթարկուած Թուրքերն ալ վարակել Էնկիւրիի [illegible]ումներով, անոնց մէջ ալ տարածել եւ արմատացնել համաթուրքական խտէալները:

Այս ձգտումը այնքան բացորոշ է որ, երկրորդ խնդիր[illegible]ներու միօրինակութիւնը ինքնին անհրաժեշտ կը դառնայ:

Որովհետեւ, խորհրդային իշխանութիւնը Ատրպէյճանի եւ [illegible] երկրամասերու Թուրքերուն համար հնարած է լատին այբուբեն մը, որ մեծապէս կը տարբերի քէմալականէն:

Այդ այբուբենը շինուած է ռուսական կաղապարի վրայ, աւելի դժուար կը կարդացուի, աչք յոգնեցնելով եւ մասնաւոր ճիգ պահանջելով: Անոր վարժուած Թուրքը չի կրնար Էնկիւրիի լատինատառ հրատարակութիւնը:

Կարճ խօսքով, Էնկիւրին հոգիներու միութիւնն է որ կ'ուզէ պահպանել թերթերու եւ ուրիշ հրատարակութեանց փոխանակութեամբ եւ տառերու միօրինակութեամբ:

×

Քանի մը օր առաջ ալ, (23 Նոյ.), աշխատակից մը կը յայտնէր թէ Փարիզ հաստատուած Թուրք գործիչ մը Հայոց Պատմութիւն մը կը պատրաստէ ֆրանսերէն լեզուով, «քննադատ[illegible] համար մեր պատմական անցեալը, մեր [illegible]ը, մեր լեզուն եւ մեր բոլոր արժէքները»:

Ուրեմն, Թուրքը արթուն է եւ կը գործէ նա՛եւ այս ճակատին վրայ, կոխելով հայկական գետին մը, մեր քթին տակ:

Անշուշտ ո՛ր եւ է ազգի պատմութիւնը եւ գիտութիւնը մենաշնորհ չեն: Ամէն մարդ կրնայ ուսումնասիրութիւններ [illegible]ել ո՛ր եւ է նիւթի մասին:

Բայց, այս պզտիկ լուրն ալ չ՚ապացուցաներ թէ՝ Թուրքը արթուն է բոլոր ճակատներուն վրայ, իսկ մենք... [illegible] նոր ճակատներ յարդարելու համար [illegible] դէմ:

... Բաղդատեցէք այս երկու պզտիկ իրողութիւնները մեր այսօրուան իրականութեան հետ:

Բաղդատեցէք այս գիտակից գործունէութիւնը՝ մեր [illegible]ային «ղալմաղալ»ին հետ,— եւ եթէ կրնաք՝ մի յուսահատիք...

Եթէ կրնաք՝ պահեցէք ձեր պաղարիւնը, աչքի առջեւ ունենալով Փարիզէն մինչեւ Պոսթըն պարզուած համայնապատկերը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻ ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳՐՈՎ

Դաշնագիրը ետ առնուած

Դամասկոսէն կը հեռագրեն Նոյեմբեր 24 թուակնով.—

Մարզպանը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն Սուրիոյ Երեսփ. Ժողովը կը կախակայուի ներկայ տարեշրջանին համար:

Պատճառաբանութեան մէջ, մարզպանը կ'ըսէ թէ Նոյ. 21ի նիստէն առաջ եւ յետոյ սարքուած ցոյցերու ճնշումին տակ, Երեսփ. Ժողովը բռնաբարած է Սահմանադրութեան տրամադրութիւնները, իրեն յանձնուած ելմտացոյցի ծրագրին փոխարէն քննութեան ենթարկելով ուրիշ խնդիր մը, առանց ծրագիրը յանձնաժողովին ղրկելու, նոյն իսկ առանց յանձնաժողով կազմելու: Շեշտելով թէ խորհրդարանի աշխատանքները կարելի չէ կատարել առանց յարգելու սահմանադրական օրէնքները, մարզպանը անհրաժեշտ կը գտնէ Երեսփ. Ժողովը ազատել այն ցոյցերէն որ կը ձգտին բռնանալ իր որոշումներուն վրայ:

Այս առթիւ Հանրապետութեան նախագահին ուղղած նամակով մը, մարզպանը կը յանձնարարէ ետ առնել կառավարութեան կնքած դաշնագիրը, որ յանձնուած էր խորհրդարանին քննութեան:

Ինչպէս կ'երեւայ այս լուրերէն, նորէն ձախողած են Ֆրանքեւսուրիական բանակցութիւնները, եւ հոգատար իշխանութիւնը կը շարունակէ դիմել բացառիկ միջոցներու: Սուրիոյ ծայրայեղ ազգայնականները յայտնապէս դժգոհ ըլլալով կնքուած դաշնագրէն, թոյլ չեն տուած ձեռնարկելու անոր քննութեան, եւ բուռն ցոյցեր կատարած են: Անոնք մասնաւորապէս բողոքած են Լաթաքիոյ (Ալէվիներու երկիր) եւ Ճէպէլ Տրիւզի անջատման դէմ: (դաշնագիրը այս երկու նահանգները Սուրիոյ մաս նկատելով մէկտեղ, տեսակ մը ինքնավարութիւն կուտայ անոնց):

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Անգլիա չուզեր որ վերջնագիր տրուի Գերմանիոյ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովի ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովի յետաձգման մասին: Իր գլխաւոր տեսակէտը այն էր թէ կարելի չէ զինաթափութեան որ եւ է պայմանագիր կնքել առանց Գերմանիոյ մասնակցութեան: Մեծն Բրիտանիա չի կրնար ստորագրել համաձայնութիւն մը որ յետոյ գերմանական կառավարութեան պիտի ներկայացուի իբրեւ վերջնագիր:

Ահաւասիկ այդ ճառին հիմնական մասերը.

— «Խորհրդաժողովին յետաձգումը չի նշանակեր թէ զինաթափութեան գործը յետաձգուած է: Այդ պարագան ճիշդ հակառակը կ'ապացուցանէ: Ն. Վեհափառութեան կառավարութեան նպատակն է օգտագործել դադարի այս շրջանը, անյապաղ ձեռնարկելու համար կարծիքի փոխանակութեանց՝ զանազան կառավարութիւններու միջեւ, որպէսզի գետինը հարթուի խորհրդաժողովի աշխատանքներուն վերսկսման համար: Բրիտանական կայսրութիւնը այն կարծիքէն է թէ՝ բանակցութիւնները սկսելու համար, հարկ է օգտագործել սովորական դիւանագիտութեան միջոցները, պետութենէ պետութիւն խօսակցութիւններով: Գոհունակութեամբ կ'ողջունենք Պ. Հիթլէրի այն հաւաստիքը թէ Գերմանիան միայն խաղաղութիւն կ'ուզէ եւ չունի որ եւ է յարձակողական դիտում: Մենք այն կարծիքէն ենք թէ Գերմանիան ալ պիտի նպաստէ ընդհանուր զինաթափութեան գործնականացումը կարելի դարձնելու: Հետեւաբար, կը յուսանք թէ կատարուելիք բանակցութիւնները պիտի հարթեն գետինը, նպաստելով միջազգային ապահովութեան իրականացման, որ անհրաժեշտ պայման է զինաթափութեան: Կը թելադրուի որ միւս պետութիւնները համաձայնին զինաթափութեան պայմանագրի մը վրայ, զոր յետոյ պիտի ներկայացնեն Գերմանիոյ: Որ եւ է եւրոպական երկիր չպիտի յանգինք, եթէ չփորձենք յստակօրէն տեսնել գերմանական հոգին: Կրնա՞ք երեւակայել աւելի վտանգաւոր եղանակ մը քան ըսել Գերմանիոյ.— «Ձեր հրաժարումը բան չի փոխեր կացութենէն: Մենք մնացեալներս պայմանագիր մը կը բանաձեւենք եւ երբ պատրաստ ըլլայ, ձեզի կը ներկայացնենք, պահանջելով որ ձեր ստորագրութիւնը դնէք նշանակուած տողին վրայ»: Գերմանիան նշանակէտ մը չէ որուն դէմ կարելի ըլլայ այս ձեւով տուն տրուած հրամաններ արձակել: Ան մասնակցած է վիճաբանութեանց եւ իր հրաժարումը բարդացուցած է կացութիւնը, մեծ վիշտ պատճառելով բոլորիս: Բայց, ես կը յայտարարեմ յանուն կառավարութեան, եւ վստահաբար ամբողջ երկրին անունով, թէ այս պարագան ոչինչ կը փոխէ մեր որոշումէն,— մենք ամէն բան պիտի փորձենք, որպէսզի Գերմանիան գայ իր տեղը վերագրաւել իբրեւ մասնակից, բարեկամական վիճաբանութեան մը մէջ: Մենք արդէն յայտնած ենք ֆրանսական կառավարութեան, թէ պիտի վայելէ մեր կատարեալ բարեացակամութիւնը, եթէ կ'ուզէ աւելի սերտ հաղորդակցութեան մը մտնել գերմանական կառավարութեան հետ: Եթէ մենք կրնանք որ եւ է օգուտ ընծայել այս մերձեցման համար, սիրով պիտի տրամադրենք մեր ծառայութիւնը: Նոյնքան բացորոշապէս յայտնած ենք Գերմանիոյ թէ մեր ամբողջ ազդեցութիւնը ի գործ պիտի դնենք, բանակցութեան եւ գործակցութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու համար: Դժբախտաբար ֆրանսական դահլիճը հրաժարած է այս առտու: Անշուշտ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը չպիտի ազդուի այս պարագայէն»:

Նախարարը յետոյ խօսեցաւ Իտալիոյ մասին: Պ. Մուսոլինի յայտնած է իրեն թէ երբեք արդիւնք չպիտի ըլլայ խորհրդաժողովին շարունակութեան, բայց կը նախընտրէ միեւնոյն ատեն բանակցութիւններով դիւրացնել աշխատանքները: «Մեր նպատակն է, շեշտեց Սըր Ճօն Սայմըն, Փարիզի եւ Պերլինի հետ բանակցած ատեն, սերտ յարաբերութիւն պահել իտալական կառավարութեան եւ անոր վարիչին հետ: Այս է միակ միջոցը, կապ պահելու մեծ պետութեանց մայրաքաղաքներուն հետ»:

Նախարարը երկուքն ալ ճառ մը խօսեցաւ Առեւտրական Սենեակի մը հացկերոյթին առթիւ, եւ միեւնոյն տեսակէտները պաշտպանեց, փաղաքշական խօսքեր ուղղելով Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հասցէին: «Անգլիոյ դերը պիտի ըլլայ նպաստել Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի մերձեցման»:

Նոր ըմբոստացում նախագահ Ռուզվելթի դրամական քաղաքականութեան դէմ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ դժգոհութիւնը կը սաստկանայ նախագահ Ռուզվելթի տնտեսական եւ դրամական քաղաքականութեան դէմ: Իր անմիջական գործակիցներուն եւ խորհրդականներուն հրաժարումէն կամ ձեռնպահութենէն յետոյ, ահա կ'ըմբոստանայ կուսակից մը, Նիւ Եորքի նախկին կառավարիչ Պ. Ալֆրէտ Սմիթ:

Մ. Նահանգներու այս ռամկավար պարագլուխը բաց նամակով մը խստօրէն կը քննադատէ Պ. Ռուզվելթի դրամական քաղաքականութիւնը: Նամակը ուղղուած է Նիւ Եորքի Առեւտրական Սենեակին եւ կ'ըսէ.

, «Երկրին ուզածը այն է որ բացարձակ վստահութիւն տիրէ իր դրամի մասին: Կառավարութեան վերջին փորձերը խախտեցին հանրային վստահութիւնը եւ անստուգութիւն ստեղծեցին: Այդ անստուգութիւնը կը ջլատէ գործերը եւ կը վհատեցնէ անհատական ձեռներէցութիւնը: Նախագահ Ռուզվելթ կը նմանի գնդախաղի ղեկավարի մը որ իր գործելու եղանակը կը յարմարցնէ խաղին զանազան փուլերուն: Պատեհապաշտութիւն է այս: Երբեք չէ պատահած որ պատեհապաշտութիւնը տագնապէ փրկէ մեծ երկիր մը: Աւելի լաւ մեթոտ մը չգտնելով, ես կուսակից եմ ոսկեվճարի դրութեան վերահաստատման: Եթէ ինծի մնար ընտրութիւն մը կատարել անցեալի վարիչներուն եւ ներկայի երիտասարդ փրոֆէսէօրներուն միջեւ, ես պիտի նախընտրէի առաջինները, իրենց գործած սխալներով, քան վերջինները որոնք երբեք հանրային պաշտօն չեն վարած եւ պատրաստ են խոզի ճագերու վերածելու 130 միլիոն Ամերիկացիները, փորձեր կատարելու համար:

Պ. Սմիթ այս առթիւ կը բացատրէ թէ ռամկավար կուսակցութիւնը չի կրնար կողմնակից ըլլալ թղթադրամի տպագրիչներու, [illegible]ներու կամ ձգախէժ դրամ շինողներու:

300,000 փրանք պարգեւ...

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԶԱՅՐՈՅԹԸ ԳԱՂՏՆԻ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

«Փըթի Փարիզիէն»ի յայտնութիւնները մեծ զայրոյթ պատճառած են Գերմանիոյ մէջ: Մամուլը՝ բուռն կերպով կը բողոքէ «գաղտնի» կոչուած փաստաթուղթերու հրատարակութեան դէմ եւ զայն կը կոչէ դաւ՝ Ֆրանքեւգերման մերձեցման դէմ: Հիթլէրական պաշտօնաթերթը զրպարտութիւն կը կոչէ փարիզեան թերթին հրատարակութիւնը: Ուրիշ թերթ մը կը պահանջէ անարգութեան սիւնին գամել փարիզեան թերթը: Իսկ «Լոքալ Անցայկէր» 50,000 մարք (300,000 ֆրանք) պարգեւ կը խոստանայ այն անձին որ պիտի ապացուցանէ «Փըթի Փարիզիէն»ի հրատարակած փաստաթուղթերուն վաւերականութիւնը: Թերթը կ'առաջարկէ քննիչ յանձնախումբ մը կազմել, հրաւիրելով նաեւ ֆրանսական մամուլին ներկայացուցիչները:

Այս առթիւ գերմանական մամուլը ուշադրութեան կը յանձնէ Հիթլէրի վերջին յայտարարութիւնները՝ «Մաթէն»ի թղթակցին: Այդ խաղաղասիրական յայտարարութիւնները բոլորովին կը հակասեն հրատարակուած փաստաթուղթերու բովանդակութեան:

Պուլկարիա եւ իր դրացիները

Պուլկարիոյ վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան վիճաբանութեանց առթիւ.

— «Ես այն կարծիքն ունիմ թէ պալքանեան ժողովուրդները կը դիմեն դէպի մերձեցում, զգալով խաղաղութեամբ ապրելու անհրաժեշտութիւնը: Պուլկար ժողովուրդը կը սիրէ խաղաղութիւնը: Կարգ մը ծայրայեղներու խօսքերը չեն կրնար խանգարել Պուլկարիոյ եւ իր դրացիներուն յարաբերութիւնները: Մէջտեղ դրուած խնդիրները ծանրակշիռ են եւ միայն աստիճանաբար կրնան լուծուիլ:

⁂ Ուրբաթ օր Աթէնք հասաւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, եւ պիտի երթայ Պելկրատ, ստորագրելու համար ոչ-յարձակման դաշինքը:

Դահլիճին տագնապը

Հանրապետութեան նախագահը երկու օրէ ի վեր խորհրդակցութիւններ կը կատարէ, նոր վարչապետ մը գտնելու համար: Առաջին թեկնածուն Պ. Էռիօն է, բայց տկար ըլլալով, հաւանական է որ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնուի Պ. Շոթանի: Թեկնածու կը համարուի նաեւ Պ. Տալատիէն, նախորդ վարչապետը:

Խորհրդարանական շրջանակներու մէջ լուրջ միջոցներ կը խորհին, «դահլիճներու ջարդ»ին վերջ տալու համար:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կը պարզէ իր տեսակէտները, եւ «իշխանութիւն կը պահանջէ»:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

900,000 ՖՐԱՆՔԻ գոհարեղէն գողցուեցաւ շաբաթ գիշեր, Շանզ'Էլիզէի հրապարակին վրայ, Պ. Քաթէնի վաճառատունէն: Գողերը առաջին յարկի բնակարանին տախտակամածը ծակելով, վաճառատուն իջած եւ ժողված էին իրենց ուզածին պէս:

Ինչպէս կը յիշուի, քանի մը շաբաթ առաջ ալ նոյն ձեւով գողութիւն մը կատարուեցաւ դրամատան մը մէջ:

ՀՐԴԵՀ ՄԸ մոխիր դարձուց Նիսի հռչակաւոր «Մէտիթէռանէ» պանդոկին հանդիսասրահը: Ամբողջ շէնքը ապահովագրուած է 77 միլիոն ֆրանքի, եւ հազիւ փրկուեցաւ հրդեհէն, որ չարագործութեան կը վերագրուի:

**ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՆՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ ՊԱՐԳԵՒԱՒՈՐ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՆՀԱՏ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Փ. ԻՍԹՐԱԹԻ, Կ. ԶԱՐԵԱՆ, Լ. ՇԱՆԹ, Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Շատեր մեկնեցան խորհրդային երկիրները եւ վերադարձան՝ ներկայացնելով Արեւմուտքի ժողովուրդներուն իրենց հատորները որոնց ամբողջութիւնը արդէն հսկայական գրադարան մը կը կազմէ:

Մեծամասնութիւնը այդ հատորներէն կը պարունակէ ընկերային կամ ընկերաբանական հասարակ տեղիքներ, ընդելուզուած տխուր տափակութիւններով: Այլ նշանակութիւն և այլ տարողութիւն ունին սակայն հակադեցութեան լայն շարժումները անո՛նց որոնք ունենալով արդարութեան ծարաւը՝ գացին եւ վերադարձան ենթարկուած այլազան տառապանքներու, յեղաշրջումներու եւ երկունքներու:

Այս վերջին խումբին կը պատկանի Փանաիթ Իսթրաթի: Զաւակը ռումէն մօր մը եւ յոյն աւազակապետի մը ու արդէն ֆրանսացի գրագէտ, անծանօթին ովկէանոսէն դուրս բերուած Ռոմէն Ռոլանի «կարթին ծայրովը»: Սկիզբի շրջանին հռչակուած եւ պաշտուած որպէս բոլշեւիկ վիպագիր, խորհրդային երկիրներէն վերադարձին՝ ուրացուած եւ հալածուած: Ինչո՞ւ այս անաթէման: Կոմունիստնե՞րը կ'ուրանան զինք թէ ինք կ'ուրանայ կոմունիստները: Փաստը այն է որ անխարդախ հոգի, կեանքի բոլոր մրուրը քամած, չնչած՝ տառապանքի բոլոր գոյներուն ու սաստկութիւններուն մէջ՝ իր հոգին կը տոչորուի մեծ ծարաւէ մը՝ ընդհանրական արդարութեան ծարաւը: Եւ ահա այնտեղ, երջանիկ հողամասի մը մէջ, մարդիկ ամէն ինչ քանդեր են, կեղեքումի ու սուտի բոլոր մարդկային չինութիւնները հրէ են անցուցեր՝ կառուցանելու համար արդարութիւնը բոլոր մարդ արարածներուն համար:

Բայց նախ՝ ի՞նչ են ստորոգելիները այդ անհատին որուն գերագոյն իրականութիւնը՝ իր հոգիին ծարաւն է դէպի արդարութիւնը: Այդ անհատը ամէն բանէ առաջ ազատ մարդ մըն է: Անհատ մը որ անվարան ու անողորմաբար կտրեր է բոլոր կապերը իր անձման ամբողջ շրջանին: Մանուկ՝ կը փախի տունէն ազատուելու համար ընտանիքի կապանքէն. կը թափառի առանց դիրքի ու տիտղոսներու՝ ոտքի տակ առնելով բոլոր աւանդութիւնները, ընկերային կարգ ու սարքը: Ոչ մէկ կուսակցութիւն, ոչ մէկ սէնտիքա, ոչ մէկ աշխատաւենեակ, ոչ մէկ եկեղեցի, կը յաջողի բռնել կամ չահել մէկ երկու չաբաթէն աւելի՝ այս բացառիկ թռչունը: Այս թռչունը ահա, անհուն գինովութեամբ, կը թեւածէ դէպի խորհրդային երկիրները: Բայց հոն թեւերը չուտով ու եղբայրօրէն կը փակուին: Կը վերադառնայ՝ պոռալու համար թէ բռնապետները, մէկ կողմը թէ միւսը, ժողովրդավար թէ բացարձակապետ, իրարմէ չեն տարբերիր: Թէ չկայ կեղեքուող ու կեղեքող դասակարգ, այլ դժբախտ մարդկութիւն: Թէ պատուարին մէկ եւ միւս կողմը հովիւները իրարու չատ կը նմանին: Թէ ամբողջը սիստէմի խնդիր է, սիստէմի տարբերութիւն: Թէ սիստէմով կարելի չէ դասակարգ փրկել եւ աւելի նուազ՝ մարդկութիւնը: Այնքան ատեն որ սիստէմը կիրարող մարդը չէ փոխուած՝ մարդկութիւնը պիտի մընայ դժբախտ ու ենթակայ զօրաւորի ու տկարի, գայլի ու գառնուկի համատարած օրէնքի խաղերուն:

Ահա, իր պարզագոյն վիճակին մէջ, «Քիրա Քիրալինա»ի հեղինակին միտքերը յառաջ եկած խորհրդային կարգուսարքի հրակէզ կերպընդխառնումէն: Հեղինակ հարստացած Արեւելքի մեծ ժառանգութիւններով որ կը դրսեւորէ լատինական լեզուի մը մէջ եւ որուն հատորներուն հինգ էջը անգամ մը կը հանդիպինք Arménien բառին: Ծխուր են իր եզրակացութիւնները այլ վերին աստիճանի հրահրող:

×

Նոյնպիսի երեւոյթի կը հանդիպինք Զարեանի պարագային:

Կ'երեւակայեմ զայն «քօմօփօլիթ», «տիլէքտանթ», որ անսալով խորհրդաւոր այլ անդիմադրելի հրամանի մը՝ կը ժողվէ գիրք ու պայուսակ, կին ու զաւակ եւ՝ դէպի՛ Հայաստան: Ամէն ինչ անդնդային արձագանգներով կը թաւալի իր ջիղերուն տակ ցնցին վրայէն: Անդուլ հակառութեամբ մը, լայնօրէն բացեր է դռները իր զգայութեան որ սրուած, բազմապատկուած, մշակուած, յեսանուած՝ կը նուագէ, կը բարբառի կամ կը դոչէ ցնցող ու բազմաձայն «աfon»ներով:

Ծայրայեղ hyperesthésie ! Ոչինչ կ'անցնի աննկատ, մեծն ու պզտիկը, ըլլայ անհատական, ընկերային կամ հանրային, ըլլայ բնութեան, պատմափիլիսոփայութեան երեւոյթներէն: Ուղեղային հզօր գործիք որ վարժ մտքի խաղերուն, կը ծաւալի անքակտելի «արապէսք»ներու մէջ՝ գերիրապաշտը սովորական առարկայականին, խորհրդապաշտը իրապաշտին, վերլուծողը համադրողին, և այս բոլորը մերթ ընդ մերթ հոլովել տալով տպաւորապաշտական, խորհրդապաշտական կամ գերիրապաշտական լուսարձակներու կիսաբանդներուն տակ: Ամէն ինչ, ամէն երեւոյթ, ուրկէ ալ գայ, շօշափելիէն եւ անշօշափելիէն, տեսանելիէն թէ անտեսէն, իր մէջ կը դառնայ միտք, սիրտ, հոգի: Աշխարհը ամբողջ այնքան գոյութիւն ունի որքան իր միահեծան անհատականութեան ստացուածքը: Այլ՝ խանդավառութիւնները հրաբորբո՛ք՝ կը ծածանին անընդհատ, անպարտելի բազուկներով, իր լինելութեան բոլոր կալուածներուն մէջ, Ազատութիւններու, արդարութեան, գեղեցկութեան կարմիր ու կապոյտ դրօշակները:

«Քօմօփօլիթ»ը կը դառնայ դէպի իր ակունքը: Հոգին իր անհուն թափառումներէն յետոյ իր պապակած շրթները կ'երկարէ դէպի իր սկզբնական աւազանը նաեւ լուալու համար հոն իր փոշեպատ դէմքը, ստանալու համար հոն իր աչքերու լոյսին առաջին հզօրութիւնն ու փայլը: Քօմօփօլիթները այսպիսի վերադարձներ ունին: Ու Պէգաս իր վերադարձի սրընթաց վազքին մէջ գլուխը կը զարնէ ինկտորֆիկացիայի պողպատէ լիսեռներուն: Շնչհատ կը թռչի հեռուն եւ կ'իյնայ Արթիկի տափի ապառաժեայ մէկ խոռոչին մէջ: Այս ահաւոր գլորկընդխառնումէն կը փրթի սրտակեղեք ճիչ մը որ ահա տասնեակ մը տարիէ ի վեր չէ դադրած դեռ...

Ու չատ անգամ, որքան ուժեղ ըլլան տպաւորուելու, զգալու, մտածելու, երկնելու կարողութիւնները՝ այնքան տկար է նկարագիրը: Անոնք որ կը գործեն այս վերջինին պէտք ունին ու լաւագոյն պարագային՝ չեն զբաղիր առաջիններով:

Ու ինչպէս արծիւը կը դառնայ-կը դառնայ իր ինկած վիրաւոր արծուիկին չուրջ՝ Զարեան կը դառնայ անընդհատ իր մեծագոյն լէյթ-մօթիվին չուրջ՝ նիւթ եւ հոգի: Ու երբեմն կատղած, երբեմն գաղգաղած, երբեմն խորասոյզ, երբեմն մեղմ, երբեմն թախծեայ, կը յարձակի այդ թէմայի բոլոր երեսներուն վրայ, անթիւ երեսներուն վրայ. այդ դարաւոր նիւթը, ճիրաններուն մէջ առած, կը դարձնէ, կը պառկեցնէ, կը հանէ, կը դնէ՝ կարելի ամէն չէշտով, հնար եղած բոլոր գոյներով, արտայայտութեան բոլոր միջոցներովը ըսելու համար, աղաղակելու համար. — Մի՛ մոռնա՛ք . . . մի՛ մոռնա-ա-ա-ք... կայ նաեւ բան մը որուն հոգի կ'ըսեն... Ու Վակնէրեան, հեղեղուն յորձանքներով սկսած այդ սէնֆօնի, տարածելէ յետոյ իր ճգնաժամային որոտումները, մեծադղորդ պատուէրները՝ սկսած է՝ երբեմնի ընդոստ ցնցումներէն դուրս՝ հնչեցնել հանդարտած ձայներ որոնք առուօրէն կը տարածուին՝ երթալ սաւառնելու համար իմաստութեան ծանր զանգակին բարձրութիւններուն վրայ:

×

Ցատկանշական է Լ. Շանթի վերջին արտադրութիւնը: Օշին Իշխանը, վերին աստիճանի նշանակալից բոպէի մը, կը նստի իր ձիուն վրայ, կը փախչի պալատէն, երթալու համար դէպի միայնութիւնը Կոռիկոսի իր բերդին: Բայց ո՛վ կրնայ յուսալ այդ. այդպիսի բոպէ՛ի մը: Կախակայ. արտաքի՛ն, ներքի՛ն: Ճիշդ է, կացութիւնը ճգնաժամային է, բայց բայց ոչ ոք կը տարակուսի թէ յաղթանակը կը պատկանի միայն եւ միայն Օշին Պայլին: Օշին Պայլ ինքը ամէնէն աւելի վստահ է ատոր: Եւ սակայն ճիշդ այն բոպէին ուր կը բաւէ որ մատը վերցնէ՝ չըջելու համար պարտութեան ու յաղթանակի կշիռը, ստանալու համար մեծագոյն պսակներէն մին, ճիշդ այդ բոպէին՝ կը լքէ ասեն ինչ եւ կը փախչի դէպի միայնութիւնը:... «Հաշիւները սըխալ է տեսեր...»:

Ահա ընտրեալ մը, հզօր ու զինուած հովիւ մը որ կը նուիրէ ինքզինքը ամբողջովին, տալու համար բարօրութիւն, երջանկութիւն իր իշխանութեան յանձնուած ժողովուրդին: Կը կազմէ ծրագիրներ, կը կիրարկէ սիստէմներ: Եւ ճիշդ այն բոպէին ուր իր սիստէմները միահեծան պիտի կիրարկուին վերջին յաղթանակով մը, ուր ամէն մարդ կը նկատէ զինք իրբեւ ամէնէն հզօր հովիւը՝ ինք կը լքէ այդ յաղթանակը, կը լքէ իր հօտը, կը նկատէ ինքզինքը որպէս ամենամեծ պարտուածը: Ինք չի հաւատար ալ իր սիստէմի արժէքին: Ինք կը նկատէ որ սիստէմները որքան ալ ճարպիկ ու կատարեալ ըլլան, ոչինչ կրնան տալ, իրականօրէն, մարդուն՝ եթէ մարդը ինքը անբաժան է մեծ անկատարութիւններէ: Վարդապետութիւնները իրենք, ընդհակառակն, անվնաս են ու ճարտար կամ վսեմ. այլ մարդը ի՛նքն է որ իր հպումովը կը պղծէ ամէն ինչ, ե՛ւ վարդապետութիւն, ե՛ւ արուեստ, ե՛ւ գիտութիւն ու կը դարձնէ զանոնք իր կորստեանը աշխատող ուժեր: Օշին Իշխանը կ'ուզէ քաշուիլ իր միայնութեանը մէջ, դիմել իր մտքի աշխարհին որ չատ էր լքեր՝ գտնելու համար նոր ճշմարտութիւն: Բայց չըսեր մեզի իր նոր ճշմարտութիւնը, որովհետեւ դեռ Կոռիկոս չհասած, կէս ճամբան նիզակահար կ'իյնայ: Ամէն պարագայի տակ, անհաշիւ արիւնով կատարուած փորձերէ յետոյ, ձեռնունայն մեկնած էր՝ այդ փնտռտուքին համար:

×

Կրկնապէս յատկանշական է Ռուբէն Զարդարեանի պարագան: Մեծ պատերազմը, մեծ յուսախաբութիւնները, ընկերութեան ահագին մասերու կազմալուծումը, գոյնզգոյն, ձախողած թէ բռնած յեղափոխութիւնները, ընկերային նոր կարգուսարքեր ու անսպասելի հաստատումները, չատ հաւանաբար, տուն կրնային տալ Իսթրաթիի մը, Զարեանի, Շանթի մը գաղափարա – գեղարուեստական այս յղացումներուն: Բայց ուրիշ էին Օսմանեան Սահմանադրութեան յաջորդող տարիները: Հայկական ճշմարիտ վերածնունդ, մշակոյթի բոլոր մարզերուն մէջ: Հայկական գաւառները կը ստուարանան անօրինակ բազմածնութեամբ. դպրոցներ կը բացուին վրայ վրայի. վաճառականութիւնն ու չուկան հետզհետէ աւելի մեծ չափով կ'իյնան Հայերու ձեռքը. Հայ լեզուն ու Հայ երգը կը թնդան օսմանեան պետութեան մէկ ծայրէն միւսը. գլխաւոր կեդրոններէն, մանաւանդ Պոլսէն, որպէս մեծ օճախէ մը, մտքի ջերմութիւնները կը տարածուին ամենահեռաւոր գաւառները, անօրինակ արդասաբեր ազդեցութիւններով: Պետական մեքենան կը շրջապատուի Հայերով: Նախարարութիւններ Հայերու ձեռք: Ոչ մէկ վալի կը մեկնի գաւառ, առանց «Ազատամարտ»ի այցելութիւն մը տալու ու ապահովելու անոր բարեկամութիւնը: Կը պատահի որ կուսակցութեան մը խօսքը, քանի մը խմբագրականներով, նախարար տապալէ: Օտար դիւանագէտներ, թերթերով զբաղելու ատեն՝ Հայկականը նկատի կ'առնեն: «Ազատամարտ»ը կը ճառագայթէ հասնող Հայ սերունդներու մտքին ու սրտին վրայ, ինչպէս գարնանային արեւը ամենապարարտ հողին վրայ: Եւրոպայէն մարդպաններ ճամբայ կ'իյնան: Հայ քաղաքական անկախութիւնը կը սկսի շօշափելի ձեւեր առնել:

Այս անօրինակ ու համազգային խըմորումին նուիրած է ինքզինքը նաեւ այս բանաստեղծը: Նուիրած է իր բոլոր ուժերը: Տարիներով չէ յաջողած ժամ մը յատկացնել զուտ գեղարուեստական երկնումի մը: «Նաւասարդ»ին յամառ հետապնդումը, ի վերջոյ, բացառապէս, հնար կը դարձնէ այդ: Բանաստեղծը կը վերցնէ գրիչը: Ըսելու համար ի՞նչ: Այդպիսի խանդավառանքներու ու մեծ յոյսերու չրջանին ըսելու համար ի՞նչ: Զարմա՞նք ..ըսելու համար թէ զուր են, զո՞ւր, այդ բոլոր աշխատանքները: «..Թէ բոլոր հոգիները պիտի մնան յաւիտենապէս գթութեան արժանի, եւ բոլոր ազգերը՝ յաւիտենապէս դժբախտ...»: Ճիշդ է Վուալէ Սինա բանաստեղծը մոգական քաղցրութեամբ ու մարգարէական, ահեղ ձայնով երգեց ու Խուտէվէնտ « զալըմ »թագաւորին զօրութիւնը, իր արքունիքին հետ, «երբ նշուլեց առաւօտը», եղաւ գետնին հաւասար ու փոշի:

« Վուալէ Սինա բանաստեղծը, բարեկամ մերկերուն ու անօթիներուն, ցնցոտապատ մարմինները հագուեցուց զիբրպաք բեհեզով, եւ սեւ հացի տեղ՝ մեղրով ու համադամով զարդարեց չքաւորներուն սեղանը: «Բայց Վուալէ Սինա բանաստեղծը, մի՛շտ փառք ու մի՛շտ պատիւ իր անունին, չպարգեւեց տեւական երջանկութիւնը մարդոց հոգիներուն...»:

Տարօրինա՛կ ու անքննելի է բանաստեղծի հոգին...

Վուալէ Սինա բանաստեղծը, ինչպէս գիտէք, կը յաջողի քանդմէկկեբորդ բանալին ալ գտնել խորհուրդի քանդմէկկերորդ դրան:

— «Մինչեւ որ ամէն մարդ ամէն ժողովուրդի մէջ՝ իր սրտին վերանորոգուած ապարանքին դռներուն առջեւ, օրուան բոլոր ժամերուն, նոր թագաւորի մը դուրս ելլելուն չսպասէ, երկրպագելու համար անոր նորոգ փառքին ու նորոգ չքեղութեանը, բոլոր հոգիները պիտի մնան յաւիտենապէս գթութեան արժանի, եւ բոլոր ազգերը՝ յաւիտենապէս դժբախտ, որքան ալ երկիրները իշխաններ ունենան, եւ պետութիւնները՝ ինքնակալ»:

Ու այժմ ալ, բոլոր ազգերու մտածողները, այս անօրինակ համաշխարհային տագնապին առջեւ, իրենց աչքերը կը դարձնեն մէկ կողմ միայն. դէպի մարդուն բարոյական վերածնունդը: Մարդկութիւնը ծարաւի է մեծ խաչելութեան մը: Գորովանքի անհուն հեղեղ մը կրնայ լուալ եսապաշտութիւնը, կակուղցնել բիրտ հաճոյքի կարծրութիւնները որ լեռնակուտակ նստեր են մարդու սրտին վըրայ:

Այս մարդասէր բաղձանքին մէջ է որ Իբերեաններ, Օշին Իշխանները, Վուալէ Սինա բանաստեղծը, Աստիէն Զօկրաֆիները կ'ողջունեն իրար: Պիտի յաջողի՞ն, իրենց միացած ու անդադրում ճիգերէն, իրենց հեռաւոր, կապոյտ այլ մշուշապատ բնակավայրէն, բերել վերջապէս տարազ մը որ պարունակէ առհաւատչեան մարդերու երջանկութեան:

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՓԱՌԱՒՈՐ ՀԱՄԵՐԳԸ

ooooo

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Առանց չափազանցութեան կրնանք ըսել որ փառաւոր յաղթանակ մը տարաւ Մարսէյլի Հ. Ե. Միութիւնը, անցեալ կիրակի գիշերուան համերգով:

Հազիւ երկու տարուան կեանք ունի այս Միութիւնը եւ սակայն իր հմայքը չատ բարձր է արդէն ու չնորհիւ իր ներքին կազմակերպութեան եւ խիստ կարգապահութեան, կրցած է գրաւել գրեթէ ամբողջ գաղութին համակրութիւնն ու վստահութիւնը: Ապացոյց՝ կիրակի գիշերուան խուռներամ բազմութիւնը որ հակառակ տեղատարափ անձրեւին, եկած էր լեցնել Սալ Փրաթի հոյակապ սրահը:

Երեկոյեան ժամը ութն է ու երկինքը փուլ կուգայ: Սրահի ամբողջ երկայնքին փողոցը խճողուած է իրարու ետեւէ հասնող ու անվերջ կառքերով որոնք երթեւեկը կը խափանեն երկար ժամանակ: Միութեան կրթիչ դերերէն առաջինն եղած է մեր գաղութի երաժշտասէրներուն սորվեցնել ճշտապահութիւն, ու դեռ սորվելիք բաներ կան: Խճողումի տեղի չտալու համար, տոմսերուն վրայ հրաւէր ուղղուած էր օր առաջ թուագրել իրենց տոմսերը: Ասիկա եւս նորութիւն մըն է մեր ժողովուրդին համար որ արեւելեան անհոգութեամբ մը կարեւորութիւն չէր ընծայած այդ կանոնին, բայց ժամանակէն առաջ խռնուած էր սրահին դռներուն առջեւ, որոնք ափսո՛ս բատ օրէնի կէս ժամ առաջ միայն կը բացուին: Խեղճ ժողովուրդը տեղատարափին տակ խռնուած դարձաւ ժամերով, ու թէեւ յանիրաւի բողոքողներ չատ կային, բայց մեծամասնութիւնը հասկնալով որ իրն է յանցանքը, համբերութեամբ սպասեց անձրեւին տակ: Ի պատիւ իրեն ըսենք որ վերին աստիճան կարգապահ էր սրահին մէջ:

Սրահին հմայքը մեծ է, հազիւ ներս մտած կը տոգորուիս այն երկիւղածութեամբ որ գեղարուեստի տաճար մը կը պարտադրէ իր վեհութիւնով: Անվրիպելի ճշտապահութեամբ մը երգիչները արդէն հսկայ բեմին խորը, մեծ երգէոնին փողերուն տակ տեղ կը գրաւեն, սպասելով իրենց սիրելի ղեկավարին, որ քիչ վերջ պիտի գայ ներդաշնակութեան ալիքներ բխեցնելու: Հանդիսականներուն մէջ կարեւոր թիւ մը կազմեն Ֆրանսացիները որոնք հետաքրքրուած են այս համերգով: Պաշտօնական անձեր հոն են անձամբ կամ իրենց ներկայացուցիչներով: Անոնց չարքին օթեակները գրաւած են հին գաղութի դէմքերը որոնց չքախումբը երբեք այսքան լրիւ չէ եղած ցարդ հայկական ուրիշ որեւէ հաւաքոյթի առթիւ:

Իրենց տեսակին մէջ եղական են յայտագիրները, գրեթէ ամբողջութեամբ ֆրանսերէն: Կոմիտասի նկարին հետ տեղ տրուած է նախ հեղինակաւոր քննադատի մը L. Laloy-ի գրութեան որ մեծ գրուատանքով կը խօսի հայ չինական երգի մասին ու կը վերլուծէ անոր ոգին ու էութիւնը: Կոնակի էջերուն մէջ տեղ տրուած է յայտագրի երգերու թարգմանութեան, ինչ որ մեծապէս նպաստեց, հասկնալի դարձնելով զանոնք օտարներուն: Խմբագրութեան տրուած խնամքին չափ ուշագրաւ է յայտագրի կտորներու ընտրութիւնը եւ անոնց նուրբ դասաւորումը որուն գաղտնիքը ունենալ կը թուի Պ. Վ. Սարգսեան, ունկնդիրը դնելով չարունակ թարմութեան մը առջեւ եւ ճոխ զանազանութեան մը տպաւորութիւնը տալով:

Ահա բեմ կ'առաջանայ համակրելի ղեկավարը, համեստ բայց ինքնավստահ քայլերով, ողջունուելով իր երգիչներու կողմէ յոտնկայս եւ հանդիսականներու ծափերուն մէջ: Խումբը կ'առաջանայ ընդարձակ բեմին կեդրոնը եւ կ'ամփոփուի աստիճանաբար հինգ չարքերու վրայ: Ուշագրաւ է տիկիններու եւ օրիորդներու փունջը, հայկական գրաւիչ տարազներով ու բաց գոյն արդուզարդերով որոնք ամենքն ալ նուրբ ու վայելուչ ճաշակի մը ապացոյցը կը մատնանշեն մեր քոյրերուն քով: Այսքանը, ինքնին, միացած երգիչներու կեցուածքին լըջութեան ու չնորհին հետ, բաւական է հպարտութեամբ ուռեցնելու մեր սրտերը, մեր օտար հիւրերու եւ ունկնդիրներու առջեւ: Հապա որքա՛ն աւելի բուռն պիտի ըլլայ քիչ ետք այդ հպարտութիւնը եւ որքան աչքեր յուզումի արցունքներով պիտի թրջէ, երբ մեր տոհմիկ ու պաշտելի երգերը պիտի հնչեն մեր թարմատի երգիչներու չրթներէն: Ի՜նչ տպաւորիչ ճշտութեամբ եւ սարսուռով է որ կը սկսի «Տէր կեցո»ն, տարածուելով ալիք ալիք եւ առաջին իսկ վայրկեանէն գրաւելով ու թովելով ամբողջ սրահը, իր աղերսին ու պահանջքին ազնուական վեհութիւնովը:

Մէկը միւսէն աւելի յաջող կը յաջորդեն առաջին չարքի չորս թիւերը՝ որոնց մէջ «Ալէլուքը» հոյակապ է իր կազմութեամբ եւ ուր մեղեդին ...ուած է altoներուն: Օր. Մ. Սիմոնեան «Լերինքը» իր մետաղային հնչիւնով սարսուռ մը կը պատցնէ:

«Լերինք ոպէս մոմ հալեցին յերեսաց Տեառն,
Երեսաց Տեառն երկիր սասանեցաւ:»

Ամբողջ սրահը կը հետեւի ...բռնած, երբ «Սասանեցաւ»ը կը ...ղղայ «պաս»երուն մէջ ու կը պ... ցնցող accord-ի մը կտրուածքով, ... յաջորդող երկիւղած լռութեան ... «Ալելուիա»ները կը չարուին խումբ խումբ, որպէս հրեշտակներ որոնք ծանր քայլերով կ'ելլեն կ'իջնեն ամպ... սանդուխներու վրայէն: Նոյնքան ... ու տպաւորիչ է նաեւ Պ. Սարգսեան... դաշնաւորած «Հայաստան»ը որ առ...ջին անգամ ըլլալով երգուեցաւ քա... ձայն: Խմբագրութիւնը յաջողապէ... կը ցայտեցնէ երգի ուժն ու կարօտը ... իր յուզիչ պարզութեամբ ուշագրաւ...թիւնը գրաւած է օտար քննադատներուն:

Թաւջութակի փայփայիչ միջամտութենէ մը ետք, խումբը կը սկսի երկ... չարքի մը որ երեք կտորներով կուգայ աւելցնել նախկին թափը: Առաջինն է «Սփանայ քէֆեր»ը ... անցաւ անթերի փոթորիկի մը պէս ... որուն պարտադրած կորովի սպառ... մը բան մը չպակսեցուց խումբին ...ռանդէն, հակառակ սրահի անօրին... տաքին ու ելեկտրացած մթնոլորտ...: Երկրորդն էր «Գութաներգն ու ... հանրերգ»ը որ կը թուի խումբին փոր... ձաքարը ըլլալ: Երբեք այս աստիճան յաջող չեմ լսած այս կտորը որ ա... անգամ երեւցաւ իր կատարելութեան մէջ եւ այնպիսի interprétationով մը որմէ աւելի գերազանցը դժուար է

ԿԱՐՕՏԻ ԵՐԳ

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Այս հեռաւոր ու մենաւոր երկրինքին տակ քե՛զ կ'երգեմ,
Շրդթայակիր ու տարագիր՝ գըլխիկոր քե՛զ կ'երազեմ,
Կարօտագին ու լալագին հազա՛ր երնէկ ինձ կ'ըսեմ՝
Այն լոյս օրուան երբ քարերըդ պիտի գըրկեմ՝ համբուրե՛մ:

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Երազատես ու ողջակէզ ես զուր յոյսե՛ր գըգուեցի,
Հոգերու տակ լեռնակուտակ ոսկի բերքըդ յիշեցի,
Եդեմական ու բալասան ջըրիդ կարօ՛տ քաշեցի,
Գլխուս վերեւ Հայու արեւ ամենուրե՛ք փընտռեցի:

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Շուրթս անաւաչ, լալահառաչ՝ ո՛չ մէկ ճանանչ ողջունեց,
Ոչ մէկ ժանտ ցաւ զիս իմ խաչին վըրայ այսպէ՛ս բեւեռեց,
Միշտ կարեվէր՝ օտա՛ր դըռներ, ամօ՛թը զիս աւերեց,
Այս տառապանք ու պաղատանք կեանքն իմ օ՛րըս խաւարեց:

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Երգ չունեցայ, բա՛խտ չունեցայ, ծուխ ու մուխի մէջ ծընայ,
Դուռ չը մընաց իմ առջեւ բաց, քարի վըրա՛յ պառկեցայ,
Զըկայ զըրաւ ո՛չ մէկ ատուած, ո՛չ մէկ սո՛ւրբ ինձ կը խնդայ,
Ճամբաներուն վըրայ շըրջուն՝ հիւրընկա՛լ մ'իսկ չունեցայ:

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Սիրտըս տրտում քու անպատում կարօտո՛վըդ այրեցաւ,
Օրըս խաւար, փոթորկահա՛ր, բարեւ ու ե՛րգ չունեցաւ,
Հառաչանքով ու արցունքով հոգիս տըխուր թե՛ւ բացաւ՝
Եւ արծաթեայ սարիդ վըրայ իջա՛ւ խըռով ու լացա՛ւ:

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Իմ լուսաշէջ օրերուս մէջ այսպէս սեւ օ՛ր չըտեսայ,
Մուրենի նըման ծանր ու դաժան այսպէ՛ս չար բախտ չը տեսայ,
Հեռո՛ւն հեռո՛ւն այնքան սիրուն հայրենի՛ք մը զոյ ըլլայ,
Եւ Արտաշէսն իր գըլխին տեղ, իր գըլխին բա՛րձ չունենայ:

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Դուն այդպէս վէս ու լուսագէս՝ կըրա՛կ կուտաս իմ սըրտիս,
Այս դըժպըհի ու ամեհի օտարութիւնն հիւծեց զիս,
Հայրենիքիս ու գիւղակիս կարօ՛տը կայ ներսիդիս,
Իմ հայրենի անո՛ւշ արփի, քեզի մատա՛ղ իմ հոգիս:

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Հարսանեկան ու տօնական լոյս օրերո՛ւդ թո՛ղ մեռնիմ,
Աստղածորան ու կուսական երկինքիդ տա՛կ թո՛ղ թաղուիմ,
Անուշ, քընքո՛ւշ, եդեմայո՛ւշ դալարովըդ պըսակուիմ,
Եւ լուսադէմ հո՛ղըդ գըրկեմ ու ժայռերո՛ւդ պըլլըխիմ:

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Հոս հողը փուշ, օ՛դն է մըշուշ, այսքա՛ն անբախտ ես չեղայ,
Ժահրոտ յուշեր, սե՛փ սեւ օրեր, պատա՛ռ պատա՛ռ ա՛լ եղայ,
Ես հեծեծա՛նք, դառըն պատըա՛նք, վըրաս կըրա՛կ կը տեղայ,
Մըտքի՛ս շըղթայ, սըրտի՛ս շըղթայ, թափ ու թըռի՛չք ինձ չը կայ:

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Թեւատարած ու գըրկաբաց ահա՛ քեզի կը թըռչիմ,
Այս ոդրերգակ կամարին տակ օր ու արե՛ւ ես չունիմ,
Այսպէս ընժդեհ՝ սի՛րտըս հըրդեհ՝ հերի՛ք հոս հո՛ն գըլորիմ,
Քու հինօրեայ հողիդ վըրայ թո՛ղ բո՛յս մ'ըլլամ եւ ապրիմ,
Ու թո՛ղ գըրկիդ մէջ մեռնիմ:

Արարա՛տ, Արարա՛տ:

ԱՐՏԱՇԷՍ

[illegible]

...կարծես ակամայ բաժանեցաւ ...րանցին։

Խումբը հաւասարակշռուած է իր ...ձայներու բաժանման մէջ, համեմա...տաբար տկար են միայն թէնօռները, ...այց հաճոյքով նշմարեցինք այն ջան-քը որով խումբը հետզհետէ կը սըրբագրէ ինքզինքը, տարուէ տարի հասնելու համար կատարելութեան։ Հասկնալի է որ սրահը չափէն աւելի մեծ էր խումբին ձայնական ծաւալին բաղդատմամբ, բայց նորէն կրցաւ տալ ուժի տպաւորութիւնը, շնորհիւ այն համեմատական ամանձնաւորումին որ Պ. Սարգսեան կարող է դնել իր երգիչներու մէջ։ Ըսելիք չունինք այն բազմաթիւ առաւելութիւններուն որոնցմով անկարելի է որ ո եւ է խումբ օժտուած չըլլայ Պ. Սարգսեանի պէս փորձ ու բծախնդիր ղեկավարի մը ձեռքին տակ։ Ինչ որ կը հիացնէ մեզ, իր այն դիւրութիւնն ու արագութիւնն է մանաւանդ որով կը յաջողի այսպիսի արդիւնքներու հասնիլ ամենակարճ ժամանակի մէջ։

Միութիւնը իր հմայքը բազմապատկեց անցնելով դուրս հայկական շրջանակէն անդին, համարձակութիւն ունենալով հանրութեան ներկայանալ Սալ Փաթի պէս սրահին մէջ ուր միջազգային հռչակներ կուգան իրենց համբաւը նուիրագործել։ Համերգին կազմակերպութիւնը կ'ենթադրէ նիւթական թէ բարոյական ամենածանր հոգեր զորս իրենց ուսերուն վրայ բեռցնելով եւ ձերմակերես դուրս գալով, Միութեան վարիչները կ'ապացուցանեն իրենց ձեռնհասութիւնը։

Ֆրանսացիները շատ դէշ ու սխալ կարծիքներ չինած են Հայերուս մասին, տեսած ըլլալով միայն տարագիր խլեակներ իրենց թշուառութեան ու բարքերու տգեղ ցուցադրութեանց մէջ։ Անոնց համար յայտնութիւն մը եղաւ այս համերգը, ապշութեան մատնելով զիրենք, այն աստիճան որ չէին ուզեր հաւատալ ոչ իրենց աչքերուն ոչ ալ իրենց ականջներուն։ Արդար ըլլանք ուրեմն ըսելու որ Երաժշտական Միութիւնը աւելի մեծ ծառայութիւն մատոյց այդ գիշեր քան ինչ որ չեն կրցած ընել ուրիշներ։ Ան ոչ միայն սատարած եղաւ բարձրացնելու մեր բարոյական վարկը, այլեւ ամրացուց մեր խախուտ հաւատքը մեզի հանդէպ, գոնէ քիչ մը ուղղելով մեր դաղթական ժողովուրդին քամակը, վեր բռնելով անոր ծուռ ճիտը եւ քիչ մը աւելի խորունկ նայուածք դնելով անոր աչքերուն մէջ։

ԼՈՒՍԱՐՓԻ

ԽՄԲ.— Այս առթիւ մեզի ղրկուած են ֆրանսերէն թերթերու գնահատականները, որոնց ամփոփումը պիտի տանք յառաջիկային։

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Սալոմոն 100 ֆրանքի պէտք ունէր. բարեկամ վաշխառու Լէվիի դիմեց։

— Այո՛, քեզ հարիւր ֆրանք կու տամ ամիսէ մը 150 ֆրանք վճարելու պայմանաւ։

— Շատ սուղ է, բայց վերջապէս։

Երբ Սալոմոն 100 ֆրանքը առած սանդուղներէն վար կ'իջնէր, Լէվի ետեւէն հասնելով ըսաւ.

— Սալոմոն, քեզի բան մը ըսեմ, դուն շատ բարեկամ մարդ ես, կ'ուզեմ քեզի օգտակար ըլլալ եւ պարտքդ թեթեւցնել. սա 100 ֆրանքը ինծի տուր, որով 50 ֆրանք պարտքդ կը մնայ միայն։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Իվան Բունին

ooooo

Նոպէլի այս տարուան գրական մրցանակը տրուեցաւ Իվան Բունինի։

Իվան Բունին ծնած է Վորոնէժ, 10 հոկտեմբեր 1870ին։ Բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ, հիմնական կրթութիւն մը ստանալէ յետոյ՝ կը նուիրուի գրականութեան։ Ինչպէս ամէն գրող, Բունին եւս նախ ոտանաւորներ կը գրէ, յետոյ արձակ։ Այժմ կը համարուի ռուս արձակին վարպետներէն մին։

Իր գործերն են Գիւղը (1910), Ցամքած հովիտը (1912), Լալկան Իվանը (1913), Կեանքի բաժակը (1914), Ֆրանչիսկոցի պարոնը (1917), Աղադակը (1921), Միտիայի սէրը (1925), Երիքովի վարդը, Արսէնիեւի կեանքը, Աստուծոյ ծառը, վերջին ժամադրավայրը, Սիրոյ քերականութիւնը, Թռչուններն շուքը, Արեւահարութիւն, Առաջին սէրը։

Վէպեր չեն այս գործերը, եթէ նըկատի չառնենք Միտիայի սէրը եւ Արսէնիեւի կեանքը, զոր նոր վերջացուց։ Այլ՝ պատմուածքներ եւ նորավէպեր։ Բունին չի սիրեր շարժումը, իր նորավէպերը նկարագրական պատառներ են միայն։ Շունչով դասական, հաւատարիմ կը մնայ աւանդութիւններու եւ լեզուի ներդաշնակութեան։ Ռուս գրող մը, խօսելով Բունինի մասին, կ'ըսէ թէ Նոպէլի պըսակաւորը կը գրէ իր զգայարանքներով։ Արուեստագէտ է իր աչքով, երբ, օրինակի համար, ելեկտրական լամբերու լոյսը կը նմանցնէ արեւածաղիկներու գոյնին. արուեստագէտ է քիթով, երբ, օրինակի համար, կը յիշեցնէ հոտը հեռաւոր խոհանոցի մը եւ պարտէզին թրջուած ծաղիկներուն։ Սիրահար է մանրամասնութեան եւ ճշգրտութեան։

Շատեր Բունինը կը բաղդատեն Թուրկէնիեւի հետ։ Որքան նման Գարնանային Ջուրերու հեղինակին, նոյնքան սիրուած դէմք մըն էր Բունին, որ 1909ին ընտրուեցաւ անդամ Ռուսական Ակադեմիային։ 1920էն ի վեր Ֆրանսա հաստատուած է եւ կ'ապրի Միջերկրականի ծովեզերքը։

Նոպէլի մրցանակը, որ կը ստանայ Բունին, 800,000 ֆրանք է։

«Խաթաբալա»

ooooo

Բեմավար Արմէն Գուլաքեան հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Խորհ. Հայաստան թերթին, Խաթաբալայի 100րդ ներկայացման առթիւ.—

«Հայ թատրոնի պատմութեան մէջ եզակի դէպք մըն է, երբ թատերախաղ մը կը բեմադրուի միեւնոյն խումբին կողմէ, հարիւր անգամ։

Գ. Սունդուկեանի Խաթաբալան առաջին անգամ ներկայացուեցաւ Թիֆլիսի քաղաքային թատրոնին մէջ 7 Ապրիլ 1866ին, երկու արարուածով։ Յետոյ 12 Յունիս 1867ին՝ երեք արարուածով։ Տասներկու տարի յետոյ, 22 Նոյեմբեր 1879ին՝ չորս արարուածով։ Այնուհետեւ այդ կառուցուածքով ներկայացուեցաւ մինչեւ 1927։

Խաթաբալան նոր մեկնութեամբ եւ վերամշակումով բեմադրուեցաւ առաջին անգամ 3 Դեկտեմբեր 1927ին։ Ահա այդ ներկայացման հարիւրեակն է որ կը կատարենք այս տարի։ (1927ին, այսպէս վերամշակուած, ներկայացուեցաւ նաեւ Մոսկուայի հայկական թատրոնին մէջ, բեմավար Սիմոնովի ջանքերով)։

Պետական թատրոնին մէջ Խաթաբալայի բեմադրութիւնն եղաւ իմ առաջին աշխատանքս։ Ատիկա եղաւ իմ առաջին «աւարտական» գործս, որով ռէժիսէօրի կոչում ստացայ։ Այս ներկայացման մէջ ինծմէ զատ, իբրեւ նոր դէմքեր մեր թատրոնին, իրենց անդրանիկ աշխատանքով հանդէս եկան նկարիչ Ս. Թարեան եւ երաժիշտ Ս. Տաթիրեան։

Աւետ Աւետիսեան խաղաց Զամբախովի դերը, որ պիտի մնայ իր կերտած տիպարներուն մէջ գլուխ-գործոց մը։ Շատեր Աւետիսեանի համար «խորթ» կը համարէին այդ դերը, սակայն վաստակաւոր դերասանը այնպիսի վարպետութեամբ մը խաղաց, որ ոչ միայն հաշուեյարդարի ենթարկեց իր նախկին «հարազատ» դերերը, այլ եւ կատարելութեան հասցնելով՝ տուաւ Զամբախով մը, որ հայ թատրոնի պատմութեան մէջ պիտի մնայ այլեւս դասական խաղարկութիւն մը։

Վաստակաւոր դերասանուհի Օ. Գուլազեան անփոխարինելի Նատալիա է։ Իր դերասանական ստեղծագործութեան մէջ, Գուլազեան կատարելութեան հասցուցած շատ դերեր ունի, սակայն իր լաւագոյնը Գ. Սունդուկեանի կատակերգութեան մէջ ստեղծած տիպարն է։ Գուլազեան դեղցկօրէն կը վերակենդանացնէ այն թիփերը, որոնք կ'անհետանան մեր իրականութենէն,— ատոնք Թիֆլիզի փողքենի կիներու (կեկելկա) թիփերն են, որոնց վարպետ ներկայացման մէջ Գուլազեան անզուգական է։

Խամփերիի փոքրիկ դերին մէջ կ'երեւի վաստակաւոր դերասանուհի Ցամրիկ։ Մեծ շնորհք, փորձառութիւն, արտայայտչական ձեւեր պէտք է ունենալ որպէսզի կարելի ըլլայ այդ փոքրիկ դերը դարձնել ուշադրութեան արժանի եւ անմոռանալի դէմք՝ ամբողջ ներկայացման մէջ, ինչպէս կը կատարէ Ցամրիկ, միջնորդ Խամփերիի գունեղ թիփը ներկայացնելու ատեն։

Վեց տարի առաջ սկսնակ մըն էր Գ. Ջանիբէկեան, որ կը կատարէր փոքրիկ դերեր,— Մասիսեանի դերը եղաւ իր առաջին պատասխանատու դերը։ Այս դերով Ջանիբէկեան չի սպառեր իր բոլոր ձիրքերը, եւ սակայն մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց տըւաւ։ Շնորհք ցոյց տուաւ նոյնպէս երիտասարդ կատակաբան Գ. Գաբրիէլեան Եսայիի դերով։ Յիշատակենք նոյնպէս Սիրան Գարագաշը, Գ. Ստեփանեանը, Լ. Ալեքսանեանը, Ա. Սադոյեանը, Դ. Դիլաքեանը։

Վերջին 6 տարուան մէջ, մեր խումբը Խաթաբալան բեմադրած է Երեւան, Լէնինական, Մարտունաւան, Լէնինեան հանքեր, Գորիս, Սիսիան, Թիֆլիզ, Բաքու, Ռոստով, Նախիջեւան, Մոսկուա։ Եւ այս առիթներով, բազմաթիւ գնահատականներ ստացանք հայ, վրացի, թուրք, ռուս մամուլէն, թէ՛ բեմադրութեան եւ թէ՛ դերասաններուն մասին»։

ՓԻՌԱՆՏԷԼԼՕ ԵՒ ՓԱՌՔԸ

Էքսէլսէօրի թղթակիցը վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցաւ, Սան Րէմոյի մէջ, Փիրանտէլլոյի հետ, որ կուգար Ամերիկայէն։

Փիրանտէլլօ կը պատրաստուէր դիտելու ներկայացումը իր մէկ թատերախաղին,— Երբ մարդ անուն ունի (Quando si è qualcuno)։

Խօսակցութեան նիւթը, բնական է, որ, պիտի ըլլար այս թատերախաղը, որ պատմութիւնն է բանաստեղծի մը, ազնուական եւ մեծ արուեստագէտի մը, փառքի եւ ընդհանուր հիացման լուսապսակը գլխուն։ Հասուն տարիքի մէջ, թէեւ ոչ դեռ ծեր, ան կ'ընդվզի անշարժութեան դէմ, ուր փառքը արձանացուցած է զինք։ Կ'ուզէ ապրիլ, կ'ուզէ փախչիլ, դուրս ելլել տարազներէն ու ձեւերէն, աւանդութիւններէն եւ արձանացումէն, ուր նետած է զինք անուն եւ փառք ունենալու պարագան։ Կ'ուզէ կերպարանափոխուիլ, վազել նոր ցանկութիւններու ետեւէ, դառնալ «ուրիշ» մը։

Ահաւասիկ առիթը։ Կը հանդիպի գեղանի աղջկան մը, որուն կը սիրահարի եւ սիրոյ այդ բոցին մէջ կ'ապրի երկրորդ երիտասարդութիւն մը։ Նորոգ ներշնչումներով,— եւ տարբեր անունով մը,— կը սկսի գրել արդիական եւ ինքնատիպ գործ մը, որ կը ստեղծէ իրական յեղափոխութիւն մը արուեստի աշխարհին մէջ։ Խանդավառուած են նոր գրողները, որոնք այս «նոր» բայց անծանօթ արուեստագէտին մէջ կը տեսնեն վաղուան մարդը, երազուած ստեղծագործը, արդիապաշտ գրականութեան վարպետը, գերազանցօրէն յաջող քան «հին»ը։

Շուտով կը պարզուի գաղտնիքը, կը յայտնուի արուեստագէտին բուն անունը։ Ու կը պայթի ողբերգութիւնը վարպետին շուրջ։

Հին ընկերները կը դայթակղին, նորերը կ'ընդվզին։ Ըմբոստացած է նոյն իսկ գեղուհին, որուն սէրով բռնկած էր արուեստագէտը։ Կը պահանջէ վարպետէն վերադառնալ «ինքն իր անձին», ըլլալ այն զոր կը ճանչնայ եւ կը փառաւորէ աշխարհը։ «Վա՜տ, խաբեբա՜յ»։ Կը լքէ արուեստագէտը, որ կը մերժէ վերադառնալ հին դիրքերուն, եւ կը հեռանայ։

Հասած ենք արդէն Գ. արարին։ Բանաստեղծը կուզայ խոստովանիլ ինքզինքին թէ կարելի է խաբել գրականութիւնը, բայց երբե՛ք բնական օրէնքները, որոնք կ'արգիլեն երիտասարդութեան՝ վերածնիլ, վերափոխուիլ, այլակերպուիլ, ծաղկիլ։ Ու կը յայտարարէ թէ կը նահանջէ, կը վերադառնայ փառքի արձանացումին։

— Վարպե՛տ, կ'ըսէ Էքսէլսէօրի թղթակիցը, կ'ըսեն թէ ձեր այս գործը յօրինուած է իրական կեանքի մը պատկերով,— թէ կեանքն է բանաստեղծ Տոմէնիքօ Կնոլիի, որ իր 70 տարիներուն մէջ ստեղծեց երեւակայական բանաստեղծ մը, Ճիուլիօ Օրսինի, ամէնէն արդիականը իտալացի բանաստեղծներուն, գեղանի կնոջ մը սէրէն տարուած, կ'ըսեն նաեւ թէ քիչ մը ձեզմէ ալ կայ այս բանաստեղծին մէջ. որ կ'ուզէ լքել փառքը։

Կը ժպտի Փիրանտէլլօ։ Ո՛չ կ'ուզէ հաւատալ, ո՛չ ալ ուրանալ։ Ի՞նչ հարկ խօսելու։ Իր ամբողջ թատրոնը հիմնուած է այն ծարաւին վրայ, որով կ'որոնէ լուծումը այն մեծ հարցին, որ դէմ առ դէմ կը դնէ մարդկութեան տարբերքը։ Ի՞նչ ենք մենք։ Փիրանտէլլօ այդ է որ կը հարցնէ, տարբաղադրելով մեր հոգեկան աբարչութիւնը։

— Մարդկութիւնը, կը պատասխանէ Փիրանտէլլօ, կը ձգտի նշանաւոր մարդիկը ճանչնալ իբրեւ կուռքեր, իբրեւ պատկերներ, որ արձանացած են համաձայն ամբոխին սիրելի ձեւերուն։ Անոնք կ'ուզեն որ «փառք»երը անշարժ մնան ժամանակին մէջ, անհաւոր արձանացումով մը, որ կուտայ երկիւղալի զգայութիւն մը մահուան։ Արդարեւ փառքին ծանրութիւնը համազօր է մահուան ծանրութեան։ Երբ իմ հերոսս, մատենադարանին մէջ, կը դիտէ նկարները մեծ բանաստեղծներուն, Տանթէի, Ֆոսքոլոյի, Լէոփարտիի, որոնք ներշնչած են զինք, յանհունս անշարժ այդ փառքերուն մէջ կը տեսնէ այն մեծ զոհողութիւնը, որ կը պահանջէ իրմէ նշանաւոր դէմք մը ըլլալու պարագան։ Երբ մարդ անուն ունի, փառքի հասած է, կարելի չէ հրաժարիլ հերոսական տեսակէտը, թէ պէտք է դիտնալ իր մահուան որոշում տալ, ինքնամփոփուիլ, բիւրեղանալ, արձանանալ, կարծես ինքն իր դամբանին պահապանը դառնալու համար։

— Բայց փառքը, վարպետ, վարձատրութիւնը չէ՞ արուեստագէտին զոհողութիւններուն։

— Փա՞ռքը, ի՞նչ է փառքը...։ Կեանքը, ոչ թէ տարազը, ներքին մըղումները, վերածաղկումը։ Դադարը, հանգիստը, անշարժութիւնը, վերջը չեն կրնար փառք կոչուիլ։

— Եւ սակայն ձեր հերոսը կը նախընտրէ փառքը եւ կը լքէ «ինքզինք»՝ վերադառնալու համար...

— Կը վերադառնայ մեռնելու, այո՛, բայց ճնշման տակ։ Որովհետեւ գերի է իր փառքին, իր «անուն»ին։ Գերի է իր վրայ հիացողներուն։ Ան կը վերադառնայ մեռնելու, իր կենդանի արձանը կանգնելու, որովհետեւ այդպէս կ'ուզեն իր հիացողները, իր «պատկեր»ին բռնապետ պահապան հրեշտակները։

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԵՆ ԳԻՏԵՐ

— o —

Պոլսոյ «Հէր Կին» թերթին քրոնիկագիրը կը գրէ.—

... Իմ ուշադրութիւնս գրաւող շատ կարեւոր պարագայ մը մատնանշեմ,— Մեր հայրենակիցներուն հարիւրին 90ը ուղղագրութիւն չի գիտեր։ Ու, գրեթէ առանց բացառութեան, բոլորին ալ գիրերը գէշ են։ Բայց թէ ի՛նչ աստիճանի տկար են ուղղագրութեան մէջ ու գէշ գիր ունին... Աստուած հեռու ընէ...

Առենօք, կը գովէին աս ու ան,— «էֆէնտիմ, մարգարիտի պէս կը թափէ գիրերը» ըսելով։ Ասիկա գլխաւոր արժանիք մը կը նկատուէր։ Նոյն իսկ գեղեցիկ գիր ունեցող պաշտօնեայ մը կրնար պաշտօնի բարձրացում ունենալ։

... Շատ մը պաշտօնատուններու եւ հաստատութեանց մէջ, գրուած գիրերը անընթեռնելի վիճակ մը ունին։ Օրինակնե՞ր թուեմ...քանի՞ հատ... Գրուած գրերը կը զիկզակեն՝ քարտէսներու վրայ գծուած գիծերուն նման։ Ջեռք առէք որ եւ է խնդրագիր կամ պաշտօնագիր ու պիտի տեսնէք որ ծուռ ու մուռ գիրերէն զատ, բառ մը չկայ որ տառասխալ մը չունենայ։ «Մեքենագրութեան շրջանին մէջ...»ի նման փիլիսոփայութիւններ մի՛ քշէք առաջ։ Մեքենայով գրուածներն ալ նոյնն են։ Գրել չենք գիտեր,— ահա՛ իրողութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

—•—

ԽՄԲ.— Արթիւր Շնիցլէր Աւստրիոյ ժամանակակից գրականութեան ամենէն ականաւոր դէմքերէն մէկն է։ Իր թատերգութիւններն ու պատմուածքները կը վայելեն միջազգային համբաւ։ Մեռաւ 1931ին, 69 տարեկան։

Ահաւասիկ հատ մը իր հէքեաթներէն ուր Շնիցլէր երեւան կուգայ իբրեւ խորաթափանց փիլիսոփայ։

...Աստուած մշուշին մէջէն ուր կը ...ծնունէր երկնակամարէն պատառ մը ...պոյտ, պատանի մը կը քալէր դէ...ի դիմացի լեռը։ Աշխարհի ներդաշ...նակ կանչը սարսուռ մը արթնցուց ...անոր սրտին խորը։ Ահնոգ ու ան...խոնջ ան ժամերով քալեց տափարակ ...դաշտերուն մէջ։ Երբ հասաւ անտա...ռին եզերքը, ձայն մը լսեց որ կու...գար շատ մօտէն կամ շատ հեռուէն. ...խորհրդաւոր ձայն մը որ ըսաւ.

— Անտառէն մի՛ անցնիր, երիտա...սարդ, եթէ չես ուզեր ոճիր գործել։

Պատանին կանգ առաւ ապշահար. ...չորս կողմը նայեցաւ. շնչող էակի մը ...հետքն իսկ չկար. խորհեցաւ թէ ոգի մըն էր այդ բառերը արտասանողը։ Բայց իր բնածին քաջութիւնով, ուշադրութիւն չդարձուց այդ տարօրինակ կանչին։ Քիչ մը աւելի կամաց քայլեց եւ անվախ՝ շարունակեց ճամբան. աւելի արթուն էր հիմա եւ պատրաստ դիմաւորելու այն անծանօթ թշնամին որ զգուշութեան հրաւիրած էր զինքը։

Բայց մարդո՛ւ չհանդիպեցաւ, չլսեց կասկածելի ձայներ եւ դուրս ելաւ անտառին շարքերէն։ Փռուեցաւ ծառի մը ճիւղերուն տակ, քիչ մը հանգստանալու համար։ Նայուածքը երկնցուց ընդարձակ մարգագետինէն մինչեւ դիմացի լեռները ու տեսաւ ուրուագիծը լերկ ու ցից կատարին որուն հասնելու համար ճամբայ ելած էր։

Բայց հազիւ ոտքի ելած էր, երբ երկրորդ անգամ ըլլալով լսեց խորհրդաւոր ձայնը, հիմա աւելի պաղատագին, որ կուգար շատ մօտէն կամ շատ հեռուներէն։

— Մարգագետինէն մի՛ անցնիր, երիտասարդ, եթէ չես ուզեր աւերակի վերածել հայրենիքդ։

Երիտասարդը հպարտութեամբ նորէն ուշադրութիւն չդարձուց այդ ոչնչաբանութեան որ կ'արձակուէր շատ կարեւոր բան մը պահել ուզող մէկու մը չեշտով. եւ աճապարեց՝ առանց գիտնալու թէ իր քայլերը արագացնողը անհամբերութի՞ւնն էր թէ վախը։ Իրիկուան մառախուղը սկսեր էր իջնել դաշտերուն վրայ, երբ ան հասաւ լեռնակատարին ստորոտը՝ ապառաժի մը առջեւ։ Ոտքը հազիւ դրած էր քարերուն վրայ երբ խորհրդաւոր ձայնը խօսեցաւ դարձեալ, շատ մօտէն կամ շատ հեռուներէն, բայց այս անգամ աւելի ըսպառնական.

— Աւելի հեռուն մի՛ երթար, երիտասարդ, ապա թէ ոչ պիտի մեռնիս։

Երիտասարդը բարձրաձայն խնդաց եւ առանց աճապարանքի կամ վարանումի, շարունակեց ճամբան։ Քանի կը դժուարանար վերելքը, այնքան կ'ուռէր անոր կուրծքը։ Եւ իրիկուան վերջին շողերը կը մարէին, երբ խրոխտաբար հասաւ լերան գագաթը։

— Ահաւասիկ, եկայ, պոռաց ան յաղթական շեշտով մը. եթէ այս էր մրցումը, ո՞վ բարի կամ չար ոգի, ես եմ շահողը։ Ոճիրի բեռ չկայ խղճիս վրայ, Հայրենիքս անխռով կը ննջէ վարը ու ես կ'ապրիմ տակաւին։ Ո՛վ ալ ըլլաս դուն, ես քեզմէ զօրաւոր եմ, որովհետեւ չհաւատացի քեզի եւ ճիշդ ըրի։

Ու յանկարծ որոտումի նման ձայն մը լսուեցաւ լեռներուն կողքին, ձայն մը որ հետզհետէ սաստկացաւ։

— Երիտասա՛րդ, կը սխալիս։

Ու բառերուն ահաւոր ծանրութիւնը գետին տապալեց թափառական երիտասարդը որ ինքզինքը գտաւ ապառաժի եզերքը. թեւերը տարածեց, կարծես կ'ուզէր հանգստանալ, եւ հեգնոտ ձեւ մը տալով իր շրթունքներուն, ըսաւ.

— Երեւի առանց գիտնալու ոճիր մը գործեր եմ...

— Քու անուշադիր ոտքդ որդ մը սպաննեց, որոտաց անծանօթ ձայնը։

Եւ պատանին պատասխանեց անփութօրէն.

— Օ՜հ, հասկցա՜յ... ուրեմն ինծի խօսողը ո՛չ բարի, ո՛չ չար այլ երդիծարան ոգի մըն է եղեր... չէի գիտեր թէ այդպիսիներ ալ կան մեր մէջ...

Ու ձայնը դարձեալ հնչեց լեռներուն մարմարող կիսատուերին մէջէն.

— Դուն այլեւս չե՞ս այն երիտասարդը որուն սիրտը տակաւին այս առաւօտ սարսռաց աշխարհի ներդաշնակ երգէն... Մեռա՞ծ է քու հոգիդ այն աստիճան որ անտարբեր ես նոյն իսկ որդի մը երջանկութեան կամ վշտին հանդէպ...

— Ա՞յդ էր ըսելիքդ, պատասխանեց տղան՝ կնճիռ մը ճակտին վրայ. այդ պարագային ես ալ հարիւր անգամ, հազար անգամ յանցաւոր եմ ինչպէս միւս մահկանացուները որոնց անուշադիր քայլերը անմեղօրէն կը մեռցնեն անթիւ ու անհամար փոքրիկ արարածներ...

— Ահաւասիկ այդ բանն էր որ ազդարարուեցաւ քեզի. գիտե՞ս թէ ինչ բանի սահմանուած էր այդ որդը իրերու յաւիտենական դասաւորումին մէջ։

Երիտասարդը գլուխը վար կախեց ու պատասխան տուաւ.

— Քանի որ չէի գիտեր կամ չէի կրնար գիտնալ, ընդունէ՛ ուրեմն որ ես ալ, երբ կը թափառէի անտառին մէջ, գործեցի այդ հաւանական ոճիրներէն մէկը զորս դուն կ'ուզես արգիլել։ Բայց ըսէ՛, շատ հետաքրքիր եմ իմանալու թէ ինչո՞վ, ինչպէ՞ս աւերակ պիտի ընէի Հայրենիքս, երբ դաշտերէն կ'անցնէի...

— Երիտասա՛րդ, մրմնջեց անծանօթ ձայնը, տեսա՞ր այն նախշուն թիթեռնիկը որ քու աջ կողմէդ անցաւ անգամ մը...

— Թիթեռնիկներ շատ տեսայ. տեսայ նաեւ այդ մէկը...

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Քրիստափոր» Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ։

ԲԱՑՄԱՆ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍ

"ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ,,Ի, ՓԱՐԻԶ

տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Նոյ. 28 երեքշաբթի օր ժամը 16ին Փարիզի Շամպրը տիւ Քոմէրսի մէջ, **27, AVENUE FRIEDLAND**

նախագահութեամբ **ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ**

Հանդէսին մասնակցութիւնը մասնաւոր եւ անձնական հրաւէրով ըլլալուն, կը խնդրուի այն բոլոր հայրենակիցներէն որ դեռ հրաւիրատոմս չեն ստացած եւ կը փափաքին մասնակցիլ, դիմեն՝

Պ. ԽԱՆՋԱՏԵԱՆԻ գրասենեակը 39 Boulevard Haussmann

Ծանօթ.— տիկինները՝ այս հանդէսին չեն կրնար մասնակցիլ։

Պարահանդէս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԷՆՍԷՆԻ Մ. ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

8 RUE JEAN GOUJONԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՄԷԹՐՕ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ

Օրքէսթրը՝ **PESANTI** *Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։*

Մուտք կիներու՝ 8 ֆրանք, այրերու՝ 10 ֆրանք։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՅԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը 24 *ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ*, կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ գեղարուեստական ճոխ բաժին։ *Մանրամասնութիւնները շուտով։*

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ԺՕԺ 8 եւ 10 թիւ մեքենայ ունեցող գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ։ Տեւական գործ, լաւ վճարում։ Կը գնենք օգքազիոն (Jauge) *ժօժ թիւ 10 մեքենաներ։ Դիմել ամէն օր* **KÉBABDJIAN***ի*, 6, Rue des Jeûneurs, Paris (2) : *Մէթրօ՝* Sentier *կամ* Bonne - Nouvelle, *Հեռաձայն* Louvre : 57 – 37 :

ԳԸՆԵԼՕ-ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ

Այսօր կիրակի, 26 Նոյեմբեր, *PHOTO ARAX* կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 1ին պիտի գտնուի *43, rue* Mme. Curie. Bagneux, հայերէն դասախօսութեանց հետեւող աշակերտներու խմբանկարը առնելու։

Այն հայրենակիցները որոնք կը փափաքին լուսանկարուիլ, օգտուելով *Photo* ARAXի ներկայութենէն, կրնան դիմել տեղւոյն վրայ։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական ամէն տեսակի հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն, ֆրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կանանցի հիւանդութիւններ։

Բժշկումը կը կատարուի, X անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեքտրականութեամբ։ Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում։

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ։ Քուրօն՝ սկսած 100 ֆրանքէն, պրիճ՝ ամերիկեան սիստէմով։

Արժէքները շատ մատչելի. Մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու։

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8։ Կիրակի եւ տօն օրերը՝ 9—4։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Վահագն Թուր-Սարգիսեան եւ Ակոնայեան ընտանիքը, շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու, բարեկամներու, ընկերներու եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ, դուստրին եւ քրոջ՝

Տիկին Հայկանոյշ Թուր-Սարգիսեանի

(Ծնեալ՝ Ակոնայեան)

դառնակսկիծ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1933 Նոյ. 21ին։

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Magasin: 11bis Ave. Victor Hugo Paris (16). Bureau: 75 Ave. Niel, Paris (17).

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée։

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ։ Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու։

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN 40, rue Chaponnay. Lyon

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդաւոր յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոֆաժ.* **13**

rue Pierre Curie. K. *Bicètre. Métro: Porte d'Italic.*

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԶԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)

Métro Montmartre Tél. Provence 95—68

կը կարէ հագուստներ ամենալաւ կերպասներէ սկսեալ 450ֆր.քէն

կերպասին նմոյշը կը տրուի յաճախորդին։

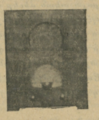

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

Montage Americain

sur courant altérnatif de 110 à 220 Vt.

Ամէն անոնք որ կ'ուզեն ունենալ վերջին կատարելագործութեամբ poste մը 5 կամ 7 լամբնոց pick-upի prisenվ, որոշում տալէ առաջ դիմեն նամակաւ կամ անձամբ՝ ՊԱԹԻՍԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

Վկայեալ Փարիզի Ecole Pratique de Radio électricité*էն եւ նախկին* (Essayeur) *քննիչ* Radio-Vitus*ի*, **4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine.**

Անմրցելիօրէն աժան գին. զեղչում եւ յանձնում ձրիօրէն։ Կը հայթայթենք նաեւ ամէն տեսակի վաճառանիշով Poste*եր։*

ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN

56, rue Olivier Métra, Paris (20)

Métro: Place des Fêtes Tél. Ménil. 64 - 52

Մասնագէտ՝ մազերու ներկի եւ indefrisableի *40,60* եւ *75* ֆր. ժողովրդական գիներ, խնամուած աշխատանք։

Maison AGÉDER

վաճառատուն Ա Ժ Տ Է Ր

Gros Demi-gros

67, rue de Cléry. Paris (2) **Tél. Central 48 - 12**

Մասնաւոր պատեհութիւն խանութպաններու եւ մարշաններու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ

Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — հիւսուածեղէնի վերաբերեալ ընտիր եւ աժանագին ամէն տեսակ ապրանքներ, *քօսթիւմ, ժիւփ, ժիլէ, Փիւլօվէր, Բաշքօլ* եւայլն։

Բ Ո Ւ Ր Դ Ե Ր

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար։ Միշտ պատրաստ ունինք 50.000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ *2)28, 3)28, 2)32, 2)36, 2)40* (grosse laine)։

Դիմել՝ **DOERFLINGER**

31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet

Մասնաւոր բուրդ յօգանքի հագուստնեկու համար։ Շրջուն վաճառորդներու համար բուրդէ կծիկներ։ Գաւառէն եկած ապսպրանքները կը ղրկուին ապսպրանքներու ստացման օրը։

BANQUE de CRÉDIT MUTUEL

68, RUE DES ARCHIVES, PARIS (3)

Tél. Turbigo 85 – 62 Ch. P. 1661 – 63

Toutes Opérations de Banques Transfert de Fonds en Russie par TORGSIN

Frais de chèque pour transferts 5 frs. pour transfert de Paris 10frs. pour transfert de Province

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԻԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ **TORGSIN**Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

Փոխադրութեան համար չէքի ծախք Փարիզի համար 5 ֆր. Գաւառի համար 10 ֆր.

Ս Ե Դ Ր Ա Կ Ս Ա Ս Ո Ւ Ն Ի

վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS ( ) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒԺԻ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը *9 - 12* եւ կէս օրէ վերջ 2էն ... կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Տոքթ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԵՒ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ հիւանդութեանց

Bld. de Clichy, Paris. Métro Pigalle Tél. Marcadet **76-65**

Հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ Առաւօտները ժամադրութեամբ։

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշտ քովը)

մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ։

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յայտնի աստղագէտ հոգեբան **Tamu.Rhos** *որ եկած է Արեւելքէն, համաձայն ձեր ծննդեան թուականին եւ ձեռքի գիծերուն կը գուշակէ ձեր անցեալը, ներկան եւ ապագան։ Կուտայ ճիշտ եւ մտերիմ խորհուրդներ սիրային, ամուսնական կեանքի մասին։ Թղթակցութեամբ՝ 10 ֆրանք։ Անձամբ դիմողներու՝ դիմագծութեան եւ աստղերու գուշակութեամբ 15 ֆրանք։*

Դիմել ժամը 10—12 եւ 2—7, Mr. Tamu-Rhos

26 Rue St. Placide, Paris (6) Մէթրօ՝ **Vaneau**

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ չինական, հնդկական, Սէյլանի եւայլն, եւայլն. թէյերու՝ անմրցելի գիներով։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու*

Անդամ՝ բայց աշխատասէր հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն։*

դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները։

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19։ Նաեւ ժամադրութեամբ

Մ Ա Յ Ր Ա Ն Ո Ց

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas 6

(Buttes Chaumontի պարտէզէն 25 մէթր հեռու)

Tél. NORD 46 - 65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդաւոր, գեղեցիկ սենեակներ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ **Belleville et Simon Bolivar**, *Հանրակառք՝ թիւ 5, 26*

Օթօպիւս՝ **N. BF. BN.**

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Price, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

28 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2333

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱԽ ՀԱՍԿՑԷՔ, ՅԵՏՈՅ ՀԱՅՀՈՅԵՑԷՔ

Անբուժելի նենգամտութիւն մը եւ բթամտութիւն մը ամէն բան ծուռ տեսնել կուտան մեր անարժան հակառակորդներուն։

Ցաղտկալի դառնալու աստիճան կը բացատրես, փաստերը կը շարես, ամէնէն մատչելի հայերէնով խելքի կը կանչես,— եւ սակայն անոնք իրենց մտքին մէջ եղածն է որ գրի կ'առնեն, ոչ թէ քու գրածդ։

Նոյեմբեր 21ին, տակէ տակ շարելով շարք մը ընդվզեցուցիչ, զազրելի, խուժանային երեւոյթներ, պարտք սեպեր էինք զգաստութեան հրաւիրել խելօքն ու անխելքը։ Ըսեր էինք եւ նորէն կը յիշեցնենք, թէ կրակին հետ կը խաղան, «դաշտերզոհպաշտկոմ» սարքելով գարշելի խուժանավարութեամբ մը։

Վերջին առիթն էր՝ Մարսէյլի «միթինկ»ը, որուն մանրամասնութիւնները կարդացիք բոլորդ ալ։

Նոյ. 21ին, տակաւին աչքի առջեւ չունէինք այդ մանրամասնութիւնները։

Բայց, եղած փաստերը բաւական էին, խուժանավարները կարգի հրաւիրելու համար։

Չէ՞ որ ունէինք Փարիզի օրինակը, երբ հայերէն եւ ֆրանսերէն բանաձեւ քուէարկուեցաւ, պահանջելով «Դաշնակցութեան լուծումը» եւ անոր պետերուն արտաքսումը Ֆրանսայէն»։ (14 հոկտեմբեր։ Կարդացէք ձեր թերթերը)։

Չէ՞ որ, Լիոնի մէջ, չարաթաթերթ մը կը յայտարարէր խմբագրական սիւնակէն.

— «Մենք կը պահանջենք դաշնակ շէֆերու անմիջական արտաքսումը այս երկրի սահմաններէն»։ (4 *նոյ.*)։

Չէ՞ որ, Մարսէյլի միթինկի թռուցիկին մէջ, հայերէն եւ ֆրանսերէն վերտառութեամբ, ափ մը ապուշներ կ'աղաղակէին.

— «Ա՛լ բաւական է։ Պէտք է որ բոլորս, մէկ մարդու պէս, ոտքի՛... ոտքի ելլենք եւ հանրային դատաստանին առջեւ դատապարտենք այս քստմնելի ոճիրները եւ պահանջենք արիւնարբու դաշնակներու արժանի պատիժը, օրէնքէ դուրս հռչակելով զանոնք»։

Այս հրատարակութենէն յետոյ, ստացանք Մարսէյլի միթինքին ամթիւ տպուած եւ քաղաքին պատերը փակցուած ֆրանսերէն «աֆիշ»ը, 60 սանթիմեթր լայնքով եւ 80 սանթիմեթր երկայնութեամբ դեղին սաւան մը, ուր ամէնէն զզուելի բառերով փորձ կը կատարուի Ֆրանսայի հանրային կարծիքը գրգռելու Դաշնակցութեան դէմ։

Հոգեվէս դեղնած այդ խուժանավարները ապարանի ամէնէն խոշոր տառերով «կոչ» կ'ուղղեն «քաղաքակիրթ մարդոց», յանուն «դաշնակ տերրորի զոհերու պաշտպանութեան կոմիտէ»ին, Դաշնակցութիւնը կը ներկայացնեն իբրեւ «խառնակոյտ մը արկածախնդիրներու», անոր կը վերագրեն «սպանութիւններ, բռնութիւններ, սուտ ամբաստանութիւններ, մատնութիւններ՝ Ապահովութեան Տեսչութեան մօտ, սպառնալիքներ եւայլն»։ Եւ այս ոչ թէ տասը տարիէ, այլ «իր հիմնարկութենէն ի վեր»։

Յետոյ, տակէ տակ շարելով եօթը սպանութիւններ, որոնց մէկը միւսին հետ կապ չունի, որոնց հինգը պարզուած են ժամանակին, իսկ երկուքը քննութեան տակ են տակաւին, կը յիշեցնեն նաեւ «անհամար վիրաւորումներ», ու կը շարունակեն.

— «Այս թուումէն կը հետեւի թէ՝ դաշնակ աւազակները, արհամարհելով ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ, մանաւանդ ՀԻՒՐԸՆԿԱԼՈՒԹԵԱՆ սրբազան օրէնքները, եւ քաջալերուած իրենց անպատիժ մնալէն, ազատ ասպարէզ կուտան իրենց վայրենի եւ արիւնածարաւ բնազդին։ Անոնք կը թունաւորեն խաղաղ կեանքը հայկական գաղութներուն որոնք ոչինչով պատասխանատու են այս եղերելի արարքներուն»։

Ու կը չէչեն, միեւնոյն չղթայազերծ անբարոյականութեամբ.

— «Երբ արի զոհեր, միայն վերջին վեց ամսուան ընթացքին, երբ տարբեր երկիրներու միջեւ,— կ'ապացուցանեն թէ սատկացած է Դաշնակներու ահաբեկչական գործունէութիւնը։ Այլեւս հայկական շրջանակի ներքին վէճերու հարց չէ այս, այլ աւելի տարածուն եղեռնագործութեան խնդիր։

Ա՛Լ ԿԸ ԲԱՒԷ։

Մենք չենք ուզեր դիմել փոխադարձ միջոցներու որոնք մեզ պիտի դնէին այն մակարդակի վրայ ուր կը գտնուին դաշնակ աւազակները եւ շնական մարդասպանները, բայց չենք ալ ուզեր որ այս ահաբեկչական արարքները կարենան շարունակուիլ անպատիժ։

Մեր կոմիտէն, որ կազմուած է Հայրենակցական զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներէն, որոշած է ուժգնօրէն բողոքել ձեռնհաս իշխանութեանց մօտ, յուզել քաղաքակիրթ մարդոց հանրային կարծիքը, պահանջել օրինակելի պատիժը մարդասպաններուն եւ անոնց կազմակերպութեանց որոնք հրամաններ կը ստանան Բլէպէռ փողոցէն, Փարիզ»։

Պատկերը լրացնելու համար, ըսենք թէ՝ միթինկին կազմակերպիչները միեւնոյն ատեն ոստիկանական եւ պետական շրջանակներու եւ զանազան անձերու ներկայացուցած են մեքենագիր «ժուռնալ» մը, ինչպէս գրած էր մեր թղթակիցը։

Իսկ միթինկին բանաձեւը գիտէք,— «ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵԼ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ», դիմելով դատական նախարարութեան...

Մեր խօսքը չենք վերջացուցած տակաւին, բայց հարցումը ինքնին կուգայ.

— Այս բոլորը կրակին հետ խաղա՞լ է թէ ոչ։

Ապուշութեան, բանսարկութեան եւ սանձակոտոր անբարոյականութեան այս արշաւը կանգ պիտի առնէ՞ թէ ոչ։

Շ.

ԽԱՅՏԱՌԱԿ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է Մարսէյլի մէջ կազմակերպուած «Դաշտերզոհպաշտկոմ»ի միթինկը, որ անջնջելի արատ մը պիտի մնայ կոմկուսի հայկական հաստուածին, հօկին եւ անոնց պոչին կապուած խառնիճաղանճին համար։

Այս գարշելի ելոյթին առթիւ, Մարսէյլի « Le Petit Provençal » *թերթը հրատարակած է ընկեր Մ. Վարանդեանի մէկ բացատրագիրը, «Անարդար պայքար մը» խորագրին տակ։ Այս թերթը արմատական է, ընկերվարական հակումներով, եւ տարիներէ ի վեր անոր կ'աշխատակցին Պ. Պ. Էռիօ, Ռընոտէլ, Վանտէրվէլտ, Պրաք, Ֆրոսառ, Բոմփէռ Մօռէլ, Ա. Միլհօ, Մառսէլ Տէա եւն.։*

Զանազան հայ կազմակերպութիւններու կողմէ վերջերս միթինկ մը գումարուեցաւ Մարսիլիոյ մէջ, բողոքելու համար հակաբոլշեւիկեան հայ կուսակցութեան մը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան անզոյ *տէրոր*ներուն դէմ։ Խօսողներուն մէջ կային երկու Ֆրանսացիներ, որոնք կը պատկանին կոմունիստ կուսակցութեան։ Ասոնք, իրենց բուռն լեզուով, ֆրանսական իշխանութիւններուն կը ներկայացնէին «Դաշնակներու տէրորները» եւ կը պահանջէին երկրէն վտարել այդ ոճրագործ կազմակերպութիւնը։

Անոնք յիշատակեցին զոհերու անուններ ալ,— երկու Հայեր, որոնք սպաննուած են Ֆրանսայի մէջ վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, (մէկը Լիոնի, երկրորդը Կրընոպլի մէջ), իսկ ուրիշներ՝ Յունաստանի եւ Սուրիոյ մէջ։

Մենք կրնայինք սակայն աւելցնել տէրորի զոհերուն թիւը, յիշատակելով նաեւ անոնք որ ինկան, կոմունիստներու գնդակով, Ռուսիոյ, Կովկասի եւ մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ, զոր խորհրդայնացուցին բռնի։ Տարիներէ ի վեր քաղաքացիական կռիւը, տէրորը աւերներ կը գործեն այնտեղ եւ կարելի չէ հաշուել զոհերը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը,— զոր կոմունիստ մամուլը կ'աշխատի շարունակ ցեխին մէջ նետել,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, ընկերվարական, հակաբոլշեւիկ կուսակցութիւն, որ ամէնէն ծանր տուրքը վճարեց քաղաքացիական կռուի Մողոխին։

Բայց Ֆրանսացին առաւելապէս պիտի շահագրգռուի այն սպանութիւններով, որոնք գործուած են Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ, իբրեւ ֆրանսական հոգատարութեան ենթակայ երկիր։ Արդ, յիշեալ երկիրներու դատական իշխանութիւնները, խղճամիտ եւ մանրազնին քննութիւններէ յետոյ, Դաշնակներու տէրորին մասին ոչ մէկ փաստ գտան եղած ամբաստանութիւններուն մէջ։ Դեռ երկու դէպքեր կան, որոնց քննութիւնը կը շարունակուի եւ արդիւնքին կը սպասուի։

Խորապէս կը ցաւինք, որ կարգ մը անպատասխանատու տարրեր, կոմունիստ կուսակցութեան հեղինակութեան ապաւինած, կը յաջողին մոլորեցնել հայկական ներքին խնդիրներու անծանօթ Ֆրանսացիները, սխալ տրուած տեղեկութիւններով, եւ օգտուելով անոնց բարեմտութենէն ու վեհանձն զգացումներէն։ Այդ անպատասխանատու մարդիկը Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ձեռնարկած են պայքարի մը, աշխատելով ֆրանսական հանրային կարծիքին առջեւ վարկաբեկել իրենց հակառակորդը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն գոյութիւնը նեղութիւն կը պատճառէ հայ ժողովուրդին հարստահարիչներուն։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ հիմնուած է 43 տարի առաջ եւ յարած, 28 տարիէ ի վեր, Բ. Միջազգայինին, հայ ամենազօրաւոր կուսակցութիւնն է, որ քառասնեակ տարիներէ ի վեր, կը պայքարի յանուն իր ժողովուրդին ազատագրութեան ընդդէմ ցարական եւ թրքական բռնապետներու։

Ֆրանսացի կոմունիստները, որ կը փափաքին օգնել հայ ժողովուրդին, կրնան,— այդ մասին կասկած չունինք,— մեծ ծառայութիւն մը մատուցանել անոր՝ եթէ չխառնուին մեր ներքին վէճերուն, որովհետեւ, մեր կացութեան բոլորովին անտեղեակ, միջամտելով մեր կռիւներուն, քաջալերելով մեր հակառակորդները, կը նպաստեն թունաւորելու մեր 70,000նոց գաղութին մթնոլորտը Ֆրանսայի մէջ, պղտորելու արդէն իսկ դժնդակ կացութիւնը հայ ժողովուրդին, որ, սարսափելի եղեռնէն յետոյ, ուր մէկ միլիոն հոգի զոհուեցան իր թշնամիներուն ամէնէն անողոքին սուրին տակ, լքեց հայրենի հողը, եւ հաբիւր հազար փախստականներէն մաս մը եկաւ վայելելու այս մեծ երկրին վեհանձն ասպնջականութիւնը։ Չարքաշ աշխատաւորներու այս ժողովուրդը կը զգուի անկարգութիւններէ եւ կը պահանջէ միայն ապրիլ խաղաղութեան մէջ, դարմանելու համար իր արիւնոտ բազմաթիւ վէրքերը։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

«ՅԱՌԱՋ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

Կանխիկ վճարող բաժանորդներուն անունները ՊԻՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՆ ՕՐԸ ՕՐԻՆ, մասնաւոր խորագրի մը տակ, որ եւ է թիւրիմացութիւն կանխելու համար։

Գնուած տոմսերուն շարքը եւ թիւերը կը ծանուցանենք շուտով։

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար)։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.—

	Տարեկան	*Վեց.*	*Եռամս.*
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ	140	70	35
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԻՏԱԼԻԱ	250	125	—
ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ	200	100	—

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՆՉՈ՛Ւ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՆ ՀԱՅԿ. ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Պէյրութի «էլ Ահրար» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ հայկական կուսակցութեանց լուծման եւ անոնց ակումբներուն փակման մասին, որուն առաջին լուրը տուած էինք նոյ. 22ին։ Արաբական թերթը այս լուրին գլուխը դրած է հետեւեալ խորագիրը,— «Մարզպանը կը լուծէ հայ կուսակցութիւնները եւ կ'արգիլէ անոնց համախմբումները,— Դաշնակ, Հնչակ, Ռամկավար եւ Հօկ ակումբներու փակումը»։ (13 նոյ.).—

Ն. Վ. մարզպան Կոմս տը Մարթէլ, նկատի առնելով Պէյրութի ընդհ. Ապահովութեան Տեսչութեան կողմէ իրեն մատուցուած բազմաթիւ տեղեկագիրները ի մասին հայ կուսակցութիւններու իրարու դէմ քննադատութիւններուն եւ անոնց միջեւ երբեմն երբեմն տեղի ունեցող արիւնահեղ պայքարներուն, այն եզրակացութեան հասաւ թէ այս կուսակցութեանց գոյութիւնը ծանր վտանգ մը կը կազմէ այս երկիրներու ապահովութեան եւ անդորրութեան դէմ։ Ըստ այնմ, Ն. Վսեմութիւնը նախընթաց օր հրամանագիր մը հրատարակեց որ կը հրամայէ հայ կուսակցութիւններու լուծումը եւ անոնց Ակումբներուն փակումը՝ հրամանագրի հրատարակութենէն մինչեւ 48 ժամ։

Պ. Պուշէտ եւ իր պաշտօնեաները ձեռնարկած են այս հրամանագրի գործադրութեան եւ այս մասին ազդարարած են հայ ակումբներուն։

Հայերը այս երկիրներուն մէջ ունին բազմաթիւ կուսակցութիւններ եւ խմբակցութիւններ, որոնց ծրագիրները եւ քաղաքական սկզբունքները իրարու կը հակասեն. ասոնց կարգէն են՝ Դաշնակ, որ միւս բոլոր կուսակցութեանց ամէնէն զօրաւորն է թուով եւ նիւթական միջոցներով, Հնչակ՝ որուն ձգտումն է համայնավարութեան մօտեցող ծայրայեղ ընկերվարութիւն, Ռամկավար եւ Հօկ՝ այս վերջինը զուտ համայնավարական։

Մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք Ն. Վսեմ. մարզպանին այս կարգադրութեան համար որ կուգայ վերջ դնելու Հայերու մէջ կուսակցական խռովութեանց եւ իրարանցումներուն, զի այս իրերամարտ կուսակցութեանց լուծումով կ'ապահովուի անդորրութիւնը այս երկիրներուն մէջ։

Կը յուսանք թէ այսուհետեւ չպիտի լսենք դէպքեր մեր երկիրները բնակող «եան»երու միջեւ, որոնցմէ շատերը չեն յարգեր ասպնջականութեան պայմանները, ըստ որում Թուրքիայէն իրենց հետ բերած են իրենց կուսակցական ցաւալի մեքենայութիւնները եւ դաւադրութիւնները։

Սուրիոյ նոր տագնապը

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՓԱԿՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Կիրակի օր գրած էինք թէ մարզպանը կախակայած է Սուրիոյ երեսփ. ժողովը։

Այս մասին հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդուին.— Երբ մարզպանին եւ Սուրիոյ վարչապետին միջեւ կնքուած դաշնագիրը երեսփ. ժողովին յանձնուեցաւ եւ հրատարակուեցաւ, ազգայնական տարրերու ընդդիմութեան հանդիպեցաւ մասնաւորապէս անոր համար որ կը յետաձգէր Ճէպէլը Տրիւզի եւ Ալէվիներու երկրին միացումը՝ Սուրիոյ հետ, որովհետեւ այդ շրջաններու ժողովուրդները չեն ուզեր միանալ։ Ազգայնական ծայրայեղ տարրերը կարեւոր ցոյցեր կազմակերպած էին փողոցներուն մէջ, մէկ կողմէ խորհրդարանին վրայ ճնշելու եւ միւս կողմէ չափաւոր տարրերը ահաբեկելու համար, որպէսզի դաշնագիրը չվաւերացուի։ Անոնք միեւնոյն ատեն երեսփ. ժողովին մէջ կ'օգտագործէին անձնական հակամարտութիւնները։ Այս կերպով, անոնք յաջողեցան Նոյ. 21ի նիստին սկիզբէն իսկ մեծամասնութիւն մը շահիլ եւ ստորագրել տալ տեսակ մը հանրագրութիւն, որ կը պահանջէր մերժել դաշնագիրը, նոյնիսկ դեռ քննութեան չենթարկուած։ Ասոր վրայ, անմիջապէս դադար տրուեցաւ նիստին, որպէսզի ժողովին կանոնաւոր աշխատանքը չխանգարուի այդ ցոյցին հետեւանքով որ հակառակ է երեսփ. ժողովի կանոնագրութեան եւ սահմանադրութեան։ Այդ օրէն ի վեր, ազգայնականներուն գործունէութիւնը չէ թուլցած։ Հետեւաբար, մարզպանը հարկադրուեցաւ միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի միտքերը հանդարտին եւ չտրուի յախուռն որոշում մը որ չի համապատասխաներ ժողովուրդի մեծամասնութեան բաղձանքին։ Միեւնոյն ատեն, մարզպանը չէր ուզեր որ վերջնապէս վտանգուի Սուրիոյ սահմանադրական կարգուսարքը, որուն նոր կը վարժուի երկիրը։

Դաշնագիրներու վերաքննութիւնը եւ Թուրքիա

ՈՐՈ՞Ւ ԴԷՄ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԵՆ ԱՅՍ ԽՕՍՔԵՐԸ...

Ինչպէս գրած էինք, շաբաթ օր Աթէնք հասաւ Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, անկէ Պելկրատ երթալու եւ ոչ-յարձակման դաշինքը ստորագրելու համար։

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ տեսակցութիւններ ունեցաւ Յունաստանի արտաքին նախարարին հետ։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու նախարարները քննեցին երկու երկիրները շահագրգռող հարցերը, եւ մասնաւորապէս նկատի առին Պալքանեան խաղաղութեան ամրապնդման վերաբերեալ խնդիրները։

Յունաստանէն մեկնելէ առաջ, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ յոյնական մամուլի ներկայացուցիչներուն։ Թուրք գործավարը այնքան լաւատես չէր Պալքանեան խմբակցութեան մը մօտաւոր կազմութեան մասին։ Իսկ դաշնագիրներու վերաքննութեան մասին Թէվֆիք Րիւշտի յայտարարեց.

— «Երբ պետութիւն մը դաշնագիր կը ստորագրէ, ինքնաբերաբար յանձն կ'առնէ յարգել զայն։ Երբ պետութիւն մը դաշնագրի մը վերաքննութիւնը կը պահանջէ, կը նշանակէ թէ չի յարգեր իր յանձնառութիւնները։ Ես պատմութեան մէջ տեսած չեմ որ պետութիւն մը հողեր պահանջէ երկրէ մը որուն բարեկամ է, ուրիշ խնդիր եթէ անոնք հողեր կը փոխանակեն իրենց յօժար կամքով։ Երկիր մը կրնայ աչք ունենալ ուրիշ երկրի մը հողերուն վրայ, բայց այն ատեն չի կրնար անոր բարեկամ ձեւանալ։ Պէտք է հետեւիլ յառաջդիմութեան եւ նկատի առնել անցեալին դասերը։ Հետեւաբար, բոլոր վէճերը պէտք է կարգադրուին իրաւախոհութեամբ եւ փոխադարձ համաձայնութիւններով։ Գալով մեզի, Թուրքերուն, եթէ ամբողջ աշխարհ մը առաջարկեն մեզի, չպիտի

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԻՏԱԼԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ»

Բ.

Մալափարթէի այս գիրքը ներկայացնելէ առաջ, անհրաժեշտ է ընդհանուր ակնարկ մը նետել Իտալիոյ մտաւորական այն տագնապին վրայ, որ զարգացաւ 1914էն ասդին։

1914ին, երբ Ընդհ. Պատերազմը կը ծագէր, երկու տարբեր վիճակներ ստեղծուած էին իտալացի մտաւորականութեան մէջ։

Մէկը, զոր ոմանք կ'անուանեն neutralisme, կը մատնէր «գիրքերը պահելու», օրուան կացութեամբ գոհանալու ցանկութիւնը։ Քաղաքական հոգեթափութեան վիճակ մըն էր այս. անշարժութեան եւ անգործութեան տարօրինակ ճաշակով մը յատկանշուած։

Միւսը, զոր կ'անուանեն interventionnisme, կը մատնէր պայքարի եւ շարժումի սէր մը,— գործ կ'ուզէր երիտասարդութիւնը, ցնցել գրաւուած աթոռներն ու գիրքերը։

Ու մինչ իշխանութիւնը կը տնտնար, կը դիտէին անտարբերութեամբ, էնթէրվանսիոնիստները կը պահանջէին նետուիլ պատերազմի մէջ, Իտալիան զինել իր հին փառքերու ճամբուն վրայ, բարձրացնել զայն Եւրոպայի հորիզոնին ի վեր։

Ու մինչ իշխանութիւնը կը տնտնար, բազմաթիւ իտալացի երիտասարդներ, գործելու եւ շարժումի մարմաջով, մտան ֆրանսական բանակին մէջ։

Ժամանակ մը վերջ, Իտալիա պատերազմ յայտարարեց։

Իտալիա գաւառներու, ուրիշ բացատրութեամբ մը՝ մանրանկար երկիրներու խճանկար մըն է։ Այդ գաւառները, տարօրինակ յամառութեամբ մը, կը պահեն իրենց ինքնատպութիւնը, ինչպէս իտալացի գրողները՝ իրենց անհատականութիւնը. իտալացի գրողները, ընդհանրապէս գիւղացի, իրենց «երկրէն» ժառանգեր են յետոյ անհատականութեան այդ նկարագիրը, երբ այլեւս գիրքերու հասած են, մեծ մասամբ դասախօս բարձրագոյն վարժարաններու, կարծես աւելի կը հեռանան իտալական միութենէն (unité italienne), ժողովուրդէն, իտալական հոգիէն։ Պատերազմը դէմ առ դէմ բերաւ իտալացի մտաւորականն ու ժողովուրդը, խառնեց իրարու։

Ու զարմանալի երեւոյթ մը պարզուեցաւ։ Մտաւորականները տեսան, որ ժողովուրդը չի սիրեր պատերազմը, նոյն իսկ չի գիտեր ատել իր թշնամին։ Արդարեւ իտալացի արհեստաւորներ, որոնք պատերազմէն առաջ գաղթած էին Գերմանիա, կարօտով կը վերյիշէին գաղթականի իրենց կեանքը, աշխատելու դիւրութիւնները «լեռներէն անդին»։

Ուրիշ պարագայ մը։ Ռազմունակ չէր իտալացի երիտասարդութիւնը։ Պատերազմէն առաջ, Իտալիոյ մէջ, ամէն երիտասարդ կրնար որ եւ է ձեւով հնար մը գտնել զօրանոց չմտնելու։ Անակնկալի առջեւ դրաւ զինք Ընդհ. պատերազմը։ Զոհերը շատ էին։

Այս երկու պարագաները նահանջ մը ստեղծեցին իտալացի մտաւորականներու հոգիին մէջ։

Ու երբ պատերազմը աւարտեցաւ, Դաշնակիցները դառնացնելով Իտալիան, յառաջ բերին, երկրին մէջ, ընդհանուր յուսախաբութիւն, հոգեթափութիւն, բարոյալքում։

Զարմանալի է, դարձեալ, որ շուտով ստեղծուեցաւ երկու տարբեր վիճակ։ Ձեւով մը նախապատերազմեան վիճակներն էին, որ վերստեղծուած էին։

Առաջին հոսանքը կ'աշխատէր համակերպիլ,— լռել, անշարժանալ, սպասել, «գոհանալ եղած-ով», «պահել գիրքերը»։

Երկրորդ հոսանքը կը տրտնջար, կը բողոքէր,— ձայն բարձրացնել, շարժիլ, գործել, տիրանալ իրաւունքին։

Առաջին հոսանքը այսօր կ'անուանեն aboulie, կամազրկութիւն, խանդավառութեան եւ եռանդի բնախօսական պակաս, մտածման կարծրացում, որոշում տալու անկարողութիւն, վարանում, երկմտութիւն,— հոգեբանական երեւոյթ մըն է այս, որ տարափոխիկ հիւանդութեան մը պէս եւ համաճարակի նման տարածուած է, պատերազմէն յետոյ, շատ մը ժողովուրդներու մէջ։ Անոնք կը վախնան շարժելէ իրենց տեղէն, շատ «կը շարժեն – կը ձեւեն», կը վախնան քննադատութիւններէ, հաստատ համոզում չունին, արտայայտուելէ կը զգուշանան,— քաղաքական հիւանդութիւն մը, մեր օրերու յատուկ։

Երկրորդ հոսանքը առաջուան նման կը կոչուի interventionnisme, որ կը յատկանշուի եռանդի եւ խանդավառութեան պոռթկումով,— երիտասարդութիւնն է դարձեալ, որ «գործ» կ'ուզէ, չի սիրեր նստիլը, պէտք է «բան մը ընէ» վերջապէս, դէմ դարձնէ կառավարական կամ ղեկավարական անշարժ մեքենան, շրջէ մեծերուն աթոռները։ Այս տրամադրութիւնները հրաշալի կերպով օգտագործեց Ֆաշականութիւնը, պատերազմէն վերջ։

Արդարեւ, ֆաշականութիւնը էնթէրվանսիոնիստ է,—առաջին առթիւ իր էնթէրվանսիոնիզմը բանաձեւեց ոչ թէ նախապատերազմեան ձեւով՝ արտաքին ճակատին, այլ ներքին ճակատին վրայ։ Եւ շարժեց երիտասարդութիւնը, քալեց Հռոմի վրայ, տապալեց կառավարութիւնը։

Մալափարթ այս էնթէրվանսիոնիսթներէն էր։

×

Երբ քանի մը տարի առաջ կը բանաձեւէր Գրականութեան Քաղաքականութիւն մը, չէր կրնար երեւակայել աւելի գեղեցիկ դաս մը քան Ֆաշականութեան սնանումը գրականութեան կաթով։ Արդարեւ, իտալական երիտասարդ գրականութենէն էր, որ Ֆաշականութիւնը քարեր առաւ՝ շինելու համար իր վարդապետութեան շէնքը։

Երբ կէս իջաւ էնթէրվանսիոնիզմի դրօշով, յաղթանակէն յետոյ հարկ էր անշուշտ գործել։ Գործել ծրագրով մը, բանաձեւուած պահանջներով։ Եւ գրականութիւնն էր, Իտալիոյ երիտասարդ մտաւորականութեան հոգին, որ տուն պիտի տար հանդանակը։ Մանաւանդ որ գրականութեան մէջ շատ կանուխ սկսած էր էնթէրվանսիոնիզմի պայքարը, զոր յետոյ Ֆաշականութիւնը պիտի զարգացնէր՝ հասցնելու համար մինչեւ աշխարհակալական երազները։

Եւ վերջապէս գրական պայքարներու այդ ճակատէն էր, որ Մալափարթ գնաց Ֆաշականութեան, ցեղին հոգւոյն խորքէն քամելով դառնութիւնը Եւրոպայի դէմ։

1919ին եօթը գրողներ միացան եւ հիմնեցին Ռոնտա պարբերականը, որ իր հանդանակով կուգար յեղաշրջելու գրական հրապարակը, կռուելու անոնց դէմ, որոնք «կոյս զգայութիւններ», «նոր արտայայտութիւններ», «անվիճելի ինքնատպութիւններ» կը խոստանային բերել, պարծենալով անիշխանութեամբ մը քերականական համաձայնութեան օրէնքներու մէջ, տպագրական խաղերու փորձերով։ Ռոնտիսթները, կարգապահութիւն, արտայայտութեան մաքրութիւն, ներշնչումի սրբութիւն կը պահանջէին գրականութեան սպասաւորներէն։ Մեծ էր իրենց յարգանքը մանաւորապէս հանդէպ իտալերէն լեզուին։ Այսպէս կը բանաձեւէր իրենց պաշտամունքը իտալերէնի հանդէպ ռոնտիսթ մը.— «Իտալական լեզուն վերջինն է հին լեզուներէն, որուն ուղղագրական, քերականական, գեղեցկագիտական եզական գերազանցութեամբ միայն կը բացատրուի պահպանումը դարերու մէջէն։ Մեզի, Իտալացիներո՛ւս շնորհուեցաւ յղացումը լեզուի մը, որ հին է եւ նոր, անօտարանալի եւ անեղծելի»։

Այս հանդանակով արդէն ռոնտիսթները կ'ընդունէին աւանդականութիւնը (traditionalisme)։ Իրենցմէ մէկը կը յայտարարէր.— «Իմ աւանդականութիւնս կը կայանայ հաւատարիմ մնալուն մէջ ամէն բանի որ տեւական է բայց միշտ այժմէական, շարունակական շարժման եւ զարգացման մէջ, եւ կը գոհանայ պահանջելով որ գետին հոսանքը ոչ ընդհատուի, ոչ ալ անկողինէն ելլէ»։

Գրական այս հոսանքը, որ կը բանադրէր ներանձնական պոռթկումները, նկարագրելն օրուան կեանքը ինչպէս որ է, շուտով ինկաւ ակադեմականութեան պատերուն մէջ։ Ճիշդ է թէ պատերազմէն առաջ եւ աւելի կանուխ եղած էին գրական յեղաշրջման փորձեր, որոնցմէ կը ներշնչուէին, քիչ թէ շատ, ռոնտիսթները։ Ֆաշականութեան յաղթանակէն քիչ ժամանակ մը առաջ, 1922ին, Ռոնտան դադրեցաւ։ Այս անգամ հրապարակը բռնած էր «900»ը,— այս հոսանքը կուգար կռուելու Ռոնտայի ակադեմականութեան եւ ձեւապաշտութեան դէմ։ Կռուելու նաեւ մանր-քաղքենի ճաշակներու, հոգեբանական նկարագրութիւններու, գեղեցկապաշտութեան, զգայավարութեան դէմ։ Ինըհարիւրեակները կը յայտարարէին «պաշտամո՛ւնք երեւակայութեան»։ Կ'ուզէին ստեղծել «հերոսներ, աստուածներ, հէքեաթներ ի պէտս 20րդ դարուն»։ Կը մերժէին ոճը,— կեցցէ «հակաքնարերգականը», «հակա ոճականը», «հակա-երաժշտականը»։ Արուեստ մը, որ թրթռայ եւ բաբախէ նիւթով, ոչ թէ ձեւով։ Արուեստ մը, որ դիմանայ եւ ապրի նոյն իսկ թարգմանուելէ յետոյ։

Պոնթեմփելլիի այս արդիապաշտութեան դէմ կը կանգնէր Արտէնկօ Սոֆֆիչի, իր պարբերականով, ուր կը բանաձեւուէր յետպատերազմեան աւանդապաշտութիւնը։ Սոֆֆիչի կը քննադատէր ինըհարիւրեակները, որ ֆրանսերէն կը գրէին, մինչ ինք համոզուած էր իտալերէնին գերազանցութեան, այնքան որ անթարգմանելի կը համարէր իտալերէն լեզուն։ Դեռ աւելին,— Իտալիոյ աշխարհագրական եզական դիրքն իսկ կը թելադրէ, կ'ըսէր, դէմ ըլլալ արդիապաշտութեան եւ ժողովրդավարութեան, իբրեւ ազգ մը, որ անկախ կը կանգնի արդիական եւ ժողովրդավար Եւրոպայի մէջ։

Ինչպէս կը տեսնէք, Ֆաշականութեան սուսերն է, որ կը յայտնուի, կամ կարծես Մալափարթի գիրքն է (Իտալիա ընդդէմ Եւրոպայի), որ կը գրուի այս տողերով։ Իտալացի երիտասարդութիւնն է, որ յառաջ կը նետուի՝ բանաձեւելու համար Իտալիոյ անջատումը Եւրոպայէն ֆիզիքապէս, հոգեպէս։ Ֆիորենցայի մէջ, Մալափարթ, գրական շաբաթաթերթի մը (Selvaggio) գլուխն անցած, նոյն այս միտքերն է որ կը պարզէ։ Այս թերթին մէջ է, որ կը հրատարակուէին «արտաքոյ-երկրի (Strapaese) քրոնիկներ», ուր խստիւ կը քննադատուէին իրենց հակառակորդները,— ասկից նոյն բառով կը կնքուի իրենց շարժումը։ Հակառակորդները, ինըհարիւրեակները, Մալափարթի բառով կը կոչուին «գերքաղաքացի» (Straccita)։

Առաջինները այսպէս կը բացատրեն իրենց տեսակէտները,— ճանչնալ կեանքն ու արդի արժէքը այն աւանդութիւններուն եւ բարքերուն, որոնք յատկանշական կերպով իտալական են,— այդ աւանդութիւններուն եւ բարքերուն արտայայտիչն ու պահապանն է գիւղը կամ գաւառը (paese)։ Ուստի կ'աշխատին «պաշտպանել իտալականութեան այդ տարրերը, որոնք կը կազմեն բնական արմատները մեր քաղաքակրթութեան եւ մեր զօրութեան, ընդդէմ այն տեսութիւններուն, ձգտումներուն եւ աշխատանքներուն, որոնք, արդիականութեան երեւոյթին տակ, կրնան եղծել ու տկարացնել զանոնք։ Ամէն բոյս կը պահանջէ իր կլիման։ Որքան կլիման դառնայ իտալական, այնքան պիտի ծաղկի եւ պտղաբերի իտալականութիւնը»։

Վերջապէս, Մալափարթի խմբակը կը յարձակի «գերքաղաքացի»ներուն վրայ, այն ամբաստանութեամբ թէ իտալական գրականութիւնը գերութեան կը տանին Եւրոպայի։

Այս պայքարին մասին խօսելով, Պենժամէն Քրէմիէօ կը գրէ թէ Մալափարթի եւ ինըհարիւրեակներու կռիւը կը յիշեցնէ «հիներու եւ նորերու կռիւը», կամ անցեալապաշտներու եւ ապագայապաշտներու կռիւը,— ամէն պարագայի Ֆաշական մտածման զարգացումն է այս։ Արդարեւ երկու խմբակցութիւններն ալ կը մատնեն Ֆաշական աշխարհակալութեան ձգտումները։ Մալափարթի խմբակցութիւնը կը յատկանշէ հպարտութեամբ մը ինքնիր մէջ կծկուիլը իտալացի ժողովուրդին, որ կ'ուզէ այսուհետեւ ապրիլ բոլորովին անկախ։ Իսկ «գերքաղաքացիները» քալելով աշխարհակալութեան ճամբէն, կ'ուզեն մտաւորական Իտալիոյ ձայնը հնչեցնել ամբողջ աշխարհի մէջ, հոգ չէ թէ տարբեր ըլլայ իրենց գործածած լեզուն։

Ինչ որ ալ ըլլայ, գրական երիտասարդ սերունդը ստեղծեր էր ոճ մը, լեզու մը, որ բիրտ է եւ ամբարտաւան, անկիրթ եւ վայրենի, (այս ապարարոյ կեցուածքը, զոր չպիտի կրնան ըմբռնել հիները, շատ վիրաւորիչ շատերուն համար, մանաւանդ երբ աւելցնենք որ իտալացի գրական սերունդը պարծանք կը համարի յայտարարել ինքզինք maleducato, անկիրթ)։ Եւ ասիկա իրենց սերունդը բաժնելու համար հիներէն։

Դարձեալ, նոյն այդ սերունդը ստեղծեր էր գաղափարական նոր մթնոլորտ մը, որ գերազանց յայտարարելով իտալական մշակոյթը, զայն կը բաժնէր արտասահմանեան արտադրութիւններէն։

Վերջապէս կը հասնէր էնթէրվանսիոնիսթ սերունդ մը, որ Եւրոպայէն բաժնելով Իտալիան, կ'ուզէր զայն կանգնեցնել ընդդէմ Եւրոպայի։

Այժմ կրնանք ներկայացնել Մալափարթի գիրքը, որ այդ խորագիրն ունի։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

ՎԱՌՆԱ, (Յառաջ).— Նոյեմբեր 12ին՝ մեծ շուքով տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, Բարկէն Սիւնի Ակումբին մէջ։ Ժողովրդի ամէն խաւերէն հոծ բազմութիւն մը սրահը լեցուցած էր բերնէ բերան։

Շատ յուզիչ էր այն պահը երբ պուլկարական եւ հայկական եռագոյններ ներս բերուեցան Ջաւարեան խումբի պատանիներու կողմէ, որոնք պահակ եղան դրօշներուն, մինչեւ հանդէսի աւարտումը։ Օրիորդ Հերմինէ Համամճեան արտասանեց «Դրօշակ»ի ձօնուած ոտանաւորը, (հեղ. Արմենուհի Տիգրանեան Ահարոնեան)։ Յետոյ ընկեր Վ. Մազմանեան բացաւ հանդէսը եւ խօսեցաւ երկար ճառ մը, որուն գլխաւոր մասերը կ'ամփոփեմ «Յառաջ»ի համար։

Մի՞թէ անապարծութիւն կամ սո՞ւտ է, երբ յայտարարենք բարձրաձայն թէ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ռազմական ուժը, անդուլ եւ յարատեւ կռիւը ազգային իրաւունքներու պաշտպանութեան համար, ի վերջոյ ստիպեցին եւրոպական պետութիւնները, հաշուի առնել Հայ ժողովուրդի քաղաքական պահանջները։ Խանասոր, Պանք Օթոման, Խասթուր, Սասուն, Կովկասի եկեղեցական կալուածներու պետական գրաւման դէմ ըմբոստացում, հայ թաթարական կռիւներ, կարմիր դազանի դէմ մահափորձ, Կովկասի ճակատի ինը ամսուան պաշտպանութիւն, կամաւորական գունդեր, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի ճակատներու վրայ, Ֆրանսական եւ անգլիական բանակներու կողքին անձնուէր հայ լեգէոններ, Վանի, Շապին Գարահիսարի եւ Ուրֆայի հերոսամարտները,— ասոնք մէկ մէկ խոշոր եւ անժխտելի ապացոյցներ էին, հանդիսաւորապէս հռչակուած նոյնիսկ օտարներու կողմէ,

Հայը այլեւս նախկին ստրուկը կամ «չէրչի»ն չէր։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւրոպացիներու մեր մասին կազմած այս համոզումը գլխովին փոխեց, «վախկոտ եւ շահամոլ Հայը» տեղի տուած էր ֆէտայի Հային, որ գիտէ կռուիլ, որոշած է կռուիլ մինչեւ վերջ եւ պատուով մեռնիլ, ձեռք բերելու համար իր կորզուած իրաւունքները։

Դաշնակցութեան ամբողջականութեան, անհատ գործիչներու եւ կուսակցութեան ու շարքային ուժերու հայրենասիրութիւնը ու գաղափարականութիւնը ոչ մէկ կերպով կարելի է ժխտել եւ մթագնել։

Կարելի՞ է աւելի դիւցազնական անձնուիրութեան դէմքեր տեսնել, ուրիշ ազգերու յեղափոխական կեանքի ու պատմութեան մէջ, նկատի առնելով պայմանները։

Հարիւրաւորներ կարելի է թուել հոս, որոնք Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարին եւ ազգային անխարդախ շունչին տակ կրթուած եւ ոգեւորուած դարձան հսկաներ, օրինակելի տիպարներ։

Եւ սակայն Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ յարգած ըլլալու համար յիշատակը պիտի յիշեմ հոս, համեստ վարժապետ մը, Դաշնակցական պարկեշտ գործիչ մը, պուլկարահայութեան ծանօթ Վահան Մանուէլեան (Վահան Տօղրամաճեան) որ 901ի ընկերները թողուց վարժարանը, գնաց մինչեւ Սասունի բարձունքները թառած արծիւներու՝ Անդրանիկի եւ ընկերներու մօտ։

Մանուէլեան կռուո՞ղ էր, ոչ, ընդհակառակն հաստատամարմին եւ խիստ դանդաղաշարժ։ Արդ ինչն էր, որ կը մղէր Սասունի անմատչելի կատարները։ Սասնոյ կռուող ուժերէն Ճըռնտօ, որ Մանուէլեանը առաջնորդած է Մուշէն մինչեւ Սասուն, յուզումով կը պատմէր եւ մենք յուզումով կը լսէինք թէ, ինչպէս Մանուէլեան բոբիկ ոտքերով Քիւրտի պէս ծպտուած կ'անցնէր Մշոյ փշալից արտերէն, իր արիւնլուայ փափուկ ոտքերէն փուշերը հանելու համար կը նստի քարի մը վրայ, հեծեծեալ խօսքով,— «անուշիկ Հայաստան, մարիկս լացուցիր», լակոնական եւ սակայն անսահման հայրենասիրական բովանդակութիւն ունեցող արտայայտութիւն մը։

Նոյնպէս ի՞նչ բան դրդեց Վարդաշակը (Կայծակ), Սասնոյ պատգամաւորը, որ թողուց գրեթէ Սոֆիայի Դաշնակցութեան 3րդ ընդհ. ժողովը եւ մեկնեցաւ, իր ձիաւոր խումբով սլանալու համար կրակի բռնուած Սասնոյ եւ իր զինակից ընկերներուն մօտ։

Կարելի՞ է հաշիւներով, բռնազբօսիկ, արհեստական վայնասուններով Դաշնակցութեան բարձր հայրենասիրութիւնը եւ գաղափարապաշտութիւնը խաթարել կամ նսեմացնել ո եւ է կերպով։

Դաշնակցութիւնը արհեստական կերպով ծնած կուսակցութիւն մը չէ, այդպիսին ինչպէս կը ծնի այնպէս ալ կ'անհետանայ, առանց իր ստուերը ձգելու։

Դաշնակցութիւնը «յեղափոխականներու դաշնակցութիւն» եղած է նախապէս, այսինքն շատ մը հայրենասիրական եւ գաղափարական ընկերութիւններ զգալով ժամանակի մեծ եւ իրական պահանջը, ի մի ձուլուելով կազմուած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Ուրեմն, Դաշնակցութիւնը բնաշրջման ճամբով եւ որպէս ժամանակի մեծ պահանջ ծնունդ առած է։

Եւ փոթորկոտ տարիներու, անընդհատ եւ յարատեւ կռուի ու աշխատանքի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դարձաւ հաստատուն կաղնի մը, որուն արմատները շատ խորունկ ու ընդարձակ տարածութեան մէջ ամրացած են։

Անհնար է զայն փրցնել, պոկել եւ մէկ անգամէն նետել։

Դաշնակցութիւնը իր ուժը ստացած է եւ կը շարունակէ ստանալ հայ աշխատաւոր ժողովուրդի համեստ խաւերէն։ Ան կ'ապրի եւ պիտի ապրի մինչեւ որ մեր ազգային իտէալները պսակուին յաջողութեամբ։ Մինչեւ որ միացեալ եւ անկախ Հայաստան իրականանայ։

Այո, բնախօսական օրէնքով ամէն կազմուածք, մարդկային թէ կենդանական ենթակայ է հիւծման եւ քայքայման։ Այդպէս ալ ամէն կուսակցութիւն, որ կը գործէ հասարակութեան մէջ, ենթակայ է ի վերջոյ կազմալուծուելու կամ տեղի տալու նորերէն, եթէ ան չհետեւի կեանքի սլացող անիւին։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասուն երեք տարուան յեղափոխական եւ քաղաքական կեանքը, գերազանցօրէն ամենամեծ ապացոյցն է, որ ան առանց սայթաքելու եւ վարանելու կ'ընթանայ կեանքի անիւին հետ։

Եւ սակայն ինչպէս ամէն կազմուածք կը նետէ նեխած եւ վնասակար մասնիկները, այդպէս ալ Դաշնակցութիւնը կը նետէ, կը վանէ իր վնասակար տարրերը, անեղծ, մաքուր, միակամ եւ աւելի զօրաւոր պահելու համար ամբողջութիւնը։

Հակայեղափոխական ծթռած բայց միանգամայն նախանձոտ եւ չարամիտ տարրերու ջանքերը եւ միացեալ ճիգերը, մեկուսացած եւ վերջապէս տապալած տեսնելու Դաշնակցութիւնը՝ դատապարտուած են ընդ միշտ ի դերեւ ելլելու։ Ազգային գաղափարը ընդհ. ազգերու մէջ նոր կեանք եւ ուժգնութիւն ստացած է։ Իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միակ եւ լաւագոյն պահապանն է մեր ազգային գաղափարներուն։

Մեր գոյնզգոյն հակառակորդները, աջէն եւ ձախէն միահամուռ եւ սրբազան դաշինք կնքած յիմարօրէն հարուածելով Դաշնակցութիւնը, կ'ուզեն ոչնչացնել ազգային գաղափարը, ի հաշիւ համայնավար գաղափարներու տարածման։

Անոնք լիովին չեն հասնիր իրենց նպատակին, նոյնիսկ մեզի համար աննպաստ պայմաններու մէջ։ Որովհետեւ ինչպէս իւրաքանչիւր ազգ կ'ուզէ պահել ինքզինք, որպէս ուրոյն ազգ իր յատուկ մշակոյթով եւ աւանդութիւններով, այդպէս ալ հայ ժողովուրդը արթուն կը հսկէ եւ թոյլ չպիտի տայ որպէսզի ազգայնականութիւնը անհետանայ, թոյլ չպիտի տայ, որ իր դարաւոր սրբութիւնները, բարքերը եւ աւանդութիւնները խլեն։

Ահա թէ ինչու մեր հակառակորդներու այս խելայեղ արշաւը եւ աննախընթաց խաչակրութեան շարժումը Դաշնակցութեան դէմ, պէտք է անվերապահօրէն, ամենայն գիտակցութեամբ եւ խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ նկատել միայն դաւաճանական արարք, հայ ժողովրդի եւ անոր գոյութեան դէմ։

Մեր անօրէն եւ ապերախտ հակառակորդները մեզ կ'ամբաստանեն իբրեւ Հայաստանի թշնամի։ Գերագոյն ճիգերով եւ անթիւ զոհողութիւններով Հայաստան ստեղծող կուսակցութիւնը կրնա՞յ թշնամի ըլլալ իր ստեղծագործութեան։ Չարամիտ կամ [illegible] մարդիկ միայն կրնան այդ խօսքը բերան առնել։

Գաղութներու մէջ, տարիներու ընթացքին եւ պարբերաբար բացուած հանգանակութիւններուն՝ (ի նպաստ Հայաստանի կարիքներուն եւ աղէտեալ վայրերուն) Դաշնակցական եւ համակիր զանգուածը մասնակցեցաւ լիաբուռն։ Կասկածողը կրնայ թղթատել մեր մամուլին եւ Հայաստանի բարեկամ հռչակուած պլօֆի մամուլին սիւնակները, տեսնելու համար տարբերութիւնը երկուստեք հանգանակուած գումարներուն։

1921ին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, փրկելու համար Հայաստանի ժողովուրդը ստոյգ սովէ, փութաց նիւթական եւ շօշափելի օգնութիւն մը հասցնել։ Վառնայի նաւահանգիստէն [illegible] «Սիլա» ալիւրի խոշոր գործարանին պատրաստուած, մօտաւորապէս երեք միլիոն լեւայի ալիւր փոխադրուեցաւ ֆրանսական շոգենաւով, ուղղակի Պաթում։

Գաղափարական ընդդիմադիր ըլլալով հանդերձ, Դաշնակցութիւնն է որ սկիզբէն իսկ արծարծեց զանգուածային ներգաղթի անմիջական անհրաժեշտութիւնը, ձաղկելով խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան [illegible] անտարբերութիւնը։

Դաշնակցութիւնը ոչ միայն ռազմական, խոշոր ուժ է, տրամադրելի մեր ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան պահպանման համար, այլ գերազանցօրէն բարոյական, գրական եւ գիտական ուժ։

Իրականին մէջ, խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան եւ մեր ինքնասպան հակառակորդ հոսանքներու կողմէ բացուած կատաղի պայքարը, խօլական արշաւը եռագոյնին դէմ, լոկ պատրուակ է, զէնք է, [illegible] երկիւղ՝ Դաշնակցութեան գրականութենէն եւ բարոյական ուժէն։

Ներկայիս ալ Դաշնակցութեան գաղափարը եւ գրականութիւնը զօրեղ է, ան է որ ընթացք չի տար, ետ կը մղէ եւ կը խափանէ հայ համայնավարներու, անոր վարձկան վեղարաւոր եւ անվեղար գործակալներու յարձակումները։

Ահա թէ ուր պէտք է փնտռել խորհրդային Հայաստանի, համայնավար կուսակցութեան եւ անոր մանկլաւիկ դաշնակիցներուն կատաղութիւնը։

Մեր յաղթանակը դաշնակցական գրականութեան եւ խօսքին ծաւալման մէջ է, խաղաղ ու յարատեւ աշխատանքով։ Այսօր Դաշնակցութիւնը շատ աւելի ծանր եւ լուրջ պարտականութիւններով է բեռնաւորուած։ Անցեալի հերոսական կռիւները ահաբեկչական յաջող գործողութիւնները կրնային ոգեւորել եւ պահել մեր ոգեւորութիւնը, այսօր պայմանները փոխուած են։ Պզտի՞կ հոգ է դէմ [illegible] համայնավար հեղեղին, որ կ'ուզէ [illegible] չացնել ամէն ինչ որ ազգային է։ [illegible] հարկէ այս աշխատանքը չոր եւ ցամաք է։ Կռիւ չկայ։ Գիտական է, բարոյական է եւ գրական։

Դաշնակցութիւնը լիովին ըմբռնած է ներկայի հրամայողական պահանջը։ Մինակ չթողունք զայն եւ վստահ ըլլանք որ մեր ազգային իտէալները կը պսակուին յաջողութեամբ»։

⁂ Օրուան ատենախօսն էր ընկ. Թահթագրանեան, որ նախ պատմական [illegible] կանը ըրաւ Դաշնակցութեան [illegible] տառման եւ գրեթէ յիշեց բոլոր գլխաւոր գործերը, զորս կատարած է ան 43 տարուան գոյութեան ընթացքին։ [illegible] շեշտեց թէ չարամիտներ կը խեղաթիւրեն, կը շփոթեցնեն միտ հասարակութիւնը, Դաշնակցութիւնը Հայաստանի թշնամի ներկայացնելով, մինչդեռ ամէնէն իրական [illegible] ժողովրդի բարեկամն է Հայաստանի, հակառակ ըլլալով հանդերձ Հայաստանի ներկայ վարչաձեւին։

Նախագահ ընկերը փակեց ժողովը 5ուկէսին, երբ արդէն [illegible] հասարակութիւնը մօտաւորապէս [illegible] ժամ ապրեցաւ դաշնակցական [illegible] կեղծ խօսքին եւ մտերմիկ մթնոլորտին մէջ։ Ու բաժնուեցաւ սրահէն, իր հետ տանելով գեղեցիկ եւ [illegible] տպաւորութիւններ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Անոնց ուսերը եւ մեր գործերը

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 10 Հոկտեմբեր (Յապաղած).—Մեծ զարմանքով եւ այլ—բայթով կարդացինք «Ապագայ»ի 78—81 թիւերուն մէջ «Պուէնոս Այրէսի Հայ գաղութը» վերնագրով եւ «Սուրհանդակ» ծածկանունին տակ պահուած մեզ բոլորիս ծանօթ պարոնին «երկաստական եւ յերիւրածոյ թղթակցութիւնը զանազան կազմակերպութեանց եւ Զ. Ո. Մ.ի մասին։

Ձգելով վէճի բռնուիլ այդ պարոնին հետ, անմիջապէս կ'անցնինք փաստերուն.—

1.— Զ. Ո. Միութիւնս այսօր աւելի քան մեծաթիւ անդամներով եւ եռանդով փարած է իր նպատակներու իրագործման։

2.— 1927ին երբ հիմնուեցաւ մեր մասնաճիւղը, նոյնիսկ իր առաջին խորհրդակցական ժողովին ունէր 25է աւելի անդամներ եւ անկէ յետոյ հետզհետէ աւելցաւ անոնց թիւը, պարձանալով մօտ հարիւրի։ Ուրեմն ի՛նչ չարամտութեամբ «Սուրհանդակ»ը «Միութեանս անդամներու թիւը կ'իջեցնէ 10 — 12ի։

3.— Մեր մասնաճիւղը, իր սոսկ անդամներու շարքին իբրեւ պատուոյ անդամներ ունի նաեւ գաղութիս ծանօթ հայրենակիցներէն Պ. Պ. Ե. Խաչիկեան եւ Ա. Պէրկամալի։ Յաճախ վայելած ենք անոնց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը ու արժանաւոր գրաւոր գնահատանքին։

4.— Ընդհանուր նահատակներու յիշատակին (ապրիլ 11/24) կազմակերպումը որ մեր միութեան բոլոր մասնաճիւղերուն սրբազան պարտականութիւնն է եղած, ոչ թէ անդամներէն ոմանց միութենէն հեռացման պատճառ դարձաւ, այլ ընդհակառակն, աւելի ջրալրուեց շարքերը եւ եռանդով գործի լծեց զանոնք։

5.— Գալով Միութեանս գործունէութեան, մեր մասնաճիւղին եւ անոր ներկայացուցչին ջանքերովն էր, որ զօրաւոր մասնաճիւղ մը կազմուեցաւ Մոնթէվիտէօյի (Ուրուկուայ) մէջ։ Անոր կատարած զանազան ձեռնարկներէն զատ, առաջին դպրոցի բացման պատիւը կը վերաբերի մեր այդ մասնաճիւղին, որ այսօր ունենալով բաւական թիւով անդամներ, մեծ եռանդով կ'աշխատի եւ իր մասնակցութիւնը կը բերէ ազգային զանազան գործերու, ձեռք ձեռքի տուած Հ. Մ. Ը. Միութեան հետ։

Իսկ մեր մասնաճիւղը, նմանապէս իր կազմուած օրէն իսկ, իր ուշադրութեան առարկան դարձուց մատաղ սերունդի դաստիարակութեան կարեւոր հարցը, եւ այդ նպատակով սարքեց ներկայացում մը, Փօքա — Պարաքասի շրջանին մէջ դպրոց մը բանալու համար։ Այս առթիւ, դարձեալ Միութեանս նախաձեռնութեամբ յիշեալ շրջանին ձեռնհաս անձերէն կազմուեցաւ հոգաբարձութիւն մը, որուն մէկ անդամն էր նաեւ Միութեանս ներկայացուցիչ Ա. Պալիկեան։ Անոնց հրամայրութեան տակ դրուեցաւ ներկայացումէն գոյացած ամբողջ հասոյթը եւ այդպէսով փոխան մէկի բացուեցան երկու դպրոցներ, ուր այսօր հարիւրաւոր մանուկներ հայեցի դաստիարակութիւն կը ստանան։

Ի հարկէ, այդ գործի յաջողութեան մէջ մեծ բաժին ունին թաղեցիները, սակայն փաստը այն է, որ միութիւնս նախաձեռնարկը եղաւ եւ գործի լծեց զանոնք։

Նմանապէս, Միութիւնս իր եղբայրական աջակցութիւնը հասցուցած է պուլկարահայ աղէտեալներուն եւ Անատոլուէն Սուրիա աքսորուած հայ գաղթականներուն։ Ինչպէս նաեւ տեղին վրայ օժանդակած է կարօտ ուսուցիչներու, որբերու եւ որբուհիներու։

Այսօր, ունինք ճոխ գրադարան մը, Փարիզէն եւ Պոլսէն բերուած գիրքերով, որմէ կ'օգտուին փափաքող երիտասարդները։

Մեր այս աշխատանքները, առանձին գնահատութեան արժանացան Զ. Ո. Միութեան Բ. եւ Գ. պատգամաւորական ժողովներուն կողմէ եւ ստացանք եղբայրական ողջոյնի գրեր։

Իսկ այս տարի, իբրեւ արդիւնք մեր գործունէութեան, ստացանք «Հարաւ. Ամերիկայի Շրջանային վարչութիւն» տիտղոսը լայն իրաւունքներով, կեդրոն ունենալով Պուէնոս Այրէսը։ Արդէն ընտրուած է վարչութիւնը Մոնթէվիտէօյի եւ Պ. Այրէսի մասնաճիւղերու քուէով։

Ինչ կը վերաբերի այն ակնարկին թէ Դաշնակցութիւնը կը շահագործէ Որբերու Միութիւնը եւ խաղալիք կը դարձնէ իր ձեռքին, պիտի յայտարարենք միանգամ ընդ միշտ, թէ Զափահաս Որբերն են, որ կ'օգտուին Դաշնակցութեան հեղինակութենէն եւ հրամայքէն, իրենց ազգային սրբազան նպատակները իրագործելու համար։

Դաշնակցութիւնը մեզ չի հալածեր, անոր համար կը սիրենք զայն, իսկ Ռամկավարները իրենց մամուլով եւ բեմերով այնպիսի գարշելի վերաբերմունք ունին Թուրքերէն կոտորուած եւ ջարդուած այս բեկորներու հանդէպ որ, անբուժելի վէրք մը բացած են այս մատաղ սերունդի սրտին մէջ։

Պարզ է թէ որբերը ռամկավար կազմակերպութիւնը եւս պիտի դասեն իրենց ոխերիմ թշնամիներու շարքին, եւ իրենց կարելին պիտի ընեն հատուցում ստանալու համար։

Պ. Պ. Ռամկավարներ, փոխեցէք ձեր անվայել ընթացքը Զ. Ո. Միութեան հանդէպ, եւ այն ատեն դուք փոխուած պիտի տեսնէք մեր վերաբերմունքը դէպի ձեզ։

Զ. Ո. Միութեան Պ. Այրէսի մասնաճիւղի վարչութիւն։ (կնիք)

Յ. Գ.—Մէկ մէկ պատճէն ղրկուած է նաեւ «Ապագայ»ին եւ «Երկունք»ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

00000

Ագարակի (Մեղրիի շրջան) եւ Փիրդովդանի (Զանգեզուրի շրջան) մէջ կատարուած հանքախուզական աշխատանքները, ինչպէս գրեցինք, երեւան հանած են պղինձի եւ արճիճի հոկայ պաշար։

Գտնուած հանքերուն մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի Մոսկուայի մէջ։

Ս. Տէր Գաբրիէլեանի ղեկոյցին վրայ, Ռուսիոյ ծանր արդիւնաբերութեան գործավար Պիատակով հրամայեց գիտական արշաւախումբ մը ղրկել Հայաստան։ Այդ արշաւախումբին մէջ կը մտնեն Դուկ, Շուլման, Բալեան, Բրավերման, Ռուսակով, Աւետիսեան (մետաղագէտ), Կոզան (երկրաբան), Ա. Զոհրաբեան, Օկունեւ, Կարապետեան (երկրաբան), Լուրիէ, Գրուշեւօ, Յովհաննիսեան։

Արշաւախումբին նախագահը, Դուկ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Երեւանի մէջ (Խորհրդային Հայաստան, Նոյ. 6)։

— Մեր արշաւախումբին տրուած պաշտօնն էր հետազօտել Ագարակի, Զանգեզուրի, Ալլահվերդիի հանքերը, պղինձի, անագի եւ արճիճի պաշարը, ուսումնասիրել Ղափանի եւ Ալլահվերդիի հանքային գործարաններու վիճակը։ Հետազօտութեանց եւ ուսումնասիրութեան նպատակն էր պարզել Հայաստանի պղինձի արդիւնաբերական աշխատանքին թուլութեան պատճառները, եւ գործնական միջոցներ ցոյց տալ զօրացնելու համար այդ աշխատանքները։

Արշաւախումբը հոկտեմբեր 6էն մինչեւ 24 կը գտնուէր Ագարակի եւ Փիրդովդանի մէջ։ Այնտեղ հետազօտեց հանքերը եւ մանրամասն ծանօթացաւ երկրաբանական կատարուած քննութեանց։

Արշաւախումբին նախնական եզրակացութիւնը այս է.— Ագարակի մէջ երկրաբանական քննութիւնները տկար կ'ընթանան։ Հայաստանի երկրաբանական աշխատանքներու թոյլ ղեկավարութեան պատճառով, ներկայ տարուան հետազօտութեանց ծրագիրը կատարուած է աննշան չափով մը միայն։ Հում հանքերու տարբաղադրական քննութիւնը կը կատարուի պատահաբար։

Կասկած չկայ, որ մեծ արժէք կը ներկայացնեն Ագարակի հանքերը, իբրեւ պղինձի եւ արճիճի արդիւնաբերական նիւթ։ Այժմ կրնանք որոշապէս ըսել թէ Հայաստանի հանքային հարստութիւնները, համեմատելով Ռուսակովի, Գրուշեւոյի եւ Բագրատունիի կողմէ 1931ին գնահատուած պաշարէն (500,000 տակառաչափ պղինձ եւ մօտ 15,000 տակառաչափ արճիճ), կէս առ կէս աւելի են, այսինքն ըստ մեր գնահատութեան՝ 700,000 տակառաչափ պղինձ եւ նոյնքան յաւելումով արճիճ։

Ասկից զատ, գտնուած են հանքեր, որոնք աւելի բարձր քանակով (0,7 — 0,8 առ հարիւր) արճիճ կը պարունակեն։ 1934ին եւս աւելի կատարեալ քննութիւն մը պիտի կատարուի Ագարակի մէջ, ճշդելու համար հանքերուն լրիւ պաշարը։

Մեր արշաւախումբը մշակած է այդ աշխատանքներուն մանրամասն ծրագիրը երկրաբանական եւ կազմակերպչական տեսակէտով։

Պէտք է չեշտել, որ հետազօտական յետագայ աշխատանքներու յաջողութիւնը կախում ունի դէպի Ագարակ տանող ճամբուն բարելաւումէն։ Եթէ ձմրան մէջ այդ ճամբան չշինուի, հետազօտութեանց ծրագիրը անկարելի կը դառնայ իրագործել։

Փիրդովդանի մէջ կը գտնուին գլխաւորապէս պղինձի հանքեր։ Վերջին երկու տարիներու հետազօտութիւնները այդ շրջանին մէջ երեւան հանեցին 8–15,000 տակառաչափ պղինձ։ Այս հանքավայրին երկրորդական նշանակութիւն է տրուած այն պատճառով, որ հում հանքին մէջ չնչին է պղինձի գոյութիւնը։ Սակայն, երբ, 1932ին, շրջանին հարաւային եւ հիւսիս—արեւելեան մասերուն մէջ արճիճ գտնուեցաւ, այժմէական եւ անյետաձգելի դարձաւ հանքային հետազօտութիւնը Փիրդովդանի մէջ։ Պղինձի պաշարը կը յուսացուի որ հասնի 60,000 տակառաչափի, արճիճի աննշան բաղադրութեամբ։ Դժբախտաբար այստեղ եւս եւ կը մնայ հանքային նիւթերու տարբաղադրական քննութիւնը։

ՍԵՒԱՆ – ԶԱՆԳԻ

00000

Սեւան – Զանգի հարցի կապուած երկրաբանական եւ գիտա–հետախուզական աշխատանքներու պաշտօնով Հայաստան ղրկուած մասնաւոր յանձնախումբի մը անդամներէն Ն. Բինդեման հետեւեալ բաց–նամակը կը հրատարակէ խորհ. Հայաստանի մէջ.—

Այս տարի գիտական – երկրաբանական հետազօտութիւններ կը կատարուին, ճշդելու համար Սեւան լճի ջուրի պաշարը, որ պիտի օգտագործուի Քանաքեռի ելեկտրակայանին համար։

Զանգի գետը Քանաքեռի ելեկտրակայանին մօտ մէկ վայրկեանի մէջ կուտայ տասնըհինգ խորանարդ մեթր ջուր, մինչդեռ կայանին աշխատանքին համար անհրաժեշտ է 60 խորանարդ մեթր։ Եւ ջուրի այդ պաշարը պէտք է առնել Սեւանէն։ Հետեւաբար, լիճէն ջուր առնելու հարցը կապուած է ելեկտրակայանին աշխատանքներուն հետ, ինչպէս նաեւ արդիւնաբերական այն կազմակերպութիւններուն հետ, որոնց պիտի սպասարկէ ելեկտրակայանը,— յիշենք ձգախէժի գործարանը։

Այս տեսակէտով, լիճէն ջուր առնելու հարցը աւելի քան այժմէական է։

Անհրաժեշտ է երկրաբանական քննութիւններ կատարել, որպէսզի կարելի ըլլայ սահմանել կայանին ջուր տանող ջրանցքին կամ փապուղիին ուղղութիւնը, պարզել այդ շինութիւններուն ամրութեան պայմանները, փորուելիք հողաշերտին վիճակը, մանաւանդ ջրանցքին կամ փապուղիին գծին վրայ ստորերկրեայ ջուրերուն քանակը։ Առանց այդ հարցերուն լուծման, պարզ է որ կարելի չէ որ եւ է նախագիծ շինել, աւելին՝ երբ այսպէս շարունակուի՝ կարելի չէ արտօնութիւն ստանալ շինութիւնները սկսելու 1934ին։ Մինչդեռ պէտք է շինութիւնները սկսիլ անպայման 1934ին, որպէսզի Քանաքեռի ելեկտրակայանը առանց ջուրի չմնայ եւ չտուժեն կայանին կապուած հաստատութիւնները։

Սակայն տեսէք թէ ի՛նչպէս կ'ընթանան գործերը։ Սեւանի յանձնախումբը Մոսկուայէն կը հրաւիրէ մեզ, որպէսզի հսկենք հետախուզութեանց վրայ, հորեր փորելու տեղերը եւ անոնց խորութիւնը ճշդելու աշխատանքներուն վրայ։ Փորելու աշխատանքը յանձնուած է համապատասխան մարմինի մը հսկողութեան, բայց մէկուկէս ամիս է անցած եւ դեռ աննշան աշխատանք է կատարուած։ Եթէ այսպէս երթայ, պիտի վիժի գործը։ Ձմեռը երբ սկսի, գործը բոլորովին պիտի խանգարուի»։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

335 ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

«Հայրենիք» ամսագրի Հոկտ. ամսուան թիւին մէջ կը կարդանք.—

Վերջին երկու ամսուան ընթացքին, Փրովիտենսի կոմիտէին վրայ աւելցած են՝ 56 ընկեր, Հուայթինսվիլ՝ 27, Ուստըր՝ 25, Փութնըմ՝ 5, Պոսթըն՝ 9, Վօթըրթաուն՝ 18, Լին՝ 5, Լօրէնս՝ 10, Զըլի՝ 15, Հէվըրհիլ՝ 12, Լօվիլ՝ 14, Հարթֆըրտ՝ 11, Նիւպրիթին՝ 22, Ինտիըն Օրչըրտ՝ 6, Եութիքա՝ 6, Բէմոըն՝ 14, Սէլըմ՝ 4, Մեսինա՝ 9, Պինկհէմթըն՝ 6, Ֆիլատելֆիա՝ 32, Սան Ֆրանչիսկօ՝ 10, Ուէսթ Չիքակօ՝ 14, ընդամէնը 335 ընկերներ։

Վերջին երկու ամսուան ընթացքին կազմուեցան նաեւ ցեղակրոններու խումբեր հետեւեալ վայրերու մէջ.—

Թրոյ՝ 25 անդամներէ բաղկացած, Նիւ Պրիթըն՝ 40, Ուստըր՝ 50, Փրովիտենս՝ 35, Հուայթինսվիլ՝ 18, Ինտիըն Օրչըրտ՝ 8, Մեսինա՝ 35, Պինկհէմթըն՝ 12, Սիրաքիւզ՝ 20, Ֆիլատելֆիա՝ 20, (այստեղ անոնց առաջ կազմուած է 70 հոգինոց խումբ մըն ալ, որ չի մտներ այս հաշուին մէջ)։ Ընդամէնը՝ 368 հոգի։

Ասոնցմէ զատ, Հ. Յ. Դ. Ուսանողական խումբեր կազմուեցան Վօթըրթաունի մէջ 7 եւ Պոսթընի մէջ՝ 15 անդամներէ բաղկացած։

⁂ Հոկտեմբերի ընթացքին աւելցած են 184 ընկերներ եւս։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՈՒԵՀԿՈՒԹԵՆԷ ԳՈՒԵՀԿՈՒԹԻՒՆ

Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»էն կ'իմանանք թէ Ազգ. վարժարանի հոգաբարձութիւնը խափանած է Գթութեան Խաչի Զրի Սեղանատան ձեռնարկը։

Այս առթիւ մեր պաշտօնակիցը կը բացատրէ խմբագրականի մը մէջ (10 նոյեմբեր).

— «Տուրք մը տանք ճշմարտութեան եւ յայտնենք, թէ հնչակ հոգաբարձուները այս պարագային ալ հաւատարիմ են իրենք իրենց։ Խորհրդային Երեւանը վաղուց պարտադրած է արտասահմանեան իր գետնաքարշ երկրպագուներուն, ամէն կերպ եւ ամէն գնով հակառակիլ Դաշնակցութեան եւ խափանել անոր նախաձեռնութեամբ կամ անոր աջակցութեամբ կատարուող ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ձեռնարկ։

Այս պարտադրութեամբ, խորհրդ. իշխանութիւնը կը ձգտի հայ գաղութներու պառակտման եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմալուծման, հայկոմկուսի ազդեցութեան ու տիրապետութեան տակ առնելու համար հայ կեանքը։ Ու այս քաղաքականութեան իրագործման համար, ան կը դիմէ հօկ – հնչակ – ռամկավար տարրերու գործակցութեան, խորապէս վստահ ըլլալով թէ գտած է յարմարագոյն գործիքը։ Եւ, իրօք, խորհրդային ազգադաւ քաղաքականութեան անարգ գործիք ծառայող այդ տարրերը մէկ շահ ունին, եւ այդ շահը իրենց անձնական – թայֆայական հաշիւներու կարգաւորումն է։ Ունին մէկ աշխատանք եւ ոգեւորութիւն, եւ ատիկա Դաշնակցութեան դէմ հակառակիլը եւ Դաշնակցութեան կողմէ կազմակերպուած ձեռնարկներու խափանումն է։

Այս գործակցութեան եւ քաղաքականութեան հարազատ պտուղն է Գթութեան Խաչի Զրի Սեղանատան խափանումը հնչակ հոգաբարձուներու կողմէ։

Գթութեան Խաչը դաշնակցական կազմակերպութիւն չէ, բայց Դաշնակցութեան աջակցութիւնը կը վայելէ։ Ճիշդ ատոր համար ալ հնչակները երէկ «քրդական խաչ» կ'անուանէին զայն ու այսօր կը խափանեն անոր մէկ գեղեցիկ ձեռնարկը։

Գթութեան Խաչի Զրի Սեղանատունը կենսական բարիք մը կուտար հայ ազգային վարժարանին եւ համակրանք մը աւելի կը բերէր այդ ձեռնարկը կազմակերպողին։ Այդ պատճառաւ ալ հնչակ նանրամիտ ու փոքրոգի հոգաբարձուները պէտք էր քանդէին զայն։

Գթութեան Խաչի Զրի Սեղանատունը, գնահատուած ամէնքէն, լրացուցիչ անհրաժեշտ աշխատանք մըն էր եւ կը թեթեւցնէր Հոգաբարձութեան առանց այն ալ ծանր բեռները։ Բայց այդ ձեռնարկը կուզայ ուրիշներէ, որոնց դէմ պայքարիլը եւ որոնց ամէն տեսակ ձեռնարկները խափանելու համար հրահանգ կայ խորհրդ. իշխանութենէն։ Այդ հրահանգը չեն կրնար չգործադրել հնչակ հոգաբարձուները, ինչպէս որ չեն կրնար մաքրել սրբել իրենց մանրիկ հոգիներու մէջ եռացող ախտաւոր կիրքերը։ Ու ճիշդ ատոր համար ալ, բացայայտօրէն ի վնաս դպրոցին եւ 30է աւելի չքաւոր ու անմեղ հայ մանկիկներու կենսական բարիքին, հնչակ հոգաբարձուները կը խափանեն Գթութեան Խաչի Զրի Սեղանատունը ու «կ'իւրացնեն» զայն, հոգ չէ թէ իրենց հոգաբարձական տարրական պարտականութիւնն իսկ կատարելու անզօր են եւ անընդունակ։

Հայ հասարակութեան մէջ, հոս ու այլուր, կան տակաւին միամիտներ, որոնք կը կարծեն թէ դաշնակցականները, հայ ազգային եռագոյնը պարզելով, Մայիս 28ը տօնելով կամ «Մեր Հայրենիք» երգելով, կը դաւեն ու կը թշնամանան... Հայաստանի դէմ ու այդ պատճառով ալ գաղթաշխարհը դարձած է բաբելոն։

Ո՛չ։ Ժամանակը եկած ու անցած է, որ այդ միամիտները վերջապէս տեսնեն, ու համոզուին, թէ դաշնակցականները «Հայաստանի դէմ կը դաւեն ու կը թշնամանան» նախ. պըռնակ մը տաք կերակուր տալով հայ դպրոցի չքաւոր ու անմեղ մանկիկներուն»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՆՈՐ ԽՈՒՄԲ ՄԸ

00000

ՊԱՆԵԼՕ (Յառաջ).— Մեր շրջանի «Ցառաջդիմասիրաց» միութեան ֆութպոլի յանձնախումբը, իր Ա. նիստը գումարեց, դպրոցի սրահին մէջ, եւ կազմեց իր դիւանը հետեւեալներէ.— Պ. Պ. Երուանդ Յովսէփեան՝ ատենապետ, Կարապետ Նիկողոսեան՝ ատենադպիր, Գրիգոր Դաւիթեան՝ գանձապահ, խորհրդականներ՝ Գեղեցիկ Յովհաննէսեան եւ Հ. Սրապեան։

Նորընտիր դիւանը մասնաւոր մարմնի մը յանձնեց ծրագիր – կանոնագրի մը կազմութիւնը։ Ֆութպոլի խումբը կը կոչուի «Sportif Arménien Région du Sud»։

Խումբը ունի 14 նորահաս երիտասարդներ, որոնք արդէն 4—5 կիրակի է որ մրցում կը կատարեն ֆրանսական խումբերուն հետ։

Փափաքելի է որ շրջանիս հայութիւնը մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց տայ այս մարզական խումբին։

Յաջողութիւն կը մաղթենք։

Մարզասէր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

— Այո՛, շատ մը թիթեռնիկներ եւ ուրթունքներէդ դուրս ելած շունչդ հովները ճամբեց զանոնք. բայց մէկը որուն մասին կը խօսիմ, թռաւ արեւելք, հեռո՛ւն, շատ հեռուն, մինչեւ որ հասաւ արքայական պալատը եղերող պարտէզներուն ոսկեզօծ վանդակորմէն ներս։ Այդ թիթեռնիկէն պիտի ծնի թրթուր մը որ յաջորդ տարի, ամառուան տաք կէսօր մը, պիտի սողայ թագուհիին սպիտակ պարանոցին վրայ, պիտի արթնցնէ զայն իր քունէն այնպէս յանկարծօրէն որ անոր սիրտը կանգ պիտի առնէ կուրծքին տակ եւ անոր արդանդին պտուղը պիտի նուաղի ու մեռնի։ Ցեղոյ թագաւորին եղբայրը պիտի ժառանգէ թագաւորութիւնը փոխանակ իսկական ժառանգորդին, որուն մահացումին պատճառ եղած պիտի ըլլաս դո՛ւն։ Անառակ, չար ու անզգամ, անիկա այնպէս պիտի իշխէ իր ժողովուրդին վրայ որ զայն պիտի մղէ յուսահատութեան եւ խենթութեան. վերջապէս անիկա իր կեանքը փրկելու կատաղի ճիգին մէջ սարսափելի պատերազմ մը պիտի սանձէ ու ահաւասիկ այդ կերպով աւերակ պիտի ընէ սիրելի Հայրենիքդ։ Եւ դո՛ւն ես միակ յանցաւորը, դո՛ւն որ շունչովդ հեռուները, դէպի արեւելք, քշեցիր նախշուն թիթեռնիկ եւ ան թռաւ արքայական պալատը եղերող պարտէզներուն ոսկեզօծ վանդակորմէն ներս։

Երիտասարդը ուսերը թօթուեց։

— Ո՛վ անտեսանելի ոգի, ինչպէ՞ս կրնամ հաւատալ որ այդ մարգարէութիւնդ պիտի կատարուի, քանի որ աշխարհիս մէջ ամէն բան՝ բանէ մը յառաջ կուգայ եւ յաճախ ամէնէն սարսափելի պատահարները կը ծնին ամէնէն ոչինչ պատճառներէն ու ամէնէն ոչինչ բաները ամէնէն զարհուրելի բաներէն։ Եւ ինչո՞ւ պիտի հաւատամ այդ մարգարէութեանդ, քանի որ միւսը — այսինքն այն սպառնալիքդ թէ պիտի մեռնէի եթէ լերան գագաթը բարձրանայի, չիրականացաւ...

—Ան որ վեր կը բարձրանայ այս ճամբէն, վար պիտի իջնէ դարձեալ, եթէ կ'ուզէ մարդոց մէջ մտնել, չխորհեցա՞ր այդ մասին, որուն անծանօթ ձայնը։

Երիտասարդը կանգ առաւ յանկարծ եւ կարծես ապահով ճամբայ մը փնտռեց վար իջնելու համար։ Բայց վախնալով գիշերուան մութէն որ կը պարուրէր զինքը, խորհեցաւ թէ այդ վտանգաւոր վայրէջքին համար աւելի լաւ էր առտուան լոյսը, երբ պիտի գտնէր ինքզինքը եւ հաւաքէր իր ուժերը։ Ու երկնցաւ ժայռի մը նեղ շրթունքին վրայ, սպասելով որ քունը ուժ տար իրեն։

Անշարժ պառկեցաւ, բայց իր մտածումները թոյլ չտուին որ քնանար։ Բացաւ յոգնած բիբերը եւ անհանգիստ սարսուռ մը զգաց իր սրտին ու երակներուն մէջ։ Տեսաւ գլխու պտոյտ տուող գահավէժը՝ միակ ճամբան՝ դէպի կեանք վերադառնալու համար։ Ինք որ մինչեւ այդ վայրկեանը ապահով զգացեր էր միշտ իր ճամբուն վրայ, բացառիկ երկիւղ մը ունեցաւ, վախ մը որ հետզհետէ խորացաւ, անձկութիւն մը զոր չկրցաւ տանիլ այլեւս։

Հետեւաբար որոշեց անմիջապէս նետուիլ այդ անխուսափելի ճամբուն վրայ, փոխանակ առտուան լոյսին սպասելով անստուգութեան մէջ չարչարուելու։ Ոտքի ելաւ, պատրաստ՝ դողդոջուն քայլերով վտանգաւոր ճամբան սկսելու համար. չպիտի ըսպասէր արշալոյսի շողերուն։

Բայց հազիւ քայլ մը նետած էր մութին մէջ, կարծես զգաց որ անդառնալի վճիռով մը դատապարտուած էր եւ իր ճակատագիրը պիտի որոշուէր անյապաղ։ Պարապութեան մէջ դայրոյթով ու վիշտով՝ պոռաց.

— Ո՛վ անտեսանելի ոգի որ երեք անգամ զգուշացուցիր զիս ու ես երեք անգամ մերժեցի քեզի հաւատալ, ո՛վ ոգի, կը խոնարհիմ քու առջեւդ իբրեւ ինձմէ աւելի զօրաւոր մէկը, ըսէ, դուն որ պիտի մահացնես զիս հիմա, ո՞վ ես...

Նորէն հնչեց ձայնը՝ չափազանց մօտիկ ու չափէն աւելի հեռու.

— Դեռ ոչ մէկ մահկանացու կը ճանչնայ զիս, շատ մը անուններ ունիմ, նախապաշարուածները զիս կը կոչեն Ճակատագիր. խենթերը՝ բախտ, բարեպաշտները՝ Աստուած։ Իսկ անոնք որ իրենք զիրենք իմաստուն կը դաւանին, զիս կը կոչեն ուժ։

Ուժ որ կար Սկիզբէն ու պիտի շարունակուի անվախճան՝ մինչեւ Յաւիտենականութիւն։

— Ուրեմն ես քեզ կ'անիծեմ իմ այս վերջին վայրկեանիս, պոռաց երիտասարդը մահուան դառնութիւնը իր սրտին մէջ։ Եթէ դուն իսկապէս Ուժն ես որ կար Սկիզբէն ու պիտի շարունակուի անվախճան մինչեւ Յաւիտենականութիւն, ինչո՞ւ այս բոլորը պիտի պատահէր... Որ ես անտառէն պիտի անցնէի ու ձիեր պիտի գործէի, դաշտերը պիտի կտրէի ու աւերակ պիտի ընէի իմ Հայրենիքս, ժայռերէն վեր պիտի մագլցէի ու մահս պիտի գտնէի... եւ այս ամէնը հակառակ քու ազդարարութիւններուդ։ Բայց ինչո՞ւ դատապարտուած էի լսել քու խօսքերդ, եթէ քու ազդարարութիւնդ չըպիտի փրկէր զիս... եւ ինչո՞ւ, ո՛վ հեղնութիւն հեղնութեանց, այս տկար հարցումս պիտի լամ քեզի։

Ահաւոր ու սարսափելի պատասխան մը տրուեցաւ տղուն խորհրդաւոր ծիծաղով մը որուն հնչիւնները արձագանգեցին անտեսանելի երկնակամարին խորութիւններուն մէջ։ Երբ ան փորձեց իմանալ բառերը, հողը շարժեցաւ ու փլաւ իր ոտքերուն տակ։

Երիտասարդը ինկաւ վար, աւելի վար քան հազար հազար անյատակ անդունդները, ինկաւ ժամանակին ահաւոր գիշերներուն մէջ որոնք կան Սկիզբէն ի վեր եւ պիտի ըլլան մինչեւ վախճանը բոլոր բաներուն։։

Անգլ. թարգմ. Ժ.

ԱՐԹԻՒՐ ՇՆԻՑԼԷՐ

(Վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ խորհրդայնացման տարեդարձին առթիւ Երեւանի թուրք գրողները որոշած են հրատարակել Հայաստան գտնուող երիտասարդ թուրք գրողներու երկերու հաւաքածոն։

Թուրք ուսուցիչներու մեթոտին ծառայելու համար, Հայաստանի կրթական գործավարութիւնը առաջարկած է ամիսը երկու անգամ հրատարակել թուրքերէն լեզուով պարբերաթերթ մը։

գտնեն մէկ հատիկ Թուրք որ հաւանի իր մէկ մատն իսկ զոհել գայն ստանալու համար: (*Յառաջ*.— Անշուշտ ասոր համար է որ տուն - տեղ են եղած հայապատկան հողերու վրայ):

Աւելորդ է ըսել թէ Թուրք գործավարին այս խօսքերը յայտնապէս ուղղուած են Պուլկարիոյ դէմ, որ հողային պահանջներ ունի:

Թէվֆիք Րիւշտի այս առթիւ ալ չեշտեց թէ Թուրքիա եւ Յունաստան կը կազմեն մէկ երկիր, թէ չկայ ո՛չ եւ է առկախ հարց երկու ազգերուն միջեւ, բացի ընթացիկ խնդիրներէ որ կրնան դիւրաւ կարգադրուիլ: «Այսօր յոյն Թուրք գիւղացին յունական շահերուն վրայ կը մտածէ այնպէս ինչպէս իր երկրի շահերուն վրայ»:

Լիթվինով Հռոմ կ'երթայ

Խ. Միութեան արտաքին գործավարը մեկնած է Ամերիկայէն եւ Հռոմ կը սպասուի դեկտ. 2ին: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս ճամբորդութեան: Մուսոլինին ինք հրաւիրած է ռուս գործավարը: Կ'ըսուի թէ երկու վարիչները պիտի խօսին զինաթափութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մասին: Իտալական տեսակէտը այն է թէ Խ. Միութեան գործակցութիւնը ապահովելու համար անհրաժեշտ է բարենորոգել Ազգերու Դաշնակցութիւնը, կամ գտնել միջազգային գործակցութեան նոր ձեւ մը:

Պ. Լիթվինովի ճամբորդութիւնը կը զուգադիպի Փաշական Գերագոյն Խորհուրդի նիստին հետ որ տեղի կ'ունենայ դեկտ. 5ին եւ որ յատկապէս պիտի քննէ Ազգերու Դաշնակցութեան խնդիրը: Այս առթիւ իտալական թերթերը կը գրեն թէ Նիւ Եորքէն մեկնելէ առաջ, հացկերոյթի մը առթիւ, Պ. Լիթվինով Ազգերու Դաշնակցութիւնը կոչած է դիակ մը զոր ոչ մէկ փորձ կրնայ վերակենդանացնել: Մուսոլինին ալ այդ կարծիքն ունի, թէեւ փափկութեամբ կ'արտայայտուի:

Վերջապէս, այս տեսակցութեան առթիւ պիտի քննուի նաեւ ռուսեւգերման յարաբերութեանց խնդիրը: Իտալիան կ'ուզէ միջնորդի դեր կատարել երկու երկիրներուն միջեւ:

Երկու օր գործադուլ Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն նոյ. 26 թուականով.—

Մուսա փաշա էլ Հիւսէյնի, արաբական Գործադիր Կոմիտէին նախագահը, հրամայեց ընդհ. գործադուլ կատարել ամբողջ Պաղեստինի մէջ, նոյ. 27ին եւ 29ին: Այդ երկու օրերուն է որ պիտի դատուին վերջին դէպքերու առթիւ ձերբակալուած Արաբները, որոնք բողոքած էին հրէական ներգաղթին դէմ: Ինչպէս յայտնի է, բազմաթիւ մարդիկ սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան այս դէպքերուն հետեւանքով:

Պ. Շոթան կազմեց նոր դահլիճը

Պ. Էխոյի հրաժարման վրայ, նոր դահլիճը կազմեց ներքին նախարար Պ. Շոթան, արմատական տարրերէ: Մեծ փոփոխութիւններ չկան նոր կազմին մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖԻՐՄԷՆ ԺԷՄԻԷ, Թէաթր Անթուանի և յետոյ Օտէոնի տնօրէնը, յանկարծամահ եղաւ կիրակի օր: Ծնած էր 1865ին: Երեք անգամ Քոնսէրվաթուարին մէջ ձախողելէ յետոյ, 1888ին թատերական ասպարէզը մտաւ եւ հետզհետէ փայլուն դերերու հասաւ: Վերջերս նուիրուած էր շարժանկարի: Մեծ արուեստագէտ մըն էր:

ՀԻՆԳ ՁՈՅԼ ՈՍԿԻ կը ծախէին երկու Իտալացիներ, Ֆասսի եւ Մոնֆրէտինի: Երկու գաղտնի ոստիկաններ իբրեւ յաճախորդ ներկայանալով, յաջողեցան երեւան հանել կեղծիքը: Բայց խաբեբաները ատրճանակի սպառնալիքին տակ յաջողեցան գանձել սակարկուած գինը, 42,000 ֆրանք... Յետոյ բուռն կռիւ մը տեղի ունեցաւ, որու միջոցին վիրաւորուեցաւ խաբեբաներէն մէկը: Ի վերջոյ կարելի եղաւ ձերբակալել երկուքն ալ: Նախապէս մէկը երեք, միւսը երկու անգամ դատապարտուած են գողութեան համար:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ նորէն ձերբակալուեցաւ հրամանատար Տիֆալոս, Ապահովութեան նախկին տեսուչը, որ Վենիզէլոսի դէմ կատարուած մահափորձին առթիւ բռնուած եւ յետոյ ազատ արձակուած էր:

60,000 *ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐ ամէն աշխատանք դադրեցնելով ցոյց մը կատարեցին հիւսիսային գաւառներու մէջ: Շատերը քալելով Առաս գացին, իրենց պահանջները ներկայացնելու:*

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆ ալ, որ նոր կազմուեցաւ, բազմաթիւ ժողովներ գումարեց ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Այս առթիւ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, շարք մը բարենորոգումներ պահանջելով, քանի որ գիները ինկած են եւ գիւղացին չի կրնար ծախել իր բերքը:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Քրիստափոր» Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Այրի Տիկին Անիկ Միլտոնեան, Պ. Ստեփան Միլտոնեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Միլտոնեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Օճանեան, Այրի Տիկին Վիքթորիա Մարգարեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Հաճի Գրիգոր Թապիպեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Կէօզիւմեան, Այրի Տիկին Գայիանէ Միլտոնեան, Այրի Տիկ. Էպրուհի Միլտոնեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կ. Պագրճեան (Փարիզ), Այրի Տիկ. Եղիսաբեթ Այտնճեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Մ. Այտնժեան, Պ. Ղեւոնդ Բարմաքսըզեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Բարմաքսըզեան (Սելանիկ), Տէր եւ Տիկին Կ. Ատալեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Յ. Աֆարեան եւ ազգականները խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, քեռայրին եւ ազգականի՝

Պ. ՆՇԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ եւ յանկարծական մահը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 24 Նոյեմբեր Ուրբաթ օր, Սէնժէռոմի (Մարսէյլ) եկեղեցւոյն մէջ՝ Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Թաղին գերեզմանատունը:

Երեկոյթ - Պարահանդէս

կազմակերպուած *ԵՓՐԱՏ* Նուագախումբի կողմէ, իր կազմութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ, տեղի կ'ունենայ 16 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կիւրինցի Տիկին Զանազան (Զարուհի) Պարսամեան, հօր անունը չի յիշեր, մօր անունն Մարիամ. ամուսնոյն անունը Յովհաննէս Գոչունեան, կը փնտռէ իր եղբայրները Սարգիս, Աւետիք, Մանուկ, Կարապետ եւ քոյրը Եղիսաբէթ: 1909ին ամուսնանալով մեկնած է Կիւրինէն Ամասիա: Այս թուականէն ի վեր կորսնցուցած է իրենց հետքը: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mme. Zarouhi Cotchounian. 15, rue de Trans, Draguignan (Var) France.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաժիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Ֆլորիայի վերնայարկը: Կը դասախօսէ Պ. Կ. Բասմաջեան, նիւթ՝ Քննական Հայոց Պատմութիւն: Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեկոյ, ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)   Le Gérant : H. STEPHAN
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
էջ 275 — ԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ ԿԱՆԽԻԿ

Իսկ անոնք որ կ'ուզեն ունենալ հեղինակին նախորդ երկն ալ «ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ» պիտի կրնան հին և նոր երկու հատորները միասին ստանալ միայն 20 ֆրանքով:

Գրել հեղինակին՝ 15, Rue Bréa. **Paris** (6)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւն թուալով* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage *եւ* Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող դիտողներու դիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կտրէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի կիրակի եւ շաբաթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն ալ կարելի է: Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուալներ օտար երկիրներ բնակողներուն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ *ժօժ 8 եւ 10 թիւ մեքենայ ունեցող գործաւորներ և գործաւորուհիներ: Տեւական գործ, լաւ վճարում: կը գնենք օգքազիոն* (Jauge) *ժօժ թիւ 10 մեքենաներ: Դիմել ամէն օր* KÉBABDJIAN*ի*, 6, Rue des Jeûneurs, Paris (2): *Մէթրօ՝* Sentier *կամ* Bonne - Nouvelle, *հեռաձայն* Louvre: 57 – 37:

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ՏԱՐԵԳԻՐՔ Դ. ՏԱՐԻՆ
1934

ԴԻՄԵԼ՝ **M. & M. Barsamian.**
94, Rue Lafayette. Paris (10)
ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂԻ ՀԱՄԱՐ

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

ցայտնի ապուխտավաճառ *ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ* վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ թարմ եւ մաքուր մինէ պատրաստուած *Երշիկն* ու *Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ:

Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN
46, Rue du Baignoire, MARSEILLE
կամ 5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՅ ԱՌԹԻՒ
ԱՐԱՔՍ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆԸ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԵԾ ԶԵՂՉ ՄԸ ԿԱՏԱՐԱԾ Է ԻՐ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Միմիայն 45 ֆրանքի փոխարէն պիտի ունենաք 12 գեղարուեստական քարթ փոսթալ եւ մէկ ակրանտիսման, որոնց իրական արժէքն է 125 ֆրանք:

Օգտուեցէ՛ք այս առիթէն դիմելով՝

Studio ARAX, 9 rue Papillon Paris.
Métro: Cadet **Tél. Prov. 49 - 34**

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԵԱՆ *(Գրիգոր)*

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով:

Փողոցի արկածի *դատերու* մասնագէտ, *առանց կանխավճարի:*

ընդունելութիւն: *Առաւօտ ժամը 9էն 10.30: Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30:*

Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր նոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ: Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE   Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN **40, rue Chaponnay. Lyon**

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոֆաժ.*
rue Pierre Curie. K. *Bicètre. Métro: Porte d'Italie.* **13**

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ

Դրամ կը ճարէ խանութի գրաւի վրայ (Nantissement), տան գրաւի վրայ (Hypothèque de 1er et 2me rang) առեւտրական մուրհակներ զեղչել տալով եւյլն., խիստ նպաստաւոր պայմաններով:

կը ստանձնէ ամէն կարգի դատական գործեր, առեւտրական, քաղաքային, պատժական եւ մանաւանդ արկածի վերաբերեալ:

կը կատարէ պաշտօնական թուղթերու թարգմանութիւն եւ վաւերացում, կը խմբագրէ ամէն կարգի նամակ եւ խնդրագիր:

Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է:

կ'ընդունի առաւօտները ժամը *10*էն *12*, Հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը *3*էն *7* եւ ժամադրութեամբ:

Առժամեայ հասցէ՝

179, Rue de Vaugirard - Paris (15)

ձախ թեւի վրայ առաջին սանդուխ, երկրորդ յարկ, ձախ:

Métro եւ Nord - Sud - Pasteur

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՐԻՒ ՏԷ ՊՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), *բացած եմ ՍԵՒԱՆ — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ զեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, և տեղւոյն վրայ կը յանձնենք:*

Հաղորդակց. միջոց.— *Մէթրօ՝* (*Pré Saint Gervais*):

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE   du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւյլն., եւյլն. Թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու*

Անգործ՝ բայց աշխատասէր Հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն:*

դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱԶ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ'Իտանթիթէ ըլթուշով	6 *հատ*	5 *ֆրանք:*
Քարթ փոսթալ	12 »	20 »
Մեծցուած լուսանկարներ ըլթուշով եւ ձուաձեւ շրջանակով		45 *ֆրանք:*

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ Ֆրանս. Առողջապահ. Նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ COURONNE **Tél. MENIL. 45—43**

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէս քնէածական թելադրական եւ ֆրէօեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ: Ամենալայն պայմաններ ակռաներու խնամքի եւ ոսկիկազմածներու (քուրոն եւյլն.) շինութեան համար:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 275.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

29 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2356

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

AQUILA NON CAPIT MUSCAS...

—•—

... Աւելորդ չէ՞ որ եւ է մեկնութիւն, երբ կարդացիք Մարսէյլի ֆրանսերէն Թռուցիկն ալ, 60 սանթիմէթր լայնքով եւ 80 սանթիմէթր երկայնութեամբ սաւանի մը վրայ:

Ե՛ր երբեմն, այսպիսի յայտարարութիւններ կ'երեւային Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ, բողոքելու համար Թրքական սարսափներուն դէմ:

Ժամանակները այնքան փոխուած են որ, հայանուն մարդիկ այժմ պատիւ կը սեպեն միեւնոյն հողերանութեամբ եւ նոյն բառերով Թռուցիկներ տպել եւ միթինկներ գումարել, «օրէնքէ դուրս» հռչակելու, «փարել» տալու համար հայկական կազմակերպութիւն մը,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Այս Թշուառականներն ալ կը խօսին «քաղաքակրթութեան» անունով: Կը գրգռեն հիւրընկալ պետութեանց կասկածամտութիւնը: Կը խօսին «եպերելի արարքներու» մասին — ինչպէս հանդուցեալ Պասը Ալին — ու կը փորձեն շարժման մէջ դնել Ապահովութեան Տեսչութիւններն ու Ոստիկանութիւնները: Հասցէներ կուտան եւ հասցէներ կը փնտռեն...

Եւ այս բոլորը՝ մէկ նպատակով,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ներկայացնել իբրեւ մարդասպաններու, աւազակներու եւ արկածախնդիրներու «խառնակոյտ» մը, ոստիկանական հետապնդումներ յարուցանել անոր դէմ, լուծել, ցրուել, քշել...

Խոստովանեցէք որ, ոչ Պասը Ալին, ոչ ալ քէմալական պետութիւնը չիրցան այսքան յառաջ երթալ:

Ո եւ է Թուրք դեսպան չհամարձակեցաւ այս աստիճան լրբանալ, օտար հողի վրայ, ուր ես ու դուն միեւնոյն իրաւունքները կը վայելենք, այլ մանաւանդ միեւնոյն փափուկ վիճակն ունինք:

Միայն Ֆրանսայի մէ՞ջ է որ տեղի կ'ունենայ այս սանձակոտոր արշաւը:

Ո՛չ: Ազդանշանը արձակուած է ամէն տեղի համար, եւ մեր «հերոս»ները կը գործեն ամէն տեղ, համաձայն պարագաներուն:

Դամասկոսի մէջ հրատարակուած Թռուցիկ մը միեւնոյն պահանջը կը դնէ Սուրիոյ համար.

— «Հաւաքուիլ և ժողովրդական դատաստանով դատել Դաշնակցութիւնը, անոր ճակտին փակցնելով ոճրագործ կոչումը, եւ պահանջելով անոր լուծումը Սուրիոյ մէջ»: (Դատեցին, որոշեցին, եւ եղաւ...):

×

Բայց Թողունք մանրամասնութիւնները և անցնինք բուն հարցին:

Այս դիմակաւորները այնքան կորսնցուցած են իրենց խելքն ու խիղճը, որ մէկ վայրկեան իսկ չեն խորհիր Թէ՝ սարքուած եւ չարունակելի խեղկատակութիւնները մազ չեն կրնար շարժել Դաշնակցութեան գլուխէն, բայց կրնան վնասել գաղութներու խաղաղութեան, կրնան խստութեանց մղել հիւրընկալ իշխանութիւնները: (Ականջի օղ՝ Սուրիոյ պարագան):

Միւս կողմէ, ասոնք ի հարկէ լուրջ ինքնապաշտպանութեան կը մղեն Դաշնակցութիւնը:

Թող սպառնալիք չհամարուի այս սրտաբաց խօսքը, աջէն Թէ ձախէն:

Հողերանական պահու մը Թելադրանքն է որ գրի առնել կուտայ զայն, եւ մենք պարտականութիւն կը սեպենք յիշեցնել միշտ:

Դաշնակցութիւնը սովորութիւն չունի սպառնալու: Պէտք ալ չունի ներկայ պարագային:

«Արծիւը ճանճ չորսար»: Եւ սակայն, «Ամէն սրտի մէջ աղուէս մը կայ»:

Անոնք որ չափը կ'անցընեն, իրար խառնելով կառավարութիւն, ոստիկանութիւն, Ֆրանսացի, Ֆէլլահ, համայնավար,— բոլորը լարելու համար Դաշնակցութեան դէմ, անոնք պէտք է մտածեն հակազդեցութեան մասին:

Եւ լաւ է որ այս առթիւ մոռնան «չէֆ»երու, ղեկավարութեան եւ նման յանկերգները:

Դաշնակցութիւնը չի ճանչնար ո եւ է «չէֆ»: Այդ ապրանքը փնտռեցէք ձեր մէջ,— Ստալինը հրամայե՛ց, Ստալինը պատուիրե՛ց, Վորոշիլովը սաստե՛ց, Խանջեանը խնդա՛ց...

Դաշնակցութեան կարծեցեալ «չէֆ»երէն ո եւ է մէկը աւելի բարձր չի կրնար խօսիլ քան իր շարքերը:

Եւ եթէ այն միամտութիւնն ունիք Թէ գլխատելով Դաշնակցութիւնը, դուք Թռուցիկ ցրուելու պէս կրնաք ցրուել, տարրալուծել, «խորտակել ողնայարը»,— սթափեցէ՛ք, հէ՛յ տխրահռչակներ, դուք այն ատեն ձեր դիմացը պիտի գտնէք բուն Դաշնակցութիւնը, իր երիտասարդ կեդր. Կոմիտէներով, որոնք գիտեն Թէ ի՛նչ կ'ընեն եւ ի՛նչ կ'ուզեն:

Այն ատեն է որ, ձեր բոլոր վայնասունը, «քայքայման» ձեր վարդավա՛ռ յոյսերը անգամ մը եւս պիտի փշրուին հօծ եւ միակամ կազմակերպութեան մը ժայռին վրայ:

Այն ատեն, ոչ Թէ Երեւանի խրտուիլակները, Մոսկուայի Չեկան իսկ չի կրնար օգնութեան հասնիլ ձեզի:

Դաշնակցութիւնը «անգլուխ» մնացած էր հայաջինջ սարսափներէն յետոյ: Ան ամբողջ սերունդ մը զոհ տուաւ մէկ միլիոնին հետ:

Եւ սակայն,— ահա ձեր դիմացն է ան, իր նոր սերունդով ու յարաճուն շարքերով, իր հանդանակով եւ կազմակերպութեամբ, իր անհնարին ճիգերով եւ հետեւողական գործունէութեամբ:

Ձեր դիմացն է ան մի-մինակ, ի դերեւ հանելու համար բոլոր խաղերն ու դաւերը, բոլոր «միացեալ ճակատ»ներն ու «դաշ[illegible]»ները: Ո՛ւր որ ալ գտնուին: Ի՛նչքան կարմիր-կանանչ շուքերով ալ չքաւորուին:

Aquila non capit muscas!

Շ.

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

—•—

ՀԱԼԷՊԻ ԵՒ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՇՈՒԿԱՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

—•—

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՆ ԱԼ ԴՊՐՈՑ ՉԵՆ ԵՐԹԱՐ

Պէյրութի վերջին Թղթարերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, ֆրանքօ-սուրիական դաշնագրին դէմ կատարուած ազգայնական ցոյցերու մասին (22 նոյ.).—

Դամասկոսի մէջ, զանազան խոստաբերներու եւ տարիքի պատկանող պատուիրակութիւններ սկսած են մէկիկ մէկիկ դիմել բոլոր երեսփոխաններուն եւ խնդրել անոնցմէ որ կնքուած դաշնագիրը չվաւերացնեն: Առաջին անգամ դիմած են խորհրդարանի նախագահ Սուպհի պէյ Պէրէքէթին, որ յայտարարած է անոնց.

— Մենք բոլորս այս հայրենիքի զաւակներն ենք եւ չենք կրնար դաւաճանել անոր. առանց Միութեան կնքուած դաշնագիր մը անընդունելի է մեր կողմէ: Գացէք դիմեցէք բոլոր երեսփոխաններուն եւ երդում ընել տուէք պաշտպանելու համար հայրենիքին շահերը:

Կարգաւ դիմումներ կատարուած են Հէնրի Պէյ Հինտիէի, Ֆարիս պէյ Զրդպիի, եւ միւս երեսփոխաններու, որոնց բոլորն ալ համամիտ եղած են Սուպհի պէյ Պէրէքէթի տեսակէտին:

Մարզպանութեան Հալէպի պատուիրակ Պ. Լավաթըր որ միշտ Դամասկոս կը մնայ այս օրեր, երէկ գիշեր, ի պատիւ Հիւսիս. երեսփոխաններուն ճաշկերոյթ մը տուած է:

⁂ Կիրակի երեկոյ, երբ դաշնագրի պատճէնը հրատարակուեցաւ Դամասկոսի մամուլին մէջ, ամէն կողմ սկսան իրարանցումներ: Ազգայնական շրջանակները աւելի գրգռուած վիճակ մը ունէին: Ճէմիլ Մէրտէմ պէյի բնակարանին մէջ անմիջապէս գումարում մը ունեցան Ազգայնական պարագլուխները, նոյն գիշերը, եւ դաշնագրի յօդուածները եւ յարակից մասերը քննութեան ենթարկելով, զանոնք բոլորովին հակառակ նկատեցին իրենց պահանջներուն եւ շահերուն:

Երկուշաբթի օր, ամբողջ շուկաները մնացին փակ: Աշակերտները նոյնիսկ իրենց վարժարաններէն բացակայեցան եւ մասնաւոր յանձնախումբեր կազմելով մէկիկ մէկիկ դիմումներ կատարեցին երեսփոխաններուն խնդրելով անոնցմէ որ չվաւերացնեն դաշնագիրը: Երեսփոխանները յայտնած որ չեն կրնար վաւերացնել նման դաշնագիր մը, քանի որ Սուրիական Միութեան սկզբունքը չի յարգեր: Թաղերու մէջ եւ ամէն տեղ հաւաքոյթներ եղան և ճառեր խօսուեցան, բողոքելով դաշնագրի տրամադրութիւններուն դէմ, կիներէ բաղկացած բազմութիւն մը, Հանրապետութեան նախագահի ապարանքին առջեւ վլվլուկներ բարձրացուցած եւ գոչած է.

— «Անկցի դաշնագիրը ստորագրող կառավարութիւնը»:

Սուգ Սարուճի մէջ, մեծ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին Իպրահիմ պէյ Հանանօ ճառ մը խօսելով ի միջի այլոց ըսաւ.

— «Մարզպանը հրատարակութեան տուած է դաշնագիրը, հասկնալու համար ժողովուրդին տրամադրութիւնները, ես հակառակ եմ այդ դաշնագրին, դուք ի՞նչ կը մտածէք»:

Ներկայ բազմութիւնը բացագանչեց. «չենք ընդունիր»:

Վեց յօդուածներէ բաղկացած բողոքագիր մը յանձնուած է մարզպանին որուն մէջ ցոյց կը տրուի թէ՝ ինչո՞ւ հակառակ են կնքուած դաշնագրին: Այդ յօդուածներուն մէջ կ'ըսեն անոնք.

— «Ֆրանսացիները կ'ուզեն առանց դիմադրութեան պարտադրել իրենց տեսակէտները, երկրորդ կը հասկցուի մարզպանի զեկոյցէն թէ այս դաշնագիրը կարելի էր կնքել 1919ին: Ժուվընէլի ժամանակ ալ փորձուեցաւ այս կապերով շղթայել Սուրիան, հետեւաբար Ֆրանսացիները չփոխեցին իրենց տրամադրութիւնները սկիզբէն ի վեր: Երրորդ, մարզպանը իր զեկոյցին մէջ կը սպառնայ, որ եթէ Սուրիան մերժէ այս դաշնագիրը, կը նշանակէ թէ դեռ ընդունակ եւ հասուն չէ դաշնագիր կնքելու, մինչդեռ, դաշնագրի առաջին յօդուածին մէջ իսկ կ'ըսուի թէ Սուրիան պէտք եղածին չափ յառաջադիմած է՝ դաշնագիր կնքելու համար: Չորրորդ, դաշնագիրը կը զրկէ մեզ ազգային ինքնավարութենէ՝ որովհետեւ Ֆրանսացիները կ'արտօնուին մեր երկրին բոլոր գործերուն խառնուելու՝ վարչական, տնտեսական եւ քաղաքական: Հինգերորդ. բաժանելու քաղաքականութիւն մը կը մշակէ ան: Վեցերորդ, Ֆրանսան կը պարտադրէ մեզ պաշտօնապէս իր բոլոր ծրագիրները եւ 25 տարուան համար կը տիրապետէ մեր վրայ»:

Երկուշաբթի օր, դաշնագրի կնքումին լուրը հասնելուն պէս, Հալէպի մէջ ալ գրգռութիւններ եղած են եւ ամբողջ շուկան գոց մնացած է: Ժողովներ եւ հաւաքոյթներ տեղի կ'ունենան բոլոր թաղերու մէջ, բողոքելու համար դաշնագրին դէմ: Էմէվի մզկիթին մէջ խօսուած են ճառեր:

Դամասկոսի մէջ ոստիկանական եւ զինուորական խիստ հսկողութիւնը կը շարունակուի:

ՄԵԾ ԱՂՄՈՒԿ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Այսօր 21 նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 9ին բացուեցաւ երեսփ. ժողովը, նախագահութեամբ Սուպհի պէյ Պէրէքէթի:

Ազգայնական երեսփոխաններ աղմկալի ցոյցեր ըրին եւ պահանջեցին առաջին հերթին դաշնագրի ուսումնասիրութիւնը: Ելմտական նախարար Շաքիր Նիյմէթ պէյ եւ նախարարներ առարկեցին եւ ուզեցին յետաձգել: Աղմուկն ու իրարանցումը այն աստիճան սաստկացան որ Նախագահին ազդարարութիւններն ու լռութեան հրաւէրները ապարդիւն կը մնային:

Այդ միջոցին մարզպանութեան պատուիրակ Պ. Վէպէր առաջարկեց չորս օր յետաձգել ժողովը, անկարելի գտնելով այս գրգռուած վիճակով շարունակել ժողովը: Ազգայնական երեսփոխանները ընդդիմացան այդ առաջարկին եւ ուզեցին ժողովի շարունակումը եւ դաշնագրի քննութիւնը: Սակայն, ժողովի նախագահ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ ոտքի ելաւ եւ յայտարարեց թէ ժողովը յետաձգուած է ուրբաթ օրուան:

Երեսփոխաններուն մէկ մասը եւ նախարարներ սկսան մեկնիլ սրահէն, մինչ կարգ մը երեսփոխաններ դեռ կը շարունակէին աղմուկն ու իրարանցումը:

Ճիշդ այդ միջոցին, երբ խորհրդարանի սրահին մէջ տեղի կ'ունենային այդ իրարանցումները, դուրսը հաւաքուած ցուցարար կիներու բազմութիւնը վլվլուկներ կ'արձակէր: Սէնէկալցի զինուորներ կ'արգիլէին անոնց ծայրայեղութիւնները: Երեք կիներ մարեցան այդ միջոցին:

Կացութիւնը ծանր է: Կը վախցուի ծայրայեղութիւններէ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ ՍՏՈՐԱԳՐԵՑԻՆ

ՈՉ – ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Նոյեմբեր 27ին Պելկրատի մէջ ստորագրուեցաւ Թուրքիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ կնքուած ոչ – յարձակման եւ բարեկամութեան դաշինքը, Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ Պ. Եէվթիչի կողմէ:

Այս դաշնագիրը նշանագրուած էր հոկտ. 9ին, Ժընեւի մէջ, և այժմ վերջնական ձեւ կը ստանայ:

Դաշնագիրը կը բաղկանայ 25 յօդուածներէ: Առաջին յօդուածը տեսակ մը յառաջաբան է որով երկու կողմերը յանձն կ'առնեն միայն խաղաղասիրական միջոցներով լուծել իրենց միջեւ ծագած վէճերը: Երկրորդ յօդուածով, երկու կառավարութիւնները կը յայտարարեն թէ երբ կարելի չըլլայ բարեկամաբար եւ դիւանագիտական բանակցութիւններով հարթել վէճերը, պիտի դիմեն իրաւարարութեան: Միւս յօդուածները տարբերութիւն չունին ոչ – յարձակման դաշինքներու սովորական տրամադրութիւններէն: Դաշնագիրը կնքուած է հինգ տարուան համար եւ գործադրելի է վաւերացումներու փոխանակութենէն անմիջապէս յետոյ: Նորէն հինգ տարուան համար նորոգուած պիտի ըլլայ, եթէ չեղեալ չհամարուի վեց ամիս առաջ, մէկ կամ միւս պետութեան կողմէ:

Այս դաշնագրով, նոր օղակ մը կ'աւելնայ արեւելեան դաշինքներու շղթային վրայ: Թէեւ Թուրքեւյունական դաշնագրին պէս հողային փոխադարձ երաշխաւորութիւններ չի պարունակեր, բայց եւ այնպէս պիտի ծառայէ բարւոքելու Պալքանեան յարաբերութիւնները:

Ռումանիան ալ նմանօրինակ դաշնագիր մը կնքած ըլլալով Թուրքիոյ հետ, կը մնան միայն Պուլկարիան եւ Ալպանիան: Իրազեկներ կը կարծեն թէ այդ երկու երկիրներն ալ վերջ ի վերջոյ պիտի ստիպուին միանալ Պալքանեան դաշինքի մը. Բանակցութիւնները կը շարունակուին Սօֆիայի, Պելկրատի եւ Պուքրէշի միջեւ, եւ Պուլկարիոյ Թագաւորը մօտերս Պելկրատ պիտի երթայ:

⁂ Թերթերը կը գրեն թէ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ փառաւոր ընդունելութիւն գտաւ Պելկրատի մէջ: Այս առթիւ Թուրք նախարարը յայտարարեց թէ պիտի քննէ երկու երկիրներուն միջեւ եղած խնդիրները: Խօսելով Պալքանեան դաշինքի մասին, Թէվֆիք Րիւշտի ըսաւ թէ որ եւ է պաշտօնական ծրագիր չկայ մէջտեղը եւ թէ անհրաժեշտ է վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծել, որուն շնորհիւ ամէն բան կարելի կ'ըլլայ:

Բոլշեւիկեան կուսակցութեան համագումարը

ԱՌԱՋԻՆԸ՝ 1930էՆ Ի ՎԵՐ

Այս շաբթու շարք մը տեղական, շրջանային, երկրային եւ հանրապետական խորհրդաժողովներ կը սկսին ամբողջ Խ. Միութեան մէջ: Այս բոլորը պիտի յանգին համամիութենական բոլշեւիկեան Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի 1934 յունուար 1ին: Ստալին անձամբ պիտի կարդայ իր զեկուցումը, իբրեւ ընդհ. քարտուղարը կուսակցութեան:

Երկար ատենէ ի վեր է որ յետաձգուած է այս ընդհ. ժողովը (համագումար): Կուսակցութեան կանոնագիրը կը տրամադրէ համագումար կազմել ամէն տարի, բայց այդ տրամադրութիւնը չէ յարգուած 1926էն ի վեր: Վերջին համագումարը տեղի ունեցաւ 1930ին: Ներկայ ընդհատումը ամէնէն երկարն է բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր: Համագումարը տեղի պիտի ունենար անցեալ տարի, բայց Կեդր. Կոմիտէն դիտել տուաւ թէ կուսակցութեան մէջ կը վխտան անհարազատ տարրերը եւ ընդհանուր մաքրագործում յանձնարարեց 1933ի համար: Մաքրագործումը վերջացած է եւ անդամներուն հարիւրին 20ը դուրս ձգուած են:

Ստալինէն զատ, զեկուցումներ պիտի կարդան Մանուիլսկի՝ Կոմինտէրնի գործունէութեան մասին, սկսելով 1930էն, Մոլոտով եւ Կուիբիշեւ՝ երկրորդ հնգամեայ ծրագրի մասին, որ անուանապէս պիտի սկսի յունուարին եւայլն:

Ի նախապատրաստութիւն այս համագումարին, լիագումար խորհրդաժողով մը տեղի ունեցաւ Խարքովի մէջ եւ տեղեկագիր մը պատրաստուեցաւ Ուկրայնայի անջատական եւ ազգայնական շարժման մասին: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ շարժումին արմատը կը գտնուի «լեհական եւ գերմանական ֆաշականութեան մէջ», որ կը ձգտէր խափանարարներ, հակայեղափոխականներ եւ Փեթլուրայի հետեւորդները կազմակերպել կեդրոնական կառավարութեան դէմ, բայց տեղացի համայնավարները յաջողեցան խորտակել թշնամին: Պոստիշեւ, որ քանի մը ամիս առաջ լիազօրութիւն ստացած էր պայքարելու Ուկրայնայի անջատական շարժման դէմ, յայտարարութեան մը մէջ կ'ըսէ թէ կրթական նախորդ գործավար Սկրիպնիք վարիչն էր անջատական դաւադրութեան եւ զայն դիմակազերծ ընելով կրցաւ ի դերեւ հանել զայն: (Սկրիպնիք անձնասպան եղաւ անցեալ յուլիսին): Մաքրագործման առթիւ, Ուկրայնայի համայնավար կուսակցութեան անդամներուն իբր մէկ չորրորդը դուրս ձգուեցան:

Ուղղակի բանակցութիւններ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ

Պերլինի ֆրանսական դեսպանը անցեալ շաբթու այցելեց Պ. Հիթլէրի: Փարիզի գերմանական դեսպանն ալ իր կարգին այցելեց Ֆրանսայի արտաքին նախարարին:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս այցելութեանց, զանոնք համարելով նախաբանը՝ ուղղակի բանակցութեանց, քանի որ կարելի չեղաւ իրար հասկնալ Ժընեւի մէջ:

Փարիզի մէջ վերապահ են այս քաղաքականութեան հանդէպ, եւ կ'ուզեն որ Գերմանիա բացորոշ պայմաններ ներկայացնէ, որպէսզի կարելի ըլլայ ելք մը յանգիլ: Պերլինի եւ Լոնտոնի մէջ աւելի լաւատես են, մանաւանդ որ Պ. Հիթլէր վերջերս խաղաղասիրական յայտարարութիւններ ըրած էր «Մաթէն»ի խմբագրին:

Նոր դահլիճին առաջին գործը

Շոթանի դահլիճին առաջին գործը պիտի ըլլայ խորհրդարանին ներկայացնել ելմտական ամբողջական ծրագիր մը, առողջութեան կարգով: Հաւանական է որ երեսփ. ժողովին ներկայանայ հինգշաբթի կամ ուրբաթ, կարճ յայտարարութեամբ մը:

⁂ Նոր դահլիճը 94րդն է Գ. Հանրապետութեան եւ հինգերորդը՝ 15րդ

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

''ԱԼԱԹՈՒՐՔԱ,, — «ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ»

Թուրք Հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ, բոլոր թերթերը պարտաւորուեցան իրենց էջերը յատկացնել կատարուած «նուաճում»ներուն, գամնոնք բառ առ բառ քաղելով ընկերի մէջ պատրաստուած «10» խորագրով գիրքէն:

Երաժշտութեան յատուկ բաժինը նուազ շողալից չէր: Այսուհանդերձ, Թրքական երաժշտութիւնը կը մնայ միշտ նո՛յն «ալաթուրքա»ն: Անցեալները «Ցառաջ» «Հէր Կիւն»էն քաղելով, տուեր էր Թուրք յօդուածագրի մը դժգոհանքը, — «հրաժարինք մարշճիութենէ»:

Այդ ցանկութիւնը նոր չէ սակայն, տարիներ առաջ, երբ եւրոպականանալու թափը աւելի ուժգին էր, «ալաթուրքա»ն պատուաստեցին «ալաֆրանկա»յով, եւ իրենց երգերուն մոթիվը յարմարցնել ճգնեցան եւրոպականին:

Եւ, կարծելով թէ այլեւս ներկայանալի երաժշտութիւն մը ունին, մօտակայ թէ հեռաւոր երկիրներ ուղարկեցին նուագախումբեր ու... երգչուհիներ, ծաղր ու ծանակ ըլլալով:

Այսուհանդերձ, շարունակեցին ձեռնարկներ կատարել — քոնսէրվաթուար, օփէրէթ եւ Վիեննացի փրոֆէսէօրի մը հրաւէր՝ ուսումնասիրելու համար Թուրք երաժշտութեան բարեկարգման կարելիութիւնները:

Միաժամանակ շարունակուեցան հրապարակային արտայայտութիւնները՝ այս առթիւ:

Տարիւլ էլհանի մէջ Թրքական երաժշտութեան դասախօս Ռաուֆ Եէքթան չպրտեցին դուրս՝ հիմէն ջնջած ըլլալու համար «ալաթուրքա»ն: Ու երկար առեն թերթերու մէջ «վերցնենք Թուրք երաժշտութիւնը» վերատառութիւններով յօդուածներ գրեցին: Ուրիշներ հակաճառեցին, անշուշտ:

Արդիւնքն ի՞նչ եղաւ: Ժողովուրդը աւելի՛ փարեցաւ «իր» երաժշտութեան: Ձայնալարի աչքը բաց վաճառորդները օգտագործեցին առիթը, եւ ալաթուրքա ձայնաբոլորակներ պատրաստեցին: Եւ, բաւական դրամ քաշեցին Թուրքիայէն...:

Ռաուֆ Եէքթա զո՛ւր կը գրէր Եէնի Սէսի մէջ (1926, 5 յունուար) — «կը կրկնեմ թէ՝ ուշ կանուխ պիտի հասկցուի թէ սխալ մըն է մեր քօնսէրվաթուարին մէջ մեր երաժշտութիւնը չաւանդելը»: Պոլսոյ կուսակալը դիմեց Վիեննա՝ փրոֆ. Մարքսին: Փրոֆէսէօրը Պոլիս եկաւ: Լսեց Թուրք երաժշտութիւնը եւ ըսաւ.

— Շատ արժէքաւոր երաժշտութիւն մը ունիք, կը շնորհաւորեմ... քօնսէրվաթուարը թերի մը ունի, — Թուրք երաժշտութեան պակասն է այդ:

Ֆրանսացի մը եւս, Պորէլ յայտնեց.

— Թուրք երաժշտութիւնը պարտաւոր է ամէն բանէ առաջ խուսափիլ եւրոպականանալէ:

Փրոֆ. Մարքս, եղած հրաւէրին վրայ, Թալք Էվիի մէջ դասախօսութիւն մըն ալ տուաւ: Ցետոյ, իր դասախօսութիւնը երեւցաւ «Եէնի Թիւրք Մէճմուասը»ի մէջ: Ան կ'ըսէր թէ Թուրքիա մշակոյթի տեսակէտէն յառաջդիմած է. քաղաքակրթականօրէն յետամնաց է, սակայն: Այսինքն իր ազգային զարգացումը իր քաղաքակրթական զարգացումէն աւելի է: Այս տեսակէտէն՝ Թուրք երաժշտութիւնը եւս, ինքն իր ճամբուն վրայ, շատ յառաջդիմած է ու ճոխացած: Բայց զուրկ է քաղաքակրթական արտայայտութենէ: Այսինքն՝ միաձայն, «մոնոտիք» է, չփման մէջ մտած չէ արեւմտեան օրքէսթրասիոնին հետ եւ բազմաձայն չէ եղած: Ձայն պէտք է վերածել «փոլիտենիք» վիճակի մը:

Փրոֆ. Մարքսի ժամանումն ու քննութիւնը նոր վէճերու դուռ բացաւ: Արտայայտուեցան շատեր՝ «Ճումհուրիէթ»ի, «Միլլիյէթ»ի, «Հաքիմիէթը Միլլիյէ»ի, «Վաքըթ»ի եւ այլ թերթերու մէջ: Այդ կարծիքները կը մնան մինչեւ այսօր: Նաե՛ւ վիճակը:

Ստորեւ կ'ամփոփեմ կարեւոր գրութիւնները եւ անոնց կը կցեմ այն առարկութիւնները զորս ըրած են ուրիշներ:

Այսպէս, փրոֆ. Մարքսի կարծիքներուն առարկուեցաւ.

— Թուրք երաժշտութեան միջազգային թեքնիքը կիրարկելու համար կարգ մը արգելքներ կան: Մեր քառորդ ձայները արեւմտեան եղանակներուն չեն յարմարիր: Միւս կողմէ, մեր թեքնիքը արդեօք մեզի չի՞ բաւեր: Կամ՝ եթէ արեւմտեան արմօնիին մէջ մտնէ մեր երաժշտութիւնը, իր ազգային գոյնը ամբողջովին չի՞ կորսնցներ:

Փ. Անտոնիատէսի համաձայն Թուրք եղանակները ձայնի տարբեր կը պարունակեն: Պէտք չկայ եւրոպական արմոնիովը ճոխացնելու զայն: Որովհետեւ, ազգային շունչը կը կորսուի: Թուրք երաժշտութիւնը իր ճամբուն վրայ պէտք է զարգանայ: Կարելի է Թուրք մելոտին միացնել արեւմտեան արմօնիին հետ:

Փր. Պորէլի եւ Բիւշէն Ֆէրիտի համաձայն՝ Թուրք երաժշտութիւնը աղքատ չէ, այլ պարզ է: Ինք իրեն բաւելու չափ ձեւի հարստութիւն ալ ունի: Պէտք չունի արեւմտեան արմոնիով հարստանալու: Նման ձեռնարկ մը կ'աւրէ Թուրք երաժշտութիւնը եւ զայն կը դարձնէ արեւմտեան երաժշտութեան կարեկցութեան կարօտ մէկ ճիւղը:

Առարկութիւն.— Եւրոպական քաղաքակրթութեան մաս կազմելու ըլլալող ազգի մը երաժշտութիւնը ինչպէ՞ս կրնայ զուրկ ըլլալ միջազգային արտայայտութենէ: Եւրոպայի զանազան ազգերէն որո՞նց երաժշտութիւնը մերինին նման միաձայն «chant grégorien»ի ձեւով նախնական է:

Ֆալիհ Րըֆքըի եւ Նաւիր Նաւիի կարծիքները.—

— Ամէն բանի նման՝ երաժշտութիւնը եւս Եւրոպայէն պիտի առնենք: Եթէ բացառենք ժողովրդական երգերը, ազգային երաժշտութիւն մը ունենալ չենք կրնար ըսել: Ստիպուած ենք ընդունիլ երաժշտական լեզու մը, որ բոլոր ազգերը հասկնան: Այլեւս վերջ պէտք է գտնեն «ալաթուրքա — ալաֆրանկա»յի վէճերը:

Առարկութիւն.— Երաժշտութիւնը, բնագիտութեան նման, միջազգային առարկայական արուեստ (?) մը չէ: Անոր խելութիւնը թաքնուած է ժողովուրդի մը ընկերային էութեան խորը: Զայն ուրանալ, եւ, ինքնաշարժ մը գծելու նման, եւրոպական երաժշտութիւնը նոյնութեամբ առնել ի՞նչպէս կարելի է:

Էքրէմ Պէսիմի կարծիքը (քօնսէրվաթուարի նախկին ուսուցիչ).—

«Երաժշտութիւնը ոչ ալաթուրքա ունի, ոչ ալ ալաֆրանկա: Արդէն, եւրոպացիք եւս սկսած են լքել իրենց գեղգեղանքի սխտէմները: Որով ալաթուրքայի եւ ալաֆրանկայի միջեւ գեղգեղանքի տարբերութիւն պիտի չմնայ: Մենք պէտք ունինք երաժշտութեան մը որ մեր ազգային զգացումները արտայայտէ թռճալիբէի կատարեալ ազատութեան մը մէջ:

Առարկութիւն.— Եւրոպայի մէջ ի՞նչ չափով լքուած է այժմ մաժօրն ու մինէօրը: Փորձի վիճակին մէջ եղող հոսանքներու կռթնելով ի՞նչպէս կարելի է Թուրք երաժշտութեան հիմնական եւ դասական (?) ձեւ մը տալ:

Դասախօս Իսմայիլ Հագգը բոլորովին այլ տեսակէտ ունի: Ըստ իրեն՝ այս խնդիրը լուծողները ոչ թէ երաժշտագէտները, այլ ընկերաբանները պէտք է ըլլան: Հարկ է զանազան շրջաններու ընկերային պայմաններուն համաձայն մտածել: Իսկ այս բանը երաժշտագէտները չեն կարող ընել: Խնդիրը թէքնիք չէ, այլ՝ ընկերային:

Ասոր դէմ առարկուեցաւ թէ խնդիրը թէ՛ թէքնիք եւ թէ՛ ընկերային է: Նոյն ակնոցով նայած է փրոֆ. Մարքս:

Գրեթէ նոյն տեսակէտը յայտնեց Մէսուտ Ճէմիլ, որ Գահիրէի միջազգ. համագումարին մասնակցեցաւ Թուրքիոյ կողմէ: «Եէնի Կիւն»ի եւ «Սոն Փոստա»ի մէջ երեւցած իր յօդուածներուն մէկ բանին հետեւեալն էր.— «Արեւմուտքը պէտք է մտնէ մեր գանկին մէջ, բայց արեւելքը մեր սրտին մէջ պէտք է մնայ»:

Փրոֆ. Սթաթզէր այն կարծիքէն է թէ՝ Թուրք երաժշտութեան կարգ մը եղանակները միայն միաձայն վիճակի մէջ իրենց ազդեցութիւնը կրնան պահել, կարելի է դասաւորել միայն այն եղանակները, որոնք իրենց մէջ ունին ձայնաւորուելու կարելիութիւնը: Որով, երկու հիման վրայ պէտք է աշխատիլ: Մէկը՝ մեր երաժշտութեան այսօրուան վիճակին վրայ, միւսը՝ դաշնաւորումի կարելիութիւն ունեցող կտորները «փոլիֆոնիք» վիճակի մը վերածելու համար:

Նէճիպ Եաքուպ, Իզզէթ Նէզիհ (առանց կը միանայ նաեւ Նիյմէթ Վահիտ Հանըմ) կը խորհին թէ՝ Թուրք երաժշտութիւնը նուրբ է. բայց շրջանի մը ձայնն է եւ սահմանափակ յուզումներու լեզուն, հետեւաբար չի բաւարարեր այսօրուան պահանջներուն: Ուղղակի եւրոպականը առնելու է:

Արդ ի՞նչ ընենք, կ'առարկեն ասոնք, Թուրք երաժշտութիւնը ժողովուրդին այսօրուան երաժշտական կրթութիւնը այս վերջինին կը յենու: Երաժշտահանդէսները բաւակա՞ն են՝ անոր արեւմտ. երաժշտութիւնը պատուաստելու համար:

Քօնսէրվաթուարի տնօրէն Եուսուֆ Զիա կը թելադրէ մասնագէտներուն կեանքին նայիլ եւ ոչ թէ բերնին՝ Թուրք երաժշտութեան արժէքը ըմբռնելու համար: Արուեստի գործերը միայն կրնան ցոյց տալ թէ Թուրքերէն եղանակները կարելի՞ է դաշնաւորել:

Ջերկարենք, սակայն:

Ընթերցողը նկատեց որ տիրող կարծիք մը գոյութիւն չունի. ու ամէնքը մէյ մէկ կերպ կ'երգեն:

Այս վէճերէն ու ճիգերէն վերջ, իրողութիւնը այն է որ Թուրք երաժշտութիւնը, որ արտայայտութիւնն է Թուրք հոգիին, կը շարունակէ տիրել կամ մենատիրել: Ասոր ապացոյցը եղաւ Տասնամեակի առթիւ դրացի երկրէ մը երթալիք երգչախումբի մը վարանումը: Որովհետեւ, դրացի այդ երգչախումբին ազգակիցները Պոլսէն գրեր էին թէ «պարապ ձանձրոյթ ու ծախք պիտի ընէք, հոս երաժշտական հասարակութիւն չկայ: Եթէ մանի ու կազէլ կրնաք երգել՝ եկէք...»:

Իսկ «Սոն Փոստա» 8 նոյեմբերի (1933) թիւով կուտար «պատկերաւոր պատմուածք» մը, որուն մէջ «Փազար օլա Հասան աղա»ն ու Թուրք մը կը տեսակցին:

— Առեն մը, կ'ըսէ Հասանը, ուտիոյի ընկերութիւնը հարցարան մը բացաւ՝ իմանալու համար թէ հանրութիւնը ամէնէն աւելի ո՞ր եղանակները կը նախընտրէ:

— Ստացուած պատասխաններէն պարզուեր է որ ժողովուրդը կը նախընտրէ Քարակէօզի զուարճացուցիչ մենախօսութիւններ, եւ ալաթուրքա երաժշտութիւն: Դասախօսութիւններու եւ ճառերու ականջ կախող բնաւ չկայ:

— Այո՛, որովհետեւ ալաֆրանկա եղածին պէս՝ ժողովուրդը՝ կը յօրանջէ ու կը քնանայ..

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՑ ՎԵՐՖԼ

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐ»ՈՒՆ ՀԵՂԻՆԱԿԸ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

»»»·«««

Անձամբ կը կարդայ իր գործէն գլուխ մը, բացատրելէ յետոյ այս վէպին պատմական նախագիծն ու միջավայրը:

ՓՐԱԿԱ 19 Նոյ. (Ցառաջ).— Նոյեմբեր 12ի հինգշաբթի իրիկուն ոչ սովորական գրական երեկոյթ մը տեղի ունեցաւ Փրակայի մէջ, Չեխոսլովաքիոյ Գերմաններուն շատ մը մշակութային ձեռնարկներու կեդրոն Ուրանիա նորաւարտ, արդիական շէնքին՝ դասախօսութեան յատուկ ընդարձակ սրահին մէջ: Հաւաքուած էին գերման կամ գերմանախօս, գերմաներէն հասկցող գրասէրներ, մեծ թուով մտաւորական ընտրանի մը եւ մամուլի ներկայացուցիչներ:

Գրական այս երեկոյթը նպատակ ունէր «Մուսա Լերան Քառասուն Օրերը» վէպէն ճաշակ մը տալու, ուղղակի հեղինակին կողմէ:

Գրական Փրական Վերֆէլ նախապէս ծանչցած է իբր քնքոյշ քնարական բանաստեղծութեանց երիտասարդ հեղինակ: Տարիներու ընդմիջումէ մը ետք՝ նոր ձեւի գործով մը անոր դարձեալ երեւումը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուց, երբ առաջին անգամ տպուեցաւ իր տալիք դասախօսութեան ազդը: Ուշագրաւ է որ, մինչդեռ նախապէս իբր սկիզբ՝ երեկոյեան ժամը ութին նշանակուած էր, յաջորդող օրերուն կէս ժամ աւելի ուշ սկսիլը հաղորդուեցաւ: Թերթերը այս փոփոխութիւնը ծանուցին, երբ անհրաժեշտութիւն, որպէսզի կարենան հասնիլ նաեւ այնպիսի ունկնդիրներ՝ որոնք իրենց գործը ժամը ութին կը վերջացնեն:

×

Լեփ լեցուն սրահի մը մէջ, գործին հասկցողութեան անհրաժեշտ պատմական ու միջավայրի ծանօթութիւնները տալէ ետք Վերֆլ արտասանութեան, ընթերցումի կատարեալ ու հաղորդական արուեստով մը կարդաց ամբողջ գլուխ մը՝ «Մուսա Լերան Քառասուն օրեր»էն. ուր էնվէրի եւ հանդուցեալ Լեփսիուսի հանդիպումը կը նկարագրէ:

Ընտրուած գլուխին նիւթը, ոճը, հեղինակին զգացումով ու արուեստով արտաբերումը, բաւական եղան որ այս փոքր հատուածը՝ ճաշակ ու գաղափար տայ ամբողջ գործին տարողութեան մասին:

Օտարներու կողմէ Հայերու մասին գրուած գործերուն մէջ՝ Վերֆլի վէպը եզական, բացառիկ արժէք ունի: Անիկա ծնունդ է արուեստի իսկական երկունքի մը, ու չէ ենթարկուած որ եւ է նկատումի, ակնկալութեան, քաղաքական դիտումի: Ասով իսկ՝ իր բացատրութեան մէջ որքան ալ ժուժկալ՝ կը մնայ վեր բոլոր մեր ծանչցած եւրոպացիներէն: Ան ոչ միսիոնար է, ոչ քաղաքական գործակալ, ոչ վճարովի փողահար, ոչ անվճար՝ սակայն շահագրգռուած դիտող, այլ արուեստագէտ մը, անկախ, որուն հոգին տուն կուտայ ահաւոր եղեռնի մը մէկ դրուագը երգելու, արտայայտելու: Կարդալու իր զգացումով լեցուն կերպը, իր բացատրութիւնը, ընտրուած գլուխը սպասուածէն աւելի մեծ չափով հաղորդուեցան ունկնդիր հաւաքոյթին սրտին եւ ուղեղին:

Ահա թէ ինչու հարկ եղաւ որ երեկոյթի ոգին՝ Վերֆլ, հաւաքոյթը ցրուելէ առաջ բարձրացնէ տրամադրութիւնը արտասանելով մէկ քանին իր նոր եւ անտիպ բանաստեղծութիւններէն. ասոնց մին՝ «Երգ առ ծնողս» (Elternlied) զգացումի եւ յուշական ապրումի գլուխ գործոց մըն էր, ու գրաւեց բոլոր ներկաներուն սրտերը:

×

Ցաջորդ առտու գլխաւոր գերմաներէն թերթերը տուին երեկոյթին նկարագրականն ու վէպին նիւթը, նաեւ արժանի գնահատականներ, այս երբեմն աստուածաշնչական վսեմութեան հասնող դիւցազներգութիւն — վէպի հեղինակին: «Փրակըր Թակպլաթ» կարեւոր օրաթերթը բացառիկ կը կոչէ երեկոյթը: Կը շեշտէ թէ Վէրֆլ կը շեղի մեր օրերու «նոր» գրականութենէն, որով սկսաւ ինքն ալ, եւ կուգայ կը ներկայանայ մեզի եղերական այլ միաժամանակ վսեմ դիւցազներգութիւնով մը, որ դասականութեան կը բարձրացնէ հեղինակը: Նոյն թերթին հետեւեալ նկատողութիւնը ուշագրաւ է: — Եթէ այս գործը երկար երկունքէ մը ետք՝ շատոնց արդէն մամուլին յանձնուած ըլլար, շատեր թերեւս ուզէին անոր մէջ տեսնել այլաբանութիւն մը, դիտումնաւոր երկ մը: (Կ'ակնարկէ նոր սկսուած հրէական հալածանքներու):

Թերթը կը մոռնայ սակայն՝ որ Գերմանիոյ մէջ կամ այլուր վերջերս տեղի ունեցող հակահրէական ելոյթները ոչ մէկ համեմատութեան կրնան դիմանալ հայակուլ եղեռնին հետ: Այս վերջինը պիտի կրնար շատ շատ բաղդատուիլ Տիտոս կայսեր օրով կատարուած Պաղեստինի պարպումին:

ԳԵՂԱՄ ՇՈՂԱԿԱԹ

ՏԱՐԱԳԻՐ ԴՐՕՇԻՆ ՀԵՏ

— :•: —

Այսօր նորէն հին յուշերուս սեւաւոր էջերը թերթատելով կը սուզուիմ խորախորհուրդ մտորումներու մէջ: Կարօտի ծարաւ աչքերուս առջեւէն կուգան ու կ'անցնին լուռ ու խոր նայուածքով հազար ու մէկ կեանքեր, հայրենի տեսարաններ, բանե՛ր, սիրտ կրծող, հոգիս հատցնող եւ անլուծելի:

Սակայն ինչո՞ւ այս հոգեկան վերիվայրումները...:

Կ'ուզեմ խօսիլ, բայց որո՞ւ հետ. քովս մարդ-մարդասանք չկայ, չեմ յուսահատիր ու կը լսեմ փակուած չորս պատերու մէջ: Ահա՛, ահա՛ մըխիթարական ելք մը, Հայոց նշխարը իմ հաւատաւորի ձեռքերով կախուած օտար պատի մը վրայ՝ շող կուտայ նիհար ճակտիս:

Հայու դրօշակ, Եռագոյն Հայոց, քեզ համբուրեմ, քու ծալքերուդ մէջ մեռնիմ, արիւնս քեզի մատաղ թող ըլլայ, եթէ օր մը զինուորագրուիմ Հայու ազատութեան համար...: Այո՛, կ'ուզեմ բուռն ցանկութեամբ քեզ հետ խօսիլ. խզել այս անախորժ լռութիւնը. վասնզի ես ալ քեզ ծնող բազմահազար նահատակներէն մէկուն զաւակն եմ որբացած, եւ իմ սիրելիներս ալ, հասած ցորենի պէս հնձուեցան գազաններու կողմէ: Կեանքեր՝ որոնք ազատութեան անմահական հովէն քշուած քու յարութիւնդ երազեցին Երզնկեաններով եւ Ալիշաններով ներշնչուած, ու մարեցան առանց ողջ աչքով քեզ տեսնելու:

Պաշտելի դրօշ, Եռագոյն տիրական, դեռ շատ չէ, քանի մը օր առաջ բարի ու խորհրդաւոր երազի մը մէջ տեսայ մեր գիւղին նահատակները, կարաւան մը ուրուականներ, որոնք գետափէն քալելով ինծի մօտեցան: Ճանչցայ բոլորն ալ եւ հայրս. անոնք ալեւոր եւ հեզահամբոյր հով մը ունէին, իրենց աչքերուն բիբերը արցունքի մէջ թաղուած խօսեցան ինծի, — վախ չզգացի — յանկարծ մէկիկ մէկիկ մօտեցան երկիւղածութեամբ ու լամբակիս վրայ շողշողացող երեք գոյներդ համբուրեցին: Սիրտս խռովքի մէջ խեղդուեցաւ, աչքերս մթնցան, արցունքի հեղեղին մէջ կորսուած ուրուականները մէկի՛կ մէկի՛կ անհետացան:

Անրջական այս պահերը յուզեցին զիս երկար. հեզահամբոյր ուրուականներու երախտակուռ ընթացքը սարսեց մտածումներս. խոկացի պահ մը թէ մեռելներն իսկ կը պահեն Հայոց դրօշակի վեհութիւնը իրենց յաւիտենականութեան մէջ: Հո՞ն վեհութիւն ու յարգանք. իսկ հո՛ս, նսեմութիւն եւ անարգանք:

Ողջո՛յն քեզ, Հայոց դրօշակ, Արարատեան աշխարհի եռագոյն, Նոյեան տապանի փարոս:

Է՛ր երբեմն որ Մեծն Մասիսի բարձունքներն անհասելի՝ քու եռագոյն շողերովդ Հայոց աշխարհի երկինքէն փրթող արեւին հետ կը լուսազարդէիր: Հպարտ էր այն ատեն ցեղին յարատեւող ոգին, հպարտ էր նաեւ «Հայաստան երկիր դրախտավայրը», վասնզի ազատութեան մըրկաշունչ ոգին կը սուրար մռնչող աւիծներու ուժգնութեամբ: Եւ դուն, Հայու դրօշ, երանգաւոր ծալքերդ հայրենի հովերուն տուած՝ ազատութեան եւ շինարարութեան կենսունակ փառքը կը ցնծերգէիր...

Այս բազմազան ու բազմահրաշ կեանքդ հաւատքներով լի՝ այսօր կը պահես, Արարատեան աշխարհէն շա՜տ հեռու, Հայոց բազմազան ժողովուրդին մօտ, օտար եթերի տակ: Օտարները շուտ ճանչցան քեզ. քու անհասելի փառքդ ու մեծութիւնդ, դրօշ պանծալի՝ աշխարհի չորս հովերուն տարտղնուած ժողովուրդի: Իսկ ոմանք (մեզմէ) շուտով մոռցան ճաճանչագեղ լուսաւորութիւնդ, կենդանի վկայ ըլլալդ բոլոր այն սրտաճմլիկ խժդժութեանց մէջէն աղաղակող նահատակներուն... «Անցուկը մոռցուկ կ'ըլլայ», կ'ըսեն ու կը հովահարեն իրենց կուսակցամոլ հոգիները, — անոնք՝ հայ եղբա՛յրներ, «գաղափարական» հիւանդութիւններու հրէշային խեղկատակութիւններով յղփացած կ'անտեսեն արիւնածինդ՝ Եռագոյն դրօշ, կ'անպատուեն եւ իրենց հոգեկան հրճուանքը կը բազմապատկեն: Ալիշաններու եւ կոտուած ու զոհուած անհամար նահատակներու զգաստութեան հրաւիրող անէ՛ծքը այդպիսիներուն, որ կ'ուրանան քու Հայու նշանակ ըլլալդ, ո՛վ թափառական դրօշ ազգային:

Ու այս բոլորը, վասն կուսակցամոլութեան: Բայց հայ եղբայր, սիրտ պէտք է որ դիմանայ, մարդկային սակոյր գործողութեան ելքին: Մինչեւ ե՞րբ հայկական սրբազան աւանդութիւններու, նահատակներու ողջակէզ չարչարել, անարգել ու խաչին գամել: Պո՛ւտ մը խելք, ափ մը նախանձախնդրութիւն, ի տես մեզ նման ճնշուած ազգերու համերաշխական վերելքին...

Բարեկամ ընթերցող, քաջ գիտցիր որ կուսակցական մը չեմ եւ չըլլալուս համար ալ դժգոհ չեմ: Կը սիրեմ բոլորը բայց ոչ մին: Հաւատքս մեծ է ցեղին ոգիին և անոր վերելքին ծառայող բոլոր կուսակցութեանց վրայ: Սակայն, կուսակցական հանգամանքէ զրկուիլս մասնաւոր եւ ստիպողական պահանջ մը չէ որ չխօսիմ հայ դրօշին հետ, չհաղորդուիմ անով, չսկսիմ ու չվերջացնեմ անոր ընծայած գերագոյն ու խոր հաւատամքով:

Երանի՛, հազար երանի, բոլոր այն ազգերուն որ իրենց ցեղային նշանակի վերելքի մասին հաւատք ունին, ու իրենց գերագոյն սրբութիւնները չեն անտեսեր, կը սիրեն ու կը պաշտեն: Մենք օտար երկնքի տակ, հաւատաքննութեան կ'ենթարկենք քեզ, փառքի կո՛թող Հայու դրօշակ:

Բայց ոչ, ես դեռ կը լսեմ ձայնն ահաւոր ու ողբակոծ՝ բոլոր այն մայրերուն ու նազելի քոյրերուն որ ինկան դարաւոր բարբարոսին ճիրաններուն մէջ. բզքտուեցան ու պղծուեցան, պանծալի Եռագոյն, Եռագոյն Հայոց, երբեակ միութիւն, իսկ դուն ազատութեան հովերովդ՝ հեծած Ս. Սարգիսի սպիտակ ձին, անոնց ողբականչը կտրելու փութացիր, վէրքերուն սպեղանի եղար, արցունք սրբեցիր, եւ քու փառաշող ծալքերուդ մէջ հովանաւորեցիր այս երախտամոռ սերունդի վերապրող սիրելիները...

Հոս՝ անդունդ ու համարձակ, բարձր ձայնով կը գոչեմ, — Ողջո՛յն քեզ, երկնասլաց դրօշակ, Հայուն պատիւը, Եռագոյն, քու խաչիդ ու խորանիդ մատաղ, հազար փառք քեզ, զաղթական հրածին դրօշ: Ցարութեանդ օրը աշխարհ ցնծաց, Հայորդիները քու գալուստդ ողջունեցին նուիրական եղանակով: Ու դուն հիմա՛ լռութեան դատապարտուած՝ Նազովրեցիին պէս խաչը շալակն առնող ու դէպի Գողգոթան մագլցող ժողովուրդիդ հետ կը մնաս, կ'առաջնորդես:

Խորքիդ մէջ հեզութիւն, բարութիւն եւ իմաստութիւն կայ, այս երբորդութեան հետ ներդաշնակ կայ ու կը մնայ ցեղին հաւատաւոր, յարատեւող մեծ ոգին, եւ այս եւ անոր նշխարը՝ Ազատութեան: Դուն ազատութիւն ես. հոգիդ անլուծելի դիւցազներգութեան շտեմարան է, հայկեան տարահալած սերունդի ցեղային կորովը քեզմով կը յայտնուի, կը կազդուրուի ու կը մարմնանայ:

Սակայն, հիմա օրերը աղօտ են, մարդիկ լաւ չեն տեսներ, մտամոլոր կը չարչարուին, շուկայիկ քարոզչութիւններով քեզնսեմացնելու կրծգրտին, վասնզի այսպիսիները կը դաւեն ցեղային դաւանանքին դէմ: Վեղարաւորը իր սքեմին տակ Նազովրեցիի վարդապետութենէն կշտացած կուսակցականութիւն կը խաղայ, ասպարէզը լայն է սքեմէն ներս ու դուրս, քշէ ու քշէ որքան որ կ'ուզես...

Հէյ աշխարհ, տունդ չքանդուի, շլացած ժողովուրդ ենք, շատ կը խօսինք քաղաքակրթութեան մասին, բայց մեր պատմական ու նուիրական հարստութեանց տէր ու պաշտպան ըլլալ կը խուսափինք, իրար կը բաժանենք պառաւական սանձարձակութեամբ, անմէջ վէճերով: Տարօրինակ եւ այպանելի կը գտնենք բոշաներու տարած կենցաղը: Բոշաները իրենք զիրենք ճանչցնելու համար ունին իրենց «դրօշ»ը: Զէ՞ որ անոնք արհեստով մազագործ են, քաղաք կամ գիւղ այցելած ատեն մազ մը կը դնեն իրենց գլխուն, մազ մը՝ ձեռքերնուն մէջ, իսկ լալկան երեխայ մը՝ շալակը: Իսկ դուն, հայ եղբայր, ի՞նչ ունիս քեզի հետ երբ ազգութիւնդ գիտցնել ուզես: Ոչ բոշա ես, ոչ ալ մազագործ, որ մազ մը գլխուդ առնես: Գիտցիր ուրեմն դրօշակիդ յարգել «Ծանիր զքեզ»:

Հաւատամքիս անկեղծ խարիսխը ազգային դրօշակ, ալ չեմ ուզեր քեզ նեղել, եւ լամբակիս վրայ պսպղուն երեք գոյներդ կը համբուրեմ, թախծոտ սրտիս, արցունքը աչքերուս:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ՀԱՅԵՐԸ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻՆ

ԾԱՓԱՀԱՐԵԼՈՒ ԱԶԳԱԿԻՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՄԸ

— :•: —

« Միլլիյէթ »ի աշխատակիցներէն Պիւրհան Ճահիտ կը գրէ « Միլլիյէթ »ի մէջ, « Ծափ՝ սինէմայի մէջ» խորագրին տակ (20 նոյ.).

— « Անցեալ օր սինէմա մը գացած էի: Հազիւ թէ պաստառին վրայ երեւցած էին ֆիլմին դերակատարներուն անունները, երբ առջեւի նստարաններէն ծափահարութիւն մը փրթաւ: Մեր շուրջը նայեցանք եւ հարցուցինք իրարու.

— Ի՞նչ կ'ըլլայ, ազգային հերոս մը սրահ մտաւ:

Մէկը բացատրեց թէ դերակատարներէն մէկը Հայ է եղեր, անոր համար կը ծափահարեն:

Սինէմայի մէջ ծափահարելը՝ փողոցի մէջ ճերմակեղէն փոխելու չափ ծիծաղելի է: Կան մարդիկ որոնք սինէմա կ'ըսեն տղոց յատուկ սինէմաներու մէջ, երբ ոստիկանական ֆիլմեր կը ներկայացուին: Բայց երբ ինքզինք գիտցող մարդիկ սինէմայի մէջ կը ծափահարեն, եւ մանաւանդ ցոյց կը տան այս երկրին հետ կապ չունեցող դերասանի մը համար, ասիկա արդէն ամօթ է, տգեղ է, նոյնիսկ յանդգնութիւն է:

Ազգէ մը, ինչպէս երկաթագործ աշկերտ, թօփիկճի եւ փողոցի բեռնակիր կ'ելլէ, սինէմայի դերասան ալ կրնայ ելլել: Իսկ արուեստին ալ արհեստ պատկանող ալ գէշ կամ աղէկ ըլլալուն պատճառը հեղինակն է, խանատուն՝ ուղակի կարգ մը: Բայց ասոնցմէ դուրս կան կարգ մը անձեր որոնք մէկ մէկ անմեռ կոչումներ են, եւ որոնց համար պատկանելով իրենց ազգը կրնայ պարծենալ: Այս կարգին միջազգային ազգային հերոսները եւ միջազգային համբաւ ունեցող արուեստագէտները, մէջն: Բայց սինէմայի դերասանները, ըլլալով ամէնէն տաղանդաւորները, մէկ մէկ կենդանի խամաճիկներ են, ռէժիսէօրին ձեռքը, եւ գիտակից ընկերութիւն մը բնաւ չի կրնար պարծենալ անոնցմով:

...Լիբանան Հայրէնիք, Գերմանացիներուն համար ալ կէօթէ մըն է, ոչ ալ նոյն ... Մոլիէր մը, Ժանէթ Մաքտոնալտ, ... Թուրքերուն համար մինչ կը մը- ... աշխատասէր աղջիկ մը: Ֆրանսա- ... գիրքը, փողոցի հասկածը կ'անուանեն ... Շըվալիէն:

Հետեւաբար, պարծենալիք բան մը ... մէջ ծափա- ... Հայ մը որ չենք գիտեր ո՞ր բէ- ... ձեռքին տակ խաղցած է:

Անմիջապէս աւելցնենք թէ հայ դե- ... ծախահարողները մոռնալու ... թէ Թուրքիոյ մէջ կ'ապրին եւ թր- ... նապատակ են: Թուրքիոյ մէջ ապ- ... եւ թուրք մարդահամարին ... արձանագրուածները, պէտք է ... թուրքի նման ողջմտութեամբ դիտեն ... իրենք: Այս կէտին մէջ զանցառու- ... չենք կրնար հանդուրժել: Պէտք ... մեզի նման զգան, որպէսզի իրա- ... հայրենակցի իրաւունքները: Իսկ ... որ այսպէս կը վիրաւորեն մեր ... զգացումները եւ այս տեսակ ծիծաղե- ... ցոյցերով երեւան կը հանեն իրենց ... ները, ոչ միայն հայրենակցու- ... բարեկամութիւն անգամ չեն ... սպասել մեզմէ:

... չէ որ պատմութիւնը ... ամէնէն բուռն ... կ'ապրի:

×

Այս գրգռիչ հրատարակութեան առ- թիւ, «Նոր Լոյս» հետեւեալ բաց նա- մակը կը հրատարակէ, Գ. Հրանտ բո- ղոքագրութեամբ (22 նոյ.). —

... կարդացի ձեր գրութիւ- նը՝ «Միլլիյէթ»ի առջի օրուան թի- ւին մէջ ... ծափահարու- թիւն» խորագրին տակ:

Արդարեւ, առաջին ... կը ... պարզ ... :

Փիրհան Ճահիտ պէյ, դուք որ գը- րագէտ մըն էք, դուք որ ... մըն էք, դուք որ խմբագիր մըն էք ... պէտք էր լաւ գիտնայիք թէ «Արուեստ», գիտութիւնը հայ- րենիք չունին»: Արուեստագէտը, ըլ- լայ օտարահպատակ կամ թրքահպա- տակ, զայն կը ծափահարեն հաւասա- րապէս:

Հէյլէն արուեստագէտներ ամէն օր ... ծափեր կը խլեն թրքահպա- տակ Ցոյներէ:

Կ'երեւի թէ, օտար թերթեր կար- դալու, միջազգային արուեստով ... ... սովորութիւնը չու- նիք: Եթէ կարդացած ըլլայիք, ան- ... պիտի ըլլայիք նաեւ միջազգային համբաւ վայելող ... «բէժիւքօր» Ռուբէն Մա- մուլեանը, որուն մասին մեծ գովես- տով խօսած են համբաւաւոր Եւրոպա- ցի քննադատներ: Ամերիկայի, Ֆրան- սայի, Անգլիոյ նման արուեստի ու ... մեծ ոստաններու մամուլին մէջ: Հետեւաբար, Ռուբէն Մա- մուլեանը ճանչնալնիդ ալ յանցանք ... է, կարծեմ, երբ նկատի ունենանք ... վերոյիշեալ հանգամանքները:

Իրաւունք ունիք, աղէկ մը, ... ըլլայ Թուրքէն, ըլլայ Հայէն, ըլ- լայ Յոյնէն եւայլն կրնայ «թօփիկ- ... » ըլլալ, կրնայ «թէլլալ» ըլլալ, ... գրած էիք, բայց այս աղդերէն

կրնան ելլել նաեւ նշանաւոր դերա- սաններ, նման Կիւլլի Ցակոբի, որ հի- մը դրած է Թուրք Թատրոնին, անմահ Զուհաճեանի, որ հիմը դրած է Թրքա- կան օփէրէթի, անմահն Մնակեան, որ փառքը եղած է Թուրք Թատրոնին, ... շատ լաւ գնահատած է Ազա Կիւնտիւզ պէյ: Ճահիտ պէյ, կրնանք այսպէս թուել շարան շարան Հայեր որոնք մեծ ծառայութիւններ մատու- ցած են այս երկրին:

Մի մոռնաք որ, Փիրհան Ճահիտ պէյ, շատոնց անցած է «տինիմէ աէօվտիւ»ի շրջանը: Հայ արուեստա- գէտ մը ծափահարելը հայրենիքի դա- ւաճանութիւն չէ: Մենք որ հոծ մե- ծամասնութիւն մը կը կազմէինք «Փէր կիւնթ»ի Ա. ներկայացումին, մեծ ո- գեւորութեամբ ծափահարեցինք Տա- րիւլպէտայիի արուեստագէտները: Ինչպէս կը ծափահարենք նաեւ միշտ «Քօմիք» Նաշիտ պէյը:

Փիրհան Ճահիտ պէյ, մենք ալ ձեզի չափ Թուրք ենք, մենք ալ ձեզի չափ իրաւունք ունինք պարծենալու թրքու- թեամբ: Մեղք եւ ամօթ է խեղաթիւ- րել անկեղծ ելոյթներ եւ փոխադրել զանոնք քաղաքական դետնի վրայ:

Այս կը պահանջէ ճշմարիտ լրագրո- ղի մը պարտականութիւնը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Ամերիկայի ազգային վարչութեան գործերը

00000

Ամերիկայի Ազգ. կեդր. վարչու- թիւնը (օրինականը, ոչ թէ Ղեւոնդ արք.ի կազմածը) հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է. —

Ազգային Կեդրոնական Վարչու- թիւնս իր վերջին հերթական 10րդ նիստին մէջ զբաղեցաւ Ամերիկահայ թեմի ազգային-եկեղեցական կազմա- կերպութեան, ինչպէս նաեւ մեր յետ- միջօրեայ դպրոցներու վերաբերեալ հարցերով եւ տուաւ ի միջի այլոց նաեւ հետեւեալ որոշումները. —

Ա. — ԿՐԹԱԿԱՆ

1. Ցառաջիկայ տօնական օրերու ընթացքին հրաւիրել ուսուցչական համագումար,

2. Կազմել Կեդրոնական Ուսումնա- կան Խորհուրդ,

3. Վերամշակել ամերիկահայ դպ- րոցներու յատուկ կազմական կանո- նագիրը,

4. Փութացնել ուսման միօրինակ ծրագրի կազմութիւնը,

5. Շուտով ձեռնարկել հայերէն լե- զուի եւ ազգային պատմութեան դա- սագիրքերու հրատարակութեան:

6. Բաւարար բիւջէ յատկացնել նախնական ծախքերու համար:

Բ. ԹԵՄԱԿԱՆ

1. Վաւերացուեցան հետեւեալ նո- րակազմ հոգաբարձութիւնները. — Փոթթաքէթ, Ինտիըն Օրչըրտ, Ուօ- շինկթըն, Պրէնտֆըրտ, Մեծագոյն Պոսթըն, Սփրինկֆիլտ, Շիքակօ(Սա- ութ Ուէսթ), Հուայթինսվիլ, Վուս- տըր, Փրովիտենս, Պինկհէմթըն, Միլ- ֆըրտ, Ֆրէնքլին-Վունսաքէթ, Ուին- սըր-Սեննաւիչ:

2. Մինչեւ հոկտեմբերի վերջ թե- մական տուրքի հաշւոյն Կեդրոնական Վարչութեանս սնտուկը փոխադրուած է $1,035.00:

ԴԻՒԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԳՌԵՀԻԿ ՓՈՐՁԵՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԴԷՄ

00000

ՍԷՎՐԱՆ. — Նոյեմբեր 18ին տեղի ունեցաւ Սէվրանի Հայ Կրթական Մի- ութեան երեկոյթ – պարահանդէսը՝ փոխանակ նոյեմբեր 4ի, որովհետեւ Կրթ. Միութիւնը իբր «ճերմակ» ներկայացուած էր՝ Սէվրանի քաղա- քապետութեան, քանի մը թաիթիսու- ներու կողմէ: Պարզենք խնդիրը. —

Սեպտ. 20ին Café Marronnierի սրահը կը վարձենք: Հազիւ երեք օր անցած, սրահին տէրը կ'իմացնէ թէ՝ սը- րահը չի կրնար տալ մեզի, թէ ար- գիլուած է քաղաքապետութեան կող- մէ եւ պէտք է դիմել քաղաքապետու- թեան: «Եթէ յօժարի, ես ալ կուտամ սրահս»: Միութեան կողմէ կը ներ- կայանանք քաղաքապետին՝ որուն ա- ռաջին խօսքը կ'ըլլայ, — Դուք ճեր- մակ էք:

Անշուշտ կը պարզենք մեր նպատակը եւ ծրագիր – կանոնագիրը կը ներկա- յացնենք որ հաստատուած է: Քաղա- քապետը կը պատասխանէ թէ կոիւ տեղի պիտի ունենայ ձեր հանդէսին, ես պատասխանատուութիւն չեմ ըս- տանձներ: Իրեն կը պատասխանենք՝ թէ երեք տարիէ ի եր է որ կազմուած է այս Միութիւնը եւ ունեցած է 10ի չափ հանդէս պարահանդէս, բայց օր մը կոիւ տեղի ունեցած չէ: Բայց անօ- գուտ: Երկրորդ անգամ մը եւս կը դի- մենք գրաւոր, իսկ երրորդ անգամ բե- րանացի եւ միշտ միեւնոյն պատաս- խանը կը ստանանք. — Դուք կռիւ կ'ը- նէք, ճերմակ էք, Փաշիստ էք»: Ծա- րահատ ուրիշ սրահ մը կը վարձենք 11 նոյեմբերի համար եւ միեւնոյն պատմութիւնը ուրիշ ձեւով: Կ'ըս- տիպուինք երթալ Սէվրանէն դուրս Լիվրի – Կարկանի մէջ սրահ մը վար- ձել: Այն քաղաքապետը որ՝ երեք տա- րիէ ի վեր մեզի լաւ աչքով նայած է, մեր բոլոր երեկոյթ – պարահան- դէսներուն, մեր նամակները ստացած, եւ քանի մը անդամներ մեզ նամակով շնորհաւորած է, այս տարի մէկէն ի մէկ մեզ կոուազան եւ ճերմակ կ'ան- ուանէ, որովհետեւ մութ ուժերու կողմէ ճերմակ ներկայացուած ենք: Քաղաքապետը կարմիր ըլլալով սնա- կալէգներ իր շուրջը կը դառնան: Այս պատճառով Կրթական Միութիւնը վը- նասեց նիւթապէս: Եւ սակայն թող գիտնան բոլոր դոյնի Հայեր, Սէվրա- նի Հայ Կրթ. Միութիւնը իր որոշ ծը- րագիր – կանոնագիրը ունի, որ է պզ- տիկներուն հայերէն սորվեցնել, եւժո- ղովուրդին մէջ վառ պահել ազգային զգացումները: Անցեալին մէջ մեր ի- տէալը եղած է այս, ներկայիս ալ այս է եւ յառաջիկային ալ այս պիտի ըլ- լայ:

⁂ Վարչութեան քարտուղարը հան- դէսին բացումը կը կատարէ, եւ Կրթ. Միութեան կողմէ երկու խօսք ըսելէ վերջ՝ վարագոյրը կը բացուի: Դպրո- ցի մանչ ու աղջիկներ, իրենց մաքուր հայերէնով արտասանութիւններ կ'ը- նեն եւ կ'երգեն, ներկայ հասարակու- թեան ծափերուն տակ: Իրենց ուսուց- չուհին, Օր. Զուարթ Ժամկոչեանը (Դպրոցասէրի սանուհիներէն) իր կա- րելին փորձած է, բառ մը հայերէն ա- ւելի սորվեցնելու համար:

Ցետոյ յաջողապէս ներկայացուե- ցաւ «Բարեկենդանի անկուտիներ»ը, եւ «Խեչոյի թուղը» յուշարարու- թեամբ Գ. Մ. Ճիլպէրեանի եւ դերա- կատարներն էին Օր. Սօնա, Գ. Գ. Մ. Խաչատուրեան, Վահրամ Քէօսէեան, Ա. Պատէմեան, Ս. Այտընեան եւ Ն. Քէօսէեան: Նմանապէս երկու փրան- սերէն փանթէզիներ ներկայացուցին Օր. Սօնա եւ Մ. Խաչատուրեան: Պա- րերը սկսան կէս գիշերէն վերջ: Մէջ- ընդմէջ անակնկալներ տեղի ունեցան: Պարերը տեւեցին մինչեւ լոյս: Ժողո- վուրդը լաւ տրամադրութեամբ բաժ- նուեցաւ սրահէն:

⁂ Երկու տարիէ ի վեր բարեգոր- ծական Միութիւնը Սէվրանի մէջ ալ դպրոց մը բացած է: Ունի 25էն 30 մանչ եւ աղջիկ, հինգշաբթի օրերը կէսօրէն վերջ հայերէն կ'աւանդուի: Աշակերտներու թիւը փոփոխական է, օր մը 10, միւս օր 30: Ծնողները շատ անտարբեր են հայերէնի հան- դէպ՝ քիչ բացառութեամբ, երբ Սէվրանի մէջ մօտ 90 ընտանիք կը համրուի:

Իրազեկ

Ո՞Վ ԷՐ ՄԻՀՐԱՆ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԸ

00000

Սելանիկի «Հորիզոն»ը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Պէյ- րութի մէջ սպաննուած Մ. Աղազար- եանի մասին (4 նոյ.).

Ընդհ. պատերազմի ժամանակ, Մ. Աղազարեանը Հալէպ էր, որպէս կա- ռավարական ու երկաթուղիի պաշտօն- եայ, շատ լաւ պայմաններու մէջ: Իր կեղծ ու պատիր բնաւորութեան շնոր- հիւ բաւական թուրք բարեկամներ էր շահած, լաւ ռոճիկ կը ստանար եւ հայ բեկորներու հետ կը վարուէր բստ իր թուրք մեծաւորներու խոր- հուրդին, չահագործելով իր ազգա- կիցները, որպէսզի աւելի բարձր ա- թոռ ունենայ: Երկար չտեւեց եւ ա- թոռէն չուտով վար ինկաւ: Զինադա- դարէն յետոյ Պէյրութ ապաստանե- լով, սկսաւ գրագէտ չողենաւային «մեսար»ութեամբ, «Փասր – Լայն»ի մօտ: Թէ ի՞նչ տեսակ չահագործում- ներ կատարեց, թէ ի՞նչ խարդախ խա- ղեր խաղաց Խարբերդցի գաղթական- ներու գլխուն, որոնք խումբերով Ա- մերիկա կ'երթային, — այդ բոլորին պատասխանը կրնայ տալ ինքը Տա- մատեանը: Որքան շատ մոռցուեցան լուսանկարներով ամուսնութեանց դայթակղութիւնները: Պէյրութէն Նիւ Եորք քանի քանի ամերիկահայ փե- սացուներ խաբուեցան, քանի 50 տո- լարնոց հայ օրիորդներ ղրկուեցան որ- պէս հարսնցու, կամ որպէս «ճեր- մակներու առեւտուր»ի ապրանք...: Ո՞վ էր ուղարկողը. ո՞վ էր այս խայ- տառակութեանց կազմակերպիչը, եթէ ոչ նոյնինքն «իսկական Հայ» Աղա- զարեանը:

Այս բոլոր խայտառակութիւնները չեն վրիպիր իր պատկանած կուսակ- ցութեան աչքէն: Այդ պատճառով ալ, 1924ի վերջերը, Ոսկերիչեան կոչուած (ամերիկեան հիւպատոսարանի թարգ- մանի) հնչակեանի հետ միասին, Մ. Ա- ղազարեանը դուրս կը շպրտուի Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան շարքե- րէն:

Ահա այդ օրուընէ է որ Մ. Աղազար- եան բոլշեւիկ կը դառնայ»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՄՈՒԼ

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԴԱՒԵՐԸ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՄԻՋՈՑԱՒ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Բարեգործականի կրթական ծրագիրը եւ այս առթիւ տրուած լուսաբանութիւնը, հետեւ- եալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ. (14 նոյեմբեր).

— «Այս առթիւ եղած խիստ քննա- դատութիւններուն պատասխանելով՝ Բարեգործականի Ընդհանուր տնօրէ- նութիւնը հրապարակ եկած է զեկոյ- ցով մը, որուն մէջ մանուածապատ բացատրութիւններով կ'աշխատի մեղ- մացնել իր հետապնդած խիստ բա- փանցիկ յետին նպատակներուն ընդ- վզեցուցիչ տպաւորութիւնը եւ ներկա- յացնել իր «կրթական ծրագիրը» իբ- րեւ բոլորովին բնական ու անմեղ բան մը: Այդ բացատրութիւնները տալով ան կրկին կը փորձէ հաւատացնել միամիտներուն, թէ Բարեգործականը «գերազանցօրէն անխտրական» ոգի ունի եւ կը հետապնդէ «արտաքին մի- ջամտութիւներէ զերծ ազատ գործու- նէութիւն» մը:

Սակայն, ամէն մարդ գիտէ, թէ Բարեգործականը թուղթի վրայ մի- այն քաղաքականապէս չէզոք կամ սոսկ բարեսիրական ու կրթական շի- նարարական կազմակերպութիւն մըն է, իսկ իրականին մէջ դժբախտաբար եղած է գերազանցապէս խտրական եւ արտաքին որոշ միջամտութեանց են- թակայ կազմակերպութիւն մը: Այլա- պէս ան իր գլուխը չպիտի դնէր եւ տարիներ շարունակ պահէր Վ. Մա- լէզեանի, Ա. Զօպանեանի եւ Վ. Քիւրքճեանի նման կատաղի հակա- դաշնակցականներ, որոնցմէ հայ հա- սարակութիւնը հարկաւ չի կրնար եր- բեք սպասել իրապէս անխտրական ոգի Բարեգործականի գործերը վարելու մէջ եւ ոչ ալ Ռամկավար կուսակցու- թենէն ազատ ու անկախ գործունէու- թիւն մը:

Ինչպէս կ'երեւի, Ռամկավար կու- սակցութիւնը, բարոյական ջախջա- խիչ պարտութիւն կրելէ եւ իր կր- ուաններ մեր գաղութներու մէջ կոր- սնցնելու վտանգին ենթարկուելէ ետ- քը, արտակարգ ջանքեր կը թափէ Բարեգործականի միջոցով՝

ա) Իր ձեռքն առնել մեր գաղութնե- րու կրթական գործի ղեկը,

բ) Լեցնել մեր դպրոցները բացա- ռապէս Ռամկավար կամ Ռամկավա- րամիտ ուսուցիչներով,

գ) Զարկ տալ հակադաշնակցական պայքարին իր նշանակած ուսուցիչնե- րու միջոցով,

դ) Դպրոցներուն օժանդակելու քօ- ղին տակ կաշառել հոգաբարձութիւն- ները ու թաղականութիւնները եւ հա- նել զանոնք Դաշնակցութեան ու Դաշ- նակցութեան համակիր ազգային վար- չութեանց դէմ:

Ուրիշ խօսքով՝ Ռամկավար կուսակ- ցութիւնը, չկարենալով քաղաքական գետնի վրայ գլուխ ելլել Դաշնակցու- թեան հետ, կը ձգտի Բարեգործականը իբր զէնք ծառայեցնել իրեն՝ մեր գա- ղութներու կրթ. գործն ալ խառնշ- տկելու այնպէս, ինչպէս որ խառնշ- տկեց մեր գաղութներուն կեանքը՝ ե- կեղեցիները իբր կուսակցական գոր- ծիք գործածելու իրենց ազգաքանդ ընթացքին մէջ:

Աւելորդ է բացատրել, թէ կրթա- կան գործը կուսակցական գործ չէ, այլ գերազանցապէս ազգային, հա- մազգային գործ մը: Հետեւաբար Բա- րեգործականի միջոցով մեր դպրոց- ներուն Ռամկավար կուսակցութեան յարող ուսուցիչներ միայն փաթթելը, Ռամկավար կուսակցութեան հակա- դաշնակցական թոյնը աշակերտու- թեան ներարկելը եւ մեր նոր սերունդի դաստիարակութեան գործը գաղութ- ներու մէջ կուսակցական կամ քաղա- քական պայքարի ասպարէզ դարձնելը ոչ Բարեգործական եւ կրթական հաս- տատութեան մը վայել գործ է, ոչ ալ ազգային գերագոյն շահերուն կամ ազգային դաստիարակութեան շահե- րուն համապատասխան գործ մը:

Եթէ Բարեգործականը կ'ուզէ իրա- պէս նպաստել մեր նոր սերունդի դաս- տիարակութեան, պէտք չէ ձգտի ամէն գնով կրթական գործի ղեկավարու- թիւնը իր ձեռքը վերցնել, այլ պէտք է ձգէ այդ գործը տեղական հոգաբար- ձութիւններուն, թաղականութիւննե- րուն կամ ազգային վարչութեանց՝ անոնց օգնելով միայն նիւթապէս:

Իսկ եթէ Բարեգործականը կ'ուզէ կր- թական գործի բարոյական ղեկավա- րութիւնն ալ ինքը ստանձնել, այդ պարագային պէտք է նախ եւ առաջ ինքզինք ազատէ Ռամկավարներու այն ֆիքէն, որ տարիներէ ի վեր կը շահագործէ եւ նեղմիտ կուսակցական ոգիով կ'առաջնորդէ զինքը»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երեւանէն վերջ, Լէնինականն ալ շուտով կ'ունենայ պատանեկան թա- տրոն: Պատրաստուած խաղացանկին մէջ կը մտնեն հետեւեալ թարգմա- նական եւ հայագիր գործերը. — Ըս- պառնալիքի տակ (Կողլումով), Մի կաթիլ մեղր (ըստ Յ. Թումանեանի), Սկաուտ թիւ 89 (Արմէն), Թոմաս եղ- բօր տնակը (Պիչըր Սթօու):

Այս խաղացանկէն դուրս, Սուրէն Քոչարեան հրաւիրուած է արտասա- նութեան երեկոներ կազմակերպելու պատանիներուն համար:

Լէնինականի պատանեկան թատ- րոնին դերասանական խումբը կազ- մուած է նոյն քաղաքին պետական թատրոնին արուեստագէտներէն: Պա- տանեկան թատրոնին տնօրէն նշա- նակուած է Վ.Մ. Աճէմեան: Այսպէս ուրեմն պատանեկան թատրոնը պիտի գործէ պետական թատրոնին օժան- դակութեամբ:

Ներկայ թատերական եղանակին մէջ, բեմադրութեան պիտի մասնակ- ցին նաեւ Աղասեան եւ Տ. Շամիր- խանեան: Նկարչական աշխատանքնե- րը պիտի կատարեն Շերիշեւ եւ Ալ- թունեան, երաժշտականը՝ Մ. Աղա- յեան եւ Գարդաշնիկով:

Լէնինականի պատանեկան թատրո- նը կը մտնէ կրթական գործավարու- թեան պիւտճէին մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիզի «Պրոլետար» հայ թեր- թին խմբագիրը Վ. Ատրեան պաշտօ- նանկ եղաւ Վրաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին հը- րամանով, եւ տեղը պաշտօնի կոչուե- ցաւ Յ. Պօղոսեան առժամաբար:

⁂ Անդրկովկասեան Դաշնակցային կառավարութեան հողային փոխ-գոր- ծավար Վարդան Մամիկոնեանի պաշ- տօնը փոխուելով նշանակուած է մա- տակարարութեան գործավար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕՆԸ ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հանրապետական ազատ Հայաստան,
Պատմական օրեր, հրաշք սրբազան:
. . . .
Հայոց աշխարհի գարունն է հասել.
Ծառերը ծաղկել, պտուղ են կապել,
Արտերը ծիլ, ցորեն են բռնել,
Արտ ու անդաստան ծաղիկ են փռել:
Խուզուած ոչխարներ, գառնուկներ
փափլիկ
Հովիւների հետ լեռներն են ելլել,
Կովեր կաթնառատ, ուլեր խատուտիկ,
Գիւղերէն հեռու արօտ են ընկել:
Չլապինդ, առոյգ այրը հայ երկրի
Իր այգու, արտի գործն է կատարում.
Սրբելով ուրախ քրտինքը ճակտի՝
Արդար վաստակի երգն է հոլովում:
Ցօղնարեկ ճակտի քրտինքը պուտ–
պուտ
Հայոց երկրում բարիք է ծնել.
Թշնամու աւեր, հուր ու կողոպուտ
Անցնող մի երազ, հէքիաթ է դառել:
Վարդնարուշ հարսներ, սիրուն
աղջիկներ
Արտերում ցրուած քաղհան են անում.
Գիւղի տներում մայրեր, մամիկներ
Մածունը հարում, կարագ են հանում.
Պանիր են կապում, չորթան
պատրաստում.
Տան մառանները բարիքով լեցնում:
Մէկը եռանդով իլիկ է դարձնում,
Մէկը գետնաքարշ կտաւ է հիւսում:
Մէկը դէզգեահի առջեւը նստած՝
Գոյն գոյն թելերով կապերտ է
գործում.
Մէկը նրբակերտ մի ասեղ բռնած՝
Կերպասի վրայ նախշեր է բանում:
Ու քաղաքներում աւաններում հին
Գործարանների հիմքեր են դրուած.
Ուր աշխատում են ծեր, պատանի
ու կին
Ազատ ապրելու կամքով դարբնուած:
— Հէ՜յ, տղերք ջան, պի՛նդ,
ձեր կեանքին մատաղ.
Երկիրն է շինւում.
Էլ չունենք մենք վախ:

×

Թի՛ք–թա՛ք, թի՛ք–թա՛ք...
— Զա՛րկ գամին, պի՛նդ զարկ,
Ուժերդ լարէ՛ կրկին զարկ գամին,
Թող ամուր փակի երկաթ–երկաթի.
— Հէ՜յ, այդտեղ հողը հարթ չէ
տակաւին,
Դարձուր գլանը, թող հողը նստի:
— Բերէք կիր, աւազ, դէ՛, շո՛ւտ,
քաջարի.
Կամուրջի միայն երիզը մնաց.
Նախարարն երէկ եկել էր այցի.
«Վաղը լրանայ, ձեզ տեսնեմ», ասաց:
Թի՛ք–թա՛ք, թի՛ք–թաք...
Զա՛րկ գամին, պի՛նդ զարկ:
Երկաթուղու գիծ են շինում
բանւորները հապճեպով.
Օտար տիրոջ անփառունակ
հետքն են ջնջում եռանդով:
Երկաթուղու կայարանը
շատ հեռու էր քաղաքէն.
Նա շինուած էր առաջնորդուած
բռնակալի շահերէն:
Հիմա Հայոց Երկիրն ազատ
պիտի շինուի հայ կամքով.
Ամէն մի քայլ պիտի չափուի
ժողովրդի շահերով:
Հայոց Աշխարհի գարունն է հասել,
Տանջուած սրտերին բերկրանք է
բերել:

×

1920 թուի մայիսի մէկն է. աշխա- տանքի տօնի օրը:

Հայ ժողովուրդն իր ազատ հայրե- նիքում, հարազատ կառավարութեան հովանաւորութեամբ՝ աշխատանքի տօնն է կատարում:

Առաւօտ է:

Հայոց երկինքը կապոյտ փիրուզով, արեւը ոսկէ շողեր է տեղում: Գետի- նը ցօղուած՝ կնտրուկ է բուրում, զե- փիւռը մեղմիկ երգ է սուլում. ու ծառ ու ծաղիկ, թռչուն ու թիթեռ ծփում, ծիծփում, շուրջպար են դառ- նում:

Մայրաքաղաքում՝ մայիսեան բնա- կան զարդերի վրայ՝ աւելցած են դրօշակներ փողփողուն:

Հրապարակներում, փողոցների ան- կիւններում տաղաւարներ են շինուած, ու հայուհիներ, բոլորած՝ հա՛յ աշխա- տանքն են ցուցադրում: Երաժիշտներ եւ աշուղներ նուագ ու երգով աշխա- տանքն են փառաբանում:

Թնդանօթի երեք հարուածներ, նուագ, շնչօրհնաւորի եւ տողանցքը աշխատան- քի թափօրի:

Կառքերի, գիւղական սայլերի վրայ կենդանի պատկերներ:

«Ոգի Հայաստանի», «Ազատ Հա- յաստան»: Ահա երկրագործն իր մաճ ու գութանով. այգեգործն իր ծառ ու պտղով:

Ահա մեղուաբոյծն իր փեթակով ու մեղրով, չերամաբոյծն իր բոժոժ ու մետաքսով: Ահա մամիկն իր ճախա- րակ, իլիկով, գորգագործը իր հինած ու մանածով: Ահա ջուլհակն իր կտաւ ու մահուդով. սիրուն հարսը իր նր- բակերտ բանուածքով: Ահա բրուտն իր կարաս ու կուլայով. տնայնագործն իր տափուր ու դզալով: Դարբինն ա- հա սալ ու մուրճով, ու հանքափորն իր հանքով:

Ահա հիւսն ու ատաղձագործ, քար տաշողն ու որմնադիր:

Ահա դերձակ ու կօշկակար, կառա- պան ու բեռնակիր...

Անցնում են, անցնում կառքերը շարք–շարք աշխատանքը խորհրդա- նշող. ու ամէն մէկն իր առջեւէն ունի դրօշն իր Միութեան, ու ամէն մէկն իր յետեւէն ունի խումբը իր Միու- թեան:

Բեռնատար մի մեծ օթօ–ղնդան ու սալ, մուրճ ու մանգաղ, Կարլ–Մարք- սի նկարը մեծ ու հնգաթեւ դարձող մի աստղ. եւ կաս կարմիր մի դրօ- շակ:

Համայնավարների կառքն էայն. շր- ջապատուած իր մարդերով:

Ամէն ոք ազատ է Հայոց աշխար- հում:

Արիները կարգ են պահում, ու թա- փօրը շրջում է քաղաքի փողոցներով ծովածաւալ բազմութեան օղակում:

Նւա՜գ, ե՜րգ, ցնծութի՛ւն...

Արովեան հրապարակում մարդկա- յին մի անտառ, հայեացքները Խորհր- դարանի պատշգամին յառած՝ խօսքի են սպասում: Խորհրդարանի ծե- րունազարդ նախագահը բացած ՚յայ- տարարելով օրուան հանդէսը՝ առաջին խօսքը տալիս է Արհեստակցական Մի- ութիւնների նախագահին: Աշխատան- քի տօնն է ու առաջին խօսքը աշխա- տաւորին է պատկանում:

Ու նա ասում է.

— «Աշխատանքը հիմքն է կեանքի ու աշխատանքն ազատ հայրենիքում թեթեւ է ու բերրի:

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

(Շարունակելի)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

խորհրդարանին։ Իր նախորդը, Սառոյի դահլիճը, կազմուած էր Հոկտեմբեր 27ին եւ ինկաւ նոյ. 24ին։ Պ. Շոթան երկրորդ անգամն է որ դահլիճ կը կազմէ։ Ունի 18 նախարար եւ 8 խորհրդական, որոնց հինգը ծերակուտականներ են, իսկ 21ը երեսփոխաններ։

Բանտէն հանելով տարին կախեցին

ԱՀՌԵԼԻ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «ԼԻՆՉ»Ի ՄԸ ՄԱՍԻՆ

«Լինչ»ի օրէնքը միշտ ի պատուի է Մ. Նահանգներուն մէջ։

Ահա նոր դէպք մը, որ սարսափ կ'ազդէ իր մանրամասնութիւններով։

Վերջերս Քալիֆորնիոյ մեծահարուստ վաճառականներէն մէկուն զաւակը, 22 տարեկան, առեւանգուած էր անծանօթներու կողմէ։ Առեւանգիչները 40,000 տոլար փրկանք պահանջեր էին, եւ չստանալով, սպաննեցին զոհը եւ դիակը գետը նետեցին։

Դէպքը մեծ զայրոյթ պատճառեց ամբողջ նահանգին մէջ։ Անցեալ շաբթու ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու կասկածելիներ, Թարմէնտ եւ Հոմս, յայտարարելով թէ ամէն բան խոստովանած են։ Երկուքն ալ բանտարկուեցան Սան Ժոզէի բանտին մէջ, որ պաշտպանութեան տակ առնուեցաւ, ամբոխային ցոյցերու դէմ։

Հակառակ բոլոր զգուշութեանց, երկուշաբթի գիշեր տասը հազար հոգինոց ամբոխ մը խռնուեցաւ բանտին առջեւ եւ ներս խուժեց։ Ոստիկանութիւնը իրաւունք չէր ստացած կրակ ընելու։ Երկու ոստիկաններ եւ ոստիկանապետ մը փորձեցին համոզել չղթայազերծ ամբոխը, բայց ծանրապէս վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուեցան։ Ամբոխը մօտենալով երկու բանտարկեալներու խցիկին, կատաղօրէն յարձակեցաւ վերջին պահուն կազմուած պատնէշին վրայ։ Ոստիկանները արտասուաբեր կազ արձակեցին, բայց ամբոխը կարեւորութիւն չտուաւ եւ երկու ժամ տքնելէ յետոյ, յաջողեցաւ խորտակել պատնէշը։ Երկու բանտարկեալները բռնուեցան, կապուեցան եւ փողոցներէն քաշկռտուելով բացաստան մը տարուեցան։ Այնտեղ երկու թշուառները գթութիւն հայցեցին, յայտարարելով թէ անմեղ են։ Բայց ամբոխը խեղդկապը անցուց եւ ծառէ մը կախեց երկուքն ալ։ Յետոյ դիակները օրօրեց երկարատեն, եւ վար առնելով, վրան կազ թափեց եւ վառեց։ Շատ մը կիներ մարեցան։

Ամբոխը «իր վրէժը լուծած» ըլլալով, ցրուեցաւ վայրենի կանչերով...

Օրը ցերեկով աւազակութիւն Մարսէյլի մէջ

Երկուշաբթի առտու յանդուգն աւազակութիւն մը տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ։ Պ. Տիւռան, քաղաքապետութեան յուղարկաւորութեանց բաժնի տնօրէնը, ինքնաշարժով կ'անցնէր փողոցէն, երբ անծանօթ մը խոյացաւ եւ գոռաց — «Ձեռքերը վե՛ր»։ Ուրիշ երեք մեղսակիցներ ալ, ատրճանակները բռնած, տնօրէնին ինքնաշարժը մտան եւ յափշտակեցին պայուսակը որ կը պարունակէր 110,000 ֆրանք։ Յետոյ բոլորը մէկ ինքնաշարժ մը ցատկեցին եւ անհետացան։ Բազմաթիւ անցորդներ տեսան դէպքը, բայց չհամարձակեցան միջամտել։

Մ. ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԱԾ ԳԵՐ. ԱՏԵԱՆԻՆ

«Էլ Ահրար» կը գրէ (21 նոյ.) —

Առջի օր, Հանրապետութեան նախագահ Պ. Շարլ Տէպպաս ստորագրած է որոշմնագիր մը, որով Միհրան Աղազարեանի սպանութեան դատը կը փոխանցուի Գերագոյն Ատեանին։ Ոճիրը գործադրուած էր Զօգագ Պլաթ թաղին մէջ, Հնչակ եւ Դաշնակ կուսակցութեանց պայքարին հետեւանքով։

Յայտնի է որ իբրեւ ոճրագործ ամբաստանուած է Յակոբ Բէպպենեան. սակայն Ապահովութեան պաշտօնատունները, հակառակ իրենց ճիգերուն, չկրցան ցարդ ձերբակալել զայն։ Դատավարութիւնը, հետեւաբար, տեղի պիտի ունենայ ի բացակայութեան։

ՅԻՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

«ՅԱՌԱՋ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

Կանխիկ վճարող բաժանորդներուն անունները ՊԻՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՆ ՕՐԸ ՕՐԻՆ, մասնաւոր խորագրի մը տակ, որ եւ է թիւրիմացութիւն կանխելու համար։

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՏՈՄՍԵՐԷՆ ԵՐԿՈՒՔԻՆ ՇԱՐՔՆ ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4 tranche)

Թիւ 1 92,412 շարք S

Թիւ 2 78,009 շարք T

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար)։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

«Համազգային»ի Լիոնի մասնաճիւղը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Քէնտէրեանի ճաշարանին մէջ, 40 Rue Pierre - Corneille։ Կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաժիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը վաղը հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Պ. Կ. Բասմաջեան, նիւթ՝ Քննական Հայոց Պատմութիւն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեկոյ, ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, Café des Trois Portes (Ա. յարկ), 65 Rue Lafayette, (Métro Cadet)։

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

LOTERIE NATIONALE

Լօթըրի Նասիօնալի տոմսակներու գնման համար մի սպասէք վերջին օրերուն։ Այժմէն դիմեցէք՝

Պ. Ս. ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

44, rue Lafayette, Պ. Յ. ՏԱՐՕԵԱՆի գրասենեակը։

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէին դասախօսական ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։ Կը դասախօսէ՝ ընկեր Աշոտ Խախիկեան։

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի երեք խումբերու բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, «Խաժակ» Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին։ Կը խօսի՝ ընկ. Աշոտ Խախիկեան։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն, Մարսէյլի եւ արուարձաններու ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Ստ. Միլտոնեանի եւ իր պարագաներուն՝ իր հօր ՆՇԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Թէյասեղան Լիոնի մէջ

ԸՆԿԵՐ Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 20ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Զարդարեան Գրադարանին մէջ

Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Աշոտ Խախիկեան։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

24, rue Torbin.

ԿԱՐՏԱՆի օթոպիւսներու կայարանին ճիշդ դիմացը, Նօթըրին կից Ա. յարկ նոր եւ մաքուր էնսթալասիօն։ Բոլոր նկարները ելեկտրականութեամբ։ Ինքնութեան թուղթերու նկարները 12 հատը խնամուած բրթուշով՝ 10 ֆրանք։ Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9։

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն։ Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք։

Մ. ՀՐԱԶԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

ԹԷՅ

ՀՐԱԶ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պոլ կարական քջաւալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, Հիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** ճերմակ պանիրի ընկերութեան։

0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

Montage Americain

sur courant altérnatif de 110 à 220 Vt.

Ամէն անոնք որ կ'ուզեն ունենալ վերջին կատարելագործութեամբ poste մը 5 կամ 7 լամբնոց pick-up i prise ով, որոշում տալէ առաջ դիմեն նամակաւ կամ անձամբ՝ ՊԱԹԻՍԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

Վկայեալ Փարիզի Ecole Pratique de Radio électricitéէն եւ նախկին (Essayeur) քննիչ Radio-Vitusի, **4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine.**

Անմրցելիօրէն աժան գին. ցեստղում եւ յանձնում ձրիօրէն։ Կը հայթայթենք նաեւ ամէն տեսակի վաճառանիշով Posteեր։

0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԵԼԱԼԼԵԱՆ (Գրիմիթել)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենայաւ պայմաններով։

Փողոցի արկածի դատերու մասնագէտ, առանց կանխավճարի։

Ընդունելութիւն։ Առաւօտ ժամը 9էն 10.30։ Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30։

Հասցէ՝ **35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes**

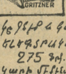

GRITZNER եւ VERITAS

275 Ֆրն. 300 Ֆրն. 350 Ֆրն.

30 Ֆրն.

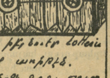

4 լամբ 650 Ֆրն.

5 լամբ 850 Ֆրն.

Lotterie Nationale

HOVANESSIAN INGENIEUR TEL. TRUDAINE 16-94. R.C. Seine 579489

Bureaux & salon d'audition 24 Rue de Navarin Paris 9e

Ateliers & magasins 51 Grand'Rue Chaville (S et O)

contre remboursement

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ժօժ 8 եւ 10 թիւ մեքենայ ունեցող գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ։ Տեւական գործ, լաւ վճարում։ Կը գնենք օքքազիոն (Jauge) ժօժ թիւ 10 մեքենաներ։ Դիմել ամէն օր KÉBABDJIANի, 6, Rue des Jeûneurs, Paris (2)։ Մէթրօ՝ Sentier կամ Bonne - Nouvelle, Հեռաձայն Louvre: 57 – 37։

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր ձոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée։

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ։ Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ

L. LÉCORCHÉ

Ex. Interne des Hôpitaux de paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant* Ս. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Սոյն յայտարարութիւնը ներկայացնողին հարիւրին 10 զեղչ

Կ'ընդունի 9 - 12 եւ 2 - 7 Հեռախօս Inv. 27 - 95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ «ԵՐԵՒԱՆ» ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

ՍՏՈՐԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ՊԻՏԱԿՈՎ.

ՄԵՐԺԵՑԷՔ ԿԵՂԾԵՐԸ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր

Société PEUREUX

12, Boulevard des Vignes, 12 MARSEILLE Tél. Colbert 58—10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN 48, rue Chaponnay. Lyon

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին։

ԴԻՄԵԼ.—

COMPTOIRE DES THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոֆաժ. **13**

rue Pierre Curie, K. *Bicètre. Métro: Porte d'Italie.*

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւլն., եւլն. թէյերու՝ անմրցելի գիներով։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու

Անգործ՝ բայց աշխատասէր հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** թէյերէն։

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

Procédure Générane — Mandataire en Justice

44, Rue La Fayette, Paris (9e) Tél. TAITBOUT 53 - 32

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական գործեր։ Անձամբ կը պաշտպանէ Առեւտրական եւ Հաշտարար դատարաններու առջեւ։ Ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, եւ ժառանգական բոլոր գործողութիւնները կը կատարուին արագութեամբ։ Վարչական դիմումներ նախարարութեանց մօտ։

Կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը 9էն 11, եւ 5էն 7։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

30 Novembre 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2357

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՈՄԸ ՑԱՆԵՑԻՆ ԵՒ ՀԻՄԱ...

Կարդացի՞ք Սէվրանի Թղթակցութիւնը, երէկուան «Յառաջ»ի մէջ:

Հիւսիսային այս համեստ արուարձանը, որ կէս ժամ հեռու է Փարիզէն, մինչեւ հիմա չէր ունեցած նիրքին վէճեր: Գոնէ մենք չէինք լսեր որ զբաղեցուցած ըլլան մամուլը:

Մօտ 90 ընտանիք տուն – տեղ են եղած այդ գիւղին մէջ: Մեծ մասով՝ տանտէր:

Զանին կուսակցական կեանք եւ իրենց ամբողջ աշխատանքը նուիրուած են կրթական Միութեան, որ կ'ուզէ դպրոց մը շինել:

Արդ, այս Միութիւնը հանդէս մը կը կազմակերպէ սեպտ. 30ին, վարձելով ծանօթ սրահ մը: Քանի մը օր յետոյ, սրահին տէրը կը յայտնէ թէ քաղաքապետութիւնը արգիլած է ձեզի համար վարձու տալ սրահը: «Եթէ արտօնէ, կուտամ»:

Կը դիմեն քաղաքապետին, որ առանց այլ եւ այլի կը պատասխանէ.

— Դուք ճերմակ էք, փաշիստ էք, կռիւ կը հանէք...

Միութեան անդամները բացատրութիւններ կուտան, բայց անօգուտ: Երկրորդ անգամ կը դիմեն գրաւոր, երրորդ անգամ՝ անձամբ:— Միշտ միեւնոյն պատասխանը:

Ծնողահատ կը վարձեն ուրիշ սրահ մը, նոյ. 11ի համար: Նորէն կ'արգիլեն, եւ կրթական Միութիւնը կը հարկադրուի սրահ վարձել հարեւան արուարձանի մը մէջ:

Անշուշտ ուրա՞խ են «բլիջական»ները,— այն դիմակաւոր ոչորթները որ այս խաղը սարքած են, մոլորեցնելով իրենց կուսակից քաղաքապետ մը:

Եւ ուրախ պէտք է ըլլայ պարոն քաղաքապետն ալ, քանի որ կրցաւ ոտքի տակ առնել իր իսկ երկրին սահմանադրութիւնը, եւ մի մը աշխատաւորներ զրկել տարրական իրաւունքէ մը, խուսափելով զզուելի պատրուակ մը...

×

Լսեցէք նաեւ ա'յս պատմութիւնը.—

Մարսէյլի գարշելի խեղկատակութեան առթիւ — «Դաշտեր-ըմպաշտկո՛մ »— ասպարէզ իջած է նաեւ շրջանին համայնավար օրկանը, «Ռուժ–Միտի»:

Պատասխանելով ընկ. Մ. Վարանդեանի յօդուածին, որուն թարգմանութիւնը տուեր էինք Գչ. օր, թերթը սարէն ձորէն պատմութիւններ կը պատմէ, իբր կը խառնէ Վանտէրվէլտ, Լէոն Պլում, Ֆրից Ադլէր, Վարանդեան, Բ. եւ Գ. Միջազգային, փետր. 18, նոյնիսկ բժիշկներ եւ եպիսկոպոսներ «որոնց անդամ չեն խնայած Դաշնակները», կը պատմէ թէ 40,000 Հայեր արձանագրուած են «խորհրդային դժոխքը» երթալու համար, եւ... Գուշակեցէ՛ք:

— «Կը զարմանանք թէ ի՛նչպէս, ոչ–յարձակման դաշինք մը ստորագրելէ յետոյ, Ֆրանսան ապաստան կուտայ այնպիսի կազմակերպութեանց որոնք բարձրաձայն հակաբոլշեւիկեան կը յայտարարեն իրենք զիրենք: Ամէն պարագայի մէջ, փրանսական պրոլետարիատը իր կարծիքը կազմած է. ան թոյլ չպիտի տայ որ այդ արկածախնդիրները շարունակեն իրենց հակախորհրդային սադրանքները եւ պիտի պահանջէ անոնց վտարումը փրանսական հողէն»: (Ռուժ–Միտի, 25 նոյ.):

Այս առթիւ, կը յիշէ նաեւ Մարսէյլի ժողովը, ուր «վեց հարիւր (?) աշխատաւորներ դատապարտած են դաշնակեան ահաբեկչութիւնը եւ պահանջած են վտարումը այդ կուսակցութեան պետերուն», եւ կը յայտարարէ սրտառուչ լրջութեամբ.

— «Մեր առեւտրական ընկերները արտայայտեցին մեր մտածումը. միացեալ ճակատը զոր հայ բանուորները իրականացուցած են միւս կողմէ, պէտք է շեշտուի, և, բոլորս միացած, մենք արթուն պիտի հսկենք... »:

×

Լսեցէ՛ք տակաւին.—

Պէյրութի մէջ կը հրատարակուի «Լիբանան» կոչուած թերթ մը, որ քանի մը անգամ տէր եւ խմբագիր փոխեց: (Առաջին խմբագիրն եղած է հռչակաւոր Սամուէլ Թումաճանը):

Ծանօթ սպանութեան առթիւ, այս քուրջը խմբագրականով մը կը պահանջէ.

1. Դատարան յանձնել վերոյիշեալ կազմակերպութիւններուն ղեկավարները:

2. Բոլոր ստարահպատակ շէֆերու երկրէն արտաքսումը:

3. Օրէնքէ դուրս նկատել բոլոր կուսակցական կազմակերպութիւնները եւ օրէնքի պատիժներուն ենթարկել բոլոր կուսակցականները, ինչ պատիժի որ կ'ենթարկուի հանրային ապահովութիւնը վրդովող համայնավար մը »:

×

Այսպէս, ուրեմն, որոմը ցանուած է ամէն տեղ եւ պտուղները կը վայելենք ու պիտի վայելենք հետզհետէ...

Մեր կարմիր–կառուցները պահակներ նշանակած են բոլոր ճամբաներուն վրայ, դիրքեր գրաւած, «նուաճումներ» կատարած են, եւ... «մօտ է գարունը »:

Շուտով խորհրդարանին մէջ ալ հարցապնդումներ տեղի կ'ունենան, պահանջելով փրանքեւոս ոչ–յարձակման դաշինքի անխնայ գործադրութիւնը՝ «դաշնակ»ներուն դէմ, որոնք արդէն օրէնքէ դուրս հռչակուած են... թռուցիկներով:

Շուտով կ'արգիլուին զանազան «կրթասիրաց»ներու եւ «Յառաջդիմասիրաց»ներու ժողովներն ու հանդէսներն ալ, եթէ չեն ընդունած կարմիր դրօշն ու դաւանանքը:

Ցնծա', Կրեմլի'ն, աշկերտներդ գերազանցեցին քեզ, դեռ Չեկան չհասած...

Շ.

«ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ»

Երեքշաբթի օր ժամը 4ին տեղի ունեցաւ «Հայ Տնտեսական Կեդրոն»ի բացումը, Փարիզի Առեւտրական Սենեակի փարթամ եւ շքեղ սրահներուն մէջ, նախագահութեամբ Պ. Պլանի, որ եկած էր իբրեւ ներկայացուցիչը առեւտրական նախարարին:

Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ, ինչպէս և Փարիզի հայ առեւտրական դասու ներկայացուցիչները, նաեւ Պ. Պ. Նորատունկեան, Խատիսեան եւ ուրիշ ծանօթ դէմքեր: Հայերու թիւը կը հաշուէին քանի մը հարիւր հոգի:

Ներկայ էին նաև շատ մը մտաւորականներ և մամուլի ներկայացուցիչներ:

Փարիզի Առևտր. ներկայացուցիչը բարի գալուստ մաղթեց հայ առեւտրականներուն :կիլիկիոյ և Սուրիոյ նախկին մարզպան Պ.Փիէօ պատմական տեղեկութիւններ տալով, ներբողեց հայ ազգը, որ հաւատարիմ բարեկամն եղած է Ֆրանսայի եւ պարզեց բովանդակ աշխարհի հայ գաղութներուն վիճակը, մասնաւորապէս ծանրանալով Արեւելքի վրայ, «ուր փրանսական արտադրումներու հարիւրին երեսունը ապահովուած է շնորհիւ անոնց գործունէութեան»: (Կեցցէ՛ ազգը եւ... առեւտուրը):

Հրամանատար խանզատեան, որ հիմնադիրն է այս ձեռնարկին, կարդաց Ընկերակցութեան եւ անոր դիւանին կազմութեան յայտարարութիւնը: Յետոյ իր հայրենակիցներուն անունով շնորհակալութիւն յայտնեց Սէնի առեւտրական դատարանի նախագահին՝ Պ. Ալպէռ Պիւխոնի, որ բարեհաճած է ընդունիլ Հայ Տնտեսական Կեդրոնին նախագահութիւնը:

Ծերակուտական եւ նախկին նախարար Պ.Ժիւսթէն Կոտար, որ հիմնադիր անդամներէն մէկն է, յարգանքի խօսքեր ուղղեց այս ձեռնարկին հեղինակներէն հանգուցեալ Պ. Ժոռժ Լէկի եւ Պ. Անրի Լոռէնի յիշատակին, եւ ջերմապէս գովեց հայկական գաղութներուն տնտեսական հաւատարմութիւնը՝ հանդէպ Ֆրանսայի:

Ծանօթ առեւտրական Պ. Լեւոն Կիւմիւշկէրտան գրաւոր ճառով մը յանուն իր հայրենակիցներուն շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսայի եւ այն ֆրանսացի բարձր անձնաւորութեանց որոնք իրենց հովանաւորութիւնը եւ աջակցութիւնը ընծայած են այս ձեռնարկին:

Ֆրանսական թերթերն ալ տեղեկութիւններ տալով Հայ Տնտեսական Կեդրոնի կազմութեան մասին, կը շեշտեն թէ այն պահուն երբ տնտեսական տագնապը այնքան ազդած է փրանսական արտադրումներուն վրայ, մեծ արժէք ունի «հայ հաւատարիմ ռահվիրաներու այս ջերմ աջակցութիւնը՝ ի նպաստ Ֆրանսայի տնտեսական ազդեցութեան»:

Կարմիր բանակը կը զօրացնեն, շահագործելով բանուորը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը բացած է «Զինուորական երկաթեայ ֆոնտ» մը: Բանուորներու մէկ օրուան աշխատանքի վարձքը պիտի յատկացուի այս հիմնադրամին, զօրացնելու համար կարմիր բանակը: Առաջին հանգամանակութիւնը կազմակերպուած էր վերջին կարմիր կիրակին, երբ փոխանակ հանգստանալու, բանուորները իրենց սովորական աշխատանքին գլուխն էին եւ իրենց օրավարձը յատկացուեցաւ «երկաթէ ֆոնտ» ին:

Բանուորները իրենց սովորական աշխատանքը կատարեցին, բայց ուսանողներուն, համալսարանի ուսուցիչներուն, բարձրագոյն վարժարանի աշակերտներուն և հաւաքական տնտեսութեան կապուած գիւղացիներուն տրուած էին մասնաւոր պարտականութիւններ, ինչպէս կառախումբեր բեռցնել, վառելափայտ ժողվել, եւ ձմեռնային պատսպարաններ շինել անխասներուն համար:

Տեղեկութեան մը համաձայն, Մոսկուայի եւ ուրիշ քաղաքներու ձեռնարկներուն հարիւրին 80ը բանեցան ամբողջ օրը, հայթայթելով միլիոնաւոր ռուբլիներ զինուորական ֆոնտին համար, բայց Սամարայի, Քուրսքի մէջ եւ ուրիշ տեղեր արդիւնքը գոհացուցիչ եղած չէ: Ուրիշ օր մը եւս սահմանուեցաւ հանգանակութեան համար:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

«ՅԱՌԱՋ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն:

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

Կանխիկ վճարող բաժանորդներուն անունները ՊԻՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՆ ՕՐԸ ՕՐԻՆ, մասնաւոր խորագրի մը տակ, որ եւ է թիւրիմացութիւն կանխելու համար:

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՏՈՄՍԵՐԷՆ ԵՐԿՈՒՔԻՆ ՇԱՐՔՆ ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4 tranche)

շարք S Թիւ 92,412

շարք T Թիւ 78,009

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար):

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԼՈՆՏՈՆ ԳԱՑԱԾ Է ԳԱՆԳԱՏԵԼՈՒ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Մար Շիմուն, Ասորիներու պատրիարքը, Լոնտոն կը գտնուի այս միջոցին: Յուսահատելով Ազգերու Դաշնակցութենէն, պատրիարքը դիմած է Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին, որ երեքշաբթի օր երեսփ. ժողովին մէջ հարցապնդում ուղղեց կառավարութեան: Պատրիարքը գնաց նաեւ արտաքին գործերու պաշտօնատունը, ուր արեւելեան գործերու տեսուչը լսեց իր գանգատները:

Մար Շիմուն պատմեց թէ օգոստոս 12ի դէպքերէն յետոյ ալ բազմաթիւ Ասորիներ սպաննուած են Իրաքի մէջ, ինչպէս եւ աղջիկներ եւ կիներ առեւանգուած: Իրաքի թերթերը գրաքննութեան ենթարկուած ըլլալով, չեն կրնար հրատարակել այս կարգի լուրեր, բայց «Թայմզ» կ'ըսէ թէ անգլ. կառավարութիւնը միայն 5 — 6 սպանութեան լուրերը առած է, իսկ առեւանգութեան մասին տեղեկութիւն չկայ: Անգլիական թերթին համաձայն, որ եւ է նեղութիւն չեն կրած անցեալ ամառ սպաննուած Ասորիներու այրիները եւ որբերը որոնք կը գտնուին Մուսուլի գաղթակայանին մէջ, եւ թէ առժամապէս զինաթափ եղած սարի գիւղացիներու հրացանները վերադարձուած են: Բայց եւ այնպէս, «Թայմզ» կը խոստովանի թէ կացութիւնը տակաւին շտկուած չէ Մուսուլի նահանգին կարգ մը շրջաններուն մէջ: Գլխաւորաբար Շէմմար Արաբներու եւ Քիւրտերու, ինչպէս եւ մաս մը Եզիտներու կողմէ քանդուած եւ աւարի տրուած գիւղերը կը վերաշինուին:

Նախարարական տագնապ Թուրքիոյ մէջ

ՊՐՈՊԱԳԱՆԴԻ ԳՈՐԾԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԵՆ

Էնկիւրիէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Ըսմէթ փաշայի դահլիճը փոփոխութիւններ պիտի կրէ այս օրերս: Կարգ մը նախարարներ պիտի փոխեն իրենց պաշտօնները: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ մօտերս պիտի ձուլուին Կեդրոնական, Կալուածական եւ Երկրագործական դրամատուները, մնալով միեւնոյն տնօրէններուն եւ վարչական խորհուրդին իրաւասութեան տակ: Ընդհ. տնօրէն պիտի նշանակուի ելմտական գործավար Ապտիւլ Խալիք (Բաղէշի Ջարդարարը), որուն պիտի յաջորդէ հանրօգուտ շինութեանց գործավար Ֆուատ պէյ:

Կը հաւաստեն թէ պրոպագանդի գործավարութիւն մըն ալ պիտի հաստատուի, հետեւողութեամբ Գերմանիոյ:

Այս բոլոր փոփոխութեանց նպատակն է նոր զարկ տալ ազգային տնտեսութեան:

Նոր համաձայնութիւն մըն ալ կնքուեցաւ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Երէկ հաղորդած էինք թէ նոյեմբեր 27ին ստորագրուեցաւ ոչ – յարձակման դաշինքը՝ Թուրքիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ:

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ՝ յաջորդ օրը նոր համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ, որով վերջնապէս կը կարգադրուին երբ երկիրներուն եւ անոնց հպատակներուն փոխադարձ պահանջները (կալուածական, դրամական եւայլն):

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարին հետ: Պելկրատի թրքական դեսպանը սեղան մը սարքեց ի պատիւ Եուկոսլավիոյ վարչապետին եւ նախարարներուն եւ այս առթիւ սիրալիր բաժակաճառեր փոխանակուեցան:

Տեղեկագրի մը համաձայն, Թուրքիան 917 միլիոն տինար կը պահանջէ Եուկոսլավիայէն, իսկ այս վերջինը՝ 900 միլիոն: Հետեւաբար, Թուրքիա պիտի ստանայ մնացեալ 17 միլիոնը: Այս գումարին տասը միլիոնը պիտի վճարուի դրամով եւ սատիճանաբար, 1935 ապրիլ 5ին՝ հինգ միլիոն, դեկտ. 1ին՝ հինգ միլիոն: Իսկ մնացեալ եօթը միլիոնին փոխարէն Թուրքիան ապրանք պիտի գնէ: Երկու կողմերը յանձն կ'առնեն բռնագրաւումներ չկատարել, համաձայնութեան վաւերացումէն յետոյ:

Նոր դահլիճին ծրագիրը շաբաթ օր

Պ. Շոթան երեսփ. ժողովին պիտի ներկայանայ շաբաթ օր, իր յայտարարութիւնը կարդալու եւ ելմտական ծրագիրը ներկայացնելու համար: Պիտի պահանջէ որ ստիպողութեան կարգով քննուի ելմտական ծրագիրը, եւ վստահութեան խնդիր պիտի յարուցանէ, եթէ հարցապնդումներ ըլլան:

Դահլիճը երէկ նոր նիստ մը գումարեց, վերջնապէս խմբագրելու համար նախարարական յայտարարութիւնը:

Նացիները Ռումանիոյ մէջ

Հիթլէրական շարժումը կը ծաւալի Ռումանիոյ մէջ, «Երկաթեայ Պահակ» անունին տակ, եւ նախագահութեամբ Պ. Զէլաքանթրէանուի:

Նոր հոսանքը տենդագին պատրաստութիւններ կը տեսնէ ընտրութեանց առթիւ, որ տեղի պիտի ունենան դեկտ. 20ին: Իր քարոզիչները երիտասարդներ են, բիրերով, զանազան գործիքներով եւ նոյնիսկ ատրճանակներով: Կը պտտին հրէաշատ գիւղերն ու աւանները եւ կը փորձեն խռովութիւններ յարուցանել: Փաշքանիի մէջ, քանի չափ հետեւորդներ խուժեցին կառախումբի մէկ վակոնին մէջ, առանց դրամ վճարելու: Ոստիկանութիւնը պարզապէս անջատեց վակոնը, եւ կառախումբը ճամբայ ելաւ: «Պահակ»ները կատղելով, ամբացան կայարանի ճաշարանին մէջ եւ դիրք բռնեցին: Ոստիկանութիւնը պաշարեց ճաշարանը եւ պահանջեց որ անձնատուր ըլլան: Բայց փոխանակ համակերպելու, անոնք սկսան ոստիկաններուն վրայ նետել պնակներ, աթոռներ եւ ուրիշ կարասիներ: Վերջապէս յաղթուեցան եւ ձերբակալուելով Եաշ փոխադրուեցան:

Այս քաղաքին մէջ ալ, քանի մը հարիւր «Նացի»ներ փողոցէ փողոց պտտելով, տակն ու վրայ ըրին հրէական խանութները: Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեց: Ապահովութեան տեսչութիւնը խուզարկութեան ենթարկեց նոր հոսանքին կեդրոնը եւ վտանգաւոր թուղթեր բռնեց: Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է, բայց զանազան քաղաքներ հասած լուրեր կ'ըսեն թէ շարժումը վարակիչ հանգամանք ունի:

Ֆիլխի գաղթակայանը պիտի քանդուի

«Նոր Օր»ի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, հետզհետէ պիտի քանդուի Ֆիքսի (Աթէնք) գաղթակայանը, ուր 4—5000 հայ գաղթականներ 1922էն ի վեր կը բնակին հասարակ տաղաւարներու մէջ:

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՍ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍՈՎԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՈՒՌԱԾ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ ԵՒ ԴԻԱԿՆԵՐ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ.— «ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԴԻԱԿՆԵՐՈՎ ԿԵՐԱԿՐՈՒԻԼ ԱՄՕԹ ԲԱՆ ՉԷ».— «Ի ՍԷՐ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԻ ՃԱՐ ԱՐԱ».— ՌԱՄԿԱՎԱՐ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— ՉԵԿԱՆ ՅԱՏՈՒԿ ԱԹՈՌՆԵՐ ՇԻՆԱԾ Է... ՔՐՏՆՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— ՔՈՒԲԱՆԻ, ԹԵՐԷՔԻ ԵՒ ՏՕՆԻ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԷՍ ԱՌ ԿԷՍ ՊԱԿՍԱԾ

ԽՄԲ.— Այս թղթակցութեան հետ ստացած ենք հացի նմոյշ մը զոր բերած է... ռամկավար մը: Խմբագրատուն կը հրաւիրենք իր կուսակիցները եւ միւս «հայրենասէր»ները, աչօք բացօք տեսնելու եւ դատելու համար: Հայրենակից մը սղոցով կտրած եւ բամպակի մէջ փաթթած է զայն, որպէսզի յարմարի' ծրարին:

ԹԷՀՐԱՆ 18 Նոյ. (Յառաջ).— *Պարսկաստանի բոլոր մեծ թէ փոքր քաղաքները լցուած են տկլոր ու բոպիկ հայ, ռուս եւ թաթար փախստականներով եւ բոլորը միաբերան պատմում են սովետական երկրից անասելի եւ աննկարագրելի բաներ:*

Թեհրանի փողոցներում տեսնում ես կին, երեխայ եւ տղամարդ որոնք աղաչում, պաղատում են մի կտոր հաց: Մի Ռուս դեռ պատերազմի ժամանակ, իբրեւ գինուոր գերի է ընկնում Բուլղարիայում, որտեղ ապրելիս է եղել մինչեւ 1928թ.: 1928 թուի վերջերին անցնում է սահմանը եւ գընում է իր ծննդավայրը, Տոմսկի նահանգ, գիւղն Կուզմինկա. իր անուն ազգանունը Պիշչիկով Սաեւիան, 38 տարեկան: Նա Տոմսկից դուրս է եկել էս տարի օգոստոս ամսին: Ասում է Տոմսկից մինչեւ Անդրկասպեան երկիրը, համարեա միատեսակ վիճակ է, դուք կը տեսնէք ամէն մի կայարանում եւ քաղաքներում, թափուած բանւոր եւ գիւղացի ժողովուրդ, բոլորի դէմքերը դեղնած եւ ուռած մարմիններով, օրական տասնեակ եւ հարիւրաւոր կմախացած դիակներ են հաւաքում կայարաններից եւ քաղաքներից: Այս փախստականները իրենց այստեղ երջանիկ են համարում, ասում են,— մենք էստեղ առանց աշխատելու կուշտ փորով հաց ենք ուտում, իսկ այնտեղ ամբողջ օրը չարչարւում եւ աշխատում էինք ու հազիւ 300-400 *կրամ հաց ստանում, էն էլ ի՛նչ, անունն է հաց: Բայց ի՛նչ ասես որ չկայ մէջը. առանց սխալւելու կարելի է ասել, որ 80% փայտեղէն եւ ուրիշ զանազան տեսակ բաներ է խառնւած, որոնք բոլորովին անմարս բաներ են ստամոքսի համար: Սրանից է որ ժողովուրդը սովէտական երկրում ուռչում եւ մահանում է, օրեկան տասնեակ հարիւրներով անընդհատ: Պէտք է ասել որ էտ սարսափելի վիճակին վերջ չկայ, քանի գնում է աւելի վատանում է: Բոլոր ժողովուրդը միայն մի բանի է յոյսը կապել, որ մի գուցէ շուտով պատերազմ կը լինի եւ կացութիւնը կը փոխւի, եթէ ոչ համարեա ամբողջ Ռուսաստանի բնակչութիւնը մատնւած է ոչնչացման:*

Լսեցէ՛ք Տիմոֆէյ Իվանովիչ Կարպովի պատմածը: Սա Ուրալի նահանգից է, Դժանիբէկ կայարանից: Փախել է ամբողջ ընտանիքով: Ասում է, մարդկային դիակներով կերակրւելը սովէտական երկրում, ներկայումս ամօթ բան չէ եւ շատ շատերի բերնից կը լսէք հետեւեալ խօսքը.

— Գոյութիւնդ պաշտպանիր ով ինչպէս կարող է (ռուսերէն):

Շուկայում հաց կարելի է գտնել, բայց ո՞րտեղից ճարել դրամ: Դաշկենդում հիմա ալիւրի փութը արժէ 200 *ր.,* *Ասխաբադում՝* 300*ր., Թերմեզում՝* 200*ր.: Ասում է եթէ սահմանը մի քիչ ազատ լինի, հաւատացնում եմ բոլոր բնակչութիւնը, գիւղացի թէ բանւոր կը փախչեն:*

Փողոցում տեսնում եմ մի չէկ, սիրուն ռուս երեխայ, 5—6 *տարեկան, տկլոր եւ բոպիկ, կանգնեցնում եւ հարցնում եմ, ի՞նչ է անուն եւ ազգանունը: Պատասխանում է,— Եուրիկ Կովալեով: Էլի հարցնում եմ՝ հայր մայր ունի՞ս; պատասխանում է.*

— Այո՛, հայրս հրէն պատի տակ կանգնած է, իսկ մայրս փոքրիկ քրոջս հետ ջրում խեղդւեցան:

Պեատիգորսկուց (Թերեքի շրջան), մի պարսկահպատակ Հայ գրում է իր եղբօրը.

— «Ի սէր Աստծու, մի ճար արա՛, որ ես կարողանամ ընտանիքով տեղափոխւել Պարսկաստան, շատ լաւ գիտեմ որ դու չես ցանկանում իմ գալը եւ մի քանի անգամ էլ գրել ես որ մի պրի, թէ այստեղ շատ դժւար է փող աշխատել: Բայց լաւ իմացիր, եղբայր, որ մենք էստեղ ենթարկւած ենք սովամահութեան, չնայած որ ունեմ մի հատ կով եւ աշխատում եմ ստանալով 80 րուբլի ամսական, բայց էդ 80 րուբ. գիտեմ որ ձեր մի ճաշւայ արժէքը հազիւ լինի: Եթէ ես կարողանամ Պարսկաստանում օրեկան մի ղռան նոյն իսկ աշխատել, էլի փրկած կը լինեմ իմ ընտանիքս եւ պէտք է ասեմ որ հարիւր տոկոսով համոզւած եմ, որ կարող եմ էդ մի ղռանը օրեկան այդտեղ ձեռք բերել:

Ահա լսէք ուղղամիտ եւ Ռամկավար կուսակցութեան պատկանող Պ. Սորոյեան Տաճատի պատմածը: Սա նոր է եկել Խորհրդային Հայաստանից: Ասում է,— Եղբայր, ժողովուրդը ներկայումս սովէտական երկրում բառիս բուն նշանակութեամբ վայրենացած եւ գազանացած է: Մարդկանց դէմքին որ մտիկ ես տալիս, զարհուրում ես, կարծում ես որ հիմա էդ մարդը պիտի յարձակւի քեզ վրայ: Բոլորի դէմքերը սպռած, աչքերը դուրս թռած, արիւնաքամ եղած, կծկւած մարմնով ու ջղային քայլերով արագ-արագ քայլում են փողոցներում, մարդ չի իմանում ո՞ւր են շտապում էդ մարդիկը: Մտիկ ես տալիս, տեսնում ես քաղաքի այս ու այն փողոցում հարիւրաւոր մարդիկ՝ կին, երեխայ, պոչ բռնած շարքի կանգնած, մտիկ են տալիս խանութի կողպած դռներին եւ լուռ ու մունջ սպասում են ինչ որ մի բանի: Մի քանի ժամ սպասելուց յետոյ յանկարծ տեսնում ես, սկսեցին ցրւել դալ, հարայհրոցով, հայհոյանքներով եւ լաց ու հառաչանքով:

«Ապա տես Չեկայի պետերը վերջերումս ինչ հրաշագործութիւն են հնարել խորհրդային աշխարհում: Նոքա մի փոքր կասկածելով մի որ եւ իցէ մէկի վրայ, իսկոյն եւեթ քաղաքավարի կերպով խնդրում են հետեւել իրենց, դէպի սպանդանոց՝ Չեկան: Չեկայի սենեակում հրամցնում են նստել նախօրօք պատրաստած աթոռի վրայ եւ մեղմ կերպով պահանջում է, որ խոստովանի բոլոր ոսկեղէն եւ արծաթեղէնները յանձնի կառավարութեան: Մարդ աբարածը սկսում է երդւել պատւել թէ ոչինչ չունի տանը, բայց այդ միջոցին աթոռի հրաշագործութիւնը ըսկսում է արագ արագ գործել: Ջոհը նստած աթոռի վրայ լրեն զգում է մի տեսակ տաքութեան մէջ եւ քանի գնում է տաքութիւնը աւելի շատանում է եւ հասնում է մինչեւ 50—60 *աստիճանի, երեսից սկսում է քրտինքը թափւել, իսկ չէկիստը անդադար պահանջում է, որ խոստովանել տայ տանը ունեցած ոսկեղէն եւ արծաթեղէնները: Մարդը տեսնում է որ անհնարին է այլեւս դիմանալ ահռելի տաքութեան, ստիպւած է մի բան խոստանալ որ կարողանայ ազատւիլ տանջանքից:*

Էս գրութիւնովս ուղարկում եմ յարգելի խմբագրութեանդ, Սով-աշխարհի հացի երկու տեսակ նմոյշներըը, որ բերել է իր հետ Պ. Տաճատ Սորոյեանը, եւ եթէ կարելի է լաբորատորիայում թող «անալիզ» անեն, որ իմացւի արդեօք քանի՞ տոկոս ցորենի ալիւր կայ սրանց մէջ: Սրանց կիլոն ծախւում է 20 րուբ., կոչտ կըտորները գործածւում են իբրեւ հաց, իսկ մանրը իբրեւ աղանձ որ իրենց գոյութիւնը պահպանած լինեն մի կերպ:

Ահա վիճակը էն առատ երկրի, որ առաջներում կերակրում էր երկրագնդի մի երրորդ մասը, իսկ ներկայիս ուռչում եւ սովամահ են լինում տասնեակ հազարներով...

Վերջացնելով յօդւածս, պէտք է ասեմ որ այդ դժոխային երկրում էլի մեծ զոհ տւողը մեր դժբախտ հայ ազգն է: Սրանից մի տաս տարի առաջ Կուբանի, Թերէքի, Ստաւրոպոլի եւ Դոնի շրջաններում ապրում էին, մօտաւորապէս երկու հարիւր հազար հայութիւն, իսկ ներկայիս կարելի է ասել թէ սրա կէսն իսկ չէ մնացել:

Մեծ մասը սովից մահացել է, իսկ մնացեալին հեռացրել են հեռաւոր հիւսիսային Սիբիրի խորքերը:

Դեռ 1928—29 թւականներին հայ կոմունիստները մեր Դարալագեազի շրջանում պրոպագանդ էին անում որ հայ գիւղացիութիւնը թողնի իր ծննդավայրը եւ գնայ ուրիշ առատ երկիրներ վերաբնակւելու: Ցանկացող ընտանիքներին տալիս էին լիտերներ, որով Հին-Նախիջեւան եւ Նորաշէն կայարաններում, յատկացնում էին ձրիաբար բեռնատար վագոններ: Եղան խեղճ ու կրակ միամիտ հայ գիւղացիներ, որ թողեցին իրենց հայրենիքը եւ ամբողջ ընտանիքով հեռացան գնացին Կուբանի շրջան, Սալսկի օկրուգը, հիմնեցին այդ տեղերում հայկական գիւղեր՝ անւանելով Շահումեան, Միասնիկեան, Լուկաշին եւ այլն անուններով: Բայց այդ տեղերից էլ վերջին տարիներում ստիպողական միջոցներով մի մասին հեռացրել են հեռաւոր Սիբիրի տունդրաները:

Վերջապէս հետաքրքիր է հարցնել Պ. Պ. Տէր-Գաբրիէլեաններին, Խանջեաններին եւ Շահվերդեաններին,— Եթէ դուք սրտանց ցանկանում էք հայ ժողովուրդի պահպանման, ապա ինչո՞ւ չէք աւելացնում հացի բաժինը բոլոր ժողովուրդի համար, որ սովամահ չլինի եւ չփախչի ուրիշ երկիրներ: Եւ վերջապէս ինչո՞ւ էք ուժ տալիս հեռացնելու անդադար գիւղացիներին Սիբերիայի տունդրաները:

Ահա այդ բոլորից յետոյ ի լուր աշխարհի յայտարարում էք թէ՝ «Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը ցանկանում է ընդունել հայ աշխատաւորներին երկրում, բայց կայ մի կուսակցութիւն, որ դէմ է այդ ներգաղթին»: Ի՞նչ անուն տալ այդ ճըճռան յայտարարութեան: Ի հարկէ մենք շատ լաւ գիտենք որտեղ է թաղւած շան գլուխը: Էդ մի քանի հազար գաղթականները որ ընդունած էք երկրում, սրանով ցանկանում էք հայ ժողովուրդի մէջ պառակտում ձգել: Հայ ժողովուրդը շատ լաւ է ճանաչել ձեր թակարդները: Դաշնակցութիւնը ամբողջ ազգի հետ միասին ի սրտանց փափաքում է որ հայ գաղթականութիւնը լցւած լինի իր հարազատ երկրում, բայց դուք էք որ գաղտնի դաւեր էք լարում, որ ցրւել տաք հայ ժողովուրդին իր հայրենիքից: Միթէ՞ հայ ազգը մոռացել է ձեր նախկին արտաքին կոմիսար Չիչերինի յայտարարութիւնը, որ ասել էր թէ խորհրդային իշխանութիւնը կարող է հայ ժողովուրդին տեղաւորել Կուբանի խորքերում, իսկ այժմ դուք Մոսկւայի ճուտիկներդ, կամաց կամաց իրականացնում էք վերոյիշեալ խոստումը:

ՄԿՐՏԻՉ ՇԱՐՈՅԵԱՆ

ԱԶԳԱՍՊԱՆ ԱՐՇԱՒԸ

— :-: —

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 *նոյ.— Ներեցէք որ նախ ինքզինքս ներկայացնեմ, որպէսզի չկարծուի թէ որ եւ է շահ կը թելադրէ զիս երկու խօսք ըսել ներկայիս, կարգ մը հայանուն անխիղճ ամբոխավարներու մոլուցքին առթիւ:*

Ստորագրեալս, անկախ *ազգայնական մըն եմ եւ, եթէ յաւակնութիւն չնկատուէր, պիտի աւելցնէի թէ որ եւ է կուսակցութենէ եւ հոսանքէ չեմ նախապաշարուիր: Այս առթիւ պզտիկ անէքթոտ մը:*

Երբ ուսանող էի Բոլըրթ Գոլէճի մէջ, Վարդանանցի գիշեր մը «Հայ Սանուց Միութեան» կազմակերպած ճաշկերոյթ - ընդունելութեան, ուր ներկայ էին օտարազգի փրոֆէսօրներ, ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ, մեր փրոֆէսօրը իր ուղերձին մէջ ըսաւ.

— «Մի հաւատաք երբեք հայրենասիրութեանը այն մարդոց որոնց ուղղամտութիւնը ապացուցուած չէ, հայրենասիրութիւնը այնքան վսեմ ու սուրբ տեսլական մըն է»:

Արդ, կը հարցնեմ ձեզ, ով Հայեր, մղուած այս եղբայրադաւ արշաւը ուղղամտութեան նշոյլն իսկ կը կրէ՞:

Ի՞նչպէս կրնաք հանդուրժել որ կարգ մը գոյութեան իրաւունք իսկ չունեցող խամաճիկներ ամէն երկրի մէջ թռուցիկ ցրուելով, ամէնաաղտոտ հայհոյանքներով, նոյն իսկ գերմ. հիւպատոսարանի մը վրայ յարձակին եւ հանդէսներ խանգարեն, զովացնելու համար իրենց անբնականոն ուղեղին բորբոքումը...:

Դեռ որչափ ապացոյց կ'ուզէ այս ժողովուրդը, հասկնալու համար թէ ասոնց նպատակը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ մեռցնել ազգային զգացումն ու ոգին, ապազգայնացնել հայութիւնը, մասն փաթթելով Խ. Հայաստանը, իբր թէ ուրիշներ պէտք ունենային իրենցմէ սորվելու հայրենասիրութեան ինչ ըլլալը, եւ ինչպէս, փայտով, ծեծով եւ անարգելով իրենց դիմացինը...:

Ջենք կարծեր որ մեր սիրեցեալ հայրենիքին կառավարութիւնը սանիկ թիփերու միջոցաւ քաղաքական փրոփականտ մղել ուզէ, ան ալ իր ժողովուրդին մէկ հատուածին մէջ:

Եւ եթէ քանի մը կուսակցական օրկաններ իրենց անձնական շահուն եւ քինախնդրութեան համար այս վիճակը կը քաջալերեն, պէտք է գիտնալ թէ դաւաճաններ են անոնք, քանի որ ժողովուրդը դէպի անդունդ կը գլորեն...:

Սուրիոյ մէջ կուսակցութեանց լուծուիլն ու ակումբներու փակումը բարեգուշակ նշան մը չնկատենք երբեք, եւ չկարծենք թէ կուսակցութեանց քայքայումով ամէն բան կը վերջանայ...:

Պէտք է գիտնան այս դարավերջիկ հերոսները թէ մենք բացարձակապէս իրաւունք չունինք — օտար երկրի մը *մէջ քաղաքականութիւն խաղալու: Եւ արդէն այս դասակարգն է որ մէկ օրէն միւսը քաղաքագէտ դառնալով, իր անըմբռնելի յիմարութիւններով կը տանջէ ժողովուրդը...: Անոնք, ազգ, հայրենիք, պատմութիւն, մշակոյթ, ցեղային արժէքներ եւ* ամէն տեսակ *սրբութիւն* ուրացող, ծաղրող *եւ* ա*նարգող մարդակերպ արարածներ են, որոնք — եթէ ոչ - կուսակցականներըս չարունակենք մեր* աններելի *անտարբերութիւնը, վաղը գուցէ նոյնիսկ հայ տարրին հանդէպ «օրէնքէ դուրս» միջոցներ կիրարկուելու ալ պատճառ պիտի դառնան:*

Խելացի ըլլալու պէտք չկայ կարծեմ տեսնելու համար թէ երբ պետութիւնները ներքին եւ արտաքին հոգերով այսքան ծանրաբեռնուած են, եւ երբ հիւրընկալուած տարր մը չարունակ անհանդիստ ընէ հիւրընկալ պետութիւնը տարիներէ ի վեր, ինչ կ'ըլլայ արդիւնքը:

Ջենք ուզեր ամէն բան ըսել, բայց առ նուազն կրնանք ըսել թէ այս ժողովուրդը կը փճանայ եւ բովանդակ աշխարհի առջեւ ծաղր ու ծանակ կը դառնայ:

Սթափինք քիչ մը, հայ եղբայրներ, գթացէք գոնէ այս ճղակոտոր ժողովուրդին վրայ եւ մանաւանդ նկատեցէք թէ այս ազգը պատիւ ունի, հայ անհատը պատիւ ունի: Վա՛յ անոր որ կ'արատաւորէ Հայուն անհատական թէ ազգային արժանապատուութիւնը:

Թ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Այս տողերը գրած էի արդէն երբ թղթատարը բերաւ Մարսէյլէն գրուած թղթակցութիւն մը «Յառաջ»ի մէջ ուր մասնաւորապէս յիշուած էր Գաղթականաց Տեսուչին ագարարութիւնը, ինչ որ կը նոյնանայ մեր վերոգրեալ գաղափարներուն հետ: Տեսուչը կ'ըսէ յատկապէս— Եթէ հայ ժողովուրդը իր այս ընթացքը շարունակէ, կրնաք վստահ ըլլալ որ օր մը, ԴՈՒՌԸ ցոյց պիտի տրուի իրեն:

Ամէն խելքը գլուխը Հայ պէտք է գիտնա՛ր, արդէն այդպէս ըլլալը, առանց ո՛չ մարգարէ, ո՛չ ալ դիւանագէտ ըլլալու:

Նոյնը

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

«ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ»

ooooo

Հայ Գրական Ակումբի վերջին երեկոյթը, նոյ. 18ին, նուիրուած էր «մեր գրականութեան զարգացման ուղիներուն», որու մասին զեկուցում կարդաց Ա. Խոնդկարեանը:

Հանգամանօրէն վերլուծելով ազգային երկի երկու հիմնական պայմանները՝ միջավայր ու հեղինակ՝ զեկուցաբերը կանգ առաւ գաղթահայ կեանքին վրայ: Հայ ժողովուրդի ապրած զարհուրելի փլուզումները խլած են մեր կեանքի զարգացման յաջորդականութիւնը. գաղութները կտրուած են Մայր Երկրէն ու կ'ապրին իրարմէ անջատ, բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ. չկայ հայրենի միջավայր. աղբողը օտար եւ խորթ միջավայրերն են: Ստեղծուած են ամերիկահայ, յունահայ, սուրիահայ բարքեր ու տիպարներ, որոնց ապագայ զարգացումը պէտք է ընթանայ բառի առաջին մասնիկին գերակշռութեան տակ: Սըխալ է կարծել, թէ սուրիահայի եւ ամերիկահայի տարբերութիւնը նոյնն է ինչ որ առաջ, օրինակ, Սեբաստացիի եւ Տարօնցիի, կամ Ագուլեցիի ու Շամախեցիի տարբերութիւնն էր: Այն ժամանակ մտաւորականութեան միատեսակացումով եւ ազգային գիտակցութեան ընդհանրացումով արագօրէն կը մեղմանային տարբերութիւնները եւ ազգային միութիւնը կը զօրանար, այժմ՝ հակառակը տեղի կ'ունենայ. ո՛չ միայն ազգային մէկ նկարագիր չստեղծուիր, այլ եղածն ալ երթալով կը խաթարուի. ազգային ընդհանուր գիծերը կը ջնջուին: 20-30 տարի յետոյ Յունահայի ու Ֆրանսահայի միջեւ պիտի ըլլայ նոյն տարբերութիւնը ինչ որ կայ այսօր Յոյնի եւ Ֆրանսացիի միջեւ: Այսինքն՝ 20-30 տարի յետոյ, այլեւս ոչ կենցաղական, ոչ ալ հոգեբանական տեսակէտով կարելի պիտի ըլլայ խօսիլ ազգային միանման զանգուածի մասին: Հետեւաբար, չի կրնար խօսք ըլլալ եւ գաղթահայ գրականութեան մասին, քանի որ ազգային գրականութեան երկու նախադրեալները՝ միջավայր եւ հեղինակ՝ պիտի բացակային:

Նման նախատեսութիւն ընելու իրաւունք կուտայ ներկայ կացութիւնը: Մեր այս 10 տարուան գրականութեան մէջ ո՞ր մասն է գաղթահայ, այսինքն՝ գաղթահայ միջավայր եւ խնդիրներ: Ջնչին եւ աննշան: Չկա՛յ մեծ կտաւ, որոշ վիճակ, ձեւաւորուած կեանք ու տիպար: Ընկերային խաւերը տակն ու վրայ են եղած: Գաղթահայ զանգուածը կը շարունակէ հոսիլ երկրէ երկիր: Կայուն կենցաղ ու տիպարներ չեն կրնար ըստեղծուիլ: Գաղթահայ միջավայրը չի կրնար սնունդ տալ ինքնուրոյն գրականութեան:

Եղրակացութի՞ւնը:— Մռայլ: Սին յոյսեր չսնուցանենք: Մեր գրականութեան բախտը նոյնացած է մեր մշակոյթի եւ քաղաքական բախտին հետ: Ժամանակը կը գործէ ոչ թէ մեր օգտին, այլ ի վնաս մեզի: Ամէն օր կորստաբեր է մեզ համար. ուծացում ու փլուզում այն հողի վրայ, ուր պիտի կառուցուի գրականութեան կոթողը:

Աւելի լաւ չէ կացութիւնը Հայաստանի մէջ: Հոն կան բազմակողմանի կեանք, ընկերային խաւեր, խնդիրներ ու տիպարներ: Կան նաեւ տաղանդաւոր գրագէտներ՝ հին ու նոր, բայց չկայ գրականութեան զարգացման հիմնական պայմանը — ստեղծագործելու ազատութիւն: Բռնատիրութիւնը, գրաքննութիւնը ոչ թէ անոր մէջ է, որ կ'արգիլուի որոշ նիւթերու մասին գրել, այլ կը հրամայուի գրել այս ու այն նիւթի մասին՝ կառավարութեան որոշած խորքով ու ձեւով: Չկայ անկեղծ ներշնչում, չըկայ միտքի, խօսքի, զգացումի, արտայայտութեան ազատութիւն: Խըզւած է յաջորդականութիւնը հին ու նոր գրականութեան միջեւ: Ամէն բանի վրայ ծանրացած է բոլշեւիկեան վարդապետութիւնը, որ կը սպաննէ կենդանի միտքն ու ստեղծագործութիւնը: Հետեւաբար, այս պայմաններու մէջ, գրականութիւնը չի կրնար զարգանալ եւ Հայաստանի մէջ:

Զեկուցումէն յետոյ տեղի ունեցաւ միտքերու փոխանակութիւն, որուն մասնակցեցան Ա. Ջամալեան, Բենօ, բժ. Ն. Գէորգեան, Ս. Վրացեան եւ ուրիշներ: Բենօ սխալ գտաւ զեկուցանողի տեսակէտը. գաղութներու մէջ ալ կրնայ ազգային գրականութիւն զարգանալ. կարեւորը ձիրքն է: Եթէ մինչեւ այժմ գաղթահայ գրականութիւնը կարեւոր երկ չէ տուած, պատճառը այն է, որ դեռ չէ ծնած գաղութներու կեանքը ներկայացնող գրագէտը:

Ա. Ջամալեան.— *Խոնդկարեանի յոռետեսութեան հիմքը այն է որ խիստ ծանրակշիռ դեր կուտայ միջավայրին: Այն փաստը, թէ «Համլէթ»ի նիւթը առնուած է Տանըմարքայի կեանքէն, Շէյքսփիրի գրականութիւնը ազգային ըլլալէ չի դադրիր: Էականը նիւթը ներկայացնելու ձեւն է: Հրէական գրականութիւնը սերունդէ-սերունդ կը շարունակուի, թէեւ Հրեաները հայրենի միջավայր չունին: Սխալ է՝ թէ հեղինակը անպատճառ ինքը ապրած պիտի ըլլայ նիւթը, դեղարուեստական երկ արտադրելու համար. ապացոյց՝ Սենկեւիչի «Յո՞ Երթաս»ը, Վ. Հիւկոյի «Թշուառները»:*

Յոռետեսութեան հիմք չկայ եւ այն պատճառով, որ մեր ապրած ժամանակամիջոցը դեռ շատ կարճ է եւ տակաւին արտասահմանի մէջ կազմուած նոր սերունդ չունինք, որպէսզի իրաւունք ունենանք ըսելու, թէ ի՛նչպէս է զարգանալու մեր գրականութիւնը: Այդ սերունդը պէտք է գայ, գաղութներու մէջ ալ հետզհետէ կը ստեղծուի նոր կենցաղ ու տիպար եւ գրողը կ'ունենայ գրելիք նիւթ:

Աւելի անտեղի է յոռետեսութիւնը Հայաստանի գրականութեան մասին: Խորհրդային ռէժիմը յաւիտենական չէ, կը փոխուի ու գրականութեան զարգացման համար կը ստեղծուին նոր պայմաններ: Պէտք չէ տարուիլ պատահական արդիւնքներով, այլ եզրակացութիւններ հանել հիմնական պայմաններէ:

Բժ. Ն. Գէորգեան.— *Համամիտ է զեկուցման հիմնական եզրակացութիւններուն եւ չափի գիտակցութեան ու համեստութեան կը հրաւիրէ խօսողները: Կարելի չէ համեմատութիւններ ընել Վ. Հիւկոյի կամ Շէյքսփիրի հետ. մեր վերմակի չափով երկարենք մեր ոտքերը: Մինչեւ հիմա չենք տուած ու չենք կրնար տալ համամարդկային երկեր:*

Ս. Վրացեան.— *Կ'ընէ երկու դիտողութիւն: Նախ՝ պէտք չէ շփոթել միջավայրը նիւթի հետ: Շէյքսփիր կամ Սէնկեւիչ առած են* օտար *նիւթեր, բայց ստեղծագործած են* հայ*րենի միջավայրի մէջ եւ արտայայտած են Անգլիացիի ու Լեհի միտքն ու հոգին: Թէեւ նիւթով օտար, «Համլէթ»ը ազգային հանճարի արտայայտութիւն է: Այս միջավայրն է որ կը պակսի եւ երթալով աւելի պիտի պակսի գաղութներու մէջ:*

Երկրորդ՝ սխալ է խօսիլ խորհրդային գրականութեան զարգացման ուղիներու մասին: Երբ չկայ գրականութեան գոյութեան ու զարգացման հիմնական պայմանը՝ ստեղծագործութեան ազատութիւնը՝ ի՞նչ խօսք ուղիներու մասին:

Զեկուցաբերի պատասխանէն յետոյ, հաւաքոյթը փակուեցաւ:

*⁂ Եկող շաբաթ օր, Դեկտ. 2ին, տեղի կ'ունենայ Ակումբի անդամներու ընդհանուր ժողովը: Օրակարգը՝ վար*չութեան զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Տիկ. Սեւումեանի յաջողութիւնները

ooooo

ՄԻԼԱՆ.— *Անցեալ գարնան էր, երբ առիթը ունեցայ զինքը լսելու: Նոտեր լսած եմ, բայց այսօր չեմ կրնար յիշել: Երգիչներ կան՝ զորս կ... բաւէ անգամ մը լսել, ականջի մէջ... զանոնք միշտ ունենալու համար: Ա... խոնցմէ է Տիկ. Սեւումեան - Արզումանեան: Իր ձայնի երաժշտականութեան ու բեմականութեան ընկերացող աննման մեկնութիւնը խորապէս ազդուիչ է: Որովհետեւ ան հեղինակի մը պէս պէս ապրումներով շաղախուած երգի հոգին տարօրինակապէս կը զգայ ու կ'ապրի, ծորելով զայն անուշ ու ճկուն, հեզասահ ու գունագեղ ձայնի մը ելեւէջներու մէջէն ունկնդիրներու սրտին մէջ՝ որոնք արդէն կարգ յաջողութեան մը նախազգացումէն առաջնորդուած՝ լեցուցած էին սրահը:*

Տիկ. Սեւումեան - Արզումանեանի ձայնը ունի քնարերգի ու տրամաթիքի պահանջած յատկութիւնները: Մեղմ տաղեայ հնչականութիւն, բարձր ձայներու յստակութիւն, մեղեդիական քնքշութիւն, սահուն ու անձկալի անցքերով: Ջայնական այս հարուստ թեանց վրայ իշխող իր նրբին հասկացողութեամբ, ան երգելու արուեստին վրայ կատարելապէս տիրապետած ներկայացնելով բեմական ամբողջութիւն մը:

Իտալական դժուարահաճ թերթերու միահամուռ ներբողները բնութենէն պսակուած բացառիկ երգիչներու բաղդոյական օժիտն է: Ասոր շնորհիւ տաղանդաւոր տիկինը, իտալական ժամանակակից երաժշտութեան երրորդ ցուցահանդէսին առթիւ բացուած մրցումը շահեցաւ, բազմաթիւ թեկնածուներու մէջէն ստանալով բացարձակ առաջնութիւնը: Որով հրաւիրուեցաւ դարձեալ Վենետիկ յայտագրին երգի մասը առանձին գործադրելու համար:

Տարիներ առաջ, Միլանի պետական երաժշտանոցն ալ հրաւիրած էր զինք իր մէկ երգահանդէսը կրկնելու, որուն մէկ արձագանգն ալ լսեցինք Նիւ Եորքի «Բուրիէր Միլլիքայէն»ի մէջ իբրեւ երաժշտական տարեշրջանի մէջ կատարուած յիշատակելի պարագայ մը:

Հաճոյքով կը լսենք թէ, Տիկ. Սեւումեան-Արզումանեան դիտաւորութիւն ունի պատրաստած բոլորովին նոր ու ճոխ յայտագիրներով երթալ մէջ երկան գլխաւոր քաղաքներու փառահանդէսներ տալու: Անշուշտ փափաքելի է որ շնորհալի Տիկինը մասնաւորապէս հայաշատ քաղաքներու մէջ իր երգահանդէսները կազմակերպէ, որովհետեւ ամէնէն առաջ եւ աւելի՝ Հայն է որ իրաւունք ունի իր մէկ օժտուած զաւակով հպարտանալու:

Զ.

Տգէս բարեկամի մը Տարակուսանքները

»»»·«««

Կը խոստովանիմ, իր բոլոր անդամներու եւ համակիրներուն պէս, ես ալ Բարեգործականի նիւթական գործառնութեանց մէջ բացարձակ տգէտ մէկն եմ, բայց Բարեգործականի բարեկամներէն եմ, այսինքն՝ կը փափաքիմ որ ան առաւելագոյն եւ, բնականաբար, լաւագոյն չափով ծառայէ հայ ժողովուրդի մշակութային – տնտեսական զարգացման պէտքերուն :

Արդ՝ իմ այս տգէտի եւ միանգամայն բարեկամի հանգամանքով աչքէ անցուցի Բարեգործականի վերջին — 1933 – 28 — զեկոյցը, ուր կը բացատրուի նախ՝ թէ Բարեգործականը « ներկայացուցչական մարմին չէ », երկրորդ, թէ Բարեգործականը « սեփական հարստութիւն չունի » :

Թէ Բարեգործականը « ներկայացուցչական մարմին մը չէ », առելայառնոց բացատրութեան պէտք չունեցող ճշմարտութիւն մըն է : Ո՞վ չի գիտեր, թէ Բարեգործականի միակ ներկայացուցիչը, տէրն ու տնօրէնը — ամէն ինչը — այսօր փաստօրէն Պ. Վ. Մալէզեանն է, որ պարծանքով կրնայ ըսել . — Բարեգործական — C'est moi! : Եւ որովհետեւ Պ. Վ. Մալէզեանը, իբրեւ նեղմիտ, մանրոգի եւ կրքոտ կուսակցական մարդ շատ հակառակորդներ ունի, այդ հակառակութիւնը անխուսափելիօրէն կ'անդրադառնայ եւ Բարեգործականի վրայ : Եթէ Բարեգործականը իրօք անկուսակցական ընկերակցութիւն մըն է՝ ճշմարտապէս հիմնուած « անխտրականութեան սկզբունքին » վրայ, պէտք է որ առաջին անոր վարիչն ալ անկուսակցական, ամէնէն յարգուած ու բոլորի վստահութիւնը վայելող անձ մը ըլլար : Կրնա՞ք ըսել թէ Պ. Վ. Մալէզեանը այդ անձն է :— Չե՛մ կարծեր :

Զիս զբաղեցնողը սակայն աւելի զեկոյցին երկրորդ կէտն է,— թէ Բարեգործականը « սեփական հարստութիւն չունի », թէ անոր հարստութեան մեծագոյն մասը աւանդ թողուած գումարներէ, այսինքն՝ կտակներէ կը բաղկանայ : 1932ին « սեփական հարստութիւն » եղած է միայն 10,433 անգլ. ոսկի — անդամավճարներ՝ 4,366, յօգուտ որբերու՝ 3,692, յօգուտ կրթական ձեռնարկներու՝ 1981 եւ յօգուտ գաղթականներու եւ այլն՝ 394 : Ըսել է թէ Թէհրանէն մինչեւ Պուէնոս Այրէս տարածուած հսկայ կազմակերպութիւնը մէկ տարուան ընթացքին ունեցած է ընդամէնը 4,366 անգլ. ոսկի անդամավճար, այսինքն՝ շուրջ 350,000 ֆր. : Իսկ 1932ի ընդհանուր հասոյթը եղած է շուրջ 835,000 ֆրանք :

Նոյն ժամանակաշրջանին Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնական Վարչութիւնը ունեցած է 10,793 տոլարի հասոյթ, այսինքն՝ այն ժամանակի տոլարի նուազագոյն հաշիւով (20 ֆր.)՝ շուրջ 215,000 ֆր. : Եթէ նկատի ունենանք, որ Հ.Կ.Խաչի բոլոր մասնաճիւղերը, ի բաց առեալ Ամերիկան, իրենց հասոյթները կը ծախսեն իրենք, տեղւոյն վրայ, Հ.Կ.Խաչի իրական ընդհանուր հասոյթը կ'ըլլայ ոչ պակաս քան 400,000 ֆր., այսինքն՝ գրեթէ Բարեգործականի իրական հասոյթի կէսը եւ աւելի քան անոր անդամավճարները :

Այս բաղդատութիւնը ընելէ ետք՝ գլխուս մէջ հարցում մը կը ծագի . քիչ մը ուռեցուած չէ՞ արդեօք Բարեգործականի ժողովրդական լայն համակրանք վայելելու վարկածը, ու մանաւանդ, իր վարիչ Պ. Վ. Մալէզեանի գործի մարդու համբաւը : Աւանդներ ու կտակներ պապս ալ կրնայ կառավարել . Պ. Մալէզեանի իրական կառավարութեան արդիւնքը ահա այս 835,000 ֆրանքն է :

Պզտիկ հաշիւ մը եւս .— Հ. Կ. Խաչի 400,000 ֆր. հասոյթ բերող գործը կը կառավարուի մէկ քարտուղարով միայն, որուն կը վճարուի տարեկան 1300 տոլար, կամ 26,000 ֆր. ի դէպս ըսենք, որ տնտեսական ներկայ պայմաններու մէջ շատ է : Բարեգործականի հրատարակուած հաշիւներէն չի հասկցուիր, բայց եթէ մամուլի գրածները ճիշդ են, Պ. Մալէզեանը կը ստանայ 9–10,000 ֆրանք ամսական, այսինքն՝ տարեկան՝ մօտ 120,000 ֆր. : Ուրիշ խօսքով՝ Բարեգործականի անդամավճարներու մէկերրորդը թոշակ կը վճարուի Պ. Վ. Մալէզեանին : Ուրեմն, եթէ Ռընոյի գործարանի բանուոր մը Բարեգործականին վճարէ 30 ֆրանք, տասը պիտի երթայ Պ. Մալէզեանին :

Կրնամ առարկել, թէ «սովորական հասոյթներու»ն վերաբերող գործերէն դուրս Պ. Մալէզեան «անսովոր» հասոյթներու գործեր ալ կը վարէ : Անոր դէմ ալ կարելի է ըսել այն փաստը, թէ Պ. Վ. Մալէզեանէն բացի Բարեգործականի մէջ ուրիշ շատ վճարովի պաշտօնեաներ ալ կան :

Ինչպէս ըսի, ես Բարեգործականի նիւթական գործառնութեանց մէջ տգէտ մէկն եմ . Բարեգործականը ինծի պէս շատ տգէտ բարեկամներ եւ անդամներ ունի, որոնց գլխուն մէջ քիչ մը շփոթ ստեղծուած է, մանաւանդ, Պ. Վ. Մալէզեանի, յաճախ, մշուշապատ ու երկդիմի զեկոյցներու տեղատարափին տակ : Կարելի չէ՞ ինծի պէս տգէտներու խիղճը հանդարտեցնել աւելի յստակ, ոչ եզովպոսեան լեզուով շարադրուած, պարզ ու մեկին փաստերու եւ հաշիւներու վրայ հիմնուած բացատրութիւններով :

ՏԳԷՏ ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԸ

⁂ Յանուն ներգաղթի, Հօկի ամսագրուկ նախագահը՝ Գրիգոր Վարդանեան, նախկին հնչակեան, մեր քաղաքն ալ այցելեց, ծանօթ–անծանօթ ժողովի կանչեց, անոնց գլխին գայլի աւետարան կարդաց, ու ձեռքի տակէ «միացեալ ճակատը» կազմակերպեց, աննկարագիր անօթիներու յատկացնելով «շինարարական» գումարները : Ու մեկնեցա՛ւ : Ե՛ւ ահա՛ մէջտեղ ելաւ նոր հրէշը իր «Եռագոյնի» դաւադիր պայքարներով ու «միջազգային միթինկներով» : Դաշտերգահպաշկո՜մ : Մարդիկ որ թուղթի մը հանելու դրամ չունէին, հիմա թերթ կը հրատարակեն : Ուրկէ՞ եկաւ «հարկաւոր փողը» : Եթէ խելացի էք՝ գուշակեցէ՛ք : Սնանկացած ժամագործ մը, որ մէկ սուլի ետեւէն գնդակ կ'արձակէր, կարճ ժամանակամիջոցի մէջ մօտաւորապէս 1700 ֆրանքի նուէր ըրած է աջ ու ձախ :

⁂ Միջազգային անամէջ միթինկը եղաւ ու անցաւ : Դաշնակցութեան գլխէն մէկ մազ անգամ չինկաւ, իսկ ժողովուրդը տուժեց, կը տուժէ ու պիտի տուժէ : Ֆրանսացիները իրարու հետ խօսակցած ատեն կ'ըսեն .

— « Հայերը իրենց խելքը թռցուցած են :»

Աւելի կարծրները կը պատասխանեն .

— Ասոնք չափն անցուցին, այլեւս զանոնք ճամբելու ատենը եկած է» :

Երէկ տեղացի մը իր մէկ բարեկամին կ'ըսէր որ՝ « եթէ հինգ միլիոնը ինծի իյնար՝ չորսը Հայերը դուրս ընելու համար պիտի վատնէի» : Իսկ հայ գաղթականը, անգիտակ իր շուրջ անցած – դարձածին, պատառ մը հացի համար օրը քանի մը անգամ կը մեռնի :

Ֆրանսական շրջանակները, ջղագրգռուած են այս խեղկատակութիւններէն : Ամէն լուրջ տեղացի կը հարցնէ .
— « Հայ գաղթականը ի՞նչ գործ ունի ֆրանսացի ծայրայեղ ու անիշխան տարրերու հետ . ինչո՞ւ համար հանդարտօրէն իր աւուր հացին ետեւէն չիյնար» : Երբ խնդիրը կը բացատրենք, կը հարցնեն,— «Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ մէկ երկու արկածախնդիրներ ամբողջ ձեր գաղութի բախտին հետ կը խաղան այսքան արձակ ու համարձակ. ինչո՞ւ համար կը ձգէք» : Եթէ գիտնային բուն պատճառը . . . :

⁂ Ճիգեր կը փորձուին հայ երիտասարդ միտքն ու սիրտը համախմբել նոր ու բարձր դրօշներու շուրջ, յանուն նոր կեանքի, նոր շարժումի, յանուն մեր անստոյգ ապագային, եւ ամէն տեղ, ամէն ատեն՝ անոնք կը հանդիպին հայկական յամառ ու կարծր « գիտեմ »ին, « կրնամ »ին, «պէտք չունիմ»ին, «աս ո՞վ է, ան ո՞վ է»ին : Ու հայ կեանքը, ամէն ճակատի վրայ, հետզհետէ կը կազմալուծուի ու կը խրի : Ապագայի պատը ճեղքուած է ու փլածի պէս մեր վրայ կը կենայ ծռած : Ուրո՞ւ հոգ, սակայն : Նարտ, թուղթ ու շատախօսութիւն : Երբեմն ալ՝ տխմար բանակռիւ՝ կուռ չարժող բաներու համար : Միութիւններ կ'անդամալուծուին, ուրիշներ կը բուսնին՝ յաջորդ օրը լուծուելու համար : Ու այս ընդհանուր շուար ու շփոթ կացութեան մէջ, կարմիր հրէշն է որ կը շահի շլացուցիչ խոստումներով :

Դաշտերգահպաշտկոմի սրիկայ կատակերգութիւնները չպիտի տեղի ունենային, եթէ հայ երիտասարդութիւնը իր արժանի բարձրութեան վրայ գտնուէր, մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնելով :

Ա. ՏԱՊԱՂԵՆՑ

Եւրոպայի հայերէն ձեռագիրները

— :-: —

Հռոմի Քահանայապետական Աստուածաշնչական Ճեմարանի ուսուցչապետներէն հայերէնագէտ Հ. Ժան Սիմոն վարդապետ՝ տարիներէ ի վեր կը պատրաստէ ցանկը Եւրոպայի այն հանրական եւ մասնաւոր մատենադարաններու, որոնց մէջ կը գտնուին հայերէն ձեռագիրներ (Répertoire des Bibliothèques publiques et privées d'Europe contenant des manuscrits arméniens) : Օրինակ մը ինծ զրկելու շնորհն ըրաւ գիտնական կրօնաւորը, որ աւելի առաջ պատրաստած էր նաեւ ղպտերէն ու եթովպացերէն ձեռագիրներու երկու համանման ցանկեր :

Աւելորդ է այստեղ ծանրանալ, թէ որքա՜ն կարեւոր է ձեռագիրներու քննութիւնը պատմական եւ բանասիրական ուսումնասիրութեանց տեսակէտով : Այս քննութիւնը կարենալ ընելու համար պարտաւոր ենք գիտնալ, թէ ո՛ւր ի՛նչ ձեռագիրներ կան :

Եւ Հ. Սիմոնի առ այժմ հրատարակածն ալ՝ հայ ձեռագիրներու ցանկագրութիւնն է, ո՛չ թէ ցուցակը :

Այստեղ Հ. Ժ. Սիմոն մատնանիշ ըրած է եւրոպական տասնըեօթը երկիրներու ութսունը երեք քաղաքներ, որոնց մէջ կը գտնուին հայերէն ձեռագիրներ եւ անոնց արդի տէրերուն հասցէները, ի դիւրութիւն ուսումնասիրաց :

Կ'արժէ շնորհաւորել բազմահմուտ հեղինակը :

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ ՀՕԿԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

ooooo

ԱՆԻԷՌ .— Նոյեմբեր 18ի գիշերը Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի Հօկի մասնաճիւղը պարահանդէս մը սարքած էր Պուա – Քոլոմպի քաղաքապետական սրահին մէջ նախագահութեամբ Տոքթ. Մինասեանցի : Բանախօսութիւններէն վերջ ժամը 12ին սկսան պարերը : Երկու հայ երիտասարդներ իրենց երկու թուրք ընկերներով մինչեւ վերջ կը մասնակցին հանդէսին : Այդ հայ երիտասարդները եւ երկու Թուրքերը ծանօթ չէին կարգադիր յանձնախումբին : Առնէ եւրոպական պար կը պարեն հայուհիներու հետ : Գլուխները տաքնալէ յետոյ Թուրքերէն մէկը, Նուրի կ'առաջարկէ « զէյպէք հավասի » մը զարնել որ խաղան : Ժողովուրդը չուզեր որ այդ կտորը զարնուի, բսի – բսուները կը շատնան, հայ 14 տարեկան տղայ մը կ'ըսէ հայերէն .

— Զգէ՛, եղբայր, եւրոպական կտորը լաւ է, մի պնդեր որ իրարանցում ելլէ :

Թուրքը գինով ըլլալով, կը պոռայ .

— « Օլան կեավուր, պէն էրմէնի տէյիլիմ, թիւրք իմ, թիւրքնէ գոնուշ» :

Այն ատենը խնդիրը կը հասկնան եւ քանի մը հոգի կը միջամտեն, միւս ընկերն ալ, Ատիլ վէհին կը մասնակցի : Լուսարարնեան Կարպիս տեսնելով որ վէճը ծանր հանգամանք պիտի առնէ, իսկոյն հերթապահ ոստիկանը կը կանչէ որ երկու Թուրքերը սրահէն կը հեռացնէ : Եթէ քանի մը տարեց եւ փորձառու անձեր չըլլային, արիւնահեղութիւն պիտի ծագէր :

Յակոբ Ադամեան

ՄԱՄՈՒԼ

Գրական ամլութիւն

o1ooo

Թէհրանի « Ալիք »ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (14 նոյ.).

— « Երբ հետեւում ենք հրապարակի վրայ նստած գաղթաշխարհի տասը տարուան գրական – մտաւորական շարժմանը, իր անթիւ հրատարակութիւններով, իր ամսագրերով, մամուլով եւ համեմատում խաղաղ կեանքով ապրող պարսկահայութեան գրական-մտաւորական շարժման, հիասթափութիւնը օրինականանում է, « Նրբացուցիչ դէպք յանցանացներ »ի նշանախեցն անգամ իր հետքը կորցնում, եւ իրաւունք ենք համարում մեզ անւանել գրական–մտաւորական շարժման պարազիտներ . . . որովհետեւ երբ նախապատերազմեան շրջանն էր, մեր մտաւոր սնունդը արեւելահայ գրականութիւնն էր, իսկ այժմ, երբ հիւսիսի ցրտաշունչ հողմը եկաւ ու աւրեց արեւելահայ ազգային մտաւորական շարժումը եւ ստեղծեց չինարէն–հայերէնը, յայտնի պատճառներով, ոչ հնարաւորութիւն, շատ անգամ ո՛չ էլ ցանկութիւն կայ միջազգայնական նէյնիմներին ականջալուր լինելու : Բնազդաբար եւ իրաւացիօրէն, մենք մեր ծարաւը յագեցնում ենք արեւմտահայ գրական–մտաւորական արտադրութիւններով :

Չենք էլ դժգոհում, ուշի–ուշով հետեւում ենք Սփիւռքի գրական–մտաւորական շարժման, եւ նրա ամէն մէկ յաջողութիւնը, յառաջդիմութիւնը համարում ենք մե՛րը եւ ագահաբար կլանում նրա ամէն մէկ նոր խօսքը : Բայց լաւ, այդ հաճելի, ասենք, «ազգասիրական» գործը կատարելուց յետոյ, մենք ինչո՞վ ենք օգտակար լինում հայ մշակոյթի մեծ շէնքի կառուցուող ընդհանուր աշխատանքների մէջ, պարսկահայութիւնը ի՞նչ գործի վրայ է, միայն յօրանջելու ու ծա՞փ զարնելու :

Պարսկահայութիւնը ոչ միայն իր օրաթերթը չունի, այլ եւ հազիւ է պահում իր շաբաթաթերթը : Ամսագի՞ր . . . եղել են ժամանակներ, որ ծնուել են, բայց խամրել են իրենց խանձարարումն իսկ :

Ո՞ւր փնտռել պատճառները, ո՞րոնք են մեր խոցելի կողմերը, ի՞նչ խոչընդոտներ կան մեր առջեւ :

Արդեօք մեր գրական ամլութիւնը տնտեսական պատճառներո՞վ է, թէ արեւելեան, «իմ ինչ հոգսը, գաղութները լծուել են այդ շարժման, պէտք կա՞յ մեր ճիգն ու քրտինքն էլ խառնելու» մտայնութիւնը, կամ «միջավայր չկայ», «յարմարութիւններ չըկան» խուսափողական արդարացումները : Իսկ Յունաստանի հիւղակները, Սուրիոյ թիթեղեայ տներն ո՞ւնին այդ յարմարութիւնները, որոնք իրենց ոչ միայն օրաթերթերը ունին, այլ եւ տարուէ տարի հրատարակութիւնների ճոխացումն է նկատւում այդ գաղութներում : Որ կողմ էլ շուռ տանք հարցը, չենք արդարանում, որովհետեւ մենք աւելի հին ենք, ունինք խաղաղ պայմաններ, տնտեսապէս՝ շատից քչից ապահով, դպրոցական մեծ ցանցով . ուրեմն, իրաւացիօրէն պիտի եզրակացնենք, որ ընթերցող չունենք, հրատարակութիւնների համար մեկենասներ չունենք, գրական–մտաւորական զոհաբերութիւնն է պակասում մեր մէջ եւ անտարբերութեան շղարշը եկել, ցցուել է մեր առջեւ, դարձրել մեզ տատանուող, նախաձեռնութիւնից զուրկ, անհամարձակ » :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԵՕԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Ուրախ ենք յայտարարելու որ, ժամանակէ մը վեր, այլ եւ այլ պատճառներով գրեթէ կազմալուծուած Եօզկատի Շրջակայքի Հայրենակցական Միութիւնը վերակազմուած է :

Մարսէյլաբնակ հայրենակիցներու մեծամասնութեամբ՝ 12 Նոյ. 1933 կիրակի կէսօրէ վերջ 40 Պլ. Տը-լաֆէի մէջ գումարուած ընդհ. անդամական ժողովը, միահամուռ որոշեց գործի լծուիլ եւ զօրացնել մեր Միութիւնը :

Հայրենակիցներ, յիշենք մեր չքնաղ բնագաւառը, եւ անցեալի մեր լաւագոյն աւանդութիւնները որոնք, օտար հորիզոններու տակ, կ'եղծանին ու տակաւ կ'այլասերին :

Վերապրողներուս պարտականութիւնն է ձեռք կարկառել մեր անկար եւ չքաւոր հայրենակիցներուն : Ահա՛, այս գեղեցիկ նպատակներով առաջադրուած՝ կո՛չ կ'ընենք բոլոր մեր հայրենակիցներուն, որպէսզի բոլորուին Միութեան շուրջ, վառ պահելու համար մեր բնագաւառի սէրը եւ միաժամանակ սատար հանդիսանալու հիւանդ ու չքաւոր մեր եղբայրներուն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով :

ՍՈՒՐՃԸ Ո՞Վ ԲԵՐԱՒ ՖՐԱՆՍԱ

Վերջերս « Տէպա » (29 հոկտ.) կը գրէր թէ սուրճը Եւրոպա բերուած է Վիէննայի պաշարման ժամանակ, երբ Թուրքերը նահանջելով աւար ձգեցին նաեւ մեծ քանակութեամբ սուրճ, որ նախ Վիէննայի, յետոյ ամբողջ Եւրոպայի մէջ գործածուեցաւ իբրեւ հրաշալի հեղուկ մը :

Փարիզի Ֆրանս. Ազգ. Մատենադարանին պատուակալ տնօրէնը, Լըտօ, կը պատասխանէ թէ սուրճը Ֆրանսա բերուած է նախ քան Թուրքերուն մուտքը Եւրոպա եւ պաշարումը Վիէննայի : 1644ին սուրճը կը բերուի նախ Մարսէյլ : 1658ին Ֆրանսացի մը սուրճը կը բերէ Փարիզ : 1672ին Հայ մը, Փասքալ անունով (Յարութիւն՝ ապահովաբար), սուրճ կը ծախէ Սէն–Ժէրմէնի տօնավաճառին մէջ : Եւ սակայն Իտալացի մըն էր, որ յաջողեցաւ ընդհանրացնել սրճարաններու հաստատումը : 1712ին Ամսթէրտամցի մը Լուդովիկոս ԺԴ.ին նուէր կը բերէ սրճենին, զոր Ժիւսիէօ կը տնկէ արքայական պարտէզին մէջ :

Սուրճը կը յիշատակուի նաեւ տիկին տը Սէվինեէի նամակներուն մէջ,— թէեւ այդ տողը չի պատկանիր տիկինին : Սէն – Սիմոն եւս կը խօսի սուրճին մասին :

Աւելցնենք, որ Եւրոպայի մէջ սուրճին մասին կը խօսի առաջին անգամ (1582) Գերմանացի մը, Ռաուոլֆ :

Յիշեցնենք, որ ընկ. Հրանդ Սամուէլ սուրճին այս պատմութեան մասին երկար գրած է ՅԱՌԱՋի մէջ, ժամանակին :

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ooooo

Տօքթ. Պարոնիկեան սպրդած է Հայ Եկեղեցւոյ գաւիթը ու կը սպրդի դէպի նոր դիրքեր : Առաջնորդը համոզելով ինքզինքը կարգել տուած է քարոզիչ հայ լուսաւորչական հասարակութեան, եւ դասախօս հայ քահանայական դասուն :

Տեսայ իր դասախօսութեանց քանի մը հատին արձանագրութիւնը տետրակներու մէջ, եւ գտայ չափազանց տղայական, զուրկ խորքէ ու ոգիէ : Մէկ խօսքով պատուելիական անհամ դասաւանդում : Տօքթ. Պարոնիկեան հակառակ շողշողուն տիտղոսին, ամբոխավար մըն է եւ հետամուտ ծուռ հաշիւներու : Անշուշտ իր նոր յաջողութիւնը պիտի տեղեկագրէ Գերմանիա, իր «եղբայրներուն» ու պիտի երգէ՝ «փող է հարկաւոր» : Անիմաստ չէ՞ առաջնորդին այս կարգադրութիւնը, այնքան փորձերէ յետոյ : Բայց, ներեցէ՛ք, միտքս ինկաւ Ամերիկայի չարաշուք արք.ը : Հայ. եկեղեցին նման սեւ հոգիները հովանաւորելէ յետոյ, թո՛ղ որ Պարոնիկեաններն ալ իրենց վրանը հոն զարնեն . . .

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕՆԸ ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թշնամին աւեր, թշնամին սով, թշնամին հրդեհ ձգեց մեր երկրում, աւերակների, մոխիրների տակ մեր ցեղը թաղելու նպատակով, բայց երբ պնդած բազուկը անվհատ կամքով դուրս ձգեց նրան մեր երկրէն, աշխատաւորը նորէն կեա՛նք ստեղծեց այնտեղ :

Քանի սիրով ու աշխատանքով փարած մնանք մեր երկրին՝ վախ չկայ, թէ կը կորչենք ազգովին :

Աշխատանքը ինքը կեանքն է . Հայը պիտի աշխատել ու նրա ցեղն անմահ է :

Ծափե՛ր, կեցցէնե՛ր, ծափե՛ր . . . Շատ են բանախօսները . ամէն մի կուսակցութիւն, ամէն մի Միութիւն իր խօսքն ունի :

Ու խօսում են նրանք ոգեւորւած, խօսում են յոյզով, հաւատքով : Խօսքը զօրաւոր Սեպուհինն է : Հին հայդուկ է նա, անվեհեր մարտիկ :

Մարդիկ պահում են շունչները նրան լսելու համար :

Չէ՞ որ նա չափել է Հայոց աշխարհի լայնքն ու երկայնքը . չէ՞ որ նա տեսել է հայ աշխատաւորին ու աշխատանքը Հայկական Պարի այն միւս կողմը, որ հիմա չկան, խոպան են թողել արտ ու անդաստան :

Հազար–հազար հայ աշխատաւորներ՝ բռնի ուժով զրկւած իրենց երկրէն ու աշխատանքէն՝ այսօր օտար երկրներում իրաւունք էլ չունին աշխատանքը տօնելու :

Հազար հազարներ, նահատակ ու վերապրող հայ աշխատաւորների ողջոյնն է բերած հայ եղբայրներին, որ այսօր ազատօրէն իրենց երկրում աշխատանքի տօն են կատարում :

Կեցցէներ անվե՛րջ, ծափերի տաբռնութեամբ խլւած մեր հայ հողերը րա՜փ . . . Սրբազան մի ուխտ .—

— Կրկնակի ջանքով շինել երկիրը, բռնութեամբ խլւած մեր հայ հողերը կցել մայր երկրին ու տեղ պատրաստել թափառական, թշուառացած մեր աշխատաւոր եղբայրների համար :

— Այո՛, այո՛, աշխատել ու շինել, տեղ բանալ ու տուն բերել մեր եղբայրներին : Աշխատենք աննկուն մինչեւ իրականանայ ցեղի մեծ երազը՝ « Մենք մեր տանը, մեր աշխատանքով, ազատ, ինքնավա՛ր » :

— Ողջո՛յն, հազար ողջո՛յն աշխարհի ծագերին ցրւած մեր եղբայրներին :

— Ողջո՛յն, հազար ողջոյն համայն աշխատաւորութեան . . .

— Ուռռա՛, ուռռա՛ . . .

— Կեցցէ՛ աշխատանքը, կեցցէ՛ աշխատաւորը :

Աշխատանքի տօնի համար հայ կինն էլ ունի իր խօսքը : Նրա խօսքի արտայայտիչն է մի գեղատի աղջիկ :

Միեւնոյն չէ թէ ի՞նչ, կամ ինչպէ՞ս պիտի խօսի նա : Բաւական է, որ նա պիտի լինի հայ կնոջ զգացումների թարգմանը : Հայ կինը, որ դարեր շարունակ անլուր բռնութիւնների տակ կանգուն է պահել հայ ընտանիքը եւ աշխատաւոր է հասցրել հայ երկրին :

Կինը մայր է . ու ամէն մի մայր միջոց է որոնում իր զաւակը պաշտպանելու : Առաջինը՝ նա բոյն է շինում . եւ բոյնն ապահով վայրում է հաստատում : Հայ կնոջ, հայ մօր տունը ապահով կարող է լինել միմիայն ազատ հայրենիքում :

Կեցցէ՛ ազատ հայրենիքը, ուր աշխատաւորն ազատօրէն պիտի շինէ, պիտի կերտէ եւ իր վաստակը պիտի վայելէ :

Հազիւ վերջացրած իր խօսքը՝ նա տեսնում է, որ ժողովրդի մէջէն մի երիտասարդ ցատկում է կարմիր դրօշակիր կառքի վրայ, եւ խօսք է ուզում :

Իր եղբայրն է նա . աղջկայ սիրտը դողում է մի պահ :

Հայաստանում խօսքի ազատութիւն կայ . երիտասարդին արտօնում են խօսելու : Ու նա խօսում է կառքի վրայէն, գոռում է որպէս պայքարի ելած մի անզուսպ խելագար .

— « Կորչի՛ ընտանիքը, նա թակարդ է զաւակի համար : Կորչի՛ հայրենիքը, նա բանտ է ազգութեան համար : Մարդը մարդ պիտի լինի ու ոչ ոքի պարտական :

Ո՛չ հայր, ո՛չ մայր, ո՛չ ընտանիք և ո՛չ հայրենիք :

Կեցցէ՛ միջազգայնութիւնը, կեցցէ աշխարհաքաղաքացիութիւնը : Կեցցե՛ն Մարքսն ու Լենինը, կեցցէ՛ աշխատանքի տիրապետութիւնը » :

— Կորչես դո՛ւն, աղաղակում են շատերը :

— Լռեցնե՛լ, պահանջում են միւսները :

Բայց նախագահը կարգի է հրաւիրում յուզւած ամբոխը, եւ թոյլ է տալիս, որ երիտասարդը լրացնէ իր խօսքը :

Չէ՞ որ խօսքն ազատ է Հայոց աշխարհում :

Ու բանախօսը՝ հպարտ իր նոր խօսքերով՝ կառքէն վար է ցատկում :

Իր կուսակիցները ծափահարում են նրան, իսկ ժողովուրդն ինքնաբերաբար թնդացնում է օդը « Մեր Հայրենիք »ով :

Քոյր ու եղբայր էին դէմ–դիմաց :

Քոյրը կանգնած է մոլոր, չի լսում իրեն ուղղւած խօսքերը . նա տեսնում է միայն մի կարմիր կէտ, որ շարժւում է, լայնանում, յորդում է գետի նման եւ անդարձ բաժանում է քոյր ու եղբօր :

Հայրենաշունչ բանախօսութիւնները շարունակւում են ու ծափերը, կեցցէները կրկնւում :

Հանրապետութեան վարչապետը՝ Ա. Խատիսեանն է խօսելու :

Ժողովուրդը նրա միշտ զւարթ, միշտ կատակախառն խօսքին է սպասում :

Բայց վարչապետն այսօր այլ բան ունի ասելու : Նրա ճակատին կնճիռներ կան եւ աչքերում մտահոգութիւն :

Նա կառավարութեան կողմէն ողջունում է աշխատաւորներին եւ շնորհաւորում է նրանց տօնը : Թէ ի՞նչ խօսքերով սկսեց նա իր ճառը՝ գուցէ մոռանայ ամէն ոք, բայց թէ ի՛նչ խօսքերով վերջացրեց նա, երբեք չի մոռանայ ոչ ոք :

— « Այսօր, երբ մենք խաղաղօրէն աշխատանքի տօն ենք կատարում, եւ համայն աշխարհի աշխատաւորներին մեր ողջոյնն ենք ուղարկում, մեր դաւաճան դրացին՝ Ատրպէջանը մեզ վերջնագիր է ներկայացնում եւ 24 ժամւան ընթացքում մեր երկրի մէկ մասն է պահանջում : Առանց այն ալ տեղ չունենք մենք . առանց այն ալ հող չունենք մենք : Մեր եղբայրներն օտար երկրներում տուն վերադարձին են սպասում :

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Շարունակելի)

խնամատարութեան նախարարութիւնը որոշած է մեծ տուներ շինել, որոնց իւրաքանչիւրին մէջ պիտի տեղաւորուին 46 ընտանիք:

Շինութեան անհրաժեշտ գումարը տրամադրուած է խնամատարական նախարարին եւ շինութեանց յատակագիծը պատրաստ է: Առ առաւելն մինչեւ 15 օր շինութիւնները անուրդի պիտի դրուին, որմէ յետոյ պիտի սկսի հիւղակներու քանդումը:

Հայ գաղթականները մտահոգութեան մատնուած են, տրամադրելի տեղ չունենալով: Եթէ կարեւոր գումար մը տրամադրուի, կրնան հող գնել եւ տուներ շինել մատչելի պայմաններով:

Գաղթակայանը կը գտնուի Աթէնքէն դէպի ծովափ երկարող գեղեցիկ պողոտային վրայ, որուն երկու կողմերը նոր արուարձաններ եւ աւաններ շինուած են, փոքր Ասիոյ գաղթականներուն համար:

Աշխատանքը հաճելի դարձնելու համար

ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հիթլէրական կառավարութիւնը նոր կանոնագիր մը մշակեց, աշխատաւորներու զուարճութեան համար, հետեւողութեամբ իտալական « Տոփոլաւորօ »ին: Նոր կազմակերպութիւնը կը կոչուի « Նախ տէր Արպայթ »: Այս առթիւ գումարուած ժողովին մէջ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Լէյ, « Աշխատանքի ճակատ»ին նախագահը: Ցայտաբարեց թէ ազգային – ընկերվարութիւնը հակառակ է աշխատանքի տեւողութեան հաստատուն չափ մը որոշելու: « Մարդուն աշխատելու կարողութիւնը իր անձնական սեփականութիւնն է: Ան կրնայ կարգադրել իր ուզածին պէս, պայմանաւ որ նկատի առնէ երկու պարագաներ, — հանրային առողջութիւնը եւ միջազգային պայմանագիրներ: Ցետոյ, պետութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, որպէսզի աշխատաւորները զուարճանան եւ կազդուրուին: Հերիք է որքան անոնք իրենց ազատ ժամերը յատկացուցին կուսակցութեանց եւ սէնտիքաներու գրասենեակներուն: Հարկ է զօրացնել աշխատաւորին ջիղերը: Մեր ձեռնարկը պիտի ունենայ բաժիններ՝ երաժշտութեան, թատրոնի, գրականութեան, շարժանկարի, մարզանքի, պտոյտներու, արձակուրդներու օգտագործման եւ արհեստագիտական ուսման համար: Գերմանիոյ մէջ հաստատուած բազմաթիւ ընկերութիւններ պէտք է ծառայեն այս նպատակին: Արուեստագէտները պէտք է իրենց ուժին մէկ մասը անոր յատկացնեն: Շրջուն խումբեր ամէնէն հեռաւոր գիւղերուն մէջ պիտի տարածեն գերմանական արուեստին բարիքները: Մարզանքը պիտի մշակուի առանց մրցանիշներով զբաղելու: Վերջապէս հազարաւոր բանուորական տուներ պիտի շինուին »:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՏԻ վեցերորդ անգամ ըլլալով ձերբակալուեցաւ, երբ ճամբայ ելած էր քաղաքացիական անհնազանդութեան ցոյցի մը մասնակցելու համար:

ԻՏԱԼԻԱ մէկ միլիոն տոլարի մասնավճար մը պիտի յանձնէ ամերիկեան կառավարութեան, ի հաշիւ դեկտ. 15ի պարտքին, որ կը ներկայացնէ 2,133,900 տոլարի գումար մը:

Պ. ՌՈՒԶՎԷԼԹԻ դրամական քաղաքականութեան դէմ քննադատութիւնները կը սաստկանան: Նախագահը իր քով կանչեց Դաշնակցային Պահեստի Դրամատան տնօրէնը, որ կը կարծուի թէ պիտի հրաժարի: Նախագահը Ուաշինկթըն հրաւիրած է նաեւ հռչակաւոր Ֆորտը, որ սակայն չուզեր երթալ:

ՐԱՅԽՍՏԱԿԻ ՀՐԿԻԶՄԱՆ դատին քրէական մասը վերջացած ըլլալով, այժմ կը քննուի քաղաքական մասը, երեւան հանելու համար « չար ոգի »ն: վերջին դատավարութեան ներկայ էր նաեւ ամբաստանեալ Տիմիթրովի մայրը:

ԳԵՐՄԱՆԵԻԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ սահմանին վրայ գերման զինուոր մը սպաննուած ըլլալով, Վիէննայի գերմանական դեսպանը բողոքագիր մը ներկայացուց: Պ. Հիթլէր անձամ ներկայ եղաւ զինուորին յուղարկաւորութեան եւ ճառ մը խօսեցաւ:

ԹԵՎՖԻՔ ՐՈՒՇՏԻ Պելկրատէն վերադարձին առթիւ, ժամադրութիւն խնդրած է Պուլկարիոյ վարչապետէն, Սոֆիայի կայարանին մէջ:

ՄԻԱՅՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԴՈՒՄԸ արժէք պիտի ունենայ, այսուհետեւ, գերմանական դատարաններուն առջեւ:

Գեղարուեստական երեկոյթ Վիէնի մէջ

կազմակերպուած՝ *Ջ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ*

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ.Յ.Դ. ԽԱԺԱԿ Ակումբին մէջ

կը ներկայացուին՝ *ԹՈՐՈՍ ԾԱՌԱՆ եւ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ*

Հանդէս - պարահանդէս

կազմակերպուած՝ *ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ*

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Maison Beck. Plan de Gare. à Arnouville

երգ, արտասանութիւն եւ բանախօսութիւն:

կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր:

կը նուագէ *ԵՓՐԱՏ* նուագախումբը: Մուտք 3 եւ 4 ֆրանք:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

« Համազգային »ի Լիոնի մասնաճիւղը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Քէնտիրեանի ճաշարանին մէջ, 40 Rue Pierre - Corneille: *Կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ծերուկեան Եղբարք եւ իրենց ընտանիքը ցաւակցութիւն կը յայտնեն հայրենակից Քերովբէ Հայթայեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ իր ընտանիքին եւ պարագաներուն:

Սէնթ Մարկրիթ (Մարսէյլ)

26 նոյեմբեր 1933

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կիւրինցի Տիկին Զանազան (Զարուհի) Պարսամեան, հօր անունը չի յիշեր, մօր անուն Մարիամ. ամուսնոյն անունը Յովհաննէս Գոչունեան, կը փնտռէ իր եղբայրները Սարգիս, Աւետիք, Մանուկ. Կարապետ եւ քոյրը Եղիսաբէթ: 1909ին ամուսնանալով մեկնած է Կիւրինէն Ամասիա: Այս թուականէն ի վեր կորսնցուցած է իրենց հետքը: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mme. Zarouhi Cotchounian. *15*, rue de Trans, Draguignan (Var). France.

ԹՈՒՇՈՒՏԻՐ

Ջ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաժողովին շաբաթական դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Ֆլորիայի վերնայարկը: Կը դասախօսէ Պ. Կ. Բասմաջեան, նիւթ՝ Քննական Հայոց Պատմութիւն: *Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:*

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեկոյ, ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45*ին*, Café des Trois Portes (*Ա. յարկ*), 65 Rue Lafayette, (Métro Cadet):

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

LOTERIE NATIONALE

Լօթըրի Նասիօնալի տոմսակներու գնման համար դիմեցէք վերջին օրերուն: Այժմէն դիմեցէք՝

Պ. Ս. ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

44, rue Lafayette. *Պ. Յ. ՏԱՐԱԵԱՆի գրասենեակը:*

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ կոմիտէին դասախօսական ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ: Կը դասախօսէ՝ ընկեր Աշոտ Իսահակեան:

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի երեք խումբերու բոլոր ընկերները, վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին: Կը խօսի՝ ընկ. Աշոտ Իսահակեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը ստիպողական խառն ժողովի կը հրաւիրէ Քաղաքի, Պուլվար Օտտօի եւ Սէն Լուի ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ *« Իշխան » Ենթակոմիտէն՝ ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, վաղը, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:*

Ներկայանալ անդամատետրով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀԱՅ ՍՊԱՅԻՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ՝ Սպայից Միութեան համակիր Հայ Տիկ. յանձնախումբի

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՈՒՐԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

ԺԱՄԸ 9.45ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

Cercle National des Armées de Terre, de Mer et de l'Airի *ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ*

2, Ave. PORTALIS (Place St. Augustin)

գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու: Հաճելի անակնկալներ:

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ:

ՄՈՒՏՔ 25 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ***ԵՓՐԱՏ*** ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԻՐ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ 4ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

SALLE LUCIENի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 13, Rue d'Issy à Billancourt

Կը նախագահէ Պ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

կ'արտասանէ *Պ. Ջ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ,* կ'երգէ *Պ. ՍԵՊՈՒՀ ՎԱՐԴԵԱՆ,*

ԵՓՐԱՏ նուագախումբը կը նուագէ հայկական եղանակներ, ղեկավարութեամբ *Պ. Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի:* Հայկական կովկասեան եւ եւրոպական պարեր:

տեղի կ'ունենայ *ԹԱՆԿՈՅի* մրցում:

ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտք 5 ֆրանք:

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑ. ՄԻՋ. — Փորթ Վէրսայլէն առնել հանրակառք 23 եւ իջնել **Point du Jour,** թիւ 32 իջնել **Place Nationale:**

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LÉCORCHÉ

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ***chir. dent. D.E.D.F.***

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Սոյն յայտարարութիւնը ներկայացնողին հարիւրին 10 զեղչ

կ'ընդունի 9 - 12 *եւ* 2 - 7 Հեռախօս Inv. 27 - 95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շօֆաժ.* **13**

rue Pierre Curie, K. *Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.*

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱԶ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ'Իտանթիթէ ըլթուշով	6	*հատ*	5	*ֆրանք:*
Քարթ փոսթալ	12	»	20	»
Մեծցուած լուսանկարներ ըլթուշով եւ ձուաձեւ շրջանակով			45	*ֆրանք:*

Maison AGÉDER
վաճառատուն Ա. Ժ Տ Է Ր

Gros **Demi-gros**

67, rue de Cléry. Paris (2) Tél. Central 48 - 12

Մասնաւոր պատեհութիւն խանութպաններու եւ մարզաններու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ

Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — հիւսուածեղէնի վերաբերեալ ընտիր եւ աժանագին ամէն տեսակ ապրանքներ. *փուլօվըր, ժիլէ, ժիլէ, Փիւլօվէր, Քաշքոլ* եւայլն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ *ԺՕԺ 8 եւ 10 թիւ մեքենայ ունեցող գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ: Տեւական գործ, լաւ վճարում: Կը գնենք օքքազիոն* (Jauge) *ժօժ թիւ 10 մեքենաներ: Դիմել ամէն օր* KÉBABDJIAN*ի*, 6, Rue des Jeûneurs, Paris (2): *Մէթրօ՝* Sentier *կամ* Bonne - Nouvelle, *Հեռաձայն* Louvre: 57 – 37:

Այժ տուէք նոր գրականութեան

ՏԱՐԱԾԵԼՈՎ «ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՅԱՌԱՋ»Ի ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ

ՄԵՂԵԴԻՆԵ՛Ր, ՄԵՂԵԴԻՆԵ՛Ր...

(Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն, 220 էջ)

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գին Ֆրանսա՝ 15 ֆրանք, Պուլկարիա, Ցունաստան, Ռումանիա եւ Պարսկաստան 18 ֆրանք, ուրիշ երկիրներ 20 ֆրանք

ԱՐԵ՛Ւ, ԱՐԵ՛Ւ...

(Հիւծախտաւորի մը կեանքէն, 144 էջ)

Գրեց՝ ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Գին՝ 10 *ֆրանք*

Դիմել ***ՅԱՌԱՋ***ի, 17, Rue Damesme, PARIS

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOSPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN 40, rue Chaponnay. Lyon

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՁԷՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS ( ) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒԷՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը *9 - 12* եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8: կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական ամէն տեսակի հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն, ֆրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կանացի հիւանդութիւններ:

Բժշկումը կը կատարուի, X անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեք. տրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Քուրօն՝ սկսած 100 *ֆրանքէն, պրիճ՝ ամերիկեան սիստէմով:*

Արժէքները շատ մատչելի. Մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու: Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 *եւ* 3—8: *Կիրակի եւ տօն օրերը՝* 9—4:

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ **certificats de coutumes**ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յայտնի աստղագէտ հոգեբան **Tamu-Rhos** *որ եկած է Արեւելքէն, համաձայն ձեր ծնունդի թուականին եւ ձեռքի գիծերուն կը գուշակէ ձեր անցեալը, ներկան եւ ապագան: Կուտայ ճիշտ եւ մտերիմ խորհուրդներ ձեր սիրային, ամուսնական կեանքի մասին: Թղթակցութեամբ՝* 10 *ֆրանք: Անձամբ դիմողներու՝ դիմագծերու եւ աստղերու գուշակութեամբ* 15 *ֆրանք:*

Դիմել ժամը 10—12 եւ 2—7, Mr. Tamu-Rhos

26 Rue St. Placide, Paris (6) Մէթրօ՝ Vaneau

ԼԱՒ ԱՊՐԱՆՔ Ե ԱԺԱՆ

T.S.F. 4 լամբ ցառանցի 1 տարի **950F**

ԿԱՆԻԽԻԿ Ե ԱՊԱՌԻԿ

ՖՕՆՕՆԵՐ ԿԸ ՑԱԽՈՒԻՆ ՄԵԾ ԶԵՂՉՈՎ

"RADIO-MUSIC"

L. Nichanian

56, rue Piat

PARIS (XXe)

ՏԻՍԿԵՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ Ե ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ **10F** ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ